

⁷⁰
Mor. 49.

IV
43. 13.

LIBRARIUS
METHUEN
EX LIBRARIIS
P. EMIMANUELE CORREA
SOCIETATIS IESU
Olim in Universi Academiæ Primario
Theologiæ Professore.
OPUS POSTHUMUM.

In quibus
liber primus
liber secundus
liber tertius
liber quartus
liber quintus
liber sextus
liber septimus
liber octavus
liber nonus
liber decimus

R. O. M. A. M. D. C. C. L. I.
C. O. N. T. I. N. E. N. T. I. U. M.
C. O. N. T. I. N. E. N. T. I. U. M.
C. O. N. T. I. N. E. N. T. I. U. M.
C. O. N. T. I. N. E. N. T. I. U. M.

IDEA CONSILIARII,

Collegii Societatis S I V E IESV Monachij.

METHODUS TRADENDI CONSILII

EX REGULIS CONSCIENTIÆ,

AUCTORE

P. EMMANUELE CORREA

SOCIETATIS JESU,

Olim in Eborensi Academia Primario
Theologiæ Professore.

OPUS POSTHUMUM,

*In quo explicatur, quale, & quotuplex sit Consilarii officium: quas dotes
exigat: quid oneris annexum habeat: denique, quid singulis pro
diversitate consiliorum, ac materiarum prodesse possit, diligenter
exponit: itaut nihil desideretur ex iis, ad hoc
argumentum spectantibus, quæ ab
Auctoribus diversis promiscuè
traduntur.*

R O M Æ, M D C C X I I.

Ex Typographia Georgii Plachi, Cælaturam Profitentis, & Characterum Fusoriam,
apud S. MARCUM.

SUPERIORUM CONSENSU.

IDEA CONSILIARII

Methodus tradendi consilia

EX REGULIS CONSILII

P. EMMAVINI CORRE

Olim in Eboracensi Academia

Theologiae Professor

OPUS POSTHUMUM

In hoc volumine continetur
opus posthumum auctoris
P. Emmavinii Correi
Theologiae Professoris
Olim in Eboracensi Academia

R O M A E M D C C X I I

Ex Typographia Regia

Ex Typographia Regia

Bayerische
Staatsbibliothek
München

DEIPARÆ

SINE LABE CONCEPTÆ.

*In, multumque dubitavi, MATER
SANCTISSIMA, utrū librum, quem de Opti-
mi Consiliarij legibus proximè concinnavi,
nomini Tuo inscriberem. Deterrebat enim non
mediocriter pietatem meam splendor tantæ Ma-
jestatis, quam velle tam levi munere impertiri,
injuriā posset aliquis interpretari veriùs, quàm
obsequium. Contrà verò qui à prima usque
ætate studia omnia mea, vigilias, labores, in-
dustriam Tibi devoveram: quique Immaculati
praesertim Conceptûs Tui venerationem in socio-*

*rum animis excitare, ac fovere, ornato in eam rem pro virium mearum tenuitate privato Ebo-
rensis Collegii sacello, studueram, facere non
posse mihi videbar, quin hunc etiam non tam
ingenii mei, quàm patrocinii Tui fructum
Tibi potissimum consecrarem. Duo tandem in-
certum adhuc, & ancipitem animum confir-
mârunt. Alterum fuit, illa mihi divinitus
planè injecta cogitatio, Lusitanus sum; neque
Lusitani hominis implere nomen, & officium
unquam possum, nisi quicquid sive in me est,
sive ex me dimanat in alios, Purissimæ Conce-
ptioni Tuæ sistam. Nosti enim, Clementissi-
ma Domina, quantâ omnium Ordinum con-
sensione, & alacritate Ulyssipone, in frequen-
tissimis Lusitaniæ totius Comitibus, anno repa-
ratæ salutis 1646. die 25. Martii, Tu ipsa ut
sine labe concepta, in omnium, quæ cùm in
veteri, tum in novo Orbe Lusitani Regis Im-
perio parent, Regnorum Patronam fueris ado-
ptata à Serenissimo Rege Joanne hujus nominis
quarto; qui avitæ religionis æmulator acerr-
mus nullum habuit ex Regali fortuna fructum
chariorem, quàm posse se, Theodosium Filium,
successores omnes, subditos Populos Tuæ à pri-
mæva macula Immunitati stipendiarios, &
Vectigales in perpetuum addicere. Nosti tribu-
tum quinquaginta Cruciatorum aureorum, quod*

in charissimæ hujus, gloriosissimæque servitu-
tis argumentum singulis annis Lusitani Re-
ges pensitant Tuo ab Conceptione nuncupato
Templo, quod primum omnium in universa
Hispania sub splendida hac appellatione posi-
tum Tibi Villævissosæ fuit. Nosti admira-
bile illud, & nisi de Lusitana pietate dice-
retur, vix credibile votum, quò se tunc om-
nes obstrinxerunt, pro asserendo (donec per Apo-
stolicam Sedem liceat) Conceptûs Tui nitore
non sudores solum, & fortunas suas, sed vi-
tam etiam, & sanguinem, si res ita ferat,
profundendi. Nosti formidabiles execrationes,
& diras, quibus Populares suos minùs benè
erga pulcherrimum hoc, & singulare Tuum
decus animatos devovet florentissimus ille Lu-
sitaniæ Conventus, & gravissima, quæ illis
intentat, supplicia; edicit enim, ut Cives
quidem, tanquam Patriæ suæ, & publici boni
hostes nefarii ex omnibus Lusitaniæ Regnis
continuò eliminentur; Reges verò (quod tamen
nunquam futurum divina Bonitas pollicetur)
è Lusitanorum Regum numero expungantur;
malaque illis omnia à vindice Deo, miserr-
mamque ab Religiosissimo Regno dejectionem
precatur. In tanto igitur totius Lusitanæ Na-
tionis erga Immaculatam Conceptionem tuam
studio, & ardore, quî possem ego haberi Ci-

Excell.
Comes de
Ericeyra
in Histor.
Lusitaniæ
restauratæ
tom. 1, lib.
9, fol. 591.

vis non degener, si quaecumque hoc voluntatis meae testimonium, & Pignus eidem non dicarem?

Ad hanc communem mihi cum Lusitanis omnibus causam altera accedit privata, & peculiaris, quæ in eandem me sententiam impellat; Operis nempe ipsius materies, & argumentum. Cum enim de Optimi Consiliarii dotibus hic agatur, cui potius debeatur, quam Tibi, quæ Boni Consilii mater vulgò prædicaris? Et jure quidem, meritòque. Duo enim sunt ad munus suum rite fungendum Consiliario cum primis necessaria; sapientia, scilicet, ut possit; Probitas, ut velit fidelem, utilemque operam Consultoribus suis navare. Quis autem cæcus adeo animo sit, ut non intelligat utrumque hoc decus in Te singulare penitus, & numeris omnibus absolutissimum reperiri? Quantâ enim Sapientiâ florere eam necesse est, in qua novem ipsos menses fuerunt omnes thesauri Sapientiæ, & Scientiæ absconditi! Eam quam Sapiencia ipsa ædificavit sibi in domum, ubi suavissimè conquiesceret! Eam, quæ Sedes Sapientiæ appellatur; ut intelligamus in illa non obiter, & quasi in transcurso esse, sed fixum, certum, perpetuum domicilium Sapienciam ipsam collocasse! Quanto igitur jure Mater agnitio-

Coloff. 2.

nis diceris ab Ecclesia ; honestissimo enim
verò , & Divino Genitori simillimo lauda-
tionis genere , qui Pater Verbi , hoc est , Pa-
ter Intellectionis adoratur à nobis , & credi-
tur ! Jam verò Probitatem (quod est alterum
Consilarii decus) commemorare de ea , quam
ab ipsa etiam Originis labe vacuum constan-
tissimè fatemur , supervacaneum videri possit,
& flagitiosum . Illud certè nobis accidit per-
incommode in capiendis deliberationibus ;
quòd cupiditates nostræ primi Parentis culpâ
ad seditionem , rebellionemque concitatae , Sa-
pientissimos etiam animos subinde cæcant :
haud facile enim animus verum providet ,
ubi illæ officiunt ; & ingenium nihil valet ,
ubi libidines dominantur . Tibi verò hoc
etiam beneficii ex communis culpæ immuni-
tate contigit ; quòd cupiditates tuæ rationis
imperio semper audientes , semper obnoxiae ,
semper subiectæ ne levissimâ quidem nebulâ
clarissimam mentem infuscare unquam potue-
rint . Quandoquidem igitur Boni Consilii
Mater tam verè , & tam meritò nuncupa-
ris ; nemo , opinor , accusare me possit , quòd
librum , quem Consilarii Idæam inscripsi ,
in tuam fidem , & Clientelam tradere au-
deam , quæ viva es , eademque perfectissima
omnis Consilarii Idæa , & Exemplar . Imò

verò

verò hoc ipsum Consilium ab Optima om-
nium Consultrice profectum in me intelligo,
ut qui, Consilii ipsi quasi inops, aliis tra-
dere Consilii dandi leges aggrederer, ad Boni
Consilii fontem, ac matrem confugerem.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Uamquam in ipsis nobilium Scriptorum monumentis tam certa, tam viva, tam expressa emineat illorum imago, ut nusquam veriùs vetus illud, & omnibus sermonibus celebratum verbum prædicetur, *Loquere, ut te videam*: tamen quia, quæ inde hauritur ingeniorum cognitio, eisdem magis, magisque pernoscendi, fitim acuit potiùs, quàm sedat; faciendum mihi putavi, ut Patris Emmanuelis Correa, cujus posthumum hoc Opus tantum typis meis splendorem, commendationemque affert, Patriam etiam, ætatem, mores, munera Lectoribus non inviderem. Natus itaque est Pater Emmanuel in Africa; in regione, nimirum illa, quæ monstrorum Mater, haud scio, appellandane sit ex singulari belluarum, quas educat, indole, & natura; an potiùs ex admirabili ingeniorum, quæ subinde peperit, excelitate, & amplitudine. Patriam habuit Loandam, principem Angolensis Regni Urbem. Est verò Angola ex clarissimis iis Provinciis una, quæ, in immenso illo terrarum spatio, incredibili Lusitanorum militum virtute fractæ, domitæque à multis jam annis Serenissimo Lusitanæ Regi parent; majori certè eorum, qui victi, quàm qui vicerunt, emolumento. Habet enim hoc potentissima illa natio, ut tot sumptibus, tot Classibus, tot Legionibus, aliorum solùm commodis, & utilitati serviat, & invitos licèt, ac reluctantes cogat esse felices. Quare mihi quidem nulla magis in re Barbari illi barbaros se probare videntur, & ostendere; quàm quòd mitissimis Dominis servire non avidissimè cupiant; quibus non solùm artes, Leges, mores, fidem, Religionem, sed humanitatem ipsam referrent acceptam. Tantam porò felicitatem suo satis experimento intelligunt plurima, & amplissima in eodem Africæ tractu regna, quæ ditionis, & Coronæ Lusitanæ sunt,

ut Angolanum, Benguelanum, & Dongense, quod aliqui vocant Principatum Petrarum: alia iisdem Lusitanis vectigal pendunt, ut vastissimum regnum Conganum, & fortissimum Gingense. Quæ omnia tum armis, tum verò beneficiis, Lusitani sibi devinxerunt, probè gnari eam sanè esse pulcherrimam possessionem, & dignum Lusitaniæ Rege Imperium, quod obtinetur in animos. Omitto autem tributarios alios Principes, Ducesque, Somnianum nempe, Pembensem, Jaganum, Bambensem, Cafanguensem, aliosque, quos singulatim, & otiosè annumerare institutæ series narrationis vetat. Ex Angola igitur annum jam decimumquintum agens Emmanuel, illustribus Parentibus, amplisque fortunis valere iussis, in Lusitaniam transmisit, ubi Societati Jesu nomen dedit. Post exactum summâ pietate, modestiâ, demissione Tyrocinium, ad studia litterarum in Eborensi Academia animum adjecit; eosque habuit in Rhetorica primùm, mox in severioribus Philosophiæ, ac Theologiæ disciplinis progressus, ut Philosophicâ, Theologicâque laureâ meruerit insigniri. Cùm enim ingenio esset tam acri, tam celeri, tam splendido, ut nullam fermè desideraret opem industriæ; tantam tamen adhibebat discendi sedulitatem, & contentionem, ut ingenio suo penitus videretur diffidere. Iussus itaque in eadem academia tradere aliis, quas etiam cùm disceret, docere potuisset, disciplinas, amœniores primùm, litteras sex annos; totidem deinde Moralem, quam vocant Theologiam; mox speculativam totos quindecim annos, Primarius etiam ejusdem Professor, singulari omnium doctiorum omniumque Ordinum admiratione, & plausu explicavit. Hunc porro ei conciliabat & subtilitas in inveniando, & in explicando facilitas, & alacritas in differendo. Neque verò per hæc ipsa tempora arduum concionandi laborem homo impiger omisit, amplo, grandi, incitato dicendi genere fermè usus, & mirandum minimè sit, quòd vir, tantis ingenii, doctrinæ, eloquentiæ præfidiis instructus, consuleretur ab omnibus, tanquam Oraculum, & in eadem Eborensi Urbe gravissimum Pœnitentiarii, à Sancto Inquisitionis Officio delecti, munus obire per novem annos cogeretur. Multò tamen majorem illi lucem attulerunt clarissima religiosarum virtutum ornamenta, quibus capacissimum animum excoluit. Nam quid ego dicam de admirabili in tanta omnium veneratione sui despicientiâ? Quid de invicta in asperis, difficillimisque rebus patientia, ac fortitudine? Quid de paterna, quâ omnes quidem, sed eos præsertim, quos aut majori florere virtute, & ingenio, aut magis ab aliis derelictos videbat, complectebatur benevolentia? Duas tamen inter cœteras illius virtutes quasi Principatum sibi vindicasse haud temerè affirmavero. Altera est divinæ precationis studium; etenim, ut cœtera omittam, præter consuetam omnibus cœlestium rerum commentationem, quam ipse, cùm Romæ esset in Ecclesiæ odæo solebat peragere; cùm in Eborensi Collegio Theologiam docebat, eo ipso tempore, quo, ex veteri Instituto, solent hujus familiæ Patres attritam diuturnâ studiorum contentione mentem piis inter se colloquiis tantisper à prandio relaxare; Emmanuel modò

in

in interiori facello, modò in Templo ante singula Altaria preces in longum extrahebat, ut planum esset omnibus, nihil ei suavius nihil jucundius coelesti illâ consuetudine contingere. Altera fuit eximia erga Deiparam Religio, & observantia. Est in Eborenâ Collegio domesticum facellum Conceptæ sine labe Virgini dicatum. Hic ille diu, noctuque esse, quantum per muneris sui occupationes licebat: hoc lautissimâ, elegantissimâque suppellectili magis, magisque ornare: huic annum eundemque pinguem ex paternis redditibus censum adscribere: ad hoc, quicquid ipsi sive ex amicorum liberalitate, sive ex clientum benevolentia obveniret, mittere: hoc demum in ore, oculis, in animo semper habere; itaut, quandocumque absens ad aliquem ex Eborenâ Collegio amicum litteras daret, illud semper adjiceret, *Commenda me Domine mea*. Jam verò quo loco, & quanto in pretio apud Socios, apud Præsides suos haberetur, illud argumento sit, quòd amplissimis non Provinciæ modò suæ, sed Ordinis etiam magistratibus fuit admotus. Nam & Conimbricensis Collegii Præfecturâ, quæ nonnisi exercitatis jam, & longo usu spectatis Viris solet committi, prima omnium fuit ei deman- data: & totius Provinciæ nomine Romam ad Congregationem, quam vocitant Procuratorum, missus, & supremâ ejusdem Provinciæ admi- nistratione cohonestatus: & ornatissimo Assistentis Lusitaniæ munere per novem annos perfunctus: ac demum inter sapientissimos Librorum in Societate Jesu censores adscriptus. Quæ quidem munera quantâ vigi- lantiâ, consilio, dexteritate, providentiâ, constantiâ tractâverit; quàm utilem publicæ rei operam navaverit, sive in tuendis, vindicandisque ab omni temporum injuria ordinis universi legibus, sive in fovendis Sociorum in animo, augendisque doctrinâ, Pietate, probitate, superva- caneum omnino est commemorare. Vivunt enim adhuc in ore omnium pulcherrimarum virtutum exempla, quibus Romanæ præsertim Socie- tatis animos mirificè sibi adjunxit. Obiit tandem in Collegio Romano anno ætatis septuagesimo tertio, dum operis hujus editionem moliretur, quod ego si commendare tibi, amice Lector, contenderem, non modò operi ipsi, sed etiam tibi viderer injuriam eandem facere, atque faceret peritissimo Gemmarum æstimatori, quisquis illi gemmæ alicujus claris- simæ dignitatem vellet prædicare.

Porro totum Opus in decem disputationes tribuitur, quarum ma- teriem, sectiones, paragraphos, sequens tibi pagina indicabit. Omnium indicem copiosum ad libri calcem invenies.

MICHAEL ANGELUS TAMBURINUS

Præpositus Generalis Societatis JESU.

CUm Librum, cui titulus, *Idea Consiliarii, sive methodus tradendi consilii ex regulis conscientiae*, Opus posthumum à P. Emmanuel Correa, Societatis nostræ Sacerdote, elaboratum, aliquot ejusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, facultatem facimus, ut typis mandetur, si iis, ad quos pertinet, ita videbitur: cujus rei gratiâ has literas manu nostrâ subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus,

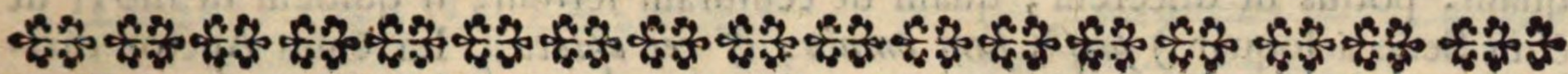
Romæ 21. Decembris 1710.

Michael Angelus Tamburinus.

Imprimatur, si videbitur

Reverendissimo Patri Magistro Sac. Palatii Apost.

*Dominicus de Zaulis Archiepiscopus
Teodosiæ Vicesgerens.*

APPROBATIO.

Publici reddatur juris posthumum Patris Emmanuelis Correa Societatis JESU Theologi, Primarii olim Theologiæ Professoris in Eboracensi Academia, dein Provincialis Provinciæ Lusitanæ, postmodum pro omnibus Coronæ Lusitanæ Provinciis in Curia Romana Assistentis, ac denique Librorum ejusdem Societatis Censoris, Opus, in quo, ut cum Themistio loquar, (a) eruditissimi Viri Anima, hoc est, Sapientia, mens, ac ratio, velut in proprio hæret sepulchro. Non quidem, ut in corporum tumultis contingit, ad corruptibilitatis operimentum, sed utique ad mortalitatis præservationem, à qua asserere te, Octavio ajebat Plinius, (b) hoc uno monumento, perennitatis videlicet Scriptorum, potes; nam cætera fragilia, & caduca, non minùs, quàm ipsi homines occidunt, desinuntque Jureque proinde Petrus Elefensis (c) sola scripta sunt, quæ Mortales quadam famæ immortalitate perpetuant, & actibus Veterum, quos traducunt ad Posterum nullam permittunt obrepere vetustatem. Prodeat idcirco ad Palestræ litterariæ commodum Consilarii Idea, sive Methodus tradendi Consilii ex Regulis conscientiæ; ut vel ex hoc perpetuò eniteat, tanti Doctoris Sapiëntiam, radium reverà fuisse Divinæ illius Sapiëntiæ de se testantis: Ego Sapiëntia habito in Consilio (d) utque eam maturè perpendentes Consilium custodiat, & prudentia servat, ut eruatur à via mala. (e) Ad quem finem sicut in Ideæ efformatione cuncta collimârunt notissimæ pietatis Auctoris studia, ita & in præsentî meum dirigitur, quod ex prævia crisi à Reverendissimo Patre Gregorio Sellari Ord. Prædic. S. P. A. Magistro demandata, pro ejusdem impressione votum subfigno.

E Siculo Urbis Collegio die 30. Octobris 1711.

*Fr. Bonaventura à Santillia à Panormo S. T. D. Fratrum tertii Ordinis
S. Francisci Regularis Observantiæ Ex-Procurator ac Regens generalis,
Sac. Congregationis Indicis Consultor, Sanctæque Romanæ,
& Universalis Inquisitionis Qualificator.*

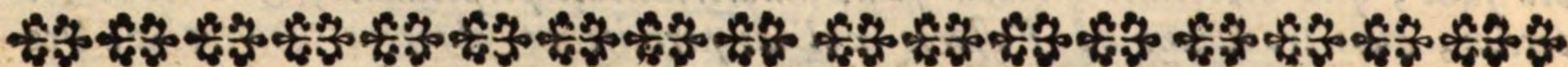
APPROBATIO.

Senec. epist.
59.

JUSSU Reverendissimi Patris Magistri Sacri Palatii Apostolici Fr. Gregorii Selleri, vidi, & attentè legi librum, cui titulus. *Idea Consilarii, sive Methodus tradendi Consilii ex Regulis conscientiae*, elaboratum à R. A. P. Emmanuele Correa, Societatis JESU, Doctore Theologo, olim Primario Theologiae Professore in Eborensi Academia, postea Provinciali Lusitaniae; ac deinde pro omnibus Coronae Lusitaniae Provinciis in Curia Romana Assistente. Legi, inquam, potius ut discerem, quàm ut censuram ferrem; si quidem in illo, (ut cum Seneca loquar) *pressa sunt omnia, & rei aptata*. Ita enim Auctor dirigere intendit Consiliarium, ut omnes sententias aperiendo, illas ad consilium contrahat, libertatem pro probalitate speculativè relinquendo, ut tutiorem partem fere semper in praxi commendando. Quare cùm nihil in hoc opere invenerim, quod Lectorem offendat, errorem inducat, honestatem non sapiat, fidei Dogmatibus, Apostolicis Constitutionibus, & Christianis moribus contradicat; immo maximam possit utilitatem, præcipuè pro Consiliariis, quos instruere nititur, asserre, dignum existimo, quod prelo possit mandari.

In hoc S. Andreæ de Fractis Romano Conventu die 28. Septembris 1711.

Fr. Joseph Lago Suarez Lector in Sacra Theologia jubilatus, Archiepiscopatus Toletani Examinator Synodalis, olim in Provincia Minimorum utriusque Castellae Definitor; modòque pro Natione Hispaniae, totius Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula Assistens Generalis.

Imprimatur,

Fr. Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum Sacri
Apostolici Palatii Magister.

I N D E X

Disputationum, Sectionum, & Paragraphorum, qui in hoc Libro continentur.

DISPUTATIO PRIMA.

De Consiliario in communi. pag. 1.

SECTIO PRIMA.

Quis, & quotuplex sit Consiliarius. ibid.

- §. I. *Quid veniat nomine Consiliarii.* ibid. n. 1.
§. II. *In quo differat Consiliarius à Mundante, Consente, Adulante, & Approbante.* pag. 2. n. 6.
§. III. *Quotuplex sit Consiliarius.* pag. 3. n. 13.

SECTIO SECUNDA.

De qualitatibus requisitis in Consiliario.

- §. I. *Enumerantur qualitates requisitæ in Consiliario.* pag. 6. n. 28.
§. II. *De sapientia, & peritia requisita in Consiliario.* pag. 8. n. 36.
§. III. *De prudentia requisita in Consiliario.* pag. 12. n. 55.
§. IV. *De iustitia requisita in Consiliario.* pag. 14. n. 67.
§. V. *De veracitate requisita in Consiliario.* pag. 15. n. 69.
§. VI. *Utrum aliquando Consiliarius teneatur ad præstandum consilium, etiam non rogatus.* pag. 17. n. 81.
Primum dubium Confectarium. pag. 17. n. 84.
Secundum dubium Confectarium. pag. 21. num. 107.
§. VII. *Quousque teneatur Consiliarius ad inculcandam veritatem.* pag. 23. n. 116.
§. VIII. *De fidelitate Consiliarii.* pag. 25. n. 127.
§. IX. *Quanta, & in quibus præcipue spectanda sit fidelitas Consiliarii.* pag. 26. n. 137.
§. X. *De secreto requisito in Consiliario.* pag. 27. num. 139.
§. XI. *Ex qua virtute teneatur Consiliarius ad servandum secretum.* pag. 28. n. 144.
§. XII. *Quousque secretum obliget Consiliarium.* pag. 31. n. 159.

§. XIII. *Cum quanta onere Consiliarii obliget secretum.* pag. 33. n. 170.

§. XIV. *Quantis revelari possit secretum.* pag. 35 num. 188.

SECTIO TERTIA.

Ex qua culpa teneatur Consiliarius ad rectè consulendum.

- §. I. *Explicatur, quid veniat nomine Culpe, & in quo sensu usurpetur.* pag. 37. n. 201.
§. II. *Ex qua culpa teneatur Consiliarius ex officio.* pag. 38. num. 207.
§. III. *Contra quam virtutem sit illa culpa, sive omisso diligentia in Consiliario, & respectu cuius.* pag. 41. n. 227.
§. IV. *Quid dicendum de Consiliario spontaneo, sive gratuito.* pag. 43. n. 237.

DISPUTATIO SECUNDA.

De opinione Consiliarii.

SECTIO PRIMA.

Explicat nonnulla de Opinione.

- §. I. *Quid sit, & quomodo dividatur Opinio.* pag. 45. n. 245.
§. II. *Proponuntur duæ sententiæ oppositæ.* pag. 47. n. 254.
§. III. *Præmittuntur aliqua ante iudicium de Opinione Consiliarii.* pag. 48. n. 259.
§. IV. *Iudicium de Opinione, quam sequi potest Consiliarius.* pag. 50. n. 272.
§. V. *Proponuntur præcipua fundamenta benignæ sententiæ.* pag. 50. n. 275.
§. VI. *Elucidantur aliqua ad clariorem argumentorum solutionem necessaria.* p. 52. n. 282.
§. VII. *Occurritur nonnullis argumentis Antiprobabilistarum contra benignam, & communem sententiam.* pag. 54. n. 297.

SECTIO SECUNDA.

Agit de reprobatione, vel electione opinionum, tam generaliter, quam respectu determinati Consilarii. pag. 68. n. 392.

§. I. *Præmonet aliqua certò fugienda ab omni Consiliario in delectu opinionum.* p. 68. n. 393

Primum præmonendum. ibid. n. 394.

Secundum præmonendum. pag. 70. n. 409.

Tertium præmonendum. pag. 71. n. 413.

§. II. *Utrum in casu gravis metus cadentis in virum constantem, possit Consiliarius uti supra rejectis sententiis.* pag. 72. n. 418.

§. III. *Quibus opinionibus Consiliarius tutà conscientia uti possit.* pag. 75. n. 438.

§. IV. *Utrum Consiliarius uti possit sententià uniustantum Doctoris.* pag. 76. n. 448.

§. V. *Deciduntur nonnulla alia dubia concernentia ad Consiliarium.* pag. 80. n. 468.

§. VI. *Quà opinione uti debeat Consiliarius in dirigendo moribundo.* pag. 82. n. 483.

Occurritur novis instantiis Illustrissimi D. Bartholomæi de Espejo Episcopi Melacitani. pag. 83. n. 494.

SECTIO TERTIA.

De opinione determinati Consilarii. pag. 86.

§. I. *De opinione Confessarii in consulendo.* ibid. n. 511.

§. II. *Continuatur eadem materia de Confessario in consulendo.* pag. 89. n. 524.

§. III. *De opinione Consilarii Principis.* pa. 90. num. 533.

Circa Religionem. pag. 91. n. 536.

Circa Leges. ibid. n. 538.

Circa distributionem officiorum, & illationem pœnarum. pag. 92. n. 543.

Circa tributa, & vectigalia. ibid. n. 546.

Circa Bellum. pag. 93. n. 554.

§. IV. *De opinione Advocati in consulendo.* pag. 95. n. 566.

§. V. *De opinione Medici in consulendo.* pag. 97. num. 577.

DISPUTATIO TERTIA.

De oneribus sive pœnis injunctis Consiliario. pag. 100.

SECTIO PRIMA.

De onere peccati, quod incurri potest per consilium. ibid. n. 593.

§. I. *Prævia explicatio Consilii per ordinem ad pœnas incurrendas.* ibid. n. 594.

§. II. *Utrum omne consilium ad malum sit peccaminosum, vel aliquando excusetur à peccato?* pag. 101. n. 601.

§. III. *Explicatur nostra sententia.* pag. 103. num. 614.

§. IV. *Deciduntur nonnulla dubia consuetaria ad præcedentem doctrinam.* pag. 105. n. 628.

§. V. *Quid dicendum de æquali malo.* pag. 108. num. 646.

SECTIO SECUNDA.

De malitia peccati Consilarii. pag. 110. n. 660.

§. I. *Supponuntur nonnulla ad tradendam doctrinam necessaria.* ibid. n. 662.

§. II. *Utrum in peccato scandalii formalis per consilium præter malitiam scandalii detur formalis malitia peccati, ad quod proximus inducitur.* pag. 111. n. 669.

§. III. *Quid dicendum de peccato scandalii directe, sed materialiter intento.* pag. 113. n. 683.

§. IV. *Quid dicendum, quando indirectè intenditur malum proximi.* pag. 115. n. 690.

§. V. *Deducitur specialis difficultas de consilio contra proprium, & alterius votum.* pag. 118 num. 711.

§. VI. *Exponuntur nonnulla dubia consuetaria ad superiorem doctrinam.* pag. 120. n. 730.

§. VII. *Utrum executio mali consilii possit stare sine peccato, saltem actuali Consilarii.* pag. 121. n. 739.

SECTIO TERTIA.

De onere reservationis culpæ Consilarii. p. 123.

§. I. *Quid significet, aut in præsentis sit Reservatio.* ibid. n. 748.

§. II. *Explicat, & distinguit ignorantias, quæ excusare possunt à reservatione.* p. 125. n. 762.

§. III. *Quenam ex prædictis ignorantibus excuset Consiliarium à pœnis.* pag. 127. n. 772.

§. IV. *Quæ reservationes indictæ sint contra Consiliarios.* pag. 135. n. 796.

DISPUTATIO QUARTA.

De Censuris impositis aliquibus Consiliariis.

SECTIO PRIMA.

§. I. *Quid, & quotuplex sit Censura.* pag. 133. num. 805.

§. II. *Utrum Irregularitas sit Censura.* pag. 135 num. 813.

SECTIO SECUNDA.

- §. I. *Quando Censura comprehendere possit Consiliarium.* pag. 137. n. 826.
§. II. *Utrum Censura, exprimens Consulentes, comprehendat quocumque modo Consulentes.* pag. 138. n. 838.
§. III. *Quibus modis Consiliarius excusari possit à Censura.* pag. 140. n. 852.

DISPUTATIO QUINTA.

De excommunicationibus contra Consiliarium.

SECTIO PRIMA.

- §. I. *De excommunicationibus contentis in Decreto contra Consulentes.* pag. 143. n. 864.
§. II. *Exponuntur nonnulli casus circa præcedentem excommunicationem.* p. 147. n. 882.
§. III. *De causis excusantibus Consiliarium ab hac censura.* pag. 149. num. 896.
§. IV. *Agitur de aliis excommunicationibus in Decreto.* pag. 152. n. 915.
§. V. *De excommunicationibus contentis in Decretalibus contra Consiliarium.* p. 153. n. 921.
§. VI. *De excommunicatione minori, quando contrahi, aut vitari potest à Consiliario.* pag. 157. n. 938.
Resolvitur quæstio in secunda tituli parte. pag. 156. n. 943.
§. VII. *Qualis, & cujus debeat esse utilitas, & necessitas consilii ad evitandam excommunicationem minorem.* pag. 159. n. 957.
§. VIII. *De aliis excommunicationibus contentis in Decretalibus contra Consiliarium.* p. 162. num. 972.
§. IX. *De excommunicatione in Sexto Decretalium contra Consiliarium.* ibid. n. 975.

SECTIO SECUNDA.

De excommunicationibus contra Consiliarium in libris Clementinarum, & Extravagantium. pag. 165.

- §. I. *De excommunicationibus contra Consiliarium in Clementinis.* ibid. n. 992.
§. II. *De excommunicationibus contra Consiliarium contentis in libris Extravagantium.* pag. 169. n. 1016.

SECTIO TERTIA.

De aliis excommunicationibus contra Consiliarium extra Jus Commune. pag. 170.

§. I. *De excommunicationibus contentis in Concilio Tridentino contra Consiliarium.* ibidem num. 1025.

§. II. *De excommunicationibus contra Consiliarium extra corpus Juris, & Tridentinum.* pag. 174. n. 1047.

§. III. *Agitur de excommunicationibus Greg. XIII. contra Consiliarium.* pag. 179. n. 1080.
Explicantur aliqui termini Bullæ Greg. XIII. pag. 180. n. 1082.

Actiones, quæ prohibentur. pag. 183. n. 1103.
Personæ, quæ comprehenduntur in Bulla. pag. 187. n. 1127.

De causis excusantibus ab hac excommunicatione. pag. 189. n. 1139.

§. IV. *De excommunicationibus Gregorii XIV. contra Consiliarium.* pag. 192. n. 1159.

§. V. *Deciduntur nonnulla alia dubia circa præcedentem doctrinam.* pag. 197. n. 1181.

§. VI. *Deciditur dubium circa præcedentem doctrinam.* pag. 198. n. 1189.

Alia excommunicatio Greg. XIV. contra Consiliarium. pag. 200. n. 1202.

§. VII. *Excommunicationes Clementis VIII. contra Consiliarium.* pag. 201. n. 1208.

De alia excommunicatione lata à Clem. VIII. in Decreto generali Inquisitionis. pag. 211. num. 1211.

§. VIII. *Excommunicationes Urbani VIII. contra Consiliarium, & alia aliorum Pontificum.* pag. 212. num. 1218.

Decretum, & propositiones prohibitas sub jectio. pag. 217. n. 1247.

Decretum damnans XVII. propositiones. p. 219.
Excommunicationes Innocentii XI, & Alexandri VIII. pag. 223. n. 1269.

Decretum Innocentii XI. pag. 224.

Decretum Alexandri VIII. pag. 226.

DISPUTATIO SEXTA.

De excommunicationibus contra Consiliarium contentis in Bulla Cænæ Domini.

SECTIO PRIMA.

Dilucidantur aliqua dubia, quæ moveri solent circa Bullam Cænæ Domini.

§. Unicus. *De qualitate, vigore, & duratione Bullæ Cænæ.* pag. 229. n. 1273.

SECTIO SECUNDA.

Completitur priores decem excommunicationes Bullæ Cænæ.

§. I.

§. I. Exponit primam excommunicationem contra Hæreticos, Apostatas, Schismaticos &c. pag. 231. num. 1284.

Quale nam debeat esse consilium ad incurrendam censuram hujus Canonis. p. 232. n. 1236

Quibus personis prohibeatur in hoc Canone dari Consilium. pag. 236. n. 1308.

§. II. Exponit secundam excommunicationem contra appellantes à mandatis Papæ ad futurum Concilium. pag. 238. n. 1324.

§. III. Quid contineat tertia, quarta, quinta, sexta, & septima excommunicatio Bullæ Cænæ contra Consiliarium. p. 241. n. 1340. Dilucidantur aliqua circa hoc punctum. p. 243. num. 1358.

Quid dicendum de Consiliario in contraria sententia. pag. 247. n. 1377.

Specialis difficultas circa Bellum. pag. 250. num. 1400.

Judicium Auctoris circa præcedentia. pag. 253 num. 1415.

§. IV. Octava, nona, & decima excommunicatio Bullæ Cænæ contra Consiliarium. pag. 255. num. 1426.

Nonnulla dubia circa clausulas contentas in hoc Canone expediuntur. pag. 261. n. 1458.

Causæ excusantes ab hac censura. pag. 262. num. 1467.

SECTIO TERTIA.

Explicat reliquas decem excommunicationes Bullæ Cænæ.

§. I. Dilucidatur undecima excommunicatio Bullæ Cænæ contra Consiliarium. pag. 266. num. 1485.

Personæ, quibus imposita est censura hujus Canonis. pag. 267. n. 1492.

Actiones, quibus imposita est censura hujus Canonis. pag. 268. n. 1499.

Personæ, in quarum favorem lata est excommunicatio hujus Canonis. pag. 271. n. 1516.

Causæ excusantes delinquentem ab hac censura. pag. 274. num. 1532.

§. II. Explicatur duodecima excommunicatio Bullæ Cænæ contra Consiliarium. pag. 275. num. 1540.

Personæ, quibus imposita est hæc excommunicatio, comprehensæ in clausula Omnes. pag. 276. n. 1542.

De personis, in quarum favorem lata est hæc censura. pag. 277. n. 1553.

De actionibus prohibitis sub excommunicatione in hoc Canone. pag. 281. n. 1569.

De causis excusantibus ab hac censura. pag. 282 num. 1575.

§. III. Exponit decimamtertiam, & decimamquartam excommunicationem Bullæ Cænæ. pag. 283. n. 1582.

De personis, adversus quas fertur hæc excommunicatio. pag. 285. n. 1589.

De actionibus prohibitis in hoc Canone. pag. 288. n. 1603.

Quæ causæ possint excusare ab hac excommunicatione. pag. 292. n. 1629.

§. IV. Exponitur excommunicatio decimaquinta; quatenus Consiliarium comprehendit. pag. 295. num. 1647.

Qui gaudeant privilegio exemptionis à jurisdictione sæculari. pag. 299. n. 1665.

Exponitur materia hujus excommunicationis. pag. 301. n. 1675.

Agitur de subjectis, sive personis, contra quas fertur censura hujus Canonis. p. 302. n. 1684.

Utrum sit aliquod crimen, aut culpa propter quam commissam ab Ecclesiastico possit laicus iudex illum ad suum tribunal, & audientiam trahere sine incurso censura. pag. 303. num. 1689.

Nonnulla dubia circa præcedentem titulum. pag. 307. num. 1708.

Explicatur secunda pars materiæ hujus Canonis, quoad offensam per Statuta. pag. 309. num. 1717.

Contra quas personas feratur hæc censura. pag. 310. n. 1722.

Materia censure hujus secundæ partis. pag. 313. n. 1737.

§. V. Exponitur excommunicatio decimasexta contra impediētes Prælatos Ecclesiasticos ab usu suæ jurisdictionis. pag. 316. n. 1752.

De subjectis, quibus imponitur hæc censura. pag. 317. n. 1754.

De materia, sive actionibus prohibitis in hoc Canone. pag. 319. n. 1763.

De personis, in quarum favorem, & in quarum pœnam lata est excommunicatio hujus Canonis. pag. 325. n. 1793.

§. VI. Sequitur excommunicatio decimasextima, & decima octava Bullæ Cænæ. p. 327. n. 1800. De actionibus, sive materia excommunicationis hujus Canonis. pag. 329. n. 1810.

Pro quibus personis eximendis à prædictis oneribus lata sit censura hujus Canonis. p. 333. num. 1830.

Quæ personæ laicæ subjiciantur huic censura propter imponenda onera sive tributa Ecclesiasticis, & pro quibus tuendis feratur. pag. 339. num. 1859.

§. VII. Expenditur excommunicatio decimanona, contra Judices sæculares, qui contra Ecclesiasticos

clericales in causis criminalibus se interponunt. pag. 345. n. 1889.

Quæ actiones prohibeantur sub censura hujus Canonis. pag. 346. n. 1892.

Excipiuntur aliqui casus criminales Ecclesiasticorum, de quibus licet cognoscere potest Judex secularis. pag. 349. n. 1907.

Contra quas personas feratur censura hujus Canonis. pag. 351. n. 1917.

§. VIII. *Exponitur excommunicatio vigesima Bullæ in Cæna Domini.* pag. 353. n. 1925.

Quæ actiones in hoc Canone prohibeantur sub excommunicatione. pag. 354. n. 1930.

Quæ loca, & civitates muniantur hac censurâ, & à quibus invasoribus occupantibus protegantur. pag. 359. n. 1952.

§. IX. *Breviter agit de absolutione excommunicationum Bullæ Cænæ.* pag. 360. n. 1958.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De pœna Suspensionis, & Interdicti. pag. 368.

SECTIO PRIMA.

De censura, & pœna Suspensionis adversus Consiliarium. ibid.

§. I. *Quid, & quotuplex sit Suspendio.* ibidem num. 1986.

§. II. *Quid contineatur in censura Suspensionis contra Consules; & quæ pœna contra violentes.* pag. 369. n. 1990.

§. III. *De causis, & effectibus Suspensionis.* pag. 372. n. 2007.

§. IV. *De effectibus Suspensionis, & absolutione.* pag. 375. n. 2017.

SECTIO SECUNDA.

De censura, & pœna Interdicti adversus Consiliarios. pag. 381.

§. I. *Quid, & quotuplex sit Interdictum.* ibid. num. 2041.

§. II. *De extensione Interdicti.* pag. 382. n. 2047.

§. III. *De causis Interdicti.* pag. 387. n. 2067.

§. IV. *De effectibus Interdicti.* pag. 390. n. 2083.

Primus effectus Interdicti. ibid. n. 2084.

§. V. *De aliis effectibus Interdicti.* pag. 397. num. 2115.

§. VI. *De aliis consecrariis ad præcedentem doctrinam.* pag. 404. n. 2149.

Pœnæ à Jure impositæ violentibus Interdictum. pag. 406. n. 2157.

De cessatione Interdicti. pag. 408. n. 2164.

§. VII. *Recensentur casus, in quibus jure ipso*

latum est Interdictum contra Consiliarium. pag. 412. n. 2181.

DISPUTATIO OCTAVA.

De pœna Irregularitatis adversus Consiliarium.

SECTIO PRIMA.

Explicat nonnulla de Irregularitate. pag. 415.

§. I. *Quid, & quotuplex sit Irregularitas.* ibid. num. 2188.

§. II. *Quæ culpa sufficiat ad Irregularitatem ex delicto.* pag. 417. n. 2198.

§. III. *Agit de peccato dubio ad incurrendam Irregularitatem.* pag. 418. n. 2203.

§. IV. *De effectibus Irregularitatis.* pag. 422. num. 2222.

§. V. *Nonnulla alia spectantia ad Irregularitatem in communi.* pag. 426. n. 2248.

§. VI. *Irregularitates provenientes ex consilio, sive in pœnam consilii.* pag. 432. n. 2275.

§. VII. *Expenduntur aliqua dubia circa Irregularitatem proveniente ex consilio.* pag. 437. num. 2300.

SECTIO SECUNDA.

Agit de aliquibus Consiliariis in particulari. pag. 445.

§. I. *Agit specialiter de Confessario.* ibidem num. 2237.

§. II. *Agit specialiter de Advocato.* pag. 448. num. 2354.

§. III. *Agit specialiter de consilio Medici, & Chirurghi.* pag. 462. n. 2372.

DISPUTATIO NONA.

De pœnis temporalibus impositis Consiliario.

SECTIO PRIMA.

De pœnis temporalibus in Jure Civili adversus Consiliarium decretis. pag. 458.

§. I. *Prævia explicatio pœnæ temporalis.* ibid. num. 2400.

§. II. *Quo pacto, & quando incurrantur à Consiliario Jure Civilis, & Communis pœnæ.* pag. 459. n. 2404.

§. III. *Exponuntur aliqui casus in particulari.* pag. 463. n. 2423.

SECTIO SECUNDA.

De pœnis temporalibus ex Jure Canonico adversus Consiliarium. pag. 467. n. 2445.

§. Unicus. *De pœnis temporalibus ex Decreto, & Decretalibus adversus Consiliarium.* pag. 468. n. 2446.

SECTIO TERTIA.

De pœnis temporalibus adversus Consiliarium ex Clementinis, Extravagantibus, Tridentino, & ex Bullis Pontificum.

§. I. *De pœnis contentis in Clementinis, Extravagantibus, & Tridentino.* p. 472. n. 2465.

§. II. *De pœnis temporalibus contra Consiliarium contentis in Bullis Pontificum.* pag. 476. n. 2487.

§. III. *De pœnis temporalibus adversus Consiliarium annexis censuris Bullæ Cœnæ Domini.* pag. 477. n. 2495.

DISPUTATIO DECIMA.

De onere Consilarii ex culpa consilii. pag. 480. num. 2506.

SECTIO PRIMA.

De obligatione resarciendi damnum ex culpa Consilarii ex officio. ibidem.

§. I. *Præmittuntur aliqua universalialia.* ibidem num. 2507.

§. II. *Ad quid obliget consilium in concursu cum aliis causis.* pag. 481. n. 2513.

§. III. *An consilium revocatum ante executionem obliget ad restitutionem.* p. 487. n. 2539.

§. IV. *Discutitur dubium consimile supra traditæ doctrinæ.* pag. 489. n. 2550.

§. V. *An consilium ad eligendum minus malum propter vitandum majus obliget ad restitutionem.* pag. 493. n. 2565.

SECTIO SECUNDA.

De Consiliariis in particulari. pag. 495.

§. I. *Qui Consilarii contrahant onus restitutionis.* ibidem n. 2575.

§. II. *Ad quid teneatur Confessarius propter damnum ex suo consilio.* pag. 496. n. 2584.

§. III. *Resolvuntur alia circa restitutionem à Confessario faciendam.* pag. 501. n. 2607.

§. IV. *Agitur de obligatione restitutionis Advocati, & Medici.* pag. 504. n. 2620.

SECTIO TERTIA.

De Consiliario impediente bonum alterius quoad restitutionem.

§. I. *Præmittit aliqua generalia.* p. 507. n. 2634.

§. II. *De consilio impediente consecutionem beneficii, officii &c.* pag. 511. n. 2651.

§. III. *De impediente dignum, vel indignum.* pag. 517. n. 2679.

§. IV. *De consilio impediente alteri alia bona temporalia.* pag. 520. n. 2691.

SECTIO QUARTA.

De consilio inferente damnum alteri quoad restitutionem. pag. 524.

§. I. *De restitutione damni spiritualis, ut sic.* ibid. n. 2709.

§. II. *De consilio inducente ad peccatum quoad restitutionem.* pag. 526. n. 2718.

§. III. *De consilio retrahente ab statu Religioso.* pag. 530. n. 2736.

§. IV. *De consilio extrahente novitium à Religione.* pag. 532. n. 2746.

§. V. *De consilio extrahente Professum à Religione.* pag. 536. n. 2763.

§. VI. *Explicat diversos casus circa restitutionem debitam ex consilio.* pag. 542. n. 2796.

DISPUTATIO PRIMA

De Consiliario in communi.

S E C T I O P R I M A.

Quis, & quotuplex sit Consiliarius?

§. I.

Quid veniat nomine Consilarii?

Nomine Consilarii, apud Grammaticos, venit ille, qui alteri consilium præstat, & apud Theologos, præsertim in materia Restitutionis, significatur ille, qui moraliter influit ad actionem aliquam ponendam, vel omittendam, ut sit ab eo, qui hortatur, rogat, inducit, instruit ad aliquid aggradiendum, exequendum, vel omittendum. Ita Mol. de Just. tom. 3. disp. 730. n. 1. Rebell. tom. 2. tract. 32. cap. 3. num. 57. Azor. tom. 3. l. 4. cap. 11. Filliuc. tr. 32. c. 3. q. 7. Bonac. tom. 2. tract. de Contract. disp. 1. q. 2. punct. 3. n. 1. & punct. 7. n. 1. Ratio est; quia omnes supranumerati conveniunt in eo, quod sint causæ morales, moraliter influentes per suasionem ad actionem ponendam, vel omittendam.

2 Verum in præsentia, argumentum operis non tam latè excurrit per omnes illas, veluti species, moraliter moventes, sed strictè, ac determinatè de movente per consilium, agere aggreditur; nam licet omnes illæ veluti species convenire videantur in eo, quod ordinentur ad motionem agentis rationalis, aliquando tamen diverso ad eam modo concurrunt, & influunt: v. g. qui præcisè rogat nudis solùm precibus, & nullâ propositâ ratione convenientiæ, vel utilitatis rogati, ni-

titur illum flectere ad ponendam, vel omittendam actionem; per id namque solùm, quod dicat, Gratum mihi facies, vel spero, ut facias, multoties prævalet Consiliario optimis, & efficacibus rationibus contrarium suadenti. Imò non pauci aliquando, postpositâ convenientiâ, & utilitate, per consilium indicatâ, invitè, & propter solam reverentiam, & amorem rogantis actionem ponunt, vel omittunt. Non me latet in aliquo sensu nomen *Rogans*, & *Consiliarius* posse coincidere, in qua, ut credo, significatione Auctores citati illud pro expositione Consilarii usurpârunt. Sed hæc animadvertisse ingratum non erit.

3 Igitur in præsentiarum agimus de Consiliario, quem Philosophus moralis lib. 6. ita describit: *Est investigator earum rerum, quibus ad finem, quem nobis proposuimus, facile pervenire possumus.* Vel brevius ex Cicer. de Orat. *Est, qui excogitatum aliquid faciendi, vel non faciendi definit*, id est, ut aliqui expendunt, Qui aliquo modo proponit, ostendit, ac suadet ea, quæ facilitè movere, inducere, ac allicere possunt agentem rationalem ad assequendum finem, ponendo, vel omittendo aliquam actionem. Dicitur, *aliquo modo*; nam perinde erit, sive inducat, & suadeat verbis, sive scripto, sive alio quocunque signo ostensivo convenientiæ mediæ ad finem, & intentum assequendum.

4 Dupliciter, advertit Azor suprà, fieri hæc possunt à Consiliario; aut enim indicat, & inculcat id, quod est efficiendum, docendo

do substantiam facti, aut solum ostendit modum, & artem, quâ efficiendum est. V. gr. dubitat quis de substantia contractus, Utrum sit licita, vel non: vel de veritate propositionis: adit Consiliarium pro resolutione utriusque dubii: in hoc casu consilium erit præstandum circa substantiam. Desiderat item femina gravida foetum per abortum excludere, sed ignorat, vel saltem dubitat de remedio, quo intentum certò, ac tutò assequatur, & interrogat; si Consiliarius doceat, consilium erit circa modum.

5 Aliter etiam credo hæc eadem subdistingui posse; nam sive consilium sit circa substantiam, sive circa modum, diversimodè dari, sicut diversimodè peti potest; qui enim consulit, seu petit consilium, vel petit, ut ego illi aperiā, & doceam, quid, aut quomodò faciendum, quia nescit; vel proponit mihi iudicium suum, & rationes circa rem, & modum, quo facturus est, non, ut doceam, sed, ut approbem, vel reprobem. In primo modo dubium non est, quòd interveniam, tanquam Consiliarius: in secundo potest esse dubium, utrum concurrā, ut Consiliarius, An potius, ut consentiens, & approbans? Quare distinguendum existimo. Si enim interrogor, quia peritior in ea materia habitus sim, ita ut rationes propositæ novum robur, & vim resumant à meo consensu, & approbatione apud consulentem, non est dubium, quòd tunc Consilarii officium subeam, & consensus meus rationes illas reddat meas, seu quasi à me datas. Neque obstat, quòd solum approbaverim illas per consensum, aliter homines docti, qui aliorum consiliis subscribunt, vel Consilarii in tribunalibus, qui audito unius iudicio, illi adhærent, eximerentur à ratione Consilarii. Si verò interrogor ex alio titulo, aut causa, tunc propriè consentiens, & non Consiliarius existo, prout infra explicabitur.

§. I I.

In quo differat Consiliarius à Mandante, Consentiente, Adulante, & Approbante?

6 **C**Um omnes, supra numerati agentes, rationem causæ moralis, suo cuiusque modo influentis, & moventis ad operandum sortiantur, nonnullam cum Consiliario similitudinem participant. Quare ad maiorem claritatis gratiam, operæ pretium ducimus, quantum discriminis inter eos, &

Consiliarium intersit, breviter explicare, ne in omnibus eadem, vel pari regulâ resolvendum falsò arbitremur.

7 Primum igitur explicandum venit discrimen inter Consiliarium, & Mandantem. Communis, & vera doctrina apud Auctores ita discriminat, quòd Consiliarius operetur, seu consilium suggerat gratiâ ejus, cui datur, ut illo utatur; Mandans verò mandatum injungit gratiâ sui, ita ut Consiliarius operetur non tanquam suum, sed consulentis negotium agens; at Mandans non tanquam mandatarii negotium, sed suum intendens; unde è contrà consulens facit, non, ut exequatur voluntatem Consilarii, sed suam; at Mandatarius, non, ut exequatur suam, sed Mandantis Inst. de Mandatis §. Mandantis.

8 Ex hac doctrina deducunt AA; quòd statim ac Mandans revocavit mandatum, cessavit ejus influxus in operationem mandatum, adeo ut si post notitiam revocationis ponatur, non Mandanti, sed mandatario tribuatur; è contrà verò, tametsi Consiliarius revocet consilium, & post revocationem consulens, motus adhuc à consilio, exequatur actionem, ea nihilominus Consiliario imputetur. Ita Innocent. in cap. ad Audientiam num. ult. Clavis Reg. lib. 10. tract. 2. cap. 7. Mol. tom. 3. tract. 2. disp. 731. cum Navar. cap. 27. n. 133. Azor. 3. p. lib. 4. c. 11. quæst. 4. Less. de Just. lib. 2. cap. 13. dub. 6. num. 16. Rebell. lib. 2. Rest. quæst. 14. sect. 4. Avila de Cens. cap. 7. disp. 6. sect. 2. dub. 5. Dian. tom. 8. resolut. 85. Bonac. tom. 3. tractat. de Rest. quæst. 2. punct. 6. num. 6. Card. de Lug. de Just. disp. 19. num. 37. ubi citat Vasq. cap. 9. de Rest. §. 1. num. 10. & communiter. De hoc tamen infra à n. 854.

9 Aliter alii discriminant Consiliarium à Mandante, ex D. Augustino relato in cap. Quisquis 14. quæst. 1. ad finem, ibi: *Ubi præceptum necessitas est servientis, ut obediat, vel imperantis, ut ei obediat*. Cui textui consonat D. Hieronymus. 1. Contra Jovinian. ibi: *Ubi consilium datur offerentis, arbitrium est; ubi præceptum, necessitas est servientis*. Idem D. Thom. quæst. 118. à nu. 6. ibi: *Præceptum necessitatem, & obligationem inducit, consilium verò non*. Verum hoc discrimen, præterquam quod reduci aliquo modo possit ad primum, ut consideranti planum erit, non tam discriminat Consiliarium à Mandante, quàm consilium à præcepto; primum discriminat Consiliarium à Mandante per effectus, quos in ipsis causat consilium, &

& mandatum, nimirum, obligationem defendendi, vel non, à consilio, & mandato: secundum verò per effectus, quos causat in consulente, & mandatario, nimirum, per necessitatem, vel libertatem exequendi consilium, & praeceptum.

10 Secundum discrimen explicandum est inter Confiliarium, & Consentientem. Nominè Consentientis, prout distinguitur à Confiliario, venit ille, cujus consensus influit ad actionem ponendam, vel omittendam. Talis censetur consensus Principis, Prælati, Electoris, Senatoris, & similium; hujusmodi namque consensus præstant auctoritatem, & quasi influxum ad operationem. Venit etiam Suffragator, qui ad electionem concurrat, ut solent in aliquibus Academiis Scholastici ad electionem cathedræ, vel Capitulares ad electionem canonicatus, vel præbendæ; hi namque etiam influunt moraliter ad operationem, seu electionem; differunt tamen à Confiliario eodem ferè modo, quo Mandans; nam si ante executionem revocent consensum, & suffragium, executio non illis tribuitur, sed executori, quod non ita evenit in Confiliario; si consulens, non obstante revocatione, motus consilio actionem ponit.

11 Adverte, doctrinam traditam de Consentiente, intelligi de Consentiente positivè; nam in Consentiente negativè, sive non impediente, cum possit, attendi debet ad personam consentientem, An, scilicet, teneatur impedire, vel non, ad hoc ut censeatur influere, vel non: Item de suffragante, tam ex officio, quam sine ea obligatione; uterque enim si revocet consensum, sive suffragium, non censetur influere, sicut diximus de Mandante. Denique intelligi de suffragante decisivè, & non de suffragante consultivè; nam si suffragetur purè consultivè, recurret cum Consultore. Ut videre est apud citatos, præsertim Rebelleum.

12 Tertium discrimen explicandum est inter Confiliarium, & Adulantem. Adulator autem, sive palpo, est, qui operantem non solum approbat, sed etiam laudat, atque ideo censetur etiam causa moraliter influens, quatenus laudando advertenter movet, & excitat operantem ad operationem. Eodem modo discurret Rebelleum sup. sect. 6. nu. 32., Bonac. tom. 2. tract. de Rest. disp. 1. quæst. 2. punct. 9. num. 1., Card. de Lug. num. 70., & alii communiter, in deridente, exprobrante, & murmurante, qui per ex-

probrationem, & contemptum alium provocant; homo enim non minus movetur ad operandum, ut laudem assequatur, quam, ut contemptum, & irrisiones fugiat. Laudatus Cardinalis judicat, quod, si tandem moveant operantem, coincident cum Confiliario. Quod ego intelligo, si Adulator, vel Irrisor, v.g. aliqua vera suggerat, quæ retractari, nec avelli facillè possint; at si merè laudet, excitando solum lætitiā, vel pudorem, qui per retractionem verè extinguī possint, tunc comparandus solum erit Confiliario, qui falsa docuit, & per retractionem, aperiendo verum, manet liber à restitutione.

§. I I I.

Quotuplex sit Confiliarius?

13 **O**fficium Confiliarii quamvis absolute, & veluti genericè consistat in eo, quod ordinetur ad aperiendas, & inculcandas aliis rationes, quibus, vel ignorantiam, vel dubium expellant, & veritatem intentam assequantur, nihilominus potest pro diversitate, sive subjecti, sive materiae, sive etiam effectuum, quos causat, varias fortiri differentias, per quas determinari possit ad quasdam veluti species, saltem accidentaliter diversas.

14 Molina de Justitia disp. 730. num. 2. distinguit inter Confiliarium, qui, attentā personā, & muneris qualitate, peritiam proficitur in re, circa quam consilium præstat, ut Doctor, Juris peritus, Confessarius, Advocatus, Medicus, & similes, & Confiliarium, qui in materia, circa quam consultitur, peritiam non proficitur. Alii ratione materiae, circa quam versatur consilium, dividunt in Confiliarium temporalem, circa res temporales, & politicas, & spirituales, circa res animæ, & salutis aternæ. Alii denique ratione effectus ex ipso consilio, in Confiliarium merè consultivum, qui ad executionem movere, & inducere potest, non verò obligare; & in Confiliarium, cujus judicium definitivum dicitur, qui vel solus, vel cum aliis executionem evincit decisivè.

15 Verum, re sedulò attentā, & perpensā, omnes suprascriptæ divisiones comprehendi possunt sub una breviori apud AA. vulgarissima, & continente omne divisum; Si, nimirum, dividatur in Confiliarium ex officio,

cio, contractu, vel mercede, & in Consiliarium spontaneum, sive gratuitum, qui ex nullo titulo tenetur ad præstandum consilium. Quæ quidem divisio, quamvis non multum discrepet à Moliniana, brevius tamen explicat omnes differentias dividentes. Omnes namque suprà numeratæ, veluti species conveniunt in ratione Consulendi, & differunt per illam veluti rationem Consulendi ex obligatione, vel non; nam is, qui ex officio dedit consilium, sive peritiam profiteatur, sive non, sive sit pollicitus, sive spiritualis, sive definitivus, sive merè consultivus, si ex consilio secutum est damnum; quia non adhibuit debitam diligentiam in exhibendo consilio, non solum peccat contra justitiam patientis damnum, sed etiam contra obligationem officii, ex quo tenebatur adhibere illam diligentiam: si verò gratis, & non ex officio consilium præstitit, secuto damno, peccat quidem contra justitiam patientis, at non contra aliquam obligationem officii, vel contractus. Imò respectu consulentis, secluso dolo, & temeritate in consulendo, aliquando non peccat.

16 Quinam verò sint, qui ex officio, contractu, & mercede teneantur ex justitia ad rectè consulendum, non est facile recensere. AA. communiter ad hoc obligant Advocatum, Confessarium, Medicum, Magistrum, & Doctorem; nam ex vi officii censentur expositi ad dirigendos alios consilio in ea, quam profitentur, facultate. Verum cum materia consilii, prout de illa in præsentia agitur, non ad solas memoratas facultates restringatur, sed per omnes universim transcendat, animadversum hinc volumus, quidquid Auctores de suprà numeratis resolvunt, proportionem habita, & exceptis, quæ de jure, vel speciali lege circa aliquos statuta sunt, de omnibus resolvendum.

17 Ex dictis venit explicandum, quis Doctor, & Confessarius dicantur Consilarii ex officio. Ratio explicationis est, quia non omnes Doctores, & Confessarii eo ipso videntur esse tales ex officio; nam quamvis Doctor graduatus in aliqua facultate, & præfectus cathedræ ejusdem facultatis, talis sit ex officio, ad docendum, & consulendum in ea facultate, non ita videtur judicandus Doctor, qui in eadem facultate graduatus tantum est, & non illam profitetur exercitè, quamvis aptus sit ad profitendum. Item licet Parochus ex officio sit Confessarius, & per consequens ex officio Consiliarius, non

ita tamen videtur reputandus quilibet Confessarius approbatus ad audiendas confessiones, atque ideo potens illas audire, vel excipere, proindeque consulere.

18 Bernardus Diaz regula 194. videtur indistinctè obligare omnes Doctores ad præstandum consilium ex officio. Ducitur; quia Doctor invitatus cogi potest ad consulendum Leg. Custodias ff. de Custodibus reorum, & tenet Joan. de Peralt. Felin. in cap. Si pro debilitate de off. & potest. judic. delegati, citans Bart., & Salicet., ubi excipit primò, nisi fuisset advocatus partis diversæ; secundò, si non esset subditus judicis ordinarii in loco; tertio, nisi esset advocatus unius partis. Ratio fundamenti fortasse est; quia Respublica in conferendis gradibus in qualibet facultate intendit, tanquam præcipuum finem, bonum commune, nimirum, habere viros doctos, ac peritos in talibus facultatibus, quorum consilio alii dirigantur; quæ quidem directio, non solum exhiberi debet, & potest ab iis, qui tales facultates ex professo exercent, docentque, sed etiam ab omnibus, qui ad eum finem graduantur. Aliter illuderetur gravissimus, & tantoperè necessarius finis à Republica intentus.

19 Nihilominus Benedictus Pereira in Academia lib. 8. quæst. 4. num. 1506. eximit ab onere consulendi ex officio Doctores, qui licet graduati sint, attamen in actu exercito non profitentur eas facultates ex officio, contractu, mercede, aut salario. Fundatur; quia non apparet pactum, etiam tacitum, in collatione talis gradus, ex quo oriatur illa obligatio consulendi. Neque credibile est voluisse graduatos se tali oneri subicere; multi namque viri illustres, & principes hujusmodi gradus in Academiis accipiunt, & credi rationabiliter non potest, quod vel Respublica velit illos ad tam in æquale onus deprimere, vel quod ipsi sponte suâ subiciantur. Quare potestas, quæ confertur per gradum, licet declaret ipsos habiles ad exercitium præstandi consilium, non obligat ad exercendum ex officio.

20 Ex his planè fit satis fundamento contrario. Concedimus ingenuè Doctorem invitum compelli posse ad munus Consilarii, inde tamen non rectè infertur teneri ex officio ad præstandum consilium. Imò contrarium rectius arguitur; quia nemo præsumi potest rationabiliter invitatus ad exercendum id, ad quod præsupponitur obligatus. Si igitur

igitur invitus cogi potest per legem *Custodias*: ergo ad id, ad quod non tenetur. Additur, quod argumentum ad plurimum solum probat illos, positâ coactione à Republica, teneri ad præstanda consilia, & non ante illam; nam si antea tenebantur, non solum cogeret, sed etiam puniret defectum in officio.

21 Neque ratio probat intentum; nam, etiam si fateamur illum fuisse præcipuum finem Reipublicæ in conferendis gradibus, nihil inde evincitur pro obligatione ex officio; tali namque fini satis providet Respublica, vel relinquendo apud ipsos graduatos libertatem exercendi ex officio talem facultatem, sicut relinquit libertatem prosequendi scholas ad obtinendas cathedras ad docendum; vel reservando sibi potestatem cogendi illos, etiam invitos, ad exercendum ex officio tale munus, urgente publicâ necessitate. Quemadmodum satis provisum est ab Ecclesia pro administratione Sacramenti Pœnitentiæ per Sacerdotes, quos approbat absolutè ad audiendas confessiones, sine ulla obligatione superaddita ad illas audiendas ex officio, quæ obligatio extra casum necessitatis solum competit Parochis, ut latè explicat Suarez de Pœnitent. disp. 32. sect. 1. num. 1. & communiter Doctores. Concludimus ergo hujusmodi Doctores non teneri ex officio ad præstandum consilium; tenebuntur tamen ex charitate, si urgeat necessitas proximi, de quo infra.

22 Quo ad Confessarium, qui ex officio non est talis, sed sponte suâ audit Confessiones, major videtur difficultas, & in eo consistit; nam, semel quod per liberam auditionem confessionis tali se ministerio exponit, eo ipso videtur suscipere in se onus, & officium dandi consilium sanum, ita ut aliter peccet contra officium peccato injustitiæ. Ratio est; quia, semel quod illud munus assumit, quantumvis liberè, censetur velle se obligare ad rectè obeunda omnia, quæ tali officio annexa sunt, & eo modo, quo similis officii homines obire consueverunt; sed dirigere pœnitentem consilio est onus annexum officio Confessarii: ergo. Confirmatur; quia pœnitentes videntur eo titulo freti ad illos accedere, & conscientias suas confidenter credere. Imò aliqui apud Rebell. part. 2. lib. 17. quæst. unic. num. 2. judicant inter Confessarium, & pœnitentem semper intercedere aliquod pactum, & ipsam confessionem sortiri rationem quasi contra-

ctus, qui non potest non obligare Confessarium, etiam liberum, & spontaneum ad rectè consilium præstandum. Pro hac doctrina stare videtur Rosella Rest. num. 5. Angel. Rest. ult. num. Navar. cap. 17. nu. 22. Petr. Navar. lib. 3. cap. 4. num. 125.

23 Cæterum distinctione opus est. Certum enim est primò Sacerdotem approbatum, & potentem audire confessiones non venire nomine Confiliarii ex officio, nec proinde teneri ex officio ad præstandum consilium. Ratio manifesta est; quia per approbationem, & potentiam ad excipiendas confessiones licet judicetur aptus ad hoc munus obeundum, non tamen constituitur confessorius ex officio; ergo neque Confiliarius ex officio; nullus enim constituitur officialis in aliqua facultate per solam aptitudinem ad illam exercendam, cum aptitudo solum prærequiratur, ut conditio, sive dispositio.

24 Certum est secundò Confessarium spontaneum, etiam liberè excipientem confessiones, non venire propriè nomine Confiliarii ex officio in eo sensu, in quo venit Parochus, Episcopus, & alii, qui accipiunt stipendium, sive sustentationem pro audiendis confessionibus. Ratio est; quia per solam liberam auditionem confessionum non fit Confessorius ex officio, ita ut teneatur ex officio audire confessiones; nam, ut cum communi docet Suar. de Pœn. disp. 32. sect. 1. num. 2., *propria obligatio per se, & quasi intrinseca est ex officio, quæ non est in omnibus Sacerdotibus, sed in his, qui sunt Pastores ex officio, & maxime in eo, qui propriissimè vocatur proprius Sacerdos, seu Parochus*: ergo neque Confiliarius ex officio.

25 Explicatur; quia, etiam suppositâ eâ liberâ auditione confessionum, longè diverso modo loquuntur Auctores de Confessario ex officio per ordinem ad obligationes, atque de Confessario spontaneo; nam per ordinem ad consilium Castropal. obligat Parochum ex justitia ad retractandum errorem, quem per ignorantiam invincibilem docuit; Confessorem autem spontaneum obligat solum ex charitate. Less. de Just. lib. 2. cap. 13. dub. 10. num. 77. liberat Confessarium spontaneum, qui non monuit pœnitentem de obligatione restituendi, à restitutione facienda tertio, non ita verò Confessarium ex officio, sive Parochum. Per ordinem ad jejunium, Caet., Tolet., Angel., & alii, quos citat Leand. punct. 6. tract. 8. disp. 5. quæst. 42. excusant Confessarium ex officio, sive Parochum,

chum, qui per integram diem audit confessiones, ab obligatione jejunii, non ita verò spontaneum. Per ordinem ad recitationem Officii Divini, Trulenc, Machad., Baseus, Moneta, Suarez, quos citat, & sequitur Diana, ob memoratam causam excusant Confessarium ex officio, sive Parochum ab obligatione recitandi officium, non ita verò Confessarium spontaneum. Quæ omnia, si, ut verè probabilia, admittantur, apertè demonstrant latissimum discrimen inter Confessarium ex officio, & spontaneum per ordinem ad excipiendas confessiones, proindeque etiam per ordinem ad consilium præstandum.

26 Certum denique est tertio, Confessarium spontaneum ex suppositione, quòd confessiones audiat, venire aliquo modo posse nomine Consultoris ex officio ex usu officii, proindeque obligari ad præstandum consilium. Ratio est; nam qui voluntariè assumit aliquod officium, censetur etiam voluntariè assumere onera, officio annexa; sed officio Confessarii annexum est onus Consilarii: ergo, semel quòd assumit primum, censetur etiam assumere secundum. Ex qua autem virtute teneatur ad hoc, dicitur infra. Interim ex dictis colliges primò nomine Consultoris ex officio in hoc ministerio propriè, & primariò venire Episcopum, Parochum, Confessores Principum, & universim, qui ex stipendio, vel ordinaria eleemosyna huic ministerio addicti sunt. Non excluderem ab eo numero, qui particularium personarum conscientias dirigendas suscipiunt.

27 Colliges secundò, quid respondendum ad rationes pro opposita sententia. Ad primam dicimus per liberam administrationem Sacramenti Pœnitentiæ assumere quidem obligationem Consultoris ex officio, non propriè, & in rigore, sed in sensu à nobis explicato, & per ordinem ad Sacramentum ritè, & rectè conficiendum ex obligatione Religionis. Neque pœnitentes, si aliunde non constet, possunt supponere aliam obligationem in Confessario spontaneo. Quare perperam fingitur illa ratio, veluti pacti in confessione ad hunc finem; nam etiam in Parocho vis obligandi ex officio per ordinem ad pœnitentem non oritur ex actuali administratione Sacramenti, sed præsupponitur in collatione, & acceptatione talis officii. Unde Sacramentum Pœnitentiæ potius est materia circa quam versatur obligatio officii,

quàm ratio obligans. Quæ omnia clarè constabunt ex sequentibus.

SECTIO SECUNDA.

De qualitatibus requisitis in Consiliario.

§. I.

Enumerantur qualitates requisitæ in Consiliario.

28 **M**ulta de hac re congerunt Auctores politici ex Platone de Republica libr. 2., Lactant. libr. 3. cap. 3., & libr. 4. cap. 4., Justus Lips. Politicor. libr. 1. cap. 2., & alii, quos, si placet, vide apud Andreæ Rucofos in disc. de Consiliar., Matth. Temp. in Speculo boni magist. p. 1. Signi 3., & p. 2. Signi 68., Bartholom. Philipp. Lus. tract. de Consilio, Comel. de optim. Reipub. statu libr. 4. cap. 2. & 3. P. Gregor. Teles de Republ. libr. 24. cap. 6. num. 4. & 11., Adamus Corcæu Pol. libr. 2. cap. 17., P. Velasc. de optimo Princip. libr. 2. adnot. 5. & 6., Laurentius Ram. de Prad. de Consilio, & Consiliar. libr. 3., Saved. Symbol. polit. 24. 25. & 26., Laurentius Matth. Sanz. de Regimine Regni Valent. libr. 1. cap. 2. à n. 72. Bobadilh. libr. 1. cap. 3., Hipol. à Collib. in libel., cui tit. Consiliarius, Christoph. Betold. Polit. libr. 2. cap. 2., Borrel. de Præst. Regis Cathol. cap. 21. & 84., Solorsan. de jure Indiarum libr. 4. cap. 4. Qui ferè omnes eas requirunt qualitates in Consiliario, quæ magis ad utilitatem consulentis, quàm ad conscientiam Consilarii propriè concernunt, de quibus, si per tempus liceat, nos etiam aliquid inculcabitur, cum de Consiliario Principis fermo inciderit. Quare his nunc omisissis,

29 Qualitates, sive attributa, quibus ornari debet optimus quisque Catholicus Consiliarius, non aliunde, quàm à Sacra Scriptura, Sanctis Patribus, & Auctoribus tum Theologis, & Canonistis, tum Philosophis colligi debent. Illud tamen obiter adverte non eadem semper attributa requiri in omnibus Consiliariis; quid enim proderit ad nauticam Theologia, vel ad agriculturam Legum peritia, cum navita de ventis, de tauris curet arator. Verum quidem est, quòd unusquisque Consiliarius pollere debeat peritia

ritiâ ejus facultatis, in qua munus Confiliarii exercet, imò D. Amb. lib. 3. de Offic. cap. 8. *Necesse est, inquit, ut præstantior sit, à quo consilium petitur, quàm ille est, qui petit. Quid enim consules hominem, quem non arbitraris posse aliquid melius reperire, quàm ipse intelligas; & cap. 12., Supra me debet esse, cui me committere paro. Denique Tull. lib. 2. de Off. Fis, inquit, fidem habemus, quos plus intelligere, quàm nos, arbitramur.*

30 Igitur talis debet esse Confiliarius, qualem inculcat Sacra Pagina variis in locis Ecclesiast. 9. *Cum sapientibus, & prudentibus tracta, viri justi sint tibi convivæ. Tob. 5. 19. Consilium semper à sapiente perquire.* Hinc 1. Paral. 27. 32. laudatur Jonathan, Patruus David, quòd fuerit Confiliarius, vir prudens, & litteratus. Cohærenter ad hæc Sancti PP., nam D. Amb. Conf. 4. pag. 3. cap. 8., inquit, prudentia, & justitia in unoquoque desiderantur, & ea, quæ expectantur à pluribus, ut in quo ea sint, illi deferatur fides, qui possit utile consilium, ac fidele desideranti dare; & rursus; Hujusmodi viro salutem nostram, & existimationem committamus, qui sit, ut suprâ diximus, justus, & prudens; facit enim justitia, ut nullus sit fraudis metus; facit etiam prudentia, ut nulla erroris suspicio sit; promptius tamen nos justo viro, quàm prudenti committimus, ut secundum usum vulgi loquar. Concinit D. August. lib. de Salut. docum. tom. 4. cap. 6. ibi: *Elige tibi Confiliarios bonos, Deum timentes, & veritatem amantes; sæpe enim adulatores decipiunt animas audientium se, & perpetuæ mortis laqueis interimunt.* Cohærent Expo- sitores; nam Hug. Card. Ecclesiast. cap. 6. ex Raban. *Prævidenda est, inquit, Confiliarii prudentia, fides, & voluntas, & Religio: & Corn. à Lapide ibidem; Confiliarii, ait, sint tibi selecti, pauci, & rari, adeo ut ex mille unum eligas; quia sunt pauci prudentes, pauciores experientiâ pollentes, paucissimi secreti, & fidi, qui sincerè, & ex corde te ament, nec nisi tuum bonum quærant.*

31 Ex his omnibus haud difficile est colligere, quæ attributa, & qualitates spectandæ sint in Confiliario, cujus directioni se quis, suaque committere possit. Prima venit sapientia, seu quod perinde est, peritia in ea facultate, circa quam consulitur; nam Proverb. 8. *Sapientia habitat in consilio: è contrâ namque Cæcus Cæcum ducet, & ambo in foveam cadent.* Secunda est prudentia;

non enim omnis humana sapientia eo ipso prudens, proindeque idonea ad consilium; propterea Senec. Epist. 52. *Ex his, inquit, eligamus non eos, qui verba magnâ celeritate præcipitant, communes locos volunt, & in privato circulantur, sed eos, qui vitâ docent.* Tertia est justitia; facit enim, ut inquit Ambrosius, ut nullus sit fraudis metus, sed simplex veritas, & tuta fides, sive fidelitas, quæ duo maximè commendantur in Confiliario: Prima, nimirum, ut verbum verax præcedat te. Eccl. 37. 2. Secunda, nimirum, fidelitas; quia *Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiae.* Proverb. 25. 19.

32 Denique, si suprâ numeratis attributis accedat experientia, præcellet profectò Confiliarius cæteris inter paucissimos, quos Corn. à Lapide commendat; nam ut dicitur Job. cap. 2. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* Experientia est magistra rerum efficax cap. Quàm sit 6. de Elect. l. 6., & Gloss. verb. Experientia cap. 2. de Concess. præben. eodem titulo. Hinc Cic. *Consilium, inquit, in senibus est, & Seneca de brev. vit. cap. ult. ait, A quinquagesimo anno lex militem non cogit, à sexagesimo Senatorem non citat.*

33 Negari planè non potest aliquando inveniri posse consilium in homine prorsus ignorante, in imprudente, in mendace, in infideli, & non experto; nam *Consilio pollet, cui vim natura negavit, inquit Gloss. verb. Personalium in leg. 1. Cod. Qui morbo se excus. lib. 10.* Hinc Panormitan. in cap. Venerabilis de Off., & potest. Jud. delegat. *Consilium, inquit, etiam ab illiteratis inquirendum.* Sed non minùs per accidens, & casualiter, quàm aliquando rectum provenit ab errore. Unde evenit, ut hujusmodi milles aberrant, quàm semel ad scopum colliment; nam, ut appositè Quintilian. lib. 3. Inst. 8., *Tria sunt in suasoriis, seu in consiliis spectanda: Quid sit, de quo deliberatur; Qui sint, qui deliberant; & ad quid? Quæ omnia non nisi in virum præditum, & ornatum suprâ commendatis qualitatibus cadere possunt.* Perge ulteriùs, & singulas definitionis clausulas expende. Prima, *Quid sit?* quæ, nimirum, sit res intentâ, de qua deliberatur? Et quis momentum, & pondus rei, seu negotii tractandi ex æquo æstimare, & veluti ad libram arbitrari potest, nisi sapiens, & in ea re apprimè versatus? Secunda, *Qui sint, qui deliberant?* Quæ, nimirum,

rum, sit persona, quæ ex consilio deliberare contendit? Et quis nisi prudens rerum æstimator perpenso negotio reflectit, & deliberationem per deliberantem etiam metitur? Tertia, *Ad quid?* Ad quem, nimirum, finem, & scopum tendat consulentis intentio? Et quis, nisi justus, proindeque verax, & fidelis, te à malo avertet, & ad bonum hortabitur finem, non adulatione, vel fraude, sed simplici veritate, non fucato, & fraudulento, sed fidelissimo hortatu tibi, tuisque unice attentus consulat?

34 Quæres tamen; Utrum memoratæ qualitates requirantur collectim in Consiliario, an disjunctivè, & quænam ex illis præferenda? Ad primum respondeo requiri collectim; quâlibet namque deficiente, claudicat Consiliarius. Non dubito raram esse avem in terris, in qua omnes simul inveniuntur collectim. Propterea multi, & communiter Respublicæ, ac Principes ad supplementum eorum, quæ in singulis desiderantur, non nisi multis Consiliariis res, & negotia deliberanda committunt in consiliis documento cap. Prudentiam de Off. delegati; & quidem meritò; nam Consilium apud Testum dicitur, eò quòd in unam sententiam plurium mentes in unum conciliat.

35 Ad secundum respondeo, aliquando consilium considerandum non solum secundum materiam, sed etiam secundum conscientiam, & convenientiam consulentis. Contingere igitur poterit, ut, spectatis circumstantiis, conducat una magis, quàm alia; v. g. quando est periculum in secreto servando, conveniet fidelior præ sapientiore, & sic de aliis respectu consulentis; nam respectu Consilarii nulla est postponenda. Præ oculis tamen habeat consulens illud Proverb. 2. *Consilium custodiet te, & prudentia servabit à via mala.* Et iterum 9. *Ambulate per vias prudentiæ.* Hæc universim dicta sint, modò de singulis qualitatibus Consultoris paulò latius agendum sequitur.

§. II.

De sapientia, & peritia requisita in Consiliario.

36 **O**fficium Consilarii per se, ut dictum est, prærequirit in suo subiecto sapientiam, sive peritiam in ea facultate, ad quam spectat materia consilii; ali-

ter, ut optimè D. Ambros. *Quis in cæno fontem requirat, quis de turbida aqua potum petat.* Propterea in jure l. Jubemus §. Ne de cætero, & Gloss. ibi verb. Per statuta, Cod. de Advocat. divers. Jud., Gloss. in leg. 1. §. Advocatos verb. Quoquo ff. de var. & extraor. statuitur advocatum per quinquennium debuisse vacare Juris studio. Bart. in 1. Const. Cod. Col. 1.; quia, nimirum, in ea facultate Consiliarium agit ex officio. Ex quibus nemo non apertè videt, quanto cum studio, & diligentia adniti debeat Consiliarius ad ea comparanda, quæ suo muneri, & officio optimè gerendo necessaria sunt; ne gravi partium damno, & non levi suæ ipsius conscientiæ onere incerta pro certis, falsa pro veris, & noxia pro sanis inculcet, & suadeat.

37 Species aut Sapientiæ, sive peritiæ non eadem in omnibus exigitur, sed unusquisque eâ facultate pollere debet, circa quam Consilarii officium gerit; v. g. Confessarius in Theologia, Advocatus in Jure, Medicus in Medicina, Artifex in ea, quam proficitur, arte. Gradus verò scientiæ, sive peritiæ in ea facultate ad minimum debet esse, qui sufficiens judicetur ad cautè, certòque moraliter dirigendum salubriter consulentem; & in hoc puncto oportet attendere ad diversitatem Consiliorum, nimirum, si ex officio talis est, vel non; dubium siquidem non est ex debito officii peritiores debere esse priores, quàm posteriores; quamvis posteriores, sive spontanei, licèt sibi non incumbat ex officio, obligantur tamen, vel ad abstinendum à consilio, vel ad procurandam sufficientem notitiam eorum, de quibus consuluntur. Quæ omnia ex sequentibus magis constabunt.

38 Quæres 1.; Utrum requisitus ad consilium exhibendum in materia sibi prorsus ignota, possit licitè præstare consilium? v. g. Qui moralem Theologiam nunquam salutavit, resolvere materias conscientiæ? Qui artem prorsus ignorat, dirigere artefacta? Respondeo, seclusâ ignorantia, vel inadvertentiâ, non excusari à peccato gravi, vel levi, secundum gravitatem, vel levitatem materiæ. Ita communis doctrina apud Less. de Just. lib. 2. cap. 7. dub. 7. num. 34. Probari potest primum argum. leg. Imperitia ff. de regul. juris; Regula non est sine culpa de Regul. jur. in 6. leg. Culp. ff. eodem titul. & ex aliis, quæ congerit Panorm. in cap. Quia judicante de præscriptionibus. Secundò ratione;

tionem; quia per illud consilium, non solum se exponit periculo errandi in materia aliquando gravi, sed etiam inducendi proximum in eundem errorem, vel inferendi damnum grave illi, vel alicui tertio.

39 Neque objicias cap. Volenti de Regulis juris in 6. *Volenti, & consentienti nulla fit injuria*; Qui autem ab ignorante consilium exigit, videtur sponte errare, & damnum amplecti, quod proinde sibi, & non Confiliario imputare debet. Respondeo argumentum ad plurimum solum probare Confiliarium non teneri ad restitutionem damni consulenti, quando ipse probè sciebat illius ignorantiam, & imperitiam, at nihilominus ejus consilium amplexus est, proindeque Confiliarium non peccare contra justitiam consulentis; quia supponitur cedere jure suo. At non probat non peccare contra justitiam consulentis, quando bonâ fide, vel ex falsa opinione vulgi Confiliarium adit pro consilio.

40 Dixi primò non peccare contra justitiam consulentis; nam si damnum sequatur tertio, peccabit contra justitiam tertii, argumento cap. Finalis de Injuria, leg. Qui occidit ff. ad leg. Aquil., & tenebitur saltem secundariò ad restituendum damnum, si petens consilium, scienter illud intulit tertio; nam si bonâ fide intulit, & ex damno non est factus ditior, tenebitur Confiliarius primò & primariò ad restitutionem totius damni; si verò consulens sit factus ditior ex damno, tenebitur restituere id tantum, in quo factus est ditior. Dixi secundò non peccare contra justitiam consulentis; nam contra virtutem, adversus quam consilium dedit semper peccat; quatenus se exponit periculo violandi illam, vel affectu, vel effectu, si videat consulentem re ipsâ ex suo consilio movendum ad executionem, nisi excusetur ab ignorantia.

41 Utrum verò si consulens cognoscat ignorantiam Confiliarii, proindeque parum moveatur ejus consilio ad executionem, excusetur Confiliarius à culpa? Respondeo absolute non excusari. Ratio est; quia scientia consulentis non liberat Confiliarium à periculo errandi, inferendique damnum grave, cui per consilium se exponit; tum quia, ut suppono, Confiliario non constat aperte, quam opinionem de se habeat consulens, proindeque saltem in affectu damnificat; tum quia, ut benè citatus Lessl., & cum eo Card. de Lug. de Just. disp. 8. num. 9. Nemo

potest se immiscere dandis consiliis in rebus, quas non intelligit, etiam volenti, & consentienti, quando est periculum errandi in materia gravi.

42 Neque obstat, quòd lex Confilii ff. de Reg. Jur., & cap. Nullus ex Consilio eodem tit. l. 6. excusent Confiliarium à resarciendo damno illato; nam textus ibi excusat consilium sine dolo datum, sive sine culpa Theologicè gravi; nos verò procedimus, supponendo culpam gravem in Confiliario, quatenus advertens ignorantiam propriam, sciens, & volens se exponit periculo errandi, & inferendi grave damnum per consilium, idque licet inculpabiliter ignoret ex eo, quòd non teneatur ex officio scire facultatem, circa quam consulitur; nam tunc non peccat in defectu, & carentia scientiæ, peccat verò in exercitio ignorantie cum periculo inducendi alios in errorem, & proinde inferendi grave damnum.

43 Traditam doctrinam limitant DD. in idiota, qui bonâ fide, & absque dolo, & fraude consilium præstat roganti, esto, se ad consulendum ingerat. Ita cum Petro Navarr. Rebell. l. part. de Obligat. just. lib. 2. quæst. 14. sect. 4. num. 2., Bonac. tom. 2. tract. de Rest. disp. 1. quæst. 2. punct. 7, numer. 25. contra Med., Aragonium, & Clavem Regiam ab eo citatos. Ratio est; nam qui sciens, & volens amplectitur consilium hominis idiotæ, sibi ipsi imputare debet, quidquid inde mali sequatur; atque ideo de hujusmodi videtur à fortiori intelligenda Regula: Nullus ex consilio de Regul. juris lib. 6. & leg. Confilii ff. eodem tit.

44 Verum hæc doctrina solum videtur excusare idiotam à restitutione; non verò à peccato, neque regula juris aliud significat. Ratio est; quia idiota, vel est talis respectu facultatis, circa quam consulitur, vel etiam respectu culpæ, cui exponitur, suggerendo proximo similem errorem, vel denique respectu utriusque: primum solum sine secundo non liberat idiotam à culpa, nisi adeo amens existat, ut se inter peritos in ea facultate existimet; proindeque bonâ fide credat se posse in ea suffragari; secundum verò, & tertium maximè liberat; & in hoc sensu credo procedere suprâ citatos AA. Non omit- tam Mol. judicium hæc de re apponere. *Ex circumstantiis verò concurrentibus, inquit, & ex qualitate consilium dantis, ex munere illius, & ex rei qualitate, circa quam consilium datur, prudentis arbitrio est judicandum, num culpa*

aliqua in eo consilio dando intervenerit, & quanta ea sit, neque certa regula hâc de re præscribi potest: ita tract. 11. disp. 730. num. 2. Ex dictis colliges à fortiori peccare, & teneri ad restitutionem idiotam, qui peritum se fingit in materia, circa quam consulitur; censetur enim causa damni per fraudem, ut cum Sylvest. verb. Consilium Auctores suprâ, & nos in loco elucidabimus.

45 Quæres secundo: Utrum, qui consilium exigit ab eo, quem optimè cognoscit ignorantem circa materiam consilii, animo amplectendi illius sententiam, peccet graviter secundum gravitatem materiæ? Respondeo affirmativè. Ratio est; quia voluntariè se exponit periculo errandi in materia gravi; v. g. violandi præceptum grave. Qui autem periculum amat, in illo peribit: Ecclesiast. 3. 27. Adde, quod provocat proximum ad faciendum id, quod licitè facere non potest, nimirum, ad exhibendum consilium in materia gravi, quam ignorat, proindeque cum periculo errandi moraliter certo. Confirmatur exemplo communis doctrinæ, quam tenet Suar. tom. 4. in 3. part. disp. 28. sect. 2. nu. 6., Filliuc. tom. 1. tract. 7. cap. 9. n. 253., & alii vulgariter. Pœnitens, qui gaudet privilegio eligendi confessarium, si extra urgentis periculi necessitatem eligat ignorantem, & indignum, peccabit graviter; quia in ea electione inducit Confessarium ad faciendum id, quod licitè non potest, neque debet facere; ergo similiter: imò idem casus est, quandoquidem Confessarius unus est ex Consiliariis.

46 Excusant tamen laudati AA. pœnitentem à culpa, si ad eum Confessarium accedat, qui vulgò doctus reputatur, cum tamen non sit. Id quod ego intelligo, nisi notitia ignorantiae apud pœnitentem, præsertim sapientem, sit certa, & experimentalis; si enim talis sit, non videtur excusari per solam inertis vulgi opinionem. Quare pari modo excusarem illum, qui ab eo petit consilium, qui communiter peritus existimatur, cum re ipsâ non sit, nec sibi certò contrarium constet.

47 Adverte modò præjactam doctrinam non ita esse universaliter veram, ut non patiarur exceptionem, quando v. gr. materia consilii, neque conscientiam consulentis tangit, neque in alterius tertii præjudicium vergit, sed respicit tantum damnum, vel negotium temporale consulentis, quod ipse, tanquam Dominus rei suæ, videtur spontè

subire velle per consilium ignorantis, & prorsus imperiti ob aliquem finem convenientem. Et certè si hoc etiam constet Consiliario, non difficulter excusabitur à culpa; nam in proposito casu consulens, exponens se periculo sui consilii, videtur cedere jure suo, & liberè amplecti quemcunque sinistrum eventum ex tali consilio ignorantis. Quemadmodum etiam juxta Less. de Justit. lib. 2. cap. 7. dub. 7. num. 33. excusabitur Consiliarius ignorans, si non suadeat, sed solum aperiat suam sententiam, dicens ita sibi videri, vel si indicet se dubitare de bonitate, & certitudine sui consilii; nam tunc sibi, & suæ temeritati imputare debet consulens, quidquid damni ex consilio provenerit.

48 Occasione secundi quæsit de eligente Consiliarium ignorantem, & non idoneum venit consequenter inquirendum, Quid judicandum de Principe, tam Ecclesiastico, quam sæculari eligente non idoneos, & peritos Consiliarios ad gravissima negotia suæ Reipublicæ conferenda, & decidenda? Ante resolutionem suppono primò ex communi doctrina Principes supremos, & Respublicas nullo modo posse promovere indignos ad officia Reipublicæ sine peccato contra fidelitatem, & justitiam adversus Respublicas, quibus præfunt; proindeque teneri ad restitutionem omnium damnorum, quæ ex tali promotione orientur. Ita cum Salon., Arag., Sot., Mercad., Ledesm., Perez., Armill., Navar., Cord., Sylvestr., Sanch. in Conf. tom. 1. lib. 2. cap. 1. dub. 36. num. 1., Less. de Justit. lib. 2. cap. 23. dub. 3. numer. 22., Fragos. tom. 1. lib. 1. disp. 2. num. 148. Rebell. de Obligat. just. lib. 3. quæst. 4. num. 13., Dicast. lib. 2. de Just. tract. 2. disp. 8. dub. 5., Bonac. tom. 2. tract. de Rest. disp. 1. quæst. 1. num. 13., Card. de Lug. de Just. disp. 34. sect. 2. num. 9. Suppono secundo inter officia Reipublicæ numerari officium Consilarii; & quidem optimo jure, utpote gravissimi momenti, & à quo constitutio, & conservatio directivè magnoperè pendet. Vide Less. citat., & alios. His suppositis,

49 Resolutio certa est supremos Principes nullo modo posse eligere Consiliarios ineptos in ea facultate, in qua consilia præstare debent. Ratio est; quia hujusmodi electio fit ex debito officii, sive fiat à Principe immediate, sive per delegatum, & commissarium; nam qui ex commissione facit, non minus tenetur, quàm qui commissionem dedit, cum ex eadem facultate faciat leg. 1. §. final. Cod.

Cod. de Offic. ejus, cap. Cui de non Sacerdot. de Præb. in 6., à quocunque igitur fiat, semper fit ex debito justitiæ erga Rempublicam, cui obligatur ad eligendum idoneum Confiliarium pro negotiis publicis: ergo si eligat ineptum, peccabit contra justitiam Reipublicæ. Confirmatur, & explicatur magis; nam Princeps, ut caput Reipublicæ, tenetur ex justitia illam rectè dirigere, defendere, promovere, & quantum in se est, impedire damna impendentia, occurrentia propulsare, & occursa restaurare; hæc autem assequi non potest, nisi idoneis officialibus, & illorum consiliis sit instructus; ergo, si cum possit idoneos, non idoneos, & ineptos eligat, peccabit contra justitiam, exponendo Rempublicam gravissimis damnis per electionem non idoneorum. Utrum autem peccet adversus idoneos, quos exclusit? Quæstio est gravissima, sed non hujus loci.

50 Subinquires; Utrum quando consilium, sive tribunal Principis est optimis Consiliariis constitutum, possit Princeps aliquem inidoneum, & ineptum, cæteroquin fulgentem meritis, vel nobilitate, promovere ad dignitatem Consilarii? Ratio dubitandi est; quia ex officio jam videtur optimè provisum bono Reipublicæ per alios capaces, & tanti muneris dignos Consiliarios, respectu quorum unius ineptitudo prævalere, aut præjudicare non potest bono communi. Secundò, quia aliorum idoneitas, & præstantia videtur sufficienter supplere unius ineptitudinem, & imperitiam. Confirmatur; quia inter ipsos idoneos sunt alii aliis magis idonei, cum idoneitas omnium ad trutinam æqualis non sit; sicut ergo minor idoneitas aliquorum suppletur per majorem aliorum, ita inidoneitas unius poterit suppleri per idoneitatem aliorum omnium: & hæc ratio, quamvis in officiis, quæ seorsim, & ab uno geruntur, v. g. in Governatore, Judice, & in Duce &c. nihil convincat, attamen in officiis, quæ à multis simul pendent, non videtur contemnenda: præsertim si inidoneus in ea facultate alioqui præfulgeat aliquibus prærogativis, ex quibus aliquando etiam conflatur dignitas, & non parum decoris, & splendoris accrescit consilio, & etiam Reipublicæ. Hæc non parum suadent partem affirmativam, & maximè si affulget spes, quòd inidoneus per exercitium officii, & notitiam rerum tractandarum idoneus evadere possit, vel si domesticum ha-

beat instructorem, seu, ut vulgò dicitur, auditorem, à quo instruatur. Et certè nisi hæc admittantur, non video, quo pacto multæ hujusmodi electiones Principum excusentur à culpa gravi, nisi defectus idoneorum tantus sit, vel excuset ignorantia ineptitudinis, quod quidem difficile erit, cum Princeps ante electionem teneatur examinare electi aptitudinem, ut satisfaciat muneri suo.

51 Nihilominus contrarium videtur conformius communi sententiæ, quæ nullam talem distinctionem ponit inter officia, quæ à multis, vel ab uno geruntur, & solum admittit hujusmodi electionem in casu, quo non inveniantur idonei; & aliunde necessitas adsit eligendi ministros ejusmodi, sine qua præstat nullos eligere, quàm ineptos promovere. Probari potest hæc pars, diluendo rationes contrarias. Primò, quia supradicta doctrina præbet ansam admittendi, non solum unum, sed etiam plures ineptos ad officium Consilarii; nam si ineptitudo unius respectu inferioris numeri Consiliorum suppleri potest per aptitudinem aliorum, qui plures sunt, etiam ineptitudo duorum poterit suppleri per majorem numerum Consiliorum, qui respectu duorum tantum prævalere potest, quantum parvus numerus respectu unius; & sic crescente numero Consiliorum, crescet, proportionem habitâ, multitudo ineptorum. Quòd verò unius ineptitudo in ferendo consilio prævalere non possit idoneitati multorum, erit verum, si per se, & solitariè consideretur, non ita verò conjunctim, si v. gr. adhæreat parti malè sentientium, prævalebit certè benè sentientibus cum præjudicio boni communis. Adde, quòd hujus furfuris homines quò magis ignorantes sunt, eò minùs dociles; imò plerumque tenaciores in errore suo, adeo ut alios in suam sententiam, si non rationibus, saltem autoritate trahere præsumant, quæ proinde autoritas, & præcellentia generis, vel personæ detrimenti magis, quàm splendoris Reipublicæ importabit.

52 Secundò, quia adducta distinctio officiorum, quæ geruntur à pluribus, vel ab uno tantum, ad plurimum solum probat, quòd facilius eligi possit ineptus ad ea officia, quando est defectus idoneorum, quàm ad officia, quæ geruntur ab uno, non ita verò absolute, quando inveniuntur saltem idonei. Aliter æconomus, qui opera-

rios idoneos potest conducere ad vineam Domini, conducere poterit ineptum eo titulo, quia aptitudo aliorum poterit illius ineptitudinem supplere, quod negant Auctores. Princeps autem, ut videre est apud citatos, vicem æconomi agit respectu Reipublicæ in electione officialium. Neque adiutorium illud auditoris aliquid excusat Principem; nam aliter non solum in casu proposito, sed absolute posset eligere indignum, imò & plures indignos, eo titulo; in quo ego non maiorem excusationem invenio, quàm si diceretur sufficere ad excusandam electionem Consilarii imperiti, & prorsus inepti in aliqua facultate, si ille semper sequatur sententiam illorum, qui in consilio peritiores reputantur.

53 Subinquires; Utrum inidoneus electus à Principe, possit tutâ conscientia acceptare, & obire officium Consilarii? Respondeo cum distinctione. Si ipse cognoscat suam ineptitudinem, non potest tutâ conscientia acceptare; leg. Non est sine culpa de Reg. jur. in 6. Ratio est; quia magnis se exponit periculis errandi cum gravissimo præiudicio Reipublicæ, & boni communis. Ita Navar. de Oration. Miscellan. 45. n. 89., Card. de Lug. agendo de Beneficiis disp. 25. sect. 6. num. 87. cum Less. lib. 2. cap. 12. dub. 18. à num. 129., Filiuc. tom. 2. tract. 32. num. 182., P. Sanch. tom. 1. Cons. lib. 2. cap. 1. num. 4., loquendo de indigno electo ad cathedram, superaddit huiusmodi non posse sufficienter satisfacere, nisi relinquendo cathedram, in qua malè regenda non majus esse potest damnum, quàm in officio Consilarii. Si autem non cognoscat, imò se dignum existimet, tunc discurrendum iudico eodem modo, quo Azor tom. 2. lib. 6. cap. 15. discurret in digno concurrente cum digniore. Afferit itaque non peccare, acceptando officium, quamvis elector peccet.

54 Ratio est; quia electi non est examinare, & perpendere, peccet nec ne elector, vel non? Unde, consentiendo suæ electioni, non præbet assensum peccato electoris. Extendit hanc doctrinam ad casum, quo sciat evidenter electorem peccare in electione sui; quia consentire in sui electione non est simul cooperari ad peccatum eligentis. Verùm hoc ultimum mihi valde dubium est, & securiorem iudico doctrinam Sanchez proximè citati; quia re verà non potest cognoscere evidenter electorem peccare, nisi cognoscat se esse ineptum ad officium; cum peccatum

electoris sit in electione inepti. Si verò dubitet de sua sufficientia, iudico, seposito dubio, posse acceptare officium sine peccato; quia ipsi non competit examinare, & ferre iudicium de sua sufficientia ad officium; quæ doctrina communis est apud Auctores, agendo de acceptance beneficii, collati digno præ digniore.

§. I I I.

De prudentia requisita in Consiliario.

55 **Q**uandoquidem prudentia una est ex præcipuis qualitatibus, ad ornamentum Consilarii requisitis, non abs re erit, si de illa brevem hîc inferamus notitiam, prætermisiss multis, quæ per otium videri possunt apud D. Thom. 1. 2. quæst. 58. art. 2., & 2. 2. quæst. 4. art. 8., Vasq. in 1. 2. quæst. 76. artic. 2. disp. 119. cap. 2. num. 4., Less. de Just. lib. 1. cap. 1., Azor tom. 1. lib. 3. cap. 26., Fragos. par. 1. lib. 1. disp. 1. §. 1.

56 Prudentia igitur secundum Aristotelem lib. 6. Ethic. cap. 5., est virtus intellectualis, & dicitur Cardinalis. Distinguitur à virtutibus moralibus, quæ sunt in voluntate, non solum per objectum, edò quòd prudentia respiciat actiones honestas sub ratione veri, id est, quænam sint veræ, honestæ; Virtutes verò morales, sub ratione boni, id est, tanquam bonum naturæ rationalis, sed etiam quia prudentia morales virtutes dirigit. Quamvis D. Thomas illam inter virtutes morales numeret, quatenus tota versatur in consideratione, & directione morum. Dicitur Prudentia juxta S. Isidor. lib. 10. Etymol. cap. 35. *Quasi porro videns*; quia perspicax est, & incertorum videt casus.

57 Definitur ab Arist. 6. Ethic. cap. 5. *Prudentia, est habitus cum ratione vera circa bona humana activus*. Ex D. August. lib. 1. de lib. arb. cap. 7.: *Est rerum appetendarum, & fugiendarum scientia*. Et iterum lib. 38. qq. quæst. 3.: *Est rerum bonarum, & malarum, & neutrarum scientia*. Ab aliis verò definitur communiter: *Recta ratio agendorum*: hoc est, ut ipsi explicant, *Est virtus intellectualis, quâ in quovis negotio occurrente noscimus, quid honestum sit, quid vitiosum, quid honestum sit, quid agere honestè est de objecto prudentiæ, sicut ædificare de objecto artis*. Docet autem prudentia, quo-

quomodo honestè agendum sit, quatenus in particulari determinat, quæ circumstantiæ sint, ut opus honestum evadat. Quid sit turpe, ut vitet; virtutis namque est facere bonum, & vitare malum; contrariorum siquidem eadem est ratio.

58 Munus prudentiæ ex Arist. 6. Ethic. cap. 7. Primum est rectè consulere, indagando media idonea, & circumstantias necessarias, ut opus honestè, & secundum virtutem fiat; ejus namque finis est operari secundum virtutem. Secundum est rectè judicare post Consultationem; quod tunc facit, quando post accuratam inquisitionem, & considerationem statuit, quid, quo modo, quo ve tempore, & circumstantiis faciendum, ut secundum virtutem opus fiat. Per hos duos actus dicitur invenire, & præscribere medium aliis virtutibus moralibus, ne exorbitent per excessum, aut per defectum degenerent. Tertium est rectè imperare, non imperio proprio, quia nemo sibi propriè imperat in operando, sed lato modo, quo pacto ratio dicitur imperare appetitui inferiori, quatenus præscribit, quid, & quomodo agendum, movendo voluntatem ad consensum, per judicium illi proponens hoc opus cum talibus circumstantiis esse faciendum hîc, & nunc; quod quidem judicium vendicat rationem imperii, non per se efficacis, nisi voluntas se ipsam liberè moveat, sed per modum suadentis actum, & ad quem movet per illam propositionem.

59 Juxta Arist. supr. cap. 10., prudentia distinguitur à Synesi, idest, perspicacia; quia hæc solum judicat, illa verò ulterius imperat, seu voluntatem movet. Unde fit, quod si aliquis verè judicet, & non ita judicet in particulari, ut voluntatem moveat ad opus faciendum, non dicetur prudens, sed imprudens, non defectu actûs prudentiæ, vel propter judicium imprudens, sed quia deficit finis prudentiæ, seu quia omittit, vel ponit actum contra judicium prudentiæ.

60 Multifariè peccatur contra prudentiam, & generaliter omne peccatum est contra prudentiam; quia est contra judicium prudentiæ, sicut è contrario omne opus bonum est secundum judicium prudentiæ; non ideo tamen est dicendum omne peccatum esse ex judicio imprudentiæ; cum possit esse ex judicio indifferenti, quo actio judicetur non quidem bona, aut turpis, sed vel delectabilis, vel molesta; quod satis est, ut voluntas illam amplectatur, vel omittat. Qua-

re cum dicitur Omnis peccans imprudens, non ideo dicitur; quia semper imprudenter judicat, sed quia semper operatur contra dictamen prudentiæ; sicut dicitur Omnis peccans ignorans; non quia semper ignoret rem esse malam, & noxiam, sed quia vel multoties ignorat, vel quia turpitudinem actionis non considerat, ut par est, ad illam fugiendam.

61 Specificè tamen juxta D. Thom. citatum dupliciter peccatur contra prudentiam, nimirum, vel per excessum, vel per defectum, cum ejus objectum, sicut & omnis virtutis, consistat in medio; quoties exceditur, vel deficitur ab illo, peccatur contra prudentiam. Igitur per excessum peccatur contra prudentiam sex modis juxta D. Angel. Videlicet, prudentiâ carnis, astutiâ, dolo, fraude, solitudine temporalium, & futurorum. Prudentia carnis excogitat media idonea ad opera, seu fructus carnis: hæc dicitur falsa prudentia, non quia illius judicium semper sit falsum, vel erroneum; quia opus non est, quod media non sint idonea ad talem finem, vel quod illa judicet esse absolute bona, cum sufficiat, quod judicet esse convenientia ad talem finem. Dicitur igitur falsum practicè, quatenus causat pravâ intentionem, & recto appetitui non consentaneam. Unde non est peccatû, nisi ratione pravî affectûs imperantis consilium, & judicium.

62 Astutia, ut sic, est ratio agendi occulto modo: ut multi volunt, ab Aristotele vocatur solertia, & latius patet, quam prudentia; reducitur tamen ad species prudentiæ carnis; specialiterque consistit in notitia pravorum mediorum idoneorum ad decipiendum, conjuncto affectu exequendi. De illa sic D. August. lib. 4. contra Julian. cap. 3.: *Omnes virtutibus quedam vitia sunt similia, sicut Astutia prudentiæ similis est, quæ tamen est vitium.* Continet artem simulandi, & dissimulandi in functionibus, quæ proximum respiciunt: Est peccatum mortale, vel veniale secundum affectum, cui subest, & nocumentum grave, aut leve, expressè, aut implicite proximo intentum, aut secutum cum advertentia.

63 Dolus est supradictæ astutiæ verbis, aut factis executio. Fraus verò est executio ejusdem per facta, ut v. g. si moneta adulterata pro pretio, aut auricalcum pro auro solvitur. Sollicitudo futurorum est occupatio mentis in conquirendis temporalibus, v. g. victu, vestitu, honore &c., conjuncta cum anxietate, & parva fiducia Divinæ providentiæ:

dentia: erit peccatum mortale, si taliter disponat animum, ut propter temporalia præceptum Dei contemnat, & violet.

64 Per defectum quadrupliciter peccari potest contra prudentiam, videlicet, præcipatione, inconsideratione, inconstantia, & negligentia. Præcipitatio est contra consilium: inconsideratio contra iudicium: inconstantia contra firmitatem: negligentia contra vigilantiam rationis. Præcipitatio non est peccatum mortale, nisi ratione materiæ mortalis, cujus periculo exponitur. Inconsideratio etiam non est mortale, nisi propter idem periculum. Inconstantia ratione sui non est mortale, potest tamen esse ab extrinseco propter scandalum, vel votum, quo inconstans se obligavit ad perseverandum in resolutione. Negligentia denique non est mortale, nisi ea negligat, ad quæ tenetur præcepto, aut voto, vel quæ pertinent necessario ad salutem.

65 Quos omnes defectus sic breviter explico. Præcipitatio est, quando, proposito fine, subito opus aggreditur, antequam de mediis, de modo, & ordine exequendi, & vitandis impedimentis deliberetur. Inconsideratio est, quando sine diligenti inspectione circumstantiarum, ut prudentia dicat, intrepidè judicatur. Inconstantia est, quâ nullâ, vel levissimâ causâ urgente, receditur à maturè deliberatis, & rectè judicatis, quibus prudentia dicat esse inhærendum. Negligentia est, quando requisita diligentia in actu intellectûs excitantis, & dirigentis voluntatem, & actiones externas ad executionem omittitur. Unde alia omissio requisitæ diligentia in opere externo non est directè contra prudentiam, sed contra virtutem, in cuius materia exercetur actus: v. g. Negligentia in orando, est directè contra Religionem, & non contra prudentiam.

66 Ex breviter explicatis colliges, tum quæ studiosè sectanda, tum quæ cautè fugienda sunt à prudente Consultore in obeundo munere sibi imposito, ne vel per excessum exorbitet, vel per defectum desideretur in eo præcipuum, & necessarium ornamentum prudentiæ; quam pro coronide sic describit Azor tom. 1. lib. 3. cap. 2.: *Constat*, inquit, *Prudentia, memoriâ præteritorum, intelligentiâ præsentium, & providentiâ futurorum, circumspeditione, vigilantia, solertiâ, perspicaciâ, cautione, bonâ remediorum, & eorum, quæ conducunt ad finem, inquisitione, consultatione, iudicio, & in benè in-*

quirendo, vel præscribendo constantia, & firmitate.

§. IV.

De iustitia requisita in Consiliario.

67 **P**romptius, inquit Divus Ambrosius tom. 4. cap. 8., *Nos viro iusto, quàm prudenti committimus, ut secundum usum vulgi loquar*; in quibus verbis ostendit Sanctus Doctor, quanti vulgò fiat iustitia Consiliarii. Duplici sensu sumi potest iustitia. Primò sumi potest pro Sanctitate, in quo sensu videtur usurpari à D. Ambrosio, quatenus superaddit, *ut secundum usum vulgi loquar*; vulgus namque, ut plurimum, non attentâ negotii qualitate, & ductus solâ pietate ad viros Sanctitate celebres pro consilio in dubiis, quasi ad oraculum confugit, & certè non sine fænore; sæpe namque à viris Sanctis cæteroqui nullius litteraturæ, & simplicibus multarum rerum, quæ sapientum acumina subterfugiant, lucem citius, & certius nanciscuntur, comprobante Deo testimonium Filii sui: Matth. 11. *Abcondisti hæc à sapientibus, & revelasti ea parvulis.*

68 Verùm cum præter donum super naturale consilii reperitur etiam naturalis quædam prærogativa ad consulendum, non solum in Sanctis, sed etiam in peccatoribus, ut Achitophel. Sumi potest secundò iustitia pro rectitudine, & æquitate, quæ unicuique, quod suum est, tribuit, in quo sensu sumitur in Auth. de mandatis Princip. cap. 5. §. Festinabis, ibi: *Festinabis etiam ad Consiliarium, & quicumque fuerit circa te, assumere virum optimum, & purum undique, & contentum iis, quæ à fisco dantur, & siquid præter spem acceperit, & non inveneris eum custodientem tibi fidem iustam, illum quidem expelles, & alio vero uteris Consiliario, legem, & iustitiam cum puris servante manibus.* Ubi Gloss. verb. *Fidem*, inquit, *Sit sermo tuus est est.* Hæc iustitia magis universalis, ut ita dicam, necessario requiritur in optimo Consultore, ne vitio amoris, vel odii, aut timoris, à recta sui muneris norma deflectat; & spectanda maximè est, ut requirit textus, in custodienda fide, tam quæ obligat ad conformanda dicta menti, quæ est veritas, quàm quæ obligat ad conformanda facta dictis, quæ est fidelitas, de quibus seorsim, prout ad institutum concernit, persequentes titulos nonnulla inculcabit.

§. V.

De veracitate requisita in Confiliario.

69 **V**eritas hoc loco sumitur pro virtute, cujus objectiva ratio est verum, & objectum materiale sunt signa externa, quorum conformationem cum mente procurat; & ideo dicitur conformitas linguæ cum mente, id est, conformitas signorum externorum, puta, sermonis, scripturæ, gestuum, & similium cum interno conceptu. Objectum ejus, Cui, est proximus, cui per memorata signa mentem meam patefacio. Est virtus moralis ad alium, cujus functiones sunt amor conformandi signa externa cum mente: est cautio, ne quid contra judicium mentis significetur: est denique studium inquirendæ veritatis ad affirmandum, vel negandum absolute. Veritati opponitur mendacium, quod est locutio contra mentem, id est, significare exterius aliud ab eo, quod est in mente. His præjactis,

70 Certum est Confiliarium ex officio rogatum, teneri ad aperiendam veritatem consulenti, atque ideo ad illam indagandam eâ diligentia, & studio, quo similis officii homines consueverunt. Gravitas autem hujus obligationis regulari debet non solum per rationem communem officii, sed etiam per gravitatem materiæ, circa quam petitur consilium, ita ut quò gravioris ponderis est materia consilii, eò gravius obligetur Confiliarius, non solum ad aperiendam veritatem, sed etiam ad illam exactius, diligentiusque investigandam, ac perscrutandam. Quis inficiabitur Consultorem circa res Fidei, Religionis, & Conscientiæ adstringi magis ad examinandam, inculcandamque veritatem, quàm circa res temporales? Rursus circa bonum publicum, quàm circa particulare; & proportionem habitâ circa graviolem causam unius particularis, quàm alterius non tanti momenti; ipsa namque dignitas materiæ jure suo hoc exigere videtur, & nemo potest esse rationabiliter invitatus, quòd ita graviores res præferantur.

71 Quæres primò; Quibus modis possit Confiliarius deficere à veritate debita? Respondeo multifariè posse deficere; & omissis aliis potest primò, inculcando consilium aliter, atque in mente judicat, seu ex intentione fallendi per mendacium perniciosum,

vel officiosum; utrumque namque causat deceptionem. Secundò inculcando falsum, vel errorem, quod est inducere proximum ad malum, saltem physicum, ut videre est apud Fragos. part. 1. lib. 5. disp. 13. de Advocato num. 25. Tertiò occultando veritatem, aut ambiguus verbis dissimulando, quod est contra officium Confiliarii, qui tenetur sincerè veritatem aperire ad dirigendum consulentem.

72 Quæres secundò; Utrùm Confiliarius rogatus possit ex justa causa occultare veritatem aliquo ex suprâ explicatis modis? Respondeo primò non posse primo modo, dicendo aliter, atque habet in mente. Ratio est; quia nulla potest esse causa justa, quæ cohonestet mendacium, quod est intrinsecè malum, utpote pervertens usum, ad quem instituta sunt verba, proindeque causans errorem in audiente, destruentem humanum commercium, ita ut nemo alterius verbis fidere possit. Id, quod latè prosequitur D. August. de Mendac. cap. 22., D. Basil. homil. in illa verb. *Attende tibi*; & denique detestatur lex Generaliter 13. Cod. de Non num. pecunia. Vide Suar. de Pœnit. disp. 32. sect. 4. num. 1.

73 Respondeo secundò, præscindendo à culpa gravi, aut levi, non posse absolute etiam secundo modo occultare veritatem, inculcando falsum, vel errorem. Ratio est; quia etiam ad hoc nulla potest esse causa justa; nam, ut benè Less. lib. 2. de Just. cap. 8. dub. 2. num. 1. decipere alium falsâ doctrinâ circa fidem, mores, & artes humanas est contra justitiam, propterea quòd, sicut quisque habet jus justitiæ, ne ab alio lædatur in corpore, ita etiam habet, ne invitatus lædatur in anima, errore. Quam doctrinam existimant aliqui veram non solum de errore practico, ex quo sequitur aliquod distinctum ab ipso errore, ut si consulisti poenitentem posse non solvere, quæ debet, & potest solvere; sed etiam de errore speculativo, v. g., si consulas animam non esse immortalem. Ita Navar. lib. 2. de Rest. cap. 2. num. 3., Cajet. in Summ. verb. Rest. cap. 7. cum Sylvest. verb. Restit. 3. quæst. 1., Arag. quæst. 62. art. 2., Ledesm. 2. p. quæst. 18. art. 2. dub. 1., Armil. verb. Magister nu. 1., & verb. Contendere num. 1., Alcoces. cap. 23. de peccatis Magistrorum. Ratio est; quia licet error speculativus non inferat damnum distinctum, sicut error practicus, nihilominus deceptio ipsa est mala, asserens errorem

rem positivum, qui verè malum magnum est respectu intellectus, cui pejus est errare, quàm ignorare.

74 Alii cum P. Sanch. lib. 1. Conf. cap. 3. dub. 4. nu. 10. Card. de Lug. de Just. disp. 9. num. 4., non negant absolute intervenire aliquam culpam, sed solum limitant, vel distinguunt, ita ut non semper, & in omnibus casibus sit gravis injuria in inducente errorem speculativum; non enim videtur injuria gravis, si rustico persuadeas stellas esse pares, licet talis sit, quando objectum speculativum est Fidei dogma, v. g. Spiritus Sanctus non procedit à Filio: vel est aliquod principium universale alicujus scientiæ, ex quo multæ veritates speculativæ pendent; nam primus error, præscindendo ab eo, quod derivari possit ab inducto in alios cum gravissima jactura Reipublicæ, est grave damnum consulentis propter gravitatem materiæ secundum se spectatæ; & secundus etiam est grave; quia privat consulentem magnâ ex parte à consecutione saltem facili talis scientiæ.

75 Dices; Causa ad inducendum errorem, potest esse damnum grave imminens ipsi consulenti, si aperiatur veritas per consilium; consulens autem in eo casu præsumitur velle potius errorem saltem speculativum, quàm damnum grave sibi imminens ex vero consilio. Respondeo, quidquid sit de veritate antecedentis, negando intentum. Ratio est; quia in primis potest esse error speculativus, quem ego, etiam consentiente consulente, suggerere non possim, eò quod sit intrinsecè malus. Deinde; quia ad evitandum illud malum grave imminens ex vero consilio, rationabilius est credere, quod consulens sit contentus, ut ego negem illi consilium, ex quo illi damnum imminet, quàm quod loco veri consilii errorem suadeam; proindeque inferam illi damnum aliquod ad evitandum aliud, quod sine damno vitare possum.

76 Ratio ulterius est; quia licet ego ex officio, vel contractu teneam ad præstandum consilium roganti, nihilominus quando ex meo consilio imminet roganti grave damnum, possum, imò teneor, non illud præstare; tum ne cooperer ad illius damnum; tum quia ita salubrius gero illius negotium. Sicut juxta communem doctrinam Soti, Navar., & aliorum, quos sequitur Less. de Just. lib. 2. cap. 16. dub. 4. num. 13., quamvis debitor teneatur ex justitia ad solvendum cre-

ditori, quando tamen videt solutionem notitiam graviter creditori, vel alteri, non solum potest, sed etiam tenetur ex justitia negare solutionem: leg. Si pignore 54. §. 4. ff. de Furtis: quidquid contrarium doceat Navar. lib. 4. cap. 2. num. 34.

77 Objicies; Consulens habet jus ad petendum à te consilium, & tu ex officio, vel contractu es obligatus ad illud præstandum: ergo non potes negare, etiam imminente damno ex tuo vero consilio: sicut Parochus ex eo, quod teneatur in Parochia ministrare Eucharistiam Parochiano petenti, non potest illam negare, etiam imminente damno ipsius, v. g. quando scit optimè Parochianum esse in peccato gravi occulto. Item uxor tenetur reddere debitum Marito, quem scit emisisse votum Castitatis, non obstante damno sacrilegii imminente Marito ex copula; ergo.

78 Respondeo cum communi apud Card. de Lug. de Justitia disp. 21. num. 2., negando antecedens; Nam licet consulens absolute habeat jus ad consilium petendum, nulum tamen habet in eo casu, & circumstantiis, in quibus Consiliarius tum ex charitate, tum ex justitia obligatur ad non præstandum consilium. Quare consulens non potest esse rationabiliter invitatus, si negetur sibi consilium. Neque exempla contrarium evincunt: nam in primo Parochianus nullum habet jus ad petendam Eucharistiam, supposito peccato gravi; nec proinde Parochus obligatur absolute ad illam ministrandam. Aliunde verò, quia Parochianus habet jus, ne secretum suæ confessionis reveletur, & ne ipse infametur per negationem Eucharistiæ, ideo Parochus ex justitia, permissio damno, tenetur illam ministrare. Minus urget secundum exemplum uxoris; hæc enim non tenetur reddere debitum marito, quem certò scit ligatum esse voto Castitatis, imò tenetur negare, si commodè potest, ad impediendum peccatum, vel ipsa petere, si non est similiter ligata.

79 Respondeo tertio; Consiliarius ex officio, si habeat causam justam, potest occultare consilium, tergiversando ambiguis verbis, quando aperte negare non potest. Ratio est; quia, ut est communis doctrina, quam sequitur Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 11. num. 4., Sanch. in Summ. tom. 1. lib. 3. cap. 6. num. 13., Valentia 2. 2. disp. 5. part. 3. punct. 2. in solution. ad secundum, Less. de Just. lib. 2. cap. 11. dub. 20. & latissime

simè Theophilus in Defensione, Less. tit. Splendor veritatis moralis à cap. 6. Quando est causa justa non explicandi apertè veritatem, potest quis ambiguè verbis, vel amphibologicè dissimulare, vel excusare; sed grave damnum, imminens consulenti, est sine dubio causa justa dissimulandi verum consilium: ergo. Dixi damnum grave; quia leve non sufficit ad privandum consulentem jure, quod habet ad consilium, quod illi ex officio, vel contractu debet Confiliarius.

80 Huc usque de Consultore ex officio, De Consultore gratuito, sive spontaneo certum est non posse etiam duobus prioribus modis, scilicet, per mendacium, vel errorem occultare consilium propter easdem rationes, & præterea, quia cum non teneatur ad consulendum, excluso casu extremæ necessitatis, quando non est alius, qui consilium præstare possit, faciliùs se potest excusare ab illo præstando, ne in similes conscientie scopulos impingat. Si autem contingat casus, in quo negare durum, aut indecens videatur, poterit etiam uti tertio modo tergiversationis &c. Neque contrarium suadet D. August. in cap. Quisquis 11. quæst. 3. ibi: *Uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit*; nam S. Doctor loquitur de eo, qui veritatem occultat, ne profit, ibi: *quia & ille, prosequitur, prodesse non vult, & iste nocere desiderat*. In nostro verò casu Confiliarius occultat veritatem, ut profit, seu ne noceat per damnum imminens ex vero consilio.

§. V I.

Utrum aliquando Confiliarius teneatur ad præstandum Consilium, etiam non rogatus?

81 **N**on est dubium Confiliarium aliquando, etiam non rogatum, teneri ex charitate ad dirigendum proximum consilio suo, si non sit alius, qui dirigat, & ipse commodè, ac sine gravi detrimento possit, & speret fructum: v. g. si videat proximum ex ignorantia præcipitem ad exequendum malum, vel prosequendum, tenetur ex charitate, si commodè potest, & sperat profuturum consilium, illum continere: sicut qui videt domum, vel segetem proximi in periculo combustionis ex vicino igne, quem ipse commodè extinguere po-

test, tenetur ex charitate ad extinguendum ignem, & vitandum incendium. Hæc obligatio universalis est, tam Confiliario ex officio, quàm spontaneo, & cuicumque alii. Quare in præsentī dubium solum est de obligatione justitiæ, circa quam,

82 Certum est primò, Confiliarium spontaneum non teneri ex justitia ad præstandum consilium non petenti. Ratio est; nam si rogatus non tenetur ex justitia ad illud præstandum, à fortiori non rogatus; quia nullus est titulus talis obligationis. Certum item secundò est Confiliarium ex officio, vel contractu, aut mercede, nisi aliter exprimatur in conventionē, absolutè, & regulariter non teneri ex justitia ad anticipandum consilium non petenti. Ratio est; quia, regulariter loquendo, obligatio ex officio, & contractu ad consulendum, solum obligat ad præstandum consilium, quoties petitur, & non ad præveniendum, sicut in multis aliis officiis; v. g. Medici, Advocati, &c. Neque consulentes aliud sperant.

83 Dixi, absolutè, & regulariter; nam excipiendum est primò, si consilium sit circa aliquod incidens, vel circumstantiam annexam rei jam consultæ, de qua consulens per ignorantiam, vel per inadvertentiam non consuluit; tenetur enim Confiliarius tunc non rogatus exhibere consilium; quia hoc non est novum consilium dare, sed integrare, & perficere jam datum, prout ex officio tenetur Confiliarius. Item dixi regulariter, ut exciperem Confessarium in casu, de quo infra. Secundò, si aliquis totum suum negotium directioni Confiliarii commisit, & ille acceptavit, promittens directionem, tenetur ex justitia in occurrentibus ad finem negotii, etiam non rogatus, præbere consilium; ad hoc namque obligat facta promissio. Tertiò, si post datum consilium bonâ fide reperit esse injustum, aut falsum, tenetur ex officio, etiam non rogatus, illud revocare, & inculcare verum, & justum. Ita Sanchez Molin. Less. Lug. & alii infra citandi.

Primum dubium Confessarium.

84 Oritur modò primum, & speciale dubium in Confessario, Utrum, scilicet, Confessarius teneatur aliquando non solum præstare consilium, quando petitur à pœnitente, sed etiam quando non petitur? Proponitur casus. Contingit aliquando pœnitentem

tem ignoranter retinere aliena bonâ fide, credendo esse sua: vel inter virum, & uxorem intercedere impedimentum dirimens matrimonium, quod uterque ignorat, & ideo debitum ad invicem petere, & reddere. Confessarius hæc ex tenore confessionis certò cognovit; tenetur ne, etiam non requisitus, monere, ut primus restituat aliena, & secundi separentur?

85 Ante decisionem dubii advertenda sunt aliqua. Primum, propositum casum posse esse circa aliqua juris Divini, vel humani, vel facti. Secundum, pœnitentem posse ignorare invincibiliter, vel vincibiliter, rursus posse ignorare vincibiliter unum, & invincibiliter aliud cum primo annexum, v. gr. ignorare vincibiliter, quòd contractus, à se initus, sit usurarius, & invincibiliter, quòd teneatur ad restitutionem usurarum. Tertium, posse quandoque colligi ex dispositione pœnitentis, An prodesse, vel obesse possit consilium? item, An ex eo sequatur damnum, vel scandalum pœnitentis, vel alterius? His animadversis,

86 Variæ sunt sententiæ circa hoc punctum, quas infra subjiciam; sed cum communiori, Dico primò, Quando ignorantia est vincibilis, & letaliter culpabilis, sive sit juris Divini, sive humani, sive facti, tenetur Confessarius ex officio non dissimulare, sed aperire pœnitenti veritatem, idque, sive speretur fructus, sive non, sive sequatur scandalum pœnitentis, sive non. Ita Sanch. de Matr. lib. 2. disp. 38. num. 2. cum Soto in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 4. ad 2. Ledesm. 2. part. 4. quæst. 8. art. 4. dub. 8. Arag. 22. quæst. 33. art. 6. tom. 4. Suar. de Pœnitentia disp. 32. num. 2. Palao tom. 4. tract. 23. punct. 18. §. 2. num. 7. ubi citat Medin., & alios Coninch. de Pœnit. disp. 8. dub. 17. num. 136. Laym. lib. 3. Sum. tract. 6. cap. 13. quæst. 4. num. 5. Reginal. lib. 2. numer. 45. Filliuc. tom. 1. tract. 7. cap. 12. à num. 362. & iterum tract. 10. cap. 3. à num. 96. Bonac. tract. de Matr. tom. 1. quæst. 3. punct. ultim. à num. 4. ubi alios citat.

87 Ratio est; Nam, ut benè Suarius, Confessarius tunc agit munus pastoris, & Medici, ad quem pertinet veritatem docere, & oves errantes dirigere suo consilio. Deinde pœnitens per illam ignorantiam culpabilem, non excusatur à peccato; si autem Confessarius dissimulet, videbitur culpam pœnitentis autoritate suâ approbare, & illum in peccato suo confirmare. E contra

verò, monendo, satisfaciet suo muneri, & forsan pœnitens, detersâ ignorantia, & agitata conscientia stimulis, resipiscet, deponetque scandalum, quod timetur cum fructu, qui modò non speratur propter obstinatum repugnantiam. Si denique aliter accidat, imputabitur pœnitenti, & non Confessario, qui, prout debuerat, functus est munere suo. Addit Sanch. num. 4. cum Henric. lib. 6. de Pœnitent. cap. 28. num. 1. idem tenendum, quando pœnitens ex conscientia erronea credit aliquid esse mortale, cum non sit; obligatur enim Confessarius ad explicandam illi veritatem, sicut quilibet alius tenetur ad hoc ex charitate; ne per ignorantiam gratis multiplicentur peccata.

88 Dico secundò, Quando datur probabilis spes fructus ex consilio, & monitione, nec timetur detrimentum, aut grave scandalum, tenetur Confessarius explicare veritatem pœnitenti, laboranti ignorantia invincibili juris, tam Divini, quàm humani, aut facti. Exemplum sit, si Confessarius cognoscat matrimonium pœnitentis esse nullum, illumque posse, & velle, adhibitâ diligentia, dispensationem impetrare sine periculo accedendi interim ad uxorem, tenetur consilio suo instruere pœnitentem, aperiendo veritatem. Ita citati. Ratio est; quia Confessarius tunc agit pastoris officium, cui incumbit pœnitentem instruere, & illius bonum spirituale procurare. Cum igitur detur spes fructus salutaris sine alicujus detrimento, vel scandalo in expellenda illa ignorantia, consequens est, ut teneatur Confessarius, etiam non requisitus, illam expellere monitione, & salutari suo consilio.

89 Credit Sanch. rarò posse evenire propositum casum; nam cum dispensatio pendeat à Pontifice, qui longè distat, semper erit magnum periculum incontinentiæ in intermedio temporis procurandæ dispensationis. Verùm hoc solum militare videtur in regionibus longè distantibus, & non in vicinis, & prope Urbem, à quibus facilis est recursus ad Pontificem. Ex alio capite difficile casum illum judicat Suarez; quia, scilicet, matrimonium potest esse antiquum, & ex eo filii, quibus separatio gravissimum detrimentum asseret, & aliquando summum dedecus familiæ. Propterea judicat Suarez requiri maturam considerationem in prudenti Confessario ad deliberandum, Utrùm in his circumstantiis potius permittendum sit, ut permaneant; siquidem offensâ Dei evita-

tur,

tur per ignorantiam invincibilem, quàm ut separentur cum tanto præjudicio, & scandalo.

90 Dico tertio, Quando pœnitens laborat ignorantia invincibili alicujus peccati, cujus remedium arduum est, atque ideo non acceptandum ab illo hîc, & nunc, maximè verò in alia opportunitate non plurimùm distante, potest Confessarius dissimulare, & reservare consilium ad tempus opportunum. Ita Sanch. & cum eo Bonac. & alii. Ratio est; quia Confessarius debet æquè attendere ad vitandum malum, atque ad assequendum bonum pœnitentis; si autem hîc, & nunc moneat pœnitentem, qui usque modò non peccabat ex ignorantia invincibili, illà detersâ, peccabit, resistendo remedio, si verò differatur remedium ad opportunitatem, resipiscet, & obtinebitur fructus; ergo.

91 Dico quarto, Quando datur ignorantia invincibilis juris tam Divini, quàm humani, & facti, absque præjudicio boni communis, & nulla prudenter speratur utilitas, & fructus ex monitione, & consilio, non tenetur Confessarius monere pœnitentem, seu, ut explicat Suar., debet tacere, & relinquere pœnitentem in sua bona fide. Ita AA. suprâ, & specialiter citat. Palaus, excepto Soto. Probant primò ex cap. Si quis autem de Pœnit. dist. 7., ubi relatus D. Aug. sic ait; *si scirem, non tibi prodesse, non te admonerem.* Ex cap. Quia circa de consanguinitate, ubi Innoc. III. consultus circa matrimonium nullum ex dispensatione subreptitia, sic respondet. *Dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta; cum ex separatione grave videas scandalum imminere.*

92 Probant deinde ratione; quia non est lex, quæ obliget ad actus inutiles, qualis erit monitio in eo casu, ut supponimus; nam ipsa charitas, quæ obligat ad fraternam correctionem, cessante utilitate correcti, sive deficiente spe fructus, & emendæ non obligat; ergo etiam lex confessionis, cessante utilitate, & fructu, ad quem correctio ordinatur, ut medium ad finem, non obligabit. Confirmatur; quia non debemus proximo laqueum injicere, cap. Viduis 2. 27. quæst. 1.; sed consilium, & monitio in proposito casu, non nisi in laqueum, & offendiculum esset pœnitenti; siquidem cum per ignorantiam invincibilem esset in bona fide, & conscientia, per consilium, & monitionem inciperet esse in mala; v. g. uxor, quæ cum impedimento dirimenti bonâ fide,

& sine peccato formali debitum reddebat, postea impedimenti conscia per monitionem, si non audeat negare debitum, ne maritum contristet, vel infametur, atque ideo reddat, peccabit formaliter: ergo monitio illa esset illi in laqueum, & offendiculum ad peccatum.

93 Ex dictis deducitur cum Sanch. & Navar. in cap. Si quis autem de pœnis dist. 3. num. 73. idem dicendum de contractu usurario exercito, vel exercendo cum ignorantia invincibili; de injusta possessione majoratus, vel bonorum alienorum, quando nullus speratur fructus ex consilio. Secus dicendum primò, si quæ ignorantur invincibiliter, sunt necessaria necessitate medii ad salutem; tunc enim edocendus est pœnitens, sive speretur fructus, sive non, sive sequatur damnum alterius, sive non; quia salus animæ præponderat omnibus. Secus item dicendum secundò, si ex tali ignorantia timeatur damnum boni communis, v. g., si timeatur scandalum publicum ex notitia, & fama nullitatis talis matrimonii, tenebitur confessarius monere pœnitentem, etiam si non speretur fructus: quia bonum commune præferendum est privato damno, quod pœnitenti sequitur ex consilio, & monitione.

94 Oppositum huic ultimo dicto tenet Adrianus Quotlibet. 5. art. 2. versicul. Ad quæstionem respondeo; videtur etiam tenere Navar. in Summ. cap. 22. nu. 83., & cap. Si quis autem de Pœnit. disp. 7. num. 71. Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. num. 15., judicat probabile Bartholomæus Ledesma de Pœnit. dub. 3., qui omnes videntur sentire in casu ignorantie invincibilis juris Divini teneri Confessarium ad faciendam monitionem, etiam si non appareat spes emendæ, vel sequatur damnum alterius: secus verò in casu juris humani, vel facti, si non appareat spes fructus &c. Idem ferè docet Sotus lect. 10. de Confess. ad finem §. Circa hæc, nisi quòd judicet esse monendum, etiam quando ignorantia est juris humani.

95 Fundantur; quia ignorantia solum est invincibilis, quando non est, qui instruat; ergo quando adest Confessarius, qui potest instruere, jam non est invincibilis, ac proinde tenebitur instruere, ne ignorantia culpabilis sit. Verùm hoc fundamentum æquè probat, quando ignorantia est juris Divini, vel humani, atque quando est facti, quod ipsi non admittunt. Quare negatur absolute

antecedens; quia parum prodest presentia instructoris, quando ignorans nihil dubitat de sententia, cui invincibiliter adhæret, & non aliter se habet, quàm omnimodè cæcus, cui lux proximè adest.

96 Fundantur secundo. Infideliter ager officium Confessarius, si accedentem ad se, tanquam ad Doctorem, & Vicarium Dei, non instruat, sed dissimulando absolvat; videtur enim approbare errorem, immò & errare; qui enim errantem, cum possit, ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat cap. 2. de Hæreticis. Respondetur, antecedens esse verum, quando prudenter judicat profuturam monitionem, secus, si prævideat obfuturam; tunc enim imprudenter officium ageret, quando ex monitione timeatur damnum, & scandalum pœnitentis.

97 Fundantur tertio. Cap. Qui scandalizaverit de Reg. juris ibi: *Utilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquitur*; ergo propter scandalum, quod timetur, veritas dissimulari non debet. Respondetur cum D. Thoma 2. 2. quæst. 40. art. 7. coherentur ad caput secundum de Novi operis enunciatione, junctâ Gloss. verb. Dimittenda, utilius permitti scandalum, quando actio poni, vel omitti non potest sine peccato; tunc enim permitti debet scandalum, ne detur peccatum.

98 Adducunt etiam cap. Ephesiis dist. 43. ubi relatis verbis Apost. Actor. 2. *Non enim subterfugi, quominus annuntiarem vobis verbum Dei &c.* Addit D. Gregor. *Qui tum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo occidit.* Item D. Ambros. serm. 83. *Malo vos contumaciæ causas reddere, quàm negligentiae sustinere judicium.* Idem videtur dici in cap. Error dist. 83. ibi: *Error, cui non resistitur, approbatur*; & infra, *Negligere quippe, cum possis deturbare perverfas, nihil aliud est, quàm fovere.* Quibus omnibus respondet Sanch. ibi sermonem esse de errore culpabili; vel de veritate exponenda à Doctore, vel concionatore publicè, quamvis non speretur fructus, & sequatur scandalum alicujus privati, quia propter privatum scandalum non est intermittendum bonum publicum, qualis est illa doctrina, vel concio. Consonat Suarez, Sotus, Ledesm. & alii apud Sanch.

99 Fundantur ultimò. Non videtur ignorare invincibiliter, qui non est paratus ad amplectenda, quæ ignorat. Nego antecedens; quia licet repugnantia, quæ prævide-

tur, oriatur ex aliquo affectu pœnitentis, potest hic, & nunc non esse culpabilis in ordine ad tollendam ignorantiam invincibilem, proindeque nihil obstare tali ignorantiae, inquit Suarez. Adde, quòd incommodum, quod timetur, potest aliunde, quàm ex repugnantia pœnitentis oriri; v.g. ex scandalo, aut damno gravi, cui attendi debet, licet pœnitens paratus videatur ad amplectendum consilium.

100 Quæres primò: Quid faciendum in casu ignorantiae invincibilis, si pœnitens interroget? Respondet Sanch. teneri tunc Confessarium explicare veritatem, sive speret fructum, & non sequatur scandalum, sive è contrà. Ratio est; quia per illam interrogationem apparet læsa conscientia pœnitentis, & taciturnitas Confessarii videtur approbatio peccati, cui non contradicit. An autem sufficiat, quòd pœnitens dubium proponat per modum scrupuli? Affirmant Angelus, Sotus, Ludovicus Lopez, & alii apud Sanch. qui cum Corduba, & Henriquez docet in casu scrupuli posse Confessarium tacere, imò & respondere, ut deponat scrupulum; nam ad tollendam bonam fidem non sufficit scrupulus, sed requiritur dubium cum fundamento, quod tunc non datur, & alioqui, ut supponimus, non speratur fructus.

101 Quæres; Utrum in eodem casu monendus sit pœnitens, quando verisimilius creditur, quòd alius Confessarius per ignorantiam, vel imprudentiam illum monebit? Affirmat Canus. Sanch. verò judicat non posse hunc casum moraliter evenire, eo tamen admissò non esse monendum pœnitentem propter imprudentiam alterius Confessarii; siquidem non ideo erit fructuosum, & sequetur scandalum, ut supponimus.

102 Dico quintò; Quando pœnitens ignorat invincibiliter unum, & vincibiliter aliud conjunctum cum primo, tenetur Confessarius explicare veritatem circa vincibiliter ignoratum, & circa invincibiliter ignoratum observare, quæ dicta sunt num. 90. de spe, fructu, & scandalo, vel damno, quod oriri potest: v. g. si uxor dubitet de debito reddendo propter votum castitatis emissum, ignorans aliud impedimentum dirimens matrimonium; debet Confessarius præcisè respondere votum illud non impedire debitum, petente marito, nihil tangendo de impedimento dirimente, si nulla reluceat spes fructus, vel sequatur scandalum.

103 Subinquires ; Utrum existente illâ ignorantia invincibili impedimenti dirimentis, si uxor ex alia causa neget marito debitum, possit Confessarius cognoscens impedimentum, quod manifestare non potest, consulere, immò & præcipere, ut debitum reddat? Negat Sotus 4. dist. 18. quæst. 2. art. 4. ad 2., & cum eo Bonac. supra num. 6. Ratio est; quia Confessarius, ita consulens debitum reddendum marito, mentiretur; siquidem ille propter impedimentum non esset maritus. Verum hoc non urget; nam quamvis re ipsâ maritus non sit, putativè tamen pro tali habetur, quod satis est ad veritatem dicti: sicut in eodem sensu satis fuit Virgini Sanctissimæ ad verificandum illud Luc. 2. *Ego, & Pater tuus dolentes querebamus te*; nimirum, Pater putativè.

104 Fundantur secundo. Cum matrimonium illud sit nullum propter impedimentum dirimens ignoratum, copula est intrinsecè mala, & peccaminosa; ergo Confessarius, illam præcipiens, præcipit fornicationem, in qua complacere non licet, etiam si excusetur per ignorantiam. Etiam non urget; nam licet copula sit mala, & peccaminosa materialiter, non ita est formaliter; quia ex circumstantiis est non mala moraliter; & ideo potest præcipi à Confessario. Dixi, non mala moraliter; quia dici non potest absolutè, & sine addito bona; bonum enim non nisi ex integra causa. Unde quamvis non liceat complacere reflexè in actu illo, quâ malo excusato per ignorantiam, licet tamen specificativè, quando concurrentibus circumstantiis ignorantia, ille est debitus. Quare,

105 P. Sanch. & cum eo multi, affirmat posse Confessarium non solum consulere, sed etiam præcipere pœnitenti, ut reddat debitum conjugii. Ratio est; quia si pœnitens, ita ignorans nullitatem matrimonii, relinquatur in eo proposito non reddendi debitum, peccabit mortaliter, seu permanebit in mortali, proindeque erit incapax absolutionis, quia indispositus; debet ergo Confessarius ex munere suo niti, ut pœnitens disponatur, urgendo, & exigendo ab illo propositum reddendi debitum.

106 Respondet Bonac. ad hoc sufficere, si moneat in genere, ut proponat non offendere Deum in illo casu, aut dicere in genere, conjuges teneri reddere debitum. Sed contra. Quod Confessarius dicat, redde debitum marito, vel quod dicat, uxor tene-

tur reddere debitum, quando utrumque dicit ex eadem intentione reducendi pœnitentem ad reddendum debitum, ut plurimum diversificantur in eo, quod primum inducat pœnitentem directè, & immediatè, secundum verò indirectè, & mediatè ad copulam, & hoc ipsum intelligit pœnitens; sed si primum est illicitum, etiam secundum tale est; cum nemini liceat inducere alium indirectè ad malum, præcipue ex intentione, ut illud exequatur; ergo si Confessarius potest secundum, etiam poterit primum sine peccato consulere, & præcipere.

Secundum dubium Confessarium.

107 Oritur secundum dubium; Utrum is, qui ex officio bonâ fide dedit consilium, & post finitum officium reperit esse falsum, vel injustum: v. g. Confessarius, qui post finitam confessionem cognoscit consilium à se bonâ fide datum pœnitenti in confessione esse falsum, vel injustum: (idem de Advocato, Medico, & aliis in simili) teneatur ex justitia revocare datum consilium, & inculcare verum?

108 Tres sunt in hac re sententiæ. Prima est Arag. 2. 2. quæst. 62. in solut. ad 3. & Salonii apud Sanch. infra, qui docent teneri ex charitate docere verum respectu pristini erroris; ex justitia verò respectu nocimenti futuri. Ratio est; quia est causa illorum, & quamvis à principio fuerit materialis, & præter intentionem, postea cognitâ veritate, jam est causa formalis, & ex intentione, cum potuerit docere veritatem.

109 Secunda sententia est Mol. tom. 5. tract. 4. disp. 40. num. 3. Less. de Just. lib. 2. cap. 11. dub. 12. à num. 115. Card. de Lug. de Just. disp. 8. num. 95. qui indistinctè docent in supradicto casu obligari ex justitia ad retractandum consilium, & inculcandam veritatem, si commodè possit. Fundamentum est; nam si quis per errorem inculpabilem aliquid grave contra famam alterius dixit, detecto errore, obligatur illum corrigere, aliter conservabit injustè infamiam irrogatam. Item si per inadvertentiam inculpabilem ignem iniecit segeti alienæ, positâ advertentiâ, tenetur ex justitia, si commodè potest, illum extinguere, antequam serpat, aliter censetur illius causa. Idem, si ex ignorantia inculpabili falsum testimonium coram iudice deposuit contra proximum, cognitâ veritate, si commodè potest, tenetur

tur retractare testimonium; ergo à fortiori, qui ex officio consilium injustum dedit, cognitâ veritate, tenebitur, si commodè potest, retractare. Idem tenet Rebell. de Oblig. Just. lib. 4. quæst. 8. num. 3.

110 Ratio hujus doctrinæ, adducta per Card. de Lug. ex Mol., est; quia unusquisque non solum tenetur ex justitia neminem lædere, sed ulterius tenetur cavere, ne ex sua operatione lædatur positivè jus alterius, cui obligationi non satisfacit Consiliarius, qui non revocat consilium à se præstitum inculpabiliter. Urget magis Mol., quia Consiliarius fuit causa damni, licet inculpabilis, & in potestate sua est tollere eam causam, ne ulterius damnificet; ergo tenetur ex justitia illam tollere.

111 Tertia sententia est Sanch. in Conf. lib. 1. cap. 3. dub. 5. nu. 2., ubi docet Consiliarium in proposito casu teneri solum ex charitate retractare consilium; quam doctrinam dicit veriore, & colligit ex Cajet. verb. Restitutio cap. 7. fine, ubi ait, *Si quis datâ operâ docuit falsum, tenetur docere verum, vel aperire falsitatem lege justitiæ; si verò docuit falsa, putans esse vera, non tenetur lege justitiæ.* Idem Navar. lib. 2. de Restit. cap. 2. num. 2. fol. 49.

112 Fundamentum hujus sententiæ est; quia obligatio justitiæ ad retractandum consilium in eo casu non oritur ex re accepta; quia Consiliarius nihil alienum apud se retinet, neque ex re aliqua accepta factus est ditior. Non ex injusta acceptione; quia hîc duplex intervenit actio, altera positiva dandi consilium injustum; & hæc fuit injusta materialiter, & inculpabilis ex bona fide: altera negativa tacendi, sive non retractandi consilium, aperiendo veritatem; & hæc non obligat ex justitia ad retractationem; quia tacens, & non obstand non tenetur ex justitia, nisi ratione officii. Non denique ex officio, & contractu; quia, ut supponitur, functus jam est munere suo, & cessavit ab officio; ergo ex nullo capite tenetur ex justitia retractare consilium, & aperire veritatem.

113 Confirmat; quia si ego bonâ fide accepissem à fure librum tuum donatione, & datâ occasione, quæ si non occurreret, nihil dedissem ex meis bonis, librum alteri dedissem, postea cognitâ veritate, si non manifestarem tibi, apud quem erat liber tuus, non peccarem contra justitiam, nec tenerer ad restitutionem; eò quod neque

peccavi in acceptione, neque liber apud me est, neque, donando illum alteri, factus sum ditior, nec lex aliqua justitiæ me obligaret ad illam manifestationem; ergo similiter in casu proposito.

114 Ex his tribus sententiis, secunda est communior, & securior; at, stando ratione, tertia non videtur probabilitate carere. Ratio est; quia solidiori fundamento nititur; secunda verò nullam assignat radicem talis obligationis justitiæ, & adducit exempla, in quibus est ferè eadem controversia. Neque principium, in quo fundatur, concludit; nam quod unusquisque teneatur cavere, ne aliquis actione suâ injustè lædatur, perinde valet, ac dicere, neminem actione suâ posse directè, vel indirectè intendere damnum injustum alterius; Consiliarius autem in dando consilio, neque directè, neque indirectè intendit damnum consulentis, immò per ignorantiam inculpabilem credit consilium esse justum, & bonum, nec potuit præcavere, quæ prorsus ignorabat; postea verò, cognitâ veritate, nullam ponit actionem positivam, sed solam negativam, tacendo, & non retractando errorem; quam actionem licet possit tollere, & debeat ex charitate, non tamen tenetur ex justitia; quia tacens, & non obstand non tenetur, nisi ex officio ad id obligetur, quod officium Consiliarius jam deposuit.

115 Dices: ad hoc ut teneatur ex justitia, satis est, quod possit tollere errorem per retractationem consilii. Nego antecedens; aliter privatus, videns ignem accensum prope segetem proximi, tenebitur ex justitia illum extinguere, ne segetem comburat, ex eo solum, quia potest illum extinguere. Replicabis: Consiliarius in nostro casu, quandiu non retractat, censetur moraliter causa, quatenus conservat consilium, quod est causa damni, sive erroris, proindeque incipit teneri ex injusta acceptione. Nego totum: ad insinuatam probationem dico non censerî conservare positivè, sed solum negativè, quatenus tacet, & non ponit retractationem; hanc autem non tenetur ponere ex justitia, cum non assignent titulum; ergo non potest dici, quod Consiliarius incipiat teneri ex injusta acceptione. Adde, quod propriè non dicitur perseverare consilium, sed effectus consilii, nimirum, error, vel damnum, quod consulens inculpabiliter causavit, & proinde non tenetur tollere ex justitia, cum non appareat titulus.

lus. Noto, quòd AA. contrariæ sententiæ liberant Confiliarium ab obligatione retractandi consilium, quando illud facere non potest sine gravi præjudicio suo; in quo declinare videntur à rigorosa justitia, quæ obligat ad restitutionem, saltem cum æquali præjudicio damnificantis. Adde, quòd in retractatione semper datur aliqua læsio æstimationis scientiæ Confiliarii. Hæc dicta sint in gratiam doctrinæ P. Sanch., quæ non est adeo destituta fundamento, ut aliqui putant. Quidquid sit, quòd contraria, ut dixi, sit securior, atque ideo in praxi tenenda.

§. V I I.

Quousque teneatur Confiliarius ad inculcandam veritatem?

116 **D**ictum est suprâ posse Confiliarium occultare veritatem consulenti, quando ex vero cōsilio imminet grave damnum consulenti. Modò inquirendum venit, quando grave damnum imminet ipsi Confiliario, vel tertio, Utrum possit occultare verum consilium? Ad primum respondeo Confiliarium ex officio ex præcisa ratione officii Confiliarii non obligari ad præstandum verum consilium, quando ex illo sibi imminet damnum grave.

117 Ratio est; quia vulgò non præsumitur se voluisse obligare ad officium cum tanto onere, sed solum juxta communem modum, & regulam similium officialium, & contrahentium, qui simili oneri non subjiciuntur, nisi deducatur in pactum expresse; tacitum enim pactum non illos obligat ad extraordinaria, sed solum ad ea, quæ ex natura rei, & regulariter importat officium; non enim honestum est officium suum alicui esse damnosum, cap. Cum non deceat de Elect., & elect. potestate in 6. Quæ doctrina intelligenda est, nisi consilium ordinetur ad bonum commune, vel præponderans urgeat necessitas spiritualis consulenti, præsertim si non sit alius, qui ope consilii succurrat; tunc enim tenebitur ad exhibendum consilium; quia illa duo prævalent damno particulari, & temporali Confiliarii. Dixi, ex præcisa ratione Confiliarii, propter sequentia.

118 Specialis difficultas est in hoc puncto circa Parochum, & Confessarium ex officio, Utrum, scilicet, teneantur ad præstandum Consilium cū imminente sibi damno ex con-

filio? Ratio difficultatis in eo est; quia communis, & certa doctrina docet Parochum, idem est de Prælato, teneri non solum ex charitate, sed etiam ex officio, & justitia ad correctionem fraternam cum periculo gravi vitæ propriæ, & à fortiori, damni, & fortunarum extra extremam necessitatem, quando affulget spes emendæ; ad hoc enim obligant verba Christi Domini Joan. 10. *Bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis; mercenarius autem, & qui non est pastor, fugit.* Ita Sanch. in Conf. tom. 2. lib. 6. cap. 2. dub. 3. num. 6. cum D. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 2. ad 3. Sot. Cordub. Flores Theol. item Palaus tom. 1. disp. 3. punct. 9. num. 4. cum Banh. Valen. item Hurtad. de Mend. tom. 2. disp. 162. sect. 7. §. 60. Filliuc. tom. 2. tract. 28. cap. 6. num. 140. item Dian. part. 7. tract. 3. resol. 28. cum Villal. Petro à S. Josef. & Mald. qui etiam obligat Magistratum; ergo idem videtur dicendum in nostro casu.

119 Suppositâ igitur supradictâ doctrinâ, respondeo ad specialem difficultatem. Quando affulget spes fructus ex consilio, & proximus est in gravi necessitate consilii, teneatur Parochus rogatus, & Confessarius ex officio, etiam imminente sibi gravi periculo ex consilio præstando, non occultare, sed apertè consilio suo dirigere conscientiam consulenti. Ratio est; quia etiam non rogati tenentur, non solum ex charitate, sed etiam ex justitia, & officio, non obstante eo periculo, monere, & corrigere poenitentem, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate, quando apparet spes fructus; ergo à fortiori quando sunt rogati; quia tunc maximè videtur urgere fortius textus, ex quo tenentur animas ponere pro ovibus suis.

120 Major difficultas est; An rogati teneantur cum eodem periculo ad exhibendum verum consilium, quando ex eo nullus speratur fructus? P. Sanch. lib. 2. Matrim. disp. 38. num. 14. cum Soto Ledesm. Cordub. Henriq. Aragon. & aliis, quos citat, & sequitur Bonac. tom. 1. tract. de Matr. quæst. 3. punct. ult. num. 11. P. Suarez de Poenitent. disp. 32. sect. 4. num. 2. Vasq. de Poenit. quæst. 95. art. 3. dub. 9. n. 2. Reginal. lib. 2. num. 44. Filliuc. tract. 10. cap. 3. quæst. 10. num. 99. quamvis non meminerit de periculo Parochi, & Confessoris, respondent absolute teneri ad manifestandam veritatem. Ratio est; quia consu-

lens

lens per eam inquisitionem consilii ostendit læsam se habere conscientiam; unde si Parochus, vel Confessarius occultet veritatem; præbebit occasionem interpretandi dissimulationem pro se, proindeque committendi, vel continuandi peccatum, quod Parochus evitare tenetur.

121 Videtur tamen distinguendum in nostro casu, quando ex consilio imminet grave periculum Confessario. Vel enim consilium petitur ante, vel post commissum peccatum. Si primum, standum est doctrinæ Sanch. & aliorum, & dicendum teneri Parochum, & Confessarium ex officio, non obstante periculo, aperire veritatem, etiamsi non speret profuturam.

122 Ratio est; quia occultando, vel dissimulando, videtur saltem negativè concurrere ad peccatum, quod tenetur, quantum ex se est, impedire. Si secundum, non tenetur eo periculo. Ratio est; quia in hoc casu inutile est consilium, ex quo nullus alius sequitur fructus, nisi damnum Consiliarii. Excipe, nisi prævideatur consilium dirigendum in ordine ad confessionem Sacramentalem faciendam, quando v. gr. peccatum commissum fuit cum ignorantia culpabili, vel in ordine ad vitandam reincidentiam in idem, aut aliud peccatum, aut faciendam restitutionem &c.; tunc enim recurrit cum primo membro.

123 Ad secundum, quando periculum ex consilio imminet tertio. Respondeo tunc examinandum esse; Utrum damnum, quod sequitur, sit injustum, & sequatur directè, vel non? Si primum, non poterit licitè dare consilium, sed tenebitur occultare, & negare, ne Consiliarius incurrat injustitiam contra tertium. Si secundum, poterit præstare consilium, attento solo bono consulenti debito, cui obligatus est ex officio, permissio damno tertii, quod non intendit, sed indirectè, & veluti per accidens sequitur ex complemento suæ debitæ obligationis, nec vitari potest sine præjudicio gravi juris consulentis, ut suppono, nisi tertii damnum tale sit, ut Consiliarius debeat proprium illi postponere: puta, si e. g. tertius constitueretur in extremo animæ discrimine.

124 Sanch. tom. 2. Conf. lib. 6. cap. 2. dub. 1. num. 2. cum Covar. l. Pract. cap. 6. num. 4., Salon. Arag. docet etiam Advocatum teneri sub mortali ad patrocinandum, & Medicum ad medendum pauperi extra extremam necessitatem, v. g. si periclitare-

tur graviter ejus honor, aut urgeretur gravi calamitate, & morbo, & non esset alius, qui posset, & vellet patrocinari, & mederi. Verùm hæc intelligenda sunt juxta supradicta, ut, scilicet, teneantur sine gravi suo præjudicio; cui periculum proximi non videatur præponderans; quia talis obligatio est ex sola charitate, ut docet D. Thom. 2.2. quæst. 71. art. 1. & cum eo Salon. Aragon. Sylvest. quos citat, & sequitur Frag. tom. 1. de Regim. Reip. lib. 4. disp. 3. n. 237. cùm ex officio non censeatur se voluisse obligare cum tanto onere. Neque aliud sentire videntur Auctores relati, quatenus dicunt Advocatum, & Medicum non teneri ad succurrendum, nisi tantùm ex superfluis, quando, scilicet, superfluit tempus à necessariis functionibus: sicut divites non nisi de superfluis tenentur succurrere graviter indigenti ex virtute charitatis; quæ doctrina probat obligationem illam esse solum ex charitate.

125 Neque obstat, quòd judex possit cogere Advocatum ad patrocinandum causæ pauperis, leg. Illicitas, §. Ne potentiores ff. de Offic. Prætoris, & ibi Bart. in leg. 1. §. ait præf. ff. de post., & aliis juribus; nam ex illis non colligitur obligatio justitiæ in Advocato, sed solum potestas judicis, qui auctoritate superiori potest aliquando cogere ad exequendam obligationem charitatis, quâ Advocatus adstringitur ad patrocinandum causæ pauperis in eo gravi periculo; potestas enim judicis, non est solum ad observantiam justitiæ, sed etiam aliarum virtutum, prout inserviunt ad bonum commune Republicæ; ex quo titulo potest cogere divites ad erogandas eleemosynas ex superfluis extremè, immò & graviter indigentibus, cùm tamen probabilius sit divites non teneri ex justitia ad illas erogandas, ut cum multis docet Sanch. suprà lib. 1. cap. 5. dub. 5. num. 61. Advertit Fragos. suprà num. 238. teneri Advocos patrocinari gratis pauperibus in communibus, & à fortiori in gravibus necessitatibus cum aliquo suo levi incommodo; nam patrocinium subit rationem eleemosynæ; & sicut obligatur ad hanc præstandam pauperi in gravi necessitate cum levi suo incommodo, ita ad præstandum patrocinium.

126 Hæc de Consultore ex officio. De Consultore spontaneo ferè omnes AA. relati n. 114. extra extremam necessitatem illum eximunt à correctione fraterna cum tam gravi peri-

periculo. Ratio est; quia privatus solum tenetur ad eam correctionem lege charitatis; charitas autem extra extremam necessitatem non obligat privatum cum tanto dispendio, ut patet à simili in eleemosyna corporali: & hanc doctrinam extendit Diana cum aliis ad casum, in quo non extremè, sed graviter tantum periclitaretur salus spiritualis proximi: ergo similiter dicendum in præstando confilio; nisi fortè obligandus sit Confessarius spontaneus in hypothefi, quòd confessionem excipiat, cum pœnitens possit non difficulter mitti ad Confessarium ex officio.

§. VII I.

De fidelitate Confiliarii.

127 **V**Enit explicanda fidelitas Confiliarii, quæ ut luculenter inculcetur, non abs re erit, si de more nostro nonnulla hîc breviter de illa præmittamus. Igitur fidelitas dicitur etiam fides, & veritas ab Arist. 2. Ethic. cap. 7., & à D. Thom. 2. 2. quæst. 109. Veracitas. Etymon Fidelitatis, interprete Cic. 1. de Offic. deducitur à *Fio*, & *Dico*; quia, scilicet, per illam fit, quod dicitur: describitur ab eodem Auctore: *Dictorum, conventorumque constantia, & veritas*. Residet in voluntate, & imperat actus externos, quorum objectum est conformare, seu adæquare facta promissis, seu facta cum dictis; quæ conformitas appetibilis est, & necessaria ad hominum commercium.

128 Differt specie à veritate communi, de qua suprâ num. 69.; nam hujus objectum est conformare verba menti in assertionibus, promissionibus, & conventionibus; objectum verò fidelitatis, est conformare facta dictis: illa læditur per mendacium, quo contra mentem itur; hæc per infidelitatem, non implendo promissa, seu non conformando facta cum dictis. Differt etiam à justitia, cujus objectum est servare illæsum jus alterius proprium circa bona sua; & offenditur per injuriam, sive per injustam læsionem juris alterius; quod diversum est ab eo, quod est conformare, vel difformare facta dictis. Quia tamen fidelitas in aliquibus confundi potest cum justitia, oportet hîc obligationes utriusque distinguere.

129 Cajetan. quæst. 88. art. 1. & 3., deinde quæst. 113. art. 1. agens de promissione docet simplicem promissionem, id est, non

firmatam juramento, vel stipulatione, neque factam in recompensationem pro re alia, non obligare ex justitia, sed solum ex honestate morali fidelitatis, & ex genere suo sub culpa veniali. Sotus verò è contrâ 7. de Justitia quæst. 2. art. 1. ad primum, indistinctè asserit simplicem promissionem obligare ex justitia, atque ideo ex genere suo esse culpam mortalem non implere promissionem. Utramque sententiam impugnat Vasquez in primam part. quæst. 21. disp. 85. num. 42. Less. de Just. lib. 2. cap. 17. num. 57. Molina verò tract. 2. disp. 263. num. 11. mediâ incedit viâ, à qua non multum deviat Cardin. de Lug. de Just. disp. 14. num. 137. Quam etiam doctrinam secutus est Rebell. 2. part. de Obligationibus just. lib. 17. quæst. unicâ à num. 1., & certè præ cæteris delucidius.

130 Judicant itaque prædicti Authores primò contra Sotum, obligationem fidelitatis distinguere ab obligatione justitiæ, eò quòd debitum fidelitatis in ratione debiti sit multò inferius debito justitiæ. Primò; quia non adeo adstringit, ut, si renuas, tenearis ad restitutionem, vel compensationem lucri cessantis, vel damni emergentis ex præcisa violatione fidelitatis, ut teneris ex violatione justitiæ. Secundò; quia pendet omnino à liberalitate promittentis, eò quòd non rependit æquivalens. Justitia verò pendit, vel rependit, quod jure, & titulo oneroso debitum est. Tertiò, & veluti à signo; quia homines vulgariter non tanti faciunt violationem fidelitatis, quando facta dictis non conformantur, nec ideo violatores habentur ut injusti, sicut qui contractus justitiæ non adimplent.

131 Ratio horum est; quia obligatio justitiæ oritur ex jure, quod proximus habet, ut servetur illæsus in bonis suis; obligatio verò fidelitatis oritur ex veluti debito, quo adstringor erga me ipsum, conformandi facta dictis, ne impediam mihi humanum commercium, & aliorum fiduciam in dictis meis: seu ne contraham dedecus, quod apparet in eo, quòd nemo mihi promittenti se confidat: sicut obligatio ex veracitate ad dicendum verum, seu ad conformanda verba menti, non oritur ex aliquo jure proximi, sed ex quasi debito erga me ipsum non impediendi mihi humanum commercium, & aliorum fidem ex meis dictis, seu ne contraham labem mendacis. Unde in hoc sensu utraque virtus dicitur virtus ad

D

alium:

aliud: nam sicut affirmans per veracitatem, exigit fidem ab audiente, ita promittens per fidelitatem exigit fiduciam in promissario. His præjactis,

132 Quanta, & qualis sit obligatio fidelitatis, idest; Utrum obliget graviter, vel leviter: graviter, ut docet Sotus; vel leviter, ut asserit Cajetanus? Dico primò fidelitatem ex genere suo non obligare graviter, & sub mortali, sed tantum sub veniali. Ita AA. citati, & Card. de Lug. Probatur; quia talis obligatio non est justitiæ, ut ostensum est. Præterea quia obligatio regulari debet per voluntatem, & intentionem ejus, qui se obligat, cui liberum est ita, vel ita se obligare, hoc est, graviter, vel leviter; sed multoties intentio est solum se obligandi ex honestate morali fidelitatis, quæ de se solum leviter obligat; siquidem in ejus læsione non est gravis deformitas contra naturam rationalem, nec mortalis offensa contra Deum; ergo talis obligatio ex genere suo non est gravis, & lethalis; ac proinde fidelitas ex genere suo non obligat graviter, sed tantum sub veniali. Confirmatur; quia veritas communis non obligat graviter ex genere suo ad conformanda verba menti; ergo neque fidelitas ex genere suo ad facta dictis conformanda.

133 Dico secundò aliquando fidelitatem in determinato casu obligare graviter, & sub mortali. Ita Card. de Lug. supra. Ratio illi est; quia aliquando, non observatâ fidelitate promissionis, oritur grave damnum promissario: v. g. si promissisti consilium in re gravi, & ex culpa tua defectu consilii promissarius passus est damnum grave, eò quod, in te confidens, non curavit aliâ viâ de negotio, peccasti graviter; quia infidelitas tua fuit promissario graviter damnosa; eo modo, quo mendacium contra veritatem, licet ex genere suo sit veniale, quando tamen proximo est perniciosum graviter, mortalem culpam inducit.

134 Hæc tamen doctrina, quamvis in sensu explicato vera sit, non caret dubitatione. Ratio est; quia in ea culpa infidelitatis, dato quod sit conjuncta in eodem actu cum culpa contra justitiam propter damnum datum, si persistamus in eo solum, quod est non conformare facta dictis, præscindendo à damno dato, non videtur aliqua malitia gravis: ergo qualiscunque gravis apparet in eo actu, tota provenit ex culpa, sive læsione justitiæ per damnum illatum

contra jus proximi, & non ex præcisa ratione infidelitatis, quæ solum dicitur gravis, quatenus ex eo, quod non conformasti facta dictis, passus est proximus damnum grave injustum. Idem dubium est in mendacio graviter pernicioso.

135 Nihilominus dicendum judico rationem illam infidelitatis, etiam præscindendo ab formalitate injustitiæ, in eo actu esse culpam gravem. Primò; quia si promissio fiat animo se obligandi graviter ex fidelitate, non est dubium, quod obliget graviter, quatenus est volitio rei gravis, nimirum gravis obligationis justitiæ. Secundò; quia quando infidelitas, seu defectus fidelitatis causat damnum grave promissario contra justitiam, seu infert læsionem justitiæ, tunc infidelitas est læsio, seu causa læsionis justitiæ in materia gravi, & non potest non esse graviter mala, etiam prout in eodem actu consideratur præcisivè distincta ab altera formalitate injustitiæ, quam secum inducit. Eodem modo discurrendum est in mendacio pernicioso.

136 Quare cum dicitur infidelitatem ex genere suo non esse peccatum grave, intelligendum est de infidelitate secundum se, & per ordinem ad suum objectum, non verò per ordinem ad effectum determinatum, quem causare potest, qui effectus aliquando est levis, aliquando verò gravis. Immo, ut inquit Mol. laudatus num. 9. in fine, si promissio perniciosa sit ei, cui aliquid promissum est, erit lethalis culpa, esto, qui promissit, non intenderit obligare se ex justitia.

§. IX.

Quanta, & in quibus præcipue spectanda sit fidelitas Consilarii?

137 Quam exactè fidelem se exhibere debeat Consiliarius, de facili æstimare potest ex his, quæ sibi, diligentique suo studio, & judicio committi plerumque solent circa bonum commune, & particulare, tam spirituale Religionis, & conscientiæ, quàm temporale honoris, famæ, & fortunarum, quæ omnia, fallente fide Consilarii, non rarò inverti innumera docent exempla, & innocentes consulentium lachrymæ. Et quoad fidelitatem non minor est obligatio ejus, qui spontaneè, quàm ejus, qui ex officio Consilium agit: nam per

per introductionem ad illud munus ad minimum videtur se velle obligare ad fidelitatem, quam officium per se exigit; & hoc communiter credunt homines, qui alterius confilio negotia sua non credunt, nisi sperent Confiliarium in omnibus futurum sibi fidelem. A fortiori militat hæc doctrina in eo, qui non rogatus se ingerit ad consulendum; ad hoc enim videtur se sponte obligare.

138 Fidelitas in multis spectanda est, de quibus suprà cùm egerimus, non pauca obiter inculcavimus, quæ repetere supervacaneum est. Quare hîc satis est dicere fidelitatem Confiliarii spectari maximè in sincera, matura, & studiosa cura, & ponderatione eorum, de quibus consulitur; quæ omnia, & eorum circumstantias ita prudenter expendere, & rimari debet, ut fidem liberet suam, & sine querela consulentis, & offensa propriæ conscientiæ officii partes adimpleat; ac denique seposito quocumque alio respectu amoris, odii, aut convenientiæ consulentem, quantum ex se est, cautè, & tutò dirigat. Quia verò Doctores communiter fidelitatem præcipuè in servando secreto commendant, operæ pretium iudico summam multa, quæ de secreto sparsim traduntur, hîc Confiliario aptè commodare.

§. X.

De secreto requisito in Confiliario.

139 **A**Ntequam titulo respondeam, præmittenda sunt aliqua in præfenti necessaria ad explicationem propositæ materiæ. *Secretum*, ut explicat D. Thom. 2. 2. quæst. 70. art. 2. ad 2. & cum eo Sotus de Tegendo secreto memb. 1. quæst. 1. & Navar. in Summ. cap. 18. num. 51. *est illud, quod à nemine, vel à tam paucis scitur, ut neque notorium sit, neque famosum*, seu, ut alii explicant, *Secretum est, quod opponitur publico*. Dividitur secretum in Sacramentale, & Sæculare, sive Naturale: de primo, quod dicitur sigillum, agitur in materia de Pœnitentia, & de illo hoc loco nihil, sed de solo Sæculari, sive Naturali tractandum.

140 Rursus subdividitur à Sanch. infra citando, in Secretum Publicum, nimirum, Secretum Naturale, ad quod aliquis tenetur ex officio publico, & legali debito, ut tenentur Canonici, Senator, Confessarius

&c. & in Secretum Commissum, quod communicatur, præcedente expressâ, vel tacitâ promissione illud servandi. In Secretum Promissum; quando promissisti secretum de eo, quod aliunde, vel casu, vel sine secreto sciveras. In Secretum per injuriam, quando per fraudem, vel injuriam notitiam extorsisti, v. g. per injustam apertionem alienæ epistolæ, vel per similem injuriam. In Secretum Casuale, ut ita dicam, seu Nudum; quando v. g. casu cognovisti defectum proximi, de quo agitur cap. Si peccaverit 2. qu. 1. & cap. Qualiter, & quando de Accusat.

141 Præceptum observandi secretum est negativum, illud reducunt aliqui ad quintum Decalogi, si per violationem secreti læditur bonum animæ; nam læsio spiritualis non minùs æstimabilis est, quàm vitæ: vel ad septimum, quo prohibetur læsio injusta in opibus proximi, quæ non sunt pretiosiores, quàm secretum violatum, quod rationem boni spiritualis sortitur. Si verò per violationem lædatur bonum corporis, reducunt etiam ad quintum: si honoris, & famæ, ad octavum: si fortunarum, ad septimum. His præmissis,

142 Dubium non est, quòd Confiliarius ex officio teneatur graviter ad servandum secretum sibi commissum in materia gravi, circa quam consulitur. Ita Navar. in Manual. cap. 25. num. 4. Sayr. in Clav. Reg. l. 12. cap. 20. num. 16. Sanch. in Conf. tom. 2. lib. 6. cap. 6. dub. 2. num. 4. Mol. tom. 5. tract. 3. disp. 5. num. 2. Fragos. 1. par. lib. 5. disp. 13. num. 37. in fin. Bonac. tract. de Restit. disp. 2. quæst. 2. num. 4. Azor 3. part. lib. 13. cap. 31. §. Dubium sextum, Card. de Lug. de Just. disp. 14. num. 135. & alii. Ratio est; quia eo ipso, quòd ex officio fungitur munere Confiliarii, censetur ex sua parte suscipere onus servandi secretum, & non manifestandi res sibi propositas, quæ illo indigent. Quòd autem obligatio illa gravis sit, quando materia secreti talis est, constat argumento leg. 1. §. Is, qui deposita ff. de Falso, ubi frangens secretum commissum punitur juxta rei gravitatem poenâ falsi, ut explicat Decian. lib. 7. cap. 17. num. 8. tractat. Crimin. Aldret. de Relig. discip. lib. 2. cap. 17. §. 3. num. 24. Poena autem gravis non imponitur nisi ob culpam gravem.

143 Quæres primò, quo genere secreti adstringatur Confiliarius? Respondent AA. citati adstringi regulariter secreto commissio. Ratio est; quia licet Confiliarii, quando ac-

ciunt negotium secretum, non promittant expresse secretum servare; neque consulens curet de exigendo secreto, nihilominus subintelligitur tacite, & ex officio illud promittere, non solum ex eo quod gravitas negotii illud per se exigat, sed etiam quia, ut docet Mol. citatus num. 2. promissio tacita secreti tunc subintelligitur, quando secretum communicatur illi, qui munus habet subministrandi remedium, ut ex officio habet Consiliarius. Quæ doctrina communis est Consiliario spontaneo, & gratuito, postquam sponte subit munus Consilarii. Confirmatur; quia ex eadem ratione secretum, communicatum Medico, Chirurgo, Obstetrici &c. judicatur secretum commissum, ut docent citati.

§. X I.

Ex qua virtute teneatur Consiliarius ad servandum secretum?

144 **D**Ocet Sotus Consiliarium ex officio teneri ex fidelitate, Molina verò disp. 5. num. 1. Sanch. lib. 6. Consil. cap. 6. num. 3. & alii dicunt teneri ex justitia. Ratio est; quia promissio illa secreti, sive expressa, sive tacita obligat ad secretum, non ut simplex promissio, sed ut pactum onerosum, veluti imbibitum in officio, quo Consiliarius se obligat ad servandum secretum, & tenetur; nam consulens ex parte sua adimplet talem contractum committendo illi suum secretum; ergo Consiliarius ex sua tenetur illum adimplere, servando secretum commissum. Unde si non servet, peccabit contra justitiam. Deinde revelatio secreti, ut suppono, infert damnum grave proximo, quod sine illa non daretur; sed violatio promissionis, inferens damnum proximo, est contra justitiam, quatenus per dolum illum callide inducit ad manifestandum suum secretum, ut illi noceat; ergo. Hæc est communior, & probabilior sententia.

145 Utrum verò Consiliarius teneatur etiam ex fidelitate ad servandum secretum? Videtur certum. Ostenditur; quia intervenit promissio expressa, vel tacita, sicut in pactis, & conventionibus. Deinde manifestando secretum, non conformatur factum cum dictis, quatenus promissio est non manifestandi secretum; factum verò est manifestatio illius, sive non conformatio facti

cum dictis; ergo est contra fidelitatem. Ita Mol. disp. 6. num. 4.

146 Inquires; Ex qua virtute teneatur Consiliarius ex officio ad servandum secretum, quando aliunde noverat materiam secreti, at postea promittit se servaturum secretum, quod propriè est secretum promissum? Ante resolutionem suppono primò materiam secreti promissi aliquando esse adeo gravis ponderis, ut etiam sine promissione tenearis ad illam non manifestandam: v. g. si esset grave delictum, quod sine gravi injuria proximi revelari non posset, vel si secretum per dolum, v. g. per injustam apertionem litterarum, vel expiscationem præciveras. Suppono secundò aliquando materiam secreti gravis esse talem, ut ex aliqua causa, præcisâ promissione, possis illam revelare sine peccato; v. g. quando licet non tenearis, potes tamen denuntiare, vel accusare delictum. His suppositis,

147 Respondeo primò, supradicto quaesito Consiliarium ex officio teneri ad secretum promissum ex virtute fidelitatis. Probat; quia ad illam obligat promissio facta servandi secretum de re aliunde nota. Respondeo secundò teneri etiam ex virtute justitiæ. Probat; quia lex naturalis obligat ad conservandam indemnem famam, & bona proximi, quæ per manifestationem secreti promissi sine causa, & injustè gravissimum paterentur detrimentum: ergo ex justitia tenetur ad illud secretum non manifestandum.

148 Hæc ultima ratio à fortiori militat, quando notitia præhabita ante promissionem acquisita fuit per injuriam, vel dolum; nam secretum, per injuriam cognitum, eodem modo obligat, atque secretum commissum. Ratio est; quia non minùs onus sibi imponit is, qui ita injustè secretum cognoscit per injustamquisitionem, quàm qui per promissionem se obligat ad servandum secretum commissum. Sicut non minùs tenetur ex justitia fur ad servandum indemnem dominum, à quo per furtum, & injuriam summam pecuniæ furatus est, quàm ille, qui eam summam pacto servandi in deposito accepit: ergo sicut fur tenetur ex justitia ad restitutionem summæ ablatae, ita cognitor secreti tenebitur non solum ex fidelitate propter promissionem, sed etiam ex justitia ad restitutionem famæ, vel boni ablati per violationem secreti, per injuriam cogniti.

149 Difficultas major est; Utrum, quando, non obstante gravitate secreti, adhuc liberum erat illud manifestare per denuntiationem, vel accusationem, positâ postea promissione non manifestandi, talis promissio obliget non solum ex fidelitate, sed etiam ex iustitia ad non manifestandum per denuntiationem, vel accusationem; ita ut, si manifestes, committas etiam peccatum iniustitiæ? Card. de Lug. de Just. disp. 14. n. 140. docet promissionem acceptatam in hoc casu posse obligare ex iustitia.

150 Ratio est; quia sicut unusquisque potest conferre alteri jus ad sua bona, eodem modo potest conferre ad actiones suas, ita ut sine illius consensu non possit illas ponere, vel omittere, argumento leg. 1. & 4. ff. Quibus ad libertatem proclamare non liceat, leg. Libertis ff. de Liber. causis, leg. Non ideo, leg. Si ministerium Cod. eod. titul., leg. Homo liber ff. de Statu hominis, & ex §. penult. Inst. de Statu hominis, & notat Gloss. ibi cum Divo Anton. 3. part. tit. 3. §. 5. Sylvester, & Angel. ergo etiam poterit conferre jus ad non manifestandum illud secretum.

151 Quando verò in nostro casu promissio censeatur ita obligare? Pendet hoc ab animo, & intentione promittentis secretum, qui potest velle ita graviter se obligare, vel leviter ex pura promissione. Quare in foro conscientiae ejus dicto standum est, & in dubio obligatio arguenda erit conjecturaliter ex circumstantiis materiae, personae &c. Ita etiam Sanch. de Matr. lib. 1. disp. 5. & Mol. de Just. disp. 262. num. 12. in fine.

152 De Consultore gratuito, & non ex officio idem est dicendum. Primò, quando gravitas materiae secreti ita exigit. Secundò, quando licet potuerit liberè manifestare secretum per denuntiationem, nihilominus promisit non manifestare. Tertiò, in casu, quo tale secretum cognoverat per injuriam, vel casualiter, at postea promisit expressè, vel tacitè non manifestare. Quando autem censeatur tacitè promittere secretum? diximus supra num. 143.

153 Ex dictis colligitur Confiliarium ex officio, qui secretum sibi commissum manifestat, non solum peccare contra officium proprium, sed etiam contra iustitiam proximi, & pro qualitate damni teneri ad restitutionem, sive famae, sive honoris, sive bonorum, in quibus proximo praejudicavit, nisi excusetur propter materiam, quae aut ali-

quando talis non est, ut possit inducere obligationem iustitiæ; aut quia non tanti refert illius secretum, ut non possit saltem uni viro servaturo secretum communicari: aut tandem quia sicut in aliis materiis iustitiæ praesumitur voluntas conditionata ejus, qui commisit secretum, id est, quod si peteretur ab eo licentia ad communicandum secretum, facile concederet. Quam doctrinam in omnibus secretis (excepto semper Sacramentali) admittunt ferè omnes AA.

154 Confiliarius igitur, si consideretur secundum praecisam rationem Confiliarii, sive talis sit ex officio, sive spontaneus, juxta proximè dicta tenetur ad secretum tum ex virtute iustitiæ, tum fidelitatis; cum tamen reperiantur Confiliarii, quales sunt Principum, seu, ut ajunt, Statûs, qui juramento se adstringunt ad secretum in suo munere obeundo, specialis in ipsis insurgit difficultas: An, scilicet, ex alia virtute praeter dictas obligentur ad servandum secretum? Sed amoto quocumque dubio, respondetur eos teneri etiam ex virtute religionis; quia praestitum juramentum est quidem actus religionis juxta S. Thom. 2. 2. quaest. 84. & 89. consentientibus omnibus aliis Doctoribus; ergo ipsamet religio, quatenus est virtus, obligat ad positionem sui actus, sicut & quaelibet alia virtus, quando poni debeant illarum actus. Vide, si placet, P. Suarez tom. 2. de Virtute Religionis tract. 4. per totum. Non paucae quaestiones hinc sese offerebant dilucidandas, sed legitima, & urgens causa me cogit, ne tantum opus aggrediar.

155 Quapropter invitus abstineo à suscipiendo labore, ceteroquin non indecoro, & lectorem, scientiarum amantem, remitto ad R. Adm. P. D. Antonium Thomam Schiaram Astensem, Religiosum Clericorum Regularium, qui in sua Theologia Bellica ita mirabiliter conjunxit non vulgarem eruditionem cum magna doctrina utriusque Juris, & Moralis Theologiae, ut nihil dicendum, ac docendum praeteriisse videatur; sed inter alia utiliter docet tum in primo, tum in secundo tomo, quàm benè morati, quàm rerum experti, quàm docti, quàm fideles, quàm zelantes boni communis, & quàm secretorum tenaces esse debeant Confiliarii Principum; nam si infidi, pravique inveniantur, fontes sunt ferè malorum omnium, quibus non rarò Respublica, vitaeque mortalium turbatur, ut ipsemet tener in frag-

fragmentis libri 3. num. 58. pag. 559. cum Simanc. lib. 7. de Repub. cap. 4. num. 10. & 29. ac Petr. Greg. eod. tit. lib. 24. cap. 1. n. 3. Et si quis fortasse miretur, quod aliquando non sine industria penetrentur arcana eorum, quæ aguntur in supremis consiliis, ego tamen, suspensâ admiratione, non aliud subjungo, nisi quod satis appareat, quanto onere laborent conscientia illorum, qui honore jurati præsertim Consilarii fruuntur; si namque suum violent juramentum, & ex quovis titulo colorato revelent secreta sibi commissa in materia gravi, absolutè loquendo, incidunt in perjurium, ut etiam videre est apud laudatum Schiaram in fragm. lib. 3. diff. 2. per totam pag. 455. & seq. ubi præterea refert alias pœnas pejerantium. Perjurium verò tantum est delictum, ut Auctores hinc inde non leviter controvertant: Quale nam sit gravius peccatum, Perjurium ne, an Homicidium? S. Thom. Quodl. 1. art. 18. Sot. lib. 8. de Just. quæst. 2. artic. 3. Sylvest. verbo Perjurium tenent cum aliis gravius esse perjurium, etsi Gabriel in 3. dist. 39. quæst. 2. art. 3. dub. 4. Richard. Major. & Angel. affirmant contrarium. Et omnes quidem probabiliter. Relictâ igitur probabilitate apud suos Auctores, minimè negandum est, quod perjurium ita sit detestabile, etiam apud homines, ut Consilarios, infectos labe tam gravis delicti, dignos efficiat depositione, prout habetur in cap. Cùm non ab homine de Judiciis. At quàm justè hujusmodi pœna mandaretur executioni, meum non est perpendere, sed eorum, quos docuit experientia, quanti ad bonum commune regnorum interfit, ne occulta Regum consilia, quorum anima est secretum, ad cujuslibet aures perveniant.

156 Poterat deinde hîc agitari: An Consiliarius, quando consulitur à Confessario de re audita in confessione, si quâcumque de causa venit in cognitionem pœnitentis, obligetur etiam ad secretum Sacramentale, sive ad sigillum, proindeque ex virtute religionis, sicut ex eadem tenetur ipsemet Confessarius? Sed cùm quæstio hæc subjiciatur quoque oneri restitutionis, si pœnitens inde patiatur damnum aliquod, eam fortasse commodiùs tractabo in disputatione decima sect. 2. §. 3. num. 2610. de Onere restitutionis ex consilio. Sed tria non omitto, quæ nonnisi cursim perstringo. Primum est, quod Confessarius, quantum est ex ratione sui Pastoralis officii, non teneatur ad scientiam

omnium, quæ possunt occurrere in particulari, immò sufficit, si frequentius occurrentia noverit, & de aliis sciat dubitare, dubiaque vincat proprio studio, aut consilio doctiorum. Ita sententia communissima Doctorum, inter quos videndus est P. Suar. de Pœnit. disp. 28. sect. 2. num. 6. Vasq. quæst. 93. art. 3. dub. 1. ad finem, Navarr. in Sum. ca. 4. num. 9. Reginald. lib. 1. num. 139. Henriq. lib. 6. cap. 26. Lugo de Pœnit. d. 22. num. 7.

157 Secundum est, quod Confessarius, quando implicatur dubio speculativo, aut practico, & nequit illud superare proprio studio, debet, servato omnino sigillo, consulere hominem doctiorem, si pœnitens rogatus nolit per se ipsum convenire alium magis peritum. Hoc assertum, si agatur de re pertinente ad confessionem, videtur benè inferri ex communi doctrina, proximè insinuata; si enim scientia Confessarii, necessaria pro casibus difficilioribus, potest suppleri disjunctivè aut librorum lectione, aut aliorum consilio, rectè sequitur, quod teneatur Confessarius vel alios adire, quando propriâ diligentia non potest dubium solvere, ut suæ obligationi satisfaciatur; nam qui tenetur ad unum de duobus, si nequit hoc reddere, obligatur ad illud reddendum, l. Stichum §. 1. ff. de Solutionibus, l. 2. §. Scævola ff. de Eo, quod certo loco, l. Statu liberum §. ult. ff. de Leg. 2. l. Cùm is, qui in princ. ff. de Condict. indeb. & l. 23. tit. 11. par. 5. ut videre est apud Mol. de Just. d. 268. §. Quando promissio.

158 Tertium est, quod Confessarius ita cautè debet consulere hominem doctum, ut consultus ne arguitivè quidem possit venire in cognitionem pœnitentis, ut non semel fieri solet etiam à viris doctioribus vel fortè ad sedandos scrupulos, vel ad semetipsos confirmandos in veritate dati consilii, tacitâ prorsus notitiâ pœnitentis; aliter enim gravissimè peccaretur in sigillum, quod ex natura sua totaliter occultos reddit pœnitentes. Per hoc non tollitur, quod Confessarius, quando opus fuerit, non possit petere à pœnitente licentiam, ut revelato illius nomine audiat judicium doctioris hominis, dummodò facultas hæc sit omnino spontanea, æquè benè expressa, & declarata, non tamen sufficit interpretativa, præsumpta, data ob metum reverentialem, aut exposita rati habitioni de futuro, etiam quando pœnitens teneretur illam concedere; quia saltem daretur periculum in revelando sigillo, pro-

proindeque Sacramentum redderetur odiosum. Hæc invenies apud Auctores in materia de Pœnitentia; sed quotidie, & vehementer commendanda veniunt; quia omnis cautela perquam necessaria est Confessariis, etiam in laudando devoto pœnitente, non laudato altero minùs devoto, aut peccatore, cum exinde possit intelligi notitia Confessarii, habita in confessione.

§. X I I.

*Quousque secretum obliget
Confiliarium?*

159 **Q**uæstio, ut præmonitum jam est, solum procedit de secreto naturali, sive sæculari; nam Sacramentale in nullo casu revelari potest, nisi ex licentia pœnitentis. Quod igitur attinet ad naturale secretum: Docet primò communis doctrina secretum commissum adeo strictè obligare, ut etiam si juridicè interrogetur Confiliarius, immò sub juramento, non possit illud manifestare sine peccato injustitiæ. Ita Henric. à Gandav. Quodlib. 9. quæst. 26. Navar. in Manual. cap. 28. nu. 60. Sylvest. verb. Testis quæst. 8. Angel. verb. Test. num. 3. & verb. Confess. num. 22. Mol. tom. 5. tract. 4. disp. 5. num. 2. Azor tom. 3. lib. 13. cap. 31. Fragos. tom. 1. lib. 5. disp. 13. num. 47. cum Suar. de Censuris disp. 20. sect. 3. num. 11., ubi docet expressè, etiam sub censura ab homine non posse obligari Confiliarium ex officio ad revelandum secretum.

160 Ratio est; quia obligatio servandi alterius secretum commissum est naturalis; præceptum autem judicis, aut Superioris nunquam intelligitur habere vim contra jus naturale, quod magis obligat; nec juramentum obligare potest ad injustam manifestationem. Quare interrogatus à iudice tenetur respondere se nescire; siquidem notitia sub secreto commissio acquisita, ita est limitata, & à se acceptata, ut non sit utilis ad manifestationem, sed perinde se habet, ac si nulla haberetur. Hæc doctrina eodem modo procedit in Consultore spontaneo, quando sub secreto commissio notitiam accipit à consulente. Item in eo, qui per injuriam notitiam acquisivit.

161 Docet secundò communis doctrina secretum promissum de re antea cognita alià viâ, & non per injuriam, quamvis obliget

Confiliarium ex justitia juxta dicta à nu. 149. non adeo strictè illum obligare, ut eximat ab obligatione manifestandi in casibus, in quibus ante promissionem tenebatur illud manifestare, idque etiamsi promississet non manifestare in prædictis casibus, & promissionem juramento firmasset; v. g. vidisti homicidium à Petro patratum, & postea promissisti illi cum juramento non manifestare: si interrogaris juridicè, non poteris licitè negare crimen, sed teneberis sub culpa gravi manifestare.

162 Ratio est; quia ante promissionem, & juramentum tenebaris sub reatu culpæ manifestare illud crimen judici legitime inquirenti; sed superveniens promissio, & juramentum non possunt esse vinculum iniquitatis, & obligare ad illicitam transgressionem debitæ obligationis antecedentis manifestandi judici legitime interroganti, nec præjudicare juri, quod Respublica acquisivit antecederet ad inquirendum, & puniendum illud delictum: ergo.

163 Dices: illa promissio, & juramentum sunt licita; ergo ad aliquid obligant. Respondeo posse esse licita in aliquo sensu, non verò in alio: possunt esse licita, primò, quatenus per illa volo me obligare ad strictius servandum secretum illius delicti, quàm ante illa, ita ut si ante promissionem, & juramentum manifestarem extra judicium, peccarem solum contra justitiam, infamando proximum; at post promissionem acceptam, & juramentum, peccabo etiam contra justitiam contractus, contra fidelitatem promissionis, & contra religionem juramenti. Possunt secundò esse licita, si ante promissionem, & juramentum liber erat ad denuntiandum licitè delictum; at post illa jam non est liber, sed tenetur ad illud non denuntiandum, nisi iuridicè interrogetur.

164 Erit verò illicita promissio, & iuramentum, si eo animo, & intentione fiant, ut obligent ad non manifestandum delictum, etiamsi legitime à iudice, & superiore interrogetur ob rationem inculcatam. Ita AA. suprâ, qui eodem modo resolvunt in secreto commissio de re, quam post secretum commissum tuis ipse oculis vidisti; v. g. de furto patrandò, quod postea tuis ipse oculis vidisti patrari; nam re verâ istud non est secretum commissum; quia furti notitia non fuit tibi commissio, sed tuis ipsissimis oculis comparata. Hinc obligant complices eiusdem delicti ad manifestandum delictum, si legi-

legitimè interrogentur, quamvis ante delictum mutuo sibi promiserint non manifestare.

165 Docet tertio communis doctrina, non obstante strictissimâ obligatione servandi secretum commissum, nonnullos esse casus, in quibus Confiliarius licitè potest, & aliquando tenetur illud manifestare. Ita Mol. Azor. & alii suprà, quos sequitur Reginal. tom. 2. cap. 53. num. 1. Concl. 1. Filiuc. tract. 40. cap. 2. quæst. 12. num. 63. Bonac. tom. 2. tract. de Rest. disp. 2. quæst. 2. num. 9. Primus casus est, quando ex non manifestatione secreti imminet grave damnum commune; v. g. si contaminanda esset Respublica falsis doctrinis: si evertenda seditionibus: si peste, aut contagio inficienda. Ratio est; quia ius ipsum naturale præcipit, ut bonum publicum prævaleat particulari in observantia secreti, ad quam ego neque promissione, neque iuramento me poteram obligare cum tanto præiudicio communi.

166 Secundus casus est; si observantia secreti commissi esset damnosa innocenti plebendo: vel si aliquod furtum grave esset committendum: si non restituendum, quod ex iustitia debebatur, & poterat restitui ab eo, qui secretum commisit. In his omnibus casibus potest revelari secretum commissum, eo tamen pacto, ut is, qui commisit secretum, prius moneatur, ut vitet omnia, manifestando secretum, si potest, ut, scilicet, liberetur innocens, vitetur damnum, & fiat restitutio, & si repugnet, tunc locum habebit tradita in hoc casu doctrina. Ita AA. suprà citati. Ratio ex D. Thom. 2.2. quæst. 33. art. 8. & quæst. 70. art. ad 2. hæc est; quia necessitas revelandi secretum commissum in prædictis casibus oritur ex nequitia eiusdem committentis secretum, in cuius damnum revelatur; nam cum ille possit, & teneatur desistere ab iniusto secreto, ne damnetur iniuste innocens, ne fiat damnum iniustum, vel negetur debita restitutio, & alioqui ratio naturalis obliget unumquemque eo, quo potest, modo ad defendendum innocentem à damno inferendo, vel illato etiam cum iactura iniuste nocentis, quando aliter non potest; ideo in prædictis casibus potest revelari tale secretum commissum, quantum satis erit ad evitanda suprà numerata damna, & similia.

167 Advertendum tamen primò consultò me dixisse, quando is, qui commisit se-

cretum Confiliario, potest, & tenetur manifestare; nam aliter non potest licitè illud manifestare. Exemplum ex Mol. sit: Si Petrus v. g. sub secreto commissio consilii causâ tibi revelavit se occidisse Paulû; tu verò scias Antonium innocentem damnatum esse ad mortem propter homicidium Pauli, sibi falsò impositum, non poteris manifestare secretum, detegendo Petrum occisorem ad liberandum Antonium innocentem; quia Petrus in eo casu, quamvis possit, non tenetur prodere se. Secus esset, si Petrus posset se in tuto collocare, ut manifestares occisorem sine ejus damno ad liberandum innocentem, & injustè nollet per fugam sibi consulere; tunc enim posses licitè manifestare occisorem, revelando secretum commissum; quia tenetur fugere, si potest, ad liberandum innocentem. Ita AA. suprà, Fragos. tom. 1. lib. 5. disp. 13, num. 53. citans Navar. in cap. Sacerdos num. 23. & in Manual. cap. 25. à num. 56.

168 Advertendum item secundò secretum commissum, & idem per injuriam cognitum solùm posse manifestari licitè, quando, & quantum opus est præcisè ad finem in talibus casibus assequendum. Unde quando aliter sine violatione secreti potest finis comparari, non licet illud revelare. Sic etiam si potest finem comparare, manifestando alteri secretum sub simili secreto commissio, non poteris sine illo manifestare.

169 Tertius casus est; quando committens secretum culpâ suâ non vult, nec potest aliter reduci à peccato suo occulto, in quo obstinatè persistit; tunc enim tenetur Confiliarius ex charitate manifestare secretum commissum, quantum necessarium est ad correctionem fraternam, vel per se, vel per eum, qui potest, faciendam. Ratio est; quia bonum spirituale præponderat bono temporali famæ; & secretum commissum, non potest obligare contra præceptum correctionis fraternæ. Ita cum aliis Molin. suprà num. 7.

§. XIII.

Cum quanto onere Confiliarii obliget secretum?

170 **P**rima, & certa resolutio est. Si ex revelatione secreti proveniret notabile damnum commune Reipublicæ, vel Religioni, non potest Confiliarius sine peccato gravissimo revelare secretum, etiam ad evadendum gravissimum tormentum, & mortem ipsam. Ita communis doctrina cum Soto, Navar. Mol. Filliuc. tom. 2. tract. 14. num. 63. §. Sexto vi tormentorum, & infra citandis.

171 Ratio est; nam quivis Reipublicæ civis tenetur pro notabili damno vitando omnia sua, etiam vitam, morti exponere; & Respublica potest illum ad hoc obligare graviter, immò supponitur imposuisse hanc obligationem omni scienti tale secretum, ex cuius violatione grave sibi imminet detrimentum; ergo à fortiori tenebitur Confiliarius, siue sit ex officio Confiliarius Reipublicæ, cui incumbit attendere ad bonum publicum, siue sit particularis ad causas particulares, ut optimè advertit Sanch. tom. 2. Conf. 16. cap. 6. dub. 2. num. 3. aliter peccabit contra obligationem officii, & tenebitur ad restitutionem damni. Dixi notabile damnum commune; secus namque dicendum, si damnum commune sit leve. Doctrina tradita vera est in omni secreto sæculari, etiam non commissio; & quoad omnia extenditur ad Confiliarium spontaneum, excepta obligatione ex officio.

172 Magis dubium est; Utrùm, secluso communi damno, possit Confiliarius revelare secretum commissum propter vitandam mortem, & grave tormentum? Ante resolutionem adverte, aliquando secretum esse tanti ponderis, & tanti suâ referri committenti, ut non aliter velit committere secretum, nisi sub expressa promissione illud non manifestandi, etiam cum dispendio vitæ, & tormentorum. Quo animadverso,

173 Secunda resolutio sit. Quando Confiliarius se expressè obligavit ad servandum secretum commissum, etiam cum dispendio tormentorum, & vitæ, tenetur illud servare cum dispendio vitæ, & tormentorum, exceptis casibus, in quibus de iure naturæ debet manifestare, ut diximus. Ratio est; quia illa promissio servandi secretum cum eo onere

re est licita, & ad illam implendam potuit Confiliarius licitè se obligare. Deinde committens non aliter ei committeret suum secretum: ergo. Ita Mol. disp. 37. num. 10. Card. de Lug. suprâ disp. 14. num. 113. Dubium esse potest; Utrùm sufficiat tacita promissio? Ratio est; quia observantia secreti cum eo onere perferendi tormenta, & mortem est adeo difficilis, ut non præsumatur promitti, nisi expressè declaratur. Nihilominus Mol. & Card. de Lug. eodem modo loquuntur de tacita, atque de expressa promissione.

174 Sed distinguendum censeo: si illud onus exigatur expressè à committente secretum, & commissarius expressè promittat absolute servare secretum, nihil exprimendo de onere subeundi tormenta, & mortem propter illius observantiam, sufficit tacita promissio ad obligandum cum eo onere; tum quia tacitum, quod sequitur ab expresso, dicitur expressum leg. Si ita §. Si filio ff. de Secundis Tabul. & Barb. Axiom. 79. nu. 6. tum quia per consensum absolutum acceptare præsumitur secretum cum eo onere, ne præsumatur dolus. Si verò promittens non exigit, licet gravitas secreti videatur exigere, nihilominus consensus tacitus illius oneris non sufficit ad hoc, ut commissarius teneatur cum tam gravi onere. Denique ad cognoscendam in utroque casu obligationem tacitæ promissionis, recurrendum est ad intentionem promittentis, quousque se extenderit.

175 Tertia resolutio. Quando Confiliarius vulgari modo, & verbis ordinariis promisit secretum, potest ad vitandam mortem, tormentum, vel abscissionem membri, v. g. brachii, revelare secretum commissum, etiam cum præiudicio mortis alterius. Ita AA. citati, & Sanch. tom. 2. lib. 6. Conf. cap. 2. num. 7. Ratio est; quia in hoc casu, promittens secretum, solum se obligat ad moralem, & humanam custodiam secreti sine tanto dispendio mortis, & gravis tormenti: sicut qui promisit alteri equum, v. g. ordinariè non intendit se obligare ad implendam promissionem cum detrimento vitæ propriæ. Immò sicut qui rem alienam deposito servat, non tenetur in periculo illam rebus suis pretiosioribus, & etiam aequè pretiosis, præferre, ut est communis doctrina apud Less. de Just. lib. 2. cap. 27. dub. 6. & 29. ita neque Confiliarius præferre observantiam secreti, aut damnum, proveniens com-

mittenti ex violatione secreti, vitæ propriæ, & gravi tortura.

176 Sed age, & modò inquire; Cum quanto detrimento suo, vel alterius, infra vitæ, & tormentorum dispendium teneatur Consiliarius ex officio ad servandum secretum? Mol. generaliter agens de secreto tractat. 4. disp. 37. num. 11. & Card. de Lug. disp. 14. num. 116. resolvunt considerandas esse aliquas circumstantias, ut feratur iudicium de gradu obligationis, quousque obliget, & ad quale detrimento patiendum propter observandum secretum. Primum considerandum est, quantum, & quale sit damnum imminens commissario ex observantia secreti? & quantum, ac quale committenti ex violatione, v. g. si committenti periculum vitæ, & commissario periculum infamiæ, vel divitiarum ex observantia? item si mors illa erit iusta, vel iniusta? damnum verò commissarii reparabile, vel irreparabile? denique certitudo, vel incertitudo utriusque mali?

177 Secundum considerandum, in cuius utilitatem commissum sit secretum, committentis ne, An commissarii? An utriusque? An alterius tertii? Quibus omnibus consideratis, facilius iudicari potest, quousque, & ad quantum, vel quale detrimento commissarius se voluerit obligare propter observantiam commissi secreti. Ratio est; quia absolute nemo censetur cum tanto onere, & detrimento irreparabili honoris, & famæ se voluisse obligare ad servandum secretum commissum, & præsertim si sit commissum in solam utilitatem alterius, nisi ad hoc se expressè obliget ex iustitia; nam lex charitatis non obligat cum tanto onere ad vitandum damnum proximi.

178 Non dubito hæc omnia posse multoties concurrere in Consiliario, atque adeo illum teneri ad ponderationem circumstantiarum, prout explicatur, ut per illum gradum suæ obligationis securius metiri possit, & cognoscat, quousque obliget ad ferendum tale, aut tale damnum propter servandum secretum commissum. Verùm cum regulariter consilium semper respiciat solam utilitatem consulentis, seu eius qui committit secretum; ideo crediderim observantiam secreti non adeo strictè obligare ex officio Consiliarium ad sufferenda ea damna potius, quàm revelet secretum particulare commissum: oportebit tamen semper expendere circumstantias descriptas à num. 171. Eodem modo iudicandum de Consiliario

spontaneo, si vel tacitè, vel expressè promisit secretum.

179 Consiliarius, qui arte, vel dolo notitiam secreti per iniuriam acquisivit, diversis subiicitur sententiis; nam Sorus de Justit. lib. 5. quæst. 10. art. 2., & cum eo Sanch. in Conf. lib. 6. cap. 6. dub. 2. num. 6. quibus videtur consentire Less. de Just. lib. 2. cap. 2. dub. 8. num. 54. iudicant non posse manifestare secretum ad vitanda tormenta mortalia, si proximo sequatur irreparabile damnum. Secus, si reparabile per compensationem. Lessius verò, citatus, re ipsa n. 55. iudicat absolute probabile, quòd possit aperire secretum ad vitanda gravia tormenta, & si inde sit vitæ periculum.

180 Ratio illi est; quia, ut dictum est supra num. 170. potest in tali casu aperire secretum commissum; ergo etiam cognitum per iniuriam, vi, aut dolo; siquidem qui ex contractu aliquid debet, non minùs tenetur, quàm qui ex delicto. Confirmat; nam qui furatus est equum, potest in necessitate illo uti, etiam cum periculo mortis ipsius equi, immò & domini equi; ergo etiam qui veluti furto, & per fraudem furatus est secretum, in tanta necessitate poterit illo uti.

181 Confirmat; quia ex illa apertione secreti non potest per se provenire damnum proximo, cum confessio tormentis extorta, nullius momenti sit, nec fide digna, cap. 1. Caus. 15. quæst. 6. Unde si sequatur damnum, erit solum per accidens, & ex malitia ejus, qui tormentis secretum extorquet. Non placet confirmatio Mol. tom. 5. tract. 4. disp. 37. à num. 20. neque Card. de Lug. supra num. 98. nam aliter vi tormentorum posset imponere alteri falsum crimen ad evadendum; quia illa impositio vi tormentorum nullius momenti est, nec fide digna, hoc autem non est admittendum; quia, omissis aliis, mendacium non potest esse medium proportionatum ad evadendum periculum, cum sit intrinsecè malum. Quare,

182 Quarta resolutio sit. Si causa torture, & mortis propter manifestandum secretum per injuriam cognitum deveniret ad eum statum, in quo Consiliarius, si nesciret prorsus illud secretum, licitè posset illud expiscari, & perscrutari etiam arte, & dolo, ut se liberaret à tormento, & morte, tunc posset revelare secretum grave per injuriam cognitum. Ratio est; quia licet secretum injustè fuerit expiscatus, attamen redactus jam

jam est ad statum , in quo sicut necessitas evadendi torturam , & mortem , facultatem illi concedit ad exquirendum illud secretum , si ignoret , eo modo , quo possit , etiam cum dolo , ut se liberet , ita eadem necessitas facit illi facultatem ad manifestandum illud , quamvis cognitum per injuriam , ut se liberet à tortura , & morte .

183 Confirmatur exemplo ejus , qui per furtum , aut dolum aliena bona usurpaverat ; is enim , redactus ad extremam necessitatem , potest illa bona licite consumere ; quia , nimirum , devenit ad statum , in quo si non illa haberet , poterat quomodocumque , etiam per dolum , & vim ea auferre , ad providendum suæ necessitati : ergo similiter dicendum de eo , qui per injuriam , & quasi furtive notitiam secreti usurpaverat , quando devenit ad similem statum , & necessitatem .

184 Ex dictis colliges extra casum proximè explicatum non posse Confiliarium manifestare secretum grave per injuriam cognitum , ut se liberet à qualicumque damno gravi , vel aliquam consequatur utilitatem . Ratio prima est ; quia , ut benè laudatus de Lug. aperiretur facilis via ad expiscanda , & per dolum comparanda secreta aliena , item ad aperiendas litteras aliorum , eo , scilicet , titulo , ut utilitati nostræ consuleremus , vel damno provideremus ; quod fieri non potest , nisi is , cujus est secretum , injustè damnum mihi inferret , vel utilitati meæ obsteret . Ex qua ratione obiter intelliges , quàm plena gravibus scrupulis res sit corrumpere pretio servos , quos vocant Espias , ad comparandum per eos notitiam secretorum Patroni , Principis , & tribunalium : & ad quid teneantur tam prædicti servi , quàm qui illos mercede conducunt , nullâ interveniente causâ , quæ excuset .

185 Ratio secunda est ; quia , acquirens per injuriam , aut dolum notitiam secreti , contrahit obligationem conservandi proximum indemnem , & restituendi illi damnum , si quod provenisset à manifestatione secreti ; sed ab hac obligatione non liberatur per quaecumque damnum , nisi tantum per illud , quod eum constitueret in statu , de quo suprâ n. 181. , ergo extra illud non poterit manifestare tale secretum ad eximendum se à qualicumque damno , vel assequenda utilitate .

186 Subinquires ; Quando censendus sit Confiliarius in eo statu constitutus , in quo statu possit secreti alieni quoquo modo , etiam

per dolum , notitiam procurare , vel jam cognitum per injuriam manifestare ? Respondet Card. de Lug. suprâ num. 103. posse , primò , quando necessaria est manifestatio secreti ad bonum publicum commune , quod prævalet particulari , quamobrem potest judex cogere Confiliarium ad manifestationem talis secreti . Intellige , tam de bono communi spirituali , quàm de temporali .

187 Secundò , quando is , cujus est secretum , Confiliarium , aut alium innocentem vexat ; tunc enim jure naturalis defensionis licet vim vi repellere . Tertiò , quando ipse cujus est secretum , tenetur illud manifestare , & non vult ; quia tunc ille non habet jus ad illud celandum , & Confiliarius habet ad manifestandum pro illo : quemadmodum si deberet illi pecunias , & injustè nollet solvere ille creditori suo , posset Confiliarius debitum solvere pro illo creditori . In his tamen observanda sunt , quæ suprâ animadvertimus à num. 171.

§. X I V.

Quantis revelari possit secretum ?

188 **Q**uæstio est ; Utrùm Confiliarius possit manifestare secretum grave , saltem duobus , aut uni tantum ? Certum est non solum apud Deum esse injustum , sed etiam apud homines esse execrabile manifestare grave secretum uni , vel duobus , de quibus non speratur servandum , sed potius revelandum esse secretum . Ratio est ; quia perinde est illi uni manifestare , ac medio illo propalare secretum , & per consequens infamare proximum .

189 Adde , quòd cum scias illum non servaturum secretum , idem erit illi manifestare secretum , ac ponere in occasione peccati revelandi secretum . Dices ; saltem si ille peritissimus sit ad dirigendum negotium , potero consilii ergo communicare secretum , ut me dirigat , vel si ille incursum sit aliquod grave periculum , nisi per manifestationem secreti eum , utpote proximum , ex charitate moneam . Respondeo in his , & similibus casibus recurrendum esse ad doctrinam suprâ traditam à num. 159.

190 Difficultas major est ; Utrùm Confiliarius possit , extra casus suprâ exceptos , manifestare secretum commissum uni servaturo secretum ? In hoc puncto AA. communiter loquuntur de secreto gravi , ut sic , ni-

hil distinguendo inter secretum commissum, prout specialiter respicit consulentem, & alia; in quo sensu multi affirmant posse secretum grave, revelari uni servaturo secretum. Ita Cajet. 2.2. quæst. 73. art. 2. dub. 1. Navar. in Man. cap. 18. num. 33. Petrus Navar. lib. 2. de Restitut. cap. 4. num. 335. Cordub. tract. de Correct. quæst. 2. Conf. 5. Graff. l. 2. c. 137. Sà verb. Infamare num. 4.

191 Multi limitant. Fragosus judicat posse revelari peregrino transeunti, qui nunquam amplius infamatum videbit. Dian. judicat posse, quando is, cui revelatur, non nocebit infamato. Idem Bonac. tom. 2. tract. de Rest. disp. 2. quæst. 2. num. 1. Admittit Azor 3. part. lib. 13. cap. 31. dub. 2. in secreto, quod non sit peccatum occultum, & quando est peccatum, posse revelari uni, vel duobus servaturis secretum, si non sint viri graves, apud quos fama delinquentis patiatur detrimentum. Denique cum his, aut similibus limitationibus tenent eandem sententiam Filliuc. tract. 4. cap. 2. sub num. 63. Tambur. in Decal. lib. 9. cap. 3. §. 2. num. 7. ubi citat Dicastilho de Justit. tract. 2. disp. 12. par. 2. dub. 8. num. 133. Inclinat in hanc sententiam Less. de Just. lib. 2. cap. 11. dub. 11. num. 70. illam admittit Mol. tom. 5. tract. 4. disp. 29. num. 7. quando datur causa justa manifestandi. Ratio est generalis; quia cum non sit periculum evulgationis in servaturo secretum, neque alterius damni gravis, solum censetur leve detrimentum, proindeque veniale.

192 Oppositum nihilominus probabilius tenent Sotus de Just. quæst. 10. art. 2. Banh. quæst. 13. art. 2. Valent. in præsent. disp. 5. quæst. 17. punct. 2. Salon. Turrian. disp. 55. dub. 8. Malder. tract. 7. cap. 1. dub. 4. Rebell. de Oblig. just. lib. 4. quæst. 3. num. 4. Bonac. tom. 2. tract. de Rest. disp. 2. quæst. 4. punct. 3. nu. 3. Card. de Lug. de Just. disp. 14. num. 51. ubi hanc dicit sententiam communem, & veram, quamvis in aliquibus circumstantiis, & per accidens oppositum licere possit.

193 Ratio est; quia peccatum grave est inhonorare proximum contumeliosè apud te solum, & sine testibus; ergo à fortiori grave peccatum erit infamare proximum apud unum alium, manifestando secretum secum ferens defectum gravem. Confirmatur; quia ex contraria sententia sequitur, quod is, qui detrahentem audit, non teneatur, si possit, impedire detractionem; nam audiens est unus,

& potest servare secretum; quod est contra communem doctrinam. Adde, quod forsan proximus vellet, ut suum secretum manifestaretur potius octo aliis, quàm huic uni, cui manifestatur.

194 Neque obstat, quod pars famæ, quæ amittitur apud unum, non reddat infamem; cum infamia requirat notitiam, & existimationem multorum. Non obstat, inquam; nam ad hoc, ut manifestatio facta uni lædat graviter proximum, necessarium non est, ut reddat illum infamem: sicut ad hoc, ut materia furti lædat graviter eundem proximum, necessarium non est, quod illum reddat pauperem.

195 Adde, quod materia secreti gravis non semper est circa famam, sed aliquando circa jura, & bona fortunæ: atque ideo manifestatio illius facta uni, licet non importet infamiam gravem, importat tamen semper periculum gravis detrimenti, sive in fama, sive in aliis bonis, quod periculum est in manifestatione, etiam facta uni, & non potest excusari per id, quod videatur servaturus secretum, nisi aliunde detur justa causa; quia nemo absque justa, & gravissima causa potest licitè alterius bona, sive famæ, sive fortunæ pro libito exponere gravi periculo. Hucusque de secreto gravi in genere, prout tradunt AA.

196 Descendo modò ad particulare secretum commissum, proprium Consiliarii ex officio, de quo Azor, suprà citatus, expressè agens, resolvit non posse manifestari uni servaturo secretum, quando est de peccato occulto proximi, posse verò, quando non est occultum, manifestari uni, vel duobus servaturis secretum cum sola culpa veniali ob levitatem, & loquacitatem contra secretum, nisi ex accidente sit mortalis, eò quod reveletur uni, cui certò, vel probabiliter creditur committentem voluisse abscondere. Non acquiesco huic doctrinæ, tum ob rationem infrà dicendam; tum quia aliquando secretum commissum, quamvis non sit de peccato occulto, est de negotio tam gravis ponderis & momenti, ut revelatio illius, facta uni, non sit minùs præjudicialis, nec reddat committentem minùs invitum, quàm revelatio sui peccati occulti.

197 Quare salvo meliori judicio, tutius, & probabilius dico secretum commissum, idem est de secreto per injuriam cognito, extra casus suprà numeratos à num. 153. non posse sine gravi culpa revelari, etiam uni serva-

servaturo secretum. Ratio est; quia, ut est communis doctrina, hujusmodi secreta strictius obligant, quam alia; aliquando namque obligant usque ad torturam, & mortem, & eximunt scientem à jurisdictione judicis, & superioris juridicè interrogantis; ergo in illis discurrendū est diverso, & strictiori modo, atque in aliis; ridiculum enim videtur, quod ego possim, & teneam negare judici, & superiori legitime interroganti id, quod prohibito meo possum manifestare sine causa uni, vel duobus. Quæ doctrina verior est, quando materia secreti tangit bonum commune, tam spirituale, quam temporale, vel manifestatio importat gravissima inconvenientia bono tam communi, quam particulari.

198 Ex dictis deduces primò, quid dicendum de secreto commissio Confiliario? quid de Confiliario Principis, & Reipublicæ? de Confiliario in rebus ad fidem, & Religionem spectantibus? item ad bonum commune temporale, & conservationem, vel defensionem status? quid de Consultore in negotiis particularibus ad honorem, famam, & bona fortunæ pertinentibus? In quibus omnibus quod graviora sunt negotia, & inconvenientia emerfura ex secreti revelatione, eò ad observandum tenaciùs secretum obligabitur Confiliarius ex officio, immò & spontaneus, cui commissum est secretum, ita ut teneatur ad restituenda damna emergentia ex secreti revelatione.

199 Intelligenda tamen hæc sunt, ut jam monui, quando materia secreti gravis est in se, vel ex consequentibus. Si verò dubitet; Utrum materia gravis sit; peccabit graviter, si manifestet, non deposito dubio; quia exponitur periculo peccandi graviter. Ita cum Navar. Azor tom. 3. lib. 3. cap. 31. §. Dubium tertium. Quare in eo dubio amplecti debet partem securiorem. Idem videtur dicendum, si dubitet de causa sufficiente ad manifestandum secretum.

200 Utrum verò præter assignatas causas sufficientes ad manifestandum secretum commissum judicanda sit causa sufficiens necessitas consilii? v. g. si Confiliarius in casu dubii indigeat ope alterius pro securitate resolutionis dandæ consulenti, atque ideo adeat alium servaturum secretum? Respondeo affirmativè; dummodò tamen majori, quàm possit, solertiâ casum proponat in abstracto, dissimulatis circumstantiis indicantibus personam, aut determinatum negotium. Vel, si non possit, curet, ut secretum

communicet, præhabitâ promissione servandi secretum, attentâ semper personâ, cui communicatur, ne potius noceat, quam juvet.

SECTIO TERTIA.

Ex qua culpa teneatur Confiliarius ad rectè consulendum?

§. I.

*Explicatur, quid veniat nomine culpæ,
& in quo sensu usurpetur?*

201 **U**T Confiliarius intelligat, quanto cum studio, & diligentia niti debeat, ut muneris sui partes impleat, ne quâ justè culpâ accusari possit, operæ pretium duco hoc loci expendere, quid curæ, & oneris adnexum habeat officium Confiliarii, sive assumatur per contractum, & mercedem, sive spontaneè, & gratis exerceatur. Hoc autem conficere melius haud possum, quàm breviter, ut moris nostri est, exponendo qualitatem culpæ incurrendæ ob defectum in officio commissum ex omissione debitæ diligentiae.

202 Igitur culpa in præsentī, generaliter sumpta, est deviatio, sive inordinatio à bono: hæc, vel est Theologica, vel juridica; ita dicitur, quia de prima Theologi, de secunda Juristæ agere consueverunt. Theologica, vel est mortalis, vel venialis, de quibus Theologi latissimè in materia de Peccatis. Juridica est omissio alicujus diligentiae, & circumspeditionis, unde sequatur aliquod incommodum: alia est latissima, alia latior, alia lata, alia levis, alia levissima. Culpa latissima est dolus apertus, id est, machinatio, seu circumventio ad decipiendum, & fallendum alium adhibita, & ex signis manifestata. Latior est idem dolus præsumptus, & ex signis non manifestus. Lata, est omissio diligentiae, quam homines ejusdem conditionis, & officii communiter adhibere solent. Levis, est omissio diligentiae, quam prudentiores, & diligentiores solent impendere. Denique levissima culpa est omissio diligentiae, quam adhibere solent diligentissimi.

203 Exemplis singula explicantur. Si v. g. con-

consultò librum tibi commodatum, noctu reliquisti in platea, latronibus frequenter infestata, & ibi disparuit, judicaberis dolo vero fecisse. Si verò eundem librum meridianâ luce ibidem, quamvis non consultò, reliquisti, & subreptus est, argueris de dolo præsumpto: at si reliquisti extra ostium domûs, & disparuit, incurristi culpam latam, eò quòd homines diligentes tuæ conditionis, & officii, non ita res sibi commodatas custodire solent. Si verò reliquisti intra domum, sed non clauso ostio, & disparuit, incurristi culpam levem, eò quòd diligentiores tuæ conditionis solent ostium claudere ad custodiam rerum alienarum sibi commissarum.

204 Si denique reliquisti intra domum clauso ostio, sed non tentasti, Utrùm re ipsâ clausum esset ostium, & sublatus est liber, commisisti culpam levissimam, eò quòd diligentissimi tuæ conditionis tentare solent, Utrùm re ipsâ ostium sit clausum. Ita Sylvest. verb. Culp. in princ. Arag. quæst. 62. art. 3. fol. mihi 154. Less. lib. 2. cap. 7. dub. 6. num. 23. Sayr. in Clav. Reg. lib. 10. tract. 2. cap. 14. dub. 3. Mol. Rebell. Frag. Azor, & de Lug. infra.

205 Neque superfluum tibi videatur hæc de culpa juridica interferuisse; nam licet institutum nostrum dirigatur ad solum conscientię forum, in quo ex officio nulla culpa levis, & levissima potest parere obligationem gravem restituendi, ut cum Soto lib. 4. de Just. quæst. 7. art. 7. tenet Less. supra dub. 7. num. 22. & alii communiter, nihilominus, ut optimè advertit de Lug. disp. 8. num. 115. intellectâ divisione culpæ juridicæ, possunt facillè leges civiles inservire ad forum conscientię: si v. g. illa culpa juridica, sive omissio diligentię, quæ secundum se levis est, vel levissima, consideratur respectivè ad diversas materias; nam licet considerata in aliqua materia sit levis, vel levissima, considerata in alia materia potest esse gravis, & sufficiens ad peccandum mortaliter.

206 Explicatur in Consiliario, vel Advocato, in quo omissio alicujus diligentię in hac determinata materia non gravis momenti, potest esse levis, vel levissima, proindeque non graviter peccaminosa; quia, videlicet, solum diligentiores, vel diligentissimi solent illam adhibere in illa materia; atque ideo cum ipse juxta communem sententiam non teneatur, nisi tantum ad adhibendam diligentiam, quam solent adhibere diligen-

tes suæ conditionis, contrahet quidem culpam levem, vel levissimam juridicam, sed non peccabit graviter in omissione talis diligentię in illa materia. At cum illa eadem omissio diligentię respectivè ad aliam materiam grandioris ponderis non sit levis, sed gravis, si illam liberè committat, contrahet quidem culpam levem, vel levissimam apud Juristas, sed secundum Theologos peccabit graviter; quia, scilicet, diligentes in tali officio non solent in ea materia omittere eam diligentiam; ipse autem tenetur ex officio adhibere diligentiam, quam adhibere solent diligentes suæ conditionis, & officii. His breviter præmissis,

§. II.

Ex qua culpa teneatur Consiliarius ex officio?

207 **I**nquirere ex qua culpa teneatur Consiliarius ex officio, perinde est, ac inquirere, ad quam diligentiam adhibendam teneatur Consiliarius in præstandis consiliis, ita ut, si illam omittat, culpam aliquam ex supra explicatis incurrat. Auctores agendo de culpa, sub qua teneatur ex officio, qui aliquod Reipublicæ officium gerit, variè respondent. Innoc. in cap. Sicut dignum de Homicid. docet officiales in foro externo teneri ex culpa levissima, si non impendant damnum. Alii indistinctè obligant illos ex culpa lata, & levi, non tamen levissima, quod colligunt ex leg. Contract. ff. de Regul. Jur. & expressè ex leg. Sicut certo §. Nunc videndum ff. Commodat; ex cap. Bona fides de Deposit. cap. unico de Commodat; & tenent Sylvest. Navar. cap. 17. num. 184. Cordubens. in Summ. quæst. 75. Anton. 2. p. tract. 1. cap. 15. Rebell. lib. 1. de Contract. quæst. 10. num. 7. Sayr. supra.

208 Alii denique distinguunt: si faciat in gratiam alterius, tenetur de dolo, & lata culpa, non verò de levi, & levissima; si verò faciat mercede conductus, tenetur etiam ex levi, & nonnunquam ex levissima. Ita colligunt ex leg. ultim. ff. Si menfor falsum modum dixerit, leg. ultim. ff. de Variis, & extraordinar. cognit. & Glos. in cap. Quia judicante de Præscript. & tenet Angel. verb. Culpa num. 5. & alii. Quidquid tamen sit de hac generali doctrina circa obligationem ex officio quoad forum externum.

209 Quod attinet ad nostrum Consiliarium

rium secundum forum conscientiae resolvunt communiter Theologi primo, Consiliarium ex officio regulariter non teneri in conscientia ex culpa levissima in officio suo commissum, seu non teneri in praestando consilio ad adhibendam eam diligentiam, quam diligentissimus adhibuisset; quare si illam omitat, non peccabit graviter, nec tenebitur ad restitutionem.

210 Ratio est; quia ad obeundum suum officium iuste, etiam apud Deum, nemo adstringitur ad impendendam maiorem diligentiam, quam quae passim impendi solet ab hominibus ejusdem conditionis, & officii; sed homines ejusdem officii, hoc est, boni, & diligentes Consilarii communiter non judicant se teneri de levissima culpa, seu ad applicandam diligentiam, quam solent applicare diligentissimi, sed solum quam applicant diligentes, & accurati; eo quod officia non solent acceptari cum tam gravi onere; tum quia homines communiter non volunt illud in se suscipere; tum quia Respublica non plus promptitudinis, & diligentiae ab illis videtur exigere, quam Dominus à famulis, & patronus ab aëconomis, à quibus solum exigitur ea cura, & diligentia, quam ceteri famuli, & aëconomi diligentes solent adhibere in officiis. Ita cum multis ex relatis Less. lib. 2. cap. 7. dub. 7. num. 31. Card. de Lug. sup. num. 91. & alii.

211 Resolvunt secundo, Consiliarium, regulariter loquendo, etiam non teneri de culpa levi, hoc est, non teneri ad adhibendam eam diligentiam in praestando consilio, quam solent adhibere diligentiores. Ita Sotus de Just. quaest. 6. art. 1. Azor 3. part. lib. 4. cap. 11. quaest. 7. Less. supra, Vasq. tract. de Rest. cap. 2. §. 2. num. 33. Reb. 1. p. lib. 1. de Contract. quaest. 10. num. 12. Filliuc. p. 3. tract. 32. quaest. 1. num. 60.

212 Ratio est; quia aliter obligaretur ad maiorem diligentiam, quam homines ejusdem officii, quod est gravissimum onus, cui homines facile non subjiciuntur. Confirmatur ex regula juris in cap. Nullus de Regul. Jur. in 6. ibi: *Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur*; quae regula desumpta est ex leg. Consilii ff. de Regul. Jur. ibi: *Consilii non fraudulentum nulla obligatio est*. Item Inst. Mandati §. Tua gratia, leg. 2. §. Tua autem gratia ff. Mandati. In quibus omnibus excusatur Consiliarius, regulariter loquendo, à culpa levi in foro externo, cum quo convenit internus, quan-

do non intervenit specialis ratio differentiae, quae in praesenti non apparet.

213 Neque obstat, quod Consiliarius ex officio multoties pro consilio praestando stipendium accipiat, ratione cujus videtur intercedere aliquem contractum in utilitatem ejus, & consulentis; sed contractus in utilitatem utriusque, ut Locatum, Commodatum &c. inducit obligationem de levi in recipiente, leg. Contract. 23. ff. de Reg. Jur. & aliis. Ergo Consiliarius ex officio tenetur de levi.

214 Respondeo cum distinctione. Tenetur de levi, hoc est, tenetur ad amplius, quam teneretur, si non acciperet stipendium, aut esset talis ex officio, concedo: hoc est, tenetur ad maiorem diligentiam, quam teneantur communiter homines similis officii, nego consequentiam. Itaque solum tenetur ex culpa gravi. Verum quidem est, quod illa eadem culpa, seu omissio diligentiae, quae in aliis, qui non accipiunt stipendium, aut sunt tales ex officio, reputaretur levis; respectu ejus, qui accipit stipendium, & ex officio talis est, non levis, sed lata, & gravis reputatur ab hominibus talis officii. Ita intelligunt AA. & supra relati textus, qui procedunt in foro externo, nos verò in interno. Ratio ultima deducitur ex lege 2. §. Tua autem gratia ff. Mandati ibi: *Quia nemo ex consilio obligatur, etiamsi non expediat ei, cui datur; quia liberum est cuique apud se explorare, an expediat sibi consilium?*

215 Resolvunt tertio: Consiliarius ex officio regulariter tenetur solum de dolo, & culpa lata. Ita supra laudati AA. ex Less. num. 33. Frag. de Reg. part. 1. lib. 1. disp. 2. à num. 153. de Lug. supra num. 96. cum Julio Claro lib. 5. pract. Crim. §. final. qu. 71. num. 3. Ratio est; quia per assumptionem officii censetur se velle obligare ex quasi contractu ad illud exercendum cum ea fidelitate, diligentia, & prudentia, quae illud exercere solent homines prudentes, diligentes, & boni Consilarii. Ergo si ea omnia liberè omitat, tenebitur ex dolo, & culpa lata ad damnum inde secutum.

216 Utrum verò culpa lata, ex qua tenetur Consiliarius ad hoc, ut obliget graviter in conscientia, debeat esse conjuncta, sive mixta cum Theologica? Respondeo probabiliter affirmativè cum Sylvest. Innoc. Ant. Butr. qui etiam in Commodato hoc admittit, Sot. quos citat, & sequitur Less. supra dub. 6. n. 27. ubi pro hac parte citat Navar. Henric. Sà, & alios, de Lug. supra n. 93.

217 Ratio est; quia culpa ex officio, quando solum est venialis, non est actus perfectus sed imperfectus in ratione culpæ: ergo non potest inducere ad maiorem obligationem, v. g. ad restituendum sub culpa gravi: siquidem obligatio ad restituendum non potest esse major, aut gravior, quam injuria, à qua oritur; si autem hæc levis est, non potest parere obligationem gravem ad restituendum. Hinc AA. communiter docent, teneri ex officio de dolo, & culpa lata, intelligi de culpa lata, quæ regulariter admixta est cum peccato gravi; nam culpa lata, ut inquit Vasq. sup. num. 19. cum Turrian. in præfenti disp. 11. dub. 2. num. 10. raro contingit sine peccato gravi.

218 Dixi in resolutione, regulariter teneri solum de dolo, & culpa lata; tum quia, ut cum aliis notat Bonac. supra numer. 21. si Consiliarius se obliget expressè ad diligentiam, quam diligentiores, aut diligentissimi adhibere solent, tunc sine dubio tenebitur de culpa levi, & levissima; tum quia, ut cum Sylvest. & Petro Navarro advertit citatus Less. aliquando culpa illa levis juridica in aliquibus potest esse lata, proindeque gravis, ut jam explico.

219 Itaque culpa lata, & gravis Consiliarii potest sæpenumero consistere in levi, & levissima juridica, ita ut quæ levis, vel levissima judicatur Juridicè, Theologicè judicetur lata, sive gravis respectu Consiliarii; idque non solum quia culpa, & omissio diligentiae, quæ in aliis officiis judicatur levis, vel levissima, in Consiliario reputari potest lata, & gravis, eò quod diligentes Consiliarii ordinariè solent in talibus determinatis negotiis illam maiorem, vel maximam diligentiam adhibere, prout gravitas, & pondus negotii exigit; sed etiam quia respectivè ad eundem Consiliarium contingere potest, quod eadem diligentia omissa in uno consilio reputetur levis, & levissima, in alio verò lata, proindeque gravis: sicut in aurifice v. g. omissio diligentiae, quæ reputaretur levis, vel levissima in obtundendo ære, in tundendo adamante lata, & gravis judicaretur.

220 Denique culpa in Consiliario omitte[n]te diligentiam, præfigi non potest in certa, & determinata ommissione diligentiae, sed comparativè ad consiliorum materias graves, aut leves æstimari debet; multoties namque pertinent ad Fidem, & Religionem, aut bonos mores, multoties ad statum tem-

poralem; & quis non videt discrimen, proindeque præferentiam unius ad alterum exigere maiorem attentionem, strictiorem curam, & accuratius examen? idem de temporali communi respectu particularis, & sic de aliis. Ita ut exactissimum studium, & examen omissum in uno consilio sit culpa lata, & proinde gravis; quia ad illud obligat gravitas materiæ; & ideo Consiliarii diligentes solent communiter adhiberi; in alio verò consilio sit culpa levis, vel levissima ob contrariam rationem.

221 Quares modò, primò; Quà culpâ teneatur imperitus se ingerendo ad officium Consiliarii? seu, quod idem est, ad quam diligentiam adhibendam in præstando consilio obligetur? Certum est hujusmodi imperitum, assumendo officium, peccare, nisi excusetur ab ignorantia juxta dicta à num. 37. Ad quæsitum ergo respondent aliqui, teneri de culpa levissima. Ita Burg. de Paz in proemio ad leg. Tauri. Probat ex leg. Imperitia ff. de Regul. Jur. & aliis adductis à Panormitano in cap. Quia judicante de Præscriptionib. ex regula Non est sine culpa de Reg. Jur. in 6. leg. Culp. ff. eodem tit.

222 Alii probabilius respondent teneri in conscientia solum de dolo, & culpa lata in assumptione officii. Ita Rebell. 1. part. lib. 1. quæst. 10. §. Sed quid de Confessar. Frag. supra num. 153. §. Consequenter dicendum cum Medin. de Restitutione quæst. 7. cap. 3. num. 8. Rosel verb. Restit. 2. §. 5. Navar. in Manual. cap. 17. num. 22. Fill. tom. 2. tr. 32. num. 11. Ratio est; quia cum teneatur scire ea, quæ pertinent ad exercitium officii, suscipiendo illud cum ea ignorantia, non potest non committere gravem culpam, exponendo negotia maximi momenti periculo gravi erroris, ac damni.

223 Si verò postea adhibitâ diligentia per exercitium acquirat tantum peritiæ, quantum doctus in ea materia assequeretur (quamvis peccaverit in assumptione officii) non peccabit in exercitio, nec tenebitur ad restitutionem ex defectu in officio, si adhibuit diligentiam, quam diligentes Consiliarii adhibere solent, etiam si sequatur damnum; damnum siquidem in eo casu, non ex imperitia, sed ex difficultate negotii ortum judicari debet. Item si peccavit in assumptione officii, vel in illius executione culpâ levissimâ juridicâ, non tenebitur etiam ad restitutionem; eò quod nemo tenetur in suo officio adhibere diligentiam, quam adhibent dili-

diligentissimi, sed satis est, si adhibeat, quam solent diligentes, & suæ conditionis officiales.

224 Ex dictis inferes Confiliarium, qui neque in assumptione officii, neque in retentione, & exercitio illius culpam aliquam commisit, eò quòd adhibuit diligentiam debitam ex officio, ad nihil teneri, etiamsi sequatur damnum in negotio. Ratio est; quia non apparet titulus talis obligationis; non enim oritur ex re accepta; quia nulla supponitur accepta: non ex injusta acceptione; quia nulla intervenit culpa: non denique ex contractu, vel quasi contractu tacito cum consulente; quia ex quasi contractu, sive ex officio solum se obligavit ad diligentiam, quam solent homines ejusdem officii adhibere, & non ad aliam; illam autem adhibuit; ergo non apparet titulus talis obligationis, ac proinde ad nihil tenetur.

225 Quæres secundò: De qua culpa teneatur Confiliarius, qui solum sufficiens est in aliqua materia, at se ostendat peritissimum in illa, atque ideo consulens, prætermisso peritissimo, ad eum pro consilio venit? Respondetur non solum teneri de levi, sed etiam de levissima, hoc est, tenetur non solum ad adhibendam diligentiam, quam adhibent diligentiores, sed etiam diligentissimi. Ita cum communi Less. suprà num. 32. Card. de Lug. suprà num. 90. cum Vasq. Ratio est; quia per illam ostentationem, & jactantiam videtur aliquid amplius promittere, quam passim alii præstare solent, nimirum, diligentiam, non solum quam præstant diligentes, sed etiam quam præstant diligentiores, & diligentissimi; & ideo, prætermisiss aliis, ad eum concurritur: ergo si illam omittat, peccabit, & tenebitur ad restitutionem.

226 Advertit tamen Vasquez, quòd per ordinem ad restitutionem videndum est, Utrum damnum datum ex illa omissione diligentiae æquivaleat excessui stipendii, quod erat solvendum peritissimo, quem prætermisit, vel non; nam peritissimo fortasse magis erat solvendum? Less. verò judicat non teneri ad restitutionem totius damni, sed solum ad tantum, quantum valebat spes consequendi intentum, quam consulens conceperat ex majori peritissimi diligentia. Ego denique judico utramque tam Vasq. quam Less. advertentiam esse ponderandam in restitutione damni augenda, vel minuenda.

§. III.

Contra quam virtutem sit illa culpa, sive omissio diligentiae in Confiliario, & respectu cujus?

227 **N**on est dubium, quòd illa omissio diligentiae in Confiliario ex officio sit contra obligationem debitam ex officio, quatenus non illud gerit eà diligentia, ad quam se obstrinxit in assumptione talis officii, & quam Respublica exigit ab hominibus similis officii. Quare cum obligatio ex officio sit ex quasi contractu, violatio illius non potest non esse contra justitiam. Deinde, quia omissio talis diligentiae ferè semper est causa injusta damni spiritualis, aut temporalis emergentis, vel lucri cessantis, ac proinde semper reduci potest ad injustam acceptionem, per quam violatur æqualitas contra justitiam. Ex quibus inferitur, respectu cujus possit esse illa injustitia. Primò potest esse contra consulentem, cui Confiliarius culpà suà damnum intulit, & non adimplevit contractum, vel quasi contractum per omissionem debitæ diligentiae. Secundò potest esse contra tertium, cui per injustum consilium irrogavit injuriam, & damnum. Potest denique tertio esse contra Rempubicam, & bonum commune, si in damnum illius vergat illa omissio debitæ diligentiae.

228 Advertit Less. suprà omissionem illam diligentiae, quæ in foro externo potest judicari culpa lata, & gravis, & contra justitiam, aliquando in conscientia posse talem non esse ex circumstantia: v.g. si in præstando consilio omisisti diligentiam studii, vel examinis negotii, quam similes homines tui officii adhibere solent, eò quòd naturali inadvertentia, oblivione, vel distractus, & arreptus cogitatione alterius negotii, inculpabiliter non attendisti, ut debitum erat, nulla erit culpa in conscientia, etiamsi sequatur damnum. Verum quidem est, quòd non tam frequenter hoc accidere soleat in Confiliario, qui externè profert consilium; nam opera externa statim periculum suum ingerunt, & mentem ad considerationem, & cautelam excitant, eò quòd, ut inquit D. Thom. 1. 2. quæst. 74. art. 7. membra externa non moventur ad actionem externam, præsertim rationalem, nisi per rationem superiorem.

229 Neque contrarium convincitur ex cap. ultim. de Injuriis, ubi Greg. IX. ait, *Non excusari eum, cujus imperitia, vel negligentia damnum est datum, sed solum eum, qui, ut non accideret, de contingentibus nihil omisit.* Respondetur enim in hoc cap. decisionem esse de culpa lata cum peccato gravi, idque subintelligi nomine negligentiae, & imperitiae, quatenus subditur, *Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo incuriam verisimiliter posse contingere.* Unde cum addit illum non teneri, *Qui de contingentibus nihil omisit*, intelligitur de omnibus contingentibus; quia nemo tenetur ad casum fortuitum, sed tantum ad ea, quae prudenter praevideri possunt.

230 Neque item convincitur ex cap. *Consulisti* 2. quaest. 4. in quo Stephanus ait: *Monendi sunt namque, & protestandi parentes, ne tam tenellos (id est infantes) secum in uno lecto collocent, ne negligentia quolibet proveniente, suffocentur, vel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniantur.* Neque denique ex leg. *Qui occidit* 3. ff. ad Leg. Aquil. §. In hac quoque, ubi puniendus dicitur, qui stipulas in ignem immisit in die ventoso, ex quibus vis ignis longius serpsit.

231 Respondetur namque in cap. *Consulisti* agi de negligentia peccaminosa, quae à quovis viro prudente vitari potest in re illa adeo periculosa, & de facili eventura. Denique, lex *Qui occidit*, pro nobis potius, quam contra nos adduci potest; tum quia in illa dicitur *In actione ignis puniri dolum, & culpam*, quae in nostro casu non supponitur, neque praesumitur in foro conscientiae: tum quia ibidem expresse additur, *At si observavit omnia, quae oportuit, & subita vis venti longius ignem produxit, caret culpa.* Non negamus aliquando in foro externo tam Ecclesiastico, quam civili culpam etiam levissimam praesertim commissionis puniri ob praesumptionem fraudis, ut vitentur negligentiae, & fraudes, quod locum non habet in foro conscientiae.

232 Dubium modò est; Quid dicendum de Confessario, qui ex negligentia non monuit, neque obligavit poenitentem ad restitutionem, quam debet, & potest facere? P. Less. supra cap. 13. dub. 10. num. 77. cum Rosell. Angel. & utroque Navar. judicat probabile, quòd Confessarius ex officio, v. g. Episcopus, vel Parochus, peccet graviter contra justitiam tertii, cui restitutio

debetur, ac proinde quòd teneatur de damno ex omissione in officio commissà.

233 Ratio est; quia cum sint Superiores, tenentur ex officio ita regere, & continere subditos, ut impediantur damna aliis inferenda; ad hoc enim decimas, & Ecclesiastica stipendia percipiunt; sed administrando Sacramentum Poenitentiae possunt impedire hujusmodi damna, monendo, & consulendo, imò & obligando poenitentem ad restitutionem, quam debet, & commode facere potest; ergo si ex negligentia, vel ignorantia culpabili omittat consilium, & monitionem, peccabit contra justitiam. Hanc doctrinam extendunt etiam ad negligentiam, quae oriri potest ex culpa levi, non levi sanè respectu ipsorum, sed respectu Confessarii, qui talis non est ex officio, sive spontanei. Ita etiam Clavis Regia lib. 10. tract. 2. cap. 14. num. 16. Filliuc. tract. 32. cap. 3. quaest. 12, num. 79. Medin. & alii apud Bonac. infra citandum, Frag. tom. 1. lib. 1. disp. 2. num. 153. fine.

234 Nihilominus ipse Less. judicat etiam probabile, quòd Confessarius ex officio non teneatur ad restitutionem respectu tertii; quam sententiam, ut probabilior, tenent multi cum Sanch. in Summ. lib. 1. cap. 6. num. 5. & lib. 2. cap. 12. num. 23. Suar. de Poenit. disp. 32. sect. 6. num. 9. Azor 3. part. lib. 4. cap. 16. quaest. 3. Emmanuel Sà verb. Restitutio num. 11. Reginal. lib. 10. tract. 2. num. 2. Valent. tom. 3. disp. 5. quaest. 6. punct. 3. Bonac. tom. 2. tract. de Restit. in gener. disp. 1. quaest. 2. & communiter AA.

235 Ratio est; quia Confessarius ex officio non tenetur ex justitia, sive ex officio attendere ad bona temporalia populi, & civium, sed solum procurare, & sollicitare profectum spiritualem sui poenitentis, cujus suscepit curam, & negotium agit. Neque ad aliud obligant percepta stipendia, nisi ad curam spiritualium; ergo licet in ea omissione consilii peccet contra religionem, quatenus negligenter exercet Sacrum ministerium Confessoris, omittendo directionem poenitentis, non peccat per ordinem ad alios; quia inter illos, & Confessarium nullus intercessit contractus, vel quasi contractus circa temporalia.

236 Dixi, non teneri ex justitia; nam, ut benè notavit Azor, peccat contra charitatem, quatenus non vitat damnum tertii, quod facile vitare potest consulendo, monendo,

nendo, & obligando pœnitentem, qui debet, & potest commodè restituere. Nota tamen, quòd si omissio illa, attentis circumstantiis, habeat rationem consilii, eò quòd pœnitens v.g. interrogaverat, vel dubitaverat, vel proposuerat casum, & Confessarius ex ignorantia culpabili omisit, vel dissimulavit consilium, vel responsum, ita ut pœnitens ex ea omissione intellexerit se non teneri ad restitutionem, tunc Confessarius peccabit contra justitiam tertii, & tenebitur ad restitutionem: quia illa omissio, sive dissimulatio æquivalet consilio in præjudicium tertii. De casu, quo nulla sit spes fructus in monendo pœnitente, dictum est suprà num. 100.

§. IV.

Quid dicendum de Confiliario spontaneo, sive gratuito?

237 **D**Iversimodè discurrunt aliqui in Confiliario gratuito, atque usque modò de Confiliario ex officio, sive stipendio; asserunt enim illum solùm teneri ex dolo. Unde si ex consilio sequatur damnum, eò quòd non adhibuit diligentiam, quam solent Confiliarii, idque sine dolo, ad nihil tenebitur. Ratio illis est; quia non tenetur ex re accepta, non ex injusta acceptione, non ex contractu, vel quasi contractu, cum non sit Confiliarius ex officio: ergo nullo modo tenebitur ex justitia.

238 Hanc sententiam videtur tenere Frag. de Regim. Reipubl. 1. part. lib. 1. disput. 2. num. 153. fin. ubi citat Greg. de Valent. tom. 3. disp. 5. quæst. 6. punct. 3. contr. 3. quatenus reprobat sententiam Rebell. qui obligat ad restitutionem Confessarium gratuitum, qui per ignorantiam crassam, vel ex negligentia consilio suo deobligavit pœnitentem à restitutione debita tertio. Ratio Fragosi est; quia non tenetur ex officio gerere negotium tertii in temporalibus, cum neque gerat illud officium in utilitatem tertii, neque ab eo stipendium accipiat, & à fortiori, addit, excusabitur ab eo onere, si in consilio adhæreat opinioni probabili, vel si dicat ita sibi videri, non autem suadeat. Quidquid sit de hac ultima doctrina.

239 Ratio contra Rebellum non placet absolutè; quia Confessarius consilio suo lædit jus tertii. Ostenditur; quia licet ex

officio non teneatur gerere negotium tertii in illius utilitatem, tenetur tamen non gerere injustè contra illius jus, impediendo illius utilitatem; unusquisque enim tenetur præcavere, ne ex sua actione, & consilio jus proximi injustè lædatur: ergo si aliter faciat, committet injustitiam, idque voluntariè, quatenus per ignorantiam, præsertim crassam, se exponit periculo nocendi graviter proximo; nam, ut benè docet Less. lib. 2. cap. 7. dub. 7. num. 33. quicumque dat alteri consilium, suadens hoc, vel illud facere, aut absolutè asserens posse facere, tenetur habere evidentiam moralem illud cum his circumstantiis esse licitum, alioquin committit culpam latam; eò quòd nemo potest aliquid aggredi, nisi cum tali judicio, ob periculum peccati. Quare,

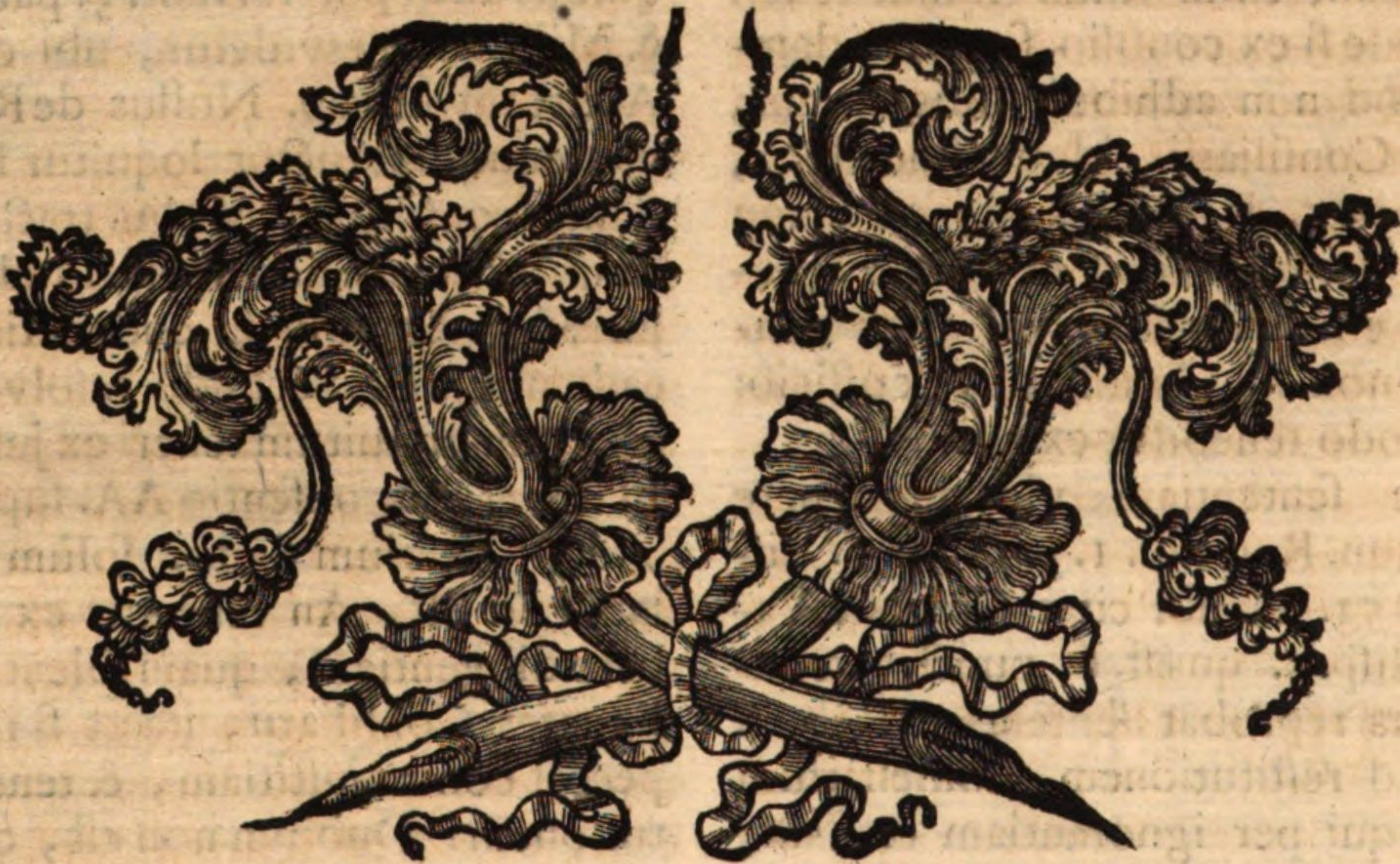
240 Resolvendum judico probabiliùs juxta alios cum distinctione primò, Confiliarium gratuitum absolutè non teneri quidem ex justitia de culpa levi, & levissima, hoc est, non teneri ad adhibendam diligentiam, quam solent diligentiores, & diligentissimi. In hoc convenio cum AA. suprà, quibus addi potest Azor. 3. part. lib. 4. ca. 11. §. Mihi autem videtur, ubi citat Joannem Andream in cap. Nullus de Regulis juris, quatenus hic Auctor loquitur simpliciter de dante consilium, Molin. tract. 2. disp. 730. num. 2. qui in hoc sensu intelligit regulam juris leg. Consilii ff. eodem titul. Ratio est eadem suprà. Secundò resolvendum Confiliarium gratuitum teneri ex justitia de dolo. In hoc etiam consentio AA. suprà.

241 Dubium igitur solùm est de culpa lata: id est, An teneatur ex justitia adhibere diligentiam, quam solent adhibere diligentes Confiliarii, ita ut si illam omittat, peccet contra justitiam, & teneatur ad restitutionem? Dubium non est, quando illam diligentiam promisit consulenti, & hic acceptavit; nam tunc juxta suprà dicta num. 144. obligatur ex justitia ad illam diligentiam propter promissionem factam, & acceptatam, quod idem dicendum, si promisit diligentiam, quam solent adhibere diligentiores, & diligentissimi. Quare dubium solùm est, præscindendo à tali promissione, & acceptance; in quo sensu judico non teneri quidem ex justitia de culpa lata; tum quia non apparet titulus; tum, quia homines communiter non solent in se suscipere tam grave onus, quando gratis exhibent aliquam actionem.

242 Salvo tamen meliori iudicio, & coherentemente ad ea, quæ diximus numer. 137. assero Consiliarium gratuitum teneri de culpa lata, hoc est, ad adhibendam eam diligentiam, quam solent homines suæ conditionis in consiliis circa res graves, idque ex virtute fidelitatis. Ratio est; quia quando sponte suâ suscipit in se onus dandi consilium, licet non censeatur velle se obligare ex iustitia, censeatur tamen ad minimum se obligare ex fidelitate; & hoc ipsum credunt consulentes, aliter non committerent illius consilio gravissima sua negotia. Unde juxta dicta loco citato potest Consiliarius sponta-

neus peccare graviter, si defectu diligentiae consilium datum damnum aliquod afferat.

243 Verum quidem est, quod hæc obligatio, proportionem habitâ, non tam stricta sit in Consiliario spontaneo, ut est in eo, qui talis est ex officio; at potest esse major, vel minor, quàm in Consiliario simpliciter spontaneo, si spectetur gravitas materiæ, & damnum emergens; si, v. g. sit commune, si spirituale &c. Eodem modo discurrendum in Confessario, qui non ex officio, sed vel ex obedientia, vel ex charitate audit poenitentes, & eosdem consilio suo dirigit.

DISPUTATIO SECUNDA

De Opinione Consiliarii.

244 **D**E hac re multi, & gravissimi Auctores, tum ex antiquis, tum ex recentioribus disputant in tract. de Conscientia ad Primam Secundæ, & aliis materiis. Ex professo hanc materiam de opinione, quam Consiliarii amplecti debent, tractat Antonius Merenda Jurista in tomo integro, cui titulus Disputatio de Consilio, ubi indefesso, ac indigesto stilo de primo usque ad ultimum folium invehitur contra Consiliarios, qui secundum benignas sententias exhibent consilia consulentibus, congestis hinc inde Sacræ Scripturæ verbis, Sanctorum Patrum, & aliorum Auctorum fragmentis. De eadem materia nos hanc disputatione, prout Instituti nostri methodus exigit, dabimus, quantum satis ad instructionem Christiani, & optimi Consiliarii intelligimus.

SECTIO PRIMA.

Explicat nonnulla de Opinione.

§. I.

Quid sit, & quomodo dividatur Opinio?

245 **Q**uandoquidem agendum est de opinione, secundum quam Consiliarius præstare debet, & potest consilium, ordo doctrinæ exigit, ut de more nostro, nonnullis de opinione obiter indicatis, statuamus, quid,

salvo meliori judicio, tenendum judicamus. Non tamen est animus in his tandiu immorari, ut videamur celebrem, & per id tempus à multis utrinque contentiosè agitatam quæstionem reagitare; satis namque, superque dictum pro utraque parte controversiæ est.

246 Itaque opinio latè, & ut sic, apud Juristas, & Baldin. leg. Cum in antiquioribus num. 6. Cod. de Jure deliber. est quando ex probabilibus conjecturis credis, quod verum est, licet certitudinariè non noveris. Apud Theologos verò cum D. Thom. 2, 2. quæst. 1. est assensus unius partis controversiæ ex motivo fallibili, proindeque cum timore, & formidine partis oppositæ.

147 Differt primò à dubio verè, & propriè; quia in dubio neque datur assensus, neque dissensus, immò neque inclinatio in aliquam ex partibus controversiæ. Item ab alio dubio, quod dicitur suspicio, in quo quamvis nullus sit assensus alterutri parti, datur tamen major inclinatio ad unum ex illis. Item & ab scrupulo differt; quia licet hoc non excludat assensum ad unam partem, reddit tamen scrupulosum fluctuantem circa oppositum ob adhærentem, & morsicantem apprehensionem ex apparentia, à levi fundamento resultante.

248 Differt secundò à scientia; quia assensus scientiæ nititur motivo infallibili, & evidente, ostendente evidenter convenientiam prædicati cum subjecto, proindeque excludente omnem formidinem, & apparentiam veri in parte opposita. Item à fide, quæ, seclusâ evidentiâ, est assensus præstans omnia, quæ scientificus. At assensus opinativus nititur motivo fallibili, & ideo non excludente

dente formidinem, & apparentiam veri in parte opposita. Unde D. Bernardus l. 5. de Consider. 2. ait, *Possumus singula hæc ita definire: Fides est voluntaria quædam, & certa prælibatio necdum propalata veritatis. Intellectus est cujuscumque invisibilis certa, & manifesta notitia. Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias.*

249 Opinio alia est speculativa, alia practica. Speculativa est, quæ in genere, & præcisis circumstantiis, hîc, & nunc judicat aliquid esse bonum, vel malum, amplectendum, vel fugiendum. Practica est, quæ in casibus particularibus, hîc, & nunc judicat aliquid esse bonum, vel malum, amplectendum, vel fugiendum. Rursus quælibet ex iis vel est magis tuta, vel minùs tuta. Magis tuta est, cui nullum inest periculum culpæ, si amplectatur; minùs tuta è contrà est, in qua si amplectatur, periculum est operandi contra legem. Item alia magis communis, alia minùs communis. Communis apud Sanch. in Opere moral. lib. 1. cap. 9. num. 9. cum Angel. & Sylvestr. non dicitur ex numero AA. qui priorum vestigia instar avium sequentium, nullâ discussione præmissâ, eam affirmant, sed quæ etiam si pauciores habeat Doctores, utriusque tamen partis rationibus discussis, & perpensis affirmant; nam, ut benè Navar. in Manual. cap. 27. Miscel. num. 289. non ex numero opinantium, sed ex pondere autoritatis fit. Unde minùs communis erit, quæ in supradictis deficit. Quanti verò Doctores sufficiant ad opinionem communem? Filliuc. tract. 21. cap. 4. quæst. 5. num. 141. requirit quinque Doctores classicos; non repugnat Bonac. tom. 2. disput. 2. de Pecc. quæst. 4. punct. 9. num. 12. Item denique alia est magis, alia minùs probabilis, sive probabilis absolutè; in quo termino explicando desudant AA. utpote in quo totus vertitur cardo probabilitatis.

250 In explicanda opinione probabili non videtur idem omnium Doctôrum judicium. Aliqui enim ita explicant: Est firmum, fixumque judicium ex gravibus rationibus ortum, quod nec evidenti rationi, neque verbis Scripturæ Sanctæ, nec Conciliorum scitis, nec Summorum Pontificum decretis, nec unanimi Patrum consensui adversatur. Verùm descriptio non placet, quatenus non explicat, quid exigat per firmum, fixumque judicium; nam si per illud excludit omnem formidinem, ita ut constituat gradum certitudinis ita firmum, ut nihil formidet, jam

extrahit illud judicium ab opinione, proindeque destruit definitum, & incidit in sententiam Cajet. & Armill. requirementum certitudinem moralem, excludentem formidinem, quam sententiam optimè impugnat Vasq. tom. 1. in Primam Secundæ disp. 62. num. 20. Sanch. suprâ num. 18. Si verò intelligit per firmum, fixumque judicium, illud quod sufficiens est ad securitatem moralem benè operandi, non obstante formidine aliquâ partis oppositæ, jam coincidit cum aliis, de quibus jam infrâ.

251 Alii cum P. Sanch. supr. num. 6. ita explicant: Opinio probabilis est, quæ rationibus alicujus momenti innititur, ita ut pro contraria parte nihil convincens opponatur, v.g. textus, vel ratio evidens. Alii: Est quæ certitudinem non habet, non vulgari tamen autoritate, vel ratione non modici momenti nititur. Apud alios: Est quæ nititur fundamento fide digno, quod aptum sit ad assensum ab homine perito, & probo irreprehensibiliter judicante impetrandum, ita ut nihil certum in contrarium afferatur, nihil contra fidem, decreta Pontificum, Conciliorum approbatorum, aut contra expressum Scripturæ textum, vel unanimem Sanctorum Patrum consensum, aut aliquod argumentum, planam fidem faciens, vel moralem certitudinem inducens. Apud alios: Est quæ nititur fundamento absolutè, & comparative magno, idest, quod non solum seorsim, & secundum se sit difficulter solubile, & validè pertrahat ad assensum, sed etiam comparative cum fundamento oppositæ partis retineat adhuc vim magnam pertrahendi ad assensum. Apud alios denique: Opinio probabilis est illa, secundum quam viri probi, & sapientes post diligens examen, & accuratum studium rationum pro utralibet parte contendentium citra passionem, & culpam judicant licitum, & honestum, hoc est, conforme legi Divinæ operandum.

252 Verùm re lentè, momentoque suo dignè perpensâ (quidquid alii sentiant) videtur mihi in tanta clausularum varietate omnes relatas definitiones idem quoad substantiam intendere, & solum majoris expressionis, & claritatis gratiâ ab aliquibus Authoribus additas fuisse expressè nonnullas clausulas, aut voces, quæ ab aliis tacitè, & in paucis subintelligebantur; fortasse, quia ortâ postea controversiâ, objecta sunt aliqua, quæ majori illâ explicatione, sive expressione indigebant; nam, ut consideranti patebit, omnes

omnes in hunc scopum collimant, quòd sit talis opinio, ut mereatur assensum hominis docti, & periti citra passionem judicantis; hunc autem non impetrabit, nisi fundetur ratione alicujus momenti, quæ à contraria facile convinci non possit, nisi fundetur ratione, & autoritate non modici momenti, nisi nitatur fundamento fide digno, & magno, etiam comparative; nisi denique à sapientibus, & probis post diligens examen, & accuratum studium operatio judicetur honesta, & conformis legi Divinæ. His ita in compendium missis,

253 Scopus difficultatis in præsentiarum, & prout inservit instituto nostro in duobus maximè obversatur. Primum est; Utrùm possit aliquis, relictâ probabiliori opinione, quam talem judicat, tum intrinsecè ex rationibus solidioribus, & verisimilioribus, tum extrinsecè ex autoritate majoris numeri graviorum Authorum, sequi minùs probabilem tam intrinsecè, quàm extrinsecè? Secundum est; Utrùm in concursu duarum opinionum æquè probabilium tam ab intrinsecò, quàm ab extrinsecò, si dari potest, possit operans tutò amplecti, quam velit in operando, & consulendo?

§. I I.

Proponuntur duæ Sententiæ oppositæ.

254 **C**ertum est primò neminem posse, relictâ probabili, & à fortiori, probabiliori sententiâ, sequi improbabilem absolutè, & secundùm commune judicium Litteratorum. Certum est secundò non posse item sequi sententiam, de qua dubitat, & certus non est, quòd sit probabilis, etiamsi ducatur fundamento aliquo non gravis momenti. Ita cum D. Thom. Quodlib. 8. art. 14. in princip. Sanch. sup. num. 18. Vasq. sup. num. 16. & communiter RR. Ratio utriusque est; quia voluntariè exponitur periculo peccandi, & errandi contra legem, & præceptum; qui autem amat periculum, peribit in illo. Quare difficultas suprâ proposita solum est de opinione minùs probabili respectu oppositæ magis probabilis, quæ tamen in se fit certò practicè probabilis tum ob magnum fundamentum, quo innititur, licèt non tam magnum, & verisimilius, ut habet opposita, tum ob multos, & graves Authores, quos pro se habet, quamvis non tantos, vel tam magnæ autoritatis, ut allegantur pro con-

traria sententia. His præmissis,

255 Sententia docens tutum esse in conscientia, relictâ sententiâ tam intrinsecè, quàm extrinsecè probabiliori, amplecti oppositam minùs probabilem tam intrinsecè, quàm extrinsecè, dummodò sit practicè probabilis, communissima est. Citantur pro illa à R. P. Julio Mercoro 2. part. Basis art. 26. AA. sexaginta; sed post illum prodire multi, quos memorat Sparsa in Appendice ad quæstionem de usu licito opinionis probabilis; & certè hujusmodi sunt autoritatis, ut ex illis multi seorsim sufficerent ad probabilitatem extrinsecam qualiscumque sententiæ.

256 Pro contraria verò negante licitum esse uti opinione minùs probabili, usque modò fuere adeo pauci Authores, ut dicat laudatus Sparsa, singulis Theologis pro hac parte respondere decadem Theologorum pro alia parte. Postea accessere aliqui, & per id temporis plures; sed (excepto uno, exceptione quidem majore R. admodùm P. Thyrsò Gonzalez, olim celeberrimò Salmanticensis Theologiæ professore, Primarioque Antecessore, & postea Universæ Societatis JESU Præposito Generali, qui ex professo, ac delucidè partem istam non solum propugnavit, sed ingenio, eruditione, litteraturâ, & autoritate, quâ pollet maximâ, promovit in tomo de Recto usu opinionum probabilium) multi quidem Compendiarii, potiùs sectatores R. P. Generalis Thyrsi Gonzalez, quàm Authores sententiæ hujus meritò dici possunt. Ut igitur numerum augeant, excogitarunt affectu moderni hujus sententiæ Authores antiquiores, & priorum sæculorum ante motam controversiam in suam trahere sententiam; sed non majori jure, quàm possint probabilistæ illos suæ parti conciliare, ut fecit citatus Sparsa. Vide illum in Appendice, & Tyrillum in Regula morum. Imò & graviores contrariæ opinionis defensores piè magis, quàm solidè fatagunt antiprobabilistæ interpretari, aut, quod verius est, ad suam sententiam detorquere.

257 Quod attinet ad secundam quæstionem; Utrùm quando duæ oppositæ opiniones apparent æquè probabiles tum ab intrinsecò, tum ab extrinsecò, si fortè accadat, possit operans securè eligere, quam velit? Prima illa, & communior sententia coherentè affirmat. Secunda Probabilioristarum etiam negat, asseritque in eo concursu sententiarum æquè probabilium operantem adstringi

stringi sub gravi culpa ad sequendam tutiorem partem.

258 Adverto, AA. hujus secundæ sententiæ tam in ista, quàm in prima sententia de majori probabilitate procedere æqualiter in operante, atque in consulente; ita ut sicut nemo, relicta probabiliore sententiâ, potest in operando sequi minùs probabilem, aut in concursu æquè probabiliū operari secundū minùs tutam, ita in nullo casu potest consulere minùs probabilem, relicta probabiliore, aut minùs tutam, relicta tutiori, æquè probabili. His ita breviter inculcatis, & quantum ad institutum nostrum satis visum est, unum desiderabit lector ad plenam Consilarii instructionem, ut videlicet, judicium feramus circa extremè oppositas sententias, & quam tutò amplecti possit Consiliarius, pronunciemus. Quò circa sit

§. III.

*Præmittuntur aliqua ante judicium
de Opinione Consilarii.*

259 **U**T lectori meo morem geram, præmitto aliqua. Primum præmittendum est negari non posse utramque partem controversiæ, hoc est, utramque sententiam tam probabilistarum, quàm anti-probabilistarum esse probabilem, & solūm controverti, quænam sit probabilior? In quo puncto negare in primis non potest aliquis sententiam benignam esse longè probabiliorē ab extrinseca autoritate majoris planè numeri gravissimorum Authorum in Republica litteraria celebriorum, tum præcellentia doctrinæ, tum morum, & vitæ sanctitate, item antiquitate venerabiliorum, si computetur antiquitas ab eo tempore, quo primò exorta est controversia, de qua anteriora sæcula non meminerunt.

260 Probabilioristarum verò sententia à paucis aliquibus Theologis cœpit irrepere, & quamvis modò accesserint alii, ita tamen inter se dissentiunt, ut unusquisque suæ peculiaris sententiæ Author potius, quàm unius omnes videantur. Ab intrinseco unusquisque suam probabiliorē existimat, cum tamen neutra alteram convincat, aut talibus nitatur fundamentis, quæ facile dilui non possint.

261 Secundum præmittendum est utramque sententiam tutò amplecti posse meo videri; quia in nulla est periculum peccandi

formaliter: non in Probabilioristarum sententia; quia ferè semper est pro lege: non in benigna; quia aliter gravissima Respublica litterarum pariter, ac piorum hominum, qui secundū illam operati sunt, & operantur, immò & ipsi Probabilioristæ, qui in praxi re ipsâ illam multoties sequuntur, non tuti essent in conscientia.

262 Dubium igitur solūm esse potest meo videri; Quænam sit tutior tam objectivè, quàm formaliter? hoc est, respectu præcepti, & legis, de cujus violatione objectiva dubitatur, & respectu operantis, cujus operatio majus peccatum infert. Absque dubio sententia Probabilioristarum tutior est objectivè; quia in eo, quod operans omittat actionem, quam probabiliter judicat prohibitam, vel ponat, quam judicat præceptam, nullum est periculum peccati; sicut esse potest in operante, qui è contrario cum probabilitate ponit prohibitam, & omittit præceptam; semper enim est periculum violandi præceptum saltem materialiter.

263 Non ita est tutior formaliter sententia Probabilioristarum secundū probabilitas, qui in hoc sensu illam judicant minùs tutam, quàm benignam. Ratio est; quia licet omnis opinio sit exposita periculo falsitatis, hoc tamen periculum in sententia probabilioristarum conjunctum est cum effectu gravioris mali, & peccati; ut ostendit Sparsa part.3. art.213. ex D. Bernard. lib.2. Comp. Theol. cap.52. ibi: *Cavenda est conscientia nimis larga, & nimis stricta; nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem: item prima dicit sæpe malum bonum; secunda è contrà bonum malum: item prima sæpe salvat damnandum; secunda è contrà damnat salvandum.*

264 Colligit igitur Sparsa opinionem benignam aliquando generare præsumptionem, & errando judicare malum bonum, ac salvare damnandum; at verò sententiam probabilioristarum inducere desperationem, & errando judicare bonum malum, ac damnare salvandum; sed majus longè malum, & peccatum est desperatio, quàm præsumptio; nam juxta D. Thom. 2. 2. quæst.20. art.3. ex Gloss. ad illud Proverb.24. *Si desperaveris lassus,* ita docet, *Nihil est execrabilius desperatione, quam qui habet, & in generalibus hujus vitæ laboribus, & quod pejus est, in fidei certamine constantiam perdit.* Juxta S. Isidor. lib.2. de Sum. bon. cap.14. *Perpetrare flagitium ali-quod mors animæ est; sed desperare est descen-dere*

dere in infernum; ergo formaliter in sensu suprà explicato sententia benigna erit minùs periculosa, & magis tuta.

265 Præmittendum tertio benignam sententiam esse communiorē, non solum meo videri propter majorem longè numerum gravissimorum Auctorum, qui illam nervosè discussserunt, & post indefessum studium, ac examen solidis rationibus maturè propugnârunt, & typis mandârunt, sed etiam quia ab omnibus ferè Scholis, & Academiis adeo recepta fuit, & modò est, ut opposita facillè non admittatur.

266 Dicent, Auctores graviores, qui pro benigna sententia accumulatur, illam tenuisse in sensu valde diverso, & magis conformi sententiæ probabilioristarum; judicârunt namque in concursu opinionis probabilis cum probabiliori posse operantem uti opinione probabili non tantum objectivè, & quatenus apud alios judicatur probabilis, sed etiam subjectivè, ita ut talis opinio sit in mente operantis, cui, discussis, ac intimè perpenſis illius fundamentis, apparet non solum probabilis, sed probabilior oppositâ, quam antè probabiliorē judicabat; in hoc autem sensu Auctores illi stant potiùs pro rigorosa, quàm pro benigna sententia. Ad hanc verò interpretationem ratificandam ipsorum Auctorum nonnulla verba transferunt, quæ id significare volunt, præsertim P. Suar. Granad. Navarri, & aliorum.

267 Sed, ut verum fatear, supradicti Auctores trahi non possunt ad sensum expositum, nisi dicamus illos incohærenter processisse in suis doctrinis. In primis enim P. Suar. in Primam Secundæ tract.3. disp.12. num.9. agens, *Utrum liceat consulenti sequi opinionem probabilem, etiam eâ relicta, quam existimat probabiliorē*, inquit, *Scotus enim negare videtur, dico tamen posse id fieri, dummodò, qui consulit; veritatem in suis responsis retineat; quia non dicit simpliciter id sibi probabilius videri, aut speculative verum, sed solum posse id sine peccato fieri ex probabili sententia aliorum. An verò expediat ita consulere? ad prudentiam spectat.*

268 Ex quibus verbis sic concludo. Consultor in doctrina P. Suarii, ut servet veritatem, non debet simpliciter dicere illam sententiam probabiliorē sibi videri, aut speculative veram, & potest illam alteri inculcare, consulereque, ut exequatur licitè, & sine peccato ex probabili sententia aliorum; ergo juxta mentem Suarii ad hoc, ut aliquis se-

quatur sententiam probabilem, vel consilium juxta illam præstet (quod idem est apud antiprobabilistas) necessarium non est, quòd talis sententia non solum objectivè, sed etiam subjectivè appareat illi probabilis, vel probabilior, aliter non retineret veritatem, si simpliciter diceret sibi probabiliorē videri.

269 Clariùs idem P. Suar. tom.4. in 3. par. disp.22. sect.9. num.6. *Quando pro utraque parte habet judicium probabile, quamvis in alteram cum majori, vel minori probabilitate inclinet, nihilominus assero, Quoties homo judicat probabiliter se non peccasse mortaliter, vel etiam esse confessum tale peccatum, etiamsi in contrarium habeat conjecturas, etiam probabiles, posse conformari priori judicio, & non tenetur tale peccatum confiteri. Ita docuit Sylvest. Confess.29. 2. Ratio verò est; quia homo in rebus practicis potest sequi opinionem probabilem, non obstante contrariâ probabiliori. Hæc certè stare non possunt cum interpretatione antiprobabilistarum.*

270 Granadus verò in iisdem verbis adductis satis explicat mentem suam; nam in loco citato de Pœnit. pag. 1252. num.1. *Ille, inquit, qui judicat probabiliter illud, quod fecit, non esse peccatum, etiamsi credat probabilius esse oppositum, non tenetur illud confiteri. Si enim quando sequitur opinionem minùs probabilem, credit oppositum esse probabilius, non potest simul credere opinionem minùs probabilem, quam sequitur, esse probabiliorē; nam ad hoc necesse erat, ut crederet oppositum esse minùs probabile; credere autem oppositum esse minùs probabile, quando credit esse probabilius, perinde est ac simul credere esse, & non esse magis probabile, seu probabilius, quod implicat.*

271 Addo, quòd Granad. satis se explicat in tom. de Actib. hum. contr.2. tract.12. disp.4. sect.3. à num.23. Navarrus etiam nihil favet interpretationi antiprobabilistarum, ut verba ipsissima in testimonium adducta reclamant. *Respondeo, inquit eo loco de Pœnit. distinct.5. num.38. Respondeo secundo, negando semper tutiorem partem eligendam esse, satis est eligere tutam, ut utiliter declarat Antoninus. Quod verò non loquatur de tuta solum objectivè, & subjectivè tutiori, apertè explicat in Enchirid. cap.27. de Opinione deligenda num.289. ibi: In foro tamen conscientie, inquit, ad effectum non peccandi, sufficit eligere pro vera ejus opinionem, quem meritò censemus esse virum idoneum ad id scientiâ, & conscientiâ præditum. En requirit*
G existi-

existimationem scientiæ, & conscientiæ Doctoris, & non examen doctrinæ; quia, scilicet, suppositâ existimatione, prudenter confidi potest ejus doctrinæ, & supponi illam niti fundamento, & rationibus sufficientibus ab ipso diligentissimè examinatis ad tutò operandum in conscientia, quamvis operans earum vim non videat; ideoque contrariis plus deferat; de quo iterum infra.

§. I V.

Judicium de Opinione, quam sequi potest Consiliarius.

272 **Q**Uandoquidem ambæ opiniones probabiles, & tutæ sunt, nihil trepido in ferendo judicio, & pronuntianda sententia sine utriusque partis offensione. Afferro igitur neutram opinionem damnari posse sine injuria gravissimorum Doctorum, qui hâc tempestate pro utraque parte strenuè decertant: præferre autem ex illis alteram perinde erit, ac indirectè, & tacitè damnare oppositam. Quare juxta principia utrorumque Auctorum judico quamlibet ex illis tutò in conscientia teneri posse in operando, & consulendo.

273 Probatur; nam juxta principia probabilistarum potest quis in operando, relicta probabiliore sententiâ, tutò amplecti practicè probabilem; sed sententia rigorosa ad minimum est practicè probabilis; ergo admissio, quod communis probabilistarum sit longè probabilior, poterit operans, istâ relicta, tutò amplecti rigorosam practicè probabilem. Juxta principia antiprobabilistarum; nam secundum illos, ut operans tutò in conscientia procedat, conformari debet sententiæ magis probabili, & pro qua plures, & & graviores Doctores militant; sed quidquid renitantur rigoristæ, negari non potest plures, & graviores Auctores esse pro communi probabilistarum sententia, quam pro opposita; ergo tutissimè amplecti potest in operando.

274 Non acquiescent fortasse rigoristæ huic nostro judicio, quatenus omnimodam libertatem eligendi opinionem practicè probabilem, relicta probabiliore, tenacissimè expugnare, ac delere contendunt; atque ideo operæ pretium erit ad hanc libertatem asserendam, purgandamque ab illorum censuris, primò communis, ac benignæ sententiæ graviora fundamenta expendere: deinde

in sequentibus paragraphis argumenta, & objectiones diluere.

§. in V.

Proponuntur præcipua fundamenta benignæ sententiæ.

275 **I**N primis certum mihi est Auctores hujus sententiæ habuisse gravissimum fundamentum in Sanctis Patribus ad illam excitandam, defendendam, promovendamque. Nam omissis aliis, D. Augustinus Epist. 118. cap. 7. ad propositam sibi quæstionem circa jejunium ante communionem Eucharistiæ, exposito dubio, sic ait: *Nonnullos probabilis quædam ratio delectavit* &c. Deinde suam explicans sententiam, *Honestius autem*, inquit, *arbitror* &c. Tandem concludit: *Quapropter neminem cogimus Dominicâ illâ cænâ prandere, sed nulli etiam contradicere audemus*. En S. Doctor in quæstione sive utrinque æquè probabili, sive pro altera parte probabiliore, ut innuere videtur illud, *Honestius autem arbitror*, liberam facit facultatem sequendi oppositum, sive æquè, sive minùs probabile. Rationem autem hujus libertatis præmiserat suprâ, ibi: *Primò itaque tenere te volo, quod est hujus disputationis caput, Dominum nostrum Jesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, levi suo jugo nos subdidisse, & sarcinæ levi*.

276 Apertiùs ad intentum D. Antonin. 1. part. cap. 10. §. 10. & §. 6. in quo concludit, *Non ergo de necessitate oportet tutiorem partem eligere, quando aliâ viâ potest eligi tuta*, Certum est etiam, quod multi sunt ex antiquis PP. qui exercitè benigniores sententias secuti sunt, relictis strictioribus, quamvis simul probabilibus; quod argumentum à praxi optimè probat, quod Sancti Patres, licet quæstionem præsentem reflexè non discussissent, illam tamen in praxi secuti fuerint. Assumptum ostenditur: nam inter S. Augustinum, & S. Hieronymum ortæ sunt variæ controversiæ: prima, An licitum sit aliquando jurare? Augustinus pro benigna parte affirmabat, ita in Epist. ad Galat. c. 1. & Epist. 154. ad Public. & serm. 30. de Verb. Apost. & habetur in cap. 22. quæst. 1. Hieronymus verò pro strictiori negabat in cap. 4. Jerem. & habetur in cap. *Et jurabunt* 22. quæst. 1. Ita Cardenas in Chris. Theol. 1. part. tract. 1. disp. 15. cap. 16. num. 432. & Castro apud Suarez tom. 2. de Relig. lib. 1. cap. 2. nu. 19. ubi

ubi tamen, & num. 20. S. Hieronymum & alios Patres ita, & benè explicat, ut re ipsâ cum S. Augustino consentiant.

277 Secunda; An infidelis uxoratus, & post mortem uxoris baptizatus, si duxit secundam uxorem, esset bigamus, & impeditus ad Ordines? August. pro strictiori stetit, ut in Epistola ad Titum, & habetur in cap. Acutius distinct. 26. Hieronymus verò Epist. ad Oceanum pro benigna, quæ tunc temporis non adhuc erat aliquali probabilitate destituta ex citato Cardenas nu. 437. Et sic de aliis quæstionibus; hujusmodi autem quæstiones, vel erant pro utraque parte æquè probabiles, vel una probabilior aliâ; quodcunque admittatur, apertè sequitur unum ex Patribus in æquali probabilitate tenuisse benignam sententiam, vel in æquali tenuisse partem minùs probabilem. His præmonitis,

278 Primum fundamentum est. Negari non potest, quòd ab ortu hujus controversiæ usque modò per integrum sæculum, & ampliùs innumeri Auctores tum moribus, & sanctitate, tum litteraturâ, & prudentiâ celebriores, non solùm unius, sed omnium Scholarum Christianæ Reipublicæ fuisse, & modò esse pro sententia docente tutò eligi posse opinionem practicè probabilem, relictâ probabiliori, stante pro lege, ut scriptis suis luce clariùs tradiderunt, & tradunt. Item negari non potest tot Summos Pontifices, & Prælatos Ecclesiæ non solùm scivisse, & scire hujusmodi doctrinam praticari per universam Ecclesiam, sed etiam suis multis in decisionibus illam praticare, ut videre est apud Terillum, & Sparsam.

279 Sed incredibile est, quòd in re tanti momenti, ut per integrum sæculum, & ampliùs agitata illud quasi mysteriosum pondus, & abstrusa vis rationum opinionis rigorosæ nullam efficaciam, & effectum apud tot, tamque litteratos viros affecuta sit, idque præcipuè cùm de novo nihil adducatur pro contraria sententia, quod aliqui ex iisdem Auctoribus non lentè expenderint, aut obiter tetigerint. Incredible item est, quòd Deus per integrum sæculum Ecclesiam suam, & tot illius Sanctissimos Pastores ita veluti deferuerit, ut in doctrina ad salutem tantoperè necessaria errare adeo universaliter permiserit; maximè cùm toties actum sit de probabilismo in supremo tribunali. Primò actum est sub Pontificatu Innoc. XI. anno 1679. die 2. Martii, quando damnata hæc

propositio ordine tertia: *Generatim dum probabilitate siue intrinsecâ, siue extrinsecâ, quamvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.*

280 Iterum actum est sub Pontificatu Alex. VIII. anno 1690. die 7. Decembr. quando damnata fuit hæc alia propositio ordine tertia: *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.* En toties actum, & agitatum pro tribunali de probabilismo, & damnatus excessus, tam vergens ad laxitatem in tenui probabilitate, quàm vergens ad rigorismum in exclusionem summæ probabilitatis, quin unquam verbo animadversum sit contra practicè probabile, vel electionem illius, relictâ majori probabilitate; ergo negari non potest talem sententiam esse ad minimum practicè probabilem, proindeque tutissimè, ac prudentissimè amplecti posse in operando. Ex his deducitur secundum fundamentum à ratione, siue ab intrinseco.

281 Secundum autem fundamentum est; nam, ut est principium certum apud omnes etiam antiprobabilistas, quisquis operatur secundum opinionem, quam certò existimat, & judicat practicè probabilem, prudenter, proindeque tutò operatur secundum conscientiam; sed quisquis in concursu opinionis probabilioris cum probabili, relictâ probabiliori, & tutiori, sequitur benignam, & minùs tutam, sed practicè probabilem, operatur secundum opinionem ad minimum practicè probabilem; ergo prudenter, proindeque tutò operatur secundum conscientiam. Major, ut dixi, est ab omnibus recepta. Minor constat ex dictis suprâ. Unde consequentia rectè infertur. Deinde

282 Confirmatur ex eadem doctrina antiprobabilistarum; nam, ut docet R.P. Thyrsus Gonzalez in fundamento Theologiæ Moralis Dissertat. 10. num. 1. & 2. *Ut quis possit licitè sequi sententiam minùs tutam, faventem libertati contra præceptum, omnino requiritur, ut illa sit certò probabilis; quia defenditur, ut vera, ab Authoribus classicis, qui post totius controversiæ diligens studium, & examen judicârunt esse veram, nec possit præsumi illos errasse in ferendo judicium, vel ob defectum diligentiae in examinanda quæstione, vel ob defectum ingenii, & eruditionis, vel ob aliquem affectum inordinatum, & ut postea non sit contra illam adductum argumentum novum, eam de falsitate convincens.* Hæc ille.

283 Sed omnia hæc reperiuntur magis in sententia asserente in concursu opinionis probabilioris, & magis tutæ cum solùm probabili, & minùs tuta, sed practicè probabili, posse eligi probabilem, & minùs tutam; nam illa est certò probabilis, quod non videtur negandum: defenditur ab Auctoribus classicis pluribus, & gravioribus, quàm contraria, qui judicârunt illam esse veram post diligens studium, & examen: nec potest prudenter præsumi illos errasse in ferendo iudicium ob defectum diligentiae in examinanda quæstione, vel ob defectum ingenii, & eruditionis, vel ob aliquem affectum inordinatum. Denique postea non est contra illam adductum argumentum novum, eam de falsitate convincens; aliter appareat: ergo tutò potest quis sequi talem sententiam, & in concursu probabilioris, & tutioris sententiæ cum solùm probabili, & minùs tuta, relicta probabiliori, & magis tutâ, sequi probabilem, & minùs tutam, faventem libertati.

284 Dicent, ultra dicta requiri præterea ad tutò operandum secundum opinionem minùs probabilem, relicta probabiliori, ut operans directè illi præstet assensum determinatum, eò quòd post sufficientem veritatis inquisitionem, ex sincero desiderio non offendendi Deum susceptam, citra passionem, & culpam, illa opinio apparuerit eidem sensibilibiter verisimilior, quàm opposita. Respondeo, interim admissis gratis omnibus supraddictis conditionibus, adhuc sententiam benignam tutò amplecti posse. Et quis enim sapiens, & citra passionem etiam ingenii oculatus post sufficientem veritatis inquisitionem fundamenta benignæ sententiæ perpendens, illis assensum determinatum prudenter negabit? fundamenta enim, quæ à tot, tantisque viris prudentem assensum vi suâ impetrarunt, apud quem alium, si doctus, si prudens sit, non majori efficaciam impetrabunt?

285 Ratio est; quia probabilitas ad impetrandum prudentem assensum, non solùm ex intrinseca, sed etiam ex extrinseca coalescit. Si igitur fundamenta illa intrinseca benignæ sententiæ solitariè, & antequam haberent adjunctam auctoritatem tot Auctorum, ut modò habent, potuerunt attrahere, seu potius evincere assensum prudentem tantorum sapientum, modò eorundem auctoritate vestita, & loricata, cujus sapientis intellectum non evincit ad præstandum prudentem assensum? Dixi in responsione, In-

terim admissis gratis omnibus superadditis conditionibus; nam aliquæ ex illis liberè, & sine efficaci argumento appositæ sunt, prout infra constabit. Omitto plura alia fundamenta benignæ sententiæ, quæ videri possunt apud citatos Auctores hujus sententiæ, & de quibus non pauca dabimus in solutione argumentorum.

§. V I.

Elucidantur aliqua ad clariorem argumentorum solutionem necessaria.

286 **Q**uia aliqui Auctores contrariæ sententiæ gloriam ingenii in confusione terminorum ponunt, usurpando multoties dubium pro formidine, & è contrà, item opinionem pro dictamine conscientiae, oportet, antequam illorum argumenta proponamus, duo hæc exponere, scilicet, distinctionem dubii à formidine, & opinionis à dictamine conscientiae breviter præmittere.

287 Quoad primum; præscindo modò à distinctione dubii positivi à negativo, de qua in loco, & dico dubium strictè, & propriè sumptum distingui à formidine in eo, quòd dubium semper est cum suspensione intellectus ab assensu, vel dissensu ad alteram partem controversiæ, proindeque non potest stare cum assensu, vel dissensu alicujus partis: at verò formido potest stare, & ferè semper est cum assensu, vel dissensu alterius partis controversiæ. Ratio utriusque est; quia dubium versatur circa ambas partes, formido verò circa unam tantum, ut jam ostendo.

288 Dubium namque positivum tunc datur propriè, quando motiva, & rationes utriusque sententiæ, ad invicem oppositæ, sunt æqualia, & ex se insufficientia quoad vim movendi intellectum, ita ut hic positus veluti in æquilibrio, neque ad assensum, neque ad dissensum alterutrius determinetur, sed suspendat omnem actum circa utramque partem; quo pacto dicitur dubitare positivè. Dubium verò negativum tunc datur, quando duo objecta inter se opposita proponuntur, v. g. Utrum Stellæ sint pares, vel impares? & pro nulla parte occurrit motivum, aut ratio assentiendi, vel dissentendi uni potius, quàm alteri; atque ideo intellectus suspendit omnem actum, in quo casu dicitur communiter dubitare negativè; sed in utroque even-

tu intellectus respicit motiva, vel carentiam illorum in ambabus partibus oppositionis, atque ideo redditur anceps, & indeterminatus ad assensum, vel dissensum, qui cum indeterminatione sunt impossibiles, eò quòd posito assensu, vel dissensu ad alteram partem, jam intellectus non manet anceps, & indeterminatus ad utramque; ergo dubium versatur circa ambas partes oppositionis: & ideo est impossibile cum assensu, vel dissensu ad alteram partem. Ita P. Vasq. quæst. 19. disp. 62. cap. 5. num. 26.

289 At verò formido potest stare cum assensu, vel dissensu ad unam partem controversiæ; quia oritur à solis motivis, & rationibus alterius partis oppositæ; est enim quasi trepidatio ex illis resultans, ne fortè sint veræ; & ideo communiter explicatur per hunc actum, Contingens est, quòd oppositæ rationes veræ sint: qui actus dicitur formido extrinseca respectu assensûs, & cum illo frequenter conjungitur, quando intellectus in probabilibus, perpensis utriusque partis rationibus, se ad unam determinat per assensum, vel dissensum: cùm enim non videat evidenter falsitatem oppositæ partis, semper formidat, ne fortè sit vera illa, & pars, ad quam se determinat, sit falsa.

290 Neque inferas; ergo formido etiam versatur circa ambas partes contradictionis, quatenus non solum timet, quòd pars opposita possit esse vera, sed præterea, quòd pars, cui assentitur, possit esse falsa, & ut sic fortitur rationem dubii. P. Card. 1. part. Christ. tract. 1. disp. 6. cap. 5. num. 70. admittit formidinem facile verti posse in dubium. Non placet, si loquatur de formidine formaliter sumpta; nam cùm formido ita considerata solum directè attendat ad motiva contraria, non potest, sicut dubium, attendere etiam directè ad motiva assensûs. Quare aliud est, quòd intellectus, qui usque modò sub assensu formidat, superveniente novâ luce ex majori penetratione motivi oppositi, desistat ab assensu, & incipiat dubitare per actum dubii; & aliud est, quòd idem actus formidinis, qui reddebat intellectum formidantem, reddat postea dubitantem, quod falsum est; nam actus intellectûs, deficiente assensu, extendi non potest ad respiciendum etiam directè motivum assensûs, quod antea non respiciebat, quin mutet objectum, quod implicat.

291 Quare ad objectionem respondeo, formidinem attendere quidem ad motivum

assensûs, quòd possit esse falsum, sed indirectè, quatenus formidat oppositum posse esse verum; nam si timet oppositum posse esse verum, eo ipso indirectè timet motivum assensûs posse esse falsum; falsitas enim unius contradictorii optimè demonstratur, & infertur ex veritate alterius contradictorii, immò non aliter demonstratur.

292 Quo ad secundum; Dico opinionem distinguere, & esse actum distinctum, & diversum à dictamine conscientiæ; quia diversum habet objectum ab illa. Patet; nam opinio tendit directè in objectum electionis secundum se, & præcisè sumptum, dependetque ex solis prædicatis intrinsecis objecti operationis, & infertur per discursum comparativum mediorum cum suo fine: est incerta, & formidolosa, proindeque potest esse immediatè falsa, si objectum non sit, sicut judicatur: est denique prior, & antecedit dictamen; & de hoc agunt communiter Doctores, & P. Sanch. in Summ. lib. 1. cap. 9. n. 18. Sed adverte, quòd licet actiones humanæ ultimò regulentur per illud dictamen, non ideo tamen excluditur opinio à ratione conscientiæ, quæ communiter, ut sic, dividitur in Rectam, Erroneam, Opinativam, Dubiam, & Scrupulosam.

293 Dictamen verò conscientiæ est actus prudentiæ reflexus, habens pro objecto ipsam opinionem proponentem objectum, seu objectum illud opinionis, non secundum se præcisè, sed reduplicativè, prout hîc, & nunc subest opinioni; juxta quem sensum loquitur Arist. lib. 6. Ethic. cap. 5. ibi: *Circa id, quòd aliter se habere potest, & opinio, & prudentia versatur*. Unde dictamen supponit opinionem, non ut antecedens, à quo infertur, sed ut objectum partiale, sive quasi materiam, circa quam versatur: est actus certus excludens à se immediatè omnem formidinem, utpote actus prudentiæ, quæ est vera virtus, & non compatitur imperfectionem formidinis. De hoc actu videtur loqui P. Vasq. in Primam Secundæ quæst. 19. disp. 59. cap. 1. num. 4. & clariùs P. Suar. ibidem tractat. 2. disp. 12. sec. 2. toto num. 7.

294 Exemplificatur in duobus actibus: 1. actus opinionis dictat: *Probabile est posse licitè sine peccato mortali recitari officium Canonicum pro officio Canonico*: secundus actus, sive dictamen conscientiæ, suppositâ opinione practicè probabili, dictat: *Licetum est uti opinione probabili de recitatione unius officii Canonici pro alio*. Primus habet pro objecto dire-

directo variationem officii secundum se, dependetque ab illius prædicatis intrinsicis per discursum illatus, & est incertus, formidolosus, proindeque potest esse falsus, & antecedit secundum. Secundus, nimirum dictamen, tendit in idem objectum opinionis reflexè, seu reduplicativè, & vestitum veluti actu opinionis, quem supponit, ut objectum parziale, excludit omnem formidinem, utpote certus; non enim affirmat directè, quòd sit probabilis illa variatio officii; id enim incertum est, & formidolosum, sed supposito, quòd sit probabilis illa variatio, statuit, & affirmat directè, & sine formidine licitum esse hîc, & nunc illam exequi; nam prudentia in his, quæ evidenter cognosci non possunt, dictat honestum, & licitum esse operari juxta opinionem practicè probabilem.

295 Unde adverte ex Illustrissimo Petro de Tapia, Archiepiscopo Hispalensi lib. 1. Caten. Moral. quæst. 8. art. 10. num. 2. Conscientiam opinativam differre à certa in eo, quòd hæc sit absque formidine; quia fundatur in certa, & non formidolosa notitia ex evidentibus rationibus, vel infallibili testimonio. Opinativa verò supponit formidinem in topicis, sive probabilibus rationibus, quæ formido cum non transeat ad dictamen, ideo juxta commune Doctorum conscientia operantis secundum opinionem practicè probabilem est certa, & non turbat, neque inquietat operantem, sed reddit illum securum, & certum moraliter. Ex dictis colliges opinionem practicè probabilem, vel probabiliorē non esse regulam operationis, sed regulam operationis consistere in suprâ explicato dictamine certo, & evidenti.

296 P. Sparsa in Append. art. 197. optimè advertit, quòd suprâ dictum dictamen, quamvis necessariò certum, & evidens, quatenus approbat electionem tantum ex suppositione opinionis probabilis præcedentis, cui supervenit, attamen secundum conceptum absolutum subest eidem periculo falsitatis, cui subest opinio, cui innititur: nam si hæc fuit falsa, falsum quoque evadet dictamen; siquidem veritas rei in se semper est in contrarium, & quod est verum tantummodò ex suppositione falsa, est falsum absolute; at non ideo electio voluntatis regulata per tale dictamen erit formaliter, sed tantum materialiter mala; formaliter enim erit laudabilis. Ratio est; quia electio voluntatis non specificatur, neque amplectitur ob-

jectum, prout est in se, sed prout repræsentatur ab intellectu, & proponitur à dictamine prudentiæ, quod est prima regula rectè operandi; implicat autem, quòd sit vituperabile, & culpabile conformari cum regula proxima rectè operandi; cum hoc potius laudabile, & meritorium sit juxta illud Divi Aug. Epist. 126. *Tibi prodest ipsam diligere bonitatem, quam profectò diligit, qui eum diligit, quem credit bonum, sive ille se ita, sive aliter, quàm creditur, habeat.*

§. V I I.

Occurritur nonnullis argumentis Antiprobabilistarum contra benignam, & communem sententiam.

297 **M**ulta sunt, quæ contra benignam sententiā congeruntur, argumenta, quorum aliqua peccant confusione terminorum, & non pauca fallaciā suppositionum: confusione, inquam, terminorum, quatenus ita majorem probabilitatem comparative ad minorem anteferunt, ut illam cum scientia, & evidentia, & hanc cum errore, & falsitate confundant: fallaciā verò suppositionū, quatenus in arguendo multa supponunt certa, quæ vel falsa omnino habentur, vel multā indigent credibilitate, ut assensum hominis, utcumque docti, impetrare possint. Quæ cum ita sint, non est animus, neque instituto nostro concors singula argumenta proponere, sed ea tantum, quibus denuò quasi cœmentitiis lapidibus probabilioristæ suam fulcire sententiam, & benignam obruere contendunt, ne fortasse teneræ, ac delicatæ conscientiæ, larvato quasi horrore percussæ, titubent, aut intricentur.

298 Primum argumentum est. Sententia benigna est noviter introducta contra mentem, & unanimem doctrinam Sanctorum Patrum, Juris utriusque, & antiquorum Doctorum Sanctitate, & litteraturâ venerabilium, qui omnes constanter docebant in rebus ad salutem spectantibus semper incedendum tutiori viâ; ergo. Hoc argumentum æquè militat contra illos rigoristas, qui admittunt posse, relictâ tutiori, operari secundum probabiliorē, minùs tutam, & contra præceptum; nam in eo casu relinquitur tutior via præ minùs tuta.

299 Respondeo tamen primò, negando hanc sententiam esse noviter introductam; est enim sæculo antiquior, & P. Vasq. in 1. 2. disp.

disp. 62. cap. 4. num. 14. citans Medinam Auctorem præteriti sæculi, dicit hanc sententiam multò ante illum in scholis fuisse communem; item D. Antonin. Auctor sæculi 15. eandem apertè profert in Sum. 1. par. cap. 10. §. 10. Regul. 6. ibi; *Non ergo de necessitate oportet tutiorem eligere, quando etiam alià vià potest eligi tuta.* Quare immeritò hanc sententiam reprobatur titulo novitatis Fagnan. num. 23. Respondetur secundò, negando sententiam benignam esse contra mentem Sanctorum Patrum &c. juxta præmonita nu. 274. Deinde dato, quòd sit præter mentem illorum, at non est contra; quia de hoc puncto non meminerunt; nam, ut ipsi objiciunt, hæc controversia nata, & agitata est in ultimis proximè sæculis multò post Sanctos PP. & antiquos Doctores.

300 Respondetur tertio, negando iterum esse contra mentem Sanctorum Patrum; nam Sancti Patres, & Jura intelligenda sunt de minus tuta, vel improbabili, vel parum, aut exiguè probabili, aut etiam de dubiè probabili, non verò de practicè probabili, cujus fundamentum magnum est etiam comparativè ad fundamentum oppositæ sententiæ, proindeque dignum ad impetrandum assensum prudentem à virò litterato.

301 Respondetur quarto, dato, quòd multi Sancti, & antiquiores Doctores tenuerint eam sententiam, non sequitur, quòd decursu temporis ex novis fundamentis, & rationibus gravissimorum Doctorum pars contraria benignæ sententiæ non prævaluerit, ut multæ aliæ sententiæ modernæ, etiam in moralibus, prævaluerunt. Sic olim probabilior sententia erat, quæ docebat mortale esse celebrare Missam ante recitationem Matutini, & pro illa citat Cenedus in Can. qq. quæst. 3. triginta Auctores antiquos, inter quos est D. Antoninus, apud Leand. part. 6. tract. 8. de Hor. Canon. disp. 4. quæst. 104. & tamen decursu temporis, & ex fundamentis noviter inventis prævaluit opposita, hodie communior, & longè probabilior.

302 Secundum argumentum est; quia sententia probabilistarum, prout ab illis explicatur, non est practicè probabilis, eò quòd caret fundamento fide digno, & magno etiam comparativè ad fundamenta oppositæ sententiæ rigorosæ, quod movere possit intellectum hominis sapientis ad assensum; ergo tutà conscientia teneri non potest.

303 Respondetur, negando antecedens, & rationem, quâ falsò nititur, ut ostenditur

primò; nam, ut optimè docet Reverendissimus P. Thyrsus, supra laudatus, Disert. 1. §. 6. *dari opinionem verè, & certò probabilem absolute, & in se de honestate, & licentia actus nihil est re ipsa, & seclusa contentione de nomine, quàm aliquos viros probos, & sapientes post diligencem veritatis inquisitionem, id est, post accuratum studium, & diligens examen rationum, & fundamentorum pro una, & altera parte citra passionem, & culpam judicasse illum actum esse honestum, vel saltem licitum, & lege Divinà non prohibitum ob fundamenta, quæ illis visa sunt magna, & gravia, ac digna impetrare assensum ab homine perito, & prudente, id est, ob fundamenta, quæ infra infallibilitatem, & evidentiam illis visa sunt urgentiora fundamentis partis contrariæ; nullus enim vir prudens, probus, & doctus judicare potest rem esse licitam, quin pro hac parte inveniat majus fundamentum, quàm pro contraria.* Hoc ipso, quòd illi probi, & sapientes ita judicaverint, & postea non sit inventum aliquod argumentum, quod communiter apud doctos illam sententiam de falsitate convincat, nec prodierit aliquod Ecclesiæ decretum, quo illa doctrina notà aliquà afficiatur, censetur illa opinio absolute, & in communi æstimatione probabilis, & eò censetur probabilior, quòd plures, & graviores habuerit patronos. Hæc ille sapientissimè.

304 Inquiri nunc; Quale ex his omnibus, & singulis requisitis desideretur ad practicam probabilitatem benignæ sententiæ? Desiderantur ne viri probi, & sapientes, qui illam docuerint? Ita multi sunt, ut pro uno stante pro contraria sententia rigida, benigna decadem opponat. Desideratur ne in illis Auctoribus diligens inquisitio, & accuratum studium rationum, & fundamentorum utriusque sententiæ? ostendant aliquam vel minimam de novo instantiam, vel textum, quæ illorum acumina, & studium subterfugerit. Postea verò prodiit ne aliquod decretum Pontificium, quo illa doctrina notà aliquà afficiatur? Prodiere certè multa juxta illam decernentia. Superest ergo, ut sit practicè probabilis, etiam juxta principia antiprobabilistarum.

305 Ostenditur secundò; quia multi illi æquè probi, atque sapientes Doctores accuratissimo studio, & stricto examine fundamenta, & rationes pro utraque parte lentè, ac mature per integrum sæculum, & ampliùs discusserunt; at apud illos adeo prævaluerunt fundamenta benignæ sententiæ, ut explosis fun-

fundamentis probabiliorum, unanimem consensum benignæ adhibuerint adeo firmum, ut P. Vasq. in Primam Secundæ q. 19. disp. 62. cap. 4. num. 14. illam veram existimet, & P. Suar. ibidem disp. 12. sect. 6. nu. 8. expendens fundamentum de lege non sufficienter promulgata, in eo casu dicat, *Neque contra hoc urget aliqua ratio; quia tunc re verâ non est contraria pars tutior in ordine ad conscientiam, neque ibi est aliquod dubium practicum, nec periculum*, P. Sanch. in Summ. lib. 1. cap. 9. num. 14. asserat multò probabilior, & lib. 1. de Matrim. disp. 41. num. 9. in fine illam vocat probabilissimam, quod idem judicat Palaus 1. par. trac. 1. de Consc. disp. 2. punct. 2. num. 2. Card. de Lug. de Pœnit. disp. 22. num. 39. ubi docens veram esse sententiam, asserentem Confessarium posse, & teneri ad sequendam opinionem probabilem pœnitentis contra probabilior, eo solo nititur fundamento ad probandam primam partem; quia, scilicet, unusquisque potest uti probabili opinione, relicta probabiliori. Cum igitur hæc ita se habeant, non videtur posse negari sententiæ probabilistarum probabilitatem practicam, ut modò gratis abstineam à majori probabilitate.

306 Dicent, laudatos Auctores docuisse sententiam benignam in alio sensu conformi ad opinionem rigorosam, loquebantur, scilicet, de opinione probabili absolutè, seu objectivè, at subjectivè probabiliori respectu operantis modo explicato à num. 267. Respondetur iterum, negando interpretationem; quia subsistere non potest, ut eodem numero ostensum est. Deinde ut apertè constet datam explicationem esse liberè, & sine subsistenti fundamento confectam contra normam certissimam Sanctorum Patrum, proindeque destruentem prorsus exactissimam subordinationem, & obedientiam intellectûs, & voluntatis tantoperè commendatam in subditis.

307 Evincitur primò, exemplo D. August. Epist. 118. in qua refert Divum Ambros. circa observantiam jejunii in sabbato, de qua dubium erat, consuluisse, & addit, *Ambrosius respondit se nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret; quia si melius nosset, id potius observaret*. Superaddit Aug. *Cùmque ego putarem nullà redditâ ratione, auctoritate suâ nos voluisse admonere, ne sabbato jejunaremus, subsequutus est &c.*

308 En Augustinus inter primos primus ipse Theologus non erubuit fateri, *nullâ additâ ratione, & auctoritate solâ suâ Ambro-*

sii viri doctissimi æquè, ac religiosissimi adduci posse ad amplectendam sententiam de non observantia jejunii in sabbato, quod certè neque de sua decorè, neque de Ambrosii litteratura, & religione justè præsumi faceret, si falsum, si absolum, & conscientiæ offensans existimaret, sequi opinionem Sapientum propter solam nudam illorum auctoritatem. Verum quidem est, quòd examinandum sit impensè, cujus sit auctoritas, An docti, An diligentis, An timorati Auctoris, de quo meritò credere non possim temerè, ac vano placendi, captandæque gloriolæ studio in eam sententiam prorupisse. De hoc tamen infra.

309 Deinde evincitur secundò; nam juxta ipsissimos antiprobabilistas, *Quando operanti apparet probabilior sententia rigida ex vi alicujus rationis primò ab ipso adinventæ, & ex proprio cerebro fabricatæ contra benignam communem, & probabilior, potest tunc prudenter discurrere: ingenium meum exiguum est, si comparetur cum acumine tot virorum sapientum, qui arbitrati sunt talem contractum, v. g. esse licitum. Forsan ratio, quæ magnam mihi vim infert, est merum sophisma, quod prævisum, & contemptum fuit ab illis Doctores, & fundamenta, quæ illos impellere ad ita opinandum, me parum movent; quia eorum vim non penetro; ergo prudentiæ erit rationem mihi occurrentem, ut validam, postponere tot Doctores auctoritati. Hoc discursu, inquiunt, poterit operans obtinere, ut sententia communis appareat illi absolutè verisimilior ob tantorum virorum auctoritatem, quàm sententia opposita, pro qua ratio illa ei occurrit. Hæc antiprobabilistæ, alieni jam à suo principio, ut ostenditur.*

310 Nam ipsi requirunt, quòd fundamenta sententiæ, secundum quam operans ponit actionem, appareant non solum probabilia objectivè, & prout sunt in mente aliorum Doctores, sed etiam appareant subjectivè verisimiliora oppositis contrariæ sententiæ; in hoc autè casu non apparent verisimiliora proprio, & à se invento fundamento; nam totus ille discursus nullam denuò intrinsecam vim detegit, vel addit fundamentis communis sententiæ, nec proinde facit, ut appareant intrinsecè verisimiliora proprio fundamento, sed solum superaddit extrinsecam auctoritatem, secundum quam nititur subicere intellectum ad assentiendum, non ob aliud motivum, nisi ob auctoritatem, ut dicunt, tantorum Doctores.

311 Infero ; ergo ad ponendam licite actionem necessarium non est , quòd fundamenta opinionis , quam aliquis sequitur in operando , appareant illi verisimiliora oppositis subjective , sed satis erit , quòd objective judicentur practice probabilia , quatenus ita illa judicarent gravissimi Doctores , quorum judicio confidere prudenter possum ad postponendam opinionem , cujus fundamenta mihi apparent probabiliora ; nam si prudenter possum presumere me falli in judicando fabricatam à me rationem fortiolem , & verisimiliorem esse comparative ad rationes communis sententiæ , cur non potero prudenter presumere me falli posse in judicando verisimiliora fundamenta sententiæ , quæ mihi apparet probabilior comparative ad aliam , quæ mihi apparet minus probabilis ?

312 Dicent ; in casu duarum opinionum , nimirum , probabilioris , & probabilis , non possum ita prudenter presumere ; quia rationes , quæ mihi apparent verisimiliores , ita etiam apparuerunt pluribus , & gravissimis Doctoribus , de quibus prudenter non possum presumere negligentiam , vel defectu ingenii , aut inordinato affectu ita judicasse , ut de me prudenter timere fas est . Benè quidem .

313 Sed supponamus opiniones oppositè contradictorias à suis ambas Auctoribus plenè discussas , quarum altera benigna à decem gravissimis , altera rigorosa à quinque non adeo gravibus Auctoribus defensa sit . Si fundamenta rigorosa appareant mihi verisimiliora , potero ne deferere rigorosam , quæ habet quinque , & amplecti benignam defensam à decem gravioribus , non obstante majori verisimilitudine rationum rigorosæ ? Si negent . Contrà infero ; ergo auctoritas plurium , & graviorum nihil suffragatur ad me excusandum ab obligatione orta ex majori verisimilitudine rationis , sive à me solo , sive cum aliis adinventis , ut optimè discurret Vassq. sup. cap. 4. num. 16. Ratio est ; nam sicut prudenter de me respectu multorum presumere possum , quòd fallar , ita prudenter presumere possum , quòd facilius quinque respectu decem Auctorum præstantiorum fallantur .

314 Si verò concedant posse me deferere rigorosam , & amplecti benignam . Subinfero : ergo major verisimilitudo , sive à me solo , sive à me cum aliis adinventis in fundamentis rigorosæ sententiæ , non ita me adstringit ad suæ sententiæ adhærendum , ut non

possim licite illam deferere propter solam auctoritatem Auctorum , quorum præstantiæ tantum deferro , ut quamvis illorum fundamenta mihi non appareant subjective verisimiliora , sed objective tantum verisimilia , sive probabilia , credere prudenter possum id provenire ex defectu mei intellectus , & non fundamentorum : quod certè commendatur Proverb. 3.5. *Ne innitaris prudentiæ tuæ* : & à Sanctis Patribus præscribitur pro norma Spiritualis vitæ .

315 Denique revocando discursum ad proprios terminos quæstionis , qua de agimus , si opinio benigna superabundat auctoritate plurimorum , præstantissimorumque Auctorum , non ita verò rigorosa , quamvis gratis permittamus illius fundamenta apparere verisimiliora , cur non potero licite in concursu probabilioris cum solum practice probabili deferere rigorosam , & amplecti benignam ex eo prudenti , & certo moraliter fundamento , quòd facilius potuerint pauciores , & non adeo præstantes Auctores , immò inter se ipsos nihil conformes , vel ignorare , vel falli , quàm tot quin plures Coryphæi rei litterariæ uniformiter in idem conspirantes , proindeque credere prudenter vim illam , si qua est , quam repræsentant fundamenta rigorosæ , sophisma esse , quod neque ego , neque illi philautiæ , sive amore proprio laudis obcæcati calluerunt , sicut tot præstantissimi , & omni exceptione ingeniosiores Doctores , qui post lentum , & maturum examen illud spreverunt juxta normam in cap. Ego solus dist. 9.

316 Tertium argumentum est . In concursu majoris probabilitatis cum minoris , sententia minus probabilis jam non manet practice probabilis respectu operantis . Nego antecedens . Probant ; quia in eo concursu rationes , seu major verisimilitudo probabilioris sententiæ ita vi suâ flectit intellectum ad assensum , & deprimit , ac evanescere facit rationes oppositas , ut appareant falsæ , proindeque indignæ ad impetrandum assensum à viro litterato , & prudenti .

317 Nego etiam probationem , ejusque falsitatem sic aperte ostendo ; nam vel illa major verisimilitudo , quanta est , in eo concursu cum minori excedit terminos probabilitatis , vel non ? Si excedit , manet extra controversiam , quæ versatur solum circa probabilia secundum magis , & minus , & non circa certa , & evidentia . Si non excedit terminos probabilitatis , seu opinionis , sequitur ,

H

quòd

quodd retineat adhuc annexam formidinem intrinsecam, & extrinsecam, nimirum, actum asserentem, Forſan opposita pars est vera.

318 Quæro modò, unde proveniat illa formido? nam si pars opposita apparet falsa, nullam prorsus causare potest formidinem; siquidem intellectus videns rationes oppositas esse falsas, nullum jam habet motivum ad prudenter formidandum in assensu partis verisimilioris. Si igitur formidat, signum evidens est, quodd rationes oppositæ non appareant falsæ, sed tanti ponderis, ut, non obstante majori verisimilitudine, adhuc faciant formidare magis prudenter, quàm faceret merus scrupulus.

319 Dicent. Formido illa non oritur ex judicio directo, sed oritur extrinsecè ex judicio reflexo rationis oppositæ, quatenus intellectus reflectens super illam, judicat posse esse veram: quod stare potest cum eo, quodd actus directus judicet rationem oppositam esse falsam. Respondetur, admissio illo judicio reflexo, supponi falsò, quodd judicium directum affirmet, vel judicet falsitatem fundamenti oppositæ sententiæ.

320 Primò; quia judicium directum est illud, quo intellectus factâ comparatione assentitur fundamento verisimiliori: hoc autem solùm præfert fundamentum verisimilius minùs verisimili, seu judicat fundamentum illud accedere magis ad veritatem, quàm oppositum, proindeque apparere magis verum moraliter, quàm contrarium; non enim judicat esse verum absolutè, & firmiter; quia videt fundamenta, etiam verisimiliora, esse fallibilia, & opposita, quamvis minùs verisimilia, posse esse vera. Unde tam longè est à judicando, quodd oppositum sit falsum, ut potiùs prudenter formidet, quodd possit esse verum.

321 Secundò; quia illud judicium directum, vel est, vel supponit examen, & discussionem fundamentorum utriusque sententiæ: sed in eo examine, & discussione, intellectus licèt cognoscat fundamentum oppositum esse minùs verisimile, non cognoscit esse falsum, immò, ut supponimus, cognoscit esse magnum etiam comparativè, & ideo aliquando suspendit deliberationem, & repetit examen; ergo per illud judicium directum non potest seriò judicare oppositum esse falsum, aliter assereret id, quodd neque apparet, neque videtur in objecto.

322 Quare judicium illud directum ad plurimum solùm poterit ostendere partem

oppositam in comparatione cum verisimiliori esse magis obnoxiam falsitati, non verò reprobare, ut falsam. Denique videant arguentes, an intellectus in eodem instanti, & circa idem objectum assentiri possit duobus illis judiciis, nimirum, directo asserenti rationes oppositas esse falsas, & indirecto affirmanti posse esse veras, atque ideo causantes formidinem.

323 Replicant. Major verisimilitudo in una parte facit aliquid amplius in parte opposita minùs verisimili, quàm facit æqualis verisimilitudo in utraque parte; sed æqualis verisimilitudo ostendit partem oppositam æqualiter verisimilem; ergo major ostendit oppositam non verisimilem, ac proinde falsam. Respondeo, negando consequentiam, quæ, ut legitime inferret, ita deberet concludere, ergo major verisimilitudo ostendit partem oppositam minùs verisimilem; quodd libentissimè concedimus.

324 Ratio est; quia major verisimilitudo, quàm major illa sit, est probabilis tantum, & inevidens; non potest ergo ostendere falsitatem in opposito, quodd fortasse est verum. Aliter dicant, si illud judicium majoris verisimilitudinis esset evidenter verum, quid amplius faceret, quàm ostendere, & reprobare oppositum, ut falsum? Nimiùm ergo exorbitat à vera doctrina, confundendo verisimilitudinem cum ipso vero evidenter cognito, tribuit verisimilitudini, quodd solius veri evidenter cogniti proprium est.

325 Additur, quodd intellectus in comparatione, & examine fundamentorum utriusque sententiæ, quamvis intendat, & scrutetur veritatem, tanquam finem, & suum objectum, non tamen format judicium absolutè de veritate alicujus partis; quia certò scit non posse illam evincere ex fundamentis, utpote probabilibus, proindeque fallibilibus. Solùm igitur judicat de majori similitudine veri, seu verisimilitudine, quodd satis est ad operandum securè in conscientia, cum Deus non obliget ad impossibile, quale est eruere veritatem certò ex probabilibus. Verisimilitudo autem potest esse in duobus secundum magis, & minus, sicut potest esse similitudo, quodd negari non potest; at non ita potest esse veritas; nam cum consistat in indivisibili, non recipit magis, & minus.

326 Ex dictis venit rejicienda doctrina Fagnani, Juris doctissimi, de Opinione probabilis, qui falcem mittens in messem non propriè suam, iuris potiùs, quàm conscientie

tia normas callere ostentat. Afferit enim num. 273. quod Sacri Canones, quando aliquam opinionem dicunt probabiliorem, illam unicè approbant, & oppositam damnant, ut falsam, ita ut non judicetur probabilis. Fundatur terminis Clem. unica de Summa Trinit. Unde quod una sententia dicatur probabilior per nomen comparativum, non sequitur, quod opposita sit probabilis; comparativum enim non semper importat positivum: sic Apostolus 1. ad Corinth. 7. ait. *Melius est nubere, quam uri*, & sic de aliis; & tamen comparativum *Melius* non importat positivum *Bonum*, id est, quod uri sit bonum.

327 Verum ut ab hoc ultimo incipiam, ex eodem Apostolo loco citato constat etiam comparativum importare positivum; nam loquens de matrimonio, inquit, *Igitur qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit*. En comparativum *Melius facit* cum positivo *Bene facit*. Jam sumus ergo pares auctoritate Apostoli. Cur autem diversimodè usurpetur aliquando comparativum? Grammaticos adeat, qui ignorat. Illa verò propositio, quod Canonistæ per comparativum, *Probabilior*, reprobent Positivum, sive Probabile, ut falsum, universaliter prolata sustineri non potest.

328 Et certè vidit ipse Fagnanus, quantumvis tergiversetur, in cap. Marth. §. Quæsisisti de Celebrat. Miss. in quo per partem probabiliorem defendentem in sacrificio Missæ aquam cum vino transmutari in sanguinem Christi, non reprobatur sententia negativa probabilis. Item in cap. Litteras de Rest. spoliat. in quo Pontifex proponens tres sententias, duas, scilicet, oppositas, & tertiam mediam, ait: *Nos autem ad præsens nullo de prædictis sententiis reprobamus, nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generari*. Qui textus aperte ostendunt insubstantiam doctrinæ universalis prædicti Auctoris; nam in primo approbatur una sententia probabilior, & non reprobatur opposita minùs probabilis, immò admittitur. In secundo verò capite nulla ex tribus reprobatur, sed approbantur omnes saltem negativè, quatenus Pontifex nulli præjudicare voluit.

329 Quartum argumentum. Negari non potest, quod saltem in concursu sententiæ probabilioris cum minùs probabili, fundamenta probabilioris vi suâ ita deprimant, & debilitent rationes minùs probabilis, ut redi-

gant ad exiguam probabilitatem damnatam ab Innoc. XI. propositione 3. Respondetur, negando antecedens, & illius probationem. Ratio est; quia vel loquitur de probabilitate extrinseca ab Auctorum auctoritate, vel de intrinseca rationum, & in neutra subsistere potest antecedens.

330 Non potest subsistere in probabilitate extrinseca; aliter quæro, quod auctoritas Divi Augustini pro parte, v. g. affirmativâ unius sententiæ sit major, utpote antiquioris, & veluti primi Magistri in re scholastica, quàm D. Thomæ, Bonaventuræ, & aliorum docentium partem negativam ejusdem sententiæ, apparebit ne alicui sano, & docto intellectui exigua auctoritas Divi Thomæ in concursu cum auctoritate Divi Augustini? Numquid auctoritas major D. Augustini detrahit, aut imminuit aliquid de magnitudine auctoritatis D. Thomæ? Certè hoc dicere perinde valet, ac obstinatè asserere Caucasum montem respectu Olympi esse exiguum monticulum, eò quod sit minor, seu non tam magnus, ut est Olympus.

331 Non potest subsistere in probabilitate intrinseca rationum, primò; quia non est dubium, quod in assensu aliquarum opinionum probabiliorum detur major formido, quàm in assensu aliarum similiter probabiliorum; non enim æquè facile assentimur omnibus opinionibus, etiam probabilioribus. Quæro modò, unde proveniat illa major formido in primis, & minor in secundis? Non ne à fundamentis sententiarum oppositarum? Ita sanè. Infero: ergo jam in comparatione probabilis cum probabiliori, aliqua probabilis conservat magnitudinem sui fundamenti, secundum quam causat majorem formidinem, & alia parvitatem, secundum quam causat minorem; ac per consequens fundamenta probabiliorum non ita deprimunt fundamenta probabilium, ut redigant ad exiguam probabilitatem, damnatam ab Innoc. XI.

332 Secundò, & explicatur magis. Ponamus duas opiniones probabiles tantum circa diversas materias, quarum una habet magnum fundamentum, & altera parvum, sive exiguum. Comparemus deinde ambas cum suis oppositis probabilioribus. Quæro, in hac comparatione fundamentum magnum primæ probabilis apparebit ne æquè exiguum, atque apparebit fundamentum parvum secundæ probabilis, vel non? Si apparebit; infero; ergo intellectus tuus in ea

comparatione neque benè, neque rectè ponderavit inæqualitatem fundamentorum duarum probabilium; cum æquè judicet de magno, atque de parvo, in quo egregiè fallitur, cum supponamus unum esse magnum, & alterum parvum in comparatione cum fundamento majori partis oppositæ probabilioris. Si non apparet æquè parvum; ergo in ea comparatione conservat suam magnitudinem, quæ si non æquat magnitudinem fundamenti probabilioris, superat tamen fundamentum parvum alterius probabilis. Idem concluditur in duobus fundamentis, seu mediis ejusdem opinionis minùs proabbilis ad probandum idem assumptum.

333 Supponamus minùs probabilem niti duobus fundamentis, seu mediis ad probandam suam veritatem, quorum unum est magnum, & efficax, aliud parvum, & minùs efficax. Comparentur deinde hæc duo fundamenta cum fundamento majori sententiæ oppositæ probabilioris. In hac comparatione ambo illa fundamenta probabilis apparebunt ne æquè exigua respectu fundamenti probabilioris, vel non? Quodcumque dederis, sequuntur illationes proximè factæ.

334 Neque dicant illud fundamentum esse magnum comparativè ad aliud parvum ejusdem opinionis probabilis, non verò respectu fundamenti probabilioris; nam hoc cum sit verisimilius, non secus absorbet magnum, & parvum, quàm lux æqualiter extinguit tenues umbras, ac tenebras magnas. Deinde erit magnum respectu alicujus intellectus, in quo oppositum fundamentum probabilioris non apparet verisimilius, non verò respectu intellectus, in quo fundamentum probabilioris apparet verisimilius.

335 Sed contrà. Quando inter se disparia comparantur ad tertium majus ambobus, quò magis unum excedit aliud sibi dispar, eò magis accedit ad tertium majus ambobus, v.g. lux, ut sex, quò magis excedit lucem, ut duo, eò magis, quàm lux, ut duo, accedit ad lucem, ut octo; ergo etiam quò magna probabilitas excedit exiguam, eò magis, quàm exigua accedit ad probabilitatem utràque majorem; proindeque major probabilitas, quæ minùs distat à magna, quàm ab exigua probabilitate, non potest se habere eodem modo, comparata cum magna, atque comparata cum exigua probabilitate; semper enim invenit majorem resistantiam, & magis veluti repatitur in vincenda, seu extinguen-

da, ut ajunt, magna, quàm in extinguenda parva.

336 Neque exemplum lucis respectu tenebrarum, & umbræ venit ad rem; nam magna, & exigua probabilitas non comparatur ad majorem probabilitatem, sicut tenebræ, & umbræ ad lucem, sed sicut lux remissior ad magis intensam; in omnibus enim relucet veritas, quamvis magis, & veluti intensius in majori probabilitate, & minùs, ac remissius in magna, & exigua. Ad id, quod additur de diversis intellectibus, respondeo esse liberè dictum; ut ostensum est supra.

337 Quintum argumentum, quò præcipuè nititur Mercorus part. 2. ab art. 3. est Adriani, & sic objicitur. Relinquere sententiam probabiliorē, & tutiorem propter minùs probabilem, & minùs tutam est agere contra propriam opinionem, id est, contra id, quod intellectus judicat verisimilius; agere autem contra propriam opinionem, vel est agere contra judicium conscientiæ, vel habere simul duos assensus contradictorios, quorum unus, v.g. dicit accipere aliquod ultra sortem mutui ratione lucris cessantis esse usuram, ac proinde illicitum: alter verò dicit accipere hîc, & nunc aliquid ultra sortem mutui ratione lucris cessantis non esse usuram, quæ sunt contradictoria; ergo.

338 Huic argumento tenentur etiam respondere antiprobabilistæ, qui fatentur subditum teneri sequi præceptum superioris, impositum juxta opinionem minùs probabilem, relictâ sibi probabiliori sententiâ: item Confessarium teneri ad sequendam opinionem pœnitentis, relictâ propriâ magis probabili, & tutiori; sed quia ipsi non facile, neque benè se ab illo expediunt, ut clarè hoc nos exhibeamus,

339 Supponendum est primò ex communi doctrina cum P. Suar. in 1.2. tract. 2. disp. 10. sect. 10. quòd intellectus quando non habet evidentiam de aliquo objecto, potest moveri à voluntate ad speciem actus affirmativi, vel negativi juxta doctrinam D. Thomæ lib. 3. Ethic lect. 13. ante medium, ubi ait: *Quia sunt contingentia operabilia, non cogitur ratio ad assensum huic, vel illi, sicut accidit in demonstrativis, sed in potestate habet homo, quòd assentiat uni, vel alii parti contradictionis, sicut accidit in omnibus opinabilibus.* Et iterum Primæ Secundæ qu. 17. art. 6. in corp. ibi: *Si igitur fuerint talia apprehensa, quibus naturaliter intellectus assentiat, sicut prima principia, assensus talium, vel disensus non est*

in potestate nostra, sed in ordine naturæ, & ideo propriè loquendo, naturæ imperio subiacet. Sunt autem quædam apprehensa, quæ non adeo convincunt intellectum, quin possit assentire, vel dissentire, vel saltem assensum, vel dissensum suspendere propter aliquam causam, & in talibus assensus ipse, vel dissensus in potestate nostra est, & sub imperio cadit.

340 Supponendum secundò, voluntatem non habere minus imperium supra actus intellectus circa objecta inevidentia, quàm supra suos; nam, ut benè Sparsa, subordinatio potentiæ necessariæ ad liberam instituta est à natura ad hoc, ut potentia libera habeat facultatem propriam eligendi inter actus potentiæ necessariæ, impediendo alios, & alios amplectendo, ad quod opus est, ut potentia necessaria liberæ subjiciatur quoad determinationem, ita ut per imperium voluntatis determinetur ad ea omnia, ad quæ potentia libera immediatè determinatur, volendo, vel nolendo. Hanc doctrinam firmat textus D. Thom. quæst. 6. de Malo art. 11. ad 10. ibi: *Dicendum, quòd de intellectu, & voluntate quodam modo est simile, & quodam modo dissimile: dissimile quidem quoad exercitium actus; nam intellectus movetur à voluntate ad agendum, voluntas autem non ab alia potentia, sed à seipsa &c.*

341 Supponendum tertio, argumentum propositum non procedere, quando motiva, & rationes unius sententiæ sunt evidentes, vel ita evidenter, & indubitatè verisimiliores, alterius verò oppositæ sententiæ adeo debiles, ut spernantur; nam tunc opposita non manet prudenter eligibilis. Procedit ergo, quando motiva, & rationes partis minùs probabilis non solum seorsim, sed etiam in comparatione cum probabiliore retinent magnitudinem suam, ita ut difficulter illis satisfiat, & cohibeantur, ne causent magnam formidinem in assensu partis oppositæ probabiliore; tunc enim censentur dignæ ad impetrandum assensum prudentem à viro docto, etiam in concursu cum probabiliore sententia. Quodcirca

342 Non approbo doctrinam P. Sparsæ ab art. 112. quatenus videtur requirere in opinione minùs probabili tantam vim, ut comparata cum probabiliore excessus istius sit dubius, & non manifestus, seu, ut inquit, indubitatus. Non, inquam, approbo; tum quia confunditur præsens difficultas cum alia, quando opiniones sunt æquè probabiles, & in nihilo exceduntur; parum enim

pro nihilo reputatur; tum quia nullum est argumentum, quod probabilitas redigat ad eas angustias.

343 Itaque in comparatione minùs probabilis cum probabiliore, magnitudo fundamenti minùs probabilis præter explicata num. 252. æstimanda est potius ab effectu, quem causat, quàm ab æqualitate cum fundamento probabiliore; si enim tale sit, & tam efficax, ut etiam in comparatione cum fundamento probabiliore negari omnino non possit sine ingenti formidine, neque affirmari prudenter, & sine temeritate possit, quòd Auctores, qui illud sequuntur, imprudenter, seu ignoranter operentur, tunc magnum planè est, quidquid sit, quòd parum, vel plus æquiparetur ad fundamentum probabiliore. Video certè, quòd ex his effectibus facile arguatur illa magnitudo respectiva, sed non video, quare cogamur ad illam quasi æqualitatem cum fundamento probabiliore.

344 Supponendum quarto, argumentum, ut rectè procecat, non debere fieri in sensu composito cum assensu probabiliore, seu verisimilioris, hoc est, postquam judicavi, & mecum statui partem unam habere majorem verisimilitudinem ad affirmandum actionem esse peccaminosam, quàm oppositam ad negandum, ita ut, retento iudicio affirmante actionem esse peccaminosam, assentiar oppositæ minùs probabili, asserenti non esse peccaminosam; implicat enim, quòd intellectus simul illos duos actus assensus peccati, & non peccati jungat. Quidquid meditatus sit P. Vasq. Prima Secundæ quæst. 19. disp. 62. à num. 10. ad conciliandos illos duos actus.

345 Procedit ergo in sensu diviso, sive in actu primo, quando intellectui nudo ab omni assensu, & dissensu proponuntur fundamenta, seu rationes utriusque partis, & licet aliæ appareant aliis verisimiliores, cum tamen non sint evidentes, sed fallibiles, intellectus manet indifferens ad assensum, vel dissensum, proindeque potest determinari à voluntate. His ita largiùs suppositis,

346 Responderur, concedendo posse intellectum determinatum à voluntatè agere contra propriam sententiam, id est, contra sententiam, quæ in actu primo apparet illi probabiliore, sequendo minùs probabilem, & minùs tutam, negando verò tunc agere contra propriam conscientiam; conscientia enim formaliter non consistit in majori verisimilitu-

militudine honestatis actionis objectivæ, immò neque in assensu directo ad maiorem verisimilitudinem, sed in iudicio reflexo, quo hîc, & nunc iudicatur talem actionem esse, vel non esse honestam, de quo suprà nu.293. quod iudicium non supponitur antecederet ad determinationem voluntatis, quando fundamenta utriusque partis proponuntur in actu primo; tunc enim intellectus potest determinari à voluntate ad assensum partis minùs probabilis.

347 Ratio est; quia nihil tunc necessitat intellectum ad assensum partis probabilioris; cum enim motiva sint inevidentia, & fallibilia, sicut non necessitant intellectum ad assensum, sed relinquunt indifferentem ad assensum, vel ad suspensionem illius, ita relinquunt indifferentem ad assensum, vel dissensum, ac proinde ad amplectendam partem oppositam minùs probabilem. Item; quia fundamentum, & motivum minùs probabilis adhuc in ea comparatione conservat suam magnitudinem, & dignitatem sufficientem ad impetrandum prudentem assensum intellectus rationabiliter operantis ex imperio voluntatis.

348 Confirmatur exemplo voluntatis; nam ut appositè D. Thom. quæst.6. de Malo art. 11. ad 10. *Sicut enim voluntas movetur ex necessitate ab objecto, quod est omnifariam bonum, non autem ab objecto, quod potest accipi secundum aliquam rationem, ut malum, ita etiam intellectus ex necessitate movetur à vero necessario, quod non potest accipi, ut falsum, non autem à vero contingenti, quod potest accipi, ut falsum.*

349 Rationem autem exponit Sparsa suprà art.117. nam motivum contingens, & fallibile, quamvis probabilius, semper apparet biceps; involvit enim perfectionem aliquam, ratione cuius fundat apparentem possibilitatem, & spem aliquam assequendi veritatem, si intellectus sibi adhæreat. Item involvit aliquam imperfectionem, utpote fallibile, ratione cuius gignit apparentem falsitatem, & fundat timorem impingendi in falsitatem sub ea consideratione. His positis, intellectus, quantum est ex se, non potest non hære; cum enim sit potentia necessaria, non magis propendens ad veritatem, quàm abhorrens à falsitate, & nihil appareat, quod necessitet magis ad assensum, quàm ad suspensionem illius, necessarium est, ut sub eodem motivo maneat ex se indifferens, proindeque determinabilis à voluntate, cui sub-

ordinatur in his circumstantiis ad assensum, vel suspensionem illius, prout voluerit. Hæc de motivo illo probabiliori solitariè sumpto.

350 Apponamus modò motivo illi probabiliori ex adverso alterum pro parte opposita minùs probabile, sed in comparatione cum illo adhuc conservans suam magnitudinem ad movendum intellectum ad sui amplexum, quantumvis etiam biceps, certè intellectus objecto illo probabiliori simul cum isto minùs probabili opposito non potest non manere magis anceps, & indeterminatus, non solum ad assentiendum, vel ad suspendendum assensum probabilioris, sed insuper ad assentiendum opposito minùs probabili, quod conservat vim suam ad attrahendum ad se intellectum, & per consequens ad removendum ab assensu probabilioris.

351 Igitur sicut voluntas in primo casu motivi probabilioris seorsim sumpti potest determinare intellectum vel ad assensum, vel ad suspensionem illius, ita in hoc secundo poterit determinare, vel ad assensum probabilioris, vel ad assensum oppositum minùs probabilis, vel ad suspensionem utriusque; nam si potest determinare, seu remove ab eo assensu intellectum ad omissionem, sive negationem assensus motivi probabilioris, quando ex parte opposita nihil apparet, quod moveat ad negationem, nisi tantum exercitium libertatis, à fortiori poterit illum remove, & quidem prudenter, ab eo assensu ad assensum oppositum, quando ulterius apparet aliquod motivum, licet minùs verisimile, quàm illud, dummodò dignum sit ad impetrandum assensum.

352 Nonnulla adornârunt effugia anti-probabilistæ. Primum est, quod maxima disparitas sit inter intellectum, & voluntatem. Ita etiam nos fatemur, & explicavimus suprà cum D. Thoma num.338. ubi etiam ex eodem Sancto Doctore ostendimus maximam convenientiam. Replicant. Voluntas in utraque parte oppositionis semper invenit rationem formalem, sub qua tendit, nimirum, bonitatem vel honestam, vel delectabilem, vel utilem; at intellectus non invenit in utroque extremo contradictionis rationem suam formalem, sub qua tendit, nimirum, verum, immò evidenter cognoscit illam reperiri in uno dumtaxat, quia evidenter cognoscit ex duobus contradictoriis alterum esse falsum, si alterum est verum: ergo.

353 Sed contrà; quia sicut objectum voluntatis est bonum, sive honestum, sive delecta-

lectabile, & utile, ita obiectum intellectus est verum, sive evidens, sive inevidens opinionis, vel fidei. Rursus, ut docet D. Thom. citatus num. 348, sicut obiectum voluntatis vel est bonum excludens omne malum, vel bonum, quod potest accipi secundum aliquam rationem, ut malum, ita obiectum intellectus vel est verum excludens omnem falsitatem, vel est verum, quod potest accipi, ut falsum; sed voluntas, licet necessitetur à bono excludente omne malum, manet indifferens ad bonum, quod potest accipi secundum aliquam rationem mali, ita ut, relicto majori, possit amplecti minus bonum; ergo etiam intellectus, quamvis necessitetur circa verum evidens, excludens omnem falsitatem, manebit indifferens circa inevidens, quod potest accipi, ut falsum, ita ut, relicto magis vero, determinari possit à voluntate ad minus verum, sive minus verisimile.

354 Deinde roboratur hæc doctrina, retorquendo replicam in adversarios. Supponamus, quod intellectus proponat voluntati obiecta duarum sententiarum extreme oppositarum, v.g. revelationem complicitis in confessione ad explicandum proprium peccatum, illicitam ex una sententia, & eandem licitam ex opposita sententia, valet ne voluntas (præscindendo modò à licito, vel illicito) se immediatè determinare ad amplectendum obiectum alterutrius sententiæ, vel non? Nemo certè negabit, quod valeat, cum nihil impediat; sed in utroque obiecto tam probabilioris, quàm probabilis apparet malitia secundum magis, & minus probabilis, & intellectus evidenter repræsentat voluntati ex duobus illis obiectis alterum esse malum, si alterum est bonum; ergo si voluntas, non obstante, quod in alterutra parte appareat malitia, & quod una ex illis sit mala, si altera est bona, potest se immediatè determinare ad unam, etiam intellectus poterit determinari à voluntate ad assensum alterius partis, non obstante, quod evidenter cognoscat veritatem reperiri in uno, & ex contradictoriis alterum esse falsum, si alterum est verum.

355 Ratio hujus est; quia licet intellectus evidenter cognoscat ex duabus sententiis alteram esse falsam, si alia est vera, etiam evidenter cognoscit duo, primum, scilicet, se non posse ex motivis probabilibus, & fallibilibus cognoscere certò, qualis nam ex illis sententiis sit determinatè vera, & qualis fal-

sa: secundum, motiva illa utriusque sententiæ esse certò, vel probabiliter probabilia secundum magis, & minus, dignaque ad impetrandum prudentem assensum à viro docto, & deinceps multoties falsa apparere probabiliora veris, ut circumfertur ex Aristotele. Superest ergo, ut intellectus maneat suspensus, & proinde determinabilis à voluntate ad magis, vel minus probabilem, seu verisimilem sententiam.

356 Dixi, probabilem, & verisimilem sententiam; nam sicut voluntas, quando obiectum bonum potest accipi secundum aliquam rationem, ut malum, non tendit in illud sub ratione mali, sed boni, ita similiter intellectus, licet tendat in probabile, quod secundum aliquam rationem potest apparere falsum, non tendit in illud sub ratione falsi, sed prout apparet verisimile.

357 Secundum effugium est. Doctrina communis de paritate, seu similitudine intellectus cum voluntate solum concludit, quod si intellectui proponantur duo obiecta disparata, quæ simul possunt esse vera, & ita unum esse verum non inferat alterum esse falsum, poterit intellectus ex imperio voluntatis assentiri uni, vel alteri; quia tunc eligit inter duo vera, sicut voluntas eligit inter duo bona.

358 Quàm futile sit hoc effugium non aliunde, nisi ex D. Thoma ostenditur, qui 2. 2. quæst. 1. art. 4. ait: *Assentit autem intellectus alicui dupliciter; uno modo, quia ad hoc movetur ab ipso obiecto, quod est per se ipsum cognitum, sicut patet in principiis primis, quorum est intellectus, vel est per aliud cognitum, sicut patet de conclusionibus, quarum est scientia. Alio modo intellectus assentit alicui, non quia sufficienter moveatur ab obiecto proprio, sed per quandam electionem, voluntariè declinans in unam partem magis, quàm in aliam; & si quidem hoc sit cum dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio; si autem sit cum certitudine absque tali formidine, erit fides.*

359 Considera modò, quàm manifestè opponatur illud effugium veræ, & planæ doctrinæ D. Thomæ. Quæro ab adversariis; Utrùm quando intellectui proponuntur duo obiecta disparata, quæ possunt simul esse vera, assentiat uni cum dubitatione, & formidine alterius, ut loquitur Angelicus Magister? Nemo certè affirmabit, cum pars opposita sententiæ disparatæ non opponatur, neque contradicat assensui alterius partis simili-

militer disparata; siquidem, ut fatentur, possunt ambæ simul esse veræ; ergo cum D. Thomas apertè loquatur de assensu cum formidine partis oppositæ, doctrina communis detorqueri non potest ad illud effugium liberè confictum, quòd intellectus solùm determinetur à voluntate ad assensum, quando proponuntur objecta disparata, quæ simul sint vera.

360 Confirmatur ulteriùs tradita hucusque doctrina ex admirabili epistola obedientiæ Sanctissimi Patris Ignatii num. 9. ibi: *Vis animi tametsi non eà, quæ voluntas pollet, libertate prædita est, atque ipsa naturâ feratur ejus assensus in id, quod sibi veri specimen præbet, tamen multis in rebus, in quibus, videlicet, cognitæ veritatis evidentia vim illi non infert, potest voluntatis pondere in hanc potius, quàm in illam partem inclinari.* Et iterum in fine: *Quæcumque superior mandat, ac sentit, eadem inferiori & recta, & vera esse videantur, quatenus, ut dixi, vi suâ potest voluntas intelligentiam flectere.*

361 Et ne dubitemus Sanctum Fundatorem loqui in casu, quo opiniones Superioris, & subditi opponuntur, prosequitur n. 12. *Non enim, inquit, ibi potest esse alacritas, ac diligentia, ubi animorum, sententiarumque dissensio; perit etiam exequendi studium, cum ambigitur, expediatne facere, quod jubemur.* Vides, quàm conformis sit nostra Sancti Parentis doctrinæ?

362 Tertium effugium est. Intellectus, utpote potentia rationalis, semper operatur propter aliquod motivum rationale; sed si, propositâ sententiâ probabiliori, determinatus à voluntate assentiatur minùs probabili, nullum habebit motivum, & rationem ad respondendum, si interrogetur, quare relinquat magis probabilem? quod certè est operari imprudenter, & irrationabiliter; ergo. Respondetur, negando minorem; assignabit enim easdem, quas voluntas assignare potest, si interrogetur, cur, propositis duobus bonis, determinetur ad minus, relicto majori?

363 Primò responderet nihil esse, quod vel physicè, vel moraliter illum necessitet, aut obliget ad non ita liberè assentiendum parti, quam voluerit: physicè; quia, ut ostensum est, quando objectum est inevidens, de hoc enim loquimur, manet indifferens, & determinabilis pro libito voluntatis: moraliter; quia in eo casu dubium est, quòd existat lex, vel præceptum; in dubio autem legis pos-

sessio stat pro libertate. Secundò; quia licet perfectius sit uti tutiori sententiâ, attamen cum nemo teneatur ad perfectius, & deinde aliquando appareat aliqua utilitas, & convenientia in amplectenda minùs tuta sine culpa, prudenter illam amplectitur, & prudenter operatur.

264 Ex dictis colliges posse à fortiori intellectum determinari à voluntate ad assentiendum parti minùs tutæ, quando opiniones sunt æquè probabiles, ut docent omnes probabilistæ. Quam doctrinam inconsequenter negant probabilioristæ, quatenus docent in eo casu teneri operantem ad sequendam tutiorem. Inconsequenter, inquam; nam, re benè perpensâ, reincident in negatam determinationem intellectus à voluntate.

365 Quæro enim; Intellectus in eo casu vel assentitur opinioni magis tutæ, vel non? Si non assentiatur; ergo imprudenter, & irrationabiliter operatur. Si assentitur; inquirō iterum; A quo movetur ad assentiendum potius parti magis tutæ, quàm parti minùs tutæ? ut enim supponimus, sunt æquè probabiles, & neutrius motivum est verisimilius alio: ergo in eo æquilibrio determinatur à voluntate.

366 Dicent determinari à motivo extrinseco, quòd, nimirum, in dubiis tutior pars sit eligenda. Benè; at quare non determinabitur ab illo alio, in dubio possessio stat pro libertate? Deinde premo ulteriùs evasionem. Principium illud extrinsecum nullam addit majorem vim motivo, sive fundamento intrinseco sententiæ ad determinandum intellectum magis ad sibi assentiendum, quàm opposito: vel si addit, etiam illud aliud principium, in dubio possessio stat pro libertate, addet majorem vim opposito fundamento, & per consequens intellectus manebit in eadem suspensione, & indifferentia ad utramlibet partem, nisi determinetur à voluntate. Ut igitur determinetur ad tutiorem, semper recurrendum est ad imperium voluntatis, quod negant.

367 Sextum argumentum est. Ideo posset aliquis licitè operari, eligendo sententiam minùs probabilem, ac minùs tutam, relicta probabiliori, & magis tutâ, quia prudenter operatur, nixus magno fundamento talis sententiæ; sed non potest prudenter operari. Nego minorem. Probat Fagnanus num. 66. ex Arist. 6. Ethic. cap. 5. ubi docet: *Prudentiam esse habitum agendi vera cum ratione circa ea, quæ sunt bona homini, atque mala,*
id

id est, ut explicat P. Vasq. in Primam Secundam pisp. 65. cap. 1. Est habitus, qui dicitur cum vera ratione bonum hominis, ut illud prosequatur, & malum, ut fugiat; non potest autem vera cum ratione dicitur, quod bonum sit relinquere sententiam manifestè tutiorem, & eligere minùs tutam; ergo qui ita operatur, non prudenter, sed imprudenter, proindeque illicitè operatur.

368 Hoc argumentum, si aliquid probat, probat utique etiam contra multos antiprobabilistas, docentes posse operantem, & teneri sequi sententiam probabiliorē: atqui sententia probabilior multoties est minùs tuta. Dicant ergo, quā ratione verā possit tunc prudentia dicitur bonum esse homini relinquere tutiorem prae minùs tuta, quamvis verisimiliori: nam major verisimilitudo non reddit illam sententiam magis, vel æquē tutam, ut contraria est.

369 Respondetur tamen, negando minorem, neque textus Philosophi illam probat; nam cum idem Aristoteles lib. 6. Ethicorum cap. 5. dicat: *Cum autem duæ sint animæ partes, quæ rationis capaces sunt* (scientifica, & opinativa) *prudentia alterius virtus esse videtur, id est, opinativa. Nam circa id, quod aliter se habere potest, & opinio, & prudentia versatur.* Non potest in adducto textu aliter intelligi, nisi quod prudentia humana sit habitus agendi cum vera ratione id, quod est bonum hominis, ut illud prosequatur mediis congruentibus, & ad id conducentibus. Uti autem opinione practice probabili, relicta tutiori, medium certè congruum, & satis verum, ac conducens est ad illum finem prudentiæ, quæ versatur etiam circa id, quod aliter se habere potest juxta explicatum num. 290.

370 Neque ex allegato testimonio ostenditur, quod sit incongruum medium illa electio opinionis minùs probabilis, neque quod prudentia humana obliget ad eligendum magis congruum, seu magis probabile. Ratio est; quia prudentia humana, seu humanus modus prudenter operandi, non potest in omnibus materiis controversis, & probabilibus exigere, ut procedatur semper viā tutiori; tum quia in infinitis opinabilibus multa sunt, de quibus dubitatur, quæ sint magis tuta: & impossibile est hoc ipsum assequi; nulla autem virtus obligat ad impossibile; tum quia nulla virtus obligat semper ad perfectiorem actum, si perfectus sufficit, & facilius est operanti, ut in presenti sufficit

juxta communioem tot litteratorum sententiam electio opinionis practice probabilis in concursu cum probabiliori.

371 Eadem explicatio adhibenda est auctoritati D. Thomæ 2. 2. quæst. 49. art. 7. ubi sic: *Ad prudentiam præcipue pertinet rectè ordinare aliquem in finem; quod quidem rectè non fit, nisi finis bonus sit, & id, quod ordinatur ad finem, sit etiam bonum, & conveniens fini.* Nam qui in operando utitur opinione practice probabili, relicta probabiliori, & tutiori, utitur certè medio bono, & convenienti juxta unanimem consensum ferè omnium prudentissimorum, & litteratorum elapsi, & labentis sæculi Auctorum.

372 Instant Auctoritate Juris Canonici ex cap. Juvenis de Sponsalibus, ibi: *In his quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus*: cap. ad Audientiam de Homic. ibi: *In dubiis semitam debemus eligere tutiorem*: cap. Si quis autem de Pœnit. quæst. 3. dist. 7. ubi sic ex D. August. *Ergo tene certum, dimitte incertum*: cap. Ne innitaris de Correct. cap. Per tuas de Simonia: cap. Inquisitioni de Sent. excomm. Ex quorum omnium doctrina, & decisionibus planè videtur probari contra benignam sententiam non posse operantem prudenter, nec proinde licitè eligere minùs probabilem, & minùs tutam opinionem, relicta probabiliori, & magis tutā.

373 Respondetur primò, textus in cap. Juvenis, cap. ad Audientiam, cap. Si quis autem, dupliciter posse intelligi; primò de dubio propriè dubio, sive practico, v. gr. quando quis dubitat practice, an hîc & nunc teneatur jejunare? & antequam judicet, an teneatur, vel non? seu antequam deponat dubium. Secundò de dubio probabili, sive de opinione, quando controversatur inter Doctores, v. g. an aliquis contractus sit licitus, vel illicitus? & altera pars controversiæ, sive dubii probabilis est minùs tuta.

374 Si intelligantur primo modo textus in dictis capitibus, continent præceptum; nam qui ita dubitat, antequam dubium deponat, tenetur observare præceptum, aliter peccabit, si cum eo dubio frangat jejunium; quia exponet se periculo frangendi præceptum, si datur; debet ergo prius formare conscientiam practicam, quod non sit præceptum. Si verò intelligantur secundo modo, non continent præceptum, sed tantum consilium, inducens ad eligendam tutiorem sententiam, relicta minùs tutā, quod certè perfectius

fectius est, at relinquens operantem liberum ad eligendam minùs tutam, si velit. In hoc sensu

375 Datam explicationem tenet D. Antonin. 1. part. tit. 3. cap. 10. ibi: *Sed ad hoc respondeo eligere viam tutiorem consilii est, non præcepti; aliter oporteret multos ingredi Religionem, in qua tutius vivitur, quam in sæculo.* Sylvest. verbo *Opinio* quæst. 1. ibi: *Nec obstat, quòd in dubiis tutior pars sit eligenda; quia non est in dubio, qui probabilibus rationibus flectitur ad unam partem.* Navar. in Manuali cap. 27. num. 284. ibi: *Quòd in dubio tutior pars est eligenda, nempe quòd procedit tantum in propriè dubio, quale non est, cum sufficiente auctoritate, aut ratione altera pars creditur, neque cum ex multis opinionibus una pro vera eligitur.* P. Vasq. suprà cap. 9. num. 45. P. Sanch. lib. 2. de Matrim. disp. 41. num. 9. consentit Sparsa in Append. ab art. 174. Caput Per tuas, agit apertè de scrupuloso Monacho circa Ordines, & non de dubio probabili.

376 Caput Inquisitioni, magis videtur tangere quæstionem præsentem, quatenus non de dubio agit, sed de credibilitate probabili nullitatis matrimonii in uno conjugè, stante altero pro valore, in quo casu ita decidit Pontifex, ibi: *Verum cum conscientia pulsat animum ex credibilitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra iudicium conscientie committat offensam.* Ex his tamen

377 Sic argumentatur contra benignam sententiam. Si liceret usus opinionis probabilis, in hoc casu non solum liceret reddere, ut decidit Pontifex, sed etiam liceret petere; nam supposità probabilitate unius partis contradictionis pro nullitate, opposita etiam pars pro validitate est probabilis; ergo secundum illam poterit licitè petere, sicut secundum aliam reddere, idque sive sint æquè probabiles, sive sit minùs probabilis pro valore. Eodem modo arguitur ex cap. Dominus de Secundis Nupt. cap. Per bellicam 34. quæst. 1. in quibus de similibus sermo est.

378 Circa explicationem allati textus vide, si placet, multa apud P. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 41. num. 45. Barb. in Collect. lib. 5. tit. 39. ad cap. Inquisit. apud Spars. in Append. ab art. 179. ubi ex Adriano Quodlib. 1. quæst. 2. punct. 3. ad 1. sic explicat: *Textus, inquit, loquitur in casu, quo conjux*

habens conscientiam probabilem, potest eam per contrarium actum deponere ex præsumptione bonitatis, quam habet de altero, firmiter, scilicet, tenens quòd nollit peccare mortaliter. Ergo si exigat, cum credat non exacturum, nisi certus esset causas, ex quibus hæc conscientiam format, falsas esse, jam credit esse matrimonium. Sic Adrianus, quo approbato,

379 Respondeo cum communi apud P. Sanch. suprà, Regin. lib. 31. num. 295. Filiuc. tract. 10. cap. 9. quæst. 12. à num. 343. Bonac. tom. 1. quæst. 4. de Matrim. punct. 4. à num. 3. citante Ledesm. & alios, in casu relato in cap. Inquisitioni conjugem probabiliter dubitantem de valore matrimonii posse, & teneri reddere, at non posse petere. Potest reddere primò; quia juxta doctrinam Adriani, posità petitione alterius conjugis, jam potest deponere iudicium probabile de nullitate, & formare prudentem conscientiam de valore matrimonii.

380 Ratio est; quia tunc jam habet præsumptionem benè fundatam in cognita probitate conjugis petentis, de quo credit, quòd non peteret, si judicaret copulam futuram mortaliter peccaminosam, immò etiam si non haberet magnum fundamentum validitatis matrimonii, quo ductus petitionem facit. Posità igitur hac præsumptione, & insuper accedente reciproca benevolentia utriusque adinvicem, potest conjux dubitans probabiliter, deposito illo iudicio probabili de invaliditate, formare iudicium oppositum de valore, & secundum illud licitè reddere, immò & deinceps petere, quod non poterat primò ante petitionem; quia cum non haberet sufficiens fundamentum, operaretur contra conscientiam, & exponeretur periculo fornicationis.

381 Potest reddere secundò, & tenetur, etiam si non habeat illud fundamentum de valore, atque ideo non possit petere; quia aliter coniux non dubitans habet jus petendi, & est in possessione pacifica illius, atque ideo fieret illi gravis injuria certa, si negaretur debitum propter solum dubium, etiam probabile, cum in dubiis melior sit conditio possidentis. Ex dictis manifestè patet ex cap. Inquisitioni nil deduci contra benignam sententiam; nam si intelligatur in sensu Adriani ex illo colligitur posse, relicta sententiâ tutiori, amplecti minùs tutam, sive sit æquè, sive sit minùs probabilis. Si intelligatur in secundo sensu, tunc non potest relinquere sententiam probabilem de nullitate, & petere;

re; quia pro opposita sententia de valore matrimonii nullum apparet fundamentum practicè probabile.

382 Adducitur etiam ab adversariis Clem. Exivi de Verborum significatione, in qua refertur fuisse quæsitum à Fratibus Minoribus: *An fratres ejusdem Ordinis ad omnia tam præcepta, quam consilia Evangelica ex professione sua regulæ tenerentur, quibusdam dicentibus, quod ad omnia, aliis autem asserentibus, quod ad sola illa tria obligarentur?* Quibus Clemens V. respondet: *Nos itaque attendentes, quod in his, quæ animæ salutem respiciunt ad vitandos graves remorsus conscientiae pars securior est tenenda.*

383 Ex hoc textu arguunt probabilioristæ ab probabilia; nam cum in memorato Ordine Seraphico tunc temporis (ut semper) extiterint viri doctissimi, inter hos absque dubio fuit illa controversia utrinque gravibus, & maturè perpensis rationibus, nec non utrorumque auctoritate suffulta, & Pontifici proposita; cum igitur Pontifex decidat partem securiorem esse tenendam, optimè, & apertè videtur inferendum inter probabilia semper adhærendum securiori sententiæ, relictâ minùs securâ.

384 Respondetur negando illatum in sensu à probabilioristis intento, nimirum, quod in concursu probabilium semper adhærendum sit sententiæ, quæ stat pro lege, & præcepto. Ratio manifesta est; nam, admittensâ probabilitate inter ea, quæ à viris Religiosis æquè, ac Sapientibus proposita sunt, Pontifex nihilominus in multis non est secutus partem stantem pro lege, & præcepto, sed partem benignam contra legem, ibi: *Vovens Regulam non potest dici teneri ex vi voti hujusmodi ad ea consilia Evangelica, quæ in Regula non ponuntur.* Et infra: *Nec tamen putandum est, quod Beatus Franciscus professores hujus Regulæ, quantum ad omnia contenta in Regula, modificantia tria vota, seu ad alia in ipsa expressa intenderit æqualiter esse obligatos, quin potius apertè discrevit &c.*

385 En Pontifex inter duas, ut ipsi volunt, extremè oppositas opiniones non decidit omnia pro securiore, hoc est, pro opinione stante pro lege, & præcepto, sed multa pro benigna contra legem, & præceptum; ergo in concursu opinionis tutioris, sive stante pro lege cum minùs tuta contra legem, non est semper adhærendum tutiori stanti pro lege, sed potest licitè, & sine ullo periculo eligi tuta.

386 Quare verba illa Pontificis, *Ad evitandos graves remorsus conscientiae pars securior est tenenda*, meo judicio, & magis appositè ad contextum Clementinæ, sunt intelligenda subjectivè, seu respectu ejusdem Pontificis, ita ut significet, pars securior est tenenda à nobis in decisione, nec gravando conscientias in levibus, neque exonerando in gravibus, non obstantibus rationibus æquè, vel magis probabilibus, quæ pro utraque parte propositæ sunt pro lege, vel contra legem. Consonat hæc explicatio his, quæ præmiserat suprâ, ibi: *Ad peragendum diligenter, quod petitur, studia nostra duximus convertenda, ipsaque dubia per plures Archiepiscopos, & Episcopos, & in Theologia Magistros, & alios litteratos providos, & discretos examinare fecimus diligenter.*

187 Observo denique in tota Clementina, quæ longissima est, proposita dubia semper vocari dubia, ibi: *Quædam, quæ dubium asserre poterant; & iterum: Itaque dubia per plures &c.* Denique infra: *Fuit hæsitatum, An fratres &c.* Quare poterant adhiberi hic eadem explicationes, quas suprâ dubiis adhibuimus.

388 Pro coronide tamen totius quæstionis operæ pretium judico pauca de distinctione dubiorum hîc adjicere. D. Thom. de Verit. quæst. 14. art. 1. inquit: *Dubitans non habet assensum, cum non inhereat uni parti magis, quam alii.* P. Suar. in 1. 2. disp. 12. sect. 5. num. 1. *Dubium, inquit, consistit in quadam mentis ambiguitate, & voluntaria judicii suspensione... quia, nimirum, voluntas non determinat intellectum ad alteram partem; quia non invenit sufficientem rationem.* Hoc ipsum dubium dividit Less. de Just. lib. 2. cap. 20. dub. 6. num. 45. cum aliis in dubium negativum, & positivum, seu probabile. Negativum datur, quando intellectus dubitat, nullâ occurrente pro alterutra parte ratione contradictionis, atque ideo manet suspensus. Positivum, sive probabile est, quando occurrunt rationes pro utraque parte contradictionis, & intellectus manet suspensus nulli parti consentiens.

389 Reverendissimus P. Thyrsus non admittit, illud dubium negativum dici posse dubium; quia in casu, quo pro neutra parte occurrit aliqua ratio dubitandi, datur potius ignorantia, quàm dubium; nam si dubitans interrogetur, cur dubitet? Respondebit certè: *Quia ignoro.* Quare aliter explicat dubium negativum; illud nempe constituens

in negatione, seu suspensione assensûs, quando pro utraque parte occurrunt rationes æquè probabiles, & intellectus ad neutram se determinat. Juxta quam explicationem, non assignatur, in quo consistat dubium positivum; ideo

390 Recedendum non est à communi doctrina, & respondendum oppositæ rationi, dubium non dici positivum, vel negativum à positivo assensu, & negatione illius, sed à causis, unde oriuntur ipsa dubia. Dicitur ergo dubium positivum, vel negativum à ratione dubitandi, vel negatione rationis dubitandi: si dentur rationes dubitandi pro utraque parte tales, quæ ad nullam determinant intellectum, sed potius causent suspensionem, seu negationem assensûs, vel dissensûs, dicitur dubium positivum: si verò intellectus dubitat de objecto, & nulla datur ratio, immò datur negatio rationum ad affirmandum, vel negandum id, de quo dubitat, quæ causat suspensionem, seu carentiam assensûs, vel dissensûs, dicitur dubium negativum. Itaque primum dicitur positivum à positivis rationibus, à quibus causatur; secundum negativum à negatione rationum, à quibus itidem causatur. Ita colligo ex P. Less. suprâ 33. dub. 8. à num. 64.

391 Ad id quod asseritur de ignorantia, dicimus in dubio negativo dari ignorantiam unius, & dubium alterius: datur quidem ignorantia rationum, at non objecti; de hoc enim datur dubium: ignoro certè rationes ad affirmandam, vel negandam paritatem, vel disparitatem stellarum, at non ignoro, quòd stellæ sint pares, vel impares; de hoc enim dubito, & scio optimè hoc esse dubium. Aliter quæro. Intellectus in eo casu eodem modo se habet ad objectum, seu ad paritatem, & disparitatem stellarum, atque ad rationes illam affirmandi, vel negandi? certè non; quia rationes prorsus ignorat, non ita verò paritatem, & disparitatem; siquidem de illis dubitat. Et in hoc sensu intelligo Sparsam in Append. art. 87. ubi subobscurè hoc videtur explicare voluisse. Expressè tenet Card. in Cris. Theolog. tract. 1. disp. 6. cap. 7. num. 115. & num. 126. ubi dicit dubium negativum esse fortius positivo; quia in illo minus fundamentum habet intellectus ad assensum, vel dissensum, quàm in dubio positivo. Sufficiant hæc generaliter dicta de opinione probabili, quæ longius, quàm erant in votis, excurrerunt. Qui multa velit legat Card. Terill. & Sparsam.

SECTIO SECUNDA.

Agit de reprobatione, vel electione opinionum, tam generaliter, quam respectu determinati Consilarii.

392 **C**UM non omnibus Consiliariis idem, & eodem jure incumbat onus præstandi consilium, aliis siquidem spontaneè, aliis ex officio, & ex his in diversis valde materiis, præscribi non potest regula generalis, quæ in multis exceptiones aliquas non patiatur. Quare, ut suis quæque locis commodè disponantur, quæ in primis generalia sunt, præmoneo tam in reprobandis, quàm in eligendis opinionibus, in sequentibus verò, quæ sunt specialia unicuique, inculcabo.

§. I.

Præmonet aliqua certò fugienda ab omni Consiliario in delectu opinionum.

393 **Q**UAMVIS ex his, quæ sect. proximè antecedenti tradidimus, facile intelligi possit, quæ opinio eligenda sit à Consiliario, vel secundum quam sententiam consulentem directurus sit, ex qua doctrina consequenter infertur, quæ opiniones ex diametro fugiendæ sint in consulendo, operæ pretium nihilominus duco aliqua circa hoc ultimum expressè Consiliarium meum præmonere. Quare

Primum præmonendum.

394 Non potest Consiliarius dirigere consulentem secundum sententiam, quam ipse tutò sequi non potest; vel quia cognoscit evidenter esse falsam ex principiis intrinsicis; vel quia apertè judicat esse improbabilem, vel dubitat, an sit probabilis, aut exiguæ probabilitatis, quamvis terminos probabilitatis non excedat, prout est prohibita ab Innoc. XI.

395 Ratio est; quia principium naturale prohibet velle alteri, quod tibi non vis. Deinde

inde juxta tradita disp. 1. num. 37. nemo potest proximum innocentem inducere in errorem, & malum, ac mali periculum; consilium autem illud ita erit, & fortasse magis tibi, quam consulenti; contingere enim potest, quod alius, præsertim indoctus, auctoritate tuâ ductus, solum materialiter peccet, & tota malitia formalis actionis, & effectus, ex illa secuti, refundatur in te, qui non solum contra charitatem, & virtutem offensam per actionem, sed etiam contra tertium fortè læsum peccabis. Vide dicta disp. 1. num. 40. Dixi secundum sententiam, quam cognoscit evidenter esse falsam &c. ut excluderem scrupulosos Doctores, qui sæpessapius probabilissimis etiam sententiis uti non audent, immò alios facilius, quam se, juxta illas dirigunt.

396 Neque contra dicta objicias. Juxta benignam sententiam à nobis approbatam potest quis, relicta probabiliori sententiâ, sequi solum practicè probabilem, & minùs tutam; sed opinio asserens operantem posse, relicta probabiliori, & magis tutâ, sequi minùs probabilem, quamvis illam judicet evidenter falsam, vel improbabilem, est probabilis, & illam tenent Angelus, Bossius tom. 1. de Const. part. 1. §. 22. num. 207. & iterum §. 19. num. 170. Pasqualig. in Decis. Moral. Decis. 22. Verricell. in Quæst. Moral. tract. 2. sing. quæst. 5. pro illa citatur P. Tanner. 1. 2. disp. 2. quæst. 4. dub. 3. num. 33. & alii, de quibus infra, agendo de opinione Pœnitentis: ergo.

397 Respondeo majorem esse veram, quando opinio minùs probabilis est practicè probabilis; ut autem sit practicè probabilis, non satis est, quod pro se qualescumque habeat Auctores, sed habere debet gravissimos, qui nitantur solido fundamento, & magno etiam comparativè ad fundamenta oppositæ sententiæ probabilioris, atque ideo digno ad impetrandum assensum hominis prudentis, ac litterati, qui illud sine gravi formidine negare non possit, nec sine temeritate damnare de errore Auctores illius. At verò neque fundamenta talis sententiæ sunt alicujus momenti, neque Auctores tanti, & tam famigeratæ auctoritatis, ut propterea intellectus hominis prudentis, & litterati moveri prudenter possit ad assentiendum tali sententiæ, relicta probabiliori. Vide dicta infra à num. 448.

398 Adverte tamen non sufficere præcisè, quod ego dubitem, an sententia opposita

probabiliori sit falsa, improbabilis, aut tenuis probabilitatis ad hoc, ut illam deferam, & teneam sequi probabiliores; nam dubium illud, vel est negativum, vel positivum. Si negativum, & alioquin illa sententia re ipsâ præter graves Authores solidis nititur fundamentis, perinde erit, ac scrupulus insufficientis ad rejiciendam talem sententiam, ut falsam, tenuis probabilitatis, vel improbabilem.

399 Si dubium est positivum, ortum præcisè ex eo, quod rationes probabilioris sint fortiores, vel quia Auctores contrarii illas censuras ferunt contra talem sententiam, tunc neque præcisè propter primum, neque propter secundum rejicienda: non primum; quia cum fortioribus rationibus partis oppositæ possunt stare fortes talis sententiæ: non secundum; nam multi sunt Auctores adeo sui judicii tenaces, & sibi ipsis placentes, ut facile allucinentur in contemnendis, damnandisque aliorum sententiis.

400 Quare ad rationabiliter dubitandum de probabilitate opinionum maturo opus est examine, ad quod perficiendum nonnulla suggerit media P. Cardenas part. 3. Cris. tract. 1. disp. 56. num. 599. Primum, quando Author illius non est exceptione major; non erit autem exceptione major, si conclusionem certò falsam doceat; si nitatur levi fundamento non satisfaciente; si varia improbabilia docuerit; si sit merus summista, compilator, & transcriptor aliorum sine examine, & discussione fundamentorum, ac solutione argumentorum.

401 Secundum, si est opinio unius, quam plures alii vel improbabilem, vel parum tutam, vel malè audientem apud Theologos, proindeque rejiciendam judicant. Tertium, quando dubitatur, an repugnet principio certo? Quartum, quando denique dubitatur, an ratio, & fundamentum sit ne leve, an grave? Hæc certè sufficientia media sunt ad dubitandum de probabilitate opinionis, & per consequens ad illam deferendam, ut improbabilem. Hæc eadem media inserviunt ad cognoscendam tenuem probabilitatem opinionis.

402 Adverte, quod inter opinionem tenuiter probabilem, & opinionem dubiè probabilem nulla, aut ferè nulla est differentia; nam tenuiter probabilis est, quæ licet apparenter videatur habere probabilitatem, nullo tamen solido fundamento nititur, sed tali, ut de illo, illiusque probabilitate viri sa-

sapientes post debitum examen dubitent; quapropter coincidit cum opinione dubie probabili. Quare neutra teneri potest, stante probabiliore.

403 Differt verò à certò probabili, & à minùs probabili, & à probabiliter probabili; nam prima nititur solido, & ut tali, à sapientibus æstimato fundamento. Secunda nititur etiam eodem fundamento, tam intrinseco, quàm extrinseco, quamvis comparato cum fundamento oppositæ partis probabiliore minùs efficaci. Tertia, quia in probabiliter probabili, quæ per actum reflexum sit etiam certò probabilis, formatur iudicium practicum de ejus probabilitate absoluta; at verò in tenuiter probabili, sicut in dubie probabili, semper est dubium practicum, quod tunc datur, quando dubito de probabilitate opinionis, sive de fundamento ejus, nec est ratio sufficiens ad tale dubium deponendum in praxi, quod aliter accidit in probabiliter probabili; nam ratione probabili, & sufficienti ostenditur ejus probabilitas.

404 Circa opinionem tenuis probabilitatis controvertunt aliqui; Utrùm ita prohibita sit, ut etiam in casu gravissimæ necessitatis, quando probabilior ad praxim reduci non potest, sequi non valeat? Emmanuel Filguera in Propositione 3. & post illum P. Card. 4. part. Dissert. 4. cap. 7. num. 48. respondent negativè, docentque prohibitionem, & censuras Innoc. XI. non extendi ad eum casum. Eodem modo coherentè dicent de opinione dubie probabili, & de alijs prohibitis, licet non de omnibus.

405 Ratio est; quia prohibitio Pontificis solùm afficit sententiam generaliter asserentem licere usum opinionis tenuiter probabilis, quæ terminos probabilitatis non excedat; at hæc sententia non asserit talem usum generaliter, sed solùm in casu urgentissimæ necessitatis, quando usus probabiliore est impossibilis: ergo illa censura non comprehendit hanc sententiam. Adde, quòd videtur jus ipsum naturale concedere, ut quando non possum alio uti medio, licetè uti possim eo, quod occurrit, & videtur prodesse posse ad finem, ut prodesse potest tenuis probabilitas.

406 Confirmari potest ex doctrina Navar. cap. Inter verba edit. Coroll. 53. n. 135. Sot. de Secreto Memb. 3. quæst. 2. conf. 3. P. Sanch. de Matrim. tom. 2. disp. 36. nu. 8. & in Summ. cap. 9. num. 25. Quia licet pec-

catum sit extra gravem necessitatem, & periculum baptizare infantem in lixivio, aut juscule, si tamen infans sit in periculo mortis, & impossibilis sit certa materia baptismi, seu aqua elementaris, potest licetè baptizari in lixivio, & juscule; nam licet opinio de lixivio, & juscule sit tenuis, & per consequens dubiæ probabilitatis, in eo tamen casu fit valde probabilis, & extrahitur à tenuitate probabilitatis per id, quòd probabilior sit impracticabilis.

407 Ratio hujus ultimi est; quia licet illa opinio extra casum necessitatis habeatur, & sit tenuiter probabilis propter tenue fundamentum, attamen in eo casu necessitas, & periculum gravissimum est specialis, & gravissima ratio pro augenda probabilitate talis sententiæ. Unde quamvis extra casum necessitatis afferat dubium practicum, non ita assert in illo, cum periculum gravissimum extrahat opinionem à tenuitate probabilitatis, & addat pondus, vi cuius pro illo casu jam non tenuiter, sed absolute probabilis manet. Quæ doctrina cohæret principiis aliorum, & P. Sanch. in Summ. lib. 1. cap. 9. num. 32.

408 Ex dictis inferunt AA. hujus sententiæ operantem in eo casu non solùm posse tutò sequi illam opinionem tenuiter probabilem, sed consequenter in eodem casu posse, relictâ probabiliore, illam amplecti, eò quòd pondus necessitatis, & periculi illam reddit non solùm æquè, sed magis probabilem, juxta doctrinam Navarri, & Sanchez sup. quod intelligi debet, relictâ probabiliore, eò quòd in eo casu ratione necessitatis, & periculi sit impracticabilis; aliter enim jam erimus extra casum necessitatis, & periculi. Quod dictum est de operante, dicendum quoque videtur de Consulente, cui aliorum doctrinam propono, ut certè probabilem.

Secundum præmonendum.

409 Non potest Consiliarius consulentem dirigere ad praxim secundum opinionem solùm speculative probabilem. Est juxta communem sententiam P. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 32. Petri Marchanth. in Tribunal. Sacr. tom. 1. tract. 5. quæst. 4. Joseph. Rochasult. in Prax. Theolog. Moral. tom. 2. pert. 3. lib. 1. cap. 5. num. 4. P. Ovied. par. 2. tract. 5. controvers. 3. punct. 1. num. 10. Ratio est; quia licet omnis practica conclusio deri-

derivetur ab speculativa, & per consequens tale debeat esse iudicium practicum, quale est speculativum dirigens voluntatem ad opus, nihilominus cum aliquando actio, quæ speculativè, & attentè præcisè ejus intrinsecâ naturâ simpliciter, & undequaque judicatur probabiliter licita, in praxi, sive hîc, & nunc possit esse ab extrinsecò, sive ex circumstantiis illicita, eò quod moraliter impossibile, aut valde difficile sit illam reducere ad praxim cum iisdem circumstantiis, sub quibus judicatur licita, & sine aliis, quibus vitietur, & fiat peccaminosa; ideo Confiliarius in ordine ad praxim non poterit dirigere consulentem secundum opinionem solum speculativè, & non practicè etiam probabilem. Ob hanc rationem plures Juristæ in praxi reprobant aliquas opiniones Duareni, Cujacii, Donelli, Antonii Fabri: quia dicunt esse Theoricas, sive solum speculativè, non verò practicè probabiles.

410 Exemplificatur, sive explicatur magis præcedens doctrina; nam juxta aliquorum sententiam conclusio speculativè, sive methaphysicè probabilis est, quod sit validus baptismus sub hac forma: Abluo te in nomine Genitoris, Geniti, & Spirati: item: Abluo te in nomine Christi; & nullus asserit absolutè, & seclusâ extremâ necessitate reduci posse ad praxim, sive conclusionem illam speculativam, nudè sumptam, esse practicè probabilem.

411 Item juxta nonnullorum doctrinam delectatio in aliquibus tactibus, resultans ex temperamento primarum qualitatum, est ejusdem speciei cum illis, quæ resultant ex tactibus corporis inanimati, proindeque speculativè, ac præcisè secundum suam naturam non est venerea, aut peccaminosa; & tamen nullus concedit, immò negant omnes talem sententiam esse practicè probabilem, & reduci posse ad praxim circumscripto omni peccato; quia rarò, aut nunquam fiunt præcisè propter illam puram delectationem, & sine mixtione, vel saltem periculo delectationis venereæ, & peccaminosæ.

412 Suprà positam doctrinam præter citatos tenent Cordub. lib. 3. quæst. 5. dub. 1. Ludovicus Lopez 1. part. Instr. in 2. editione cap. 135. §. ultim. Dian. tom. 9. tract. 6. Misc. Resol. 21. sine contra Joann. Sanchez, Narb. Mag. Serr. Pellizar. in Manual. Regul. tom. 1. tractat. 4. cap. 1. num. 12. Scob. in Select. disp. 54. num. 11. in prolog. cap. 3. num. 15. quorum sententia solum potest

esse vera, quando actio speculativè probabilis reduci potest ad praxim eodem modo, quo in speculatione consideratur, nihil ab extrinsecò, & in praxi vitante; hoc tamen modo non manet solum speculativè, seu secundum rei prædicata considerata, sed etiam secundum omnes circumstantias, proindeque probabilis in speculativa consideratione intellectus, seu in praxi. Circa hoc vide Card. in Crisi part. 3. Dissert. 13. cap. 1. à num. 18. Item P. Illsüng. in Arbore scientiæ lib. 1. disp. 1. art. 6. num. 69. ubi pro contraria præter citatos adducit Pasqual. & Franciscum de Lug.

Tertium præmonendum.

413 Consulendum non est secundum opinionem qualiscumque Doctoris, sive antiquioris, sive recentioris ex eo tantum titulo, quod sit impressa. Ut de Doctore Juniore docuit Joseph. Rochafull. in Praxi Theolog. Moral. tom. 2. part. 3. cap. 2. numer. 20. Ratio est, quia prælum, immò & approbatio Revisorum nullam intrinsecam, vel extrinsecam probabilitatem conferunt; nam illorum censura, & approbatio nonnunquam aliqua permittit, quia non sunt contra fidem, neque apertè pugnant cum bonis moribus; sicut ipsa Ecclesia ob eandem rationem aliquas non damnat, sed permittit sententias, ut notat Petrus Marchant. in Tribunal. Sacram. tract. 5. tit. 5. quæst. 3. quem sequitur Dian. sup. Resol. 60. Adde, quod censores non computantur inter Auctores, augentes auctoritatem extrinsecam, ut immeritò docuit Caramuel in Theolog. fundament. fundam. 58. num. 1715. & ideo non eximunt talem sententiam à censura propositionis 27. Alexand. VII. ut optimè notavit P. Card. in Cris. 1. part. disput. 11. cap. 12. à num. 300.

414 Practica igitur probabilitas, requisita ad tutò consulendum, consistit in solido fundamento à nobis sæpe explicato, & in auctoritate non qualiscumque Doctoris, sed benè morati, & de Republica litteraria optimè meriti, de quo infra à num. 442. cujus etiam auctoritas ore tenus consulti sufficeret ad tutà conscientiam operandum, & à fortiori typis mandata: quia rationabiliter præsumi potest, non temerè, aut ignorantia ita judicasse, sed ex gravissima ratione, quam, vel ex alibi dictis supponit, vel ob brevitatis causam suppressit,

415 Hic venit limitanda aliquorum doctrina, quam tradit P. Scobar supra cap. 4. num. 27. ubi docet teneri posse, ut probabilem sententiam, & doctrinam ab aliquo Doctore incidenter adductam per modum argumenti, aut exempli ad explicandam suam conclusionem in altera materia, quamvis ab eodem, vel altero Doctore non proponatur resolutivè, vel per modum sententiæ propriæ.

416 Hæc doctrina, universaliter prolata, non placet; aperit enim latissimam viam ad laxandas conscientias. Ratio est; quia vel in eo casu operans ducitur auctoritate extrinsecâ Doctoris, vel intrinsecâ vi rationis, argumenti, & exempli. Neutrum autem est sine gravi periculo errandi. Primum; quia Doctores sæpenumerò licet utantur argumentis, & exemplis alterius, immò & oppositæ sententiæ ad stabiliendam, & roborandam suam, non ideo approbant talem doctrinam, immò potius quando talia argumenta, & exempla sibi objiciunt, studiosè curant illa diluere, & improbare; quod non potest esse signum approbandi talem doctrinam auctoritate suâ, sed potius reprobandi; non potest ergo auctoritas extrinseca talis Doctoris suffragari operanti. Secundum etiam non potest; quia vis intrinseca argumenti, vel exempli destituta auctoritate extrinsecâ, cum non penetretur, & percipiatur ab omnibus, non enim omnis fert omnia tellus, non potest quilibet tutò sibi confidere ad securè operandum eâ ratione, & exemplo adductus.

417 Dixi, universaliter; quia negari absolute, & planè non potest, quòd aliquando multi viri docti, perpenso, & examinato argumento, aut exemplo, adducto ab alio Doctore, fabricati sint novas alias sententias, ut videre est in multis tam nostri, quàm anteriorum sæculorum; hujusmodi namque homines, sicut ex marte proprio possunt invenire nova fundamenta ad erigendas novas sententias, cur invento ab alio exemplo, vel argumento illam fundare, & secundùm illam tutò operari non poterunt?

§. I I.

Utrum in casu gravis metus cadentis in virum constantem possit Consiliarius uti supra rejectis sententiis?

418 **R**esolutum manet Consiliarium non posse tutâ conscientiâ præstare consilium practicum, sive reducendum ad praxim secundùm opinionem, quam alii, ut probabilem, docent, ipse verò judicat falsam, vel tenuiter, vel dubiè, vel tantùm speculativè probabilem. Modò inquirimus; Utrum saltem adstrictus metu gravi, & cadente in virum constantem possit supradictis opinionibus uti in exhibendo consilio, in casu infra proponendo?

419 Pars affirmativa videtur deduci facile ex supradictis num. 406. de usu opinionis tenuis probabilitatis; nam si, urgente gravi necessitate, & periculo, potest quis licitè uti opinione tenuiter probabili, eò quòd jam necessitas, & periculum sufficiunt fundamentum rationabile ad prudenter extrahendam talem sententiam ab exigua, vel dubia probabilitate, & constituendam illam practice probabilem, etiam in præsentī casu urget necessitas, & imminet grave periculum, quod timetur, proindeque poterit Consiliarius eodem jure uti licitè talibus sententiis, & juxta illas præstare consilium.

420 Nihilominus cautè, & cum distinctione multa procedendum est in præsentī dubio, quod longè diversum est ab eo de tenui probabilitate; quod ut apertè videas, exemplifico casum in Consiliario, à quo consilium petitur circa indicendum bellum, vel inferendam pœnam Dynastæ, de quorum justitia est solùm tenuis, vel dubia, vel falsa apud Consiliarium probabilitas. Princeps verò consulens est adeo propensus, ac determinatus ad bellum inferendum, & pœnam, ut, si Consiliarius in contrarium suffragetur, iram Principis, & mortem sibi meritò timere debeat. Quæritur modò; Utrum Consiliarius exhibere possit licitè consilium, ut bellum, & pœna inferatur, secutus illam tenuem, dubiam, speculativam, & sibi falsam probabilitatem, ad hoc ut se liberet ab imminente ira, & morte, aut gravissimo damno? En casus.

421 Modò diversitas à supra data resolutione in casu tenuis, vel dubiæ probabilitatis. In isto namque casu necessitas excusans

sans operantem, oritur ab impossibilitate praxis probabilioris sententiæ, quæ tunc ad actum reduci non potest. At in præsentī non est impossibilis praxis probabilioris sententiæ, sed possibilis in Principe, cujus solum depravatus appetitus sævit in contrarium; seu ut brevius dicam, in primo casu necessitas est in utente practicè opinione tenuis probabilitatis, sed in nostro casu necessitas non est in utente, sed in consulente usum talis opinionis, seu necessitas non est in præticante opinionem objectivam, sed in inculcante, & utente reflexâ, & formali. Denique in primo casu neque Consiliarius inculcando, neque consultus praticans opinionem tenuis probabilitatis, urgente gravi necessitate, peccat; in secundo verò, dato quod metus liberet Consiliarium, non ita liberat Principem inferentem metum, si conscius sit probabilioris sententiæ. Quare diversimodè discurrendum est in uno, atque in altero casu.

422 Ante resolutionem tamen suppono primò, consilium illud non extorqueri eo metu in contemptum Religionis, potestatis, vel legis; nam si ita sit, mortem potius subire tenetur Consiliarius, quam consilio suo concurrere ad contemptum, in quo gravissimum semper committitur peccatum.

423 Suppono secundò, quod Consiliarius non possit evadere periculum, præmonendo Principem, vel consulentem de tenui, de dubia, vel speculativa tantum probabilitate, vel de falsitate apud se sententiæ, secundum quam præstat consilium, eò quod eà præmonitione plurimum infirmat iudicium Principis, & illorum, qui pro ejus voluntate suffragantur, proindeque majorem iram incurret; nam si possit ita præmonere, satisfaciet suæ conscientiæ meliori modo, quo poterit: sicut satisfacit medicus, qui infirmo medicinam applicat, quam ipse putat noxiam, si præmoneat nonnullos medicos sentire non esse noxiam, quamvis ipse contrarium judicet, ut docet P. Sanch. in Sum. lib. 1. cap. 9. num. 24. His præsuppositis,

424 Judico ut certum primò; Quando materia consilii erit in grave præjudicium Religionis, aut boni communis, Consiliarius, etiam imminente sibi ex gravi metu periculo vitæ, non poterit præstare consilium secundum opinionem tenuis, aut dubiæ, aut speculativæ probabilitatis, vel quam judicat falsam, quæ conducat ad tale præjudicium. Ratio est; quia grave præjudicium Religionis, & boni communis præponderat particu-

lari, & privato vitæ Consilarii; nam, ut sapienter P. Suar. de Conf. disp. 6. sect. 3. nu. 8. si moralis occasio hoc postulaverit, potest etiam lex humana obligare cum periculo vitæ præsertim ad conservationem Religionis, & boni communis.

425 Objicies. Bonum Religionis, & commune solum obligat ad non concurrendum ad illius damnum, & præjudicium certum; sed in proposito casu damnum, & præjudicium non est certum, immò nullum juxta illas opiniones, utpote probabiles, quamvis tenuiter &c. ergo.

426 Respondetur, negando majorem; nam bonum Religionis non solum obligat ad subeundam potius mortem, quam ad concurrendum ad illius grave præjudicium certum, sed etiam ad non exponendum illud gravi periculo talis præjudicii, quali exponitur per executionem consilii fundati in illis opinionibus, relictis probabilioribus, quæ, ut suppono, executioni mandari possunt à consulente. Confirmari potest; nam consulens exequendo tale consilium sub illa opinione, relictâ probabiliore, peccat contra bonum commune, & Religionis, eò quod utrumque exponat periculo, quod vitare poterat, utendo probabiliore sententiâ: ergo etiam Consiliarius, licet metu impulsus; metus enim, quamvis minuat, non tollit peccatum in eo, qui mori potius, quam actionem ponere tenebatur, cap. Sacris de His, quæ vi.

427 Extra bonum commune Religionis, & Reipublicæ multa sunt, quæ, metu cadente in virum constantem, non excusantur à culpa, & peccato, alia verò maxime, eò quod aliquæ actiones adeo malæ intrinsecè sunt, ut nec per Dei potentiam honestari possint, v.g. mendacium, juramentum falsum, pollutio &c. alia verò non ita malæ, ut honestari non possint, v.g. acceptio rei alienæ, invito domino, si res tibi concedatur à Deo, vel ab extrema necessitate in aliquibus casibus, occisio hominis, si fiat in justam defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ; alia denique actiones, quæ ex se neque honestæ, neque inhonestæ sunt, sed indifferentes, & possunt esse honestæ, vel inhonestæ ex præcepto Divino, vel humano præcipiente, vel prohibente; v.g. consecratio in duplici specie, & mixtio aquæ in calice consecrando, esus carnis in Quadragesima &c.

428 De primis docet cum communi Palaus tom. 1. tract. 2. disp. 1. part. 13. num. 3.

non excusari à culpa per metum mortis ; probat ex citato cap. Sacris ibi : *Cum ob nullum metum peccatum fieri debeat* . De secundis judicat aliquas excusari per metum . De tertiis denique absolute docet excusari posse à culpa per metum gravem . Quam doctrinam vulgariter receptam, invenies apud P. Sanch. in Summa multis in locis, ubi pro illa plurimos, & gravissimos Auctores citat . His igitur prælibatis, & in sua probabilitate transmissis, cum saltem nullus intermisceatur Divinæ, aut humanæ legis contemptus, quoad resolutionem nostri dubii

429 Judico probabilius secundò : Quotiescumque metus cadens in virum constantem, liberat operantem à culpa contra legem, vel præceptum, liberat etiam à culpa Consiliarium, ex eodem metu præstantem consilium juxta illas opiniones contra talem legem, vel præceptum . Ratio mihi est ; quia Consiliarius excusatur per illum metum à culpa, ponendo talem actionem ; ergo etiam exhibendo ex eodem metu consilium alteri ad illam ponendam juxta illas sententias.

430 Roboratur ; nam Consiliarius potest tunc jure optimo deponere suam sententiam probabiliorē, vel illi cedere, urgente gravissimo periculo ex metu, & judicare talem actionem esse licitam, proindeque se habere hîc, & nunc jus ad illam consulendam, non jam tenui, dubiâ, speculativâ, vel falsâ apud se probabilitate, sed practicâ, cum sibi moraliter impossibilis sit usus majoris probabilitatis ex gravissimo damno moraliter subeundo : ergo præstando consilium juxta illas sententias, excusabitur à culpa.

431 Dices . Ex illo consilio sequitur peccatum in inferente metum ; quia supponimus illum moveri à tali consilio : ergo Consiliarius movendo ad tale peccatum, illud incurrit . Respondeo, quidquid sit de antecedente, negando consequentiam ; nam Consiliarius in eo casu utitur jure, quod habet ad liberandum se ab imminente periculo per exhibitionem consilii, & hoc est, quod directè intendit, quamvis inde sequatur indirectè peccatum consulti ; habet enim jus ad utendum in eo casu illis opinionibus, ut se liberet ; nam, ut supponimus, lex, & præceptum non obligat cum tanto periculo : malitia autem inferentis metum non potest illum privare tali jure . Quare quòd ex consilio sequatur peccatum, non Consiliario, sed consulentis malitiæ tribuendum est : nam cum possit uti probabiliori sententiâ, liberè am-

plectitur dubiam per metum extortam.

432 Dixi, quidquid sit de antecedente ; nam vel inferens metum ignorat, quod illicitum sit, relictâ probabiliori sententiâ, uti tenuis, aut dubiæ probabilitatis &c. vel non . Si primum ; Consiliarius solum permittit peccatum materiale ex justa causa metus ; sicut Confessarius multoties ex justa causa illud permittit juxta dicta disp. 1. à num. 86. Si secundum, permittere potest peccatum formale ad redimendam suam vexationem ex metu gravi.

433 Declaratur exemplis ex communi doctrina . Primum exemplum est illius, qui necessitate pressus, ad securitatem gravis contractus juramentum exigit ab infideli, quem scit juraturum per falsos Deos, quamvis possit per Deum verum jurare . Secundum ejus, qui ex gravi necessitate à malefico potente solvere licitè maleficium, petit, ut solvat, quamvis prævideat soluturum illicitè ex pacto cum Dæmone . Tertium denique ejus, qui cum non possit ab alio mutuum sibi necessarium petere, ab eo petit, qui cum possit sine usuris dare, nihilominus prævidet non daturum sine usuris ; quæ omnes petitiones licitè fieri possunt, quamvis adimpleantur cum peccato concedentium.

434 Primum exemplum docent D. Aug. Epist. 154. ad Publicolam, D. Thom. 2. 2. quæst. 908. art. 4. ad 4. & caput Movet te 22. quæst. 1. & cum illis Gabriel. 3. disp. 39. qu. 1. art. Leonard. lib. 2. de Just. cap. 42. dub. 20. num. 50. Graffis 2. part. Decis. lib. 2. cap. 4. num. 13. Dried. lib. 1. de Libert. Christ. mihi cap. 9. fine . Secundum etiam docet P. Suar. tom. 3. in 3. part. art. 4. disp. 18. colun. 2. & de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 18. nu. 8. P. Sanch. in Sum. lib. 3. cap. 8. num. 111. & de Matrim. disp. 96. num. 111. Azor. tom. 2. lib. 12. cap. 17. §. ult. Filliuc. tract. 24. cap. 8. quæst. 4. nu. 192. Bonac. tom. 2. in Primum Decal. præc. disp. 3. qu. 5. punct. 5. nu. 8.

435 Ratio est ; quia omnes memoratæ petitiones, urgente gravi necessitate, sunt licitæ petenti, proindeque petens habet jus ad illas faciendas, à quo jure privari non debet per malitiam concedentium, qui cum possint licitè, & sine peccato satisfacere petitioni, puta, jurando per Deum verum, solvendo maleficium sine pacto, & dando mutuum sine usuris, omnia ex sua perversa determinatione illicitè, & cum peccato faciunt, cujus peccati vitandi causâ non tenetur petens abstinere à petitione, & perpeti gravissimam neces-

necessitatem, quâ urgetur; quia charitas non obligat cum tanto onere, & damno proprio.

436 Similiter ergo Confiliarius, imminente gravissimo damno suo, præstare poterit licite consilium juxta illas sententias, quibus, urgente necessitate, uti potest, quamvis videat consulentem ex libera sua determinatione, relicta probabiliori, illis abusus illicite, & præsertim si Confiliarius insinuet tenuem probabilitatem, quâ nituntur. Hæc, salvo meliori judicio, propono absque Patrono, quæ si probabilia habebuntur, non parum est, dummodò in propositis terminis usurpentur, nimirum, quando damnum imminens est grave, at timor illius rationabilis, & non vanus. Et hæc non parum inservient Confiliariis Principum, præsertim quoties Principes exequendo consilium, non peccant.

437 Neque inferas: ergo Confiliarius ex eodem metu poterit præstare consilium pro absolute danda in absentia poenitentis. Nego illationem, primò; nam Urban. VIII. damnavit eam sententiam, uti falsam, temerariam, & scandalosam; ergo nullam habet etiam tenuem probabilitatem, ut juxta supra posita. Secundò; quia prohibuit Pontifex, ne unquam in aliquo casu, tamquam probabilis, defendatur, imprimatur, aut ad praxim quovis modo deducatur; quæ verba includunt etiam casum qualiscumque necessitatis, & metus.

§. I I I.

Quibus opinionibus Confiliarius tutâ conscientia uti possit?

438 **N**on est dubium, quòd ad evitandos omnino, & sine controversia scrupulos tutius sit in consulendo probabiliioribus uti sententiis; sicut in operando tutius, & perfectius est easdem amplecti, si stent pro lege, aut præcepto. Et certè regulariter loquendo, consilium dari debet secundum propriam sententiam, ut benè Filliuc. tract. 21. cap. 4. num. 149. nam regulariter de hac videtur interrogari Confiliarius, nisi aliud exprimatur, vel ex circumstantiis colligatur. Illud maximè observandum, ut in rebus Fidei, & Religionis semper securiora, seu juxta securiores sententias instruantur consulentes.

439 Quia tamen in multis materiis controversis non est facilis praxis probabilioris,

aut quia non ita facile decerni potest, quænam sit probabiliior opinio, quænamve tutior, eò quòd quilibet Auctor suam præ cæteris sententiam probabiliorem judicat; aut quia in multis casibus, attentis circumstantiis, non potest, neque convenit præstare consilium juxta probabiliorem, aut tutiorem sententiam; v.g. si consularis ante, vel post factum de eadem re topica, non videtur præstandum semper idem, & secundum eandem opinionem consilium; nam ante factum absterrendum est ab actione, si probabilius est mala, at post factum procurandum est remedium, si probabiliter non est mala, & favendum reo, ne gravissimæ poenæ onus incurrat. His suppositis,

440 Dubium mihi non est primò, quidquid probabilioriste reclament, Confiliarium absolute tutâ conscientia posse procedere in inculcanda sententia practicè probabili, relicta, quam ipse judicat probabiliorem. Ratio est; quia prudenter, & sine scrupulo potest secundum illam operari, ut latè propugnativimus; ergo etiam præstare consilium. Ita P. Sanch. in Sum. lib. 1. cap. 9. num. 19. P. Suar. de Poenit. tract. 3. disp. 12. num. 9. P. Vasq. in Primam Secundæ disp. 62. cap. 9. num. 47. Salas quæst. 21. tract. 8. disp. unica num. 85. Sayrus lib. 1. cap. 6. num. 11. non dissentit Filliuc. tract. 21. cap. 4. num. 149. fine, sequitur Bonac. tom. 2. disput. 2. de Peccat. quæst. 4. punct. 9. num. 6. Reginal. lib. 13. num. 97. Dian. cum communi tom. 1. part. 2. Dixi Confiliarium absolute, propter exceptiones in loco faciendas. Vide infra à num. 468.

441 Primum addit Dian. cum Salas, & Joan. Sancio in Select. disp. 53. num. 42. quòd aliquando non solum prudenter faciat ita consulendo, ut etiam docet Sanch. Becan. part. 2. tract. 1. cap. 4. quæst. 9. num. 16. sed etiam expediat secundum minus probabilem & benigniorem consilium dare, quando, videlicet, de benigniore liberante interrogatur, idque etiamsi consulens illam ignoret, ut addit Villalob. in Sum. tom. 1. tract. 1. dub. 12. num. 2. Ex qua doctrina rectè infert Dian. & alii secus dicendum, quando Confiliarius interrogatur determinatè de eo, quod ipse sentit; tunc enim tenetur explicare, quod ipse probabilius judicat, ne mentiat, & si utramque partem judicat æquè probabilem, vel hoc ipsum exponere, vel quam velit proponere, sicut in operando potest, quam vult eligere. Sed quid, quando

consulens nihil explicat? Respondetur, ut supra, nisi aliud ex circumstantiis colligatur, præsumendum esse, quod velit consilium juxta opinionem propriam Consiliarii, seu quam Consiliarius judicat probabiliorem.

442 Secundum addit cum P. Vasq. & Salas citatis, quod possit, relictâ propriâ, & sibi probabiliori sententiâ, uti solum practicè probabili, quando est in ordine ad eximendum consulentem, non ita in ordine ad obligandum, v. g. ad restitutionem; nam usus ille pro tunc videtur in præjudicium consulentis, qui præsumitur invitatus, & non velle obligari ex opinione solum probabili, quando pro exemptione sua habet probabiliorem.

443 Contrarium docet P. Sanchez supra num. 21. quem sequitur Bonac. tom. 2. disp. 2. de Peccat. punct. 4. num. 7. & quidem si attendamus ad præcisam rationem Consiliarii, doctrina P. Sanch. probabilior est; nam sive Consiliarius utatur eâ opinione ad eximendum, sive ad obligandum, semper utitur opinione practicè probabili, proindeque prudenter operatur, & licitè; ergo nihil est, quod illum obliget ad non utendum opinione practicè probabili in ordine ad obligandum. Neque per hoc decipit consulentem, cum opinio, ut supponimus, non sit falsa, sed practicè probabilis, & consulens non exigit à Consiliario consilium secundum probabiliorem. Neque denique præsumi potest invitatus in eo, quod ego relictus in mea libertate, utar opinione, quâ licitè uti possum. Superaddit P. Sanchez saepe prudentis Consiliarii esse non uti probabiliori sententiâ liberante, ne detur ansa abutendi illâ peccaminosè.

444 Dubium secundum est: Utrum supra tradita doctrina praticari possit, etiam in materia justitiæ? Affirmat P. Sanchez supra num. 22. ubi pro hac sententia adducit Vasq. disp. 63. cap. 1. & alios, inter quos P. Suar. tom. 5. in tertiam partem disp. 40. sect. 5. num. 6. Ratio est; quia in materia justitiæ non est aliqua specialis prohibitio, & recurrunt eadem rationes, atque in aliis materiis.

445 Oppositum tenet Valentia 2.2. disp. 5. sect. 7. punct. 4. ex eo argumento; quia Confessarius, & Consiliarius sunt, veluti iudices in foro conscientiae; iudex autem in foro externo tenetur ferre sententiam juxta probabiliorem sententiam. Respondere possent, esse diversam rationem; nam in iudice in primis

illi obstat propositio secunda damnata ab Innoc. XI. & nihil tale obstat Confessario, & Consiliario.

446 Deinde iudex ex contractu, aut quasi contractu inito cum Republica, & veluti imbibito in suo officio, tenetur ferre sententiam inter partes secundum id, quod magis æquum judicat; tenetur namque prospicere majori bono Reipublicæ meliori modo, quo potest, evitare querelas, acceptionem personarum, proindeque dissensiones, & solum attendere ad merita causæ. Si verò judicaret secundum opinionem solum probabilem, judicaret certè secundum id, quod æquum est, sed non secundum id, quod magis æquum est, proindeque prospiceret communi bono, sed non meliori modo, quo potest, ut tenetur; relinqueret enim locum querelis, acceptioni personarum, & dissensionibus; nam, relictâ probabiliori sententiâ, quæ favebat uni, & assumptâ minùs probabili faventi adversario, præberet fundamentum illi uni, contra quem ferret sententiam ad præsumendam acceptionem personarum, ex qua querelæ, & dissensiones orirentur in Republica.

447 At verò Confessarius, & Consiliarius non sunt iudices inter partes, sed in foro conscientiae exercent iudicium medicinale inter Deum, & hominem, dirigendo illum ad rectitudinem, quam Deus exigit in operando; Deus autem ad illam rectitudinem operationis obligat quidem, ut tutâ, non verò, ut tutiori viâ procedatur; atqui operans, seu dirigens secundum opinionem practicè probabilem, utitur tutâ viâ; ergo.

§. IV.

Utrum Consiliarius uti possit sententiâ unius tantum Doctoris?

448 **I**dem est, atque inquirere; An Consiliarius, relictâ probabiliori sententiâ, possit consilium præstare juxta sententiam probabilem unius tantum Doctoris? Affirmant multi sine ulla distinctione, in qua certè resolutione non levem irrogant injuriam gravioribus, & omni exceptione majoribus, & præcellentioribus Doctoribus, quorum auctoritatem æquâ librâ cum inferioribus tenuissimæ suppellectilis æstimant, non sine gravi damno conscientiarum. Quare ad temperandam universalem resolutionem

449 Supponendum inter Doctores alios esse

esse exceptione majores, alios verò non ita. Doctor exceptione major ille judicatur, qui nullam exceptionem patitur in doctrina, & moribus; nullam autem exceptionem patitur in moribus, si pius, & timoratus æstimetur: nullam verò in doctrina, si nihil docet, aut docuit non solum contra fidem, & bonos mores, sed etiam contra principium moraliter certum; nam contra certitudinem non potest esse opinio, si non levi fundamento nititur; nam etiam multi Authores levi fundamento nixi, non faciunt probabilitatem, etsi non sit merus compilator, vel transcriptor, sed utriusque partis fundamenta perpendat, & sibi oppositis satisfaciatur. Doctor verò non exceptione major judicatur ille, in quo aliquod ex dictis desideratur. His explicatis,

450 Respondeo Confiliarium non posse tutam conscientiam præstare consilium juxta opinionem unius qualiscumque Doctoris, relicta probabiliori multorum. Constat ex dictis supra num. 409. Deinde coincidit cum propositione 24. prohibita ab Alexand. VII. circa librum alicujus moderni Auctoris, quod sufficiat ad faciendam probabilitatem.

451 Poterit verò, si unus ille Doctor sit exceptione major. In hoc sensu intelligendus videtur S. Thomas Quodlib. 3. art. 10. ibi: *In his, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus Magistri &c.* Et quibusdam interpositis: *Qui ergo assentit opinioni alicujus Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium, sive contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari;* nam S. Antoninus 1. part. tit. 3. §. 10. expressè tenens hoc assertum, ex Alberto Magno sic explicat S. Doctorem: *Hæc verba D. Thomæ non possunt intelligi, nisi de his, ubi manifestè patet ex Scriptura, vel Ecclesiæ determinatione, quod sit contra legem Dei, & non de illis intelligit, ubi non apparet: alias sibi contradiceret in eodem libro, quod non esset credendum.* Stephanus Spinola disp. 3. sect. 4. ex allatis S. Thomæ verbis sic argumentatur: ergo in iis, quæ ad fidem, & bonos mores spectant, excusatur quis, sequendo opinionem sui Doctoris, si non sit erronea, & contra manifestum Scripturæ testimonium, quod est idem, ac quando est probabilis; quia exceptio firmat regulam in non exceptis. Stephanus de Champs in sua Quæstione Facti

cap. 5. pag. 18. numerat multos, & nobilissimos discipulos S. Thomæ, qui illius sententiam sic explicatam defendunt. In eodem sensu intelligendi sunt Navar. cap. 27. num. 288. P. Sanch. in Summ. lib. 1. cap. 9. num. 7. Valent. part. 2. disp. 2. quæst. 14. punct. 4. Sà verbo Dubium num. 5. Filliuc. tract. 21. cap. 4. à num. 134. Castro Palaus tom. 1. disput. 2. punct. 1. num. 12. Bonac. tom. 2. disput. 2. quæst. 4. punct. 9. num. 1. Dian. part. 4. tract. 4. Resol. 30. ubi citat Angel. Maroll. Eandem sequuntur Hostiens. Joannes Andreas, Ancaran. Alexand. de Nevo, quando favet valori matrimonii, & Alexander in cap. 1. nu. 281. extendit ad quamcumque causam piam. Novissimè tenet absolutè Carden. Cris. 1. tract. 1. disp. 11. cap. 7. num. 139. Posset etiam citari R. P. Thyrsus in Fundamento Theologiæ Moralis Dissert. 14. num. 12. nisi requireret, quod ille unus Doctor pro se alios allegaret, id quod quæstionem destruit.

452 Ratio est; quia opinio, licet sit multorum Doctorum, cum sit in materia non certa, sed tantum probabilis, non excludit grave, & non levis momenti fundamentum, quod in contrarium de novo, & ab aliis (ut in hac materia semper supponimus) non discussum adduci potest; sed auctoritas viri docti, & benè morati, omni exceptione majoris, quæ ex nullo capite infirmari potest, est, inquit P. Sanch. grave, & non levis momenti fundamentum, & potest facere probabilitatem, quæ componi possit cum majori probabilitate contrariæ sententiæ multorum; ergo. Confirmatur; quia videmus modò multas sententias, quæ olim sine controversia probabiliores habebantur, corruisse ab illo gradu probabilitatis per oppositas inventas primò non ab omnibus, sed ab uno Auctore, cui deinceps multi adhæserunt.

453 Majus dubium est; Utrum idem dicendum, quando sententia unius Doctoris exceptione majoris, opponitur sententiæ non solum probabiliori, sed etiam communi, & communiter acceptæ? Ratio dubitandi est; quia communis, & communiter accepta sententia ita rem certam facit moraliter, ut eo ipso contrarium non videatur possibile. Unde Angelus verbo Opinio 1. & Sylvest. apud P. Sanch. docent non licere deferere communem sententiam, nisi propter rationem certam, & convincentem.

454 Nihilominus P. Vasq. supra quæst. 19. art. 6. disp. 62. cap. 4. à num. 12. ubi dicit colligere hanc sententiam ex communi consensu

sensu DD. P. Sanch. suprâ num. 9. Azor. tomo 1. lib. 2. cap. 14. quæst. 2. & iterum ca. 17. quæst. 6. Valent. 1. 2. disp. 2. quæst. 14. punct. 4. Sâ verb. Dubium nu. 2. Dian. par. 4. tract. 4. Resol. 3. Leand. à Sacram. tom. 6. tractat. 8. disp. 4. quæst. 109. §. Igitur probo, ubi citat ultra 20. AA. docent absolute licere viro docto, perpenſis, & examinatis communis ſententiæ fundamentis, & invento novo, ac ſolido fundamento in contrarium, cui Doctores communis ſententiæ non ſatisfecerint, ſingularem ſuam opinionem, ut probabilem, amplecti, quamvis illa minùs tuta ſit, ut inquit Vaſquez, proindeque ſecundùm illam præſtare conſilium, & conſulens illi tutò acquieſcere.

455 Ducuntur textu in leg. Deo auctore Cod. de Vetere jure enucleando, ibi: *Cum poſſit unius forſan, & deterioris ſententia multos, & majores aliqua in parte ſuperare.* Ratio ex Sanchez eſt; quia ſæpe Doctores poſteriores priorum ſententiæ adhærent, ſolâ eorum auctoritate ducti, nec ejus rationibus expenſis.

456 Advertit P. Sanchez non crebrò, & paſſim relinquendam eſſe ſententiam communem propter opinionem unius Doctoris, & ſi communis ſententia ita in praxi ſit recepta, ut pro ſerè certa habeatur, judicat nullo modo eſſe deferendam. Circa hoc ſecundùm judico difficillimè quidem eſſe deferendam, at poſſe deferi in aliquo rariffimo caſu, quando argumenta, & rationes unius Doctoris licèt evidenter non convincant, apertè tamen communis ſententiæ fundamenta infringunt; nam tunc tales rationes conjunctæ cum auctoritate talis Doctoris, ſatis fundant probabilitatem ad tutò amplectendam doctrinam talis unius Doctoris, non obſtante vulgari acceptione, & æſtimatione communis ſententiæ probabilioris, quæ, ut ſuppono, terminos probabilitatis non excedit: ſecus verò erit, ſi rationes tales non ſint. Adde, quòd in facta hypotheſi ſententia unius Doctoris evaderet probabilior ab intrinſeco, licèt ab extrinſeco ſingularis. Quid enim magis deſiderari poteſt, ut ſententia aliqua ſit probabilior ab intrinſeco, ſi pro illa habetur fundamentum grave, ab aliis non diſcuſſum, quod apertè infringat rationes oppoſitas?

457 Ex dictis planè inferitur traditam doctrinam extendi non poſſe ad virum indoctum, vel parum verſatum in rebus moralibus: hic namque non tantùm ſibi fidere po-

teſt, ut, relictâ communi ſententiâ, conſilium præſtet ſecundùm opinionem unius Doctoris, quamvis exceptione majoris; cum enim non poſſit perpendere fundamenta, & eorum vim ex æquo ponderare, facilè judicabit probabile, quod tale non eſt, & ſic imprudenter deſertâ tutâ viâ, conſulentem in errorem inducet. Debet ergo & ipſe Doctores conſulere de tali opinione, ut non tam ſuo, quàm Doctiſſimorum judicio conſulentem ducat viâ non tritâ.

458 Clarioris tamen ſuperioris doctrinæ gratiâ examinandum hîc venit, quam vim, & apud quem habeat auctoritas Doctorum ad pacandam conſcientiam operantis, vel Conſiliarii? Ante reſolutionem certum eſt primò, auctoritatem Doctoris præſertim Theologi, & utriusque Juris non conſiſtere in ſola ſcientia, prudentia, & bonis moribus; nam hæc omnia, ſi occulta ſint, nihil profunt ad auctoritatem apud homines; ſunt enim, quaſi theſaurus abſconditus in agro, qui quândiu non invenitur, non eſt, qui emat illum.

459 Certum eſt ſecundò, auctoritatem Doctorum non eſſe æqualem in omnibus, & ideo aliquos dici primæ, alios ſecundæ, alios tertiæ claſſis, ut videre eſt apud Azor tom. 1. lib. 2. cap. 4. ubi claſſes Auctorum ſecundùm antiquitatem temporum deſcribit. Certum eſt tertio, auctoritatem plurium prævalere auctoritati unius ejusdem claſſis, & unius primæ prævalere multis ſecundæ claſſis. Certum denique eſt quarto, auctoritatem Doctoris poſſe ſumi ſeorſim, ſeu, ut ita dicam, nudè, & non attentis fundamentis, quibus innititur, vel ſimul innixa fundamentis: v.g. Doctor, de cujus auctoritate nemo dubitat, conſultus, an potio Chocolatica jejunium frangat Eccleſiaſticum? affirmat, aut negat, vel nullis adhibitis rationibus, vel adhibitis. His præſuppoſitis,

460 Reſpondeo primò, auctoritatem unius Doctoris, exceptione majoris, ſeu primæ claſſis nudè ſumptam, ſeu aſſerentis tantùm, & non probantis opinionem contra communem, & ut certam habitam, ſententiam non ſufficere viro docto ad tutò deferendam communem, & conſulendam ſententiam illius Doctoris. Ratio eſt; quia talis auctoritas nudè ſumpta, in tantum redderet probabilem aſſertionem contra communem, in quantum talis Doctor præſumeretur ex ſcientia loqui, ſeu cum fundamento probabili; ſed quando nudè proſert propoſitionem contra communem, & communiter ut certam habi-

habitam, sententiam, non datur locus, & fundamentum prudens ad talem præsumptionem, sed potius ad contrariam.

461 Probatur; nam auctoritas, & æstimationo multorum, seu omnium, etiam primæ classis, qui stant pro communi sententia, praxi, & rationibus roborata, ita præsumitur moraliter certa, & urgenti fundamento stabilita, ut debilitet, & prorsus enervet nudam assertionem unius, ac nullum relinquat locum viro docto ad præsumendum illum unum ex scientia proferre sententiam; nam contra præsumptionem certitudinis non potest esse præsumptio probabilitatis; quia una præsumptio tollit aliam, cap. Tua nos de Sponsalibus. Additur; nam quoad auctoritatem sunt multi ejusdem æstimationis contra unum, & præterea auctoritas multorum pugnat rationibus contra unum imbellem; ergo auctoritas ipsius prudenter præsumi non potest posse subsistere contra omnes alios, qui in unum conspirant.

462 Respondeo secundo. Auctoritas unius Doctoris exceptione majoris, nixa solido, & gravi fundamento, potest facere probabilitatem sufficientem ad hoc, ut Confiliarius tutâ conscientiâ, relicta communi sententiâ, consilium præstet ex mente talis unius Doctoris. Ratio est; quia in materia topica, & probabili, probabilitas communis sententiæ optimè stare potest cum probabilitate sententiæ oppositæ unius Doctoris; nam cum opinio communis sit fallibilis, & inevidens, non excludit, neque impedit, quominus inveniri possit novum fundamentum grave, quo contrarium per unum Doctorem fiat æquè, vel saltem practicè probabile; & certè ita multæ opiniones unius Doctoris olim contra communes, hodie vel æquè, vel magis communes sunt.

463 Neque ex dictis sequitur, quod auctoritas Doctoris exceptione majoris, deprimatur ad gradum Doctoris inferioris ordinis ex eo, quod nudè sumpta, nihil magis prævalet, quàm illa contra communem sententiam, & simul cum gravi fundamento idem conficiat, quod auctoritas Doctoris inferioris notæ. Respondeo enim, negando sequelam; nam licet auctoritas Doctoris exceptione majoris, nudè sumpta, sive nudâ assertionem nihil prævaleat contra communem sententiam, nixa tamen gravi fundamento potest reddere probabilem sententiam contra communem in rebus topicis, ita ut illius sententia tutò amplecti possit. At non ita po-

test Doctor inferioris ordinis, cujus fundamentum, nisi manifestè convincat, vel juvetur aliorum auctoritate, tutò amplecti non potest.

464 Ratio utriusque est; quia pro Auctore exceptione majori stat præsumptio scientiæ, ac doctrinæ, pro Auctore verò inferioris ordinis non ita; de hoc enim sine injuria dubitare possum, an rectè perpenderit, & solidè stabiliverit fundamenta; atque ideo ejus doctrinam sine diligenti examine tutò amplecti non possum.

465 Quod non ita est in Doctore exceptione majori, cujus doctrina quamvis mihi videatur minùs probabilis, præsumptio, & æstimationo, quæ pro illo stat, prudenter suadere potest mihi hoc provenire ex defectu ingenii mei, quod non tam altè fundamentum penetraverim, vel ex limitatione meæ scientiæ potius, quàm ex judicio, & litteratura tanti viri. Unde sub hac prudenti præsumptione tutò sequi possum illius doctrinam, quamvis contraria mihi probabilior appareat; sapit enim superbiam credere me studiosius illo discussisse fundamenta, & illius doctrinam ponderasse.

466 Ex hucusque dictis facilè deducitur diversimodè inservire auctoritatem Doctoris respectu viri docti, atque respectu indocti; nam respectu indocti sufficit fama publica doctrinæ, & probitatis talis Doctoris; cum enim per se non possit illius doctrinam, & probitatem aliunde cognoscere, quàm ex fama publica in urbe, provincia, vel regno concordi, eâ famâ ductus, prudenter sequitur doctrinam, immò & nudam assertionem talis Doctoris, ad communiter operandum, quando non constat illum recedere à communi via, & segura: nam si constaret, vel prudenter id timeretur, tunc dicendum, ut suprâ num. 457.

467 At respectu viri docti non sufficit nuda auctoritas extrinseca, sed requiritur notitia penitior, experimento, vel per viros doctos comparata; tenetur enim ad majorem diligentiam doctrinæ, cui se fidat ad operandum, vel consulendum, quam ipse potest adhibere. Dixi, ad operandum, vel consulendum; nam ad damnandam, vel reprobendam sententiam Doctoris exceptione majoris, etiam contra communem, non minorem certè requirerem diligentiam propter injuriam, inde emanaturam contra famam publicè acquisitam à tanto viro.

§. V.

*Deciduntur nonnulla alia dubia concernentia
ad Consiliarium.*

468 **P**rimum dubium est: Utrum possit Consiliarius modò secundum unam, & modò secundum oppositam sententiam præstare consilium? P. Vasq. sup. disput. 62. num. 47. P. Sanch. in Summ. loco cit. cap. 19. num. 20. & idem à fortiori Diana, qui hanc doctrinam extendit ad judicem tom. 1. tra. 13. Resol. 3. & citat Valerum in Differ. utriusque juris Diff. 3. num. 1. affirmant posse Consiliarium tutò uti eâ sententiarum varietate. Ratio esse potest; quia, ut supponimus, utraque pars sententiæ, vel est æquè practicè probabilis, vel una practicè probabilis, quamvis alia sit probabilior; in utroque autem casu potest unam præ altera tutò eligere, aut vice versâ ad operandum; ergo etiam ad præstandum consilium, modò secundum unam, & modò secundum alteram, dummodò ferventur limitationes, quibus hac in re utuntur Auctores.

469 Monet tamen Diana hoc fieri posse, cessante scandalo; nam si daretur, peccaret, quamvis non teneretur ad restitutionem. Idem monuerat P. Sanch. num. 20. in Consiliario, sed ex alio titulo, ne, scilicet, Consiliarius deprehenderetur varius in scripto, aut doctrina. Sed hanc varietatem judicavit Diana ex P. Sanch. num. 45. in iudice scandalosam, attentâ præsertim proscriptione secundæ propositionis ex damnatis ab Innocent. XI. vitari tamen potest, inquit P. Sanch. illa nota varietatis, si Consiliarius dicat: Quamvis contraria opinio probabilior sit, hanc tamen credo tutò amplecti posse, tanquam probabilem.

470 Superaddi potest, quòd usus ille utriusque partis opinionum videtur satis excusari à varietate, quando concurrunt diversæ circumstantiæ, v. g. periculi, necessitatis personæ, immò etiam quando consilium petitur ante, vel post factum, & altera pars vel non potest, vel difficillimè deduci potest ad praxim; nam, ut dictum est num. 406. necessitas, & periculum sunt speciales rationes ad augendam probabilitatem partis minùs probabilis, & idem, proportionem habita, de aliis titulis assignatis; ergo poterunt excusare Consiliarium (nam de Doctore imprimente modò non curo) à varietate, &

tollere illam notam, si qua est; non enim rationabiliter scandalizabitur vir prudens sciens Consiliarium variasse in consulendo opinionem ob aliquot ex assignatis causis.

471 Video, quàm ægrè ferant hanc libertatem in usu opinionum probabilioristæ ex eo capite, quia apud ipsos pars minùs probabilis semper in comparatione cum probabiliori apparet falsa, proindeque indigna, ut amplectatur in consulendo, relictâ probabiliori. Sed quàm parum solidè id asserant, ostensum est alibi. Neque momenti est, quòd ulterius objicit Fagnanus in cap. Non innitaris num. 311. nimirum, quòd ex duabus opinionibus contrariis una semper, & necessariò est falsa; ergo qui consulit secundum utramque, modò secundum unam, & modò secundum oppositam, semper edocet falsum, & certus est, quòd doceat falsum; quia certus est, quòd una necessariò sit falsa.

472 Respondetur consequens esse verum, si consilium daretur secundum utramque opinionem, oppositam simul, non verò divisivè, modò secundum unam, & modò secundum oppositam; nam si sapientis est mutare consilium, quare prudentis Consiliarii non erit mutare opinionem, & modò secundum unam, postea verò ex justa causa, & ratione, quovisque secluso scandalo aliorum, secundum alteram consilium dare, assentiendo, ut veræ, illi opinioni, quam paulò antea minùs probabilem judicabat.

473 Instat Fagnanus: Qui immiscuit venenum in una ex duabus potionibus, & postea oblitus, qualis sit potio venenata, si sumat utramque, certò sumit venenum, quamvis possit probabiliter existimare hanc, vel illam seorsim non esse venenatam; ergo etiam qui consilium præstat modo supra explicato.

474 Respondeo exemplum veneni nihil nocere datæ doctrinæ magis, quàm doctrinæ sui Auctoris: non nocet datæ doctrinæ; nam si venenum esset talis qualitatis, ut ejus vis ad nocendum, vel non nocendum attemperari posset, & penderet à iudicio prudentis, tunc posset sumens, probabiliter credens potionem A. non esse venenatam, eam securè sumere, & postea existimans probabiliter potionem B. non esse venenatam, illam tutò sumere: sicut accidit in opinionibus oppositis, quarum nocumentum, vel salubritas pendet à iudicio prudentiæ, quidquid sit de eo, quod habent à parte rei.

475 Nocet verò exemplum doctrinæ sui Aucto-

Auctoris: nam ex illo sequitur, quod secundum nullam opinionem possit Confiliarius præstare consilium; nam si falsitas inest opinionibus, sicut venenum potionibus, quemadmodum ego in proposito exemplo non possum licite, & sine gravi periculo proximi propinare illi potionem A. quamvis probabilius credam non esse venenatam; quia à parte rei potest esse venenata, & hoc mihi certum est, quod possit esse venenata; siquidem major probabilitas non tollit, quod à parte rei sit venenata, si talis est, ita non potero præstare consilium, etiam juxta probabilioris sententiam; quia à parte rei potest esse falsa; non enim excedit terminos probabilitatis, & ego certus sum, quod possit esse falsa; nam major probabilitas potest stare cum eo, quod sit minus tuta, & proinde cum falsitatis veneno à parte rei; hoc autem est contra ejus doctrinam, & communem; ergo vel exemplum nimium, vel nihil probat. Hæc secundum allegatos DD.

476 Secundò dubium est; Utrum Confiliarius remittere possit consulentem ad alium Confiliarium? Nullum est dubium: nam vel alius est in eadem opinione, in qua ego, vel non: si primum, sicut ego possum, ita ille alius Doctor consulentem secundum illam dirigere: si secundum; vel opposita sententia est practicè probabilis: & tunc sicut ego possum licite, relictâ probabiliori, dirigere consulentem juxta solum probabilem, ita possum consentire, ut alius dirigat, præsertim cum illa sententia apud ipsum sit probabilior, utpote propria: vel non est apud me practicè probabilis: & tunc

477 Respondeo; Si est apud me improbabilis; quia est contra legem, quam ille alius Doctor invincibiliter ignorat, tunc non possum remittere ad illum consulentem; nam licet ille alius absque culpa præberet consilium sibi probabile propter ignorantiam invincibilem legis; ego tamen conscius talis legis, excusari non possum à culpa, inducendo culpabiliter proximum contra legem juxta improbabilem illam sententiam. Ita P. Vasq. suprâ quæst. 19. disp. 62. num. 48. Salas 1. 2. qu. 21. tract. 8. disp. unica sect. 9. num. 84. & P. Sanch. sup. qui eodem nu. 23. credit posse remittere ad alium, si illius sententia est apud me improbabilis, non ex supradicta ignorantia legis, sed ex rationibus, quæ mihi falsæ videntur, at illi cum aliis Doctoribus probabiles; nam in eo casu petens consilium, utitur opinione probabili, quam-

vis remittenti videatur improbabilis.

478 Aliquid tamen dubii mihi apparet in hac ultima doctrina P. Sanch. nam Confiliarius non potest tutâ conscientiam sequi illam alterius Doctoris in operando, utpote quam judicat falsam, vel improbabilem; ergo neque in consulendo; induceret enim proximum in falsitatem; quidquid namque sit, quod alii judicent illam sententiam probabilem, quandiu Confiliarius talem non judicat, seu quandiu judicat falsam; sicut non potest secundum illam tutò operari, ita neque tutò inducere alium ad operandum secundum illam; mittere autem consulentem ad alium, qui illam suadeat, perinde est ac inducere ad operandum secundum illam, saltem mediâtè. Denique juxta doctrinam ipsius P. Sanch. num. 42. medicus non potest licite consulere ægris medicinam, quam putat illis noxiam fore, quamvis norit doctiores sentire fore salutiferam; quia consulit adversus propriæ conscientie dictamen; ergo neque mittere ad alios ad sequendam illorum sententiam, quod idem est ac mediâtè illi inculcare eam sententiam, quam noxiam judicat.

479 Quare doctrina P. Sanchez ulteriori indiget explicatione, nimirum, quod in eo casu, in quo doctrina alterius Doctoris apparet falsa, vel improbabilis Confiliario, attendi debet ad judicium, quod Confiliarius format de falsitate, vel improbabilitate talis sententiæ: si enim judicat evidenter, & certò falsam, vel improbabilem, certissimè censo non posse ad illum remittere consulentem ob rationem proximè expositam: si verò judicet solum probabiliter, immò & probabilius, quod sit falsa, vel improbabilis, tunc poterit consulentem ad illum remittere, dummodò per actum reflexum adhuc judicet doctrinam illius Doctoris certò probabilem, ut innuimus num. 403.

480 Ratio utriusque partis est; quia sicut ipse Confiliarius in primo casu non potest sequi illam sententiam in operando, potest verò in secundo, ita non potest in primo remittere consulentem ad illam sequendam, potest verò in secundo. Vel dic conformius ad mentem P. Sanchez num. 42. ad quem se remittit, posse videlicet, remittere consulentem primò, dicendo illi, Doctores alios judicare illam sententiam probabilem, quam ipse tamen judicat falsam: secundò, mutando dictamen, & conformando se sententiæ illorum, ad quos remittit consulentem; quod

certè facere non potest Consiliarius, si illam judicat evidenter falsam, vel improbabilem. Sed cautè quoad hoc procedere debet Consiliarius, ne consulentes inde occasionem desumant sequendi aliquam opinionem non verè probabilem, aut tutam.

481 Utrùm verò suadere possit consulenti, ut percurrat multos Doctores, donec inveniat, cui acquiescat? Adrian. in 4. de Rest. quæst. de Præscript. dub. ult. Navar. utrâque Summ. cap. 7. num. 83. & in Hispan. cap. 28. addit ult. ad cap. 27. negant posse consulentem bonâ conscientia percurrere tot Doctores, donec inveniat, qui ad placitum sibi respondeat. At P. Sanch. sup. num. 24. cum Zumel, quos sequitur Bonac. tom. 2. disp. 2. de Peccat. quæst. 4. punct. 9. num. 10. distinguunt: si percurrantur omnes illi Doctores desiderio morigerandi inordinato appetitui sine ullo respectu ad probabilitatem sententiæ, & qualitatem Consiliiarii, sine dubio peccabitur secundum gravitatem, vel levitatem materiæ; at si percurrantur studio inveniendi veritatem, aut veram probabilitatem, & cum animo non operandi aliquid, quod ab illa deviet, quantumvis alioqui sibi conveniens, & utile, nullum erit peccatum; quia unicuique licet jus suum, & commodum protegere, & ad id rationes, & Doctores querere.

482 Quâ doctrinâ positâ, non video, cur Consiliarius ex eadem intentione non possit consulentem inducere ad percurrendos alios Consiliarios, præcipuè quando ipse deliberare non audet propter æqualem probabilitatem, vel propter majorem unius partis, licet contrariam non judicet evidenter falsam.

§. V I.

Quâ opinione uti debeat Consiliarius in dirigendo moribundo?

483 **N**on agimus modò de his, quæ necessaria sunt ad salutem spiritua-lem moribundi necessitate medii, de quibus suo loco paulò infrà, sed de his tantum, quæ necessaria sunt necessitate præcepti, v. gr. de restitutione bonorum, vel famæ &c. Utrùm, scilicet, Consiliarius uti possit etiam cum moribundis, in consulendo iisdem opinionibus, secundum quas diximus posse præstare consilium? In quo puncto diversimodè judicant aliqui gravis notæ AA.

484 Joannes Sanch. in Selectis disput. 19.

num. 8. & cum eo Diana 1. par. tract. 13. Resol. 9. docet in articulo mortis posse operantem sequi opinionem practicè probabilem, relictâ probabiliori, sicut extra talem articulum sequi poterat. Fundatur primò; quia inter opiniones in conscientia securas una non est aliâ securior in ordine ad excusandum à peccato; siquidem secundum nullam operans peccat; ergo non magis securus operatur sub una, quàm sub alia in articulo mortis.

485 Secundò; quia homo non magis constringitur extra, quàm in articulo mortis ad non offendendum Deum; ergo si potest extra illum articulum sine offensa Dei uti opinione practicè probabili, etiam poterit in tali articulo uti illâ; secundum quam doctrinam Consiliarius, præstando moribundo Consilium juxta opinionem practicè probabilem, relictâ probabiliori, non peccabit, sed rectè geret officium suum, sicut ipse moribundus, utendo eadem opinione, non peccat, sed rectè se gerit coram Deo.

486 P. Sanch. tom. 1. Summ. lib. 2. cap. 1. num. 6. Less. de Justit. lib. 3. cap. 1. dub. 4. num. 43. videntur stare pro contraria sententia. Idem judicari potest de Bonac. tom. 2. disp. 2. de Pecc. quæst. 4. punct. 9. num. 5. Ratio esse potest; nam cum homo nesciat, Utrùm amore, an odio dignus sit, Eccles. 9. & in eo articulo urgeat periculum amittendi salutem æternam, ad quam procurandam adstringitur ad faciendum, quantum in se est, & adhibenda media certiora, & tutiora, quæ potest, si, relictâ probabiliori sententiâ, sequatur probabilem, & minùs tutam, non ponet medium certum, quod potest, & ad quod tenetur ex charitate propria, immò ponet probabile æquè tam amittendi, quàm assequendi salutem, in quo videtur illam parvi facere: ergo.

487 Confirmatur; quia charitas in eo periculo ad occurrendum imminenti damno salutis, quando nullum suppetit certum, aut probabile remedium, obligat ad adhibendum etiam improbabile, eò quòd forsàn prodesse poterit; ergo à fortiori ad utendum probabiliori, spretis aliis, quando usus illius applicari potest. Ex qua doctrina rectè infertur, neque Consilium in eo articulo posse, relictâ probabiliori sententiâ, moribundo suggerere opinionem probabilem sine peccato, saltem contra charitatem proximi.

488 Dixi, P. Sanch. & Less. videntur stare

re pro contraria sententia; nam re ipsâ uterque loquitur de necessariis necessitate medii ad salutem moribundi; nam primus loquitur de infideli moribundo per ordinem ad amplectendam Religionem Catholicam, quando illi proponitur probabilior, quàm secta propria, quæ illi tunc probabilis tantum apparet. Secundus verò de peccatore subeunte martyrium: Utrum ad justificationem illi sufficiat ex probabili sententia attritio cognita, ut talis cum martyrio? vel potius teneatur ad tutiorem sententiam, quæ requirit contritionem, faltem putatam? In quibus casibus P. Sanch. judicat infidelem in eo articulo teneri ad amplectendam probabiliorem sententiam, & suscipiendam fidem Catholicam: & in secundo Lessius judicat peccatorem obligari etiam ad sequendam tutiorem sententiam, & innitendum ad contritionem.

489 Ratio est; quia licet oppositæ sententiæ appareant tunc probabiles, operantes tamen constituti in extremo articulo, in quo agitur de æterna salute, tenentur sequi, & amplecti medium, quod minùs periculosum illis videtur: in his namque terminis intelligendum urgere illud D. August. relati in cap. Si quis autem quæst. 3. distinet. 7. ibi: *Erga tene certum, dimitte incertum*, id est, in eo articulo satage, quantum in te est, adhibere medium certum, & vitare medium incertum, ac periculosum; relinquere autem probabiliorem sententiam, & amplecti probabilem tantum, perinde erit ac voluntariè exponere salutem æternam periculo.

490 Neque dicas; Etiam illa, quæ sunt de necessitate præcepti necessaria sunt ad salutem æternam consequendam; ergo qui in eo articulo utitur opinione probabili, relicta probabiliiori circa illa, exponit salutem æternam periculo damnationis æternæ. Adverte me non negare fanius, & sanctius esse in eo articulo uti tutioribus, & probabilioribus sententiis tum in operando, tum in consulendo, immò judicare in eo, quantum fieri potest, adhærendum esse semper securioribus; hoc enim exigit reverentia debita tremendo Dei judicio, proximè impendenti, & extremæ ejus justitiæ ultioni. Quia tamen circumstantiæ, & gravissima inconvenientia sæpenumerò contrarium urgent,

491 Respondeo assignando disparitatem inter necessaria necessitate medii, & necessitate præcepti; nam necessaria necessitate medii cum non prosint, nisi ponantur à parte

rei, teneor ad ponendum re ipsâ, & à parte rei medium. Præterea ad non exponendum tale medium incertitudini, & periculo ponendi, vel non ponendi; per opinionem autem tutiorem, & probabiliorem illud re ipsâ pono, & facio, quantum in me est, ut illud certè ponam, nec supponitur probabilis alius modus certior ad illud ponendum.

492 At verò per opinionem probabilem, relicta probabiliiori, tam probabile est, quòd illud ponam, quàm probabile est, quòd illud non ponam; utrumque namque importat probabilitas. Demus ergo, quòd illud non ponam à parte rei: En pereor, non obstante probabilitate; quia hæc illud non ponit à parte rei, ut profit. Immò demus, quòd illud ponam; En pereor & per consequens pereor, non defectu medii, sed quia advertendo periculum, exposui remedium periculo probabili non ponendi illud.

493 At verò in necessariis necessitate præcepti solùm teneor ad non frangendum formaliter præceptum positivum, vel negativum; per usum autem opinionis practicæ probabilis, asserentis actionem meam, vel omissionem non esse contra legem, aut præceptum: vel datur præceptum, & lex à parte rei, vel non datur; si non datur, nihil fit contra illam: si datur, licet materialiter frangatur, non ita fit formaliter, nec mihi ad culpam imputatur: quia, cum lex non sit sufficienter promulgata, excusat me ignorantia, vel dubium positivum pro existentia, vel non existentia legis; in dubio enim positivo legis prudenter operor sequendo opinionem practicæ probabilem, ac proinde non violo culpabiliter præceptum, aut legem. Itaque in necessariis necessitate medii totum negotium consistit in eo, quòd res ponatur à parte rei, id quod per solam probabilitatem fieri non potest; in necessariis verò necessitate præcepti totum negotium est in eo, quòd excusetur peccatum formale contra legem, id quod excusatur per opinionem practicæ probabilem.

*Occurritur novis instantiis Illustrissimi
D. Bartholomæi de Espejo
Episcopi Melacitani.*

494 Postquam hæc scripseram, pervenit ad me liber Illustriss. D. Bartholomæi de Espejo, Episcopi Melacitani, qui in tractatu de Usura personata, ingenio, & stilo planè aureo

elaborato, paucis, sed acutè excogitatis denudò instantiis antiprobabilissimum promoverè contendit. Quod ut planè conficiat, non trepidat, immò apertè probare nititur opinionem benignam, seu probabilem infra probabiliorem comprehendi in damnatione tenuis probabilitatis proscriptæ ab Innoc. XI. propositione 3. nam prædictus Auctor cap. 3. num. 28. sequentia profert:

495 Fatendum est Pontificem damnassee propositionem asserentem opinionem probabilem in gradu inferiori pro libertate, intra limites tamen probabilitatis esse securam regulam morum in concursu probabilioris pro præcepto; quia licèt respectu sui ipsius, & absolutè considerata possit habere prædicata essentialia probabilitatis, attamen comparative ad probabiliorem amittit prædicata probabilitatis. Hæc ille, qui eodem numero pro hac doctrina transcribit verba R. P. Fr. Francisci Palanco Theologiæ professoris ex Sacro Ordine S. Francisci de Paula, qui in tract. de Conscientia humana quæst. 31. n. 16. in modo explicandi tenuem probabilitatem prohibitam, sic ait:

496 Sanè ego alium non invenio, nisi quando notabiliter, aut longè minùs probabile est opus esse licitum, quàm esse illicitum. Si negent: non video, quid Summus Pontifex vetaverit. Sed hæc verba allegati Auctoris, quem videre non potui, præcisè sumpta, longè diversum sonant ab Illustrissimi doctrina: nam ille indeterminatè comprehendit sub tenui probabilitatem infra majorem; at R. Palancus solùm comprehendit notabiliter, & longè minorem probabilitatem, quæ duo quàm longè discrepent, nemo non videt. Quidquid tamen sit de allegato testimonio,

497 Alia sunt captu difficilia in doctrina Illustrissimi Domini. Primum; nam in probabilibus inferioris ordinis admittit ipse prædicata essentialia probabilitatis. Deinde addit hæc prædicata amitti in comparatione ad probabilia. Mirum certè. Si enim sunt essentialia, quomodò, aut quâ virtute amitti possunt per comparationem? Usque adeo affectant antiprobabilistæ communes omnes doctrinas mutare, ut vel essentias ipsas invertere non trepident. Dicit prædicata illa amitti quoad existentiam.

498 Sed urgetur. Nam omnis comparatio requirit duo extrema, inter quæ versatur: ergo quando intellectus comparat magis probabile cum minùs probabili, necessariò

utriusque cognitio debet existere in intellectu; sed cognitio minùs probabilis non existit, ut falsa; ergo, ut probabilis, secundum quod prædicatum fit comparatio secundum magis & minus. Confirmatur; quia cognitio probabilis non potest aliter amittere probabilitatem, nisi manendo vera, vel falsa; quia inter utrumque non est medium; sed non manet vera, ut suppono; deinde non manet falsa, ut ostendo: ergo. Ostenditur; nam, ut num. 315. probavimus, si appareret falsa, pars opposita probabilior in ea comparatione non esset opinio cum formidine partis oppositæ; quia falsum cognitum, ut falsum, non potest causare formidinem; quis enim, nisi insanus, formidabit à falso cognito, ut falso?

499 Secundum captu difficile est; quia si per tenuem probabilitatem damnaretur quæcumque probabilitas inferior probabiliori, sequitur, quòd tot viri docti, & Religiosi, qui tot, quin plures sunt, qui post Decretum Innocentii XI. propugnant, & typis mandarunt sententiam benignam, incurrant pœnas in Decreto præscriptas transgressoribus: & quòd amplius est, quòd censores Romani, item R. Magister Sacri Palatii, immò & ipse Pontifex neglexerint tale Decretum per approbationem tot librorum, contrarium aperte propugnantium; hæc autem credere absurdissimum est, sicut & credere mentem Innocentii XI. prohibentis clariùs notuissè Malagæ, quàm Romæ. Neque excogitata ratiocinatio, aut textus adducti ab Illustrissimo Domino oppositum suadere possunt.

500 Excogitata ratiocinatio, quam, ut ait num. 29. apud neminem invenit, hæc est: Probabilitas ex omnium Auctorum mente excusat à peccato; quia in omnibus rebus non possumus assequi veritatem objectivam, & de re impossibili non datur præceptum; atqui datur saltem de re possibili, qualis est veritas subjectiva, quæ est vicaria veritatis objectivæ; ergo tenemur ex vi præcepti ad sequendam opinionem, quæ, factâ sufficienti, & citra passionem diligentiam, nobis magis arridet, & in quam intellectus magis inclinat, qualis est illa, quæ majori probabilitate nititur.

501 In ratiocinatione minor supponit, ut certum id, de quo est controversia, quòd, scilicet, detur præceptum sequendi probabiliorem sententiam tam objectivè, quàm subjectivè. Primò; quia negari non potest, quòd virtus prudentiæ in hac materia habeat actus

actus alios aliis perfectiores, sicut qualibet virtus in materiis propriis: deinde in materia dubia prudentiorem actum esse amplecti opinionem securiorem, aliter assignet alium perfectiorem; consequens igitur est, quod inferior actus, nimirum, perfectus sit sequi solum probabilem: aliter assignet in hoc genere, qualis sit actus prudentiae perfectus infra perfectiorem. His suppositis; nulla virtus obligat ad actum perfectiorem: ergo neque prudentia ad suum perfectiorem sequendi opinionem probabiliorem; ergo libere inducitur tale praeceptum sine ullo fundamento.

502 Adde, quod dubitari potest, an illa veritas, seu probabilitas subjectiva habeat requisita ad materiam legis, & praecepti; multi siquidem illam reprobant, ut parum conformem communi doctrinae Sanctorum Patrum, & Scripturae, Proverb. 3. *Ne in-nitaris prudentiae tuae*, & 21. *Omnis via viri recta sibi videtur* &c. Neque purificatur praedicta veritas per id, quod debeat praecedere diligens examen, stricta discussio rationum, seclusa omni passione. Haec enim speciosius, & facilius dicuntur, quam praxi mandantur.

503 Quæro; Et quis erit sanus, & integerrimus de seclusa in se passione iudex? Quandoquidem in hoc negotio non est standum iudicio alterius, sed proprio juxta probabilioristas, necessario sequitur, quod ipse operans sit iudex in causa propria; ipse qui, ut homo, sui sapenumero inscius, ludibrio passionum trahitur: ipse qui quandoque sui iudicii tenacissimus, & partus proprii ingenii amantissimus, nemini cedit, quin immo indecorum, & piaculum ducit aliorum iudicio suum submittere: ipse qui litteratorum praestantissimos vel errasse, vel ad minimum ignorasse audacter incusat, quatenus longè à se dissentiant: ipse denique qui solus scopum veritatis collimasse gloriatur. En sanus, en integerrimus iudex de seclusa in se passione in electione opinionis. Sed paucis commune iudicium excipe: In re quisque sua fallitur, estque puer.

504 Neque adducta ibidem exempla, si rectè perpendantur, contrarium probant: quia ex illis arguitur à certo ad probabile tantum; nam in primo de debitore, qui tenetur solvere partem, quam potest, si non possit totum, debitum est certum, & proinde obligatio solvendi, prout possum, est etiam certa; possum autem solvere quinquaginta,

quando non habeo centum debita; ergo debeo, neque illa ullo jure retinere possum, invito rationabiliter creditore.

505 Secundum eodem modo procedit; nam praeceptum recitandi horas Canonicas est certum obligato; & licet hic aliquando ob causam non possit, proindeque non teneatur ad totum, cum causa non excuset à parte, ad illam tenebitur, quod maiorem vim habet in sententia opinante quamlibet partem Officii præcipi sub speciali praecepto, à quo certè non excusabitur obligatus, per impotentiam ad recitandum alias partes. Tertium de eo, qui tenebatur ad equum, vel bovem præstandum, qui tenetur ad pretium; si bos, vel equus suam culpam perit, etiam continet obligationem certam, cui certè satisfieri debet vel per bovem, vel per equum, aut his impossibilibus, ad pretium, quod loco rei succedit, leg. *Largiri in re furtiva*, ff. de Condict. furtiv.

506 At in nostro casu praeceptum est incertum, utpote de quo dubitatur, & libertas operantis est certa; quo jure ergo spoliari debet operans libertate certâ propter praeceptum dubium? Deinde si ex nova illa rationatione convincitur aliqua obligatio, pari vi convinci potest ex hac. Quandoquidem omnibus in topicis impossibile est assequi veritatem praecepti, & de impossibili non datur praeceptum, datur verò de re possibili, qualis est securitas non errandi in violatione talis praecepti, tenetur homo vi praecepti amplecti semper opinionem tutiorem, id quod possibile est, ita ut peccet, si in concursu tutioris cum tuta sequatur solum tutam, etiam inter probabiles probabilissimam. Per hanc namque rationationem securius prospicitur legi Dei, quam per illam, secundum quam re ipsa, non obstante majori probabilitate subjectivâ, potest dari violatio praecepti saltem materialis. Hanc autem rationationem non admittet Illustrissimus, utpote quæ continet propositionem tertiam damnatam ab Alexandro VIII. ergo neque nos illam suam à paritate, immò majori vi rationis.

507 Invenit præterea Illustriss. D. singularem textum, & à nemine, quem viderit, tactum. Textus autem est in cap. Si quis iusto 46. de Elect. in 6. ibi: *Porro cum unus est procurator simpliciter constitutus, is si unum suo, & alium Domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit*. Hujus textus rationem potissimam, cur annullet utrumque suffragium Procuratoris, credit esse; quia

quia cū mandans dictamini, & arbitrio mandatarii commiserit suas vices, non potest iste supposita conscientia, & dictamine probabiliori pro uno ex oppositoribus istum suo nomine, & alium procuratoris nomine eligere: quia non est in potestate hominis deponere opinionem, quam scit esse probabiliorē &c. De depositione opinionis dictum est satis à num. 314. & iterum à numer. 332. modò ad solam explicationem textus adhibitam reflecto.

508 Ut ingenuè fatear, non video, quo fundamento adhibita sit textui illa nova explicatio. Primò; quia, ut suppono, nullitas imposita suffragiis Procuratoris est pro foro externo; ponamus modò, quòd Procurator utrumque suffragium sive licite, sive illicite tulit pro uno, quem secundum probabilem sententiam, relictā sibi probabiliori, iudicavit digniorem: damnabitur ne, ut nullum, illud suffragium? Quis affirmabit? E contra Procurator potest iudicare æquè probabiliter duos esse æquè dignos, quod re ipsā, & à parte rei non est impossibile: poterit ne tunc unum suo nomine, & alterum Domini nomine validè eligere, eò quòd à nulla ex sententiis necessitatur magis, quàm ab alia? Quis non negabit? ergo textus non annullat illa suffragia, eò quòd alterum feratur secundum probabilem sententiam, relictā probabiliori, quā necessitatur.

509 Confirmatur; quia si illa esset ratio textus, & nullitatis, solùm irritaret suffragium latum secundum minùs probabilem sententiam, relictā probabiliori; atqui utrumque annullat; ergo non ex eo quòd unum latum sit secundum probabilem, relictā probabiliori, sed ex alia ratione, ut omnes explicant; quia, nimirum, Procurator per illa suffragia reddit electionem adeo incertam, ut constare non possit, quem ex duobus iudicaverit magis idoneum ad beneficium, immò ostendit dubium fuisse in persona eligenda; in quo casu non admittitur electio, tanquam incerta, & alternativa.

510 Congerit denique Illustriss. plures textus ex cap. Capellanus 4. de Feriis, cap. Cū Marthæ §. Verum de Celebrat. Miss. Clement. unic. de Sum. Trinit. ex cap. Litteras 13. de Restit. Spoliat. Qui omnes textus, ut videri potest, solùm explicant, quænam sint opiniones probabiliores, & non obligant ad illas semper amplectendas. Immò Gloss. in cap. Marthæ postquam proposuerat iudicium Pontificis addit: *Et tamen non videtur*

aliquam reprobare. Loquitur de opinionibus inter se oppositis. Noto denique Illust. impensè conqueri de his, qui, relictis communioribus sententiis, novas sectantur; cū tamen ipse communissimam, & gravissimorum Auctorum sententiam deferat, & paucorum inter se dissidentium opinionem auctoritate suā promoveri contendat.

SECTIO TERTIA.

De opinione determinati Consilarii.

QUAMVIS tradita doctrina de usu opinionis probabilis, relictā probabiliori, absolutè secuta, & communis sit respectu Consilarii absolutè, in aliquibus tamen determinatis, ut dixi, suas patitur exceptiones, & in aliis fortasse ampliationes; quod ut methodicè exponamus, ad singulos per singulos §§. descendere necessum est.

§. I.

De opinione Confessarii in consulendo.

511 **I**NSTITUTI nostri non est agere de omni opinione concernente ad ministerium Confessarii, de qua ex professo AA. disputant in 3. part. tract. de Pœnitentiæ Sacramento, sed tantum de his, quibus uti potest ad dirigendum, vel consilio disponendum pœnitentem. Quia tamen aliqua ex his, quæ ordinantur ad directionem pœnitentis, concurrunt etiam aliquo modo ad Sacramentorum administrationem, cautè in his procedendum circa usum opinionum, ne incurratur in pœnas Decreti Innocentii XI. propositioni primæ impositas. Circa quam

512 Advertendum obiter est Decretum non extendi ad casum, in quo probabilior sententia circa valorem Sacramenti administrandi reduci non potest ad praxim, & gravis urget necessitas, aut periculum ad utendum probabili sententiā, ut eo modo, quo tunc potest, succurratur necessitati, v. g. si, urgente periculo mortis infantis, deficiat aqua elementaris, & solùm detur rosacea, quæ secundum aliquos probabiliter potest esse materia Sacramenti Baptismi, non prohibetur ex Decreto administrare in eo casu
sub

sub conditione Baptismus cum aqua rosacea; Decretum enim solum prohibet relinquere tutiorem sententiam præ minus tuta; in eo autem casu non relinquitur; nam cum non possit ad praxim reduci, perinde est, ac si non detur; quod autem non datur, relinqui non potest. Adde, quod in eo casu nulla alia probabilior est ad succurrendum extreme indigenti, cui Ecclesia, utpote mater clementissima, non præsumitur, quod in illis strictissimis angustiis velit denegare remedium, quod quamvis dubium, forsitan proderit ad salutem. His breviter animadversis,

513 Quia consilium ad pœnitentem aliquando potest versari circa aliqua, quæ ex parte illius requiruntur ad valorem Sacramenti: v. g. si pœnitens dubitet, an ex parte sua sufficienter disponatur ad Sacramentum validè suscipiendum sine contritione existimata, & cum sola attritione cognita, ut tali? Ut Confessarius tutò respondeat, opus illi planè est scire, an Decretum Innoc. XI. prohibens usum opinionis probabilis, relictà probabiliori, non solum comprehendat conferentem, sed etiam recipientem? Propositio autem prohibita, quæ est prima, sic habet: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictà tutiori, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententià probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, & Episcopalis.*

514 Ex his, qui post Decretum Innoc. XI. de hac re tractarunt, Magister Hozes in explicatione hujus primæ propositionis num. 9. docet non comprehendere recipientem, proindeque aliquando illicitum illi esse uti opinione probabilis, relictà probabiliori, quin obstet periculum exponendi Sacramentum periculo frustrationis. P. Carden. Cris. 4. Differt. 2. prop. 1. num. 28. asserit non comprehendere expressè, damnari tamen virtualiter, & per consequens opinionem contrariam manere antiquatam, & improbabilem, nec posse inculcari. Ego quoad damnationem expressam conferentis consentio utrique Auctori; quoad alia nullius sententiam probo; nam quoad damnationem expressam conferentis manifestè constat ex ipsa propositione, in qua bis exprimitur, ibi: *In Sacramentis conferendis*, & iterum, *in Collatione Baptismi*, quin aliquid de recipiente insinuetur.

515 Non probo quoad alia sententiam Magistri Hozes, nimirum, quod recipiens uti possit opinione probabilis, relictà probabiliori, in receptione Sacramenti. Primò; quia licet Pontifex eam sententiam non damnaverit, damnato tamen usu opinionis probabilis, relictà probabiliori, in collatione Sacramentorum, ut scandaloso, & in praxi pernicioso, stare non potest probabilitas sententiæ, asserentis licere illum usum in recipiente: nam vel ratio prohibitionis primæ propositionis fuit; quia per illam sententiam assereretur licere exponere Sacramentum frustrationi; & hæc recurrit etiam in recipiente: vel quia peccatur contra reverentiam Sacramenti exigentis, ne ministraretur sub opinione probabilis, relictà probabiliori, ut videtur sentire Raymundus Leimbier tom. 3. Sum. in explicat. primæ propositionis §. 1. num. 168. & ibidem Filguera in Lucerna: & hæc irreverentia recurrit etiam in recipiente; ergo. Equidem ante Decretum P. Suar. in 3. part. disp. 27. sect. 6. judicavit improbabilem talem sententiam, pro qua nihilominus stat cum aliis Dian. 3. part. tract. 2. Resol. 3. & iterum 4. part. tract. 4. Resol. 4. contra Perigrin.

516 Neque obstat primum fundamentum Magist. Hozes, quod, scilicet, Sacramenta instituta sint in favorem fidelium recipientium; ergo hi possunt favori renuntiare per usum opinionis probabilis, exponendo Sacramentum frustrationi sine peccato. Card. negat consequentiam; quia favor proveniens fidei ex Sacramentis, non est voluntarius, sicut favores humani, & ideo renuntiare non potest; qui enim recipit Eucharistiam, non potest renuntiare augmento gratiæ ex opere operato. Benè est. Sed explicio antecedens, instituta sunt in favorem fidelium sub conditione, quod rectè disponantur juxta reverentiam debitam eisdem Sacramentis, & requisitam ad percipiendum illorum fructum, concedo: aliter, nego antecedens. Itaque favor non fit absolute cuicunque fidei, etiam indisposito; aliter fieret indigno: fit ergo capaci, sive digno fructus talis Sacramenti; qui autem nititur opinione probabilis, relictà probabiliori, non est capax ad illum recipiendum, quatenus exponit Sacramentum periculo frustrationis, quod est injuriosum ipsi Sacramento.

517 Neque obstat secundum, quod major sit obligatio Confessarii, quam pœnitentis in ordine ad consulendum valori Sacramenti;

menti; ergo quamvis Confessarius peccet in usu talis opinionis, non ita peccabit pœnitens. Respondeo; quidquid sit de antecedente, negando consequentiam; nam licet illa obligatio Confessarii sit major, eò quod præter reverentiam Sacramenti, quam procurare debet, attendat etiam ad charitatem proximi, quem privare non debet fructu Sacramenti, exponendo illud periculo frustrationis per usum opinionis probabilis, relictâ probabiliori, hoc non tollit, quod obligatio pœnitentis etiam sit gravis in ordine ad reverentiam debitam Sacramento, ut illud non exponat periculo frustrationis per usum talis opinionis. Adde, quod fortasse tangit etiam charitatem propriam, quatenus se exponit periculo non recipiendi fructum Sacramenti.

518 Non probo secundò quoad alia sententiam P. Cardenas, nimirum, quod in Decreto Innoc. XI. damnetur virtualiter sententia docens recipientes posse uti opinione probabili, relictâ probabiliori, in recipiendis Sacramentis. Ratio est; quia prohibitio cum sit odiosa, extendi non debet ultra id, quod expressè prohibet: ergo talis sententia non potest dici prohibita neque virtualiter. Confirmatur; quia aliter qui illam publicè doceret, vel defenderet, incurreret pœnas in Decreto impositas docentibus, vel defendentibus publicè, quod dici non potest.

519 Dicit pœnas solùm imponi illis, qui docent, vel defendunt propositionem expressè, & non solùm virtualiter damnatam, ut hæc est. Infero; ergo Pontifex non damnavit virtualiter illam propositionem. Ratio est; quia talis propositio non includitur in virtualiter damnata, immò est illi tam opposita, sicut opponitur conferens, & recipiens.

520 Replicabit. Illa propositio manet virtualiter damnata, quæ impossibilis est cum damnatione, & cujus falsitas quoad praxim inferitur ex tali damnatione; sed ita se habet propositio illa de recipiente Sacramentum sub probabili opinione, relictâ probabiliori, positâ damnatione primæ propositionis; ergo. De majori, inquit P. Cardenas, non potest esse dubitatio, si penetrentur termini. Quidquid sit de hoc, in quo non planè consentio, ad minorem dico, penetratis terminis esse falsam in sensu formali, & rigoroso; nam damnatio sententiæ de opinione probabili conferentis non est impossibilis cum illa sententia de opinione probabili in reci-

piente, immò de facto multi sine offensa Decreti illam sustinent, ut probabilem.

421 Instat. Ratio damnationis stat in hoc, quod dicatur licitum esse exponere Sacramentum frustrationi; sed hoc æquè convenit recipienti, atque conferenti. Respondeo, quidquid sit de fine intento à lege, sive Decreto, nego minorem; nam ratio damnationis strictè sumpta, ut in rigorosis sumi debet, non consistit in quacumque indeterminata damnatione, sed in determinata per ministrum conferentem, de quo specialiter agebatur in tali propositione, sive sententia. Unde licet materialiter conveniat cum frustratione recipientis, quatenus etiam exponit Sacramentum frustrationi materiali, ut sic dixerim, non exponit formali prohibitæ, cum ille exponat veluti passivè, & conferens activè. Adde, quod Summus Pontifex in eodem Decreto præcipit, *Ut caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscumque convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognita, super iisdem propositionibus iudicium proferatur.* Quo jure ergo tam gravi censurâ damnationis virtualis damnabimus hanc sententiam?

522 Urget. Antecedens inferens propositionem damnatam, si admittatur, ut verum, ex illo colligetur propositionem damnatam esse veram, ac proinde damnationem fuisse injustam; sed propositio asserens periculum frustrandi Sacramentum in recipiente esse licitum, infert propositionem damnatam; ergo, si admittatur, ut vera, ex illa infertur propositionem damnatam esse veram, & per consequens damnationem fuisse injustam.

523 Respondeo, negando minorem; nam propositio, asserens posse recipientem Sacramentum uti opinione probabili, relictâ probabiliori, non infert propositionem damnatam in sensu proprio, & formaliter: quidquid sit, quod inferat materiale damnationis, si nimirum illa fuit damnata propter frustrationem Sacramenti. Hæc enim ex parte ministri est formaliter diversa ab illa, quæ est ex parte recipientis, & potuit movere magis ad damnationem, quàm illa: tum quia minister potest nocere pluribus per frustrationem, recipiens verò sibi soli: tum quia minister repræsentat personam Christi, qui est veritas; & ideo tenetur magis inniti ad veritatem, sequendo probabiliolem.

§. I I.

*Continuatur eadem materia de Confessario
in consulendo.*

524 **E**X dictis proximè videbitur alicui deduci, pœnitentem in rebus topicis uti non posse in confessione opinione probabili, relicta probabiliori, nec proinde Confessario licere circa easdem illi consilium præstare juxta probabilem sententiam, sed semper juxta probabiliorem; nam quæ concurrere possunt ex parte pœnitentis ad Sacramentum, vel pertinent ad materiam proximam, vel ad remotam, vel ad satisfactionem, in quibus diximus improbable esse, quod uti possit opinione probabili, relicta probabiliori.

525 Nihilominus destinatione est temperanda doctrina circa illa, quæ se habent ex parte pœnitentis. Advertendum ex P. Suar. J. 2. tract. 3. disp. 12. sect. 6. num. 8. & 10. & iterum in 3. part. disp. 26. sect. 6. num. 5. id quod suprâ insinuavimus, nimirum, opinionem posse versari vel circa rem, nimirum, an res sit talis naturæ, aut conditionis, vel circa jus, id est, an detur talis lex, aut præceptum, vel non? v.g. est opinio, Utrum sufficiat ad confessionem dolor conceptus ex metu pœnarum temporalium, aut non? & hæc versatur circa rem, Utrum, scilicet, à parte rei ponatur valida confessio per omissionem ulterioris doloris? seu Utrum confessio valida sit talis conditionis, & naturæ, ut cum illa omissione detur à parte rei, vel non? Est altera opinio, Utrum præceptum justitiæ obliget ad restitutionem damni gravis illati ex inadvertentia venialiter culpabili, vel non? Prima versatur circa rem, secunda verò circa jus, & legem. Utraque ex propositis opinionibus tam pro parte affirmativa, quam pro negativa, ut pro nunc, & in ordine ad præsentem materiam suppono, cum meum non sit id modò resolvere, est probabilis secundum magis, & minus. His animadvertis,

526 Prima Resolutio sit. Quando opinio versatur circa rem, id est, circa Sacramentum validè conficiendum, vel non, pœnitens non potest uti opinione probabili, relicta probabiliori, nec proinde Confiliarius potest illi præstare consilium ad sequendam talem opinionem. Ratio est; quia judicium de re ordinatur ad rem ipsam, & non tollit periculum detrimenti: v.g. si Confessarius,

nexus primâ opinione probabili, relicta probabiliori, absolvat, non ideo Sacramentum manet validum; nam si re verâ non sufficit illa contritio, non obstante probabilitate opinionis, absolutio est nulla; probabilitas enim illius sententiæ, dato quod excuset operantem à culpa, non valet facere, ut ponatur à parte rei illud, quod fieri non potest cum tali confessione probabili. Immo neque excusabit à culpa operantem, si advertat ad periculum frustrandi Sacramentum, quod liberè aggreditur relinquendo securiorem sententiam, etiamsi re ipsâ à parte rei sufficiat illa contritio, de quo illi constare non potest.

527 Secunda Resolutio. Quando opinio versatur circa jus, id est, an detur lex? pœnitens uti potest opinione probabili, relicta probabiliori, & proinde Confiliarius potest illi præstare consilium juxta illam. Ratio est; quia judicium de jure, vel lege ordinatur ad personam operantem, & tollit omne periculum; nam si operans, ductus tali opinione probabili, non restituat damnum grave ex inadvertentia venialiter culpabili, nullum est periculum culpæ formalis contra legem, & præceptum justitiæ, quamvis à parte rei existat lex præcipiens talem restitutionem; supponimus enim opinionem illam ita esse practicè probabilem, ut pœnitens juxta illam tutò operetur; eò quod in eo casu nondum est lex sufficienter promulgata, utpote de qua probabiliter, & per consequens prudenter dubitatur; & in dubio possessio stat pro libertate. Quare cum nullam committat culpam in non restituendo, etiam in non confitendo illam facit integram, & validam confessionem.

528 Ex dictis planum fit, circa quæ Confiliarius uti possit opinione practicè probabili, relicta probabiliori, in consulendo pœnitenti. In his enim, quæ versantur circa rem, id est, circa Sacramenta conficienda, semper consulendum est juxta securiorem, & probabiliorem sententiam: sic enim observantiùs proceditur juxta Decretum Innoc. XI. Circa alia verò, quæ respiciunt jus, & versantur circa obligationes pœnitentis, quamvis melius sit præstare consilium secundum opiniones probabiliiores, & tutiores, non ideo tenebitur ad hoc, sed prout prudenter judicaverit, relicta propriâ, & probabiliori opinione, poterit conformari practicè tantum probabili.

529 Immo juxta communem sententiam

Patris Suar. *suprà* disp. 32. sect. 5. num. 4. P. Vasq. *sup.* disp. 62. cap. 7. num. 59. quam sententiam Card. de Lug. de Pœn. disp. 22. num. 39. non solum dicit communem, sed etiam veram, tenetur stare sententiæ practicæ probabili pœnitentis, etiam contra propriam, quam judicat probabiliorem, & tutiorem, si versentur circa jus, & proinde dirigere pœnitentem secundum illam, non ita verò, si versentur circa rem Sacramenti: v.g. si pœnitens judicet cum opinione practicæ probabili contractum à se initum non esse usurarium, actionem à se positam non esse peccaminosam, tenebitur stare sententiæ pœnitentis contra propriam probabiliorem, & illum absolvere, utpote benè dispositum. Si verò pœnitens judicet se fecisse sufficiens examen ad confessionem, se esse sufficienter dispositum, vel sacerdotem habere jurisdictionem ad absolvendum, & sacerdos contrarium judicet probabilius, non tenebitur sequi opinionem pœnitentis, sed salutari consilio curabit illum reducere ad suam, ostendendo veritatem, & si non acquiescat sententiæ Confessarii, negare illi absolutionem, tamquam indisposito. Ita cum Victoria in Sum. de Confess. nu. mihi 177. P. Suar. *sup.* Card. de Lug. & alii.

530 Sed quid faciendum; Quando Confessarius judicat opinionem pœnitentis circa illa, quæ pertinent ad jus esse improbabilem? Respondeo primò: si talis opinio est improbabilis non solum judicio Confessarii, sed etiam aliorum, & Confessarius videt reduci posse pœnitentem ad suam probabilem, tenetur consilio suo illum reducere; si autem videat non reducendum, conformabit se doctrinæ traditæ disp. 1. à num. 86. de ignorantia culpabili, vel inculpabili, auferenda, vel non, attento fructu, vel damno, & scandalo emerfuro ex consilio.

531 Si opinio sit improbabilis judicio Confessarii, eò quòd attento studio reperit fundamenta talis sententiæ procedere ex æquivocatione, aut falsa ratione aliorum Auctorum, tunc, inquit de Lug. *suprà* num. 46. non debet obligare pœnitentem ad eam deferendam; quia licet apud se sit improbabilis, apud alios Doctores accuratos existimatur vera, & per consequens est verè probabilis; & ita intelligit P. Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 9. num. 42.

532 Verum ego respondeo secundò cum distinctione: nam vel Confessarius ex eo attento studio videt evidenter æquivocatio-

nem, & falsitatem rationis, vel solum judicat probabiliter, immò & probabilius fundamenta laborare æquivocatione, & falsitate. Si primum: non potest admittere opinionem pœnitentis, nec juxta illam eum dirigere, nisi in casibus citatis disp. 1. à num. 86. Si secundum: poterit, immò & debet admittere juxta doctrinam P. Sanch. Eodem modo, & sensu dicendum, si judicet improbabilem sententiam pœnitentis ex eo, quòd fundamenta propriæ opinionis sibi appareant fortiora, & probabiliora, quàm contraria. Quæ dicta sunt, intelligi debent tam de Confessario ex officio, quàm de spontaneo.

§. III.

De opinione Consilarii Principis.

533 **M**ulta hîc diligenti excussione digna se se offerunt, quæ forsitan aliquibus Consiliariis Principum nec levem ingerunt scrupulum; nam præter quàm quòd non pauci suæ magis, quàm publicæ rei utilitati consulentes, non tam quid liceat Principi, quàm quid expediat proprio commodo attendant: alii per ignorantiam, per malitiam alii non tanti ponderis credunt esse aliqua, quæ certè maturam ponderationem, & discussionem strictissimam per se exigunt, tum propter rei ipsius grave momentum, tum propter circumstantias attentissimæ circumspeditionis meritissimas, & scandala inde emergentia cum publicæ rei perturbatione, & tumultu.

534 Consiliarius Principis, sive Ecclesiastici, sive sæcularis in multis cogitur ex officio exhibere suffragium, & quid sentiat, aperire: hæc autem vel sunt in materia Religionis, aut quæ ad illius conservationem, puritatem, & propagationem conferunt; vel in rebus temporalibus, quæ ad regnum, aut Rempublicam manutenendam, ampliandamque concernunt.

535 Ad hæc autem omnia assequenda sæpenuerò opus est, vel novas leges condere, vel in antiquis dispensare, præmia emeritis, & supplicia fontibus decernere, vectigalia, tributa, & gabellas instituere, & denique bella, vel defensiva, vel offensiva indicare. Quàm assidui autem in his scopuli latitent, in quos Consiliorum judicia crebrò impingunt, suæ multoties magis, quàm Principis conscientie naufragio, nemo non videt; accidere namque potest, ut Princeps ductus consilio,

lio, excusetur propter ignorantiam, quam pretendere non potest Confiliarius, qui ex officio adstrictus est ea, quæ sui sunt muneris, non ignorare. Ut igitur de omnibus Confiliarium breviter ante periculum præmoneam, de singulis pauca, sed sigillatim præstabo.

Circa Religionem.

536 Christianus Confiliarius Principis et si in omnibus studere debet sui muneris partes observantissimè gerere, in his, quæ ad Religionem tuendam, promovendamque pertinent, speciale studium, & curas omnes præ cæteris intendere obligatur: hæc enim summa res est, & in qua totius vertitur cardo Reipublicæ benè gerendæ, & in officiis continendæ; unde jure suo graviter eorum, quibus demandata est, conscientias onerat. Demandata est autem magna ex parte Confiliariis, quorum judicio, & prudentiâ Principes, vel qui illorum privilegiis gaudent, prudenter nituntur ad decernenda, aut constituenda, quæ Religionis conservationi, & augmento prodesse, aut extirpanda, quæ obesse judicant.

537 In his autem (quod inter homines frequentissimum) non leves multoties controversiæ, & dubia utrimque non contemnendis rationibus fulta oriri solent. Tutâ proculdubio incedit viâ, qui à trita non deviat, atque ideo tutiori; quia nulla potest esse honesta ratio, quæ suadeat amplecti minùs tutam, relictâ tutiori, idest, communiori ab Ecclesia, & tot viris Sanctis, ac Sapientibus approbatâ, præsertim si faveat Religioni, ut est textus in lege Sunt personæ 43. ff. de Religios. Sumpt. ibi: *Strictam rationem insuper habemus, quæ numquam in ambiguis Religionum quæstionibus omitti solet; nam summam esse rationem, quæ pro Religione facit.* Hinc cautè examinandæ nonnullorum novitates, quæ sub specie pietatis serpere solent, & strictioris observantiæ titulo evertunt firmam, & stabilitam ab omnibus Religionem. Sic malo nostro personata vitia, & errores in non pauca regna, & Respublicas irrepere, quibus si à principiis occurreretur, non tam magna incendia excitarent.

Circa Leges.

538 In condendis legibus solent Principes consilia Senatorum audire, exigente naturâ ipsâ legis, quæ leg. Lex est ff. de Legibus, & Senat. cons. definitur *Commune præceptum virorum prudentum consultum*, idest, ut explicat Glos. ibi: Cum deliberatione prudentum constitutum; & cum respiciat communitatem, in ea ferenda attendi præsertim debet ad illius bonum. Unde consilium prudentis Confiliarii debet esse secundum sententiam magis favorabilem bono communi, nec tyrannicum rigorem affectando, nec ambiendo mansuetudinem, & minùs partium benevolentiam, & obsequium; nam, ut optimè Plato in Critia, *Qui autem aliquarum partium gratiâ leges condunt, eos non cives, sed seditiosos putamus*, quatenus, nimirum, subditos, vel sub nimis rigidis vexant, & turbant, vel sub laxis licentiosos reddunt. Leges igitur tales esse debent, ut Rempublicam moderentur, & integram servant, pro ut requiritur in leg. 1. §. 1. Cod. de Nov. Cod. fac.

539 In dispensationibus legum probabilior sententia docet mortale peccatum esse in Principe dispensare in suis legibus sine justa causa; nam licet secundum se eximere unum, aut multos ab obligatione legis non sit res tanti momenti, ut inducat mortale, nihilominus ab extrinseco propter scandalum, quod ferè semper intervenit, & veluti acceptionem personarum, difficilè excusabitur à peccato. Unde Trid. sess. 20. cap. 5. inquit: *In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa.* Et iterum sess. 25. cap. 14. *Quòd si urgens, justaque ratio, majorque quandoque postulaverit cum aliquibus dispensandum esse, id causâ cognitâ, & summa cum maturitate à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, præstandum.*

540 Cum igitur Princeps hujusmodi dispensationum causas examini tribunalium remittat, in quibus communiter statuit majori parti suffragiorum, incumbit graviter Confiliario, re attentè perpensâ, ferre judicium. Et licet in gratiis conferendis tutum sit sequi opinionem practicè probabilem, relictâ probabiliori; & dispensationes reputentur gratiæ, ut significatur in cap. Licet Canon de Elect. in 6. ibi: *Gratiam dispensationis facere*, & in cap. Didici 1. quæst. 7. cap. Pœnal. de

Cleric. excomm. nihilominus cum sit gratia præsupponens justitiam causæ, poterit Consiliarius in ferendo iudicium juxta hanc magis opinionem, quam illam graviter peccare. Quo circa

541 Advertendum est aliud esse iudicium de justitia causæ dispensationis, & aliud iudicium de concessione dispensationis, suppositâ justitiâ causæ: nam juxta communio rem sententiam superior non tenetur semper dispensare, etiam propositâ justâ causâ, ut cum multis tenet P. Sanchez de Matrim. disp. 10. num. 3.

542 Quare circa primum, potest esse sub opinione, an causa sit justa, vel non? in secundo verò sensu potest similiter esse sub controversia, an expediat concedere vel non? Circa hoc secundum, in quo dispensatio habere potest rationem gratiæ, nisi aliud præponderet, nullum est periculum in usu opinionis probabilis, relictâ probabiliori; at in primo attendi debet ad materiam dispensationis in usu opinionis. Ratio est; quia aliquando potest esse periculum nullitatis alicujus Sacramenti, & periculum alterius mali gravis, ac potissimum bono communi noxii, si superior non intendat dispensare ad illud suscipiendum, nisi suppositâ verâ causâ, ut dicit Gloss. in cap. Non est 5. de Voto. Dubitari etiam potest in dispensationibus de potestate ad illas faciendas. Sed qui leges ferre potest, potest etiam in illis dispensare, cap. Inferior 21. cap. Cum inferior de Major. & obedient.

*Circa distributionem beneficiorum,
& illationem pœnarum.*

543 In distributione beneficiorum, & illatione pœnarum reoli debent plura dicta num. 48. ubi de distributione officiorum, quæ etiam in præmium conferuntur, diximus. In conferendis beneficiis secundum se, nisi obstet acceptio personarum, nullus potest esse scrupulus in usu opinionis probabilis, relictâ probabiliori; nam, suppositâ dignitate personæ, liberalitas Principis semper præsumitur in favorem personæ ad supplendam æqualitatem meriti, dummodò hoc detur; nam virtutum præmia tribui merentibus convenit, leg. 4. Cod. de Stat. & Imag.

544 Dixi, secundum se; nam si in distributione concurrant duo ad idem præmium, vel officium, & unus probabilius præcellat dignitate, & meritis, usus opinionis pro-

babilis, relictâ probabiliori, non erit immunis ab omni scrupulo. Advertenter dixi, si probabilius præcellat; nam si certò præcellat dignitate, dubium non est peccari, præferendo dignum, & à fortiori indignum digniori.

545 In inferendis pœnis, & suppliciis mitius agendum cum reis: nam quando pœna non est à lege taxata, favendum est reo, ut judici præscribitur leg. Interpretatione ff. de Pœnis damnat. Quare dummodò suffragium Consilarii non sit in causa majoris relaxationis, seu ut crimina impunè grassentur, uti poterit opinione favorabili reo, etiam relictâ probabiliori. Idem judicandum in interpretatione legis pœnalis; nam odia sunt restringenda, regul. Odia sunt de Regul. juris in 6.

Circa tributa, & vectigalia.

546 P. Layman lib. 3. tract. 3. part. 1. cap. 3. num. 6. monet Consiliarios, ad quos pertinet cognoscere de justitia tributi, aut vectigalis, ut non proponant, neque suadeant Principi impositionem, idem est de augmento tributi, nisi affirmativè cognoscant potestatem ad illud imponendum, & etiam causæ, seu justitiæ probabilitatem, ut videri potest apud Petr. Navar. lib. 1. cap. 1. n. 267. P. Vasq. de Rest. cap. 6. §. 3. num. 73.

547 Igitur ad justitiam tributi tres præcipuè requiruntur conditiones: prima, ut sit legitima auctoritas, sive potestas in impo-nente, sive augente, cap. Super quibusdam de Verb. significatione, cap. Innovamus de Censib. & Ord. Lusitana lib. 2. tit. 26. §. 12. Secunda, ut detur causa justa ad illud imponendum; causæ verò justæ referuntur à Gabriel. in 4. disp. 15. quæst. 5. artic. 3. & eas ad duo capita reducit Lessius de Justitia lib. 2. cap. 33. dub. 6. num. 41. nimirum, est necessitas publica, cui aliter succurri non potest; & compensatio damnorum, & sumptuum, & justa vindicta: tertia, est forma, seu modus, ut, scilicet, debitâ proportionem imponatur, ne alios aliis gravius vexet. Vide Less.

548 Cum verò in his omnibus possit esse dubium, & controversia pro utraque parte, impensè consideret Consiliarius, in quam potius partem inclinare tutò possit, ne Princeps suffragio illius fretus, exorbitet vel in potestate, gravando, quos non potest, vel in justitia causæ, onerando populum injustè, & supra id, quod debet: vel in forma,

ma, exigendo inæqualiter, vel tyrannico modo tributum; tributum enim, ut bene Ulpianus in leg. Si bene 33. ff. de Usuris, ita exigi debet à Principe, *Dummodò non acerbum se exactorem, nec contumeliosum præbeat, sed moderatum, & cum efficacia benevolæ, & cum instantia humanum.* Quidquid enim Princeps in his peccaverit ex consilio, in Consiliarium refundetur; fortasse enim Princeps excusabitur ex ignorantia, & ille damnabitur propter consilium; Principi enim imponenti, vel augenti sine facultate tributum indicta est excommunicatio 5. Bullæ Cœnæ. Utrum hanc incurrant etiam Consilarii? dicetur suo loco.

549 Diana tom. 10. in tract. Historico juridico Resolut. 10. §. Vociferantur docet ad imponendum tributum sufficere opinionem probabilem, pro qua doctrina citat Franciscum de Lugo in Principiis Moralibus part. 1. cap. 3. quæst. 11. num. 72. P. Vasq. Opusc. de Restitut. cap. 6. §. 3. dub. 5. Joann. Sanch. in Select. disp. 33. num. 35. Laym. sup. num. 6. citat etiam P. Suar. de Legib. lib. 5. cap. 18. num. 2.

550 Ex his tamen AA. nullus, quem viderim, explicat, an sufficiat opinio probabilis, relicta probabiliori? v. g. est probabile, quod Princeps habeat potestatem ad imponendum tributum, item quod causa ad illud imponendum sit justa; è contrà verò est probabilius, quod non habeat potestatem; item quod causa non sit justa, & sufficiens. In his terminis poterit ne Princeps, usus opinione probabili, illud imponere? vel Consiliarius ferre suffragium pro impositione?

551 Respondeo negativè, & videtur ita supponi ab omnibus. Ratio est; quia populus est in possessione suæ exemptionis, & pecuniæ: deinde habet pro se opinionem probabiliorem, quod nulla sit in Principe potestas, & causa justa ad imponendum sibi illud onus; ergo neque Princeps poterit illud imponere, neque populus tenebitur illud sustinere. Confirmatur; quia ut docent D. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 14. §. 8. Petrus Navar. lib. 3. cap. 1. num. 263. Angel. verb. Pedag. num. 6. Gabriel. Caut. Sylvester, Sà, Dried. quos citat, & sequitur P. Less. lib. 2. cap. 33. dub. 8. num. 67. Laym. lib. 3. tract. 3. part. 1. cap. 3. num. 5. cum P. Mol. tom. 3. disp. 674. quando subditus habet rationes probabiles dubitandi de justitia vestigialis, semoto scandalo, non tenetur illud solvere; ergo à fortiori, si habeat probabiliores; ac proinde ne-

que Princeps poterit illud imponere, nec Consiliarius suffragari impositioni.

552 Quando verò pro utraque parte æquè probabilis esset opinio, tunc videtur judicare Suar. lib. 5. de Leg. cap. 18. à num. 19. & Vasq. suprà standum esse pro Principe. Ratio est; quia cum sit legitimus superior, & in possessione juris imperandi, non potest eâ spoliari in dubio. Unde si objicias, quod etiam subditus sit in possessione suæ pecuniæ: respondent jus superioris esse præferendum, utpote nobilius. Verùm Auctores suprà vel loquuntur, quando rationes subditi sunt solum speculative, & non practicè probabiles: vel, ut explicat Bonac. tom. 2. tract. de Rest. disp. 2. quæst. 9. punct. 1. quando Superior est jam in possessione tributi, à qua non est ejiciendus propter superveniens dubium. Unde ipse videtur consentire cum Lessio suprà num. 77. & aliis, qui judicant in dubio positivo standum esse pro subditis habentibus pro se opinionem probabilem, quod etiam sequitur P. Vasq. in Opusc. cap. 6. §. 3. dub. 8. num. 85. Sà verb. Gabella num. 4. Turrian. disp. 43. dub. 1. num. 15.

553 Ex dictis colligunt in casu dubii positivi, pro utraque parte æquè probabilis, probabilius videri, quod populus non teneatur solvere tributum, vel illius augmentum de novo impositum, nec per consequens posse rationabiliter imponi tale tributum, atque adeo nec Consiliarium suffragari pro impositione. Non nego, quod in casu æqualis probabilitatis Princeps etiam habeat pro se opinionem, quod possit imponere. Sed propter inconvenientia, quæ sequuntur, nimirum, quod detur bellum, etiam si sit ex utraque parte formaliter justum, quatenus subditus probabiliter etiam non tenetur solvere, ex quo oriuntur gravissima inconvenientia, & scandala; ideo ad ea evitanda judico probabilius, Principem in eo casu non posse imponere tributum, nec Consiliarium suffragari impositioni.

Circa Bellum.

554 P. Layman lib. 2. tract. 3. cap. 12. nu. 5. advertit ex Becan. 2. 2. cap. 25. quæst. 7. bellum posse esse justum formaliter respectu Principis, non ita verò respectu Consilarii, & eorum, qui Principem informant; nam si informatio sit falsa, aut consilium erroneum, Princeps verò non habeat rationabilem causam suspicandi falsitatem informationis, & errorem Consilarii, poterit formare judicium practicum conforme informationi, &

con-

consilio docti Consilarii minimè sibi suspecti, & sic gerere bellum justum formaliter sine aliqua culpa.

555 Non ita verò Consiliarius, qui ad præstandum consilium tenetur ipsas informationes lentè, & diligenti studio, prout ex officio incumbit, examinare, & veritatem pro dignitate tam gravis negotii perscrutari, utpote cujus fidei, & consilio se Princeps fidenter committit, atque ideo tam plenum opus alex aggreditur, ex quo tot cædes hominum, etiam innocentium, tot vastationes regnorum, regionumque, tot damna Reipublicæ, etiam propriæ, quæ, exhaustis thesauris, tributis vexatur, & discrimini succumbendi ruinæ exponitur. Ita cum communi P. Mol. tom. 1. disp. 113.

556 Bellum, aut est defensivum, aut offensivum: primum est, quo vis per injuriam illata repellitur; & leg. 3. de ff. de Justitia, & jure permittitur, non solum publicæ, sed etiam privatæ auctoritati; atque ideo in illo non tanta solet esse controversia. Offensivum est, per quod vis infertur causâ vindicandæ injuriæ, cui adversarius aliter satisfacere non vult: est actus justitiæ vindicativæ, cujus justitia tres conditiones requirit. Prima est auctoritas inferentis. Secunda est justa causa ad inferendum. Tertia est intentio, seu motivum rectum.

557 Auctoritas debet esse Principis, vel Magistratûs, nullum recognoscentis superiorem, argumento leg. Hostes ff. de Captivis, & postliminio reversis, & leg. Hostes ff. de Verb. signif. Causas belli sex exponit Glos. verb. Pacem cap. 2. de Sentent. & re judicata, & generaliter est accepta injuria, ut ait D. Augustin. in cap. Noli existimare 23. quæst. 1. *Bellare*, inquit, *non voluntatis, sed necessitatis est*. Motivum debet esse amor justitiæ, non nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, libido dominandi &c. cap. Quid culpatur 23. quæst. 1.

558 In tribus explicatis conditionibus, & earundem circumstantiis occurrentibus sæpe sæpiùs oriuntur dubia, & opiniones pro utraque parte, vel æquè, vel inæqualiter probabiles; quia v.g. possunt dari rationes probabiles, approbantes justitiam belli inferendi, & è contrâ aliæ æquè probabiles reproban- tes, seu negantes justitiam belli; item pro parte affirmativa potest esse ratio, seu sententia probabilis, & pro negante probabilior, vel vice versâ. Pro qua verò sententia stare debeat suffragium Consilarii, & Utrùm, re-

lictâ probabiliori, consulere debeat secundum solam probabilem? modò venit decidendum.

559 Auctores, præcipuè recentiores, præterquàmquòd quæstionem hanc ad solos Principes dirigant, multi ex his, non tam de justitia belli præcisè, quàm de justitia belli determinati ad occupandum, vel acquirendum regnum, aut statum tractant; & in hoc puncto vires omnes impendunt in assignandis arbitris, penes quos sit judicium de justitia regni occupandi: Utrùm, scilicet, sit ipsum regnum, seu illius Magnates, Gubernatores, vel potius Theologi, & Jurisperiti? quam ultimam sententiam, excepto P. Vasq. in Primam Secundæ quæst. 19. disp. 64. cap. 3. n. 19. ferè omnes Auctores Hispani post invasionem regni Lusitanæ factam à Philippo II. Rege Castellæ secuti sunt, forsan, ut invasionem ab injustitia excusarent.

560 Verùm laudatus Vasq. num. 11. existimat hanc doctrinam nihil probabilitatis habere. Cujus judicio subscribo, præsertim quando Theologi, & Juristæ sunt subditi Regis, & extranei à regno occupando; nam præterquàmquòd sint suspecti, communiter non sunt studiosi, neque intelligentes legum alterius regni, neque illas genuinè interpretari possunt, ut re ipsâ compertum est in Carumuele Phil. lib. 5. disp. 8. num. 46. ubi Lusitanæ legem excludentem à successione regni foeminas extra regnum nubentes, ridiculè interpretatus est.

561 Igitur P. Suar. tract. de Charit. disp. 13. sect. 6. num. 2. dicit Reges ad inferendum bellum debere semper sequi opinionem probabiliorē. Unde si probabilior sententia sit pro parte contraria, nullo modo poterunt licitè bellum indicare. Hoc tamen negat Vasq. suprâ num. 13. & solum admittit posse bellum inferre, quando habent jus evidens ad regnum, etiam si alter illud ignoret; quæ sententia mihi probabilior est; nam si sufficeret probabilior sententia ipsius Regis, cum unicuique sua semper sententia probabilior videatur, admittitur bellum justum ex utraque parte, quod trahit gravissima inconvenientia, ut dictum est num. 553.

562 Dixi, ipsius Regis; nam si ab aliis Theologis, & Jurisperitis extra suum regnum, & minimè suspectis iudicibus, ac præcipuè si sint ex regno occupando, judicetur jus invadentis probabilius, tunc probabiliter poterit bellum indicare ad occupandum regnum. Consentit Palaus tom. 2. tract. de Conscient. disp. 2.

disp. 2. punct. 7. num. 7. Joannes Sanchez disp. 44. num. 56. Bonac. tom. 2. tract. de Rest. disp. 2. qu. ult. sect. 1. punct. ult. §. 2. num. 8. cum Azor tom. 3. lib. 2. cap. 7. qu. 6. citat etiam Filliuc, tract. 29. cap. 9. num. 184. sed non benè .

563 Ex dictis inferes primò , non esse admittendam sententiam aliquorum , qui dicunt sufficere opinionem probabilem ad inferendum bellum , & occupandum regnum , quod possessore caret , ut est Stephanus Spinola de Agibilium electione disp. ult. sect. 7. Inferes secundò , à fortiori non sufficere opinionem probabilem tantum ad inferendum bellum pro occupando regno ab alio legitime occupato ex probabili etiam sententia . Ita ferè omnes , qui videri possunt apud Dian. part. 2. tract. 13. Resol. 8. ubi videtur sentire oppositum cum Sanch. in Disp. pract. disp. 44. à num. 52.

564 Supposità igitur datà doctrinà , facile intelliget Confiliarius , quam sententiam amplecti debeat in rebus bellicis decidendis , ne gravissimum onus incurrat , vel per negligentiam in examinanda re adeo gravissima , vel in suffragando secundum opiniones , vel improbabiles , vel dubiè probabiles aliquorum .

565 Oportet tamen advertere ex P. Sanch. in Decal. lib. 6. cap. 3. num. 7. Salas in tom. 1. in Primam Secundæ tract. 8. disp. unic. sect. 12. nu. 15. Card. de Lug. tom. 1. de Just. disp. 16. à num. 97. opus esse distinguere inter probabilitatem proximam , & remotam , inter probabilitatem facti , & juris ; quia remota , & facti non sufficit , licet sufficiat secundum aliquos proxima , & juris , si saltem notabiliter excedat probabilitatem oppositæ . Remota , seu facti est , quando probabile est , quod alter dedit causam sufficientem ad bellum inferendum . Proxima & juris , est judicium , quo deceditur posse licitè inferri bellum ex illa causâ , seu causam illam esse sufficientem , & justam ad bellum ; nam prima potest stare sine secunda ; optimè enim intelligitur probabile ex indiciis &c. quod alter dederit causam sufficientem ad bellum , quin sit probabile posse licitè in eo casu inferri bellum ex Auctorum sententia .

§. I V.

De opinione Advocati in consulendo .

566 **A**Dvocati officio annexum est etiam onus præbendi consilium , & proponendi rationes , quibus inducere possit non solum judicem ad ferendam sententiam in favorem clientis sui , sed etiam clientem ipsum ad movendam , & continuandam litem , vel ab illa desistendum , quando judicat causam esse injustam juxta dicta disp. 1. n. 85. In præsentī igitur examinandum venit , quā opinione uti possit Advocatus ad hæc licitè præstanda ?

567 P. Vasq. advertit dubium non esse , quod liceat Advocato agere secundum opinionem probabilem , relictâ probabiliori : v. g. ut explicat P. Sanch. infra num. 49. in dubio , Utrum sibi liceat suscipere patrocinium hujus litis , vel non ? dubium non videtur , quod possit uti opinione probabili , relictâ probabiliori ; nam circa hoc gerere se potest , sicut alii , de quibus generaliter dictum est supra . Dubium igitur solum videtur esse , quando jus sui clientis est controversum , vel æquè probabiliter inter illum , & adversarium , vel minùs illi , & magis probabiliter favet adversario , secundum quam opinionem præstare possit consilium suo clienti , ut moveat causam , vel prosequatur . Video , ni fallor , illud primum non esse omnino independens ab hoc secundo , ut ex dicendis magis constabit .

568 Igitur circa opinionem Advocati Valent. 2.2. disp. 2. quæst. 15. punct. 4. cum Sylvest. verb. Advocatus quæst. 13. docet , quando opiniones sunt æquè probabiles , posse Advocatum jure naturæ utramlibet pro libito defendere , & juxta illam clientem inducere ad movendam litem , vel prosequendam ; at de jure positivo non posse defendere , neque consulere partem faventem actori contra reum , Regul. Cum sint 11. de Regul. Juris in 6. ex qua doctrina sequitur non posse à fortiori Advocatum jure positivo , relictâ probabiliori , defendere , aut consulere actori minùs probabilem .

569 Sotus verò , Banh. Solon. Tolet. & alii apud P. Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 9. num. 52. docent Advocatum non posse patrocinari pro actore movente , vel prosequente causam juxta opinionem minùs probabilem , nec proinde eum consilio suo provocare ,

care, quando agitur de causa sanguinis, honoris, aut de causa civili maximi momenti, v. g. de possessione omnium bonorum, posse tamen, quando causa civilis est minoris momenti, dummodò clientem moneat de minore probabilitate suæ causæ. Ex qua doctrina videtur inferri posse Advocatum patrocinari, & consulere in prædictis causis, si opiniones sint æquè probabiles. His tamen non obstantibus,

570 Assertio prima sit. Quando opiniones sunt æquè probabiles, hoc est, quando res jure, vel factò est æquè dubia pro utraque parte, potest Advocatus licitè defendere, & consilio suo movere clientem ad defendendam quamlibet partem tam jure naturali, quàm positivo, sive causa sit sanguinis, aut honoris, sive civilis maximi momenti, aut levis. Ita communior sententia, pro qua P. Sanch. adducit D. Anton. & viginti AA. quos sequitur num. 51. & 53. P. Vasq. 1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 64. cap. 1. num. 3. Filliuc. tract. 21. cap. 4. quæst. 5. num. 142. Frag. tom. 1. Reg. lib. 5. dist. 13. num. 262. Dian. 1. part. tract. 3. Resol. 6. ubi hoc docet non solum in causa probabili, sed etiam dubia.

571 Ratio est; quia jus utriusque, tam actoris, quàm rei æquale est; ergo uterque potest licitè defendere suam partem, & per consequens moveri licitè ab Advocato, ut illam defendat. Confirmatur; quia Advocatus proponendo clienti rationes, quæ pro illo militant, immò & easdem judici repræsentando, non definit litem, reddendo clienti, quod contendit; hoc enim pertinet ad judicem, qui perpenſis, & examinatis utriusque partis fundamentis, feret sententiam; ergo cum nulli faciat injuriam, cur non poterit clientem consilio suo juvare?

572 Neque obstat Regul. Cum sint; tum quia, ut explicat P. Sanch. intelligitur de judice, & non de Advocato: tum quia talis regula quoad hoc, consuetudine est abrogata. Neque dicas in dubiis meliorem esse conditionem possidentis nondum damnati. Respondeo hanc regulam intelligi, quando res verè dubia est; secus, quando sunt opiniones æquè probabiles pro utraque parte. Vel dic etiam hanc regulam spectare ad judicem, & non ad Advocatum, ob rationem suprà. Adde ex P. Sanchez hæc argumenta eodem modo urgere in rebus minoris momenti, in quibus nobiscum consentiunt adversarii. Advertunt tamen Doctores nostræ assertionis

Advocatum debere monere clientem de incertitudine sententiæ, de quo infrà.

573 Assertio secunda sit. Quando opiniones sive de jure, sive de factò, tam in civilibus, quàm in criminalibus, non sunt æquè probabiles, potest licitè Advocatus consilio suo dirigere clientem ad movendam, & sustentandam partem minùs probabilem, dummodò sit practicè probabilis, prudensque adsit spes favorabilis sententiæ. Ita, exceptis septem, laudati AA. in prima assertionem, quibus adde Salas 1. 2. quæst. 21. tract. 8. disp. unic. sect. 11. num. 101. Azor tom. 1. lib. 2. de Just. cap. 17. qu. ultima, ubi judicat probabile, Laym. in Theolog. Moral. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 3. à num. 17. P. Illſung. in Theolog. præct. tract. 1. disp. 1. num. 85. Ratio est; quia cliens prudenter operatur, utendo opinione practicè probabili in defensionem sui juris, ac proinde non peccat; ergo neque Advocatus suggerendo illi modum utendi illà, non obstante sententià probabiliore pro adversa parte, de qua cliens certior efficiatur.

574 Neque obstat primò potior conditio possidentis in dubiis; nam hæc regula intelligitur modo proximè explicato. Neque terret, ut aiebat Banhez cum aliis, quòd in hoc usu opinionis probabilis, relicta probabiliore, peccatur contra charitatem, eò quòd si pars adversa cadat lite, devenire possit ad extremam paupertatem. Respondeo enim nullum esse præceptum charitatis obligans ad præveniendam illam inopiam adversarii futuram, & incertam ex ancipiti sententia judicis cum amissione certa integræ hæreditatis, vel fundi; charitas enim non obligat cum tam gravi onere. Quare si adversarius cadens lite, perveniat ad illam extremam miseriam, tunc ex lege charitatis ei succurrendum erit.

575 Dixi, dummodò opinio sit practicè probabilis; nam si sit improbabilis, aut dubiè probabilis, vel ex iis, in quas judices, aut rarò, aut nunquam inclinant, non poterit Advocatus illam licitè clienti inculcare, nec litis patrocinium suscipere propter expensas, quas injustè faciet cliens; vel si is voluntariè illas prodigat, invitè illas patietur adversarius, cui proinde tenebitur restituere. Immo quando opinio est solum practicè probabilis, Advocatus monere debet clientem de minore probabilitate; quia fortasse monitus desistet à lite, ne in vanum expensas faciat. Unde si spem certam faciat victoriæ, vel non mo-

neat

neat de incerto eventu, subiacebit Advocatus restitutioni. Quid verò dicendum, quando minùs probabilis ab Advocato judicatur probabilior?

576 Respondeo etiam debere de hoc ipso monere clientem; nam cum iudex debeat judicare secundum probabiliorē, parum refert, quòd Advocatus hanc judicet probabiliorē, si iudex illam minùs probabilem iudicet. Item, monere debet clientem, ut à lite desistat, quando bonâ fide causam defendendam suscepit, & postea reperit esse injustam. Ita Laym. suprà num. 19. cum Sylv. & Arm. argum. legis Prætor ff. de Vacation. & excusat. munerum.

§. V.

De opinione Medici in consulenda.

577 **Q**UOD frequentiores sunt morbi, eò frequentius Medici consuluntur ad remedia, quibus evitentur, vel curentur; at non est eadem Medicis in usu medicinæ probabilis, atque aliis Confiliariis in usu opinionum probabilium libertas. Dixi, in usu medicinæ probabilis, seu probabilitatis medicinæ: nam P. Vasq. infrà citandus, advertit, quòd in usu opinionis probabilis asserentis, vel negantis Medicum posse tali, vel tali modo, & medicinâ curare, eadem est illi cum aliis electio libera opinionis. Sed in hac advertentia idem noto, quòd suprà in Advocato. Ut igitur ea, quæ de Medico Confiliario dicenda sunt, facilius percipiantur,

578 Supponendum est primò, aliud esse inter Medicos medicinam esse probabiliter salutarem alicui morbo, vel non: item, esse probabiliter salutarem, vel noxiam; & aliud, an supposito quòd sit salutaris, vel noxia, possit probabiliter applicari licitè infirmo, vel non. Prima utriusque propositionis probabilitas est directâ, secunda indirectâ, & reflexa; prima speculativa, secunda practica; prima pertinet ad solos Medicos, & physicos, & non tangit immediatè conscientiam; secunda verò, quamvis versetur inter Medicos, pertinet quoad moralitatem ad Theologos. Neque ex probabilitate utriusque primæ sequitur probabilitas secundæ in omni eventu; ex eo namque quòd pharmacum sit probabiliter salubre, non sequitur probabile esse, quòd Medicus possit consulere illius appli-

cationem, relicto certo, vel probabiliori, ut infrà ostendam.

579 Supponendum secundò, probabilitatem in medicinis posse comparari multipliciter; primò, nimirum, salubritatem unius cum salubritate alterius: Utrum, scilicet, medicina A. sit æquè, vel probabilius salubris, quàm medicina B. secundò, salubritatem hujus medicinæ cum ejusdem noxietate: Utrum, scilicet, hæc medicina sit æquè, vel probabilius salutaris, quàm noxia, vel è contrâ: tertio denique, potest comparari medicina probabiliter, vel probabilius salutaris aliquo ex prædictis modis cum alia certò, & sine dubio saluari. Supponendum denique tertio, Medicum teneri ex charitate, & si talis est ex officio, teneri etiam ex justitia ad inculcandum infirmo medicamentum securius, quòd potest. Ita ferè omnes cum P. Vasq. & Sanch. infrà citandis.

580 Prima conclusio sit. Quando adest medicina certò salutaris, Medicus non potest consulere probabiliter, immò neque probabilius salutarem: item, in defectu certò salutaris non potest inculcare probabiliter salutarem, omisâ probabilius saluari, & à fortiori non poterit inculcare improbabiler salutarem, omisâ probabiliter saluari, poterit tamen ex æquè probabiliter salutaribus inculcare, quam velit, in defectu certò, vel probabilius salutaris.

581 Ratio est; quia licet in omissione medicinæ certò salutaris, eligendo probabilius salutarem: vel in omissione probabilius salutaris, eligendo solum probabiliter salutarem, nullum timeatur periculum; quia supponitur nullo modo esse noxias, exponitur tamen infirmus periculo non habendi effectum sanitatis, quem certò, vel probabilius haberet per medicinam certò, aut probabilius salutarem, proindeque ad minimum exponitur ad longioris morbi molestias sufferendas. Quare secundum harum gravitatem, vel parvitatem peccabit Medicus in consilio contra charitatem, vel etiam contra justitiam, si talis sit ex officio. Utrum verò in defectu medicinæ certò salutaris non solum possit, sed etiam teneatur consulere probabilius salutarem, & in defectu hujus, probabiliter salutarem? Non videtur dubitandum, quando P. Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 9. num. 39. sine, & expressè num. 42. hoc etiam docet de medicina, de qua dubitatur, an sit nocitura?

582 Majus dubium est de medicina, de qua dubitatur: an salutaris, vel potius no-

xia infirmo futura? Circa quam secunda conclusio sit. Quando adest medicina certò profutura, Medicus non potest adhibere consilium pro sumenda, de qua inter Medicos dubitatur, an salutaris, vel noxia sit, etiamsi probabilior sit, quòd profutura infirmo. Ratio est; quia in his maximè vera est regula juris, *Tenendum certum, & relinquendum incertum*, cum exponatur proximus gravi periculo vitæ, quod certò vitari potest per remedium certum; ergo imprudenter faciet, & peccabit Medicus contra charitatem, & contra officium, si aliter consulat. Ita P. Vasq. sup. disp. 24. cap. 4. P. Sanch. sup. num. 38. Clavis Reg. lib. 1. cap. 10. Filliuc. tract. 21. cap. 4. quæst. 5. à num. 152. Bonac. tom. 2. disp. 11. quæst. 4. punct. 9. num. 2. Card. p. 3. Cris. tract. 1. disp. 56. cap. 19. à num. 11.

683 Tertia conclusio sit. In defectu remedii certò salutiferi tenetur Medicus consulere illud, quod inter ea, de quibus dubitatur, an salutifera, vel noxia sint, iudicatur probabilius salutare magis, quàm noxium. Ita præter citatos P. Suarez 3. part. tom. 4. disp. 26. sect. 6. Azor 1. part. lib. 2. cap. 17. quæst. 11. cum Soto, Arag. & aliis. Ratio est; quia in re tanti ponderis, ut est vita proximi, relinquere tutius, & probabilius remedium præ minùs probabili, & tuto, est exponere proximum gravissimi damni periculo, cum possit cum minori liberari, ut charitas exigit, & officium obligat; ergo Medicus tenetur illud probabilius, & non minùs probabile inculcare. Scio P. Sanch. liberare Medicum ex officio ab obligatione ex iustitia; sed de hoc in loco.

584 Dices, etiam inculcando remedium probabilius, salutem proximi versari in periculo; nam re ipsa tale remedium à parte rei potest esse noxium; siquidem illa probabilitas, quanta sit, non illud excludit. Respondeo versari in periculo, quod prudentius, quàm per illud remedium vitari possit, nego: versari in periculo absolutè, concedo antecedens. Itaque verum fatemur, quòd remedium illud possit esse noxium, utpote quod non excedit probabilitatem; at ut Medicus prudenter operetur, proindeque liberetur à culpa, satis est, quòd quando aliud certum non suppetit, illud tanquam inter probabilia probabilius consulat: in incertis enim aliter se gerere non potest prudentia humana ad rectè operandum, quàm, urgente necessitate, uti probabilioribus, ut certa suppleat.

585 Ex hac conclusione sequitur graviter

peccare contra easdem virtutes Medicum, qui pharmacum probabilius nociturum, & solum probabiliter profuturum infirmo inculcat. Ita Navar. cap. 25. num. 60. & cum eo Bonac. sup. num. 24. Ratio est; quia charitas erga proximum, & fidelitas debita officio, obligant, ut securiori modo, quo potest, succurratur infirmo; illud autem medicamentum non solum non est securum, sed probabilius nociturum.

586 Sed quid, si alii doctiores iudicent profuturum, ipse verò probabilius iudicet nociturum? Navar. cap. Si quis autem à num. 74. respondet non posse consulere tale medicamentum; quia consulit adversus propriam conscientiam, at posse inculcare infirmo doctiores Medicos iudicare profuturum, quamvis ipse sit contrariæ sententiæ. At P. Sanch. num. 42. docet posse illud inculcare, si, deposito illo iudicio, se accomodet doctiorum sententiæ, quæ iudicat profuturum; quia prudenter operatur. Idem iudicat Azor sup. si aliorum opinio sit communior, tutior, & probabilior, & non detur aliud certum, vel probabilius.

587 Sed è contrà; Quid consulendum, quando alii iudicant nociturum, ipse verò probabilius iudicat profuturum? P. Vasquez num. 22. opinatur posse illud inculcare, quando aliud certum non datur, nec probabilius, etiamsi in re possit aliquod periculum esse; nam cum aliud non datur, & hoc secundum regulas artis probabilius creditur profuturum potius, quàm nociturum, videtur satisfieri præcepto charitatis, & iustitiæ; in eo enim casu audacter interficiendum, ut monet Galenus, & docet Cordub. lib. 3. quæst. 5. post conclus. 1. & ita, inquit Vasq. prudenter se gerit Medicus, qui sciens infirmum moriturum, si nullum ei adhibeatur remedium, ipse verò adhibeat, quod quamvis non certò, probabiliter tamen credit profuturum.

588 Quarta conclusio. Quando inter Medicos versantur opiniones æquè probabiles tam pro salubritate, quàm pro nocumento eiusdem medicinæ, & nulla alia certa, & probabilior datur, licitum est Medico, stantem pro salubritate, illam consulere. Ratio est; quia si potest consulere, quam ipse solus iudicat probabilem, quando alii iudicant nocituram, à fortiori quando cum aliis iudicat probabiliter profuturam; cum à fortiori hinc militent rationes suprà adductæ. Idem dicendum, quando duæ sunt medicinæ æquè probabiliter profuturæ, vel nocituræ, poterit licite

licitè unam præ alia consulere, si iudicet probabiliter profuturam, & nulla alia detur. Ita Illfung. suprâ num. 79. cum Scildere tract. 2. cap. 8. num. 108. ubi citat Portell. Bossium, & alios.

589 Majus dubium est de medicina, de qua dubitatur, an salutaris, vel potius noxia futura? Suppono AA. loqui de proprio dubio. Valent. 2.2. disp. 3. quæst. 10. colum. penult. & cum eo P. Sanch. num. 39. judicat probabilius licere in dubio consulere tale remedium, quando nullum aliud datur, & de vita infirmi, & salute desperatum est. Fundatur; quia cum de vita infirmi sit desperatum, & nullum aliud supersit remedium ad ei succurrendum, videtur conformius prudentiæ, & voluntati infirmi, ut consulatur tale remedium, quo non applicato, mors est certa, applicato verò datur spes vitæ, saltem dubia; nam tutius videtur adipisci spem dubiam salutis, quàm infirmum morti certæ deferere. Ita etiam Bonac. sup. num. 23. Superaddit P. Sanch. Medicum non solum posse, sed etiam teneri consulere tale remedium.

590 Oppositum tenet P. Vasquez suprâ num. 22. Salas 1. 2. quæst. 21. tract. 8. disp. unicâ sect. 14. num. 136. Azor tomo primo lib. 2. capite 17. à quæst. 11. quem Fagnanus non intellexit, & immeritò carpit num. 293. Idem videntur sentire Innoc. in cap. Tua nos num. 1. de Homic. Anton. Abb. Felin. Ananias, Angel. & Sylvester apud memoratum P. Sanch. ex quibus Innoc. & Anan. judicant peccare Medicum in tali consilio, etiam si vehementer suspicetur tale medicamentum profuturum. Fundantur; quia Medicus in eo consilio eligit partem minùs tutam; nam minùs tutum est infirmum, qui est in periculo naturali infirmitatis, exponere ulteriùs periculo insurgenti ex nocumento dubio medi-

camenti, quàm illum relinquere in solo periculo naturali infirmitatis, quod forsan natura vinceret, non superaddito nocumento medicinæ; ergo si moriatur infirmus, mors imputabitur Medico.

591 Respondetur, negando antecedens; nam in eo casu mors infirmi est certa, & nocumentum medicinæ tam dubium est, quàm ejus salubritas; ex his autem duobus tutius est eligere dubiam spem salutis ex salubritate remedii, quàm mortem certam infirmi, relinquendo illum infirmitatis violentiæ. Si nihilominus moriatur, non remedio tribuetur, siquidem, illo non applicato, certò mors sequeretur, sed malignitati morbi. Immo dato quòd sequatur ex remedio, non imputabitur Medico; quia præter intentionem ejus accidet; prudenter namque ex duobus eligit dubiam spem salutis potius, quàm mortem certam. Utraque sententia non caret probabilitate; at secunda tutior, & auctoritate Doctorum non contemnenda.

592 Colliges ex dictis primò, non posse Medicum consulere medicinam infirmo ad probandam, seu sumendam experientiam de illius virtute, de qua dubitat, quando habet certam, vel probabilem, & experientiâ cognitam. Utrum verò in defectu certæ, vel probabilis medicinæ possit consulere illam, de qua non habet experientiam, sed dubitat? Respondeo primò, in hoc puncto attendendum in primis ad qualitatem dubii. Secundò tale medicamentum nullo modo consulendum infirmo, si nullum urgeat periculum mortis. Et in hoc sensu intelligo P. Sanch. Vasq. Bonac. & suprâ citatos. Tertiò quando mors infirmi est certa, & nullum aliud superest remedium, consulendum, vel non consulendum juxta diversas sententias propositas à num. 534.

DISPUTATIO TERTIA

De oneribus, sive pœnis injunctis Consiliario.

UT Consiliarius intelligat, quàm gravis sit ponderis impositum sibi munus, atque ideo quantum studii, & operæ in eo exactè adimplendo impendere debeat, sequentem instituo disputationem, in qua de pœnis tantùm, & oneribus agendum, quibus propter defectum, & culpam in officio subjacet Consiliarius. Quia tamen multæ, & diversæ sunt pœnæ, & onera, de singulis quantum satis ad institutum nostrum, singulas dabimus sectiones, præmissis nonnullis de culpa Theologica, ratione cujus injunguntur; nam de culpa juridica dictum est disp. 1. quantum satis judicavimus.

SECTIO PRIMA.

De onere peccati, quod incurri potest per consilium.

593 **P**rimum, & præ cæteris gravissimum onus, cui subjacet Consiliarius, est gravissima offensa Dei, quam per consilium committere potest, inducendo culpabiliter proximum ad malum sive dolo, sive gravi suâ negligentia, quod onus ante omnia præcavendum est, utpote ex quo onera, & pœnæ, tamquam ex radice, vel naturâ suâ, vel jure positivo, tam Canonico, quàm Civili subnascuntur, & pendent. Ut igitur constet, quo consilio incurratur ea culpa, cui tot onera, & pœnæ adnexæ sunt, primam de consilio, & culpa præmittimus sectionem.

§. I.

Prævia explicatio Consilii per ordinem ad pœnas incurrendas.

594 **Q**Uamvis initio hujus operis à nu. 2. & sequentibus brevem explanationem consilii in communi tradiderim; nonnulla tamen, quæ per ordinem ad onera, & pœnas incurrendas, aut vitandas inservire possunt, consultò ad hunc, utpote genuinum, locum minutim exponenda reservavi. Igitur quia consilium potest esse malum, & peccaminosum, eò quòd inducat culpabiliter ad malum dolo, aut negligentia culpabili in examinanda resolutione, & nihilominus non incurrere pœnas à lege naturali, vel positiva injunctas, explicandum modò venit, Quid habere debeat consilium, seu quale debeat esse consilium obnoxium pœnis, & oneribus à jure præscriptis? De quo puncto multi breviter, sed latissimè P. Mol. de Just. tom. 4. tract. 3. disp. 3. & variis in locis P. Suar. de Cens. disp. 44. sect. 3. num. 12.

595 In loco suprâ citato diximus de consilio ut sic; at in præsentì de eodem agimus strictius, prout est suasio, instigatio, instructio, suggestio, ac persuasio, & explicatur leg. In furti §. Consilium ff. de Furtis, ibi: *Consilium dare videtur, qui persuadet, & impellit, atque instruit consilio ad furtum faciendum.* Dicitur autem suasio, quando rationes, & inductiva ad aggrediendum facinus, vel omittendum proponit tam petenti, quàm

non

non petenti consilium. Dicitur instigatio, si inductiva proponat urgendo, & impellendo. Dicitur instructio, quando proponit modum aggrediendi, vel exequendi, v.g. modum, quo venenum conficiendum, vel propinandum, quo aliquis interficiendus; quo furtum, aut damnum inferendum respectu ejus, qui ignorabat, vel non advertebat. Dicitur suggestio, quando datur consilium non petenti. Dicitur tandem persuasio, postquam consultus, seu suusus, instigatus, instructus &c. assensum præbuit, & acceptavit consilium. Quare suasio ab effectu dicitur persuasio, & ante illum est mera suasio. Unde leg. 1. §. Persuadere dicitur, *Persuadere autem est plus, quam impelli, atque cogi sibi parere.*

596 Suasiones autem, siue inductiva ad movendum consultum nihil aliud sunt, quam rationes, quibus aliquando adduntur impropria, v.g. nisi consilium acceptes, vel aggrediaris delictum, aut inimicum occidas, pusillanimis, & ignavus reputaberis &c. Ad consilium etiam reducitur laudare alicujus malum propositum, & intentum ad hoc, ut in eo magis firmetur, lege §. Persuadere ff. de Servo corrup. ibi: *Non enim oportet laudando augere malitiam.* Denique explicatum consilium, siue rationes inductivæ vel possunt proponi non petenti consilium, nec aliquid de illo cogitanti; quo sensu dicitur suggestio: vel proponi petenti consilium, & secundum se indeterminato; vel proponi jam determinato, siue petat, siue non petat. Ad hæc omnia attendendum est; quia non parum juvant ad incurrendas, vel evadendas pœnas.

597 Datur etiam aliquando consilium, nullis propositis rationibus inductivis, sed solum per modum approbationis, seu per solum assensum ad proposita, & interrogata, dicendo, Placet, ut facias, Consulo, vel Judo faciendum, vel Approbo tuum propositum; nam licet in his absolute nulla sit suasio, instigatio, suggestio, & instructio, possunt his omnibus æquivalere, quatenus illa nuda approbatio propter auctoritatem, litteraturam, vel peritiam approbantis movere potest interrogantem, qui forsitan non adeo sibi, & rationibus suis fidebat ad se determinandum, prout diximus supra.

598 Præterea in consilio per ordinem ad pœnas incurrendas, vel evadendas observanda sunt multa. Primò, an consultus illud acceptaverit, vel non? Secundò, licet acceptaverit, an ex illo motus sit ad actio-

nem exequendam, vel ex alio motivo? Tertiò, an ante consilium ita determinatus jam erat ad exequendam actionem, ut etiam illo secluso, exequeretur, ut explicatur leg. Non solum §. Si mandato ff. de Injur.

599 Observandum secundo in pœna respectu Consiliarii: Utrum imposita sit Consiliario accessorie, an principaliter, & secundum se spectato, siue progressu ad acceptationem consilii, vel illius executionem? Dicitur imponi accessorie Consiliario, quando v.g. excommunicatur, qui commiserit tale delictum, & ad illud cooperans auxilio, vel consilio, vel aliquo modo concurrens. Dicitur verò imponi principaliter, quando ita v.g. statuitur: Excommunicamus eum, qui consilio suo ad tale delictum induxerit, ut in aliquibus Religionibus reservatur consilium ad abortum: vel Excommunicamus non solum eum, qui tale delictum commiserit, sed etiam qui consilio ad illud concurrerit.

600 Quando pœna imponitur primo modo, siue accessorie, Consiliarius non illam incurrit, nisi secuto effectu; accessorium enim sequitur principale. Unde sicut pœna imposita delicto principaliter non incurritur, nisi secuto delicto, ita imposita accessorie consilio. Quando verò imponitur secundo modo, incurritur per nudum consilium siue ulteriori progressu ad executionem effectus, & forsitan neque ad acceptationem consilii. Hæc tamen de accessoria, vel principali impositione pœnæ, id est, quando pœna pro aliquo actu imponatur cooperantibus, tamquam pro accessorio solum, & quando tamquam pro principali, melius discerni non possunt, quam ex intentione legislatoris, aut verbis, & contextu legis. His breviter explicatis, sit jam

§. I I.

Utrum omne Consilium ad malum sit peccaminosum, & aliquando excusetur à peccato?

601 **M**alum in præsentī sumi potest vel materialiter, vel formaliter: item, materialiter respectu unius, & formaliter respectu alterius, qui enim ex ignorantia alterum ad peccatum consilio suo inducit, ad malum utique materiale inducit; inducet autem ad formale, si scienter inducat. Si verò inductus ignoret malum, & Consiliarius

rius cognoscat, aut vice versâ, consilium erit ad malum materiale respectu unius, & formale respectu alterius.

602 Indubium est consilium de objecto formaliter malo, item, ex dolo, aut prava intentione nocendi alteri præstitum, in se esse malum formaliter, idque graviter, aut leviter secundum pravam intentionem Consiliarii, vel damni illati gravitatem; & quamvis damnum aliquando sit leve, potest causari ab intentione graviter peccaminosa; sicut è contrâ, damnum grave causari ab intentione leviter, immò nullo modo peccaminosa; si v.g. procedatur bonâ fide, per quam potest excusari. Utrum verò consilium de objecto malo formaliter, & ut tali cognito à Consiliario, in aliquo casu excusari etiam possit, ita ut Consiliarius illud licitè possit præstare? Est difficultas, quæ sub aliis terminis proponi solet à Doctoribus, videlicet,

603 Utrum licitè, & sine scrupulo possit Consiliarius minus malum consulere illi, qui firmo animo determinavit majus malum patrare, & ab illo patrando aliter revocari non potest? Exemplum ponit P. Sanch. de Matr. lib.7. disp.11. à num.14. in eo, qui apud se constituit occidere proximum, & nullo alio modo ab illa determinatione reduci potest, nisi consulendo illi, ut eum potius graviter percutiat, aut in bonis fortunæ lædat.

604 Prima sententia affirmat licitum esse in exposito casu consulere malum cognitum, ut malum, sub ea ratione minoris mali, ad vitandum majus, quod aliter vitari non potest. Ita P. Sanch. proximè relatus, qui pro hac parte citat ultra viginti AA. P. Molin. de Just. disp.335. & iterum disp.730. num.3. P. Suar. tract. de Char. disp.10. sect.3. nu.4. P. Vasq. Opusc. de Scandalo art.1. dub.1. Rebell. 1. part. lib.1. quæst.14. sect.7. num.54. Salas de Usur. disp.9. Less. lib.2. cap.13. dub.3. nu.19. Filliuc. tract.32. cap.3. qu.7. nu.59. Bonac. tom.2. tract. de Restit. disp.1. qu.2. part.7. nu.8. Card. de Lug. de Just. disp.19. nu.44. Dian. 3. part. tract.5. Miscel. Resol.37. Cardenas part.3. Disert.23. cap.4. num.148. P. Jacob. Illung. tract.4. quæst.5. nu.179. & apud citatos Barb. in Collect. tom.4. part.41. decret. cap. Duo mala dist.13. num.11. Clavis Reg. lib.10. tract.2. cap.8. nu.3

605 Probant auctoritate D. Aug. in cap. Si quod verius quæst.2. ibi: *Si enim facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium, ut vivente uxore suâ, alte-*

ram ducat, & non humanum sanguinem fundat. En Augustinus volenti determinatè occidere uxorem suadet potius adulterium, quàm uxoricidium, idque verbis, ut Sanchez advertit, non permissionem significantibus, sed consilium continentibus; quidquid Glossa contradicat. Item auctoritate D. Greg. relati in cap. Nervi dist.13. ibi: *Si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur.* Loquitur de malo culpæ, ut exprimit clausula *Sine peccato*, & inter duo consulit eligendum minus. Denique auctoritate D. Epiphaniï lib.7. contra hæres. tom.1. hæres.61. pag.6. ibi: *Melius est unum peccatum habere, quàm plura: melius est lapsum palam sibi uxorem sumere, quàm quotidie occultis jaculis sauciari.* Ita consulit habenti votum castitatis, (quod non invalidasse tunc temporis contractus matrimoniales probant Sanch. lib.7. de Matr. disp.11. nu.29. & Bivar. de Monach. lib.2. cap.5.) ut per matrimonium vitet lapsus graviores contra votum. His præactis,

606 Sic arguunt. Quamvis peccare absolute malum sit, nihilominus ex suppositione quodd alterum ex duobus peccatis certò committendum sit, negari non potest, quodd eligere minus peccatum sit minus malum, cum hoc consulatur à SS. PP. & præsertim à Divo Greg. in adduct. cap. Nervi; ergo consulere minus malum ad vitandum majus, quodd aliter vitari non potest, nullum est peccatum.

607 Ratio ulterius est; quia in consulendo minus peccatum ad vitandum majus, quodd aliter vitari non potest, duo sunt attendenda, nimirum, minus malum, quodd committitur, & majus, quodd omittitur; consilium autem non dirigitur primariò, ac directè ad committendum minus malum, sed ad vitandum majus, & indirectè ad committendum minus, seu ex suppositione quodd non nisi per commissionem minoris possit vitari; at hoc objectum malum non est, sed bonum; ergo consilium circa illud malum non est, sed bonum. Explicatur; quia Consiliarius non suadet, ut faciat minus malum, sed ut evitet majus, quodd non nisi per suasionem minoris vitari potest, ut supponimus.

608 Confirmat P. Molin. Perplexus ex ignorantia invincibili inter duo mala, majus, & minus, quorum alterum necessariò est commissurus, v.g. rusticus pastor in die Dominica, putans ex una parte se teneri ad audiendum Sacrum, & ex altera, se teneri ad observandum gregem, ne vicinas segetes damni-

damnificet, non peccat, si ex duobus malis eligat, & se determinet ad minus, ut omnes fatentur; ergo etiam Consiliarius, qui ex charitate est veluti positus in necessitate vitandi unum ex duobus malis proximi, quando ambo vitare non potest, neque aliter divertere à majori, nisi consulendo minus, non peccabit suadendo minus.

609 Secunda, & opposita sententia est fatis probabilis iudicio P. Sanch. pro qua citat D. Anton. Gabr. Cajet. Sylvest. Conrad. Covar. Angel. illam sequitur P. Valent. 2. 2. disp. 5. quæst. 21. punct. 4. colum. 4. Sà verb. Peccatum num. 8. Azor tom. 2. lib. 12. cap. 16. quæst. 2, §. 6. quamvis 3. part. lib. 4. cap. 11. quæst. 1. contrarium supponat. Fundantur primò; quia *non sunt facienda mala, ut veniant bona*, ad Rom. 7. Secundò; quia non licet consulere alteri id, quod ipse licitè facere non potest; sed consultus non potest licitè minus malum exequi: ergo neque Consiliarius ad illud inducere. Tertiò; quia inducere proximum ad peccatum absolutè est malum, & illicitum: atqui divertere determinatum ad uxoricidium, v. g. ad adulterium potius committendum, quocumque hoc fine fiat, semper est inducere ad peccatum; ergo licitè fieri non potest.

610 Confirmatur; nam proximus determinatus ad uxoricidium contra iustitiam, nullo modo est determinatus ad adulterium, etiam contra castitatem; quia fortasse illi non venit in mentem; ergo Consiliarius inducens ad adulterium, ut vitet uxoricidium, erit causa per se talis determinationis, & peccati contra castitatem. Roboratur; quia, ut est communis doctrina, Consiliarius non potest ad divertendum malum grave unius inducere ad malum minus grave alterius; ergo neque ad divertendum peccatum gravius contra unam virtutem inducere ad minus grave contra aliam virtutem; semper enim erit causa illius offensæ.

611 Tertia sententia P. Layman temperat duas oppositas. Docet itaque lib. 2. tract. 3. cap. 13. de Charitate à num. 7. quòd sit licitum suadere minus peccatum, si hoc sit pars formaliter, vel virtualiter inclusa in majori peccato, ad quod proximus jam est determinatus: v. g. si quis animo decrevit committere adulterium, poterit consilio divertì ad simplicem fornicationem cum soluta; nam fornicatio est pars inclusa in adulterio; quia ut sic non suadet peccatum, sed divertit à

parte peccati, quando ab omni divertere non potest.

612 Item si decrevit à Paulo furari mille, potest induci, ut furetur centum; quia est pars inclusa formaliter in mille: item, si decrevit innocentem occidere, potest induci, ut potius percutiat, vel manum amputet; nam percussio, & amputatio manûs continentur in occisione. In his enim, & similibus cùm proximus sit jam determinatus ad majus peccatum, & per consequens ad minus in eo formaliter, vel virtualiter inclusum, non determinatur per consilium ad aliquod peccatum, sed solum revocatur à ponenda parte majoris peccati, quod bonum est.

613 Negat verò, quòd possit Consiliarius inducere ad minus peccatum, quando minus peccatum non est pars formalis, vel virtualis majoris peccati, etiamsi majus peccatum vitari non possit, nisi per inductionem minoris. Ratio est; quia cùm minus peccatum nullo modo includatur in majori, proximus determinatus ad majus, non est determinatus ad minus; proindeque Consiliarius inducens ad minus, re ipsa est causa talis determinationis, & peccati, ad quod proximus nullo modo erat determinatus.

§. III.

Explicatur nostra sententia.

614 **N**on displicet temperamentum P. Layman quoad primam partem; nam quoad secundam, cùm sit contra gravissimos AA. & communioem hodie sententiam, de qua dicit Adrianus lib. 1. quæst. 2. & Quodlibet. 9. quæst. 3. fatuum esse dubitare, non audeo approbare; sed ad plurimum non damnabo. Ut tamen quid sentiam quoad secundam partem, explicem, suppono nodum difficiliorem præsentis quæstionis non esse in determinatione ad peccatum, quando proximus habet determinatum propositum committendi unum ex duobus malis, v. gr. infamandi, vel damnificandi in bonis fortunæ, & Consiliarius ab utroque revocare non potest, v. g. ab infamatione, nisi consulendo, ut damnificet potius in bonis fortunæ: tunc enim non facile Consiliarius damnabitur culpæ.

615 Ratio est; quia in hoc casu, cùm supponat propositum efficax ad unum ex duobus malis, nihil aliud facit, quàm divertere à

re à graviore, ad quod erat sub disjunctione æquè determinatus; proindeque nullo modo determinat ad minus grave, nec per consequens est illius causa. P. Azor docet in hoc casu Consiliarium non posse suadere explicitè minus malum, sed solum hortari, ne tam graviter peccet. Verum hoc non magis excusat à culpa, si aliquam ibi agnoscit, quam si explicitè dicat: Damnifica potius in bonis fortunæ; nam vel consultus intelligit, quid per illud consilium in communi suadere intendat, vel non? Si primum; perinde erit, ac si consulere minus malum explicitè. Si secundum; periculum est, ne consultus per ignorantiam eligat majus malum, inscius gravioris malitiæ; unde consilium evadet superfluum.

616 Nodus igitur præcipuæ difficultatis reducitur ad casum, quando proximus determinatus est solum ad majus malum, v. g. ad uxoricidium. Utrum si ab illo aliter revocari non possit, nisi consulendo fornicationem, possit Consiliarius illam suadere, prout assererat prima sententia sine inductione ad peccatum?

617 Respondeo affirmativè. Ratio mihi est; quia in hoc puncto attendimus ad malum secundum se, & respectu ad Deum, cuius est offensa, sive sit ejusdem, sive diversæ speciei à majori malo; si autem juxta doctrinam Layman, qui determinatus est ad majus malum, censetur determinatus ad minus in eo formaliter, vel virtualiter contentum, cum minus malum ejusdem, vel diversæ speciei semper vel formaliter, vel virtualiter, & æquipollenter æquipollentiâ gravitatis, & offensæ Dei contineatur in majori, semper is, qui determinatus est ad majus, v. g. ad uxoricidium contra justitiam, censetur determinatus ad minus, v. g. adulterium, quod æquipollentiâ gravitatis continetur in injustitia uxoricidii; proindeque Consiliarius proponens minus malum fornicationis, non determinabit ad illam, sed solum divertet ab uxoricidio ad minus malum, in eo æquipollenter contentum, & ad quod æquipollenter etiam censetur determinatus.

618 Hinc facile occurritur argumentis secundæ sententiæ negativæ. Ad primum ex Apostolo: *Non sunt facienda mala, ut veniant bona*, certissimum fatemur; sed Apostolus ibi loquitur de eo, qui malum operatur, v. g. qui furatur ad faciendum bonum eleemosynæ; at in præsentī controversia

Consiliarius nullum malum facit; quia nec operatur, nec cooperatur ad minus malum, sed solum ad electionem illius, ad quod jam est æquipollenter determinatus, ut vitetur majus; consulere autem illam electionem malum non est, immò bonum traditum à SS. Patribus.

619 Ad secundum; quod non licet consulere alteri, quod ipse licite facere non potest, verum est absolute; at ex suppositione quod proximus facturus est majus malum, nec ab illo aliter revocari potest, trahi potest consilio ad minus; nam in hoc casu cum jam ille sit determinatus ad majus, & æquipollenter ad minus, per consilium non determinatur ad aliquod malum, sed solum divertitur à majori ad minus eligendum; quæ electio ex suppositione vitandi majus commendatur à SS. Patribus.

620 Neque inferas: ergo potero consulere malefico parato ad solvendum maleficium, ut illud solvat. Nego illationem; nam per hoc consilium nullum majus peccatum evitatur; nam confectio maleficii, cum præcesserit, impediri jam non potest; si enim maleficus esset determinatus ad conficiendum maleficium, vel ad illud solvendum, tunc procederet nostra resolutio eodem modo.

621 Dices. Qui facit minus peccatum ad vitandum in se, vel in alio majus, peccat: ergo etiam qui consulit parato ad majus; nam quoad peccatum nihil inter consilium, & peccatum discriminis est, cum eodem modo se habeat objectum ad utrumque. Nego consequentiam, & insinuatam probationem; in libertate namque exequentis est vitare majus, & minus peccatum; si ergo ponit aliquod, culpâ suâ ponit, quamvis minus malum faciat, eligendo positionem minoris peccati; at Consiliarius non habet sub potestate sua neque vitare utrumque, neque vitare majus peccatum proximi sine consilio minoris; licite ergo consulit minus, ut vitet majorem offensam Dei, & culpam proximi.

622 Neque obstat, quod comparativum, *Majus*, non tollat positivum, *Magnum*, ad hoc ut Consiliarius semper consulat magnum malum; nam Consiliarius non suadet minus peccatum absolute, & secundum se, quo pacto est utique magnum malum, sed consulit desistentiam à majori, quam aliter assequi non potest, nisi inclinando ad electionem mino-

minoris, quæ in hac suppositione mala non est respectu Consiliarii.

623 Ad tertium, P. Sanch. contra Aragon. docet Consiliarium posse etiam inducere ad electionem minoris mali; nam consilium est quædam inductio: immò posse offerre materiam minoris mali, de quo infra. Quare negatur minor; nam Consiliarius in nostro casu directè non inducit ad minus malum absolutè, sed ad electionem minoris mali ex suppositione, quòd majus aliter vitari non potest. Ad confirmationem patet ex fundamento: nam qui est determinatus ad majus peccatum, censetur etiam determinatus ad minus, in eo æquipollenter contentum, hoc est, ita dispositus, sive propensus est ad malum exequendum, ut quidquid ad eum finem juvat, amplectatur, & à fortiori minus, quando majus intentat.

624 Ad confirmationem respondetur, qui determinatus est ad uxoricidium, non esse determinatum ad adulterium formaliter; quia formaliter adulterium non est uxoricidium; at cum malitia uxoricidii sit gravior, & offendat nobiliorem virtutem, æquipollenter, sive eminenter continet malitiam adulterii patrandi, ut supponitur, cum fœmina aliàs parata, & proinde seclusa malitiâ scandali; quare ille qui est determinatus ad uxoricidium, æquipollenter censetur per se determinatus ad adulterium, & non determinatur à Consiliario. Vide infra n. 631.

625 Nec adducta paritas exempli convincit; nam divertere furem v. g. à damno gravi Titii ad minus damnum Sempronii innocentis, continet injustitiam, ut infra explicabimus; at divertere ab offensa, & peccato contra unam virtutem per peccatum contra aliam, nullam continet injustitiam; nam cum violatio utriusque virtutis semper offendat eundem Deum, respectu cujus major offensa est violatio unius, quàm alterius virtutis; ideo divertendo à majori illius offensa ad minorem, non peccat Consiliarius.

626 Dices. Materia consilii, utpote bona, potest aliquando cadere sub præceptum; sed minus malum nunquam potest esse materia præcepti; ergo neque consilii. Negat minorem P. Sanch. juxta regulam topicam approbatam à D. Greg. in cap. Nervi dist. 13. ibi; *Ex duobus malis minus est eligendum*. Dummodò præceptum non intelligatur directum ad minus malum, quod permittitur, sed ad vitiationem majoris mali, quæ jubetur, & hypothesi quòd quis absolutè ad malum ita

supponatur determinatus, ut ab eo simpliciter alienari non valeat.

627 Nec dictis obstat cap. Super eo de Usuris, ibi: *Multò magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi usurarum crimine involvatur*. Non, inquam, obstat; quia ibi prohibetur committere peccatum usuræ ad sublevandum malum, sive captivitatem alterius; nos autem non dicimus posse committi à Consiliario aliquod peccatum, etiam veniale, ad vitandum gravius peccatum alterius, sed solum posse consulere minus peccatum ad vitandum majus, quando illud aliter vitare non potest; in quo consilio nullum in se Consiliarius admittit peccatum.

§. I V.

Deciduntur nonnulla dubia consuetudinaria ad præcedentem doctrinam.

628. **P**rimum dubium decidendum est: Utrum Lot peccaverit consulendo viris Sodomitis, ut potius peccatum stuprandi filias suas, quàm Sodomiam committerent? *Ecce*, inquit, *habeo duas filias, abutimini eis*. Idem Jud. 19. de sene, qui hospitio exceperat Levitam cum sua uxore, *Habeo*, inquit, *filiam virginem*. S. Augustin. 1. Quæst. super Genes. cap. 40. relatus in cap. 1. dist. 14. credit Lot peccasse. Idem judicavit Lira, D. Thom. Abulens. Hug. Dionys. Lipoman. Sotus, Pereira cap. 19. Genes. disp. 1. in fine.

629 Alii nihilominus cum D. Ambros. de Patriarch. lib. 1. de Abrah. cap. 6. relato in cap. Offerebat 32. quæst. 7. item D. August. lib. de Mendac. cap. 6. D. Chrisost. Homil. 43. in Genes. Cajet. Oleast. Valentia, & alii, quos citat, & sequitur P. Sanch. supra num. 28. P. Mol. tom. 2. de Just. tract. 2. disp. 335. fine, excusant Patriarcham à culpa, quamvis non eodem omnes titulo. Conveniunt tamen plerumque in eo, quòd Lot non obtulerit filias, ut Sodomitæ re ipsâ eis abuterentur, sed ut placati eâ submissione ab hospitum Sodomitico congressu temperarent; eo pacto, quo quis aliquando irascentem contra se continet, offerendo gladium, dicendoque, *En gladius, occide me, ut quiescas*; per hanc enim oblationem gladii non intendit mortem suam, sed placare iratum.

630 P. Azor supra cap. 17. docet, quòd Lot bonâ fide usus sit opinione asserentium

consuli posse minus malum, quando majus aliter vitari non potest. Verum opinio illa applicari non potest presenti casui; quia excusari non potest Lot à peccato inducendi filias ad fornicationem, ad quam determinate ex se non erāt. Deinde majus peccatum unius vitari licitè non potest, consulendo minus malum temporale alterius; ergo à fortiori non poterit consulendo spirituale alterius, qualis esset fornicatio filiarum.

631 Hinc colliges, quòd licet ad vitandum majus malum, v. g. adulterium, possit consuli minus, scilicet, fornicatio simplex; non licet tamen ad hunc finem consulere feminam, ut consentiat in simplicem fornicationem cum adultero; quia esset inducere feminam ad malum, quod illa nullo modo potest admittere in se ad vitandum majus malum alterius.

632 Secundum dubium est; Utrum Consiliarius possit revocare delinquentem à majori malo cum minori damno tertii, quando aliter à majore revocari non potest, v. g. revocare deliberatum ad furandum mille aureos à Titio, ut furetur potius centum à Sempronio? Non defuerunt, qui affirmarint apud P. Sanch. nihilominus ipse, & ferè omnes adducti pro nostra sententia, negant absolute, & cum illis Less. cap. 13. dub. 3. n. 2.

633 Ratio est; quia nemo potest licitè impedire majus malum unius cum præjudicio alterius, v. g. homicidium inferendum Titio per percussione[m] Sempronii, quin determinet delinquentem ad percussione[m] Sempronii, proindeque sit causa directa talis percussione[m] injustæ; nam Sempronius habet jus, ne tu consilio tuo sis causa directa sui damni, quod jus violatur per tuum consilium; ergo licitè non potes præbere tale consilium. Consequentia firmatur; quia Sempronius nullâ lege absolute tenetur vitare majus malum alterius cum damno proprio; charitas enim non semper obligat ad hoc; ergo injustè illum per tuum consilium subicis percussioni ad evitandum majus malum Titii.

634 Hæc tamen doctrina aliquas admittit limitationes. Prima apud AA. & præcipuè Navar. lib. 3. de Rest. cap. 4. Nota 64. n. 24. est, quòd si damnificator, aut fur intenderet inferre simul majus damnum Titio, & minus Sempronio, tunc possit Consiliarius suadere, ut inferat minus Sempronio, si utrumque vitare non posset: & minus verè esset medium, ut vitaretur majus.

635 Ratio est: quia in eo casu Sempronius non esset rationabiliter invitatus in sufferendo minus damnum ad vitandum majus Titii; nam lex charitatis, inquit Sanch. dictat maius damnum, quando aliunde non obstat, præferendum minori, si utrumque vitari non potest. Deinde, quia ita consulens solum explicat veritatem quandam verissimam, quòd, scilicet, maius peccatum sit illud, quàm hoc, & ex duobus malis minus esse eligendum: de qua explicatione iuste conqueri non potest ille, cui infertur minus damnum, cum nullum ius habeat ad hoc, ut Consiliarius proximo non explicet veritatem honestam. Ita etiam Cardin. de Lug. tom. 1. de Just. disp. 19. num. 49. Cardenas supra n. 167.

636 Utrum verò in hoc eodem casu possit licitè consulere maius damnum ad vitandum minus, quod aliter vitari non potest? Affirmat Navar. Ratio illi est; quia cum damnificator sit iam deliberatus ad illud inferendum, Consiliarius nihil cooperatur ad tale damnum: deinde evitat, ne fiant duo mala, sed unum tantum, quod tam bonum est, quàm evitare partem unius mali; ergo.

637 Pater Sanch. non approbat absolute hanc doctrinam; quia saltem peccat contra dictamen charitatis, quæ dictat maius malum semper esse præferendum minori, cæteris paribus; nam excusabitur etiam à peccato contra charitatem, si aliunde occurrant circumstantiæ rationabiles, v. g. si minus malum esset contra conjunctum sanguine, vel amicitia, aut contra pauperem; nam tunc majus damnum patiens, non esset rationabiliter invitatus, quòd ita consuleretur, dummodò minus malum sit tale, ut attentâ circumstantiâ sanguinis, vel amicitia, majus censeretur debet: cum qua limitatione consilium re verà esset ad evitandum majus, non minus. Sed quandoquidem damnificator erat deliberatus ad utrumque damnum, scilicet, majus, & minus inferendum, si per meum consilium cesset ab aliquo eorum, animo supplendi quantitatem intentam per furtum ab alio tertio extra duos, tunc nullo modo possum consulere cessationem ab aliquo, ut supra explicavimus.

638 Sed quid dicendum: Quando damnificans esset determinatus ad unum ex duobus illis damnis inferendum, indeterminatus verè, an potius majus Titii, quàm minus Sempronii illaturus. Utrum Consiliarius posset procedere modo proximè explicato?

Negat

Negat P. Sanch. *suprà*. Ratio est; quia in hoc casu esset causa damni inferendi, quamvis minoris, & consequenter per consilium inferret injuriam damnificato, determinando furem ad v. g. damnificandum sibi, quod forsân non esset, ablato consilio; quia fur poterat ex se determinari ad damnum alterius. Nihilominus Card. de Lug. *sup.* n. 46. magis approbat doctrinam P. Vasq. qui docet licite præstari posse consilium inferendi minus damnum potius, quàm majus; nam in eo consilio explicat veritatem utilem, & honestam.

639 Si objicias contra P. Vasq. quòd si hæc ratio explicandi veritatem cohonestat in hoc casu consilium, etiam honestabit, si in eodem casu consulat minus furtum Sempronii furi jam determinato ad committendum majus furtum contra Titium, immò etiam nihil jam cogitanti de Sempronio; nam in hoc casu nihil mali consulit absolute, sed ex suppositione quòd majus damnum Titii aliter vitari non possit, nisi per minus furtum Sempronii: deinde explicat furi veritatem honestam, quòd, scilicet, ex duobus malis minus sit eligendum, de quo Sempronius justè conqueri non potest.

640 Respondetur, negando antecedens, & assumptam probationem; nam in utroque casu pessimè consuleret, & explicaret doctrinam certam in se, sed in illis circumstantiis malè applicatam. Primum; quia absolute illicitum est vitare majus malum unius cum præjudicio alterius, ad cujus damnum Consiliarius concurrat, ut causa, utpote qui furem determinatum jam ad majus furtum Titii, & proinde jam desistentem à damno inferendo Sempronio excitat, & inducit ad furtum Sempronii, cui, ut suppono, nullà ratione incumbit vitare majus damnum Titii. Secundum; quia non semper est licitum explicare omnem veritatem, præsertim quando ex illa sequitur damnum proximi: aliter qui scit, ubi Petrus lateat, poterit ostendere quærenti ad injustam occisionem.

641 Replicabis: Consiliarius potest consulere determinato ad perpetrandum majus furtum ab uno, ut sub conditione quòd furaturus sit, furetur ab alio, nullo in particulari designato; & tamen fur nihil cogitabat de aliis, ac proinde consilio excitatur, seu determinatur ad illos alios, qui non occurrebant, & qui jure optimo conqueri possunt de consilio; ergo.

642 Respondetur, negando minorem; quia

per illud consilium solum revocat furem à damno inferendo personæ certæ, & nullo modo determinat ad aliquod furtum determinatè faciendum; immò per illam revocationem à furto determinato ad indeterminatum reducit furem ad statum indifferentiæ ad hoc, vel illud furtum in individuo, vel specie. Quare si fur postea se determinat ad hoc potius, quàm ad illud, non Consiliario, sed ipsi furi imputabitur.

743 Ex dictis inferes, quid judicandum in casu, in quo volenti mihi inferre damnum non possum aliter divertere, nisi consulendo, ut alteri illud inferat. Non possum, inquit P. Sanch. cum Salon. 2.2. quæst. 62. artic. 7. contrav. 7. consulere, ut illud alicui determinato inferat, maxime verò indeterminato. Ratio prioris est; quia iniquum est suadere damnum alterius innocentis, sive in nihilo mihi noxii, ut avertam meum. Ratio secundi est; quia quando aliter non possum avertere majus damnum determinati proximi, licitum est consulere indeterminati, eò quòd tunc non intendo damnum alicujus, sed solum divertere à majori; ergo à fortiori licebit ad avertendum damnum proprium, quando aliter avertere non possum.

644 Secunda limitatio nostræ resolutionis est, quòd possit Consiliarius minus damnum tertii consulere, ut evitet majus alterius, quod aliter vitari non potest, quando tertius ratione aliquâ tenetur illud pati; v. g. si quis deliberasset personam publicæ utilitati maxime necessariam, v. g. Regem, occidere, licitum esset consulere homicidæ mortem alterius ex civibus. Ratio est; nam quilibet ex civibus tenetur se morti objicere, ne vita Regis periclitetur; ergo per illud consilium nulla illi fit injuria, immò consulitur bono publico communi.

645 Eodem modo decidendum, quando fur determinatus est ad furandum à Titio, qui per tale furtum incidet in extremam paupertatem: tunc enim si aliter vitari non potest furtum, licitum est consulere furi, ut potius à divite Sempronio furetur, quàm à Titio paupere. Ratio est; nam Sempronius dives tenetur prospicere, ne Titius incadat in extremam necessitatem; aliter si in illam incadat, tenebitur illum alere per succursum; ergo non erit invitus, neque ulla ei inferetur injuria per illud consilium. A fortiori verum habebit hæc doctrina, si consilium sit, ut furetur potius ab aliquo divite indeterminato, nullo in particulari designato juxta dicta superius.

§. V.

Quid dicendum de æquali malo?

646 **A**ctum est de majori, & de minori malo, superest examinanda doctrina aliquorum circa æquale malum: Utrum, scilicet, ad vitandum unum malum, quod aliter vitari non potest, licitum sit consulere aliud æquale, v.g. ad vitandum furtum modii tritici consulere furtum ejusdem valoris in pecunia ab eodem domino? Negat P. Sanchez sup. num. 26. & cum eo plures RR. Ratio est; quia electio æqualis damni; cum non honestetur aliquâ ratione, non potest esse bona; ergo objectum talis consilii erit malum.

647 Nullo modo placet hæc doctrina Card. de Lug. Primò; quia supponit falsò P. Sanch. quòd ad licitè operandum necessarium sit, ut objectum honestetur positivè aliquâ ratione boni, cum sufficiat ad licitum, quòd ex genere suo non sit malum, ad hoc ut actus à parte rei vel sit indifferens in individuo, vel ad plurimum veniale defectu boni finis, vel item bonus, si Consiliarius illi bonum finem apponat: v. g. si consulat, ut furetur potiùs pecunias, quàm triticum; quia ipse Consiliarius intendit emere à Domino triticum ad alendam familiam suam, qui finis ex se bonus, & honestus est ad avertendum furem à furto tritici ad furtum pecuniæ.

648 Secundò supponit objectum consilii esse malum, quod verum non est; nam consilium non est absolutum, sed conditionatum explicitè, vel implicitè; non enim consulit, ut furetur pecuniam absolutè, sed ex suppositione quòd furaturus sit triticum, furetur potiùs pecunias æqualis valoris, id quod nihil continet contra præceptum Dei, & videtur volibile ab illo; siquidem Deus juxta communem sententiam determinat individuationem effectus causæ secundæ. Unde quando fur determinat furari, à Deo provenit, quòd furtum faciat hæc numero actione circa tale objectum, quàm aliâ numero diversâ circa idem objectum. Quare licet non velit furtum absolutè, ex suppositione tamen quòd fur determinat illud committere, vult Deus, ut per actum A. omnino æqualem potiùs, quàm per actum B. committat.

649 Tertiò; quia illud objectum consilii

non est malum malitiâ contra justitiam, quando utrumque furtum faciendum est eidem domino; & ideo P. Sanch. excusat Consiliarium à restitutione, eò quòd nullum infert damnum invito domino, qui de illo parum curat: non contra charitatem proximi; quia neque spirituale, neque temporale damnum domino, aut damnificatori causat; non enim est occasio peccandi absolutè respectu furis, sed solùm mutandi unum peccatum pro alio, ex suppositione quòd aliquod commissurus sit: non contra charitatem Dei; quia sicut non est contra charitatem proximi velle illi potiùs hoc furtum, ex suppositione quòd passurus sit æquale, ita neque contra charitatem Dei velle illi hanc offensam potiùs, quàm aliam æqualem, ex suppositione quòd altera æqualis ponenda sit.

650 Quare Cardin. de Lug. cum Carbon. de Restit. quæst. 69. in solution. ad 4. veriùs judicat in eo consilio ad æquale furtum respectu ejusdem personæ nullum esse peccatum, immò etiam in æquali, respectu diversarum personarum, quando fur de utraque cogitabat, & dimoveri non potuit ab uno ex duobus furtis, anceps tamen erat ad quodnam determinaretur. Probat; quia respectu ejusdem domini nullum est peccatum, ut constat ex dictis; respectu verò diversarum personarum

651 Ostendit; nam Consiliarius habet jus divertendi furem à furto sibi, vel amico suo inferendo, petendo ab illo, ut si furaturus est, non à se, vel amico suo furetur; per hanc enim petitionem non inducit furem directè ad furandum ab alio, sed solùm directè avertitur à furto sibi, vel amico inferendo, quamvis ex suppositione quòd ab aliquo furaturus sit, indirectè sequatur furtum alterius, idque ex malitia furis, & non ex consilio. Superaddit Cardinalis, quòd etiam peccatum non erit, si explicitè dicat: Ne furèris ab amico meo, licet ex hoc sequatur, quòd furèris ab altero, suppositâ tuâ determinatione; nam taciti, & expressi eadem est ratio: & in illo consilio non furandi ab amico meo, implicitè, sive tacitè continetur illud furandi ab alio, ex suppositione quòd alterutrum furaturus sit, & hoc ipsum intelligit fur ex mea petitione.

652 Hucusque Eminentiss. qui videtur reddere satis probabilem sententiam docentem, non peccare Consiliarium, qui per consilium avertit ab uno malo ad aliud æquale, ex suppositione quòd aliter vitari non possit.

fit. Mihi nihilominus valde dubiæ sunt rationes, quas adducit contra P. Sanch.

653 Prima ratio dubia est mihi; nam in ea supponitur, quod consulere furi, ut faciat potius furtum in pecunia, quam in tritico, sit objectum indifferens; nam re ipsa est consulere furtum intrinsecè malum (quidquid sit, quod finis, propter quem datur tale consilium, possit esse indifferens.) Consulere itaque illud furtum numero diversum, est determinare furem, qui de illo nihil cogitabat, ad illud patrandum; id quod nullo fine honestari potest in proposito casu à P. Sanch.

654 Neque excusat, quod fur sit determinatus ad æquale, in quo videtur contineri; nam ex hac ratione sequitur, quod possit licitè consulere, & suadere, vel saltem approbare illud ipsum, ad quod fur jam est determinatus; nam æqualis malitia est cum hoc, quod consulit, & continentur mutuo; ac proinde consulere illud perinde erit, ac suadere hoc. Quare finis ille emendi triticum præcisè non sufficit ad honestandum consilium furandi potius pecunias ex objecto intrinsecè malum.

655 Secunda ratio mihi dubia est; quia licet consilium sit conditionatum, & ex suppositione quod fur committet æquale, in hoc nihil boni, sed aliquid mali apparet; quando verò diverto à majori malo ad minus, apparet bonum, scilicet, omissio partis malitiæ, secundum quam majus malum superat minus, quæ honestare potest consilium electionis minoris mali: at verò quando diverto ad æquale malum, consilium nullum habet objectum bonum, sed solam electionem æqualis mali, quod perinde est, ac ejusdem mali, ad quod furem determino.

656 Neque exemplum determinationis Dei ad actum peccati numero diversum concludere videtur; nam Deus ex munere causæ primæ concurrens cum secunda libera non determinat absolute, & voluntate positivâ ad peccatum, sed, suppositâ determinatione creaturæ quoad speciem, determinat ad hunc numero actum peccati, quasi non ex se, sed veluti adstrictus munere causæ primæ, sine qua secunda operari non potest; at Consiliarius quo titulo, & necessitate coactus offert malum æquale, & ad illud voluntate positivâ, & directâ trahit furem per consilium, qui ad illud non attendebat, immò positivè volebat aliud?

657 Tertia ratio mihi dubia est; nam illud

damnum, quando fit eidem personæ, licet non sit contra justitiam, neque contra charitatem proximi, ut optimè probat, est tamen contra charitatem erga Deum, ad cujus offensam, quamvis numero tantum diversam, determinat furem; nam licet offensa, quæ erat ponenda à fure sit æqualis cum illa, ad quam Consiliarius eum divertit, in prima erit sola determinatio furis; at in secunda est etiam cooperatio Consiliarii, quæ non potest non offendere Deum, & forsan etiam proximum damnificatum, qui iustè conqueri potest.

658 Neque necessitas alendi familiam excusat illud consilium furandi potius pecunias, quam triticum; quia necessitas solum excusat, quando necessitatus intendit solum satisfacere suo incommodo, quamvis prævideat inde secuturum peccatum proximi, ad quod ille ex sua malitia determinabitur, v. g. adstrictus inopiâ, quam aliter sublevare non potest, petit mutuum ab usurario, quem prævidet petiturum usuras, non peccat petendo mutuum, & consentiendo usuris, quas ille non offert, nec licitè offerre potest, sed coactus necessitate permissivè promittit. At in nostro casu Consiliarius offert furi materiam peccati, & directè ad illam suadet, ut succurrat suæ necessitati per triticum; quod illicitum est, & excusari non potest per necessitatem.

659 Quoad ultimum: quando damnum respicit diversas personas, id est, quando fur divertit non potest ab hoc furto Titii, nisi consulendo, ut illud in æquali faciat Sempronio. Dico, Si fur est determinatus ad furandum æquale pretium, sed indifferens, an ab hoc, vel ab illo? Non dubito posse Consiliarium rogare, & consulere, ne furetur à se, vel ab amico suo, vel à paupere, quamvis inde sequatur furtum faciendum alteri tertio, eò quod jus habet faciendi illam petitionem, à quo jure Consiliarius non tenetur cedere propter damnum alterius indirectè inde secuturum: quod jus certè non habet, quando fur jam est determinatus ad furandum æquale ab amico suo potius, quam ab alio; idque etiamsi antecederet fuerit anceps, an ab amico, vel ab alio furaretur? juxta supradicta num. 649. Hæc sunt, quæ mihi dubiam fecerunt sententiam Cardin. de Lug. cujus probabilitatem negare non possum, quamvis anteferam sententiam P. Sanchez.

SECTIO SECUNDA.

*De malitia peccati
Consilarii.*

660 **I**N prima disp. num. 227. explicavimus aliquid de malitia peccati Consilarii comissi per omissionem diligentiae debitae suo officio, modò latius tractandum venit de malitia peccati commissi per ipsum consilium iniquè exhibitum; & inquiremus, contra quam virtutem, seu cui virtuti opponatur? In quo puncto non eadem est omnium Authorum sententia, agendo de inductione per consilium; nam aliqui absolute affirmant semper esse contra eam virtutem, quæ offenditur per consilium: v. gr. contra justitiam, si consilium sit ad damnificandum tertio: vel contra castitatem, si sit ad peccatum luxuriæ. Alii verò è contrà docent non semper esse contra tales virtutes speciales, licèt semper sit contra charitatem. Unde primi defendunt in omni consilio ad peccatum includi peccatum scandali contra specialem virtutem; posteriores verò negant, asseruntque in aliquibus solùm reperiri circumstantiam scandali contra charitatem, prout infra explicabitur. Quare ad resolutionem, five resolutiones nostras stabiliendas oportet nonnulla præmittere. Sit igitur

§. I.

*Supponuntur nonnulla ad tradendam
doctrinam necessaria.*

661 **S**upponendum est primò, tripliciter se habere posse Consiliarium in præstando consilio peccaminoso. Primò, intendendo ruinam, seu lapsum spirituales proximi, seu desiderando, ut illud patiat, ut solent Dæmones per suggestiones; & hoc propriè dicitur intendere formaliter ruinam proximi. Secundò, intendendo idem directè, sed materialiter, id est, volendo, ut ille peccet, occidendo alium, non quia malum homicidæ est, sed quia ex occisione alius sperat aliquid commodi: & hoc dicitur intendere materialiter peccatum, five ruinam proximi. Tertiò, intendendo indirectè, quando Consiliarius prævidet, quòd ex suo consilio proximus sumet occasionem peccan-

di, ipse tamen non intendit tale peccatum; at quia tenebatur abstinere à consilio, ex quo prævidebat futurum peccatum, & ruinam proximi, peccat. P. Dicast. de Pœnit. tract. 8. disp. 9. n. 332. addit quartò, quando non consulendo, aut faciendo aliquid, immò scienter non præstando consilium, quod potest, ut proximus non ruat in peccatum; sed de hoc lentius infra.

662 Supponendum est secundò, in illis tribus modis reperiri peccatum scandali, quod consistit in eo, quòd præbeat proximo occasionem peccandi, seu ruendi, dicto, vel factò minùs recto, id est, quòd ex aliquo capite caret debitâ rectitudine; vel quia in se est malum; vel quia præfert speciem mali; atque ideo vitandum erat propter vitandam proximi ruinam. Hoc autem scandalum dividitur in activum, & passivum, prout jam explico.

663 Activum scandalum est dictum, vel factum minùs rectum, vel etiam bonum habens speciem mali, præbens proximo occasionem ruinæ, ut explicat Div. Thom. 2. 2. quæst. 43. sub qua ratione vocatur etiam offendiculum, & lapis offensionis. Non dicitur causa, sed occasionem præbens; quia voluntas nullâ re extrinsecâ, quale est dictum, vel factum, trahi potest ad peccatum, tanquam ab efficaci causa, sed solùm ut ab occasione, à qua sponte suâ moveatur.

664 Passivum scandalum est ipsa proximi ruina, & peccatum ex accepta occasione à dicto, vel factò; & si sumat occasionem peccandi à dicto, vel factò bono, dicitur scandalum Pharisaicum, eò quòd Pharisei illam sumebant à dictis, & factis Sanctissimis Christi Domini: item, dicitur scandalum per accidens; quia tale peccatum non oritur à bono dicto, & factò, veluti ex causa per se. Scandalum passivum non continet malitiam diversam ab ea specie, cujus est peccatum, v. g. furti, vel luxuriæ, quæ malitia erit mortalis, vel venialis, attentâ mensurâ gravi, aut levi contra virtutem offensam. De hoc tamen scandalo passivo nullum solet esse dubium diversum ab aliis peccatis.

665 Quia verò scandalum activum subdividitur in scandalum speciale, & generale, & utrumque est contra charitatem, opus est explicare, in quibus consiliis detur malitia specialis scandali, seu particulare peccatum scandali; & in quibus sola ratio generalis scandali; nam cum peccatum specialis scandali consistat in intentione directâ ruinæ spiritualis pro-

proximi, sive peccati, quatenus illius malum, & ruina est; multoties verò, immò frequentius, Confiliarius per consilium ad peccandum non intendat directè ruinam proximi, seu peccatum, ut illius malum est, sed alium finem sibi convenientem, ita ut ruinam proximi solùm secundariò, & indirectè intendat, in quo solùm est ratio generalis scandali; ideo non eodem modo iudicandum de peccatis Confiliarii circa scandalum contra charitatem. Quo circa

666 Supponendum est tertio ex communi doctrina. Quando per consilium suadetur directè proximo peccatum ex eo fine, quia illius malum, & ruina spiritualis est, consilium contrahit malitiam particularem scandali, seu est speciale peccatum scandali. Ratio est; quia tale consilium directè intendit ruinam proximi: quod directè, & expressè opponitur charitati, & misericordiae erga illum; ergo est speciale peccatum scandali. Quando verò consilium suadet quidem directè proximo peccatum, at non ex eo fine, quia illius malum, & ruina est, sed ex alio motivo, quia, v. g. inde sibi aliquid commodi, & delectationis sperat, tunc non contrahit malitiam specialis, sed solam generalis scandali.

667 Ratio primi est; quia licet directè intendat peccatum, & ruinam proximi, non ex eo fine intendit, quia illius ruina est; quod requiritur ad speciale scandalum contra charitatem. Ratio secundi est; quia licet non intendat, ut finem, ruinam proximi, illam tamen vult expressè, tanquam medium ad suum finem, quo offendit charitatem erga proximum, ac proinde contrahit malitiam scandali generalis, & veluti transcendentis per omnia huiusmodi peccata. Unde ex eadem ratione consilium non contrahit malitiam specialis scandali contra charitatem, sed solam generalem; quia non directè, sed indirectè, & veluti materialiter intenditur peccatum proximi, id est, ex alio fine injusto, ex quo tamen praevidet secuturum peccatum proximi, quod tenetur vitare.

668 His breviter suppositis, descendo jam ad difficiliorem nodum controversiae, Utrum, scilicet, consilium sive directè formaliter, sive directè materialiter, sive tandem indirectè intendat ruinam proximi, semper contrahat malitiam peccati, ad quod inducit, v. g. malitiam furti contra iustitiam, vel fornicationis contra castitatem prae-
ter malitiam sive specialis, sive generalis scan-

dali contra charitatem; ita ut in confessione teneatur Confiliarius explicare non solùm malitiam scandali contra charitatem, sed etiam malitiam furti contra iustitiam, & fornicationis contra castitatem, tanquam diversa peccata? Quod ut distinctè exhibeam, sit

§. I I.

Utrum in peccato scandali formalis per consilium prae-ter malitiam scandali detur formalis malitia peccati, ad quod proximus inducitur?

669 **C**onclusio fit. Quando per consilium inducitur directè proximus ad peccatum furti, quia illius malum, & ruina spiritualis est, prae-ter malitiam scandali specialis contra charitatem, contrahitur etiam malitia furti contra iustitiam, diversa à malitia scandali contra charitatem, ita ut in confessione non sit satis dicere, Induxi ad malum, sed praeterea necessarium sit explicare speciem mali, ad quod induxi, v. g. furtum. Ita cum D. Thom. 2. 2. quaest. 43. art. 3. & 4. P. Suar. de Charit. disp. 10. sect. 2. num. 2. P. Sanch. in Decalog. lib. 1. cap. 6. à num. 3. P. Vasq. 1. 2. quaest. 73. art. 8. disp. 102. cap. 4. num. 7. Azor tom. 1. lib. 4. cap. 7. quaest. 1. & cap. 20. quaest. 6. Cardin. de Lug. de Pœnit. disp. 16. à num. 157. Coninch. disp. 32. de Char. dub. 5. à num. 35. ubi citat Banh. & Lorc. Dicast. de Pœnit. tract. 8. disput. 9. à num. 33.

670 Probatur; nam quando Confiliarius inducit proximum ad peccandum peccato contra praeceptum jejunii, v. g. non solùm intendit illius ruinam spiritualem, quod est contra charitatem, sed etiam intendit talem ruinam, nimirum, violationem ieiunii contra praeceptum Ecclesiae; ergo non solùm peccat contra praeceptum charitatis peccato scandali specialis, sed etiam contra praeceptum jejunii peccato contra temperantiam. Ratio ulterius est; quia eo ipso quod aliquis subicitur obligationi praecepti, voti &c. tale praeceptum ita illum obligat ad sui observantiam, ut ex eodem oriatur ex natura rei obligatio in aliis non consulendi, vel hortandi, & inducendi illum ad fractionem talis praecepti; nam ex natura rei dissonum est alium obligatum suo praecepto, vel voto inducere ad illud non implendum; cum enim illius observantia sit iusta, & conformis rationi,

tioni, non potest non esse contra rationem inducere ad illius fractionem.

671 Dices primò; Præceptum illud impositum proximò à suo superiore, cui Consiliarius non subest, non potest obligare Consiliarium, qui non est subditus; ergo quamvis consulat contra tale præceptum, & idem est de voto, non peccabit Consiliarius contra tale præceptum, sed solùm contra charitatem peccato scandali specialis, quatenus in violatione jejunii intendit ruinam spiritua-lem proximi. Cardin. de Lug. suprà nu. 162. docet, quòd prælatus imponens directè præceptum subdito, illumque obligans directè ad observantiam, indirectè etiam obligat non subditos, ne removeant subditum ab observantia præcepti, id quod extendit ad omnes leges obligantes subditos. Unde licet Consiliarius non sit subditus, per consilium peccat contra obligationem talis præcepti, quâ indirectè obligatur non remove subditum ab illius observantia.

672 Hanc tamen obligationem indirectam à superiore proximi judicat falsam P. Dicast. citatus num. 333. Ducitur; quia Consiliarius, ut supponimus, nullo ex titulo est subditus superioris præcipientis, neque hic est illius superior; ergo nullâ ratione potest illum obligare, etiam indirectè: sicut nec vovens obligans se ad castitatem, v.g. potest per suum votum obligare alios indirectè ad non avertendum illum ab observantia voti; quia hoc non cadit sub illius arbitrii potestatem; aliter Pontifex obligans fideles ad jejunandum, eodem præcepto obligaret infideles non subditos ad non avertendum fideles ab observantia jejunii contra tale præceptum; & insuper si esset lata censura contra avertentes ab observantia jejunii, illam incurreret infidelis avertens; quod aperte falsum est.

673 Quare P. Dicast. admittit quidem in non subditis indirectam illam obligationem ex præcepto directo subditi, at negat oriri ex præcepto; oritur, inquit, ex lege naturali, posito præcepto in subdito; nam rationi naturali dissonat, quòd homo etiam non subditus per suum consilium avertat proximum ab observantia suæ obligationis, & præcepti in quacumque materia. Unde obligatio illa indirecta in non subditis non imponitur per superiorem, sed posito præcepto, suboritur ex natura rei, sive imponitur à lege naturali non subditis. Vel dici potest oriri à virtute præcepta juxta infra dicenda in similibus.

Verùm à quocumque oriatur illa indirecta, & secundaria obligatio, de quo aliquid potest immisceri de nomine, certum est Consiliarium non subditum non solùm peccare peccato scandali contra charitatem, intendendo ruinam scandalizati, sed etiam peccato intemperantiæ contra præceptum, sive contra virtutem præceptam per jejunium, ut intendimus probare.

674 Dices secundò: Illud peccatum Consiliarii contra jejunium præceptum non est ejusdem speciei cum peccato subditi frangentis jejunium; nam diverso modo peccat Consiliarius consulendo fractionem jejunii, quàm si ipse frangeret jejunium, ad quod teneretur; ergo tale peccatum non contrahit malitiam contra temperantiam, sed solam scandali. P. Card. 1. part. Cris. disp. 33. num. 49. videtur negare antecedens in peccato contra castitatem. Respondetur tamen, concessio antecedente, negando consequentiam; quia licet non sint ejusdem speciei infimæ, eò quòd peccatum scandalizati formaliter, & Consiliarii solùm reductitiè dicantur contra temperantiam; primum est contra præceptum superioris, & secundum probabiliter contra præceptum naturale. Quia verò utrumque lædit temperantiam, seu est contra eandem virtutem, ideo sub specie saltem subalterna peccati contra temperantiam collocantur.

675 Hinc inferes, quòd si Consiliarius etiam sit adstrictus præcepto jejunii, & non solùm consulat fractionem jejunii, sed etiam ad illam cooperetur per fractionem jejunii sibi præcepti, præter peccatum specialis scandali peccabit duplici peccato diverso; quia peccabit contra suum præceptum directè, & malitiâ formali contra temperantiam, & peccabit etiam malitiâ reductitiâ contra eandem virtutem, quatenus per consilium inducit alium ad fractionem sui præcepti temperantiæ. Quæ doctrina universalis est in omni cooperatione contra aliquam virtutem, quando cooperans tenetur ad illius observantiam ex aliqua lege, vel præcepto; & in materia iustitiæ est verum, quòd Consiliarius semper contrahit diversas malitias.

676 Ostenditur; quia si consulat Petro furtum de bonis Pauli, non solùm contrahet malitiam secundariam, sive reductitiâ contra legem naturalem distantem dissonum esse rationi movere Petrum ad frangendum præceptum iustitiæ, quo tenetur ad non inferendum damnum Paulo, sed etiam contrahit malitiam directam, & primariam contra iusti-

iustitiam, quatenus directè lædit jus, quod habet Paulus, ne Consiliarius suadeat Petro, ut sibi damnum inferat; quod ius Consiliarius directè lædit contra præceptum iustitiæ, quo ipse tenetur ad abstinendum à tali consilio.

677 Pater Dicast. num. 270. advertit, aliquando in proximè explicata doctrina de consilio posse reperiri malitiam secundariam sine primaria, & vice versâ: si enim Consiliarius ita præcavisset damnum Pauli, ut quamvis Petrus motus suo consilio, conaretur damnum inferre, nihil damnificaret, maneret, inquit, malitia secundaria in consilio; quia dissonaret rationi inducere Petrum ad violandum suum præceptum iustitiæ; at non maneret primaria contra proprium præceptum non consulendi damnum Pauli; quia per illud consilium nullum inferret, neque intenderet inferre damnum Paulo, utpote quod præcaverat.

678 Vice versâ manebit primaria sine secundaria, & reductitia, si v.g. Consiliarius sciens equum Pauli possideri à Petro bonâ fide, tamquam suum, & non obstante notiâ certâ veritatis, consulat Petro, ut illum retineat. En, inquit, peccat Consiliarius malitiâ primariâ contra suum præceptum iustitiæ non consulendi contra jus Pauli, & non peccat secundariâ; quia consilium non inducit Petrum ad peccatum, utpote qui bonâ fide retinet equum, ut suum.

679 Non omnino tamen acquiesco advertentiæ P. Dicast. tam quoad primum, quàm quoad secundum membrum. Quoad primum; quia licet solus conatus Petri sine effectu non inferat damnum Paulo, atque ideo non incurrat Consiliarius obligationem restituendi ablatum in defectu furis, nihilominus negari non potest, quod solus conatus, immò & deliberata voluntas Petri conandi ad damnum inferendum, sit contra iustitiam Pauli, illique injuriosa, saltem in affectu; cum igitur Paulus habeat jus, ne Consiliarius inducat aliquem ad inferendam sibi injuriam, sive in effectu, sive in affectu, Consiliarius inducens Petrum ad inferendum damnum, quamvis illud præcaveat, peccabit non solum malitiâ indirectâ, & secundariâ, sed etiam primariâ, violando re ipsâ illud jus ad non consulendum talem conatum.

680 Video tamen doctrinam P. Dicast. posse aliter subsistere; si v.g. Paulus cedat illo jure, quod habet, ne Consiliarius indu-

cat alium etiam ad illum conatum, & voluntatem deliberatam; tunc enim conscius cessionis Pauli, cum nullam injuriam Paulo inferat, non peccabit contra iustitiam malitiâ primariâ, & directâ, sed solâ indirectâ, quatenus concurrat ad peccatum Petri contra iustitiam Pauli.

681 Quoad secundum, etiam non acquiesco; nam ignorantia, & bona fides Petri, licet eum liberet à peccato formali contra iustitiam Pauli, non eum eximit à peccato materiali; nam re verâ injustè, quamvis non culpabiliter retinet alienum, invito domino. Utrum autem Consiliarius sciens, & volens possit concurrere ad peccatum materiale Petri contra iustitiam, quin ipse peccet formaliter contra iustitiam? Viderit P. Dicast. & studiosus discussum inveniet apud AA. præsertim Laym. lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 3.

682 Quare ego in hoc casu potius liberarem Consiliarium à malitia scandali specialis contra charitatem, quatenus non intendit Petri ruinam, utpote qui nullam incurrit propter bonam fidem, quàm à peccato contra specialem virtutem iustitiæ, ad cuius offensam materiale, sciens, & volens concurrat; iustitia enim, sive lex naturalis in me, sicut secundariò prohibet alios, ne me inducant ad violationem formalem sui, ita etiam prohibet, ne me inducant ad materiale, quæ respectu inducentium manet formalis: aliter posset Consiliarius inducere ignorantem ad mentiendum, pejerandum &c. materialiter; quod nemo docet, ut ipse P. Dicast. concludit num. 331. De hoc tamen alibi.

§. III.

Quid dicendum de peccato scandali directè, sed materialiter intento?

683 **C**onclusio sit. Quando Consiliarius intendit ruinam proximi directè, at non formaliter, quia illius malum, sed materialiter, nimirum, quia sibi conveniens; v.g. quando consulit, ut occidat tertium, non quia homicidium est peccatum, & ruina consulti, sed quia ex illa sequitur Consiliario aliquod interesse, consilium non solum contrahit malitiam scandali generalis contra charitatem, sed etiam specialem contra iustitiam; & ideo in confessione non satis erit dicere, Consului malum proximo, sed expressè, Consului homicidium. Rursus si non solum consuluit, sed etiam præter consi-

P

lium

lium ipse Consiliarius cooperatus est ad homicidium, non sufficit dicere in confessione, Ego occidi; sed ulterius debet explicare occisionem factam ab alio, suo consilio; quia hæc duo, ut dicebam, differunt specie; nam homicidium à se factum est primariò contra iustitiam, sive præceptum, quo ipse tenetur ad non occidendum. Secundum verò est reductitiè contra iustitiam, sive præceptum, quo tenetur ad non inducendum alium, ut violet suum præceptum. Ratio hujus conclusionis est eadem, quàm primam probavimus. Ita iidem AA. suprà.

684 Oppones primò tam contra proximam, quàm contra superiorem conclusionem. Qui peccat omittendo correctionem fraternam, quam debebat, & poterat facere, non contrahit indirectè malitiam peccati, de quo proximus erat corrigendus, v.g. non contrahit malitiam furti, si proximus corrigendus erat de illo, neque per consequens tenetur explicare furtum in confessione. Item qui ex odio gaudet, vel desiderat malum proximo, v.g. mortem contra iustitiam, juxta probabilem sententiam non contrahit malitiam à tali malo, neque tenetur illud explicare in confessione, sed uterque solùm peccat contra charitatem, respectu cuius per accidens est, quòd omissio correctionis, & odium, ac desiderium sint circa hanc, vel aliam speciem mali, & peccati; ergo etiam species illa peccati, per scandalum consilii intenta, per accidens erit respectu peccati scandalii, quod solùm opponitur charitati.

685 Respondeo ad primum, negando consequentiam; nam in ommissione correctionis circa furtum, v.g. defectus correctionis nullo modo offendit virtutem iustitiæ. Ratio est; quia licet omnis virtus obligans primariò proximum ad sui observantiam, secundariò obliget etiam alios, ne proximum inducant, aut moveant ad sui violationem, & offensam, nihilominus præter charitatem nulla virtus obligat per se, ut aliquis procuraret illius observantiam, aut impediat illius jacturam in aliis, nisi adsit obligatio correctionis ex officio. Unde omittendo correctionem fraternam, quæ prodesse potest observantiæ, vel impedire jacturam iustitiæ per furtum, non pecco contra præceptum iustitiæ, neque primariò, neque secundariò, sed solùm contra charitatem, & misericordiam, quæ per se, & ex objecto suo me obligat, ut quando possum commodè, & sine detrimento, succurram proximo, ne labatur, id quod

facere possum per correctionem fraternam; at verò per consilium procuro, & induco proximum ad furtum contra iustitiam, seu procuro violationem iustitiæ in proximo, quod offendit illam virtutem, seu præceptum, quo teneor ad non procurandam in alio violationem talis virtutis. De hoc iterum infra.

686 Ad secundum de odio, sive desiderio mali, seu mortis proximi: respondeo aliud esse odium, & aliud desiderium mali proximi imperatum ab odio; at si utrumque respiciat determinatum malum spirituale proximi, eodem modo contrahit malitiam peccati, quod proximo desiderat: v.g. si desiderat luxuriam, est contra castitatem; si perjurium, contra religionem: si respiciat temporale, v.g. tormenta, dedecus, vel mortem &c. est contra iustitiam. Unde necessarium est explicare in confessione singulas malitias. Ut contra Cajet. docet P. Suar. sup. disp. 6. sect. 2. à num. 2.

687 Oppones secundò: Si consilium ad determinatum malum contrahit duplicem malitiam, contra charitatem, scilicet, & contra virtutem, cujus violationem intendit, sequitur Consiliarius dupliciter peccare, nimirum, contra charitatem, & contra particularem virtutem, cujus violationem consulit. Respondetur cum distinctione: sequitur dupliciter peccare, hoc est, duplici peccato formali, si per consilium intendat formaliter ruinam proximi juxta superius dicta, concedo: si intendat solùm materialiter, nego antecedens.

688 Itaque per consilium peccat uno peccato entitativè, sive physicè, sed juxta primum sensum, cum illa physica entitas contineat duas malitias formales, utpote directè, & formaliter contra duas virtutes; ideo formaliter continet duo peccata formaliter diversa; at juxta secundum sensum peccat uno peccato formali, cum circumstantia tamen mutante speciem; nam consilium directè, & formaliter est contra charitatem, sed quia illam offendit per jacturam talis virtutis, ideo hæc manet circumstantia.

689 Neque inferas: ergo Consiliarius gravius peccat, quàm consultus, cujus peccatum unicam tantùm malitiam contrahit vitii, ad quod inducitur per consilium. Respondeo. Gravius peccat, id est, contra plures virtutes, concedo; gravius, id est, majori peccato intensivè circa illam virtutem, quam consultus offendit, nego antecedens

dens: primò, quia consilium ex se non est causa efficax peccati consulti, quem liberum relinquit; at determinatio ipsius consulti semper est causa efficax talis peccati: secundò; quia peccatum Confiliarii solùm reductiè revocatur ad speciem talis peccati; at peccatum consulti directè, ac formaliter est sub illa specie.

§. I V.

Quid dicendum, quando indirectè intenditur malum proximi?

690 **C**asus est, quando Confiliarius non intendit directè ruinam, sive peccatum proximi, ut in superioribus, sed tantùm indirectè, id est, ex alio fine præbet consilium, ex quo consilio prævidet futurum peccatum proximi, idque faciat, quando nullum jus, aut necessitatem habet ad tale consilium præstandum.

691 In hoc puncto videntur discrepare AA. convenientes in duobus superioribus; quamvis, re lentè perpensâ, aliqui Auctores negantes, ut notavit Layman lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 6. videantur relabi in sententiam affirmativam, quatenus inducentem indirectè ad peccatum obligant ad explicandum in confessione speciem peccati, ad quod consilio suo proximum induxit, id quod coherentius negat Card. de Lugo citat. n. 159. Verùm in hac controversia certum mihi est consilium illud contrahere malitiam scandali generalis ob easdem rationes adductas in præcedentibus. Unde tota controversia reducitur ad hoc: Utrùm, scilicet, contrahat malitiam peccati, ad quod induxit proximum, & necessarium sit illam explicare in confessione?

692 P. Sanch. libro illo primo cap. 6. n. 6. cum Cajet. P. Vasq. disp. 102. cap. 6. docet affirmativam partem; illum sequuntur Bonac. tom. 2. tract. de Peccat. disp. 2. quæst. 4. punct. 2. num. 3. Filliuc. tract. 28. cap. 6. n. 25. qui duo negant contrahere malitiam contra charitatem. Tenet etiam P. Dicast. suprâ, nec opponitur P. Suar. disp. illa 10. de Charitate sect. 2. num. 10. quatenus addit: *Non facile intelligitur aliquem esse causam moralem aliquâ ratione actûs, v. g. intemperantiæ in proximo, & non contrahere inde malitiam intemperantiæ.*

693 Fundamentum hujus sententiæ est: quia, ut est etiam adversariorum doctrina, quælibet virtus obligans me primariò ad sui observantiam, secundariò obligat alios, ne

me inducant ad violationem talis observantiæ; sed Consiliarius inducit me consilio suo ad violationem talis observantiæ, v. g. ad furtum contra observantiam justitiæ; ergo peccat contra præceptum justitiæ, & proinde contrahit malitiam injustitiæ, seu furti, ad quod consilio suo me inducit.

694 Dices: Virtus in uno subjecto solùm obligat secundariò alios, ne inducant directè subjectum ad sui offensam; Consiliarius autem in proposito casu non directè, sed tantùm indirectè movit ad peccatum injustitiæ consilio suo, quatenus prævidens me peccaturum ex suo consilio ad illud directò: v. g. consultat, ut Paulus det mutuò pecunias Petro, quod de se malum non est; at prævidet Paulum non daturum, nisi cum usuris contra justitiam. Sed contrà; quia per te virtus justitiæ in Paulo obligat secundariò Consiliarium, ne illum inducat directè, sive expresse ad sui offensam; ergo etiam, ne inducat indirectè, & implicitè, cùm eadem sit in utroque ratio; nam implicitum, & explicitum ad eandem speciem revocantur, cùm de utroque idem sit judicium, leg. Cùm quid ff. Si certum petatur, & præsertim in peccatis, quæ indirectà voluntate consummari possunt.

695 Explicatur; quia sive directè, & explicitè, sive indirectè, & implicitè inducat ad peccatum contra illam virtutem, semper est causa moralis talis peccati; ergo & reus illius. Deinde peccatum inducti eodem modo offendit illam virtutem, sive intendatur directè à Consiliario, sive indirectè; ergo eodem modo prohibetur secundariò ab illa virtute inductio directà, & indirecta; ac proinde sicut Consiliarius inducens directè ad offensam talis virtutis, peccat contra illam, ita etiam inducens indirectè, peccabit contra illam peccato contra talem virtutem reductiè juxta suprâ dicta, & tenebitur explicare in confessione non solùm malitiam scandali generalis, sed etiam malitiam peccati, ad quod consilio suo proximum induxit.

696 Oppositam partem defendit Card. de Lug. suprâ cit. à num. 159. adducens Navar. in Sum. cap. 6. num. 19. tenet etiam Coninh. disp. 12. de Charitat. dub. 5. num. 460. & à fortiori tenebit Caramuel, qui docet disp. 67. in Regul. num. 1050. §. 3. quòd is qui furatur propter mæchandum, & mæchatur, non tenetur ad explicandum in confessione ordinem furti ad fornicationem, sed sufficienter explicare peccatum, si dicat, Furatus sum toties, & toties mæchatus, quasi illa circum-

stantia peccati furti non sit diversa à peccato mæchandi. Citatur etiam pro hac parte P. Suar. suprà in prima responsione.

697 Probant primò ; quia licèt omnis virtus non solùm obliget primariò subjectum, in quo est ad sui observantiam, sed etiam obliget secundariò alios, ne illam impediunt suasionem suâ, & consilio, attamen nulla virtus est, quæ obliget alios positivè ad procurandos suos actus in eo subiecto, in quo est, nisi fortè ex officio ad hoc teneatur; v.g. virtus iustitiæ in Petro obligat secundariò alios, ne illum inducant ad furandum, at non obligat alios, ut positivè procurent eum avertere à furto; (eam excepimus charitatem;) ergo licèt Consiliarius prævideat Petrum ex suo consilio præter intentionem suam peccaturum contra iustitiam, v.g. non tenebitur ex iustitia desistere à consilio, ne ille furetur, nec peccabit contra iustitiam, si eo dato, Petrus furetur; quidquid sit de peccato contra charitatem.

698 Respondetur, negando consequentiam, quæ non rectè inferitur ex antecedente, in quo confunduntur duo valde diversa; diversum namque est ponere aliquid, ex quo prævideatur peccatum, vel sequatur, diversum, inquam, ab eo, quod est ponere aliquid, ex quo impediatur peccatum, vel procuraretur observantia virtutis in proximo: ad hoc secundum nulla virtus obligat, nisi fortè fraterna charitas ad fraternam correctionem, quæ impedire possit ruinam proximi. Ad primum verò omnis virtus obligat, nisi aliqua causa excuset, ut possit permitti peccatum proximi, unde illo absque causa posito, peccabit inducens peccato scandali generalis, & insuper peccato contra illam virtutem, quam proximus ex consilio offendit, ob rationes suprà.

699 Instabis. Omissio correctionis fraternæ de peccato contra iustitiam, v.g. licèt contrahat malitiam scandali contra charitatem, non contrahit malitiam injustitiæ, quæ sequitur in peccato proximi ex defectu correctionis; ergo neque consilium, licèt ex eo sequatur peccatum contra iustitiam.

700 Negatur, ut suprà, consequentia; nam defectus correctionis, licèt sit contra charitatem, illam præcipientem, neque directè, neque indirectè est causa injustitiæ, cum ad illam nullo modo inducat, vel influat, atque ideo ex nullo titulo contrahit illius malitiam. Quod verò sequatur ex tali defectu iniustitia, non sufficit; quia non sequi-

tur, ut ab influente, sed solùm, ut à non impediante, vel non obstante; non impediens autem, & non obstandans, nisi ex officio, vel contractu teneatur, non peccat contra iustitiam. At verò consilium est causa moralis, quamvis indirectè influat in injustitiam.

701 Probant secundò: si Consiliarius contrahit malitiam injustitiæ, quando consilio suo indirectè causat furtum, v.g. tenebitur ad restitutionem saltem defectu furis; quia peccat contra iustitiam, sicut peccat is, cui præbuit consilium. P. Suar. adductus pro hac parte, negat ex illo peccato oriri in Consiliario obligationem restitutionis; quam doctrinam tenent multi AA. nostræ sententiæ. Ratio est; quia obligatio restitutionis, ut alibi diximus, non oritur ex quocumque peccato contra iustitiam: nam desiderium furandi merè internum est contra iustitiam; & tamen non importat obligationem restitutionis. Item, qui sine iusta, & urgente causa petit mutuum ab usurario, quem prævidet non daturum sine usuris, peccat contra iustitiam indirectè, quatenus est causa, ut usurarius usuras petat; & tamen non tenetur ad restitutionem, cum sibi ipsi satisfacere non possit.

702 Ratio autem ex P. Suar. sup. num. 10. & P. Sanch. num. 5. est; quia lex iustitiæ non violatur perfectè, nisi quando quis ita injustitiæ causa est, ut verè influat, aut cum ex contractu, vel ex officio tenetur impedire, nec impedit; neutrum autem in hoc casu reperitur, & ideo nemo hanc occasionem ruinæ in furto vocat injustitiæ crimen directè, & perfectè, sed imperfectè, & reductitiè.

703 Unde addit P. Sanch. quòd si quis peccato suo merè interno intenderet incitare furem suo exemplo, furando, non teneretur restituere furtum, ad quod fur suo exemplo induceretur; quia intentio illa incitandi furem latens internè, quantumvis prava, & contra iustitiam, non influit in injustitiam à fure commissam. Si igitur defectu influxûs hæc inductio interna non subiacet restitutionis pænæ, neque illud consilium defectu ejusdem influxûs. P. Dicast. secutus hanc doctrinam, eodem modo liberat Consiliarium ab excommunicatione, & irregularitate, si essent impositæ crimini commissio à consulto ex inductione consilii. De hoc tamen suo loco.

704 Utraque pars quæstionis probabilis est, & solidis rationibus fundatur; ultima tamen magis urgere videtur argumento restitutionis.

tutionis; nam quidquid alii dicant, difficile explicatur, quomodo inductio indirecta furti contrahat malitiam furti, & non inducat obligationem restitutionis, ut benè notavit Card. de Lug. num. 162. nam Confiliarius, ut supponimus, nullum habet jus, aut causam urgentem ad præstandum licitè illud consilium, ex quo, tanquam ex causa, oritur furtum: nam quamvis per consilium directè intendat aliud, ex eo tamen prævidet peccatum furti à proximo committendum, proindeque præstando consilium voluntariè, quamvis indirectè, illud intendit, & est illius causa moralis; quomodo ergo liberatur ab obligatione restitutionis? Quidquid sit, quòd liberetur ab excommunicatione, & irregularitate, quæ sunt pœnæ, & regulari debent per voluntatem legislatoris, & non solum per culpas; voluntas autem legislatoris potuit comprehendere aliquos, & non omnes casus; at restitutio est effectus, qui necessariò sequitur ex natura rei ex læsione juris alieni.

705 Explicatur magis; quia illud voluntarium indirectum furti est voluntarium indirectum iniuriæ ejus, cui fit furtum; nec facile intelligitur, quomodo contrahat malitiam iniuriæ, nisi lædendo jus alterius; ergo inducit obligationem illud resarciendi, sive primo, sive secundo loco iuxta regulas restitutionis. Roboratur; nam si quis iter faciens prope segetem Petri, proiciat ignem in via, non animo comburendi segetem Petri, sed alio fine, sive bono, sive indifferenti, prævidens tamen, quòd ex favilla vento rapta, oriturum sit magnum incendium segetis Petri, hic certè difficile excusabitur à restitutione; ergo etiam Confiliarius, qui ex alio fine ponit consilium, prævidens ex illo oriturum damnum proximi.

706 Quare, admissà primâ sententiâ, videtur cohærentius dicendum Confiliarium in proposito casu teneri ad restitutionem; quia est causa moralis damni proximo illati: vel si stetur secundæ, cohærentius tenendum Confiliarium in eo casu non contrahere malitiam damni, sive furti patrati, & ideo non teneri ad restitutionem: utraque enim doctrina non caret sufficienti probabilitate.

707 Quia tamen video ferè omnes utriusque partis AA. in eo convenire, quòd circumstantia peccati, ad quod Confiliarius inducit, semper sit ab eo explicanda in confessione, ideo acquiesco primæ sententiæ: & quoad argumentum de restitutione iudico stari pos-

se praxi tot Doctorum, ut in pluribus aliis rebus: quæ praxis satis videtur ad liberandum probabiliter inductorem à restitutione, quamvis contrahat malitiam peccati, ad quod indirectè excitavit consilio suo, quidquid speculativè urgeat argumentum restitutionis.

708 Ultimò explicat P. Dicast. quantum modum, quo Confiliarius se habere potest. Et est, quando suo consilio non impedit peccatum proximi, seu quando negativè se habet, non procurando, ut ille non peccet, vel retrahatur à peccato, & quærit; Utrum in hoc casu peccet peccato eiusdem malitiæ cum peccato proximi? Non est dubium, quòd peccet contra charitatem, quando potest sine incòmodo retrahere proximum consilio suo à peccato, & non retrahit iuxta regulas in materia de Charitate.

709 In præsentī igitur solum potest esse dubium; an illa ommissio consilii incurrat, & contrahat malitiam illius peccati, quod non impedivit in proximo v. g. fornicationis, si peccatum erat contra castitatem? Omnes AA. utriusque partis proximè traditæ controversiæ respondent negativè. Ratio est; quia licet virtus, vel præceptum obligans directè, & primariò unum ad sui observantiam, secundariò obliget alios, ne illum retrahant à tali observantia, vel inducant ad peccatum contra illam, nihilominus non alios obligat ad hoc, ut consilio, vel exhortatione suâ procurent talem observantiam, vel removeant peccatum contra illam; aliter æquè unum illum, ac alios adstringeret præceptum, quod verum non est.

710 Dixi, peccati, quod non impedivit in proximo; nam cohærenter ad ea, quæ diximus suprâ, si Confiliarius talis sit ex officio, vel contractu, cui commissâ sit cura specialis consulendi in iis, quæ ad conscientiam, & honestos mores concernunt, quæ cura non omnibus demandatur, tunc non dubito præter peccatum contra charitatem committere peccatum contra officium, & contractum: sicut peccaret superior, & alius quilibet, qui ex officio teneretur impedire: at non contraheret malitiam peccati commissi à proximo ex defectu consilii; nam ommissio consilii, si non adsit obligatio correctionis, vel ex officio, non influit moraliter ad tale peccatum, sed negativè se habet, non impediendo, ut diximus.

§. V.

*Discutitur specialis difficultas de consilio
contra proprium, & alterius votum.*

711 **F**acilè occurrere potest, quòd consilium datum alteri, sit contra virtutem, ad quam ille, vel ad quam ipse Consiliarius voto adstrictus est: exemplum sit, si consilium detur contra castitatem, & detur Religioso, qui illam vovit, vel detur à Consiliario Religioso, qui ad illam simili voto adstrictus sit. Quæritur; an in utroque casu Consiliarius peccet contra votum castitatis, non solum ejus, cui dedit consilium, sed etiam contra votum, quo ipse ligatus est?

712 Ex data in superioribus doctrina indubium est Consiliarium per consilium contra castitatem datum illi, qui eam vovit, peccare contra votum consulti peccato sacrilegii contra castitatem, sicut ipse consultus peccat, cum ea sola differentia, quòd peccatum consulti pertineat ad eam speciem directè, & formaliter, peccatum verò Consiliarii solum reductitiè juxta sæpius explicata; recurrit namque in hoc casu eadem ratio, quæ in aliis consiliis contra præceptum, aut legem. Vide à num. 678.

713 Difficultas igitur reducitur ad solum peccatum contra votum, quo ipse Consiliarius ligatus est; Utrùm, scilicet, consulendo alteri contra virtutem, quam ipse Consiliarius vovit, peccet contra suum votum, adeo ut si consultus ligatus sit voto ejusdem virtutis peccet contra duo vota, scilicet, contra votum consulti peccato illo reductitio, & contra suum formaliter? In hoc dubio specialis difficultas est in voto castitatis; nam in aliis aliarum virtutum videntur convenire ferè omnes AA. quòd si quis adstrictus voto obedientiæ, paupertatis, & sic de aliis, alteri præstet consilium non obediendi, vel lædendi paupertatem, non peccat contra suum votum obedientiæ, vel paupertatis.

714 Ratio universalis est: quia illud votum obedientiæ, paupertatis &c. in Consiliario solum obligat illum ad obedientiam, ac paupertatem in se, & non in aliis, sicut obligat ad obedientiam, & paupertatem realem generaliter, sive externam, & non mentis, modo, quem ex communi acceptione explicat Cardenas part. 1. tract. 5. disput. 38. num. 44. ergo quamvis Consiliarius ligatus voto obedientiæ, suo consilio inducat alium simili voto ligatum ad non obediendum, non

peccabit contra suum, licèt peccet contra votum inducti; nam in similibus votis emittendis, ait citatus Auctor, semper intentio voventis sequitur communem acceptionem; communis autem acceptio non extendit obligationem talium votorum ad actus alterius, v.g. ad obedientiam alterius non violandam, vel implendam.

715 Specialis igitur difficultas solum est in voto castitatis; Utrùm, scilicet, Consiliarius ligatus eo voto, v. g. Religiosus, inducens suo consilio alium eodem voto ligatum ad copulam habendam cum fœmina, peccet non solum peccato, ut diximus, indirecto contra votum castitatis inducti, sed etiam peccato directo, & formali sacrilegii contra proprium suum votum? Communis sententia respondet negativè, pro illa citatur P. Sanch. in Summ. lib. 5. cap. 6. num. 10. tenent Palaus tom. 3. tract. 15. disp. 3. punct. 1. num. 2. Arriag. de Pœnit. disp. 32. num. 20. Pellizar. tom. 1. Manuali cap. 3. sect. 4. q. 2. Dian. p. 7. tract. 11. Resol. 27. Caram. in disput. 66. Regul. num. 982. P. Dicast. de Pœn. tract. 8. disp. 9. num. 326. pro illa citari potest Card. de Lug. infra, dicit probabilem P. Cardenas.

716 Fundantur; quia Consiliarius adstrictus voto obedientiæ, & aliarum virtutum, non peccat contra illud, si alium consilio suo inducat ad non obediendum, etiamsi alius sit ligatus eodem voto; ergo neque peccabit contra suum votum castitatis, si consilio suo inducat alium, sive Religiosum, sive sæcularem ad peccandum contra castitatem. Ratio est; quia votum ex natura sua solum obligat juxta intentionem voventis, & non amplius; intentio autem voventis castitatem secundum communem acceptionem tam in hac, quàm in aliis materiis non extenditur ad castitatem alterius.

717 Oppositum tenet Leander à Sacram. tom. 1. tract. 5. disp. 8. quæst. 10. ubi citat pro eadem doctrina Card. de Lug. de Pœnit. disp. 16. num. 152. ubi dicit oppositam sententiam P. Sanch. non carere difficultate, nec satis cohærere cum iis, quæ alibi tradiderat; at re verà Lugo non illam negat; tenet eandem sententiam, & oppositam acriter impugnat Pater Cardenas 1. part. Cris. tractat. 5. disp. 38. num. 31. quamvis illam dicat probabilem.

718 Probat primò auctoritate aliquorum Doctorum, & in primis P. Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 4. cap. 1. numer. 1. ibi:

718 Pro-

Comprehendit enim, inquit, totam materiam castitatis sine ulla restrictione, & ad totam illam observandam obligat cum omni rigore, cum quo potest obligare castitatis votum: similia tradiderat tom. 3. lib. 9. cap. 2. num. 2. & lib. 2. cap. 11. num. 10. & P. Less. lib. 2. de Just. cap. 41. num. 18. ibi: Ex voto, ait, castitatis tenemur primò abstinere à conjugio, deinde ab omni actu interno, & externo, qui sit contra castitatem, item ab omni, quod aliquo modo sit contra castitatem; unde quidquid in seculari est aliquo modo contra castitatem, in Religioso est sacrilegium contra votum, P. Fagund. lib. 6. in Decalog. cap. 8. num. 3. ubi docet Religiosum debere aperire in confessione circumstantiam voti, quando contra sextum præceptum peccat.

719 Respondetur allegatos Doctores loqui de castitate in se custodienda, quæ comprehendit totam materiam castitatis, & prohibet omne, quod aliquo modo est contra illam, id est, quod vel per actum, vel per opus externum, aut verba offendere illam potest. Quare si ex consilio præstito resultet aliquid delectationis, vel commotionis proprii subjecti contra castitatem, quod facillimè potest contingere, tunc consilium erit contra castitatem per votum promissam, sed ex alio capite, & veluti per accidens; nam secundum se, & præcisè, prout consilium est contra castitatem alterius, non infert illos effectus, nec opponitur propriæ.

720 Neque dicas: In consilio peccat contra sextum præceptum, inducendo ad actum turpem; ergo etiam contra suum votum castitatis. Respondetur, negando consequentiam; nam sextum præceptum extenditur ad omne illud, quod offendit castitatē tam formaliter, quàm reductitiè, sive quod offendit castitatem, tam subjectivè, quàm objectivè tantum; at votum solum extenditur ad ea, ad quæ ex intentione voventis dirigitur; intentio autem voventis juxta communem acceptionem solum est ad castitatem propriam, & quæ ad illam pertinent, non verò ad alienam, quam non promisit.

721 Probant secundò. Votum castitatis Religiosæ est de materia omnimodæ castitatis; id enim intelligunt omnes nomine castitatis Religiosæ; sed in omnimoda castitate continetur castitas, quæ avertit actus versantes in luxuria aliena; ergo si non avertat, peccabit contra votum. Duo hîc supponuntur, quæ difficilè probari possunt: primum, votum castitatis Religiosæ secundum se extendi ad

aliquid ampliùs objectivè, quàm votum simplex castitatis. Secundum supponit omnes ita intelligere, quod falsum est; siquidem Auctores primæ sententiæ, qui plures sunt, quàm oppositi, non ita intelligunt, atque ideo apertè negant majorem in sensu, quo assumitur.

722 Ratio est; quia votum castitatis Religiosæ, quamvis sit de omnimoda castitate in se, sive subjectiva, non extenditur juxta mentem voventis secundum communem acceptionem ad castitatem in aliis. Inst. Castitas Deo consecrata, amplectitur continentiam mentis, & corporis juxta mentem Sanctorum Patrum, docente Apostolo 1. ad Corinth. 7. *Ut sit sancta corpore, & spiritu*; sed non est sanctus mente, qui admittit voluntatem fornicationis alienæ, sive actum versantem circa luxuriam alienam: ergo.

723 Duo in hac instantia confunduntur: primum est peccatum contra votum cum peccato contra præceptum: primum negamus, & secundum admittimus; peccat namque contra castitatem alienam, quæ illum obligat secundariò, ne inducat ad sui læsionem, & peccabit etiam contra votum alterius, quod similiter obligat secundariò Confiliarium juxta tradita, at non peccat contra proprium. Secundum supponere videtur, quòd admittat in Confiliario aliquem motum, delectationem, vel complacentiam turpem, quæ sine dubio est contra castitatem propriam, & votum.

724 Neque de his est aliquod dubium, sed de consilio præcisè sumpto, quod stare potest sine aliquo motu contra castitatem, & votum proprium, ut ipse Cardenas admittit num. 53. in consilio dato à Religioso, ut conjux reddat debitum uxori. Quare respondetur votum castitatis continere castitatem mentis, & corporis in se, & non in aliis; quia ad hoc non extenditur. Per id tamen non negamus, quòd ex speciali voluntate voventis possit votum ad ea omnia extendi, & certè erit perfectius votum; at negamus ex communi acceptione ita extendi.

725 Probant tertio: Castitas habet hoc speciale, ut actus averfantes luxuriam alienam, censeantur castitatis propriæ; sed votum castitatis Religiosæ comprehendit omnimodam castitatem propriam; ergo illos comprehendit. Distinguo majorem: ut actus averfantes luxuriam alienam censeantur castitatis propriæ, si averfentur propriam, seu causent effectum averfantem propriam, concedo:

cedo: aliter, nego maiorem. Vel dic, consentur castitatis propriæ, si ab illa imperentur, hoc est, ab appetitu proprio, aut propter illum eliciantur; secus verò, si aliter.

726 Explicatur exemplo. Si quis vel ex odio, vel ex interesse consulat alteri, ut consentiat actibus turpibus cum tertio, peccabitne contra castitatem propriam? Qua de causa? imperanturne illi actus à proprio appetitu sensuali? Causantne aliquam delectationem sensualem in Consiliario? Certè nullam, ut suppono. Quare ergo illud consilium contra castitatem alterius erit etiam contra castitatem propriam, & illius votum, non ita verò contra obedientiam propriam consilium contra votum obedientiæ alterius?

727 Deinde in Religionibus, in quibus reservatur quidquid contra castitatem prodit in actum externum, consilium illud contra castitatem eritne peccatum reservatum? Negat certè P. Sanch. supra num. 10. cuius doctrinam approbat P. Dicast. num. 327. ubi dicit receptam à multis. Si igitur non est reservatum, ideo est; quia non est contra castitatem comprehensam in voto, seu contra propriam.

728 Urgebis: Si Religiosus intendat pollutionem amentis, adhibito illi pharmaco ad hoc efficaci, peccat mortaliter, non contra castitatem alienam, quia castitas non violatur nisi per consensum liberum, cuius amens incapax est; ergo peccat contra propriam; ergo similiter per consilium contra castitatem præstitum amenti. Respondeo peccare contra castitatem amentis non esse actu, sed affectu, quatenus intendit peccatum contra castitatem amentis, quod per accidens dari formaliter non potest; si autem intenderet pollutionem ex complacentia, aut delectatione, ut indicat ille affectus, peccaret directè contra castitatem propriam, & per consequens contra votum; secus verò, si intendat alio fine, v. gr. amore sanitatis amentis.

729 Aliter est dicendum, si procuret pollutionem amentis tactibus propriis; tunc enim utitur membris propriis, & quamvis non sentiat delectationem, re ipsa exercet tactus impudicos, & intrinsecè malos, ex se directè oppositos castitati propriæ, & formaliter contra votum tangentis. Ex dictis apparet secundam sententiam esse probabilem, & practicè magis securam. Verum quia prima est communior, & plurium gravissimorum Doctorum, qui prudenti, ut fatetur Cardenas,

fundamento nituntur, illi saltem speculative adhæreo.

§. VI.

Exponuntur nonnulla dubia consuetudinaria ad superiorem doctrinam.

730 **P**Ro complemento traditæ doctrinæ quæres primò; Utrùm is qui interiorius non dissentit à fide, nec habet iudicium contrarium in intellectu, & nihilominus consilio suo alium culpabiliter inducit in errorem contra fidem, committat peccatum hæresis, & sit hæreticus? Pro parte affirmativa videtur facere Div. Hieronymus apud P. Suarez. *Ex verbis*, inquit S. Doctor, *inordinate prolatis incurritur hæresis*. D. Greg. lib. 1. Epist. cap. 24. ibi: *Incauta locutio in errorem pertrahit*.

731 P. Suar. de Fide disp. 29. sect. 4. n. 18. docet huiusmodi Consiliarium in voluntate incurrere quidem aliquam culpam hæresis, quatenus est moralis causa illius, & indirectè, ac virtualiter illam vult, volendo in alio, at simpliciter non esse hæreticum, quidquid sit de suspitione, & iudicio fori externi: quæ doctrina quoad primam partem cohæret nostræ traditæ supra.

732 Quoad secundam probat; quia denominatio hæretici est quasi ab actu interno immanente, dissentiente à Fidei articulo: qui actus est, & dicitur hæresis consummata, & non datur in tali consulente, qui supponitur sine errore in intellectu circa mysterium, quod aliter consulit, quàm ipse iudicat. Dixi, quidquid sit de suspitione, & iudicio fori externi; modò namque solum agimus de peccato illo secundum se, & non de iudicio fori externi, quod vehementissima quidem habet indicia ad procedendum contra Consiliarium pœnis hæreticorum, de quibus agendum suo loco.

733 Quare ad testimonia SS. Patrum, præterquàmquod sint, qui negent adducta verba esse SS. Patrum, respondetur, illis admissis, cum D. Thom. quæst. 11. art. 2. & P. Suarez num. 7. SS. Patres loqui primò, de errore in aliis, quibus occasionem præbet Consiliarius incidendi in hæresim, ut explicat Angelicus Doctor: secundò, de errore in ipso Consulente, non quia illum actu habeat contra fidem, sed quia versatur in periculo incidendi in hæresim, qui ita temerè, & inordinate loquitur contra fidem.

734 Quæres secundò ; Utrùm is qui consilio suo incarcerato suadet fugam, peccatum committat, & quale? Resolutio communis est: si Consiliarius non sit minister, & officialis justitiæ, absolutè loquendo, potest licitè fugam consulere reo, quando reus illam licitè exequi potest. Ita communiter. P. Less. de Just. lib. 2. cap. 31. dub. 6. num. 40. Filiuc. tract. 40. cap. 9. quæst. 8. num. 275. Bonac. tom. 2. in Decal. disput. 10. quæst. 3. punct. 2. num. 19. ubi citat Sà, Toled. & Sot. tenet etiam Dian. 3. part. tract. 5. Miscel. Resol. 102. ubi citat Vasq. Cajet. Villal. Joan. de la Cruz, Sylvium, Banh. & Turr. 2.2. tom. 1. disp. 51. dub. 3. num. 2.

735 Probatur; quia licitum est suadere alteri, quod ille licitè exequi potest; sed incarceratus absolutè in multis casibus licitè potest fugere sine injuria ministrorum; ergo licitum erit ei fugam suadere. Dixi primò, si Consiliarius non sit minister &c. quia minister, & officialis justitiæ tenentur ex officio custodire reum, atque ideo si consulant fugam, peccabunt contra obligationem officii. Dixi secundò, absolutè loquendo; quia forsitan aliquibus incarceratis non licet hujusmodi consilium præstare ob speciales aliquas circumstantias, illud reddentes illicitum. Dixi tertio, quando reus illam licitè exequi potest: nam quando carceratio respicit bonum commune, vel est temporaria, incarceratus non potest licitè fugere; sicut etiam non potest, inferendo vim ministris, vel officialibus; quia inferret injuriam potestati publicæ, quam repræsentant, & cui debetur reverentia.

736 Quid verò dicendum sit de fuga servorum à Dominis? Respondeo cum distinctione. Primò certum est posse præstari consilium ad fugam servis injustè detentis in servitute. Ratio est; quia illi possunt licitè fugere ad recuperandam libertatem suam, injustè ablatam; ergo licitè potest præstari illis consilium ad fugam. Secundò id fieri poterit, si servus à Domino inexorabiliter excitetur ad peccandum, vel inhumaniter tractetur verberibus, fame &c. nam Divinum consilium est, *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice ab te.*

737 Idem fieri potest: si servus sit Christianus, & dominus Judeus, Paganus, vel hæreticus, Principi Christiano subiectus. Cap. ult. de Hæretic. cap. 2. & ultim. de Judeis, & Saracenis, leg. Deo nobis 56. Cod. de Episc. & Cleric. Idem licet si servi fue-

rint capti in bello, & fuga sit, non ad vagandum extra potestatem dominorum, sed ad redeundum ad suos. Inst. de Rerum divisione, leg. Nihil 26. ff. de Captivis, & postliminio reversis. P. Sanch. in Consil. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 7. num. 3. consultis viris doctis, addit posse fugere ad quemcumque locum, ubi libertatem acquirat, v.g. Romam, vel etiam ad terras Maurorum.

738 Omitto plures alios casus; tum quia in sequentibus commodiùs de illis agendum: tum quia, ut dixi, licet consulere id, quod consulto licitum est, nisi ab extrinseca lege, vel præcepto, aut speciali aliquo concurrente motivo particularibus circumstantiis innixo Consiliarius inhibeatur: tum denique; quia similes casus plurimùm pendent ab opinionibus Auctorum quoad licitum in se, & in praxi; proindeque non debent consultis inculcari, ac resolvi, priusquam Auctores consulat is, qui resolutionem, vel consilium præstiturus est.

§. VII.

Utrùm executio mali Consilii possit stare sine peccato, saltem actuali Consiliarii?

739 **I**llud venit hîc resolvendum pro complemento sectionis; Utrùm consilium peccaminosum, datum à Consiliario, possit aliquando exequi sine peccato Consiliarii? v.g. Consiliarius malâ fide, vel ex odio, & prava intentione exhibuit consilium ad abortum, & antequam consilium mandaretur executioni, pœnituit Consiliarium dedisse consilium, sed in his terminis, in quibus jam non potuit retractare, & impedire consilium, proindeque secuta est executio, & abortus. Quæritur; Utrùm Consiliarius peccet in executione consilii, & abortus?

740 Resolutio negativa conformior est doctrinæ communi, quam Doctores tradunt in materia de pœnitentiæ Sacramento, quatenus judicant effectum peccati, suppositâ retractatione, non esse peccatum. Ita Pater Vasq. 1. tom. 1.2. disp. 94. P. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 8. num. 5. & dicit veram Card. de Lug. de Pœn. disp. 16. à num. 440. ubi aliquos citat, Fagund. in Præcep. Eccles. Præcep. 2. cap. 7. à num. 18. P. Dicast. de Pœnit. tract. 8. disp. 9. num. 21. addit hic Auctor sufficere retractationem per attritionem, immò & retractationem naturalem, etiam

venialiter malam, & propter motivum temporale. Ita etiam de Lug. n. 444.

741 Fundamentum est; quia effectus peccati, qualiscunque sit, ut habeat rationem peccati, debet esse liber primariâ, vel secundariâ libertate proveniente ab actu libero interno; nam libertas est fundamentum omnis moralitatis; sed executio illa consilii, sive abortus, quando ponitur, suppositâ retractatione, sive pœnitentiâ de dato consilio, nullus est in Consiliario actus liber, illam volens, immò est oppositus, illam nolens; ergo talis executio abortus, sive effectus mali consilii non est liber, nec voluntas Consiliarii censetur libera, & cum dominio super illum, ac per consequens nec est peccatum respectu Consiliarii. Aliter, si ille Consiliarius per contritionem, vel confessionem Sacramentalem antecederet ad executionem consilii esset in gratia, vel illam amitteret, vel conservaretur gratia simul cum peccato, quod implicat.

742 Major difficultas est, quando Consiliarius non retractavit voluntatem, sed interjectum est longum tempus inter consilium, & executionem, ita ut Consiliarius interruperit voluntatem illam, vel per distractionem ad alia ab illa destiterit, v. g. Romæ dedisti consilium ad homicidium committendum Ulyssipone, cujus effectus, & executio posita est Ulyssipone, quando tu Romæ distractus eras aliis negotiis, & nihil de homicidio cogitabas, vel quando somno immersus eras; in tali casu executio, sive effectus tui consilii erit ne peccatum tuum actuale? Negative respondent laudati AA. Ratio est; quia non potest esse, & censeretur peccatum actuale tuum, quidquid sit de habituali, id, ad quod actualiter non advertis, vel ad quod actualiter non es liber defectu advertentiæ.

743 Marsilius in 2. quæst. 21. art. 1. supp. 2. conclus. 4. & Palatius ibidem dist. 3. disp. ult. contendunt probare tunc hominem, etiam somno immersum, peccare, quando subsequitur effectus peccati, sive consilii; quia credunt tunc amitti gratiam, & incipi esse in peccato. Verùm prædicti AA. non audiuntur communiter in hoc puncto; quia intelligi non potest homo peccans absque libertate, cujus dormiens incapax est, vel homo peccans sine culpa, quæ formaliter includit libertatem.

744 Instabis: Peccat tunc, non quia de novo ponit peccatum, sed quia de novo denominatur peccator à nova actione peccami-

nosa; hæc autem denominatio non provenit actioni à peccato actuali, sed à præterito, sive habituali, quod moraliter perseverat, & potest denominare liberam actionem subsequentem. Respondetur supponi falsò, quòd actio sit peccaminosa respectu Consiliarii; non enim habet causam, quæ denominet illam actualiter peccaminosam; quia supponimus nullum actum de novo existere, quando actio existit; ab actu autem præterito non denominatur; quia cum hic non existat, non potest causare denominationem liberam actualem; aliter retractata posset eandem causare; quia neque retractatio minuit influxum talis actionis, neque illius negatio augeret influxum per ordinem ad denominandum effectum.

745 Urgent: Qui venenum subministravit, tunc solum denominatur homicida, quando, v. g. post mensem, infectus veneno moritur; sed denominatio homicidæ involvit essentialiter peccatum actuale; ergo tunc incipit denominari peccator, sive homicida ratione peccati præteriti, quod censetur moraliter perseverare. Aliqui negant minorem; nam Auctores agendo de irregularitate, agunt etiam de homicidio facto in propriam defensionem: item, de homicidio facto legitimâ auctoritate: item, de homicidio casuali inculpabili, quæ omnia homicidia nullum peccatum involvunt, & licita sunt: ergo denominatio homicidæ non involvit essentialiter peccatum. Quia verò quis potest confugere ad homicidium culpabile,

746 Respondet primò Card. de Lug. homicidium culpabile involvere quidem peccatum, sed vel actualiter commissum, vel antea; nam homicida censetur ille, ex cujus injusta actione, sive actuali, sive præterita homo moritur, ita ut neque sola actio injusta sine effectus, neque effectus sine actione actuali, vel præterita sufficiat ad denominandum homicidam. Respondet secundò P. Dicast. num. 41. homicidium morale purè tunc solum commissum fuisse, quando adhibita fuit causa mortis voluntariè, & liberè, sive mors sequatur, sive non; nam apud Deum tunc incipit censeretur homicida, sive peccator peccati homicidii, & denominari homicida ab eodem actu peccati homicidii. Quòd autem apud homines vulgò non censeatur homicida, nisi posita occisione, nihil, ait, refert, eò quòd homines solent sumere denominationes ab effectibus, parum attenti ad principia etiam moralia.

747 Omit-

747 Omitto hîc multas, quæ circa traditam doctrinam hujus sectionis excitari solent, quæstiones, v. g. an effectus ille consilii, & peccati, quamvis peccatum non sit, explicari debeat in confessione? De quo latè egi in materia de Pœnitentia, & modò non spectat ad institutum, nec vacat repetere; cùm sufficiat advertere, quòd in citato tractatu admonui cum P. Vasq. de Lug. & Dicast. nimirum, praterquàmquòd tutius sit explicare in confessione hujusmodi effectus consilii, multoties non solùm expedire, sed etiam debere explicari, ut certius dirigatur à Confessario; nam cum talibus effectibus soleat aliquando annecti censura, ut suo loco tractabimus, ad ferendum judicium de illa, opus erit Confessario cognoscere effectum consilii.

SECTIO TERTIA.

De onere reservationis culpæ Confiliarii.

CUm multæ possint esse culpæ Confiliarii, quæ annexam habeant reservationem, nonnulla hîc breviter præmittenda sunt, quæ ad sequentem doctrinam, & resolutiones explanandas non parum lucis asferent, nec minorem cohærentiam methodi, quam huc usque in multis secuti sumus.

§. I.

Quid significet, aut in præsentis sit Reservatio?

148 **N**Omen Reservatio multifariè sumitur ab Auctoribus pro exprimendis diversis significatis, ut apud ipsos videri potest; in præsentis verò illud accipimus determinatè, & strictè ad significandam limitationem potestatis concessæ pro tollendo aliquo vinculo, & gravamine; in quo sensu communiter definitur *Coarctatio, seu restrictio jurisdictionis commissæ inferioribus, indicta à legitimo Superiore, ne ab aliquibus peccatis, sive censuris, & pœnis absolvere, & liberare possint*. Ita, ferè omnes AA. infra citandi.

749 Ex data definitione inferunt aliqui indistinctè reservationem incurrere etiam ab iis,

qui illam ignorant, quando scienter committunt peccatum, cui est annexa, argumento cap. Cùm illorum de Sent. excommun. & leg. Vulgaris §. Si quis viginti vers. Si quis æs ff. de Furtis. Deinde ratione: quia reservatio est limitatio jurisdictionis, seu ablatio potestatis ad absolvendum ab aliqua culpa, respiciens immediatè Confessarium; sed si pœnitens ignoret, siue non ignoret reservationem, Confessarius est privatus potestate liberandi illum à tali culpa; siquidem ignorantia pœnitentis non illam confert; ergo, non obstante ignorantia, pœnitens incurrit reservationem.

750 Alii è contrà indistinctè dicunt ignorantiam reservationis siue juris, siue facti, etiam si culpabilis, prout infra explicamus, excusare à reservatione. Probant argumento cap. de Constit. in 6. in quo Pontifex agens de excommunicat. inquit, *Ligari nolumus ignorantes*. Deinde ratione; quia reservatio per se primò, & directè est in ordine ad pœnitentes, & per accidens, seu per pœnitentem respicit Confessarium; vel ad minus æquè Confessarium, ac pœnitentem respicit; nam vel reservatio est de re prohibita, quia mala, & est in pœnam delicti, proindeque per ordinem ad pœnitentes transgressores: vel est de re mala, quia prohibita, ut est, v. g. locutio cum monialibus, quæ ex se indifferens est, sed alicubi mala, quia prohibita in synodo, & est pœna per ordinem ad transgressores pœnitentes: ergo semper reservatio est primariò per ordinem ad pœnitentes, & solùm secundariò respicit Confessarium.

751 Confirmant; quia omnis reservatio casus per modum statuti, siue in synodo est pœnalis respectu pœnitentis, & non Confessarii; & ideo P. Mol. tom. 1. tract. 2. disp. 92. vers. Pœna, vocat pœnas, quas Greg. XIII. imposuit violatoribus Constitutionum; sed ignorans non tenetur ad statutum pœnale, quod ignorat; ergo si illud violet pœnitens, neque offendet statutum, neque incurrit reservationem; ac proinde poterit absolvi à quocumque inferiore Confessario non gaugente potestate ad reservata; nam violatio talis statuti reservativi est involuntaria, cùm operans ignoret illud, argumento cap. Filius vers. Illud autem de Pœnis in 6. cap. Proposui dist. 82. Pro hac sententia apud Dianam par. 10. trac. 14. & 4. Miscel. Resol. 63. stat. Josep. de Januario de Casibus reservatis Resol. 1. Quintanad. tract. 3. Singul. Singul. 11. in principio, pro illa etiam citatur

Graff. Navar. non reprobatur Gobat in Alphab. tract. 7. num. 361.

752 Nihilominus quamvis Diana non iudicet improbabilem hanc secundam sententiam, & prima videatur probabilior multis ex antiquioribus; neutra tamen videtur omnino damnanda, vel omnino approbanda, sed distinctione aliquâ mediâ temperanda. Distinctio autem sumenda est ab statutis, in quibus indicitur reservatio. Nam vel reservatio est statuta in odium, & pœnam delicti ad terrorem delinquentis, ne illud committat, vel præcisè est statuta propter bonam gubernationem: priori modo, inquit Illfung. reservantur, quæ lege positivâ sunt prohibita. Secundo verò modo ea, quæ per legem naturalem, & in se mala sunt. Quibus suppositis,

753 Prima conclusio sit: Quando reservatio est statuta in odium peccati, & terrorem delinquentis, ut v.g. est illa Sixti V. contra indebitè promotos ad Ordines, & Greg. XIII. contra promissa pro gratia, vel iustitia obtinenda à Sede Apostolica, habet veram rationem pœnæ, statuiturque, ut pœna, & punitio ad terrorem talis peccati; sed pœna non incurritur ab ignorante statutum pœnale, ut probant rationes secundæ sententiæ; ergo in hoc sensu probabilior est, quàm prima. Ita AA. infra citandi.

754 Secunda conclusio sit: Quando reservatio imponitur peccato præcisè propter bonam gubernationem Ecclesiæ, vel communis: ut v.g. damna communem disciplinam evertentia declarentur, ut subditi ex reservatione gravitatem delicti æstiment, quatenus vident non posse absolvi ab ordinariis Confessariis, tunc reservatio non imponitur, ut pœna, proindeque incurri potest ab ignorante; & in hoc sensu probabilior est prima sententia, ut probant illius rationes. Ita P. Illfung. in Theologia practica tract. 6. disp. 6. quæst. 6. §. 4. à num. 223. cum P. Sanch. lib. 9. de Matrim. disp. 32. nu. 15. & Card. de Lug. de Pœnit. disp. 20. num. 11. ubi non satis se explicat, Hurt. de Mendoz. in 2. 2. tom. 1. disput. 48. sect. 1. §. 8. Tamburin. lib. 5. de Pœnit. tract. de Casibus reservatis cap. 1. à num. 2.

755 Advertit optimè P. Sanch. & cum eo Tamburin. supra num. 4. ad cognoscendum, quando reservatio sit propter bonam gubernationem, vel non? opus esse attendere ad verba legis reservantis; & solum debere censeri meram pœnam, quando expresse colli-

gitur ex tenore legis; nam aliter semper est limitatio jurisdictionis propter bonum publicum, ut communiter est in reservationibus particularibus Religionum.

756 Ex supra posita doctrina deducunt AA. nullum esse de facto casum reservatum Pontifici, quod annexam non habeat censuram, & cujus proinde reservatio non sit pœnalis. Nec admittenda est doctrina P. Coninch. disp. 8. de Pœnit. ubi excipit casum Sixti V. de ordinatis simoniace; nam quamvis in ea Bulla non fiat mentio latæ excommunicationis, latè tamen est in Extravag. 2. de Simonia. Idem dicendum est de aliis casibus Pontificiis, qui adduci possunt, ut optimè cum P. Suar. de Cens. disput. 29. sect. 2. notat Castr. Palaus tom. 4. tract. 23. disp. unic. punct. 15. §. 2. num. 1.

757 Addunt præterea, quòd Pontifex quandocumque reservat peccatum cum censura, non solum reservat censuram, sed etiam peccatum: nam utrumque potest reservare; ergo dum ex verbis non colligitur reservasse solum censuram, credendum est utrumque reservasse. Ita P. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 8. num. 5. Vasq. quæst. 1. art. 3. dub. 1. num. 15. P. Suar. de Pœnit. disp. 29. sect. 3. numer. 1. Coninch. disp. 8. num. 83. Fagund. Præcept. 2. lib. 8. cap. 1. num. 3. Filliuc. tract. 7. cap. 10. num. 270. Card. de Lug. sup. disp. 20. n. 26. Lean. tom. 1. tract. 5. disp. 12. quæst. 14. ubi alios citat contra Durand. & Cajet.

758 Quæres; Utrum si ignorans censuram reservatam, committat culpam, cui annexa est censura, incurrat reservationem, ita ut non possit à tali peccato absolvi à quocumque Confessario? Negant Cajet. in Sum. verb. Casus, Card. Tolet. lib. 3. cap. 14. P. Suar. disp. 29. sect. 2. num. 7. P. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 8. num. 5. fine, Henriq. lib. 6. cap. 14. num. 1. Ægid. disp. 8. num. 82. Granad. tractat. 10. disp. 6. num. 2. Laym. lib. 5. tract. 6. cap. 12. num. 2. Hurt. disp. 11. Diff. 3. Mend. in Bull. disp. 23. cap. 3. num. 19. Leand. tom. 1. tract. 5. disp. 12. quæst. 16.

759 Ratio apud Suar. num. 11. est; quia sicut à principio, & veluti in fieri, & conservari connexa sunt peccatum, & censura, adeo ut peccatum sine censura non reservetur, ita in conservari, sive in duratione connectuntur adeo, ut ablata reservatione censure, censeatur ablata reservatio peccati; sed per ignorantiam censure non incurritur reservatio censure talis peccati; siquidem non incurritur censura; ergo neque reservatio peccati,

n, quæ connexa est cum reservatione censuræ. Confirmatur; quia si Papa, vel Pœnitentiarius absolvat à sola censura, potest inferior sacerdos absolvere à peccato; quia, ablatâ censurâ, non manet reservatum, ut docet P. Suar. ergo ablatâ, sive non incursâ per ignorantiam censurâ, peccatum non manet reservatum.

760 De reservato ab Episcopo cum excommunicatione diversimodè sentiunt AA. nam Leander suprâ cum Lezana in quæst. Regul. tom. 3. verb. Casus reservati num. 17. ubi citat Ludovic. à Cruce disput. 1. cap. 3. Jub. 1. num. 17. judicant eodem modo, atque à reservatis à Pontifice ob paritatem rationis. Verùm contrarium docet Layman lib. 1. tractat. 5. part. 2. cap. 6. num. 10. Nogueira in Bull. Cruciat. disp. 15. num. 15. & iterum disp. 18. num. 39. ubi citat P. Suarez, Boss. Tambur. lib. 5. de Pœnit. tract. de Refer. cap. 5. num. 7.

761 Ratio illorum est; quia Pontifex regulariter non reservat delictum sine censura; Episcopus verò multoties reservat cum censura, & multoties sine illa; ergo licet ignoreretur censura, potest peccatum retinere reservationem. Verùm hæc ratio non concludit; nam Episcopus quando reservat cum censura, eodem modo reservat, ac Pontifex, hoc est, reservat peccatum dependenter à censura; ergo eodem modo videtur dicendum in hoc casu, atque in proximo, nisi usus contrarium suadeat, ut suadere contendit Tamburinus de Pœnit. lib. 5. tract. de Casibus reservatis cap. 5. à num. 7. quamvis num. 8. limitet eodem modo dicendum in casibus Episcopalibus, atque in Pontificiis, si ex verbis, & circumstantiis constet delictum fuisse reservatum ab Episcopo ratione excommunicationis, quasi Pontifex reservet peccatum ratione excommunicationis, & non excommunicationem simul, & peccatum immediatè.

§. I I.

Explicat, & distinguit ignorantias, quæ excusare possunt à reservatione.

762 **Q**Uandoquidem ignorantia excusare potest ab aliqua reservatione, & à pœnis, sive censuris, quærimus hîc, Quænam ignorantia debeat esse? In primis non agimus de ignorantia puræ negationis, quam D. Thom. 1. 2. qu. 76. art. 2. vocat nescientiam, & datur in subiecto inepto ad sciendum, vel simpliciter, ut in lapide, vel pro aliquo statu, & tempore, ut in infante. Agimus igitur de ignorantia propriè dicta, quæ dividitur primò in ignorantiam privationis, quæ est carentia scientiæ in subiecto apto ad sciendum pro eo tempore, & statu, daturque in homine potente scire, quæ ignorat; & in ignorantiam pravæ dispositionis, quæ est positiva deceptio, & error veritati contrarius, ut datur in Hebræis, & hæreticis, de qua in præsentî nihil ad nostrum institutum tractandum venit.

763 Restat igitur agendum de sola ignorantia privationis, quæ propriè ignorantia est, sub qua etiam includitur oblivio, & inconsideratio. Hæc dividitur in ignorantiam juris, & facti: Juris est, quando aliquis ignorat legem, aut præceptum, vel consuetudinem præcipientem, vel prohibentem: v. g. quando quis ignorat esse censuram contra percussorem clerici. Facti verò ignorantia est, quando datur notitia legis, vel præcepti &c. sed ignoratur factum à lege prohibitum; v. g. scio prohibitum esse comedere carnes in die veneris, sed ignoro, an comestio sit carnis, vel an sit dies veneris? De utraque hac ignorantia est in jure titulus ff. de Juris, & facti ignorantia. Ad hanc divisionem reducit Bonac. tom. 1. disp. 1. de Cens. quæst. 2. punct. 1. num. 1. ignorantiam pœnæ, quando v. g. scitur prohibitam esse percussorem clericum, sed ignoratur, an prohibita sit sub censura? & reducere poterat ignorantiam legis universalis, sed universaliter obligantis omnes, & pro omni loco, immò & particularis, seu particularis territorii, & personæ.

764 Ignorantia juris, & facti rursus subdividitur in ignorantiam antecedentem, consequentem, & concomitantem. Prima dicitur antecedens, non solum quia est causa operis,

operis, eò quòd si non adesset, opus non fieret, sed etiam quia antecedit omnem actum voluntatis; ob quam etiam rationem dicitur involuntaria tam directè, quàm indirectè: dicitur invincibilis; quia morali diligentia superari non potest, eò quòd vel nunquam venit in mentem dubitare; vel quia, esto veniat, adhibitâ diligenti inquisitione expelli non potest, nec assequi veritas. Ob hanc causam dicitur etiam inculpabilis; quia si non est libera, & voluntaria, sine culpa contrahitur. Denique dicitur ignorantia probabilis, & iusta; quia leges illam approbant, & bona fides justificat, inquit P. Azor tom. 1. lib. 1. cap. 12. §. Tertiò ignorantia. Exemplum hujus ignorantiae est; si quis, factâ debitâ diligentia, sagittam immittat in eam, quam prudenter judicat feram, cum sit homo, dicetur operari ex ignorantia antecedenti, invincibili &c.

765 Ignorantia consequens est, quæ consequitur voluntatem directam, vel indirectam, quâ volita est; & ideo aliquo ex his modis dicitur, & est voluntaria, & proinde culpabilis, quando ejus objectum cognosci potest, & debet. Dicitur vincibilis; quia, positâ diligentia debitâ, expelli potest: dicitur injusta; quia injustè contrahitur: dicitur improbabilis; quia à jure, & legibus improbatur. Exemplum ejus est; si quis, nullâ adhibitâ diligentia, & dubitans, An motus, quem sentiebat, esset feræ, vel hominis, immitteret imprudenter sagittam ad vulnerandum, vel occidendum. Convenit cum ignorantia antecedenti in eo, quòd sit causa actûs ignoranter gesti, differt verò ab illa, quòd sit causa actûs peccaminosi formaliter, utpote quæ directè, vel indirectè vult actûs malitiam per liberam omissionem debitæ diligentiae; antecedens enim est causa solius peccati materialis, seu quod esset peccatum formale, nisi excusaretur ab ignorantia, quæ vinci non potest.

766 Ignorantia concomitans non eodem modo explicatur ab omnibus: conveniunt quidem in eo, quòd cum hac ignorantia ita ponitur actio, ut etiamsi non daretur ignorantia, sed contraria scientia, adhuc talis actio poneretur: v. g. cum is qui concomitanter ignorat, ita immittit sagittam, putans configere feram, at re ipsâ configit inimicum suum, ut si sciret non esse feram, sed inimicum, eodem modo mitteret sagittam, & configeret. Hæc ignorantia, non est per se voluntaria; quia non est volita directè, vel in-

directè: hoc enim non exigit formaliter, & ratione sui: item, non est involuntaria; quia non est contra aliquem internum impetum voluntatis: immò si operans sciret esse inimicum, & non feram, adhuc immitteret sagittam; est tamen non voluntaria; quia, ut dixi, non est voluntaria; nam voluntarium debet esse à principio intrinseco cum cognitione, quæ hîc desideratur.

767 Discrepant verò AA. in eo, quòd aliqui cum P. Vasq. 1. 2. disp. 29. num. 1. dicunt hanc ignorantiam non esse antecedentem, nec proinde causam actionis; & ideo addunt ita operantem, ignoranter quidem operari, sed non ex ignorantia, tanquam ex causa; siquidem illa eadem actio daretur, si adesset scientia. Docent præterea non esse ignorantia consequentem; quia nullo modo est voluntaria.

768 At P. Suar. de Censur. disp. 4. sect. 8. num. 7. docet talem ignorantiam posse esse antecedentem, & invincibilem, & per consequens causam actionis; si v. g. nec directè, nec indirectè volita sit actio; nam si, non obstante illo affectu habituali, vel actuali, quo vellet occidere inimicum, si ibi esset, faceret omnem debitam diligentiam ad cognoscendū verum, & semper judicaret esse feram, & non inimicū, postea occisio inimici esset ex ignorantia antecedente, & per consequens causa occisionis inimici; quidquid sit de approbatione, vel complacentia subsequente talis actionis. Neq; obstat, quòd illa eadem actio daretur, si adesset scientia inimici; nā hoc, inquit, P. Suar. solum probat, quòd idem effectus oriri possit à diversis causis, seu ab eadem voluntate diversimodè disposita. Eodem modo potest esse consequens, si v. g. ante actionem non est adhibita requisita diligentia ad discernendum, an sit fera, vel homo? Hæc doctrina P. Suarez in re meo videri negari non potest; illam sequitur P. Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 16. num. 4. Sed ad conciliandos AA.

769 Dico divisionem ignorantiae in antecedentem, subsequentem, & concomitantem non fieri per differentias essentielles, sed per accidentales, seu per respectum ad subiectum, ita ut eadem negatio, sive carentia scientiae in subiecto antecederet ad omnem actum voluntatis, quo directè, vel indirectè sit volita, dicatur ignorantia antecedens: si verò sit post actum, quo directè, vel indirectè sit volita, dicatur ignorantia consequens. Dicatur verò concomitans, quando est conjuncta cum dispositione actuali, vel habituali subiecti, quâ voluntas volitura esset

esset actum, etiamsi sciret, quamvis actualiter ignoret.

Quare primi AA. videntur considerare ignorantiam concomitantem veluti speculativè, & præcisè secundum illum respectum ad voluntatis dispositionem, quo respectu formaliter constituitur, & ut sic præscindit ab eo, quod sit à parte rei antecedens, vel consequens, solumque exprimit illam concomitantiam cum tali dispositione actuali, vel habituali, quidquid sit, quod à parte rei, & materialiter sit antecedens, vel consequens. At P. Suar. sumit ignorantiam concomitantem secundum omne, quod à parte rei includit, & prout in praxi inservire potest ad excusandam, vel damnandam actionem culpæ, vel pœnæ; nam respectus ille ad voluntatem actualem, vel habitualem impertinens est, inquit Suar. ad effectum excusandi, vel non excusandi actionem.

770 Ignorantia consequens ultimò subdividitur in ignorantiam crassam, supinam, & affectatam: omnes sunt culpabiles, & directè, vel indirectè volitæ. Affectata dicitur illa, quâ quis, datâ operâ, directè, & studiosè procurat ignorare, ne ab actione retrahatur. Crassa, quâ licet non affectet ignorare, culpabiliter tamen ignorat, eò quod vel nullam diligentiam, vel tenuem, & non debitam ponit; differt ab affectata; quia non est directè volita, sed solum indirectè: dicitur enim crassè ignorare, qui ex desidia omittit debitam diligentiam per metaphoram hominis pinguis, & crassi, qui desidiâ, & non voluntate directâ, omittendi laborem tabescit. Supina denique est, quâ aliquis ex nimia solitudine, & distractione ad alia negotia nullam, vel modicam diligentiam applicat ad vincendam ignorantiam: differt ab affectata eodem modo, quo ignorantia crassa.

771 P. Suar. quem communiter sequuntur AA. docet omnem ignorantiam culpabilem non affectatam esse vel crassam, vel supinam, pro qua doctrina videtur stare P. Vasq. 1. 2. quæst. 76. art. 1. disp. 117. cap. 1. numer. 3. Azor tom. 1. lib. 1. cap. 12. quæst. 1. Non placet P. Sanch. infrâ, Avilæ part. 2. cap. 5. disp. 5. dub. 8. qui judicant ignorantiam crassam, & supinam constitui per summam negligentiam, non ita verò omnem culpabilem, quæ consistere potest in gravi, non verò maxima negligentia moralis diligentia, pro qualitate dubii necessaria. In eadem doctrina est Palaus, quamvis aliter explicet tom. 1.

tract. 2. disp. 1. punct. 15. num. 4. Salas 1. 2. quæst. 6. art. 8. tract. 3. disp. 4. sect. 4. nu. 6. & certè favere videtur cap. Ut animarum de Constitutionibus in 6. quatenus supponit ignorantiam culpabilem, quæ non sit crassa, vel supina, ut multis probat P. Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 10. num. 7.

§. III.

*Quanam ex prædictis ignorantibus excuset
Confiliarium à pœnis?*

772 **N**omine pœnæ in præsentī intelligimus reservationem culpæ, & censuræ, immò ipsas censuras, irregularitatem, & onus restitutionis, à quibus excusari potest Confiliarius propter ignorantiam; sed quia non omnis ignorantia sufficiens est ad excusandum à prædictis pœnis, & oneribus, operæ pretium erit in hoc paragrapho distinguere, qualisnam sufficiat, & qualis non? Quod clarè, & facilè præstabimus, servato ordine, quem in superiori paragrapho tenuimus.

773 Resolutio prima est. Ignorantia antecedens tam juris, quàm facti excusat à reservatione pœnali, à censuris, & irregularitate ex delicto. Est communis, & constat primò ex cap. 2. de Constitutionib. in 6. quia res, quæ culpâ caret, in damnum vocari non debet: nec sine culpa quisquam puniendus est, Regula Sine culpa 23. de Regul. juris in 6. leg. final. in fine ff. de Decretis ab ordine faciendis, cap. final. Qui matrimonium accusare possunt, in fine. Ratio denique est; quia ad censuram saltem incurrendam requiritur contumacia, & contemptus; sed cum ignorantia stare non potest contumacia, & contemptus, leg. Si ignorans 52. ff. Locati, ibi: *Non enim contemnit disciplinam qui ignoravit*; ergo. Vide infrâ num. 784. & num. 810. & seq.

774 Confirmatur; nam ad incurrendam censuram requiritur prævia monitio, cap. Sacro 48. de Sent. excom. in 6. ibi: *Prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam ferat, nisi competentī monitione præmissâ*; sed ignorans prorsus censuram, non intelligitur monitus de censura; ergo illam non incurrit. Ita cum Navar. Sylvest. Covar. Menoch. & aliis P. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 32. num. 6. P. Suar. de Censur. disp. 4. sect. 8. Ugolin. Molin. tom. 5. disp. 7. in 8. Reginal. Filliuc. tract. 11. cap. 7. quæst. 10. num.

num. 250. Sayr. & alii, quos citat, & sequitur Bonac. tom. 1. tract. de Censur. disput. 1. quæst. 2. punct. 1. num. 6. qui eodem modo sentiunt de pœnis impositis propter culpam.

775 Casus autem hujus ignorantiae multifarie possunt contingere. Primus est: quando actio prohibita est lege naturæ, vel Divinâ, & insuper lege Ecclesiasticâ; delinquens autem licet cognoscat legem naturalem, & Divinam, ignorat tamen Ecclesiasticam, & censuram; in hoc casu non illam incurrit. Ratio est; quia licet peccet contra legem naturalem, & Divinam, quas noscit, non peccat contra Ecclesiasticam, quam ignorat, nec incurrit censuram illi adjunctam defectu contumaciæ, & contemptus: quæ juxta dicta stare non possunt cum ignorantia antecedente præcepti; nam, ut benè P. Suar. sup. nu. 12. nihil refert, utrum ignorans dederit operam rei licitæ, vel illicitæ contra legem naturalem, scilicet &c. nam qui manus violentas injecerit in clericum, ignorans esse clericum, dedit operam rei illicitæ; & tamen non incurrit excommunicationem cap. Si verò il. 2. de Sent. excommun. & argumento cap. Apostolicæ de Clerico excommunicato ministrante.

776 Secundus est: quando cognoscit etiam legem Ecclesiasticam, sed ignorat prorsus pœnam, vel censuram illi annexam: v. g. Petrus cognoscit homicidium clerici prohibitum esse non solum lege naturali, & Divinâ, sed etiam Ecclesiasticâ, ignorat tamen esse prohibitum ab Ecclesia sub censura; per occisionem clerici non incurrit censuram Canonis Si quis suadente.

777 Probatur; quia in cap. 2. de Constitutionibus in 6. latum est decretum in favorem animarum, atque ideo latè est interpretandum; ibi autem dicitur ignorantes non ligari censuris; ergo accipiendum est non solum loqui de ignorantia juris, sive legis, de qua suprâ, sed etiam de ignorantia pœnæ, sive censuræ. Deinde; quia ibi dari non potest contemptus, & contumacia requisita ad incurrendam censuram, & pœnam, ut diximus. Denique; quia pœnæ quantitas proportionari debet quantitati delicti, cap. Felicis de Pœnis in 6. sed ubi frangitur lex gravissimas pœnas continens, propter ignorantiam levius est delictum, cum minor sit contemptus; ergo non potest incurri eadem pœna, quæ incurreretur per culpam scienter commissam. Ita AA. suprâ citati.

778 Eamdem doctrinam extendit Navar.

in Sum. cap. 27. num. 274. ad alias pœnas extraordinarias, & exorbitantes ob eandem rationem. Non ita verò ad ordinarias, & prudenter accommodatas delicto; nam in his aut delinquens novit pœnam, aut nosse potuit, & debuit; siquidem lumen naturæ dicitur delicta esse punienda, leg. Ita vulneratus ff. ad legem Aquiliam; quam doctrinam probabilem judicat P. Sanchez suprâ num. 22. quamvis contrariam, quæ talem doctrinam admittit specialem in excommunicatione, dicat probabilem.

779 Ex dictis colliges traditam doctrinam non solum comprehendere censuram excommunicationis, ut docuerunt Sot. Ledesma, Henriq. Lud. Lop. & alii apud P. Suar. tom. 3. in 3. part. disp. 31. sect. 6. & tom. 5. disp. 40. sect. 5. num. 9. sed etiam extendi ad omnes alias censuras, & irregularitatem ex delicto, quamvis quoad irregularitatem neget P. Suarez. Ita P. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 32. num. 2. & cum eo Laym. lib. 1. part. 1. tract. 5. cap. 5. num. 7. Bonac. tom. 1. tract. de Cens. disp. 1. quæst. 2. punct. 1. à num. 6. & alii passim, qui docent ignorantiam facti, vel qualitatis excusare ab omnibus pœnis.

780 Resolutio secunda est. Ignorantia consequens, sive culpabilis aliquando excusare potest à censuris, & pœnis, aliquando non. Quod ut explicem, advertendum est leges, & censuras aliquando præcipere, vel prohibere absolutè, aliquando verò sub aliquibus terminis ex vi suæ significationis importantibus scientiam: primum apparet in lege, vel censura, quæ v. g. prohibet, vel præcipit, ut fiat, vel non fiat aliquid sub tali pœna, aut censura. Secundum in lege, quæ præcipit, vel prohibet, ut qui scienter, consultò, & temerè fecerit, vel qui præsumpserit aliquid, vel temerarius violator extiterit, incurrat pœnam, vel censuram. His animadversis,

781 Dico primò: Quando lex, aut censura fertur primo modo, sive absolutè, ignorantia consequens, etiam graviter culpabilis, juris, & facti, si non sit crassa, vel supina, excusat à censuris, & pœnis; Ita P. Sanchez suprâ cum Navar. Angel. Tabien. Petr. Ledesma, Henriq. Graff. apud Leand. Salas 1. 2. quæst. 6. art. 8. tract. 3. disp. 4. sect. 1. num. 6. Bonac. sup. nu. 10. in fine, Dian. par. 5. trac. 9. Resol. 17. Taner. tom. 4. disp. 6. qu. 10. dub. 3. nu. 4. Celest. in Comp. Theolog. Moral. trac. 3. cap. 5. n. 2. Palaus tom. 1. trac. 2. disp. 1. pun. 18. num. 2. Avila de Censur. par. 2. cap. 5. disp. 5. dub. 8.

dub. 8. cum Soto, & Sylvest. quamvis hi dicant solum excusare à censura lata per inferiorem Papam, non verò à Papa.

782 Fundatur hæc sententia primò in cap. 2. Ut animarum de Constitutionibus in 6. in quo generaliter ignorantia, quæ non est crassa, vel supina excusat à censuris, sive sententiis Ordinariorum; ergo si detur ignorantia consequens, & culpabilis, quæ non sit crassa, & supina, sive sit juris, sive facti, excusabit à censuris, & pœnis. Oppositum docet P. Suar. infra cohærenter ad suum principium, secundum quod judicat omnem ignorantiam graviter culpabilem esse crassam, & plures alii, quos probabilius sequitur Leand. infra quæst. 15. fine. Dixi, ignorantia etiam graviter culpabilis; nam, ut notavit Avila dub. 8. leviter culpabilis est levis inobedientia; pœna autem gravis, ut est censura, non incurritur ob venialem culpam.

783 Dico secundò: Quando censura, & lex fertur eodem primo modo, & ignorantia consequens est crassa, vel supina, non excusat à censuris, & pœnis. Ita P. Mol. tom. 4. de Just. disp. 53. num. 1. cum Sot. Bartholomæo Angl. P. Suar. de Cens. disp. 4. sect. 11. num. 10. P. Vasq. de Excomm. dub. 14. nu. 1. Salas de Leg. disp. 15. sect. 9. num. 110. Filliuc. sup. Quæsit. 13. Reginal. & alii.

784 Probatur textu in cap. 2. Ut animarum de Constitutionibus in 6. ibi: *Ligari volumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina*; ergo omnis ignorantia crassa, & supina non excusat à sententiis, sive censuris, ut explicat Suar. Ratio deinde est; quia cum tali ignorantia sufficienter stare potest contemptus, & contumacia ad incurrendam censuram; nam saltem indirectè, & virtualiter negligit legem omnibus notam, quatenus negligit scire illam. Quod intellige, nisi talis negligentia adeo levis sit, ut à mortali excuset; nam sine gravi culpa gravis pœna non incurritur.

785 Dico tertio: Quando lex, & censura fertur secundo modo, nimirum, contra scienter, consultò, temerè operantes &c. probabilius est ignorantiam consequentem, crassam, & supinam excusare à censuris, & pœnis. Ita latè P. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 32. num. 36. cum Bart. Bald. Angel. Abb. Alex. Anton. Felino, Imol. Covar. & alii, quos sequitur Filliuc. tract. 11. cap. 8. num. 260. Avila sup. dub. 9. Bonac. tom. 3. disp. 1. qu. 2. punct. 4. num. 9. Dian. tom. 3. tract. 6. Misc. Resolut. 7. & plures alii, quos citat, & sequi-

tur Leand. à Sacram. part. 4. tract. 1. disp. 9. quæst. 18.

786 Probat P. Sanch. nam quando Canon expressè, aut tacitè petit dolum, non satis est crassa ignorantia, & culpa lata, leg. Etsi lege §. Scire ff. de Petit. hæredit. at cum postulat scienter operari, manifestè petit dolum, cap. Is qui §. Is verè de Sent. excomm. in 6. ergo non satis est ignorantia crassa ad incurrendas pœnas contra operantes scienter, consultò &c.

787 Confirmatur; nam juxta superiorem proximè doctrinam, quando Canon non addit scienter &c. desideratur saltem crassa ignorantia, ne ignorans excusetur; ergo aliquid amplius requiritur, quando additur clausula *Scienter*; aliter frustra adderetur. Denique per illam clausulam requirit Ecclesia ad pœnam delictum expressè, & formaliter volitum ex illius cognitione; quod intelligi non potest, ubi datur ignorantia crassa; cum enim non adsit delictum, non potest esse volitum, nisi tantum virtualiter.

788 Neque obstat, quòd scire, & debere scire idem reputetur, leg. Quod te mihi 5. ff. de Rebus creditis, in fine; nam hoc verum est quoad peccatum, & non quoad pœnam contrahendam. Limitat tamen P. Sanch. traditam doctrinam, quando ignorantia esset adeo crassa, ut judicaretur ingens temeritas; tunc enim non excusaret à pœna Canonis contra scienter facientes; quia re verà diceretur in dolo esse; quia crassissima ignorantia importaret culpam latissimam, & dolo æquipollentem. Forfan in hoc sensu procedant AA. oppositi cum P. Suar. tom. 5. in 3. part. disp. 4, sect. 10. num. 4.

789 Dico quartò: Quando lex, aut censura fertur absolute, & primo modo explicato, ignorantia affectata non excusat à censura, & pœna. Probatur; nam si crassa, & supina non excusat, ut habetur in cap. 2. Ut animarum de Constitutionibus in 6. & à fortiori non excusabit affectata. Ratio est; quia cum affectata conjungitur maxima præsumptio, & contumacia, utpote quæ eligitur liberè à delinquente, atque ideo auget, & minuit voluntarium, & culpam. Ita ferè omnes cum D. Thom. 1. 2. quæst. 76. art. 3. Covar. in cap. Alma 1. punct. §. 10. num. 17. Navar. tom. 1. Conf. lib. 1. Confil. 1. num. 21. Henriq. Sotus dist. 28. quæst. 1. art. 2. P. Suar. suprà, P. Sanch. de Matrim. disp. 32. num. 40. Candid. Ægid. Cornejo, quos citat, & sequitur Leand. tom. 4. tract. 1. disp. 9. quæst. 16. Laym. lib. 1. tract. 4.

cap. 20. num. 2. ex cap. Eos cuncta, Gloss. verb. Affectata de Tempor. ordin. in 6.

790 Dico quintò: Quando lex, & censura fertur secundo modo, nimirum, contra scienter, consultò, temerè operantes &c. ignorantia affectata probabilius non excusat à censuris, & pœnis. Ita major pars DD. Ita Gloss. Clem. 1. verb. Scienter de Consanguin. D. Anton. Rosell. Tabien. Sylvest. Graff. Henriq. Petr. Ledesm. quos citat, & sequitur P. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 32. num. 36. P. Suar. sup. num. 3. P. Molin. tract. 7. disp. 71. num. 13. Ægid. disp. 13. dub. 11. num. 93. Laym. sup. Avil. sup. dub. 9. Conclus. 2. Filiuc. supr. quæst. 12. num. 260. Palaus tom. 1. tract. 2. de Pecc. disp. 1. punct. 18. num. 1. Ratio est; quia ignorantia affectata æquivalet scientiæ, & dolo cap. Eos, qui de Tempor. ordin. in 6. ibi: *Scienter, seu affectatâ ignorantia*; & Gloss. ibi: *Æquipollenter ergo scientia, & affectata ignorantia*; ergo excusare non potest à censura lata contra scienter, consultò, temerariè, præsumptuosè operantes.

791 Oppositum suos habet Auctores. Hurtad. de Cens. Difficult. 21. Duard. in Bull. Cœnæ lib. 2. quæst. 36. num. 3. Dian. 3. part. tract. 6. Resol. 7. & iterum part. 5. Resol. 11. qui citat Cælestin. citat etiam Filiuc. qui solum dicit probabilem, si lex requirat dolum, & scientiam directam. Citat etiam P. Sanch. in Summ. tom. 1. lib. 2. cap. 10. num. 38. quo loco judicat retractasse doctrinam traditam loco suprâ citato de Matrimonio: sed immeritò; nam P. Sanch. in Decalogo se refert ad locum citatum de Matrimonio: & credendum non est adduxisse doctrinam traditam in eo loco ad confirmandâ omnino oppositâ.

792 Quare in eo loco Decalogi potius explicat, quæ ignorantia affectata requiratur ad incurrendam censuram latam in Bulla Cœnæ contra scienter, & temerè legentes libros hæreticorum, quàm excuset absolutè ignorantiam affectatam ab incurrenda illa censura. Itaque sapientissimus P. Sanch. dicit ignorantiam affectatam ad incurrendam illam censuram debere esse cum vehementi suspitione malitiæ libri prohibiti, & non sufficere solum affectare utcumque ignorare, cujus sit libri, vel quæ ejus materia, & doctrina, ut liberiùs legatur; nam sine illa suspitione vehementi materiæ libri non datur illa ingens temeritas, quæ requiritur ad incurrendam illam censuram per ignorantiam affectatam, nec proinde datur illa affectata ignorantia; quidquid tamen de hoc sit.

793 Opposita sententia probatur; nam quod fit ex ignorantia, quæcumque illa sit, non fit scienter, & cum dolo, quamvis dicta ignorantia æquivalet scientiæ, & dolo, cap. Eos qui de Temporib. ordin. nec proinde fit præsumptivè, & temerario ausu, quod idem est, ac facere scienter; ergo non incurritur censura contra scienter operantes. Hoc fundamentum non videtur firmum; nam in cap. Eos æquè comprehendit censura eos, qui scienter, atque eos, qui affectatâ ignorantia ordinant, ibi: *Scienter, vel affectatâ ignorantia*; ergo censura contra scienter operantes est æquè contra operantes ignorantia affectatâ. Hanc sententiam existimat Diana non minùs probabilem, quàm primam; sed negare non potest esse parum tutam.

794 Dico sextò: Quando lex, & censura fertur aliquo ex duobus modis, nimirum, vel absolutè, vel contra scienter, consultò &c. operantes, ignorantia concomitans excusat, vel non excusat secundum diversos modos, quibus talem ignorantiam consideravimus, qui recolendi sunt. Ratio est; quia cum talis ignorantia possit esse invincibilis, vel vincibilis: de illa, quando est invincibilis, dicendum eodem modo, quo suprâ diximus de ignorantia invincibili; & quando est vincibilis, crassa, supina, aut affectata, sicut diximus de ignorantia vincibili, crassa, supina, & affectata; quæ doctrina est juxta mentem P. Suar. disp. illa 4. sect. 8. n. 8.

795 Quare AA. qui dicunt ignorantiam concomitantem excusare à censuris, & irregularitate ex delicto, ut sunt P. Vasqu. 1. 2. quæst. 76. art. 3. disp. 126. P. Molin. disp. 53. num. 2. Laym. Azor. & alii, quos citat, & sequitur Bonac. sup. num. 14. intelligendi sunt loqui de concomitante ignorantia, quando est antecedens, & invincibilis. In eodem sensu videretur etiam loqui Leander sup. qu. 22. quatenus respondet ignorantiam concomitantem semper excusare operantem à censuris; & aliis juris pœnis, nisi ipse paulò antè quæst. 17. præmiserit hanc propositionem: Respondeo nullam ignorantiam crassam, aut supinam, sive antecedentem, sive concomitantem excusare à censura; quæ propositio cohærere non potest cum illa: Respondeo ignorantiam concomitantem semper excusare operantem à censuris &c.

§. I V.

Quæ reservationes indictæ sint contra Consilarios?

796 **I**N præfenti solùm agimus de reservatione peccati, quod committi potest per consilium; nam de censuris, & illarum reservatione specialis infra instituenda est Disputatio. Igitur ad resolutionem propositi quesiti recurrendum est ad jus tam commune, quàm particulare, & consuetudinarium, ex quibus colligi possunt reservationes aliquorum peccatorum, quamvis tamen facile sit statuere, quid de jure communi in præfenti materia præscriptum sit; nihilominus difficillimum est in compendium redigere, quæ in qualibet diæcesi, vel statutis Episcopalibus, aut consuetudine observari mandantur; nam cum pendeat à facto, & diæceses sint variæ, varia quoque sint Episcopalia statuta, singula potius consulenda ab unoquoque, quàm ab uno certò in compendium reducenda sunt.

797 De jure autem communi videntur reservata Episcopo aliqua peccata Consilarii in Extravag. Super cathedram de Sepulturis, & in cap. Pessimam 13. quæst. 8. Primum est consilium ad incendium domorum, frugum, aut aliarum rerum dolosè, & consultò faciendum, secuto effectu. Sed tale peccatum ex vi illius Canonis non est reservatum, ut notavit P. Suar. de Pœnit. disp. 28. sect. 3. num. 9. quia in eo Canone nulla est reservatio, sed tantùm præceptum, ne talis Consiliarius absolvatur, nisi imposita illi certâ pœnitentiâ, in qua Episcopus dispensare non possit. Idem docet Fagund. in Præcep. 2. Ecclesiast. lib. 8. cap. 2. num. 3.

798 Tolet. in Sum. lib. 3. cap. 4. Sylvest. verb. Casus num. 3. Graff. lib. 1. Decis. cap. 13. à num. 65. Vival. in Candelab. de Absol. n. 53. dicunt hujusmodi esse excommunicandum ab Episcopo excommunicatione reservatâ Pontifici, cap. Tua nos de Sent. excommun. at ante excommunicationem posse de jure communi absolvi ab Episcopo. Verùm ante excommunicationem nulla est reservatio talis peccati ad Episcopum, ut cum P. Suarez suprâ tenet Fagund. P. Azor 1. part. lib. 9. cap. 17. quæst. 11. dicit cum Navar. apud P. Suar. hoc peccatum esse consuetudine reservatum, quod P. Suar. non contradicit; sed ad talem consuetudinem cognoscendam consulendæ sunt omnium diæcesium constitutio-

nes. Addo tandem AA. in hoc puncto agere præcipuè de incendiario, quin aliquid determinatè statuant de ejus Consiliario. Qui plura de incendiario velit, adeat P. Fragos. tom. 2. par. 3. lib. 8. disp. 19. §. 2. à num. 6.

799 Secundus casus in jure reservatus videtur esse consilium ad homicidium voluntarium, idest, dolo, vel malo animo patrandum, secuto effectu, Extravag. Bened. XI. Inter cunctas de Privilegiis. Ita Sylvest. verb. Casus num. 4. ubi docet etiam in terris Ecclesiæ esse reservatum Papæ, Farinac. part. 5. quæst. 129. num. 26. eodem modo comprehendit persuadentes, inflammantes, instigantes, hortantes, incitantes, & instruentes, Clarus §. final. quæst. 90. num. 1. Surdus Casu 40. num. 45. P. Mol. tract. 3. disp. 6. Sed hoc peccatum, inquit P. Suar. quem sequitur P. Fagund. non est reservatum de jure Episcopo, licet tale sit de consuetudine, quæ consuetudo approbatur à jure in Extravag. Inter cunctas. Dicitur autem consilium ad homicidium voluntarium, sive in se, sive in causa, v.g. veneno, vulnere, & bello injusto.

800 Quare non videtur extendenda reservatio illa ex consuetudine ad consilium ad homicidium justum cum moderamine inculpatae tutelæ, id est, quantum requiritur, & satis est ad propriam defensionem; quia DD. judicant hoc homicidium non esse voluntarium, sed necessarium ad propriam defensionem, in qua nulla est culpa, ut cum P. Mol. de Just. tom. 4. tract. 3. disp. 11. Rebello ibidem part. 1. lib. 3. quæst. 12. tenent AA. nam vim vi repellere leges, omniaque jura permittunt, cap. Si verò primò de Sent. excom. cap. Significasti 2. de Homicid. immò, ut inquit D. Anton. 3. part. tit. 4. cap. 3. §. 1. de sacerdote, si celebret, & invadatur, potest se tueri, & occidere injustum invasorem, si necesse sit, & postea sacrum continuare. Hanc doctrinam de invasore intelligitur, sive sit Pater, sive frater, sive superior, sive Princeps, de quo postea; si ergo hæc omnia licitè fieri possunt, cur non etiam consuli?

801 Ex dictis colliges P. Suar. & Fagund. de jure nullum esse peccatum Consilarii reservatum Episcopis; & si aliquando fuit in Extravag. Super cathedram de Sepulturis, cum talis Extravagans fuerit revocata per Clementem V. in Clement. Dudum de Sepulturis per hæc verba: *Nos eam omnino cassamus*, hodie non est reservatum à jure. Utrùm verò sit aliquod reservatum in aliqua, vel aliquibus particularibus diæcesibus, aut consue-

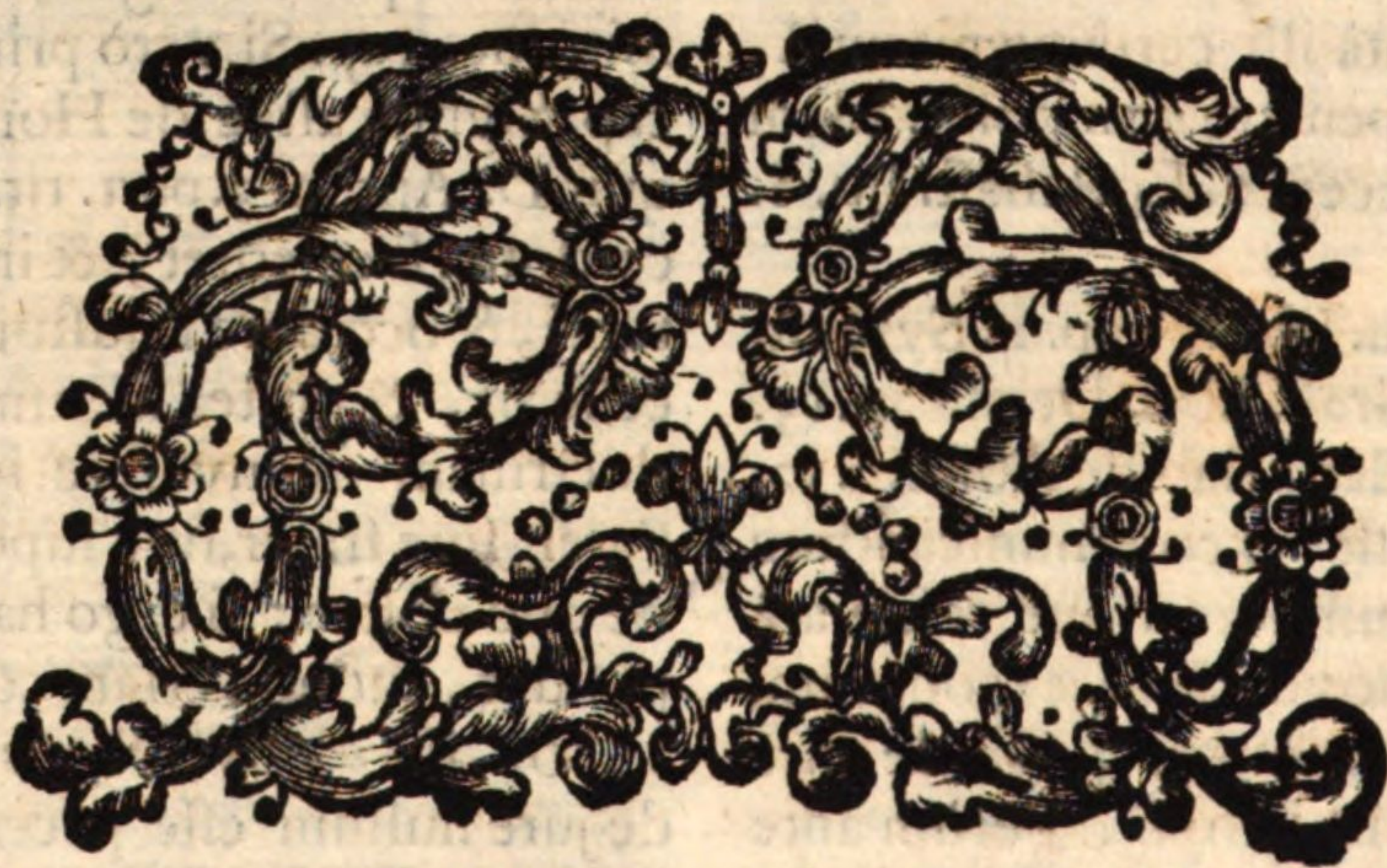
tudine earum? ferri hîc iudicium certum non potest; sunt enim innumeræ, & difficillimæ comprehensionis. Quare hoc solum monere possumus, quod standum est pro illis; quia Episcopi, & consuetudo ita potuerunt introducere.

802 In Religionibus inter ea, quæ Clemens VIII. determinavit, ut possent reservari, numeratur consilium ad abortum animati foetus, etiam non secuto effectu. Utrum autem in omnibus Religionibus reservatum sit? pendet ab eo, quod in unaquaque superiores decreverunt; nam Pontifex non reservavit, sed concessit, ut possent illi casus reservari. Advertit P. Palaus tom. 4. tract. 23. disput. unicâ punct. 15. num. 19. quod si consilium fuit inefficax non solum ad ponendum, causandumque abortum, sed etiam ad ponendam causam, tunc non est reservatum; quia in prædicta reservatione solum reservatur consilium influens, quale illud non est; siquidem non movit, ut supponitur, ad procurationem, vel ad effectum.

803 Verum hæc doctrina mihi scrupulosa satis apparet; nam si reservatur consilium, etiam non secuto effectu, videtur reservari ipsum consilium præstitum, sive moveat per accidens, sive non moveat; nam ibi non re-

servatur consilium influens, immò reservatur consilium etiam non influens; id enim explicat clausula *Etiam effectu non secuto*: quæ clausula in triplici sensu intelligi potest. Primò, quando consilium non movet ad ponendam causam, & ideo non sequitur effectus. Secundò, quando movet ad ponendam causam, sed quia hæc est inefficax, non sequitur effectus. Tertiò, quando consultus posuit quidem causam, at non ex vi consilii, seu non motus à consilio, sed ex sua tantum libera determinatione, sive sequatur, sive non sequatur effectus.

804 Quocumque igitur ex his modis ponatur consilium, dicunt aliqui apud eundem Palaum incurrere reservationem; quia est verum consilium, non secuto effectu; sive non sequatur; quia non movet ad positionem causæ; sive non sequatur ex positione causæ non efficacis ad producendum effectum, sive denique non sequatur; quia consultus non est motus à consilio ad ponendam causam; consilium enim de se est causa potens concurrere ad illum effectum ab intrinseco; & hæc est, quæ reservatur, sive causet, sive non causet effectum aliquo ex assignatis titulis; sed de hoc iterum infra.

DISPUTATIO QUARTA

De Censuris impositis aliquibus Consiliariis.

IN aliquibus materiis impositæ sunt Consiliariis certæ, & determinatæ censuræ latæ, vel ferendæ, de quibus hoc loci illos monitos vellem, quæ, nimirum, illæ sint, & propter quam culpam incurrantur? Ad hoc verò, ut hæc omnia plenè exhibeantur, non abs re erit, id quod de more nostro huc usque præstitimus, modò præstare, brevem, scilicet, explicationem Censuræ ejusque effectûs, quantum ad præsens necessarium est, præmittere.

SECTIO PRIMA.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Censura?

805 **C**ensura ex nominis significatione est pœna, & correctio, quæ olim in Romana Republica à judice, dicto Censore, inferebatur delinquentibus ad corrigendos illorum mores, & nunc lato modo accipitur pro sententia correctiva à judice Ecclesiastico lata; quam ob causam dici solet à Catholicis, Submitto omnia mea scripta, librum, &c. censuræ Ecclesiasticæ. Strictius verò sumpta, significat omnem sententiam correctivam, sive pœnalem tantum, sive etiam medicinalem, & salutiferam, quæ est pœna quædam spiritualis, indicta à judice Ecclesiastico. Hoc pacto nomine censuræ comprehenditur non solum excommunicatio, sed etiam suspensio, in-

terdictum, cessatio à Divinis, & irregularitas, ut ex Scoto tradit Filliuc. cum aliis tom. 1. tract. 2. cap. 1. num. 2. Strictissime verò, & prout de illa propriè agimus juxta Innoc. III. in cap. Quærenti de Verbor. significat, solum significat excommunicationem, suspensionem, & interdictum. Ita Gloss. in dict. cap. & cum illa communiter DD. exceptis Thomistis.

806 Igitur in hac ultima significatione censura definitur à DD. sic: *Est sententia correctiva, sive pœna spiritualis Ecclesiastica, & medicinalis fori externi, privans hominem Christianum usu aliquorum bonorum spiritualium, ut à contumacia discedat.* Ita cum P. Suar. de Censur. disp. 1. sect. 1. nu. 5. Filliuc. tract. 11. cap. 1. num. 4. Laym. tract. 5. par. 1. cap. 1. in princ. Avil. par. 1. dub. 4. & alii communiter.

807 Dicitur autem sententia, non quatenus sententia est definitiva causæ, quod improbat Ugol. tab. 1. cap. 16. §. 4. num. 5. sed quia ut pœna promulgatur per sententiam; in quo sensu agitur de illa toto titulo de Sententia excommunicationis. Dicitur verò pœna; tum quia privat multis bonis spiritualibus; tum quia licet sit medicina culpæ, continet aliquid pœnalitatis. Dicitur pœna spiritualis; tum quia afficit animam spiritua-lem; tum quia privat usu tam activo, quam passivo spiritualium, in quo differt à pœna corporali, sive corporis, v. g. carcere, jejuniis, disciplina &c. Neque obstat, quod privet etiam à temporalibus, v. g. excommunicatio à civili, & politico commercio: suspensio à fructibus beneficii &c. quia hæc est secun-

secundaria privatio, & minùs principalis. Dicitur etiam pœna Ecclesiastica; quia infertur à potestate Ecclesiastica, quæ solùm potestatem habet in spiritualia, quibus primariò, & principaliter privat. Item, medicinalis; quia curat, & reducit à contumacia in delicto.

808 Dicitur item fori externi; quia in eo distinguitur à pœnis latis in foro pœnitentiæ, quæ censuræ non sunt; nam qui contra illas facit, non manet irregularis; & quia auctor censuræ debet habere jurisdictionem in foro externo. Dicitur privans usu aliquorum bonorum; nam excommunicatio privat usu Sacramentorum, suffragiis, & sepulturâ Ecclesiasticâ; suspensio privat exercitatione Ordinum, administratione Sacramentorum ex officio: interdictum privat assistentiâ in Divinis officiis, & sacrificare in loco interdicto. Dicitur privare usu aliquorum, & non omnium bonorum; quia non privat caractere, potestate Ordinis, gratiâ habituali, merito, & similibus. Denique dicitur, ut à contumacia discedat; quia hoc respicit, ut finem intentum ab Ecclesia per censuram, cap. 1. de Except. in 6. cap. Nemo Episcoporum. 11. qu. 3. & hinc est, quòd cessante contumaciâ absolvi debeat censuratus, cap. Ex litteris de Constitut. est enim vinculum dissolubile, & pœna medicinalis, quæ cessante morbo jam non infervit.

809 Quia verò nulla censura incurritur sine inobedientia, & contumacia, ut colligitur ex cap. 1. Cùm medicinalis de Sent. excommunicationis in 6. & tenet P. Suarez de Cens. disp. 4. sect. 1. num. 3. cum aliis, breviter explicandum est, qualis requiratur inobedientia ad incurrendam censuram. In primis certum est apud omnes censuram non incurri propter quodlibet peccatum præcisè, prout est contra legem, vel Divinam, vel naturalem, & humanam, nisi habeat annexam inobedientiam, & contumaciam contra præceptum Ecclesiæ præcipientis sub censura, cujus auctoritas contemnitur. Ita cum Abb. Sot. Navar. Avil. P. Layman lib. 1. tractat. 5. part. 1. cap. 5. Inobedientia verò requisita ad censuram contrahendam consistit in eo contemptu auctoritatis, cap. 1. Cùm medicinalis, cujus perseverantia dicitur contumacia.

810 Hæc contumacia tripliciter evenit: primò, cùm vocatus sub censuræ comminatione, non comparet: secundò, quando licèt compareat, ante licentiam judicis discedit: tertio, quando licèt compareat, & non

discedat, non vult obedire, & subjici sententiæ judicis; constat ex Canon. Certum est XI. quæst. 3. Rursus; quia inobedientia vel potest esse formalis, sive specialis, nimirum, quando violatur præceptum ex intentione contemnendi auctoritatem præcipientis, seu quia præceptum est, & dicitur formalis contemptus: vel generalis, & indirecta, quando, scilicet, violatur præceptum ex alio fine, v. g. utilitatis, aut delectationis, & dicitur contemptus materialis, seu generalis, aut interpretativus, de quo contemptu vide P. Sanch. in Sum. lib. 1. cap. 5. num. 8.

811 Quæres; Utrùm ad incurrendam censuram requiratur contemptus formalis, seu specialis inobedientia? Negant Cordub. in Summ. quæst. 11. Avil. suprâ, Laym. lib. 1. tract. 5. part. 1. cap. 1. num. 1. Palaus sup. disp. 1. punct. 7. nu. 16. Gaspar Hurt. de Cens. Dist. 17. num. 73. qui omnes docent sufficere contemptum generalem, & interpretativum, & regulariter hunc solum intervenire. Ratio est; quia aliter cogeremur dicere delinquentem contra censuram semper cõmittere duo peccata, alterum inobedientiæ, & alterum contra virtutem, v. g. quæ præcipitur sub censura. Item, quia multi ex sola fragilitate committunt peccatum prohibitum sub censura, & solùm quia censura gravissimum damnum animæ infert, videntur minoris, quàm oportet, facere censuram, quod est contemnere interpretativè. Hinc sequitur, quòd quando intervenit contemptus formalis, detur duplex peccatum necessariò explicandum in confessione.

812 Ex suprâ dictis colliges solam excommunicationem, suspensionem, & interdictum habere rationem censuræ; quia illis solummodò competit explicata definitio. Unde depositio, degradatio, & cessatio à Divinis tales non sunt propriè, sed tantùm reductitiè, quatenus, ut docet P. Suar. reducuntur ad tria supernumerata membra; nam duæ primæ sunt quidem pœnæ spirituales, privantes aliquo usu bonorum; at quia non inferuntur, ut discedatur à contumacia, sed solùm ad puniendum delictum, ideo non sunt pœnæ moraliter dissolubiles, ut censuræ, sed secundùm se perpetuæ in vindictam, & punitionem delicti præteriti, & emendati, inquit P. Suar. Cessatio autem à Divinis non imponitur propter contumaciam, sed ad propulsandam injuriam factam Ecclesiæ, ut colligitur ex Clem. 1. de Sent. excomm. & non incurritur ante judicis sententiam, ut censuræ, quæ ipso jure interdum contrahuntur. Denique violantes

lantes cessationem non incurrunt irregularitatem; secus, violantes censuram, ut contra Sotum docet communis sententia.

§. I I.

Utrum irregularitas sit Censura?

813 **M**Ajus dubium est in irregularitate præsertim ex delicto. Verum nullam irregularitatem esse censuram docet communis hodie sententia. Ita cum Navar. cap. 27. num. 1. Ugolin. de Cens. tab. 1. cap. 26. Garzia de Benef. cap. 13. num. 2. P. Suar. tom. 5. in 3. part. disp. 1. sect. 3. Avil. 1. part. dub. 5. §. Sit tamen Conclusio, Molin. tom. 3. de Just. tract. 3. disp. 8. §. Nostra, Coninch. disput. 13. dub. 1. num. 3. Hurt. de Cens. tract. 1. Diff. 2. Laym. lib. 1. tract. 5. cap. 2. num. 1. Filliuc. tract. 11. cap. 1. num. 8. Palaus de Cens. disp. 1. punct. 1. sub num. 4. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 1. part. 1. num. 4. Dian. 1. part. tract. 11. Resol. 27. Leand. à Sacram. tom. 4. tract. 1. disp. 13. ubi citat Angel. Sylvest. Henriq. Armil. Tabien. Ledes. Cajet. D. Anton. Valent. Silvium, & alios. Ultimò P. Card. in 3. par. Cris. tract. 4. dist. 75. à cap. 1. hanc quæstionem latissimè discutit. P. Dicast. de Cens. disp. 1. dub. 4. num. 91.

814 Fundatur clarissimâ decisione Innoc. III. in cap. Quærenti de Verb. signif. in quo rogatus Pontifex, quid nomine Censuræ Ecclesiasticæ intelligi debeat? Respondemus, inquit, quòd per eam non solum Interdicti, sed Suspensionis, & Excommunicationis sententia valet intelligi; sed si irregularitas ex delicto esset censura, inanis esset ea responsio Pontificis, & in materia doctrinali valde defectuosa. Sicut esset, si rogatus, quid intelligatur nomine Sacramenti? Responderet, intelligi Baptismum, Confirmationem, & Pœnitentiam, omissis aliis Sacramentis; ergo cum in eo cap. Quærenti responsio sit in materia doctrinali, est adæquata, & comprehendit omnes censuras. Cum igitur ibi non numeretur irregularitas, dicendum est hanc non esse censuram.

815 Confirmatur; quia cum censura sit pœna ordinata ad correctionem, durat solum, donec emendetur delinquens, ita ut statim absolvi debeat, cap. 1. de Judiciis, cap. 1. de Sent. excomm. Clement. 1. de Decimis, ibi: *Donec destiterint, & satisfecerint.* Cap. Ex litteris de Offic. delegati, ibi: *Donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis suffi-*

cienter fuerit satisfactum. Cap. Non est de Sponsalibus, cap. Quamquam de Censibus in 6. sed irregularitas, quæ pœna est, non est ad correctionem, immò est impedimentum naturæ suæ perpetuum, nec proinde ad emendationis positionem eo ipso tollibile; ergo non est censura.

816 Oppositam sententiam tenet Sotus in 4. dist. 22. quæst. 3. art. 1. quem secuti sunt quindecim DD. nimirum, Cordub. lib. 5. de Indulgent. quæst. 43. dub. 4. Gutier. in Quæst. Can. lib. 1. cap. 37. num. 6. Solonius, Arag. Ban. Ledesm. Fernandez, Vega, Joan. de la Cruz, Carb. Castilh. Naldus, Salas, Nugnus, Corn. quos refert Dian. supra. Fundantur primò: Censura est pœna Ecclesiastica; sed irregularitas ex delicto talis est; ergo est censura, quæ tollitur per absolutionem. Respondeo ad minorem non esse pœnam ordinatam ad correctionem, ut est censura, sed pœna imposita per modum inhabilitatis perpetuæ, vel ad certum tempus. Deinde etiam degradatio est pœna; & tamen, ut diximus, non est censura.

817 Fundantur secundò: In Bulla Cruciatæ, Jubilæi magni, & aliis conceditur Confessariis, ut possint absolvere à censuris, & pœnis; sed nulla intelligi potest pœna, quàm irregularitas; ergo hæc tolli potest per absolutionem, quod est proprium censuræ; ergo est censura. Respondetur primò, negando minorem; nam per illud nomen intelliguntur eadem censuræ; solet enim multoties eadem res per plura vocabula explicari, ut cum aliis notavit Barbosa in cap. Quærenti de Verbor. signif. Secundò, cum eodem Barbosa ibidem per illam dictionem significari quoddam genus excommunicationis, quæ privat solum externâ societate fidelium, olim magis frequens, & cujus hodie vestigium apud Monachos S. Benedicti restat.

818 Fundantur tertio: Ad probabilitatem opinionis sufficit unus Auctor doctus, & probus; ergo à fortiori ad probabilitatem istius sufficient quindecim relati. Respondeo primò, me nihil modò curare de probabilitate talis sententiæ, sed solum asserere nostram esse communioem, probabiliorem, & sine dubio tutiorem. Respondeo secundò, gravissimos Auctores judicare hanc opinionem non esse probabilem. Primò; nam, ut inquit P. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 14. de Diebus festis nu. 2. *Non sufficit multitudo Auctorum sine ratione, aut fundamento probabili, maxime in re, quæ multum potest ver-*

vergere contra bonos mores: & P. Sanch. de Matrim. disp. 44. num. 3. docet *non esse credendum Doctores, quantumcumque doctrinā pelleant, dum carent fundamento*, & præsertim si asserant contra principium, & textum certum; hæc autem sententia est contra textum certum, quem, ut docet P. Suarez, in hac quæstione Sotus, quem alii secuti sunt, neque explicavit, sed neque illius mentionem fecit.

819 Constet igitur tres tantummodò esse censuras, nimirum, excommunicationem, suspensionem, & interdictum, quæ inter se specie differunt formaliter; quia diversas habent significationes, & effectus; nam licet omnes privent bonis spiritualibus, scilicet, Sacramentis, Divinis officiis &c. differunt tamen; quia excommunicatio non potest privare communitatem, potest verò suspensio, & interdictum. Illa privat omnibus Sacramentis activè, & passivè; suspensio verò solum activè, & interdictum aliquibus tantum Sacramentis. Illa privat suffragiis communibus, quibus suspensio, & interdictum non privant. Illa denique privat civili, & forensi communicatione, quibus nec suspensio, nec interdictum privant.

820 Suspensio differt ab interdicto; quia illa fertur in clericum, hoc etiam in sæculares: illa est personalis, hoc locale: illa solum ligat subjectum, in quo est causa; hoc etiam, in quibus nulla est causa interdicti, & sic de aliis. Ex dictis colliges excommunicationem esse graviolem omnibus censuris, utpote quæ pluribus bonis privat.

821 Dividitur autem censura in illas tres species, & hæc per diversos modos ferendi illas diversificantur. Primò in censuram latam à jure, & latam ab homine: lata à jure est, quæ à lege, vel statuto lata est ab eo, qui statuta, & leges condere potest contra subditos committentes tale delictum: lata ab homine est, quæ à iudice, vel prælato Ecclesiæ per sententiam contra subditos contumaciter criminosos fertur. Lata à jure est stabilis, non ita lata ab homine; nam hæc post mortem, vel depositionem ferentis spirat, ita ut nemo ulterius illam incurrat, quamvis liget illos, qui antecederent incurrerunt.

822 Diversificantur secundò apud Navar. cap. 27. num. 2. per generalem, & specialem. Prima est, quæ à jure, vel ab homine pro

culpæ futuris delinquentium, v. g. pro hæresi, blasphemia, furto &c. fertur, quando certi delinquentes ignorantur: ut si ablatum non restituerint &c. Secunda, quæ determinatis infligitur personis nominatis, & expressis.

823 Diversificantur tertio per latam, & ferendam censuram. Prima est à jure, vel ab homine lata pro futura culpa, quæ statim ac delinquitur, ligat delinquentem absque ulla opera, & declaratione, ut est censura in cap. Si quis suadente Diabolo de Percussione clerici; & hæc etiam dicitur ipso jure, vel ipso facto; tum quia nullius alterius actione, sed ipso facto delinquentem ligat; tum quia, ut dicitur in cap. Pastoralis §. Verum de Appell. *excommunicatio lata sententiæ executionem secum trahit*. Secunda censura ferendæ sententiæ est, quam jus, vel Prælatus comminatur, quando aliquid prohibet, & non incurritur statim posito delicto, sed indiget declaratione, seu ut infligatur per iudicem; sicut aliæ pœnæ.

824 Ex quibus autem verbis, & formula dignosci possit, Utrum censura sit lata, aut ferenda? Vide apud Laym. suprâ cit. cap. 2. num. 3. fine, & apud alios, qui conveniunt in eo, quòd censura lata fertur per verba præsentis temporis modi indicativi, v. g. *Excommunicamus, Innodamus &c.* Constat ex cap. Excommunicationis 1. & 2. de Hæreticis, cap. Salvator de Præbendis: item, si verba fuerint præsentis temporis indicativi, aut subjunctivi, v. gr. *Excommunicatus sit*, Clem. 1. de Decimis, Clem. 1. & 2. de Pœnis: item, si præterito præfecto infinitivi addatur verbum præsentis, aut præteriti temporis, v. g. *Decernimus, aut Noveris, vel Scias te esse excommunicatum, vel anathemate percussum*, cap. Præterea 2. de Appellationibus: item, si feratur per verba inferentia censuram, v. g. *Incidat in excommunicationem, Incurrat suspensionem*, Clem. 1. de Hæreticis, cap. fin. de Pœnis: denique clariùs cognoscetur, si addatur clausula, *Ipso facto, vel Ipso jure, vel sine alia sententia, aut declaratione &c.* E contra censura ferenda dignoscitur per verba futuri temporis, v. gr. *Excommunicabitur, Suspendetur*; item, verba imperativi, v. g. *Excommunicetur: vel si dicatur, Erit excommunicandus, vel Excommunicetis*: item, si feratur verbis comminativis, v. g. *Sub pœna excom. vel Sub interminatione anathematis*.

825 Adverte tamen hæc omnia intelligi regulariter: nam si ex adjunctis colligatur aliud, v. g. si dicatur: Excommunicabitur ipso facto, erit censura latæ sententiæ: aut dicatur: Excommunicetur, in eo sensu, quo Græci dicunt: Baptizetur servus Christi, tunc erit censura latæ sententiæ; secus verò, si, Excommunicetur, dicatur per modum præcepti. Vide citatos, & P. Suarez disp. 3. sect. 2. nu. 10. Filliuc. tract. 11. cap. 1. à n. 15. qui meritò advertunt in dubio, an verba importent latam, vel ferendam sententiam, judicandum potius esse ferendam juxta regulam juris 49. in 6. In pœnis benignior facienda est interpretatio. His præmissis sit

SECTIO SECUNDA.

§. I.

Quando Censura comprehendere possit Consiliarium?

826 **A**gendum modò est de censuris in communi, & postmodum in sequentibus de censuris particularibus. In primis venit hic tractanda celeberrima quæstio; Utrum censura lata contra facientes, & committentes, incurratur etiam à Consulentibus? In hoc puncto communis est sententia negativa, quam sequitur P. Suar. suprà disput. 4. sect. 3. num. 5. fine, P. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 49. num. 2. ubi undecim pro illa Auctores adducit, & iterum in Consil. lib. 6. cap. 1. dub. 9. num. 3. Azor part. 3. lib. 4. cap. 11. in fine, tenet etiam Avil. part. 2. disp. 3. dub. 2. Ægid. disp. 14. dub. 15. num. 188. Hurt. de Cens. Diff. 15. nu. 53. Palaus part. 5. de Cens. disp. 1. punct. 7. num. 12. Bonac. tom. 1. disp. 1. de Cens. qu. 1. punct. 6. num. 1. Dian. 5. par. tract. 9. Resol. 57. Leand. à Sacram. tom. 4. tract. 1. disp. 9. q. 14. Afferunt itaque omnes censuram latam contra facientes, vel committentes, non comprehendere Consulentes, nisi in Canone ferente censuram id exprimatur.

827 Commune fundamentum est; quia cum censuræ, & tales leges sint pœnæ, ac proinde odiosæ, non sunt extendendæ ab uno ad alterum casum, sed potius restringendæ, & accipiendæ secundum propriam, & germanam verborum significationem; sed Consiliarius propriè, & in rigore verborum non dicitur faciens, & committens, sed tan-

tum moraliter, & interpretativè; ergo censura lata contra facientes, & committentes non comprehendit Consulentem; siquidem consulere non est facere, & committere, cap. Ut famæ, fine de Sentent. excommunic. ibi: *Cum hoc non ipsi, sed alii, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur*, cap. 2. de Clericis pugnans. in duello, cap. Si quis viduam distinct. 50.

828 Confirmatur primò; quia quando pœna, & censura vult etiam comprehendere Consulentem, apertè hoc exprimit, ut constat cap. Telluri de Pœnis in 6. Clem. Si quis suadente, eodem titul. Deinde consilium antecedit factum, ut dispositio, vel illius causa; ergo distinguitur à facto, & ut distincta ponuntur in cap. Si quis viduam; ergo pœna imposita facto non eo ipso comprehendit consilium.

829 Confirmatur secundò, exemplo ex Bulla Cœnæ, in qua fertur censura contra falsarios litterarum Apostolicarum; & quia ibi nulla fit mentio de fautoribus, & defensoribus talis criminis, immò neque de utentibus hujusmodi falsis litteris, censura Bullæ Cœnæ non illos comprehendit, ut cum aliis docet P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. nu. 48. quidquid sit, quòd censuram incurrant ex vi cap. Ad falsariorum de Crimine falsi; ergo similiter dicendum de Consiliario in nostro casu.

830 Opposita sententia aliquos habet AA. inter quos citatur Panormit. in cap. Significavit, tenet Rosella Excommunicatio 1. Casu 43. num. ult. Sylvest. Excommunicatio 9. Cas. 41. dub. 8. num. 79. Abb. cap. Mulieres de Sentent. excomm. Probant primò; quia Consiliarius, quamvis non concurrat physicè, concurrat tamen moraliter, & in æstimatione communi est causa, & committit illud delictum; ergo dignus est pari pœnâ; nam faciens, & consentiens pari pœnâ puniendi sunt, Regul. 15. Damnum de Reg. juris in 6. cap. Nuper de Sent. excomm.

831 Respondetur, quidquid sit de toto argumento; nam solum probat, quòd Consiliarius sit dignus pari pœnâ, & quòd meritò illi imponetur per censuram contra illum; at non probat censuram contra facientem, illum comprehendere; quia licet consulendo absolutè dicatur committere, non dicitur tamen in proprio sensu physicè, in quo sensu intelligenda est censura, utpote pœna; quod optimè ostenditur ex cap. 2. de Clericis pugnantibus duello, ubi pugil verè ho-

mici da dicitur, non ita verò mandans.

832 Probant secundò ex cap. Mulieres de Sent. excomm. in quo mandantes percutere Clericum, innodantur eadem excommunicatione, latà contra percutientes, in cap. Si quis suadente 17. quæst. 4. & ibidem redditur ratio; quia, scilicet, *cùm is committat verè, cujus auctoritate, & mandato delictum committi probatur*: item ex cap. Nuper eodem titul. ibi: *Cùm facientem, & consentientem par pœna constringat*: item Regul. Is damnum ff. de Reg. Jur. ibi: *Is damnum dat, qui jubet damnum dari*, leg. Nihil interest ff. ad leg. Cornel. de Sicar. in qua dicitur nihil interesse, Utrùm occidat quis, an causam mortis præbeat?

833 Respondetur ex allegatis juribus solum probari, quòd Consiliarius, sicut & mandans absolute dicantur committere delictum, cui annexa est censura, at non probari, quòd concurrant ad delictum eodem modo, quo committens, id est, physice percutiendo, atque ideo comprehendi in censura contra committentes, quæ cùm sit pœna, non est extrahenda à proprio, & rigoroso sensu, nimirum, à physica commissione delicti ad moralem tantum.

834 Confirmatur ex eodem adducto cap. Mulieres, in quo latà excommunicatione contra percussores clerici, addit expressè Pontifex excommunicationem illam contrahi etiam ab illis, quorum auctoritate, vel mandato percussio fit; hoc autem necessarium non esset, si censura contra percutientes clericum eo ipso comprehenderet mandantes; & consulentes. Quare ad cap. Nuper, dicendum consentientem verè delinquere, sed diverso modo à faciente, & ideo affici eadem pœnà secundum similitudinem, sed arbitriam, & non secundum proprietatem. Eodem modo intelligenda est lex, Nihil interest, si solo dicto fuit causa mortis.

835 Probant tertio ex aliis textibus in cap. Ita quorundam de Judæis, in quo censurantur deferentes prohibita ad Saracenos, & in cap. Significavit eodem titulo declaratur excommunicationem incurrere, sive proprià personà, sive per nuntios deferant; ergo. Respondetur in eo cap. firmari potius, quàm infirmari nostram sententiam; nam in primo excommunicantur, qui arma deferunt Saracenis &c. in secundo etiam agitur de eadem censura, sed expressè Pontifex extendit excommunicationem etiam ad illos, *qui in personis propriis non euntes, merces per internun-*

tios destinârunt; quæ certè extensio superflua esset, si censura contra deferentes solum expressa comprehenderet etiam mandantes per nuntios, & suadentes.

836 P. Sanch. cum Gloss. finali cap. 2. de Usuris in 6. Felin. cap. Translatio num. ult. vers. 3. Rota de Constitution. item Navar. in Summ. cap. 25. num. 51. Palaus supra n. 14. docent legem pœnalem tunc extendi de uno casu ad alium, quando aliàs esset frustratoria. Probant ex cap. Si Civitas de Sentent. excomm. in 6. ubi interdictum urbis extenditur ad suburbia; Nam, inquit Pontifex, *licet prædicta videatur murorum ambitu contineri; hoc tamen casu, ne vilipendi valeat sententia interdicti, expedit interpretationem fieri latiore*. Adverte clausulam, *hoc tamen casu*, satis limitare extensionem ad hunc casum.

837 Unde Dian. sup. cum Hurt. de Cens. in communi diff. 14. num. 64. non videntur stare doctrinæ P. Sanch. & rejicit P. Coninch. qui disp. 14. de Sacram. dub. 5. num. 188. censuram latam contra sepelientes excommunicatos extendit ad mandantes sepelire; quia aliter esset frustratoria, rejicit, inquam; quia sine fundamento facit extensionem, si in tali censura non exprimitur mandans, sicut suburbia exprimuntur in cap. Civitas. Advertunt denique, quòd quando dubitatur, an censura comprehendat etiam consulentes, factà diligentia, & perseverante dubio, semper est judicandum non comprehendi, eò quòd leges pœnales sunt restringendæ, Regul. Odia de Regul. juris. Ita cum Navar. lib. 9. Consil. Conf. 55. Avila, & Bonac. supra.

§. I I.

Utrùm Censura exprimens Consulentes comprehendat quocunque modo Consulentes?

838 **C**ertum est primò per consilium bonum non incurrì censuram; nam censura, præsertim excommunicatio, non incurritur nisi per peccatum, ut constat ex Regula juris in 6. ibi: *Nullus ex consilio, nisi fraudulentum fuerit, obligatur*. Quare si quis animo vitandi majus malum, quod aliter vitari non potest, consulat, ut clericus percutiatur potius, quàm occidatur, juxta doctrinam superius traditam num. 617. non incurreret censuram Canonis Si quis suadente. Ita cum Sylvest. verbo Excommunicatio 1. quæst. 5.

quæst. 5. par. 1. Avila suprà dub. 8. Igitur censura solum incurritur per consilium peccaminosum, & fraudulentum, quod influit, & est causa violationis censuræ, ut infrà magis explicabitur.

839 Certum est secundò, diversimodè posse exprimi Consulentes, expressè, nimirum, & specificè, vel per clausulam generalem: primo modo, quando exprimitur per verbum Consulentes: secundo modo, quando per clausulas, v. g. Quomodocumque aliquis fuerit causa talis delicti: Si quis fuerit causa: Si quis concurrat ad tale delictum: Omnes qui immediatè, vel mediatè, directè, vel indirectè concurrerint: Qui fuerint culpabiles &c.

840 Non est dubium, quòd primus modus, exprimens Consulentes, illos comprehendat; quia nullo alio modo eos melius explicare, & comprehendere potest censura. De secundo potest esse aliquod dubium. Affirmat Avila part. 2. dub. 3. Concl. 2. Dian. part. 5. tract. 9. Resol. 57. Ratio est; quia huiusmodi clausulæ comprehendunt omnem concursum ad delictum prohibitum sub censura, five physicus, five moralis sit per consilium. Secus dicendum, quando in censura exprimitur adjuvans; quia tunc solum comprehendit illum, qui dat modum: item, si exprimatur, qui per se, vel per alium fecerit; quia hæc clausula solum comprehendit mandantes, & dantes pecuniam, ut delictum fiat. Ita citatus Doctor cum nonnullis viris doctis, qui ibidem concludit in dubio, an comprehendatur Consiliarius? semper iudicandum non comprehendi. Idem docet Dian. suprà, & alii.

841 Certum est tertio diversimodè consilium posse concurrere ad delictum prohibitum sub censura; nam vel potest dari ei, qui nihil cogitabat de delicto, vel ei, qui cogitabat, sed nihil statuerat: rursus ei, qui statuerat, sed remisè, ac frigide: vel ei, qui cogitaverat intensè, & ultimò. In his enim omnibus potest consilium influere diversimodè, id est, efficaciter, vel ineffaciter, ita ut incurrat censuram, vel ab illa excusetur. Quare

742 Prima Conclusio sit: Si is, cui datum est consilium ad delictum, nihil de illo cogitabat, &, audito consilio, motus est ad committendum delictum, non dubium videtur consilium tunc influere, & esse causam delicti, proindeque incurrere censuram latam contra Consulentes. Est communis omnium

sententia; nam in his circumstantiis effectus per se probat fuisse ex consilio.

843 Secunda Conclusio: Si is, cui datum est consilium, ante illud jam cogitabat, sed nihil deliberaverat; vel quia non audebat; vel quia fluctuabat, &, audito consilio, aggressus est delictum, non videtur etiam dubium, quòd consilium tunc influxerit ad determinationem, & proinde incurrit censuram ob eandem rationem.

844 Tertia Conclusio: Si is, cui datum est consilium, antecederet ad illud jam meditabatur committere delictum, sed remisè; quia non erat ultimò determinatus; post consilium verò ardentius delictum aggressus est, dubium est apud Doctores, an tunc consilium tantum influxerit, quantum satis est ad incurrendam censuram, delicto impositam; nam viri docti apud P. Avil. iudicant non sufficere illum influxum ad incurrendam censuram; pro qua sententia citatur Covar in Clem. Si furiosus par. 2. §. 2. num. 1. & 2. & fundari possunt; nam censura est poena; in poenalibus autem restringenda est lex ad concursum proprium causantem delictum, & non ad solum intendentem, seu excitantem jam paratum, & determinatum, quamvis non ultimò.

845 Verum Sylvest. verb. Excommunicatio 8. quæst. ultim. num. 10. Navar. cap. 27. nu. 51. & cum illis Avila sup. §. Tertia Concl. Bonac. tom. 1. tract. de Cens. disp. 1. quæst. 1. punct. 6. nu. 4. Filliuc. tom. 1. tract. 20. cap. 2. num. 30. agens de irregularitate, docent prædictum concursum sufficere ad incurrendam censuram, quam doctrinam videtur defendere Dian. part. 5. tract. 9. Resol. 57. Probant; quia Consiliarius tunc verè influit, licet partialiter, quod videtur colligi ex cap. Sicut dignum de Homicidio. Confirmant; nam adjuvans manum homicidæ determinati ad occidendum, ut celerius occidat, verè influit in homicidium; ergo etiam, qui adjuvat suo consilio voluntatem ad motionem manûs, ut celerius committat delictum prohibitum sub censura, influit in delictum, proindeque incurreret censuram contra consulentes tale delictum. Hæc sententia videtur probabilior, & secuta, illam tenet P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 33. num. 3. circa irregularitatem.

846 Quarta Conclusio: Si is, cui datum est consilium, erat jam omnino determinatus ad committendum delictum, cui annexa est censura, ita ut consilium superveniens nihil

illum excitaverit, tunc Consiliarius non incurrit censuram impositam delicto, eò quòd consilium nihil influxit in actionem delicti, sed per accidens se habuit ad illam. Ita communis sensus Doctorum. Dixi, non incurrit censuram impositam delicto, ut distinguam à censura imposita consilio, prout explicant Doctores.

847 Itaque vel censura imposita est directè, & principaliter delicto, & indirectè, sive accessoriè consilio, sive, ut alii explicant, principaliter facienti, & accessoriè consulenti: vel æquè principaliter, ac directè facienti, & consulenti. Non incurrit censuram latam primo modo, qui consilium dedit illi, qui determinatus jam erat ad committendum delictum, prohibitum sub censura; quia, ut dixi, nihil influxit: incurrit verò censuram, secundo modo latam, qui dedit consilium, quod sub censura erat prohibitum directè, & per se; ibi enim prohibetur dare consilium absolutè, sive sequatur effectus, sive non. Utrum verò lata sit aliqua hujusmodi censura contra Consiliarium? dicam infra.

848 Ex dictis satisfat obiter quæstioni; Utrum excommunicatio, quæ extenditur etiam ad Consulente[m], illum comprehendat, etiam si non sequatur effectus? Respondeo cum P. Mol. de Justitia tom. 4. tract. 3. disp. 33. num. 5. quòd si lata sit primo modo proximè explicato, ut est censura Canonis Si quis suadente, non incurritur, nisi secuto effectù, eò quòd accessoriè ibi imponitur Consulenti. Si verò lata sit secundo modo, ut est censura in cap. Pro humani, de Homicidio, incurritur, etiam non secuto effectù, ut ex vi hujus Canonis incurrit mandans per solum mandatum, etiam non secuto effectù, & ex vi Clement. Cupientes de Pœnit. incurrunt concionatores, qui animo retrahendi auditores à solvendis decimis prædicant, etiam si non sequatur effectus.

849 Quæres hîc; Quo pacto cognosci possit, Utrum consilium influxerit in delictum, vel non? Certum est hoc melius cognosci non posse, nisi ex fideli confessione consulti, an totaliter, vel partialiter, vel nullo modo à consilio motus fuerit ad patrandum delictum, prohibitum sub censura. Et in hoc conveniunt Avila, Diana, & alii. Addunt, quando haberi non potest per confessionem consulti, colligi posse ex aliis indiciis: v. g. si consultus statim post consilium ferventer aggrediatur delictum, indicium est influxisse consilium; at si post multos dies à dato

consilio, tunc certa conjectura sumi non potest deliquisse ex consilio; nam toto illo tempore mutare potuit voluntatem, vel remittere à fervore concepto ex consilio, reduci- que ad pristinum statum, in quo fuerat ante consilium, ac propterea moveri ex alia ratione.

850 Verum hæc non mihi videntur sufficientia ad onerandam, vel pacandam conscientiam Consilarii. Non primum; quia consultus poterat esse ex se antecederet ad consilium determinatus ad delictum, & statim post consilium illud aggredi, non ex consilio, sed ex sua libera, & efficaci determinatione. Cur ergo onerabimus Consiliarium? Non secundum; quia, non obstante eâ longâ morâ, potuit consultus moveri à consilio lentè per totum illud tempus examinato; nam sapientis, & prudentis viri est non subito abripi alieno ductu. Quo ergo stabili fundamento exonerabimus Consiliarium?

851 Quare, non obstantibus illis indiciis, judico primò, manere dubium de influxu in delictum; in dubio autem, ut cum aliis docet Diana, debet se reputare censuratum; nam, ut est doctrina Covar. & aliorum, delinquens præsumitur non facturus absque consilio, cap. Ad audientiam de Homicidio; quia in dubio tutior pars est eligenda. Judico secundo nihilominus, quòd, si Consiliarius revocaverat consilium, & revocatio constitit consulto, juvare poterit illa conjectura longi temporis interpositi ad credendum consilium re ipsâ fuisse extinctum, proindeque non influxisse, nec incurrisse censuram.

§. III.

Quibus modis Consiliarius excusari possit à Censura?

852 **U**T quæsitò in titulo satisfiat, recolenda sunt, quæ proximè tradidimus de censura imposita directè, & principaliter consilio, & imposita indirectè, sive accessoriè, & minùs principaliter; nam si censura principaliter, & directè contra consilium est lata, & non ferenda, posito consilio, ipso facto incurritur; proindeque rarò ab illa Consiliarius excusari potest, nisi per ignorantiam juxta supradicta; nam quidquid aliud post datum consilium supervenerit, v. g. revocatio consilii, tardè venit ad evadendam censuram, si, ut dixi, ipso facto incurritur. Quare solum superest agendum de censura, quæ indi-

indirectè, & minùs principaliter extenditur ad Consiliarium. Pro qua

853 Certum est, posse Consiliarium excusari per revocationem tempore habili factam; revocatio autem debet esse efficax, & non inefficax, & frigida: item debet esse, antequam consultus consilium executioni mandaverit; nam efficax, cum moveat, ad desistendum à consilio, impedire potest influxum, & excusare à censura. E contra verò inefficax, & frigida, cum nihil efficiat, relinquit totam vim, & influxum consilii, & non potest excusare à censura. Denique nisi fiat tempore habili, frustranea erit. Vide Palaum suprà num. 15. & Avilam suprà.

854 Difficultas est; Utrum Consiliarius incurrat censuram, quando, non obstante efficaci revocatione ex parte sua, consultus ex vi consilii commisit delictum; vel quia rationes revocationis non erant in se adeo efficaces; vel quia illarum efficaciam non penetravit consultus. Negativam partem probabilius tenet cum Innoc. in cap. Mulieres Tabien. verb. Excomm. 5. Casu 1. num. 35. Avila part. 2. cap. 5. disp. 3. dub. 7. Sayr. lib. 3. cap. 22. num. 33. P. Suar. de Irreg. disput. 44. sect. 3. num. 13. Filliuc. tract. 20. cap. 2. de Censur. num. 34. Gaspar Hurt. de Cens. Diffic. 15. num. 67. Dian. 5. part. tract. 9. Res. 58. & Cælestin. in Theolog. Morali tract. 3. cap. 9. Diff. 6. Gibalin. de Cens. disp. 5. quæst. 3. num. 26.

855 Ratio est; quia censura, cum sit pœna medicinalis, solum afficit delinquentes, rebelles, & contumaces; sed qui serio, & efficaciter consilium revocavit per pœnitentiam, & retractationem illius, recessit jam à culpa, & contumacia; ergo non incurrit censuram, non obstante executione delicti à consulto positâ; nam Ecclesia per censuram non intendit ligare obedientes ante incurSIONem censuræ.

856 Oppositam sententiam docet P. Mol. de Just. tom. 4. disp. 52. nu. 2. Navar. cap. 27. num. 253. Coninch. de Sacrament. disp. 14. dub. 15. quæst. 6. à num. 176. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 1. punct. 6. num. 7. & non caret probabilitate. Probant; quia licet Consiliarius revocet consilium, si nihilominus consultus moveatur à consilio ad ponendum delictum, Consiliarius erit causa influens in tale delictum, illique tribuetur; ergo incurret censuram. Respondebunt tamen DD. prædicti, distinguendo antecedens: erit causa culpabilis, nego: erit inculpabilis, concedo

antecedens; quare non illi, sed consulto imputabitur delictum, utpote qui voluntate suâ, & non Consilarii deliquit. Cum igitur sine culpa incurri non possit censura, ideo non illam incurret Consiliarius. Quidquid sit de irregularitate, & obligatione restitutionis, de quibus suis in locis tractabimus.

857 Sed quid dicendum, si seria, & efficax revocatio consilii non pervenit ad consultum; quia, v. g. absens, vel alia de causa fuit impeditus? P. Palaus de Cens. disp. 1. punct. 7. num. 15. cum Innoc. suprà, Tabien. Avil. Hurt. docent non incurrere censuram ex eodem fundamento suprà: nam in hoc casu etiam supponitur pœnitentia, & retractatio culpæ; sine culpa autem non incurritur censura.

858 Contrarium tenet Bonac. sup. Dian. citatus cum Cælestin. & à fortiori P. Molina proximè citatus, quamvis semper loquatur de irregularitate, & obligatione restitutionis, de quibus nos suo loco: item P. Suar. de Cens. disput. 44. sect. 3. numer. 13. fine, ubi etiam agit de irregularitate. Idem videtur tenere Avila.

859 Utrum autem Consiliarius, cognitâ inefficiâ revocationis sui consilii, seu quod consultus non cedat per efficacem revocationem ab actione intentata, teneatur ad monendum occidendum, vel percutiendum, ut præcaveat sibi ab intentato homicidio? Affirmat D. Antonin. 3. part. tit. 28. cap. 2. §. 2. verb. Approbatio, Sylvest. verb. Homicidium numer. 11. §. 3. & 12. Cardin. Tolet. P. Suar. de Cens. disp. 44. sect. 4. numer. 10. Avil. part. 2. disp. 3. dub. 7. ubi citat Cardin. Tolet. & aliquos viros doctos contra Navar. cap. 27. nu. 253. tenet etiam Filliuc. tract. 20. cap. 2. num. 33. fine. Docent itaque apppositi AA. teneri Consiliarium ad monendum vel in generali, vel in particulari secundum arbitrium prudentis viri; non ita verò tenebitur, si sufficiat sola revocatio.

760 Ratio hujus sententiæ est; quia Consiliarius tenetur ad omne id, quod potest, & necessarium est ad impediendum effectum sui consilii in damnum tertii; sed quando revocatio non sufficit, potest ille adhibere admonitionem, quæ secundum se potest impedire effectum consilii, nimirum, homicidium, vel percussionem; ergo ad illam tenetur, & illâ positâ, non incurret excommunicationem, quamvis sequatur homicidium, eò quod tunc non ipsi, sed moniti temeritati, aut imprudentiæ imputabitur.

861 Dixi : non ita verò tenebitur, si sufficiat sola revocatio, ut rejiciam Majoli doctrinam lib. 5. cap. 48. §. 8. ubi docet ad evadendam excommunicationem semper requiri monitionem illam simul cum retractatione, quam doctrinam optimè impugnat P. Suarez; nam si vis consilii extincta est omnino per revocationem, jam consultus non ex consilio, sed ex sua pervicacia committit homicidium, quod Consiliario imputari non debet; quidquid sit de obligatione ex titulo charitatis.

862 Neque inferas cum Navar. ergo etiam mandans, quando videt revocationem mandati non sufficere, tenebitur ad similem monitionem, ut evadat censuram. Ne-

gatur enim illatio. Ratio diversa est: quia mandatarius non agit voluntate suâ, sed mandantis, quare revocato mandato, jam non mandantis, sed suam exequitur voluntatem; proindeque ille, & non mandans incurrit censuram; at verò consultus, non Consiliarii, sed suam exequitur voluntatem, motam quidem à consilio, tamquam à causa, sive concausa; quare si consilium non est satis revocatum, semper imputabitur homicidium tam consulto, quam Consiliario, nisi iste ulterius moneat occidendum, ut evitet, vel impediat effectum sui consilii.

DISPUTATIO QUINTA

De Excommunicationibus contra Consiliarium.

Hucusque egimus de censuris in communi; ordo doctrinae exigit, ut modò ad particulares descendamus; quarum præcipua cum sit excommunicatio, primus illi locus præstandus est; idque non solum exponendo singulas, quæ contra Consiliarium in corpore juris latae sunt, sed etiam quæ extrà circumferuntur, & non pauca alia, quæ in hac materia excommunicationis specialiter attinent ad Consiliarium.

863 Non levis sanè studii, & laboris opus aggredimur, sed libentissimè in obsequium nostri Consilarii, cujus laborem, quò possumus, sublevare animus est, atque ideo ne molestà excursionem ad alios longissimos de hac re tractatus defatigetur, in hoc unice quasi promptuario omnia expedita, parataque dabimus; quod ut facilius, digestoque ordine præstemus, disputationem institui-
mus de excommunicationibus contra Consiliarium, contentis in corpore Juris, idest, in Decretalibus, in Decreto, in Clementinis, in Extravagantibus, & postea de contentis in Bulla Cænæ, & aliis, quæ à Summis Pontificibus diversis latae sunt.

SECTIO PRIMA.

§. I.

De excommunicationibus contentis in Decreto contra Consules.

864 **A**bsolutè loquendo, vix, aut rara est in Decreto excommunicatio, quæ per se, & solâ vi suâ, comprehendat expressè Consules. Unde quando AA. communiter docent censuram in cap. Si quis suadente Diabolo 17. quæst. 4. comprehendere etiam eos, qui consulunt, ut manus violentæ in clericum, vel monachum injiciantur, hoc non directè, & præcisè ex eo Canone eruunt, utpote in quo nulla prorsus fit mentio expressa Consulens, sed tantum exequentis, quæ cum sit sententia odiosa, non videtur extendenda ab exequente ad Consules, Regula Odia de Regul. juris in 6.

865 Eruunt igitur per interpretationem ex cap. Mulieres de Sentent. excommunicationis, & ex cap. Cum quis de Sent. excom. in 6. in quibus, ut benè P. Suar. disp. 22. sect. 1. num. 55. generalius interpretantur cap. Si quis suadente, comprehendere etiam Consules. Quia tamen hæc interpretatio non ita clarè deducitur ex allegatis capitibus; siquidem in illis etiam nulla fit mentio expressa Consulens, sed solius mandantis, P. Mol. tom. 4. disp. 52. num. 1. sapienter addit constare etiam ex consuetudine Ecclesiæ in cap. Si

Si quis suadente comprehendi Consules; nam consuetudo est optima legum interpret.

866 Igitur in eo cap. Si quis suadente Diabolo ex acceptissima interpretatione excommunicatur ipso facto Consiliarius, qui consilio induxerit aliquem ad injiciendas manus violentas in clericum, aut monachum. Ita Navar. cap. 27. num. 51. Sayr. lib. 5. cap. 26. num. 22. P. Suar. sup. P. Mol. Filliuc. tract. 15. cap. 1. num. 3. Bonac. tom. 1. tract. de Excommunicat. disp. 2. part. 1. §. 2. num. 1. Coninch. disp. 14. dub. 15. num. 171. citatur Avila 2. par. cap. 5. disp. 3. dub. 6. sed in loco citato nihil directè de hac re agit hic Auctor, Reginal. lib. 32. num. 215. Quid verò habere debeat consilium ad incurrendam prædictam censuram? partim quoad influxum, revocationem, & effectum secutum diximus, & partim breviter tradam in explicatione textus.

867 Primò requiritur ad incurrendam hanc censuram, quòd materia consilii talis sit, ut consultus per illius executionem eam incurrat; cùm igitur consultus non illam incurrat nisi per executionem materiæ gravis moraliter, seu graviter injuriøsæ statui Clericali, etiam Consiliarius non illam, nisi per eandem incurret. Unde ex Bonac. num. 3. & aliis addo, quòd licet consilium procedat ab actu interno graviter peccaminoso, si non sit ad actionem externam capacem injuriæ gravis, proindeque culpæ mortalis, non incurret excommunicationem, sicut non illam incurrit consultus, ponendo talem actionem. Quid si consilium sit ad infamandum, vel contumeliis verbalibus afficiendum clericum? Quidquid sit de peccato, non incurrit excommunicationem Canonis.

868 Quare ad incurrendam censuram consilium debet esse ad actionem, quæ physicè attingat clericum, aut monachum immediate, vel etiam mediate, ita ut sit injuriøsæ statui Clericali, & etiam seclusa excommunicatione prudenter æstimetur moraliter peccatum mortale, ut colligitur ex cap. Nemo 11. quæst. 3. Immediate attingunt clericum occisio, mutilatio, percussio, propinatio veneni, dejectio in terram, præcipitatio &c. Reliqua vel sunt, vel reduci possunt ad mediate, v.g. dilaceratio vestium illi adherentium, consputatio in illum, vel aspersio aquæ, vel pulveris, coniectio in carcerem, detentio violenta, vel infecutio, ut se præ-

cipitet, arreptio, vel compressio fræni equitantis &c. Denique, ut dictum est, quoties actio talis est, ut consultus propter illam exercitiam incurrat excommunicationem, eandem incurrit Consiliarius.

869 Sed quid, si consilium detur clerico, vel monacho, ut seipsum interficiat, aut graviter tædio, vel odio injuriøsè percutiat? P. Turrian. de Cens. lib. 3. disp. 19. dub. 2. dicit clericum percutientem se non incurrere excommunicationem. Ratio est; quia Canon Si quis suadente, loquitur de persona distincta à percutiente. Deinde oppositum nullo probatur jure; nam cap. Contingit de Sent. excomm. loquitur de eadem actione injuriøsæ, de qua cap. Si quis suadente; hoc autem loquitur de actione alterius personæ distinctæ. Nihilominus cum communi, & acceptissima sententia respondeo incurrere eandem censuram, sicut ipse clericus illam incurrit propter injuriam statui Clericali illatam, cujus privilegio clericus, utpote particularis, cedere non potest. Ita Panormitan. Navar. Sylvest. Palud. Jul. Clar. quos sequitur P. Molin. sup. num. 4. P. Suar. numer. 59. Avila 2. part. cap. 5. disp. 3. num. 12. ad medium, Bonac. suprà punct. 2. num. 7. ubi citat Coninch.

870 Idem dicendum, si consuleret judici laico incarcerationem, vel detentionem in carcere personæ gaudentis foro, etiam illa consentiente. Ratio est; quia judex illam incurrit, ut habetur expressè in cap. Cùm contingit de Sent. excomm. & tenent P. Suarez disp. 22. sect. 1. num. 58. Avila suprà dub. 12. Reginal. lib. 2. num. 222. Bonac. num. 5. ergo etiam Consiliarius saltem ex vi cap. Nuper de Sent. excomm. Nam omnes docent semper facere injuriam, si non clerico consentienti, maximè statui; quamvis clericus consentiens non illam incurrat ipso facto in hoc casu, sed solum sit excommunicandus, ut in eodem cap. Contingit explicatur per verbum excommunicatur, & tenet P. Suar. num. 57. Filliuc. sup. quæst. 7. num. 33. Reginal. Bonac. num. 6.

771 Quæres; Quot censuras incurrat Consiliarius, si eodem consilio inducat simul ad percussione gravem plurium clericorum? Juxta doctrinam P. Suar. disp. 5. sect. 3. num. 12. cum Navar. in Summ. cap. 6. nu. 16. & apud istum Joann. Andrea, in praxi securior est sententia docens incurrere tot, quot percussi clerici: sicut probabilius incurrit, qui unico ictu percussit plures clericos.

Ita

Ita etiam Fagund. de Præcept. Eccl. Præc. 1. part. 2. lib. 5. cap. 5. num. 5. Bassæus, Cornejo, Candid. Bauny, Villalobos, Dian. par. 5. tract. 9. Resol. 19. & alii apud Leandr. infrà. Ratio est; quia censura fertur ratione injuriæ factæ personæ Ecclesiasticæ. Cùm igitur sint plures personæ Ecclesiasticæ percussæ, plures incurreret censuras, quæ sunt pœnæ correspondentes delictis, & injuriis. Idem sequitur Gordonus in Summ. tom. 2. lib. 7. quæst. 3. §. 3. num. 23. qui eandem doctrinam contra P. Suar. extendit ad furtum, v. gr. marsupii continentis pecunias diversorum dominorum, si furtum prohiberetur sub censura. Idem igitur dicendum de uno consilio ad percussiones plurium clericorum ob eandem rationem.

872 Non negat tamen P. Suar. probabilitatem oppositæ sententiæ, quòd unam tantùm incurrat censuram, qui unicâ actione plures percussit clericos. Ratio est; nam unica tantùm actio est; ac proinde unica transgressio; sicut qui unico verbo blasphemat de duodecim Apostolis, probabiliter unum tantùm peccatum blasphemie committit, esto, in confessione explicanda sit multiplicitas objectorum. Eandem sententiam judicat etiam probabilem Diana; & juxta illam patet, quid dicendum de unico consilio ad percussiones plurium clericorum. Hanc sententiam tenet Leand. à SS. Sacram. par. 4. tract. 1. disp. 3. quæst. 42. & probabilem apud ipsum aperte affirmant Alterius, Bassæus, Candidus, & Cornejo.

873 Sed quid dicendum, si successivè sine interruptione consulat percussiones plurium clericorum, præstando, scilicet, consilium ad percussione unius, & sine interruptione ad percussione alterius? Juxta doctrinam P. Suarez num. 13. securior, & probabilior opinio est asserens incurrere plures censuras. Ita Alterius de Cens. lib. 3. disp. 10. cap. 8. Dian. sup. Resol. 6. ubi citat Bonac. disp. 9. dub. ultim. num. 93. sed ex modo citandi facile colligitur error typographi. Idem tenent AA. proximæ quæstionis suprâ. Ratio hujus sententiæ est; quia unitas moralis actionis non à sola temporis continuatione, & actione desumitur, sed etiam ab objecto, in quod fertur: aliter qui successivè furaretur à duobus, unum tantùm committeret furtum: qui unam post aliam personam infamaret graviter, unum tantùm peccatum contra justitiam committeret; quod falsum est; ergo etiam qui unum post alium clericum percu-

teret, vel consilio suo ad hoc induceret, non unam, sed plures excommunicationes incurreret pro pluralitate clericorum, vel monachorum.

874 Dices: Si furto imposita esset censura, unam solam excommunicationem incurreret, qui ab eodem domino plura continuatè furaretur; quia censetur moraliter unum furtum: sicut est unum peccatum in die prohibita continuatè ova, & carnes comedere; ergo etiam qui continuatè plura consilia ad plures clericos percutiendos præstaret, unum peccatum committeret, ac proinde unam censuram incurreret. Hanc partem tenet Leander proximè adductus, quæst. 43. ubi varia argumenta, & exempla similia congerit; sed non coherentè satisfacit argumento fornicationum successivè continuatarum, si illis esset imposita excommunicatio, in quo nobiscum consentit.

875 Nego consequentiam; nam in furtis continuatis, tam ex parte agentis, quàm ex parte patientis nihil est, quod obstet temporis continuationi ad hoc, ut censetur facere unam actionem continuatam, sive unum peccatum; est enim idem fur, idem jus ejusdem domini. Idem de comestione carnum, & ovorum successivè in eodem convivio; nam est idem transgressor ejusdem præcepti. Deinde omnes illi cibi vulgò ordinabiles sunt ad faciendum idem convivium; ergo poterunt ratione continuationis temporis moraliter cenferi una actio, sicut censetur unum convivium ex illis pluribus. At non ita est in percussione diversorum clericorum, & consiliis ad illas; nam quamvis fiant ab uno, cùm tamen sint contra justitiam, quæ primariò tota est ad alium, necessariò respicit illos alios, ut terminos diversos, & non ordinabiles propter diversum jus, atque ideo per illos multiplicantur, non obstante continuatione temporis, & ideo incurrunt diversas excommunicationes.

876 Explicatur, & confirmatur doctrina suprâ. Si quis percutiat clericum, qui simul habet Ordines Minores, Subdiaconatum, Diaconatum, & Sacerdotium, unam tantùm incurreret censuram, ut cum communi docet P. Suar. sup. nu. 51. & cum eo Diana: qui verò percuteret monachum, simul & clericum, duas incurreret excommunicationes juxta eosdem Authores; sed ideo est, quia in primo omnes illi Ordines subordinantur per modum unius ad constituendum unum statum sacerdotalem, cui unica fit injuria; in

secundo verò ita sunt consecrationes diversarationis, ut secundum se non ordinentur ad unum quid efficiendum; ergo similiter in nostro casu, licet multa furta, & diversi cibi prohibiti continuatione temporis efficere possint unum peccatum, & per consequens incurrere unam censuram, non ita erit in percussionebus diversorum clericorum, sive consiliis ad illas.

877 Secundò requiritur ad incurrendam hanc censuram, ut consilium sit ad percussione[m] clerici, vel monachi. Quid autem veniat nomine clerici, & monachi? Respondeo primò, nomine clerici apud AA. venire non solum initiatos Ordinibus Sacris, sed etiam Minoribus, & primà Tonsurâ, cap. Clerici 21. cap. Cum contingat de Ætate, & qual. cap. unico de Clerico conjugato in 6. idque etiam si clericus sit excommunicatus vitandus, vel affectus aliâ censurâ, vel irregularitate, vel degradatus verbaliter tantum, eò quod non amittit nomen, nec proinde privilegium fori. Item clericus conjugatus cum virgine, quamvis demisso habitu, & tonsurâ, postea ductus pœnitentiâ resumpserit: item, qui post Sacros Ordines matrimonium contraxit; quia non amisit privilegium, quamvis aliis pœnis subjiçatur. Ita cum Sayr. Coninch. Bonac. punct. 3. num. 6. & plures alii.

878 Respondeo secundò: nomine monachi comprehenduntur omnes Religiosi, & Religiosæ, tam qui veram, & solemnem Professionem emis(er)unt, quàm qui non solemnem, ut in Soc. Jesu Scholastici, & Coadiutores, immò & qui non veram Professionem emis(er)unt, ut laici in aliquibus Religionibus, & qui in jure vocantur Conversi, cap. ex Tenore, cap. de Monialibus de Sent. excomm. Item, novitii ex textu in cap. Religiosi de Sent. excomm. Utrùm comprehendantur etiam Religiosi bigami? Affirmant AA. nam per nullum textum excluduntur, sicut clerici bigami. Ita Sylvest. verb. Bigamus qu. 8. Sayr. lib. 3. cap. 27. num. 32. Bonac. sup. disput. 1. quæst. 4. punct. 3. num. 8. Palaus sup. punct. 32. §. 1. num. 32. Item Commendatarii Ordinis Sancti Joannis; sunt enim veri Religiosi per tria vota obedientiæ, paupertatis, & castitatis absoluta, & ideo cap. Canonica de Sent. excomm. si se invicem percutiant, absolvi possunt à Priore conventus.

879 In sequentibus distinguunt Doctores primò, in fratribus Tertiariis D. Francisci, & Dominici; si enim gerunt habitum, &

vitam in communi agunt, gaudent privilegio Canonis, & fori; quia Religionis statum imitantur. Ita Felin. in cap. 2. de Foro competente, Navar. cap. 27. nu. 79. Tolet. lib. 1. cap. 31. nu. 10. P. Suar. disp. 22. sect. 1. nu. 20. P. Mol. tom. 4. de Just. disp. 50. nu. 4. Bonac. citatus, Laym. tract. 5. part. 2. cap. 5. à nu. 4. Secus dicendum, si vivant in domibus propriis, quamvis se, & sua Religioni addixerint. Ita Laym. ex Rodrig. tom. 2. Regular. quæst. 65. art. 5. decis. Leonis X. Eodem modo dicendum de Eremitis, si sub voto obedientiæ, vel paupertatis in communi degant; secus verò, si non ita, quamvis ab Episcopo alicujus Ecclesiæ ministerio deputentur, & habitum portent; quia ille status non est firmus, sed instabilis, & pro libito mutabilis. Ita cum Rodrig. sup. quæst. 63. art. 4. P. Molin. disput. 50. num. 4. P. Suar. sup. num. 22. Coninch. Laym. Graff. Bonac. Palaus.

880 Dubium est de Equitibus Commendatariis Ordinis Christi in Lusitania: Divi Jacobi Alcantaræ: Calatravæ in Hispania: Sancti Lazari in Sabaudia: Sancti Stephani in Etruria? Affirmant Doctores gaudere privilegio Canonis; nam omnes memorati sunt ecclesiasticæ personæ, servantes tria vota suo modo ex dispensatione Sedis Apostolicæ; ergo saltem quoad favorabilia veniunt nomine Religiosi, & gaudent eo privilegio. Ita Garz. de Benefic. tom. 1. part. 1. cap. 4. num. 15. Bonac. tom. 1. disp. 2. de Excomm. quæst. 4. punct. 3. num. 9. & iterum tom. 3. disp. 2. quæst. 3. punct. 6. sect. 3. num. 9. ubi citat Navar. in Conf. Conf. 10. de Regul. Filliuc. tract. 15. cap. 1. num. 14.

881 Verùm P. Mol. tom. 4. disp. 5. num. 5. dicit se per multos annos examinasse hoc punctum, & invenisse prædictos Equites jam non gaudere hoc privilegio in Lusitania, & Castella; nam à longo tempore nullus est scrupulus censuræ in illorum percussionebus. Fatetur tamen hujusmodi Commendatarios à principio habuisse hoc privilegium; at postea consuetudine contrariâ amisisse. Unde concludo cum Bonac. circa hos Equites standum esse consuetudini, quæ fortasse in aliquibus regnis, & regionibus non prævalet privilegio.

§. I I.

Exponuntur nonnulli casus circa præcedentem excommunicationem.

882 **C**irca excommunicationem cap. Si quis suadente Diabolo 17. qu. 4. aliqui sunt casus speciales, qui Consiliarium tangunt, de quibus nemo, quem viderim, hic mentionem fecit; vel quia totus in hoc puncto labor est in præcipuo subiecto istius Canonis, nimirum, in percussore clerici, aut monachi; vel quia ex iis, quæ de percussore statuunt, judicant facile deduci posse, quid statuendum de Consiliario percussoris. At quia in aliquibus non ita planè consentio, operæ pretium duxi prædictos casus eâ, quâ possum, distinctione discutere. Quia verò hujusmodi casus variè complicari possunt, singulos per singula dubia propono, & resolvo.

883 Primus casus est; Utrùm percutiens Paulum, quem cognoscit esse clericum, credit tamen esse Petrum clericum, quem intendit percutere, incurrat excommunicationem Canonis Si quis suadente Diabolo? & quid de ejus Consiliario? Quoad primam partem non desunt, qui excusent percussorem ab excommunicatione; nam Henriquez in Gloss. litt. N. quamvis dicat hanc partem non habere assertorem, asserit tamen pro illa citari posse Angel. Florian. Carrerium, Cepolam, Ripam, & alios; illam expressè tenet P. Fragos. tom. 2. part. 2. lib. 1. disp. 2. nu. 36. illam defendit P. Dicastil. de Cens. tract. 10. disp. 2. nu. 332. quamvis judicet oppositam tenendam.

884 Probatur hæc sententia; quia ibi nulla est occisio, ob quam incurratur illa excommunicatio; non enim incurritur propter occisionem Petri, quia hic non fuit occisus; non propter occisionem Pauli, qui verè occisus est; quia hæc post factam sufficientem diligentiam, & propter ignorantiam fuit involuntaria, & proinde inculpabilis, & casualis; ergo non incurrit. Si dicas illam incurrare; quia re ipsâ cognovit esse clericum, & proinde voluit occidere clericum, & inferre injuriam statui clericali, cui imposita est censura. Contrà namque est; quia privilegium illud non fit statui clericali ut sic, sed prout contractus est à parte rei ad diversa individua; sed huic determinato individuo, Paulo percusso, nulla fit injuria culpa-

bilis, sed tantum casualis, & materialis, immò fieri potuit, ut haberet voluntatem positivam non percutiendi Paulum, proindeque non inferendi illi injuriam; ergo etiam statui clericali in eo incluso. Ex dictis patet juxta hanc sententiam à fortiori excusari ab excommunicatione illum, qui suo consilio influxit ad percussorem clericum in tali casu; siquidem illam non incurrit, nisi effectu secuto, qui in præsentis non sequitur.

885 Nihilominus sententia opposita, docens percussorem in proposito casu incurrare excommunicationem, est ferè omnium cum D. Thoma 1. 2. qu. 49. art. 3. adeo ut P. Mol. tom. 4. tract. 3. disp. 53. num. 2. dicat nullum esse, qui dubitet eum incidere in excommunicationem. Illam tenet P. Sanch. lib. 1. Sum. cap. 16. à num. 27. & refert Covar. cap. Alma mater 1. part. §. 10. num. 15. vers. 8. Cordub. in Quæstionar. lib. 2. qu. 26. §. Secundò probatur eadem pars, Bartholom. Ledesm. de Pœnit. dub. 17. de Excomm. Vega 1. tom. Sum. cap. 85. Casu 107. Sayr. lib. 3. de Cens. cap. 27. num. 5. Cornejo, Henriq. supra, Bonac. disp. 1. de Cens. quæst. 2. punct. 1. nu. 29. Palaus tom. 1. tract. 2. de Peccat. disput. 1. punct. 17. num. 3. quos omnes citat, & sequitur Leander 4. part. tract. 1. disp. 9. quæst. 11. §. Sed ut mihi certum.

886 Probatur; quia negari non potest vidisse, & certò cognovisse clericum Paulum, illumque voluisse percutere, quamvis falsò putaverit esse Petrum, ita ut actus externus percussoris processerit ex voluntate percutiendi illum eundem clericum, quem vidit; ergo negari non potest, quòd voluntariè percusserit clericum, & proinde incurrerit excommunicationem cap. Si quis suadente Diabolo. Hoc fundamentum urget ipse P. Sanch. Si quis objecisset lapidem ad percutiendum Titium clericum, & per errorem percuteret Cajum clericum, illac transeuntem, nec excommunicationem, nec irregularitatem incurreret, morte inde secutâ, ut infra ex communi dicetur; ergo neque in casu proposito.

887 Respondet P. Sanch. assignando disparitatem in eo, quòd in casu proposito & actus internus, & actio externa sunt mali, & injusti: actus namque internus fuit voluntas percutiendi illum clericum, quamvis putaret esse alium, quem intendebat: deinde opus externum fuit percussio talis clerici ex ea mala voluntate: at in casu objectionis opus externum, sive percussio clerici præ-

tereuntis non fuit ab aliqua voluntate percutiendi illum, sed præter voluntatem, ac proinde casualis, & non mala.

888 Non acquiescit P. Dicast. nam ratio, ob quam opus externum vacat culpâ, non est, quia affectus, qui tunc adest, & opus externum careant culpâ; nam ex alio capite affectus, & opus externum sunt ad occidendum illum, quem intendit; igitur si vacat culpâ, ideo est; quia actio externa non oritur ex voluntate percutiendi hunc determinatum hominem, sed alium, id quod reperitur in utroque casu, ut consideranti manifestum est. Neque obstat, quod in casu præsentis quæstionis percutiens habuerit voluntatem occidendi illum clericum, quem putabat esse Petrum; non ita verò in casu objectionis; nam illa voluntas processit ex ignorantia, sive errore personæ, quamvis sensu externo viderit illum, quem percussit; solus enim visus non sufficit, ut actus dicatur voluntarius circa talem personam; cum eo namque stare potest actus contrarius non percutiendi talem hominem in re. Hæc P. Dicast. quæ speculativè urgere non nego; sed praxi, & auctoritati tot Doctorum prævalere non possunt.

889 Verum illis suppositis venit decidendum; Utrum Consiliarius, qui induxit ad percutiendum Petrum in casu, quo percutitur Paulus clericus, putatus Petrus, incurrat excommunicationem, sicut incurrit percutiens juxta ultimam sententiam? De hoc nihil AA. sed judico distinctione rem definiri posse; nam Consiliarius vel induxit ad percussionem Petri, & nullo modo intervenit, quando per errorem percussus est Paulus clericus, cognitus ut clericus: vel induxit ad percussionem Petri, & simul in executione, sive in flagranti suasit, ut percuteret cognitum Paulum clericum, quem ipse etiam putabat esse Petrum clericum.

890 Primo modo videtur nullam incurere excommunicationem. Ratio est; quia consilium fuit ad percutiendum Petrum clericum, nihil tunc occurrente de Paulo, aut ejus statu clericali; ergo tale consilium non potuit concurrere moraliter ad illius percussionem: sicut si consilium esset ad percutiendum Titium laicum, & consultus percuteret Cajum clericum; ergo cum talis percussio Pauli sit omnino involuntaria respectu Consiliarii, caret culpâ illius, sine qua non incurritur censura. Pro hac resolutione potius jure adduci possunt, quæ ex P. Dicastillo

retulimus contra P. Sanch. Si Consiliarius induxit secundo modo; dico eodem modo incurere excommunicationem cap. Si quis suadente Diabolo, quo illam incurrit consultus ob easdem rationes.

891 Secundus casus est; Quando quis percutit laicum, putans esse clericum. In hoc casu conveniunt omnes non incurere excommunicationem. Ita P. Sanch. suprâ n. 2. cum communi, P. Suar. disp. 22. sect. 1. n. 53. P. Vasq. de Excomm. dub. 14. num. 3. Ratio est; quia licet animus fuerit percutere clericum, cum hic non sufficiat ad illam incurrendam, non illam incurrit. Hinc à fortiori inferes neque illam incurere, qui consilium dederat ad percutiendum talem clericum. Monet tamen P. Sanch. hujusmodi percussorem, idem de Consiliario, quandiu durat conscientia erronea de percussione clerici, debere se reputare excommunicatum usque ad compertam veritatem, quo sensu excusat Gloss. in cap. Si verò de Sent. excommunicationis, Hostiens. Anton. Henric. quibus Covar. in cap. Alma Mater 1. part. §. 10. num. 15. tribuit contrariam sententiam. Nostram sententiam tenent Bonac. suprâ disp. 1. quæst. 2. punct. 1. num. 22. Dicast. sup. n. 336. Leand. sup. quæst. 13. ubi citat plures.

892 Tertius casus est: Quando quis ictum, vel lapidem projicit ad percutiendum Titium clericum, & per errorem percuteret Cajum clericum, casu illac transeuntem, Utrum incurrat excommunicationem? Negant omnes cum P. Sanchez suprâ num. 22. Bonac. n. 20. Palaus suprâ P. Dicast. num. 334. Ratio est; quia illa percussio fuit casualis, & inculpabilis; sine culpa autem non incurritur censura. Neque obstat animus malus percutiendi Titium clericum; nam censura non incurritur propter solum animum, nisi sequatur effectus ex tali animo; at verò illa percussio Caii non fuit effectus talis animi, sed casualis, & inculpabilis. Ex hoc etiam fundamento excusabis à censura illum, qui dederat consilium ad percutiendum Titium clericum, secutâ per accidens percussione Caii.

893 Quartus casus est: Quando consilium fuit ad percutiendum, vel occidendum laicum, & percutit clericum. In quo omnes conveniunt nullam percussorem incurere censuram, atque ideo neque Consiliarium; quia percussio fuit præter intentionem inculpabilis. Immo etiam si percutiens haberet solam ignorantiam concomitantem, excusaretur à censura juxta communio-
tiam,

tiam, pro qua Leander suprâ quæst. 22. adducit ferè triginta AA. & sequitur P. Dicast. à num. 326. quos ego intelligo juxta dicta ex P. Suar. Neque dicas: Qui illicitam actionem, prohibitam sub censura ponit, incurrit censuram; sed percutiens clericum, putans esse laicum, ponit actionem illicitam; ergo incurrit censuram. Respondeo, distinguendo minorem, ponit actionem cum ignorantia circumstantiæ qualitatis, cui annexa est censura, concedo; aliter nego minorem: constat enim ex cap. Si verò de Sent. excom. illam ignorantiam excusare.

894 Utrùm verò excusetur hic, si cognoscat saltem habitum clericalem? P. Sanchez, quem sequitur P. Dicast. num. 325. docet solum habitum clericalem, cognitum sine cognitione Tonsuræ non tollere ignorantiam sufficientem ad excusandum ab incurso censuræ; nam hodie multi non clerici utuntur habitu clericali, sicut & clerici vestibus laicorum, ita ut difficile discerni possint status, ut hic Romæ. Hanc sententiam tenuere Anton. Angel. & Sylvest. apud P. Sanch.

895 Utrùm autem suprâ explicate percussiones excusentur ab excommunicatione Canonis Si quis suadente Diabolo, si fiant per ignorantiam crassam? Affirmat Abbas cap. 2. num. 6. de Constitutionibus, quatenus requirit ad excommunicationem hanc incurrendam culpam latam, ut videtur exprimi per clausulam, *Suadente Diabolo*. Nihilominus P. Sanch. lib. 1. Summ. cap. 16. à n. 12. cum Decio, Barojo, Tabien. Covar. quos sequitur P. Dicast. sup. num. 324. negant; quia illa verba solum apponuntur ad excusandam à censura percussione, alioquin justam, v. g. in justa defensione &c. P. Mol. tom. 4. de Just. tract. 3. disp. 53. distinguit, ita ut si ignorantia crassa esset talis, ut expectatis circumstantiis concurrentibus, & arbitrio prudentis viri non excusaret à culpa sacrilegii lethalis, etiam non excusaret à censurâ; secus verò, si excusaret à sacrilegio lethali.

§. I I I.

De causis excusantibus Consiliarium ab hac Censura.

896 **C**Um censura cap. Si quis suadente Diabolo non incuratur à Consiliario regulariter, nisi etiam incuratur à consulto, posito effectu, eadem causæ excusantes consultum, sive percutientem, excusare etiam possunt Consiliarium. Dixi, regulariter; nam accidere potest, quòd consultus ex ignorantia excommunicationis, vel statûs clericalis excusetur, non ita verò Consiliarius, qui utrumque optimè noverat: de quo puncto agit P. Molin. disp. 52. num. 8. fine, ubi etiam è contrario ostendit posse Consiliarium ex ea ignorantia excusari, quin executor excusetur, si iste optimè noverat statum clericalem, quem Consiliarius ignorabat.

897 Igitur præter ignorantiam aliæ etiam causæ sunt, quæ excusare possunt Consiliarium ab hac excommunicatione. Prima est: si consilium fuit ad aliquam injuriam, quæ ob levitatem non attingat mortale peccatum. Sed quid dicendum, si ex consilio ad injuriam levem consultus commisit gravem? Respondeo Consiliarium non incurrere excommunicationem; nam hæc non incurritur ob levem culpam, qualem supponimus in eo consilio simpliciter; quidquid enim ultra progressus est executor, non ex consilio, sed ex libera sua determinatione facit; & ideo sibi, & non Consiliario imputabitur. Dixi, simpliciter; nam si injuria levis ex iis erat, ex quibus timeri solent graves, & Consiliarius prævidens periculum, ut debet ex officio, dedit consilium, & à fortiori si dedit ex intentione gravis injuriæ prævisæ, non dubito tunc non excusari ab excommunicatione.

898 Secundò: si consilium fuit ad repellendum vi aggressorem cum moderamine inculpatæ tutelæ ad defensionem sui, vel rei suæ, & honoris, cap. Ex tenore, cap. Si verò de Sent. excomm. & Clement. unica de Homicidio voluntario. Ratio est; quia hujusmodi actio non censetur vis, sed defensio jure naturæ licita, etiam si percutiens fugere possit, si fuga illi sit ignominiosa, argum. cap. Non inferenda 24. quæst. 3. cap. Dilecto de Sent. excomm. in 6. & tenent P. Less. lib. 1. cap. 9. dub. 8. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 23.

§. 3. num. 5. Bonac. *suprà* punct. 6. numer. 1. cum communi.

899 Hanc doctrinam extendunt ad defensionem parentum, patris, matris, & fratris, filii, amicorum, immò & extranei innocentis; quia licitum est vim vi repellere in defensionem innocentis. A fortiori poterit præstari consilium sceminae aggressæ per violentiam à clerico, ut illum percutiat, quando aliter pudicitiam suam defendere non potest. Ita P. Molin. disp. 56. num. 4. cum P. Suarez, Coninch. apud Bonac. *sup.* Item creditori, ut clericum debitorem fugientem detineat, sicut & furem rei suæ ad illum præstandum superiori: non ita verò, si rem furatam jam domi pacificè possidebat. Item, ut clericum injustè occupantem domum suam, si aliter non possit, vi expellat: nam, ut docet Molina num. 3. Sayr. Sylvest. & Filliuc. tract. 15. cap. 1. nu. 20. non peccat utendo jure suo, nec proinde incurrit excommunicationem.

900 Utrùm verò possit consulere parentibus, ut correctionis titulo percutiant filios, consanguineos, & propinquos clericos? Affirmant omnes, dum non excedatur in modo corrigendi, vel correctio non fiat principaliter ex odio, cap. Cum voluntate de Sent. excomm. Differunt tamen in filiis, consanguineis &c. etiam Sacris initiatis; nam Palaus *sup.* cum P. Mol. Laym. & aliis, negat probabiliter. Ratio illis est; quia in cap. Cum voluntate conceditur parentibus illa correctio pro filiis &c. in Minoribus constitutis; ergo tacitè denegatur pro constitutis in Sacris. Ita etiam Gloss. in eo cap. verb. Inferiorum graduum, Felin. Hostiens. Panorm. Antonius de Butrio, Zabarella.

901 Alii extendunt etiam ad filios in Sacris constitutos. Fundantur; quia Sacri Ordines non eximunt filios à potestate patria, cui jure naturali permissum est corrigere delinquentes ex sua familia: si enim permittitur magistro discipulum in Sacris constitutum moderatè punire, ut refertur ex cap. Ex tenore, cap. Cum voluntate, cap. Finali de Sent. excomm. à fortiori Patri. Ita D. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 1. §. 2. Casu 12. Sylvest. verb. Excomm. 7. Cas. 8. Navar. cap. 2. n. 81. Valent. quæst. 9. P. Suar. disp. 22. sect. 1. n. 49. Avila 2. part. cap. 5. disp. 3. Cas. 1. Filliuc. tract. 15. cap. 1. quæst. 1. & 6. Coninch. disp. 14. dub. 15. num. 192. Bannez 2.2. quæst. 69. art. 2. Bonac. tom. 3. disp. 2. de Excomm. extra Bullam quæst. 3. punct. 6. sect. 4. num. 4.

902 Quoad Prælatos Ecclesiasticos, non est dubium posse punire, etiam vinculis, subditos etiam in Sacris constitutos, prout ratio culpæ, & qualitas personæ exigit. Colligitur ex cap. 1. cap. Ex tenore, & cap. Cum voluntate de Sent. excomm. quam doctrinam extendunt ad pædagogum, & alios, quibus incumbit clericos docere, vel in officio continere, ut ait P. Mol. disp. 50. num. 1. Idem de iis, quorum officium est pueros ab Ecclesia propter inquietudines expellere; ac denique de clericis senioribus respectu juniorum: possunt enim illos leviter punire, quando officia divina turbant. Ita absolutè P. Suar. disp. 12. sect. 1. num. 40. cum Navar. cap. 17. num. 81. Laym. lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 57. num. 8. Coninch. disp. 14. dub. 15. num. 190. Bonac. tom. 3. disp. 2. par. 9. quæst. 5. punct. 6. sect. 4. num. 4.

903 Dubium tamen est; Utrùm Prælati possint per alios punire Ecclesiasticos? Stando rigore juris in cap. Universitatis de Sent. excomm. exceptis Episcopis ob altam dignitatem juxta cap. Non licet distinct. 81. necessariò debent per se corrigere Ecclesiasticos, nisi aliqua necessitas urgeat, quâ positâ, committere poterunt correctionem clerico, at non laico, ne incurrat censuram cap. Si quis suadente. Ita commune DD.

904 Stando consuetudine, Prælati mediis laicis possunt Ecclesiasticum flagellis punire, comprehendere, & in carcerem conjicere, & torquere, & triremibus addicere, si opus fuerit. Ratio est; quia hoc necessarium judicatur ad bonum commune, ne delicta maneant impunita, cum multoties Ecclesiastici dedignentur ad illas actiones deprimi; quia dedecere videntur illorum statum. Huic autem consuetudini favere videtur privilegium Alexandri VI. & Leonis X. concessum Minoribus, & relatum in Compendio privilegiorum Minorum: primum, verbo Absolutio ordinaria §. 2. Secundum, ibidem §. 27. quod per communicationem participant Prælati aliarum Religionum; ibi autem conceditur, ut disciplinæ causâ verberent Religiosos, sibi subditos, mediis aliis Religiosis, etiam laicis. Favet etiam cap. Ut famæ de Sent. excomm. cap. Si clericus, eodem tit. in 6. & docet Navar. 3. Comment. de Regularibus, & lib. 5. Consil. Conf. 42. Julius Clar. P. Suar. disp. 22. sect. 1. num. 44. Mol. disp. 51. nu. 5. & disp. 56. nu. 8. Avila 2. part. cap. 5. disp. 3. dub. 12. Coninch disp. 14. dub. 15. num. 191. Laym.

Layman lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 5. num. 9. Palaus tom. 5. disp. 3. de Cens. punct. 23. §. 3. Bonac. tom. 3. disp. 2. quæst. 3. pun. 6. sect. 4. num. 5.

905 Circa magistros major videtur difficultas; Utrum per laicos punire possint discipulos clericos? Ratio dubitandi est; quia punire per laicos, nimirum, capere, torquere, & publicè castigare, solum conceditur prælatis, & iudicibus, eò quod hæc sit punitio publica, & non secreta; magistri autem punitio est secreta; ergo fieri non potest per laicos. Nihilominus P. Palaus suprà num. 12. iudicat contrarium esse probabile, & ideo sequitur P. Mol. disp. 56. num. 8. Filliuc. tract. 14. cap. 1. num. 6. cum Sylvest. Navar. Tol. lib. 1. cap. 33. §. Dico 2. tenet Laym. lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 5. num. 9. Coninch. suprà dub. 15. num. 192. Palaus sup. num. 12. Addit Filliuc. AA. à se citatos extendere hanc resolutionem, etiam ad clericos in Sacris, & colligi ex cap. Cum voluntate.

906 Ratio est; quia hæc punitio non est jure naturæ illicita; quia non reputatur violentia, cap. 1. de Sent. excomm. deinde jure positivo licet sit prohibita prælato, & iudici Ecclesiastico, cap. Universitatis, & ex parte derogata in cap. Ut famæ, eodem titul. & cap. Si clericos de Sent. excomm. in 6. nullibi interdicitur magistris, & parentibus; ergo poterunt illà sine scrupulo excommunicationis uti.

907 Quoad clericos in Sacris probat Filliuc. quia in cap. Cum voluntate sex genera personarum numerantur, quæ clericos, corrigendo, percutere possunt: primum, qui funguntur officio Ecclesiastico; secundo, seniores in eadem Ecclesia ex zelo templi Dei: tertio, prælatis; quarto, magistri; quinto, domini familiarum; sexto, propinqui. Primis duobus, & duobus ultimis restringitur facultas ad clericos in Minoribus; non ita verò duobus intermediis, nimirum, magistro, & prælato; ergo licet decentius sit percutere per alios clericos, si percutiant clericos in Sacris per laicos, non incurrunt excommunicationem. Non multum fido huic fundamento: nam in capit. Cum voluntate illi duo intermedii ita numerantur, ut copulentur cum primis per conjunctionem, & quæ sensum superioris numerationis refundit in intermedios. Quare in hoc puncto optima ratio est consuetudo, ut suprà diximus de prælatis Ecclesiasticis, & adducit Navar. de Rest. lib. 2. cap. 3. num. 474. Igitur in supra-

dictis casibus, in quibus excusatur à censura percutiens, etiam excusabitur Consiliarius.

908 Dubium non est, quod interficiens in continenti clericum inventum in peccato turpi cum matre, uxore, filia, & sorore, idest, matre, & uxore propria, filia etiam illegitima, sed non adoptiva, sorore, & non nepote, non incurrit hanc censuram. Ita Palaus suprà num. 3. cum P. Mol. Coninch. Layman, Bonac. Avila suprà ex cap. Si verò de Sent. excomm. Addit P. Mol. tom. 4. de Just. tract. 3. disp. 7. num. 3. Filliuc. tract. 15. cap. 1. quæst. 6. num. 22. excusari à censura, si percutiat, vel occidat cum pleno iudicio, & deliberatione: colligunt ex cap. Si verò, immò excusant maritum paratum de industria, sive insidiantem sine dolo, ut venientem clericum ad turpia cum uxore interficiat; nam textus nihil exprimit, cum tamen paulò suprà, loquendo de repellente vi clericum inferentem vim, expresserit clausulam, *In continenti*. Ita etiam Navar. in Conf. lib. 5. de Sent. excomm. Conf. 41. Palaus sup. n. 15. Nomine uxoris non intelligitur sponsa de futuro, ut falsò tribuitur ab aliquo P. Sanch. de Matrim. disp. 1. ut videri potest num. 6.

909 Dubium tamen mihi est; Utrum Consulens homicidium clerici marito, fratri &c. excusetur à censura? Nam ratio excusans maritum accommodari non potest Consiliario, nimirum, acerbitas doloris ex gravissima injuria. Deinde aliqui AA. dicunt maritum non excusari, nisi in continenti occidat, vel percutiat; quod stare non potest cum occisione ex consilio. Ex altera parte est; quia si illa occisio est respectu mariti immunis à censura, etiam talis erit respectu Consiliarii, & à fortiori si juxta P. Molin. maritus de industria cum pleno iudicio, & deliberatione exequi potest illud homicidium, quin incurrat censuram. Hæc secunda pars videtur probabilior; præsertim cum hæc censura non sit primariò imposita Consiliario, sed consecutivè. Dixi, *hæc censura*, ut interim excipiam irregularitatem, de qua in proprio loco.

910 Denique excusabitur Consiliarius, si percussio sit clerici non gaudentis privilegio fori, ut non gaudet primò, qui deposito habitu clericali enormibus sceleribus, tyrannidi assassinii deditur, cap. Cum non ab homine de Sent. excomm. & si ante annum præcedat trina monitio superioris, disjunctivè interposita, eodem modo privabitur, Filliuc.

liuc. suprà num. 9. qui per annum vacat officio jocularis, goliardi, & bufonis, cap. unico de Vita, & honest. Cleric. Secundò, qui conjugati habitum, & Tonsuram non portant, & non deputantur ab Episcopo servitio alicujus Ecclesiæ, cap. unico de Clerico conjugat. in 6. Tertiò, qui sunt bigami bigamiâ verâ, & interpretativâ constituti in Minoribus Ordinibus, cap. unico de Bigamis in 6. secus dicendum de bigamia similitudinaria, vel ejus, qui Sacris Ordinibus est initiatus, aut qui gaudet privilegio ex dispensatione; nam in textibus solùm agitur de bigamis constitutis in Minoribus.

911 Bigamus autem verus est, cùm quis duas legitimas uxores diversis temporibus successivè cognovit, etiam priùs non corruptas, & si unam, vel ambas ante baptismum habuerit, cap. Deinde dist. 26. Interpretativa est illius, qui fingitur, sive interpretatur duas uxores habuisse; quia contraxit cum vidua priùs cognita, vel cum corrupta ab alio, eamque cognoscit, cap. Maritum 33. distinct. cap. Si quis viduam 34. distinct. Similitudinaria est, cùm ille, qui Sacro Ordine initiatus, vel solemniter Professus cum unica virgine matrimonium contrahit, & eam cognoscit. Allegatur textus in cap. Quotquot 2. quæst. 1. quia, scilicet, post matrimonium spirituale per Ordines Sacros, & solemnem Professionem contraxit carnale. Vide circa hoc Fagnan. in 2. part. Decretal. in cap. Nuper à nobis à num. 3.

912 Quartò privantur privilegio, qui exercent officium carnificis, macellarii, tabernarii, si ter admoniti non desistunt ab officio, Clement. de Vita, & honestate Cleric. ita tamen, ut si sint coniugati, omnino priventur, sive habitum, & Tonsuram ferant, sive non; si verò non sint coniugati, & non deferunt habitum, priventur privilegio in rebus suis tantùm, & non in persona. Unde qui hos percuteret, incurreret excommunicationem Canonis Si quis suadente.

913 Privantur denique privilegio incorrigibiles, qui post trinā monitionem sui prælati non gestant habitum clericalem, vel arma secularia portant; hi enim si sint clerici in Minoribus, & consuetudine non gestant habitum illum, privilegium perdunt, nisi, ut dictum est, inserviant Ecclesiæ, aut sint beneficiarii, aut etiam de Episcopi licentia ad hoc se præparent. Si verò sint in Sacris, non amittunt privilegium, nisi post trinam monitionem superioris perseverent in eo statu;

quod intellige, nisi actibus turpibus, & enormibus dediti sint, v.g. seditionibus contra pacem communem cum sævitia, & gravibus injuriis, ut colligitur ex cap. Cùm non ab homine de Sentent. excommun. & cum communi docet P. Suarez disp. illa 22. sect. 1. num. 9.

914 Denique hæc excommunicatio, seu illius absolutio est reservata Summo Pontifici, si consilium fuit gravis injuriæ inferendæ; nam levis, etiam si ex alio capite mortale sit, est casus Episcopalis, cap. Pervenit de Sent. excomm. Quando percussio censeatur gravis, aut levis? Vide P. Mol. disput. 57. Bonac. de Cens. tom. 1. disput. 7. quæst. 4. punct. 7. num. 16. Utrùm verò in locis, ubi Cruciatæ privilegia vigent, absolvi possit vi Bullæ semel in vita, & semel in morte? Vide Nogueira suprà à num. 35. & Mend. ab eo relatum.

§. I V.

Agitur de aliis excommunicationibus in Decreto.

915 **A**lia excommunicatio contra Consiliarium in Decreto videtur lata in cap. Pessimam 23. quæst. 8. contra incendiarios, ibi; *Si quis sive pro odio, sive pro vindicta ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium, vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur.* Aliqui fortasse cum Bonac. de Cens. tom. 3. disput. 2. quæst. 3. punct. 43. num. 1. tradunt hanc excommunicationem incurrì ipso jure à Consiliario; nam Pontifex in cap. Tua nos de Sent. excomm. comparat incendiarios percussoribus clericorum, qui, ut diximus, ipso jure illam incurrunt, cap. Si quis suadente Diabolo 17. quæst. 4. Item; quia Pontifex reservat sibi absolutionem hujus censuræ, postquam delinquentes fuerint declarati, & publicati per sententiam; publicatio autem excommunicationis, & illius reservatio supponunt excommunicationem jam ipso jure incursum. Alii cum Gloss. in cap. Tua nos de Sent. excomm. verbo Publicati, ut est Panor. mit. Sylvest. verbo Excommunicatio nu. 13. Angel. Excommunicatio 5. Casu 6. Tabien. Casu 7. restringunt hanc doctrinam ad solum incendiarium Ecclesiæ, & non alterius loci.

916 Verùm Cajet. verbo Excommunicatio cap. 22. num. 94. Tolet. lib. 1. cap. 36. num. 5. Sayr. lib. 3. Thesauri cap. 29. num. 8. P. Suar. de Cens. disput. 22. sect. 2. num. 19. Barb.

Barb. de Potest. Episcop. 2. part. Allegat. 50. num. 89. utrumque meritò negant. Primum; quia in cap. Si quis 23. quæst. 8. textus contra incendiarios solum præcipit, ut excommunicentur, ibi: *Si verò post secundam, & tertiam conventionem cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam ethnicus, & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur.* Deinde in cap. Tua nos de Sent. excomm. neque expressè, neque tacitè fertur excommunicatio; & licèt eodem modo dicatur de incendiariis, atque de percussoribus clericorum, nihilominus de incendiariis additur, ibi: *Sed etiam incendiariis, ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati.* In quibus verbis Pontifex reservat quidem sibi absolutionem excommunicationis, quam incendiarius incurrit, non ipso facto, sed post sententiæ publicationem, ibi: *Ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam Sedem sunt mittendi.* Ex quo patet secundæ sententiæ doctrinam subsistere non posse.

917 Quare ad primum oppositæ sententiæ dicimus, reservationem, & publicationem supponere quidem excommunicationem, non ipso jure incursum, ut docet Bonac. sed latam ab homine. Ad secundum item, nullum esse fundamentum ad distinguendum incendiarium Ecclesiæ ab aliis aliorum locorum; nam cap. Tua nos, in quo generaliter de incendiariis, & cap. Litteris de Raptoribus agitur quidem de particulari incendiario Ecclesiæ; verùm, ut notat eximius Doctor, non dicitur ibi illum contraxisse anathema ipso facto; immò in illo verbo, *Sententia*, indicatur eam excommunicationem fuisse latam per sententiam hominis.

918 Neque favet contrariis excommunicatione contra quosdam sacrilegos in cap. Conquesti de Sentent. excomm. quæ probabilius ipso facto incurritur; nam juxta Gloss. ibi: Textus loquitur certè de incendiariis Ecclesiæ, sed non præcisè, ut sunt incendiarii, at præterea quatenus Ecclesiæ fractores, spoliatores, proindeque sacrilegia committentes, propter quæ incurrunt excommunicationem ipso facto, non ex cap. Pessimam, & cap. Tua nos, sed ex vi cap. Conquesti; immò juxta P. Suar. suprà sect. 2. num. 9. non ex vi cap. Conquesti, sed cap. Quisquis 17. quæst. 4. in quo continetur censura ipso jure lata. Constet igitur Consiliarium incendiarii non incurrere ipso facto excommunicationem cap. Pessimam, sed postquam declaratus fuerit.

919 An autem post declarationem absolutio talis censuræ sit reservata Pontifici? Respondeo negativè; nam ex vi cap. Pessimam non reservatur, immò conceditur ejus absolutio, quatenus dicitur, *Nec absolvatur, nisi prius damno, cui intulit secundum facultatem suam, resarcito.* Ex vi autem cap. Tua nos non reservatur; quia ibi nulla fit mentio Consulentis. Denique in cap. Si quis membrorum, solum fit mentio consentientis, non verò Consulentis; ergo absolutio talis censuræ reservata non est. De hac censura recurret sermo, cum pervenerimus ad Bullam Cœnæ, ubi omnino videri oportet; modò enim loquimur tantum ex vi cap. Pessimam.

920 Alia excommunicatio Decreti contra Consiliarium videtur contenta in cap. Tanta nequitia dist. 8. ubi excommunicantur, qui Episcopum induxerunt ad laborandum in messe die Dominica ante celebrationem Missæ. Sed hæc excommunicatio, ut apertè constat ex eodem cap. fuit particularis ad particulares personas, immò & ad determinatum tempus; & ideo de illa, sicut de aliis hujusmodi agere necesse non est.

§. V.

De excommunicationibus contentis in Decretalibus contra Consiliarium.

921 **P**Rima ante omnes excommunicatio contra Consiliarium in Decretalibus est in cap. Nuper de Sent. excomm. in quo Canone excommunicatur communicans scienter cum excommunicato in crimine criminoso, & expressè ibi comprehenditur Consiliarius, ibi: *Ei consilium impendendo.* Rationes ibidem adductæ sunt: prima; quia agentes, & consentientes pari pœnâ puniri debent: secunda; nam qui participat cum excommunicato in crimine criminoso, sive damnato, offendit ipsum, qui damnavit tale crimen. Consiliarius ergo cum non participet utcumque, sed influendo in crimen criminosum, meritò in tali censura comprehenditur, & sicut principalis, incurrit eandem excommunicationem majorem.

922 Exemplum hujus censuræ apponunt AA. Primum est, v. g. si lata est in clericum excommunicatio cap. Si concubinæ de Sent. excomm. ut intra determinatos dies concubinam ejiciat è domo sua; & hic intra præscriptum terminum concubinam non ejiciat,

declaretur excommunicatus; qui consilium hujusmodi clerico præstat ad retinendam concubinam, incurrit eandem excommunicationem majorem, quam incurrit prædictus clericus juxta citatum Canonem, & cap. Nuper. Ita docet Sylvest. verb. Excommunicatio 8. num. 10. Covar. in cap. Alma mater part. 1. §. 3. num. 5. & alii communiter. Secundum, si Consiliarius persuadeat consanguineis ad persistendum in matrimonio, propter quod incurrerunt censuram, Clem. 1. de Consanguinitate, & affinitate, sine dubio contrahet eandem excommunicationem majorem cum consanguineis contrahentibus; & sic de aliis.

923 Oportet tamen advertere ad incurrendam hanc censuram necessarium esse primò, quòd Consiliarius sciat consultum esse excommunicatum propter tale crimen, ut exprimitur in eodem capite, ibi: *Si quis scienter*. Unde si ignoret censuram, non illam contrahet; quia contumax non est. Secundò, quòd consilium detur post incursum excommunicationem à consulto, sive principali; nam in dicto capite dicitur: *Si quis scienter participet in crimine criminoso cum excommunicato*; at qui consulit ante incursum excommunicationem, non participat cum excommunicato. Ita P. Suarez de Cens. disp. 17. sect. 2. num. 1. Avila part. 2. cap. 6. disp. 10. Concl. 3. Filliuc. & alii.

924 Neque objicias. Aliquando Consiliarius propter consilium præstitum non excommunicato juxta supradicta contrahit censuram. Respondeo illam non esse excommunicationem, de qua modò agimus in cap. Nuper; quia non incurritur propter participationem in crimine criminoso, sed propter merum consilium, cui annexa est principaliter, vel æquè principaliter censura, sive consilium detur excommunicato, sive non.

925 Tertiò, necessarium est ad hanc censuram incurrendam, quòd consilium cooperetur graviter ad idem crimen continuandum, propter quod consultus, sive principalis fuerat excommunicatus, cap. Statuimus de Sent. excomm. in 6. ibi: *In crimine damnato*. Ita cum Sylvest. Navar. tenet P. Suar. suprà num. 5. & cum eo Filliuc. Avil. & alii, qui advertunt post Concilium Constantiense, confirmatum à Martino V. in Extravag. Ad evitanda, requiri, quòd principalis, sive consultus sit nominatim denunciatus; quidquid sit de Decreto Concilii Basiliensis post schisma Concilii revocati ab Eugenio

IV. Dixi, cooperetur graviter; nam, ut benè P. Suar. disput. 15. sect. 2. num. 7. si sit tam levis, ut pro nihilo habeatur, excusabit à peccato gravi, & per consequens ab illa excommunicatione. Verum quidem est, quòd participans per communicationem indebitam in re gravi ante excommunicationem publicam peccet mortaliter; quia jure naturali, & Divino malum intrinsecè est communicare cum excommunicato: at non ideo incurrit excommunicationem, quantumvis materia supponatur gravis sufficienter ad culpam lethalem.

926 Idem extendit P. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 43. numer. 3. & in Summ. lib. 2. cap. 10. num. 50. cum Henric. ad consilium præstitum publico, & notorio percussori clerici, antequàm proprio nomine talis denuntietur; nam licèt percussio clerici sufficiat, ut sit vitandus, non tamen sufficit, ut Consultor contrahat eandem excommunicationem, sed ulteriùs requiritur ex cap. Nuper, ut sit nominatim denunciatus. Ita similiter Avila suprà dub. 4. argumento Concilii Constantiensis.

927 Necessarium est advertere cum Avila Concl. 3. Consiliarium incurrere excommunicationem, sive sit in territorio excommunicantis principalis, sive non, sive sit illius subditus, sive non. Ratio est; quia excommunicatio juris est, quæ non restringitur ad hoc, vel illud territorium, ad has, vel illas personas. Ita etiam Sylvest. & Tabien. apud Avilam. Ex qua doctrina sequitur primò, quòd si superior, præter Summum Pontificem, communicet cum excommunicato à se ipso in crimine criminoso per consilium, incurret eandem excommunicationem, & non poterit ab illa absolvi, nisi à superiore, vel probabiliter ab eo, cui potestatem suam commiserit: sicut Pontifex absolvitur à peccatis per sacerdotem, cui suam potestatem ad id committit.

928 Sequitur secundò, hujusmodi censuram contra participantes esse latam à jure in cap. Nuper de Sent. excomm. & non ab homine; sive consultus, & principalis incurrit censuram aliam à jure, sive ab homine. Ita P. Suar. suprà num. 7. cum Covar. Abb. & alii. Unde subsequitur, quòd superior ferens censuram, etiamsi velit, non potest ab hac excommunicatione eximere participantem in crimine criminoso; quia non ejus voluntate, sed potestate juris, posità priore excommunicatione principalis, necessariò sequitur:

quitur: sicut excommunicatio minor propter alias communicationes sequitur. Ita P. Suarez num. 7. in qua doctrina semper est excipienda absoluta, & specialis potestas Papæ.

929 Ex eadem data ratione sequitur tertio, talem excommunicationem incurri, toties quoties Consiliarius præstiterit excommunicato idem, vel diversum consilium ad crimen, propter quod fuit excommunicatus: quod intelligo cum P. Suar. disp. 5. sect. 3. rum. 4. Leand. 4. part. disp. 3. quæst. 39. posita sufficiente interruptione; nam re ipsa toties agit contra Canonem, quoties communicat cum excommunicato in crimine criminoso, proindeque pluribus indigebit absolutionibus, vel unâ, quæ in omnes simul censuras feratur; sed de hoc iterum. Addunt AA. citati talem excommunicationem esse reservatam quoad absolutionem ferenti, si excommunicatio principalis talis fuerit; secus verò, si non fuerit reservata. Item participantem non esse vitandum, donec nominatim denuntietur. Ita Avila, Bonac. supra Leand. disp. 14. quæst. 9.

930 Eximitur verò Consiliarius ab excommunicatione primo, si dedit consilium ad illud idem crimen, propter quod consultus eam incurrit; nam, ut dixi, ante crimen commissum non erat excommunicatus, ac proinde consilium non fuit participatio cum excommunicato. Ita cum aliis P. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 48. num. 3. Bonac. tom. 1. tract. de Excomm. disp. 2. quæst. 2. punct. 6. §. 1. num. 9. Hinc rejicitur Rosell. Excommunicatio 1. Cas. 43. fine, Sylvest. Excommunicatio 9. Cas. 41. dub. 8. num. 79. qui docent consulentes matrimonium inter consanguineos, & affines incurrere censuram Clementinæ 1. de Consanguinitate, & affinitate; quia participant in crimine criminoso. Rejicitur, inquam; quia præterquamquod Clementina non comprehendat Consulentes, ut advertit P. Sanch. cum Cajet. Armill. Tabien. & Petr. Ledesm. consilium ad illud matrimonium ineundum non datur excommunicatis, cum ante matrimonium initum non sint excommunicati, quod requiritur ad incurrendam censuram participantis in crimine.

931 Hinc deduces, quid dicendum sit in casu adducto à Card. de Lug. in Responsis moralibus lib. 2. dub. 5. casus autem est. Contra incolae locorum, & aliquos particulares non solventes Ecclesiæ decimas certorum

fructuum expeditæ sunt à Rota Romana litteræ executoriales, ut intra triginta dies post affixionem in locis decretis solverent sub poena excommunicationis ipso facto incurrendæ, quæ censura ex altari per Parochos evulgata fuit; at post elapsos dies præscriptos incolæ non solverunt. Quærit de Lugo; Utrum hujusmodi saltem particulariter nominati post elapsum tempus præscriptum, sint publicè vitandi? Et nos ad majorem explicationem nostræ quæstionis quærimus; Utrum qui post illum terminum consilium præstiterit tali excommunicato ad non solvendum, incurrat excommunicationem participantium in crimine criminoso?

932 Resolutio ad dubium Card. de Lugo inseruit etiam ad nostrum. Respondet itaque ille non esse hujusmodi vitandos publicè, & probat; quia post Concilium Constantiense communis Theologorum sententia cum P. Suar. de Cens. disp. 9. sect. 2. num. 5. judicat ad obligationem vitandi aliquem excommunicatum non sufficere sententiam excommunicationis in aliquem latam, etiamsi de ea sententia notoriè constet, nisi etiam publicè, & legitimè denuntietur excommunicatus vitandus, quæ denuntiatio in casu nostro defuit; in eo namque solum publicata fuit excommunicatio, ut veniret ad notitiam eorum, qui solvere debebant, & non est intimatum populo, ut eos vitaret, nec ad eum finem fiebat publicatio; ergo tales non sunt vitandi.

933 Fortius roboratur; quia excommunicatio eo modo lata, quamvis notoriè denuntiata, non est absoluta, sed conditionalis, ita ut illius effectus pendeat à conditione futura, atque ideo vi illius declarata non habetur notitia censuræ incurse; siquidem non scitur ex vi ejus denuntiationis publicæ, Utrum impleta, vel non impleta sit conditio solvendi intra præscriptum tempus; ergo inducere non potest obligationem vitandi excommunicatum.

934 Hæc doctrina est juxta P. Suar. disp. 9. sect. 2. num. 10. Layman lib. 1. tract. 5. part. 3. cap. 4. nu. 1. Avil. part. 2. cap. 6. disp. 2. dub. 3. Ægid. disp. 13. dub. 2. nec dissentiet Fagund. in Præcept. Eccl. Præc. 1. lib. 2. cap. 5. nu. 11. ubi advertit posse aliquem esse nominatim excommunicatum, & non nominatim denuntiatum, sive declaratum, & ideo non esse vitandum, etiamsi fama constantissima sit, & excommunicatio notissima; v. gr. si judex præcipiat alicui nominatim sub excom-

municatione, ut intra certos dies appareat; si nolit apparere, erit nominatim excommunicatus, Gloss. in cap. Cum & plantare §. Excommunicatos de Privileg. verb. Nominatim; & tamen non est vitandus; quia iudex nondum declaravit incidisse in excommunicationem, ut docet Gutier. lib. 1. quæst. 9. Can. cap. 1. num. 29.

Contra sententiam communissimam, quam paulò antè retuli, de publico, vel etiam notorio excommunicato, excepto publico clerici percussore, & nominatim denunciato, insurgit Fagnan. in 1. part. lib. 5. Decretal. in cap. Quos à prædecessore de Schismat. nu. 53. & seqq. ubi intendit probare, quòd Extravagans, Ad evitanda scandala, edita in Concilio Constantiensi, abrogata fuerit à Concilio Lateranensi sess. 11. in §. Statuimus insuper sub Leone X. Quod autem prima Constitutio sit abrogata per secundam videtur ostendi; nam ubi Extravag. Constantiensis excipit notorios clericorum percussores, Constitutio Lateranensis, quæ pariter incipit Ad evitanda, generaliter excipit omnes notoriè excommunicatos per hæc verba: *Aut si ita notoriè in excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quòd nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari; nam à communione illius abstinere volumus juxta Canonicas sanctiones.* Ex quo ipse dicit num. 62. quòd consuetudo in contrarium nequeat adversari prædictæ Constitutioni Lateranensi, idque probat multis textibus, adductoque in terminis, ut ait, altero Lateranensi sub Innocentio III.

Illustrissimus & Reverendissimus Dominus D. Vincentius Petra, modò Secretarius Concilii, & non minùs de Fide Catholica, quàm de Republica litteraria benemeritus, ac omnibus de titulis ad majora inaugurandus, in suis Commentariis ad Constitutiones Apostolicas tom. 3. ad Constitutionem 18. Innocentii IV. à num. 31. pag. 181. pro sui acumine ingenii, & singulari doctrina rectè perpendit omnia dicta Fagnani, & pag. sequenti num. 37. sic respondet: Verùm in hoc inadvertenter lapsus est Fagnanus, quòd putaverit Constitutionem Concilii Lateranensis fuisse generalem, cum re verà fuerit simplex concordatum pro solo Regno Galliae inter Leonem X. & Franciscum I. ut notant Cabasut. ad Concil. Basileense num. 13. Suarez de Censur. disp. 9. sect. 2. num. 5. Guttierrez citat. cap. 1. num. 14. Giballin. citat. quæst. 1.

num. 6. Cardin. Albitius loco citat. cap. 20. num. 5. vers. Neque obstat. Ex his prorsus corrui, quidquid congerit Fagnanus, ut probet consuetudinem non posse adversari Constitutioni Concilii; quia peccat in suppositione, & nihil ad intentum.

Ut autem prorsus enervetur tota vis Fagnani, hìc etiam transcribo, quòd subjungit Illustrissimus Petra num. 38. & sic habetur: Hinc hodie viget Constitutio Concilii Constantiensis, ut excommunicati, etiam notorii, non sint vitandi, nisi specialiter sint denunciati, vel nisi fuerint notorii clericorum percussores, idque etiam generali consuetudine receptum est. Covar. in cap. Alma mater part. 1. §. 2. num. 9. Barbof. cit. cap. Cum non ab homine num. 4. Navar. in Manual. cap. 17. num. 35. Suarez de Cens. cit. sect. 2. num. 5. & de Fide disp. 21. sect. 3. numer. 4. Turrecremat. in Summa part. 2. cap. 10. Van-Espen Juris Eccles. univers. part. 2. tit. 11. cap. 4. num. 16. Immo quòd in Gallia ita fervetur, non obstante concordato Concilii Lateranensis, testatur Giballin. cit. quæst. 1. num. 8. Cabasut. ad Concilium Basileense num. 13. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 11. qu. 1. Sanchez lib. 2. Moral. cap. 9. num. 5. Navar. Conf. 10. & 11. De aliis quæstionibus, quæ possunt ex his deduci, sua Illustrissima Dominatio se remittit ad Constit. unic. Alex. II. in suo tom. 1. sect. 3. num. 32. & seqq. & alibi. Hæc volui proferre non ex meo, sed ex thesauro Illustrissimi Petræ, ut appareat, quàm solidetur communis doctrina super hunc lapidem tum scientià, tum moribus exemplarissimis verè angularem.

935 His suppositis, facilis est resolutio ad nostrum quæsitum; nam cum ad incurrendam censuram participantium, in cap. Nuper, ut diximus, necessarium sit, quòd principalis, sive consultus sit vitandus; ideo licet præstetur consilium post incursum illam excommunicationem, sive post elapsum tempus præscriptum, Consiliarius non incurrit excommunicationem majorem, cap. Nuper, quidquid sit, quòd graviter peccet.

936 Eximitur secundò Consiliarius ab excommunicatione, si excommunicato præstet consilium ad aliud crimen diversum ab eo, propter quod excommunicatus est: v. g. ad furtum diversum ab eo, propter quod fuit excommunicatus; & sic de aliis. Nisi esset excommunicatus, eò quòd esset fur; tunc enim, consulendo illi furtum, participaret in crimine criminoso, & incurreret cum illo eam-

eamdem excommunicationem maiorem . Ita P. Suar. sup. num. 6.

937 A fortiori eximitur tertio, ab excommunicatione propter furtum : v.g. si illi præstet consilium ad fugiendum , non ex intentione , ut perseveret in furto , vel resistat excommunicationi , sed ne capiatur ad supplicium , vel ut commodius satisfaciatur ; & sic de aliis similibus , exceptis iis , quæ quoad fugam pertinent ad Inquisitores Fidei , de quibus suo loco . Denique videtur eximi quarto , si interposita est appellatio censuræ ; nam , ut docet Laym. lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 4. nu. 1. in fine , licet appellatio suspendere non possit sententiam excommunicationis latam , utpote quæ secum trahit executionem , cap. Pastoralis §. Verum de Appellat. nihilominus suspendit effectum denuntiationis , ut , pendente appellatione , appellans non sit vitandus ; si autem non est vitandus , communicans non incurrit illius censuram iuxta supradicta . Sed de hoc iterum .

§. VI.

De excommunicatione minori , quando contrahi , aut vitari potest à Consiliario .

938 **A**ltera excommunicatio in cap. Nuper , quæ contrahi potest à Consiliario ratione consulti , seu ex communicatione cum excommunicato , est , quæ dicitur excommunicatio minor . Hæc autem , ut cum multis docet P. Suar. de Cens. disp. 8. sect. 3. in fine , differt specie morali ab excommunicatione majori , quatenus comparatur ad illam , tanquam pars ad totum ; nam major privat pluribus , & diversis specie bonis , quam minor in ratione poenæ respectu culpæ : item , quod major supponat per se mortalem culpam , & ad minorem sufficiat venialis : illa plus ligat , & est difficilius absolutionis , hæc verò minus , & ideo facilius tollitur .

939 Excommunicatio minor definitur in cap. penult. de Sent. excomm. *Censura privans Sacramentorum participatione* . Ita etiam in cap. ultim. de Clerico non ordinato ministrante , & tenent communiter AA. Cajetan. verb. Excommunicatio minor , Navar. cap. 27. num. 1. & 14. Hæc censura quamvis sit à jure , non repugnat esse ab homine ; qui enim potest majus , cur non minus ? Sed regulariter , & in usu non fertur ab homine , ut cum Richardo , Ugolin. Navar. notat P. Suar. di-

sput. 24. sect. 3. num. 1. Ipso jure solum propter unum delictum incurritur (quidquid aliqui contra Navar. plura enumerent) nimirum , propter participationem indebitam cum excommunicato excommunicatione majori , ut colligitur ex cap. Nuper de Sent. excomm. cap. A nobis de Exceptionibus . Communicatio autem prohibita est in his , quæ hoc versiculo continentur ; *Orare , vale , communicio , mensa negatur* .

940 Sufficit , quod communicatio sit prava venialiter ex levitate materiæ , quæ pro nihilo habeatur ; nam si talis sit ex imperfecta deliberatione , judicat P. Suar. probabilius non sufficere ad incurrendam minorem excommunicationem ; quia non est actus perfecte humanus , neque contumacia proprie dicta , & requisita proportionaliter ad hanc censuram . Effectus excommunicationis minoris est privare à participatione passiva Sacramentorum , passiva electione , præsentatione , & collatione beneficii , & Ecclesiasticæ dignitatis , cap. Si celebret de Clerico excommunicato celebrante .

941 Circa absolutionem ab hac censura advertendum cum P. Suar. disp. 24. sect. 4. num. 1. quod si lata sit per sententiam particularem ab homine , ab eodem , vel eius superiore , vel successore , vel cui commissa sit specialiter talis jurisdictio , debere absolvi ; quia eiusdem est solvere , cuius est ligare . Illa verò , quæ lata est à jure potest absolvi à sacerdote , qui potest absolvere à peccatis , ut cum Richardo , Gabriel , Bonavent. Soto docet P. Suar. supra num. 2. Bonac. supra quæst. 3. num. 15. Coninch. & Filliuc. Nogueira in Bull. disp. 15. num. 28. Ratio est ; nam in cap. Nuper de Sent. excomm. conceditur hoc proprio sacerdoti , nimirum , Parocho ; nomine autem proprii sacerdotis venit etiam , qui vice proprii substituitur ad absolvendum à peccatis .

942 Idem potest clericus habens beneficium cum animarum cura , sed nondum sacerdos ; habet enim sufficientem iurisdictionem ad hanc absolutionem , quæ non requirit characterem sacerdotalem ; quia non est actus characteris proprius , neque usus eius est necessario coniunctus cum absolutione à peccatis , Navarrus , & Toletus extendunt etiam hanc potestatem ad simplicem sacerdotem , dummodò possit absolvere à venialibus : quam doctrinam sequitur Illsung. tract. 7. disp. 1. quæst. 2. num. 30. P. Salas de Legib. tract. 14. disp. 10. sect. 9. num. 64. ubi con-

concludit posse absolvi à clerico habente forensem iurisdictionem, quamvis sacerdos non sit. His præmissis,

Resolvitur quæstio in secunda tituli parte.

943 Cum excommunicatio minor jure contrahatur per communicationem, etiam civilem, cum excommunicato non tolerato, cap. Nuper, cap. penult. de Sent. excomm. cap. 2. de Except. cap. Sicut Apostoli 11. quæst. 3. quæ communicatio comprehendit locutionem, five per scripturam, five per nutus, five per internuntium, & signa; Consiliarius verò nonnisi aliquo ex his modis consulat, venit inquirendum; Utrum ita consulendo excommunicato non tolerato incurrat minorem excommunicationem?

944 In primis certum est, quod peccet graviter, & illam incurrat, si consilium præstet in quinque casibus, quos numerat P. Fagund. in Præcept. Ecclesiæ, Præcept. 1. lib. 2. cap. 5. num. 16. & præsertim si præstet in contemptum Clavium; quæ assertio vera est, & communis quoad peccatum, & extenditur ad omnes graves transgressiones præceptorum, etiam si ex materia leves videantur. Ita cum D. Thom. in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 3. communis doctrina. Item, si consilium detur ex intentione animandi excommunicatum, secluso formali contemptu superioris; quia hoc derogat graviter intentioni ferentis censuram. Idem denique dicendum, si excommunicatio major specialiter prohibeat talem etiam communicationem, quod fieri potest per judicem, si ita expediat ad bonum commune, & finem intentum, quamvis in consilio appareat specialis difficultas juris naturalis, de qua infra.

945 De reliquo cum excommunicatio major probabilius, ut cum Stephano Baunio in Theologia Moral. part. 2. disp. 6. quæst. 5. tenet Dian. part. 7. tract. 11. Resol. 47. solum prohibeat prædictas actiones civiles secundum se sub culpa veniali, utpote quæ secundum se leves sunt, & solum malæ, quia prohibetæ, immò ideo secundariò, & indirectè comprehensæ in prohibitione, solum incurret Consiliarius aliquis excommunicationem minorem propter culpam levem, si nullus sit titulus, qui eum ab hac etiam excuset. Dixi, secundum se leves, ut insinuem scandalum, & alia, à quibus levis illa actio malignari mortaliter potest.

946 Inquirendum modò venit; Utrum

Consiliarius excusari possit ab ea etiam veniali culpa, & per consequens ab excommunicatione minore? Respondent communiter excusari posse titulo utilitatis, vel necessitatis, quæ intervenire possunt in consilio. Ita P. Vasq. tract. de Excomm. dub. 9. P. Suarez disp. 15. sect. 3. Coninch. disp. 14. dub. 12. num. 121. Filliuc. tract. 13. cap. 6. num. 93. Reginal. lib. 32. num. 98. Bonac. disp. 2. de Cens. quæst. 2. punct. 6. §. 2. à num. 7. ubi citat Henriq. & alios.

947 Fundantur versiculo Gloss. in capit. Cùm desideres de Sent. excomm. ibi: *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse*; has enim numerat causas excusantes à minori excommunicatione. Cum igitur in consilio non parva sæpenumero utilitas, nec levis necessitas insit, concludunt omnes Consiliarium excusari posse ab censura propter utilitatem, vel necessitatem consilii. Neque obstat textus non excipiens Consiliarios, ibi: *Et omnes, qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur*. Respondetur cum Bartol. ibi exprimi illos, quorum consilio scelera perpetrantur, seu qui communicant in crimine criminoso, modo suprà explicato.

948 Rogabis; Quænam utilitas, & necessitas requiratur ad excusandum Consiliarium? Respondet P. Suarez num. 8. Avila 2. part. cap. 6. disp. 11. & communiter, utilitatem debere esse ad animam præcipuè, & necessitatem propriè ad corpus. Quanta verò, aut qualis debeat esse utilitas, & necessitas, dicetur infra: modò circa utilitatem, prout agit Gregor. VII. in cap. Quoniam multos, cap. Inter alia vers. Illud de Sent. excomm. resolvimus primò, Consiliarium sine scrupulo censuræ posse præstare consilium excommunicato non tolerato in ordine ad ea, quæ ad ipsius salutem spiritualem concernunt: sicut concionator potest concionem coram illo habere ad eundem finem. Ita cum Sylvest. verb. Excommunicatio 5. num. 4. Avila suprà, P. Suar. & alii communiter intelligunt Canonem, Quoniam multos.

949 Monent tamen, ut consilium sincerè, & absque dolo ex intentione correctionis cum spe effectûs, five emendæ detur, & non ampliùs. Quia tamen humana voluntas excommunicati libera, & faciliè mutabilis est, non sufficiet qualibet diffidentia correctionis; semper enim affulget aliqua spes correctionis, quæ sufficere videtur ad excusandum Consiliarium à minori excommunicatione. Solum igitur

igitur non excusabitur, quando vano prætextu, vel fraudulentâ simulatione consilii communicat cum excommunicato, deploratâ spe utilitatis ad animam lucrandam.

950 Utrùm verò, dando illud sincerum consilium, intermiscere possit aliqua signa, & verba urbanitatis ad conciliandam benevolentiam excommunicati non tolerati? Item, illum salutare, exhibendo demonstrationem benevolentia? Rursus, si consilium detur in scriptis, ante illud præmittere consuetam salutationem? Negant Sylvest. & Arimil. apud Avilam, docentque loco salutationis ponendum, *Spiritum Consilii*.

951 Verùm P. Suar. Avila, Bonac. nu. 10. cum Soto, Navar. Covar. cap. Alma mater part. 1. §. 1. num. 10. indubitanter affirmant, Fundantur textu expresso in cap. Cum voluntate de Sentent. excomm. ubi conceditur posse interponere aliqua verba, ut consilium magis proficiat, ibi: *Excommunicationis sententiam non incurret, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel alias ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter, (ut apud eum magis proficiat) interponat.*

952 Deinde ratione; nam qui intendit finem, censetur velle, ut applicentur media conducentia ad illum; illæ autem salutationes ex se nullam habent malitiam, & solum sunt malæ, quia prohibitæ; deinde conducent ad finem intentum, nimirum, ad correctionem excommunicati, qui per illas allici potest ad obediendum superiori excommunicanti; ergo non possunt censerī prohibitæ.

953 Ex hac doctrina inferunt Doctores cum Navar. cap. 10. num. 3. Avila, & aliis posse Confessarium audire confessionem excommunicati non tolerati, priusquam illum absolvat ab excommunicatione; excommunicato enim non interdicitur materia Sacramenti, sed forma: immò ulterius; si videat excommunicatum non esse absolvendum propter indispositionem, posse illum admittere ad confessionem, eo, nimirum, fine, ut salutare consilium exhibeat, argumento cap. Quod quidam de Pœnitentiis, & remissionibus, ibi: *Eorum confessionem recipere debes, & eis de criminibus consilium exhibere.* Consentit etiam Filliuc. tract. 13. cap. 6. num. 10.

954 Hanc doctrinam intelligo cum distinctione, nimirum, si excommunicatus indispositus accedat bonâ fide, & per ignorantiam; nam si sciens excommunicationem

tam quoad jus, quàm quoad factum, accedat, ut recipiat Sacramentum pœnitentiæ indispositus, peccat certè in ea confessione, quam ordinat ad Sacramentum, & Confessarius nullo titulo poterit illum audire, cooperando ad peccatum; non enim sunt facienda mala, ut veniant bona. Vide Card. de Lug. de Pœnitent. disput. 16. à numer. 612. Carden. part. 4. Cris. disput. 2. cap. 6. à numer. 425.

955 Resolvimus secundo, quoad necessitatem propriè ad corpus, Consiliarium posse dare consilium circa temporalia necessaria ad corpus, famam, & bona fortunæ. Ita AA. suprâ laudati in cap. Quoniam multos de Sent. excomm. Ratio est; quia in eo capite non prohibetur, sed potius permittitur dare aliquid excommunicato, ibi: *Sed humanitatis causâ dare aliquid voluerit excommunicato, non prohibemus.*

956 Ex quo deducit Filliuc. cum P. Suar. quod si nostrâ operâ, & auxilio egeat, ne patiatur damnum in corpore, fama, & bonis temporalibus, potest subveniri consilio, à medico ad sanitatem reparandam, à viro prudente ad famam conservandam, vel recuperandam, & ab avvocato ad bona defendenda. Dummodò, addit P. Suar. hujusmodi necessitas æstimetur moralis ad melius esse, etsi non tam de lucro captando, quàm de damno vitando ad sustentandam vitam honestè agatur; quod intelligo juxta qualitatem personæ. Sic explicant Auctores Canonem, Quoniam multos; nam si, ut omnes docent, ex benignitate talis Canonis potest excommunicato non tolerato dari elemosyna ad sustentationem vitæ, cur non consilium ad eundem finem?

§. V I I.

*Qualis, & cujus debeat esse utilitas,
& necessitas Consilii ad evitandam
excommunicationem
minorem?*

957 **Q**Uoad primam tituli partem, quandoquidem utilitas, & necessitas, prout idem significant, sufficere possunt ad evitandam excommunicationem minorem, ut indicant clausulæ superscripti versiculi, explicandum modò superest, quid veniat nomine utilitatis, & necessitatis, seu quanta debeat esse hæc utilitas, & necessitas? Quoad utilitatem, quæ, ut diximus,

mus, respicit spiritualia, non videtur dubium sufficere illam, quæ conducit ad propulsandum periculum ruinæ spiritualis, & conservandum statum gratiæ, qualiscumque ea sit, five summa, five grandis, five vulgaris. Quare tota difficultas devolvitur ad necessitatem, quæ de temporalibus præcipue intelligitur.

958 Igitur cum necessitas alia sit extrema, alia gravis, & alia communis, inquiritur; Quanam ex his tribus subintelligatur per clausulam, *Neceſſe*? Sylvest. verbo Excommunicatio 3. part. 5. num. 1. judicat in ea clausula intelligi necessitatem saltem gravem, quatenus requirit talem, quæ obliget ex charitate ad dandam eleemosynam, quod idem videtur applicandum consilio. P. Palaus de Cens. disp. 2. punct. 19. nu. 27. requirit etiam necessitatem gravem.

959 Nihilominus Auctores communiter non consentiunt huic doctrinæ. P. Suarez universaliter dicit necessitatem explicatam per clausulam, *Utile*, esse ad melius esse, & per clausulam, *Neceſſe*, exprimi necessitatem simpliciter, dummodo sit moralis quædam necessitas; hæc autem judicio Filliuc. nu. 132. satis est, quod sit communis, qualem habet pauper ad petendam eleemosynam pro comoda sustentatione vitæ, & ad quam sublevandam tenemur ex consilio tantum, ut inquit Bonac. supra punct. 6. §. 2. num. 57.

960 Unde quoties occurreret hæc necessitas, excusabit Consiliarium ab incurſu excommunicationis minoris, tam in spiritualibus per ordinem ad animam reconciliandam cum Deo, & Ecclesia per exhortationem Prælati, Confessoris, & Doctoris, quam in temporalibus per ordinem ad corpus, & vitam honestè sustentandam, consilio medici pro medicina ad sanitatem, advocati pro tuendis bonis fortunæ, famæ, & honoris. Ita cum Navar. Henriq. P. Suar. Filliuc. Avil. Leand. supra disp. 15. quæst. 12.

961 Unde consequenter judicant causam sufficientem ad excusandum à censura damnum grave, quod sine consilio dato, vel accepto ab excommunicato vitari non potest, argumento cap. Si verè de Sent. excommunicationis. Ita Cajet. verb. Excommunicatio circa finem §. Circa tertium, Sylvest. verbo Excommunicatio 3. num. 4. Covar. cap. Alma mater part. 1. §. 1. num. 8. Henriq. quos sequitur P. Avila 2. par. cap. 6. disp. 12. ad finem, Bonac. supra num. 63.

962 Judicant etiam causam sufficientem,

quando consilium est ad pacem inter alios conciliandam, & scandalum tollendum; nam hæc pertinent ad præceptum charitatis, quod in concursu cum præcepto positivo vitandi excommunicatum præferendum est, & à fortiori quando vergit in bonum commune conservandum, & malum vitandum. Idem judicant, quando consilium extorquetur per metum gravem à medico, vel avvocato &c. quia tunc urget gravis necessitas, cui prævalere non solet præceptum humanum juxta commune Doctorum.

963 Hæc dicta sint regulariter, & jure ordinario; nam si ex causa Ecclesia, vel Prælati hanc etiam communicationem prohibeat, ut contra Coninch. disp. 13. dub. 12. n. 133. tenent Ugolin. tabula 2. cap. 23. §. 11. Sayr. lib. 2. cap. 14. à numer. 34. & citati ex cap. Constitutionem de Sent. excomm. in 6. eò quod si potest excommunicatum in exilium mittere, in quo privetur hac communi consolatione, cur id non poterit prohibere? Tunc certè dubium esse potest, an liceat excommunicato præstare consilium, præcipue si petatur? Ratio dubitandi est; quia exigere consilium videtur medium à jure naturali concessum; & Authores conveniunt Prælatum non posse prohibere communicationem in his, quæ sunt de jure naturali: sed prohiberet, imponendo illi præceptum, ne peteret, vel Consiliario, ne petenti daret, & impediret medium excommunicato, jure naturali concessum; ergo. Nihilominus Doctores sine ulla distinctione resolvunt, positâ illâ prohibitionem, non licere communicare cum excommunicato, nullâ factâ exceptione consilii, de quo expressè agunt; nisi dicatur excepisse per generalem exceptionem eorum, quæ jure naturali conceduntur.

964 Quoad secundam tituli partem, cujus, nimirum, debeat esse illa utilitas, & necessitas sufficiens ad excusandum consilium à minore excommunicatione? Conveniunt omnes posse esse utriusque, tam excommunicati, quam non excommunicati, adhibitis nonnullis conditionibus. Quare resolvunt posse Consiliarium non excommunicatum, positâ utilitate, vel necessitate excommunicati vitandi, conferre illi consilium circa omnia, quæ supra expendimus; & è contrâ non excommunicatum, positâ suâ ipsius, vel alterius utilitate, & necessitate, petere, & accipere pro se, vel pro altero consilium à Consiliario excommunicato vitando.

965 Ratio primæ partis infertur ex supradictis

dictis ex cap. Quoniam multos de Sent. excomm. Secundę partis constat etiam ex cap. Cū desideres, eodem titulo. Advertunt tamen AA. non excommunicatum solum posse petere, & accipere consilium ab excommunicato Consiliario, quando æquē commodum ab alio Consiliario non excommunicato habere non potest. Ita P. Suar. sup. num. 9. Leand. tom. 4. tract. 2. disp. 15. quæst. 12. Quod verò Consiliarius excommunicatus possit licitè dare illud consilium petenti, liquet; quia si non posset, frustra concederetur non excommunicato facultas ad illud petendum ab excommunicato.

966 Quæres; Utrū ad præstandum illud consilium tam à Consiliario excommunicato non tolerato, non excommunicato, quā à Consiliario non excommunicato, excommunicato non tolerato requiratur aliqua petitio, & provocatio ex parte consulti, sive excommunicati, sive non excommunicati? Respondeo primò, Consiliarium non excommunicatum, cognitā tantū utilitate, & necessitate spirituali, vel corporali, & nullā præviā petitione excommunicati posse præstare consilium. Constat ex supradictis, & cap. Quoniam multos. Infertur deinde ex cap. Responso nostro de Sent. excomm. ex quo licitum est habere concionem ad excommunicatum, eumque ad illam provocare; ergo similiter de consilio dicendum.

967 Quoad Consiliarium excommunicatum non toleratum ad non excommunicatum videtur specialis aliqua difficultas. Ratio est; quia per Concilium Constantiense in Extravaganti, Ad evitanda, nihil favoris propriè conceditur excommunicatis non toleratis, sed solum ex consequenti, quatenus conceditur aliis fidelibus posse in aliquibus communicare cum illis; ergo nisi ab aliis provocentur, non poterunt illis etiam consilium præstare. Verū hæc absolutè prolata, prout in aliquibus invenio, nimis dura videntur, non solum respectu excommunicati, sed etiam respectu non excommunicati.

968 Ratio est; quia excommunicatio Consiliarii non est lata in nocumentum non excommunicati, neque est contra leges, & consilia charitatis, ac misericordiæ; si autem, positā necessitate, non sit alius, qui consulat, v. g. si, positā infirmitate, non sit alius medicus, qui consulat remedium, & excommunicatus, qui consulere potest, non valeat licitè occurrere sine petitione, certè excommunicatio erit in præjudicium infirmi

non excommunicati, & contra leges charitatis. Deinde, ut optimè discurret P. Suarez suprà sect. 4. num. 9. Ecclesia non intendit ita graviter punire excommunicatum, ut fame pereat, si, nimirum, aliis exponere non possit necessitatem, quam patitur, nisi interrogetur prius à non excommunicato; neque, inquit, fortasse in eo sensu esset justa sententia; ergo similiter erit dicendum de consilio petendo, vel præstando, & certè in præstando consilio, cujus utilitas, & necessitas, ut suppono, sit non excommunicati, ratione cujus directè conceditur illa communicatio, nullus superest locus scrupulo.

969 Quare respondeo secundò, positā utilitate, & necessitate consilii, posse licitè Consiliarium excommunicatum, nullā præviā petitione non excommunicati, præbere illi consilium utile, & necessarium, sicut ab illo potest sibi petere, quando non est alius, qui æquē benè consulere possit, quemadmodum potest dare eleemosynam non petenti &c. Ita intelligo, seu colligo ex P. Suarez suprà num. 11. Palao tom. 5. de Cens. disp. 2. punct. 19. nu. 27. Avila part. 2. cap. 6. disp. 11. dub. 4. Conclus. 2. Unde ad extravag. Ad evitanda, respondeo cum iisdem AA. huiusmodi actiones, quas concedimus etiam excommunicato vitando, esse quasi ex lege naturali exceptas à lege censuræ ad bonum communicantium; at in Extravag. esse quasi privilegium concessum non excommunicato, sed aliis tantum.

970 Extra suprà numeratos casus utilitatis, & necessitatis explicatæ Consiliarius incurreret excommunicationem minorem, toties quoties communicaverit cum excommunicato non tolerato, interjectā tamen sufficiente interruptione, quæ sufficiens sit ad distinguendas transgressiones præcepti; nam sine illa per continuationem ejusdem communicationis, etiam cum pluribus, censetur una tantum transgressio, & proinde unam tantum incurreret excommunicationem minorem.

971 P. Suarez disp. 5. sect. 3. num. 4. & cum eo citati AA. excusat à pluribus excommunicationibus, qui per horam continuavit communicationem cum excommunicato non tolerato, & Leand. suprà extendit ad integrum diem. Idem dicunt de eo, qui eodem tempore communicat cum pluribus excommunicatis: & idem videtur consequenter judicandum de eo, qui eodem tempore successivè plura consilia diversa præstat excommu-

nicato; quamvis huic doctrinæ videatur non consentire Navar. Manual. lib. 4. cap. 6. n. 18. quatenus docet eum, qui eadem pugnâ, & intentione projecit contumelias diversæ rationis, v. g. compellendo furem, adulterum &c. committere diversa peccata: quam doctrinam non rejicit Laym. tract. 3. de Peccat. cap. 3. num. 5. Sed de hoc iterum infra.

§. VII I.

De aliis excommunicationibus contentis in Decretalibus contra Consiliarium.

972 **I**N Decretalibus nulla alia est excommunicatio, quæ clarè comprehendat Consiliarium; verum quidem est, quod in uno, aut altero Canone videatur comprehensus ex vi terminorum, quibus fertur. V. g. in cap. 1. de Schismaticis fertur excommunicatio contra eos, qui contravenerint ordinationibus Pontificis annullantibus beneficia, & dignitates, alienationes &c. facta per schismaticos, Octavianum, & Guidonem; contraventio autem fieri potest per consilium. Verum neque in eo Canone, neque in Auctoribus circa illum fit mentio Consilarii. Deinde hæc excommunicatio lata est in Lateranensi sub Alexandro III. & videtur restricta ad illas determinatas personas temporis hæresiarchæ, Octaviani, & Guidonis, proindeque jam non vigere.

973 Nihilominus Castropalaus de Cens. disp. 3. punct. 32. num. 6. docet ibi conditum esse jus commune, & perpetuum contra eos, qui verbis, & factis conantur Ordinationes à schismaticis receptas exercere, & in illis ministrare: idem colligo ex P. Suarez disp. 23. sect. 3. nu. 1. & Filliuc. tract. 14. cap. 3. num. 44. Sed quia hæc excommunicatio videtur coincidere cum alia ejusdem materiæ in Bulla Cœnæ, ibi videri poterit, quidquid hîc desiderari potest.

974 Alia excommunicatio poterat adduci ex cap. Sicut dignum, de Homicidio; in quo cap. agitur de pœnitentiis in absolutione imponendis illis, qui animum Regis Angliæ suggestionibus inflammârunt, vel consiliis induxerunt ad occisionem Sancti Episcopi Thomæ Cantuariensis. Sed manifestè patet hanc censuram fuisse contra determinatos Consiliarios, & non generalem. Quare prætermisissis aliis Decretalium libris, in Sexto libro immorandum est.

§. I X.

De excommunicationibus in Sexto Decretalium contra Consiliarium.

975 **I**N libro sexto Decretalium aliquæ sunt excommunicationes contra Consiliarium, quarum nonnullæ sunt reservatæ Pontifici, id quod in explicatione uniuscujusque advertere curabimus, ut usquemodò præstitimus. Prima excommunicatio est in cap. Fundamenta, de Electione in 6. contra eos, qui nominationi, electioni, & assumptioni Senatoris, Capitanei, Patritii, aut Rectoris Urbis Romanæ assentiunt sine licentia Sedis Apostolicæ, ibi: *Aut nominatis, electis, vel assumptis auxilium, consilium, vel favorem publicè, vel occultè, cujuscunque dignitatis, vel præminentiae, aut statûs extiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant.* Quæ excommunicatio ipso facto incurrebatur, & ejus absolutio Papæ reservata erat. Hujus excommunicationis usus hodie aut nullus, aut rarus est; cum modò Senatoris, Capitanei &c. electio fiat ab ipso Summo Pontifice, atque ideo, cessante causâ, videtur cessasse excommunicatio, sive pœna. Ita cum Navar. cap. 2. num. 95. Filliuc. tract. 15. cap. 3. num. 59.

976 Secunda excommunicatio est in cap. Clericis, de Immunitate Ecclesiarum in 6. in quo excommunicatur consilium datum Imperatori, Regi, vel aliis ad exigendum tributum aliquod ab Ecclesiasticis, vel eorum bona, & Ecclesiarum, apud ipsas deposita occupanda, arrestanda, ibi: *Qui scienter dederint in prædictis auxilium, consilium, vel favorem publicè, vel occultè, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant.* Hæc excommunicatio in eodem Canone incurritur ipso facto, & reservatur Pontifici. Nota tamen, quod licet eadem censura extendatur ad Ecclesiasticos solventes tributa, vel per modum donationis concurrentes ad similia, nihilominus quoad hanc partem revocatur in cap. Adversus, de Immunitate Ecclesiarum, & Clemen. Quoniam, eodem titulo. Igitur diligenter, & cautè procedere debent Consilarii Principum in imponendis oneribus Ecclesiasticis. De hoc tamen iterum in Bulla Cœnæ.

977 Tertia excommunicatio est in capit. Felicis de Pœnis, in quo excommunicatur ipso facto excommunicatione reservatâ Pontifici

tifici consilium datum ad insequendum hostiliter, percutiendum, vel capiendum Cardinalem. Hæc censura licet quoad multa contineatur in cap. Si quis suadente Diabolo 17. quæst. 4. & in Bulla Cœnæ, Canone 11. attamen quoad primam clausulam insequendi Cardinalem hic primò prohibetur sub excommunicatione, & multis horribilibus pœnis, ut cum aliis notavit Filliuc. sup. à nu. 67. & Palaus punct. 35. numer. 3. Dian. 5. part. tract. 2. Resol. 8. cum P. Suar. disp. 22. sect. 3. num. 12.

978 Adverte in hoc cap. bis excommunicari Consiliarium, semel propter consilium ad supradicta, ibi: *Vel factum actum habuerit, vel consilium dederit*. Et iterum quando agitur de civitatibus præter Romanam, quæ supradictum delinquentem defenderint &c. hic enim dicitur: *In his consilium, vel auxilium dederit, aut favorem &c.* Unde videntur duæ excommunicationes pro diversis consiliis: nimirum, datum delinquenti ad facinus, & datum ad defensionem in civitate, præsertim cum secundum puniatur diversâ pœnâ, & interdicti ejusdem civitatis. Verum quidem est, quòd secundum consilium respicit, ac supponitur datum à civitate.

979 Utrùm verò si consilium sit ad solùm insequendum hostiliter Cardinalem, & non ad percutiendum, vel capiendum illum, sufficiat ad incurrendam censuram, & pœnas hujus Canonis? Respondeo affirmativè; quia censura imponitur qualicumque ex illis tribus actionibus, ibi: *Ex insecutione prædicta, sicut ex iniectione manuum violenta ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat*. Unde secutâ solùm insecutione, ut effectu consilii, quamvis ad percussione, & captionem Cardinalis non perveniat consultus, tam ipse, quàm Consiliarius hanc excommunicationem, & illi adjunctas pœnas incurrit. In quo, ut advertit P. Suar. suprà, differt à censura cap. Si quis suadente Diabolo; nam ibi sola nuda insecutio clerici sine alio effectu violentæ manuum iniectionis non sufficit ad incurrendam censuram tam ab exequente, quàm à Consulente. Illud præterea advertit laudatus Doctor, diligenter attendendum, quænam actio per consilium sit inculcata; nam si consulatur una, v. g. ut capiat, & consultus non capiat, sed percutiat, putat non sufficere, ut Consiliarius incurrat; sicut & mandans, de quo ille loquitur.

980 An verò insecutio illa debeat esse physica per motum corporalem, vel sufficiat moralis per injurias, calumnias, & falsa testimonia? P. Suarez dicit sermonem in præsentis Canone esse de physica. Ita Albanus de Cardinalibus quæst. 42. pun. 7. Covar. lib. 1. Variar. cap. 11. num. 5. Zetheus de Republic. Christ. tit. 3. de Cardin. num. 9. privileg. 3. Alterius de Cens. tom. 1. lib. 5. disp. 12. cap. 4. quæst. 2. Nald. in Summ. verbo Bulla Cœnæ num. 45. Aliqui tamen, ut Ananias in cap. 1. de Maledictis column. 4. Felin. in cap. Non dubium de Sent. excommunicationis num. 5. Manfred. tract. de Cardinal. Decis. 201. Jacobatius de Consil. lib. 1. colum. 1. tit. B. fol. 39. tenent contrarium. Ratio est; quia insecutio potest habere illum duplicem sensum. Deinde præsens Constitutio est favorabilis Cardinalibus; ergo extenditur ad insecutionem moralem. Verùm à communi sententia devian- dum non est, præsertim in pœnalibus, qualis est præsens Constitutio. Unde solum consilium ad insecutionem physicam incurreret prædictam censuram, & pœnas, quas Diana suprà dicit imponendas esse simpliciter Consiliario à iudice pro qualitate culpæ.

981 Quarta excommunicatio ipso facto, sed non reservata Pontifici, eruitur ex cap. Indemnitatibus §. Postremo de Election. in 6. in quo excommunicantur illi, qui vocati, ut intersint electionibus monialium, ab his prorsus non abstinere, *Per quæ inter eas super faciendis ipsis electionibus oriri possit discordia, vel exorta nutriri*; eò quòd infideliter agunt, & prævaricantur in officio, ad quod vocantur. Consilium primum locum obtinet inter ea, ex quibus oriri possit discordia, ut expressè inculcat P. Suar. disp. 23. sect. 4. nu. 8. ad hoc namque vocari solent aliqui ad assistendum hujusmodi electionibus monialium, ut consilio suo eas dirigant. Quare prædicta excommunicatio non potest non comprehendere Consiliarium.

982 Excipiunt AA. cum P. Suarez illos, qui interessent electionibus, non vocati ad dirigendum, sed ibi assistentes alio titulo, v. g. ad promovendam electionem alicujus particularis; si ii consilio suo turbarent electionem, non incurrerent excommunicationem, quamvis gravius fortasse delinquerent, ex ea ratione; quia textus est pœnalis, & solum comprehendit vocatos, quales non sunt prædicti. Secus dicunt de superioribus, qui ex officio assistunt hujusmodi electionibus, & de delegatis ab ipsis ad assistendum; hi nam-

que verè sunt à monialibus vocati ex officio, & regula.

983 Angelus verbo Excommunicatio 7. Caf. 16. extendit hanc excommunicationem ad congregationes fœminarum, quæ propriè Religiofæ non sunt, sed vivunt in communi, & suas electiones faciunt; illum sequitur Sylvest. Excommunicatio 9. num. 42. citans Geminianum. Non illis assentitur P. Suar. disput. 23. sect. 4. num. 9. illum sequitur Filliuc. tract. 14. cap. 4. nu. 57. Bonac. tom. 3. de Cens. disp. 2. quæst. 2. part. 5. num. 3. ex eo titulo; quia prædictæ fœminæ non sunt moniales, & in materia pœnali non est facienda extensio. Hæc sententia ex auctoritate videtur probabilis; sed re verà contraria, ni fallor, videtur conformior textui, ibi: *Sed etiam in illis, idest, monasteriis, ubi sunt, juxta quarundam provinciarum consuetudinem mulieres, quæ nec propriis renuntiant, nec Professionem faciunt regularem, sed vivunt, ut in secularibus Ecclesiis Canonici seculares, volumus per omnia observari.* Nisi dicatur hæc verba referri ad ordinem faciendæ electionis, & non ad pœnas impositas perturbatoribus.

984 Quinta excommunicatio, non reservata Pontifici, potest esse in cap. Mulieres, quas vagari 2. de Judiciis in 6. in quo cap. excommunicatur ipso facto fictor, aut fraudator, qui fictione aliquâ judicem inducit ad accedendum ad domū mulieris pro illius testimonio accipiendo; hic enim posito accessu judicis ad domum mulieris vi fictionis, sive consilii, & fraudis incurrit ipso facto censuram. Et licet hæc censura non sit contra Consiliarium; quia tamen hic potest fictione, aut fraude aliquâ inducere judicem, eodem modo illam incurrit, sicut ipse judex, & mulier illam incurrunt, si casum fingant, ut cum P. Suarez sup. num. 14. tenet Filliuc. cap. 4. quæst. 8. nu. 60. Bonac. sup. punct. 36. à num. 5. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 33. à num. 8. Additur, quod eodem modo incurritur censura, sive idem sit inventor casus, & executor, sive unus sit inventor, & alius executor; ambo enim probabiliter illam incurrunt, posito accessu judicis ad domum fœminæ; quia sola inventio sine executione non sufficit ad contrahendam censuram.

985 Sexta excommunicatio, non reservata, fertur in cap. Quoniam de Immunitate Ecclesiarum in 6. quâ excommunicantur ipso facto, qui consilio impediunt partes, vel unam, vel ambas, volentes litigare in causa, quæ de jure, vel de consuetudine ad fo-

rum Ecclesiasticum pertinet, vel litteras Apostolicas volunt impetrare, ut coram judice Ecclesiastico, vel delegato agitur causa. De hac excommunicatione agitur etiam in Bulla Cœnæ claus. 13. & 14. & ideo ibi latiùs explicandam juxta mentem Auctorum reservamus. Etiam in cap. Quicumque de Hæreticis in 6. est excommunicatio contra receptores, defensores, & fautores hæreticorum, quæ licet non loquatur de Consulentibus expressè, trahi tamen poterat in dubium, Utrùm ad illos extendatur? Sed de hoc commodiùs in Bulla Cœnæ.

986 Septima excommunicatio non reservata ex vi Canonis est in cap. Ut inquisitionis de Hæreticis in 6. ubi fertur contra eos, qui scienter consilio suo favent transgressoribus contra ea, quæ in hoc capite præcipiuntur. Præcipitur enim Dominis, Gubernatoribus, Judicibus, eorumque Officialibus, ut pareant Inquisitoribus, & ab eis requisiti diligenter attendant ad capturam fautorum, defensorum, & receptatorum hæreticorum, idque sine mora, & condemnatos de hæresi ab Inquisitoribus, ipsorumque jurisdictioni commissos, postpositâ omni appellatione, puniant. Item, ne de hoc crimine cognoscant, aut detentos in carcere per Inquisitores liberent, nec executionem sibi demandatam ab Inquisitoribus, vel Diœcesanis implere detrectent, nec illorum judicium, sententiam, & processum directè, vel indirectè præsumant impedire. Denique excommunicat ipso facto eos, *Qui de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus, seu ballucis contra prædicta fecerit.* Item, *qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel favorem, excommunicatione se noverit percussum, quam si per annum animo sustinuerit pervicaci, ex tunc velut hæreticus condemnatur.*

987 Dixi, non reservata vi cap. Ut Inquisitionis; nam, ut benè advertit Cajetanus, cavendum est, ne prædicti transgressores, dum resistunt Inquisitoribus, fautores fiant hæreticorum, & proinde incurrant casum Bullæ Cœnæ, & per consequens excommunicationem reservatam. Sylvest. Excommunicatio 9. Caf. 28. num. 58. excusat ab hac censura temporalem potestatem, quando non animo, & intentione impediendi officium Inquisitionis se opponit, sed odio, & inimicitia, vel livore ministri particularis Inquisitionis hoc facit. Ratio illi est; quia cum hæc prohibitio ordinetur ad defendendum

dum Officium Inquisitionis, debet intelligi, & habere effectum, quando impedimentum Officii oritur ex intentione illud impediendi, & non ex alia. Sylvestrum sequuntur Angelus verbo Excommunicatio 7. Cas. 25. Sayr. lib. 3. cap. 34. num. 18. vers. quarto, & probabile existimat Tolet. infra num. 21. qui Auctores consequenter ex eodem titulo excusabunt Consiliarium operantem ex eodem motivo.

988 Verùm P. Suar. suprà num. 44. quem sequitur Bonac. sup. disp. 2. quæst. 10. pun. 8. num. 10. Palaus suprà punct. 33. num. 16. fine, non approbat doctrinam Sylvestri ex solido fundamento, eruto ex eodem capit. Ut Inquisitionis; nam excommunicatio fertur contra impediētes Officium Inquisitorum, & Diœcesanorum, sive fiat ex hac, sive ex illa intentione, & motivo; ex quocumque enim fiat, semper impedit, & ponit materiam prohibitam. Deinde, si fiat ex odio personæ particularis indirectè impedit Officium Inquisitionis; hoc autem expresse prohibetur in eo capite: ergo.

989 Sed quid dicendum; Quando est controversia inter Inquisitores, & Diœcesanos, seu contraria præcipiunt? Poterit ne tunc præstari consilium contra aliquam partem sine incurſu excommunicationis? Respondeo optimum tunc temporis consilium esse dicere, ut supersedeant, donec Pontifex decidat; quia nulla est major ratio obediendi potius uni, quàm alteri parti, quando agitur de re tanti momenti, & vita hominis fortasse innocentis. Ita Navar. & Cajet. quos citat, & sequitur P. Suarez, Filliuc. tract. 14. cap. 9. quæst. 3. num. 159. loquendo de impediētib. Addunt tamen, nisi constaret de declaratione Summi Pontificis, munus procedendi contra hæreticos pertinere præcipuè ad Inquisitores.

990 Denique docet Bonac. suprà num. 11. consilium hîc esse actionem accessoriam, & consequenter ad incurrendam censuram non sufficere, ut solum detur, nisi etiam ponatur actio, & executio consilii: de qua doctrina nos suprà, ubi distinximus, quando consilium accessoriè, & quando principaliter prohibeatur in censura; juxta quam doctrinam excommunicatio lata in Canone præſenti contra consilium, vel auxilium videtur accessoriè, & non nisi secuto effectu, incurrî à Consiliario. Sed de hoc iterum in Bulla Cœnæ.

991 Sequebatur excommunicatio in ca-

pit. 1. de Homicidio in 6. lata contra mandantes per assassinos occidere hominem; quæ excommunicatio comprehendit etiam, *Qui per Assassinos interfici fecerit, aut eos receperit, vel defenderit*: quibus verbis alicui videri poterit includi Consiliarium; consilio enim potest facere interfici. Sed probabilius nullo modo in hoc Canone includitur Consiliarius, quidquid sit de illius peccato, & pœna irregularitatis; nam verbum, *Fecerit*, & *Defenderit*, in odiosis sumi debet in rigoroso, & physico sensu, prout suprà explicavimus.

SECTIO SECUNDA.

De Excommunicationibus contra Consiliarium in libris Clementinarum, & Extravagantium.

IN Clementinis, & Extravagantibus aliqua sunt excommunicationes, quæ expresse comprehendunt Consiliarium, aliqua verò, quæ licet illum expresse non feriant, ratione tamen materiæ, & terminorum, quibus feruntur, aperte videntur comprehendere: de quibus, ut suprà, aliquid dabimus. Et in primis sit in Clementinis

§. I.

De excommunicationibus contra Consiliarium in Clementinis.

992 **P**Rima excommunicatio, reservata Pontifici, est in Clem. Si quis suadente de Pœnis, quæ fertur contra eos, *qui quemvis Pontificem injuriosè, vel temerè percusserit, aut ceperit, seu banniverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis nomine suo*, ut explicat Gloss. *Rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit*. De hac tamen excommunicatione, cum agendum sit latius infra in undecima Bullæ Cœnæ, nihil hîc tractandum duximus.

993 Secunda excommunicatio ipso facto, & reservata Pontifici, contra Consiliarium est in Clem. Cupientes §. Sanè adversus Religiosos, & clericos seculares, qui aliquem ad vovendum, jurandum, vel fide interpositâ, aut aliàs promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel

jam

jam electam ulterius immutent. Hæc censura confirmat jam latam in cap. Animarum periculis de Sepulturis in 6. in quo capite iisdem Religiosis, & clericis sæcularibus interdicitur, sed non sub censura, quæ in hac Clem. superadditur cum reservatione ad Summum Pontificem.

994 Cum igitur consilium, ut diximus, sit potissima, & potentissima inductio, negari non potest, quod subiaceat huic excommunicationi, qui consilio suo aliquem induxerit ad supradicta, dummodò sit Religiosus, vel clericus sæcularis. Nomine Religiosi venit utriusque sexus Professus, non verò Novitii; quia re ipsa tales non censentur quoad odiosa. Nomine clerici sæcularis venit etiam initiatus Minoribus, & Tonsurâ; quia re ipsa est clericus.

995 Quare sæcularis, neque Religiosus, neque clericus non incurreret hanc excommunicationem, immò neque clericus, qui Parochus inducti sit; nam hæc excommunicatio lata est in favorem Parochorum, & retorqueri non debet in ipsius pœnam, leg. Quod favore Cod. de Legib. Regula, Quod ob gratiam de Regul. jur. in 6. Unde si Parochus inducat ad eligendam sepulturam in propria, sive in aliena Ecclesia, non incurreret excommunicationem; nam si inducat ad sepulturam in sua propria, nemini præjudicat, cum hoc aliàs de jure sibi debitum sit: si verò inducat ad sepulturam in aliena, cedit jure suo, & forsân emolumento. Dixi advertenter, Parochus inducti; nam respectu alterius, cujus Parochus non sit, perinde se habet, sicut alii clerici sæculares, qui inducerent ad sepulturam in propria Ecclesia, & per consequens incurreret censuram hujus Canonis.

996 Adverte tamen cum laudatis Doctoribus, ad incurrendam hanc censuram non sufficere solam inductionem ad eligendam sepulturam &c. sed necessariam esse inductionem ad votum, juramentum, interpositionem fidei, & promissionem electionis, vel mutationis sepulturæ &c. quæ omnia pariunt obligationem, ut notavit Bonac. tom. 3. disput. 2. quæst. 5. punct. 4. num. 2. cum Paludan. Sayr. lib. 5. cap. 12. nu. 9. P. Suar. sup. disp. 22. sect. 4. num. 5. Filliuc. tract. 15. cap. 7. quæst. 3. num. 170. Quare si inducat ad solum propositum, & voluntatem etiam efficacem electionis, vel mutationis sine voto &c. & sequatur effectus, non incurreret excommunicationem.

997 Utrum verò illam incurrat, si inducat ad votum, juramentum &c. electionis, vel mutationis sepulturæ, & postea non sequatur effectus, sive electio sepulturæ; quia v. gr. inductus mutavit voluntatem? Respondeo affirmativè; nam, ut optimè docet Filliuc. sup. num. 171. cum Anton. Angel. Navar. & aliis, textus non prohibet inductionem ad effectum electionis, sed inductionem ad obligationem electionis; obligatio autem ponitur, etiamsi re ipsa postea ex aliquo titulo non sequatur electio in propria Ecclesia. Ita etiam Bonac. Palaus 6. par. disp. 3. pun. 25. num. 22.

998 Major difficultas est: Quando induxit ad votum, juramentum &c. at inductus noluit vovere, jurare &c. an inducens in eo casu incurrat excommunicationem? Navar. & Angelus apud P. Suar. respondent negativè. Ratio illis est; quia pœna est stricti juris, & requirit effectum. Deinde; quia excommunicatio contra Consulentes non incurritur, nisi secuto effectum; hic autem non est secutus effectus inductionis; quia non est positum votum, juramentum &c. ex parte inducti; ergo non incurrit excommunicationem.

999 Nihilominus P. Suar. num. 26. valde dubiam judicat hanc resolutionem, & meritò. Fundamentum dubii est; quia licet acceptatissima ab omnibus regula sit, de qua nos supra, Consiliarium non incurrere excommunicationem latam, etiam contra Consulentes, nisi secuto effectum sui consilii: hoc solum est verum, quando Consiliarius solum indirectè, & accessorie excommunicatur, quatenus, scilicet, consilium est, veluti via ad actionem, quæ sola directè excommunicatur.

1000 In præsentem autem Canone non ita est: nam hic non excommunicatur directè electio, vel mutatio sepulturæ; siquidem unicuique licitum est eligere sepulturam, immò etiam juxta Anton. vovere, jurare, & promittere electionem sepulturæ voluntarie licitum est. Adde, quod vovere, jurare, promittere &c. sepulturæ electionem ex inductione meri sæcularis non est prohibitum; ergo directè non excommunicatur electio, etiam per votum, & juramentum &c. facta; sed non apparet aliud, quod directè excommunicetur; ergo sola inductio directè excommunicatur, ac proinde sive inductus voveat, juret &c. sive non, inducens, seu Consiliarius incurreret excommunicationem, utpote

utpote qui jam posuit materiam directè excommunicatam. Denique Clement. excommunicat transgressores legis latæ in cap. Animarum periculis de Sepulturis in 6. quæ lex prohibet, ne quis Religiosus, vel clericus sæcularis inducat ad vovendam, jurandam &c. electionem sepulturæ in propria Ecclesia; sed hanc legem plenè transgreditur, qui inducit ad vovendum, jurandum &c. sive inductus voveat, juret &c. sive non; ergo incurrit excommunicationem.

1001 Hæc fundamenta P. Suar. juxta mea, multorumque principia videntur reddere intrinsecè probabiliorem hanc partem, & sine dubio securiorem, oppositam verò scrupulosam; verumtamen judicio ipsiusmet Auctoris, quia in materia per se odiosa restrictio per se favorabilis est, præsertim quando pro illa militat auctoritas gravissimorum Auctorum, qui auctoritate extrinseca illam promonent; ideo admitti utcumque potest sententia Navar. quem sequitur Palaus de Cens. disp. 3. punct. 26. num. 22.

1002 Quare ad illam ulteriùs muniendam responderi poterit ad fundamentum P. Suar. quòd inductio prohibita in Clementina, quæ est lex poenalis, debet esse perfecta, & consummata; non censetur vero consummata, & perfecta, nisi per effectum inducendi, ita ut alius sit inductus, sicut occisio non censetur consummata, nisi alius sit occisus. Denique adverte ad incurrendam hanc censuram, ut exprimitur in textu, requiri, ut violator sit temerarius, hoc est, quòd habeat scientiam legis, & censuræ, sine qua non intelligitur temerarius. Unde si operetur per ignorantiam non affectatam legis, & censuræ, non illam incurret.

1003 Tertia excommunicatio, non reservata, est in Clementina Cum de quibusdam mulieribus, in qua excommunicantur ipso facto Religiosi, qui fœminas profitentes statum Beguinarum consilio suo promovent. Sed quia, ut dicit P. Suarez, hæc ad usum nihil inservit, eò quòd status ille fœminarum modò non datur; ideo intactam relinquamus. Neque sub illo statu comprehenditur status fœminarum, quæ modò dantur, v.g. Tertiariarum Sancti Francisci, & aliarum fœminarum, quæ cum voto continentiae in domibus suis Divino servitio dicantur.

1004 Quarta excommunicatio fertur in Clement. Unica de Usuris adversus officiales communitatum, inter quos numerat Consiliarios, ibi: *Judices, Consilarii, & alii*

quivis officiales quarumcumque communitatum, qui præsumpserint facere, scribere, vel dictare statuta præcipientia, ut solvantur usurae, vel impediencia, ut non repetantur; vel etiam qui præsumpserint scienter judicare, quòd soluta, cum repetantur, non restituantur plenè, & liberè. Quatuor, seu, ut numerat Bonac. infra, sex actiones prohibentur: prima facere statuta: secunda scribere illa: tertia dictare eadem: quarta judicare, ut solvantur, vel soluta ne restituantur plenè, & liberè, cum repetantur ab usurariis. Ex his omnibus prima videtur posse magis competere specialiter Consiliario; nam reliquæ, cum sint valdè transcendentes, eodem modo illum, atque alios comprehendunt.

1005 Ut tamen Consiliarius subjaceat excommunicationi, debet consulere, & ferre suum suffragium cum præsumptione, ut requiritur per verbum, *præsumpserint*, ad quam præsumptionem supponitur scientia. Unde quolibet intercedente ignorantia juris, aut facti, non affectata, vel cum ingenti temeritate, excusabit actionem ab excommunicatione. Dixi, actionem; nam de omissione dicam infra. Quia tamen textus loquitur de officialibus quarumcumque communitatum, unum circa hanc clausulam inquirere possumus;

1006 Utrùm officiales, seu Consilarii communitatis sub Rege, & Principe concurrentes consilio ad illa statuta facienda, incurrant hanc excommunicationem? Negative respondet Castropalaus de Censur. disput. 3. punct. 34. num. 10. Ratio est; quia hæc censura fertur adversus Rectores, & Gubernatores communitatis, ac officiales ab illis constitutos, supponitque communitatem gubernare, & habere in se jurisdictionem ad constituendos prædictos officiales: quod verum non est, quando communitas gubernatur à Principe; nam cum à principio communitas totam suam potestatem transfuderit in Principem, & se omnino ab illa exuerit, ita ut Principes independentes à communitate gubernent, Ministri, & officiales constituti à Principe dici non possunt officiales communitatis, sed potius supra communitatem; siquidem communitas non gubernat, sed gubernatur: ergo neque Princeps, neque ejus officiales concurrentes ad illa statuta facienda, comprehenduntur in censura hujus Clementinæ. Ita etiam Bonac. supra citatus. Joann. Andr. in titulo hujus Clement.

1007 Oppositum dicit probabilis, & tutius

tius in praxi Bonac. tom. 3. de Cens. disp. 2. quæst. 10. punct. 15. num. 15. pro hac parte adducens P. Salas tractat. de Usur. dub. 47. num. 12. quo in loco Salas nihil dicit de hac quæstione, ut etiam notavit Palaus sup. Fundamentum hujus sententiæ est; quia Princeps totam potestatem habet à communitate; ergo ipse, & officiales ab eo constituti optimè dici possunt officiales communitatis, & consequenter incurrant excommunicationem.

1008 Responderi tamen posset ab AA. primæ sententiæ, distinguendo antecedens: potestatem habet à communitate privativè, ita ut nihil remaneat actualiter in communitate, concedo: aliter, nego antecedens. Itaque cum potestas communitatis tota translata sit in Principem, quin communitas aliquid sibi reservaverit, ut supponimus, non potest constituere officiales, neque proinde isti dici ab illa constituti, ut dicantur officiales communitatis, qui in Clementina excommunicantur.

1009 Quinta excommunicatio ipso facto, sed non reservata Pontifici, est in Clementina Cupientes de Pœnis adversus Religiosos, etiam non Mendicantes: ubi excommunicatio Religiosis omnibus injungitur, qui in sermonibus suis, vel alibi audientes retraxerint à solutione decimarum, Ecclesiis debitarum. Non potest esse dubium in hanc excommunicationem incidere etiam Religiosum, qui consilio suo, vel concionando, vel alibi in privatis colloquiis auditores retraxerint à prædicta solutione decimarum.

1010 Oportet tamen advertere primò, ad hanc censuram incurrendam non sufficere qualecumque consilium, seu inductionem materiale, seu casualem, ut ita dicam, sed requiri, ut fiat ex intentione retrahendi à solutione decimarum: propterea, inquit P. Suarez, requiritur præsumptio, idest, quòd verba proferantur scienter ad eum finem, prout exprimit particula, *Ut*. Ita ille disp. 23. sect. 5. num. 37. cum Navar. Sayro, quos sequitur Filliuc. Tolet. Bonac. apud Palaum de Cens. disp. 3. à num. 11. Secundò advertere oportet, non requiri ad incurrendam censuram, ut consilium sit efficax, & sortiatur effectum; satis est enim, quòd ex illa intentione proferatur, ibi; *Ut audientes retrahat*; quia, scilicet, fertur pro ipsa suasionem, ut tenet Bonac. sup. disp. 2. quæst. 8. punct. 3. numer. 8. quamvis Filliuc. addat in re pœnali dici posse non incurrì, nisi secuto effectum, sive nisi sit efficax propter verbum, *Retrahatur*, ibi expres-

sum. Conveniunt denique omnes suasionem debere fieri immediatè iis, qui solvere debent prædictas decimas, ut exprimitur in textu.

1011 Ex qua verò virtute debeant solvi hujusmodi decimæ? An ex Religione, voto, vel ex justitia, quod est rigorosum debitum, de quo lex pœnalis videtur interpretanda? P. Suarez, quem omnes sequuntur, docet textum intelligendum de decimis debitis ex constitutione Ecclesiæ, atque ideo ex justitia, quæ rigorosum debitum inducit. Unde, inquit Filliuc. Religiosus, qui retraheret à solvendis decimis ex pietate, voto, vel gratitudine debitis, non incurreret hanc excommunicationem, nisi, ut advertit P. Suarez, Ecclesia propter consuetudinem, vel similem titulum jam acquisivisset jus justitiæ; quare à fortiori non incurreret censuram, si retraheret à solutione ex nullo titulo, sed solum ex ignorantia debitarum Ecclesiæ.

1012 Nomine autem Ecclesiæ videntur excludi ab excommunicatione decimæ debitæ personis particularibus, etiam Ecclesiasticis, v. g. Episcopis, Pastoribus, ut docuerunt Cajet. cap. 65. Navar. & Sylvest. apud P. Suar. ex eo, quòd hujusmodi non sunt Ecclesia, vel etiam quia ex privilegio, & ratione solius ministerii possunt dici Ecclesia. Verùm Eximius Doctor, & communiter alii oppositum docent; nam omnes decimæ, proprio nomine sumptæ, semper debentur Ecclesiis: quæ doctrina videtur etiam extendi ad decimas debitas Commendatariis; quia absolute sunt debitæ Ecclesiis, quamvis Palaus suprà videatur eos excludere; quia ex privilegio, & concessione Prælatorum Ecclesiæ illis competunt decimæ, & non nomine Ecclesiæ. Vide illum, si placet.

1013 Reliqua notanda in hac excommunicatione sunt. Nomine Religiosorum venire solum Religiosos Professos, & non Novitios, & clericos sæculares, aut laicos, si fortè inducant, aut suadeant, ne solvantur decimæ Ecclesiis. Utrùm veniant etiam fœminæ? Negant cum Gloss. Navar. & Bonac. quos sequitur Palaus. Ratio congrua est; quia licet in multis regulariter veniant nomine Religiosorum, nihilominus quando subiecta materia non illis æquè, ac viris competit, excludi videntur; concionari autem prohibitum est fœminis; ergo nomine Religiosorum non veniunt fœminæ Religiosæ.

1014 Verùm contra hoc obstare videtur textus in eadem Clementina, ibi: *In sermonibus*

nibus suis, vel alibi proferre præsumunt; nam particula, *Alibi*, intelligitur etiam de colloquiis particularibus, quæ sine dubio à fœminis haberi possunt ad finem retrahendi à solutione decimarum. Verumtamen standum est communi interpretationi DD. quæ cum favorabilis sit, in pœnalibus admitti debet. Adde, quod colloquia fœminarum non supponuntur adeo efficacia, ut rationis vi convincant.

1015 In hac eadem Clementina est alia excommunicatio contra Confessarios, qui in excipiendis confessionibus neglexerunt suadere pœnitentibus solutionem decimarum; sed ad hanc censuram incurrendam ipso facto, tria requiruntur. Primum, ut negligent monere pœnitentes. Secundum, ut talis Religiosus monitus à suis superioribus, datâ sibi opportunitate monendi pœnitentes de prædicta solutione, scienter neglexerit. Tertium, si non purgatâ hâc negligentia per dictam monitionem audeat concionari. Quare deficiente quâlibet ex prædictis tribus conditionibus, non incurreret excommunicationem; nam positâ solâ negligentia monitionis, incurrit solum suspensionem ab officio prædicandi. Ita suprâ relati AA. qui tandem cum textu monent hanc excommunicationem ad Religiosos monasteriorum, decimas percipientium, non extendi, ne, ut explicat Palaus cum textu, delinquentes in propria causa caveat.

§. I I.

De excommunicationibus contra Consiliarium contentis in libris Extravagantium.

1016 **I**N libris Extravagantium aliquæ sunt excommunicationes, quæ licet expressè, & nomine Consilarii, aut consilii non ferantur, ex terminis tamen, quibus explicantur, dubitari non potest illum comprehendere: v. g. in Extravaganti *Grave nimis*, de Reliquiis, & veneratione Sanctorum fertur excommunicatio ipso facto, reservata Summo Pontifici, adversus eos, qui asseruerint hæresim, vel peccatum mortale committere, Qui B. Virginem Mariam præservatam fuisse ab originali credit, aut tenet. Item adversus eos, qui affirmant alicujus peccati reatum incurrere, qui recitat officium Conceptionis ejusdem B. Virginis, vel audit conciones, quæ B. Virginem sine macula conce-

ptam prædicant: vel è contrâ, qui assereret hæresim, vel peccatum mortale committere, Qui asserit B. Virginem conceptam fuisse cum peccato originali.

1017 Hæc omnia licet expressè non comprehendant Consiliarium, utpotè de quo ibi nulla fit mentio, cum tamen à Consiliario suaderi, & asseri possint, vel publicè in concionibus, vel particulariter persuaderi queant, non video, quo pacto illum eodem modo censuræ non subjiciant; sed quia hæc lentius expendere instituti nostri non est, satis erit insinuassee; nam si aliquando circa materiam hujus Extravagantis occurrat casus, illum clarissimè invenies apud Navarrum cap. 27. num. 116. P. Suar. de Cens. disp. 22. sect. 5. num. 27. Filliuc. tract. 15. cap. 4. quæst. 7. num. 82. Bonac. disp. 2. quæst. 3. punct. 24. num. 16. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 27. num. 11. His tamen omissis,

1018 Prima excommunicatio ipso facto, reservata Pontifici, adversus Consiliarium est in Extravag. *Dierum crescente malitia*, de Pœnis, contra consilium directè, vel indirectè datum illis, qui commorantur in provincia Marchiæ Anconia, ut ejus officiales, iudices, thesaurarios, aut eorum locum tenentes occidant, insequantur ad offensam, capiant, in custodiam publicam detrudant, vel qualitercumque detineant, percutiant, vulnerent, vel ad insultum multitudinem adjuvent, obsideant, expellant, fugent, exilient, seditionem, vel rebellionem excitent. Præter excommunicationem imponuntur aliæ pœnæ similes illis, de quibus egimus in cap. Felicis, de Pœnis, contra offensores Cardinalium. Aliqui AA. ut est P. Suar. Tolet. & alii, nullam de hac Extravagante mentionem faciunt, ed quod judicent jam usu esse abrogatam, ut notavit Filliuc. tract. 15. cap. 4. & Palaus disp. 3. punct. 27. num. 32. quia tamen est perpetua, & extenditur ad futuros magistratus, prorsus omittenda non est. Quare

1019 Advertendum est solum comprehendere commorantes in dicta Provincia, ut exprimitur, ibi: *In ea Provincia moram trahens*. Quare si peregrinus, ut advena, committat aliquod ex criminibus prohibitis, vel consulat, non illam incurreret, ut probabiliter docet Bonac. suprâ punct. 47. num. 4. cum Gloss. verbo *moram trahens*, & cum illo Palaus citatus contra Filliuc. suprâ num. 93. qui comprehendit omnes, sive de Provincia, sive aliunde. Similiter docent, ut probabile, non incurrere excommunicationem, qui aliquod,

vel aliqua ex prohibitis intulerit, vel inferri consuluerit qualicumque ex prædictis officialibus, nisi habeat jurisdictionem temporalem, & spirituales juxta textum, ibi: *Qui pro tempore regimini dictæ Provinciæ in temporalibus, & spiritualibus auctoritate Apostolicâ præfuerint.*

1020 Secunda excommunicatio ipso facto, sed non reservata, in Extravagantibus poterat esse, quæ fertur in Extravagante *Quia nonnulli ultima* de Sent. excommunicationis, in qua excommunicantur, qui ausi fuerint impugnare litteras super negotiis quibuscumque confectas à Pontifice electo ante suæ Coronationis insignia; nam licet ibi non exprimat Consiliarius, nihilominus verba illa, *Qui ausi fuerint impugnare*, videntur illum comprehendere; nam etiam per consilium impugnari possunt prædictæ litteræ, saltem mediata. Verumtamen cum sit lex pœnalis, restringenda est ad eos tantum, qui immediate, & physice impugnaverint. Aliiter esset judicandum, si textus adderet: *Qui ausi fuerint quocumque modo impugnare*; tunc enim dictio *Quocumque modo* comprehenderet Consiliarium juxta supradicta. Omitto nonnullas excommunicationes in Extravagantibus; quia coincidunt cum aliis in Bulla Cœnæ, de quibus suo loco specialiter agendum est.

SECTIO TERTIA.

De aliis Excommunicationibus contra Consiliarium extra Jus commune.

EXtra jus Canonicum multæ aliæ excommunicationes latæ sunt contra Consiliarios, sive Consulentes, partim in Conciliis, præsertim Tridentino, partim à Pontificibus Romanis in variis Constitutionibus, & Decretis particularibus (ut interim omittam, quæ in Bulla Cœnæ Domini ab omnibus quotannis renovantur) de his ergo modò agendum occurrit. Quare sit

§. I.

De Excommunicationibus contentis in Concilio Tridentino contra Consiliarium.

1021 **A**gimus de excommunicationibus Tridentini; nam aliorum Conciliorum, si quæ sunt contra Consulentes, continentur in Jure. In Concilio igitur Tridentino aliquæ latæ sunt excommunicationes, quæ secundum terminos, quibus feruntur, comprehendere videntur Consiliarium, & ex his prima potest esse in Sess. 3. Can. 11. adversus eos, qui præsumpserint prædicare, vel pertinaciter asserere, vel publice disputando, defendere, necessarium non esse ante Sacramentum Communionis præmittere confessionem, quando gravat conscientia peccati mortalis, & datur copia Confessarii. Non potest consilium præstari, nisi asserendo, immò & prædicatio ad nullum alium finem tendit, nisi ut inducat, suadeat, & persuadeat, quod est proprium consilii juxta supradicta.

1022 Quare qui cum quibusdam hæreticis consuleret non solam confessionem esse sufficientem dispositionem ad Eucharistiam in peccatore, quando datur copia Confessarii, seu tunc necessariam non esse confessionem Sacramentalem, incurreret hanc excommunicationem; hoc enim esset asserere, & docere propositionem prohibitam in dicta Sessione Tridentini. Utrum verò idem dicendum sit, si ita consuleret in Anglia, aliisve locis, ubi Concilium non fuit receptum? Affirmat P. Suar. de Cens. disput. 23. sect. 7. num. 5. & cum illo Filliuc. tract. 14. cap. 6. quæst. 3. num. 84. Ratio est; quia Decretum Tridentini continet doctrinam pertinentem ad Fidem, quæ tenenda, & ubique defendenda est in Ecclesia.

1023 Bonac. verò disp. 2. quæst. 2. num. 5. & cum eo Castropalaus de Cens. disput. 3. punct. 3. num. 2. judicat non incurrere excommunicationem. Probat; quia licet secundum rationem dogmatis Fidei Decretum comprehendat omnes, utpote commune omnibus fidelibus ubique degentibus, attamen quatenus Decretum pœnale, sive quoad pœnas non ligat eos, qui existunt in partibus, ubi Decretum non fuit acceptatum, neque publicatum. Prima sententia est probabilior, & tutior; nam juxta secundam videtur etiam eximi ab excommunicatione fidelis,

lis, qui in eisdem partibus negaret dogma Fidei decisum à Tridentino, ibidem non publicato, & recepto, quamvis incurreret hæresim: quæ doctrina mihi dura, ne dicam, absfona videtur.

1024 Præterea addit Bonac. non incurrere censuram, qui privatim institueret disputationem de hac re; quia Concilium loquitur de publica disputatione, ex qua sequi potest scandalum. Eodem modo excusat eum, qui post mortale sine prævia confessione accedit ad Eucharistiam, habens alioquin copiam Confessarii; quia sumere Eucharistiam non est disputare, docere, praticare, & cætera prohibita, etiamsi interiùs sentiat sufficere solam contritionem, immò etsi alii consciant ipsum esse in opinione, quâ iudicat confessionem non esse necessariam. Sed hoc examinare, non attinet ad nostrum institutum.

1025 Secunda excommunicatio fertur in Sess. 24. cap. 6. de Reformatione matrimonii, ubi raptor cujuscumque mulieris, & qui illi auxilium, vel consilium præstant, ipso jure à Concilio excommunicantur, & aliis pœnis ibidem præscriptis subjiciuntur. De aliis pœnis modò nihil est agendum; quia ad locum fortasse specialem eas reservamus. Quod verò attinet ad excommunicationem, dico ipso facto incurri, ut docet P. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 13. num. 1. cum multis aliis à se ibidem adductis.

1526 Dubium modò inter Doctores est: An raptor, & per consequens illius Consiliarius, incurrat excommunicationem Tridentini, quando raptus fit non animo contrahendi matrimonium, sed explendæ libidinis? Negant Salced. apud Palaum, Rodrig. tom. 1. Summ. Cas. 213. nu. 7. Vega tom. 2. cap. 234. Notab. 1. Cas. 157. Coninch. disp. 31. dub. 4. Layman lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 13. P. Sanch. lib. 7. disp. 13. num. 3. P. Less. lib. 4. cap. 3. num. 64. Palaus suprâ num. 11. Probat P. Less. quia congruit, ut solum ille raptus sit prohibitus sub censura, qui est impedimentum matrimonii, & qui ad hujus finem attentatur, ad hoc ut nemo audeat tentare, vel consulere id, per quod videt frustrandum esse finem ultimò intentum, nimirum, matrimonium: ergo per solum consilium ad hujusmodi raptum incurritur excommunicatio. Confirmatur; quia raptor punitur, tamquam violator libertatis requisitæ ad matrimonium; ergo in eo tantum casu imponuntur pœnæ, & non, quando raptus est ad explendam libidi-

nem. Denique Concil. in eo cap. 24. incipit agere de matrimonio inter raptorem, & raptam; ergo soli hujusmodi raptui imponit excommunicationem. Additur, quòd talis raptus ponitur sub rubrica de Reformatione matrimonii. Ita P. Filliuc. qui hanc sententiam iudicat probabiliorē tract. 10. cap. 8. num. 265.

1027 Oppositum tenent probabiliter Vella de Pœnis cap. 29. §. *Sed ego*, Veracruz in Appendice ad Speculum conjugal. pag. 8. P. Sà verbo Matrimonium num. 9. ubi testatur decisum esse à Sacra Congregatione. Fundantur primò; quia verba Concilii generaliter, & indistinctè intelligenda sunt. Respondetur intelligenda esse ex contextu ab initio, & rubrica, quæ solum agit de raptu, offendente libertatem ad matrimonium. Neque verum est, Trid. voluisse absolute innovare pœnas antiquas Juris, impositas raptui. Respondeo enim innovare voluisse, quæ concernunt ad tuendam libertatem matrimonii. Dices. Supponitur etiam clericum posse esse raptorem; at hic raptus non potest esse ad matrimonium, & incurrit pœnas; ergo has non incurrit solus raptus ad matrimonium. Nego consequentiam; nam clericus in Minoribus potest rapere ad matrimonium; & in Sacris potest esse fautor, & adiuvens, qui etiam excommunicantur. Quæ tamen responsiones vim non habent, si semel constiterit de Sac. Congregationis resolutione, cui inhærendum.

1028 Ex dictis colliges probabilius esse non incurrere excommunicationem, qui consulit raptum ad explendam libidinem, sicut non incurrit, quoties raptor ab illa excusatur; nam cum Consiliarius in eo casu accessoriè excommunicetur, sive tamquam accessorium, & hoc sequatur principale, qualis est raptor; si hic excusatur, etiam Consiliarius; & à fortiori in pluribus casibus, in quibus scœmina abducitur à loco, & propter aliquam rationem abductio non censetur raptus, ut v. g. si illa consentiat; & sic de aliis.

1029 Tertia excommunicatio fertur Session. 25. cap. 19. de Reformat. adversus Dominos temporales, qui ad monomachiam locum præstant in terris suis, & extenditur ad Consiliarios. Hæc excommunicatio ipso facto incurritur. Ita P. Suar. disp. 23. sect. 7. num. 11. qui ad hoc probandum adducit motum proprium Greg. XIII. quod incipit *Ad tollendam* 82. ubi Pontifex declarat Tridentinum tulisse excommunicationem in omnes illas personas. Hanc excommunicationem

innovavit Clemens VIII. & Prædecessorum pœnas confirmavit, eamque Pontifici reservavit quoad absolutionem. Potest tamen Episcopus ab illa absolvere, si est occulta, virtute Tridentini, ut habes apud P. Sanch. lib. 2. Summ. cap. 60. num. 27. Barb. Bonac. quos citat, & sequitur P. Dicast. infra n. 1263. & ubi viget Cruciata, poterit virtute illius absolvi semel in vita, & semel in morte.

1030 Nota tamen primò, duellum privatum conditum, & in privato loco sine cæremoniis, & solemnitatibus consuetis, incurrere excommunicationem, & per consequens etiam consilium ad illud, si detur Imperatori, Regi, & similibus. Utrum autem Consiliarius eam incurrat, posita solâ provocatione, & non secuto duello? Palaus de Cens. disp. 3. punct. 30. num. 17. cum Bonac. tom. 3. disp. 2. quæst. 3. punct. 48. num. 33. docet affici hanc censurâ non solum duellantes, sed etiam provocantes ad duellum, eò quod provocatio est actio principaliter prohibita in Constitutione Clem. VIII. Ex hac doctrina consequenter est dicendum etiam Consiliarium incurrere prædictam excommunicationem, posita solâ provocatione ex vi consilii, utpote qui, tamquam accessorium, sequitur principale.

1031 Nota secundò, quod si dentur aliquæ opiniones practicè probabiles, quæ in aliquo casu, vel circumstantiis excusent duellantem ab excommunicatione, eadem excusabunt pariter illius Consiliarium ex ratione accessorii proximè posita. Quænam verò causæ excusent duellantes ab excommunicatione? Nostri instituti non est singulas recensere. Si scire oporteat, vide apud P. Sanch. tom. 1. Summ. lib. 2. cap. 39. num. 18. Valent. tom. 2. disp. 3. quæst. 16. punct. 1. fine, Fragos. part. 1. lib. 1. disp. 2. à num. 19. Hurt. de Mend. de Fide, Spe, & Charitate tom. 2. disp. 170. sect. 21. §. 173. Cœlestin. in Comp. Theolog. Moralis tract. 3. cap. 10. num. 10. Dian. variis in locis, & præcipuè par. 5. tract. 6. Resol. 14. & part. 6. tract. 14. Resol. 20. P. Dicast. tract. 10. dub. 62. à numer. 1258. apud quem

1032 Dubium non est Principem concedentem infidelibus locum ad duellum (idem per consequens de Consiliario concessionis) non incurrere excommunicationem; quia Tridentinum exprimit duellum inter Christianos. Dubium verò est; an Princeps illam non incurrat, quando concederet in terris suis locum Christiano ad duellum cum

infideli? Affirmat P. Sanch. suprâ num. 19. cum Martin. Del Rio, Barb. in Remiss. & Bonac. sup. Ratio est; quia lex pœnalis, qualis est hæc, non amplè, sed strictè interpretari debet, ita ut non extrahatur à proprietate verborum; Tridentinum autem expressè prohibet duellum *inter Christianos*; & hoc duellum non est inter Christianos, cum unus duellantium sit infidelis; ergo. Adde, quod Christiani non horrent, quando vident Christianum duellantem cōtra infidelem. Acquiesco probabiliter huic sententiæ, juxta quam judico eodem modo liberandum ab excommunicatione Consiliarium hujusmodi duelli, & Principis concedentis locum ad illud.

1033 Quarta excommunicatio est in eadem Sess. 25. cap. 18. adversus illos, qui auxilium, vel consilium dederint ad cogendam fœminam, ut in monasterium ingrediatur, ut suscipiat habitum cujuscunque Religionis, vel ut in ea emittat Professionem, præterquam in casibus à jure exceptis. Hæc censura, cum lata sit specialiter pro fœminis, extendi non potest, nec debet ad viros. Unde si consilium esset ad cogendum virum, ut monasterium ingrederetur, vel habitum susciperet, aut Professionem emitteret in Religione, non incurreret excommunicationem ex vi hujus Decreti; quia nomen, *fœmina*, non extenditur ad masculos: secus è contrà, ut notat P. Suar. disp. 23. sect. 7. num. 8. in alia censura in Sess. 24. cap. 9. contra eos, *qui quovis modo directè, vel indirectè, subditos suos, vel quoscunque alios cogunt, quominus liberè matrimonium contrahant*; quæ censura extenditur ad viros, & fœminas, eò quod nomen masculinum, *Subditos*, solet facilè ad fœminas extendi; non ita verò è contrà, quando in particulari agitur de fœminis. Ita etiam P. Sanch. in Decal. lib. 4. cap. 4. num. 3. Filiuc. tract. 14. cap. 6. num. 89. Bonac. tom. 3. disp. 2. quæst. 2. punct. 2. fine.

1034 Sed quæres: Quandoquidem Tridentinum tria prohibet, nimirum, primò, coactionem ad ingrediendum monasterium, secundò, ad suscipiendum habitum, tertio, ad emittendam Professionem in Religione, an consiliū ad quodlibet ex istis tantum sufficiat ad contrahendam excommunicationem? Ratio dubitandi præcipuè est in primo; nam ingredi monasterium videtur quid commune, seu quasi medium ad duo sequentia; optimè enim videtur explicari, & intelligi coactio ad ingrediendum monasterium, ut habitum suscipiat, vel ut Professionem emittat.

1035 Nihilominus P. Suar. num. 9. tenet excommunicationem distinctè cadere super omnes partes sigillatim. Ratio illi est; quia Tridentinum numerat tria illa, tamquam membra omnino distincta; in primo enim non dicitur ingredi Religionem, sed monasterium, per quod prohibetur, ne cogantur fœminæ ibi habitare, etiam retento sæculari habitu. Quod ostenditur: nam Concilium excipit casus à jure expressos: jus autem in pœnam, vel ad cautelam aliquando solet cogere fœminas ad habitandum in monasteriis, & rarò, aut nunquam ad assumendum habitum, vel Professionem Religiosam juxta dicenda ex P. Sanch. ergo excommunicatio distinctè cadit super omnes partes sigillatim.

1036 Sed quid dicendum: Si consilium detur ad cogendam fœminam ingredi monasterium, non ad habitum, & Professionem assumendam, sed ad educationem, vel ad deliberandum de statu eligendo? Bonac. sup. num. 6. cum Emman. Rodriguez negat incurrere excommunicationem. Ratio est; quia deest materia prohibita per Tridentinum, nimirum, coactio ad statum Religiosum, ad quem assumendum vult, & requirit omnem libertatem.

1037 Alii, ut Navar. lib. 5. Consil. Conf. 56. P. Suar. sup. Zerol. in Prax. Episc. 2. par. verb. Moniales vers. 13. August. Barb. de Potest. Episcop. Alleg. 50. num. 174. docent incurrere excommunicationem. Ratio est; quia Concilium damnat coactionem ad ingrediendum monasterium; sed illud consilium est ad actionem ingressus, prout infra magis explicabitur; ergo. In eadem sententia est Filliuc. loco citato.

1038 Utramque sententiam censeo conciliandam cum P. Sanch. sup. num. 12. Castro-palao disp. 2. punct. 37. num. 8. Si coactio sit ad ingressum pro mera, & simplici educatione, quandiu per ætatem, vel aliam causam non convenit status matrimonii, placet prima sententia. Si verò coactio fiat ad ingrediendum monasterium, ut ibi postea eligat vel Religionis, vel matrimonii statum, placet secunda; quia saltem in genere illa coactio est contra finem intentum à Tridentino. Unde à fortiori incurreret excommunicationem, si fiat illa actio animo, ut in monasterio inducatur, vel alliciatur ad statum Religiosum. Ita etiam P. Dicast. citatus num. 1288.

1039 Adverte præterea, coactionem prohibitam sub censura debere esse injustam; nam justa, & in pœnam excusat ab excom-

municatione. Hinc P. Dicast. judicat injustam, quando maritus dicit uxori deprehensæ in adulterio: Interficiam te, nisi fortè Religiosam Professionem amplectaris; de qua doctrina non parum dubito, non obstante exemplo hominis damnati ad mortem, qui justè cogi potest ad ducendam fœminam, quam alioqui non duceret. Et ratio mei dubii est; quia restat probandum, an mors à marito inferenda, sit in utroque saltem foro justa, ut supponitur illa inferenda damnato. Quare sine scrupulo non concurrerem consilio ad ingressum talis fœminæ coactæ in Religionem.

1040 Aliud prorsus esset casus, si coactio fieret à consanguineo, v. g. in hunc modum: Nisi Religionem ingrediaris, in eaque profitearis, non tibi bona mea relinquam pro tota vita possidenda; hujusmodi enim comminatio non est coactio illa injusta, de qua agitur in Tridentino; & ideo consilium ad illam non erit materia censuræ in eo latæ. Denique advertendum est universim, hanc excommunicationem non incurrere à Consiliario, nisi coactio fiat per metum gravem; nam Concilium in pœnalibus intelligi debet strictè, ac de illa coactione, de qua habetur ratio in jure, leg. Nec timorem ff. de Eo, quod metûs causâ. Item, non incurrere, nisi secuto effectu, ob rationem sæpe inculcatam, accessorium nempe sequitur principale.

1041 Similis, & quinta excommunicatio est in eadem Sess. & cap. contra impediētes sine justa causâ quocumque modo quamcumque fœminam volentem velum accipere, vel votum emittere: quæ duo apud P. Suarez num. 10. idem significant, ac Religionem profiteri. Utrū verò incurreret hanc censuram, qui sine justa causâ impediret fœminam ab emissionem voti privati Castitatis, vel Religionis? Negat P. Suar. unde etiam liberat à censura eum, qui consilio suo concurreret ad impedimentum talis voti.

1042 Dices: Tridentinum per illa duo, nimirum, susceptionem veli, & emissionem voti, aliquid ampliùs, quàm solam Professionem explicare videtur; videlicet, per susceptionem veli, Professionem, utpote in qua velum conceditur, & per emissionem voti, generaliter cujuscumque voti emissionem. Respondeo, negando totum; nam illa duo posita sunt à Tridentino ad comprehendendam omnem Professionem monialium, quarum aliquæ admittunt, aliæ verò non admittunt velum. Ita P. Suar. suprà.

1043 Neque dubitant aliqui, prædictam censuram comprehendere etiam Consiliarium; nam clausula, *Quocumque modo*, comprehendit etiam consilium, in quo est modus valdè efficax ad effectum mutandi animum, & voluntatem, præsertim fœminæ fragilioris, & inconstantis sexûs. Respondet tamen Sanchez cit. lib. 4. Decal. cap. 4. num. 10. negativè, nisi interveniat dolus, vel metus gravis; quia Tridentinum ait: *Quæ Sanctarum virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine iusta causa impediaverint*. At non dicitur voluntatem impedire quispiam, nisi quando involuntarium infert, quod neque preces, neque consilia vera præstant. Adverte, quòd ad incurrendam censuram consilium debet dari jam determinatæ ad ingressum; nam si indifferens sit, & forsan exigat consilium ad se determinandam, tunc non impeditur ab statu, quem nondum deliberaverat. Præterquàmquòd leges pœnales semper sint restringendæ. Idem est dicendum, si consilium detur ad retrahendam fœminam à Professione Religiosa precibus etiam importunis; quia huiusmodi preces non inferunt vim, nec proinde rationem habent coactionis prohibitæ à Tridentino, ut cum aliis docet P. Dicast. num. 1287.

1044 Quæres: Utrùm idem dicendum sit de consilio dato ad impediendum ingressum Religionis, & habitûs susceptionem? Affirmativè respondet Palaus. Ratio illi est; quia Tridentinum non loquitur de impediente remotè Professionem, sed de impediente proximè, & immediatè; at qui impedit ingressum Religionis, & susceptionem habitûs, solum remotè impedit Professionem, quatenus impedit illud, sine quo supposito non fit Professio; ergo non incurrit censuram. Confirmat; quia aliàs Tridentinum non solum exprimeret Professionem, sed etiam ingressum, & habitûs susceptionem, ut proximè fecerat in cogentibus, prout explicavimus. Ita ille cum P. Sanch. lib. 4. Decalog. cap. 4.

1045 Oppositum sequitur P. Suar. & Filliuc. num. 90. Bonac. num. 4. Dicast. n. 1285. quorum doctrina mihi securior est, & probabilior. Ostenditur; quia inter modos impediendi Professionem nullus est efficacior, & certior, quàm impedire ingressum, & susceptionem habitûs. Quare qui consuleret impedimentum ad ingressum, & susceptionem habitûs, probabilius incurreret excommunicationem.

1046 Aliæ sunt excommunicationes in Trid. de quibus dubitatur, an comprehendant Consiliarium? ut est excommunicatio contra extorquentes absolutionem, vel revocationem censuræ per vim, & metum. P. Suar. disp. 23. sect. 4. num. 12. & cum illo P. Filliuc. Reginald. apud Bonac. affirmat Consiliarium comprehendendi in hac censura. Et hanc sententiam dicit Bonac. probabilissimam, quamvis ipse tom. 3. disp. 2. quæst. 2. punct. 15. num. 9. contrarium judicet probabilius ex ea ratione; quia censura contra facientes non comprehendit Consulentes; quidquid sit, quòd Consulens peccet. Sed de hoc alibi. Altera excommunicatio Pii IV. est contra præsumentes edere glossas, commentaria, annotationes supra Decreta Tridentini. Utrùm qui consilia supra contenta in Decretis faceret, ac apud se retineret, utereturque in occurrentibus casibus, incurreret excommunicationem? Negativa sententia est vera; quia hoc non est edere, aut commentaria conficere; & quamvis videatur annotare, non fit tamen ad editionem, quæ prohibetur. Ita Bonac. supra punct. 17. num. 3.

§. I I.

De excommunicationibus contra Consiliarium extra corpus Juris, & Tridentinum.

1047 **M**ultæ aliæ excommunicationes contra Consiliarium reperiuntur extra Jus, & Tridentinum in Bullis Pontificiis; cum tamen quasi innumeræ sint, & multæ spectent ad casus particulares, aliæ verò vel revocatæ, vel jam usu receptæ non sint, in præsentī ad satisfaciendum instituto nostro, de his tantum agemus, quæ vigent, & praxi inservire possunt, nullo servato ordine temporum, quod ad rem parum conducit.

1048 Incipio igitur à Bullis Bonifac. IX. Eugenii IV. & Alexand. IV. latis in favorem Ordinis D. Dominici, & D. Francisci adversus eos, qui recipiunt, aut auxilium, consilium, vel favorem præstant apostatis prædictorum Ordinum, ne ad suum monasterium redeant, si postquam ab Ordinario loci fuerint moniti, à præmissis non destiterint. Cum memoratis Bullis convenit alia Pauli IV. quæ incipit, *Postquam Divina Bonitas*, & generaliter est contra omnes cujuscumque gradûs, & conditionis, qui auxilium, consilium, &c. præstant

stant apostatis, ne redeant ad loca suæ Religionis, postquam moniti sunt ab Ordinariis locorum.

1049 Nota in recensitis Bullis contineri plures materias, quæ prohibentur sub excommunicatione, in quibus non comprehenditur Consiliarius; hic enim solum afficitur censurâ, quando exhibet consilium apostatæ, ne reducat, sive redeat ad domum suæ Religionis, postquam ab Ordinario loci monitus fuerat, ut redeat. Quare si consilium sit, antequam sit monitus ab Ordinario loci, Consiliarius non incurreret excommunicationem ex præcisa vi harum Bullarum.

1050 Sed quæres: Utrum idem dicendum sit de consilio dato apostatæ alterius Religionis, quæ ex privilegio participet cum Dominicanis, & Franciscanis? Bonac. tom. 3. disp. 2. quæst. 3. punct. 36. num. 6. docet privilegia earum Bullarum extendi ad participantes cum supradictis Religionibus; unde consequenter extendet censuram ad consilium datum apostatæ alterius Religionis, participantis tale privilegium. Quæ doctrina recepta est.

1051 Neque obstat, quod materia sit pœnalis, quæ proinde videtur non debere extendi ultra propriam significationem Ordinis Prædicatorum, & Franciscanorum. Respondetur enim hoc verum esse absolute; non ita verò, quando extensio continetur in privilegio, ut in præsentī continetur in privilegio aliorum Ordinum participatio in hac materia. Adde, quod extensio facta est ab ipso legislatore, qui legem suam, sive concessionem etiam in pœnalibus, potuit extendere ad alios in Bullis non contentos.

1052 Secunda excommunicatio est Pauli II. quæ incipit, *Cum in omnibus judiciis*; in qua duæ excommunicationes continentur. Prima contra Commissarios, & Delegatos Sedis Apostolicæ abutentes facultate, qui per gratiam, timorem, vel sordes consentiunt alienationi in gravamen, & detrimentum Ecclesiæ. Secunda contra procurantes per sordes, aut impressionem, & ita extorquentes alienationis decretum. Prima (quidquid in contrarium videatur sentire Navar. & Sylvest.) non est reservata; secunda maxime, ut cum P. Suar. de Cens. disp. 22. sect. 6. n. 5. tenet Filliuc. tract. 15. cap. 7. nu. 173. Bonac. tom. 3. quæst. 5. part. 5. num. 1. qui AA. per *impressionem* intelligunt persuasionem, & inductionem, quæ fieri solent maxime per

consilium juxta dicta. Quare

1053 Inquiri potest: Utrum hæc censura comprehendat etiam consilium, sive inductionem factam ab Episcopo? Citati AA. asserunt absolute comprehendere omnes cujuscunque Ordinis, vel conditionis, nec limitari ad inferiores Episcopo: & expresse Bonac. docet afficere etiam Episcopos. Ratio est; quia prima censura distinguit, & afficit solum inferiores Episcopo; secunda verò est universalis, & indistinctè afficit omnes.

1054 Quæri potest secundo: Utrum talis censura incurratur per id solum, quod per inductionem assequatur decretum alienandi, antequam sequatur alienatio? Affirmat Bonac. nam verba Bullæ optimè verificantur per solam procuracionem, & assecutionem decreti alienandi, quin ponatur alienatio. Verum ipse Auctor fatetur contrarium esse probabile; quia in pœnalibus non intelligitur pœnam infligi, nisi pro actione perfecta, & consummata. Præterea, ut ipse docet, in prima excommunicatione, Commissarius non illam incurrat per solum consensum, & decretum alienationis, nisi sequatur alienatio; ergo neque Consiliarius per solam assecutionem decreti, nisi secuta alienatione.

1055 Adverte denique, alienationem, de qua in præsentī est prohibitio, debere esse in detrimentum Ecclesiæ; nam, ut benè P. Suar. licet non sit in evidentem illius utilitatem, atque ideo contra formam concessionis Pontificiæ, si tamen non sit in detrimentum Ecclesiæ, & gravamen, sed æqualis conditionis, non incurratur illa excommunicatio defectu primæ conditionis, id est, quod sit in detrimentum Ecclesiæ.

1056 Tertia excommunicatio, reservata Pontifici, potest esse Julii II. in Bulla, quæ incipit, *Cum tam Divino, quam humano jure*: quæ Bulla recepta fuit à Concilio Lateranensi sub Leone X. & fertur adversus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, qui, mortuo Pontifice, procurant in successorem eligi. Deinde addit: *Omnibus Cardinalibus, qui pro tempore erunt, ne contra ibi statuta, vel aliquid eorum statuere, ordinare, disponere, vel aliquo modo facere, seu attentare præsumant, quocumque quæsita colore, vel causâ, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, quam ipso facto incurrant.*

1057 Hæc censura, quamvis expresse non comprehendat Consultores, eos tamen sub clausula, *Aliquo modo attentare*, satis involvere videtur; nam in subiecta materia mo-

duis satis efficax attentandi est consilium. Nihilominus si reflectamus ad superiora, in quibus prohibetur procuratio Pontificatus per simoniam, non ita firmum fundamentum est illud ad extendendam censuram ad Consiliarium, praesertim cum AA. exponentes hanc excommunicationem, nullam de Consiliario mentionem faciant.

1058 De hoc iterum, cum pervenerim ad Bullam Pauli IV. in qua expressè comprehenditur Consiliarius. Est alia Bulla Julii II. quæ incipit, *Et si*, ad universos Regulares contra impediētes ingressum Religionis Beatissimæ Mariæ Montis Oliveti Ordinis S. Benedicti, quæ comprehendit Consiliarium, ut docet Bonac. suprà disp. 2. quæst. 3. punct. 37. nam ibi expressè excommunicantur, *Qui verberibus, aut molestiis quomodolibet impedire, prohibere praesumant.*

1059 Quarta excommunicatio est Leonis X. quæ incipit: *Temerariorum*, quæ extendit poenas omnes contentas in cap. Felicis de Pœnis, ad eos, qui Cardinalium in Conclavi existentium, vel extra Conclave, domos invadunt, hostiliter aliquid diripientes, aut aliquem ibi commorantem vulnerantes, etiam si in Romanum Pontificem sit electus ille Cardinalis. Denique addit: *Qui id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ratum habuerint, ac ipsis invasoribus consilium in praemissis, vel favorem praestiterint, & defenderint, extendimus, & ampliamus.*

1060 Nota primò, ad incurrendam hanc censuram requiri, ut consilium sit non solum ad invadendam domum Cardinalis armatâ manu, sed etiam ut aliquid violenter, & hostiliter in ea diripiat; nam Bulla utrumque ponit conjunctivè, ibi: *Invadentes, & in ea violenter, & hostiliter diripientes.* Vis autem conjunctionis est copulare, & non separare, leg. Titia textores §. Nihil ff. de Legatis, l. leg. Si hæredi plures ff. de Condit. inst. Quare docet Bonac. suprà qu. 3. punct. 9. num. 3. non incurere hanc excommunicationem, qui de domo Cardinalis aliquid violenter, & hostiliter diripuerit, nisi etiam illam manu armatâ invaserit; & idem de ejus Consiliario. Excipit ergo ex hoc titulo, qui causâ lætitiæ ex voluntate rationabiliter praesumptâ Cardinalis electi in Pontificem domum diripuerit; non enim hostiliter diripit, non obstante, quod Concilium Constantiense etiam hoc ex lætitia prohibuerit. A fortiori excipit, qui electi in Pontificem Cardinalis cellulam in Conclavi diripit; quia hæc

non venit nomine domus contentæ in Bulla. Dixi, ad incurrendam hanc censuram; nam certum videtur incurere excommunicationem capitis Felicis de Pœnis in 6. quam Leo in hac Bulla extendit, & confirmat.

1061 Nota secundò, ad incurrendam hanc censuram satis esse, ut consilium sit ad aliquod ex supradictis, sive Cardinalis sit in Conclavi, *sive aliàs quodcumque, & quacumque causâ*, ut habet Constitutio. Sicut satis est, si, invadens manu armatâ domum aliquam, ibi existentem vulneret, etiam si aliquid non diripiat; nam verbum *invadens*, applicatur per disjunctivam, *Aut*, direptioni, vel vulnerationi; & ideo ut incuratur excommunicatio, non requiritur, quod invadens manu armatâ diripiat simul, & vulneret, sed sufficit, ut alterum ex his faciat. Idem dicendum est de consilio dato ad hoc cuicumque personæ cujuscumque status, conditionis, & excellentiæ. Utrum autem Consiliarius incurrat etiam alias poenas cap. Felicis de Pœnis, & absolutio hujus censure sit reservata Summo Pontifici? Utrumque affirmat Bonac. citatus à num. 7. Ego quoad poenas non dubito; quia ita exprimitur in Bulla, ibi: *Constitutiones easdem cum omnibus, & singulis contentis censuris, & poenis extendimus, & ampliamus.* Quoad reservationem, nisi veniat nomine poenæ, non existimo adeo clarum.

1062 Hujus Pontificis est alia excommunicatio, quæ incipit: *Inter multiplices*, contra Religiosos, Ecclesiasticos, & seculares personas, qui contra præsentis declarationis, & Sanctionis formam de cætero prædicare, seu disputare verbo, vel scriptis ausi fuerint. Hæc itaque censura est contra impugnantes prædictis modis Montem Pietatis, Romæ institutum, & dubitari potest; an comprehendat etiam eum, qui consilium contra pietatem prædicti Montis dederit? De quo dubio nihil apud AA. invenio. Ratio dubitandi mihi est; quia prædicare est suadere, inducere, sive consulere. Deinde Pontifex non solum prohibet prædicationem, sed etiam disputare verbo, vel scriptis: quibus modis dari etiam potest, & solet consilium, proponendo rationes oppositas, quibus contrarium impugnetur.

1063 Quare existimo, distinctione opus esse, quæ ad plures alios similes casus intervenire valet. Dico igitur in hac Bulla comprehendere quidem consilium, at non omne consilium, sive in genere, ut ita dicam, sed determi-

terminatum consilium, siue inductionem factam aliquo ex prædictis modis, quæ verè consilium est; nam licet non omne consilium sit prædicatio, prout hæc communiter usurpatur, omnis prædicatio est consilium, siue inductio. Quapropter licet prædicans incurreret hanc censuram, non illam incurreret, qui vulgari modo consuleret; quia leges pœnales restringendæ sunt ad proprium, & genuinum sensum, Regul. Odi sunt de Regul. juris.

1064 Materia autem prædicationis prohibita est suadere Montem Pietatis esse illicitum, non obstante formâ præscriptâ ab ipso Leone X. Unde qui tantum dubitaret, vel quæreret, an sit licitus? non incurrit censuram; nam qui prædicat, vel disputando impugnat, asseveranter, & non dubiè asserit: imò qui ex ignorantia etiam culpabili prædicaret, vel disputaret, non illam incurreret, saltem in conscientia; nam Pontifex solum ligat eos, qui *ausi fuerint* prædicare, vel disputare; audacia autem supponit scientiam, vel saltem ignorantiam cum aperta temeritate, quæ æquivalet scientiæ. Dixi, saltem in conscientia; nam pro foro externo non facile præsumetur ignorantia.

1065 Incurrent autem hanc excommunicationem omnes Religiosi, Ecclesiastici, & laici: item, Novitii; quia etsi non veniant nomine Religiosi, sunt certè Ecclesiastici: item, clerici in Minoribus. P. Filliuc. tract. 14. cap. 7. num. 122. judicat non comprehendendi in hac Bulla laicos; nam præterquamquod officium prædicandi sit solum Ecclesiasticorum, nomen, *Sæculares*, positum est ad distinguendas personas Ecclesiasticas non Religiosas à Religiosis; solent enim hoc modo dici sæculares. Bonac. judicat probabilem sententiam P. Filliuc. sed oppositam probabiliorem: eò quod munus disputandi competit etiam laicis. Deinde verba accipienda sunt, ut sonant; hic autem videntur sonare sæculares laicos; nam ad illam distinctionem Filliucii sufficiebat dicere omnes Religiosos, & Ecclesiasticas personas.

1066 Quinta excommunicatio fertur à Julio III. in Bulla, quæ incipit: *Rationi congruit*, adversus impediētes expeditionem litterarum Sacræ Pœnitentiariæ, & præstantes ad id auxilium, vel consilium, ibi: *Impedimentum, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes*. Hæc censura licet expressè non sit reservata, attamen implicite reservatur. Ita cum Bonac. supra disp. 2. punct. 19.

num. 6. docet Palaus de Cens. disp. 3. pun. 30. num. 7. & tenet Filliuc. supra cap. 5. num. 100. Incurri potest prædicta excommunicatio per consilium qualitercumque, idest, siue per se, siue per alium, directè, vel indirectè detur; nam clausula ibi, *qualitercumque impediētes*, est generalis, comprehenditque omnem modum impediendi, leg. Pones ff. de Verbor. signific.

1067 Utrum autem incurratur hæc excommunicatio, si consilium detur ei, ad quem litteræ diriguntur, ut post examen eas justè impediat? Negativè respondeo. Fundamentum est; quia ille, ad quem litteræ diriguntur, potest eas justè impedire sine incurfu censuræ: ergo etiam qui consulit, ut eas impediat. Et ratio ultima est; quia Pontifex solum prohibet impedimentum injustum. Ultimò advertunt supra adducti Doctores, non obstante, quod hæc censura sit reservata, potest absolvi ab eo, qui gaudet privilegio absolvendi à censuris reservatis, quæ non continentur in Bulla Cœnæ; quia hæc non continetur in illa formaliter: & exceptio, siue restrictio privilegii non est extendenda, sed potius restringenda; eò quod privilegium Principis, quando aliquid non obstat, latè censent interpretandum.

1068 Sexta excommunicatio contra Consiliarium continetur in Bulla Pauli IV. quæ incipit: *Cum secundum Apostolatū*, ferturque contra eos, qui Pontificatum ambiunt, & vivente ipso Summo Pontifice, illoque inconsulto de futuro eligendo agunt. Præterea contra eos, *qui per se, vel alium, seu alios à die nostræ ad Summi Apostolatūs apicem assumptionis usque in hanc diem in præmissis, aut eorum aliquo quodvis auxilium, consilium, vel favorem, seu operam verbis, vel scriptis, aut re, vel facto, seu promissione, pollicitatione, suasionem, vel his omnibus in simul, aut quovis alio modo directè, vel indirectè, principaliter, vel incidenter præstiterunt* &c. Circa quam excommunicationem adverto, me solum hic agere de illa, relictis aliis pœnis ibidem impositis, de quibus forsan suo loco tractandum.

1069 Quamvis tamen hæc excommunicatio sit reservata Pontifici, nihilominus judicat Bonac. tom. 3. disp. 2. quæst. 3. punct. 1. numer. 6. non incurri ipso facto post datum consilium; quia est actio accessoria, & propter accessorium non incurritur censura, nisi positâ principali actione; immodò positâ principali, non statim incurritur, sed quando

commodè monere potuit viventem Pontificem, aut alium ad hoc deputatum, & non monuit; imposita namque est hæc censura sub ea conditione: *Nisi hoc revelaverit, cum primum commodè potuerit*. Quare cum in assequenda commoditate ad revelandum non brevis aliquando mora sit, brevis, vel longa contractio excommunicationis per illam mensuranda est. Prædicta excommunicatio afficit omnes tam Ecclesiasticos, quam sæculares, viros, & fœminas, Reges, & Imperatores; hoc enim juxta Bonac. exprimit clausula: *Nec non quoscumque*, de qua nos lentius infra.

1070 Septima excommunicatio est in Bulla Pii V. quæ incipit: *Admonet nos*, postea confirmata per Urbanum VIII. in Bulla, quæ incipit: *Sacrofancti*, edita anno 1623. & per Innoc. X. in Bulla, quæ incipit: *In Suprema Apostolica*, adversus omnes, & singulos cujuscumque conditionis, etiam Episcopos, & Cardinales: *Tractantes, consulentes, aut aliàs verba facientes de infeudationibus, aut alienationibus de civitatibus, ac locis præfatis*, idest, immediatè pertinentibus ad Sedem Apostolicam. Hæc excommunicatio incurritur ipso facto, & in ea bis nominatur Consiliarius, semel nomine *Consulentes*, & iterum nomine *Insinuantes*, vel *Persuadentes*; persuadere autem est consulere, seu aliquâ ratione promovere ad has alienationes, ut explicat Bonac. sup. disp. 2. quæst. 3. pun. 41. n. 4. & nos explicavimus sup. Adverto tamen clausulam, *Consulentes*, aliquod dubium ingerere posse, an, scilicet, de petente, vel potiùs de dante consilium intelligi debeat, ut ex adjunctis verbis argui potest, ibi: *Tractantes, consulentes, aut aliàs verba facientes de infeudationibus*.

1071 Consilium in hac Bulla prohibitum debet esse de alienatione bonorum immediatè pertinentium ad Romanam Ecclesiam, etiam si devoluta sint ad Sedem Apostolicam, & aliàs infeudari solita; idque sive titulo permutationis, sive intuitu meritorum erga eandem Sedem, sive prætextu necessitatis, aut evidentis utilitatis, aut sub annuo canone, vel aliâ ratione. Denique etiam si agatur de postulandis pro aliquibus titulis Ducis, Vicarii, Gubernatoris talium locorum ad vitam, vel in perpetuum, vel ad longum tempus, vel ad beneplacitum.

1072 Hæc omnia tamen intelligenda sunt primò, dummodò ad hunc finem eligantur Oratores ad Pontificem, ibi: *Propterea de*

eligendis Oratoribus ad nos, & Successores nostros super præmissis, vel illorum occasione mittendis proponentes. Subjacebit tamen excommunicationi, qui munus Oratoris acceptaverit. Secundò, non incurri excommunicationem, si infeudatio sit de bonis, quæ fisco ob delicta addicta sunt Ecclesiæ; hæc enim exceptuantur per Constitutionem Gregorii XIII. quæ incipit: *Tanta, tamque horrenda*, & Constit. Sixti V. quæ incipit: *Hoc nostri Pontificatus initio*. Item, non incurri, si infeudatio sit de locis emptis per Cameram Apostolicam à Baronibus; hæc namque per triennium excipiuntur in Bulla Clem. VIII. quæ incipit: *Justitiæ ratio*. Tertiò, non incurri, si illa omnia fiant ex licentia Pontificis, cujus est posse concedere, & abrogare, vel dispensare in legibus. In his igitur, in quibus excusatur tractas, seu consultus, etiam excusatur Consiliarius.

1073 Quæres: An qui immediatè tractaret, vel consilium præstaret Summo Pontifici, incurreret hanc censuram? Affirmat cum multis P. Palaus disp. 3. punct. 30. numer. 9. Fundamentum sumunt ex eadem Bulla, ibi: *Quicumque alienationes hujusmodi Romano Pontifici pro tempore existenti, per se, vel alium, seu alios insinuantes, vel suadentes, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat*. Nihilominus P. Filliuc. in Appendic. tract. 44. cap. 3. num. 77. docet non incurrere censuram, nisi repulsus à Pontifice iterum instet. Ratio est; quia eo ipso quod Pontifex admittit ad proponendum, videtur facultatem concedere ad exponendum tractatum, vel consilium; quando verò repellitur, ostendit Pontifex Constitutionem esse in suo robore, ac proinde eum, qui instat, incurrere excommunicationem. Ita etiam P. Palaus tandem in fine.

1074 Bonac. suprà num. 7. admittit hanc doctrinam, requirit tamen ulterius, ut Pontifex antecederet ad propositionem tractatus, vel consilium, notitiam habeat tractatus, vel consilii; eò quod dispensatio debet antecedere actionem prohibitam ad hoc, ut illa excusetur ab incurrenda pœna. Hæc doctrina Bonac. videtur contra satis receptam, quam ipse tom. 2. tract. de Legibus disput. 1. quæst. 2. part. 3. num. 18. dicit probabilem; nam Episcopus videns sacerdotem familiarem non approbatum audire confessiones, & non repugnans, censetur illum approbare, & dispensare ad illum actum, nullâ præviâ notitiâ actionis audiendi confessiones, ut tenent P. Salas, Sanch. Henriq. ab ipso citati cum aliis: ergo Pontifex audiens proponentem con-

contractum, vel consilium prohibitum, & non repugnans, censetur dispensare in Constitutione, nullâ præviâ notitiâ propositi consilii.

1075 Quæres secundo: Utrum si post tractatum, vel consilium non sequatur electio Oratoris, adhuc incurratur censura? Negativè respondeo ex eo fundamento; quia ad incurrendam censuram requiritur actus perfectus, & non sufficit actus in potentia; est enim poena, quæ extendi non debet ad potentiam. Deinde; quia expressè in Bulla requiritur electio, ibi: *Ac propterea de eligendis Oratoribus ad nos, & successores nostros super præmissis, vel illarum occasione mittendis proponentes.*

1076 Utrum autem Consiliarius eam incurrat, si post consilium, & electionem Oratoris nihil postea de hac re agatur? Bonac. sup. num. 5. judicat probabilius proponentem prædicta de causa Oratorem in nostro casu incurrare excommunicationem, eò quòd sufficienter verificantur verba Bullæ, & consequenter adesse effectum prohibitum sub excommunicatione. Hinc colligitur, quid dicendum de Consulente juxta hunc Auctorem. Et re verâ Bulla strictè adeo loquitur, ut videatur damnare non solam electionem, sed ipsam etiam propositionem Oratoris, ibi: *Ac propterea de eligendis Oratoribus ad nos, & successores nostros super præmissis, vel illorum occasione mittendis proponentes.*

1077 Octava excommunicatio est Pii V. quæ incipit: *Duram nimis*, in qua ad confirmandum Trid. Sess. 24. cap. 14. de Reformatione, excommunicat eos, qui occasione novæ provisionis beneficii v. g. canonicatûs in Ecclesiis Cathedralibus, seu Collegiatis petunt, vel recipiunt aliquid sibi, aut aliis, vel mensæ Episcopali, vel Capitulari applicandum, seu distributiones, & fructus beneficii proventuros inter se dividunt ex instituto, vel consuetudine introducta. Deinde, qui auctoritate ordinariâ, vel Apostolicâ provisorium induxerit ad præstandum juramentum pro observandis hujusmodi statutis, & consuetudinibus. De hac ultima agendum nobis est.

1078 Hæc excommunicatio est reservata Pontifici, ibi: *De qua, nisi in mortis articulo constituti ab alio, quàm à Summo Pontifice absolutionis beneficium nequeunt obtinere.* Adverte in hac Bulla Episcopos, aliosque Antistites subjici pœnæ suspensionis à Pontificalibus, & officii exercitio, à quâ, non nisi

præstitâ satisfactione, absolvi possunt; Capitula verò, & Collegia pœnæ interdicti subjacent. Nota primò, hanc excommunicationem non ligare, positâ tantum inductione, & consilio, nisi re ipsâ præstetur juramentum; quia verba in materia pœnali intelligenda sunt cum effectu. Ita Bonac. sup. p. 26. Nota secundo, cum Palao de Cens. disput. 3. punct. 30. num. 12. hanc Constitutionem non adversari consuetudini plurium Ecclesiarum, secundum quam novi Canonici, aut Beneficarii per semestre, vel annum nihil ex beneficio recipiunt, sed inter alios dividitur, eo tamen pacto, ut post mortem provisi totidem expendantur pro solvendis illius debitis, & funeralibus. Ita refert Barb. in Remiss. ad Trident. fuisse decisum, Gutier Can. qq. lib. 1. cap. 29. num. 30. qui Auctor quæst. 29. sine addit, etiam non adversari Decreto Pii V. & Concil. consuetudinem donandi aliquid fabricæ, aut alteri loco pio.

1079 Nota tertio, hanc excommunicationem non comprehendere qualemcumque inductionem, & consilium cujuslibet beneficii, sed solum in Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis, ut in aliis actionibus resolvit probabiliter Bonac. supra numer. 4. quia fortè abusus prohibitus præcipuè introductus fuerat in Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis, & ideo de illis solum, & non de aliis Bulla specialiter agit, quæ proinde ad alia beneficia extendenda non est.

§. III.

Agitur de excommunicationibus Greg. XIII. contra Consiliarium.

1080 **S**ub speciali titulo constitui agere de excommunicationibus Greg. XIII. contra Consulentes; tum quia earum aliquæ longiori indigent expositione; tum quia materias involvunt dignas specialis tractationis. Prima excommunicatio Gregor. contra Consiliarium est in Bulla, quæ incipit: *Ab ipsa Pontificatûs nostri*, in qua excommunicantur Consulentes, ut pro justitia, aut gratia obtinenda apud Sedem Apostolicam promittatur, detur, aut acceptetur aliquid parvum, aut magnum, aut fiat aliqua ex actionibus ibidem contentis, ibi: *Extendimus ad audentes qualemcumque horum facinorum, quæ adscripsimus, dantesque illis, & aliis supradictis auxilium, consilium &c.* Easdem actiones sub eadem censura prohibuerat Bonifac.

nificac. VIII. Rubrica de Sent. excomm. in Extravag. quæ incipit: *Excommunicamus*; sed postea Clem. V. apud Navar. Angel. Sylvest. & alios relatos à P. Molin. revocaverat. Gregorius igitur renovavit, confirmavitque, immò & auxit Bonifacii Constitutionem, & post illum Clem. VIII. eamdem roboravit in Bulla, quæ incipit: *Pro commissa nobis*. Eamdem innovavit, declaravit, & extendit Alexander VII. in Bulla, quæ incipit: *Inter gravissimas*, quæ est 19. in Bullario.

1081 In hac Bulla Greg. continentur actiones, quæ prohibentur: persone, quibus prohibentur: & pœnæ, sub quibus prohibentur. De quibus agendum, quantum ad instituti nostri rationem convenit, omissis nonnullis, quæ longiorem tractatum postulant, & videri possunt apud AA. infrà citandos. Ut tamen in quæstione adeo extensa cum distinctione procedamus, sub suis cujusque titulis dabimus cuncta, quæ desiderari possunt. Quia verò in Bulla aliquibus Pontifex utitur terminis, de quibus inter AA. controversatur, præmittenda prima est explicatio terminorum.

*Explicantur aliqui termini Bullæ
Gregorii XIII.*

1082 Bulla Greg. XIII. ita primo in loco habet: *Contendimus, ut domus, & curia nostra sordibus expurgetur*: secundò addit: *Quidquid parvum, vel magnum promitterent*: tertio: *Quidquam darent, aut reciperent pro justitia, sive gratia*: quartò tandem: *Quibuscumque aliis modis apud Sedem Apostolicam obtinenda*. Quid verò unaquæque clausula importet, sciri oportet ad intelligentiam eorum, quæ statuenda sunt.

1083 Prima igitur clausula, *Domus, & Curia nostra*, significat locum, ubi Pontifex existit. Unde infertur primò, qui donis, aut pacto, & promissione acquireret officium, v. g. Auditoris, aut aliud in domo, aut Palatio Cardinalis Romæ existentis, si officium non habet adnexam jurisdictionem Pontificis, non incurrere hanc excommunicationem; & idem de ejus Consiliario. Ratio est; quia non est justitia, aut gratia in domo, & curia Pontificis apud Sedem Apostolicam comparata.

1084 Utrùm autem, qui hæc officia Avenione, aut aliis in locis Pontificiæ jurisdictionis donis, & promissionibus apud Legatos, & Governatores Pontificis, absente ibi ipso

Pontifice, compararet, incurreret hanc excommunicationem? Et idem de ejus Consiliario? Respondeo contra Boccat. apud Bonac. negativè; hujusmodi enim non sunt justitiæ, vel gratiæ obtentæ apud Sedem Apostolicam, & in curia Pontificis, quando ibi non existit, quidquid sit de pœnis in aliis Bullis, & Constitutionibus, de quibus fortasse in suo loco. Ita citati AA. quibus favet Alexandri VII. Bulla §. 7.

1085 Idem dicendum judicant cum Antonio Novario in Bull. Pontif. part. 1. tit. de Dato, & promisso num. 12. & Stephano Bauanio quoad citramontanos, idem, inquam, judicant de impetrantibus ab Episcopis, Legatis, Nuntiis, Inquisitoribus, Delegatis, Subdelegatis, & Gubernatoribus extra curiam missis; quia non impetrant gratiam, vel justitiam apud Sedem Apostolicam; propterea enim beneficia, quæ vacant in istorum manibus, non dicuntur vacare apud Sedem Apostolicam, Clement. 7. de Sequest. poss. & cap. 2. de Præbend. Ita P. Mol. & citati; secus dicendum ob contrariam rationem, si justitia, vel gratia vacet apud ipsos existentes in curia Pontificia, dato quòd possint illa ibi conferre.

1086 Utrùm verò, si promissio, aut donatio &c. fiant Episcopo, Legato, & cæteris existentibus in curia Pontificis pro justitia, aut gratia alibi obtinenda extra curiam incuratur censura? Bonac. judicat non incurri. Ratio est; quia non dicuntur tradere pro justitia, & gratia obtinenda apud Sedem Apostolicam. Sed hæc doctrina mihi valde dubia est; nam Pontifex non solum prohibet obtinere, & tradere justitiam, vel gratiam apud Sedem Apostolicam, sed etiam qui aliquod pactum faceret, seu quid parvum, vel magnum promitteret, vel promissionem reciperet; in hoc autem casu intervenit promissio facta, & acceptata in curia, quam Pontifex intendit mundare ab hujusmodi sordibus; ergo. Quare nisi nova alia adhibeatur ratio, & plures sint AA. pro hac doctrina, acquiescere illi tutò non possum. Quid autem veniat nomine *Sordium*, quibus Pontifex domum suam expurgare contendit? Respondeo venire actiones in Bulla prohibitæ. De quibus infrà.

1087 Secunda clausula: *Quidquam parvum, vel magnum darent, promitterent, aut acceptarent*. Hæc verba important prohibitionem eorum, quæ promitti, dari, vel acceptari possunt pro justitia, & gratia, de quibus infrà.

infra. Modò inquirimus, quid veniat nomine *Parvi*, vel *Magni*? Clausula *Magnum* explicatione non indiget; semel enim, quòd prohibetur parva donatio, quidquid ultra parvum existimatur, etiam prohibetur. Quare sub ea clausula *Magnum* comprehenditur donatio, vel promissio summæ gravis pecuniæ, vel alia, quæ æstimationem pecuniæ formaliter, aut eminenter continent, v. g. calicem, patenam, vestem, domum, censum, fundum, vel exhibitionem operæ utilis collatori.

1088 Igitur dubium solum est in clausula *Parvum*? Respondeo tamen cum AA. infra citandis per clausulam *Parvum* non excludi per se parvitatem materiæ, quæ non valeat movere animum ad justitiam, sive gratiam; atque ideo non sufficere quamcumque rem parvam promissam, datam, vel acceptatam ad incurrendam hanc censuram. Ita P. Mol. de Just. tom. 1. tract. 2. disp. 29. cum Navar. quos citat, & sequitur Bonac. infra allegandus nu. 12. Probant; quia Pontifex non strictius prohibet illas donationes, & acceptationes, quàm lex naturalis prohibet intrinsecè mala; sed in multis intrinsecè malis aliquando datur parvitas materiæ excusans à culpa gravi: ergo etiam in prohibitis in Bulla Greg. XIII. dabitur parvitas materiæ excusans à culpa gravi, proindeque à pœna, sive censura, quæ sine culpa gravi non incurritur.

1089 Roboratur; quia pœnæ gravissimæ, qualis est excommunicatio major, & aliæ in hac Bulla impositæ, proportionari debent culpæ gravitati; sed parvitas materiæ aliquando excusat à culpa gravi: ergo etiam à pœna gravi. Confirmatur à Bonac. de Excomm. in particulari disp. 2. quæst. 3. punct. 31. n. 12. & disp. 10. de Legib. quæst. 2. punct. 8. §. incid. num. 12. quia aliqua res parva non sufficit ad incurrendas pœnas contra simoniacos, cap. *Et si quæstiones, de Simonia*. Et ratio est; quia Prætor præsertim in extraordinariis non curat de modicis, cap. *Re verà de Consecr. distin. 2.* ergo similiter &c. Sed nota diligenter in simonia, quæ verè talis sit, non dari parvitatem materiæ, unde textus intelligitur quando simonia esse definit. Vide Suarium de Relig. tom. 1. lib. 4. cap. 38. num. 2. Palaum de Sim. disp. 3. punct. 1. num. 7.

1090 Neque obstat dictio illa *Aliquid parvum*; nam parvum in Bulla summitur comparative ad magnum, dummodò tamen sit materia sufficiens ad culpam gravem. Utrùm autem si res parva promittatur, vel

detur ex intentione impetrandi justitiam, vel gratiam incuratur censura? Negant plures. Ratio est; quia licet intentio mala sit moraliter, Ecclesia tamen non punit actus internos, nisi ratione externi; si igitur externus ob parvitatem materiæ non est proportionatus tam gravi pœnæ, neque internus ratione illius, quamvis in se gravis sit. Quod intellige, nisi exterius verbaliter, aut aliter explicetur. Ita Navar. Notab. 8. num. 14. Bonac. 3. par. num. 39. Farin. infra num. 353. nec dissentit Bonac. num. 12.

1091 De valore autem rei promissæ, vel donatæ, & acceptæ, ut attingat parvitatem illam materiæ sufficientis ad incurrendam censuram, non est eadem omnium sententia; nam Bonac. sub num. 13. judicat sufficere id, quod in furto sufficit ad mortale; quia Bulla non distinguit, sed absolute damnat dantes, & accipientes *aliquid parvum, vel magnum*; cum igitur ille valor sit sufficiens ad furtum mortale, censetur etiam tale ad incurrendam censuram; tum quia aliter quod est notabile, & sufficiens contra aliam virtutem justitiæ, talis non esset contra obedientiam Bullæ; tum quia ille valor de se aptus est ad flectendum iudicem, & collatorem justitiæ, vel gratiæ.

1092 Non assentior huic sententiæ, primò; quia ponamus, quòd quantitas sufficiens ad mortale hic Romæ sint duo, vel tres julii Romani; incredibile certè est, quòd Senator, aut Datarius tam abjectæ conditionis, & miseræ indolis sint, ut, posthabito conscientiæ periculo, flectantur ad conferendam justitiam, vel gratiam propter tres julios, aut illorum valorem. Deinde, si ita strictè, & sine distinctione interpretanda est mens Pontificis, nulla parva quantitas excusabit à censura dantes, & accipientes; nam in Bulla absolute, & sine distinctione dicitur *Aliquid parvum, vel magnum*, & hic Auctor distinguit inter parvum sufficiens, & non sufficiens: ergo præcipua ejus ratio nihil evincit, nec principium ab eodem adductum, Ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus.

1093 Neque satis probat, quòd notabile sufficiens ad offensam unius virtutis sufficiat ad offensam alterius; quia, generaliter loquendo, verum non est; nam si præceptum jejunii, v. g. indicitur propter Religionem, quantitas sufficiens ad frangendum jejunium contra Religionem, non sufficit ad peccandum contra temperantiam per gulam; & è contra vinum sufficiens ad inebriandum con-

tra

tra temperantiam, non sufficit ad frangendum jejunium contra Religionem. De aptitudine denique illius valoris ad flectendum judicem, vel collatorem, dico talem esse respectivè, sive respectu alicujus, quem movere poterit; at inde non rectè eruitur regula generalis ad omnes judices, vel collatores. Quare

1094 Placet in hoc puncto judicium Pat. Azor. Mol. Mavar. Menoch. Bocat. & aliorum, qui fatentur ingenuè in hac re non posse regulam certam pro omnibus præscribi, sed committendum judicio prudentis viri, qui spectatâ qualitate, & conditione dantis, & accipientis pro justitia vel gratia, judicabit, an res tanti momenti sit, ut flectere possit judicem, vel collatorem; vel si detur, aut acceptetur in talibus circumstantiis, ut moveat. Ita P. Dicast. de Just. lib. 2. tractat. 1. num. 203. Less. de Cens. Resol. 4. littera b, Dian. 7. par. tract. 4. Resol. 13. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 27. num. 21.

1095 In hac tamen sententia videri alicui poterit exorbitans exemplum à Navarro propositum; inquit enim fieri posse, ut donatio, sive traditio unius equi, spectatis circumstantiis, notabiliter non moveat judicem, vel collatorem justitiæ, & gratiæ, nec probabiliter præsumi possit hanc donationem flexuram illorum animos. Ego difficillimè hanc donationem excusarem à censura, quamvis non ignorem, aliquando judicem, & collatorem (& idem de dante) talis conditionis esse, vel in his circumstantiis dari equum, ut nihil moveat ad beneficium justitiæ, vel gratiæ conferendum, vel obtinendum. Sed hoc ipsum prudentis viri examini committo.

1096 Suprà positæ doctrinæ de parvitate rei promissæ, vel donatæ, non parum scrupuli asferre potest Constitutio Alexandri VII. ibi: *Quin etiam illicitum esse quidquam magnum, vel parvum judicibus, ac ministris quibuslibet offerre, & promittere, etiam quod eorum animum movere non posset pro gratia, & justitia obtinenda.* Sed hoc etiam intelligendum existimo juxta explicata de parvitate materiæ.

1097 Tertia clausula est *Pro justitia, sive gratia.* Nomine Justitiæ significatur sententia, sive æqua, sive iniqua; hæc enim in jure venit etiam nomine justitiæ, ut cum aliis notavit Bonac. infrà num. 2. Quare venit sententia definitiva, interlocutoria, appellatio, liberatio, vel prorogatio pœnæ, prorogatio

termini, extractio à carcere, & his contraria, etiam posita sub arbitrio judicis, ut cum P. Mol. docent Azor. Filliuc. & Navar. infrà citandi. Unde incurrit censuram, qui pacto dat, vel promittit aliquid judici pro differenda, aut auferenda alteri sententia; nam per hujusmodi pacta, sordida fieret curia Pontificis; unde qui consilio ad hujusmodi influeret actiones, contraheret etiam censuram; quidquid in contrarium dicant Farin. & Joannes Imola apud Dian. Resol. 8.

1098 Nomine *Gratiæ* venit, quidquid à Sede Apostolica conceditur per litteras, diplomata, rescripta, Bullas, brevia Pontificia, sive vivæ vocis Oracula, & quod etiam per Signaturam, sive sint absolutiones, sive dispensationes, sive indulgentiæ, beneficia, personæ, aut aliæ gratiæ, quæ obtineantur ab immediatis, sive mediatis ministris Pontificis; secus, si non obtineantur à Sede Apostolica, sed alio Principe, vel ejus ministris Romæ existentibus, ut infrà explicabimus; quia pœnæ non sunt extendendæ, ultra quod in Bulla exprimitur; in Bulla autem dicitur: *Apud Sedem Apostolicam obtinenda.*

1099 Quarta clausula est: *Apud Sedem Apostolicam.* Conveniunt omnes obtinere justitiam, vel gratiam apud Sedem Apostolicam perinde esse, ac obtinere à Pontifice, & ejus ministris in curia, aut loco, ubi sit Pontifex. Si verò contingeret curiam Pontificis existere in uno loco, & Pontificem in alio, tunc uterque locus esset Sedes Apostolica. Quid veniat nomine Sedis Apostolicæ, quoad jurisdictionem significatam per clausulas *Sedes Apostolica*? Discrepant AA. Aliqui dicunt venire Summum Pontificem, quatenus talis est, & exercet jurisdictionem spirituales sibi datam à Christo Domino, non verò, quatenus gaudet temporali jurisdictione, & dominio in urbe, & statu suo. Probant leg. Delictis §. Extraneus ff. ad leg. Aquil. ibi: *Verba sunt formaliter intelligenda;* sed Sedes Apostolica extitit quandoque cum sola jurisdictione spirituali sine temporali, quæ postea illi accrevit: ergo clausula *Sedes Apostolica* importat Summum Pontificem cum jurisdictione spirituali, & ministris ad eam exercendam apud curiam Pontificiam. Ita Navar. in Comment. tom. 3. Notabil. 17. vers. 3. nu. 29. Pat. Mol. tom. 1. de Just. disp. 92. quam sententiam dicit probabilem, & securè amplecti posse Filliuc. tract. 15. num. 139.

1100 Oppositum docet P. Azor. 3. part. lib. 12. cap. 24. quæst. 6. Filliuc. sup. Bonac. tom. 3.

tom. 3. disp. 2. quæst. 3. punct. 31. sub num. 4. dicuntque esse probabilius, & conformius praxi Pœnitentiariæ, apud quam vulgare est clausulam *Sedes Apostolica* importare etiam jurisdictionem temporalem. Ita etiam P. Dicastil. de Just. lib. 2. tract. 1. disp. 5. num. 159. Fundantur; quia clausula illa intelligenda est secundum communem acceptionem; hæc autem extendit illam ad Pontificem cum tribunalibus apud illum exercentibus utramque jurisdictionem, spirituales, scilicet, & temporales; ergo. Confirmant; quia intentio Pontificis in Bulla fuit expurgare domum, & curiam suam à sordibus; domus autem, & curiæ nomine non solum spirituale, sed etiam temporale tribunal venit; quod certè non diceretur expurgatum, si pateret aditus impetrandi à Pontifice, etiam ut Principe temporali, justitiam, vel gratiam per promissiones, pacta, vel munera; ergo. Tertia alia sententia proponitur à P. Filliuc. sed meo judicio recurrit cum duabus. Noto Dian. in hoc puncto valde timidum se ostendere, quod prudentis consilii est. Quare

1101 Ego utramque expositam sententiam de significatione nominis *Sedis Apostolicæ* judico probabilem in suo sensu; nam si nomen *Sedis Apostolicæ* sumatur secundum formale, & ut sic dicam, originale significatum, non est dubium, quod antequam *Sedes Apostolica* acquireret aliquam jurisdictionem temporalem, habuerit suum integrum significatum; hoc autem erat sola jurisdictio spiritualis; ergo secundum formale, sive primitivum significatum non importat jurisdictionem temporalem. Quia verò etiam non est dubium, quod significatio nominum pendet à voluntate, & impositione hominum, qui usu, & exercitio temporum potuerunt extendere illam clausulam ad significandum Pontificem, ut exercentem etiam temporalem jurisdictionem, ideo non dubito, quod significet modò Pontificem utramque exercentem.

1102 Sed modò dubitandi locus non est post Constitutionem Alexandri VII. nam, quidquid sit de significato clausulæ *Sedis Apostolicæ*, Alexander declarat prohibitionem comprehendere justitiam, & gratiam, tam spirituales, quam temporales, ibi: *Aliquid promittitur, datur, accipitur, vel deponitur pro justitia, vel gratia sive in spiritualibus, sive in temporalibus, & mixtis apud Sedem Apostolicam*. Id quod Clemens VIII. apud Dian. supra Resol. 3. sine jam explica-

verat per ampliationem, quæ ampliatio non parum indicat, clausulam *Sedis Apostolicæ* ex vi sui significati formalis non importare temporalem jurisdictionem. Utrum autem, qui daret, vel promitteret Magistro domus Pontificis aliquid, ut admitteretur in comitatum, vel famulatum temporalem inferiorem instar inservientium aliis Principibus temporalibus, incurreret excommunicationem? Videtur negandum, si hæc propriè non veniunt nomine gratiæ, & justitiæ; secus, si veniant; in quo puncto attendendum est ad æstimationem istorum munerum apud Aulicos, & Præfectos Palatii.

Actiones, quæ prohibentur.

1103 Septemdecim sunt actiones in Bulla prohibitæ apud Bon. infra, & Filliuc. tract. 15. cap. 6. num. 129. Ex his undecim antea prohibitæ à Bonif. VIII. & sex superadditæ à Gregor. XIII. quarum tres principales, & tres accessoriæ sunt. Incipiendo igitur à primis Bonifacii. Prima actio est alicujus pactio cum tertio, ut sibi justitiam, vel gratiam procuraret, ibi: *Qui aliquod pactum faceret*. Secunda est promissio dandi aliquid, ibi: *Seu quid parvum, vel magnum promitterent*. Tertia est acceptatio promissionis, ibi: *Vel promissionem reciperent*. Quarta est actio dandi ex pacto, vel promissione, ibi: *Vel ex pacto, & promissione quidquam darent*. Quinta acceptatio, ibi: *Aut reciperent*. Sexta promissio facta tertio in utilitatem illius, qui impetraverit, ibi: *Eam sententiam ad promittentes*. Septima acceptatio hujus promissionis, ibi: *Acceptantes*. Octava est actio dandi sine promissione, ibi: *Dantesque*. Nona receptio sine promissione, ibi: *Recipientes*. Decima omissio deferendi intra triduum eos, qui aliquid ex numeratis commiserint, ibi: *Illos etiam, qui sibi intra triduum non renuntiarent eum, quem in culpa esse scirent*. Undecima est scienter uti justitiâ, vel gratiâ ita obtentâ, ibi: *Scienter illis utentes, simili sententiâ innodavit*.

1104 Ex additis à Greg. XIII. principales sunt. Prima est procuratio expeditionum, horumque negotiorum adnixa potentiorum suffragiis, ibi: *Potentiorum suffragationibus adnixa hujusmodi negotiorum expeditiones hac illac conquærentes, turpissimè nundinentur*. Secunda ambire, vel allicere donis, aut sollicitationibus eos, qui valent ad obtinendam pro se, vel pro aliis justitiam, vel gratiam apud

apud Sedem Apostolicam, ibi: *Alii alios, quos gratia præstare arbitrantur, donis, pollicitationibusque ambiunt.* Tertia, qui mentiundo fingunt dedisse pro justitia, vel gratia obtinenda pretium iis, qui favore valent apud concedentes, ibi: *Quidam etiam scilicet talium operum, atque industriam pretio, & muneribus quæsisse affingant.* Ex accessoriis prima actio est auxiliari; secunda consulere; tertia favere, ibi: *Dantisque illis, & aliis supradictis auxilium, consilium, vel favorem.*

1105 Videbitur fortasse alicui multas ex annumeratis actionibus coincidere cum aliis, seu non esse diversas secundum id, quod significant. Verum si lentè verba perpendantur, singulæ diversum aliquid exprimunt. Nec credendum est casu, sed consultò repeti ad occludendos omnes aditus, & subterfugia opinionum. Quid verò unaquaque importet, brevius explicari non potest, quam per sequentes quæstiones. Adverte tamen actiones prohibitas in hac Bulla non tangere directè, & immediatè spiritualia, v.g. beneficia, dispensationes &c. sed immediatè intendere patrociniū, protectionem, favorem &c. aliquorum ad illa obtinenda apud Sedem Apostolicam; & ideo hanc Bullam differre ab aliis Pontificiis contra simoniacos.

1106 Prima, & generalis circa omnes quæstio est; Utrum omnes actiones prohibita in hac Bulla sint jure naturæ, & divino intrinsecè malæ? Navar. in Opusc. de Datis, & promissis Notab. 3. num. 5. cum doceat in hac Extravaganti solum prohiberi sub pœnis in ea contentis pacta, promissiones, & earum acceptationes, donationes, & earum acceptationes pro justitia, aut gratia obtenta, vel obtinenda apud Sedem Apostolicam, quæ omnia ante Bullam Gregorii prohibita erant, vel jure naturali, & Divino, vel humano in foro Ecclesiastico, consequenter docet actiones prohibitas in Bulla esse intrinsecè malas. Hæc sententia placet P. Mol. tom. 1. tract. 2. disp. 92. §. . Navarrus ibidem; tenet illam Joan. Monach. apud Bonac.

1107 Fundantur in verbis hujus Extravagantis, quæ explicant finem legis, à quo sensus legis accipiendus est; dicitur enim, *ut domus, & curia nostra à sordibus purgetur*; sed sordes hoc loco, non corporales, sed spirituales intelligendæ sunt, idest, peccata juxta illud Apocalypsi ultimo, *Qui in sordibus est, sordescat adhuc*: ergo Pontifex volens purgare curiam suam à sordibus, vult utique

purgare ab his, quæ ante prohibitionem jam erant sordes, sive peccata, & mala non ex præcepto Pontificis; siquidem Bulla Pontificis fuerat revocata à Clem. V. ergo ex lege naturali, & Divina. Confirmat P. Mol. ex aliis Bullæ verbis, ibi: *Sed hoc scelus ita hodie in mores inductum est; & iterum ibidem, quæ cum pessima sint.* Hæc autem verba aperte explicant, prohibita in Bulla ante ipsam Bullam fuisse peccata, & intrinsecè mala.

1108 Bonac. tom. 3. disp. 2. punct. 31. sub num. 7. supponit Navar. & Mol. docere omnes actiones prohibitas in Bulla esse vetitas jure naturæ, & Divino; atque ideo asserit non omnes actiones prohibitas in Bulla esse jure naturæ, vel Divino vetitas. Ratio illi est; quia sequeretur hanc Constitutionem quoad omnes actiones, prohibitas ubique, etiam ubi non est recepta, obligare; nam jus naturæ omnes ubique obligat. Verum hæc ratio, si quid concludit, concludit solum omnes prohibitas actiones ubique esse malas, utpote contra jus naturale, & Divinum, non verò quia prohibitas per Bullam, ubi illa non est recepta; atque ideo qui illas ibi committeret, peccaret quidem peccatum grave contra jus naturale, non verò peccaret contra prohibitionem Pontificis, nec per consequens incurreret excommunicationem.

1109 Instat. Perspicuum est non teneri omnes jure naturæ, vel Divino deferre Sedi Apostolicæ acceptantes, & recipientes aliquid pro justitia, vel gratia obtinenda ab eadem Sede; & tamen hoc præcipitur in Bulla; ergo non omnes actiones Bullæ sunt vetitæ, vel præceptæ jure naturali, & Divino. Respondetur, concedendo totum; quia AA. quos impugnare contendit, non negabant aliquas actiones Bullæ esse in jure positivo præceptas, id quod Alexand. VII. expressit jam in Bulla citata; loquuntur enim de solum vetitis, immò neque de his omnibus, sed de proximè, & directè vetitis, sive, ut explicat Filiuc. num. 30. de principalibus, ut sunt Donatio, Promissio &c. ommissio autem delationis est actio veluti reflexa, & prohibita ratione objecti deferendi.

1110 Minus urget illatio. Ergo etiam Summus Pontifex, vendendo officium Auditoris, & similia, quæ juxta P. Mol. Suar. & Rebell. vendere potest; peccabit contra jus naturale, & Divinum, utpote qui subjectus est juri naturali, & Divino. Respondetur, distinguendo, si loquamur de Auditore Cameræ, & hoc officium sit Pontificis, quæ Prin-

ceps temporalis est, neque hoc, neque alia hujusmodi temporalia juxta sententiam Molinæ supra expositam cadebant sub prohibita in Bulla; & ideo Pontifex potest illa vendere sine peccato contra jus naturale. Neque AA. oppositi loquebantur de his venditionibus, quod sint jure naturæ prohibitæ, neque juxta illos Bulla Gregorii in his intelligebatur. Secus dicendum, si Auditor Camerae sit officium Principis spiritualis, sicut est officium Summi Pœnitentarii, Datarii &c. nam in venditione horum peccabit quidem Summus Pontifex peccato simoniæ contra jus naturale, & Divinum, non incurret tamen pœnas Bullæ Gregoriæ secundum ea, quæ infra dabimus. Dixi supra, neque juxta illos Bulla Gregorii de his intelligebatur; nam juxta Bullam Alexandr. VII. justitia, & gratia intelligitur etiam in temporalibus, ibi: *Aliquid promittitur, datur, accipitur, vel deponitur pro justitia, vel gratia, sive in spiritualibus, sive in temporalibus, & mixtis apud Sedem prædictam.* Vide infra num. 1134.

1111 Secunda quæstio est circa promissionem prohibitam in Bulla, & quæritur; Utrum promissio facta animo non adimplendi, incurrat excommunicationem Bullæ? Respondet Bonac. num. 8. negativè. Ratio est, quia in pœnalibus verba sunt intelligenda strictè, & in germano sensu; promissio autem facta sine animo se obligandi, non est vera, & juridica defectu voluntatis se obligandi ad impletionem; ergo quamvis fiat, vel consulatur, non incurrit censuram in conscientia; quidquid sit, quod promittens peccet, quatenus inducit ad malum, & quod in foro externo præsumatur incurrisse censuram. Ita P. Less. lib. 2. cap. 35. dub. 1. num. 11. ubi citat Cajet. Opusc. 9. quæst. 2. tom. 2. Sot. lib. 9. q. 8. art. 1. Tolet. lib. 5. cap. 90.

1112 Neque obstat, quod ex eadem Bulla incurrat censuram, qui fingit se quæsisse pretio gratiam, quam obtinuit; nam hoc expressum est in Bulla, non ita illa promissio sine animo adimplendi. P. Dicast. sup. n. 179. reducit hanc promissionem ad consilium virtuale, atque ideo dicit incurrare censuram. Ego verò judico illam incurrare ex ea ratione; quia re ipsa est quovis modo apta inducere quamcumque obligationem, & movere principalem, quod Alexand. prohibet, & est præcipua ratio prohibitionis.

1113 Majorem difficultatem invenit Bonac. in acceptante hujusmodi promissionem fictam, quamvis tandem eum excuset à cen-

sura, nisi postea mutata voluntate promittentis ab eo acceptet promissionem: idem diceret de Consulente talem acceptationem. Ratio est illi; quia licet acceptans, acceptando, peccet ex conscientia erronea, & idem est de Consulente acceptationem; nihilominus cum re ipsa non acceptet promissionem; quia, ut dixit, talis non est defectu voluntatis se obligandi, nullam promissionem prohibitam acceptat, ac proinde neque acceptans, neque Consulens acceptationem incurrit censuram Bullæ Gregoriæ.

1114 Neque obstat, quod quantum est ex parte sua, acceptet promissionem, & illius intuitu conferat justitiam, vel gratiam; nam in Bulla non prohibetur collatio justitiæ, vel gratiæ propter qualemcumque promissionem acceptatam, sed propter veram, & non fictam, qualis non est in præsentis. Dicendum tamen est cohærenter, incurrare excommunicationem juxta proximè dicta cum Dicastillo, quem videtur sequi Dian. sup. Resol. 4.

1115 Sed quid est dicendum de promissione vera cum animo adimplendi, non tamen acceptata? P. Mol. tract. 2. de Just. disp. 92. vers. Cum omnes, P. Sanch. in Opusc. tom. 1. lib. 2. cap. 3. dub. 106. num. 5. Baccatius 1. par. de Pactis num. 33. Farin. 3. part. Crim. quæst. 3. art. 13. num. 315. P. Filliuc. tract. 15. cap. 6. num. 129. ad finem, respondent incurrare excommunicationem. Fundantur; quia promissio est actio principaliter prohibita in Bulla, & in illa ponitur distinctè ab acceptatione, ibi: *Vel quid parvum, vel magnum promitterent, vel promissionem reciperent.* Hæc sententia est magis tuta, & probabilior.

1116 Oppositum sentit Bonac. tom. 3. de Cens. disp. 2. quæst. 3. punct. 31. sub num. 9. Ratio illius est; quia de conceptu promissionis est acceptatio: nam promissio est datio fidei, quæ non dicitur data, nisi acceptetur; per hoc enim distinguitur à pollicitatione, quæ est promissio solius offerentis. Cum igitur simus in odiosis extendenda non est pœna excommunicationis ad promissionem non acceptatam, quæ formaliter promissio non est. Addere potuit in eadem Bulla prohiberi primò, promissionem, ibi: *Vel magnum promitteret*: postea pollicitationes, ibi: *Donis, pollicitationibusque ambient.* Hæc autem ostendunt distinctionem promissionis à pollicitatione; ergo licet per pollicitationem incurratur censura, non ita erit per promissionem non acceptatam.

1117 Neque obstat videtur adducta di-

stinctio promissionis ab acceptatione ; respondet enim non fieri in textu ad separandam acceptationem à promissione, quasi sit membrum diversum, non inclusum in illa, sed ad significandum concurrentes ad promissionem, tam faciendo, quàm acceptando, incurrere excommunicationem.

1118 Hæc opinio non videbatur improbabilis, cùm in odiosis strictè interpretanda sit lex, quamvis fundamentum, & illius ratio solum probet promissionem illam talem non esse quoad effectum obligandi promittentem, non verò quoad effectum incurrendi censuram ; nam etiam pollicitatio non habet illum effectum, & tamen, ut ipse fatetur, incurrit excommunicationem ; ergo licet promissio non acceptata maneat in statu meræ pollicitationis, ut optimè discurret P. Dicastil. num. 182. censetur prohibita, & sufficiens ad incurrendam censuram Bullæ. In præfenti tamen subsistere non potest ea sententia juxta Constitutionem Alexand. VII. ibi : *Licet pollicitatio, promissio, & oblatio non fuerint acceptatæ*. Ulterior difficultas circa promissionem est : An facta, & acceptata, non tamen secuto effectû justitiæ, & gratiæ intentæ, seu non obtentâ justitiâ, & gratiâ, sufficiat ad incurrendam excommunicationem à promittente ? Idem quæri potest de datione, & acceptatione munerum.

1119 Respondent AA. suprâ laudati in hoc casu incurri excommunicationem. Probant ; quia omnes prædictæ actiones sunt principaliter prohibitæ in Bulla disjunctivè ab effectû, seu sine respectu ad justitiam, vel gratiam obtinendam, immò cum solo animo ad eas obtinendas, ibi : *Apud Sedem Apostolicam obtinenda* ; ad verificationem autem disjunctivæ propositionis sufficit, quòd pars verificetur, leg. Si hæredi plures ff. de Condition. inst. cap. 1. num. Alternativis de Reg. jur. & tenet Navar. P. Mol. Azor. Farinac. & Filliuc. quos citat, & sequitur Bonac. suprâ num. 22. Idem dicendum est, si obtentâ gratiâ, vel justitiâ, is, qui promiserat, non solvat promissum ; quia in promissione acceptata jam incurreret excommunicationem ; ut est apertè dicisum ab Alexand. VII. ibi : *Licet pollicitatio, promissio, & oblatio non fuerint acceptatæ, neque traditio secuta, nullumque haberent effectum*.

1120 Objicies : Excommunicatio contra facientes non ligat conantem facere, ut est certa doctrina ; ergo. Respondeo primò, distinguendo antecedens ; non ligat conantem,

quando solum prohibetur actio, & non conatus ad illam, concedo ; in Bulla autem prohibetur non solum actio, sive assecutio justitiæ, & gratiæ, sed etiam pactum, & promissio ad illas assequendas. Respondetur secundo, supponi falsò, quòd promittens non sit faciens ; nam pactum, & promissio in Bulla dupliciter prohibentur, nimirum, quatenus est via, seu medium ad assequendum, & quatenus est terminus intentionis ad assequendum ; quare licet primo non sufficiat ad constituendum facientem, potest secundo modo sufficere.

1121 Specialis difficultas est in Consiliario circa hanc doctrinam ; An, scilicet, incurrat censuram, quando dedit consilium ad faciendum pactum, promissionem, donationem, acceptationem, & cætera, non secuto effectû, immò etsi post consilium consultus non posuit pactum, promissionem, donationem, vel acceptationem ? Et difficultas in eo consistit ; quia in Bulla consilium videtur æquè principaliter exprimi, sicut pactum, promissio, & cætera ; hoc enim videtur denotare conjunctiva *Que*, ibi : *Easdemque omnes extendimus ad audentes quaecumque horum facinorum, quæ adscripsimus, dantesque illis, & aliis supradictis auxilium, consilium, vel favorem*. Noto audentes, & dantes auxilium, consilium, vel favorem in Bulla non solum conjungi illâ conjunctiōe, *Que*, sed explicari eodem casu sine ulla diversitate ; ergo sicut audentes ponuntur principaliter, etiam auxiliantes, & consulentes ponuntur principaliter, & non accessoriè, ac proinde sicut positâ solâ promissione verâ non acceptatâ, vel acceptatâ, & non secuto effectû, promittens incurrit excommunicationem, ita posito solo consilio, & non facta promissione, pacto &c. à consulto, vel si posita promissio non fuit acceptata, vel si denique acceptata non habuit effectum, semper Consiliarius incurrit excommunicationem.

1122 Confirmatur ; quia Gregorius XIII. in sua constitutione non solum intendit instaurare pœnas Bonifacii, sed etiam ampliare ad plures, ut ampliavit ad fingentes, ad auxiliantes, consulentes &c. ergo eodem modo, quo ampliavit ad fingentes, ampliavit ad Consulentes ; sed ad fingentes ampliavit, ut ad principales ; ergo etiam ad Consulentes.

1123 Hæc non parum me dubium de communi doctrina reddebant ; verum in re adeo gravi singularis esse non præsumo. Quare

re cum P. Molin. vers. Ad tres alias, & AA. citatis judico probabiliter Consiliarium non incurrere censuram, & alias pœnas, nisi accessorie. Unde, si consulat promissionem, pactum &c. consultus verò nihil horum faciat, non incurreret excommunicationem, & alias pœnas in Bulla; si autem consultus posuit promissionem &c. secutusque est effectus, vel non, tunc incurreret; & universaliter Consiliarius non incurrat censuram, & pœnas, nisi quando consultus ponit actionem, quæ ex se sufficiens est ad hoc, ut consultus illam incurrat, nisi aliquo titulo, v.g. ignorantia excusetur; in quo casu illam incurreret Consiliarius sciens, quin incurrat consultus.

1124 Post hæc scripta invenio P. Dicast. supra disp. 6. num. 256. stare pro mea infinuata sententia, & judicare improbable dicere, quod consilium prohibeatur solum secundario; quia non apparet in Bulla verbum, ex quo colligatur, immò contrarium patet ex nostro fundamento, quo ille utitur. Addit tamen consilium, licet sit principaliter prohibitum, non incurrere pœnas, nisi sequatur actio, ad quam datur: v.g. si est ad promittendum, debet consultus ponere promissionem; & sic de aliis.

1125 Ratio illius est; quia in Bulla prohibetur dare consilium promittenti, accipienti, & danti; qui autem solum audit consilium, quin promittat, acceptet, vel det, non acquiescit consilio, proindeque consilium non datur promittenti, acceptanti, & danti, ut prohibetur.

1126 Non placet quoad hoc P. Dicastil. nam præterquam quod credibile facile non est, quod legislator attenderit ad illas subtiles, & scholasticas reduplicaciones; reindidit in id, quod impugnat, nimirum, quod consilium non incurrat excommunicationem, nisi secuto effectus, & positâ promissione, acceptatione, & datione. Quare, vel dicendum est consilium non incurrere excommunicationem, nisi secuto effectus; vel, quod vi rationis verius judicabam, dicendum est illam incurrere etiam non secutâ promissione, acceptatione &c. quia re verâ consilium datur ad faciendam promissionem, & non jam promittenti. Sicque securius, ac tutius procedetur in praxi.

Personæ quæ comprehenduntur in Bulla.

1127 Circa personas, quibus indicuntur censura, & pœna, sic habetur in Bulla: *Excommunicavit, & anathematizavit omnes clericos, Religiosos, & laicos utriusque sexus, sive familiares curiæ, sive undecunque alios, qui, scilicet, activè, vel passivè concurreant ad actiones in illa prohibitas.* Alexander VII. ita explicat: *Nec non mediatores, sive immediatos, sive mediatos, & quotquot, & quicumque sint, & quavis dignitate, præ eminentiâ, auctoritate, favore, consanguinitate, affinitate.*

1128 Dubium modò est; Utrum sub nomine clerici comprehendantur etiam Episcopi, & Cardinales? De Episcopis non est dubium comprehendendi quoad pœnam excommunicationis, quidquid sit de pœna infamiae, inhabilitatis ad beneficia, & officia, amissionis officiorum, beneficiorum obtentorum per aliquam actionem ex ibi prohibitis, à quibus eos per epicheiam eximit Navar. Opusc. de Datis, & promissis Notab. 6. num. 9. & cum illo P. Mol. supra vers. Hæc Extravagans. Adde, quod Alexand. VII. in citata Bulla eos expressit, ibi: *Volumus etiam Episcopos, Archiepiscopos, Metropolitanos, Primate, & Patriarchas, ceterosque in quacunque alia etiam prædictis, ac quantumvis sublimi, & speciali notâ, dignitate constitutos in præsentî nostra quoad censuras comprehendendi motu, scientiâ, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore similibus statuimus.* Ex quibus verbis inferri potest supradictos Prælatos etiam comprehendendi in nomine clerici, sed solum quoad censuras.

1129 Majus dubium est de Cardinalibus, quos communis sententia etiam comprehendit quoad excommunicationem. Ita Farinac. 3. part. Crim. quæst. 3. art. 13. & art. 306. Flamin. Paris. lib. 12. quæst. 4. num. 7. Caputaq. Decis. 20. Virgin. Navar. sup. P. Mol. tract. 2. disp. 92. eodem vers. Filliuc. tract. 15. cap. 6. num. 131. Bonac. de Cens. disp. 2. quæst. 3. punct. 31. nu. 16. ubi citat Joannem Monach. Ugolin. Sopran. & alios cum Mendoso.

1130 Fundantur; quia Cardinales, utpote clerici, veniunt propriè nomine clerici, cap. Cleros 21. dist. cap. Constantinus 96. dist. cap. Duo sunt 12. quæst. 1. ergo comprehenduntur in Bulla. Confirmant primò, ut ex communi doctrina tradidimus supra,

actiones prohibitæ in Bulla sunt etiam jure naturæ, & Divino prohibitæ, ad cujus observantiam magis muniendam fertur censura; sed Cardinales comprehenduntur in jure naturali, & Divino: ergo etiam in excommunicatione Bullæ. Secundò: quia Cardinales in communi sententia comprehenduntur in lege favorabili, quamvis non exprimantur; ergo etiam in pœnali. Tertiò; lex generalis comprehendit omnes, cap. 1. de Constitutionibus; sed lex Gregor. XIII. est generalis, ut exprimit clausula *omnes*, ibi: *omnes clericos, laicos, & undecumque alios*; ergo.

1131 Hæc sunt fundamenta communis sententiæ, quæ probabilior, & in praxi Pœnitentiariæ acceptior est; quamvis meo judicio fundamenta, quibus nititur, non adeo clarè convincant. Quapropter fortasse Bonac. suprà nu. 16. docet sustineri posse oppositum probabiliter; quia hæc Constitutio est odiosa, & pœnalis; in odiosis autem Cardinales non veniunt nomine clerici, nisi exprimantur, ut multoties in legibus exprimantur. Nihilominus recedendum non est à communi, præsertim cum in his attendenda sit voluntas Pontificis, & finis ab eo intentus, ut in simili discurret Cardinalis de Luca de Regalibus lib. 2. dist. 56. num. 3. voluntas autem Pontificis in hac Constitutione est domum suam, & curiam à sordibus expurgare; quod certè intelligi non potest, si præcipua Ecclesiæ membra, ut sunt Cardinales, eisdem sordibus inquinarentur, & impunè curiam Pontificis deturparent.

1132 De aliis pœnis infamiæ &c. à fortiori dicendum est cum AA. suprà Cardinales eximi per epichejam, sicut Episcopi eximuntur; majus enim fundamentum datur ad præsumendum Pontificem noluisse viros in tanta dignitate constitutos, & sibi intimè familiares tam rigorosis pœnis subijcere; hic enim favor, nec excellit illorum dignitatem, nec merita superat.

1133 Denique totam quæstionem dirimit Alexander VII. in præcitata Bulla, in qua §. 16. ibi: *Non obstantibus de jure quæsito non tollendo, & quòd Cardinales non comprehendantur sub regulis, & Constitutionibus editis, & edendis, nisi in iisdem facta fuerit ipsorum expressa mentio, à cæteris nostris, & Cancellariæ præfatæ regulis, aliisque illis aliàs in suo robore permansuris ad præmissorum effectum specialiter, & expressè derogamus, ac derogatum esse volumus, cæterisque contrariis*

quibuscumque. Ex quibus patet Cardinales etiam comprehendi in sola excommunicatione.

1134 Dubium secundum; Quid dicendum de ipso Pontifice, si actiones prohibitas faciat? Respondeo non incurrere censuram, & pœnas, quidquid sit de peccato, & scandalo. Ratio est; quia Pontifex non tenetur suis legibus quoad vim coactivam. Eodem modo fortè pariter excusandus Consiliarius, cujus acceptum consilium Pontifex exequeretur, vel dato illi consilio moveretur ad executionem; quia supponitur ex illius consensu facere, proindeque ab eo dispensatus. Ita colligo ex P. Suar. Less. Sal. Sylvest. quos citat, & sequitur Bonac. suprà. Contrarium tenet P. Valent. in 2.2. Divi Thom. quæst. 100. cum undecim aliis apud Dian. pun. 10. tr. 16. Misc. Resol. 16. qui nobiscum consentit, & Pontificem cum P. Suar. liberat à simonia juris humani, etiam circa res spirituales, quarum contractus jure tantum Ecclesiastico effecti sunt simoniaci. Vide, si placet, hunc Auctorem.

1135 Dubium tertium; An qui sciret Consiliarium dedisse consilium ad aliquam ex prohibitis actionibus perpetrandam, teneretur ex vi hujus Bullæ sub excommunicatione illum denuntiare Pontifici, vel alteri, qui ad Pontificem deferret? Ratio dubii est; quia qui novit aliquem commisisse aliquam actionem ex prohibitis in Bulla, incurrit excommunicationem, si intra triduum non deferat Pontifici, vel alteri, qui deferat Pontifici, ibi: *Illos etiam, qui sibi intra triduum non renuntiarent eum, quem in culpa esse scirent, vel alicui, per quem ad se fideliter referretur, simili voluit sententiæ subjacere*; sed consilium ad illas perpetrandas est etiam prohibitum in Bulla; ergo qui sciret illud datum à Consiliario, teneretur sub excommunicatione deferre Consiliarium.

1136 Respondeo nihilominus proposito dubio, negando minorem assumptæ probationis; quia adducta verba referuntur in Bulla ex Constitutione Bonif. XIII. proindeque solum comprehendunt actiones prohibitas à Bonifacio; consilium verò est actio superaddita postmodum à Greg. XIII. sine ulla reflexione ad scientem consilium; in odiosis autem non debet extendi lex ad ea, quæ neque exprimuntur, neque ex contextu veniunt comprehensa. Adde, quòd obligatio revelandi sublata prorsus est ab Alexand. VII. ibi: *Sublatà tamen revelandi obligatione*.

1137 Utrum

1137 Utrum autem si quis juxta Bullam Gregorii consuleret scienti, ne deferret delinquentem, incurreret censuram Bullæ? Respondeo primò, Consulentem existentem in curia simul cum sciente, incurrere excommunicationem. Ratio est; quia excommunicationis adversus Consulentes est generalis ad omnes actiones prohibitas in Bulla, ibi: *Extendimus ad audentes quaecumque horum facinorum, quæ adscripsimus, dantesque illis, & aliis supradictis auxilium, consilium &c.* lex autem generalis generaliter intelligenda est. Nisi dicas, clausulam illam generalem comprehendere facinora, non verò omissionem delationis, quæ consulitur, id quod videtur genuinè applicari omissioni delationis, quæ consulitur, quamvis ipsa omisso censuram incurrat, quod fortè improbable non est, præsertim cum simus in odiosis.

1138 Respondeo secundò: Si consilium datum est absenti longè à curia Pontificis, probabiliter Consiliarius non incurrit excommunicationem. Ratio est; quia, ut docent Sylvest. verb. Excommunicatio Cas. 43. Navar. Notab. 12. num. 28. P. Mol. sup. Filiuc. tract. 15. cap. 6. quæst. 2. num. 9. Azor. 3. par. lib. 12. cap. 24. quæst. 6. Excommunicatio Bullæ non ligat absentes extra curiam Pontificis, eò quòd Pontifex non præsumitur velle cogere pauperes, & Christianos venire ab extremis, & longinquis regionibus, v. g. Romam, ad deferendos delinquentes contra Bullam. Quo posito, non ligabit Consulentem absenti, ne deferat; accessorium enim sequitur principale, & consilium juxta communem sententiam solum accessoriè incurrit censuram. Scio Bonac. sup. citatum num. 8. comprehendere etiam absentes sub pœnis hujus Bullæ, eò quòd sit lex generalis, generaliter loquens. Juxta quam doctrinam, quæ in praxi securior est, cum præsertim denuntiatio absentibus possit fieri per litteras, Consiliarius etiam incurreret censuram ex apposito fundamento.

De causis excusantibus ab hac excommunicatione.

1139 AA. suprà relati aliquas afferunt causas tum excusantes, tum moderantes pœnas hujus Bullæ, quæ applicari possunt eodem modo ad Consiliarium. Adverto tamen plures AA. scripsisse de hac censura Greg. XIII. ante Bullam Alexand. VII. in qua postea aliqua, quæ ab Auctoribus excusaban-

tur à censura, modò excusari non possunt, & ideo cautè legendi sunt. Inter hos autem AA. Dian. punct. 7. tract. 4. à Resolut. 1. multa ex AA. & ex se refert, quæ jam tutò sustineri non possunt, & apud illum discursus P. Gasparis Hurt. de Justit. disp. 1. Diff. 21. & disput. 3. Diff. 7.

1140 Prima causa, quæ excusare potest ab excommunicatione, est ignorantia vel excommunicationis, vel rerum prohibitarum. Ratio est; quia præterquàmquòd ad incurram excommunicationem requiratur contumacia, quæ cum ignorantia intelligi non potest, ipse Pontifex in Bulla requirit scientiam, quatenus audaciam requirit, ibi: *Extendimus ad audentes quaecumque horum facinorum*; audacia autem sine scientia intelligi non potest. Bonac. extendit hanc ignorantiam ad crassam, modò non sit conjuncta cum ingenti temeritate, excludit tamen affectatam; si verò sciat excommunicationem, & ignoret reservationem, Masuchelus apud Dianam Resol. 14. docet non manere absolutio- nem reservatam; quia est pœna. Vide dicta num. 753.

1141 Secunda causa est, si consilium datur ad promissionem debiti ex gratitudine, seu antidoro, animo non se obligandi. Sic Navar. sup. Notab. 11. de Datis, & acceptis, Palaus tract. 15. cap. 6. num. 129. Ratio est; quia Pontifex non præsumitur prohibere ea, quæ jure naturæ debita sunt; recipiens autem justitiam, vel gratiam tenetur ad gratitudinem, sive antidorum jure naturæ. Deinde; quia expressio debiti, quod tacitè inest eo modo, quo inest, non reddit illicitam actionem licitam, cui tacitè inerat; sed obligatio ex gratitudine tacitè inest licitæ acceptioni justitiæ, vel gratiæ; ergo expressio illius non reddit illam illicitam, nec proinde subjectam censuræ; id autem suppono fieri post justitiam, & gratiam factam. Aliter enim urget Alexand. VII. ibi: *Ac etiam promissiones, seu verba promissoria, dationes, receptiones, factas ob bonum finem, comprehendere, nec earum dispositionem, ac pœnas evitari posse in casibus, in quibus cesset suspicio mali.* Oppositum secutus est Dian. sup. cum aliquibus AA.

1142 Utrum verò excuset gratitudo explicata modis sequentibus? v. g. Tuus ero in posterum: Omnia mea ad libitum, & obsequium tuum dico: Jube, quod vis; quia certus præstabo: De justitia, aut gratia mihi facienda non te pœnitebit: Te non obliviscar: Non ero tibi ingratus: Tempore opportuno non

non deficiam, sed curabo sedulò obligationem meam adimplere: Apud Deum tui semper memor ero: Tibi inserviam &c. Navar. sup. & cum illo Filliuc. excusant hæc à censura; non ita verò Azor sup. lib. 12. cap. 23. §. Sed meo iudicio, ex ea ratione; quia huiusmodi talia sunt, ut moveant ad collationem iustitiæ, vel gratiæ; Pontifex autem prohibet omnes promissiones, & pacta occulta, vel manifesta verbis generalibus expressa.

1143 Bonac. sup. voluit conciliare ambas sententias; sed re verà dicit id, quod alii supponunt; si enim, inquit hic Auctor, illa verba proferantur animo se obligandi, & proinde inflectendi iudicem ad iustitiam, vel collatorem ad gratiam, incurrent censuram; quia hoc modo prohibita sunt promissiones generales, & quælibet pacta facta collatoribus iustitiæ, aut gratiæ. Neque excusat, quòd fiant ex gratitudine; nam memorati ministri habent aliunde stipendium, & nihil de suo conferunt, sed id, quod debent ex officio, solvunt; ac per consequens nihil illis debetur ex gratitudine. Deinde; quia illa verba sunt quædam munera tacitè promissa spe iustitiæ, aut gratiæ, quæ certè sunt prohibita in Bulla. Aliter iudicat, si allata verba proferantur urbanitatis studio sine intentione obligandi se, vel flectendi iudicem, & collatorem ad iustitiam, aut gratiam conferendam. Ita etiam Farinac. sup. par. 3. quæst. 11. art. 3. num. 325. Ugolin. Boccac. & Filliuc. citati.

1144 Verùm rationes adductæ à Bonac. quas etiam invenies apud Azor. nimium probant: atque ideo facilè infringi possunt; nam gratitudo non solum respicit substantiam beneficii, & rei collatæ, sed etiam modum, quo confertur, v. g. diligentiam solito maiorem, benignitatem, alacritatem &c. quæ non sunt debita ex officio collatoris, & iudicis, & sunt gratificabilia. Deinde, quando prætendentes iudicantur, & sunt æquè digni, atque ideo liberum est uni, vel alteri conferre, collatio potest induere rationem gratificabilitatis. Quare, si propter hæc fiant illæ expressiones gratificativæ antecederet sine animo se obligandi, non video, cur sententia Navarri, & Filliucii non possent sustineri secundum Bullam Gregorii.

1145 Quia tamen hæc faciliùs speculantur, quàm præstentur sine aliqua mixtura intentionis movendi iudicem, & ex natura sua sunt apta ad ejusmodi motionem; ideo attentis circumstantiis, iudico nullo modo

consulenda, nec ad praxim ullatenus deducenda ante collationem iustitiæ, aut gratiæ, præcipuè post Bullam Alexandri VII. ibi: *Quæcumque verba, & signa etiam equivoca, quovis modo apta inducere quamcumque obligationem iustitiæ, aut facilitans in principali, seu mediatore, etiam sub titulo remunerationis, vel gratitudinis à constitutionibus supradictis prohiberi*; prædicta autem verba sunt apta inducere obligationem titulo remunerationis, & gratitudinis; ergo quidquid dicat P. Dicast. infra num. 189. standum est expressæ voluntati legislatoris.

1146 Tertia causa est, si promissiones, & donationes fiant ex alia causa diversa ab his; quæ prohibentur in Bulla, puta, si fiant ex mera liberalitate, & benevolentia, dummodò tales reverà sint, & non palliata, excusabunt promissorem, & donatorem, ejusque Consultorem ab excommunicatione. Ratio est; quia Bulla solum prohibet promissionem, dationem, & acceptationem pro iustitia, vel gratia, hoc est, ex studio movendi iudicem, & collatorem ad conferendam iustitiam, vel gratiam, non verò ex alia intentione. Sed quid si iudex, aut collator ex illis moveatur ad conferendam iustitiam, vel gratiam? Ille incurreret certè excommunicationem. Ita cum Navar. P. Mol. sup. §. Porro, ut notabili, Farinac. & Bonac.

1147 Idem dicendum, si detur, aut requiratur aliquid ad recuperandum damnum, sed sine excessu; v. g. si cubicularius, secretarius, & alii, qui iustitiam, vel gratiam impetrarunt, non ad impetrandam iustitiam, aut gratiam, sed ad compensandum verum aliquod damnum sibi fortassis obveniens ab impetratione. Ita iidem AA. & cum illis Pater Dicast. de Just. lib. 2. tract. 1. disp. 5. dub. 7. à num. 208. P. Leo de Cens. Resol. 4. littera B. Idem dicendum, si daretur, aut acciperetur aliquid pro majori, quàm debeatur, diligentia in admittendis supplicibus, in præbendis facilioribus aditibus, in acceptandis, & expediendis memorialibus. Quam doctrinam extendunt ad notarios, & procuratores, si præter id, quod ex officio debent, aliquid exhibeant in obsequium, aut emolumentum promittentis, aut donantis, exclusâ semper intentione obligandi in futurum ad iustitiam, vel gratiam conferendam.

1148 Hinc excusant etiam ab excommunicatione ea, quæ dari, & acceptari consueverunt, ut sportulas, & propinas. Non incurrunt etiam ea, quæ dantur, & acceptantur post iusti-

justitiam, vel gratiam obtentam, nisi fiant ex præcedenti promissione, vel stipulatione, aut ex intentione obligandi, movendique ad aliam justitiam, vel gratiam. Ita Navar. Boccat. Azor. Mol. & Farinac. & hic ultimus dicit in Bulla nō prohiberi xenia, sive esculenta, & poculenta non magni valoris, & quæ intra paucos dies consumi possunt; forsan quia hæc reduci possunt ad parvitatem materiæ, de qua sup. & Alexand. VII. expressè excipit §. 12. Concludo igitur in his omnibus, in quibus excusantur principales, excusari etiam Consiliarios.

1149 Denique inter pœnas hujus Extravagantis impositas tam delinquentibus, quàm Consulentiis præter excommunicationem majorem, est reservatio absolutionis extra mortis articulum; irritatio justitiæ, vel gratiæ per fordes obtentæ; item, imponitur excommunicatio ei, qui scienter justitiâ, vel gratiâ sic obtentâ utitur; item ut, qui aliquid accepit, absolvi non possit, nisi prius rem acceptam pauperibus restituat: quæ pœna ligat etiam dantem, si per ipsum stat, ut non restituatur pauperibus, & in ipsius defectu obligabitur Consiliarius, si in non restitutione ullum habuit influxum. Neque restitutio fieri potest ei, qui dederat; nam hic in pœnam privatur jure rei donatæ. Quare si res donanti restituatur, hic tenebitur illam pauperibus restituere. Imponitur etiam privatio ipso facto omnis beneficii, & officii Ecclesiastici, & secularis tam perpetui, quàm temporalis; item, ut sit perpetuò infamis, & inhabilis ad omnia beneficia, & officia. Utrum autem numeratæ pœnæ incurrantur ante sententiam judicis? Vide Navar. Azor. & Bonac. supra à num. 21.

1150 Altera excommunicatio Greg. XIII. contra Consiliarium videtur contineri in Bulla, quæ incipit: *Ascendente Domino*. Fertur contra illos, qui institutum Soc. JESU, ejusque Constitutiones, aut ipsiusmet Bullæ dispositionem, vel Constitutionum articulum impugnare, aut eis contradicere directè, vel indirectè auderent, ibi: *Si quis cujuscunque statûs, gradûs, & præminentiae existat, dictæ Societatis institutum, Constitutiones, vel etiam præsentis, aut quemvis earum, vel supra dictarum omnium articulum, vel aliud quid supradicta concernens, quovis disputandi, vel etiam indagandæ veritatis quæsito colore directè, vel indirectè impugnare, vel eis contradicere audeat. Districtius inhibemus, ne quis sive extra, sive intra dictam Societatem, nisi*

de illius Generalis, aut inferiorum Præpositorum licentia notationes, declarationes, glossas, vel scholia ulla super præmissis facere, vel ea, nisi quantum verba ipsa sonant, interpretari, aut de eis disceptare, seu scrupulum quemquam injicere, vel in controversiam, aut dubium revocare audeat quocumque modo.

1151 Consultò hæc omnia transcripsi ex Constitutione Gregoriana, ut, scilicet, clarè constare possit, quo fundamento Bonacinæ judicio non consentiam. Prædictus enim Auctor tom. 3. de Censur. disput. 1. quæst. 3. punct. 35. num. 7. dubium movet; An Consulens, mandans, aut ratum habens actiones prohibitas in Bulla, subjaceat huic censuræ? cui dubio ex regulis generalibus, quas ipse alibi cum communi tradiderat, respondet negativè.

1152 Nihilominus perpensis lentè clausulis, & tenore Bullæ consentire non possum resolutioni hujus Auctoris, ita indistinctè prolata quoad Consiliarium. Ratio est; quia in hac Constitutione positæ sunt aliquæ clausulæ ex iis, sub quibus comprehenditur Consiliarius, ut cum communi diximus supra, & sequitur hic Auctor tom. 1. tractat. de Cens. disp. 1. quæst. 1. punct. 6. num. 1. ad fin. Clausulæ in Bulla sunt prima. *Quovis quæsito colore*: secunda, *Directè, vel indirectè impugnare*: tertia, *Scrupulum quemquam injicere*. Ex his autem clausulis docet idem Bonac. loco citato cum communi aliquas, v.g. directè, vel indirectè semper comprehendere Consiliarium; ergo si consulat contra Institutum Soc. JESU, ad minus indirectè impugnabit, proindeque incurreret censuram.

1153 Confirmo, & quæro; Potest ne quis quæsito colore consilii indirectè impugnare Institutum Soc. JESU? injicere scrupulum? Quis negabit? Ergo incurreret censuram. Deinde, clausula, *Quocumque modo*, est universalis, & comprehendit quemcumque modum revocandi in dubium, qui aliàs non comprehenderetur juxta doctrinam multorum, quos sequitur Barbof. in Diction. dist. 330. num. 4.

1154 Denique confirmo iterum, & expli-co; quia mens, & intentio Pontificis in hac Constitutione est protegere, & munire Institutum, & Constitutiones Societatis JESU motu proprio, & certâ scientiâ, de plenitudine potestatis ad refellendas præmissas omnes, & quasvis alias assertiones contra dictæ Societatis JESU Institutum, vel quomodolibet in illius præjudicium pronuntiatas, aut scriptas, falsas
omni-

omnino, & temerarias esse, & censeri debere; sed hæc deficerent magna ex parte, nisi etiam Consiliarium suasionem infringeret, & ora obtruderet: quæ enim assertiones contra dictæ Societatis JESU Institutum, & Constitutiones suggeri non possent à Consiliariis? quod detrimentum non afferrent? Et hæc essent ne quomodolibet in illius præjudicium pronuntiata?

1155 Quare distinctione opus esse iudico; nam in Constitutione Gregorii continentur multæ, ac diversæ actiones, ut sunt annotationes, & glossas, aut scholia facere ad Constitutiones, & Institutum Societatis JESU, immò & ipsius Bullæ clausulas sine licentia Præpositi Generalis ipsius Societatis JESU, aut inferiorum Præpositorum, disceptare, scrupulum injicere; vocare in dubium, & controversiam; legere glossas illas, & interpretationes, sive impressas, sive manuscriptas; illas docere, vendere, apud se retinere, sine prædicta facultate Præpositi Generalis. Quorum numeratione supposita,

1156 Iudico primò; Qui consilio suo concurreret ad hæc facienda absque animo, & intentione impugnandi, aut contradicendi Instituto, & Constitutionibus Societatis JESU, & clausulis Bullæ, non incurreret censuram. Et in hoc sensu existimo procedere Bonac. quia reverà in Bulla non exprimitur hoc consilium; in odiosis autem stringenda sunt verba legis. Unde, qui consilio suaderet ad disputandum, vel ad conficiendas glossas sine licentia Præpositi Generalis, non incurreret censuram, & à fortiori si hoc faceret ad defendendum Institutum, & Bullæ clausulas, vel ad solvendas aliquorum objectiones, quæ intenderent probare illud non esse rectè examinatum, ac dispositum, nec homines sub illo militantes esse Religiosos &c.

1157 Iudico secundò; Qui animo, & studio impugnandi, & contradicendi Instituto Societatis JESU, clausulis Bullæ &c. consuleret prædictas actiones, vel ad hoc argumenta aliqua suggereret, incurreret censuram. Ratio est; quia saltem indirectè, & mediatè, seu quomodolibet influeret in præjudicium Instituti, quod est contra expressam Pontificis intentionem. Unde deduces, quid dicendum sit in casu, quo quis vellet ingredi Societatem JESU, & esset, qui illum diverteret, suadendo Societatem JESU non esse Religionem, & illius Institutum rectum non esse &c. quis enim dubitat illum incurrere

excommunicationem, nisi excusetur ab ignorantia?

1158 Denique adverte explicationes Instituti Societatis JESU, & hujus Bullæ, quæ prohibentur, debere esse ex professo institutas ad hunc finem, & non incidenter occasione tractandi aliud, ut in præsentī accidit nobis, qui ratione explicandi censuras latas contra Consules, incidimus in dubium, Utrūm hæc illum comprehendat? Id quod & accidit multis AA. præsertim qui tractatum de Censuris typis mandarunt, ut sunt P. Suarius, Filliuc. Bonac. Castropalaus, & alii. Est alia excommunicatio Gregorii XIII. antea lata à Pio II. Julio II. Pio IV. & Pio V. quæ comprehendit consilium datum exulibus, & bannitis; sed Sixtus V. relictis aliis à prædecessoribus præscriptis, revocavit excommunicationem ab illis latam per Bullam, quæ incipit: *Hoc nostri Pontificatus initio*, ut videri potest apud Cherubinum in Bullario.

§. I V.

De excommunicationibus Gregorii XIV. contra Consiliarium.

1159 **P**rimò venit enucleanda excommunicatio Greg. XIV. in Bulla, quæ incipit: *Sedes Apostolica pia mater*, per quam innovat, & temperat pœnas Sixti V. in Bulla initio: *Effrenatam*, reservatam Pontifici, contra eos, qui abortum foetus animati, & inanimati procurant, vel consilio, favore, ope, potione, aliâve ratione ad illum cooperantur. Temperat, inquam; nam quo ad abortum restringit pœnas ad solum foetum animatum, ibi: *Quo verò ad pœnas procurantium abortum foetus inanimis, aut exhibentium mulieri, aut sumentium venena sterilitatis, aut quocumque modo auxilium, vel consilium iis dantium in prædicta constitutione contentas, constitutionem præfatam in ea parte, ubi de his agit, ad terminos juris communis, ac Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini dispositionem reducimus: perinde ac si constitutio in huiusmodi parte nunquam emanasset.* Quoad reservationem ad Pontificem, illam omnino abstulit, ibi: *Quilibet presbyter, tam secularis, quam cujusvis Ordinis Regularis ad Christi fidelium confessiones audiendas, & ad hos casus specialiter per loci Ordinarium deputatus plenam, & liberam in foro conscientie tantum absolvendi habeat facultatem.*

1160 Sed advertere opus est primò, quòd licèt abortus fœtus inanimati eximatur ab excommunicatione Sixtina, ejus tamen absolutio in pluribus diœcesibus est expressè reservata, & proinde non solo jure Pontificio, ut in reliquis. Secundò, quòd licèt sublata sit reservatio ad Pontificem in excommunicatione abortûs, ejus tamen absolutio dari non potest à quocumque Confessario, sed solùm ab eo, qui deputatus est ad similes casus; in quo puncto non satis se explicat Dian. part. 5. tract. 9. Resol. 4. sed part. 7. tract. 5. Resol. 19. id plenè præstitit, & resolvit posse absolvi per facultatem Jubilei; quia est casus Episcopalis, qui etiam per Cruciatam absolvi potest.

1161 Censebitur autem juxta Bonac. & Fragos. infrà, deputatus ad hunc casum, qui gaudet facultate tam absolvendi determinatè ab excommunicatione contracta propter abortum, aut consilium ad illum, quàm qui gaudet facultate absolvendi ab omni censura reservata Episcopo, in qua illa etiam includitur, non obstante clausulâ, *Specialiter*, quæ non excludit facultatem absolvendi ab omnibus, sed tantùm facultatem absolvendi ab aliquo casu reservato determinato diverso à casu abortûs. Ex dictis apparet hanc excommunicationem esse reservatam Episcopis. Si incurratur à Regulari juxta Lezan. infrà num. 8. cum P. Suario de Relig. tom. 4. tractat. 8. lib. 2. à cap. 8. poterit absolvi à suo Prelato; quia respectu illius habet jurisdictionem Episcopalem, sive Ordinarii, de qua loquitur Gregor. XIV. Ita etiam Dian. part. 7. tract. 5. Resol. 16. ubi citat P. Thesaur. par. 2. cap. 1. num. 1. & apud hunc P. Sanch. Merulum, & alios.

1162 Quas verò personas comprehendat prædicta Constitutio, & illius excommunicatio? Respondeo comprehendere omnes utriusque sexûs, cujuscumque statûs, gradûs, vel ordinis, & conditionis, clericos, & Regulares, qui cooperantur ope, consilio ad abortum fœtus animati; juxta aliquos comprehendit etiam ipsas fœminas prægnantes, consentientes, & procurantes. Ita P. Filliuc. tractat. 14. cap. 6. quæst. 9. num. 94. Bonac. infrà citandus, P. Dicastillo de Cens. lib. 2. tract. 1. disp. 20. num. 179. Dian. part. 7. tract. 5. Resol. 7. Ratio est; quia in Bulla omnes supradictæ personæ exprimuntur. Hæc sententia est communior, & tutior, & pro illa citantur præterea P. Thesaurus in Praxi Ecclesiastica part. 2. cap. 1. de Abortûs procuratione nu. 1.

Quaranta, Barbosa, Farinacius, & Homobonus apud Card. de Lug. infrà. Ratio est; quia ita in praxi receptum est, eò quòd Bulla Sixtina exprimit omnes fœminas, *Quæ, ut principales, vel ut sociæ ad facinus committendum concurrunt*; prægnans autem est primò principalis; ergo si concurrat, incurreret excommunicationem.

1163 Altera sententia negat comprehendere fœminam prænantem in excommunicatione, si concurrat. Ita Naldus in Summ. verb. Abortus num. 1. P. Avila de Censur. 2. part. cap. 5. disp. 3. dub. 1. §. 5. sequitur Lezan. n. 3. Summ. verb. Abortus num. 11. judicat probabile P. Dicast. sup. & Card. de Lug. in Respons. moralibus lib. 2. dub. 4. numer. 4. fine. Fundatur; quia licèt Sixtus per illa verba: *Ac etiam prægnantes mulieres, quæ scienter præmissa fecerint*, & inferiùs: *Ac mulieres ipsas, quæ eadem pocula sponte, ac scienter sumpserint*, clarè exprimat tales fœminas per ordinem ad incurrendas alias pœnas, in ordine tamen ad excommunicationem non illas expressit, sicut expressit alias, ibi: *Qui, vel quæ uti principales, vel ut sociæ ad tale facinus committendum, opem, consilium, favorem, potionem, vel alia cujuscumque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras privatas, vel apochas, vel aliàs verbis, & signis juverint, aut consuluerint*: ergo probabile videtur illam non incurrere.

1164 Confirmatur ampliùs; quia hæc ultima verba in Bulla applicari non possunt mulieri prægnanti in germano sensu; non enim dat sibi opem, consilium, favorem, potionem, & alia, neque ut principalis, neque ut sociæ: ergo. Deinde præsumi rationabiliter potest Pontificem, motum fragilis sexûs commiseratione, eam non comprehendisse; vincitur namque facilè sexus ille timore parentum, horrore infamiæ, & cæteris, quæ multoties anteposit periculo vitæ in abortu. Hæc sententia probabilis judicatur à Card. de Lug. non tamen excusabitur à censura Consiliarius, qui consilium illi præstiterit ad abortum fœtus animati.

1165 Ex dictis colliges non incurrere hanc censuram, qui consuleret abortum fœtus inanimati, licèt graviter peccet, eò quòd inducat ad malum, id est, ad impediendum semen, & fœtum à suo fine naturali. Idem dicendum de aliis pœnis ejusdem Bullæ; nam hic casus reductus est ad Jus Commune per Greg. XIV. quod Jus illas non infligit huic crimini, ut docet Tolet. in Summ. lib. 1.

cap. 76. num. 16. Portel. in Dub. Regul. verb. Abortus numer. 3. Peirin. tom. 2. de Prælat. quæst. 3. cap. 2. num. 49. Idem dicendum de consilio ad sumendum venenum sterilitatis. Vide Lezanam, & Leand. de Sacram. tom. 5. tract. 2. disp. 6. quæst. 18. Utrum autem aliquando excusari possit consilium ad abortum foetus inanimati, etiam à peccato? Referam Auctorum judicia.

1166 P. Sanch. lib. 9. de Matrim. disp. 20. num. 9. affirmat licere procurare abortum foetus inanimati ad vitandum periculum vite matris, & hanc dicit manifestè communem sententiam, pro qua citat Armill. Navar. Cordub. Margaret. Henriq. Palat. Emmanuel Sà, Vega, & alios; non explicat tamen P. Sanch. an directè, vel indirectè: quamvis videatur loqui de indirecta procuratione, quatenus impugnat Navarr. de indirecta occisione hominis agentem. Pro directâ tamen procuratione stat expressè Laym. lib. 3. de Rest. tract. 3. par. 3. cap. 4. quæst. 2. ubi sic; Medicus certus, quod foetus non sit animatus, & matris vita periclitetur, facilius permittere potest, etiam directâ intentione, abortum; quia foetus est quodammodo aggressor, & causa mortis parentis. Deinde; quia antè conceptum foetum jus erat matri utendi mediis necessariis ad conservandam vitam, à quo jure privari non potest à prole inanimi. Pro hac sententia citat eosdem, quos P. Sanch. & D. Anton.

1167 Non consentit huic doctrinæ P. Less. de Just. lib. 2. cap. 9. Dubitat. 10. à numer. 61. citans Covar. in Clement. Si furiosus part. 2. §. 3. num. 1. Petrum Navar. lib. 2. cap. 3. numer. 140. tenent præterea P. Vasq. Opusc. de Restitut. cap. 5. §. 2. dub. 6. num. 52. Card. de Lugo de Justit. disp. 10. numer. 130. & 131. Leand. 5. par. disp. 11. quæst. 2. Fundatur; quia directâ procuratio abortus propter sanitatem est illicita, sicut procuratio directâ pollutionis; utraque enim est contra naturam generationis, neque per se est medium necessarium ad sanitatem, immò apud Tertull. in Apocal. cap. 9. *Homicidii festinatio est prohibere nasci; nam fructus in semine est*; & ideo in cap. Si aliquis 5. de Homicidio dicitur: *Eum, qui fecerit, ut mulier non possit concipere, vel generare, ut proles non possit nasci, ut homicidam tenendum*.

1168 Temperat denique P. Less. suam sententiam hoc modo: Si matris vita periclitetur, & non suppetat aliud remedium ad vitandam mortem, potest licitè applicari, &

consuli remedium directè curativum materni morbi cum notabili periculo prolis indirectè abortiendæ. Ita Sylvest. verbo Medicus, Anton. 3. part. tom. 7. cap. 2. §. 2. Navar. cap. 25. num. 62. & AA. citati contra P. Sanch. quibus adde Basil. Pontium, Bonac. Bordon. to. 1. Resol. 45. Moyam tom. 1. Select. tract. 6. disp. 3. quæst. 4. à num. 1. Suar. Lusitan. de Pœnit. tract. 7. num. 999. Nogueira in Exposit. Cruciatae disp. 18. num. 111. Ratio est; quia abortus tunc non intenditur, sed permittitur, & præter intentionem, ac per accidens evenit matri utenti jure suo; sicut utenti certo cibo, & potu evenit aliquando pollutio, quam nullo modo intendit, quamvis prævideat. Hæc sententia mihi probabilior apparet, & tuta, si saltem in remedio præstando spes fundata affulgeat de salute matris, & juxta illam consilium ad tale remedium excusabitur etiam à culpa; at juxta superiorem P. Sanchez non ita. In nulla tamen incurreret excommunicationem Sixtinam post Bullam Gregor. XIV.

1169 Ad fundamenta oppositæ sententiæ dicendum, matrem neque ante, neque post conceptionem foetus habuisse jus ad remedium directè illativum mali intrinseci, qualis est abortus directè intentus. Unde etiam dato quod sit aggressor, non ideo directè intendi potest; sicut pollutio, & ipse foetus animatus, quamvis aliquando reputentur aggressores, non licet directè intendere eorum expulsionem, eò quod sit intrinsecè mala: & licitum non est aggressorem expellere per medium intrinsecè malum.

1170 Circa foetum animatum non est dubium, juxta prædicta, consilium ad illum incurrere prædictam censuram. Utrum autem ex aliqua causa honestari possit ad evadendam excommunicationem, immò & peccatum? Variant AA. P. Less. num. 63. à fortiori negat posse licitè consuli, & applicari remedium directè expulsivum prolis, vel etiam directè curativum cum notabili periculo prolis, si certum, vel valdè probabile erat prolem sine illo vivam edendam in lucem. Est contra Cordubam quæst. 38. dub. 2. Ludovicum Lopez cap. 63. Fundatur; quia salus æterna proximi præferri debet vitæ propriæ temporali; immò hæc aliquando exponi debet periculo pro illa; ergo mater, aliter faciens, peccabit. Aliter judicat, quando valde probabile esset, non applicato remedio, & foetum, & matrem morituram, applicato verò saltem matrem supervicturam; nam ex duobus

duobus malis minus est eligendum, & consulendum.

1171 Multi tamen, & graves AA. limitant hanc Lessii doctrinam, docentque non posse quidem licite consuli medicinam, quæ directe tendat ad expulsionem, sive abortum fœtus animati ob rationem proximè datam, posse tamen, quæ directe ordinatur ad sanitatem matris, quamvis ex illa timeatur, & sequatur per accidens, & præter intentionem abortus fœtus animati. Ita præter Cordubam, & Lopez P. Sanch. suprâ disp. 21. à num. 15. Lezan. num. 12. Dian. 3. par. tract. 5. Resol. 11. & iterum part. 7. tract. 5. Resol. 35. Card. de Lug. de Just. disp. 10. num. 133. qui nu. 132. distinguit inter remedia conducentia ad sanitatem matris: si enim non aliter conducat ad illam, nisi quatenus expellit fœtum, tunc licet per remedium intendatur directe sanitas matris, tanquam per medium; re ipsâ eligendo directe tale remedium, directe eligitur abortus, quamvis intendatur propter aliud, ac proinde erit actio illicita, & peccaminosa; si verò utile est; quia directe tendit ad sanitatem matris, & non ad abortum, nisi per accidens, & præter intentionem, tunc licebit tale remedium consulere, & applicare. Approbat, & sequitur hanc sententiam Leand. suprâ quæst. 3.

1172 Probant; quia per se loquendo, & lege naturali, mater habet jus procurandi conservationem vitæ suæ per media naturalia licita, ordinata ad talem finem, & non tenetur cum periculo mortis conservare fœtum; ergo non est, cur privetur talibus mediis, eò quod possit inde sequi per accidens, & præter intentionem abortus fœtus animati. Confirmatur primò; quia mater post natam prolem non tenetur cum vitæ suæ periculo conservare lac in uberibus ad alendam prolem, sed si necessarium sit ad conservationem vitæ propriæ ubera exsiccare, potest licite, quamvis inde per accidens sequatur mors prolis; ergo similiter ante natam prolem in nostro casu. Confirmatur secundò; quia mater, invasa à feroci bellua, potest fugere ad vitandam mortem, etiam si ex fuga prævideat, & sequatur abortus fœtus animati; ergo etiam ad vitandam mortem propriam, quando aliud non suppetit, poterit sumere remedium utile ad hunc finem, quamvis inde per accidens sequatur abortus fœtus animati. Dixi, quando aliud non suppetit; nam si sit aliud idoneum, charitas, immò & justitia postulat, ne fœtus exponatur periculo. Hanc doctrinam

docet P. Vasq. Opusc. de Restit. cap. 2. §. 1. dub. 7. num. 28. Basil. Pon. de Leon. lib. de Matrim. cap. 13. num. 6. Leand. sup. quæst. 4.

1173 Ex dictis deduces contra aliquos apud Cordub. lib. 1. quæst. 38. dub. 3. qui docent licere quidem prægnanti hujusmodi medicinas sumere, at non licere medico illas consulere. Deduces, inquam, in hac hypothese posse medicum, & eum, qui consulitur circa sumptionem, suadere illam; nam si licet prægnanti sumere, cur non licebit medico consulere illi, quod licitum est? Ita multi apud Sanch. num. 15. qui cum Corduba existimat teneri aliquando medicum, & obstetricem ex officio consulere, & applicare; quando v. g. prorsus desiderantur ad salutem fœminæ, cui medentur, nisi illa propter bonum prolis ab illis abstinere velit: quod licitum, & laudabile reputo cum P. Sanch. qui num. 14. ponit medicinas, quæ directe, vel indirecte causare possunt abortum. Directe causat venenum expulsum, & occisivum fœtus; dilacerationes, percussiones & similia: indirecte possunt causare abortum scissio venæ, ventris purgatio per pharmacum, balnea, & hujusmodi alia, quæ directe ordinantur ad restaurandam, conservandamque sanitatem, quamvis aliquando per accidens ex illis abortus sequatur, quatenus vires, & substantiam matris ad illius sustentationem extenuant.

1174 Sed quid consulendum, quando medicina ordinatur æquè ad salutem matris, & ad nocumentum fœtus, sive ad causandum abortum? Cordub. Ludovicus Lopez, P. Sà, & Vega respondent non posse consuli, & applicari. Pater Sanch. fatetur se non videre fundamentum, quo nitantur. Potest tamen esse fundamentum apud Dian. quia si tendit æquè directe ad abortum, perinde erit illam consulere, & applicare, ac directe intendere abortum fœtus animati, quod est intrinsecè malum. Lezana sup. num. 12. videtur stare pro hac parte.

1175 Nihilominus P. Sanch. docet oppositum sup. num. 18. quem sequitur Diana citatus Resol. 36. Trull. in Decal. tom. 2. lib. 5. cap. 1. dub. 4. P. Dicastil. sup. lib. 2. tract. 1. disp. 10. num. 169. Tamb. in Decalog. lib. 6. cap. 2. §. 4. à num. 1. Fundantur; quia, ut fatetur Cordub. potius jus habet mater ad vitam, quàm fœtus; nam hic à matre, & non hæc ab illo pendet; siquidem, mortuâ matre, rarò, & quasi per miraculum supervivit fœtus; & fieri potest, ut, sumpto medicamento, uterque

vivat. Deinde hîc Consulentis, & operantis intentio directè tendit ad vitam matris, & non ad abortum fœtus, quem solùm indirectè respicit.

1176 Hanc sententiam ex fundamentis nudè sumptis non consulerem. Primò; quia dato quòd mater habeat potius jus ad vitam temporalem, fœtus, non obstante eâ dependentiâ, habet potius, & nobilius ad æternam, pro qua mater tenetur totum illud jus cedere filio, ne pereat; ergo Consiliarius non potest consulere absolūtè medicinam, quæ æqualiter prodesse potest salutis matris temporali, & obesse spirituali filii. Secundò; quia Consulentis directâ intentio ad salutem matris non inhibet vim directam medicinæ ad causandum abortum directè, ut supponimus; ergo non potest excusare consilium à directo abortu. Quare ego solùm consulerem illud medicamentum in casu, quo & matris, & fœtus vita desperaretur, & fœtui succurri non posset; tunc enim nulla fit illi injuria, eligendo unum ex duobus malis necessariis, juxta dicta.

1177 Quæres primò: Quid consulendum sit, quando medici peritissimi sunt in spe probabilissima, quòd, abstinente matre à medicamento etiam cum vitæ suæ periculo, fœtus prodire possit in lucem, & baptizari, sumente verò medicamentum, periret fœtus sine baptismo? Respondeo consulendum matri, ut nonumat medicamentum. Ratio est; quia, ut est doctrina communis, & certa apud Patrem Sanch. num. 17. & Lezan, Navar. & alios, mater peccat, sumendo medicinam; ergo etiam qui consulit, ut illamumat. Antecedens patet; quia præceptum charitatis obligat matrem ad postponendam vitam propriam temporalem vitæ spirituali filii periclitantis. Confirmat Armil. exemplo clerici baptizantis infantem, qui invasus ab hoste, non potest licitè fugere, infecto baptismo infantis citò morituri sine illo. Ita Less. suprâ cap. 31. dub. 6. num. 33. P. Sanch. disp. 20. num. 17. P. Layman lib. 3. tract. 3. part. 3. cap. 4. num. 4. P. Dicast. sup. disp. 10. num. 168. Dian. part. 7. tract. 5. Resol. 37.

1178 Quæres secundò: Quid consulendum, quando medicina est omnino anceps, an auxilium, vel mortem sit allatura, & vita matris est desperata, nec aliud apparet remedium periclitanti matri, & fœtui adhibendum? Poteritne medicus consulere applicationem talis remedii? Negant Cordub. in Summ. quæst. 173. dicto 2. P. Sà in Summ.

cap. 5. num. 3. Ludovic. Lopez 1. par. Instrutoris cap. 62. §. Sed in casu dubio, Vega tomo 1. Summ. cap. 5. Casu 3. & hanc dicunt communem sententiam; quia, applicato eo remedio, natura non poterit vincere vim remedii, simul & mali, quamvis possit vincere vim mali solitariè.

1179 Oppositum tenet P. Sanchez suprâ num. 19. cum Adriano, & Almaino, quos sequitur Trullench, in Decalog. tom. 2. lib. 5. cap. 1. dub. 4. num. 5. P. Dicast. suprâ lib. 2. tract. 1. disp. 10. num. 169. quos citat, & sequitur Dian. part. 7. tract. 5. Resol. 31. Ratio est: quia periculum ex medicina modicum est, magna verò expectatio proficiendi; periculum enim solùm est, quòd mors, quæ, non applicatâ medicinâ, certissima est, eâ applicatâ, anticipetur; spes verò est in eo, quòd, applicatâ medicinâ, evitetur mors certissima; sed hæc spes, quantumvis dubia, videtur potiùs eligenda propter vitandam mortem, quàm illa tarditas mortis, quæ daretur, non applicatâ medicinâ; quia quamvis tardaret, non vitaretur mors: ergo. Ad fundamentum contrarium, dicimus mutari suppositionem; supponimus enim jam desperatum esse, quòd natura possit vi mali resistere. Unde, qui consuleret tale remedium, excusaretur à culpa, sicut qui sumeret.

1180 Confirmat P. Sanch. suam sententiam; nam qui insequitur à fera, ut mortem evadat, potest se præcipitare ex loco altissimo cum dubio ejusdem mortis ex præcipitatione, & hoc potest illi licitè consuli; nam mors ab insequente fera est certa, à præcipitatione verò dubia; evenire enim potest, ut solo fracto crure, vel elacerato corpore vivus evadat; ex duobus enim malis, quorum unum necessariò est eligendum, minus eligi potest, cap. *Nervi* 13. dist. & sine dubio minus malum est mors dubia cum aliqua spe salutis, & cum solo periculo anticipationis in præcipitatione, quàm mors certa sine ulla spe vitæ; ergo similiter in nostro casu. Addit P. Sanch. se credere, non solùm posse medicum consulere, & applicare prædictum remedium, sed etiam teneri ex officio ad illud exhibendum; quia incumbit ei ex officio applicare ea media ad salutem infirmi, quæ prudentia, & leges artis dictant; in hoc autem casu dictant satius esse anceps auxilium experiri, quàm infirmum spe prorsus destitutum deferere, & certæ morti committere.

§. V.

Deciduntur nonnulla alia dubia circa præcedentem doctrinam.

1181 **P**rimum dubium est; Utrum Consiliarius, consilio suo procurans abortum foetus animati, non per se, sed interpositam personam incurrat excommunicationem Sixti V. ? Respondeo affirmativè. Ratio est; quia procurans abortum per alium juxta communem sententiam Bonac. supra num. 5. Bordon. in Conf. Reg. Resol. 45. q. 9. num. 9. Dian. sup. Resol. 10. incurrat censuram, & constat ex Bulla Sixti V. ibi: *Qui de cætero per se, aut per interpositam personam*; ergo etiam qui consilio per alium procurat abortum.

1182 **O**bjicies: Lex pœnalis strictè est intelligenda; sed Bulla loquitur de consilio dato immediatè, ibi: *Aut signis juverint, aut consuluerint*; sed consilium per alium non cooperatur immediatè, sed valdè mediatè; non enim datur foeminae gravidæ, sed alteri, qui ferat ad foeminam gravidam; ergo non incurrit censuram. Respondeo, negando consequentiam; nam lex pœnalis solum est strictè interpretanda, quando non est universalis, & datur locus interpretationi; in nostro autem casu est universalis contra omnes procurantes abortum: per consilium etiam procuratur abortus; sicut procuratur per litteras interpositas, & apochas, in quibus contineri potest consilium; ergo.

1183 **A**dverte tamen consilium posse esse vel ad inculcandum remedium prægnanti ad abortum faciendum, vel ad inducendam prægnantem, ut illud sumat: rursus utrumque hoc consilium vel potest dirigi ad foeminam gravidam per interpositam personam, tanquam ad finem immediatè intentum à Consulente, vel ad ipsam personam intermediam, quæ illud postulat, ut ipse suadeat foeminae abortum. Primo modo Consiliarius per utrumque consilium incurrat excommunicationem; quia cooperatur ad abortum. Secundo modo non illam incurrat, quamvis peccet, si sciat consilium peti ad talem effectum. Ratio est; quia valdè remotè concurrat; nec per consilium intendit abortum, sed solum satisfacere petenti consilium; sicut Pharmacopola, dando, vel vendendo pharmacum ad abortum petenti, vel ementi, non illam incurrat; esto, uterque peccet, coope-

rando, seu non impediendo malum, quod consulens præstare intendit.

1184 **S**ecundum dubium est; An consilium ad abortum animatum, non secuto effectu, incurrat excommunicationem? Respondeo negativè ex eadem Bulla, ibi: *Ut re ipsa abortus secutus fuerit*. Ita communiter AA. & Filliuc. Bonac. quos sequitur Dian. supra Resol. 9. Adverte hic differentiam hujus casus ab illo, quem supra retulimus, & impugnavimus P. Palaum excusantem Religiosum à reservatione imposita peccato Religiosi, qui consuluit abortum, effectu non secuto; nam ibi Clemens VIII. expressit: *Etiam non secuto effectu, Religiosum Consiliarium incurrere reservationem*. Doctrinæ traditæ in loco allegato favet Bonac. citatus, & expressè docet Lezana supra num. 9. ubi pro illa refert Nald. in Summ. verbo Abortus nu. 5. P. Fragos. tom. 2. part. 3. lib. 11. disput. 23. §. 13. à num. 6. ubi addit non incurrere hanc excommunicationem Sixtinam, si foetus non sit animatus.

1185 **Q**uando verò censetur foetus animatus ad incurrendam excommunicationem, omissis aliquorum judiciis, qui docent animari primo die conceptionis, & è contrà, qui non nisi in ortu, & nativitate, ut damnatum jam est, videri potest apud Cardenas Cris. 1. trac. 1. disp. 14. cap. 3. & Cris. ultima Disert. 22. à cap. 1.

1186 **T**ertium dubium est; Utrum Consiliarius excusari possit ab hac censura propter ignorantiam tam juris, quàm facti? Respondeo affirmativè. Ita P. Sanch. tom. 1. Summ. lib. 2. cap. 10. num. 38. Bonac. tom. 3. disput. 2. quæst. 2. punct. 10. num. 10. Diana part. 7. tract. 5. Resol. 11. Ratio est; quia in Bulla Sixti apposita est clausula, *Scienter*; hæc autem excludit omnem ignorantiam, etiam affectatam, nisi conjuncta sit cum ingenti temeritate, quæ tunc datur, quando in operante adest vehemens suspicio prohibitionis, ut sæpe diximus. Ita etiam Dian. p. 7. tract. 5. Resol. 11. Trull. in Decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 3. dub. 9. §. 5. à num. 21. Marcichell. de Reservat. disp. 1. quæst. 4. §. 10. num. 133. Alphonsus de Leone de Cens. Recollig. 7. numer. 38.

1187 **S**ed quid judicandum, quando consilium fuit ad abortum foetus, de quo dubitatur, an sit animatus? v. g. (ut præscindam ab aliis sententiis) quando abortus fuit in quadregesima die post conceptionem; dubitatur, an foetus sit masculus, vel foemina; si enim

enim sit masculus juxta communem sententiam est animatus; minimè verò, si sit femina: in hoc dubio consilium incurritne excommunicationem? Nogueira de Cruciata disp. 18. num. 113, cum Bordon. & Moya tom. 1. tract. 3. disp. 8. quæst. 3. à num. 2. resolvit non incurrere reservationem; nam reservatio intelligitur pro delictis certis; hoc autem est dubium. De excommunicatione nihil meminit. Dian. verò citatus Resol. 25. cum P. Sanch. in Summ. tom. 1. lib. 1. cap. 10. num. 45. & 48. Barbosa, Farinac. & Fagund. docet in dubio fœtus animati solum incurrere irregularitatem, & hæc quoad privationem suscipiendi Ordines, & in illis susceptis ministrandi; non verò quoad alios effectus, v.g. amittendi beneficium &c. Videtur itaque non incurrere excommunicationem. Ratio est; quia culpæ dubiæ non imponitur pœna certa. Addo tamen juxta AA. qui dicunt fœtum animari ante quadragesimum diem, multoties hoc dubium resolvi posse ex motu, & aliis signis ipsius fœtus. Per hoc tamen non negotius esse in praxi, quod docet Joachim Brul. apud Dian. 7. part. tract. 5. Resol. 24. scilicet talem Consiliarium debere se tenere in foro conscientiae, tanquam homicidam, & obnoxium reservationi, excommunicationi &c. cum præsertim in opinione explicata videatur Romanos Pontifices non adhibuisse remedium pro omnibus casibus, quod purè averterentur fideles ab abortibus masculorum.

1188 Quartum dubium est: An prædictum consilium excusetur ab excommunicatione, si revocetur, quamvis femina non admittens revocationem, executioni consilium mandet? Negativam sententiam tribuit Dian. supra Resol. 29. Cardinali de Lugo de Just. disp. 19. num. 39. qui Auctor in loco citato solum agit de irregularitate, & non de censuris, de quibus in titulo agit Diana, qui respondet affirmativè, & ego cum illo. Ratio est; quia, posita revocatione, quæ vim omnem consilii penitus extinguat, jam per Consiliarium non stat, quod sequatur abortus, & jam non censetur rebellis; immò cessat contumacia, quæ supponitur ab excommunicatione, quidquid sit de irregularitate, de qua suo loco. Hæc doctrina cohæret traditæ de consilio ad duellum cum Bonac. qui pro hac merito citari potest. Adverte tamen revocationem debere esse juxta dicta in loco. Immo P. Less. de Just. lib. 2. cap. 13. dub. 3. num. 16. non est contentus solâ revocatione consilii,

sed requirit ulterius, ut suadeat, & efficaciter inducat ad contrarium.

§. VI.

Deciditur dubium circa præcedentem doctrinam.

1189 **A**D plenam traditæ doctrinæ securitatem placet hic breviter discutere: Utrum Consiliarius per consilium circa aliquod in supra explicatis dubiis incurrat pœnas Innoc. XI. contra docentes propositionem 34. quæ sic habet: *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur?* Respondeo negativè; quia longè diversa est hæc propositio ab illa, quam supra cum communi docuimus, scilicet, licere procurare indirectè abortum fœtus inanimati ad vitandam mortem matris, quando aliter vitari non potest. Immo est satis diversa, etiam si abortus directè procuretur ad sanitatem matris, quod non admittimus.

1190 Probatur; nam AA. pro nostris resolutionibus, ac etiam pro directâ procuratio- ne abortus ad vitandum periculum matris, impugnant illam propositionem prohibitam. Ita P. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 20. nu. 10. P. Vasq. de Restit. cap. 3. §. 2. dub. 6. num. 52. Dian. part. 7. tract. 5. Resol. 32. ubi citat Caspensem, Scipionem de Rubeis, Mazuchell. P. Dicast. de Justit. lib. 2. tract. 1. numer. 173. Card. de Lug. disp. 10. nu. 131. Moya tom. 1. tract. 6. disp. 3. quæst. 4. & alii; ergo consilium circa aliquod in supra resolutis non incurrit pœnas Innocent. XI. contra docentes propositionem 34.

1191 Ostenditur deinde ratione; quia imprimis nostra doctrina non continetur expressè in ea propositione damnata; expressè namque damnata est de procuratio- ne abortus ante animatum fœtum, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur; at doctrina tradita est de abortu fœtus inanimati ad vitandum periculum matris infirmæ, & graviter periclitantis, cui aliter subveniri non potest. Idque indirectè, & licet doceremus id fieri etiam posse directè, ut nonnulli docent, non impingeremus in pœnas Innocentii.

1192 Dicent: In utroque casu procuratio abortus est propter periculum vitæ matris. Si respondeas esse diversum periculum; nam in nostro casu est propter periculum intrinsecum

secum matris ; at in propositione damnata procuratio abortus fœtus inanimis , sive directè , sive indirectè est ad vitandum periculum extrinsecum matris . Replicant : in utroque casu procuratio abortus est propter periculum vitæ matris ; ergo parum refert , quòd periculum sit intrinsecum , vel extrinsecum , si effectus utriusque est idem .

1193 Nego consequentiam ; nam licet utrumque periculum causet eundem effectum , causat tamen diverso modo ; nam mors à periculo intrinseco est ab aggressore injusto ; fœtus enim est aggressor injustus vitæ matris , eò quòd ipse causat effectus inducentes mortem matris , quatenus aut per se attenuat vires , sugendo substantiam matris , aut impedit , ne applicentur , quæ ad sanitatem conferunt jure suo matris ; licet autem aggressorem injustum occidere , si nulla alia adsit via evadendi propriæ vitæ periculum ; at verò à periculo extrinseco mors non est à fœtu , ut aggressore , sed aggressores sunt alii , v. g. occisores , & infamantes ; & dato quòd ad hoc moveantur , tanquam ex motivo à fœtu , quid concurrat ad hoc fœtus ? Adde , quòd parentes , & infamatores à facto potius , quàm à fœtu moventur ; facti autem culpa matris est , & non fœtus .

1194 Instant : In multis casibus ex eo , quòd liceat sumere remedium nocivum propter periculum intrinsecum , inferunt Doctores licere illud sumere propter extrinsecum ; & ideo quia licet abscindere manum morbidam ad conservationem vitæ , licet etiam illam abscindere , urgente Tyranno sub comminatione mortis , ut docent Bann. Ledesm. Sotus , Acacius , Serra , & alii apud Cardenas Cris. ultim. Disert. 22. propos. 34. cap. 3. num. 20. ergo similiter . Respondeo , antecedens admitti in aliquibus , at non in omnibus casibus , cum diversis periculis diversæ possint esse rationes , ut in casu abscissionis brachii à Tyranno , in quo per abscissionem brachii solum nocetur individuo in parte , quæ amitti potest propter conservationem totius , cujus est pars ; at in expulsionem fœtus nocetur toti speciei , cujus multiplicatio impeditur injustè . Neque dicant : Etiam copia seminis aliquando est aggressor vitæ ; ergo poterit procurari pollutio seminis . Respondeo periculum à semine posse aliter vitari sine expulsionem ; potest enim per abstinentiam à cibis calidis , per effusionem sanguinis , & alia ; quando autem periculum infaustoris aliter vitari potest , non licet illum occidere .

1195 Ex dictis venit explicanda doctrina Dian. part. 7. tract. 5. Resol. 39. cum Mazuchell. in Disquis. tom. 1. disp. 1. art. 2. dub. 5. num. 5. qui docet licitum esse consulere abortum mulieri gravidæ , quæ parata est se occidere ad vitandam infamiam . Non explicat hic Auctor , an loquatur de fœtu animato , an de inanimato . Fundatur ; quia juxta receptissimam doctrinam , & nostram licet consulere minus malum , quando majus aliter vitari non potest . Sed contrà est ; quia abortui fœtus animati applicari non potest hæc doctrina ; nam , ut ibidem diximus , non potest consuli minus malum ad vitandum majus , quando minus est in præjudicium tertii ; hic autem abortus esset in præjudicium æternæ damnationis fœtus animati ; ergo consuli non potest .

1196 Quoad abortum fœtus inanimati videtur non posse licitè præstari illud consilium ; quia obstat Decretum Innoc. XI. in propositione suprâ relata ; nam consilium illud eam doceret . Verùm doctrina Dianæ nihil omnino tangit Decretum ; nam Decretum solum damnat docere , quòd licita sit procuratio abortus propter occisionem , & infamiam puellæ , qui autem in eo casu consuleret potius abortum , quàm occisionem propriam , non ideo consuleret , quia licita est , & non mala , sed quia , ut supponitur , minus mala est respectu occisionis ; & ideo potius eligenda , quàm occisio , quando aliter vitari non potest ; in qua nihil dicit , aut consulti contra Decretum . Dixi , ut supponitur , minus mala ; quia modò non disputo , an sit minus mala , quàm occisio .

1197 Venit secundò examinandum ; Utrum licitum sit consulere moniali abortum ob vitandam infamiam non monialis , sed Cænobii eximiæ recollectionis sine offensa Decreti Innoc. XI. ? Lezan. suprâ num. 5. sine , credit probabile esse posse fieri talem abortum in eo casu , in quo nullo alio modo , vel nullâ viâ impediri potest infamia monialis . Ratio est ; quia tunc procuratio fœtus inanimis non videtur intrinsecè mala . Pro hac sententia citat Basil. de Leone lib. 10. de Matrim. cap. 3. num. 2. Francisc. Turreblanc de Mag. lib. 2. cap. 43. num. 10. ex qua doctrina consequenter sequitur juxta hos AA. posse licitè consuli .

1198 Nihilominus opposita sententia est communissima , ut videri potest apud Leand. à Sacram. tom. 5. tract. de Abort. quæst. 1. & nos proximè expendimus . Unde apud me
dubium

dubium non est peccare, qui consilio suo concurret ad hujusmodi abortum ob rationes suprà. Dubium modò apud aliquos solum est; Utrùm incurreret pœnas Decreti Innoc. XI.? Lumbier in expositione propositionum ab Innoc. damnatarum proposit. 34. nu. 1887. dubitat, si sit prohibita. Nogueira in Bull. Cruciat. disp. 18. num. 107. absolute respondet non comprehendi hunc casum in propositione damnata. Ratio est; quia cum sit strictæ interpretationis, non est extendenda ad casum in ea non expressum; in illa enim exprimitur pro causa abortûs mors, & infamia ipsius fœminæ prægnantis, non verò aliqujus communitatis, ut in moniali cernitur.

1199 P. Cardenas 4. part. Cris. Disert. 22. num. 30. ut certum dicit comprehendi hunc casum in damnatione, de qua modò disputamus. Probat; nam etiam quando puella amittit virginitatem, non solum ipsa infamatur, sed etiam infamia cedit in dedecus Patris, Matris, & familiæ, ac consanguineorum; & tamen tergiversari non potest contra damnationem, dicendo posse puellam procurare abortum fœtus inanimis ad vitandam infamiam familiæ, quam damnatio non expressit; ergo sicut hæc propositio est damnata, ita illa de moniali infamata. Deinde confirmari potest hæc sententia contra Nogueira; nam ipse num. 110. judicat includi in propositione damnata hunc casum: Licet procurare abortum monialis gravidæ ex Dæmonis violenta oppressione; & tamen hæc non exprimitur in propositione damnata, quæ de ordinario, & non præternaturali prægnatione intelligitur; ergo etiam ille casus, licet non exprimat. Hæc sententia probabilior, & securior est, & in praxi tenenda.

1200 Quare ad rationes oppositas dicendum est damnationem non esse strictæ interpretationis. Ratio est; quia Reg. Jur. *Odia sunt restringenda*, non est applicanda, nisi tantum legibus humanis præceptivis, non verò Decretis doctrinalibus, quæ veram doctrinam definiunt, & falsam damnant sub pœnis. Addi potest, quòd illa damnatio cum respiciat bonum commune, & instructionem per ordinem ad mores, licet videatur particularibus, quibus imponitur pœna, ex qua dicitur pœnalis, & odiosa, tamen favorabilis est ad bonum illud universale Reipublicæ Christianæ; & ideo latè potius, & non strictè intelligenda, seu interpretanda est. Deinde, ut benè laudatus P. Cardenas num. 31. ex hac damnatione Pontificis constat jure natu-

rali esse prohibitam procuracionem abortûs propter periculum ab extrinseco; sed ea, quæ jure naturali sunt prohibita, non possunt dici odiosa; nemo enim dicit præceptum non occidendi, non furandi esse odiosa, & ideo strictè interpretandum; ergo etiam illa damnatio propositionis.

1201 Igitur licet abortus monialis propter infamiam Religionis non exprimat, non rectè colligitur non damnari, vel damnari solum illū propter infamiam puellæ; hæc enim propositio, sicut à suo inventore posita est exempli gratiâ ad explicandum posse in specie excusari abortum propter periculum extrinsecum, ita posita est à Pontifice exempli gratiâ ad damnandum in specie abortum propter periculum extrinsecum: & sicut Auctor hujus propositionis ordine doctrinæ, admittit illā, eo ipso ostendit admittere aliam de moniali, sive vi consequentiæ, sive identitatis; ita Pontifex damnans illam propositionem, damnare vult omnem aliam, quæ vel ex illa formaliter sequitur, vel cum illa identificatur; id quod vulgare est in multis casibus à jure decisis, in quibus Jurisperiti ab unius decisione in individuo regulam generalem eruunt ad similes identitate rationis.

*Alia excommunicatio Greg. XIV.
contra Consiliarium.*

1202 Est alia excommunicatio Gregorii XIV. quæ incipit: *Cogit nos depravata*, quæ afficit omnes, qui sponsores, seu scommessas, etiam sub juramento super vita, morte Pontificis, & successoris electione, ac promotionibus Cardinalium faciunt, & deinde, *Qui pariter consensum, auxilium, consilium, vel favorem in præmissis præstiterint*; quæ excommunicatio ipso facto incurritur, ibi: *Hosque ipso facto absque aliqua monitione, aut declaratione, seu judicis decreto, aut ministerio excommunicationis sententiam incurrere volumus*. Est reservata Summo Pontifici, ibi: *A qua nullus ab alio, quàm à Romano Pontifice pro tempore existente, nisi in mortis articulo, & quoad eos, qui pecunias, vel aliud quidpiam præmissorum occasione perceperint, etiam præviâ restitutione, integrè pecuniarum ejusmodi occasione perceptarum, absolvi possit, aut debeat*.

1203 Sunt, qui judicant Bullam prædictam non fuisse usu receptam, & citant Patrem Azor, qui Auctor non de hac, sed de Bulla

Pii IV. quæ incipit: *In eligendis Ecclesiarum Prælati*, agit, ut videre est tom. 3. lib. 11. cap. 20. à dub. 1. Bulla autem Gregor. XIV. subsecuta est postea, in qua ipse Gregorius inquit: *Pii Papæ Prædecessoris nostri, qui pariter hoc ipsum super futura Pontificis electione fieri prohibuit, vestigiis inhaerentes*. Adde, quod Auctor, neque de Bulla Pii IV. dicit absolute abrogatam, sed tantum, quoad nullitatem sponsonum; & ideo dicit ex consuetudine non esse obligationem restituendi lucrum ex sponfione acquisitum, eò quod consuetudo in hac parte derogavit Bullæ, quæ sponfiones similes irritat; quam doctrinam rejicit Filliuc. tract. 37. cap. 2. quæst. 7. negando talem consuetudinem non restituendi acceptum, ac deinde asserendo Bullam Gregor. XIV. adhuc persistere in suo robore.

1204 Consilium autem à quocumque detur ad prædictas actiones, incurrit hanc censuram; & in Bulla specialiter specificantur Consilarii Principum, ibi: *quibusvis mundanis etiam Ducalibus, Regiis, Imperialibus, dignitatibus, ac etiam in eosdem, vel alios, qui id in terris, vel locis, civitatibus, ac domibus sibi subiectis tacite, vel expresse fieri promiserint, eorumque Consiliarios, Magistratus, potestates, gubernatores, præfectos, aut locum tenentes*.

1205 Actiones prohibitæ, ne fiant, vel consulantur, sunt; *Omnes, & quascumque sponfiones, promissiones, stipulationes, conventiones, aut pacta, scommestas vulgò dictas, quovis nomine, aut vocabulo appellatas, quas sive per cedulas, ut ajunt, vel apochas, aut alio quocumque publicæ, aut privatæ scripturæ, aut chirographi genere, seu verbo tantum datâ fide, aut facto quodcumque contigerit*. Unde, qui consilio suo ad aliquod ex prædictis concurrerit, ipso facto in excommunicationem reservatam incidet.

1206 Absolutio autem hujus non potest dari committenti aliquam ex prohibitis actionibus, nisi ille, si quid accepit ex sponfione, promissione &c. restituat locis piis oppidi, aut civitatis, in qua factæ fuerunt sponfiones, ibi: *Quoad eos, qui pecunias, vel aliud quidpiam præmissorum occasione perceperint, etiam præviâ restitutione integrè pecuniarum ejusmodi occasione perceptarum absolvi possit, aut debeat*.

1207 Inquiri potest; Utrum si consilium fuit ad sponfionem levis momenti, seu parvæ quantitatis incurrat excommunicationem?

Respondeo negativè; quia si parvitas materiæ excusat sponforem juxta Bonac. numer. 6. etiam excusabit Consiliarium, qui solum accessoriè incurrit excommunicationem. Ex hac doctrina deduces, Consiliarium non contrahere censuram ipso facto per datum consilium, nisi secutâ sponfione, promissione, &c. quia consilium solum accessoriè comprehenditur in Bulla; hæc tamen doctrina videtur magis dubia in Consiliariis Principum; quia in contextu Bullæ eodem modo, & casu recensentur, quo Magistratus, potestates, gubernatores, præfecti, aut locorum tenentes. Quare vel dicendum est Magistratus, &c. non incurrare hanc censuram principaliter, sed tantum accessoriè, vel è contrâ tales Consiliarios principaliter incurrare, proindeque etiam non secutâ sponfione &c. quod coherentius videtur. Vide suprâ à num. 1088.

§. VII.

Excommunicationes Clementis VIII. contra Consiliarium.

1208 **I**Nter excommunicationes Clementis VIII. est, quæ incipit: *Pro commissa nobis*, quæ non solum confirmavit Bullam Bonifac. VIII. & Gregor. XIII. de quibus latè egimus contra promittentes, dantes, & acceptantes quidquam parvum, vel magnum pro gratia, vel justitia, pro se, vel aliis obtinenda apud Sedem Apostolicam, sed easdem Constitutiones extendit ad committentes talia delicta apud quæcumque tribunalia, & judices, etiam laicos, in territorio, & locis immediatè, vel mediatè subiectis temporali jurisdictioni Summi Pontificis. Item, addit *contra complices, vel dantes in præmissis auxilium, consilium, vel favorem*. Hanc Constitutionem confirmavit Alexand. VII. in Bulla, quæ incipit: *Inter gravissimas, multiplicisque*.

1209 Ad intelligentiam hujus censuræ recolenda sunt, quæ diximus suprâ in Bulla Greg. XIII. cujus materiam, pœnas, & subiecta comprehendit, extenditque extra Sedem Apostolicam ad omnem ditionem Ecclesiæ, immediatè, vel mediatè temporaliter subiectam. Illud solum dubium ingerere potest, quod postquam delinquentes, eorumque Consiliarios recensuerat, pœnas videtur extendere etiam eodem modo, nimirum, principaliter ad Consiliarios, ibi: *Innovamus,*

ac ad omnes superius expressas personas etiam speciali notà dignas.

1210 Verum subsequencia verba satis explicant non aliter hinc comprehendi Consiliarios, quàm in Bulla Gregorii XIII. nam immediate sequentia verba mentem Pontificis satis explicant, ibi: *Quæ contra ultimò dictas Constitutiones in quibusvis casibus per eas expressis, dando, recipiendo, promittendo, paciscendo, consentiendo, aut permittendo, non solum apud Sedem Apostolicam, sed in quibusvis tribunalibus, & eorum quibuscumque iudiciis, etiam laicis almæ Urbis, actam in Romana curia, quàm extra eam in quibuslibet temporalis ditioni nostræ mediata, vel immediate subiectis provinciis, civitatibus, oppidis, terris, & locis deliquerint, per easdem præsentis extendimus, & ampliamus &c.* Quæ verba aperte determinant censuram, & pœnas principaliter ad operantes, & non ad Consiliarium, nisi mediata, seu accessorie tantum, ut in Bulla Greg. XIII. Vide reliqua apud Bonac. tom. 3. disp. 2. q. 3. punct. 32.

Sed hinc omittere non est, quòd R. P. Fr. Ludovicus Maria Sinistrari de Ameno strictioris Observantiæ S. Francisci, cæteroquin benè doctus, plus æquo hallucinatus fuerit circa prædictas Bullas de Datis, & Acceptis pro gratia obtinenda in Curia Romana, quatenus in suo Tractatu Absolutissimo de Delictis, & Pœnis titulo 3. §. 5. Donatio num. 8. de plano affirmat ejusmodi Bullas non esse usu receptas, & per tredecim annos, ut ait, quibus Romæ versatus est, in praxi didicit à Curialibus etiam scrupulosis, & timoratis de illis nihil curari, & hoc cum scientia, patientia, ac etiam approbatione eorum, quorum erat illarum observantiam promoveri, & contra facientes castigare. Quàm malè deceptus fuerit Auctor hic, ad hominem probatur ex actis judicialibus, qui Romæ asservantur, & justis de causis hinc silentio involvuntur. Præterea Illustrissimus, ac doctissimus Petra, Secretarius Concilii, qui in materia juris, & facti est testimonium exceptione majus, non sine optimo zelo commendat, quanta sit cura Summorum Pontificum, ut prædictæ Bullæ observentur, & qualis fiat injuria bono nomini Curiae, si violentur, ut videre est in ejus Commentariis ab Bullam Bonifacii VIII. tom. 3. à pag. 503. & specialiter num. 6. & 11. Ut igitur consultius discatur in futurum, quanam in re tanti momenti habeatur praxis Curiae Romanæ, hinc subijcio subsequentem, & per otium legen-

dam Bullam Innocentii XII. cujus vigorem nemo audebit infringere.

SANCTISS. DOM. NOSTRI DOM.

INNOCENTII

DIVINA PROVIDENTIA

PAPÆ XII.

Confirmatio, Innovatio, & Extensio Constitutionis Alexandri VII. de Datis, & promissis pro Justitia, vel Gratia apud Sedem Apostolicam obtinenda.

INNOCENTIUS

EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Sacerdotalem, & Regiam Urbem nostram innumeris Divinæ largitatis muneribus decoratam, quemadmodum inter omnes per universum terrarum Orbem Ecclesias sollicitudini nostræ divinitus demandatas peculiari affectu diligimus; sic mundam, & immaculatam custodire satagimus, ac omni, quo possumus, studio laboramus, agnoscenses profectò, quàm deceat, ut quæ per B. Petri Sedem caput Orbis effecta est, exempla bonorum operum in corpus omne diffundat; ibique potissimum charitatis, justitiæ, virtutumque omnium splendor effulgeat, ubi Divinæ Fidei dispensantur oracula, & Christiani viget Sacerdotii principatus.

Quoniam verò ejusdem Almæ Urbis, Romanæque Curiae decori nihil æquè videtur officere, quàm si Justitiæ, Gratiæque negotia, quæ magno numero indies ex omnibus Catholicæ Ecclesiæ partibus ad Sedem Apostolicam deferuntur, non ea, quæ decet, integritate, & ab omni procul avaritiæ suspitione expediantur; propterea fel. rec. Alexander Papa VII. prædecessor noster nonnullorum Romanorum Pontificum, & signanter recol. mem. Bonifacii VIII. & Gregorii XIII. pariter

pariter prædecessorum vestigiis inhærendo, eorumque Apostolicas Constitutiones hac de re editas innovando, & ampliando, quasdam suas in forma Brevis desuper litteras promulgavit, tenoris qui sequitur, videlicet:

Alexander Papa VII. Ad perpetuam rei memoriam. Inter gravissimas, multiplicesque curas, quæ ex debito pastoralis officii humilitati nostræ divinitus commissi Nobis assidue incumbunt, illam peculiari studio amplectimur, ut Justitiæ, & Gratiæ expeditiones, quæ apud Sedem Apostolicam in dies obtinentur, ea, quâ par est, rectitudine peragantur, nec pernicioso cujusquam circa illas excessu Romanæ Curiae existimatio ullatenus lædatur, sed ipsa Curia in omnibus præclarâ semper splendeat laude integritatis, & abusus quicunque ab illa procul arceantur. Quapropter operæ pretium facturos Nos existimamus, si ea, quæ à nonnullis Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris simili consilio providè sancita sunt, ut in posterum firmitus observentur, innovemus, illaque declaremus, & extendamus, prout in Domino arbitramur rationi esse consentaneum.

Dudum siquidem emanârunt à fel. rec. Bonifacio VIII. & Gregorio XIII. Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris litteræ tenoris, qui sequitur, videlicet: Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti; auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & nostrâ omnes Clericos, Religiosos, & Laicos utriusque sexûs, sive sint familiares Curiae, sive alii undecunque, qui aliquod pactum fecerint, seu aliquod parvum, vel magnum promiserint, vel promissionem receperint, aut ex pacto, sive promissione occulta, vel manifesta facta sub generalibus, & plenariè non expressis, sive sit sub specialibus, & expressis apertè verbis quicquam dederint, aut receperint magnum, vel parvum, vel promissionem de quacunque re, aut utilitate, propter hoc consequenda fecerint, vel receperint pro aliqua Justitia, sive Gratia pro se, aut pro alio in causis, vel judiciis, seu aliàs per litteras Apostolicas, & quibuscunque modis apud Sedem Apostolicam obtinenda.

Et hanc sententiam ad promittentes, & acceptantes, dantes, & recipientes duximus extendendam.

Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in prædictis, & Nobis intra dierum

trium spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad Nos verbum fideliter perferatur, simili decernimus sententiæ subjacere.

Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam pro prædictis, vel aliquo prædictorum (absque speciali mandato) nostræ absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsan ad Nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus: nec etiam ad absolutionis gratiam admittatur, nisi prius, quantum dedit, vel recepit, integraliter pauperibus largiatur.

Justitiam verò, sive gratiam sic obtentam nullius prorsus esse momenti volumus; omnique statuimus carere effectû, & robore firmitatis.

Sed & scienter utentes ipsis simili sententiâ excommunicationis adstringimus, & reservantes Nobis absolutionem eorum cum præmissis in omnibus ad pœnas similes obligamus.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Ab ipso Pontificatus nostri principio, quàm maxime possumus, enitimur, atque contendimus, ut domus, & Curia nostra à sordibus expurgentur.

Cui salubri consilio incumbens fel. rec. Bonifacius Papa VIII. excommunicavit, & anathematizavit omnes Clericos, Religiosos, & Laicos utriusque sexûs, sive familiares Curiae, sive undecunque alios, qui aliquod pactum facerent, seu quid parvum, vel magnum promitterent, vel promissionem reciperent, aut ex pacto, vel promissione occulta, vel manifesta, sive sub verbis generalibus, & plenè non expressis, sive specialibus, & apertè expressis facta quicquam darent, aut reciperent pro Justitia, sive Gratia, sive pro se, sive pro alio in causis, vel judiciis, seu aliàs per litteras Apostolicas, & quibuscunque aliis modis apud Sedem Apostolicam obtinenda, & eam sententiam ad promittentes, & acceptantes, dantesque, & recipientes duxit extendendam. Illos etiam, qui sibi intra triduum non renuntiarent eum, quem in culpa esse scirent, vel alicui, per quem ad se fideliter referretur, simili voluit sententiæ subjacere; ac decrevit, ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam absque speciali mandato suo absolutionis beneficium valeret obtinere, nisi in mortis articulo constitutus: sed nec quisquam admitteretur ad absolutionis gratiam, nisi prius erogatum esset

esset pauperibus, quantum ille dedisset, vel etiam recepisset. Justitiæ verò, sive Gratiæ expeditiones sic obtentæ nullius prorsus essent roboris, vel momenti; & scienter illis utentes simili sententiâ innodavit, ac reservans sibi absolutionem eorum cum prædictis ad pœnas similes in omnibus obligavit.

Sed hoc scelus ita hodie in mores inductum est, ut plerique cupiditate improbi quæstus potentiorum suffragationis adnixi, hujusmodi negotiorum expeditiones hæc illac conquirentes, turpissimè nundinentur; alii alios, quos gratiâ præstare arbitrantur, donis, & pollicitationibus ambiant; quidam etiam se talium operam, atque industriam pretio, & muneribus quæsisse affingant? Quæ cum pessima sint, & Curia prædictæ existimationem gravissimè offendant, in eos, qui talia agunt, animadvertendum fore arbitrati, Constitutionem prædictam cum suis censuris, & pœnis omnibus innovamus, easdemque omnes extendimus ad audentes qualemque horum facinorum, quæ adscriptimus, dantesque illis, & aliis supradictis auxilium, consilium, vel favorem.

Quin etiam eos omnes omni beneficio, & officio Ecclesiastico, & sæculari, sive temporali, sive perpetuo ipso jure privamus, ac privatos esse declaramus, & præterea infamiæ subiectos perpetuò, ac inhabiles ad illa, & alia esse volumus. A quibus etiam, prout quæque res erit, tales pœnæ exigantur, quæ cæteris sint exemplo.

Illis tamen, qui rem adhuc incognitam, complicesque, fautores, & socios retexerint, impunitas concedatur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo, septuagesimo quarto, Nonis Novembris, Pontificatûs nostri Anno tertio.

Cum autem subinde variæ vulgatæ fuerint prædictarum Bonifacii, & Gregorii prædecessorum Constitutionum interpretationes, quarum aliqua ipsarum Constitutionum rigorem non sine earum utilitatis diminutione, & boni publici detrimento contra eorumdem prædecessorum mentem nimium relaxant: hinc est, quod Nos omnem, quæ circa præmissa in posterum enasci posset, dubitationem tollere, & quamcumque speciem, suspensionem, & occasionem damnatæ per Constitutiones hujusmodi labis à Curia prædicta, quantum Nobis ex alto conceditur, perpetuò excludere cupientes, Motu proprio, ac ex certa scientia, & matura delibe-

ratione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine easdem præinsertas Bonifacii, & Gregorii prædecessorum Constitutiones cum omnibus, & singulis censuris, & pœnis, ac aliis quomodolibet contentis in illis (sublatâ tamen revelandi obligatione) tenore præsentium perpetuò confirmamus, innovamus, & adversus quemcumque non usum, seu contrarium usum, qui quoquo modo prætendi posset, restituimus, & plenariè reintegramus.

Ac in eisdem Constitutionibus casus, in quibus aliquid promittitur, datur, accipitur, vel deponitur pro Justitia, vel Gratia, sive in spiritualibus, sive in temporalibus, & mixtis apud Sedem prædictam, & non solum ab ipso Romano Pontifice, verum etiam è quibuscunque ejus Ministris, Judicibus, & Officialibus, etiam Episcopis, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & aliâ quâlibet Ecclesiasticâ, vel mundanâ dignitate, & auctoritate præditis, & fungentibus, aut ab aliis gratiâ, vel favore pollentibus etiam eidem Summo Pontifici consanguinitatis, seu affinitatis gradu quocumque conjunctis, seu attinentibus, etiam Laicis obtinenda in Alma Urbe, aut in alio quocumque loco, in quo dictam Curiam esse contigerit, comprehendî decernimus, & declaramus.

Præterea Constitutiones hujusmodi non tantum in actionibus jure naturali, & Divino prohibitis, quia malæ sunt, sed etiam in aliis, quæ ideo malæ sunt, quia jure humano, & prædictis Apostolicis Constitutionibus, ac præsentî nostrâ interdicuntur, locum habere.

Necnon mediatores, sive immediatos, sive mediatos, quotquot, & quicumque sint, & quâvis dignitate, præeminentiâ, auctoritate, favore, consanguinitate, atque affinitate, ut præmissum est, polleant, & præfulgeant.

Ac etiam promissiones, seu verba promissoria, dationes, & receptiones factas ob bonum finem comprehendere, nec earum dispositionem, ac pœnas evitari posse in casibus, in quibus cesset suspicio mali.

Deinde illos etiam comprehendere, qui pro aliorum Justitia, vel Gratia quomodolibet impedienda, vel differenda aliquid dant, & recipiunt, vel deponunt, promittunt, seu pollicentur, unde aliis damnum, vexatio, vel molestia quomodocumque inferri, & resultare posset, & mediatores quoscumque immediatos, sive mediatos.

Insuper

Insuper quæcumque verba, seu signa etiam æquivoca quovis modo apta inducere quamcumque obligationem justitiæ, aut fidelitatis in principali, seu mediatore, etiam sub titulo remunerationis, vel gratitudinis à Constitutionibus supradictis prohiberi.

Quinimò non licere quidquam promittere, dare, vel accipere quibuscumque Judicibus, Ministris, Officialibus, & aliis auctoritatem, aut potestatem habentibus, nec quibuscumque mediatoribus pro defensione juris quæsitæ, five executione quærendi, etiam ad redimendam injustam vexationem, motu, scientiâ, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore prædictis decernimus pariter, & declaramus.

Ad hæc dationes, promissiones, & acceptationes pro guberniis, vel aliis quibuscumque officiis, & muneribus, etiam minoribus obtinendis, five pro unica vice, five in singulos annos, aut menses, vel aliter quomodocumque à Constitutionibus prædictis interdici; neque Judicibus, Ministris, ac Officialibus pro Gratia, vel Justitia obtinenda, etiam in his, quæ dependent ab eorum arbitrio, & ad quæ obligatione justitiæ non tenentur, quidquam dare, aut promittere, nec ipsis accipere licere.

Neque etiam permissum esse Officialibus, vel Ministris dictæ Sedis in provisionibus, seu earum occasione quorumcumque officiorum etiam jurisdictionem, vel ejus exercitium annexum non habentium imponere pensionem ullam, responsionem, præstationem, vel onus, seu partem aliquam commodi, vel emolumenti ad sui, vel alicujus alterius cujuscumque favorem reservare absque expressa, & speciali in singulis casibus nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis licentia in scriptis in singulis casibus ab utraque parte obtinenda.

Insuper existentes à partibus, vel aliis interesse habentibus, seu Agentibus, ac mediatoribus quibuscumque pollicitationes, promissiones, pacta, vel recipientes aliquid sub assertione, quod Judicium, Ministrorum, Officialium, aut Magnatum, seu aliorum quorumcumque operam, auctoritatem, vel officia pretio, vel muneribus, aut promissionibus hujusmodi comparaverint, seu quænaverint.

Necnon pollicitationes, promittentes, offerentes, ac tradere tentantes, licet pollicitatio, promissio, & oblatio non fuerint acceptatæ, neque traditio secuta, nullumque habuerint effectum.

Ac etiam illos, qui, ex eo quod gratias, & favores ipsis ob familiaritatem, obsequia, ac servitia propriis Dominis, vel aliis præstita debitos, seu ab ipsis speratos in aliorum cum propria ejusmodi juris, vel spei jactura commodum, & beneficium transferunt, convertunt, & impendunt, pro Gratia, seu Justitia pro eis obtinenda, aliquid recipiunt, sub memoratis Constitutionibus contineri, illarumque pœnis, & censuris subiectos esse.

Pro actuali verò labore circa expeditionem impetratorum non licere Officialibus, Curialibus, & aliis quibuscumque recipere, nec illis polliceri, promittere, vel cum eis pacisci nisi mercedem labori convenientem.

Judicibus autem, Officialibus, & Ministris quibuscumque, quibus incumbit expeditio Gratiæ, vel Justitiæ, minimè permitti quidquam recipere, neque illis polliceri, promittere, vel cum eis pacisci ultra taxas præscriptas etiam ratione celerioris, aut facilioris expeditionis.

Quin etiam illicitum esse quidquam magnum, vel parvum Judicibus, ac Ministris quibuslibet offerre, promittere, pacisci, seu polliceri, dare, vel ipsis recipere mediatè, vel immediatè, etiam quod eorum animum movere non possit, pro Gratia, vel Justitia obtinenda.

Demum supradictarum Constitutionum dispositionem, censuras, & pœnas non censi abolitas, vel sublatas ob scientiam, patientiam, seu tolerantiam Romani Pontificis per quemcumque etiam longissimi temporis cursum, nisi speciali licentiâ, vel indulto in unoquoque casu à singulis partibus in scriptis particulariter obtinendo fuerint expressè remissæ, motu, scientiâ, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore paribus decernimus, statuimus, & declaramus.

Præfatasque Constitutiones, ac censuras, & pœnas in eis contentas ad omnes, & singulos casus suprâ expressos, quatenus opus sit, extendimus, & ampliamus.

Præterea easdem Bonifacii, & Gregorii Prædecessorum Constitutiones per alteram piæ mem. Clementis Papæ VIII. Prædecessoris pariter nostri, quæ incipit: *Pro commissa*, Anno Incarnationis Dominicæ 1592. decimo octavo Kalend. Septembris editam ad ceteras Ditionis temporalis S. R. E. Civitates, & loca immediatè subiecta (præterquàm quoad bona Communitatum) minimè extensas fuisse, neque per hanc nostram extendi; sed eos quidem omnino comprehendere, qui in aliis locis

locis ejusdem Statûs Ecclesiastici, & cujusvis alterius partis Mundi existentes pollicentur, promittunt, paciscuntur, mittunt, vel dari faciunt per litteras, vel mediatores, vel aliter quomodocumque, & qui ab eis recipiunt contra dictarum Constitutionum dispositionem quidquam magnum, vel parvum pro Justitia, vel Gratia apud Sedem prædictam obtinenda, declaramus pariter, & statuimus.

Postremò tametsi credamus, & speremus in Domino nunquam eventurum, ut aliquis ex Venerab. Fratribus nostris Episcopis, Archiepiscopis, Metropolitanis, Primatibus, & Patriarchis, aut in quacunque alia etiam superiori Ecclesiastica quantumvis sublimi, & speciali notâ dignâ constitutis dignitate in præmissis quoquomodo delinquat; quia tamen diligentiam nostram in removendis ab eadem Curia abusibus quibilibet abundare potius, quàm in aliquo deficere volumus, etiam Episcopos, Archiepiscopos, Metropolitanos, Primate, ac Patriarchas, cæterosque in quacunque alia etiam prædictis superiori, ac quantumvis sublimi, & speciali notâ dignâ constitutos dignitate, etiam si per nostras, & Cancellariæ nostræ Apostolicæ regulas cautum sit, quòd illi Constitutionibus per Nos editis, & edendis non comprehendantur, nec comprehensi censeantur, nisi in eisdem Constitutionibus facta fuerit ipsorum expressa mentio, in prædictis Constitutionibus, ut præmittitur, declaratis, & extensis, ac in præsentis nostræ quoad censuras comprehendendi, motu, scientiâ, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore similibus statuimus.

Porro xenia solita, esculenta, & poculenta, quæ Judicibus, Ministris, & Officialibus Romanæ Curiae exhiberi consueverunt, præfatis prædecessorum nostrorum litteris, ac præsentibus nostris minimè prohibita fuisse, nec prohiberi decernimus.

Declarantes per præsentem nostram Constitutionem non censi abrogatam Constitutionem similis record. Pii Papæ V. etiam prædecessoris nostri contra ambientes dignitates, & officia jurisdictionis administrationem habentia, eaque pretio, seu promissione procurantes, quæ incipit; *Et si Romani &c.* Nonis Decembris, Anno sexto ejus Pontificatus emanatam, sed illam, ac cæteras ipsius Pii prædecessoris, & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum quorumcumque Constitutiones, Ordinationes,

Canones, & Decreta in hac materia, vel circa eam hætenus edita, ac nostram, & Cancellariæ Apostolicæ regulam 67. quâ statuimus, ut Officiales Romanæ Curiae prædictæ nihil exigant ultra debitum, in suo robore remanere.

Ac decernentes præsentis litteras, & in eis contenta quæcunque, etiam ex eo quòd prædicti, & alii quilibet etiam speciali notâ, & expressione digni in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes illis non consenserint, nec ad ea vocati, & auditi, seu causæ, propter quas eadem præsentis emanarunt, adductæ, verificatæ, aut justificatæ ullatenus fuerint, vel ex alia quacunque, quantumvis justa, legitima, juridica, & privilegiata causâ, colore, prætextu, occasione, & capite etiam in corpore juris clauso nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, vel intentionis nostræ, seu interesse habentium, & aliorum quorumcumque consensûs defectu notari, impugnari, invalidari, restringi, limitari, ad viam, seu terminos juris reduci, in jus, vel controversiam revocari, aut adversus illas quodcunque juris, facti, vel gratiæ remedium impetrari, seu etiam motu simili concessio quempiam in judicio, vel extra illud uti, seu se juvare posse, neque ipsas præsentis sub quibusvis similibus, vel dissimilibus Constitutionum, ac declarationum, & extensionum revocationibus, limitationibus, suspensionibus, seu aliis contrariis dispositionibus unquam comprehendendi, aut comprehensas censi, sed semper ab illis exceptas, & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum, & validissimum statum restitutas, & plenariè reintegratas esse, & censi, firmasque, validas, & efficaces existere, & fore, ac ab omnibus, & singulis prædictis, & aliis, ad quos spectat, & pro tempore quomodocunque spectabit, cujuscunque qualitatis, dignitatis, ordinis, gradûs, & conditionis fuerint, perpetuò, inviolabiliter, & inconcussè observari.

Sicque, & non aliter in præmissis omnibus, & singulis per quoscunque Judices, Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, etiam de Latere Legatos, necnon Curiae, & Urbis præfatarum, Judices, Officiales, & Ministros, & alios quolibet quâvis auctoritate, & potestate fungentes, & functuros, sublatâ eis, & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi, & interpretandi

di facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si quid secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus de jure quæsito non tollendo, & quòd Cardinales non comprehendantur sub regulis, & Constitutionibus editis, & edendis, nisi in eisdem facta fuerit ipforum expressa mentio, ac cæteris nostris, & Cancellariæ præfatæ regulis, aliisque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, etiam Conciliaribus, necnon earumdem Urbis, & Curia, ac illarum Tribunalium quorumvis, & aliis quibuslibet etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, vel aliâ quavis firmitate roboratis, stylis, usibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus: privilegiis quoque, indultis, Motuum priorum cedulis, Chirographis quorumcumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum manu subscriptis, ac litteris Apostolicis sub quibuscumque verborum tenoribus, & formis, ac quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, & aliis efficacioribus, & insolitis clausulis, & decretis etiam irritantibus, in genere, vel in specie, etiam motu simili, consistorialiter, ac aliâs quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis etiam si pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quavis alia expressio facienda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, & singulorum tenores, formas, & occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis, insertis, & servatis respectivè habentes, illis aliâs in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, & expressè derogamus, ac derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Ut autem eadem præsentis litteræ omnibus innotescant, & nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus, ut illæ, seu earum exemplum ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, ac Dataria nostræ, Cancellariæ prædictæ, nec non in acie Campi Floræ de eadem Urbe per aliquem ex Cursoribus nostris, prout moris est, publicentur, & affigantur, quæ sic publicatæ, & affixæ om-

nes, & singulos perinde afficiant, ac si illis personaliter intimatæ fuissent.

Quodque illarum transumptis etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides in judicio, & extra illud adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 2. Maii 1656. Pontificatûs nostri anno secundo.

Quamvis autem Constitutionis præfatæ tenorem ab omnibus Romanæ Curia Judicibus, & Ministris religiosè servari publicè per se pateat, nobisque maximè compertum sit, & quàmplurimis optimis, integrisque Advocatis, Procuratoribus, Agentibus, Expeditores, aliisque negotiorum Gestoribus, & Officialibus eadem Curia, miserante Domino, abundet: nihilominus ad evitandas fraudes, quæ quandoque eveniunt, eò quia fortasse aliqui turpis lucri gratiâ in Curia moram trahentes non cessant Curiam ipsam apud exteras gentes diffamare cum eorum epistolis, notulis, seu listis, quas transmittunt Principibus, seu Corresponsalibus, in quibus petunt pecunias pro muneribus dandis, vel affingunt munera dedisse Ministris Gratiæ, vel Justitiæ, aliisque in dicta Constitutione Alexandri VII. contentis, de nonnullorum Venerabilium fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, & dilectorum filiorum Romanæ Curia Prælatorum, quibus id rei examinandum commisimus, consilio, hac nostrâ perpetuò valiturâ Constitutione præinsertas Alexandri prædecessoris litteras cum omnibus, & singulis censuris, pœnis, aliisque in eis contentis confirmamus, approbamus, & innovamus, ac adversus quemcumque non usum, seu contrarium usum, qui quoquomodo prætendi posset, restituimus, & plenariè reintegramus.

Easdemque litteras, & in eis contenta quæcumque, etiam quoad censuras, & pœnas, omnes, & singulos Agentes, Expeditores, Procuratores, ceterosque Curiales, negotiorum Gestores, aliasque personas tam Sæculares, & Ecclesiasticas, quàm cujusvis Ordinis, & Instituti, etiam necessariò exprimendi, Regulares, ad Urbem missas, vel in ea existentes, & pro quibuscumque exteris, & forensibus cujuscumque statûs, & conditionis, & quacumque dignitate etiam maximâ, & majore fulgentibus, etiam si speciali, & individuâ notâ digni

digni sint, etiam Capitulis, & Religionibus suis Justitiam, aut Gratiā procurantes, & Principalibus, seu Corresponsalibus scribentes, aut notulas transmittentes, sive per Nuntium, aut aliās quomodolibet etiam per interpositas personas significantes, aut insinuant, se pro impetranda Justitia, vel Gratia, aut post earumdem impetrationem munera, tradidisse, aut ea necessaria esse, sive animo re verā munus dandi, sive affingendi, & simulandi id egerint, etiam sub pretextu redimendę vexationis omnino injustę, & evidentis, etiam in casibus, in quibus Principalis rem possideat, aut quod salarium, seu honorarium ipsis datum, seu promissum, aut aliās consuetum labori, ac diligentię in negotio adhibite minüs respondeat, quodque Gratia, aut Justitia publicum Regionis, vel Ecclesię bonum respiciat, aut aliis quibuscumque pretextibus in eadem Alexandri Constitutione damnatis, atque rejectis, vel forsitan in futurum pro excusatione allegandis, comprehendere; & ad casus etiam, in quibus pro Gratia, vel Justitia apud quoscumque extra Romanam Curiam ab Apostolica Sede, vel ab Ordinariis ejusdem Romanę Curię Judicibus, aut etiam Apostolicę Sedis Nuntiis, Legatis etiam de Latere, & Prolegatis, specialiter delegatos obtinenda munera in Curia data, vel necessariis esse pro comparandis favoribus apud eosdem delegatos, vel litteris commendatitiis, tam ante, quā post obtentam Gratiā, sive Justitiā etiam sub quibuscumque modō dictis pretextibus quomodolibet dictum, scriptum, assertum, & insinuatū fuerit, extendi & locum habere harum serie decernimus, & declaramus.

Contravenientes verō ultra excommunicationis, eidem Sedi reservatę, privationis cujuscumque Beneficii, & Officii Ecclesiastici, & Sęcularis, temporalis, sive perpetui, ac infamię pęnas in pręfata Alexandri Constitutione contentas, etiam amissionis, seu extinctionis omnium, & singularum pensionum Ecclesiasticarum forsitan obtentarum, nec non falsi, furti, & injuriarum Magistratui publico illatarum tam jure communi, quā Apostolicis Constitutionibus, & Bannimentis generalibus Statūs nostri Ecclesiastici contentis pęnis teneri, & tanquam veros fures & falsarios, ac Magistratui injuriā inferentes puniri: Principales verō, & Corresponsales cujuscumq; dignitatis, & conditionis, tam Sęculares, quā Ecclesiasticos, & cujusvis

Ordinis, seu Instituti Regulares, etiam vigore quorumcumque privilegiorum specialiter nominandos, ubilibet existentes, & pecuniam solventes, transmittentes, aut solvi, vel transmitti mandantes directē, vel indirectē ad effectum dandi munera, vel eorumdem pretium pro Ministris Gratię, vel Justitię tam in Curia existentibus, quā extra Curiam, ut suprà, delegatis, nullo ex superiüs rejectis, vel aliās forsitan sub quocumque quęsito colore in posterūm allegandis pretextibus eos excusante, ultra pęnas in dicta Alexandri Constitutione contentas, etiam nullitatis ipso jure Gratię, Decreti, Rescripti, vel Sententię, immō & amissionis causę, crediti, vel juris, super quo lis agebatur, ac perpetuę inhabilitatis ad quęcumque Beneficia Ecclesiastica, etiam de jure patronatūs Laicorum, & ad alias quascumque gratias à Sede pręfata in posterūm obtinendas, incurrere; immō & in singulis prędictis casibus solum conatum ad earumdem pęnarum incursum sufficere, etiam si pecunię transmissę non fuerint, sed tantū notulis, epistolis, aut aliās quomodolibet à Principalibus in Partibus petita, vel ab iisdem Principalibus respectivē oblata, omnibus, qui rem adhuc incognitam, complicesque, fautores, & socios relexerint, impunitate concessa, statuimus, atque decernimus.

Episcopos autem, Archiepiscopos, similesque personas pęne dumtaxat in dicta Alexandri Constitutione specificata teneri volumus, & mandamus.

Revelantibus verō, seu denuntiantibus, dummodō indicia saltem ad torturam, vel ad transmittendam inquisitionem contra contumaces sufficientia subministraverint, ducentorum ducatorum auri de Camera pręmium ex eadem Camera nostra solvendum constituimus & assignamus.

Et ut in posterūm facilē apparere valeat, quinam sint illi, qui in talibus notulis, & listis excedunt, vel quocumque modo contraveniunt, volumus, & mandamus, ut quilibet Agens, Expeditor, negotiorum Actor, Procurator, seu quilibet Curialis, aut quicumque alius, ut suprà, ad Gratiā, vel Justitiā in Romana Curia impetrandam utcumque deputatus, etiam si Ecclesiasticus, Sęcularis, seu cujusvis Instituti etiam necessariō exprimen-di Regularis, notulas, seu listas omnium, & singularum expensarum, quoties eas Principalibus, seu Corresponsalibus extra Curiam transmittet, teneatur propriā manu subscribere;

berè; & nihilominus post Gratia, seu Causa per sententiam, vel Decretum vim sententia habens, aut per rescriptum in quibuscumque Tribunalibus expeditionem, vel quamcumque concordia, renuntiatione, morte Principalis, aut alia quavis causa mediante cessationem, exceptis dumtaxat negotiis, quae in ejusdem S. R. E. Cardinalium, seu aliis Congregationibus extra folium, ut vocant, perfici solent, integram omnium, & singulorum expensarum per se, vel per alios in toto negotii decursu factarum notulam, iis etiam repetitis, quae in aliis notulis forsan, ut supra, transmissis continebantur, atque etiam summam certam pro honorariis sibi debitis, necnon omnes pecunias à Principalibus, seu Corresponsalibus eousque habitas clarè, & distinctè iterum propria manu subscribere, & ad dictos Principales, seu Corresponsales transmittere, ejusque copiam integram, & uniformem intitulatam duplicatum notae similis transmissae in Partibus ad talem Principalem, seu Corresponsalem pariter propria manu scriptam intra tres menses à die expeditionis, seu scientiae cessationis negotii computandos, Notario Causae, vel Officiali ad hunc effectum in quibuscumque Gratia Tribunalibus specialiter deputando re ipsa exhibere, & consignare, soluta eidem congrua mercede, ratione laboris tantum per deputatam à Nobis Congregationem taxanda de pecuniis Principalium, pro quorum indemnitate id agitur, ultra quam sub poenis infra scriptis nihil amplius accipere liceat; ipsi verò Notarii, & Officiales eandem copia, seu duplicati exhibitionem in peculiari libro adnotare, ac praefatas copias saltem per decennium conservare secretò, ita ut nemini nisi interesse habenti, vel denunciare intendenti, de expressa tamen Judicis, seu alterius Superioris, apud quem negotium actum fuit, licentia ostendere, sub poenis etiam corporis afflictivis, eorundem Judicum, vel Superiorum arbitrio infligendis, omnino debeant, & teneantur.

Quod si praedictae personae, ut supra specificatae, notulam, seu listam à praedicta ab ipsis subscripta diversam, & difformem transmiserint ad Principales, vel Corresponsales, vel transmiserint listam, seu notulam ab ipsis non subscriptam, & in epistola separata, vel per Nuntium, aut indirectè quocumque modo alias expensas, vel partitas addiderint; tunc si partitae descriptae in notula, seu epistola separata sint confictae, alteratae, aut falsae,

vel contineant munera data, vel danda Ministris Justitiae, vel Gratia, sive omnibus aliis personis expressis in dicta Constitutione Alexandri VII. ultra omnes alias poenas supra specificatas plecti debere tanquam veros fures, falsarios, & injuriā afficientes Magistratum respectivè poenis furti, falsi, & similibus in jure, Constitutionibus Apostolicis, & Bannimentis generalibus Status nostri Ecclesiastici stabilitis contra veros fures, falsarios, & injuriā afficientes Magistratum juxta qualitatem partitae, vel summæ alteratae, falsae, vel confictae: si autem partitae sint verae, & non de prohibitis, non tamen descriptae in duplicato in Actis exhibito, ut supra; tunc tanquam contravenientes huic Constitutioni plecti posse poenā arbitrariā, etiam corporis afflictivā, ultra amissionem crediti arbitrio Judicis, ut supra, ad quem effectum easdem notulas, seu listas, aut etiam epistolas reorum manu subscriptas pro plenis probationibus habendas esse, vel in earum defectum probationes illas, quae pro crimine Simoniae evincendo de jure satis essent, sufficere statuimus, atque decernimus.

Itaque omnibus, & quibuscumque, quos ad Romanam Curiam deinceps pro Gratia, vel Justitia consequenda recurrere ex qualibet Mundi parte contigerit, liberum erit in posterum, & expeditum, fidelem, exactamque omnium pecuniarum à se in praefatis negotiis impensarum, & impendendarum rationem mediantibus notulis, ut supra praescriptis exigere, ac ubi in iis aliquid pro muneribus in praefata Alexandri Constitutione prohibitis adnotatum repererint, certò se à suis Actoribus, seu Procuratoribus deceptos, & fraudatos agnoscere, adeoque à transmittendis pecuniis abstinere, sicque se in praefatis notulis quovis modo gravatos prætenderint, apud Judicem, seu Ministrum Causae, vel Gratiae, seu ad alium, quem maluerint ejusdem Romanae Curiae Judicem Ordinarium (qui etiam ex officio, & per inquisitionem procederent) etiam mediante Procuratore nostro Fiscali generali, cui, suppressis Principalium nominibus, agendi facultatem concedimus, instare pro justitia consequenda, & praedictarum poenarum executione.

Decernentes, praesentes litteras, & in eis contenta quaecumque, etiam ex eo quod in praemissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, illis non consenserint, nec ad ea vocati, & auditi, seu causae, propter quas eadem praesentes emanarunt,

sufficienter adductæ, verificatæ, aut justificatæ non fuerint, vel ex alia quantumvis legitima, & privilegiata causâ, colore, prætextu, & capite etiam in corpore Juris clauso, nullo unquam tempore de subreptionis, obreptionis, aut nullitatis vitio, vel intentionis nostræ defectu notari, impugnari, restringi, limitari, ad viam, seu terminos juris reduci, aut adversus illas quodcumque juris facti, vel gratiæ remedium impetrari, seu etiam Motu proprio concessio quempiam in Judicio, vel extra illud uti, seu se juvare ullo modo posse: sed ipsas præsentis litteras semper firmas, validas & efficaces existere, & fore, ac ab omnibus, & singulis prædictis, & aliis, ad quos spectat, & pro tempore quodcumque spectabit, cujuscumque qualitatis, dignitatis, ordinis, gradûs, & conditionis extiterint, perpetuò, & inviolabiliter observari; sicque per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, etiam de latere Legatos, nec non Curia, & Urbis præfatarum Judices, Officiales, & Ministros, & alios quoslibet quâvis auctoritate, & potestate fungentes, & functuros, sublatâ eis, & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si quid secus super his à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Quocirca universis, & singulis locorum Ordinariis per quæcumque Provincias, & Regna Christiani Orbis constitutis, & quibuscumque nostris, & Sedis Apostolicæ etiam de latere Legatis, ac Vicelegatis præcipimus & mandamus, ut in suis quisque Civitatibus, Diocæsis, Provinciis, & locis præsentem nostram Constitutionem publicari, & inviolatè observari curent, & adversus contravenientes, sive Clericos, sive Laicos quâcumque dignitate fulgentes, tanquam injuriantes, & infamantes Curiam Ecclesiasticam Romani Pontificis, sive etiam Capitulares, servatâ formâ à Conc. Trident. præscriptâ, immò etiam cujuscumque Ordinis, aut Instituti etiam necessariò exprimendi Regulares, aut aliàs quomodolibet exemptos, & contra Abbates, sive alios quoscumque Prælatos jura quasi Episcopalia habentes cum territorio separato, ii, qui viciniore fuerint, tanquam nostri, & Sedis Apostolicæ in hac parte specialiter delegati, per viam accusationis, vel denuntiationis, aut inquisitionis, & ex

mero officio, prout eis videbitur, procedant, reosque culpabiles repertos condignis pœnis, ut suprâ, afficiant, invocato etiam, si opus fuerit, auxilio Brachii Sæcularis.

Non obstantibus de jure quæsito non tollendo, ac ceteris nostris, & Cancellariæ regulis, aliisque Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis etiam Conciliaribus, nec non earumdem Urbis, & Curia, earumque Tribunalium, & aliis quibuscumque, etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, aut aliâ quâvis firmitate roboratis statutis, consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis, ac litteris Apostolicis, sub quibuscumque verborum tenoribus, & formis, ac cum quibuscumque etiam derogatoriis derogatoriis, & aliis efficacioribus, & insolitis clausulis, & decretis etiam irritantibus in genere, vel in specie, etiam motu simili, & consistorialiter, ac aliàs quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis etiam pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quâvis alia expressio facienda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, & singulorum tenores, formas, & occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis, insertis & servatis respectivè habentes, illis aliàs in suo robore permansuris ad præmissorum effectum specialiter, & expressè derogamus, ac derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Ut autem eadem præsentis litteræ omnibus innotescant, & nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus, ut illæ, seu earum exemplum ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, ac Dataria nostræ, Curia generalis, & Cancellariæ prædictæ, nec non in acie Campi Floræ de eadem Urbe per aliquem ex Curforibus nostris, pro ut moris est, publicentur, & affigantur, quæ sic publicatæ, & affixæ omnes, & singulos perinde afficiant, ac si illis personaliter intimatæ fuissent.

Quodque illarum transumptis etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides in Judicio, & extra illud adhibeatur, quæ

ipsis

ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, restitutionis, reintegrationis, decretorum, declarationis, statutorum, voluntatum, mandatorum, constitutionis, assignationis, præcepti, derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo nonagesimo nono, tertio Kalendas Februarii, Pontificatûs nostri Anno nono.

B. Card. Prodatarius.

J. F. Card. Albanus.

Visa de Curia C. A. Fabronus.

Phil. Porta.

Registrata in Secretaria Brevium.

Loco ✕ Plumbi.

Anno à Nativitate Domini Nostri Jesu Christi millesimo septingentesimo, Indictione octavâ, die verò octavâ Februarii, Pontificatûs autem Sanctissimi in Christo Patris, & Domini Nostri Domini INNOCENTII Divina Providentia Papæ XII. Anno nono: Supradictæ litteræ Apostolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad valvas Ecclesiæ S. Joani: Lateranensis, Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, Curia Innocentianæ in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Jo: Philippum Castigiam ejusdem Sanctissimi D. Nostri Papæ Cursorem.

Decius de Camillis Magister Cursorum.

De alia excommunicatione lata à Clemente VIII. in Decreto generali Inquisitionis.

1211 Potest dubitari de excommunicatione ex Decreto generali Inquisitionis contra habentes hanc propositionem: Licet Confessario absenti per litteras, aut nuntium peccata sacramentaliter confiteri, ab eodemque absente obtinere absolutionem. Decretum autem, prout refertur à P. Suario de Pœnit. disp. 19. sect. 3. num. 15. sic habet: *Præcipitque, ne deinceps ista propositio publicis, privatisve locutionibus, & congressibus doceatur, neve unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quoquo modo deducatur. Quod si quis illam defenderit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputativè tractaverit, nisi forsan impugnando, vel ad praxim directè, seu indirectè deduxerit, præter excommunicationem latæ sententiæ, quam ipso facto incurret, à qua non posset, præterquam in articulo mortis, ab alio quocumque, etiam dignitate fulgente, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ majori Pœnitentiario, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi, aliis etiam pœnis arbitrio infligendis subjaceat.*

1212 In hoc Decreto, quamvis non exprimitur Consiliarius, qui dictam propositionem consuluerit, nihilominus ejusmodi sunt clausulæ prohibentes, ut illum sine dubio comprehendant; & ideo Bonac. tom. 3. disp. 2. quæst. 3. punct. 33. num. 5. in fine ex clausula, *Directè, aut indirectè*, judicat includi inductorem, qui alium inducit ad absolutionem absenti conferendam, eò quòd ad praxim indirectè deducit propositionem prohibitam sub excommunicatione. Idem docet P. Palaus infra num. 19. fine. Unde non dubito illam etiam extendere ad eum, qui consilii ergo requisitus, Utrùm liceat, & possit fieri confessio Sacramentalis in absentia? consuleret affirmativè.

1213 Dubium hîc est; Utrùm qui consuleret fieri posse dictam confessionem in absentia, at non posse impertiri absolutionem in absentia, vel vice versâ, incurreret excommunicationem? Ratio dubitandi est; quia Decretum prohibet sub excommunicatione utramque partem propositionis conjunctim per copulativam, *Et*, & videtur conflari propositio prohibita ex duabus partibus. Unde qui consuluerit unam, non videtur incurrere

excommunicationem, cum simus in odiosis.

1214 Nihilominus P. Palaus de Censur. disp. 3. punct. 30. num. 19. cum Bonac. supr. judicat, & meritò, incurrere excommunicationem, qui partem aliquam docuerit: & idem judico de eo, qui consuluerit. Ostenditur; quia propositio illa hypothetica resolvitur in duas illas categoricas; nam conjunctio, *Et*, quamvis vulgò copulativa judicetur, & sit; aliquando tamen ex subiecta materia accipitur, & æquivalet disjunctivæ, *Vel*, ut docent citati cum Gonzal. Regul. 8. Cancel. Gloss. 3. num. 14. Cened. Præst. qq. singul. 50. num. 7. August. Barb. in Diction. & claus. dict. 19. num. 18. Omitto alia de hac excommunicatione, quæ ad Consiliarium non pertinent.

1215 Altera excommunicatio est Clem. VIII. quæ incipit: *Cum Hæbræorum malitia*, in qua renovat, & confirmat Prædecessorum Constitutiones contra execrandum Talmuth; prohibet præterea scripta super eum, sive codices, tractatus, commentaria, volumina; ne retineantur, habeantur, legantur, describantur, edantur, advehantur, emanent, vendantur, donentur, commutentur, quomodolibet distrahantur, vel alienentur; ac denique interdixit, ne quomodolibet præstetur opera, auxilium, consilium, & favor Hæbræis pro talibus scribendis, imprimendis, habendis, afferendis, vel transvehendis, vel pro impetranda eorumdem legendorum licentia.

1216 Hanc excommunicationem numerant AA. suprà inter reservatas Pontifici, & in illius explicatione parum immorantur, eò quòd, inquit Palaus sup. num. 20. fine, coincidit ex parte cum alia excommunicatione in Bulla Cœnæ adversus retinentes, vel legentes libros hæreticorum, continentes gravissimos errores, & pravas doctrinas contra fidem, & religionem Catholicam; & ideo ad illius explicationem remittunt lectorem hujus censuræ; id quod nos etiam imitari non piget.

1217 Obiter tamen moneo, quòd examinandum hîc specialiter esset; Utrùm Consiliarius in hac Constitutione comprehendatur non secundariò, sed primariò, idest; Utrùm incurrat excommunicationem, sive consilium pro habendis, edendis libris &c. ac pro impetranda licentia consequatur effectum, sive non? Sed de hoc puncto resolvendo modò non vacat; atque ideo lectorem remittimus ad disp. sequentem de Bulla Cœnæ, in qua plenè satisfiet huic dubio in simili circa

libros hæreticorum. Poterat hîc etiam recenseri alia excommunicatio ejusdem Clem. VIII. quæ incipit: *Pastoralis nostra*, lata contra ementes ultra necessitatem suæ domûs frumenta, blada &c. in qua etiam comprehendit Consulentes; sed quia eandem censuram renovavit, & limitavit Urbanus VIII. ad censuras hujus Pontificis reservamus.

§. V I I I.

Excommunicationes Urbani VIII. contra Consiliarium, & alia aliorum Pontificum.

1218 **P**rima excommunicatio Urbani VIII. est quæ incipit: *Superni*, in qua confirmat, & innovat Constitutiones Pii V. Gregor. XIII. & Pauli V. qui omnes prohibuerant sub excommunicatione extractionem frumenti, bladi, leguminum, & olei ab Statu Ecclesiastico; cum hoc tamen discrimine, quòd Pius V. confirmavit Constitutionem Sixti IV. & Julii II. qui prohibebant Barones, Domicellos, & alios tam sæculares, quàm Ecclesiasticos, & Cardinales, ne prædictas res ultra suæ domûs necessitatem emerent, nec impedirent deferri ad Urbem, aut ad alia loca, quàm ad Urbem deferri facerent absque Pontificis, aut Cameræ Apostolicæ licentia, aut in his consilium, auxilium, vel favorem publicè, vel occultè, directè, vel indirectè præstarent; alioquin transgressores pœnam excommunicationis incurrerent.

1219 Gregor. XIII. similem excommunicationem reservatam tulit contra similiter ementes ultra usum familiæ pro uno anno, aut impediētes per se, vel per alios directè, vel indirectè deferri ad Urbem, aut extrahi. Clemens VIII. postea temperavit rigorem hujus censuræ in Bulla, quæ incipit: *Pastoralis nostra*, excipiendo, qui extraherent in modica quantitate, & ad proprium usum, non verò ad mercaturam. Paulus V. in Bulla, quæ incipit: *Inter gravissimas*, confirmavit Bullam Pii V. Gregor. XIII. & Clem. VIII. quoad omnes pœnas, & excommunicationem contra extrahentes prædictos fructus; & in Bulla, quæ incipit: *Pro peculiari*, extendit pœnas etiam ad extrahentes, non solum extra statum Ecclesiasticum, sed etiam ab statu Ecclesiastico, seu locis immediatè subiectis Ecclesiæ, ad loca eidem Ecclesiæ immediatè subiecta, etiam tempore nundinarum.

1220 Ultimò Urbanus VIII. in præsentī Bulla innovavit, & confirmavit Constitutiones prædictorum Pontificum, sublatā excommunicatione, & aliis pœnis, quas solū restringit ad eos, qui mercimonii studio prædictos fructus extrahunt ab statu Ecclesiastico, ibi; *Demptis tamen ex illis pœnā excommunicationis, & aliis censuris Ecclesiasticis, præterquā in casibus, in quibus extra statum nostrum Ecclesiasticum, vel ad loca Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Baronum, & aliorum, quorum dominia in confinibus dicti statūs nostri Ecclesiastici existunt, extractio mercimonii causā fiet, motu, scientiā, & potestate paribus similiter, & perpetuò approbamus, confirmamus, & innovamus.* Idem ferè decreverat Greg. XV. de quā re etiam egit Innoc. X. in Bulla, quæ incipit: *Etsi ea, quæ pluribus revocativa.*

1221 His expositis, dubium est apud Bonac. tom. 2. disp. 2. quæst. 3. punct. 42. n. 9. Utrū qui consilio suo induceret ad prædicta asportanda extra loca prohibita mercimonii causā, incurreret excommunicationem? Cui prædictus Auctor respondet negativè. Fundamentum illi est; quia in Bulla Urbani solū agitur de asportantibus, seu facientibus asportare; censura autem contra facientes, non extenditur ad Consulentes. Secus judicat de mandantibus; quia hic excommunicatur faciens asportari; qui autem mandat, quamvis per se non asportet, facit asportare per alium. Hæc doctrina à nemine impugnatur.

1222 Attamen si discurrendum est secundū ea, quæ legitimā illatione inferri possunt ex ultima Constitutione Urbani, non video, quo fundamento hic Auctor excuset Consiliarium; nam Urbanus, exceptā limitatione excommunicationis, confirmavit, & innovavit inter alias Bullam Pii V. quam etiam confirmaverat Paulus V. Sed Bulla Pii V. confirmavit Constitutionem Clementis VII. in qua comprehendebatur expressè Consiliarius, prout ipse Bonac. refert punct. 42. nu. 1. ergo cū neque Bulla Urbani, neque alterius Pontificis revocaverit, immò confirmaverit Bullam Clementis VII. & innovaverit Bullam Pii V. illam confirmantem, nullum videtur esse fundamentum ad excludendum Consiliarium ab hac censura.

1223 Altera censura Urbani VIII. refertur in Bulla, quæ incipit: *Alias felicitis recordationis* adversus eos, qui auxilium, consilium, vel favorem præstiterint contra alternativam

primò concessam à Gregorio XV. Fratribus Eremitis Sancti Augustini Provinciæ Mechoacanæ in Indiis Orientalibus, & modò confirmatam ab Urbano propter discordias inter prædictos fratres componendas: nimirum, inter fratres in Hispania natos, & in Hispania, vel in ea Provincia acceptos, & fratres, qui in Indiis nati sunt, & vocantur Crioili. Alternativa igitur est, ut electio unius triennii à Provincialatu usque ad ultimum officium competeret uni parti, & alterius sequentis triennii competeret alteri, cum hac sola præferentia, quòd effectus alternativæ, seu electio primi triennii post Bullam competeret Crioilis.

1224 Quia tamen Crioili ex altera alternativa constituta à quodam Prælato Religionis fruebantur actualiter electione illius triennii, in quo Bulla expedita fuit, Urbanus in hac Bulla decidit electionem competere Hispanis, & inhibet auxiliantes, aut favorem præstantes in contrarium. Verū Summus Pontifex in hac Bulla nullam fert censuram, neque determinat, quæ censura sit contra prædictos ferenda, sed solū mandat, & committit Episcopo Mexicano, & Mechoacan, & Quadalaxarensi, dilectis filiis, ac eorum officialibus, ut per censuram, & pœnas adversus contradictores compescat &c. Quare iudicium censuræ ferendæ designatis ministris reliquit.

1225 In dubium venire potest alia excommunicatio Urbani VIII. in Bulla, quæ incipit: *Exponi nobis nuper*, adversus Auditores Sacræ Rotæ Romanæ, & eorum locatentes, & studii Auditores, qui vota sua, vel suorum coadiutorum, aut alia, quæ in Rota tractantur, cuiquam revelaverint. In eadem Bulla §. *Nos igitur*, extendit Pontifex eandem excommunicationem ad coadiutores studii Auditorum, & locatenentium, ac denique ad alteram personam, *Cujus operâ quilibet eorumdem Auditorum, & Locatenentium pro tempore in studendo, aliosque labores perferendo uti, ut suprā dictum est, poterit.* In his autem verbis videtur involvi Consiliarium, cujus operâ, idest, consilio uti potest Auditor, & locatenentes in dubiis, quæ circa materias decidendas in Rota occurrere possunt; neque in his materiis considerari potest alia opera utilior, & congruentior, quā uti, & juvari possit Auditor, & Locatenentes, quā consilium. Quare si revelet Consiliarius ea, quæ sibi consilii causā communicantur, & in Bulla revelari prohibentur, incurreret censurā.

1226 Quæ autem prohibentur revelari, sunt ex ipsa Bulla sequentia. *Directè, vel indirectè, nutu, scripto, vel verbo, vel aliàs quomodolibet sub quovis, quantumvis colorato, prætextu patefacere, aut ita loqui, ut ex eorum verbis de proprio, vel suorum auditorum, seu locatenentium suffragiis, seu votorum tenoribus cognitio unquam haberi possit: nec etiam Coadiutorum suorum vota, sive suffragia cuiquam ullo modo patefacere: neque quinquam ex ipsis votum, sive suffragium tulerint, nec ne significare directè, vel indirectè quoquo modo: nec ea, quæ tam in eorum auditorio, & congressu, quàm extrà, & ubique locorum inter ipsos sive collegialiter, sive non collegialiter dicta, & tractata fuerint; sive causas, aut controversias in eorum auditorio discussas, sive eorum tribunal, & auditorium, sive personas litigantes, seu informantium quomodolibet concernentia cuiquam, ut præmittitur propagare, seu evulgare audeant, vel præsumant &c.*

1227 Quamvis hæc prohibita sint solis Auditoribus, & Locatenentibus, in sequenti tamen §. extendit Pontifex prohibitionem ad eos, quorum operâ uti possunt, ut denotant verba, ibi: *Etiam minimum ulli omnino personæ directè, vel indirectè, verbo, vel scripto, aut alio quoquo modo, ut præmittitur, patefacere.* Quæri nihilominus potest; An sicut ii, quorum operâ utuntur Auditores, & Locatenentes, comprehenduntur in pœna Bullæ quoad revelationem, ita etiam comprehendantur in exceptione circa aliqua, quæ dici, vel significari possunt ab Auditoribus? Ibi; *Cæterum iisdem Auditoribus, ut dicere, vel significare valeant difficultates, ob quas resolutio in qualibet Rotali discussione dilata, seu quomodolibet impedita, seu rationes, & motiva, ob quæ illa facta fuerunt, quæ in causæ discussione adducta fuerunt partibus contendentibus, seu collitigantibus; tacito tamen illius, seu illorum Auditorum, & Locatenentium nomine, & cognomine, etiam correspondalium nuncupatorum, à quo, seu quibus difficultates præfatæ excitatæ, vel rationes, ac motiva etiam à partibus contendentibus, seu collitigantibus deducta, probata, seu ampliata permittimus.*

1228 Respondeo ad quæsitum negativè. Ratio est; quia de aliis, etiam de locatenentibus nulla in exceptione fit mentio, sed de solis Auditoribus; cum tamen suprâ, & infrâ toties circa alia exprimantur. Ratio fortasse est; quia solis auditoribus, utpote principalioribus ministris, congruit permittere facultatem ad ea significanda. Sed in hoc puncto

standum est praxi, quæ mentem Pontificis interpretari melius, & certius præsumitur. Aliæ hujus Pontificis excommunicationes contra Consiliarium continentur in Bulla, quæ incipit: *Pastoralis Romani Pontificis*; quia tamen eadem continentur in Bulla Cœnæ, ad hujus explicationem in sequenti disputatione lectorem remitto.

1229 Consultò omittimus ejusdem Urbani excommunicationem in Bulla, quæ incipit: *Inscrutabilis judiciorum Dei*, in qua confirmat Sixti V. Constitutionem adversus Astrologos judicarios, qui de statu Christianæ Reipublicæ, Sedis Apostolicæ, vita Romani Pontificis, & ejus consanguineorum, judicia formare, seu prædicere audacter præsumunt. Consultò, inquam, omittimus; quia ibi nihil expresse dicitur de Consiliario, sed tantum de illis, qui Astrologos consulunt circa ibidem prohibita; si verò Astrologos ad numerum Consiliariorum reducas; non repugnabo; dummodò pœnas ibi adscriptas cum distinctione applices.

1230 Innocent. X. motu proprio incipiente: *In supremo justitiæ throno*, innovavit Constitutionem Innoc. III. quæ incipit: *Ad falsariorum*; & quascumque alias sanctiones Canonicas, Constitutionesque Apostolicas sive in corpore Juris insertas, sive non insertas, & Extravagantes contra falsarios hujusmodi innovavit, & confirmavit: immò præter excommunicationem, & pœnas in illis præscriptas degradationis, traditionis curiæ sæculari, & privationi omnium officiorum Ecclesiasticorum, addidit sequentia, ibi:

1231 *In primis crimen falsi prædictorum pro vero, ac propriè atrocissimo crimine habendum esse, & fore, adeo ut super eo possit inquiri, & procedi iisdem planè modis, & formis, quibus procedi potest in quovis alio crimine suapte naturâ atrocissimo: insuper confiscationem omnium, & quorumcumque bonorum, etiam jurisdictionalium, ac devolutionum, feudaliū, & emphyteuticorum; nec non privationis tam quoad proprietatem, quàm quoad exercitium omnium, & quorumcumque officiorum, etiam merè secularium, tam vacabilium, quàm non vacabilium Romanæ curiæ, vel quorumvis aliorum locorum, etiamsi emptionis, & justitiæ, compensationis, remunerationis meritorum, vel quovis alio, etiam verè oneroso titulo concessa, & acquisita fuerint, pœnas ipso facto unâ cum antiquis à die commissi criminis falsi hujusmodi incurrens addimus, adjungimus, & adiicimus.*

1232 In hoc motu proprio, quamvis Pontifex extendat solum pœnas ad mandantes, auxiliantes, fautores, participes, eorumque complices, & mediatores, non expresso Consiliario, nihilominus §. 2. adhibet clausulas illum comprehendentes, ibi: *Censeantur comprehensi ii, qui per alium, seu alios quomodolibet in præmissis, seu eorum aliquo falsum committent, aut committi mandabunt, vel mandatum sibi ad id datum exequentur: seu directè, aut indirectè fieri curabunt: vel quoquo modo, ac tempore falsificationis participes fuerint.* Hæc autem verba juxta communem interpretationem, & intelligentiam Doctorum comprehendunt omnem modum tam physicè, quàm moraliter concurrendi ad falsificationem per consilium.

1233 Explicatur magis; nam dictio *quomodolibet* comprehendit quemcumque modum, qui comprehendi potest, ut cum Paris. Conf. 58. numer. 20. Gozadin. Conf. 14. num. 22. Roland. Conf. 2. num. 13. de Appell. à Vic. ad Episcop. punct. 2. fun. 1. nu. 25. docet Barb. in Dict. dict. 330. num. 4. qui rursus num. 3. cum Franc. Molin. de Brachio facul. num. 48. ait: Hæc dictio fortius agit, omnia continet, nullumque respuit casum, & significat quemcumque modum, qui excogitari possit. Rotæ decis. 338. num. 3. pun. 2. citat etiam Farinac. Non minore vi pollet dictio *Quoquomodo*; nam ex mente ejusdem Barbosa dist. 334. est universalis, comprehenditque omnem modum, qui excogitari potest, vel excogitabilem, etiam improprium; & num. 9. inquit, comprehendit omnes alios casus, requirentes specialem expressionem, cap. *Qui ad agendum* de procur. lib. 6. Clement. *Non potest*. Si ergo Pontifex comprehendit quomodolibet falsum committentes, & qui quoquomodo participes fuerint, stando interpretationi Doctorum, dicendum sine dubio est comprehendere etiam Consulentes falsum, quamvis non exprimantur.

1234 Video equidem Pontificem expressisse Mandantes, Auxiliantes, Fautores, Participes &c. & inter eos non expressisse Consulentes, ut multoties fit in Bullis Pontificiis, quæ reticentia suffragari videtur Consulentibus; præsertim cum simus in pœnalibus, in quibus strictè leges interpretandæ sunt. Immo illa ipsa exactissima expressio omnium, etiam participum, omissio solo Consulente, videtur ostendere voluntatem Pontificis fuisse illum excludere, juxta regul. Expressa nocent, non expressa non nocent ff. de Regul.

jur. His tamen non obstantibus, non facile excusarem Consiliarium falsarii. Sed de hoc forsan iterum in Bulla Cœnæ excommunicatione sexta.

1235 Altera hujus Pontificis excommunicatio, de qua controversi potest, est in quinquagesima quarta Bulla, quæ incipit: *Cum occasione impressionis*, in qua damnat expressè quinque propositiones in libro, cui titulus: *Augustini Cornelii Jansenii*, & excommunicatione, ac pœnis contra hæreticos perstringit omnes utriusque sexûs, *ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare præsumant*, quæ excommunicatio sine dubio comprehendit etiam Consiliarium talis doctrinæ; id enim apertè significant clausulæ, *Sentire, docere, & prædicare*. Easdem propositiones damnat Alexander VII. in Bulla, quæ incipit: *Ad Sanctam Beati Petri*. Propositiones verò damnatæ sunt.

Prima. Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentem, quas habent vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, quâ possibilia fiant.

Secunda. Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Tertia. Ad merendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

Quarta. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant hæretici; quod vellent eam gratiam talem esse, cui possit humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Quinta. Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

1236 Has omnes, & singulas propositiones specialibus notis, & censuris perstringit Pontifex, ut ibidem videri potest. Qui igitur pro aliqua, vel secundum aliquam ex illis præstiterit consilium, excommunicationem incurreret. Utrum verò talis censura incurratur ipso facto, & sit reservata Pontifici? ibi apertè non exprimitur, deducitur tamen facile ex verbis, quibus fertur excommunicatio, ibi: *Sub censuris, & pœnis contra hæreticos, ac eorum fautores in jure expressis*. Quare cum censura contra hæreticos, & eorum fautores incurratur ipso facto, & sit reservata Pontifici, idem de hac dicendum est.

1237 Alexander VII. in Bulla, quæ incipit: *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* innovat excom-

excommunicationem, & censuras Sixti IV. Pauli V. & Gregor. XV. adversus omnes, qui cultum, & festum Intemeratæ, semperque Virginis Mariæ Conceptionis, ac Constitutiones, seu Decreta, vel sententiam in disputationem revocaverint, ibi: *Qui hanc sententiam, festum, seu cultum in disputationem revocare, aut contra ea quoquo modo directè, vel indirectè, aut sub quovis prætextu, etiam disinibilitatis ejus examinande, sive Sacram Scripturam, aut SS. Patres, seu Doctores glossandi, vel interpretandi: denique alio quovis prætextu, seu occasione, scripto, seu voce, loqui, concionari, tractare, disputare contra ea, quidquam determinando, aut asserendo, vel argumenta contra ea asserendo, & insoluta relinquendo, aut alio quovis excogitabili modo disserendo ausi fuerint &c.*

1238 Hæc censura sine dubio comprehendit etiam Consiliarium; id enim apertè exprimunt verba: *Tractare, asserere*, additis dictionibus: *Quoquomodo, directè, vel indirectè: quovis prætextu, seu occasione, scripto, seu voce loqui: quovis excogitabili modo.* Hæc omnia namque includunt omnimodam tractationem, & assertionem opinionis contrariæ, juxta dicta, & ostensa suprâ.

1239 Utrùm autem si quis interrogatus consilii ergo; An contraria sententia sit adhuc probabilis, possit sine incurfu censuræ respondere affirmativè? Dubium est apud Doctores; & ratio dubii est; nam, ut judicat Caramuel in Apolog. de probabilit. numer. 219. hanc propositionem: Improbabile est Deiparam esse in peccato conceptam, post alios Pontifices satis clarè condemnat Alexander VII. ergo contrarium asserere, non erit contra, sed secundum mentem Pontificis; contraria autem est; Probabile est Deiparam esse in peccato conceptam.

1240 E contra verò Alexander VII. prohibet in præsentī Bulla revocare in dubium sententiam in favorem Conceptionis Deiparentis, ibi: *Ac libros, in quibus præfata sententia, festum, seu cultus secundum illam in dubium revocatur;* qui autem asserit, vel consulit contrariam sententiam esse probabilem, utique in dubium revocat sententiam favorabilem, quatenus oppositam judicat probabilem; siquidem ex probabilitate oppositæ solum infertur probabilitas, & non certitudo sententiæ favorabilis, proindeque dubium positivum de illius veritate.

1241 Ante resolutionem propositi dubii advertendum est, quòd P. Cardenas statim

citandus asserit omnes AA. qui pro hoc Mysterio scripserunt post Constit. Alexand. VII. exceptis Caramuele, & Murtia docere sententiam pro immunitate Deiparentis non mansisse in mero statu probabilitatis, sed accessisse ad certitudinem, non quidem fidei, sed moralem, quam etiam physicam, & methaphysicam habent Eminentiss. Joannes Everardus Nithardus, tunc Inquisitor Generalis Hispaniæ, in Examine Theologico par. 1. §. 6. & par. 2. §. 8. Joannes Calder. in Responsione Apolog. ad Joann. Martinez de Prado §. 3. num. 4. Joan. Sendin in Epitome, Sayr. par. 1. P. Cardenas 1. par. Cris. tract. 1. disp. 9. cap. 18.

1242 Fundantur; quia Ecclesia celebrat, & cultum publicum sacrificii, & officii Canonici exhibet Conceptioni Sanctissimæ Virginis, cujus animam *in sui creatione, & infusione in corpus Spiritus Sancti gratiâ donatam, & à peccato originali præservatam fuisse declarat* Alexand. VII. Sed Ecclesia non exhibet hujusmodi cultum, nisi veræ Sanctitati; nam ideo, inquit D. Augustinus Epist. 113. Ecclesia obitus, non natales Sanctorum celebrat; quia obitus sunt Sancti, non natales; ergo Sanctitas Deiparæ in primo instanti sui esse, non potest esse probabilis, sed certa, non certitudine fidei, at morali, physicâ, & methaphysicâ. Hoc præmissio.

1243 Ad dubium propositum responderet Caramuel Consiliarium rogatum posse absolutè respondere sententiam oppositam gratiæ originali Deiparentis esse probabilem; non enim trepidaret asserere, quòd intrepidè typis mandavit; nescio tamen, quo fundamento; nam Pontifex talem propositionem non exprimit; & hic Auctor illam extorsit ex hac, quam Pontifex vetat, ibi: *Vetamus autem quempiam asserere, quòd propter hoc contrariam opinionem tenentes, videlicet, Gloriosam Virginem Mariam in peccato originali fuisse conceptam, hæresis crimen incurrant.* Utrùm autem rectè Caramuel ex hac prohibitione propositionem illam aliam inferat vetitam quoque esse, nimirum, Improbabile est Deiparam in peccato esse conceptam, non est instituti nostri examinare.

1244 Respondebunt alii cum distinctione ex P. Granad. 3. par. contr. 2. tract. 1. disput. 3. sect. 30. num. 346. posse Consiliarium rogatum dicere contrariam opinionem esse probabilem extrinsecè; nam opinio dicitur probabilis extrinsecè, vel quia contra se solum habet rationes probabiles, vel quia per se

se habet viros doctos, apud quos rationes, & argumenta contraria non apparent certa, & evidentiā, sed solum probabilia; in nostro autem casu licet opinio opposita gratiæ originali Deiparentis non habeat contra se rationes solum probabiles, sed certas, & evidentes moraliter, cum tamen habeat gravissimos AA. moribus, & litteraturā suspiciendos, qui ea argumenta, & rationes non judicant certas, & evidentes; ideo dici potest ea opinio probabilis extrinsecè.

1245 Dices: In hoc responso Consiliarius voce, vel scripto assereret aliquid contra piā sententiam, & saltem indirectè illam revocaret in dubium; nam qui oppositam judicat probabilem, præterquā quod deroget certitudini piæ sententiæ, eam deprimit ad solam probabilitatem; opposita enim non potest esse probabilis, si pia est certa, ut asserunt illius AA. proindeque revocat in dubium non minùs, quā oppositam; ergo.

1246 Respondetur, negando totum discursum; nam certitudo piæ sententiæ non solum est probabilis ab extrinseco majori longè numero Doctorum, Universitatum totius ferè Orbis Christiani, sed etiam ab intrinsecis argumentis, & rationibus; huic autem certitudini intrinsecæ nihil derogat probabilitas extrinseca. Optimè enim stare potest certitudo unius rei cum opinione illius apud eos, quibus argumenta, & rationes, quibus fundatur, non apparent convincentes ex aliquo impedimento. Advertendum tamen est, responsum illud Consilarii non esse præstandum ex intentione inducendi, suadendi, & trahendi consultum ad oppositam sententiam; hoc enim prohibetur in Bulla sub censura, sed solum ad indicandum consulto, quid AA. judicent de opposita opinione, quam Pontifex damnari prohibet, quamvis similiter prohibeat asseri, tractari, & disputare. Vide AA. laudatos pro pia sententia.

1247 Alia excommunicatio Alexand. VII. ipso facto incurrenda, & reservata Pontifici est in Decreto, quod incipit: *Sanctissimus Dominus Noster audivit*, in quo damnat octo supra viginti propositiones, siue opiniones in materia morum. Verba Decreti sunt hæc: *Quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam disputativè publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem.*

Decretum, & propositiones præhibitæ subjicio.

Feria V. die 14. Septemb. 1665. in Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis habita in palatio Apostolico, Montis Quirinalis coram Sanctissimo Domino Nostro Domino Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ab Eminentiss. & Reverendiss. DD. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctiss. D. N. audivit, non sine magno animi suo mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque PP. doctrina, & quem si pro recta Regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare ne ulla unquā tempore viam salutis, quam suprema veritas, Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definiuit, in animarum perniciem dilatarī, seu verius perverti contingeret. Idem Sanctiss. D. N. ut oves sibi creditas ab hujusmodi spatiosa, lataque, perquam itur ad perditionem, via, pro pastoralī solitudine in rectam semitam evacaret; earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiss. & Reverendiss. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit, qui, tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulò incumbentes, & maturè discussis usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus super unaquaque ipsarum suffragia sua Sanctitati Suae singillatim exposuerunt.

1 Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, & charitatis ex vi Divinorum præceptorum ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum

criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est anno 1628. 18. Julii in Concistorio Sacrae Congregationis Eminentiss. Cardinalium visa, & tolerata est.

4 Praelati Regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscumque saeculares ab haeresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurfa.

5 Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse haereticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6 Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit poenitenti chartam, postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur, sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus.

7 Modus evadendi obligationem denuntiandae sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante; hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8 Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.

9 Post Decretum Urbani potest sacerdos, cui missae celebrandae traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte sibi retenta.

10 Non est contra iustitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione, etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11 Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitae, aut ob aliam causam non tenemur in confessione exprimere.

12 Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopo reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13 Satisfacit praecepto annuae confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo praesentato, sed ab eo injuste reprobato.

14 Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto Ecclesiae.

15 Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam impleat.

16 Qui beneficium Curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

17 Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris praedicta impingere, nisi occidatur.

18 Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alià vià non potest innocens damnum evadere.

19 Non peccat maritus, occidens propriam auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20 Restitutio, à Pio V. imposita beneficiatis, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eò quod sit poena.

21 Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suae obligationi, si officium per alium recitet.

22 Non est contra iustitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis; quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica, interveniente pecunià, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejunium Ecclesiae, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subicere praecepto.

24 Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimae; ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis praecepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro se opiniones aequè probabiles; potest iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius praeter alio.

27 Si liber sit alicujus Junioris, & Moderni, debet opinio censerì probabilis, dum non constat rejectam esse à Sede Apostolica, tanquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiamsi absque causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura, & studium impenditur, interea idem Sanctissimus, re mature considerata, statuit, & decrevit prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet; ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducat.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ,
& universalis Inquisitionis
Notarius &c.

Est alia excommunicatio Alexandri VII. in Decreto, quod incipit: Sanctissimus Dominus Noster post latum decretum, in quo item damnat septemdecim propositiones per illa eadem verba. Decretum verò, & opiniones prohibitæ sunt sequentes.

Decretum damnans XVII. propositiones.

Feria V. die 18. Martii 1666. in Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo D.N. Alexandro divina providentia Papa VII. ac Eminentiss. & Reverendiss. Dominis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus in Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctiss. Dominus Noster post latum Decretum die 22. Septembris proxime elapsi, quo 28. propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo, & accuratè usque ad hanc diem infra scriptis aliis quadragessimum quintum numerum implentibus per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentiss. & Reverendiss. Dominos Cardinales adversus hæreticam pra-

vitatem generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim audivit.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ,
& universalis Inquisitionis
Notarius &c.

1 In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

2 Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio?

3 Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt, equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

4 Non est evidens, quodd consuetudo non comedendi ova, & lactinia in quadragesima obliget.

5 Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque elemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

6 In die Palmarum recitans officium Paschale satisfacit præcepto.

7 Unico officio poterit quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis, & crastino.

8 Regulares possunt in foro conscientiae uti suis privilegiis, quæ sunt expressè revocata per Concilium.

9 Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. sunt revalidatæ.

10 Mandatum Tridentini factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quàm primùm, est consilium, non præceptum.

11 Illa particula quamprimùm intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.

12 Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, & pollutionis.

13 Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinari, vulgò Regalo, dum deficiente illo, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ radio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

14 Licitum est mutuanti aliquid ultra for-

tem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

15 Annuum legatum, pro anima relictum, non durat plusquam per decem annos.

16 Quoad forum conscientiae reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censurae.

17 Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri usque dum adhibitâ diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis idem Sanctissimus statuit, & decrevit praedictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (praeterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctae obedientiae, & sub interminatione Divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim reducant.

1248 Certum fortè videbitur in verbis, quibus Pontifex utitur in Decreto non comprehendere expressè Consiliarium. Unde si quis consilio suo aliquem induceret ad sequendam aliquam ex propositionibus prohibitis, dummodò illam ipse non sequatur, videtur non incurrere excommunicationem, neque principaliter, neque accessoriè in conscientia; est enim lex poenalis, quae restringenda potius, quam extendenda, Regul. Odia sunt, de Regul. jur. Dixi primò, non incurrere excommunicationem; nam quòd peccet graviter, non videtur dubium, eò quòd inducat proximum ad fractionem praecepti gravis. Dixi secundò, in foro conscientiae; nam in externo damnaretur, tanquam sectator opinionis prohibita.

1249 His tamen parum obstantibus, & maturè perpensis clausulis Decreti, non est dubium comprehendere Consiliarium sub censura. Fundamentum est; nam verbum, *Docere*, & praesertim, *Tractare*, juxta sensum Fagnani in cap. Contingit de Arbitris num. 18. est ge-

nerale, proindeque comprehendit omnem tractationem; consilium autem est quaedam tractatio, vel publica, si publicè detur, vel occulta, si privatim, id quod expressè damnatur. Nec minorem vim habet verbum *Docere*, adjunctâ clausulâ, *Occultè*; consulere enim parum, aut nihil amplius importat, quàm docere occultè, ut diximus à num. 16. Confirmatur; quia incredibile est, quòd Pontifex intendens abolere, & omnino extinguere tales opiniones, praetermittere voluerit Consiliarios, qui forsan frequentius, quàm alii in dirigendis conscientiis, & resolvendis casibus, uti possunt similibus opinionibus cum gravissimo animarum praedjudicio.

1250 Ex dictis adverte dupliciter posse Consiliarium in hanc censuram incidere. Primò, inducendo consilio suo ad sequendas opiniones prohibitas, ita ut opinio prohibita sit materia consilii; v. g. si rogetur Consiliarius: An post Decret. Alex. VII. sit probabilis, & sequi possit aliqua ex prohibitis opinionibus? Et respondeat affirmativè, idque sua deat aliquâ ratione apparente. En materia consilii est opinio prohibita. Secundò, consulendo secundum opinionem prohibitam, ita ut opinio prohibita sit ratio, & fundamentum, quo nititur consilium; v. g. si interrogetur; An satisfiat praecepto confessionis per confessionem voluntariè nullam? Et nixus opinione 14. prohibita primi Decreti, respondeat affirmativè. En opinio prohibita est ratio, & fundamentum, quo nititur consilium. In utroque casu incurrit censuram Decreti; quia docet, tractat, & ad praxim deducit opinionem prohibitam.

1251 Utrùm verò illam incurrat principaliter, vel accessoriè, & secutâ praxi in consulto? Respondeo illam incurrere principaliter, id est, siue consultus consilium ad praxim deducat, siue non. Ratio est; quia re ipsâ per consilium jam docet publicè, vel occultè propositionem prohibitam, quàm *Si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianae vitae corruptela*. Confirmatur; quia disputans, & defendens tales opiniones, siue convincat, siue non, incurrit hanc censuram; ergo etiam Consulens, siue sequatur effectus, siue non. Ratio est; quia censura non imposita est effectui docendi, disputandi, & tractandi, sed nudae actioni docendi, disputandi, & tractandi.

1252 Quæres primò; Utrùm consilium in levi materia, reducendum tamen ad praxim juxta

juxta opinionem prohibitam, incurrat excommunicationem? V. g. si consilium sit ad sumendam parvam quantitatem lacticii in Quadragesima. Respondeo primò, si consilium detur ex eo fine, & intentione, quia creditur opinio damnata esse vera, Consiliarius peccabit mortaliter. Ratio est; quia non obstante parvitate materiæ, dissentire à Romana Cathedra, etiam in levi materia, est culpa gravis; est enim judicare Pontificem definientem in materia morum posse errare, & errare; quod judicium est erroneum. Utrùm incurrat excommunicationem? Respondeo incurrere, si judicium, & intentionem externè manifestet; secus verò, si merè internè retineat; nam externè materia, ut supponitur, levis est; & credendum non est Pontificem damnare materiam levem, & incapacem ex se culpæ gravis tam gravi pœnâ.

1253 Respondeo secundò; si consilium detur absque tali intentione, non erit peccatum grave. Ratio est; quia comedens parvam quantitatem, non peccat graviter; nam si in multis præceptis, etiam naturalibus, parvitas materiæ excusat à culpa gravi, cur non in humanis positivis, accedente maternâ benignitate Sanctæ Matris Ecclesiæ? Si igitur comedens excusatur, etiam Consulens ex parvitate materiæ excusabitur à culpa gravi, proindeque ab excommunicatione. Quod tamen procedit, si consilium detur ad parvam materiam, quæ ad gravem non transeat ob aliquam circumstantiam, puta ob repetitionem parvæ illius comestitionis, quæ notabilem compleat quantitatem, de qua in propo. 39. ex damnatis ab Alex. VII.

1254 Quæres secundò: Utrùm incurrat excommunicationem, qui consilio suo inducit ad non amplectendum Decretum Pontificis, damnans supradictas propositiones? P. Cardenas par. 4. Dissert. 5. prop. 1. nu. 277. judicat peccare graviter, qui suadet aliis, ne admittant Decretum, aut impedit populi acceptionem; quia inducit ad malum grave: deinde incurrere excommunicationem; & ita comprehendit Magistratus moventes populum, ne acceptet Decretum. Probat ex ipso Decreto in verbis, ibi: *Publicè, aut privatim tractaverit*. Hæc sententia securior est, & quoad peccatum grave, nullum potest esse dubium, quamvis quoad censuram non ita clarè constet ex Decreto, quod cum sit pœnale, non videtur tam latè extendendum.

1255 Idem Alexand. VII. in Bulla, quæ

incipit: *Licet aliàs per Constitutionem*, innovat excommunicationem, & pœnas Pauli V. impositas Superioribus Regularibus, ut subditos, quos noverint hæresis labe infectos denuntient Inquisitoribus, & præter alia duo ulteriùs prohibet: primum, ne audeant *suos subditos ad Sanctum officium recurrentes, vel recurrere, aut accedere volentes molestare, vexare, aut alio quovis modo sive directè, sive indirectè avertere, retrahere, dissuadere &c.* secundum, *ut immò prædictos suos subditos monere debeant, ut ipsi quoque eidem decreto omnino pareant, & alios Christi fideles, etiam confratres suos ad parendum pariter hortentur, & suadeant.*

1256 Igitur duo præcipiuntur sub censura. Primum, ne detur consilium, seu ne suadeant subditis, aut avertant à denuntiatione. Secundum, ut detur consilium, seu moneant, & excitent ad denuntiandum. Materia primi consilii prohibiti est retractio, sive dissuasio denuntiationis: secundi est exhortatio, & suasio ad obediendum Decreto, & ad suadendum aliis fidelibus eandem obedientiam, seu ut denuntient delinquentes. Quod verò in utroque casu agatur de consilio, constat ex clausulis. *Directè, sive indirectè, avertere, retrahere, dissuadere: item hortentur, suadeant &c.* quæ omnes, ut sæpè diximus, important etiam consilium. Denique adverte suprà dictam Constitutionem comprehendere omnes Superiores Regulares cujuscunque dignitatis, præminentiae, & ordinis, etiam Societatis JESU.

1257 Utrùm verò eodem modo incurrat hæc censura, retrahendo à denuntiatione positivè, id est, consulendo, seu dissuadendo, atque negativè, id est, omittendo consilium, monitionem, & exhortationem? Respondeo affirmativè. Ratio est; quia eodem modo præcipitur consilium, & suasio, sive exhortatio ad denuntiandum, atque prohibetur consilium, & retractio à denuntiatione; illud enim exprimitur, ut obligatio, ibi: *Immo prædictos suos subditos monere debeant, ut ipsi quoque eidem decreta omnino pareant;* verbum namque, *Debeant*, inducit obligationem.

1258 Quæres obiter; An Prælati satisficiant huic obligationi monendi subditum per id, quod *Decretum semel saltem singulis annis Kalendis Martii in publica mensa, vel aliàs in capitulo ad hoc specialiter convocato legi curent?* Pro parte affirmativa stare videtur,

tur, quòd ipsa publica Decreti lectio videtur satis efficax monitio pro movendo subdito ad impletionem suæ obligationis denuntiandi. Immò ad hunc finem videtur instituta; nam si subditi necessariò monendi erant per Superiorem de obligatione denuntiandi, ad quid ulteriùs inserviret illa publica lectio Decreti? Quare videtur dicendum, quòd illa repetita Decreti publicatio substituatur loco monitionis Superioris, quæ aliquando omitti potest.

1259 Nihilominus dicendum est Prælatos Regulares non excusari per illam publicationem Decreti ab obligatione monendi subditum, quando, datâ occasione denuntiandi, necessaria est monitio. Probatur; quia diversum quid est intimare notitiam præcepti, atque est hortari, & suadere ad illud exequendum; nam primum intelligi, & multoties stare potest sine secundo; Decretum autem expressè præcipit monere, & hortari subditos: ergo nisi, datâ occasione, Prælati moneant, & hortentur, non satisfacit præcepto. Occasio autem dabitur, quando subditus, conscius criminis, non denuntiat, vel denuntiare repugnat.

1260 Sed quid dicendum; Quando Prælati cognoscit subditum, conscius delicti ejusdem Prælati, non denuntiare, potestne avertere à denuntiatione, vel saltem omittere monitionem, & consilium ad denuntiandum? Respondeo non posse avertere, posse verò omittere monitionem. Ratio primi est; quia esset inducere alium ad violationem præcepti gravis, quod nullo titulo honestari potest. Ratio secundi est; quia nemo tenetur tradere seipsum, cap. Aliquando de Pœnis dist. 1. & tenent P. Suar. de Fide disp. 20. sect. 4. num. 18. Basil. Pont. de Matrimonio lib. 5. cap. 14. num. 10. Thom. Hurtad. tom. 1. tract. 4. cap. 8. Resol. 28. Nec Decretum obligat ad delationem proprii criminis: ergo neque ad monendum alium, ut illud denuntiet, quod esset saltem mediatè seipsum tradere.

1261 De subditis inquiri potest: Utrùm vi Decreti teneantur ad præstandum aliis consilium, & monitionem ad denuntiandum? Certum est vi Decreti teneri ad non avertendos alios à denuntiatione, ibi: *Nec posse illos* (idest subditos) *à denuntiando sub dictæ fraternæ charitatis, vel alio quovis prætextu retrahere, aut retardare.* Respondeo deinde ad inquisitum, teneri sub excommunicatione, datâ occasione, ministrare consilium,

quando ab ipsis petitur, secundùm mentem Decreti, ibi: *Ac propterea eosdem debere omnes, & quoscumque etiam alios à se consilium, ut supra, petentes monere, & obligare ad denuntiandum.* Hinc notabis discrimen inter obligationem Prælati, & subditi ad præstandum consilium; nam Prælati tenentur ad illud præstandum subdito, etiam non petenti; & subditus non tenetur, nisi petenti.

1262 De hac obligatione non retrahendi sæculares à denuntiatione, immò præstandi illis consilium ad denuntiandum secundùm mentem Decreti, quando petitur, potest esse dubium; Utrùm extendatur etiam ad Prælatos Religionum? Fundamentum dubii est; quia in Decreto ita præcipitur Prælati: *Omniño dictæ Constitutioni pareant, & omnes, & quoscumque Religiosos tam sibi ipsi subditos, quàm non subditos, cujuscumque dignitatis, gradus, & conditionis existant hæreticos, vel de hæresi quomodocumque etiam leviter suspectos deferant, & judicialiter denuntient Inquisitoribus &c.* In hoc etiam præcepto nihil dicitur de sæcularibus: ergo Prælati videntur non obligari ex vi hujus Decreti ad supra dicta circa sæculares. Dixi, ex vi hujus Decreti; quia non dubito obligari ex vi Bullæ Pauli V.

1263 Dicendum tamen est Prælatos Religionum teneri ex vi hujus Decreti ad non retrahendos sæculares, immò & ad præstandum illis consilium, ut deferant delinquentes. Probatur; quia licet in adductis verbis nihil dicatur de sæcularibus, dicitur tamen in eodem Decreto, in quo Pontifex postquam obligationem illam circa sæculares injunxerat subditis, addit, ibi: *Præfatos omnes tam superiores, quàm subditos contra facientes Sanctitas Sua voluit, & declaravit subjacere censuris in dicta Constitutione Pauli Quint. expressis.* Hæc autem verba extendunt obligationem illam subditorum deferendi delinquentes sæculares, illisque præstandi consilium ad denuntiandum, extendit, inquam, ad Prælatos.

1264 Quæres modò; Quàm strictè obliget illud præceptum præstandi consilium petenti in hac materia? Seu; An licitè negari possit? Negativa pars constare videtur ex eodem Decreto, ibi: *Etiam eorum subditi deficiunt in eo, quòd ipsis implendum incumbit cum Religiosis ejusdem, alteriusve Ordinis, aliisve quibuscumque personis de Fide suspectis, cæterisque petentibus consilium in materiis ad Sanctum Officium spectantibus:* ergo si ipsis

ipsis implendum incumbit, tenentur ad dandum consilium.

1265 Respondeo nihilominus, præceptum non obligare omnes omnino Religiosos ad præstandum consilium; nam certum est, quod non omnes Religiosi sint apti ad consilium præstandum in materiis adeo gravibus sine periculo erroris. Solum igitur obligat illos, qui ex officio, vel specialiter ad hoc deputantur à Superioribus; his enim incumbit dare consilium, nisi ex justa causa excusentur, sicut possunt ex eadem justa causa excusari ab obligatione correctionis fraternæ, in quo casu licitè illud negare poterunt; nam Pontifex non intendit obligare ad præstandum consilium petentibus, sed ex suppositione, quod detur, præcipit, ut detur conforme Decreto, seclusis, ac rejectis malis artibus, atque futilibus interpretationibus, & mendicatis aliquorum Doctorum opinionibus, quas Sanctitas Sua cum voto dictorum Eminentiss. DD. Cardinalium reprobatur.

1266 Objicies: Greg. XV. in Bulla, quæ incipit: *Universi Dominici gregis* contra Confessarios sollicitantes pœnitentes præcipit, ut Confessarii, ad quos hujusmodi peccati notitia pervenerit, in confessione pœnitentem moneant, & non retrahant à delatione Confessarii sollicitantis; idque adeo strictè, ut si prætermittant monitionem, subijciantur pœnæ arbitrariæ pro modo culpæ, ibi: *Mandantes omnibus Confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis prædictos. Quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denuntiandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut supra, iidem locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.* Ex quibus aperte constat non esse licitum Confessario omittere monitionem; ergo idem dicendum de monitione, & consilio præcepto in Decreto Alexandri VII.

1267 Nego consequentiam absolutè prolatam. Ratio est; quia præceptum Greg. est ad Confessarios determinatè, & non ad alios omnes; Confessarii autem juxta tradita numer. 83. tenentur ex officio præstare pœnitentibus consilium, & sæpè etiam non petentibus. Quare de his idem est dicendum in præcepto Alexandri VII. quod, scilicet, habitæ in confessione notitiæ hæresis, teneantur

monere, & consulere pœnitenti, ut denuntiet. Quia verò Alexander, non solum de Confessariis, sed etiam loquitur de aliis subditis Religiosis, ad quos solum consilii ergo pervenire potest notitia hæresis; ideo cum hi non teneantur ex officio ad præstandum consilium, dicimus posse, datâ causâ, se excusare ab illo præstando, & non teneri vi Decreti ad illud præbendum, sed solum teneri ex suppositione, quod illud præstent, præstare conforme Decreto. Rectè autem facient, si consulentem ad doctiores transmittant.

1268 Sed quæres; Utrùm si extra confessionem perveniat ad Religiosum notitia illa sollicitationis in confessione, possit Religiosus avertere, seu præbere sollicitato consilium, ut non denuntiet sollicitantem? Respondeo negativè. Ratio est; quia sollicitans juxta sententiam Pegn. in Direct. Inquis. pa. 2. Comm. 81. Genuen. in Praxi Archiepiscop. cap. 66. num. 2. Majus de Sacrament. Ordin. cap. 27. num. 6. Bariol. tract. de Confess. sollicit. judicatur vehementer suspectus de Fide. Et juxta Acunh. quæst. 2. num. 20. & quæst. 8. num. 9. Freitas quæst. 2. num. 45. Souza de Confess. sollicit. tract. 1. cap. 5. num. 6. Palaus tom. 1. tract. 4. disp. 7. part. 1. num. 1. Joseph. Sesse tom. 4. Decis. 449. num. 3. P. Fagund. in Decal. lib. 6. cap. 12. à n. 25. Trull. Dian. 4. par. tract. 5. Resol. 51. Leand. à Sacrament. tom. 1. tract. 5. disp. 14. quæst. 63. est suspectus leviter de hæresi; sed Bulla Alex. VII. prohibet sub censura avertere à denuntiatione hæreticos, vel de hæresi quomodocumque etiam leviter suspectos: ergo qui averteret à denuntiatione sollicitantis, incurreret censuram Decreti Alex. VII.

Excommunicationes Innocentii XI.

& Alexandri VIII.

1269 Venit hic inquirendum; Utrùm Consiliarius comprehendatur in excommunicatione Innoc. XI. data die 2. Martii anno 1679. in Decreto, quod incipit: *Sanctiss. D. Noster Innoc. XI.* in quo sexaginta quinque propositiones damnat sub excommunicatione latæ sententiæ, Pontifici reservata? Item Alexander VIII. 20. Decembris 1690. quod incipit: *Sanctiss. D. Nost. Alexander VIII.* in quo damnat propositiones triginta unam sub excommunicatione latæ sententiæ, reservata etiam Pontifici? Decreta autem, & Propositiones, sive opiniones ab eo prohibitas subjungo, ut in Superioribus fecimus

in similibus Decretis ad commodiorem notitiam lectoris.

Decretum Innocentii XI.

Sanctissimus D.N. Innocentius Papa XI. prædictus omnium sibi à Deo creditarum animarum saluti sedulo incumbens, & opus salubre in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiiis, à felicitis recordationis Alexandro VII. Prædecessore suo, inchoatum, prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis vel libris, vel textibus, vel scriptis excerptas, & partim noviter adinventas IT. plurimum examini, & deinde Eminentiss. & Reverendiss. DD. Cardinalibus contra hereticam pravitatem Generalibus, Inquisitoribus subjecit. Quibus perquam sedulo, & accuratè sæpius discussis, eorundem Eminentiss. Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis, idem Sanctiss. D. N. re postea maturè considerata, statuit, decrevitque, nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicuti jacent, tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas esse damnandas, & prohibendas, sicuti easdem damnat, & prohibet; non intendens Sanctitas Sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas Sanctitati Suae quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1 Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilē de valore Sacramenti, relicta tutiori, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc sententiā probabilī tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2 Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3 Generatim dum de probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à finibus probabilitatis non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4 Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5 An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret? condemnare non audemus.

6 Probabile est ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7 Tunc tantum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quā justificari possimus.

8 Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini; quia potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9 Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpā, ac defectu veniali.

10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11 Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12 Vix in sæcularibus invenies etiam in regibus superfluum statui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13 Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristiari, & illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem cum displicentia personæ, sed ob temporale aliquod commodum.

14 Licitum est absoluto desiderio cupere mortē Patris, non quidē ut malū Patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15 Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias, inde ex hæreditate consecutas.

16 Fides non censetur cadere sub præceptum speciale secundum se.

17 Satis est actum Fidei semel in vita elicere.

18 Si à potestate publica quis interrogetur, fidem non ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19 Voluntas non potest efficere, ut assensus Fidei in se sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20 Hinc quis prudenter potest repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21 Assensus Fidei Supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia tantum probabili revelationis, immò cum formidine, quā quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22 Non nisi Fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23 Fides latè dicta ex testimonio creaturarum,

turarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24 Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25 Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26 Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogetur, sive propriâ sponte, sive recreationis causâ, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod reverâ fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quidvis aliud additum verum, reverâ non mentitus est, nec est perjurus.

27 Causa justa utendi his amphibologiis est quoties id necessarium est, aut utile est ad salutem corporis, honoris, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorû administrationem simulandi.

30 Fas est viro honesto occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre; si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31 Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32 Non tantum licitum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33 Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra injustè impediens, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram, vel præbendam contra eorum possessionem injustè impediens.

34 Licet procurare abortum ante animatum fœtum, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile omnem fœtum, quandiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum

erit in nullo abortu homicidium committi.

36 Permissum est furari, non tantum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37 Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38 Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per parva furta, quantumcumque sit magna totalis summa.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum, non tenetur ad restitutionem illius damni illati.

40 Contractus Mohatra licitus est, & respectu ejusdem personæ, & cum contractu retro venditionis præviè inito cum intentione lucri.

41 Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem exigere à mutuatorio, & eo titulo ab usura excusari.

42 Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur ex justitia debitum.

43 Quid ni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere.

44 Probabile est non peccare mortaliter, qui imposuit crimen falsum alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat, & si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur, tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contrâ.

46 Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motivum dandi spirituale, immò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis sic, ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

47 Cum dicit Concilium Tridentinum eos peccatis alienis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint ad Ecclesias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc *digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel secundò locutione minus propriâ ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos: vel

tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48 Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & tantum esse malum, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49 Mollities jure naturæ prohibita non est; unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50 Copula cum coniugata muliere, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione, dicere se esse fornicatum.

51 Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestram ad stuprandam Virginem, & multoties ei subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52 Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito, scandalo, si absit contemptus.

53 Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54 Qui non potest recitare matutinum, & laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil teneretur; quia major pars trahit ad se minorem.

55 Præcepto Communionis annuæ satisficit per sacrilegam Domini manducationem.

56 Frequens confessio, & communio etiam in iis, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57 Probabile est sufficere attritionem naturalem modò honestam.

58 Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59 Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos ratione magni concursus poenitentium, qualis v.g. contingere potest in die magnæ alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.

60 Penitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda absolutio, nec differenda, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.

61 Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè,

& ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62 Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63 Licitum est quærere occasionem proximam directè peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64 Absolutionis capax est homo, quantumvis ignorantia mysteriorum Fidei laboret, etsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi.

65 Sufficit illa mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, statûs, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputatione publicâ, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit; nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab aliis, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii prohibet omnibus Christianis cujuscumque conditionis, & statûs, etiam speciali & specialissima primâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriis contentionibus Doctores, & Scholastici, aut alii quicumque in posterum se abstineant, ut paci, & charitati consuletur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit; ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus disputationibus, ac Prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscumque convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à Sancta Sede recognitæ sint, & super iisdem propositionibus judicium feratur.

Decretum Alexandri VIII.

Sanctissimus Dom. N. Alexander VIII. statuit, & decrevit triginta unam propositiones, tanquam temerarias, scandalosas, malè sonantes, injurias, hæresi proximas, hæresim sapientes, erroneas, schismaticas, & hæreticas respectivè esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, aut de eis etiam disputativè publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso

ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quâcumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini iudicii præbuit omnibus Christifidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, & statûs etiam specialissimi, & specialissimâ notâ dignis, ne infrâ scriptas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

1 In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, quâ voluntarium, & liberum fuit in causa sua, peccato Originali, & libertate Adami peccantis.

2 Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.

3 Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

4 Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus.

5 Pagani, Judæi, Hæretici, alique hujus generis nullum omnino à JESU Christo accipiunt influxum; adeoque hinc rectè inferes in illis esse voluntatem nudam, & inermem sine omni gratia sufficienti.

6 Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proinde meritò possimus petere, A gratia sufficienti libera nos Domine.

7 Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, Charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

8 Necessè est infidelem in omni opere peccare.

9 Reverà peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu.

10 Intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum merè, ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11 Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

12 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiam si videantur credere, non est fides Divina, sed humana.

13 Quisquis etiam eterne mercedis intuitu Deo famulatur, charitate, si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet Beatitudinis operatur.

14 Timor gehennæ non est supernaturalis.

15 Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentie Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

16 Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non Politia, aut Institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, natura rei idipsum quodammodò dictante.

17 Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.

18 Consuetudo moderna, quoad administrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiam si eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed pro abusu.

19 Homo debet agere totâ vitâ pœnitentiam pro peccato originali.

20 Confessiones apud Religiosos factæ pleræque vel sacrilegæ, vel invalidæ sunt.

21 Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22 Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequàm condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23 Similiter arcendi sunt à Sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24 Oblatio in templo, quæ fiebat à Beata Virgine Maria in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testantur, quòd indiguerit Purificatione, & quòd Filius, qui offerebatur etiam maculâ matris maculatus esset secundùm verba legis.

25 Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26 Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

27 Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris &c. prætermis illis, Ego te baptizo.

28 Valet baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque

baptizandi observat; intus verò in corde suo apud se resolvit; Non intendo facere, quod facit Ecclesia.

29 Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani super Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in Fidei questionibus decernendis infallibilitate.

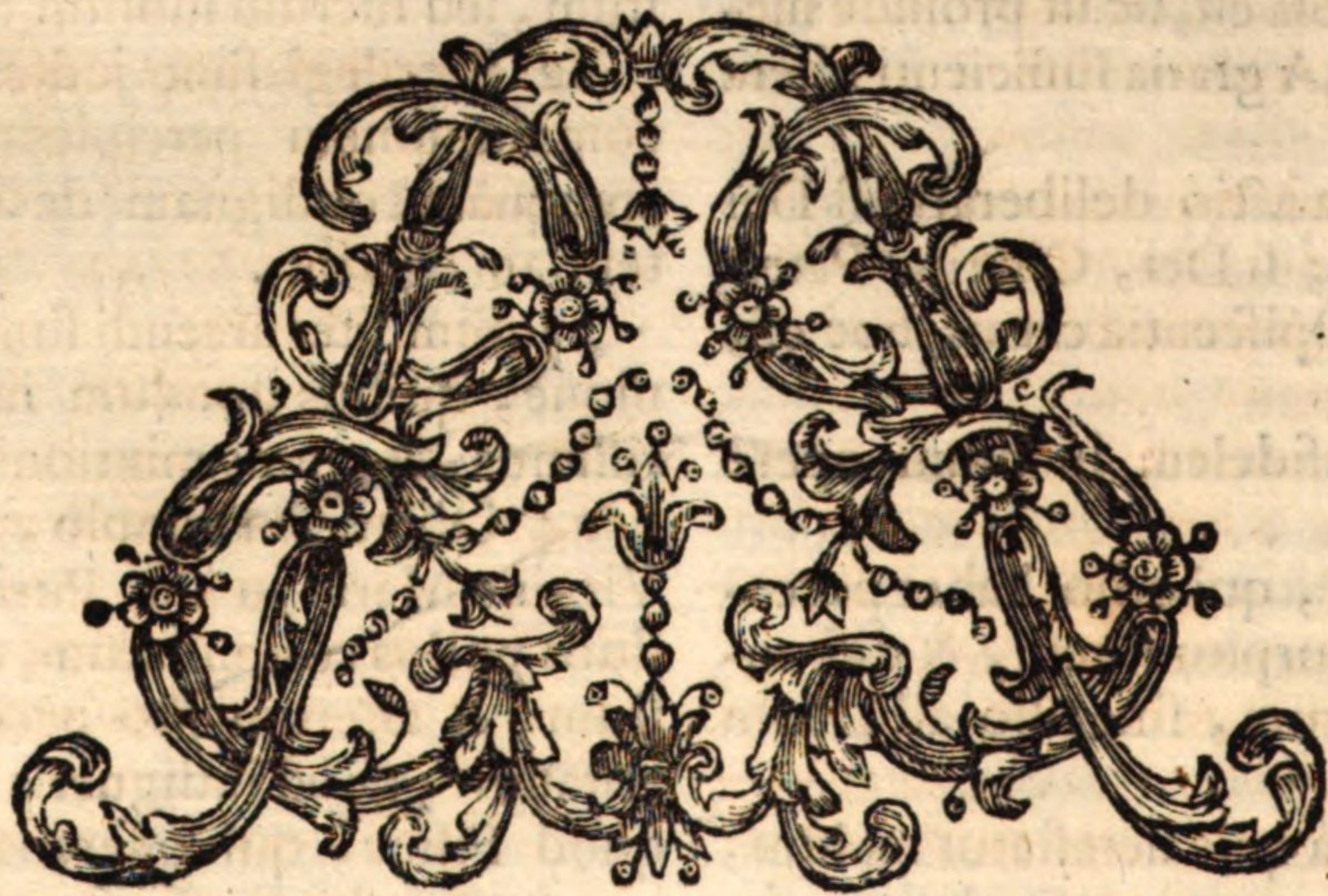
30 Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31 Bulla Urbani VIII. *In eminenti* est subreptitia.

1270 In his duobus Innocentii XI. & Alexandri VIII. eisdem ferè clausulis prohibentur supradictæ propositiones, siue opiniones, quibus prohibentur aliæ propositiones in Decretis Alexandri VII. quamvis censuræ Alexandri VII. graviores sint; quare sicut Consiliarius comprehenditur in Decretis Alexandri VII. ita in his Alexandri VIII. & Innocen-

tii XI. utrobique enim verbum *Docere*, & *Tractare* extendit Decretum, & prohibitionem ad consilium juxta supradicta. Quare dubia eo numero resoluta, hic etiam accomodari possunt.

1271 Hæ sunt excommunicationes contra Consiliarium, quæ extra jus commune dispersæ sunt in variis Pontificum Constitutionibus, Bullis, ac Decretis, & quas non sine laborioso studio colligere studuimus, non solum ex Bullariis, sed etiam ex Bullis præsertim moderniorum Pontificum usque ad SS. D. N. Clementem XI. nondum ad Bullarium redactis. Non me fugit, diligentissime lector, multas alias hic desiderari posse excommunicationes contra Consiliarium; sed id nostræ negligentiae verti non debet, qui totam diligentiam, quam potuimus, sedulo impendimus. Consultò tamen aliquas omisimus, quæ propter affinitatem materiæ commodius expenduntur in subsequenti disputatione de Bulla Cœnæ Domini.

DISPUTATIO SEXTA

De Excommunicationibus contra Consiliarium contentis in Bulla Cænæ Domini.

Nte omnia tamen adverte primò in Bulla multos esse Canones, & censuras, quæ vel omninò non comprehendunt Consiliarium, vel solum comprehendunt Consiliarium ex officio; vel si comprehendunt etiam arbitrium, aliquando solum comprehendunt implicitè, & non expressè, idest, ex sola vici clausularum, quibus feruntur. Quare licèt secundum ordinem Bullæ de omnibus sit mentio aliqua faciendâ, de primis tamen obiter & per exclusionem, & de aliis ex professo, & prout agunt Auctores, faciendâ est ad plenè instruendum Consiliarium præsertim Confessarium & Advocatum in his, quæ illi vel prodesse vel obesse possunt. Adverte secundò ad vitandam repetitionem, quâ nauseâ creari posset lectori, operæ pretium duximus in multis, quæ prohibentur, vel damnantur, vel infliguntur tam principaliter, quàm accessoriè delinquentibus, non semper reflectere expressè, & specialiter ad Consiliarium; quandoquidem planum est, quæ principales delinquentes comprehendunt, accessoriè comprehendere illorum Consiliarios, si in Canone exprimantur aliquo modo, atque ideo facile illis applicari posse doctrinam, quæ de principalibus tradetur.

Bulla igitur Cænæ Domini, ita dicta, eò quòd feria quinta in Cæna Domini promulgetur solemniter à Pontifice, viginti continet excommunicationes: & quamvis à diversis Pontificibus diversæ Bullæ promulgentur, substantia ferè omnium est eadem. Nos in præsentì Clementis X. Bullam, quæ incipit: *Pastoralis Romani*, anno 1671. prosequemur. Finis hujus Bullæ est conservatio

puritatis integræ fidei in fidelibus, & eorundem unio inter se, & cum Christo, ejusque Vicario. Habet suum vigorem, & observantiam in Regnis, ubi est recepta. Circa illam multæ ab Auctoribus excitantur quæstiones, prius quàm deveniatur ad explanationem excommunicationum, & ideo nos etiam de eisdem quæstionibus quantum ad institutum nostrum inservire possunt, præambulam dabimus sectionem.

SECTIO PRIMA.

*Dilucidantur aliqua dubia,
quæ moveri solent circa
Bullam Cænæ
Domini.*

§. UNICUS.

*De qualitate, vigore, & duratione
Bullæ Cænæ.*

1272

Circa qualitatem hujus Bullæ inquiri potest: Utrum excommunicationes in ea contentæ dicendæ sint à jure, vel ab homine. Aliqui judicant quæstionem esse de vocabulo; sed reverà alicujus potest esse momenti propter conditiones utriusque censuræ. Sunt, qui judicant debere potiùs dici à jure, quàm ab homine. Fundantur; quia non extinguuntur mortuo conditore, quæ est propria natura legis latæ à jure. Præterea; quia multæ excom-

excommunicationibus contentis in Bulla Cœnæ continentur in jure, v. g. excommunicatio adversus percussorem Clerici, & alia. Denique; quia Bulla habet vim Constitutionis. Ita cum Navar. P. Salas, P. Avila 2. part. cap. 1. dub. unic. vers. Rogas, P. Filiuc. tract. 15. cap. 1. quæst. 4. num. 7. & alii. Alii judicant dici potius debere ab homine, quàm à jure. Ratio est; quia determinato tempore feruntur, & cessant, quotannis namque publicatur una Bulla, & cessat alia, quod est proprium censuræ ab homine. Ita P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 1. num. 2. cum Cardin. Tolet. Becan. & aliis apud P. Palaum de Cens. disp. 3. par. 1. num. 4.

1273 Alii denique asserunt excommunicationes Bullæ Cœnæ dicendas esse mixtas, & neque purè à jure, neque purè ab homine. Probant; quia non sunt purè à jure, eò quòd ex se non sunt perpetuæ, utpote, quæ nullà revocatione, sed solùm publicatione novæ Bullæ expirant: non sunt purè ab homine; quia non expirant morte conditoris. Neque obstat, quòd ferantur ad perpetuam rei memoriam; non enim ideo dicitur, quia illis conceditur perpetua firmitas, sed ut excite- tur illarum memoria. Eodem modo Bulla dicitur constitutio, quo dicitur processus; utrumque enim nomen optimè applicatur etiam sententiis ab homine. Ita cum Sayr. cap. 1. num. 18. Reginal. in praxi lib. 9. n. 220. Palaus suprâ.

1274 Circa durationem dubium primum est; Quo tempore incipiat vigorem habere Bulla Cœnæ, & excommunicationes in ea contentæ, & quousque duret? Respondeo incipere à tempore suæ promulgationis, & durare usque ad ulterius promulgationem. Utrumque constat ex ipsâ Bulla, ibi: *Volentes præsentibus nostris processibus, ac omnia, & quæcumque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi processibus à nobis, aut Romano Pontifice existente fiant, aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri*. Ex quibus verbis colligitur vim præcedentis Bullæ non extinguì, nisi per publicationem sequentis novæ Bullæ. Unde mortuo Pontifice, vel renuntiante Papatui, etiamsi per aliquos annos Sedes vacet, vim suam retinebit præcedens Bulla, usque dum nova à successore promulgetur.

1275 Quoad vigorem, seu vim Bullæ, dubium esse potest; Utrum per novas publicationes multiplicentur obligationes, ita ut qui commiserit unum delictum in Bulla pro-

hibitum, non unam, sed multas incurrat excommunicationes, quæ proinde indigeant multis absolutionibus? Negativè respondent omnes. Ratio manifesta est; quia, cum per novæ Bullæ publicationem vis antecedentis extinguatur, non restat nisi tantùm una obligatio novæ Bullæ, quæ per consequens delinquentem unâ tantùm ligabit censurâ. Quia verò in hac Bulla sunt multæ excommunicationes, quæ etiam continentur in jure.

1276 Quæres; An qui commiserit delictum prohibitum à jure, & à Bulla Cœnæ duas incurrat excommunicationes? Negat communis sententia apud P. Suar. suprâ n. 3. cum Navar. in cap. Ita quorundam de Judæis notab. 2. Reginal. suprâ num. 228. Filiuc. num. 13. Palaus num. 5. Probant; quia res præcepta est eadem, finis præcepti idem, & potestas condens jus, & Bullam eadem; ergo cum non appareat titulus diversus ad diversificandas censuras, tenendum est unam solam incurrare excommunicationem, qui tale delictum commiserit; & certè ita consonat magis pietati Sanctæ Matris Ecclesiæ.

1277 Aliud dubium est; An si in nova Bulla omittatur aliquis casus expressus in præcedentibus, talis casus censeatur adhuc prohibitus sub eisdem pœnis? Respondent cum distinctione Navar. Sayr. Bonac. quos refert, & sequitur P. Palaus suprâ num. 6. si casus sit contentus in jure, reducendus est ad dispositionem juris communis, quod non extinguatur per novam Bullam, sicut extinguatur præcedens Bulla, nec revocatur per omissionem casus in nova Bulla, sed manet in statu, in quo erat antequam infereretur in Bulla; si verò nullibi erat prohibitus in aliqua alia lege, vel consuetudine, non erit deinceps prohibitus.

1278 Inferes: ergo si quis antea gaudebat privilegio absolvendi à casibus jure prohibitis, poterit ab illo casu, in Bulla omisso, absolvere, etiamsi sit in jure prohibitus. Respondet aliquis juxta sententiam Sayri, & Filiuc. concedendo totum; nam prædicti AA. in quos inclinat P. Palaus, docent privilegia derogata per Bullam, si in nova Bulla non derogentur, reviviscere, præsertim si talia privilegia sint in jure inserta; cum igitur omisso casu eo ipso censeatur omissa revocatio privilegii ad illum absolvendum, sequi videtur, quòd casus omissus in nova Bulla absolvi possit ab eo, qui ante Bullam gaudebat privilegio absolvendi à casibus jure communi prohibitis.

1279 Confirmant hanc doctrinam; quia ille casus omisus, si contineatur in jure, posita illius omissione in Bulla, reducitur ad statum, in quo erat in jure, antequam includeretur in Bulla; ergo etiam privilegium illud, omisâ revocatione illius, reducetur ad statum, in quo erat in jure ante revocationem per Bullam. Neque convincit Bonac. oppositus, asserens privilegium per revocationem prorsus extinguï. Respondet enim Palaus privilegium illud per revocationem ex Bulla non extinguï, sed suspendi, quamdiu revocatio Bullæ vim suam obtinet.

1280 Confirmari potest iterum à paritate rationis; nam sicut in Bulla nova prohibitio casuum inducit novam prohibitionem casus, ita nova revocatio privilegiorum inducit novam inhibitionem, seu revocationem privilegii; sed nova Bulla non revocat privilegia, quæ jam non sunt, vel quæ jam sunt prorsus extincta: ergo revocat, quæ sunt, non absoluta, sed suspensâ; non enim necessaria esset illa nova revocatio, si per revocationem præcedentis Bullæ privilegia fuissent prorsus extincta.

1281 Nihilominus sententia Bonac. securior, & solidior mihi videtur; negat enim casum illum omisum, & contentum in jure posse absolvi ab eo, qui ante revocationem privilegiorum inductam per Bullam gaudebat privilegio inserto in jure ad absolvendum à casibus jure prohibitis. Ratio est; quia privilegium illud re verâ extinguitur absolute per revocationem primæ, sive præcedentis Bullæ, & non reviviscit per omissionem revocationis in sequenti Bulla; sed ad reviviscendum, seu potius, ut de novo vivat, necessaria est nova concessio; omisio autem revocationis in nova Bulla non est concessio. Confirmatur; quia si revocaretur prohibitio casus contenti in jure, omisâ illius revocatione in nova Bulla, casus ille non maneret ulterius prohibitus in jure. Quare ad opposita

1282 Responderi potest, negando privilegium illud reviviscere per omissionem revocationis ob rationem suprâ inculcatam. Quare ad primam confirmationem datur disparitas; nam per omissionem casus reducitur casus ad statum, quem habebat in jure, eò quod Bulla non revocaverat obligationem talis casus, sed vel renovaverat, vel auxerant; at revocaverat privilegium, quod proinde haberi non potest, nisi denuò concedatur. Ad secundam confirmationem dices,

supponi falsò novam revocationem apponi ad novam revocationem privilegii, quod supponatur non extinctum, cum prorsus jam sit extinctum; apponitur enim ad inculcandam extinctionem jam factam, ut fieri posset per eandem Bullam, si esset perpetua, & duraret ad vigesimum annum; tunc enim in vigesimo adhuc contineret revocationem privilegiorum, non ut tunc actu revocaret privilegia, quæ jam erant revocata, & extincta à primo die sive publicationis, sed ad inculcandam revocationem jam factam à primo die.

1283 Dubium secundum est: An is, qui durante unâ Bullâ, contraxit excommunicationem alicujus casus in ea contenti, postea si ille casus omittatur in sequenti Bulla liberetur ab excommunicatione primæ Bullæ contracta? Negativè respondeo cum Sayr. Reginal. Filliuc. & Bonac. Ratio est; quia omisio casus in nova Bulla non facit, ut ligatus liberetur ab excommunicatione jam contractâ; nam hæc semel contracta semper ligat, & facit suum effectum, donec à potestate legitima absolvatur; omisio autem casus in sequenti Bulla solum facit, ut post illam per commissionem casus omisus non incurratur censura.

SECTIO SECUNDA.

Complectitur priores decem Excommunicationes Bullæ Cænæ.

§. I.

Exponit primam excommunicationem contra Hæreticos, Apostatas, Schismaticos &c.

1284 **H**Æc censura primò exprimit omnes hæreticos cujuscunque sectæ, & à Christiana fide Apostatas. Deinde addit: *Ac eis credentes, eorumque fautores, & generaliter quolibet illorum defensores.* In quibus clausulis nulla fit expressa mentio Consulentium, sicut in aliis ejusdem Bullæ excommunicationibus, prout infra videbimus. Nihilominus plures sunt, & graves Doctores, qui sub clausula, *Fautores*, comprehendunt Consulentes. Ita P. Sanch. lib. 2. Summ. cap. 10. num. 6. P. Suar. de

de Fide disp. 24. sect. 1. num. 6. Castro Palaus tom. 1. tract. 4. de Hæres. disp. 3. punct. 16. num. 6. ubi dicit ita sentire omnes Doctores; Leand. à Sacram. part. 4. tract. 3. disp. 1. §. 1. in quo citat Sanch. Ugol. Navar. Sayr. Fagund. Trullen. P. Azor. lib. 8. cap. 15. quæst. 1. Aliqui tamen à Leand. citati, nihil exprimunt de Consulente, sed solum videntur illum comprehendere sub generali regula, quatenus docent sub clausula, *Fautores*, prohiberi omnem actionem, quæ fit in favorem hæretici, de quo nos suprâ aliquid insinuavimus.

1285 In præsentī Canone duo præcipue exponenda sunt, quæ ad institutum nostrum directè concernunt: Primum est circa consilium præstandum; quale nam, scilicet, debeat esse, quâ intentione, & à quo dandum, ut excommunicationem incurrat? Secundum circa personas, quibus præbendum est; idest, quid veniat nomine Hæretici, Apostatæ, Schismatici &c.? Sed non propterea omittemus aliqua, quæ ab AA. hoc loco tractari solent.

Quale nam debeat esse consilium ad incurrendam censuram huius Canonis?

1286 Certum est, quod consilium ad apostatandum à fide, & amplectendam hæresim formalem, si detur ex iudicio averfante ab articulo fidei, esset hæresis formalis: materialis verò, si, ut diximus, Consulens interiùs non dissentiat à fide. Quare primo modo Consiliarius sine dubio incurreret hanc censuram, & secundo modo saltem in foro externo iudicabitur excommunicatus. Neque hæc censura multum differt ab ea, quæ contrahitur propter hæresim; illud enim consilium dari non potest, nisi ab hæretico; nos verò agimus de eo consilio, quod etiam dari potest à fidei, qui neque vacillat, neque deficit in fide.

1287 Quare consilium, quod AA. comprehendunt sub clausula, *Fautores*, aliud est, nimirum, erit consilium datum Hæretico, vel Apostatæ ad fugiendum, ad evadendas dolo pœnas carceris, & similes, ad infirmandos veros testes, ad negandam veritatem, complices delicti, & sic de aliis. Consilium datum necessitatis ergo, sicut & favor ex eadem causa exhibitus, excusari posse videtur iudicio Ugolini; sed in suprâ assignatis materiis non video titulum, quo inculpabiliter exhiberi possit, nec proinde excusari à censura.

1288 Quâ intentione dandum est consilium ad incurrendam culpam, cui annexa est excommunicatio Canonis? Certum est, quod ad incurrendam illam culpam, & pœnam illi impositam necessarium est, ut favor consilii præstetur hæretico, ut hæretico, id quod dupliciter intelligi, & fieri potest, scilicet, vel formaliter, seu directè, vel indirectè, ac veluti materialiter. Primo modo favor consilii præstatur hæretico, quatenus hæreticus est, sive ex fine ampliandi, & conservandi hæresim: secundo modo datur, non quâ hæretico, sed ex alia intentione formali, v. g. quia amicus, vel consanguineus est, cum tamen favor consilii redundet in prejudicium fidei cum augmento, & conservatione hæresis. Qualis verò ex istis intentionibus requiratur, vel sufficiat ad incurrendam excommunicationem, & pœnas Bullæ Cœnæ? Discrepant AA. in secunda, quamvis omnes conveniant in prima, & doceant incurrere excommunicationem. Quare de secunda disputabimus.

1289 P. Suar. de Fide disp. 24. sect. 1. n. 9. docet sufficere secundam intentionem ad incurrendam excommunicationem Canonis, & illius pœnas. Ita etiam Cardin. Tolet. in Excommunicatione 1. Bullæ Cœnæ è num. 2. Ugolin. de Cens. Pap. reservat. 2. part. cap. 1. verb. Receptatores in fine, Sanctarell. tract. de Hæres. cap. 12. dub. unic. num. 4. Layman infrâ, Palaus tom. 1. tract. 4. disp. 3. par. 5. n. 9. & iterum de Cens. infrâ citand. par. 2. num. 5. Dian. tom. 4. Resol. 21. §. Sed in fine, & iterum tom. 10. in superaddito tractatu de Fœderibus Princip. cum Turcis, & Hæreticis Resol. 6. Card. de Lugo de Fide disput. 25. à num. 12. ubi ait: Ego nunquam credere potui nomine fautoris hæretici ab Ecclesia in his decretis intelligi solum eum, qui favet hæretico, quâ hæretico; hoc enim esset confundere hæreticos, & fautores hæreticorum; quis enim, nisi sit hæreticus, faveat hæretico, quâ hæreticus est? Hæc sententia securior, & probabilior semper mihi visa fuit.

1290 Probatur primò hæc sententia; quia neque AA. neque jus Canonicum, neque Pontifex aliud requirunt ad violationem huius Canonis, quàm quod quis velit favere hæreticæ pravitati, quamvis motivum, & ratio formalis talis voluntatis non sit affectus directus ad hæresim, aut odium fidei, sed aliquod aliud temporale; & hoc videtur exprimere Martinus V. in Bulla contra Wicleph in fine Concilii Constantiensis, ubi damnat fau-

fautores etiam ex affectu consanguinitatis. Colligitur etiam manifestè ex leg. 2. de Receptatoribus, in qua consanguineos receptantes ex affectu naturali mitius esse puniendos dicitur; supponit ergo lex illos committere eandem culpam in specie, quamvis minùs gravem. Item ex cap. *Decrevit* de hæreticis in 6. ubi damnatur mulier, scienter nubens hæretico, quamvis ex amore personæ. Idem ex cap. *Commissi* de hæreticis in 6. in quo damnatur præsentans ad beneficium hæreticum cognitum, quamvis ex motivo consanguinitatis: ex cap. *Quicumque* §. *Ad hæc* de hæret. in 6. ubi damnatur recipiens beneficium ab hæretico cognito, vel ad illius preces, esto, faciat ex cupiditate beneficii.

1291 Confirmatur; nam frater omittens debitam denuntiationem sui fratris ex affectu sanguinis: item testis negans veritatem, ad quam tenetur propter lucrum pecuniæ promissæ, judicantur fautores hæreticorum, & puniuntur debitâ pœnâ, quamvis formaliter, seu reduplicativè non intendant favere hæresi: ergo intentio formalis, seu reduplicativa favendi hæretico, quâ hæretico, non requiritur, sed sufficit materialis, & indirecta ad incurrendam culpam, cui imponitur excommunicatio. Neque dicas videri necessariam intentionem formalem ad incurrendam censuram in foro interno; nam jus, & forum externum, contrarium in praxi indistinctè exequens, nullum relinquit fundamentum ad excusandum forum internum, excepto casu ignorantia, de qua supra à numero. 773.

1292 Opposita sententia favorabilior delinquentibus, placet multis bonæ notæ Auctoribus, inter quos est P. Sanch. in Summ. lib. 2. cap. 10. num. 5. citans Cajet. in Summ. verb. Excomm. cap. Armil. Navar. in Summ. cap. 27. num. 55. & 4. Consil. consil. 14. de Hæreticis num. 4. Arag. 2. 2. quæst. 11. art. 3. Sot. 4. dist. 22. quæst. 2. artic. 3. cas. 1. Eman. Sà in Bulla Cruciat. §. 9. num. 75. citat etiam Sanch. pro hac parte, P. Suar. tom. 5. disp. 21. sect. 2. num. 8. Sed huic citationi occurrit P. Suar. loco citato. Præterea tenent absolute hanc sententiam Leander infrà quæst. 18. & pro illa numerat Fagund. Rodrig. Tiracquell. Siman. Azor. Filliuc. tenet etiam Tambur. in Decalog. lib. 2. cap. 1. §. 6. num. 6. Ex quo numero, & auctoritate AA. deducitur hanc sententiam esse probabilem, saltem ab extrinseco.

1293 Fundatur primò; quia sicut excom-

municatio contra hæreticos primariò fertur contra illos ratione hæresis, adeo ut hæc sit ratio formalis, cur contra illos feratur, ita secundùm eandem habitudinem derivatur, & extenditur ad fautores, sive Consiliarios hæreticorum; ergo, si hi non præstent hæretico favorem, vel consilium ratione sui, quia hæreticus est, sed propter aliud motivum, puta, amicitia, vel consanguinitatis, deficient à ratione, propter quam lata est censura, seu propter quam extensa est ad illos, & per consequens non incurrunt illam, saltem in conscientia; quidquid sit de foro externo, in quo præsumi potest contra reum.

1294 Respondetur juxta supra dicta, negando antecedens; nam motivum excommunicationis contra fautores, & Consiliarios, non est idem cum illo excommunicationis contra hæreticos; nam prima excommunicatio respicit formaliter hæresim commissam, tanquam rationem motivam, sive formalem; secunda verò licet feratur propter hæresim, hoc est, ex odio hæresis, tanquam à causa, veluti impulsiva, non tamen illam respicit, ut motivum formale; motivum enim, quod formaliter respicit, est favor, & consilium datum personæ specificativè hæreticæ, prout conducens ad conservandam, vel augendam hæresim. Unde hæreticus, & ejus fautor, sive Consiliarius, non excommunicantur eadem excommunicatione, sed diversâ, adeo ut hæreticus favens, aut Consulens alteri hæretico, ut fugiat, vel neget culpam, duas incurrat excommunicationes, inquit P. Suar. supra num. 11. & ipse P. Sanch. numer. 7. alteram propter hæresim, & alteram propter favorem, & consilium præstitum hæretico, seu quia fautor; ergo sunt duæ diversæ excommunicationes respicientes diversa motiva, & rationes formales.

1295 Fundantur secundò; si ille favor, & consilium non respiciat formaliter hæresim, sed solam qualitatem personæ, v. g. amicitiam, vel consanguinitatem, non erit favor hæretici, sive propter hæresim, præsertim cum compati possit amor consanguinei, & amici cum odio hæresis, quâ est infectus; ergo non erit tunc favor, & consilium prohibitum in Canone, & proinde non incurret censuram. Respondetur, negando consequentiam; nam ad hoc, ut ille favor, & consilium incurrat prohibitionem Bullæ, opus non est, quòd directè fiat hæretico ratione hæresis, seu quia hæreticus est; hoc enim, ut optimè notabat Card. de Lugo, solum

feri potest ab hæretico. Quare satis est, quod licet fiat directè immediatè propter aliud, v. g. amicitiam, indirectè tamen, & mediatè cedat in favorem hæresis, & ad illius proventum reducatur, ut comprehendatur in excommunicatione secundum tradita.

1296 Instabis: Lex 2. ff. de Receptatoribus decidit consanguineum receptatorem latronis mitius esse puniendum, & consequenter non ordinariâ pœnâ indictâ receptatoribus; sed pœna ordinaria receptatoris, seu fautoris, & Consiliarii hæretici est excommunication; ergo consanguineus, vel amicus recipiens, favens, & Consulens hæretico, non illam incurreret. Nego consequentiam; nam licet mitius puniatur favens, & Consulens, quando intercedunt eæ rationes, quàm puniatur favens, & Consulens hæretico, quâ hæretico reduplicativè, hoc non tollit, quod incurrat excommunicationem, & alias pœnas, sed solum faciet, ut mitius infligantur; de quo vide Dian. tom. 4. tract. 7. Resol. 21. Souz. in Bulla Cœnæ cap. 2. disp. 10. num. 4. qui Diana addit punitiōem illam mitiorem etiam faciendam esse in casu dubio, quando, videlicet, dubium est, An favens hæretico consanguineo, vel affini, favorem, aut consilium præstiterit ob conjunctionem sanguinis, & affinitatis, vel potius ob crimen hæresis; nam præsumptio facienda est excusans à culpa.

1297 Ex dictis planè colligitur, Quid dicendum de filio favente, vel dante consilium Patri hæretico, aut è contrà: item de coniuge Consulente uxori, vel è contrà; eadem enim est ratio de citatis, atque de aliis consanguineis, & affinibus; nam strictior conjunctio sanguinis, vel affinitatis prævalere non potest bono communi fidei: quidquid Leander suprâ quæst. 19. cum aliis defendat. Utrum autem hæreticus, cui fit favor, aut datur consilium, debeat esse jam denunciatus ad hoc, ut incurratur censura? Affirmat Ugol. suprâ §. 2. in fine. Fundatur privilegio Concilii Constantiensis, in quo præcipitur vitare solos denunciatos, de quo nos suprâ.

1298 Communior tamen sententia iudicat satis esse, quod Consulens, vel favens cognoscat esse hæreticum. Ratio est; quia favor, aut consilium non prohibentur dari illi, eò quod sit excommunicatus, seu propter communicationem cum excommunicato, sed eò, quod sit hæreticus: unde, quamvis non esset excommunicatus, Consulens incurreret censuram; v. gr. si, committens

hæresim, ignoraret excommunicationem impositam hæresi, esset re verâ hæreticus, sed non excommunicatus propter ignorantiam, & qui præstaret illi favorem, vel consilium, incurreret excommunicationem, nisi etiam ignoraret excommunicationem consilio impositam. Ita P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. P. Sanch. suprâ nu. 6. Filliuc. tract. 16. cap. 2. quæst. 5. numer. 36. Bonac. infrâ quæst. 5. §. 3. Leand. suprâ quæst. 22. ubi citat P. Fagund. Duard. & Palaum.

1299 Quæres; Utrum idem dicendum de consilio, vel favore præstito suspectis in fide suspitione juris, v. g. illis, qui per annum in excommunicatione insurdescunt, & ideo præsumuntur suspecti leviter de fide? Negative respondet P. Suar. sup. num. 13. P. Sanchez lib. 2. Summ. cap. 10. num. 14. Palaus tom. 1. tract. 4. disp. 3. part. 5. num. 11. Leand. à Sacram. sup. quæst. 27. in qua citat P. Fagund. in Decal. lib. 1. cap. 13. num. 5. & Trullenc. Probant; quia in odiosis strictè interpretanda est lex; Bulla autem loquitur de fautoribus hæreticorum, quales non sunt suspecti de hæresi; ergo illorum fautores, & Consultores non incurrunt excommunicationem, & pœnas Bullæ Cœnæ.

1300 Addit Leander non incurrere, etiam si faveat, & consulat reduplicativè, quatenus de hæresi suspecti sunt; quam doctrinam tribuit laudatis Doctoribus. Attamen P. Suar. non adeo absolutè loquitur, & solum determinat ad casum, quando favens, aut Consulens certus est consultum non esse re verâ hæreticum: v. g. si permaneat in excommunicatione non animo infideli, sed ex alia protervia, vel affectione; huic enim faventem, vel Consulentem dicit non incurrere excommunicationem; eò quod forum internum nititur veritate, & non præsumptione; & jura in odiosis quando simpliciter loquuntur, ita sunt intelligenda. Dixi, non incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ; nam de excommunicatione cap. Nuper de Sent. excommunicat. contra communicantes cum excommunicato non tolerato vide dicta suprâ.

1301 Pro coronide hujus tituli supersunt duo resolvenda. Primum est; An minister, vel officialis Sancti Officii, qui hæretico, & ceteris in Canone contentis præberet consilium, eandem incurreret excommunicationem? Respondeo cum distinctione; si consilium sit circa materias propositas, vel similes, & directè in favorem hæretici, certum est incurrere eandem excommunicationem.

Ratio

Ratio est; quia ex officio tenetur profligare hæresim, & delinquentes punire; cum igitur excommunicatio sit universalis contra omnes fautores, & Consulentes, à fortiori est contra eos, qui ex officio tenentur non solum non favere, sed insuper extirpare, & persequi; igitur si directè intendant favorem hæretici per consilium, incurrant censuram; nam, ut inquit P. Suar. sup. num. 9. quoties in præstando hoc favore hæretico cognito peccatur mortaliter contra obligationem fidei, habent locum jura, quæ de his favoribus loquuntur: ille autem minister, vel officialis peccat graviter: ergo. Ita Sayr. suprà lib. 3. cap. 5. nu. 7. & alii.

1302 Si verò consilium non sit directè in favorem hæretici, sed fidei, licet secundariò, & indirectè cedat in favorem hæretici, non incurrant ministri, & officiales excommunicationem: v. g. si videant hæreticum deficere in aliquo denunciando, propter quod non denunciatum incurreret graviores pœnas, aut mortem, & illi consulant, & hortentur, ut denuntiet; hoc certè quamvis cedat in favorem hæretici; cujus vitæ secundariò, & indirectè prospicitur, cum tamen primariò, & directè fiat ad integritatem denuntiationis, non incurrat censuram; quia hoc consilium directè est in favorem fidei, quamvis indirectè inde sequatur favor hæretici præter intentionem Consulentis.

1303 Secundum resolvendum est; an Consiliarius incurrat hanc censuram, non secuto effectu consilii? Plures sunt AA. qui docent receptorem hæretici, & occultantem, ne capiatur, ut possit suos errores disseminare, si tamen hæreticus capiatur, proindeque non sequatur effectus occultationis, non incurrere excommunicationem. Quam doctrinam eodem modo applicabunt Consiliario. Ita Leand. à Sacram. part. 4. tractat. 3. in Bulla Coenæ disp. 1. quæst. 21. ubi citat P. Sanch. in Summ. lib. 2. cap. 10. num. 8. Fagund. in Decalog. cap. 21. num. 15. Farinac. de Hæres. quæst. 182. Bonac. de Fide disp. 2. quæst. 5. par. 3. num. 2. & de Consc. disp. 1. quæst. 1. punct. 3. num. 3. Filliuc. tract. 16. cap. 2. nu. 3. judicat probabile Laym lib. 2. tract. 1. cap. 14. num. 5. in fine. Fundantur; quia excommunicatio Bullæ primariò, & principaliter fertur in hæreticos, & quasi accessoriè derivatur, & extenditur ad fautores, defensores, & acceptatores, qui idem tenor servatur in jure excommunicante hæreticos, & eorum fautores; sed quando aliquis excommunicatur princi-

paliter, & accessoriè mandantes, Consulentes, & fautores, isti non incurrunt pœnam mandati, & favoris, nisi sequatur effectus; ergo idem dicendum in nostro casu Consiliarii. Hæc sententia est probabilis, & eodem modo applicatur Consiliario.

1304 Oppositam sequuntur Sayr. tom. 1. Thesaur. lib. 3. cap. 5. num. 4. Graff. lib. 4. Decis. cap. 18. num. 34. Palaus tom. 1. tractat. 1. disp. 3. punct. 2. num. 11. cum P. Suar. de Fide disp. 24. sect. 1. num. 4. ubi hanc sententiam probabiliorē, & securiorē judicat; quia magis favet fidei. Ostenditur primò; nam quoad receptorem dubium non est, quòd in eo ipso, quòd hæreticum recipit, occultat, impeditque, ne capiatur à iudice, faveat, seu favorem faciat hæretico, quòd satis est ad incurrendam censuram: quòd enim postea capiatur à ministris Inquisitionis, hoc non tollit, quòd exhibitus jam fuerit ille favor hæretico. Idem dicendum de consilio præstito in favorem hæretici, v. g. ad fugiendum, quamvis post consilium capiatur; quia captio subsequuta non tollit rationem favoris in consilio jam antea præstito, & proinde sufficiente ad incurrendam censuram.

1305 Antecedens roboratur; quia negari non potest, quòd illa receptio præcisè, sicut & consilium, sit favor præstitus hæretico, etiam præscindendo ab eo, quòd fiat, ne capiatur, & à fortiori, si fiat propter hoc, sed ad incurrendam censuram sufficit præstare favorem; ergo, secluso effectu talis favoris, adhuc favens, & Consulens incurrant censuram. Roboratur secundò ex P. Suar. nam qui non denuntiat hæreticum, quem denuntiare tenetur, ne puniatur, incurrat excommunicationem, quamvis non sequatur effectus omisæ denuntiationis, & hæreticus puniatur ob denuntiationes aliorum: item qui per falsum testimonium nititur liberare hæreticum, incurrat eandem excommunicationē, quamvis non liberetur propter alios testes deferentes veritatem; ergo etiam incurrat censuram, qui per receptionem, vel consilium intendit eundem liberare, quamvis non sequatur effectus receptionis, & consilii, seu liberatio hæretici.

1306 Ad fundamentum primæ sententiæ neganda est planè major, in qua supponitur unam esse excommunicationem, quæ principaliter fertur contra hæreticos, Apostatas &c. & accessoriè, sive secundariò fertur, & extenditur ad fautores, & Consulentes; sunt namque diversæ excommunicationes juxta dicta.

Unde non rectè, inquit P. Suar. adducitur hîc illa mandantis, & Consulents regula communis in multis criminibus.

1307 Ratio est; quia in aliis criminibus mandans, vel Consulens excommunicantur, eò quòd influunt saltem moraliter ad executionem criminis, cui imposita est excommunicatio, deficiente autem executione, quæ est effectus consilii, & mandati, mirum non est, quòd Consiliarius, & mandans non incurrant excommunicationem, cùm deficiat id, ratione cujus imposita est, nimirum executio. At verò in hæresi non imponitur fautori, & Consultori excommunicatio, eò quòd influant, vel concurrant, inducendo ad hæresim; hæc enim in Bulla supponitur jam consummata in hæretico, cui favor, & consilium præstatur; ergo imponitur directè, & principaliter favori, & consilio præstito; hæc autem dantur, sive sequatur effectus, ad quem dantur, sive non: ergo, non secuto effectu, favor, & consilium incurrant excommunicationem.

Quibus personis prohibeatur in hoc Canone dari Consilium?

1308 In præsentî Canone exprimuntur personæ infectæ criminibus, quibus sub censura prohibetur dari consilium; ibi enim exprimuntur hæretici, apostatæ, & schismatici: quid verò veniat nomine Hæretici, Apostatæ, & Schismatici, & qui comprehendantur sub his nominibus in ordine ad incurrendam excommunicationem per consilium præstitum illis, explicandum modò est ex communi Doctorum sensu, & sententia.

1309 Conveniunt primò omnes, nomine Hæretici venire illum, qui post baptismum incurrit in hæresim, hoc est, in errorem voluntarium intellectûs cum pertinacia contra veritatem aliquam fidei: ita enim definitur hæresis: *Est actus, sive error voluntarius intellectûs cum pertinacia*, nam sicut fides est assensus voluntarius, ita hæresis opposita fidei, est dissensus, sive error voluntarius: dicitur autem *Voluntarius*; quia sine voluntate non intelligitur peccatum, qualis est hæresis.

1310 Hinc obiter colliges hæreticum non esse, qui involuntariè errat, vel tentationes in materiis fidei patitur invitè; deest namque voluntarium: item non dici hæreticum, qui culpabiliter errat in fide, nisi sit pertinax in errore; pertinacia autem, requisita ad hæ-

resim, non respicit, aut requirit formaliter durationem temporis, vel firmam persistentiam in errore, quidquid sit de foro externo; ad illam enim satis est, quòd errans cognoscat Ecclesiam definiisse, & tenere contrarium ab eo, quod ipse sentit, & credit, & nihilominus credat, quamvis in hoc non persistat per tempus. Addit P. Vasq. 2. 2. disput. 29. num. 4. etiamsi ita sit affectus, ut articulum fidei amplecteretur, si à viro docto rationibus convinceretur; quia re ipsâ, non obstante definitione fidei, contrarium credit. Ita ferè omnes apud P. Sanchez suprâ cap. 7. num. 7.

1311 De eo, qui, propositis hinc, inde rationibus, deliberatè manet dubius de veritate ab Ecclesia universali proposita, judicant dicendum hæreticum, & incurrere excommunicationem P. Valent. 2. 2. disput. 1. quæst. 2. part. 1. Reginal. lib. 9. num. 237. Filiuc. tract. 16. cap. 2. num. 22. Azor. lib. 8. cap. 9. quæst. 6. & apud P. Sanch. Abb. Gabr. Angel. Sylvest. Cajet. Cordub. Siman. Torres. Aragon. Penha, quibus adnumerat Dian. D. Thom. Villal. Sylvium, Homob. Molfes. Fabr. Lorc. Coninch. P. Suar. disp. 19. de Fide sect. 4. num. 12. Granad. tract. 15. disp. 3. Perez, Hurt. de Fide disp. 80. sect. 4. à §. 22. tenet etiam Bonac. tom. 3. disp. 1. qu. 2. nu. 3. Palaus tom. 1. tract. de Hæresi disp. 4. punct. 3. num. 9. ubi citat Farin. & August. Barbof. & hanc sententiam dicit communem P. Layman lib. 2. tract. 2. cap. 13. numer. 5. Probatur ex cap. 1. de Hæretic. in quo, dubius de fide, infidelis pronuntiatur. Secundò, quia negativè dubitans de articulo fidei, regulariter elicit actum positivum, quo judicat veritatem articuli, de quo dubitat, esse incertam, cùm sit certa; hoc autem est errare juxta August. in Enchirid. à cap. 17. & 19. ergo dicendus hæreticus.

1312 Alii nihilominus negant dicendum, & esse hæreticum. Ita Pat. Sanch. in Summ. tom. 1. lib. 2. cap. 7. num. 12. ubi dicit hanc sententiam probabiliorē, & pro illa citat Can. lib. 12. de Loc. Theolog. cap. 9. colum. 9. vers. *Controversantur autem*, P. Sà verb. Hæres. num. 1. Taner 2. 2. disp. 1. quæst. 8. dub. 6. nu. 109. Portel. in Addit. ad dub. regul. verb. Hæres. num. 4. Putan. 2. 2. quæst. 11. artic. 2. dub. 2. Becan. in Summ. part. 2. cap. 14. quæst. 2. num. 9. Francisc. de Christo quæst. 3. de Hæres. arg. 2. & apud Laym. Malder. 2. 2. quæst. 12. art. 1. num. 2.

1313 Fundatur hæc opinio; nam hereticus

cus est, qui contrarium fidei amplectitur; sed qui dubitat, quam partem eligat, non amplectitur aliquam partem contrariam; ergo non est, nec rectè dicitur hereticus. Minor ostenditur; quia dubius nullius partis assensum habet, sed indifferens est ad utrumque, & suspendit actum circa veritatem, & falsitatem objecti.

1314 Respondet prima sententia, negando minorem; nam contra fidem, non solum erratur, negando, seu dissentiendo articulo, sed etiam judicando veritatem illius esse dubiam, & non certam, ac veram; cum igitur qui dubitat, & suspendit assensum, ideo suspendat, quia positivè judicat veritatem articuli esse dubiam; quod iudicium est error contra fidem. Sequitur, quod, ita iudicans, amplectatur partem oppositam veritati articuli, proindeque sit, & dicatur hereticus.

1315 Urgent; fides opposita heresi importat positivum assensum intellectus; ergo heresis, illi equè opposita, debet importare positivum dissensum; oppositorum namque eadem est ratio; sed dubitans non importat positivum dissensum; ergo non committit actum heresis. Respondeo, negando minorem subsumptam juxta proximè dicta. Deinde; quia, ut benè idem P. Sanch. docet, in dubio, de quo loquimur, iudicium, affirmans veritatem articuli esse dubiam, & non certam, moraliter loquendo, semper intervenit.

1316 Sed quid dicendum, si intellectus, perpensis rationibus hinc, inde propositis, suspendat illud iudicium, & maneat re ipsa formaliter dubius? P. Hurt. suprà respondet adhuc esse hereticum; quia non satisfacit motivo fidei, saltem moraliter, & irrogat gravem injuriam authoritati, & testimonio Dei dicentis; nam si non præbet ei assensum, ideo est, quia, licet actualiter non judicet esse dubium, saltem virtualiter, & interpretativè hoc sentit.

1317 Non erit verò hereticus, si suspendat iudicium, eò quod cognoscat rationes oppositas esse tationes, quas ut faciliùs effugiat, abstrahit ab utroque, & intellectum ad alia divertit, ut Magistri spirituales multoties prudenter consulunt; nam hæc suspensio iudicii non provenit à diffidentia motivi, sed sui ipsius; & ideo cedit in reverentiam potius, quàm in injuriam auctoritatis Dei, quam ne in discrimen, & periculum vocet, se ab his cogitationibus retrahit. Hoc ipsum placet

Leand. à Sacram. sup. & Alter. de Cens. lib. 5. disp. 2. cap. 2. Fortassis nihilominus posset utraque sententia conciliari, ita ut prima locum habeat de dubitatione, quæ sit verè talis, quæ semper conjungitur cum aliquo iudicio saltem æquivalenti ac reflexo. Secunda verò de dubitatione, seu verius suspensione, quæ intellectus perpensis hinc inde rationibus pendulus est, nullum quæ prorsus etiam reflexum affirmat. Unde quæstio inter eas videtur potius philosophica, quàm theologica, in eo nempe sita, utrum in aliquo saltem extraordinario casu possit intellectus manere ita pendulus, ut nullum nec formale nec æquivalens efformet iudicium?

1318 Conveniunt secundò nomine *Apostata* propriè venire, qui omnem omnino fidem Catholicam, & nomen Christiani deseruit, ut sunt, qui à Religione Christiana ad Iudaismum, vel Mahometismum deficiunt, qui ideo, licet sint hæretici, non solent tamen vocari hoc nomine, sed *Apostata*. Hinc adverte ex D. Thoma 2.2. quæst. 12. art. 1. & cum illo P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. n. 3. quod licet hæretici deficiant etiam à Fide Catholica Romana, non possunt tamen omnes dici *Apostata*, in eo rigore, quo supradicti; quia non deserunt omnimodam Religionem, sed solum quoad aliquos articulos fidei, id quod satis est, ut in omni proprietate nominis vocentur *Hæretici*, non verò *Apostata* in sensu explicato, sed veluti reductivè.

1319 Conveniunt tertio, Schismaticum vel posse sumi generaliter, vel specificè: primo modo comprehendit hæresim, & aliquid ampliùs; & ideo omnis hæreticus est, & dicitur schismaticus, eò quod pertinaciter recedit ab obedientia Ecclesiæ per errorem; secundo modo, & magis contractè, prout distinguitur ab hæresi, ut sumitur in Canone Bullæ juxta D. Thom. 2.2. quæst. 39. art. 1. est peccatum contra charitatem, & stare potest sine errore in fide formaliter, & solum dicit recessum cum pertinacia ab obedientia Ecclesiæ, retentâ fide; diciturque, ut inquit P. Suar. per antonomasiam, quando præter verum, & indubitatum Pontificem eligitur alius, eique obeditur. His ita breviter explicatis.

1320 Certum est Consiliarium hæretici, & apostatæ incurrere excommunicationem Canonis per consilium illis præstitum aliquo ex suprà explicatis modis. De Consiliario schismatici potest esse diversa ratio; nam, ut dixi-

diximus, Consiliarius in Bulla comprehenditur ratione clausulæ: *Fautores*, hæc autem in eadem Bulla solum videtur referri ad hæreticos, & apostatas per pronomen. *Eorumque*, ibi: *A Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios hæreticos quocumque nomine censeantur, & cujuscumque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptores, fautores, & generaliter quoslibet eorum defensores*. Confirmatur, & explicatur ex contextu ipsius Bullæ; nam schismatici recensentur infra, & post clausulam *fautores*; pronomen autem, non ad subsequenta, sed ad antecedentia referri debet; ergo ad hæreticos, & apostatas antecederet nominatos, & non ad schismaticos subsequentes post illud.

1321 Roboratur auctoritate Doctorum; nam P. Suar. sup. num. 14. P. Sanch. num. 16. Duard. in expositione Bullæ lib. 2. quæst. 56. num. 8. docent non ligari hæc censurâ Bullæ Cœnæ fautores, receptatores, aut defensores schismaticorum, eò quod censura contra facientes non comprehendit Consulentes, adjuvantes, & similes, nisi ibi exprimantur; nam verba pœnalia strictè sunt interpretanda; sed sic est, quod Consiliarius in hoc Canone solum venit intelligendus sub clausula *Fautoris*: ergo si fautores, & receptatores schismaticorum non ligantur, neque illorum Consiliarius, qui solum nomine fautoris comprehendendi potest in excommunicatione hujus Canonis. Consultò dico, hujus Canonis; nam, ut optimè advertit Bonac. supra, incurreret excommunicationem Pauli IV. quæ jure communi non est reservata, & absolvi potest à quolibet sacerdote approbato.

1322 Utrùm autem consilium, præstitum schismatico denunciato, & excommunicato; incurrat censuram cap. *Nuper* de sentent. excomm. propter participationem in crimine criminoso? Vide dicta ibi. Item; Utrùm ad incurrendam censuram supra contra Consiliarium hæretici, & apostatæ satis sit consilium semel datum? Affirmamus; quia ponitur crimen, cui imposita est censura.

1323 Denique; Utrùm post datum hoc consilium excusari possit à censura per revocationem consilii? Negamus. Ratio est; quia cum censura, juxta dicta, imponatur Consiliario, & fautoribus principaliter, & non accessorie, posito consilio, illico incurritur; quare tardè venit revocatio. Per hoc tamen non negamus posse Consiliarium excusari

aliis titulis, qui apud ferè omnes AA. excusant ab aliis censuris; v. g. si urgeat metus, cadens in virum constantem, si consilium detur ex ignorantia, & sic de aliis.

§. I I.

Exponit secundam excommunicationem contra appellantes à mandatis Papæ ad futurum Concilium.

1324 **H**Æc censura fertur contra eos, qui ab ordinationibus, & mandatis Pontificis Romani ad futurum Concilium appellant, tanquam à minori ad majorem potestatem, juxta cap. *Non putamus* de consuetudinibus in 6. comprehendit appellantes omnes, & singulos cujuscumque statûs, gradûs, seu conditionis fuerint. Item eos, quorum auxilio, vel favore appellatum fuerit; Universitates verò, Collegia, Capitula, quocumque nomine nuncupentur, interdicimus.

1325 In explicatione hujus censuræ Pat. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. num. 17. Sayr. Reginal. Ugol. Vivald. Filliuc. Bonac. Palaus, & ferè omnes supra citati resolvunt non comprehendendi in illa Consiliarium. Fundantur; quia licet in illa exprimatur auxilium, & favor, non potest extendi ad consilium; nam consilium solum excitat voluntatem ad convenientia proposita; at favor, sicut & auxilium promovet ad exequendum opus; ergo ex vi horum præcisè non potest intelligi consilium.

1326 Confirmant; quia Pontifex in hac excommunicatione intendit cohibere potentes; hi autem rarò consilio, & communiter auxilio, & favore protegent, & promovent appellantes ad futurum Concilium. Denique Pontifex, quando vult comprehendere Consiliarios, illos exprimit; in hoc verò Canone nullam de illis mentionem fecit; ergo non comprehenduntur in illo. Idem tenet, ut probabilius, P. Fragos. de Regim. Christianæ Reipublicæ part. 2. lib. 1. disp. 3. §. 2. num. 64.

1327 Non negant tamen relati AA. Consiliarios appellantium ad futurum Concilium incurrere aliam excommunicationem reservatam, latam à Pio II. in Bulla, quæ incipit: *Execrabilis*, confirmata à Julio II. in Extravagante *Suscepti regiminis*, in qua comprehenduntur non solum Consulentes, sed etiam decernentes, deliberantes, seu vocem dantes, & approbantes dictam appellationem, ibi:

ibi: *Quicumque decreverint, consulerint, seu deliberaverint, seu aliorum dicta approbaverint, consilium, aut votum dederint* &c. Hæc sententia, quamvis olim accepta, iis tamen nitebatur rationibus, quæ sine violentia facile applicari possunt proximè explicato Canonis, & excommunicationi in eo latæ contra Consiliarios hæreticorum, & apostatarum, quos ipsi includunt ratione clausulæ *Fautores*, quæ easdem sustinere potest interpretationes ad liberandum Consiliarium à tali censura.

1328 Contrariam sententiam, asserentem comprehendere Consiliarium in excommunicatione huius Canonis, docent Navar. cap. 27. num. 58. Tolet. in Summ. lib. 1. in fine cap. 20. Sebastianus de Medicis in Summ. tract. 9. quæst. 28. num. 13. Gambarup. de Excommunicationibus Bullæ Cœnæ cap. 2. n. 10. Probant coherenter ex eodem fundamento, quo in Canone præcedenti; nam, ut colligitur ex cap. *Sicut dignum* §. *Clericos* de Homicidio, consilium est quidem favor, promovens consultum, & ingerens animum ad agnoscendam appellationem, non minùs, quàm ad perpetrandam actionem prohibitam in Canone contra hæreticos, & apostatas; ergo si consilium ad hanc incurrit censuram fautoris, etiam consilium ad illam incurret censuram faventis. Quidquid tamen sit de argumentis utriusque sententiæ; post Bullam Cœnæ Clemen. X. publicatam anno 1671. 7. Kal. April. nullus jam est dubitandi locus, quòd Consiliarius comprehendatur in hoc Canone; quia illum expressè comprehendit, ibi; *Nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit*. Quare

1329 Circa hanc censuram, quod attinet ad Consiliarium, quæri potest primò. Quid comprehendatur sub clausulis *Mandatis*, & *Ordinationibus Pontificis*? Respondeo cum communi comprehendendi leges, præcepta, sententias, censuras, & pœnas à Pontifice impositas; nam hæc omnia veniunt nomine Mandati, & Ordinationis. Ita Ugol. de Cens. Papæ reservat. 1. par. cap. 1. vers. 5. & cum illo P. Fragos. suprà à num. 46. Bonac. tom. 1. disput. 1. quæst. 3. punct. 2. num. 2. P. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 3. num. 3. Nec excusabitur appellatio per id, quòd ordinatio, mandatum &c. sint injusta; injustitiæ enim mandati &c. non excusat injuriam factam per appellationem Pontifici, in qua denotat appellans Pontificem esse inferiorem Concilio; nam appellatio, ut tradit Gloss. in cap. *Non*

putamus verb. *Officiali* de Consuetud. lib. 6. est provocatio de minore iudice ad majorem. Ita contra DD. Parisienses P. Suar. sup. sect. 2. num. 15. Pal. num. 31. Bonac. par. 2. num. 10. Filliuc. Dian. p. 10. tract. 11. Resol. 60.

1330 Est tamen dubium: An consilium ad appellandum à Pontifice, ut à Principe temporali, incurrat hanc censuram? Affirmant communiter DD. & cum illis Bonac. suprà num. 3. Pal. num. 4. Ita probant; quia hæc censura fertur contra appellantes à Pontifice sine limitatione in spiritualibus, vel temporalibus; ergo comprehendit omnes. Et ratio est; quia censura fertur propter injuriam factam Pontifici; hæc autem fit, sive appellatio sit in spiritualibus, sive in temporalibus; in utraque enim judicatur inferior Concilio: ergo. Præterea; quia Pontifex potest ferre censuram, pro suis temporalibus, ut fert contra piratas infestantes suum mare; ergo etiam contra appellantes à suis ordinationibus, quatenus Princeps temporalis est.

1331 Oppositum judicant probabile Pat. Palaus num. 5. cum Bonac. sup. num. 3. & tenet Reginald. lib. 9. Summ. num. 263. qui judicat censuram solùm comprehendere appellantes in causis spiritualibus, & cæteris spiritualibus annexis. Ratio est; quia licet in appellatione causæ temporalis detur aliqua injuria Pontifici, quando in his est supremus Princeps, tamen cum esse supremum in temporalibus non sit necessariò annexum Pontifici, utpote qui in talibus causis posset alteri subijci, si sub tali conditione dominium temporale accepisset, non videtur Pontificem voluisse appellantes in his causis comprehendere.

1332 Roborant; quia hæc Constitutio pœnalis est, atque ideo restringenda ad terminos strictæ significationis; sed termini illius sunt, ibi: *Interdicimus ab ordinationibus, seu mandatis nostris, de Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes*. Quæ verba propriè; & formaliter intelligi debent de ordinationibus Pontificis, quæ Pontifex, & Vicarius Christi est, caputque Ecclesiæ; ergo non quatenus Princeps temporalis est.

1333 Ultima ratio est; quia, quæ Pontifex est, non potest habere Superiorem; at, quæ Princeps temporalis, potest habere Superiorem, ipsum Concilium, vel Principem aliquem; ergo appellatio ad illum non interdictur. Hæc sententia, quamvis dicatur probabilis, non satisfacit communi fundamento,

mento, immò admittit fieri injuriam aliquam Pontifici per illam appellationem: cum igitur ratio ferendi censuram sit injuria facta Pontifici; appellans ab ordinationibus temporalibus, ejusque Consiliarius non possunt non illam incurrere.

1334 Aliud dubium est: Utrum appellans à Pontifice ad Concilium generale præsens, ejusque Consiliarius incurrat excommunicationem hanc? Communis sententia negat. Ita Dian. part. 9. tractat. 7. Resol. 66. & iterum par. 10. tract. 11. Resol. 6. ubi citat Souzam. Dominican. Castropalaus supra num. 6. Sayr. Reginal. lib. 9. cap. 15. sect. 1. numer. 1. Tenet Leand. de Cens. par. 4. tract. 3. disp. 3. quest. 4. P. Filliuc. tom. 1. tract. 16. cap. 3. numer. 56. Frag. de Regim. tom. 2. lib. 1. disp. 3. num. 52. Sayr. de Cens. lib. 3. cap. 6. num. 2. Lezan. in Summ. tom. 3. verb. Bull. Cœn. numer. 11. Graff. in Decis. tom. 1. lib. 4. cap. 18. num. 60. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. can. 2. quest. 7. num. 10. Gesuald. Theolog. Moral. tom. 2. tract. 14. cap. 2. num. 7. Bonac. tom. 3. disp. 1. quest. 3. par. 1. num. 4.

1335 Ratio est; quia appellatio prohibita sub excommunicatione est ad futurum Concilium, & ibi nulla fit mentio præsens; sed in pœnalibus non est facienda extensio à casu expresso in lege ad casum non comprehensum; præsertim quod sub nomine Concilii futuri non comprehenditur præsens; quia aliter perfunctoriè exprimeretur futurum; ergo sicut appellans ad Concilium præsens non incurrit excommunicationem, ita neque ejus Consiliarius.

1336 Oppositum docet Ugolinus, & Gambarupt. punct. 9. tract. 7. Resol. 66. quia in appellatione ad præsens Concilium, eadem est ratio, nimirum, injuria, quæ gravior sit Pontifici; ergo eadem debet esse juris dispositio, leg. illud ff. ad legem Aquiliam, & decis. 273. Guid. Papæ. Respondetur primò, negando consequentiam; nam solum valet, quando ratio prohibitionis exprimitur; in Bulla autem non exprimitur. Secundò, quia ille textus non militat in excommunicationibus, in quibus, quamvis ratio sit eadem, non fit extensio.

1337 Instant: in Bulla fit mentio futuri Concilii; quia Concilium præsens rarò datur, quando quis appellat: deinde, qui prohibet futurum, à fortiori prohibet præsens, argumento textûs in leg. unica juncta Gloss. verbo *Sponsam*, Cod. de rapt. virg. ergo. Respondetur, negando antecedens, quoad

secundam partem; nam si Concilium præsens rarò datur, quando quis appellat, optimè infertur, quod non prohibeatur; nam lex non solet esse de rarò contingentibus, leg. Nam ad ea ff. de legibus; ex quo sequitur falsam esse secundam partem; quia fit argumentum ab his, quæ frequenter, v. gr. ab appellatione ad futurum universale Concilium, quæ frequenter schisma introducit, ad ea, quæ rarò contingunt. Idem est dicendum de Consulente appellationem ad Provinciale futurum Concilium; quia non est universale, ut prohibetur. Verum quidem est, ut inquit Diana, quod in appellatione ad præsens universale Concilium, vel ad Provinciale futurum incurratur sacrilegium, at non censura.

1338 Ex dictis colliges, quid dicendum de appellante à Papa ad Successorem, ab uno Concilio ad aliud, à Concilio, inquam, in quo Papa non interesset; nam, si interesset, perinde esset, ac appellare à Papa ad futurum Concilium? item non incurreret, si appellaret à Concilio ad Pontificem, à collegio Cardinalium ad futurum Concilium; quia de his omnibus nulla fit mentio in hoc Canone, quæ, cum sit lex pœnalis, extendi non debet, immò restringi, Regula, *Odia sunt*, de reg. jur. in 6. Vide Sayr. supra, & P. Suar. num. 16. qui etiam excusat ab excommunicatione eum, qui præstaret auxilium ad resistendum Ordinationibus Pontificis post interpositam appellationem, & consequenter etiam, qui præstaret consilium ad talem resistantiam. Ratio est; quia Bulla excommunicat appellantes, vel dantes auxilium, aut consilium appellantibus; non verò dantes consilium ad actiones subsequentes post appellationem. Utrum verò incurrant excommunicationem Julii II. in qua excommunicantur etiam approbantes appellationem? Respondeo negativè primò; quia approbatio ibi sumitur in eodem sensu, quo deliberantes, nimirum, deliberantes, vel approbantes appellationem faciendam. Secundò, quia approbantes exprimuntur; non ita verò Consulentes; in odiosis autem strictè facienda est interpretatio.

1339 Quæres secundò; Utrum Consiliarius communitalis, vel Universitatis in appellatione ad futurum Concilium incurrat excommunicationem, an interdictum, sicut communitas; & universitas? Respondeo incurrere excommunicationem, sicut incurrunt auxiliantes, & faventes. Constat ex verbis Bullæ,

Bullæ, in qua per exceptionem ab excommunicatione subijciuntur interdicto communitates; exceptio autem firmat regulam in contrarium. Quæres tertio; Utrum Consiliarius incurrat excommunicationem ante secutam appellationem? Respondeo negativè; quia Consiliarius in Bulla non ponitur principaliter, sed accessoriè, & quatenus influit in appellationem, quâ non secutâ, sicut appellans non illam incurrit, ita neque illius Consiliarius. Ita P. Suar. suprâ num. 16. Filliuc. Navar. Sebastian. de Medicis, quos citat Bonac. suprâ num. 8.

§. III.

Quid contineat tertia, quarta, quinta, sexta, & septima excommunicatio Bullæ Cœnæ contra Consiliarium?

1340 **S**ecundùm ordinem Bullæ tertia excommunicatio est contra Piratas, curarios, & latrunculos discurrentes mare Pontificium, præcipuè à monte Argentario usque ad Terracinam, & omnes eorum fautores, receptatores, & defensores. Sed quia in hac, nulla fit mentio Consilarii, progrediendum est ad aliam, quæ juxta ordinem instituti nostri tertium obtinet locum; hæc autem non potest esse quarta contra omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcumque navibus tempestate, seu in transversum, ut dici solet, jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in istis navibus, sive ex iisdem ejecta in mare, vel in littore inventa cujuscumque generis bona surripiunt. Adverto in his verbis nullam esse clausulam, quæ directè, vel indirectè applicari Consiliario possit.

1341 Video tamen AA. in explicatione hujus censuræ dividi in diversas sententias. P. Suar. disp. 2. sect. 2. num. 32. docet auxiliatores, & fautores dici posse spoliatores, eò quòd per se, ac proximè cooperantur tali crimini, proindeque incidere in excommunicationem, non ita verò Consulentes, qui neque exprimuntur in Bulla, neque dici possunt spoliatores, sed ad plurimum motores spoliatorum, ad quos non est extendenda lex pœnalis. Non longè est ab hac sententia Bonac. suprâ disp. 1. quæst. 5. punct. 1. num. 3. ubi requirit in auxiliatore concursum physicum ad hoc, ut dicatur spoliator, Ugolinus in Bulla Cœnæ cap. 4. §. 2. vers. 10. Duard.

quæst. 23. num. 44. omnes omnino excusant, & præcipuè Consulentes, qui ex nulla ratione, aut clausula comprehendi possunt. Quare prætermisâ hac excommunicatione.

1342 Non potest item esse quinta contra imponentes, augentes, & exigentes iniqua tributa, pedagia, & gabellas; quia nulla est in hac excommunicatione clausula, ex qua directè, vel indirectè inferatur, quòd hæc censura ad Consiliarios extendatur. Dixi, in hac excommunicatione; nam de alia, quam suprâ exposuimus, & de qua iterum in eadem Bulla Cœnæ agendum est, modò non disputo. Non potest denique esse sexta adversus falsificantes litteras Apostolicas; quia, ut inquit P. Castropalaus de Censur. disp. 3. punct. 7. num. 7. Consulentes non sunt falsificantes de quibus censura agit, sed sunt inducentes, sive Consulentes falsitatem. Vide tamen censuram contra hujusmodi.

1343 Sistendum est igitur in septima excommunicatione contra eos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per nostras, sive hujus Sanctæ Sedis sententias expressè, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, & chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quàm alia quacumque materia, & ipsam materiam, aliaque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant. Nec non illos, qui per se, vel per alios de rebus ad statum Christianæ Reipublicæ concernentibus in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quemodolibet præstant &c.

1344 Constat ergo Consiliarium comprehendi in hac excommunicatione expressè; Et quamvis eadem res prohibeantur sub excommunicatione in Jure Canonico, cap. Ita quorundam de Judæis, cap. Significavit, & cap. Ad deliberandum eodem titulo, in Clement. V. & Extravagant. de Judæis Joann. 22. in nullo ex his fit mentio de Consiliario, nisi tantùm in cap. Ad deliberandum, quamvis in Extravagant. de Judæis ponatur clausula *Quoquomodo*, quæ illum videtur comprehendere; quare stando terminis solius Bullæ Cœnæ,

1345 Quæri potest; Utrum Consiliarius comprehendatur in hac excommunicatione

principaliter, an accessoriè tantùm? P. Suar. disp. 21. sect. 2. num. 5. videtur inclinare ad primum, quòd principaliter comprehendatur; & ita illum citant, & sequuntur Filliuc. tract. 16. cap. 6. quæst. 10. num. 153. Alterius lib. 5. disp. 8. cap. 10. Duard. Ugolinus, Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 8. punct. 1. num. 3. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 8. num. 21. quos sequitur Leand. à Sacram. to. 4. tract. 3. disp. 7. quæst. 54. Ex his tamen Palaus potiùs intelligi potest pro contraria sententia.

1346 Fundatur hæc sententia in terminis, quibus fertur censura contra Consulentes; non enim excommunicat dantes Consilium ad ea, id est, ad res prohibitas, sed excommunicat his verbis: *Illis, qui ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant*; videlicet favens, sive Consulens infidelibus *ad id*, hoc est, ad damnum Christianorum, sive defendendo, sive præcavendo, sive dirigendo. Unde, si diceretur consilium ad ea, sive ad res prohibitas, consilium censeretur accessoriè prohibitum sub excommunicatione, quatenus illæ res principaliter prohibentur, & per consequens accessoriè consilium ad illas. At quia dicitur consilium *ad id*, non minùs principaliter prohibetur præstare consilium ad damnum Ecclesiæ, quàm dare arma ad damnum Christianorum, præcautionem, ad directionem ad idem damnum; si igitur datio, vel missio armorum prohibetur principaliter, etiam consilium prohibetur principaliter.

1347 Oppositum tenent aliqui, quos tacito nomine citant adducti AA. & expresse docet P. Fragos. de Regimine tom. 2. lib. 1. disp. 3. num. 178. dicitque Summum Pontificem prohibere principaliter delationem armorum, transmissionem aliarum rerum &c. & in detestationem istorum criminum prohibere eodem tenore verborum consilium, proindeque accessoriè. Respondetur negando antecedens; consilium enim prohibetur, & detestatur propter seipsum principaliter, sicut detestatur delatio armorum &c. propter se, id est, propter damnum, quod inferunt Christianis, quod quidem non minùs inferitur per consilium, immò fortasse majus, id quod docet Ugolinus, & Eduardus infra citandi.

1348 Majus dubium modò est; Utrùm Consiliarius incurrat censuram, etiam non secuto effectu consilii? In hoc dubio non sibi satis cohæret Bonac. quippe qui num. 25. respondet negativè, quam partem cohærentiùs

sequitur Fragos. Castropalaus num. 21. & pro illa citat Leand. P. Sanch. & P. Suar. sed hic non planè favet. Fundantur; quia censura non incurritur, nisi secuto effectu; at effectus hîc est damnum Christianorum; ergo nisi hoc sequatur ex consilio, Consiliarius non incurreret excommunicationem.

1349 Majorem probant exemplo mandantis, vel Consulantis percussione Clerici. Consequentiam firman; quia licet consilium in hac excommunicatione non sit accessorium respectu delationis armorum &c. est actio accessoria damni, intuitu cujus prohibetur; id enim declarat particula *ad id*; ergo nisi sequatur damnum ex consilio, Consiliarius non incurreret censuram. Hæc sententia, ut judicat Bonac. non est improbabilis, & alioquin favorabilis delinquentibus, & non dedecet benignitatem Sanctæ Matris Ecclesiæ.

1350 Nihilominus cohærentius ad primam sententiam, dicendum probabiliùs Consiliarium incurrere censuram, dato consilio Infideli, vel hæretico, etiamsi nullum sequatur ex illo damnum Christianis. Probatur clarè; quia juxta mentem AA. & Bonac. consilium prohibetur æquè principaliter, ac prohibetur delatio armorum &c. sed delatio armorum nudè sumpta, & nullo secuto damno inducit censuram; ergo etiam consilium. Respondet Bonac. delatio armorum per se, & directè prohibita est, modò arma fidelibus tradita sint. Sed contrà; quia hoc ipso modo prohibitum est consilium; nam aliter esset prohibitum solum accessoriè, quod ipse negat.

1351 Confirmatur nostra sententia; quia in eo præcipuè differunt ea, quæ principaliter prohibentur, ab illis, quæ accessoriè prohibentur; quod illa simpliciter posita, & nullo secuto effectu, incurrant pœnam, ita ut illa nudè posita sint sufficiens titulus ad incurrendam pœnam, ut optimè Decius in cap. 1. num. 10. vers. *Ex hoc verò intelligitur* de off. delegati; at verò, quæ accessoriè prohibentur, cum non ratione sui, sed alterius principaliter interdicti prohibeantur, non secuto principali, pœnam non incurrunt; at in nostro casu, ut fatentur AA. consilium principaliter, & non accessoriè prohibetur; ergo illo solo, & nudè dato Infideli, vel hæretico incurreret excommunicationem. Ita Alterius lib. 5. disp. 8. cap. 10. colum. 2. Ugol. Duard. quos citat, & sequitur Leand. supra quæst. 54. citari etiam potest Bonac. quatenus hanc partem

tem dicit valdè probabilem, contrariam verò sententiam dicit non videri improbabilem.

1352 Utrùm verò Consiliarius incurrat censuram, si consilium dedit infideli, vel hæretico, jam parato ad inferendum damnum Christianis sine tali consilio? Negat Bonac. Sed cohærentiùs affirmat Ugol. apud ipsum. Ratio est; quia ponit id, quod principaliter prohibetur sub excommunicatione; quod alioquin infidelis jam sit determinatus ad idem, solum facit, quòd consilium non sit causa, sive quòd non causet damnum, id quod non requiritur ad incurrendam hanc censuram juxta proximè dicta; quidquid in contrarium judicet Bonac. cum Eduardo, ductus doctrinâ communi P. Avilæ, Henriq. Coninch. quos etiam nos secuti sumus suprâ, sed in accessoriis, & non in principalibus, quando principale, quod prohibetur, est dare consilium.

1353 Hinc facilè deducitur aliud dubium de eo, qui dato consilio infidelibus dubitat; An infideles moti sint suo consilio ad damnum, quod intulerunt Christianis? incurrit enim excommunicationem; quia hæc non expectat effectum consilii. Vide locum citatum.

1354 Ad majorem tamen intelligentiam suprâ datæ doctrinæ distinguendum est inter consilium datum infideli, & hæretico in damnum Christianorum; v. g. si infideli consulas, ut bellum moveat, & invadat Christianos, & consilium datum Christiano in favorem infidelium, v. g. ut illis deferat arma, ferrum &c. ut revelet secretum Christianorum; nam usque modò actum est de primo consilio dato infideli, & hæretico in damnum Christianorum; hoc enim est, quod dicimus prohiberi principaliter in hac excommunicatione. De secundo consilio dato Christiano ad hoc, ut opem ferat infideli agunt relati AA. P. Fragos. tom. 2. de Regim. lib. 1. disp. 3. §. 7. num. 178. Bonac. suprâ quæst. 8. punct. 2. num. 23. ubi citat Duard. & Alter. quos citat, & sequitur Leand. suprâ quæst. 58. & docent incurrere hanc excommunicationem saltem accessoriè; quæ doctrina mihi dubium dupliciter ingerit.

1355 Primum dubium est, An tale consilium, datum Christiano, comprehendatur in Bulla? Secundum dubium est; An supposito, quòd comprehendatur, accessoriè, & non principaliter comprehendatur? Ratio primi dubii est; quia verba Bullæ prohiben-

tia consilium, solum videntur prohibere consilium datum infidelibus, & hæreticis in damnum Christianorum, non verò consilium datum Christiano, ut opem ferat infidelibus, vel hæreticis, ibi: *Nec non hæreticos in damnum Catholica Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium consilium, vel favorem quomodolibet præstant.* Pronomen, *Illis*, certè ad hæreticos refertur, ut optimè notavit Pat. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. num. 57. Neque hîc urget clausula, *Quomodolibet*; nam applicari potest consilio, vel auxilio quomodolibet, hoc est, sive per se, sive per alium præstitum hæretico; ergo non apparet in textu quomodo consilium datum Christiano ad favendum hæretico, vel infideli comprehendatur in hac excommunicatione.

1356 Ratio secundi dubii est; quia si consilium datum Christiano ad auxiliandum hæreticis, & infidelibus comprehenditur in hac censura, utique comprehenditur vi expressionis illius dictionis, *illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant.* Sed ex vi hujus expressionis consilium prohibetur principaliter ratione illius particulæ *ad id*, ut diximus suprâ, & AA. ibi allegati; ergo dici non potest, quod consilium, datum Christiano ad auxiliandum infidelibus, & hæreticis, solum accessoriè comprehendatur in hac excommunicatione, ut docet Leander suprâ quæst. 58. cum Duardo, Alterio, & Bonac. sup. quæst. 8. punct. 2. num. 23.

1357 Quare probabile mihi est tale consilium nullo modo comprehendî sub hac excommunicatione. Ita expressè P. Suar. sup. num. 58. & Filliuc. suprâ num. 154. in fine, Palas de Censuris disp. 3. punct. 8. num. 21. in fine. Utrùm autem ligetur excommunicatione capitis *Ad deliberandum* de Judæis? non potest probari ex dicto capite, in quo determinatè agitur de consilio dato Saracenis in dispendium terræ Sanctæ, ibi: *Aliquod eis impendunt consilium, vel auxilium in dispendium terræ Sanctæ*: qui finis præterea est diversus à fine Bullæ Cœnæ.

Dilucidantur aliqua circa hoc punctum.

1358 Quæres; Utrùm Consiliarius coactus gravissimo metu vitæ, alteriusve damni gravis regulariter incurrat hanc censuram, si dedit consilium infidelibus, aut hæreticis in damnum Christianæ Reipublicæ? Duæ sunt in hac re sententiæ oppositæ. Primam, & negativam sententiam sequuntur multi, & gra-

ves AA. P. Suar. disp. 21. sect. 2. numer. 60. Molin. de Just. tom. 1. disp. 115. Less. de Just. lib. 2. cap. 9. num. 122. Sanch. in Decalogo lib. 1. cap. 7. num. 18. fine, quos immeritò pro opposita absolutè allegat Palaus; pro hac verò addit P. Sanch. præter citatos Cordub. Navar. Leonard. Eman. Sà, Ludovic. Lopez, Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 17. quæst. 6. docet etiam Bonac. tom. 3. disp. 1. quæst. 8. punct. 4. num. 7. in quo citat P. Vasq. & Rebell. Tenet Fragos. suprâ §. 7. num. 183. Emanuel Rodriguez in Exposit. Bullæ §. 118. P. Salas de Legibus quæst. 96. tract. 14. disp. 11. sect. 1. §. *Ex hac conclusione*, Palaus suprâ num. 22. quorum multi solùm agunt de Christianis remigantibus in navibus Turcarum vi metûs contra Catholicos. Sed adduci possunt pro Consiliario ob identitatem rationis.

1359 Fundamentum est; quia communis, & recepta ab omnibus doctrina est, quòd præceptum humanum, quale continetur in Bulla, non obligat regulariter cum discrimine vitæ, alteriusve damni gravis: id quod in præceptis Ecclesiasticis maximum fundamentum habet in materna benignitate Sanctæ Ecclesiæ erga fideles, & filios; ergo hujusmodi remigantes metu mortis, aut gravis damni non incurrunt talem censuram. Ratio antecedentis est; quia censura Ecclesiastica, ut incurratur, supponit contumaciam; qui verò constitutus est in eo periculo necessitate magis, quàm voluntate contumaci operatur.

1360 Oppositam sententiam tribuit Leander à Sacram. P. Less. sed non benè; nam P. Lessius in fine solùm arguit Navar. qui in Summ. cap. 27. num. 63. & in cap. *Ita quorundam* notab. 11. num. 10. judicat hujusmodi homines peccare, at non incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ. Probatur hæc sententia; quia verba Bullæ sunt generalia, & sine limitatione, & exceptione; sed intentio legislatoris colligitur ex verbis, nec admittit Epichejam, nisi actio repugnet fini, & intentioni legis; quod hîc non visitur; ergo excommunicatio comprehendit omnem modum auxiliandi infidelibus voluntarium simpliciter, licèt involuntarium secundùm quid.

1361 Responderetur, negando consequentiam; quia licèt verba Bullæ generalia sint, admittunt tamen interpretationem eorum, quæ in legibus humanis regulariter subintelliguntur: subintelligitur in lege humana, ut non obliget regulariter cum tanto discrimine vitæ, & gravis damni. Adde, quòd licèt

aliquando aliqui cessarent à remigando, quòd idem est in consilio præstando, Christiani non liberarentur à damno, propter quòd vitandum lata est excommunicatio; ergo tunc præsumendum non est velle Pontificem eos miseros remigantes frustra obligare ad subeundum tam grave damnum. Unde licèt generaliter obliget, & comprehendat omnes, semper subintelligitur ex accidente non comprehendere talem casum, præsertim cùm sit adeo difficilis in eo casu observantia legis humanæ, ut videatur in aliquibus casibus indigere speciali expressione ad hoc, ut casus videatur comprehensus.

1362 Consultò usus sum taxativa clausula *Regulariter*; quia dubium non est, quòd Ecclesia possit obligare cum tanto periculo, quando præceptum respicit bonum commune, ut affirmat P. Suar. & cum illo P. Molin. suprâ concl. 4. Sanch. suprâ numer. 18. fine, Fragos. num. 183. §. *Ratio; quia*. Fundantur; quia potest evenire casus, ut impediatur damnum gravissimum commune, uno, vel altero non remigante, in quo casu bonum commune præponderat particulari proprio, & propter illud potest præsumi voluisse Pontificem excommunicationem ad hunc casum extendere; quam doctrinam tenet etiam Reginal. lib. 9. cap. 18. num. 299. Bonac. suprâ num. 8.

1363 Oppositum etiam in hoc casu sequitur Sayr. cap. 11. & sequitur probabiliter Palaus suprâ disp. 3. punct. 8. num. 22. in quo citat Navar. in cap. *Quorundam* de Judæis, Petrus Navar. lib. 3. de Restit. Ratio esse potest eadem assignata; quia non præsumitur voluisse Ecclesiam miseros filios in tam stricto periculo constitutos eâ pœnâ ligare. Mihi videtur satis probabile eos in hoc casu non ligari censurâ Bullæ Cœnæ, quamvis Pontifex potuerit illos ligare, & ferre in illos excommunicationem ad observantiam præcepti naturalis, quo tenentur postponere damnum particulare communi, quòd semper præferendum est; at si vellet, hoc expressisset; gravitas enim, & difficultas hujus præcepti hujusmodi est, ut videatur indigere speciali expressione. Adde, quòd in legibus ferendis universaliter verum est, quòd voluntas prudentis legislatoris non præsumitur velle obligare cum tanto dispendio regulariter, sed cum moderatione, & benignitate; & à fortiori hoc præsumi debet de materna benignitate Ecclesiæ.

1364 Subinquires; Utrùm remigrantes, &

& Consulentes vi gravis metûs excusentur non solum à censura Bullæ Coenæ, sed etiam à peccato. Hoc punctum est magis controversum. Non est dubium, quòd voluntariè remigantes peccent, & incurrant censuram. Quare quoad coactos metu negant Navar. in Summ. cap. 27. num. 6. & in cap. *Ita quorundam* suprâ citato, Ugolinus de Censur. punct. 2. cap. 3. §. 2. Tolet. in Summ. cap. 24. num. 8. Vivaldus casu 7. num. 68. Comitoli. lib. 4. Respons. quæst. 8. Grassi. 1. part. lib. 4. Decis. cap. 18. num. 6. Sayr. lib. 3. cap. 7. numer. 8. Fernandez in Examine Theolog. Moral. punct. 4. cap. 5. §. 4. num. 6. Beja punct. 3. casu 23. P. Salas par. 2. tract. 3. disp. 11. sect. 2. & tandem P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. à num. 60.

1365 Fundatur hæc sententia; quia, ut est certum apud omnes, nulla est causa, quæ excuset à culpa cooperationem ad malum; sed remigatio contra Christianos, & idem de consilio contra illos, hîc, & nunc est cooperatio ad malum; est enim vel ad vehendos Turcas ad portus, & urbes Christianas de populandas, vel ad deprædandas naves onustas mercibus Christianorum, quibus ipsi locupletantur, & vires augent contra Religionem Catholicam; Catholici verò extenuantur ad illos impugnandos, & reducendos ad veram fidem; quæ actiones sunt apertè injustæ; ergo remigantes, & Consulentes, non obstante metu gravi, peccant mortaliter.

1366 Confirmatur; quia lex ipsa naturalis dictat, & obligat ad præferendum bonum commune particulari proprio; sed illa remigatio, & consilium hîc, & nunc per prædas, & opes, quas Turcæ comparant, tendit ad præjudicium boni cõmunis Religionis Christianæ, quatenus extenuat Christianos viribus ad illam defendendam, & propagandam; ergo est cooperatio ad malum, ac proinde nisi ex accidenti, v. g. ignorantia, liberari non potest à culpa gravi.

1367 Contraria sententia, inquit P. Suar. est plausibilis, & hodie à recentioribus magis recepta; illam sequuntur Cordub. in Summ. quæst. 137. P. Molin. tom. 1. de Justit. disput. 115. secunda concl. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 17. quæst. 6. & lib. 8. cap. 23. quæst. 17. Less. lib. 2. de Just. cap. 9. dub. 18. num. 122. Eman. Rodrig. in Cruciata §. 9. num. 85. Pat. Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 7. num. 18. Lopez cap. 60. P. Vasq. de Restit. cap. 9. §. 1. nu. 39. Lorca de Charit. disp. 51. num. 11. Rebell. lib. 2. quæst. 4. sect. 7. Reginal. lib. 21. cap. 8.

num. 19. Dicast. de Just. lib. 2. tract. 2. dub. 7. à num. 122. Hurt. de Mendoc. de Fide to. 1. disp. 76. sect. 3. §. 107. Alterius lib. 5. disp. 8. cap. 10. Filliuc. suprâ, Fragos. suprâ nu. 183. Dian. 3. part. tract. 5. Resol. 36. ubi pro hac sententia citat Taner. Laym. Nald. Sotto, Filliuc. Bonac. Veg. Duard. Villal. Hurt. & Avila.

1368 Probant; quia non apparet virtus, respiciens proximum, contra quam peccent; non enim peccant contra Charitatem; quia hæc non obligat cum tanto periculo, & torturâ propriâ ex imminente flagello, præsertim quando probabile non est posse vitari damnum temporale proximi: non contra justitiam; quia remigatio, vel consilium ad remigandum est actio de se indifferens, & naturâ suâ non est inductiva damni Christianis: sicut enim aurigatio est indifferens, & naturâ suâ ordinatur ad iter faciendum, & ad dirigendum currum in itinere, ita remigatio est naturâ suâ ordinata ad navigandum, seu ad impellendam navem in navigatione; sed auriga gubernans currum ex mandato Domini in domum concubinæ non peccat: ergo à fortiori remigans ex metu gravi contra Christianos.

1369 Neque obstat, quòd remigans prævideat pravam intentionem Turcarum dirigentium remigationem in damnum Christianorum; nam etiam is, qui gravissimâ necessitate coactus petit mutuum ab usurario, quando ab alio non potest licitè petit, quamvis prævideat usurarium non daturum sine usuris; quia, scilicet intentio petentis solum attendit ad vitandam suam necessitatem per medium ex se indifferens, & non malum, qualis est petitio mutui; quod verò hoc medium vitietur ab usurario, hoc usurarii malitiæ, & non petentis tribuendum est; hic enim attendit tantum ad remedium suæ necessitatis, ad quod applicandum habet jus, quo privari non potest malitia usurarii, cujus actionem permittere potest ad evadendum damnum grave sibi imminens: ergo similiter dicendum de remigante, & Consulente.

1370 Per hoc videtur satisfactum fundamento oppositæ sententiæ; remigatio enim non est per se formalis cooperatio ad malum, sed ad plurimum materialis, & remota; nam remigatio, & idem de consilio, per se est indifferens, & solum ex accidente, & iniqua intentione Turcarum fit mala. Neque bonum commune regulariter urget in qualibet navis

navis deprædatione; sed opus est, ut in particulari hîc, & nunc subire periculum sit necessarium; quia aliter bonum commune grave patietur damnum; si enim deprædatio navis, aut portûs tanti esset momenti, ut ex eâ periclitaretur bonum commune, & hoc sciret remigans, vel Consulens, tunc nullus negare potest, quod remigans peccet. Immò dicit P. Less. cum aliis, quod si aliquis ex his remigantibus crederet exemplo, & exhortatione suâ aliquos etiam cessaturos à remigando, & sic vitaturos grave damnum Christianæ classis, teneri hunc ex charitate cum certo mortis periculo cessare.

1371 Instat nihilominus P. Suar. ex Navarra. Doctrina illa de indifferentia remigantis viam aperit ad quamcumque cooperationem ad actum pravum excusandam, eò quod talis actio, ut ab homine fit, est indifferens, & facta sine intentione: & ita liceret ædificare templum idolo, vel idolum ipsum colere. Nego antecedens. Probat; quia tales actiones morales non sunt considerandæ abstractè, & in universali, sed ut hîc, & nunc cum talibus circumstantiis; ut sic autem remigatio illa est cooperatio ad malum, est enim auxilium utile præstitum malefactoribus ad injustitias; ergo excusari non potest à peccato. Hæc doctrina P. Suar. reddit valde probabilem primam sententiam. Sed non ideo omninò improbanda secunda favorabilis, ac tot gravissimorum AA. suffragio fulta.

1372 Neque oppositum concludere videtur adducta ratio, quæ si vera universaliter esset, nulla actio abstractè indifferens posset in individuo considerari indifferens naturâ suâ propter circumstantias accidentales, quibus vestiri potest. Quare. Verum quidem est, quod multæ actiones morales sunt, quæ licet abstractè consideratæ, sint indifferentes, à parte rei, & in praxi poni non possunt sine culpa propter circumstantias, quibus à parte rei semper conjunguntur, idque, quando tales circumstantiæ sunt volitæ positivè, & operans nullum habet jus, vel titulum adponendam in praxi talem actionem; ut in casu famuli, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam Virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, & aperiendo janua ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur, de quo in prop. 51. ex proscriptis ab Innoc. XI. At quando actio est de se indif-

ferens, & à parte rei afficitur circumstantiâ accidentali ex malitia alterius, & ego habeo jus, & titulum ad illam ponendam actionem, qualis est coactio mortis, vel gravis damni, nec volo positivè talem circumstantiam, sed solum ex necessitate cogor permittere, ut patet in exemplo usurarii, non est, cur illicita sit positio talis actionis. Neque obstant exempla; nam ædificare templum idolo, illudque adorare sunt intrinsecè mala, & nullo titulo excusantur: aliud enim, esset metu gravi portare ad aliquem locum materialia, quibus tale templum construendum est ob rationes suprâ.

1373 Quidquid tamen sit de probabilitate utriusque sententiæ circa remigantes, quoad Consulentes mihi videtur non æquè procedere. Ratio est; quia licet periculum imminens remiganti ex metu incusso aliter vitari non possit, nisi remigando ad placitum Turcarum in ordine ad finem ab eis intentum contra Christianos, idest, ponendo majorem, aut vehementiorem remigationem, prout ipsi regulant, non ita tamen est in consilio; cum enim cognoscere non possint, quid Consulens interiùs judicet magis utile ad consequendum finem ab ipsis intentum, potest Consulens evadere illud periculum, inculcando consilium minùs utile ad talem finem, vel dicere sibi nihil consilii occurrere, intelligendo, quod nihil sibi occurrat licitè consulendum illis; & sic evadet periculum sine damno Christianorum.

1374 Quare quoad Consulentes videtur in hac quæstione respondendum cum distinctione; si enim Consiliarius potest evadere periculum imminens, dando consilium minùs utile, & magis contingens ad assequendum finem intentum à Turcis in damnum Christianorum, tunc si præstet magis utile, & certum, incurreret excommunicationem. Ratio est; quia cum per illud consilium cesset periculum, quod excusabat à censura, quodcumque aliud consilium præstet, non jam præstat ex metu periculi, sed ex libera sua voluntate juvandi infideles contra Christianos, proindeque incurreret censuram. Favet huic doctrinæ P. Fragos. tom. 2. de Reg. lib. 1. cap. 3. num. 173. fine. Si verò non possit per illud consilium vitare periculum, sed per magis utile, & verum, eò quod Turcæ non acquiescant, tunc excusabitur à censura propter rationes suprâ num. 1368.

1375 Inquires; Utrùm possit præstari consilium Turcis, & hæreticis, non solum minùs

minùs utile, sed etiam inutile, & noxium, ex quo possint vinci, & capi à Christianis? Respondeo, secluso dolo malo, & mendacio, aut fide datà non nocendi (quæ nullo titulo honestari possunt) licitè posse præstari tale consilium. Prima ratio est; quia Consiliarius potest hoc modo juvare licitè Christianos, gerentes bellum justum contra Turcas, sicut Christiani belligerantes possunt licitè uti simulatione, stratagemate, & insidiis, quibus hostes decipiantur, ut ex D. August. in cap. Dominus 23. quæst. 2. docet P. Mol. de Just. tom. 1. tract. 2. disp. 171. in principio, Dian. punct. 6. tract. 4. Resol. 10. cum P. Coninch. disp. 31. de Bello dub. 7. numer. 109. Laym. lib. 2. tract. 3. cap. 12. num. 10. ergo.

1376 Secundò; quia Christianus, captivus injustè apud Turcas, in recompensationem injuriæ sibi illatæ per captivitatem, & damni, quod accepit, potest licitè non solum fugere, sed etiam inferre vim palam, vel occultè, ad redimendam injustam vexationem; ergo etiam illudere Turcas consilio suo, ut in simul capiantur à Christianis, & sic liberentur à captivitate, quamvis illi captiventur; nam captivitas illorum per Christianos non est injusta.

Quid dicendum de Consiliario in contraria sententia?

1377 Quamvis suprà num. 1355. dictum sit Consiliarium probabiliter non incurrere censuram Bullæ, si consilium dedit Christiano, ut juvaret, vel defenderet infideles, & hæreticos: cum nihilominus opposita sententia sit satis probabilis, in praxi securior, & fini condentis Bullam magis innixa, ingratum non erit aliquibus nonnulla dubia ad illam concernentia circa Consiliarium proponere, ac resolvere. Primum igitur dubium est circa materiam talis consilii dati Christiano ad favendum infidelibus.

1378 Utrùm si Consiliarius præstet consilium Christiano, ut illud communicet hæretico, vel infideli ad hoc, ut possit inferre damnum Christianis, incurrat censuram? Respondeo affirmativè. Ratio est; quia habetur expressè in Bulla, ibi: *Nec non illos, qui per se, vel alios de rebus Statum Christianæ Reipublicæ concernentibus in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium,*

vel favorem quomodolibet præstant. Utrùm verò incurrat accessorie, vel principaliter? Respondeo incurrere principaliter, etiam non secuto effectu, sicut qui certiores fecerit per alios.

1379 Secundum dubium est; Utrùm qui consuleret Christiano esistenti inter Turcas, ut vendat arma, & alia prohibita Turcis, incurrat hanc censuram? Bonac. suprà quæst. 8. punct. 2. cum Navarr. Tolet. Duard. Sayr. Reginald. docent Christianum viventem inter Turcas, si vendat illis arma, incurrere hanc censuram, proindeque idem docent de illius Consiliario juxta suam sententiam.

1380 Alii tamen probabiliter negant, & excusant Christianum vendentem à censura; quia verisimile est Papam non extendere ad illum censuram; quia non vendit malo fine. Deinde possunt Christiani viventes inter Turcas fabricare arma, ut docet Hurtad. de Mend. tom. 1. de Fide disp. 76. sect. 3. subsec. 5. §. 3. Alterius lib. 5. disp. 8. cap. 1. quos sequitur Leand. à Sacram. tom. 4. tractat. 3. disp. 7. quæst. 2. ergo etiam vendere; hoc enim non est deferre, nec transmittere arma ad infideles, ut prohibetur in Bulla. Quare juxta hanc sententiam meo videri probabiliorē etiam Consiliarius talis Christiani non incurreret censuram. Quod intellige, nisi ex tali consilio ad vendenda arma prævideatur futurum grave damnum Reipublicæ Christianæ.

1381 Sed quid de consilio ad vendenda prohibita, præsertim arma, infidelibus, qui inter Christianos vivunt? Incurrere censuram Bullæ docent Hugol. Duard. Bonac. sup. disp. 1. quæst. 8. punct. 2. num. 31. citans Sylvest. Alter. lib. 5. disp. 8. cap. 2. quæst. 3. quos sequitur Palaus de Cens. disp. 3. pu. 8. nu. 12. Ratio est; quia Bulla non prohibet translationem armorum ad terras infidelium, sed simpliciter ad infideles; atqui transferuntur ad infideles per venditionem, quamvis vivant inter Christianos. Deinde possunt ea arma transferre in terras infidelium, quamvis ipsi ementes per accidens eis uti non possint contra Christianos; ergo. Igitur juxta hanc sententiam etiam Consiliarius vendentis incurreret hanc censuram.

1382 E contra tamen est sententia Navar. in cap. *Ita quorundam* de Judæis notab. 10. num. 41. Tolet. lib. 1. cap. 23. num. 3. Cajetan. verbo *Excommunicatio*, P. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 23. quæst. 7. Sayr. Gambarupta, & Luisius apud Leand. de Sacram. tom. 4. tract. 3. disp. 7.

disp. 7. quæst. 4. ubi illam dicit probabiliorem. Fundantur; quia Bulla prohibet deferre, & transmittere; qui autem vendunt arma infidelibus degentibus inter Christianos, non illa deferunt, aut transmittunt; ergo non incurrunt censuram; proindeque neque illorum Consilarii. Ipse Leander distinguit, asseritque hujusmodi vendentes regulariter non incurrere censuram. Ratio est; quia Saraceni inter Christianos viventes neque actu, neque habitu impugnant, & damnificant Christianos illis armis, & cæteris, quæ emunt, quod erat finis legis, & Bullæ; cessante autem fine legis, cessat lex, & non incurritur censura, inquit Layman lib. 1. tract. 4. cap. 21. num. 4. fine. Incurrere verò posse censuram, si probabiliter præsumatur, quòd arma emant ad remittenda illa suis, ut contra Christianos pugnent; quod per accidens erit. Quare eodem modo distingues in Consiliario talium venditionum.

1383 Sed quid dicendum de Consiliario, qui Christiano viventi inter infideles, vel hæreticos consuluit, ut deferret arma, & alia prohibita ab uno loco infidelium ad alium eorundem infidelium, vel hæreticorum? Graves AA. ut Bonac. de Censur. disput. 1. quæst. 8. punct. 2. num. 17. cum Navar. supr. Notab. 6. num. 27. Tolet. suprà lib. 1. cap. 23. num. 6. Sayr. lib. 3. cap. 13. num. 31. Lessius de Cens. lib. 3. disp. 28. num. 63. Duard. lib. 2. can. 7. quæst. 8. Reginal. lib. 9. cap. 18. n. 200. P. Palaus sup. disp. 3. punct. 8. num. 9. dicunt, deferentes talia incurrere censuram, si ex delatione sequatur gravius damnum Christianorum, quàm sequeretur ex non delatione; tunc enim est delatio armorum prohibita in Bulla, & est in auxilium infidelium, & hæreticorum contra Christianos; ergo incurrunt censuram tam deferentes, quàm Consulentes.

1384 Opposita sententia probabilis est; & eam tenent Sylv. Tabien. Filliuc. tract. 16. cap. 6. quæst. 3. num. 132. Angel. verb. *Excommunicatio*, Alterius, quos citat, & sequitur Leand. sup. quæst. 3. Ratio est; quia Bulla prohibet delationem armorum &c. ad infideles, quæ hîc non datur; nam arma illa non deferuntur, neque transmittuntur, cum sint in eodem Regno, & provincia, & non deferantur ab extraneis, seu Christianis, quod prohibetur in Bulla; ergo neque transferentes, neque illorum Consultores incurrunt censuram. Hanc partem plurimum firmat declaratio Gregorii IX. apud Tabienam.

1385 De eo, qui ad defensionem suam arma deportaverat ad infideles, sed postea inter illos dicta arma infidelibus vendidit, dicit Sylvest. verb. *Excomm.* 7. numer. 64. non incurrere excommunicationem; quia delatio prohibita est solum, quando est ordinata ad venditionem, qualis non est hæc ad defensionem propriam. Sed Sayr. Alterius tom. 1. lib. 8. cap. 23. quæst. 13. Leand. suprà q. 6. qui immeritò citat Fill. Hurt. tom. 1. de Fide disp. 76. sect. 3. §. 98. probabilius asserunt illam incurrere; quia licet propriè non sit delatio armorum &c. de loco ad locum, est ab uno ad alium, nimirum, à Christianis ad infidelem in subsidium illorum, & damnum Christianorum, quod principaliter prohibere intendit Pontifex; ergo & vendens, & ejus Consiliarius incurrunt censuram, quam non incurrunt ob solam delationem armorum ob præcisam defensionem, ut benè Fill. sup. n. 147.

1386 Magis dubium est in eo, qui permutaret arma &c. cum Turcis, vel deferret ad permutandum. Negat Rosella apud Leand. quatenus judicat permutantem non illam incurrere: v. g. si permutentur bona pro melioribus; quia hoc potius est auferre arma ab infidelibus in bonum Christianorum, quàm deferre ad illos in damnum Christianitatis. Ita Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 8. punct. 4. num. 14. ubi citat Navar. Sayr. Reginal. Gambarup. Filliuc. & Palaum, qui addit Duard. Fragos. tom. 2. lib. 1. disp. 3. n. 182. ubi citat Souzam, & Comitol. Ferè idem sequitur P. Azor. Leand. verò cum Sylvest. Navar. Alter. & Vivald. judicat absolutè probabilius incurrere. Unde juxta varias sententias similiter dicendum de Consiliario.

1387 De consilio dato illi, qui arma &c. empta, vel sibi donata ab uno infideli, venderet alii, Hurt. de Mend. sup. §. 101. dicit Greg. IX. declarasse hujusmodi vendentem non incurrere, & tenet hanc partem Sylvest. suprà num. 64. Oppositum docet Navar. & Alterius, quos asserit, & sequitur Leand. sup. quæst. 8. eò quòd prædicta arma jam per emptionem, vel donationem transierant in dominium Christiani; quare per venditionem factam infideli deferuntur ad illum, ac proinde incurritur censura à vendente, & illius Consiliario. P. Azor. sup. quæst. 9. ita distinguit, ut incurrat censuram, si talia arma apud Christianum fiant meliora, aut utiliora; nam si sint eadem quoad substantiam, & utilitatem, hostes Christianorum æquè, ac antea manent armati, & insuper fraudati majori pretio,

pretio, quo postea illa reemerunt. Hæc sententia est benignior, sed præcedens securior.

1388 Consilium datum ad vendenda arma, & cætera prohibita infidelibus, qui illis non indigent, vel tempore pacis, probabilius est incurrere censuram. Ratio est; quia Bulla simpliciter, & absolute prohibet delationem armorum, & cæterorum sine respectu ad necessitatem, vel ad tempus belli, quia reipsâ arma illa possunt asferre damnum Christianis, si non in tempore pacis, saltem insurgente bello. Ita Navar. sup. Notab. 10. num. 4. Vivald. Alterius, P. Suar. de Censur. disp. 21. sect. 2. num. 36. cum Rebuff. Azor suprà quæst. 14. Bonac. suprà num. 4. Abbas, Sylvest. Filliuc. tract. 16. cap. 6. num. 148.

1389 Secus dicendum de consilio dato ad deferenda arma &c. infidelibus ad impugnandos alios infideles, quamvis Cardinalis Tolet. & Aloysius oppositum absolute doceant, & in aliquo sensu verum doceant. Ratio est; quia vel infideles impugnant alios v. g. Serracenos belligerantes contra Christianos, vel impugnant alios, qui non belligerant contra Christianos: si primum, arma illa non deferuntur ad hostes, sed potius ad amicos, & auxiliares Christianorum, quorum inimicos impugnant, proindeque non est locus censuræ. Erit tamen, si ponamus secundum; quia licet actu non belligerent contra Christianos, ministrantur tamen ea, quibus aliquando possint belligerare cum damno gravi; & in hoc sensu vera est sententia Toleti lib. 1. cap. 23. num. 11. quem sequitur Alterius, & Leander suprà quæst. 11. in qua citat Navar. & P. Azor.

1390 An verò consilium datum militibus propugnantibus urbem, & jam non volentibus sine vitæ gravi periculo resistere, ut se, & arma omnia dedant, incurrat hanc censuram? Respondeo negativè; quia lex humana non obligat cum tanto periculo. Nisi ex deditioe Urbis sequeretur gravissimum damnum Reipublicæ Christianæ, in quo casu præponendum est bonum commune particulari. Ita Azor suprà lib. 8. cap. 23. quæst. 3. Bonac. suprà quæst. 8. punct. 4. numer. 7. cum Navarro, Sayr. Duard. quos sequitur Hurt. de Mendoc. citatus sect. 3. §. 94.

1391 Quæres; Utrum detur aliquis titulus justus ad deferendas res prohibitas, qui excuset ab incurfu censuræ? De metu gravi cadente in virum constantem diximus suprà. Quare de aliis titulis est quæstio. Et primus

fit Urbanitas civilis; Utrum v. g. Christianus rogatus à Principe Saraceno, apud quem moratur, ut det sibi arma, quibus ornatur, poterit dare, aut etiam in signum gratitudinis accepti muneris, & beneficii? Men. sup. §. 93. affirmat, quem sequitur Leand. quæst. 7. quia censura non adstringit cum tanto enormi dispendio civilitatis urbanæ.

1392 Verum hic titulus videtur mihi aperire aditus ad evertendas plures leges. Quare quidquid sit de parvitate materiæ, quæ in in al quibus intervenire potest, v. g. si Princeps infidelis significaret Christiano sibi placere gladium, quo precingitur, aut etiam equum, quo utitur, absolute judico illum titulum non excusare Christianum, neque Consiliarium, qui eum induceret ad hujusmodi morigerationem. Ita Azor. sup. disp. 8. lib. 8. cap. 23. quæst. 7. quia Bulla etiam hunc casum comprehendit, nec præsumitur permittere tam noxiam civilitatem.

1393 Secundus titulus potest esse, ut pro armis, & reliquis prohibitis redimantur Christiani captivi, idque vel tempore belli, vel pacis; utroque tamen tempore non excusat hic titulus, si redemptio possit fieri aliis mercibus. Quando verò aliter fieri non potest, nisi permutando prohibita, tunc non posse fieri docet Abbas in capite *Significavit* de Judæis, & non repugnat Vivald. cas. 7. num. 63. argumento Gloss. in suprà dicto cap. verbo *Aliquod commodum*, ibi: *Numquid hæc facere possunt sine pœna excommunicationis? Sed non credo, nisi primò requiratur auctoritas Pape, ne aliquid fraudis fiat.*

1394 Nihilominus Navarr. sup. Notab. 1. lib. 8. num. 26. P. Filliuc. tract. 17. cap. 6. numer. 145. Reginal. lib. 9. cap. 18. num. 299. Alterius disp. 8. cap. 5. colun. 4. Duard. suprà quæst. 11. à num. 4. Sayr. Ugolin. quos citat, & sequitur Bonac. de Censur. disp. 1. quæst. 8. punct. 4. num. 12. Leand. tractat. 3. disput. 7. quæst. 18. docent non incurrere, si redemptio fiat tempore pacis; tum quia hic casus per epicheiam censetur exceptus propter majus commodum ex redemptione captivorum Christianorum; quia usu jam receptum est, ut captivi redimantur pecuniis, quæ sunt ex prohibitis; & certè videtur expressum in citato capite *Significavit* de Judæis.

1395 De redemptione facta tempore belli est majus dubium. Aliqui ex citatis Alterius, Vivald. quibus accrescunt Sylvest. Excommunicatio 7. §. 61. Joan. Andreas, Card. Joann. de Ana, P. Azor citatus lib. 8. cap. 23. quæst. 13.

quæst. 13. docent incurrere censuram. Ratio illorum est; quia qui tempore belli deferunt arma, re ipsâ adjuvant contra Christianos. Oppositum tenent apud Angel. Innocent. & Hostiens. in cap. *Significavit* de Judæis, immò & ipse Angelus post factum tenet esse actionem licitam; quam sententiam tenet Filliuc. tract. 16. cap. 6. num. 145. Palaus. Leander quæst. 19. respondet regulariter non incurrere hanc censuram hujusmodi redimenter tempore belli. Fundatur; quia fit in majus bonum Christianorum, quorum multi, ut fœminæ, sunt in periculo abjurandi fidem, vel moriendi, propter quam rationem communiter redimuntur pecuniâ, quæ etiam est inter prohibita, & hanc sententiam tenet etiam P. Hurt. de Mend. sup. disp. 76. sect. 3. §. 92. Unde non acquiesco in totum doctrinæ Bonac. sup. punct. 4. num. 12. qui ex Ugolino, & Reginaldo admittit excusari à censura, si redimantur viri fortes, & insignes milites, eò quòd eorum redemptio est ad majus bonum, non ita verò imbellium, quibus præferendum est bonum commune.

1396 Non, inquam, acquiesco; quia imbelles eo ipso deficient facilius à fide, quàm fortes; quare, etsi non negem primum, secundum non admitto cum Filliuc. suprà numer. 145. Dicta tamen intellige cum Leandro, de redemptione, quæ regulariter fieri solet, non ingenti, sed parvo numero armorum, & qui non crearet grave periculum Christianitatis; nam si tanta copia armorum tradatur, quæ postea periculum afferret, tunc & redimens, & ejus Consiliarius subjacerent excommunicationi Bullæ Cœnæ.

1397 Quæres denique; Utrùm in hac materia detur parvitas, quæ excuset Consiliarium à censura? Affirmat communis sententia apud Leandrum quæst. 13. qui judicat Filliuc. insinuare contrarium, ut probabile. Verùm Filliuc. potius explicat parvitatem materiæ in hac re, quàm illam neget, ut videre est in num. 145. Idem tenet Navarr. in cap. *Ita quorundam de Judæis* Notab. 8. num. 31. Card. Tolet. lib. 1. cap. 28. num. 7. Felin. Sylvest. Rebuff. Alterius apud Leand. Sayr. lib. 3. cap. 11. num. 22. Duard. quem sequitur Bonac. sup. punct. 4. num. 1. Hurt. sup. §. 100. Castropalaus disp. 3. punct. 8. num. 12. Ratio est; quia admittitur in omnibus legibus, præfertim humanis; ergo etiam in hac, quamvis sit generalis; nam cum finis legis sit vitare damnum Christianæ Reipublicæ, certè timeri non potest, quando res delata, & transf-

missa est levis, & ex se parum sufficiens ad inferendum illud damnum.

1398 Quænam verò censeatur materia levis? Palaus committit judicium levitatis materiæ regulariter arbitrio prudentis viri, in quo, ut docet Filliuc. non tantum numerus rerum, quæ traduntur, verum etiam quantitas attendatur, & ego adderem qualitatem, seu utilitatem; unde donatio unius pugionis, ensis, clypei, sclopeti, arcus, galeæ, regulariter veniunt nomine materiæ levis; non ita verò traditio unius navis, triremis, integræ armaturæ, bombardæ, & etiam, juxta Filliuc. unius equi, quamvis in equo uno non tantam videam utilitatem contra finem intentum à Bulla. Hæc igitur excusabunt, vel ligabunt censurâ deferentes, & ejus Consiliarios.

1399 Leander judicat in quantitate, numero, & qualitate rei parvæ traditæ infideli, etiam attendendum esse ad circumstantias qualitatis, & gravitatis personæ, tam donantis, quàm donatarii; nam hæc quantitas donata à Principe, vel Principi, potest esse parva respectu illorum, non ita verò respectu vulgaris hominis ad vulgarem. Verùm hæc doctrina, quamvis in aliis verum habeat, in præsentī materia illam judico non esse omnino tutam; nam sive illa quantitas, & numerus rerum prohibitarum detur à Principe, aut Principi, sive non, semper attendendum est ad utilitatem majorem, vel minorem per ordinem ad nocendum graviter Christianis, quæ utilitas non provenit, neque desumitur à Principe, aut à privato donante, vel accipiente: quare, si sit magna, non excusat Principem, si verò levis, neque privatum feriet censurâ.

Specialis difficultas circa Bellum.

1400 Specialis hîc difficultas est de Consiliario Principis Christiani, qui in eo consilio est, ut Princeps infideles milites convocet, illisque arma distribuat ad gerendum bellum alteri Principi Christiano. Dupliciter potest procedere difficultas: primò, quando aliter se defendere non potest Princeps ab alio Principe, sive quando bellum defensivum parat: secundò, quando bellum offensivum aggreditur, & potest se satis defendere; utrumque tamen suppono esse bellum justum; nam de bello injusto, nulla potest esse quæstio, quòd tam Princeps; quàm Consiliarius incurrat censuram secundum sententiam,

tiam, in qua procedimus. Multa de hoc puncto invenies apud Dian. in speciali, & erudito Tractatu, quem suæ decimæ parti in fine seorsim adnexuit; ibi enim agit de fœderibus Principum Christianorum cum Turcis, vel Hæreticis, & Resol. 6. agit specialiter, An incurrant censuram Bullæ Cœnæ?

1401 In hac quæstione divisi sunt Jurisperiti in oppositas sententias. Negant multi absolutè cum Cacherano in Speciali disput. num. 11. Theod. Reinkingk. de Regimin. Sæculari, & Ecclesiastico lib. 2. class. 3. cap. 3. à num. 63. Alberic. de Jure belli lib. 3. cap. 19. Armus in Auream Bullam dist. 6. Thes. 7. Ramir. de Leg. Reg. §. 26. num. 65. Joannes Aloysius in Pol. cap. 34. num. 51. Nicolaus Milerius ad Auream Bullam par. 2. disert. 4. Thes. 35. negant, inquam, esse licitum.

1402 Probant ex scriptura, in qua Deus pluribus in locis hujusmodi auxilium petendi ab infidelibus, hæreticis, & inimicis fœdus, & amicitiam prohibet, & execratur; nam Exod. 34. 12. *Cave, ait, ne unquam cum habitatoribus terræ ipsius jungas amicitiam, ne feceris cum eis pactum.* Paulus ad Cor. 6. à num. 14. *Nolite jugum ducere cum infidelibus, quæ pars fidei cum infidei* &c. Ratio verò tam strictæ abominationis exposuit ipse Deus in Exod. loco citato, ibi: *Ne sit offendiculum in medio tui*; in ipso enim fœdere cum inimicis Dei præcisè sunt offendicula ex conjunctione, quæ infectiva cum sit, pervertit, & corrumpit puritatem veræ Religionis; atque ideo S. Cyprianus ad Cornelium hortatur: *Nulla cum talibus commercia, nulla convivia, nulla colloquia misceamus, simulque ab illis tam separati, quàm sunt illi ab Ecclesia.* Ergo à fortiori erit abominabile infideles, & hæreticos confederatos trahere in auxilium contra alium Principem Christianum, vel hoc consulere.

1403 Plures alii Juristæ affirmant licitum esse absolutè Principi Christiano inire prædictum fœdus cum infidelibus, & hæreticis, illosque vocare in auxilium contra alium Principem Christianum; quam doctrinam consequenter extendunt ad Consiliarium Principis. In probationem adducunt etiam plura ex scriptura; nam Genes. 14. 13. Abraham iniit fœdus cum Aner, Eschol, & Mambræ infidelibus, eosque ad bellum contra Chodorlahomor, & alios Reges convocavit 1. Reg. 51. David amicitiam fecit cum Hiram gentili, & cum eodem amicitiam conservavit Salomon. 1. Machabæor. 14. 18. Si-

mon Machabæus amicitiam Romanorum sollicitavit, & assecutus est; hæc autem omnia erant ad habendum à gentilibus auxilium contra hostes suos; ergo licet hoc petere ab infidelibus, & consulere, ut petatur.

1404 Deinde probant ratione; quia unicuique licet uti medio convenienti ad propriam defensionem, leg. *Ut vim* 3. ff. de Just. & jure, & ideo potest virtute, dolo, insidiis hostem repellere, & profligare cap. *Utilem* 22. quæst. 2. & cap. *Dominus* 23. quæst. 2. ergo etiam auxilio infidelium, & hereticorum. Confirmant ex cap. *Dimittuntur* §. *Hinc notandum est* 23. quæst. 5. quia Deus ipse ad punienda delicta Judæorum usus est gentilium flagello; & D. Paulus, ut servaretur ab odio Judæorum, à Tribuno auxilium militum gentilium flagitavit; ergo etiam Principes Christiani. Denique si possunt in bello justo militare pro infidelibus cap. *Julianus* quæst. 4. cur non poterunt etiam in bello justo militare pro Christianis. Auctores hujus sententiæ sunt apud à Ponte tom. 2. Conf. 131. num. 79. Oldradin. Conf. 71. Panormit. in cap. *Quod semper* de voto, Decian. tom. 3. Conf. 20. Vahazaola tom. 1. Conf. 99. nu. 10. Fabius de Anna Conf. 17. num. 17. Matthæus de Afflictis de Fæudis tit. de pace, verbo *Conventicula* nu. 32. Farinac. in Praxi qu. 125. num. 90. Emanuel Themudo tom. 1. Dec. 89. à num. 20. Salzed. de leg. Politica lib. 3. cap. 3. n. 23. Hiebenthal in Colleg. politic. exerc. 14. quæst. 6. & alii RR.

1405 Est præterea tertia sententia Juristarum, quæ superiores, limitando, conciliat, admittitque posse à Principe Christiano iniri fœdus cum infidelibus, illorumque auxilio uti contra alium Principem Christianum, quando summa necessitas, & hostium crudelitas urget, nec aliter vitari potest, idque si ex eo auxilio Religio detrimentum alicubi non patiatur. Ratio est; quia necessitas nec Divinæ, nec humanæ subjacet legi; & ideo quamvis juxta legem Divinam nefas sit occidere hominem, urgente tamen necessitate conservandæ propriæ vitæ, peccatum non est injustum aggressorem occidere cum moderamine inculpatae tutelæ. Item quamvis Samuel. 2. vers. 6. prohibitum fuerit laicis comedere panes propositionis, urgente extremâ famis necessitate, illos comedit David. Denique in eadem proposita materia 1. Machab. cap. 2. num. 41. Judæi prohibiti belligerare die Sabbati, eâdem die, urgentibus inimicis, aggressi sunt bellum.

1406 Horum ultima ratio est ex D.Thom. apud Hieronymum de Cæval. in specul. commun. opinion. quæst. 906. num. 53. quia lex debet esse de possibili, cap. *Erit autem* dist. 4. at necessitas supponit impossibile, & ideo annexam habet tacitam dispensationem, quâ eximitur à lege, idque præsertim in periculo vitæ, & patriæ; quando ergo impossibile est patriam, & vitam propriam, suorumque defendere ab hostium immanitate, & desolatione, poterit Princeps inire fœdus cum infidelibus, & eorum uti auxilio contra alium Principem Christianum. Ita Gonzal. de Salzedo tract. de Leg. Politic. lib. 3. cap. 3. nu. 23. Melchior Junius quæst. Polit. 24. Henricus Hannonius disp. Politic. 13. num. 5. Christophorus Besoldus in Dissert. de jure fœder. cap. 4. num. 3. Felinus, Joannes Andreas apud Mancinum de jure Principat. lib. 6. capit. 17. Hęc succinctè transtuli ex Diana suprâ laudato. Modò, quòd ipse cum Theologis sentiat, attentius discurrendum, utpotè ad institutum magis concernens.

1407 Sentit igitur primò hic Auctor per se, & ex natura rei licitum esse implorare auxilium ab infidelibus, & hæreticis ad gerendum bellum justum contra fideles, & consequenter licitum judicabit in hoc casu consulere, ut imploretur. Probat; quia infideles possunt movere justum bellum contra quoscumque hostes; ergo etiam juvare quoscumque alios in justo bello contra suos hostes; sed nos possumus petere ab illis id, quod licet facere possunt; ergo possumus petere, ut nos adjuvent in justo bello; actus enim justitiæ, qualis est juvare in bello justo, naturâ suâ, & secundùm se potest exerceri tam à fidei, quàm ab infidei.

1408 Confirmat; quia ad bellum justum licitum est uti auxilio brutorum, equorum, elephantorum &c. ergo etiam infidelium. Denique roborat; quia licitum est præbere auxilium infidelibus ad bellum justum, etiam contra fideles, ut David præbuit Achis Regi Philistinorum contra populum Israel 1. Regum 28. & 29. ergo etiam licitum erit ab eis petere auxilium contra fideles, & proinde consulere, ut petatur. Hanc doctrinam, ut jacet, tenet P. Sanchez tom. 1. Summ. lib. 2. cap. 31. num. 24. in quo pro illa refert P. Molin. tom. 1. de Just. disp. 112. fine, Valent. ad 2.2. disp. 3. quæst. 16. punct. 2. colum. 4. vers. *Atque eadem ratio*, Banh. 2.2. quæst. 40. art. 1. dub. 3. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 25. quæst. 13.

1409 Sentit secundò licere Principi Ca-

tholico implorare, & uti operâ infidelium, & hæreticorum adversus inimicos, quibus bellum justum infert. Probat; quia bellum, ut supponimus, est justum; ergo poterit Princeps licetè vocare alios, sive fideles, sive infideles, vel hæreticos ad cooperandum in actione, sive bello justo: infidelitas enim, & hæresis militantium non vitiant justitiam actionis, & belli justî.

1410 Neque obstat, quòd hæretici sint excommunicati, cum quibus communicare non licet; nam hæretici, uno, vel altero excepto, non sunt nominatim, sed generaliter excommunicati atque ideo non vitandi ex Concilio Constantiensi. Adde, quòd licet essent vitandi, necessitas tamen, & utilitas, quam supponimus, ut diximus suprâ, excusat à censura communicantes. Pro hac doctrina citat Becan. in Apolog. veteris testam. cap. 17. quæst. 6. Valent. tom. 3. disp. 3. quæst. 16. punct. 2. Bimfeldius de Injuriis, & damno dato cap. 8. concl. 17. Molanus de Fide Hæret. servan. lib. 1. cap. 20. Zepeus de Judice lib. 4. cap. 11. num. 2. Layman lib. 2. tract. 3. cap. 12. num. 6. Banh. 2.2. quæst. 40. art. 1. dub. 3. P. Suar. de Bello disp. 3. sect. 7. num. 25. Turrian. 2. 2. tom. 1. disp. 9. num. 2. Coninch. de Bello disp. 31. dub. 7. num. 102. Carpenis in Curs. Theolog. tom. 2. tract. 17. disp. 7. sect. 1. numer. 19. Sylvius in 2.2. q. 40. art. 1. quibus addi potest Bonac. de Censur. disp. 1. quæst. 8. punct. 4. nu. 10. fine, & apud ipsum Reginald. Rodriguez, Alterius tom. 1. lib. 5. disput. 8. cap. 5. colum. 8. tenet etiam Leand. tom. 4. tract. 3. disp. 7. qu. 52. Duard. can. 7. qu. 36. num. 18. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 8. num. 13.

1411 Post jactas duas proximè conclusiones, tertiam, quæ apud ipsum Dian. est secunda, ponit resolutionem, in qua, si non destruit præcedentes, eas omnino impracticabiles facit, & ad plurimum solum speculativè probabiles relinquit. Dicit itaque, quòd licet licitum sit absolutè advocare in auxilium belli justî milites infideles, & hæreticos, tamen peraccidens, & ratione circumstantiarum ordinariè, & generaliter hoc est illicitum, & gravissimum peccatum; nam suboriri solet maximum scandalum in Republica Christiana ex advocacy infidelium, & hæreticorum ad castra Christianorum. Et tandem concludit; Unde, inquit, ego constanter assero, quod si bellum sit inter Principes Christianos, vix unquam contingere poterit, ut justè infideles in eorum auxilium ad-

admittant, præsertim eos, qui sunt manifesti Catholici nominis hostes, quales sunt Turcæ, & hæretici. Hæc ille, & per hæc ostendit in conclusione suprâ jacta non loqui de bello contra Principem Christianum, & ideo fortasse posuit contra hostes indeterminatè.

1412 Ad probandam hanc sententiam infauſta quædam exempla adducit, quæ quia incertæ sunt fidei, & vix absque aliquo offensionis periculo hisce præsertim temporibus adduci posse existimo, satius judico hîc illa omittere, quæ omnia, si vera sunt, horroris satis incutere debent Christianis Principibus. Sed quidquid sit de fide historiarum.

1413 Rationes, quas adducit, solum ostendunt gravissima pericula, quæ in praxi certò sequuntur ex conjunctione infidelium militum, & hæreticorum cum Catholicis in bello contra Principem Christianum: inde enim sequitur coarctari exercitium Religionis Catholicæ, primò in ipsis legionibus, inter quas liberè à sacerdotibus exerceri non potest, vel quia hæretici prohibent, vel quia periculum est irreverentiæ publicæ: secundò in urbibus capiendis, in quibus vastantur templa, profanantur Conventus, personæ sacræ dehonestantur: tertio commercium, & consuetudo familiaris cum infidelibus, ex quo quasi contagio cum perversis pervertentur multi, vel saltem frigent in fide, & cultura Christianæ Religionis; & sic de aliis.

1414 Hæc doctrina Dianæ, quam ipse laudat in Marchant. in Tribun. Sacrament. to. 2. tit. 2. sect. 46. dub. 1. q. 3. fol. 105. & iterum tract. 6. tit. 3. quæst. 1. dub. 4. fol. 343. quamvis secuta, & proficua sit ad cohibendum aliquorum Principum inordinatum ardorem, & insatiabilem spiritum per fas, nefasque dominandi, ac cæteris unice præcellendi, nihilominus dura nimis est, & quæ nostris temporibus omnes ferè Principes, & eorum Consiliarios, ac Theologos, nec non integras, & celebres Academias, quas multi, & multoties consulunt, tumultuatim damnat. Quare temperamento opus est, ad quod constituendum sit

Judicium Authoris circa præcedentia.

1415 Advertendum est primò auxilium infidelium, & hæreticorum in præſenti controversia vel posse esse ex infidelibus, & hæreticis subditis, vel non subditis: secundò, vel peti posse à Principe Catholico, vel ab ipso dari infideli, & hæretico: tertio, vel

peti ad justum bellum defensivum, vel offensivum contra alium Principem Catholicum: quartò, vel auxilium petitum ab infideli, & hæretico esse necessarium simpliciter, vel supererogativum, hoc est, vel ita necessarium est, ut sine illo nec se justè defendere, nec hostem offendere possit; vel supererogativum, ita ut cum illo certius, licet sine illo certò moraliter defendi, & offendere possit: quintò auxilium petitum ab infidelibus, & hæreticis non subditis superare numero, & potentiâ exercitum Principis Christiani petentis, vel non: item vel bellum gerere separatim ab exercitu Catholico, vel non, quæ omnia aut aggravant, aut minuunt difficultatem, ut patebit.

1416. Prima igitur Conclusio sit. Quando Princeps Catholicus gerit bellum justum defensivum, etiam contra Principem Catholicum, licitum est uti copiis infidelium, & hæreticorum sibi subditorum. Ratio est; quia sub dominio, & disciplina Principis Catholici infideles, & hæretici subditi non ita liberè audent tot sacrilegia in injuriam Religionis Christianæ committere: tum quia cohibentur metu supplicii: tum quia hoc ipsum existimant cedere in despectum sui Principis, & Ducis. Adde, quòd aliter plures Principes Catholici, quorum aliquæ Provinciæ infectæ sunt hæresi, non possent se justè defendere ab alio Principe aggressore, nec uti dominio, quod ad hoc habent in subditos, propterea Diana suprâ relatus cum Dominico Puerono in Comm. ad Bullam Cœnæ cap. 7. §. *Ad Saracenos Turcas* numer. 17. excusat Carolum V. & perconsequens illius Consiliarios.

1417 Secunda Conclusio. Quando Princeps Catholicus gerit bellum justum defensivum contra alium Principem Catholicum, & simpliciter non potest aliter se ab illo defendere sine sufficienti auxilio infidelium, vel hæreticorum, licitè potest illud petere. Hoc probat secunda sententia, & tertia media testimoniis Sacræ Scripturæ, præsertim Machabæorum, & Divi Pauli, ac rationibus propriæ defensionis, quæ propterea stabiliri possunt argumento leg. *Ut vim ff. ad legem Aquiliam*, cap. *Si verò de Sent. excomm.* cap. *Dilecto* eodem tit. quibus non satisfacit Diana, & Auctores, qui absolutè negant. Idem judico dicendum, quando bellum est offensivum, & justum, ut probant loca ejusdem Scripturæ præsertim Abrahæ. Quare dicendum consequenter licitum esse Consiliario tam

tam in hac, quàm in superiori proxima Conclusionem ferre consilium, ut petatur, & convocetur auxilium infidelium, & hæreticorum ad hæc bella contra Principem Catholicum.

1418 Tertia Conclusio. Quando Princeps Catholicus per se, vel cum solo auxilio Catholicorum bellum defensivum, aut offensivum gerere potest contra Catholicos, nullo modo licet uti auxilio infidelium, aut hæreticorum. In hoc sensu intelligo AA. sententiæ negativæ, & illis consentio. Ratio est; quia defensio propria, ut sit justa, debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, & satisfactio non debet excedere damnum datum, sed ad æqualitatem moraliter possibilem; sed quando defensio propria, & satisfactio fieri potest sine auxilio infidelium, & hæreticorum, si fiat auxilio infidelium, & hæreticorum, illa non est cum moderamine inculpatæ tutelæ, neque ista ad æqualitatem damni accepti; ergo neutra est justa, nec licite fieri, aut consuli potest.

1419 Ex dictis deducitur sine dubio esse illicitum convocare auxilium infidelium, & hæreticorum ad occupandas Urbes, vel Provincias alterius Principis Catholici, ut ditio- nem propriam augeat, vel alterius minuat. Ratio est; quia hæc secundum se est manifesta injustitia, & addito damno, & sacrilegiis committendis ab hæreticis sit impia, & planè execrabilis ambitio. Sed quid: Si sibi timeat à potentia adversarii? Respondeo adhuc esse injustum. Probatur; quia injustum est propter damnum futurum incertum inferre certum, & præsens. Deinde supposita quacumque certitudine in eo timore, hæc non est tam certa, quàm certa sunt damna communia, & sacrilegia contra Religionem perpetranda ab infidelibus, & hæreticis in eo bello, quibus Catholicus Princeps, cæteris paribus, debet attendere, etiam cum aliquo suo detrimento temporali, cap. *bonæ memoriæ* 1. de postulatione Prælatorum, ut benè Coninch. disp. 31. de Bello dub. 7. à nu. 102. & cum illo Hurt. de Mendoc. to. 2. disp. 169. sect. 9. §. 87.

1420 Quarta Conclusio. Regulariter loquendo, non potest Princeps Catholicus præstare auxilium infidelibus, & hæreticis contra Catholicos, nec ad id præstare consilium. Ratio est; quia, regulariter loquendo illorum bella contra Catholicos sunt injusta, nec in illis servant jura belli, ut notavit Bonac. suprà num. 10. in fine. Dixi, re-

gulariter; quia si bellum moveant ad defensionem Principis Christiani, vel ad recuperandum illius jus, tunc recurrit cum secunda Conclusionem.

1421 Sed quid dicendum: Si extra propriam defensionem, & recuperationem juris læsi, constet, quod bellum infidelis, & hæretici contra Catholicos sit justum? Respondeo non licere dare illi auxilium, nec proinde præstare consilium ad illud dandum. Ratio est; quia licet illud bellum sit justum secundum se, & licitum sit cooperari actioni justæ, nihilominus à parte rei, & in praxi affert scandalum, & ex eo sequuntur omnia illa suprà scripta damna, sacrilegia &c. ad quæ vitanda tenetur Catholicus Princeps, quando potest.

1422 Neque dicas illa omnia sequi etiam, quando Princeps Catholicus vocat infideles, vel hæreticos ad suam defensionem contra alium Catholicum. Respondetur, negando sequelam primò, quia in eo casu infideles, & hæretici regulariter militant, non solum sub Principe, sed etiam sub ducibus Catholicis, qui eos cohibere possunt ab illis sacrilegiis: at è contrà quando auxilium Christianorum militat sub infideli, multoties & ipsi Christiani more infidelium prolabantur in eadem crimina. Secundò, in casu propriæ defensionis necessitas excusat à culpa omnia illa, quæ per accidens, & præter intentionem Principis contingunt; nam ille intendit solam suam defensionem justam, à qua non tenetur desistere propter ea, quæ per accidens, & præter intentionem evenient.

1423 Ex dictis sequitur quinta Conclusio, nullo titulo licere Principi Catholico excitare infideles, & hæreticos ad bellum, & exercitum armandum contra Catholicos. Ratio est; quia præterquàm quòd ex eo bello proveniant Religioni Christianæ, & fidelibus supradicta damna, & jactura, nullà ratione honestari potest; nam ad propriam defensionem, vel satisfactionem sumendam sufficit auxilium militum, quo juventur proprii milites: vel si non sufficit, & præponderat damnum spirituale Religionis, præferri hoc debet temporali; sicut in casu, in quo aliquis non potest evadere periculum vitæ temporalis sine morte infantis nondum baptizati, tenetur potius mortem sustinere, quàm infantem occidere cum certo damno salutis spiritualis. In hoc sensu judico veram sententiam negativam, quam præter AA. numeratos tenet P. Granad. 2. 2. contr. 3.

tract. 12. quæst. 4. sect. 6. numer. 56.

1424 Denique supererat modò resolven-
dum, quando Principes Catholicus, & ejus
Consiliarius incurrant excommunicationem
Bullæ Cœnæ, petendo, vel dando auxi-
lium, favorem &c. infidelibus, aut hæreti-
cis, *quibus Christianos, & Catholicos impu-
gnant*. In hoc puncto advertendum est id,
quod Bonac. sup. num. 10. ad finem, quòd
absolutè in Bulla Cœnæ non prohibetur ex-
pressè petitio talis auxilii, sed solùm collatio
illius, Dixi, expressè; nam reductivè vi-
detur prohibita, si Princeps Catholicus di-
stribuit arma infidelibus, & hæreticis voca-
tis in suum auxilium contra Principem Ca-
tholicum sibi contrarium; quia re verà est
concedere arma contra Catholicos, quos
impugnant. Sed respondent Bonac. & Pa-
laus in eo casu arma non dari in damnum
Christianorum, sed in utilitatem, & com-
modum Christiani Principis, justum bellum
inferentis, immò & illius, cui bellum in-
fertur, utpote qui impeditur ab injusto bel-
lo inferendo. Adde, quòd nihil horum ur-
get, quando infideles, & hæretici armis
suis instructi veniunt in auxilium. Neque
obstat, quòd infideles, & heretici, acci-
pientes arma à Principe Catholico, possint,
finito eo bello, ea convertere contra Catho-
licos; quia vitari hoc potest, si, absoluto
bello, illis arma non relinquuntur.

1425 Quare neque Princeps, neque illius
Consiliarius videntur incurrere excommuni-
cationem Bullæ Cœnæ. Hanc doctrinam fa-
cilè admitto, adhibitis moderationibus, quas
in suprà jactis Conclusionibus distinguimus,
quando licitum, vel illicitum est præstare,
vel petere illud auxilium ab infidelibus, &
hæreticis. Omitto plura, quæ hic tractari
solent ab Auctoribus circa materias prohibi-
tas, quid, scilicet, veniat illarum nomine;
quia hæc nihil ad institutum nostrum con-
cernunt, præsertim cum simus in ea senten-
tia, quòd incurrat excommunicationem
Bullæ, qui consilium præstaret ad deferen-
das infidelibus, & hæreticis tales materias.

§. I V.

*Octava, nona, & decima excommuni-
catio Bullæ Cœnæ contra
Consiliarium.*

1426 **O**ctava excommunicatio in Bulla
Cœnæ fertur contra *impedien-
tes, seu invadentes eos, qui victualia, seu
alia ad usum Romanæ Curiae necessaria addu-
cunt &c.* Ugolinus hic cap. 8. num. 2. nomine
Impedientis includit, & comprehendit etiam
Consulentes, mandantes, & approbantes
impeditionem, eò quòd moraliter impedire
censentur; cui doctrinæ consonat P. Fragos.
par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 191. sed communior
sententia est Bonac. suprà disput. 1. quæst. 9.
punct. 2. numer. 21. Duard. hic can. 8. lib. 2.
quæst. 3. & 9. & 10. num. 21. quibus adde Pa-
laum disp. 3. punct. 9. numer. 14. qui docent
oppositum; nam verbum, *Impedientes*, prout
satis explicatur per clausulam, *seu invadentes*,
importat actionem physicam; in pœnalibus
autem verba sunt interpretanda stricto mo-
do, & secundum germanum sensum. Quare
prætermisâ octavâ excommunicatione,

1427 Nona excommunicatio Bullæ Cœnæ
ferit *omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam
venientes, & recedentes ab eadem suâ, vel alio-
rum operâ interficiunt, mutilant, spoliant,
capiunt, detinent &c.* In hac excommunica-
tione potest esse majus dubium; An com-
prehendat Consulentes, quamvis non ex-
primantur; propterea quòd textus illam ex-
tendit etiam ad eos, qui suâ, vel aliorum
operâ interficiunt &c. Doctores autem ra-
tione suprâdictæ clausulæ comprehendunt
mandantes, quamvis non exprimantur, ut
cum Ugolin. P. Suar. disp. 22. sect. 2. nu. 66.
tenent Bonac. suprà de Cens. disp. 1. quæst. 10.
punct. 2. à num. 2. Duard. lib. 2. can. 9. qu. 4.
Palaeus suprà punct. 10. num. 10. ergo etiam
Consulentes; quia sicut mandans, ita &
Consulens potest interficere moraliter *alio-
rum operâ*. Verùm AA. citati excludunt Con-
sulentem; & meritò; quia Consulens non
dicitur per consilium uti consulti operâ, nec
consultus operâ Consulantis, sicut mandans
utitur mandatarii; nam consultus non ope-
ratur nomine Consulantis, sed suo; at man-
datarius cum operetur nomine Mandantis,
ideo hic propriè dici potest illius uti operâ.
Idem sequitur Fragos. sup. num. 209. ex ea
ratione, quòd Consiliarius non venit nomi-
ne

ne operę; sed in aliquo sensu videtur illud comprehendere in hac censura, quod non approbo. Igitur prætermisâ etiam nonâ excommunicatione deveniendum est ad decimam.

1428 Decima itaque excommunicatio expressè comprehendit Consiliarium. Est autem hæc censura contra *omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causâ devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem*. Expressè comprehenditur in hoc Canone Consiliarius. Hæc censura præcesserat in antiqua Bulla Martini V. Julii II. & aliorum Pontificum, ut invenies apud Alterium lib. 5. disp. 31. à cap. 5. Navarr. in Manual. cap. 27. numer. 65. sed in his antiquis comprehendebantur etiam vexantes Peregrinos Hierosolymitanos, quorum bona addicebantur fisco; at in Bulla Cœnę censura juxta AA. solum afficit vexantes Peregrinos ad Urbem, sive qui Romam devotionis causâ peregrinantur.

1429 Utrum autem in Canone comprehendatur Consiliarius principaliter, vel saltem accessoriè? Unus est Duardus, qui lib. 2. canon. 10. quæst. 17. num. 2. consilium inter actiones principales numerat, eò quod equè principaliter prohibetur, sicut mutilatio, vulneratio &c. Siquidem Pontifex omnes simul prædictas actiones conjungit per copulam *Et*, cujus natura est copulare, & conjungere subsequenter præcedentibus, & reddere ut equè principaliter estimentur, Gloss. in cap. *Querelam* de Simonia, & ibi scribentes.

1430 Verum ferè omnes alii Doctores judicant contrarium, docentque solum prohiberi consilium accessoriè, proindeque Consiliarium non incurrere excommunicationem, nisi secuto effectu, sive nisi secutâ interfectione, mutilatione &c. ut ex verbis ejusdem prohibitionis eruitur, ibi: *Et in his dantes auxilium, consilium, vel favorem*: ergo non ratione sui, & principaliter, sicut prohibetur interfectio, mutilatio &c. proindeque si detur consilium ad aliquam ex actionibus principaliter prohibitis, & illa non ponatur, non incurritur hæc censura per consilium, quod non equè principaliter cum illis prohibetur, quamvis intercedat copulativa. *Et*; nam hæc juxta Barbos. in Dictionibus dict. 93. num. 18. cum Gonzalez. ad Reg. 8.

Gloss. 3. num. 14. aliquando sumitur pro disjunctiva, & disjungit actiones, & juxta diversitatem materiæ resolutionem ampliat ad diversâ: Hujus sententiæ AA. sunt Marius Alterius disp. 11. cap. 5. ad fin. Ugolin. cap. 10. à num. 1. P. Filliuc. tract. 16. cap. 5. quæst. 17. num. 126. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 11. punct. 1. num. 15. quos citat, & sequitur Paulus de Censur. disp. 3. punct. 11. numer. 10. P. Fragos. tom. 2. lib. 1. disp. 3. num. 228. ubi probat argumento cap. Cum in cunctis 7.

1431 Sed quid dicendum: Si consilium fuit ad interficiendum Romipetam, & consultus solum mutilavit, vel si dedit ad mutilandum, & solum vulneravit? P. Fragos. proximè videtur affirmare, quatenus asserit, quod qui mandavit interficere, censetur mandasse vulnerare. Nam leg. Ad rem mobilem ff. de Procuratoribus qui vult consequens, necesse est velle antecedens, sicut qui vult antecedens, intelligitur velle consequens lib. 1. §. final. ff. si Ususfructus, & tenet Mantica de Tacit. & Ambig. tom. 1. lib. 3. tit. 11. num. 17.

1432 Hæc doctrina absolutè prolata in hoc puncto indiget moderatione; quia licet, regulariter loquendo, qui vult interficere eo ipso velit vulnerare, ut probat P. Fragos. bene tamen, ut notat Bonac. sup. num. 6. possit dari occisio sine vulnere: v. gr. per suffocationem & venenum etiam potest dari consilium ad occisionem, & non ad vulnerationem; si autem non detur voluntas vulnerandi saltem consequenter, ut patet in casu suffocationis, non dabitur peccatum vulnerationis in consilio, licet detur peccatum occisionis; sine peccato autem non incurritur excommunicatio. Deinde cum in Bulla prohibeantur multa, quæ nullam cum aliis connexionem habent, v. g. *detinere, deprædare, mutilare, vulnerare, & interficere*, si quis consilium daret ad detinendum, aut depredandum, & consultus occideret, mutilaret, vel vulneraret, certè non incurreret censuram ex occisione, mutilatione, vel vulneratione, nisi simul sequeretur detentio, vel deprædatio.

1433 Quia verò circa subjecta concernentia actiones, & personas, quibus inferri debeant, ut incurratur censura, sunt nonnulla dubia ad rem nostram, convenit de singulis breviter agere. In primis quoad subjecta. Conveniunt AA. suprà comprehendere omnes cujuscumque conditionis, & sexûs capaces censuræ, & committentes aliquam
ex

ex actionibus prohibitis (exceptis Imperatore, & Regibus, qui ex communi doctrina, & praxi non censentur inclusi, nisi exprimantur) quare à quocumque alio ponatur actio prohibita sive principaliter, sive accessoria, ut est consilium, incurritur excommunicatio.

1434 Materia censuræ sunt actiones prohibita, quarum sex principales sunt, & tres accessoriae, sed omnes sacrilegæ, utpote contra personas quas Ecclesia protegit, & privilegio munit propter specimen religionis, quod præbent in peregrinatione ad Urbem. Quare consilium ad illas perpetrandas, etiam erit sacrilegum. Prima actio principalis est interficere Romipetam, seu peregrinum ad Urbem: interficere autem est mortem inferre sive ferro, sive ligno, veneno &c. Sed quid dicendum: Si consilium fuerit ad leviter percutiendum, sed consultus interfecit? Bonac. num. 11. respondet interficientem incurrere censuram, sicut incurrit irregularitatem, eo quod posuerit actionem periculosam, ex qua secuta est mors. Sed si actio intenta, ut ipse supponit, levis erit, quomodo periculosa?

1435 Quare Duard. & Alterius apud ipsum tenent oppositum. Quæ doctrina in Consiliario probabilior erit; nam si consilium fuit ad levem percussione, quæ non accedat ad vulnerationem, neque ad mutilationem, ex nulla ratione incurreret censuram, nisi percussio levis sit, & prævideatur esse ex his, quæ licet secundum se tales aestimentur, respectu tamen personæ, cui inferuntur, periculum est, ne rixæ gravis, & proinde mortis, aut vulneris occasionem præbeant, ut est percutere virgâ; tunc enim incurreret censuram; quia mors illa volita fuit; nec percussio illa levis, sed gravis propter periculum censeretur debet. Vide P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 3. num. 2. nec dissentiet Leand. à Sacram. par. 5. tract. 2. disp. 10. quæst. 18. ubi citat P. Turrian. Dixi, nisi, percussio levis sit, & prævideatur esse ex his &c. quia si mors invincibiliter non prævideatur, erit involuntaria, proindeque inculpabilis respectu Consiliarii, & non materia excommunicationis, quidquid sit de irregularitate, de qua suo loco.

1436 Hinc deduces, quid resolvendum in casu, quo consilium fuit ad solam percussione levem, sed cum vulnere non apto ad inferendam mortem. Verum percussus Romipeta ex sua, vel medicorum negligentia mortuus est. P. Lessius lib. 2. cap. 9. nu. 102. docet communem sententiam apud Juristas

esse, quod infligens vulnus non sit homicida, & citat Sotum lib. 5. quæst. 1. art. 9. Antonium Gomez tom. 2. cap. 3. num. 25. & probari potest ex cap. *Significasti* 2. de Homicidio, ibi: *Si percussio medicorum judicio letalis non fuit, percussor post pœnitentiam ad cautelam injunctam poterit in officio Sacerdotali ministrare*; ergo non incurrit irregularitatem, nec excommunicationem; & pro hac sententia stat etiam Bonac. tom. 2. tractat. de Restit. disp. 3. quæst. 1. punct. 2.

1437 Quidquid tamen sit de homicidio, in quo facile convenio, & per consequens judico percutientem Romipetam eo levi vulnere si ex sua, & medicorum negligentia moriatur, non incurrere hanc censuram propter homicidium; restat tamen inquirendum; Utrum incurrat propter vulnus, quod etiam includitur in hoc Canone? Respondet P. Frag. part. 2. de Regim. lib. 1. disp. 3. num. 220. ad finem cum Henriq. in Summ. lib. 14. cap. 3. §. 4. Sayr. in Clav. Reg. lib. 1. cap. 13. n. 23. posse esse vulnus tam minimum, ut non videatur esse mortalis culpa, & ideo percutiens non incidet in hunc Canonem, quamvis in dubio practico parvitas opinari se debeat incidisse; quia tunc non solum est consilium, sed verè præceptum, juxta doctrinam generalem de conscientia practice dubia, qua stante amplectendum est tutius. Quare idem est judicandum de Consulente, prout infra magis explicabimus.

1438 Posse autem in præsentī deponi dubium tenet Bonac. supra num. 5. eo quod in dubio melior est conditio possidentis, & in foro externo non præsumitur vulnerator, sed favendum est reo Reg. *Cum sunt* de Reg. jur. & pro hac parte adducit P. Sanch. in Summ. lib. 1. disp. 10. num. 55. qui contra Pat. Suar. tom. 5. disp. 40. sect. 6. num. 13. fin. P. Vasq. 1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 65. num. 9. & 13. docet in dubio tam juris, quam facti excommunicationis, factâ necessariâ diligentia, neminem se excommunicatum existimare debere propter possessionem libertatis, cui favet regula *Favorabiliores* 168. ff. de Regul. juris, & Regul. *Cum sunt* eodem titulo in 6. ibi: *Cum sunt jura partium obscura, reo favendum est potius, quam actori*. Unde jura, quæ contrarium videntur decidere, intelligenda sunt de irregularitate in dubio homicidii. Sed de hoc iterum in disp. de Irregularitate.

1439 Mutilare significat abscissionem alicujus membri, ita ut separetur à corpore, Clem. 1. de homicidio, cap. *Exposuisti* de

corpore vitiatis, ibi: *Mutilatus manu*, cap. *Si quis abscinderet* dist. 55. Ita Navar. cap. 12. num. 206. Dicitur particularis occisio membri; nam sicut per homicidium separatur anima à toto corpore, ita per mutilationem separatur anima à parte abscissa. Ita ferè omnes AA. & P. Suar. disp. 44. sect. 2. Frag. sup. num. 210. & alii, qui contra Panormit. in cap. *Cum illorum* de Sent. excomm. docent debilitationem membri non coincidere cum mutilatione illius; nam debilitas reddit quidem membrum inhabile, & impeditum ad suas functiones, sed non separatum à corpore, nec animam ab illo.

1440 Unde qui debilitaret, vel consuleret debilitationem membri peregrini ad Urbem, non incurreret excommunicationem hujus Canonis; quia non mutilaret, sive non abscinderet membrum, quamvis impediret, quod non satis est ad mutilationem, ut contra Panormit. & Sylvest. verb. *homicidium* qu. 3. tenent AA. laudati, & cum illis Sotus lib. 5. de Just. quæst. 2. art. 1. Covar. Clem. penult. punct. 3. num. 9. Villadiego cap. 6. num. 12. Henriq. cap. 8. num. 4. lib. 5. P. Avil. de Cens. part. 7. disp. 5. sect. 1. dub. 2. Ugol. hic §. 1. Sayrus, Filliuc. tractat. 16. cap. 5. Quæsto 9. num. 121. Duard. Alterius, quos citat, & sequitur Bonac. disp. 1. quæst. 10. p. 2. n. 14.

1441 Neque obstat, quod in jure paria sunt non esse, & esse inutile. Respondetur enim paria esse, quoad operationem, non verò quoad effectum incurrendi excommunicationem; nam membrum abscissum ad nihil inservit; debilitatum verò valet saltem ad decorem, & integritatem corporis, cap. *Sicut urgeri* 1. quæst. 1. ibi: *Ut si cujus manus esset arida, verum quidem esset membrum, quamvis sine sanguine, & inefficax esset, & mortuum*; & ideo qui abscinderet membrum debilitatum, incurreret censuram. Ita Bonac. num. 17. ubi oppositum judicat de membro abscisso à cadavere peregrini Romipetæ; idem docet P. Suarez.

1442 Quid verò veniat nomine Membri, per cujus abscissionem, vel consilium ad illam incurratur hæc censura? Cajetan. 2. 2. qu. 65. art. 1. & Sotus lib. 5. de Just. quæst. 2. artic. 1. Alterius cap. 4. dicunt esse omnem illam partem corporis, quæ non solum habet officium diversum ab aliis, sed etiam, quæ habet officium juncta cum aliis. Verum communis sententia, Covar. suprà, Navar. num. 206. Villadieg. Henriq. cap. 8. num. 1. P. Suar. suprà, Avil. dub. 1. Duard. Bonac. num. 15. do-

cent probabilius solum dici Membrum illam partem hominis, quæ distinctum habet officium ab aliis partibus, ut manus ad palpandam, pes ad deambulandum, auris ad audiendum, oculus ad videndum &c. Probant ex leg. *Non sunt liberi* ff. de statu hominis, item ex Arist. lib. 10. de partibus animalium cap. 5. ubi dicit membra esse in corpore operationis gratiâ. Et tandem ex Apostolo 1. ad Corint. 6. 12. ubi diversas diversis membris operationes tribuit. Sed hæc non concludunt, nisi recurramus ad communem estimationem hominum, & DD.

1443 Ex hac explicatione colliges non incurrere censuram hujus Canonis, qui capillos, barbam, aut dentes peregrini Romipetæ evelleret; item, qui digitum, aut partem aliquam alicujus membri, amputaret. Quia verè non mutilat; mutilatio namque est abscissio membri, quale non est aliquod ex dictis. Adverte tamen, ut hæc non fiant cum ingenti vulnere; aliter incurreret censuram ex vulneratione: nec similiter fiant cum offensa gravi membri, ita ut abscissa parte aliquâ membri, restet tam parva, ut membrum reddatur inutile; tunc enim perinde erit, ac mutilare. Ita AA. suprà, quibus adde Leand. qu. 10. & est communis apud Canonistas.

1444 Nihilominus alii non ita latè pronuntiant; atque ideo P. Fragos. sup. nu. 210. §. *Nihilominus* judicat abscindentem digitum comprehendi sub verbo mutilare, ut colligitur ex Leg. idē Offilius ff. de edil. ædict. in qua deciditur eum, qui amputatum habet unum digitum, amputatam habere partem membri. Deinde; quia mutilare in hoc Canone non sumitur, pro amputatione membri principalis requisita ad incurrendam irregularitatem, sed etiam pro amputatione membri minùs principalis, qualis est digitus, Gloss. in cap. *Cum illorum* de Sent. excomm. Ratio est; quia in hoc Canone continetur indultum securitatis, datum Romipetis, quod latissime est interpretandum, Leg. Beneficium ff. de Constit. Princip. & citat Aug. Barb. in cap. *Cum dilecti* de donat. & in libello de principiis utriusque juris litt. B. num. 60. Tiraquel. in leg. *Si unquam* verbo donatione largitus num. 48. P. Suar. & Hipol.

1445 Idem, quod suprà, asserit Fragos. de evulsione dentium cum Ugolino; quia sunt organa vocis, & habent proprium officium in corpore; secant enim cibos, & alimenta conterunt. Idem de mutilatione auriculæ,

culæ, seu cartilaginis circa aures; quia habet officium distinctum ab aliis; præparat enim sonos, & voces, ut fatentur Majolus de Irregularitate cap. 25. num. 5. & 9. Tolet. Instr. Sacerd. cap. 26. §. *Dubitavit aliquos de Auricula*. Idem de mamilla; quia in foemina habet officium fatis notum; non ita autem in viro; & ideo mutilator illius, & non istius incurreret excommunicationem, ut tenet Bald. in Leg. *Data opera* Cod. qui accus. non poss. num. 75. Idem à fortiori dicendum de evelente barbam; quia quamvis propriè membrum non est, tamen tale ad ornatum à natura, concessum est. Certè hæc ratio hodie apud aliquas nationes parum valet. His non obstantibus communior est prima sententia, quæ mutilantem digitum, ejusque Consiliarium excusat à censura hujus canonis, est enim lex pœnalis, quæ strictè interpretanda videtur de propria mutilatione membri principalis; secunda tamen Fragosi in praxi securior.

1446 Vulnerare item, ut prohibitum est in secunda actione, est percussio gravis cum scissura corporis; quod idem est ac fauciare, ferire, sive infligere vulnus; differtque à percussione, quòd hæc intelligi, & dari potest cum sola contusione violenta cutis, sive membri, Leg. *Si servus* §. *Inquit lex* ff. ad Leg. *Aquiliam*, & sine scissura cutis, & per consequens sine effusione sanguinis, quæ datur in vulnere; quam explicationem tradunt communiter AA. ex cap. *Proposuisti* de consecratione Ecclesiæ. Ita Frag. suprà numer. 121. Alterius disp. 11. cap. 1. Duard. quæst. 2. & 18. Vivald. hîc num. 3. Gambarupta hîc cap. 10. num. 6. Bonac. suprà de Cens. disp. 1. qu. 11. punct. 1. num. 3. Unde communis doctrina docet non ligari excommunicatione, qui Romipetam peregrinum verberaret, percuteret pugnis, baculo, aut virgâ sine vulnere.

1447 Ratio est; quia non continetur in hoc Canone percussio; in pœnis autem verba in germana significatione sumenda sunt, cap. *In pœnis* de reg. juris in 6. immò molliendæ sunt pœnæ potius, quàm exasperandæ, Leg. *Interpretatione* ff. de Pœnis. Ita laudati AA. suprà quibus addo Ugolin. cap. 10. vers. *Vulnerantes*, P. Filliuc. tract. 16. cap. 4. qu. 9. num. 124. Eandem doctrinam extendit Bonac. ad eum, qui sine abscissione pedis claudum facit, & quin oculum eruat, cœcum reddit Romipetam. Ex dictis rectè deducitur etiam Consiliarium non incurrere excommunicationem.

1448 Quæres; Utrùm si ex percussione emanasset aliquod modicum sanguinis, incurrat censuram? Bonac. suprà num. 4. qu. 11. respondet negativè, si judicio prudentum illa sanguinis effusio non attingat mortalem culpam requisitam ad incurrendam excommunicationem. Secus verò si ad mortalem pertingat, & citat Alter. contra Gambarupta. Sed quid, si modicum sanguinis scaturiret ex gravi percussione; nam aliquando sicut ex levi percussione venæ leviter apertæ potest erumpere magna copia sanguinis, ita è contrà ex percussione gravi potest emanare modicum sanguinis; in hoc enim casu nullus prudens damnabit mortalis effusionem, nec ab illo excusabit percussorem gravem; ergo excusabitur ne à censura ratione levis effusionis sanguinis, An illi subjiçietur ratione gravis percussoris?

1449 Respondebis forsan excusari ratione utriusque à censura ratione modicæ effusionis, sive causetur à levi, sive à gravi percussione. Primum; quia modica effusio sanguinis ex se non attingit mortale requisitum ad excommunicationem. Secundum; quia percussio gravis, ut diximus, non continetur in Canone, & juxta hunc Auctorem, etiam si ex percussione aliqua carnis contusio, tumor, livor, vel macula oriretur; nisi necesse sit ad medendum his artificiosè carnem, sive cutem rumpere ad extrahendam saniem ex tumore, & cæteris; tunc enim incurreret censuram; quia percussio causa fuit scissionis carnis, Leg. *Si in corpore servus* ff. ad Legem *Aquiliam*. Ita etiam Duard. Gambarupta, & Alterius. Ex dictis patet prædictos AA. eodem modo discurrere in Consiliario.

1450 Verùm ego non sine scrupulo excusarem percussorem gravem cum levi emanatione sanguinis à censura; nam licèt emanatio sanguinis secundum se levis sit, juncta percussioni gravi videtur constituere id, quod prohibetur in Canone, in quo finis intentus est, ne offendantur graviter Romipetæ peregrini, interficiendo, mutilando, aut vulnerando; hi autem per vulnus ex percussione gravi graviter offendentur, quamvis vulnus leve sit. Ergo inferens vulnus incidit in pœnam Canonis; & idem de ejus Consiliario. Hoc videtur docere Fragosus suprà num. 220. sine, quatenus solum excusat à censura, quando potest esse tam minima sanguinis effusio, ex percussione manans, & vulnus tam minimum, ut non videatur esse mortalis culpa. Neque ab hoc

sensu videtur alienus Bonac. in fine.

1451 Sequuntur actiones detinendi, capiendi, & depradandi Romipetas peregrinos, quæ parum explicationis indigent, & perinde sunt, ac impedire, vel consilium dare ad impediendum, ne peregrinationem faciant, vel ne inceptam absolvant; seu ne Romanam perveniant; hoc autem fieri potest, capiendo, ut infra explicabo, & captum vinculis, aut carcere, vel custodiâ detinendo, ne progrediatur Romanam. Utrum, qui præcepto impediret peregrinum, vel consuleret, ut imponeretur præceptum peregrino, ne à domo, vel loco exiret ad peregrinationem Romanam aggrediendam, incurreret hanc censuram? Negat Bonac. Ratio illius est; quia detinere hic videtur importare actionem physicam violentam respectu peregrini, idest, per injectionem manuum, ut explicare videtur Gloss. in Clement. *Multorum* de hæreticis, Duard. & alii; in materia autem pœnali cavendum est ab extensione sensûs verborum à physica ad moralem detentionem per præceptum, hoc namque solum importat propriè arrestationem, quæ sine injectione manuum intelligitur.

1452 Affirmant Alter. disp. 10. cap. 3. & 4. dub. 8. Ugol. hic verbo *Detinent* num. 1. judicant enim incurrere hanc censuram, qui quâcumque ratione, dolo malo peregrinum detinet, & videtur non carere probabilitate, & est securior sententia, si verbum *Detinere*, absolutè sumatur; nisi attendendo ad sequentia verba Canonis, quibus annectitur, nimirum *Capietes, Depradantes*, quæ actionem physicam important, & proinde supponere quis velit in eodem sensu sumi *Detinentes*. Idem asserit Bonac. contra eosdem AA. de eo, qui minacibus verbis deterreret à peregrinatione, & à fortiori dicet de eo, qui consilio, & suasionibus ab illa diverteret; quia nec physicam, nec moralem violentiam inferret. Oppositum quoad minas tenet probabiliter Leand. supra disp. 9. quæst. 19. & 20. ex D. Anton. Sylvest. & Duard.

1453 Altera actio prohibita est Capere peregrinos Romipetas, vel consilium præstare, ut capiantur. Multas hujus verbi significationes invenies apud Gloss. in Extravag. unica de privileg. quæ est Joann. XXII. In hoc loco significat personaliter retinere, seu comprehendere manibus peregrinum, eodem modo, quò significatur in cap. *Cum Episcopus* de Officio ordinari. lib. 6. cap. *Ad Apostolica* de re judicat. cap. *Ut fama extra*

de Sent. excomm. & tenet cum Alter. disp. 10. cap. 1. col. 4. Bonac. supra punct. 1. num. 23.

1454 Utrum autem incurrat excommunicationem, qui dedit consilium ad capiendum aliquem ex familia peregrini Romipetæ, eum comitantem, sive sit filius, & consanguineus, sive familiaris, & servus? Affirmativè respondet Alterius disp. 10. cap. 2. vers. *Capiunt*, Ugolinus, P. Fragos. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 229. Bonac. de Cens. disput. 1. quæst. 10. punct. 1. num. 14. Palaus de Censur. disp. 3. punct. 10. nu. 8. Leand. tom. 4. tract. 3. disp. 9. quæst. 13. Fundamentum est; quia privilegium domino concessum, censetur etiam concessum familiæ, cap. *Licet*, vers. *Cum conceditur*, & Gloss. ibi de privilegiis lib. 6. ubi Franch. num. 2. ait privilegium esse inutile, nisi ita intelligatur.

1455 Sed quid dicendum de consilio ad capiendum, ut postea dimittatur liber? Respondeo incurrere excommunicationem; quia re ipsâ ponit actum prohibitum consummatum. Ita AA. supra contra Suar. qui docet non incurrere, si captio fuit animo non retinendi; quod verum ad summum esse poterit, si in continenti destitit; nam captio ex se est actio prohibita independentè à retentione. Aliter est dicendum de eo, qui conatus est capere, vel consilium conanti præstitit, etiamsi hic procuret, & diligentiam, ac conatum adhibeat ad capiendum, sed sine effectu. Ratio est; quia hic non prohibetur conatus, neque hic reputatur pro actu prohibito. Boetius decret. 316. numer. 3. Duen. Regul. 35. Ricci in Collect. decisionum p. 5. collet. 1895. Cardin. Tusch. tom. 2. lect. C. conclus. 554. Farinac. in prax. par. 1. quæst. 17. num. 40. Qui omnes tandem fundantur; quia verba legis intelligenda sunt cum effectu, Leg. *Si per alium* §. *Docere* ff. ne quis eum, qui in jus coact. est, cap. *Hæc autem verba* de pœnis dist. 1. & tenent Bonac. num. 26. & P. Frag. num. 212. fine.

1456 Ultima clausula, *Depradantes*, continet actionem illorum, qui per vim Romipetas peregrinos in via adorti, bona, vestes, pecunias &c. diripiunt, & propriè significat actionem prædonum, qui vias obsident, & grassantur, qui vocantur etiam latrunculi, Leg. *Hostes* ff. de verb. signif. & Leg. *Hostes* ff. de cap. & postl. revers. ibi: *Cæteri verò latrunculi, vel prædones appellantur*. Hujusmodi igitur, & eorum Consultores incurrunt excommunicationem hujus Canonis: Ita communiter DD. supra, & Ugolinus sup. vers.

vers. *Deprædantes* à num. 4. extenditque censuram ad filios, & servos Romipetarum, & peregrinorum ex privilegio, de quo supra, & à fortiori si ipsi etiam sint peregrini ad Urbem.

1457 Extendit etiam ad prædones mulionum asportantium sarcinas peregrinorum ad Urbem. Sive muliones in se suscipiant periculum sarcinarum, & rerum, sive non; quia cum res sint peregrinorum censetur ipsis inferri illa injuria, & deprædatio. Adde, quod muliones censentur etiam de familia peregrini; quia viri nobiles per alios vestes, & res suas adsportare faciunt, proindeque gaudent privilegio familiæ. Hæ sunt actiones prohibitæ in hoc Canone.

Nonnulla dubia circa clausulas contentas in hoc Canone expediuntur.

1458 Primum dubium est; Quid intelligatur per Romipetam, & Peregrinum? Certum est per Romipetam absolute significari, qui Romam petit; sive devotionis causâ, sive alio fine, sive pedes, sive eques, sive in habitu peregrini, sive non: in stricto sensu prout concernit ad præsentem Canonem, & colligitur ex verbo, *Peregrinus*, solum significat eum, qui Romam petit devotionis causâ ad invisenda limina Apostolorum, & alia loca Sancta. Peregrinus absolute etiam significat eum, qui extra patriam versatur, & communiter dicitur extraneus, advena, hospes forensis; at strictè, & in hoc Canone sumitur pro eo, qui, relicta patriâ, Romam devotionis causâ pergit ad veneranda loca Sancta. Ita cum Cajetan. Sayr. Filliuc. & aliis Bonac. sup. punct. 3. num. 1. Fragos. sup. num. 218.

1459 Ex quibus colliges solum frui privilegio hujus Canonis Romipetam, & peregrinum in stricto sensu; non verò alios: nam inclusio unius est exclusio alterius argumento leg. *Cum prætor* ff. de judiciis, & cap. *Nonne* de præsumptionibus. Solent etiam peregrini uti speciali habitu, qui communis est Romipetis, & aliis, de quo neque in Canone, neque à Doctoribus specialis fit mentio, nisi à Graff. cap. 18. num. 122. Sayr. de Cens. cap. 14. num. 6. Ugol. cap. 9. à num. 1. qui etiam de pedestri itinere mentionem faciunt in explicatione nominis *Peregrinus*.

1460 Utrum verò censendus sit Romipeta civis Romanus, qui domicilium habet Romæ, sed alibi habitat, & Romam venit

devotionis causâ? Respondet affirmativè Bonac. & citat AA. supra. Probat; quia licet peregrinus non sit, est Romipeta; Romipeta enim latius patet, quàm peregrinus ad Urbem, & proinde qui illum vexat, vel confusit illius vexationem, incurrit censuram. Aliiter dicendum de vexante Civem Romanum visitantem Ecclesias, si domicilium ibi habet. Ita Leand. sup. quæst. 6.

1461 Quid autem veniat sub clausula *ad Urbem*? Respondeo nomine Urbis intelligi Romam, & hoc expressè explicat Bulla per Romipetam, id est, Romam petentem; & hinc fit, ut etiam si curia Pontificis Romæ non esset, immò & ab illa abesset Pontifex, adhuc accedentes Romam devotionis causâ gauderent privilegio securitatis. Utrum verò nomine Urbis veniant ædificia continentia, & loca pia extra Urbem? Affirmat P. Fragosus; eò quod beneficium Principis sit ampliandum, argum. lib. 2. ff. de Constitutionibus Principum, & præcipuè, quia agitur de causâ pia devotionis, argum. etiam Leg. *Sunt persone* ff. de Religiosis sumpt. Sed de hoc audiemus AA. infra.

1462 Quæres; quænam dicatur causâ devotionis, & peregrinationis ad Urbem? Devotio juxta D. Thomam 2. 2. quæst. 82. est promptus voluntatis effectus ad aliquid efficiendum propter obsequium, honorem, & cultum Dei, & in hoc Canone causâ devotionis, & causâ peregrinationis pro eodem sumitur, cum ea solum distinctione, quod devotio sit actus internus, & peregrinatio externus, qui ab illo vestitus est perfectus actus Religionis.

1463 Ad quæsitum ergo respondeo. Accedere Romam causâ visitandi Ecclesias, venerandi reliquias, lucrandi indulgentias, adimplendi votum, vel pœnitentiam impositam à Confessario, vel iudice Ecclesiastico, est accedere causâ devotionis proindeque obire munus peregrini, prout in Canone requiritur ad fruendum privilegio, & patrocinio Bullæ. Secus verò, si ob alias causas iter Romam conficiatur, quantum ad præsentem Canonem. Ita AA. relati. Neque præjudicat accedentibus ad Urbem causâ devotionis, si in via diverterint ad alia loca, modò domicilium ibi non posuerint. Ita cum Sayr. P. Filliuc. tract. 16. cap. 5. num. 121. Ugolin. Duard. Souz. Bonac. quos refert, & sequitur Leand. quæst. 14. in hoc tamen attendendum est ad intentionem primariam, vel secundariam juxta dicta.

1464 De peregrinis recedentibus ab Urbe, ad quam venerant devotionis causâ, idem dicendum est in omnibus, atque de accedentibus. Potest tamen esse dubium; An is, qui venerat Romam causâ devotionis, ibi tamen nulla pia opera fecit, in reditu ad patriam gaudeat privilegio? Respondet Alterius suprâ cap. 5. quæst. 2. cum Ugol. Duard. item Bonac. punct. 3. num. 24. quod si sponte suâ non posuit opera, non gaudet privilegio, atque ideo, qui eum vexaverit in reditu aliquo ex assignatis modis, vel consilium ad hoc præstiterit, non incurrat censuram; quia sublatâ causâ, & fine cessant omnia, quæ ratione illius conceduntur, cap. *Cum cessante* de appellationibus, P. Fragos. num. 217. Si verò Romæ non posuit opera ratione infirmitatis, aut alterius causæ impediens, tunc judicat Leander quæst. 13. cum Alterio, & aliis gaudere privilegio; quia non per illum stetit, quod non posuerit opera, & deinde peregrinationem ad illum finem aggressus, & prosequutus est.

1465 Morantes in Urbe etiam gaudent hoc privilegio Canonis, ibi: *In ea morantes*: quod intellige de peregrinis, dum Romæ morantur; quare non illo gaudet civis Romanus, Romæ domicilium habens, etiam si Ecclesias visitet, ut diximus. Sed quid dicendum de peregrino, qui postquam adimplevit omnia opera devotionis, immoratur in Urbe propter alia negotia? negotia autem vel possunt esse ex his, quæ ipse, vel primariò, vel secundariò tractare intenderat in peregrinatione, vel potuerunt supervenire post exhibita omnia pia opera. Deinde vel possunt esse facilis expeditionis, vel difficilis. His positis,

1466 Dico: Negotia quæcumque sint facilis expeditionis, non privant eo privilegio juxta dicta; quæ verò sunt difficilis, & longæ expeditionis ab initio intento, etiam non videntur impedire privilegium, prout explicavimus; nec denique illa, quæ superveniunt, si non cogent mutare voluntatem, & domicilium. Ratio est; quia gratia Principis favorabiliter est interpretanda, præsertim si persistat in voluntate redeundi, peregrinando. Ita Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 11. p. 3. num. 23.

Causæ excusantes ab hac Censura.

1467 Circa expostas actiones oportet modò subjicere aliqua excusantia delinquentes, eorumque Consiliarios. Absolutè loquendo, excusatur à censura primò, qui ex justa causâ aliquam commiserit actionem prohibitam, si v. g. interficiat ad sui defensionem peregrinum cum moderamine inculpatae tutelæ. Ita P. Filliuc. tract. 16. cap. 5. quæst. 9. num. 122. cum Ugolin. item Duard. Vivald. P. Reginald. Denique, ut docet Ugolinus in hoc Canone §. 1. si hic habeat auctoritatem Pontificis ad aliquam ex prædictis actionibus excusabitur.

1468 Excusatur secundò ignorantiam probabili, siue invincibili juris, vel facti, aut etiam poenæ; commune namque est ignorantiam excusare ab excommunicatione operantem actionem prohibitam, ejusque Consiliarium. Ratio est; quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia, & voluntarium, argumento cap. *Si verò* 2. de Sentent. excomm. in quo excusatur percutiens Clericum, quem ignorabat, cap. *Apostolica* de Clerico excommunicato celebrante, qui excusatur à censura propter ignorantiam, cum qua non potest dari contumacia requisita ad contrahendam censuram; ergo. Utrùm verò ignorantia crassa, & supina etiam excuset? Vide dicta suprâ. P. Fragos. hic numer. 221. docet ignorantiam crassam excusare, nisi tam crassa sit, ut videatur ingens temeritas; & pro hac parte adducit Fr. Eman. Rodriguez tom. 1. cap. 80. num. 11. P. Sanch. de Matrim. lib. 9. disput. 32. numer. 41. Ex dictis excusantur, qui aliquam actionem prohibitam exercent in eo, qui nec vestem, nec signum peregrini exhibet, nec aliunde noscitur esse peregrinus ad Urbem. Adverte tamen, quod quamvis ex solo habitu non possit satis cognosci, An sint peregrini ad Urbem, vel ad aliam devotionis Ecclesiam? potest saltem dubitari, An sint ad Urbem? & per consequens oriri obligatio inquirendi veritatem; si autem sub dubio vulneret, vel occidat, examinanda erit qualitas dubii, & juxta illam decidendum erit, secundum dicta.

1469 Sed quid dicendum de eo, qui peregrinum notum vexat aliquâ ex prohibitis actionibus, non ratione peregrinationis, sed ob privatam inimicitiam, vel exortam rixam? Duard. lib. 2. can. 10. quæst. 10. cum Vivaldo,

do, Navar. & Sayro, Gambar. pt. Cajet. verb. *Excommunicatio*, Graff. & dicit probabile Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 10. numer. 13. docent excusari à censura. Ratio est; quia actiones prohibitæ ad incurrendam censuram fieri debent ex odio peregrinationis ad Urbem; sicut receptio hæretici non incurrit censuram, si fiat alio intuitu, & non hæresis; quia verba legis in materia pœnali strictè interpretanda sunt.

1470 Nihilominus probabilius respondent alii non excusari à censura. Ita P. Filliuc. tract. 16. cap. 5. quæst. 8. num. 123. Alterius lib. 5. disp. 10. cap. 4. dub. 3. Vivald. suprà in antiqua impressione, Bonac. sup. Leand. sup. quæst. 16. Reginal. lib. 9. cap. 19. n. 309. Fundantur; quia lex illa est generalis ad omnes casus illos injustè commissos, neque aliter Pontifex sufficienter consuleret bono, & securitati peregrinorum. Confirmant exemplo cap. *Si quis suadente Diabolo* 17. quæst. 4. cuius censuram incurrit is, qui percutit Clericum, etsi non percutiat ex odio Clericatus. Hæc sententia est mihi probabilior, & Leander, ut certum amplectitur. Quare neganda est ratio, & exemplum pro contraria adducta.

1471 Utrùm verò, si unus peregrinus ad Urbem alium peregrinum ad Urbem vexet prædicto modo excusetur ipse, & ejus Consiliarius ab excommunicatione? Responsio negativa est communis. Et Leander qu. 17. dicit certam. Probatur ex relato cap. *Si quis suadente*, in quo Clericus percutiens Clericum excommunicatur. Sed quid; Si percutiat alium peregrinum ad Divum Jacobum, vel ad Virginem Lauretanam, aut alium locum pium? Respondeo tam ipsum, quàm quemlibet alium excusari ab hac censura. Ratio est; quia non offendit peregrinum ad Urbem; Urbs enim per antonomasiam dicitur Roma, cap. *Alphenus* 7. Idem probabilius judicat Bonac. suprà punct. 3. num. 7. de vulnerante peregrinum, qui intenderat solum visitare aliquas Ecclesias extra muros Romæ; nam in materia pœnali strictè interpretanda sunt verba, cap. *Statutum* de electione; at nomine Urbis strictè solum veniunt contenta intra mœnia.

1472 Oppositum docet Abbas in cap. *Rodolphus*, Filliuc. suprà num. 11. Alter. Duard. Palaus suprà num. 7. quos citat, & sequitur Leander suprà quæst. 8. quia leg. ut *Alphenus* ff. de verb. signif. *Urbs est Romana, quæ muro cingitur*. Roma est etiam quantum continent

ædificia; deinde lex est favorabilis pietati, & ampliacioni cultus Religionis. Verùm ex ipso textu videtur confirmari opposita sententia, quatenus dicit, *Urbs est Romana, quæ muro cingitur*. Attamen ultima opinio mihi probabilior videtur; quia Canon re verà per Romipetas satis determinat nomen *Urbem* ad Romam, quæ juxta textum & Bonac. includit continentia, & universitatem agrorum: & sicut cap. *Si Civitas* de Sent. excom. in 6. interdicta civitate, censentur interdicta suburbia; ita similiter in præsentī.

1473 Quæres; Utrùm qui aut spoliaret vestibus, aut furaretur pecunias Romipetæ peregrini, incurreret hanc excommunicationem, & idem de ejus Consiliario? Respondeo si spoliet per vim, incurrere hanc censuram; quia tunc idem est, ac deprædari; si verò furtim, & clam rapiat, tunc non ligari hæc censurâ; quia non deprædatur, seu non aufert per vim. Ita Ugol. cap. 10. numer. 5. Duard. quæst. 13. num. 2. quos sequitur Bonac. sup. disp. 1. quæst. 11. punct. 1. numer. 10. P. Fragos. sup. num. 225. Leand. quæst. 11. qui omnes loquuntur de rebus mobilibus, quas peregrini secum afferunt, etsi unica sit vestis, v.g. Leg. *Prætor §. Bona rapta* ff. de vi bon. rap. Oppositum tenet Ugol. De immobilibus non agit Pontifex in hoc Canone. Si res, quæ furatur, non est peregrini, sed commendata, vel illi mutuata, certum est etiam incurrere censuram. Sicut si spolietur filiis, & uxore; nam, præterquàm quod hæc non ita facile clam furantur, pertinent ad familiam peregrini. Quidquid distinguat P. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 10. num. 9. nobiscum sunt AA. citati qui contrarium affirmant de spoliante cadaver peregrini ab alio occisi; quia non est peregrinus, sed ejus cadaver.

1474 Majus dubium est de actione prohibita, quæ exercetur in eum, qui ad Urbem venit, non solum devotionis causâ, sed ad aliud aliquod negotium, An excusetur à censura ipse, & ejus Consiliarius? Certum est, quòd si veniat solâ negotii causâ, non comprehendi sub hac censura; quidquid sit de alia ejusdem Bullæ, vel Pontificum censura; quia non venit ad Urbem devotionis causâ. Quare dubium est de eo, qui venit devotionis causâ, & simul ad visitandum parentes, prosequendam litem, vel emenda aliqua curiosa. Præmittunt AA. hîc advertendum tripliciter posse intendi peregrinationem ad Urbem. Primò, principaliter intendendo illam causâ devotionis, & minùs principaliter, five

sive secundariò propter alia negotia temporalia. Secundò, intendendo æquè principaliter utrumque, scilicet, devotionem, & negotia temporalia. Tertiò, intendendo negotia temporalia principaliter, & secundariò visitationem.

1475 Respondent primò; quando intentio principalis eundi Romam est devotio, seu tendit principaliter ad devotionem visendi Sanctuaria &c. qui hujusmodi peregrinum vexat aliquà ex prohibitis actionibus, non potest excusari à censura, quamvis ille secundariò tendat ad alia negotia temporalia. Ratio est; quia Leg. *Qui injuriæ* in principio ff. de furtis, Leg. *Si quis nec causam* ff. de rebus creditis, & cap. *Cum voluntatis* de Sent. excomm. Actio specificatur ab eo, quod principaliter intenditur. Causæ autem secundariæ, sive impulsivæ numquam prævalent principali: ergo. Confirmatur; quia, si hujusmodi peregrinum vexans non incurrit censuram, non facilè invenietur, qui illam incurret. Ita Alterius disp. 11. cap. 5. dub. 7. Filliuc. tract. 16. cap. 5. quæst. 8. numer. 120. Frag. tom. 2. lib. 1. disp. 3. num. 219. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 11. punct. 3. à numer. 14. Castropalaus de Censur. disput. 3. punct. 11. num. 5.

1476 Respondent secundò, quando intentio æquè principaliter est adire Urbem causâ devotionis, & simul propter alia negotia, & à fortiori, si hæc minùs principaliter intendantur, qui hujusmodi peregrinum vexat, aut consulit, ut vexetur supradictò modo, incurrit excommunicationem. Ita laudati AA. suprà. Ratio est; quia adhuc dicitur vexare peregrinum ad Urbem causâ devotionis: idem enim actus fieri potest propter plures fines adæquatos extrinsecos; nec unus finis destruit rationem alterius: nec Summus Pontifex exigit, ut veniat peregrinus ad Urbem taxativè propter solum finem devotionis; quia forsàn vix daretur, qui propter solam devotionem veniret.

1471 An autem in hoc casu incurratur duplex censura, alia, scilicet, propter vexationem Romipetæ peregrini, & alia propter vexationem accedentis ad Sedem Apostolicam propter negotia, ut continetur in Canone nono Bullæ Cœnæ? Bonac. à num. 15. respondet negativè; quia motivum utriusque censuræ est idem, nimirum, prospicere accedentibus vel recedentibus ab Urbe, ut securiùs liber aditus pateat. Affirmat Duardus suprà quæst. 9. à numer. 1. eò quòd delinquat

contra utrumque Canonem. Sed quidquid sit de vexante, certum est Consiliarium incurere censuram Canonis decimi; quia in nono non exprimitur, ut dictum est.

1478 Respondent tertiò: quando peregrinus intendit principaliter Romam adire propter alia negotia, v. g. ad invisendos confanguineos, prosequendam appellationem, & solùm secundariò ad visitanda Limina Apostolorum, & Ecclesias; qui illum vexat prædicto modo, liber est ab hac excommunicatione. Probatur ex cap. *Cum voluntate* de Sent. excomm. nam in qualibet actione attenditur ad id, quod principaliter agitur; actiones enim specificantur ab actu primario, & non secundariò. Cum igitur hic causâ negotiorum primariò, & devotionis secundariò intendat iter, non est peregrinus, nec proinde gaudet illius privilegio; & certè, si non ita esset, omnes, qui Romam veniunt illo gauderent; quia multi sunt, qui hoc iter aggrediuntur propter alia negotia, qui secundariò volunt visitare Ecclesias aliquas. Ita cum Ugol. in hoc Canone §. 1. num. 1. P. Filliuc. tract. 16. cap. 5. quæst. 8. Alter. sup. cap. 4. dub. 7. Duard. quæst. 6. num. 3. Vivald. nu. 8. & Bonac. sup. punct. 3. num. 14. fine, Frag. sup. num. 219. cum Bald. & Jazon.

1479 P. Filliuc. suprà num. 120. excludit etiam ab hoc privilegio illos, qui Romam veniunt principaliter ad obtinendum beneficium, dispensationem, vel absolutionem à peccatis, vel censuris; quia ex necessitate, & non ex devotione veniunt; proindeque non ad Urbem, ut Urbem, sed ut curiam, quæ si ad alium locum transferretur, eodem modo ad illum propter eas causas adirent. Unde, nec hujusmodi vexans aliquo ex prædictis modis, nec illius Consiliarius incurret hanc censuram. Utrum incurrant aliam excommunicationem, quæ est nona ejusdem Bullæ contra eos, qui aliquo ex prædictis modis vexant accedentes, vel recedentes à Sede Apostolica causâ negotii cum Summo Pontifice immediatè, vel mediatè tractandi, v. g. impetrandi beneficium, pensionem, dispensationem, absolutionem, breve indulgentiarum, officium, gratiam, & solvendi decimas, aut tributum? Respondeo juxta suprà delibata, Consiliarium non illam incurere; quamvis operans illam incurrat. Ratio est; quia in eo Canone nulla fit mentio Consilarii. Aliter est dicendum de consilio ad percutiendum, vel vulnerandum peregrinum, Clericum, vel Monachum: quia præter censuram

furam hujus Canonis incurreret censuram cap. *Si quis suadente Diabolo* 17. quæst. 4.

1480 Sed quid dicendum, si Clericus, & Religiosus peregrinationem aggressus est sine superiorum suorum licentia? Advertendum est in cap. *Non oportet* de Consecrat. dist. 5. interdicti Clericis discedere à propria diœcesi sine facultate Prælati, etiam motivo devotionis; idem de motivo studii, cap. *Relatum* de Clerico non residente: item causâ voti, cap. *Magna* de voto: quæ prohibitio à fortiori stringit habentes beneficium, & ipsos Episcopos, qui sine Summi Pontificis licentia peregrinari non possunt à sua diœcesi cap. *Magna* de voto Authent. de Sanctiss. Episc. §. *Interdicimus*. Quæ doctrina communis est apud Burg. tract. de Irregul. part. 5. titul. de peregrinis, & ignotis num. 5. Duar. sup. q. 16. Carol. de Grass. de Effectib. Clericat. effect. 25. Alterius disp. 11. cap. 4. dub. 4. Excipiunt tamen prædicti, & cum illis Bonac. sup. nu. 18. nisi peregrinatio Romana fiat ad prosequendam appellationem, vel vitandam gravem vexationem; tunc enim cap. *Omnes oppressi* 2. quæst. 6. etiam invito Prælato, adire possunt Pontificem. His animadversis,

1481 Respondet Alterius dub. 5. vexantes prædictos Clericos, & Religiosos incurrere excommunicationem hujus Canonis. Idem tenet Bonac. sup. num. 19. quem citat, & sequitur Leand. part. 4. tract. 3. disput. 10. quæst. 10. & idem per consequens dicent de illorum Consiliariis. Fundantur; quia prædicti Ecclesiastici adhuc gaudent privilegio peregrinorum ad Urbem. Quod confirmant exemplo illius Clerici, qui sine prædicta licentia Romam peteret in anno Sancto ad lucrandum jubilæum, qui illo non privaretur. Ratio deinde est; quia si aliquid obstat privilegio, esset peccatum; hoc autem non obstat, nec tollit rationem peregrinationis: sicut non obstat, si peregrinus intendat secundariò aliquid in via ab alio peregrino furari, eò quòd Pontifex absolute, & indistincte concedit illud privilegium accedentibus ad Urbem.

1482 Oppositum tenet probabiliter Duar. suprà; & illi videtur favere, quod Pontifex sciens peregrinationem factam sine licentia contra leges suas, illam certè puniret; non ergo videtur credibile; quòd excommunicatione puniat illum, qui talem peregrinationem impedit, ne fiat; hoc enim esset favere delinquentibus, & tutam, ac securam illis viam munire ad transgrediendas leges. Hæc

tamen cum pendeant à voluntate Legislatoris, quandiu ille non explicat, liberum erit unicuique sequi, partem, quæ sibi magis arriserit.

1483 Quæres; Utrùm excusetur à censura, qui infidelem, Judæum, vel hæreticum, vel censuratum Romam venientem vexaret supradicto modo? Communis sententia est negativa, si Paganus, & Judæus veniant, ut præceptis fidei instruantur, & baptismum recipiant: si hæreticus veniat, ut recipiat absolutionem: si censuratus veniat ad absolutionem à censura. Ratio est; quia re ipsâ veniunt Romam causâ devotionis: ergo gaudent privilegio; nam cui competit ratio dispositionis, competit ipsa dispositio, Leg. *Non accusare* ff. de accusat. Confirmatur; quia prædicti possunt visitare Ecclesias, in illisque orare, saltem privatè: item agere opera requisita ad lucrandas indulgentias, saltem per modum suffragii: ergo, qui tales peregrinos vexaret, vel consilio induceret, ut vexarentur, incurreret censuram. Ita Alterius lib. 5. disp. 11. cap. 4. à dub. 1. Ugol. sup. P. Filliuc. sup. cap. 5. quæst. 8. num. 12. Frag. sup. num. 223. Duar. lib. 2. can. 10. quæst. 18. num. 2. Souza hic cap. num. 2. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 11. punct. 3. num. 20. Leander suprà quæst. 11.

1484 Denique omnis causa justa ad impediendum peregrinum excusat ab excommunicatione tam operantem, quàm ejus Consiliarium; & ideo excusatur judex, qui peregrinum delinquentem detinet in carcere: item, qui ad sui defensionem justam peregrinum cum moderamine inculpatae tutelæ vulnerat, vel occidit: item, qui peregrinum in adulterio cum uxore, matre, sorore, aut filia inventum in continente vulnerat. Quod Vivald. casu 11. num. 5. probat ex cap. *Si verò* de Sent. excomm. in quo excusatur percussus Clericum ita inventum. Id quod Bonac. suprà punct. 4. num. 5. solum admittit, si inveniatur cum propria uxore, & non cum alia. Item etiam excusat parvitas materiæ, prout suprà insinuaturn est. Tandem excusatur, qui peregrinum exulem, & proscriptum interficit in territorio Principis, in quo impunè occidi potest. Ita cum Ugol. Filliuc. Reginal. Vival. Duar. Bonac. sup. p. 2. n. 2.

SECTIO TERTIA.

*Explicat reliquas decem
Excommunicationes
Bullæ Cænæ.*

§. I.

*Dilucidatur undecima excommunicatio
Bullæ Cænæ contra Consiliarium.*

1485 **U**Ndecima excommunicatio Bullæ Cænæ anathematizat: *Omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedis Apostolicæ Legatos, vel Nuntios, aut eos à suis diœcesibus, territoriis, terris, seu dominiis ejicientes, nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem.*

1486 Planè constat ex Canone comprehendendi sub comminata pœna excommunicationis Consiliarium, qui aliquam, vel aliquas ex prohibitis actionibus suaserit, aut consuluerit, sicut comprehenduntur *Mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem*. An verò comprehendatur principaliter, vel solum accessorie; seu An dato consilio contrahat excommunicationem, etiam non secuto effectu?

1487 Communis sententia docet non comprehendendi principaliter, sed tantum accessorie, proindeque non incurrere censuram, nisi secuto effectu, seu postquam consultus posuit actionem ex consilio. Ita Grassi. lib. 4. Decis. cap. 18. n. 117. Vivaldi. in Bulla Cænæ exposit. 189. Sayr. de Censur. lib. 3. cap. 13. num. 9. ex Gloss. in Clem. Si quis suadent. in verb. Mandaverit de pœnis, Joan. Andreas de Pœnit. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 3. Tabien. verb. Excommunicatio 5. casu 2. §. 4. qui quamvis de mandante loquantur, eadem tamen doctrina applicatur potiori jure Consiliario, Sylvest. verb. Excommunicatio 7. numer. 44. Alterius disp. 12. cap. 6. Difficult. 1. Ugolin. in verb. Nec non ea mandantes §. 2. num. 1. Anton. de Souza disp. 63. numer. 2. P. Fragos. tom. 2. lib. 1, disp. 3. num. 42. fine,

Bonac. de Censur. disp. 1. quæst. 12. punct. 3. num. 10. Palau de Censur. disp. 3. punct. 12. num. 5. fine.

1488 Probatur; quia excommunicatio contra facientes, & in odium delicti extensa ad Consulentes, & alios hujusmodi, non ligat Consulentem, nisi effectu secuto; sed hæc excommunicatio talis est: ergo non ligat Consiliarium, nisi secuto effectu. Confirmatur; quia actiones principaliter prohibitæ in hoc Canone, v. gr. interficere, mutilare, vulnerare &c. non illam incurrunt, nisi secuta interfectione, mutilatione, & vulneratione; ergo etiam consilium, nisi secuto effectu, ad quem movit. Denique cap. *Relatum* de Clerico non residente verba absolutè prolata intelligenda sunt cum effectu.

1489 Oppositum docet Duard. lib. 2. can. 11. quæst. 12. à num. 1. cujus sententia, licet contra communem, non caret verisimili fundamento; nam in hoc Canone consilium conjungitur actionibus principalibus per dictionem, *Nec non*, quæ resolvitur in copulam, & repetit omnes qualitates præcedentium, ut ait Bonac. ergo sicut præcedentes actiones prohibentur principaliter, ita consilium; quare sicut posita interfectione, mutilatione, vulnere contrahitur censura, ita posito nudo consilio sine alio effectu. Nec aliud videtur innuere dictio *in eis præstantes auxilium, consilium, vel favorem*. Materia autem consilii ad incurrendam hanc censuram est dare consilium, suadere, inducere, monere, instigare, suggerere ad aliquam ex actionibus prohibitis contra personas Canonis privilegio gaudentes.

1490 Aliquas hic AA. movent quæstiones, de quibus nos suprâ; v. g. Utrum Consiliarius revocans consilium, vel post consilium datum pœnitentiam agens; vel qui diligentiam debitam adhibuit ad revocandum consilium, sed non potuit revocare, & secutus est effectus: vel qui post datum consilium, antequam consultus mandet executioni, moritur; incurrat censuram? jam diximus suprâ. Utrum verò Consiliarius incurrat hanc censuram, quando consilium fuit ad percussorem unius Cardinalis, & consultus percussit alium Cardinalem? diximus suprâ.

1491 Oportet modò clausulas Canonis expendere, quantum opus ad institutum nostrum, omissis multis, quæ Consiliarium non tangunt. Hoc autem de more nostro non aliter melius exhibere possumus, quàm explicando

plicando clausulas ejusdem Canonis eo ordine, quo ibi ordinatae sunt. Nimirum, primò, personas, quibus imposita est censura: secundò, personas, in quarum favorem fertur censura: tertio, materias prohibitas sub censura: quartò, causas excusantes sub hac censura.

*Personae, quibus imposita est censura
hujus Canonis.*

1492 Personae, quibus imposita est censura, ne aliquam actionem ex prohibitis ponant contra Cardinales, Patriarchas &c. continentur in clausula: *omnes Anathematizamus omnes*: hac autem est universalis, & indistinctè loquitur, comprehenditque omnes utriusque sexus, capaces subijci legibus, & transgredi illas culpabiliter; & per consequens committendi aliquam, vel aliquas ex actionibus in hoc Canone prohibitis principaliter, vel accessoriè contra personas in eo expressas. Ita AA. suprà, & infrà citandi.

1493 Quæri potest; Utrùm specialis conditio personae Consulantis excuset consilium ab hac censura? v. g. si à Cardinali, Patriarcha, Archiepiscopo, & cæteris datum sit consilium? Negativa sententia est communis apud P. Fragos. suprà num. 23. & probatur ex dictione ejusdem Canonis, ibi: *Anathematizamus omnes interficientes &c.* Universalis autem, *Omnes*, nullum excludit, Leg. Testatorem 58. in principio ff. de Legatis 3. & tenent Gutier. conf. 5. à num. 4. Grass. decis. 1. num. 1. & scribentes ad leg. Omnes populi ff. de just. & jur. Ratio deinde est; quia lex generalis generaliter accipienda est, & absque distinctione personarum; nam, ut docet Tiraquell. de Legibus Connubial. Gloss. 7. num. 89. verbum generale tantum valet in omnibus, quantum singulare in singulis. Confirmatur; nam cum agitur de præjudicio tertii, & de excommunicatione, quæ est poena spiritualis, nemo in quacumque dignitate infra ferentem illam excipitur, nisi expressè specificetur, ut docet Bald. quem sequitur Filliuc. in cap. Quod super his de fid. instrum. ergo. Ita Bonac. suprà punct. 3. numer. 2. cum Ugol. Tabien. Alterius, Duard. quos sequitur Leand. tom. 4. tract. 3. disp. 11. quæst. 16.

1494 Dices: In cap. *Quia periculosum* de Sent. excomm. in 6. Episcopi, & Superiores Prælati non incurrunt suspensionem, nisi exprimantur; ergo. Resp. cap. *Periculosum*

loqui de casibus expressis in jure, & de sola suspensione, in quibus Episcopi non comprehenduntur sub regula generali, ut in cap. *Inquisitores* de Hæreticis in 6. cap. Final. de judice eodem titul. Immò hujusmodi casus speciales firmant regulam in contrarium in aliis legibus, nisi expressè excipiantur, ut docet Farinac. & Anchar. in cap. *Quia periculosum* num. 1. Palud. num. 4. dist. 18. qu. 7. art. 1. qui docet privilegium, ne Episcopi, & Superiores Prælati suspensionis, & interdicti censuram incurrant nisi exprimantur, non extendi ad excommunicationem, quam possunt incurrere, quamvis de illis non fiat specifica mentio, ut docet etiam Gloss. in cap. 1. de homicidio in 6. verbo Prælati.

1495 Utrùm autem Cardinalis, vel Episcopus &c. percutiens seipsum? item, si consulat, vel inducat alium ad percussione suæ propriæ personæ, incurrat hanc censuram? Quoad primum, negat Bonac. nam aliter concessus favor retorqueretur in damnum ejus, cui conceditur. Contrarium tenet Ugol. Tabien. Alterius, Duard. quos sequitur Leand. suprà quæst. 17. Probant exemplo Clerici seipsum injuriosè percutientis, qui incurrat censuram, cap. *Si quis suadente*.

1496 Sed quidquid sit de percussione à se ipso. Quoad secundum; judico non posse excusari à censura consilium datum ad percussione propriam, secuto effectu; quia in primo casu re ipsa injuria non est ejusdem ad se ipsum, in rigore loquendo; at in secundo injuria est à consulto, & non à se. Deinde dato, quòd possit cedere jure ad injuriam, non potest, neque habet jus ad consulendum alteri percussione prohibitam contra legem Superioris; quare & ipse incurreret excommunicationem accessoriè propter consilium, & consultus principaliter propter percussione, in qua certissimè peccabit graviter contra obedientiam debitam legi; quidquid sit de peccato contra justitiam percussi non inviti. Probari potest ex doctrina cap. *Contingit* 36. & hanc partem judicat probabilior P. Fragos. in casu non dissimili num. 234.

1497 De Imperatore, & Regibus potest esse specialis difficultas; An incurrant hanc censuram per actiones prohibitas, non solum principaliter, sed etiam accessoriè per datum consilium? Affirmat P. Fragos. suprà nu. 232. sine, quod etiam docet Gigas de crimine lese Majestatis l. quæst. 5. num. 10. & Gambarupta de Immunit. lib. 5. cap. 40. num. 5. Dian. p. 5.

tract.2. de Potest. & privil. S. R. E. Cardinal. Resol.80. fine cum Gloss. in cap. *Apostolica*, de Sent. & re judicat. verb. Cardinales. Fundamentum est; quia in cap. *Quicumque*, de Sent. excomm. in 6. quamvis de illis non fiat expressa mentio, ligantur excommunicatione, ut inquit Achidiaconus, & Gloss. verb. *Quicumque* in addit. eò quòd clausula, *Quicumque*, est generalis, & propter generalitatem trahitur ad omnes etiam exemptos, & privilegiatos juxta August. Barb. in Extravag. 1. de elect. Joan. XXII. pag. 139. num. 4. sed clausula, *Omnes*, in hoc Canone est universalis; ergo comprehendit etiam Imperatorem, & Reges.

1498 Quærit Bonac. punct. 4. num. 1. fine; An civitas, oppidum, castrum, præbens auxilium, & favorem delicto contra Cardinales, & Episcopos, ligentur interdicto? Remittit se ad dicenda de Interdicto. Affirmat P. Frag. hic nu. 236. cum Sayr. de Cens. lib. 5. cap. 12. num. 7. Navar. cap. 27. num. 169. Ugol. tab. 5. cap. 3. num. 6. Tolet. lib. 1. cap. 21. §. 5. Nos etiam hoc dubium ad interdicti tractationem reservamus. Interim oportet advertere quo ad consilium, nimirum, vel posse considerari, ut datum à civitate, oppido &c. aliis, vel ut datum ipsi civitati per suos Consiliarios, & quamvis civitas, oppidum, utpote communitates, non subiaceant excommunicationi, sed interdicto, Consiliarii tamen non evadent excommunicationem, immò & interdictum, si sint cives ejusdem civitatis, & membra communitatis; quia una pœna cum alia non repugnat. Sed de hoc in loco designato.

*Actiones, quibus imposita est censura
hujus Canonis.*

1499 Actiones prohibitæ in hoc Canone sunt quatuordecim, & omnes sacrilegæ, ut docet Cajet. cap. 11. Sayr. de Cens. num. 3. cap. 15. num. 2. Navar. cap. 12. Reginald. Filiuc. & alii infrà adducendi; quia illis Ecclesia in principalioribus suis membris offenditur. Ex his novem principaliter prohibentur, & quinque accessoriè. Principaliter prohibetur interficere, mutilare, vulnerare, percutere, capere, carcerare, detinere, vel hostiliter insequi S. R. E. Cardinales, & cæteras personas ibidem expressas, aut eos à suis diocesibus, territoriis, terris, seu Dominiis ejicere. Accessoriè prohibetur mandare; ratum habere, præstare auxilium, consilium, vel

favorem in prædictis actionibus. Quia verò omnes prædictæ actiones possunt esse materia consilii ad incurrendam censuram, necessarium judico illarum explicationem exhibere. Et quamvis aliquæ explanatæ jam sint aliis in locis, oportebit hîc nonnulla specialia singulis superaddere.

1500 Prima actio principalis est interficere; secunda est mutilare; tertia vulnerare; de quibus dictum est suprâ; atque ideo agendum de quarta, scilicet percutere, id est, manu, pugno, pede, vel instrumento ferreo, ligneo, sive virga, baculo, faxo, flagello corpus alterius, vel immediatè, vel mediatè, & interpositis vestibus tundere cum dolore, leg. Lex Cornelia ff. de injuriis: unde auferre, vel lacerare pallium, in faciem conspuere, aquam in alium infundere, non veniunt nomine percussione, quamvis gravem injuriam inferant. Quare, qui primas actiones in Cardinalem, Patriarcham &c. commiserit, incurrat censuram hujus Canonis, non verò, qui posteriores. Utrùm incurrat censuram Canonis: *Si quis suadente Diabolo* 17. qu. 4. diximus suprâ. Ita Ugol. Duard. Alterius, Bonac. Hinc etiam non incurrat censuram, qui elato fuste, vel minatur, vel parat percussione, sed impeditus re ipsâ non percutit; quia licet in hoc appareat gravis injuria, non datur percussio in Canone prohibita.

1501 De capientibus dictum est suprâ. Quare sequitur actio carcerandi, quæ significat aliquem in vincula conjicere, sub custodia fervare, ne fugiat, in loco aliquo sive publico, sive privato includere, ne exeat, leg. 1. ff. de cust. reor. & cap. *Quamvis* de pœnis in 6. De actione capiendi, & detinendi diximus loco citato; neque videntur includi in carceratione; quia, ut benè P. Filiuc. potest absolutè dari carceratio sine detentione: deinde potest carceratio fieri ab uno, & detentio in carcere vel alibi provenire ab alio publicâ, vel privatâ auctoritate; item potest dari detentio sine carceratione, & illa potest fieri etiam à privata persona, at hæc non. Ita AA. suprâ.

1502 De clausula, *hostiliter insequentes*, diximus in cap. *Felicis* de pœnis. Unde solum iterum advertendum judico, ad incurrendam censuram necessariam esse, ut insecutio fiat hostiliter, hoc est, injustè, & animo nocendi, sive insequi, quasi hostem fugientem, & sibi caventem. Unde qui insequitur, ut interficiat, vel mutilet, vel vulneret, vel percutiat, capiat, spoliet, vel carceret, sive

sive publicè, sive occultè, quamvis nihil horum assequatur, excommunicatur. Item qui, insequendo, lapidem, aut telum injicit in personam privilegiatam, ut detineat, quamvis illam non attingat, ligatur. Item qui domi obsidet, ut detineat, interficiat &c.

1503 Secus dicendum, si obsideat domi, aut insequatur, non ut capiat, aut interficiat &c. sed solum, ut pudore, & verecundiâ, immò & verbis contumeliosis afficiat. Ita Anton. 3. par. tit. 25. cap. 2. Angel. verb. *Excommunicatio*, Geminian. in cap. *Felicitis* de pœnis num. 6. lib. 6. & ibi Farinac. num. 5. Sylvest. verb. *Excommunicatio* 7. §. 23. Ugol. P. Reginald. lib. 9. cap. 20. num. 313. Fragos. n. 238. Filliuc. cap. 9. quæst. 8. tract. 16. quæst. 8. numer. 246. Bonac. sup. punct. 1. num. 6. in quo citat Sayr. Duard. Ugol. & Alter. sed hunc adducit Leander pro contraria sententia quo ad ultimam propositionem, quam ipse amplectitur.

1504 Nihilominus P. Fragos. tandem judicat probabilius incurrere censuram, qui ob solam verecundiam, & dedecus hujusmodi personas domi obsidet, arg. cap. *Si quis suadente* 17. quæst. 4. in quo excommunicationem incurrit, qui in domo Clericum obsidet, & Gloss. 6. ibi 1. Abbas à num. 1. Felin. nu. 1. de Sent. excomm. Sayr. suprà cap. 6. nu. 13. Barbosa cum in aliis in cap. *Si quis suadente* à num. 3. Ratio est; quia ibi datur detentio prohibita: deinde obsessio est injuriosa, quam Pontifex per illud privilegium arcere intendit à similibus dignitatibus.

1505 Altera clausula principalis est, personas privilegiatas *A suis diœcesibus, territoriis, terris, seu dominiis ejicere*. Ejicere autem est expellere, seu spoliare possessione personali loci, in quo antea receptus erat, & innuit aliquam violentiam, seu vi, seu verbo factam ejecto, & qui similem personis privilegiatis in hoc Canone intulit, vel consuluerit inferendam, incurreret hanc excommunicationem. Ex qua doctrina non sequitur incurrere hanc censuram, qui non admitteret in prædictis locis, ut cum P. Filliuc. Fragos. sup. num. 245. Alter. Duard. Tolet. tenet Bonac. sup. num. 9. fine, Leand. tractat. 3. de Bulla Cœnæ disp. 11. quæst. 5. Quidquid sit da censura Joannis XXII. in Extravag. Super Gentes de consuetudine inter communes contra non admittentes, vel impediennes Legatos, & Nuntios Apostolicos; quæ excommunicatio reservata non est, neque afficit mandantes, & Consulentes.

1506 In hac actione dubium ingerit reciprocum *Suis*, ad quos, scilicet, referatur in Canone; nam dicitur, *Aut eos à suis diœcesibus, territoriis, terris, seu dominiis ejicientes*. Et potest *Suis* referri vel ad particulam, *eos*, idest, à diœcesibus, territoriis eorundem Prælatorum; vel referri ad ejicientes, idest, à diœcesibus, terris &c. suis ejicientium. P. Filliuc. sup. num. 248. docet reciprocum *Suis* referri partim ad Prælatos ejectos, & partim ad ejicientes: ita ut verba Canonis faciant hunc sensum Excommunicamus ejicientes Legatos, vel Nuntios à terris ipsorum ejicientium, in quibus Legati, vel Nuntii funguntur officio, suæ Legationis, vel Nuntiaturæ: Item excommunicamus ejicientes Episcopos, Archiepiscopos &c. à terris ipsorum Episcoporum, vel Archiepiscoporum, in quibus sunt Episcopi, vel Archiepiscopi; dicuntur enim terræ eorum quoad jurisdictionem Episcopalem. Unde, si hi ejiciantur è terris, quæ non sunt illorum diœcesis, nulla incurritur censura: sicut neque incurreret privatus, qui Legatum, vel Nuntium ejiceret à terris Legatiæ, vel Nuntiaturæ; quia non ejiceret è terris, & dominio suo. Hæc P. Filliuc.

1507 Nihilominus omnes alii AA. dicunt probabilius reciprocum *Suis* referri ad omnes personas privilegiatas in Canone contentas sub particula *eos*. Ita Graff. lib. 4. cap. 18. num. 116. & colligitur ex P. Suar. de Cens. disp. 21. nu. 70. Alterius lib. 5. disp. 2. cap. 4. ex Panormit. in cap. *Pro illorum* de præbendis num. 2. Ugol. Bonac. suprà num. 9. P. Fragos. suprà num. 245. §. *Secunda quæstiuncula*. Itaque sensus Canonis est, quod excommunicationem incurreret, qui expressos, ibi Prælatos, ejecerit è diœcesibus, territoriis, terris, seu dominiis ipsorum Prælatorum. Ratio est; quia nullum datur fundamentum in Canone ad distinctionem P. Filliuc. Deinde; quia omnes illi Prælati habent jurisdictionem in illis nominatis locis, saltem ad exercitium sui officii; ergo omnes propriè dicuntur ejici à suis diœcesibus, territoriis, terris &c.

1508 Ex hac explicatione venit etiam exponenda significatio locorum, à quibus fit ejectio: in primis ejici Prælatum à diœcesi est expelli ab omnibus locis, & territoriis demandatis suæ gubernationi, seu jurisdictioni; hoc enim significat diœcesis, cap. *Episcopos* 7. quæst. 1. cap. 1. de officio ordin. Territorium verò significat universos agros intra limites Civitatis, Oppidi, Castri &c. Leg. Pupil-

Pupillus §. *Territorium* ff. de verbor. signific. Terra significat non solum regnum, vel provinciam, sed etiam villam, & Castrum, cap. *Cum in partibus* de verborum signif. Nomine domini venit terra, vel locus, qui sub unius jurisdictione est; nam Leg. *Qui furem* ff. de statu hominum dominium, & jurisdictio æquiparantur. Qui igitur alicujus ex Prælati privilegiatis ab aliquo ex explicatis locis opere, vel consilio suo ad ejectionem concurreret, contrahet censuram hujus Canonis.

1509 Circa hæc tamen nonnulla dubia decidenda sunt. Primum est; Utrum reciproci *Suis* relatum ad Prælatos privilegiatos in Canone significet loca, quæ solum ratione dignitatum dicuntur sua, An etiam aliqua, quæ alio titulo, v. gr. patrimonii, hereditatis, domicilii, patriæ dicuntur etiam sua? P. Castropalaus de Cens. disp. 3. pu. 12. num. 4. ad finem cum Navar. cap. 2. num. 67. Hugol. hic §. 1. num. 4. Duard. qu. 4. num. 6. & 9. num. 6. docet significare ejectionem à locis, quæ sua sunt ratione dignitatis. Ratio illi est; quia hæc censura lata est in favorem dignitatum Ecclesiasticarum; ergo ejectio prohibita debet esse solum à locis suis, idest, ratione dignitatis; aliter frustra faceret mentionem dignitatum. Confirmari potest; quia clausula *Suis* adjungitur primò *Diæcesibus*; diæceses autem non est dubium, quòd pertineant ad dignitatem; ergo in eodem sensu applicari debet sequentibus, ne sine mutatione detur varietas in significando. Adde, quòd licet hæc lex sit favorabilis respectu dignitatum, poenalis est respectu ejicientium, ideoque non est extendenda, sed potius restringenda, Reg. *Odia* de Reg. Jur. tenet etiam hanc sententiam P. Fragos. suprà numer. 245. §. *Excusabitur*.

1510 Opposita sententia est Alter. suprà num. 4. ad finem, Bonac. punct. 1. numer. 17. Leand. à Sacram. de Cens. tract. 3. disput. 11. quæst. 8. & planè sequitur P. Suar. de Censur. disp. 21. sect. 2. num. 70. Dian. part. 5. tract. 2. Resol. 82. ubi citat Scortia in Bullar. Pontif. cap. 166. Theorem. 420. Mald. in Summ. verb. *Bulle Cœnæ* num. 46. Probant; quia in hoc casu verificantur verba Canonis excommunicantis ejicientes suprà dictos Prælatos à terris suis; terra autem alicui competens titulo patrimonii, domicilii, hereditatis, originis vulgari loquendi modo dicitur sua; ergo ejiciens Prælatos ab his, vel Consulens, ut ejiciantur, incurret excommunicationem.

Hæc sententia plures habet AA. sed debile fundamentum; nam etiam vulgò dicitur in sua provincia, pro ea, in qua quisque natus est; ergo absque hujus excommunicationis incurso non poterit, nec ejici ab ipsa provincia?

1511 Illud rectè, inquit Navar. ejiciens, vel Consulens, ut Prælati privilegiati ejiciantur à Palatio Regis, aut Principis, non incurrit censuram; quia non est prohibitum in Bulla. Item etiam ejici à curia Regis, & Principis, si non sit ejus diæcesis, vel pertineat ad jurisdictionem dignitatis.

1512 Majus dubium est de ejectione à parte territorii, An incurrat censuram? Respondetur negativè; quia re verà non est ejectio à territorio, cum in alia parte expedire possit negotia totius territorii, nec ab hoc impediatur.

1513 Sequebatur agere de quinque actionibus accessoriè prohibitis; nimirum, de mandantibus, ratum habentibus, præstantibus auxilium, consilium, vel favorem, de quibus latè disputant AA. citati, apud quos videri possunt; nam quod attinet ad institutum nostrum, præter ea, quæ diximus de Consiliario, solum occurrit inquirere; Utrum consilium datum ad auxiliandum, ratum habendum, vel favendum, immò & consulendum perpetrantibus actiones principales, prohibitas in hoc Canone, incurrat censuram hujus Canonis? Respondeo negativè. Ratio est; quia consilium, prohibitum in Canone, debet esse circa ea, quæ principaliter prohibentur, ut clausula *in eis* exprimit, ibi: *Seu præstantibus in eis auxilium, consilium, vel favorem*, nam, *in eis* refertur ad antecedentia, in quibus solum numerantur actiones principales; quare consilium prohibitum illud est, quod datur patrantibus tales actiones; neque est fundamentum ad extendendam excommunicationem ad consilium circa accessoria; sumus in poenalibus, in quibus restringi potius, quàm extendi debent leges, Regul. *Odia* sunt de regul. juris. Hæc doctrina applicari etiam potest multis, quæ suprà, & infrà tractanda sunt, quando consilium accessoriè prohibetur.

1514 Ultimò inquire potest; An qui omnes prohibitas actiones in una ex privilegiatis personis exercuerit, v. g. si Cardinalem hostiliter insequutus fuerit, detinuerit, vulneraverit, mutilaverit, & interfecerit, incurrat unam solum excommunicationem, An totidem, quot sunt actiones diversæ? Ref-

Respondet P. Fragos. par. 2. disput. 3. §. 10. num. 22. quod si unico impetu, & eadem moraliter actione sine interruptione faciat, unicam incurreret excommunicationem, eò quod omnes ita sumptę censentur unica actio in genere moris, & unum delictum. Quidquid sit, quod in genere entis, sive entitativè distinguantur; omnes namque sub eo ordine moraliter integrant unam actionem unitate temporis, & impetūs, proindeque conflant unicam violationem ejusdem Canonis.

1515 Si verò actiones illæ fiant una post aliam medio intervallo, sive interruptione sufficiente ad discontinuandas actiones, v. g. si primò ponatur infecutio, & post interval- lum detentio, & post detentionem vulneratio ex eodem intervallo, & sic de aliis, tunc enim cū actiones discontinuantur, & sint plures violationes Canonis, plures contrahent excommunicationes. Eandem doctrinam tradit in similibus P. Mol. tom. 5. tract. 3. disp. 41. num. 2. cum Julio Claro in Leg. *Qui de crimine* Cod. de Accusationibus cont. Bart. in Leg. *Nunquam* ff. de privat. delict. Pro- bant P. Frag. & Mol. doctrinam traditam clare ex Leg. *Illud* §. ult. ff. ad leg. Aquil. ibi: *Si idem eundem servum vulneraverit, postea de- inde etiam occiderit, tenebitur & de vulnera- to, & de occiso; duo enim sunt delicta; aliter atque si quis uno impetu pluribus vulneribus aliquem occiderit tunc enim unica erit actio de occiso.*

Personæ, in quorum favorem lata est excom- municatio hujus Canonis.

1516 Expresse recensentur in Bulla Cœnæ personæ, sive dignitates, in quarum favo- rem, & patrocinium fertur hæc censura, ibi: *Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuntios.* Quid unaquæque ex his dignitati- bus præcellentiæ, honoris, & jurisdictionis importet, instituti nostri non est explicare; & facile invenies ad alios AA. præsertim Bar- bos. de potestate Episcop. Dian. punct. 5. & alios. Quare, quod nostrum est, paucis ex- hibeo, nimirum, Consiliarium, qui indu- xerit ad aliquam ex actionibus supra explica- tis contra prædictas dignitates, secuto effe- ctu, incurrere hanc excommunicationem; quod intellige de Cardinalibus, & aliis etiam tempore Sedis Vacantis, in quo durat Bulla Cœnæ; de omnibus Patriarchis, tam majo-

ribus, quàm minoribus: de omnibus Ar- chiepiscopis, Episcopis, & Metropolitanis sine distinctione. Superest tamen nonnulla dubia circa easdem dignitates resolvere.

1517 Primum dubium est; Utrū excom- municatio extendatur ad ejectionem Cardi- nalis electi, & electioni consentientis, adhuc galerus rubrum non obtinentis? Respondeo affirmativè; quia creatio Cardinalis consum- matur per electionem Papæ, & consensum electi; galerus enim non pertinet ad substan- tiam, sed ad cæremoniam. Ita AA. suprā cum Paludan. in 4. dist. 18. quæst. 3. art. 2. cap. 16. Sayr. lib. 3. cap. 15. num. 3. P. Filliuc. tract. 16. cap. 9. quæst. 5. nu. 239. Souza cap. 12. disp. 6. num. 1. Dian. proximè Resolut. 74. fine, ubi citat Megal.

1518 Aliter dicendum judicat Leand. sup. quæst. 12. de Episcopo electo, & confirmato, sed non consecrato; quia juxta Gloss. in Cle- ment. 1. de pœnis verb. *Quemvis Pontificem*, quandiu caret caractere Episcopali, non vo- catur verè, & propriè Episcopus, nec venit absolutè appellatione Episcopi; quamvis sit administrator, & dici possit cum addito Epif- copus electus, habeatque jurisdictionem; ergo, illum ejiciens, non subjacet huic ex- communicationi, neque ejus Consiliarius. Ita P. Suar. sup. sect. 2. num. 69. & cum illo præter citatos Reginal. lib. 9. cap. 20. nu. 313. Leand. sup. quæst. 12. ubi citat Navar. cap. 27. numer. 67. Tolet. lib. 1. cap. 25. Felin. Abb. D. Anton. Dixi, huic excommunicationi; quia subjaceret alii excommunicationi cap. *Si quis suadente* 17. quæst. 4. de qua latè egi- mus.

1519 Secundum dubium est; Utrū in- terficiens, mutilans &c. familiares, seu de fa- milia Cardinalis, aut Consulens, ut interfi- ciantur, vel mutilentur &c. incurrat hanc censuram? Negat communis sententia. Ra- tio est; quia privilegium hujus Canonis con- cessum est Cardinalibus, Patriarchis &c. & non illorum familiaribus, atque ideo ad illos extendi non debet; ubi namque cessant verba legis, ejus dispositio cessare debet, Leg. 4. §. *Prætor* ff. de damn. infect. & ibi Alexand. & Leg. *Non aliter* in principio 69. ff. de Legatis 3. in qua deciditur non esse re- cedendum à proprietate verborum, ubicum- que de mente dubitatur, Leg. *Si verò* §. de *Viro* ff. solut. matrim. & Leg. *Unica* Cod. de caduc. tollend. Quare licet occisio fiat co- ram Cardinali, Patriarcha &c. & per hoc illi inferatur injuria, non ideo incurreretur cen- sura;

fura; quia hæc injuria non est ex damnatis in Bulla. Ita Alter. sup. disp. 12. cap. 3. dub. 7. pag. mihi 613. Duard. lib. 2. can. 11. quæst. 10. num. 1. Souz. cap. 12. disp. 66. num. 3. Barbof. in Collect. 10. 3. in 6. decret. lib. 5. tit. 9. cap. 5. num. 35. Fragos. suprà à num. 244. Acofta in Cruciat. quæst. 65. Bonac. sup. punct. 2. n. 11. Palaus disp. 3. punct. 12. num. 5. Dian. part. 5. tract. 2. Resol. 83.

1520 Affirmativam partem tenet Sayrus lib. 13. cap. 15. num. 3. Vivald. cas. 11. nu. 86. Felicianus Episcopus Scalensis in Enchirid. ad explicationem hujus Canonis, citatur etiam Armill. Fundantur; quia hæc excommunicatio fuit olim lata, & inserta juri Canonico in cap. *Felicitis* de pœnis lib. 6. item & in Constitut. Pii V. edita anno 1564. 14. Kalendar. Januar. ergo. Respondetur, quidquid sit de antecedente, quod Bonac. negat; quia in eo capite nulla est talis excommunicatio contra offendentes familiares Papæ, aut Cardinalium; solum enim deceditur, ut imponatur illis pœna pro qualitate culpæ, ibi: *Proportionetur pœna delicto*, negando consequentiam; nam dato, quod in eo cap. Sit excommunicatio aliqua, solum afficit offendentes Religiosos, & Clericos familiares Papæ, & Cardinalium, non ita Patriarchæ, Legati, & Nuntii, ibi; *Quemquam de Clericis, vel Religiosis nostræ familiæ, vel Cardinalium afficere fortè præsumpserit*.

1521 Neque dicas in prædicto capite quo ad pœnas in eo contentas Patriarchas, & Legatos, ac Nuntios æquiparari Cardinalibus. Respondetur enim nullum ex eo capite fundamentum sumi posse ad hanc æquiparationem, cum de Patriarchis, & cæteris nulla ibi fiat mentio, sicut de Cardinalibus. Ita cum Bonac. punct. 2. num. 12. Leander quæst. 15. Neque objicias: privilegium concessum Romipetis peregrinis extenditur ad eorum familiares comitantes: ergo similiter in hoc Canone extendetur ad familiares dignitatum omnium. Negatur paritas, quæ in legibus pendentibus à voluntate Legislatoris non urget. Et licet in eo Canone, sicut in hoc nulla fiat mentio familiarium; potuerunt ibi AA. interpretari rationabiliter mentem Legislatoris eam fuisse in causa pia.

1522 Tertium dubium est; Utrum interficiens, mutilans &c. Episcopum, vel Archiepiscopum electum, & confirmatum tantum; & non consecratum, vel ad hoc inducens consilio, ligetur censurâ Canonis? Affirmat Graff. 1. par. lib. 4. Decis. cap. 18. num. 102.

Fundatur; quia cap. *Si Clerici* de Judiciis, & cap. *Nihil* de Electione gaudet, & exercere potest actus jurisdictionis Episcopalis: ergo cum hæc constitutio favorabilis sit, ad illum extenditur. Nihilominus standum est suprà dictis cum AA. ibi allegatis; & confirmari potest exemplo Archiepiscopi, qui, dum caret pallio, appellari absolute non potest Archiepiscopus, cap. *Transmissam* de Elect. & cap. *Nisi specialis* de Auctoritate, & usu pallii; neque gaudet hoc privilegio, nisi fortè sit consecratus Episcopus: ergo.

1523 Quartum dubium est de Episcopo, qui renuntiavit Episcopatu; Utrum gaudeat privilegio hujus Canonis? Affirmativa resolutio videtur certa, illam tenet Ugol. sup. num. 2. Alterius hinc disp. 12. cap. 3. Probari potest cap. *Requisivit* 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatu, in quo dicitur retinere dignitatem, & ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, & de licentia proprii Episcopi posse conferre Ordines alieno subdito. Quo supposito, hic quamvis renuntiaverit loco, & executioni potestatis, non censetur renuntiare potestati, & habitui; ergo gaudet prædicto privilegio. Idem sentit P. Fragos. num. 245. etiamsi renuntiet loco, & dignitati; nam Canon concedit hoc privilegium Episcopis absolute, qualis hic est; ergo, qui illum aliquâ ex prohibitis actionibus offenderit, vel ad hoc præstiterit consilium, incurreret censuram. Ita cum Bonac. punct. 2. num. 8. Leand. infra citandus.

1524 Neque obstat, quod renuntiaverit dignitati, cui annexum est privilegium protectionis, ad hoc ut censeatur renuntiasse privilegio; nam privilegium concessum est in favorem publicum ordinis, & dignitatis Episcopalis, inquit P. Frag. quamvis minus principaliter cedat in favorem privatae personæ; unde privata persona non potest illi renuntiare; quia privatorum pacto non potest derogari juri publico, & statûs. Confirmat exemplo Clerici, qui renuntiare non potest privilegio fori, concessio statui, & ordini Clericali, ut deducitur ex cap. *Contingit* 36. de Sent. excomm. & tradit cum aliis P. Suar. de Cens. disp. 22. sect. 1. à num. 57.

1525 Magis dubium est de Episcopo excommunicato, & interdicto, ac suspenso, irregulari, aut degradato; Utrum interficiens, mutilans &c. eorumque Consiliarii incurrant hanc censuram? Affirmant absolute AA. de excommunicato, & interdicto, immò & de suspenso, irregulari, & degradato verbaliter

baliter tantum : idem de hæretico , schismatico , antequam reus criminis declaretur . Ita Alterius lib. 5. disp. 12. cap. 3. & 6. P. Reginal. lib. 9. num. 313. Ugolin. cap. 11. §. 1. num. 1. Sayr. Duard. Bonac. quos citat , & sequitur Leander punct. 4. tract. 3. disp. 11. quæst. 13. Ratio est ; quia characterem Episcopalem indelebilem retinent in anima , ratione cujus conceditur privilegium Ordini , & non personæ .

1526 Dixi de suspenso , & degradato verbaliter , item antequam reus criminis declaretur ; nam si degradetur realiter , aut declaretur , omnibus privilegiis Clericalibus privabitur , cap. *Degradatio* de pœnis l. 6. proindeque illum interficiens , mutilans &c. non incurret hanc censuram , nec per consequens ejus Consiliarius . Ita , præter laudatos , Hypolitus singul. 107. num. 1. P. Valent. tom. 4. disp. 7. quæst. 19. punct. 4. Barbof. de Offic. & potest. Episcop. punct. 3. alleg. 110. à num. 3. P. Frag. sup. num. 239.

1527 Quintum de Legato , & Nuntio : nomine Legati , & Nuntii veniunt ii , qui à Pontifice ratione negotiorum mittuntur ad Principes , quorum alii dicuntur Legati à Latere , qui hodie solent esse Cardinales , cap. *Ad Eminentiam* de Sent. excomm. Alii dicuntur nati , qui Episcopalem dignitatem consequuntur , cui ex concessione Pontificis annexum est privilegium legati , cap. 1. de Appellat. & cap. 1. de Offic. Legat. Alii denique ex usu recepto vocantur Nuntii , eò quòd sint missi , cap. 1. de Offic. Legat. in 6. Omnes isti gaudent privilegio hujus Canonis ; nam saltem propter dignitatem Legati , & Nuntii in hoc Canone exprimuntur ob Episcopalem .

1528 Nota tamen , quòd Legati gaudent hoc privilegio , statim ac egrediuntur portas Urbis usque ad terminum suæ legationis . Utrum verò in reditu inde ad Urbem , etiam si extra viam divertant , vel morentur in aliquo loco ? Non consentit Bonac. absolute ; quia , si complevit legationem , aut deposuit dignitatem , jam non gaudet privilegio hoc ex titulo Legati , sed gaudebit ex titulo Episcopi , si talis sit ; sumus enim in materia pœnali , in qua verba attentè ponderanda , & explicanda sunt . Idem judicat de Nuntio .

1529 Quæres modò ; Quandoquidem eadem persona potest simul frui titulo Cardinalis , Episcopi , & Legati . Utrum qui hunc occiderit , mutilaverit &c. vel consilio suo ad hoc induxerit , incurrat tot excom-

municationes , quot sunt dignitates , sive tituli ? Ratio dubitandi est ; quia in illis dignitatibus nulla dicit ordinem necessarium ad aliam , ita ut omnes componant unam dignitatem , sicut minores ordines ad Sacros , Diaconatus , & Subdiaconatus ad Sacerdotalem , sed sunt disparati ; ergo sicut una ex illis separatim sufficit ad unam censuram incurrendam , ita multæ conjunctæ ad multas censuras incurrendas . Deinde , si censura lata est ad protegendas dignitates , sicut eadem persona potest habere plures dignitates , ita illam offendens , vel Consulens , ut offenda- tur , contrahet plures censuras pro pluribus injuriis factis pluribus dignitatibus .

1530 Nihilominus dicendum est unam tantum incurri excommunicationem ab offendente , & Consulente . Ratio est ; quia censura in Canone lata non est propter dignitates , vel ad illas protegendas in abstracto , sed in concreto , hoc est , ad protegendam personam fruientem , sive dignificatam talibus titulis , & dignitatibus . Cum igitur persona offensa sit una sub pluribus illis dignitatibus , offensa est una , cui proinde respondet una pœna , sive una excommunicatio ; nam singulæ illæ dignitates ordinantur ad protegendam personam ; cui insunt ; unde simul in eadem persona reddunt illam magis protectam , ac proinde solum aggravant offensam , & faciunt magis dignam pœnæ , & fortasse acrioris correctionis , ut in simili notavit P. Molina tom. 5. tract. 3. disp. 41. Bonac. sup. punct. 4. num. 2.

1531 Majus dubium potest esse ; Utrum qui Cardinalem v. g. percusserit , vel percussorem consilio suo suaserit , non solum censuram hujus Canonis incurrat , sed etiam cap. *Si quis suadente Diabolo* 17. quæst. 4. contra percutientes Clericos : Item Clement. *Si quis suadente* de pœnis contra offendentes , percutientes Episcopos : Item cap. *Felicitis* de pœnis in 6. contra percutientes , hostiliter insequentes Cardinales ? Negative respondet Bonac. supra cum Alterio lib. 5. disp. 12. cap. 1. ad finem , Sayr. lib. 1. cap. 10. num. 11. Duard. Canon. 12. quæst. 4. nu. 3. Fundamentum est ; quia plures censuræ latæ ab eodem Superiore , habente eandem potestatem , & jurisdictionem propter idem motivum , & ex eadem causa non multiplicant pœnas ad multiplicationem suam , nec variant specie peccata , sed solum aggravant idem , hoc est , reddunt delinquentem dignum majori correctione ob pravum , & ultra modum audacem affectum .

Utrum autem incurrat præter censuram hujus Canonis, alias poenas cap. *Felicitis*? Respondeo affirmativè; tum quia sunt diversæ poenæ; tum quia impositæ sunt ob specialem protectionem dignitatis Cardinalitiæ, prout alias omnes superexcellit.

Causæ excusantes delinquentem ab hac censura.

1532 Certum est ab hac censura excusare ignorantiam, quæ ab aliis excusat: ignorantia autem vel potest esse juris, vel facti, id est, censuræ latæ, vel criminis commissi, v. gr. si percutiat Cardinalem incedentem mutato habitu. Ita P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. num. 69. Alterius, Duard. Ugol. quos sequitur Bonac. punct. 3. num. 7. & nos supra, ubi latè de hac re egimus. Similiter excusatur, qui intendens percutere Episcopum, percussit alium, aut vice versâ, juxta dicta; quæ videri debent; & sicut in citatis locis, ita applicari hic debent Consiliario, & consequenter de illo dicendum id, quod de consulto statuimus circa casus ibidem resolutos de ignorantia antecedente, consequente, & concomitante. Item de crassa, supina, & affectata. Consiliarius etiam excusabitur, si efficaciter revocet consilium, ita ut reputare debeat extinctum juxta alibi dicta.

1533 Certum est item excusari, qui aliquam ex prædictis actionibus scienter posuerit, vel consuluerit ponendam ex mandato Pontificis, qui eos ab excommunicatione eximere potest, sicut potest ligare, argum. cap. *Cum inferior* de majoritate, & obedientia. Certum item est excusari ab hac censura occidentem, mutilantem &c. Cardinalem, & cæteros privilegiatos, vel hæc Consulentem ad sui defensionem, vel suæ pudicitiae, & honoris, quando aliter defendere non potest, sive cum moderamine inculpatae tutelæ. Potest colligi ex Glossa in cap. *Inferior* 21. Ratio est; quia occidens, vel mutilans non peccat graviter; sed ad excommunicationem contrahendam requiritur gravis culpa: ergo non illam incurrit. Ita P. Fragos. sup. num. 241. Bonac. §. 3. num. 4.

1534 Hinc Vivald. Ugol. Duard. excusant percutientem in continenti aliquem ex privilegiatis Prælatiis, inventum turpiter cum propria matre, uxore, vel filia; quia non præsumitur percutere, suadente Diabolo, sed ex vehementissimo dolore, & indeliberata passione sine culpa requisita ad censu-

ram. Oppositum docet Bonac. sup. punct. 3. num. 5. cum Alterio, eò quod verba legis generalia sunt, & sine exceptione, cap. *Si verè* 1. & 2. de Sent. excomm. quæ solum excusat percutientem Clericum; & exceptio in uno casu non est trahenda ad alium. Verum utraque sententia conciliari potest, ut prima loquatur de percussione deliberata, & secunda de indeliberata ex passione; quia sine culpa intelligi non potest incursum excommunicationis, esto in foro externo haberi præsumatur.

1535 Utrum idem dicendum sit de eo, qui postquam vulneratus, vel percussus est à Cardinali, vel Episcopo, hunc recedentem, vel fugientem insequitur ad repercutiendum? Respondet negativè P. Fragosus, & meritò; nam insequi vulnerantem, vel percutientem Cardinalem post acceptum vulnus jam non est vim repellere ad propriam defensionem; sed est formalis vindicta, & materia excommunicationis ipsa, & consilium ad illam, Gloss. in Leg. *Si perfodiens* infra relata. Addit tamen laudatus Doctor excusari ab hac censura, qui probabiliter timet se occidendum à Cardinali, vel Episcopo, & nullo alio modo vitare potest periculum, nisi illum occidendo; & pro hac doctrina adducit Gloss. in cap. *Si perfodiens* verbo Sæcularibus de homicidio, ibi: *Numquid possum eum prævenire? Dicunt quidem quod sic*, argum. Cod. ad Leg. Cor. de Sica, leg. 2. & 3. & 4. de just. & jure.

1536 Nihilominus hæc doctrina damnata est ab Innoc. XI. propositione 30. immò ante damnationem multi illam improbabilem judicabant; quia occidendus Cardinalis, vel Episcopus habet jus certum ad vitam suam, in cujus possessione est; occisor verò solum ex opinione tunc ad plurimum probabili habet jus ad illam anticipatam defensionem, utpote ex rationibus, quas multi viri sapientes facile diluunt, & negant; sed jus certum non amittitur per incertum, & solum probabile: ergo, qui probabiliter timet se occidendum à Cardinali, vel Episcopo, non potest mortem inferre Cardinali, quin incurrat ipse, & ejus Consiliarius excommunicationem hujus Canonis. Alia, quæ ab hac censura excusare possunt, inseruimus supra in decursu hujus quæstionis.

1537 Superest modò aliqua specialia hic superaddere ex cap. *Felicitis* de poenis in 6. à quibus supra num. 977. abstinuimus, ut commodius hic exponeremus, ubi reliqua, in qui-

quibus convenit cum hoc Canone Bullæ Cœnæ, ex professo tractanda erant. Specialiter in eo capite inhibetur, ne quis offendentem Cardinales recipiat, aut defendat, ibi: *Aut postea receptaverit, vel defenderit scienter eundem*. P. Suar. hic disp. 22. sect. 3. remittit se ad disp. 21. sect. 2. num. 72. in quo docet primò contra Navar. prædictas clausulas non includi in hoc Canone: secundò pertinere ad clausulas secundarias auxiliantis, Consulentis, vel faventis, in quo sensu si receptatio, vel defensio præstetur ante delictum commissum, tunc contrahet censuram hujus Canonis; si verò præstetur post patratum delictum, non ligabitur censurâ hujus Canonis, sed solius cap. *Felicitis*.

1538 Ratio primi est; quia excommunicatio hujus Canonis solum est contra præstantes auxilium, vel consilium ad patrandum delictum; qui autem recipit, aut defendit post patratum delictum, non auxiliatur, neque consulit ad patrandum delictum, quod supponitur jam plenè consummatum: ergo. Ita P. Suar. sup. Ratio secundi est; quia in cap. *Felicitis* de pœnis in 6. comprehenduntur receptantes delinquentem post patratum delictum, ibi: *Aut postea receptaverit, vel defenderit scienter eundem*. Advertit Bonac. receptionem, & defensionem prohibitam debere esse injustam; quia præsumi non debet Superiores prohibere justam receptionem, vel defensionem, quando delinquens creditur innocens: vel recipitur, ac defenditur, ne ab aliquo privato offendatur. Ita Sylvest. verb. *Excommunicatio* 746. Duard. quæst. 1. num. 6. Utrum, qui consuleret receptionem, vel defensionem injustam delinquentis contraheret hanc censuram? Respondeo negativè juxta supra dicta de Consulente actiones secundariò prohibitas; hæ namque, ut diximus ex P. Suar. tales sunt.

1539 Denique circa delicta suprâ explicata extat Bulla à Pio V. edita anno 1569. 14. Kalend. Januar. in qua excommunicat, qui non defert, & revelat Pontifici, vel, ipso absente, ordinario loci conspiracyonem contra Cardinalem, de qua quovis modo sive ex litteris, scripturis, cætu, conatu, concursu, indiciis, aliisve signis qualemcumque scientiam habuerit. P. Filliuc. tract. 14. cap. 6. quæst. 11. num. 97. judicat nihilominus §. 8. contra hanc censuram non fuisse receptam in praxi ob difficultatem præcepti superantis humanam conditionem abhorrentem ab hujusmodi delationibus. Utrum autem qui

consuleret reticentiam talis conspiracyonis, incurrat hanc censuram, si viget? Respondeo negativè; quia in Bulla non fit mentio de tali Consiliario. Majus dubium est de Consulente ipsam conspiracyonem? Sed neque de hoc ibi est aliqua mentio: quare videtur etiam à censura excusandus, quantum est ex vi hujus Bullæ, nisi etiam consulat crimen, committendum contra Cardinalem; quia tunc, secuto effectu, recurret cum doctrina tradita de Consiliario in hoc Canone.

§. I I.

Explicatur duodecima excommunicatio Bullæ Cœnæ contra Consiliarium.

1540 **D**uodecima excommunicatio lata est contra *Omnes illos, qui per se, vel per alios personas Ecclesiasticas quas-cumque, vel seculares ad Romanam curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque gestores, advocatos, procuratores, & agentes, seu etiam auditores, vel judices super dictis causis, vel negotiis deputatos occidunt, seu quoquo modo percutiunt, bonis spoliunt, seu qui per se, vel per alios directè, vel indirectè delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in iisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscumque præminentia, & dignitatis fuerint*. Similis censura est in Extravag. *Divina* de privilegiis contra Ordinarios, aliosve Superiores: Item in Concilio Constantiensi sess. 15. in cap. *Sacrofancta Synodus*, & in Concilio Basiliensi sess. 1. cap. *Sacrofancta generalis Synodus*, ut refert Alter. lib. 5. disp. 13. cap. 3. fine.

1541 In hoc Canone expressè agitur contra Consiliarium prædictarum actionum; & certè quamvis non exprimeretur, subintelligeretur comprehensus sub clausula *Directè, vel indirectè*, juxta sæpius dicta in hoc opere. At licèt exprimatur, non ideo consilium numerandum est inter actiones principaliter prohibitas: quia solum accessoriè prohibetur, & ideo non incurrit censuram, nisi secuto effectu, ut in superioribus diximus, & tenet Alterius, Ugolinus, Duardus apud Bonac. infra num. 5. & colligitur ex verbis, ibi. *Aut in iisdem consilium, vel favorem præstare non verentur*; quæ verba pœnalia cum sint, strictè sunt intelligenda. Nec de Con-

filiario hîc aliud speciale occurrit tractandum. Quare de more nostro clausulas tantum præsentis Canonis eo ordine, quo in illo disponuntur explicabimus.

Personæ, quibus imposita est hæc excommunication, comprehensæ in clausula Omnes.

1542 Quoad personas; fertur hæc censura adversus omnes, & singulas personas, quæ aliquam ex prohibitis actionibus commiserint. Quia tamen actiones aliæ principaliter, aliæ verò accessoriè prohibentur, etiam pœna excommunicationis alios primariò, & principaliter, alios verò secundariò, & accessoriè comprehendit. Utriusque tamen ordinis actiones sive principales, sive accessoriæ à quocumque cujuscumque gradûs, conditionis, præminentie, & dignitatis, sexûs, doli capace, fiant, inducunt excommunicationem Canonis ex vi primæ clausulæ, *Omnes illos*, quæ cum sit universalis comprehendit omnes; quapropter P. Fragos. tom. 2. lib. 1. disp. 3. §. 12. num. 246. judicat comprehendere etiam Imperialem, & Regalem dignitatem, pro qua doctrina adducit P. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 7. num. 12. ex leg. 1. Cod. de libert. Leg. *Talis scriptura* §. *Final.* ff. de Legatis 1. & cap. *Secundo requirit* de appellatione. Fundatur clausulis ejusdem Canonis, ibi: *Cujuscumque præminentie, & dignitatis*; circa hæc tamen vide dicta in simili suprà.

1543 Dubium tamen est; Utrùm actiones prohibitæ fieri debeant auctoritate privatâ, An solùm publicâ? Bonac. respondet, omnes quâcumque auctoritate sive publicâ, sive privatâ fiant, contrahere censuram, id est, sive fiant à persona fungente potestate publicâ, sive non. Ratio est; quia Pontifex absolutè, & universaliter loquitur, dummodo injustè fiant; hoc enim exprimit particula, *Omnes*, & sequentes *Cujuscumque præminentie, & dignitatis fuerint*. Ita etiam P. Suar. disp. 21. sect. 2. num. 37. quem citat, & sequitur Filliuc. tract. 16. cap. 7. quæst. 10. Bonac. disp. 1. q. 13. punct. 3. num. 1. & idem tenent Navar. Alter. Rebuff. apud Bonac.

1544 Quæres primò. An incurrat hanc censuram, qui occidit, percutit, & spoliat recurrentem injustè ad Sedem Apostolicam, seu qui non habet in foro conscientie jus ad recurrendum ad illam, ejusque Consiliarius? Affirmant Alterius disput. 13. cap. 3. Petrus

Rebuff. Ugolin. §. 1. num. 3. vers. 7. P. Frag. num. 251. §. *Quinimo* Rebuff. & hunc pro contraria sententia citat Bonac. par. 3. disp. 1. quæst. 13. punct. 3. numer. 3. Leand. part. 4. tract. 3. disp. 12. quæst. 7. Probant; quia in Canone Bullæ absolutè, & indistinctè agitur de recurrentibus ad Sedem Apostolicam ob causas, & negotia sine limitatione justitiæ, vel injustitiæ illarum. Confirmant; quia aliter aperiretur via delinquendi in recurrentes; cum adversa pars multoties, suadente passione, oppositam judicet injustè procedere: ergo. Hæc sententia secuta, & probabilis est. Quare Consiliarius hujusmodi offensoris etiam incurret censuram.

1545 Opposita sententia non caret probabilitate; illam sequuntur Rebuff. in Praxi beneficior. in expositione Bullæ art. 9. verbo *Recurrentes*, P. Reginald. lib. 9. numer. 319. Duard. quæst. 9. vers. 5. Souza cap. 13. disp. 69. à num. 5. Fundantur; quia, si certò constar de injustitia causæ, præsumi non potest Pontificem velle favere injustitiæ injustè recurrentis ad illum. Aliter judicant, si dubitetur de justitia recursûs; quia jus decidendi, An sit justa, competit Superiori; & in dubio possessio favet possidenti. Ego certè, suppositâ certitudine injustitiæ in recurrente, huic sententiæ adhereo; secus verò, si bonâ fide recurrat, quamvis detur materialis injustitia; nam in hoc sensu rectè judicant AA. contrariæ opinionis.

1546 Quæres secundò; An qui, ut recurrentem ad curiam impediatur, illum de crimine apud judicem accusat, & ejus Consiliarius hanc excommunicationem incurrat? Distinguit P. Filliuc. suprà num. 179. si justè accuset recurrentem, vel advocatum, vel judicem, non incurret excommunicationem, etiam si ex lite sequatur mors, percussio, vel spoliatio recurrentis. Ratio est; quia accusator utitur jure suo, quidquid sit de pravo fine. Si verò accuset falsò, falsis testibus adhibitis, incurret excommunicationem ex morte, vel percussione, & spoliatione. Ratio est; quia indirectè est causa illarum, ibi: *Seu qui per se, vel per alios, directè, vel indirectè delicta hujusmodi committere, exequi, procurare non verentur*. Ita Sayr. cap. 16. n. 4. P. Reginald. suprà num. 318.

1547 Dubium est de impediante tantum, & de ejus Consiliario, ne aliquis recurrat ad Romanam curiam, vel ne causas, & negotia apud ipsam prosequatur? P. Filliuc. nu. 178. judicat non incurtere hanc censuram. Ratio est;

est; quia in Canone non exprimitur actio impeditiva tantum sine occisione, vulneratione, & spoliatione. Ita etiam Bonac. suprà num. 1. Dixit Filliuc. hanc censuram; quia non negat posse incurrere censuram Canonis noni contra detinentes venientes ad Sedem Apostolicam, & decimam quartam infra contra prohibentes recurrere ad eandem curiam.

1548 Idem judicat Bonac. numer. 7. cum Filliuc. num. 181. de eo, qui ratam haberet occisionem, vulnerationem, & spoliationem; quia in Canone nulla fit mentio de ratihabitione; & licet comprehendat, qui *per se, vel per alios directè, vel indirectè* committunt, hoc non obstat; nam prædicta verba connotant positivum influxum; ratihabitio verò non est talis, immò est posterior actu, neque est mandatum, & quamvis assimiletur illi, Reg. *Ratihabitionem* de Regul. juris; in censuris non valet argumentum à simili. Ita etiam Duard. & Ugol. apud Bonac. contra Alterium, qui disput. 13. cap. 2. vers. *Queret*, docet eum, cujus intuitu delictum committitur, si illud postea ratum habet, videri indirectè causam delicti. Respondetur non esse causam delicti, si ad illud antecederet neque physicè, neque moraliter concurrat. Ex his facile colligitur, quid dicendum de Consiliario ratum habentis.

1549 Sed quid dicendum de Consiliario, qui recurrenti ad Sedem Apostolicam consulit, ut viam latronibus, & grassatoribus infestam arripiat, ut ab illis occidatur, vulnereatur, aut spoliatur? Bonac. sup. num. 6. docet incurrere excommunicationem, secutà occisione &c. Probat; quia saltem indirectè est causa occisionis &c. Ita etiam Marius Alterius lib. 5. disp. 13. cap. 2. quem citat, & sequitur P. Fag. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 253. Verumtamen attende hæc, & sequentia debere suaderi, & consuli ex eo fine occisionis, percussionis &c. nam si vel bonâ fide, aut ex alio diverso fine consulantur, etiam si finis malus sit, dummodò non sit ad occisionem, vulnerationem, & spoliationem, non incurretur hæc censura.

1550 Eodem modo dicendum de eo, qui equum proficiscentis ad curiam impelleret in fluvium, in quo recurrens submersus intereat. Ita Ugol. §. 1. num. 1. vers. 3. Duard. can. 9. num. 4. P. Reginal. sup. num. 318. Item qui alias personas molestiis, & injuriis onerat, vel de illis detrahit apud alios, & gravia mala narrat, quibus moveantur ad patrandas

actiones prohibitas. Ita Bonac. cum citatis. Sed de hoc infra. Quæres denique; Utrum non impediens prædictas actiones contra recurrentes, & alias personas privilegiatas, cum possit, incurrat hanc censuram, & idem de illius Consiliario?

1551 P. Filliuc. tract. 16. cap. 7. num. 182. docet probabile esse incurrere hanc censuram, si teneatur ex officio, & dolosè non succurrat; quia censetur favere; in Canone autem censura afficit favorem, seu faventes; ergo. Denique; quia hoc est indirectè concurrere ad actiones prohibitas. Ita etiam Alterius suprà disp. 17. cap. 2. dub. 3. Duard. can. 11. quæst. 9. num. 7.

1552 Negativam partem tenet Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 13. punct. 3. num. 8. & illum sequitur P. Palaus de Cens. disp. 3. pu. 13. num. 11. docentque nullum incurrere hanc censuram ex eo titulo, quod non impediat, si teneatur officio, si tamen non. Ratio est; quia in Canone nulla fit mentio impediens; quidquid sit de peccato contra obligationem ex officio. Confirmant; quia ad incurrendam hanc censuram videtur requiri aliquis actus positivus, ut denotent actiones prohibitas; omissio autem actionis impeditivæ non est actio, nec influit in delictum, etiam si culpabiliter fiat; limitant tamen, modò auctoritate non assistat delinquenti, quæ assistentia erit quasi auxilium, aut favor, qui prohibetur in Canone. Hæc sententia probabilis est, & eodem modo excusabit consilium ad non impediendum.

De personis, in quarum favorem lata est hæc censura.

1553 Personæ, quas Pontifex prosequitur, & protegit hæc censurâ, expressè ibidem numerantur in textu translato suprà; quæ novem sunt: Primò, Recurrentes, seu Confugientes ad curiam Romanam pro causis, & negotiis suis: Secundò, Prosequentes eadem in eadem curia: Tertiò, Procurantes in iisdem causis in eadem curia: Quartò, Eorundem negotiorum gestores: Quintò, Advocati: Sextò, Procuratores: Septimò, Agentes: Octavò, Auditores, apud quos causæ expediendæ: Nonò, Judices ad eas deputati. Quid autem veniat nomine istorum omnium, invenies apud AA. præcipuè Barbosam de clausulis, & infra breviter inculcabitur.

1554 Quid verò significet Romana Curia,

ria, ad quam recurritur? Diximus supra. Sed modò inquire? Utrùm Romana Curia significet tribunal, five audientiam Summi Pontificis, non solum, ut Pontifex, aut Ecclesiasticum caput, sed etiam, ut Princeps temporalis est? De hac re actum est supra Bonac. hic punct. 2. num. 6. affirmat cum P. Filliuc. tract. 16. cap. 7. quæst. 10. num. 176. ubi dicit hunc esse verum usum, & praxim Pœnitentiariæ: deinde, quia concessiones temporales, seu feudales expediuntur nomine Sedis Apostolicæ, cui applicatum fuit temporale dominium; hoc autem signum est, quod Curia Romana significet tribunal, & audientiam, non solum gaudentem jurisdictione spirituali, sed etiam temporalis. Quare committens actiones prohibitas in recurrentem ad Sedem Apostolicam pro causis non solum spiritualibus, sed etiam temporalibus, & ejus Consiliarius ligabitur censurâ hujus Canonis. Vide, quæso, locum citatum. Ex dictis colliges fugientem ad Curiam Romanam, five Romæ, five alibi sit constituta, modò Romanæ Curie judices ibi sint, gaudere privilegio Canonis, si ob causas, vel negotia expedienda recurrat. Ita Navar. in Manual. cap. 27. num. 65. Sebast. Medin. 2. part. Summ. tit. 9. quæst. 78. numer. 178. Tolet. in Explicat. Bullæ §. 7. dub. 1. Bonac. cum Ugol. & Filliuc.

1555 Quid autem veniat nomine Causæ, & Negotii? Respondeo nomine Causæ venire rem tractandam in judicio, cap. *Forus* de verbor. signif. five ipsum jus deductum in judicio, & de quo lis est; & in præsentis per Causas intelligitur lis, & controversia judicialis, five ante contestatam litem, five post delatam ad Curiam Romanam. Nomine Negotii absolutè venire omnem, & quamcumque causam tractandam coram iudice in Curia Romana sine lite, ut est impetratio beneficii, absolutionis, dispensationis à voto, vel irregularitate, & à fortiori, si habeat adversarios, docet Ugolin. supr. numer. 5. sed P. Frag. num. 250. dicit in hoc loco venire causam, five controversiam, & litem; atque ideo hic usurpari ad maiorem declarationem. Fundatur; quia si verbum, Negotium, significaret aliquid diversum à causa, hoc est, causam sine lite, & non solitam expediri in judicio, frustraneum videretur, cum in Canone nonnò lata jam sit excommunicatio contra offendentes recurrentes ad Sedem Apostolicam super negotiis sine lite tractandis, vel impe-

trandis à Summo Pontifice. Hæc secunda explicatio placet.

1556 Quæres primò; Quis censeatur recurrere, seu confugere ad Romanam Curiam? Certum est intelligi, qui personaliter ad illam se confert pro causis, & negotiis suis, ibi expediendis. Constat expressè in Canone; hic autem incipit gaudere privilegio, ubi primùm ad iter se accinxerit; hoc enim denotat clausula, *Recurrentes*, in Canone, juxta P. Frag. sup. num. 251. §. *Adde recurrentes*. Dubium solum est; An intelligatur etiam talis, qui vel alium mittit, vel per Litteras negotium tractat? Palas in hoc aliquam difficultatem agnoscit, propter quam Ugol. hic §. 1. num. 3. probabile judicat recurrentem per alium, vel per litteras, non gaudere privilegio Canonis; nam verbum, *Recurro*, ex vi genuinæ significationis importat repetitum recursum per motum personalem, & non alterius personæ, five litterarum. Neque obstat, quod in Canone dicatur, *per se, vel per alias personas*; nam hæ clausulæ offendentibus, & non offensis applicantur. Hanc sententiam judicat non improbabilem Bonacin.

1557 His tamen non obstantibus, communis sententia secuta, & probabilior respondet gaudere privilegio, qui vel per alium, vel per litteras recurrit. Ita Palas de Cens. disp. 3. punct. 13. num. 4. cum Sayr. lib. 3. cap. 16. num. 5. Duard. can. 12. quæst. 3. lib. 9. praxi cap. 20. num. 31. tenet P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 5. num. 37. Alter. disp. 13. cap. 3. Regin. lib. 9. cap. 20. num. 315. Filliuc. sup. num. 173. P. Fragos. supra num. 249. Bonac. sup. num. 7. ubi citat Grassi. Probatur; quia licet verbum, *Recurro*, grammaticaliter significet motum personalem, at secundum jus Canonicum, & praxim communem etiam usurpatur pro eo, qui ad iudicem confugit, vel negotia, & causam suam ad eum transfert, quamvis personaliter non veniat, Argum. cap. *Qualiter* de Accusationibus, cap. *Licet* ex suscepto de Foro competent. cap. *Ex litteris* de Restitut. spoliatorum. Deinde, ut benè Bonac. in Canone bis ponuntur verba *per se, vel per alios*: ergo primo loco ad recurrentes, & secundo ad patrones crimina applicari debent. Quare; qui aliquam actionem prohibitam exercuerit in recurrentem per alium, vel per scripturam, vel consilio ad illam influxerit, incurret probabilius excommunicationem.

1558 Sed quid dicendum, si recurrens sit excommunicatus, suspensus, interdictus, vel irregularis, aut etiam hæreticus? Respondeo cum communi, offendentem incurrere excommunicationem, five per se, five per alium, & per scripturam concurrat, dummodò concursus sit pro causis in Romana Curia expediendis. De infideli non baptizato est aliquod dubium; nam Duard. judicat privilegium non extendi ad illum, eò quòd videatur incapax talis favoris. Verùm communis opinio extendit etiam ad illum privilegium, eò quòd Summus Pontifex absolute loquatur; & deinde, quia dictio, *Quascumque*, in Canone tollit interpretationem restrictivam juxta Alexand. conf. 118. num. 5. volum. 5. & comprehendit, quæ alias non comprehenderentur juxta Ruin. conf. 18. num. 19. lib. 2. Unde ad oppositam rationem dicimus favorem in Canone fieri non infideli, sed Romanæ Curiae ad promotionem negotiorum, qui finis extenditur etiam ad recurrentes. Ita Palus disp. 3. par. 13. num. 4.

1559 Quæres secundò; Utrùm recurrens ad Romanam Curiam gaudeat hoc privilegio, quamdiu ibi perstiterit, etiam absolutâ jam causâ, vel negotio, ita ut qui illum offenderit actione prohibita, vel offendi consuluerit, ligetur censurâ hujus Canonis? P. Frag. num. 251. affirmativè respondet, & judicat probabilius esse, quòd incurrat excommunicationem, qui hujusmodi manentem in Curia, vel ab illa recedentem occiderit, vulneraverit &c. occasione causæ, vel negotii, ratione cujus ad Curiam confugerit. Pro hac sententiâ Bonac. citat Anton. de Souz. disp. 68. nu. 3. vers. *Secunda conclusio*, Duard. quæst. 8. Ugol. & Alter.

1560 Fundantur primò; quia privilegium concessum alicui ad veniendum censetur etiam concessum ad recedendum, cap. *Final.* de Treg. & pac. & ibi Abbas, Filliuc. & alii. Secundò; quia hoc privilegium, ut diximus, concessum est in gratiam Romanæ Curiae, ne retraherentur recurrentes ad illam; retraherentur autem, si certò scirent privari privilegio, finita causâ, in recessu, vel ibi immorando. Confirmant; quia jura juribus coherere debent; sed in Canone nono ejusdem Bullæ conceditur privilegium securitatis non solum venientibus ad Sedem Apostolicam, sed etiam in ea morantibus sine domicilio, & ab ea recedentibus; ergo licet in hoc Canone non exprimatur, sufficit, ut exprimatur in nono, ut extendatur ad hunc. Ita etiam

Leand. à Sacram. part. 4. tract. 3. disp. 12. quæst. 5.

1561 Oppositum tenet Bonac. sup. nu. 5. Probat; quia licet regula illa cap. *Finalis* regulariter sit certa, nihilominus in censuris standum est verbis dispositionis, in quibus stricta interpretatio facienda est; sed is, qui absolvit causam, & negotium, jam non dicitur recurrens ad Curiam Romanam: ergo non gaudet privilegio; sicut illo non gaudet, qui, domi remanens, per alium negotium, & causam gerit in Curia Romana; hic enim, finita causâ, jam privilegio non gaudet. Utraque sententia est probabilis; prima, favorabilis recurrentibus; secunda delinquentibus. Ad Bonac. tamen responderi potest, finita lite, & in recessu dici adhuc recurrentem ex privilegio.

1562 Quæres tertio; Quid veniat nomine Prosequentis, Procurantis, Negotiorum Gestoris, Advocati, Procuratoris, Agentis, Auditoris, & Judicis super dictis causis, vel negotiis deputati, prout in Canone nominantur? Respondeo primò, nomine Prosequentis venire, qui causam, vel negotium jam inchoatum promovet. Nomen Procurantis significat cooperatores in causa sine mandato, in quo differunt à Procuratore, de quo infra. Negotiorum Gestor est qui sine mandato alterius negotia, & res utiliter tractat, vel curat, ut explicat P. Molin. de Just. disput. 553. alio nomine dicuntur Solicitatores. Advocatus est, qui apud judicem, sive præsidem in judicio patrocinium causæ suscipit, & ostendit quid in causa de jure sequendum sit, seu qui agendis causis quoquo studio operatur, & ideo Advocati dicuntur causarum Patroni, leg. *Advocato* Cod. de Advoc. diver. judic. leg. *Sancimus* Cod. eod. tit. leg. 1. ff. de postulat. & docent Alter. Ugolin. P. Frag. sup. nu. 255. Bonac. par. 2. nu. 9. ubi cum Ugolin. observat privilegium Canonis non concedi præcisè titulo Advocati, sed Advocati in causis cõfugientium ad Curiam Romanam.

1563 Procuratores l. 1. ff. de Procuratoribus sunt, qui mandatum habent ad movendam litem, causamque defendendam, & sine mandato eo officio fungi non possunt. Agentes aliquando pro eodem, ac Procuratores sumuntur, leg. *Procuratorum* Cod. de Procuratoribus, aliquando pro Accusatoribus, qui reos ad judicium vocant. Et in hoc Canone prout utroque sumi possunt. Auditores sunt, quibus causæ demandantur, ut audiant,

audiant, & examinent, non verò, ut ex vi officii finiant, vel judicent, cap. *Super questionem* de Offic. delegati. Judices denique sunt, qui de causis jure ordinario cognoscunt, & easdem definiunt, ut constat ex rubric. ff. de Jurisd. omn. judic.

1564 Hi omnes gaudent privilegio hujus Canonis in causis eorum, qui ad Romanam Curiam confugiunt, atque ideo qui illos aliquā ex prohibitis actionibus offenderit, vel consuluerit offendi, incurreret excommunicationem prædicti Canonis. Utrū verò gaudeant tali privilegio solum, dum Romæ existunt, & in Curia; An etiam si extra Curiam degent; prout sæpe accidit, quando Pontifex prædictas causas remittit ad Episcopos, vel judices ordinarios, vel delegatos extra Urbem commorantes? P. Filliuc. sup. nu. 174. Reginal. lib. 9. nu. 316. cum Ugolino cap. 12. num. 13. Alterius disp. 13. cap. 3. vers. *Vel judicat*, respondent absolute affirmativè. Ratio est; quia Pontifex absolute illis concedit hanc securitatem sine limitatione ad locum; ergo, qui illos vel in Curia, vel extra Curiam offendit aliquo ex prohibitis modis, vel ad hoc præstiterit consilium, ligabitur hac censurâ.

1565 Limitat Bonac. aitque gaudere privilegio, modò causa, seu negotium ab illis agatur, seu procuretur in Curia Romana, eò quòd Pontifex loquatur de offendentibus ad Curiam Romanam recurrentes, ac illorum negotia ibi prosequentes, procurantes &c. ut demonstrat clausula in Canone, ibi: *Ac illa in eadem Curia &c.* quæ referri videtur ad omnia subsequētia. Unde concludit eum, qui offenderit prosequentes, procurantes &c. causam recurrentis ad Curiam Romanam, non in Romana Curia, sed alibi, non incurrere excommunicationem hujus Canonis; quia non offendit procurantes in Romana Curia. Secus judicat, si procurent in Romana Curia, licet forte contigerit eos à Romana Curia recedere post breve tempus ad eam redituros; negari enim non potest, quin isti procurantes in Romana Curia censeantur. Hæc Bonac. cum P. Filliuc. sequenti tamen paragrapho resolvit tandem offendentem judicem extra Curiam Romanam existentem, cui de mandato Pontificis imposita est causæ cognitio, & definitio, contrahere excommunicationem, quia offendit judices Romanæ Curiae, pro qua doctrina allegat citatos Doctores.

1566 Hæc doctrina Bonac. subobscura

mihi videtur; nam AA. citati loquuntur de judice deputato à Pontifice ad cognitionem, & definitionem causæ recurrentis ad Romanam Curiam, quamvis extra illam degat, & de hoc dicunt gaudere privilegio Canonis; id quod ipse etiam docet. Ad quid igitur est illa limitatio, quæ solum vera esse potest de iudicibus, & aliis existentibus in Curia, si ab illa recedant? Quare absolute adhæreo suprâ citatis AA. quorum doctrinam P. Palaus de Cens. disp. 3. pñct. 13. num. 6. non admittit, si causa, vel negotium integrè judici extra Romam decidendum commissum est, admittit verò, si causa, vel negotium in Curia Romana adhuc pendet. Sed hæc etiam distinctio non facilè percipitur; & ideo standum doctrinæ suprâ.

1567 Denique rogabis; Utrū offendens filios, fratres, vel consanguineos recurrentis ad Curiam Romanam, vel illius procuratoris, auditoris &c. vel qui cōsilio ad hoc concurrat, ligetur hac censurâ? Respondet negativè Bonac. par. 2. num. 13. Ratio illi est; quia in hoc Canone nulla fit mentio de offendentibus consanguineos &c. ergo quamvis offendens occasione causæ, vel negotii faciat, non incidet in hanc censuram. Si objicias dicta suprâ ex Gloss. in Clement. 2. vers. *Quomodolibet* de Sent. excomm. cujus ratio est; quia molestare injuriis consanguineos ad finem impediendi recursum, est indirectè occidere, vel vulnerare? Respondet in illo Canone standum esse explicationi, & communi judicio DD. sicut in hoc, in quo tamen P. Fragos. contrarium docet.

1568 Quares quartò; Qui recurrentem ad Curiam Romanam offendit aliquā ex prohibitis actionibus, non propter causam, & negotia, sed ex alio titulo, incurrat ne censuram? Respondent omnes negativè. Ita cum Ugol. Duard. Bonac. P. Suar. disp. 21. sect. 2. num. 73. tenet P. Palaus suprâ num. 3. §. *Præterea*. Constat; nam in Canone dicitur *Occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi accidunt &c.* ergo si ex alio titulo, v. g. defensionis propriæ, vel etiam proximi, vindictæ, vel commoditatis aliquis vel occidat, vel vulneret &c. recurrentem, non incurreret excommunicationem: sicut non incurreret, si occidat civem Romanum habitantem in Curia Romana, & in ea tractantem negotia sua, & causas; quia hoc privilegium concessum est habitantibus extra Curiam, & ad illam recurrentibus. Ita cum Ugol. P. Frag. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 251. §. *Item excusatur.*

De actionibus prohibitis sub excommunicatione in hoc Canone.

1569 Actiones prohibitæ in hoc Canone sunt septem, & omnes continent sacrilegium, utpote contra personas, quæ gaudent, & sunt sub protectione Sedis Apostolicæ, ut docet Cajetanus in Summa verbo *Excommunic.* 15. Filliuc. sup. num. 171. & Bonac. sup. punct. 1. num. 1. P. Frag. sup. num. 246. Prima est Occidere: secunda Percutere: tertia Spoliare: quarta Committere hujusmodi delicta per se, vel per alium, directè, vel indirectè: quinta Eadem exequi: sexta Procurare: septima Ad eadem delicta præstare auxilium, consilium, vel favorem. Priores actiones sunt principaliter prohibitæ, hæc ultima est accessoria, ut diximus supra. Quid verò significant omnes prædictæ actiones? Diximus de tribus prioribus, atque ideo incurret hanc censuram, qui aliquam ex actionibus ibi explicatis in recurrentes ad Romanam Curiam exercuerit. Observandum tamen est cum Bonac. in hoc Canone strictius prohiberi prædictas actiones per dictionem, *Quoquo modo percutiunt*, quæ omnem percussioneis modum comprehendit: per hoc tamen non videtur includere levem percussioneis juxta ibidem dicta.

1570 Bonac. sup. punct. 1. num. 3. excusat ab hac censura eum, qui in faciem recurrentis conspueret, eò quòd hîc juxta communem loquendi modum non dicitur percutere. Unde eodem modo excusabit ab hac censura illius Consiliarium. Non ita verò à censura, cap. *Si quis suadente Diabolo*, si hæc in Clericum fiant; quia si non sunt percussiones, censentur tamen violentæ manus in Clericum injectæ. P. Fragosus in Regimine Christian. Reipub. tom. 2. disp. 3. num. 253. comprehendit sub hac censura, qui alium afficeret injuriis, nisi actiones prohibitas exerceret ad eum finem, ut recurrentes non recurrant pro causis suis ad Romanam Curiam; Quia hoc est indirectè ponere actiones prohibitas ad eum finem; sed conspuere in faciem, infundere aquam ex fenestra, pallium rumpere, sunt graves injuriæ; ergo si inferantur alicui, nisi actionibus prohibitis recurrentem afficiat, vel ad hoc præstetur consilium, incurretur censura; nam hoc est indirectè ponere illas actiones, seu *Quoquo modo percutere* &c. ergo à fortiori incurret censuram, qui tales injurias inferat, vel consulat inferri immediate recurrenti ad Curiam. Utraque sententia

est probabilis, & ultima securior.

1571 Quæres primò; An actio spoliandi hîc non solum significet spolium mobilium, v. g. vestium, & pecuniæ, sed etiam rerum immobilium, v. g. domi, agri, vineæ, fundi, juris, & servitutis recurrentis. Affirmativè respondent AA. & P. Fragos. sup. num. 252. Alterius lib. 5. disp. 13. cap. 1. Duard. quæst. 7. à numer. 1. cum Ugol. verbo *Bonis spoliant* num. 1. Bonac. sup. num. 4. Palaus de Censur. disp. 3. punct. 13. num. 3. Probant; quia Pontifex absolute prohibet spoliationem bonorum ad hunc finem factam, quæ recursum ad Romanam Curiam impedire possit; sed verba generaliter prolata, generaliter intelligi debent, Leg. *Si servitus* ff. de Servit. Leg. *De pretio* ff. de publiciana in rem actione: ergo non solum de mobilibus, sed etiam de immobilibus intelligenda est prohibitio spoliationis. Confirmatur; quia non est dubium, quòd timor spoliationis immobilium retrahere possit à recursum ad Curiam Romanam, ac proinde, quòd recurrentes non essent securi, ut intendit Pontifex: ergo.

1572 Neque obstat instantia ex Canone nono ejusdem Bullæ, in quo spoliatio solum extenditur ad mobilia bona accedentium ad Romanam Curiam; nam, ut docet Bonac. punct. 1. num. 4. ibi agitur de spoliatione bonorum accedentium ad Sedem Apostolicam; cum igitur accedentes secum non portent immobilia, ideo solum extenditur prohibitio ad spoliationem mobilium; at verò in hoc Canone agitur de recurrentibus ad Curiam Romanam vel per se, vel per alios, & per litteras; cum igitur recurrens per alium, domi remanens, possit habere non solum mobilia, sed etiam immobilia; ut dicatur, & sit benè protectus, prout Pontifex intendit, debet protegi ab spoliatione tam mobilium, quàm immobilium, quæ majorem forsan metum incutient, & retrahent à recursum.

1573 Sub inquire; Utrum extendatur etiam excommunicatio ad judicem, à quo appellatur ad Romanam Curiam, si appellantem spoliet bonis mobilibus, vel immobilibus, quæ possidet? Affirmat P. Fragos. cum Ugolino supra num. 252. qui num. 254. inclinat magis in sententiam affirmantem. Idem de eo, qui ob finem impediendi recursum ad Curiam Romanam voce, vel scripto honorem, & famam recurrentis, aut alicujus personæ privilegiatæ in Canone deturpat, ac lacerat, citat Lap. alleg. 51. num. 6.

Anchar. consil. 42. num. 2. Alexand. consil. 6. column. 3. num. 5. lib. 3. Ratio esse potest; quia verbum, *Spoliant*, significat etiam ablationem honoris, & famæ, ut ex Tullio pro Publio Quintio constat, ibi: *Qui amicum, socium, affinem famâ, & fortunâ spoliare conatus est*. Deinde fama, & honor numerantur etiam inter bona, quæ sub nostro dominio, & potestate sunt, utpote quæ prodigere aliquando possumus; ergo cum excommunicatio hujus Canonis afficiat eos, qui bonis spoliant recurrentes, etiam afficiet spoliantem famâ, & honore personas privilegiatas. Deinde; quia hæc spoliatio magis fortasse retrahet aliquos ab eo recursum, quam spoliatio bonorum mobilium, & immobilium: ergo. Hæc certè despicienda non sunt, & ideo Antonius de Souza, quamvis contrarium teneat disp. 20. num. 5. fatetur probabilitatem ipsius sententiæ.

1574 Alii nihilominus AA. & plures negant. Ita Vivaldus num. 4. Alterius disp. 13. cap. 1. fine, Duardus quæst. 5. num. 53. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 13. punct. 1. nu. 5. in fine, cum Antonio Souza suprâ, P. Palaus disp. 3. punct. 13. num. 3. fine. Probant; quia in significationibus verborum attendendus est communis loquendi usus, & praxis, & verbum, *Spoliari*, usurpari non solet ad significandam famæ ablationem; cum igitur versetur in materia odiosa, & pœnali, facienda est stricta interpretatio verborum juxta communem loquendi usum; ac proinde dicendum spoliationem famæ, & honoris, & per consequens consilium ad illam non comprehendere in hoc Canone. Hæc sententia probabilis est, quamvis illius fundamentum non plenè convincat; nam in his, quæ pendent ab intentionibus Legislatorum, multum valet plurium Doctorum interpretatio. Denique inquiri hîc poterat quoad actiones secundarias; An Consiliarius, auxilians, & favens incurrant hanc censuram? Sed de hoc dictum est suprâ.

De causis excusantibus ab hac censura.

1575 Non est dubium easdem causas, quæ excusant generaliter à censuris operantem, & ejus Consiliarium, posse etiam excusare ab hac, ut sunt v. g. ignorantia juris, vel facti, & ipsius offensi, quod recurat ad Sedem Apostolicam: metus gravis, cadens in virum constantem, defensio sui, immò & suorum, & sic de aliis. Quare hîc solum bre-

viter agemus de aliquibus, in quibus potest esse dubium.

1576 Prima causa est; Utrum in hac materia detur parvitas sufficiens ad excusandum operantem, & ejus Consiliarium à censura? Affirmat Alterius disp. 13. cap. 1. & cum illo P. Frag. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 252. Ratio est; quia in actionibus prohibitis dantur aliqua, in quibus reperiri potest parvitas, non attingens culpam gravem, v. g. in percussione, & spoliatione; sed sine culpa gravi de facto non incurritur censura: ergo si percussio, & spoliatio sit in ea parvitate, excusabit à censura tam operantem, quam ejus Consiliarium, quod intellige, etiam si intentio, & consilium fuerit ad percussorem, & spoliationem gravem, quæ ex aliquo accidente degeneravit in levem; nam quamvis ibi detur peccatum grave internum in intentione, non datur exterius materia capax censuræ, quæ directè in hanc, & non in illam dirigitur.

1577 Secunda causa excusans est, si percutiens, aut spolians hoc faciat, non causâ, & ratione impediendi recursum ad Sedem Apostolicam, sed aliis motivis, v. g. si percutiat in defensionem propriam, vel propter inimicitiam privatam, aliundè conceptam, & non causâ negotiorum; hic enim, & ejus Consiliarius non incurrer excommunicationem. Ita omnes laudati AA. qui eodem modo procedunt in spoliatione, si fiat ex alio motivo; atque ideo excusant ab hac censura latrones, qui animo deprædandi, sive ambitioso studio ditandi, & non ob causas, vel negotia spoliant recurrentes ad Sedem Apostolicam. Dixi, ab hac censura; nam de aliis diximus suprâ.

1578 Difficultas est; An incurrat excommunicationem, qui recurrentem ad Curiam Romanam spoliat, non ob recursum, sed ut compensetur de debito suo? Negat communis sententia, quam sequitur P. Fragos. suprâ num. 252. fine, Vivald. casu 4. num. 8. & casu 12. num. 4. in novis, Alter. suprâ cap. 1. Duard. quæst. 7. num. 4. Ugol. Antonius de Souza disp. 71. num. 2. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 13. punct. 1. num. 6. Probatur; quia actio accipiendi aliquid à persona privilegiata ad compensandum suum debitum, non est spoliatio, sed recuperatio rei sibi debitæ: in Canone autem solum excommunicatur spoliatio; ergo qui compensat suum debitum non ligatur excommunicatione Canonis.

1579 Deinde spoliatio prohibita debet fieri ratione, sive ex motivo recursum ad Sedem

dem Apostolicam ; hæc autem fit motivo compensandi debitum suum , cui Pontifex non vult præjudicare per illud privilegium . Addit Bonac. hoc verum esse , etiamsi compensationem faceret occasione causarum , aliter non facturus ; nam licet intentio , & animus malus sit , non tamen vitiat actionem justam compensationis . Nota tamen compensationem non debere excedere debitum ; nam si excessus sit gravis , & fiat ratione recursus , incurreret excommunicationem , tam compensans , quàm illius Consiliarius .

1580 Tertia causa est recursus , non ad Sedem Apostolicam , sed ad alium Principem Ecclesiasticum , vel sæcularem ; nam privilegium solum est pro recurrentibus ad Sedem Apostolicam : immò neque pro eo , qui Romam pergit ob alium finem , & non propter causas , vel negotia , si verò pergat secundariò ad causas , & negotia expedienda in Romana Curia , videtur etiam dicendum non fungi privilegio , juxta dicta . Nihilominus in hoc casu datur aliqua differentia ab illo ; quia ibi agitur de Romipetis , qui tendunt Romam primariò ob alias causas , & secundariò propter devotionem visitandi aliqua loca Sancta , qui non gaudent illo privilegio ; nam devotio , & pietas videtur semper annexa Christianis euntibus Romam ob quemcumque finem ; semper enim secundariò intendunt visitare ea loca Sancta ; at non ita est de iter agentibus ex alio motivo , & secundariò propter causas , & negotia ; negotia enim , & causæ non semper sunt annexa Romam petentibus ; & ideo non videntur privari hoc privilegio .

1581 Adde , quòd in Canone decimo apertè exprimitur *Peregrinos ad Urbem causâ devotionis , seu peregrinationis accedentes , & in ea morantes* ; at in hoc Canone generaliter exprimuntur *Romanam Curiam super eorum causis , & negotiis recurrentes , ac in illa eadem Curia prosequentes , aut procurantes* : hæc autem non indicant causam debere esse ea negotia . Quare dummodò recurrant propter causas , & negotia , sive recursus sit primarius finis , sive secundarius itineris , gaudebit privilegio ; quo si gaudere potest , etiamsi non iter agat , sed committendo alteri , vel per litteras , à fortiori gaudebit , si secundariè propter causas iter agat .

§. III.

Exponit decimam tertiam , & decimam quartam excommunicationem Bullæ Cœnæ.

1582 **D**ecima tertia excommunicatio in Bulla Cœnæ fertur contra appellantes à gravamine , & executione Litterarum Apostolicarum ad laica tribunalia : in hoc Canone nulla fit mentio expressa Consilarii , & ideo Bonac. de Cens. disput. 1. quæst. 14. punct. 2. num. 13. cum Vivald. & Antonio Souza sæpè citatis asserit Consulentem non ligari hac excommunicatione ; quia non sufficièter exprimitur , ut solent Pontifices , quando volunt illum comprehendere . Dixit hic Auctor , non sufficienter exprimitur ; nam re ipsâ in ultima parte hujus Canonis additæ sunt clausulæ , *directè , vel indirectè , & quomodolibet* , quæ juxta sæpius inculcata involvunt etiam Consiliarium , ibi : *Qui ve alias quibuscumque personis in genere , vel in specie , ne pro quibuscvis eorum negotiis prosequendis , seu gratiis , & litteris impetrandis ad Romanam Curiam accedant , aut recursum habeant , seu gratias ipsas , vel litteras à dicta Sede impetrent , seu impetratis utantur , directè , vel indirectè prohibere , statuere , seu mandare , vel eas apud se , aut Notarios , seu Tabelliones , vel alias quomodolibet retinere præsumunt .*

1583 Sed his non obstantibus AA. in hoc Canone nihil meminerunt de Consiliario , atque ideo nec ego illum onerabo , contentus solâ insinuatione fundamenti ad illum includendum ; nam præter auctoritatem tot Doctorum , non parum facit ad eum excusandum , quod Pontifex , qui in antecedentibus , & subsequentibus Canonibus semper expressit Consiliarium , in hoc planè omiserit . Quare de hac censura egerint bonis avibus AA. citati , nos , illâ prorsus prætermisâ , ad insinuatum fundamentum dicimus responderi posse clausulâ , *directè , vel indirectè* , & idem de clausula , *Quomodolibet* , appositæ esse ad finem Canonis , & concernere solum ad ea , quæ ibi prohibentur ; quæ autem ibi prohibentur sunt directè , vel indirectè prohibere , statuere , seu mandare , ut impediatur accessus ad Romanam Curiam pro quibuscvis eorum negotiis prosequendis , seu gratiis , & litteris impetrandis &c. quæ omnia manent prohibita in Canone duode-

cimo, de quo actum est proximè suprà. Quare transeundum ad sequentem.

1584 Decima quarta excommunicatio Bullæ Cœnæ fertur adversus: omnes, & singulos, qui per se, vel alios auctoritate propria, ac de facto quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & Litterarum Apostolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, vel alias causas spirituales, & spiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commissariis Nostreis, aliisque iudicibus Ecclesiasticis advocant, illorumque cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam iudices interponunt; quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eos, contra quos tales prohibitiones emanarunt à censuris, & pœnis in illis contentis absolvi per statutum, vel alias compellunt, vel executionem Litterarum Apostolicarum, seu executorialium processuum, & decretorum prædictorum quomodolibet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur: etiamsi talia committentes fuerint Præsides Cancellariorum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vice-Cancellarii, Consilarii ordinarii, vel extraordinarii quorumcumque Principum secularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel aliâ quâcumque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

1585 Hæc censura fertur in defensionem immunitatis Ecclesiasticæ. Similis lata est in cap. Quoniam de Immunitate Ecclesiast. lib. 6. quæ etiam comprehendit Consulentes, cap. Quicumque de Sent. excommunic. in 6. in cap. Unico de iis, quæ vi, metûsve causâ fiunt in 6. Prima est contra impediētes causas Ecclesiasticas, jure, vel consuetudine, ne deferantur ad iudicium Ecclesiasticum. Secunda adversus, offendentes, vel dantes licentiam ad offendendum eos, qui excommunicationis, & suspensionis censuras ferunt. Tertia contra extorquentes absolutio- nem à censuris: in Canone tamen Bullæ Cœnæ ampliùs extenditur prædicta defensio.

1586 Constat expressè Consiliarium comprehendendi in excommunicatione hujus Canonis, in quo bis nominantur Consilarii: nominantur, scilicet, sub clausula: *Vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant*; & iterum infra, *etiamsi talia committentes fuerint Præsides Cancellariorum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vice-Cancellarii, Consilarii ordinarii, vel extraordinarii*. quæ clausulæ comprehendunt omnes Consiliarios, tam particularium personarum, quàm Consiliarios Principum, & tribunalium.

1587 Utrùm comprehendantur eodem, aut diverso modo, hoc est, Utrùm omnes comprehendantur accessoriè, vel potiùs alii accessoriè, & alii principaliter, poterat esse dubium? Ratio dubii est; quia negari non potest, quòd Consilarii Principum, & tribunalium recensentur inter principales delinquentes in materia prohibita in hoc Canone; at verò alii Consilarii recensentur inter faventes, & Consulentes delinquentibus: ergo illi principaliter, & isti accessoriè comprehenduntur, quatenus concurrunt veluti mediantibus delinquentibus.

1588 Respondeo in sensu explicato verum esse, quòd nominati Consilarii comprehenduntur alii principaliter, & alii accessoriè; at in sensu, quo usque modo usi sumus, nimirum, quòd tunc consilium est actio principalis, quando illo posito precisè, &, nullo secuto effectu, incurratur excommunicatio, & in hoc, inquam, sensu nullus ex nominatis Consiliariis comprehenditur principaliter, sed accessoriè; atque ideo si detur consilium ad actiones prohibitas in hoc Canone, & non sequatur effectus ponendi actionem prohibitam, neque Consiliarius particularis personæ, neque principis incurrat excommunicationem: sicut si Præsides Cancellariorum, Cancellarii, & Vice-Cancellarii, si decernant, & jubeant advocare causas spirituales, vel spiritualibus annexas ad suum tribunal seculare, non incurrunt excommunicationem, si re ipsâ non sequatur advocatio causæ. Ita Bonac. infra punct. 3. nu. 28. Duard. quæst. 10. n. 104. Restat igitur, ut clausulas hujus Canonis eodem ordine, quo in Canone positæ sunt, quantum attinet ad institutum nostrum, explicemus.

*De personis, adversus quas fertur
hæc excommunicatio.*

1589 In Canone ita expressè pronuntia-
tur: *Anathematizamus omnes, & singulos,
qui per se, vel per alios auctoritate propriâ, ac
de facto quorumcumque &c.* Est universalis
propositio, & comprehendit omnes, qui
absque speciali Summi Pontificis facultate
aliquam, vel omnes actiones in Canone ve-
ritas, sive per se, sive per alios fecerint. De-
terminatè verò infrâ exprimit aliquas, de
quibus forsan titulo aliquo dubitari poterat,
nimirum: *Præsides Cancellariorum, Consi-
liorum, Parliamentorum, Cancellarii, Vice-
Cancellarii, Consilarii ordinarii, vel extra-
ordinarii quorumcumque Principum secula-
rium, etiam si Imperiali, Regali, Ducali,
vel aliâ quâcumque dignitate præfulgeant, Ar-
chiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commen-
datarii, seu Vicarii fuerint.* In quo Canone
includit etiam Cardinales Bonac. infrâ pun. 1.
num. 5. §. *Si vero avocatio.*

1590 Colliges, in prædicto Canone non
solum comprehendere sæculares, sed etiam Ec-
clesiasticos, qui aliâ auctoritate, quàm Ecce-
lesiasticâ præsumpserint ad se, tanquàm ad judi-
ces avocare causas spirituales, vel spirituali-
bus annexas, ut docet Cajetan. in Summ.
verbo *Excommunicatio* cap. 29. fine, & Na-
var. in Manual. cap. 27. num. 70. vel etiam
qui per se, vel per alios prædictas causas ad
tribunal sæculare avocari faciunt, vel si à
Principe sæculari constituti in jurisdictione
laica easdem causas ad se avocant. Ita P. Suar.
de Censur. disp. 21. sect. 2. numer. 76. quod
etiam probabile judicat Sayrus lib. 3. de Cens.
cap. 18. num. 5. quamvis ipse cum Navar. sup.
cap. 21. num. 71. §. *Declaratio* 1. doceat cen-
suram solum extendi ad sæculares, qui aucto-
ritate propriâ laicâ tales causas avocant ad
suum tribunal.

1591 Hanc doctrinam meritò non admit-
tit P. Fragosus par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 268.
quia Canon indistinctè loquitur de omnibus
avocantibus prædictas causas ad sæculare ju-
dicium, & inter eos expressè nominat Archi-
episcopos, Episcopos, Abbates, Commen-
datarios, & Vicarios; ergo eodem modo
isti, atque alii incurrunt censuram, si causas
prædictas ad sæculare judicium avocaverint;
deinde avocatio causæ spiritualis ad judicium
sæculare sive fiat à sæculari, sive ab Ecclesia-
stico semper offendit Sedis Apostolicæ aucto-

ritatem, & immunitatem. Denique; quia
in hoc Canone comprehenduntur, & prohi-
bentur etiam Ecclesiastici nominati, non ob
auctoritatem Ecclesiasticam; ergo ob sæcu-
larem, quam possunt habere. Ita etiam Al-
terius lib. 3. disp. 15. cap. 1. Duard. quæst. 4.
num. 1. Reginal. lib. 9. cap. 22. numer. 335.
Filliuc. tract. 16. cap. 10. quæst. 2. num. 243.
Bonac. de Censur. disp. 1. quæst. 15. punct. 1.
num. 5. Souz. cap. 15. disp. 77. num. 1. & 4.
P. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 15. num. 6.
Leand. à Sacram. part. 4. tract. 3. disput. 14.
quæst. 15. fine, quam doctrinam eodem mo-
do applicabis eorum Consiliariis.

1592 Magis dubium est; Utrum prædi-
cti Ecclesiastici incurrant hanc censuram,
avocando suprâ dictas causas non auctoritate
laicâ, sed etiam Ecclesiasticâ; quâ fungun-
tur? Affirmat P. Reginal. sup. & Filliuc. apud
Leandrum. Fundantur; quia in Canone
prohibetur universaliter avocare sine legiti-
ma auctoritate prædictas causas apud judicem
Ecclesiasticum pendentes: ergo si illas avo-
cent Ecclesiastici, incurrunt ipsi, & illorum
Consilarii censuram, si avocent, inquirunt,
à iudice superiore, quales sunt Auditores, &
Commissarii Apostolici: quia in hoc etiam
fit injuria Sedi Apostolicæ, quatenus prædi-
ctæ causæ sine speciali, ac debita auctoritate
avocantur per inferiorem à iudicio superiori.
Hanc sententiam judicat satis probabilem
P. Palaus suprâ num. 6.

1593 Oppositum tenent alii suprâ citati,
& P. Fragos. Probant; quia Summus Ponti-
fex in hoc Canone solum intendit inhibere
laicas potestates ab usurpanda jurisdictione
spirituali, & prætextu privilegii Apostolici
avocant spirituales causas à iudicibus Ecce-
lesiasticis ad iudicium sæculare; ergo si avoca-
tio fiat à potestate Ecclesiastica, quatenus
fungitur jurisdictione Ecclesiasticâ, non in-
curratur hæc censura. Confirmatur; quia
licet Ecclesiastica potestas avocans causas
spirituales ad suum iudicium Ecclesiasticum
sine speciali commissione, & debitâ auctori-
tate, etiam aliquam inferat injuriam Sedi
Apostolicæ, impediendo ejus jurisdictionem
contra juris ordinem, non tamen offendit
ejus libertatem, & immunitatem, transferen-
do, & subjiciendo illam jurisdictioni inferio-
ris longè ordinis, ut est sæcularis; sed Ponti-
fex in hoc Canone, & aliis intendit prohibere
offensas contra immunitatem Ecclesiasticam;
ergo cum hæc non offendatur à potestate
Ecclesiastica per avocationem causarum ad
suum

suum iudicium, potestas Ecclesiastica, & ejus Consiliarius non incurrent censuram per avocationem causarum. Ita Palaus supra num. 6. ubi citat Navar. Sebastian. de Medicis, Sayr. P. Suar. Tenet etiam Alterius, & Duardus.

1594 Hæc ultima opinio communior est, & plures habet AA. videturque magis consona intentioni Summi Pontificis. Quare licet prohibitio sit universalis, & comprehendat etiam Ecclesiasticos, Archiepiscopos, Episcopos &c. hoc solum ostendit comprehendere omnem potestatem laicam, prout universaliter reperiri potest, non solum in sæcularibus, sed etiam in Ecclesiasticis, quando v.g. Archiepiscopus, vel Episcopus fungitur etiam jurisdictione sæculari, & in avocanda causa utitur jurisdictione sæculari, & non Ecclesiasticâ.

1595 Ex dictis planè colligitur ab hac excommunicatione nullam qualitatem, conditionem, & statum personarum, tam particularium sæcularium, quàm Ecclesiasticarum, quàm Principum excipi. Et quamvis in Canone non exprimatur directè Imperator, Reges, Principes, ac Duces, sed solum eorum Officiales, Cancellarii, Vice-Cancellarii &c. nihilominus illos comprehendit juxta omnium AA. doctrinam, nisi aliquo speciali gaudeant privilegio à Sede Apostolica concessio, de quo infra: nam in Canone duæ sunt clausulæ, ex quibus hoc consequenter colligitur; in primis enim anathematizat: *omnes, & singulos, qui per se, vel alios auctoritate propriâ, ac de facto &c.* Deinde excommunicat *Præsides Cancellariarum, Consiliorum &c. quorumcunque Principum Sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel aliâ quâcumque præfulgeant dignitate.* In hoc autem genere avocandi causas Ecclesiasticas ad iudicium sæculare, nullus potest per se, & auctoritate propriâ illas avocare, nisi Principes, Imperator, Reges, & Duces, neque avocare per alios, nisi ipsi per Ministros suorum tribunalium; nam Ministri, & tribunalia, non auctoritate propriâ, sed Principum illas avocare possunt; ergo in Canone non solum ministri, & tribunalia, sed etiam Principes, Imperator, Reges, & Duces comprehenduntur. Ita AA. supra, & apud P. Frag. num. 265. Rebuff. super concord. in forma littera pag. mihi 633.

1596 Utrùm verò prenominati Principes possint prædictas causas avocare ad iudicium sæculare, vel impedire ex speciali privilegio

Summi Pontificis? Non est, qui dubitet. Probatur; quia excommunicatio solum fertur adversus avocantes, vel impediētes auctoritate propriâ sæculari causas spirituales, vel spiritualibus annexas; qui verò avocaret, vel impediret privilegio, non diceretur impedire auctoritate propriâ, sed concedentis privilegio; ergo non incurrent censuram ipse, & illius Consilarii. Confirmatur; quia Summus Pontifex sicut voluntate suâ condidit hanc legem, ita voluntate suâ potest vel in totum abrogare, vel in parte respectu Principum privilegio limitare; ergo qui illud habuerit, avocando prædictas causas, non incurreret censuram. Ita ferè omnes, & Laym. tom. 2. lib. 4. tract. 9. cap. 8. num. 4.

1597 Dubium modò est; Utrùm re ipsâ Pontifices concesserint hoc privilegium aliquibus Principibus? Affirmant P. Suar. de Immunit. lib. 4. cap. 34. num. 4. Banhes 2. 2. quæst. 67. art. 1. Julius Clarus lib. 5. §. ultim. quæst. 36. num. 26. Menoch. de retinend. posses. remed. 3. num. 354. Joan. de la Cruz Direct. consc. par. 1. præc. 8. quæst. 3. art. 1. dub. 1. concl. 3. Bellarm. Card. tract. de Summ. Pontif. contra Barclajum cap. 35. colum. 7. vers. *Addebat*, Pessantius de Immunit. Ecclesiast. disp. 3. Leand. à Sacram. par. 4. tract. 3. disp. 15. quæst. 13. ubi citat Dian. 1. par. tract. 2. Resol. 6. Constare videtur ex cap. *Filiis, & nepotibus* 17. quæst. 7. quando datur negligentia Ecclesiasticorum; deinde omnes concedunt Pontificem concessisse hoc privilegium aliquibus Regibus; & de Rege Hispaniæ defendunt Bonac. supra, & Leand. in causis violentiæ arcendæ, & damni impediendi. Alii concedunt Regi Galliæ; Alii Serenissimo Lusitaniæ Regi: in hoc tamen puncto asserenti se gaudere privilegio incumbit probare; cùm lex in contrarium possideat. Ut tamen supradicti Reges in usu talis privilegii excusentur ab excommunicatione, non debent ultra terminos concessionis transcurrere; quidquid enim ultra excesserint, impingent in censuram.

1598 Alii nihilominus dicunt privilegia concessa Principibus ante Bullæ Cœnæ promulgationem revocata fuisse per eandem Bullam. Sayr. de Cens. lib. 3. cap. 25. nu. 10. Duard. in Bulla Cœnæ lib. 3. §. 5. qu. 1. nu. 1. Philippus Mainardus de Privileg. Ecclesiæ punct. 2. art. 18. num. 10. Ugolin. in respons. ad jurisconsul. Gymnas. Patavini cap. 7. Martha de Jurisdic. par. 4. Cent. 1. casu 7. nu. 12. Barbof. in Collect. lib. 1. decret. tit. 2. Eccles. S. Ma-

S. Mariæ de Constit. num. 2. Malder. part. 2. quæst. 96. art. 4. colum. 1. quos omnes citat Dian. par. 1. Resol. 6. sed ipse nihil resolvit. Fundantur clausulâ ipsius Canonis, ibi: *Quorumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & Litterarum Apostolicarum prætextu etiam prætextu violentiæ prohibendæ*; quæ etiam revocat privilegium cap. *Filiis, & nepotibus*. Ita Bonac. de Cens. disp. 1. q. 15. punct. 14. §. 1. nu. 6. ubi citat P. Suar. disp. 21. sect. 3. num. 75. & tract. de Catholicæ Fidei defensione lib. 4. de Immunit. cap. 34. nu. 27. Alter. & Eduard.

1599 P. Filliuc. tom. 1. tract. 16. cap. 10. num. 258. limitat hanc resolutionem, quando verè concessum est privilegium à Sede Apostolica; quia tunc posterior lex universalis non derogat privilegio anteriori speciali. Et ita credit per Bullam Cœnæ non fuisse derogatum privilegio Regis Hispaniarum; quam doctrinam Bonac. de Cens. disput. 1. quæst. 15. pu. 4. §. 4. n. 1. non aliter intelligit, nisi privilegium vel fuerit confirmatum, vel antea concessum fuisset sub particulari aliqua, & inusitata forma, quæ per verba Bullæ non censeatur revocata; nam quælibet revocatio non sufficit ad revocanda specialia privilegia sub quavis forma concessa, & pro hac doctrina citat P. Suar. lib. 4. de Immunitate cap. 34. à num. 27. Verùm P. Suar. de Cens. in hoc Canone refert verba Navar. qui usum talis privilegiis in Hispania, & Gallia remittit definitioni Sanctiss. D. N. quod ego, inquit Suar. nunc faciendum sentio. Placet iudicium tantorum Doctorum, & ideo discedere nefas duco.

1600 Adverte P. Suar. proximè dicere hîc solum excommunicari eos, qui auctoritate judiciariâ hoc faciunt, & prætextu Litterarum Apostolicarum, ut expressis clausulis habetur in Canone, quæ clausulæ, vel supponunt tales gratias, & litteras esse nullas, & falsò confectas, vel eas annullant, quæcumque illæ sint: pro hac sententia citatur Filliuc. tract. 16. cap. 10. quæst. 2. num. 244. illam sustineri posse docet Bonac. & defendit punct. 1. num. 6. ubi citat Coriolanum. Quare ad incurrendam censuram requirunt hi AA. ut auctoritate judiciariâ, & simul prætextu Litterarum Apostolicarum avocentur causæ; nam utrumque proponitur sub eadem continuata, & copulativa particula, *Ac*; neque est aliqua dictio, quæ clausulas seorsim accipiendas ostendat. Deinde versamur in materia pœnali, in qua stricta interpreta-

tio juxta germanam verborum significationem est facienda. P. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 15. num. 4. dicit hanc sententiam satis probabilem, & pro illa citat Alter. quem pro opposita assert Bonac. tenet etiam Leander part. 4. tract. 3. disp. 14. quæst. 4. ubi pro illa citat Palaum, sed non benè.

1601 Contrarium docet allegatus Palaus, Duard. hîc quæst. 3. num. 2. & quæst. 13. nu. 1. P. Reginal. lib. 1. cap. 22. num. 336. Alterius disp. 15. cap. 1. colum. 2. potest etiam pro hac parte adduci P. Fragos. de Regim. par. 2. lib. 1. disp. 2. num. 171. quatenus judicat avocantes prædictas causas auctoritate judiciariâ incurrere hanc censuram. Fundantur; quia in Canone expressè inhibetur avocare causas Ecclesiasticas, vel spirituales, vel spiritualibus annexas *auctoritate propriâ, ac de facto*; sed qui avocat prætextu exemptionis, & privilegii, non avocat auctoritate propriâ; ergo ad incurrendam censuram non requiritur avocatio judiciaria simul ex prætextu &c.

1602 Limitat P. Fragos. hanc doctrinam, ita ut avocatio fiat auctoritate publicâ; nam si fiat auctoritate privatâ, non incurreret censuram: & idem judicat, si per vim, & metum privata persona partem cogat ad revocandas citationes, & inhibitiones, ac ad consentiendum, ut absolvatur adversarius. Quare licet in Canone dicatur de compellentibus *per statutum, vel alias compellunt*; quæ dictio videtur ad omnem modum compellendi, sive privatum, sive publicum extendi: Attamen dictio *alias* varias habet significationes, quarum una est, ut significet alium casum, & alium quemcumque modum, Leg. *Qui testamento §. Mulier ff. de Testamentis*; cum igitur in Canone dicatur *per statutum, vel alias compellunt partes actrices*; clausula *alias* intelligi hîc debet de compellentibus per statutum publicâ auctoritate judiciariâ, quod fieri potest vel decreto, vel mandato, vel præcepto, vel alio simili modo. Quælibet ex his opinionibus est probabilis, & quidem prima in hoc ultimo sensu P. Fragosi, de quo nemo ita distinctè loquitur, videtur probabilior, & illam sequitur Bonac. sup. num. 14. & 19. & pro illa citat Alter. Duard. & Ugolin. Eandem sententiam dicit verissimam Palaus num. 5. & pro illa citat Sayr. Reginald. P. Suar. suprà; quidquid contradicat Leand. à Sacram. tom. 4. tract. 3. disp. quæst. 9. citans Ugolin. & P. Filliuc.

*De actionibus prohibitis in hoc
Canone.*

1603 Materia prohibita in hoc Canone ex parte jam fuerat prohibita in cap. *Quoniam* de Immunit. Ecclesiæ in 6. quæ excommunicatio comprehendit etiam Consulentes, & in cap. *Quicumque* de sententia excommunicationis in 6. at in hoc Canone sigillatius, & strictius prohibetur. Non est dubium violationem hujus Canonis continere sacrilegium, quo jurisdictio Ecclesiastica, ejusque immunitas violatur; actiones sunt sex principales, & tres accessoriæ. Principales sunt: prima est avocare causas spirituales, & spiritualibus annexas, à quibuscumque Auditoribus, Commissariis, vel Judicibus Sedis Apostolicæ auctoritate propriâ, & de facto quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & Litterarum Apostolicarum prætextu. Secunda est impedire cursum, & audientiam earundem causarum, vel impellere personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes. Tertia se tanquam judicem in cognitionem illarum interponere. Quarta compellere partes actrices, quæ hujusmodi causas committi fecerunt ad revocandas citationes, inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas. Quinta compellere easdem partes per statutum ad consentiendum, ut absolvantur ii, contra quos tales censuræ, & pœnæ emanarunt, vel ad faciendum, ut absolvantur. Sexta impedire quomodolibet executionem Litterarum Apostolicarum, executorialium processuum, & Decretorum prætextu cohibendæ violentiæ, vel aliâ intentione, donec supplicaverint, aut supplicare fecerint ad Summum Pontificem informandum, nisi tales supplicationes apud Sedem Apostolicam legitime prosequantur.

1604 Tres actiones accessoriæ sunt: prima præstare favorem ad eas actiones: secunda dare consilium: tertia præbere assensum. In expositione harum actionum sunt quædam specialia in unaquaque discutienda; & ideo servato ordine, quo in Canone describuntur, de singulis agere necesse est.

1605 Prima actio principalis est avocare causas spirituales, & spiritualibus annexas. Avocatio autem juxta mentem AA. conformiter ad caput *Inolita* caus. 11. quæst. 1. cap. *Ut nostrum* de appellationibus, nihil aliud est, quàm personas Ecclesiasticas, & eorum

causas pendentes apud alios judices trahere ad tribunalia secularia ad cognitionem, & definitionem, tum citando partes ad comparandum, & prosequendam causam apud se, tum cohibendo judices, apud quos agitabantur, ne ulterius procedant, & partes, ne apud ipsos litem prosequantur. Qui ergo causas spirituales, vel spiritualibus annexas ab Ecclesiastico ad sæculare tribunal ita avocaverit, vel avocari consuluerit, incurreret Canonis censuram. Ita suprâ relati AA.

1606 Idem judicant dicendum de avocatione causæ spiritualis, vel spiritualibus annexæ, nondum deductæ ad judicem Ecclesiasticum. Ita cum Navar. in Rubric. de Judice num. 68. §. *Quâ ratione* P. Frag. suprâ num. 270. §. *Quod procedit*, Filliuc. suprâ numer. 253. & Ugolin. quia Bulla simpliciter excommunicat avocantes, nec præscribit modum. Contrarium tenet Bonac. suprâ num. 3. contra P. Filliuc. & Ugolinum, Leand. à Sacram. par. 4. tract. 3. disp. 14. quæst. 4. in qua immeritò carpit Bonac. in citatione Filliuc. pro contraria sententia. Fundatur hæc contraria sententia; quia in Canone solum agitur de avocatione causarum; qui autem agit de non introductis ad judicium Ecclesiasticum non dicitur avocare. Ita etiam Duard. quæst. 5. num. 30. Utraque sententia non caret probabilitate. Utrum verò juxta ultimam sententiam avocans incurrat aliam excommunicationem Bullæ Cœnæ? Videbimus in sequentibus.

1607 An hæc censura comprehendat non solum avocationem causarum à judicibus Sedis Apostolicæ, verum etiam ab omnibus judicibus Ecclesiasticis? Non conveniunt AA. nam Alterius disp. 15. cap. 1. verf. *Postulabit*, Ugolin. de Cens. Pontif. reservatis, cap. 14. §. *Tres Regul.* num. 1. P. Frag. sup. num. 270. §. *Similiter excusatur*, Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 15. punct. 1. num. 7. docent non comprehendere avocationem ab aliis judicibus Ecclesiasticis. Probant; nam in Canone dicitur *Ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque judicibus Ecclesiasticis*; sed prima verba per particulam, *Nostris*, aperte exprimunt judices Apostolicos, & sequentia per particulam, *Aliis*, eosdem Apostolicos judices refert; nam particula, *Aliis*, juxta Barbosam de dictionibus dict. 17. num. 1. Angelus Gratus dict. 10. num. 1. est repetitiva, & relativa similium, Leg. *Si fugitivi* Cod. de Servis fugit. Leg. *Quidam Relegatus* ff. de Rebus dubiis, cap. *Sedes* de rescriptis; ergo à solis

is debet esse avocatio causarum.

1608 Explicatur magis secunda particula; nam Pontifex antecederet locutus fuerat de Judicibus, & Commissariis suis; ergo subsequens particula, *Aliis*, ad similes suos referenda est. Confirmatur; nam Summus Pontifex habet iudices Ecclesiasticos ad causas spirituales, & spiritualibus annexas, & habet alios laicos ad alias causas sæculares; ut igitur ostendat excommunicationem ferri in solos primos, opus fuit addere particulam *Ecclesiasticis*, quæ perinde sonat, ac aliis nostris Ecclesiasticis. Denique quandoquidem summus in odiosis, & pœnalibus, strictè intelligenda est lex de solis iudicibus Summi Pontificis. Ita etiam P. Palaus, qui videri potest num. 8.

1609 Alii è contrà tenent excommunicationem extendi, etiam ad avocationem causarum à iudicibus Ecclesiasticis, non Sedis Apostolicæ. Ita P. Filliuc. tract. 16. cap. 10. quæst. 1. num. 250. Duard. suprà, Antonius de Souza cap. 15. num. 1. quos citat, & sequitur Leand. à Sacram. par. 4. tract. 3. disp. 14. quæst. 6. ubi ex Bonac. dicit probabilissimam sententiam, & iurisdictioni Ecclesiasticæ favorabiliorem. Probant; quia Canon universaliter prohibet avocationem talium causarum à iudicibus Ecclesiasticis, quin determinet ad laicos iudices Pontificios. Confirmant; quia per hunc Canon Pontifex consulere voluit iurisdictioni, & immunitati Ecclesiasticæ, quæ aliter pateretur in causis Ecclesiasticis iudicium non Sedis Apostolicæ. Hæc secunda sententia securior est, & videtur magis conformis sensui Canonis, quamvis prima non sit improbabilis.

1610 Utrùm verò juxta primam sententiam huiusmodi avocans causas Ecclesiasticas à iudicibus non Apostolicis incurrat aliam excommunicationem? Infra explicabitur. Interim adverte, ad incurrendam censuram tam ab avocante, quam ab ejus Consiliario non sufficere neque conatum, neque diligentiam adhibitam ad illam avocandam, si re ipsâ non avocetur; Verba enim cum effectu sunt intelligenda. Ita cum Ugolin. Bonac. suprà num. 3. E contrà verò illam incurrere, qui re ipsâ avocavit; quia re ipsâ jam posuit totam actionem prohibitam; unde etiam si postea pœniteat, non evadet censuram; quia ferò venit pœnitentia. Ita P. Fragos. part. 2. lib. 1. disp. 3. numer. 270. cum Martin. Uran. conf. 32. à numer. 28. lib. 2. Carol. de Graff. de Effect. Cleric. effect. 1. numer. 418. nisi

excusetur ignorantia personæ, quod sit Clericus.

1611 Causæ verò, de quibus agitur in Canone, debent esse spirituales, vel spiritualibus annexæ. Causa spiritualis est, in qua agitur de spiritualibus, sive de jure rei spiritualis, ut explicat Bonac. v. gr. de Sacramentis, Censuris, Decimis, Oblationibus, Primitiis, Beneficiis, Jure præsentandi, eligendi, nominandi, de valore matrimonii: Utrùm v. g. sub hac, vel sub illa forma validum sit? An quis teneatur ad solutionem decimarum? Cui competat jus sepulturæ? Cui jus nominandi, præsentandi ad beneficium Ecclesiasticum? & sic de similibus. Itaque spiritualia, de quibus in causis agi potest, vel sunt talia per essentiam, ut virtutes, Reliquiæ Sanctorum: vel per causam, eò quod causent gratiam: vel à potestate, quatenus ab spirituali dependent, ut censura, & ejus absolutio à potestate spirituali; vel etiam ratione officii, ut ministeria Ecclesiastica, quæ ad divinum cultum feruntur; quia procedunt à potestate Ordinis, & etiam quæ per benedictionem ad cultum Divinum addicta sunt.

1612 Causæ spiritualibus annexæ sunt, quæ agunt de rebus, quæ quamvis spirituales non sint, annexæ tamen sunt rebus spiritualibus, & ad illarum usum; ut jus patronatûs, quod annectitur spirituali; quia dirigitur ad præsentandum, vel conferendum beneficium, quod est spirituale; & sic de aliis. Quare qui huiusmodi causas ad iudicium sæculare avocaverit, incurrat censuram huius Canonis. Adverte jus patronatûs aliquando immisceri rebus nullo modo spiritualibus, ut quando agitur de universitate bonorum, quibus adnexum est jus patronatûs; tunc enim, inquit Bonac. suprà punct. 1. num. 11. potest pertinere accessoriè ad iudicem laicum; sicut quando bona, quibus jus patronatûs annexum est, venduntur, etiam jus patronatûs eodem contractu transfertur in emptorem.

1613 Dissensio est inter Doctores circa possessionem beneficii, quando vocatur in litem; Utrùm sit causa spiritualis ex prohibitis avocari, vel tractari in tribunali sæculari? v. g. quando Clericus ejectus est à possessione beneficii per vim, & agit de recuperanda possessione; vel quando agit de iudicio possessorio retinendi beneficium, quam causam aliqui iudicant mixtam. Sunt, qui dicunt esse causam spirituales, vel spiritualibus annexam, & non posse à laico iudice avocari

sine incurfu excommunicationis. Ita Covar. in Practic. cap. 35. num. 1. Butr. capit. *Final.* de judiciis, Berojus in Rubric. de judiciis num. 51. P. Filliuc. tract. 16. cap. 18. quæst. 3. num. 248. P. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 14. q. 1. P. Palaus tom. 2. tract. 12. disp. unic. punct. 7. num. 4. Baldell. Pefantius, Garcia de Benef. par. 1. cap. 2. num. 50. Penha, Valboa, & alii apud Dian. infrà, Alterius disp. 15. cap. 3. Duard. can. 14. quæst. 5.

1614 Ducuntur iis, quæ dicuntur Clem. 1. de Caus. possess. & propriet. Clem. 1. de Sequest. possess. Deinde ratione; nam possessio rei spiritualis mixtum habet titulum, ac proinde non debet ab alio, quam à iudice Ecclesiastico tractari propter admixtam rei spiritualis cognitionem, scilicet, tituli, cap. *Tuam* de ordine cognitionis, & Panorm. in cap. *Litteras* de jurament. calumn. Cum igitur in recuperanda possessione requiratur aliqua probatio tituli, saltem apparentis, & iudex secularis non possit cognoscere de titulo, etiam non poterit de possessione, quin ipse; ejusque Consiliarius incurrat excommunicationem.

1615 Opposita sententia habet plures, & graves AA. illam dicit probabiliorem P. Frag. de Regim. Eccl. par. 2. lib. 1. disp. 3. nu. 274. & pro illa citat Archidiac. in cap. *Frequens* de Restit. spoliat. lib. 6. & ibi Joannes Andreas super verbo, *in civilibus negotiis*, Barbat. in cap. *Cæterum* de judiciis num. 64. Innoc. in cap. *Cum dilectus* de electione, Ripa in lege *Naturaliter* §. *Nihil commune* nu. 19. ff. de acquirenda possessione, Aymon, Gravetta conf. 258. num. 1. volum. 2. Mejeres de Majorat. 3. par. quæst. 11. num. 11. ubi refert in regali cancellaria ita fuisse decisum l. *Lusit.* & ibi Barbos. lib. 2. tit. 1. §. 2.

1616 Ipse tamen P. Frag. cum distinctione illam sequitur, hoc est, in possessorio retinendæ, vel recuperandæ, non verò adipiscendæ. Ratio prioris est; quia causa possessoris rei spiritualis, non est spiritualis, sed temporalis, nec tractatur, tanquam spiritualis; ergo. Antecedens confirmatur; quia in causis spiritualibus non juratur de calumnia, ut ait Gloss. at quando agitur de possessorio rei spiritualis, juratur de calumnia. Præterea; quia cap. *Cum nostris* de concess. præb. possessio est magis facti, quam juris; de facto autem cognoscere potest laicus; ergo causa possessoris rei spiritualis non est spiritualis; ergo iudex laicus cognoscens de possessorio rei spiritualis, ejusque Consiliarius non in-

currit censuram hujus Canonis. Ita Sal. in Leg. *Quoties* Cod. de Judiciis, Alexand. in Leg. *Titia* ff. de solut. matr. Menochius remed. 15. num. 338. Cevall. commun. contra commun. quæst. 504. qui hanc doctrinam videntur extendere etiam ad casum, in quo causa agitur inter Clericos.

1617 Secunda pars ostenditur; quia quando agitur de adipiscenda possessione requiritur saltem titulus coloratus ad justificandam possessionem; cognitio autem tituli, cum sit quid spirituale, competit iudici Ecclesiastico, ut docet Navarr. in cap. *Cum contingit* de rescriptis, Corrasius in paraphras. Sacerdot. 1. par. cap. 2. num. 8. ergo si laicus avocet, aut agat de possessione adipiscenda, incurreret censuram hujus Canonis. Placet in hoc puncto doctrina Bonac. tom. 2. disp. 10. in Decalog. quæst. 2. par. 1. §. 1. n. 2. ubi primò resolvit Clericum non posse agere contra alium Clericum apud Laicum iudicem in causa etiam merè temporali; quia unus illorum est actor, alius reus; actor autem debet sequi forum rei; sed forum rei Clerici est apud iudicem Ecclesiasticum; ergo. Aliter erit, si Clericus agat contra reum laicum, cujus forum est apud iudicem laicum, præcipue quando materia est temporalis. Juxta hanc doctrinam.

1618 Bonac. dicit probabiliorem secundam sententiam, si causa possessoris versetur inter Clericum, & Laicum, & hic sit reus; secus si versetur inter duos Clericos. Primum probat ratione proximè allatâ; & quia possessio potius est temporalis, quam spiritualis, sicut proprietas, & substantia rerum temporalium est quid temporale; si igitur de illa agatur principaliter, & non de titulo, nisi tantum incidenter, idest, non exactâ probatione, sed solum summarie, & quantum sufficit ad faciendam fidem, poterit laicus iudex sine incurfu excommunicationis de illo agere, ut videre est apud Farinac. de Inquisit. quæst. 8. num. 32. Menoch. de Retinend. possessione à num. 324. Pro hac sententia videtur stare Diana part. 5. tract. 1. resol. 23. quatenus solum negat de causa possessionis inter duos Clericos, vel quando reus est Clericus.

1619 In probatione secundi membri distinctionis, quod causa inter Clericos tractari non possit à iudice laico, distenditur præter solitum suum laudatus proximè Diana, & præter citatos adducit decisionem Rotæ Romanæ apud Penha die 1. Decemb. 1595.

& probat argumento, ut ipse ait, irrefragabili; quia ad redimendam in beneficio vexationem, ut ex pecunia non committatur simonia, necesse est habere titulum, & possessionem, cap. *Dilectus de Simonia*, quod si titulum quis habeat, possessionem tamen litigiosam pecuniâ redemerit, committet simoniam, ut docet Gloss. 1. in cap. *Decimas* 3. 16. qu. 7. Abb. num. 8. Ananias 1. num. 4. in dict. cap. *Dilectus*; sed simonia, solum committitur in spiritualibus, & spiritualibus annexis, cap. *Qui studet* 1. quæst. 1. ergo clarè apparet causam possessionis beneficiariæ propriè, ac purè Ecclesiasticam esse; unde iudex laicus incapax illius est. Hæc Diana.

1620 Verum hoc argumentum non convincit, immò ex ipso contrarium concluditur; nam, ut ipse fatetur, quando habetur titulus, & possessio, potest redimi pecuniâ vexatio sine simonia; ergo possessio secundum se non est spiritualis; quando autem dubia est, ideo redemptio vexationis est simonia, quia involvit titulum, qui spiritualis est, & sine illo probari non potest. Quare persistendum est in fundamento Bonacina; quia, scilicet, in ea causa reus est Ecclesiasticus, cuius forum debet actor sequi; forum autem Ecclesiasticum est apud solum iudicem Ecclesiasticum. Ex dictis inferes avocationem causæ merè temporalis à iudice Ecclesiastico non incurrere censuram, ut cum Alterio, Palao tenet Leander par. 4. tractat. 3. disp. 14. quæst. 3.

1621 Sequitur alia clausula, quæ est impedire cursum, & audientiam earumdem causarum: quâ verò auctoritate impediri debeant ad incurrendam hanc censuram; diximus suprâ. Unde benè deducit Bonac. non incurrere excommunicationem huius Canonis (nam de sequentibus dicam suo loco) qui impediret auctoritate non judiciali, sed, ut advocatus, procurator, & sic de aliis, quam doctrinam etiam sequuntur communiter Doctores; impedimentum autem debet apponi vel cursui, vel prosecutioni, vel audientiæ prædictarum causarum; item personis, vel Capitulo, vel Conventui, vel Collegio, ne prosequantur prædictas causas. Quid verò veniat nomine, *Impedimenti*? Respondeo in hoc Canone venire decretum, vel prohibitionem, quâ cursus, vel prosecutio causæ auctoritate publicâ impeditur, & à fortiori consilium ad impediendum, quod expressè nominatur.

1622 Altera actio est se tanquam iudicem

ad cognitionem talium causarum interponere, per quam particulam consequenter excusantur, qui tanquam advocati, vel procuratores se ingerunt, ut cum Ugolin. & Duar. explicat Bonac. Unde etiam horum Consiliarios, & inductores excusabit: hoc tamen intellige de avvocato, & procuratore pro causa defendenda, vel etiam impugnanda apud iudicem Ecclesiasticum; nam advocatus, & procurator ad evocandam, vel impediendam causam inclusi videntur in clausula, *Quomodolibet impediunt*, vel saltem non effugiunt ipsi, & ipsorum Consilarii censuram sequentium Canonum.

1623 Sequitur deinde clausula, *Compellunt*, quæ excommunicat eos, qui partes actrices, nimirum, partes, quæ tales causas committi fecerunt, compellunt ad revocandum, vel faciendum revocari citationes, inhibitiones, aut alias litteras decretas super eisdem causis: dicuntur autem partes actrices ii, qui causas committunt, vel committi faciunt ad iudicem Ecclesiasticum; ii autem, quamvis alioquin rei sunt, in hac commissione litis ad iudicem Ecclesiasticum actores sunt, ut cum Ugolin. probabiliter tenet Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 15. punct. 1. n. 18. & esto sint rei, idem de illis iudicat P. Frag. par. 2. lib. 1. disp. 2. num. 271.

1624 Circa easdem partes actrices est alia clausula adversus compellentes, vel facientes prædictas partes consentire, ne absolvantur à censuris, & pœnis in illis contentis contrarii, contra quos tales inhibitiones emanarunt, hi nempe incurrunt censuram huius Canonis: quod etiam intellige de compulsionem per auctoritatem publicam iudiciariam, & non per privatam vi, aut metu, ut probabilius tenet Alterius, & cum illo Bonac. Utrum verò qui compelleret iudicem eadem auctoritate, ut absolveret à censura, & pœnis, incurreret eandem censuram? Negativè respondet Bonac. num. 21. quia in Canone nulla fit mentio de compellente iudicem ad absolutionem; deinde si Pontifex vellet comprehendere, expressisset, Leg. *Unic. §. Sin autem* Cod. de caducis tollendis. Cum igitur simus in materia pœnali, lex extendi non debet ad non expressos in ipsa, cap. *Non* de præsumptionibus, Leg. *Cum Prætor* ff. de iudiciis, & tenent P. Frag. suprâ num. 271. §. *Sed quid de Compellente*. Dixi, eandem censuram; nam, ut alibi diximus, incurreret censuram cap. *Unico* de his, quæ vi, metu, ve causâ fiunt contra extorquentes per vim,

& metum absolutionem ab excommunicatione, suspensione, & interdicto, de qua plura invenies apud P. Frag.

1625 Alia clausula est *impedire quomodolibet executionem litterarum Apostolicarum executorialium, processuum, & decretorum*. Duo hic adnotanda, primum est clausulam, *Quomodolibet*, comprehendere omnem modum impediendi prædicta. Unde P. Frag. sup. §. *Hæc autem compulsio*, inquit, sive impedimentum directè, vel indirectè ponatur aliquo ex prædictis modis, dummodò fiat autoritate publicâ, incurrit censuram. Utrùm verò hæc censura extendatur ad impedimentum executionis litterarum, & decretorum aliorum judicum Ecclesiasticorum, ut aliqui docent? Negativa pars videtur probabilis, securior tamen est opposita, consequenter ad ea, quæ diximus, quidquid obstat Bonac. quia Pontifex per clausulam, *Decretorum prædictorum*, prohibet impedimentum apponendum executioni eorum, quæ præmiserat; præmiserat autem causas spirituales, vel spiritualibus annexas, quales sunt illæ: ergo.

1626 Secundum est non incurrere hanc censuram, qui executionem impedit prætextu supplicandi Summum Pontificem, illumque informandi, si supplicationem coram illo legitimè prosequatur, ut expressè dicitur in Canone; quia multoties quis arbitrat litteras Apostolicas esse subreptitias, vel continere iniquum gravamen, indulget Summus Pontifex, ut interpositâ ad ipsum supplicatione legitimè possit immunis à censura impedire executionem.

1627 Utrùm autem, qui sine causa malitiosè impedit prædictam executionem prætextu dictæ supplicationis, ne concessio privilegio adversa pars fruatur, incurrat excommunicationem? Affirmat Bonac. suprà part. 3. num. 2. quia dolus, & culpa propria nemini debet patrocinari, leg. *Nec ex dolo ff. de dolo*, leg. *Is qui dolo ff. de rei vend.* & cap. *Audivimus* de collusion. detegend. Deinde; quia is non legitimè supplicationem prosequitur, cum sciat planè se non habere causam. Requiritur autem legitima supplicatio ad excusandum à censura: ergo. Pro hac doctrina adducit P. Filliuc. tract. 16. cap. 10. quæst. 4. num. 298.

1628 Verùm eo loco P. Filliuc. solum loquitur de prætextu recurrenti ad Sedem Apostolicam, quo justè impediiri possit executio, & nihil ibi agit de incursum censuræ.

Quare aliud est, quod in proposito casu nostro injustè, & cum peccato impediatur executio, aliud verò, quod injustus prætextus supplicationis non excuset ab excommunicatione, si legitimè prosequatur coram Pontifice; prætextus enim potest esse in se injustus, & nihilominus legitimè prosequi, hoc est, secundum leges fori externi; id enim videtur significare clausula, *Legitimè*, quæ cadit supra modum procedendi, & non supra prætextum; aliter diceretur, *Legitima*, & non per adverbium *Legitimè* prosequantur. Neque urget dicere, quod Summus Pontifex, dum loquitur de supplicationibus, non utitur nomine, *Prætextus*; quia conjunctio *Seu etiam* annectit clausulam *Prætextus* cum supplicationibus, ut benè perpendenti manifestum erit.

Quæ causæ possint excusare ab hac excommunicatione.

1629 In eodem Canone assignantur aliquæ causæ, quarum titulo sæculares iudices credunt avocationem causarum spiritualium, vel spiritualibus annexarum excusari à censura hujus Canonis; & quamvis in eodem Canone declaretur insufficiencia talium causarum ad excusandum à censura, nihilominus sunt, qui in eisdem causis multa à proprio in suum traducunt sensum, & ideo AA. in iisdem causis explicandis multa discutunt, quod nos breviter præstare etiam intendimus.

1630 Prima causa, quæ in executionem hujus censuræ adduci potest, est, *Quarumcumque exemptionum. vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextus*. De hac causa egimus suprà, & ideo pauca hic dabimus: primum est, quod privilegium, excusans Principem, ejusque Consiliarium avocantem causas spirituales, & spiritualibus annexas, debet esse à Summo Pontifice, & non ab alio, neque à Concilio, inquit Bonac. suprà part. 4. §. 1. num. 4. quia inferior dispensare non potest in lege Superioris, immò & privilegium concessum à Pontifice, vel ab eo confirmatum post Bullam Cænæ, & consuetudo immemorialis potest revocari à Pontifice; quia concessio illa est per modum jurisdictionis delegata, quæ revocari potest, ut docet P. Suar. de Immunit. lib. 4. cap. 34. à num. 27.

1631 Utrùm verò tolerantia Pontificis inducat privilegium aliquod, quod censeatur suffi-

sufficiens ad excusandum avocantem, ejusque Consiliarium ab hac censura? Aliqui affirmant, inter quos Gregor. Lop. lib. 13. part. 2. Coriolan. hîc in explicatione Bullæ, Ceval. tract. de cognitione, Gloss. 6. nu. 42. Probare possunt exemplo ejusdem Pontificis, qui si videat sacerdotem non approbatum audientem confessiones, & toleret, censetur concedere jurisdictionem, & approbationem ad validè absolvendum; ergo similiter si videat, & toleret avocationem causarum ad tribunal sæculare, censebitur concedere jurisdictionem, ad sic validè operandum.

1632 Negativa opinio est probabilior. Ratio est ex cap. *Jam dudum* de præbendis; quia tolerantia orta ex impotentia, vel defectu ad resistendum, non inducit privilegium, nec facultatem ad actum validè efficiendum; nam tolerantia illa non oritur ex consensu tacito, immò stat cum dissensu; & ita est tolerantia in nostro casu; aliter Summus Pontifex quotannis non ostenderet resistantiam, damnando omnes prætextus. Hanc opinionem tenent Carolus de Grassi. effect. 1. numer. 383. Cajet. verb. *Excommunicatio* cap. 30. Duard. can. 15. quæst. 13. num. 11. Filliuc. sup. cap. 10. quæst. 4. num. 256. Ugolin. Alter. lib. 5. disp. 15. cap. 2. Bonac. sup. num. 5.

1633 Secunda causa est *Prætextu violentiæ prohibendæ*. De hac causa agit latissimè Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 15. part. 4. §. 4. à num. 1. Solent itaque judices sæculares avocare causas spirituales, vel spiritualibus annexas ad suum judicium, vel executionem litterarum Apostolicarum, seu executoriarum processuum, & decretorum impedire titulo violentiæ, & injuriæ, quæ parti inferitur. Hunc titulum, tanquam injustum, damnat, & prohibet Pontifex in hoc Canone sub excommunicatione; eò quòd injustus multiplici ex capite, & ratione sit.

1634 Ratio est; nam permissa eà violentiâ, injuriâ, immò errore, & negligentia in judice Ecclesiastico, avocatio causæ spiritualis, & impedimentum litterarum Apostolicarum non est medium licitum ad tollendam violentiam, & injuriam; & ideo in cap. *Qualiter* de judice, cap. *Si quis Clericus*, cap. *Placuit*, cap. *Christianis*, cap. *Clericum* 11. quæst. 1. interdictum est; ergo. Probatur antecedens primò; quia defensio propria in repellenda violentia, & injuria, ut licita sit, debet esse cum moderamine inculpatæ tutelæ, id est, ut aliâ viâ licitâ, & facili vitari non possit violentia, & injuria; sed illa vio-

lencia, & injuria possunt aliter licitè, & facili vitari: ergo.

1635 Ostenditur; quia ad vitandam violentiam, & injuriam ab uno judice Ecclesiastico potest faciliè, & licitè appellari ad alium judicem Ecclesiasticum; nam juxta Canones in cap. *Quo ausu*, cap. *Si quis Episcopus* 23. quæst. 3. cap. *Filii* 16. quæst. 7. cap. *Dilecti* 66. de appellatione, & cap. *Romana* eodem titul. in 6. ab Archidiacono datur appellatio ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum, ad Patriarcham, seu Primate, ad Nuntium, & Legatum Apostolicum, & tandem ad Summum Pontificem: ergo necessarius non est, neque licitus recursus ad judicem sæcularem. Quamvis hoc tempore ex Trid. sess. 13. cap. 8. & sess. 24. cap. 5. causæ criminales Episcoporum ad Pontificem, vel Episcopos ab eo deputatos spectent. Ratio consequentiæ ultima est; quia recursus ab uno judice debet fieri ad alium Superiorem ejusdem subditi, habentem jurisdictionem in illum quo ad forum; sed Ecclesiastici non sunt subditi laici judicis, cap. *Ecclesiæ Sanctæ Mariæ* de constitutionibus; neque laicus habet jurisdictionem in illum quo ad forum; ergo recursus ad laicum judicem nullus, & illicitus est. Argumenta contra hanc resolutionem, quia ad institutum nostrum non faciunt, vide apud AA. agentes de Immunitate Ecclesiastica, ut est Suar. lib. 4. de Immunit. cap. 23. & Bonac. de Cens. disp. 1. qu. 15. part. 4. toto §. 4.

1636 Quæres tamen; Quid dicendum, quando datur periculum, & damnum grave in mora recurrendi ad Summum Pontificem, nisi judex sæcularis se interponat violentiæ, vel executioni? Respondent aliqui tunc posse judicem laicum se interponere, & causam ad se advocare. Ita Covar. Practic. cap. 35. nu. 3. Gregor. Lop. lib. 3. tit. 13. Parlador. lib. 3. diff. 9. §. 4. num. 24. Souza disp. 35. Bull. Cœn. à num. 5. & disp. 78. num. 3. & 5. Probant ex Clem. *Pastoralis* de sententia, & re judicata: item deducunt ex cap. *Cum contingat* de foro compet. & ibi Abbas num. 27. Citatur etiam pro hac parte Carolus de Grassi. litt. 62. regul. nec repugnat Frag. part. 2. lib. 1. disp. 2. numer. 270. fine. Alii tamen limitant, ita ut judex laicus non procedat authoritativè, sed ut privata persona cum moderamine inculpatæ tutelæ; quia hoc non videtur contra mentem Pontificis; & in hoc casu suffragatur l. *Ut vim* ff. de iust. & iur. vim vi repellere licet. Hæc secunda opinio securior est, si authori-

thoritate privatâ, ut dicitur, possit occurrere damno impendenti à iudice Ecclesiastico. Citatur pro hac parte Sayrus lib. 3. cap. 18. numer. 6. & 9. P. Suar. lib. 4. de Immunit. cap. 34. num. 9. Alter. lib. 5. dist. 15. cap. 3. Duard. à quæst. 10. Bonac. sup. num. 12. qui num. 13. addit posse iudicem laicum interponere supplicationem apud Pontificem, dummodò apud ipsum illam prosequatur, ut requiritur in Canone. Verùm hoc additamentum videtur contra suppositionem.

1637 Utrùm verò non solum iudices sæculares, avocantes causas, & impediennes executionem, sed etiam partes recurrentes ad illos, earumque Consilarii incurrant hanc censuram? Respondeo in hoc Canone nullam de his mentionem fieri; vel quia facta iam est in Canone præcedenti, in quo recurrentes excommunicantur, & non illorum Consilarii; vel quia infra in sequentibus Canonibus de illis agetur. In terris hæreticorum, ubi in aliquibus casibus recursus ad iudicem Ecclesiasticum, & ad Pontificem est difficilis, & urget periculum in mora, dicit P. Suar. posse Clericum recurrere ad iudicem Laicum jure defensionis, vel conservandi, vel recuperandi jus suum, aut consulendi communi bono; quam doctrinam tenent Farinac. P. Azor. Salas, Molin. Filliuc. Alterius, & alii; nam hic casus reducitur ad terminos juris naturalis, & gentium, & proinde faciendum est, quod recta ratio, & naturale lumen dicat.

1638 Tertia causa, sive prætextus excusationis ab hac censura ponitur generaliter in Canone, ibi: *Vel aliarum prætensionum*, sub quo nomine generali venire potest primò prætensio, sive prætextus immemorialis consuetudinis, qua nituntur aliqui sæculares iudices ad avocandas causas spirituales, vel spiritualibus annexas, aut ad impediendam executionem Litterarum, & Decretorum Apostolicorum; sed communior, & certa sententia est per hunc titulum non excusari ab hac censura. Ita cum Navarro cap. 27. num. 67. Rota decis. 10. de Consuetudine in antiquis, Farinac. consil. 63. Azor. Souza, & alii, quos citat, & sequitur Bonac. suprà §. 3. num. 1. tenet P. Suar. tract. de Fidei defens. lib. 4. de Immunit. cap. 34. Sayr. lib. 3. cap. 18. num. 8. Filliuc. sup. cap. 10. quæst. 4. num. 255. Reginal. lib. 6. cap. 22. numer. 341. Alterius suprà cap. 3. Duard. lib. 2. can. 14. num. 3.

1639 Ratio est primò, quia, ut est com-

munis doctrina, Immunitas Ecclesiastica est de jure Divino, contra quod nulla consuetudo induci valet. Secundò; quia consuetudo rei, cujus subjectum est incapax, præscribi non potest, ut docent Juristæ in cap. *Causam* de præscrip. cap. *Quanto* de consuetud. sed ex eodem cap. *Causam*, & cap. *Solita* de majorit. & obed. Laicus est incapax jurisdictionis Ecclesiasticæ; ergo. Adde, quod consuetudo, singulis annis reprobata, legitima esse non potest; hæc autem reprobat per Bullam Cœnæ.

1640 Oppositum docuerunt Covarr. Ceval. Diaz apud laudatos. Fundantur; quia Leg. *Ut vim* ff. de just. & jure; de jure naturæ, & Divino est vim vi repellere, & tueri innocentem; sed multoties contingit, ut in Ecclesiastico judicio opprimatur innocens; ergo ad repellendam vim jure propriæ defensionis licitum erit recurrere ad forum sæculare, & impedire executionem Litterarum Apostolicarum &c. quin recurrens, & ejus Consiliarius incurrant censuram.

1641 Respondeo, datâ minori, negando consequentiam, primò; quia ad repellendam vim vi requiritur primò, ut servetur moderamen inculpatæ tutelæ; hoc autem non servatur, quando invasus potest aliâ viâ justâ, & minùs præjudiciali, quàm vim inferendo, evadere invasionem; unde admittenda eâ oppressione judicis Ecclesiastici, cum possit, juxta suprà dicta illam vitare, recurrendo ad Superiorem Ecclesiasticum sine injuria, & detrimento gravissimo Immunitatis Ecclesiasticæ, relicta hac viâ, non potest ad sæcularem recurrere. Secundò, quia non servatur illud moderamen, quando infertur majus damnum, quàm sit necessarium ad defensionem propriam, v. g. occidendo, cum defendi possit solum percutiendo; hic autem invasus defenditur usurpatione libertatis Ecclesiasticæ, cum sine illa defendi possit, ut diximus.

1642 Denique jus ad defensionem propriam requirit, & fundatur in certitudine injuriæ; non enim licet inferre damnum certum pro injuria dubia; sed non constat iudici laico de injuria certa à iudice Ecclesiastico; siquidem appellationem admittet ad examinandum, utrùm illata sit vis? ergo in eo dubio non potest se exponere periculo inferendi iniuriam gravem iudici Ecclesiastico, privando illum suo iure; immò in eo dubio præsumi debet pro Iudice, & Superiore Ecclesiastico.

1643 Solent aliqui recurrere ad effugium illud, quod, scilicet, non avocent causas per actum jurisdictionis, sed per viam defensionis, & potestatis extraordinariæ. Negat antecedens Bonac. punct. 4. §. 4. num. 3. §. *Sed contra* primò; nam quæ Princeps facit, facit utique ex proprio officio; quæ autem facit ex officio, actus sunt jurisdictionis. Eamdem doctrinam applicat iudici; quia iurisdictio dicta est à iure dicendo: iudex autem laicus, ad quem recurritur, dicit ius, cogendo iudicem Ecclesiasticum ad acceptandam appellationem, cognoscendo de actis, & processibus, ac ferendo sententiam, & damnando ad expensas, qui omnes sunt actus jurisdictionis. Hæc ille; Utrum verò hæc consistere possint cum illis, quæ ex ipso retulimus, in quo docet iudicem sæcularem, quando est periculum in mora, posse impedire executionem auctoritate privatâ? Viderint alii. Bene tamen verum est, quod si locus adsit limitationi eiusdem Authoris, quoad interponendam supplicationem apud Pontificem, cessat motivum utendi alio medio.

1644 Quarta denique causa est, quod Bulla aliquibus in locis non est publicata, neque acceptata, quod videtur excusare iudices talis loci; nam ad obligandum requiritur publicatio, & acceptatio legis. Nihilominus hæc ratio, esto in aliis legibus vera esse queat, in Pontificiis rerum spiritualium, vel spiritualibus coniunctarum nihil concludit; quia, ut docent Navar. Sylvest. Valentia, Vasq. & Filliuc. tract. 16. cap. 10. à numer. 258. sufficit, quod in Curia Romana publicentur ad hoc, ut obligent; nullo enim iure, immò usu receptum est, ut publicatæ Romæ ubique obligent; aliter multa decreta, quæ ubique obligant, ibi defectu publicationis non obligarent; quod est contra communem praxim.

1645 De acceptatione discurrunt eodem modo P. Suar. Salas, Vasq. Reginal. & quidem à fortiori. Ratio est; quia ideo aliorum Principum leges non obligant sine acceptatione populi; (quod tamen transmittitur, cum oppositum sit verius, ex eodem Suarez lib. 3. de leg. hum. & civil. cap. 19. num. 9.) quia alii Principes potestatem legislativam accipiunt à populo, qui potuit eam dare sub ea conditione, ut nisi leges ab eis latæ acceptarentur, non obligarent; sed Summi Pontificis potestas legislativa in spiritualibus, & spiritualibus annexis, non fuit accepta, neque data à populo, sed à Deo independen-

ter à populo; ergo independenter ab illius acceptatione obligat.

1646 Dixi, potestas legislativa in spiritualibus, & spiritualibus annexis, ut præscindam à legibus temporalibus, latis à Summo Pontifice, tanquam à Principe temporali, in quibus Becanus, & alii Auctores oppositæ sententiæ à fortiori non consentient in hac parte, quam multi etiam ex nostris AA. negant ob contrarium fundamentum; & ideo cohærenter idem sentiunt in causis temporalibus, de quibus nulla fit mentio in præsentî Canone. Ex dictis colliges ab hac censura solum excusare posse ignorantiam, & alias causas communes aliis censuris, de quibus sæpè actum est in hac disputatione.

§. I V.

Exponitur excommunicatio decima quinta, quatenus Consiliarium comprehendat.

1647 **L**ongum esset huius Canonis materiam planè tractare; est enim argumentum ad plures libros satis copiosum; atque ideo nos in eius explicatione tantum immorabimur, quantum ad institutum nostrum necessarium iudicabimus; & certè ab hoc Canone prorsus abstinere, eò quod in eo nihil expressè dicitur de Consiliario; sed quia nonnullæ in eo additæ sunt clausulæ ex iis, de quibus suprà docuimus involvere Consiliarium; & quia est, qui asserat comprehendî in hoc Canone Consiliarium, ideo illum intactum penitus præterire non convenit. Similis censura lata est in cap. *Noverit* de Sententia excommunicationis, sed sine reservatione, & ibi exprimuntur Consiliarii, ibi: *Nec non potestates, consules, Rectores, & Consiliarios Locorum &c.*

1648 Modò examinandum est; An re ipsâ comprehendatur Consiliarius in hoc Canone Bullæ Cœnæ? Ratio dubitandi est; quia præterquamquod in dicto Canone comprehendantur, qui *personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia &c. trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte quovis quæsito colore.* Item infra, seu nostris, & dictæ Sedis, & quarumcumque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse præjudicatur. Clausulæ directe, vel indirecte, & quomodolibet involvunt Consiliarium. Est Cardinalis Tole-tus, qui lib. 1. cap. 29. vers. *Adverte etiam,* qui

qui iudicat excommunicationem latam in Canone decimo quarto proximè explicato extendi ad 15. 16. & ad 17. & comprehendere Consulentes, & faventes. Ratio illius est; quia omnes prædictæ censuræ copulativè sub eodem contextu latæ sunt; non enim supernumerati Canones ponuntur in Bulla, ut distincti in sensu, sicut alii antecedentes, & subsequentes, sed solùm per §§. distinctos incipientes per clausulas conjunctivas, *Qui ve, Nec non, qui ve, qui ve;* ergo omnes afficiuntur eadem censurâ contra Consulentes.

1649 Hæc observatio Card. Toleti non videtur adeo levis, ut non mereatur solidiorem refutationem illâ, quam leviter exhibuit Bonac. de Censur. disp. 1. quæst. 16. punct. 3. num. 5. sine, oppositum defendens; respondet enim hic Auctor, quod licet censuræ istæ sub uno contextu ligentur; nihilominus per diversos §§. distinguuntur, & non idem in omnibus disponitur. Hæc tamen ratio non infirmat intellectum Cardinalis, primò; quia sicuti idem paragraphus continet sæpe sæpius multas excommunicationes, ita multi paragraphi comprehendi possunt sub eadem censura; quod enim contextus ejusdem legis, & censuræ continetur sub uno, vel sub multis paragraphis, aliquando ad commoditatem potius lectorum, quàm ad diversitatem legis, & censuræ fit. Neque diversitas dispositionum aliquid obstat; multoties enim disponuntur valdè diversa, sed sub eadem censura.

1650 P. Frag. par. 2. disp. 3. à numer. 284. docet primò Consiliarios Principum, & Republicæ, qui consilio suo concurrunt ad faciendâ Statuta, Ordinationes, Constitutiones, & Decreta contra legem Ecclesiasticam incurrere hanc censuram; loquitur de Consiliariis, quibus committitur leges ordinare, & approbare, & habent suffragium, quasi definitivum. Ratio est; quia sine dubio concurrunt suo modo, & commissione ad tales leges statuendas; in Canone autem dicitur: *Vel aliàs quomodolibet fecerint ordinaverint, & publicaverint;* ergo cum illi per suffragium aliquomodo ordinent, & publicent, non possunt non incurrere hanc censuram. Confirmat; nam qui statutum litteris mandat, ordinare videtur; veluti qui disponit, & in formam redigit; ergo similiter. Hæc resolutio videtur indubitata, & illam tenent Marius, Alterius disp. 16. cap. 3. & ut veram sequitur Souza disp. 83. à concl. 1. & P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. num. 88. ad finem, quamvis

Castropalaus illum pro contraria sententia referat.

1651 Magis dubium est de Consiliario, qui non habet votum decisivum, sed tantùm consultivum, & consilium præstat ad condendas leges, & statuta contra libertatem Ecclesiasticam. Bonac. suprà, & Souza respondent non incurrere hanc censuram, eò quod in hoc Canone non exprimatur Consiliarius; hic enim non venit in censuram latam contra facientes; idem tenet Palaus disp. 3. punct. 16. num. 5. P. Frag. distinguit inter consilium, quod inducit, suadet &c. & inter consilium nudum: primum dicit incurrere censuram, si Princeps, ductus eo consilio, leges, & statuta contra libertatem Ecclesiasticam condant.

1652 Ratio est; quia licet verè non faciat, ponendo actionem prohibitam sub excommunicatione, ut jus requirit ad incurrendam pœnam contra facientes, attamen Consulens dicitur agere interpretativè, quod sufficit ad incurrendam hanc censuram, quæ non solùm ferit facientes, sed etiam, qui *aliàs quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint.* Secundum, si purum consilium non incurrit; quia nihil adjicit ad peccandum contra legem, & sine illo Rex leges esset factururus. Pro qua doctrina citat Gloss. in capit. *Nuper* verbo *Consilium* de Sent. excomm. S. Antonin. 3. par. tit. 25. cap. 2. Sylvest. verbo *Excommunicatio* 7. nu. 44. Sayr. de Cens. cap. 15. num. 12. In dubio verò, Utrùm consilium induxerit ad leges condendas? debet Consiliarius sequi tutiorem partem, & procurare à Pontifice, vel ejus in hac parte delegato absolutionem.

1653 Hæc P. Frag. cujus doctrina tutior quidem est; quia re verà clausula, *Quomodolibet*, communiter, ut explicant Doctores, comprehendit etiam consilium, per quod quomodolibet concurratur. Oppositam tamen sententiam Bonacinæ non judico improbabilem; quia licet non firmo nitatur fundamento, pro illa stare videntur multi AA. qui hunc Canonem exponunt; quatenus in eo explicando nihil meminerunt de Consiliario. His itaque suppositis, in dubio duarum opinionum operæ pretium erit nonnullos hujus Canonis articulos expendere, & ante omnia, Quid sit, & in quo consistat libertas Ecclesiastica?

1654 Ugolin. hîc vers. *Nec non* à num. 6. ex cap. *Noverit* de Sent. excomm. & ibi Panormit. num. 2. Cajet. verb. *Excommunicatio*

tio cap. 31. vers. 5. Sylvest. verb. *Excommunicatio* 9. num. 31. Sayr. cap. 19. ita definiunt, *Est jus quoddam, inherens generatim Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, utendi facultatibus, & privilegiis sibi à Deo, & à Pontificibus concessis pro se, & rebus suis cum exemptione, seu immunitate à quocumque onere, subjectione, & coactione potestatis secularis.* Aliqui etiam inter illa privilegia numerant multa concessa ab Imperatoribus in temporalibus Dominiis. Ita Sayr. suprâ. Hæc libertas datur in Universali Ecclesia, & afficit omnia ejusdem membra.

1655 Gravis difficultas est; Quo jure concessa sit Ecclesiasticis hæc exemptio? In hac difficultate decidenda variæ sunt sententiæ. Non est dubium Clericos hodie exemptos esse à jurisdictione laica, tam in criminalibus, quàm in civilibus: item à tributis, & aliis oneribus: constat ex cap. *Non minus* de Immunit. Eccl. cap. *Quamquam* de Sensibus in 6. Leg. *Placet* Cod. de Sacros. Eccl. & ab ipsa inviolabili praxi. Quare difficultas solum est de origine hujus exemptionis tam quoad spiritualia, quàm quoad temporalia; quoad spiritualia in divisione diæcelium, paræciarum, & in discussione causarum, inde nascentium, & similium. Quoad temporalia in personis, bonis fortunæ, causis civilibus, & criminalibus. Quæ omnia videri possunt apud citatos.

1656 Prima sententia distinguit, ita ut sint jure Divino exempti quoad spiritualia, non verò quoad temporalia, & quæ spiritualia non tangunt; quoad hæc namque exempti sunt, non solum jure civili, sed etiam Canonico. Ita Medina de rebus restituendis quæst. 15. Sot. in 4. distinct. 25. art. 2. à concl. 3. Banh. 2. 2. quæst. 67. art. 1. Covar. pract. cap. 31. num. 2. & lib. 2. Variar. cap. 20. Farinac. de Inquisit. quæst. 8. P. Molin. tractat. 3. disp. 49. Less. lib. 2. cap. 33. dub. 4. Sayr. lib. 3. cap. 22. num. 8. Menoch. de Arbitr. cef. 43. numer. 1. Bellarmin. tom. 1. Controv. lib. 1. cap. 28. Cevall. Vivaldus, Anastas; Germon. de Sacrorum immunit. lib. 3. cap. 15. à nu. 36. P. Frag. de Regim. tom. 2. lib. 1. disp. 3. n. 28. Quod sint jure Divino exempti quoad spiritualia, constat ex Matthæi 18. *Quæcumque ligaveritis super terram &c.* Deinde ad Timot. 5. *Adversus Præbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Deinde, quia ex nullo capite constare potest illos subiici laicis. ergo.

1657 Quod exempti sint quoad tempora-

lia iure Civili, & Canonico, ostenditur primò quoad ius Civile. Probatur ex Authent. ut Clerici apud proprios iudices conveniantur, ex Leg. *Placet* Cod. de Sacrosanct. Eccles. leg. 2. Cod. de Episcopis, & Clericis leg. 7. eodem tit. 6. *De cætero ad similitudinem Orientis ad curiam minimè advocentur, sed immunitate plenissima potiantur.* Item habetur in capitulari libro Caroli Magni capit. 109. ibi: *Clerici non secularibus iudiciis, sed Episcopali audientia reservantur; fas enim non est, ut Divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.*

1658 Quoad ius Canonicum, ostenditur ex variis Conciliis, Chalcedonenfi canon. 9. Carthaginenfi III. can. 9. Lateranenfi X. sess. 9. Tridentino sess. 25. cap. 20. item ex capit. *Si Imperator* dist. 99. cap. *Non minus* de Immunit. Neque obstat cap. *Quamquam* de Censibus in 6. in quo dicitur Ecclesias, Ecclesiasticasque personas, ac res earum non solum iure humano, sed etiam Divino exemptas esse; nam, ut cum Dominico Soto in 4. dist. 25. quæst. 2. art. 2. explicat P. Mol. tract. 2. disp. 31. §. *Quinta Conclusio*, intelligendum est de exemptione quoad causas merè Ecclesiasticas. Tandem; quia non est locus, unde colligatur, quòd exemptio quoad temporalia sit de iure Divino, id quod P. Molin. approbat, explicando textus Scripturæ, qui pro exemptione à iure Divino adduci possunt. Hanc sententiam præter citatos tenet P. Salas de legibus quæst. 96. tract. 14. disp. 14. sect. 11, num. 120. Malder 2. 2. tract. 5. cap. 6. dub. 7. Victoria Relect. 1. de Potest. Eccles. Vival. Summ. tom. 1. tract. 11. dub. 17. nu. 2. Ledesm. in 4. par. 2. quæst. 20. art. 4. concl. 2. Sayr. hic cap. 19. disp. 91. Henriquez lib. 10. cap. 15. num. 1. Garc. de Nobil. glo. 9. nu. 18. & alii.

1659 Communior, & acceptior hodie sententia docet Ecclesiasticos, seu Clericos exemptos esse à potestate laica, non solum iure Civili, & Canonico, ut probat prima sententia, sed etiam iure Divino. Ita P. Suar. adversus Regem Angliæ lib. 4. cap. 9. Azor 1. par. lib. 5. cap. 12. quæst. 1. Filliuc. tract. 16. cap. 11. num. 316. & iterum tract. 25. cap. ult. num. 427. Layman lib. 4. tract. 9. cap. 8. à n. 1. Grassi. de Effect. Cleric. Eff. 1. num. 2. Duard. in Bulla Cœnæ lib. 2. vers. 15. quæst. 18. conclus. 2. num. 16. Alterius de Cens. tom. 1. disput. 16. lib. 5. cap. 2. Valensuela in Defens. Cens. Pauli V. punct. 4. num. 37. Bonac. hic disp. 1. quæst. 16. punct. 2. num. 5. Dian. 1. par.

tract. 2. de Immunitate Resol. 1. ubi præter citatos affert 22. AA. tam ex Theologis, quàm ex Canonistis. Itaque docent prædicti Doctores exemptionem Clericorum proficisci à iure Divino declarato, & confirmato per ius Canonicum & Civile.

1660 Probatur hæc sententia primò auctoritate Conciliorum; quia in cap. *Nimis de iureiurando* ita habetur ex Lateranensi sub Innoc. III. *Nimis de iure Divino quidam laici usurpare nituntur, cum viros Ecclesiasticos, nihil temporale obtinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis iuramenta compellunt.* Item in Lateranensi sub Leone X. sess. 9. ibi: *Cum à jure tam Divino, quàm humano potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit:* Item in Colonienfi punct. 9. cap. 20. ibi: *Immunitas Ecclesiastica vetustissima res est jure pariter Divino, & humano introducta.* Item in IV. Synodo Romana sub Symmacho can. 3. *Ne exempla remanerent præsumendi quibuslibet laicis quolibet modo aliquid decernere de Ecclesiasticis facultatibus, quarum solis Sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissa docetur.* Secundò, probatur ex can. *Quamquam* de Censibus in 6. in quo Bonifac. VIII. inquit, *Cum Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum, non solum jure humano, quinimò & Divino à secularium personarum exactionibus sint immunes.* Item in cap. *Solicite* de maiorit. & obedient. Clemens III. inquit: *Potuiſſes autem prærogativam sacerdotii ex eo potius intelligere, quod dictum est, non à quolibet, sed à Deo, non Regi, sed Sacerdoti, non de Regia stirpe, sed de Sacerdotali prosapia descendenti &c.* Omitto alia, quæ videri possunt apud Layman.

1661 Probatur tertio ratione; quia omnis jurisdictio, & potestas creata habet determinatum objectum per ordinem ad suum finem, ultra cujus limites per se extendi non potest; sed Ecclesiasticæ personæ, & earum bona sunt extra limites potestatis laicæ; ergo hæc ad illas per se extendi non potest. Minor ostenditur; nam materia, & objectum potestatis laicæ ordinatur ad finem temporalem, ad quem tendit potestas laica, & temporalis; sed Ecclesiæ; Clerici; & eorum bona, cum dedicentur ad cultum Dei, ordinantur ad finem spirituale, & supernaturalem, oppositum temporali; ergo manent extra objectum potentie laicæ, & temporalis, proindeque illi per se subiici non possunt, sed solum potestati Ecclesiasticæ: aliter duæ potestates adeo diversæ, ut est spiritualis Ecclesiastica,

& temporalis laica, versarentur circa idem objectum, & proinde confunderentur, quod absolum est.

1662 Confirmatur primò; quia licet personæ Ecclesiasticæ, & bona, quibus sustentantur materialiter, ut sic dixerim, & ante consecrationem numerarentur inter res temporales, proindeque manerent intra objectum potestatis laicæ; positâ tamen consecratione, seu applicatione ad cultum Dei eximuntur, & manent extra objectum potestatis laicæ: sic contractus matrimonii ante elevationem ad Sacramentum erat objectum potestatis laicæ, ac per illam factus est Sacer, & exemptus ab illa: sic ædes, vasa, & vestes antequam benedicerentur, & applicarentur cultui Divino; & postea eximuntur à tali potestate, & subiiciuntur Ecclesiasticæ potestati: ergo.

1663 Confirmatur secundò ex multis locis veteris testamenti, ex quibus manifestè constat templi Ministros, & homines, Deo dicatos, Aaroni, & filiis eius subiici 3. Numeror, item possessiones eorum ab exactionibus immunes. Exod. 30. Confirmatur tertio testimonio Caroli Magni lib. 6. capitul. capit. 109. ibi: *Fas non est, ut Divini muneris Ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.* Denique, ut optimè P. Suar. deducit supra lib. 4. cap. 3. & 12. constat ex perpetua, & continuata traditione, à tempore etiam, quo Ecclesia ab infidelibus depressa opprimebatur; eo namque tempore Apostol. 1. ad Corinth. 6. præcepit, ut aliqui de Ecclesia statuerentur iudices, ad quos Christiani suas causas decidendas adducerent, qui iudices certè erant Ecclesiastici, cum eo tempore nulla esset Christianis potestas secularis.

1664 Notant tamen AA. hanc exemptionem primò, & principaliter competere Pontifici, cui neque Doctores contrariæ sententiæ denegant exemptionem omnimodam ex iure Divino, ut videre est apud P. Mol. sup. §. *Secundam partem, nempe, Pontificem Summum*: item posse Summum Pontificem, vel Concilium Generale aliquid ex iusta causa ab ea remittere, ac permittere sæculari potestati exercitium potestatis in aliquibus adversus Ecclesiasticos. Neque obstat, quòd immunitas sit de iure Divino; nam licet Pontifex non possit condere universalem legem contra ius Divinum, potest tamen iuxta Ambrosin. cap. 8. num. 1. Decian. Tract. crim. lib. 4. cap. 9. num. 66. Farinac. sup. in aliquibus casibus declarare ius divinum in illis circumstantiis

non obligare, seu, ut judicat Bonac. suprà punct. 2. num. 9. delegare laicis facultatem cognoscendi de aliquibus causis Ecclesiasticis; quia hæc non est potestas Ordinis, sed jurisdictionis delegabilis laicis, His suppositis,

Qui gaudeant privilegio exemptionis à jurisdictione seculari?

1665 De hoc puncto actum est non semel in præcedentibus, sed quia ibi de Clericis, & Monachis determinatè, & modò de Ecclesiasticis personis absolutè, oportet aliqua præter ibi dicta superaddere. Itaque nomine *Ecclesiastici* venit, quisquis privilegio fori gaudet, & non comprehenditur in laicis. Prima igitur, & indubitata veritas est inter Ecclesiasticos præcipuum, & primum locum obtinere Pontificem, tanquam caput Ecclesiæ, deinde Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & Sacerdotes, & Clericos, etiam in minoribus, & primâ tonsurâ initiatos. Utrum veniat etiam Clericus coniugatus? Respondent AA. venire etiam, & gaudere privilegio cap. *Unicè* de Clerico coniugato in 6. ibi: *Præsenti declaramus edito huiusmodi Clericos coniugatos pro commissis ab eis excessibus, vel delictis trahi non posse criminaliter, vel civiliter ad iudicium seculare.* Ita Alterius lib. 5. disp. 16. cap. 1. Duard. can. 15. quæst. 4. & plures Canonistæ contra Covar. qui solum in his restringit ad criminalia.

1666 Limitant nihilominus hanc doctrinam primò, ne Clericus in minoribus coniugatus sit bigamus verâ, aut interpretativâ bigamiâ, cap. *Unico* de bigamia; nam Sacris initiatus, & qui cum una virgine contraxit, & mortua est, gaudet privilegio juxta Bonac. punct. 3. nu. 3. Secundò dummodò habitum, & tonsuram portet, & serviat Ecclesiæ, deputatus ab Episcopo juxta Trid. sess. 23. cap. 6. de quo iterum. Tertiò, ut ab armis Clericus coniugatus abstineat, quod Bonac. adstringit ad Clericum in minoribus sufficienter admonitum. De eo verò Clerico, qui tonsuram, vel ordines sine dimissoriis ab alieno Episcopo accepit, vel cum illis ab Episcopo excommunicato, suspenso, deposito, & degradato verbaliter, dicunt AA. gaudere privilegio. Ratio est; quia adhuc vocatur Clericus, in Domini sortem est vocatus, ac proinde eximitur à jurisdictione seculari, quando à iudice per sententiam privilegio fori non privatur.

1667 Neque obstat, quòd Trid. sess. 27. cap. 20. privet privilegio Clericum promotum ad minores ordines cum Reverendis Capituli, Sede vacante. Primò, quia illum non privat ipso jure; Utitur enim verbo de futuro, ibi: *Non gaudeant*, ut notat cum Navar. Sayr. P. Sanch. de Matrim. lib. 7. disput. 46. num. 18. Deinde est casus diversus de ordinato cum dimissoriis Capituli, Sede vacante, & ordinato sine ullis dimissoriis; à diversis autem non fit illatio Leg. *Patinianus exuli* ff. de Minoribus, & tenet Duard. lib. 2. can. 15. quæst. 3. à num. 7. Est Ambrosinus cap. 22. num. 6. cum Daciano Tract. crimin. cap. 8. num. 17. qui privilegium fori extendit ad eum, qui nondum initiatus primâ tonsurâ, obtentâ ab Episcopo licentiâ in habitu Clericali inseruit Ecclesiæ animo assumendi statum Clericalem. Sed meritò hoc improbat Bonac. sup. num. 6. fine; nam ad gaudendum privilegio requiritur à Tridentino delatio habitus, simul & tonsura: deinde hic non gaudet privilegio Canonis; ergo neque privilegio fori.

1668 De famulis Cardinalium, & Episcoporum sentiunt aliqui gaudere privilegio, quamvis merè laici sint: de primis docet Julius Clarus lib. 5. quæst. 3511. de secundis Marta de Jurisdic. part. 4. casu 111. Bossius, Felinus, Bursarus, & alii apud Farinacium de Inquisit. quæst. 8. num. 46. ex cap. *Dilecto filio* de officio Archidiacon. & deinde; quia Romæ ita observatur cum domesticis Cardinalium. Sed oppositum tenet Pat. Reginal. lib. 9. à num. 354. Duard. sup. can. 15. quæst. 8. n. 3. Alter. disp. 16. cap. 1. dub. 6. Ratio est; quia, ut supponimus, sunt laici, & per nudum famulatum patronorum non fiunt Ecclesiastici. Idem dicendum de famulis aliorum Clericorum, de uxore Clerici Græci, aut etiam latini in minoribus, & de eorum filiis legitimis, non obstante, quòd vivente viro per matrimonium uxor fiat una caro cum marito; quia ex hoc non fit Ecclesiastica persona.

1669 Porro gaudent privilegio Religiosi, & Monachi, quin etiam Conversi, & Novitii. Ratio est; quia in favorabilibus veniunt suprà nominati; vocantur enim Clerici Regulares per distinctionem à Clericis secularibus. Constat etiam ex Bulla Gregor. XIV. quæ incipit: *Cum alias nonnulli*, ex qua habetur personas cujuscumque Ordinis, etiam militaris, & regulares gaudere privilegio. Idem dicendum de Monialibus, etiam Conversis, & Novitiis. De crimine commissio

in novitiatu, vel ante illum vide plura apud citatos.

1670 Dubium hîc movent aliqui; Utrum crimen commissum tempore novitiatus, dimisso novitio, qui in sæculo nullum habet titulum ad privilegium fori, judicari, & puniri possit à iudice laico? Navar. tit. de Regularibus lib. 3. consil. 31. & cum illo P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 49. num. 25. Farinac. suprà quæst. 8. & alii respondet affirmativè, modò Prælatus Religionis non inceperit cognoscere de illo, vel si incepit, non curet de præventionem jurisdictionis à se præstita. Eamdem doctrinam applicat P. Molina in fine Religiosis Societatis, qui post biennium novitiatus tria vota non solemniter emisissent, non obstante, quòd in Religione veri fuerint Religiosi.

1671 Oppositum tenent Sayrus lib. 12. cap. 7. num. 9. Abbas cap. Unico de obligat. ad ratiocin. Farinac. suprà numer. 66. Julius Clar. quæst. 36. Cened. par. 2. in Collect. Collect. 23. num. 2. Grass. Effect. 1. ampliatur. 97. num. 647. quos citat, & sequitur Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 16. punct. 3. numer. 14. Probant; quia tempus delicti, & status delinquentis indicat forum, ad quod pertinet delictum; hoc autem commissum est tempore novitiatus, & à delinquente novitio exempto à foro laico; ergo, relicto novitiatu, non potest delictum pertinere ad laicum iudicem, sicut neque delictum commissum à Clerico, demisso Clericatu, ut decisum est in Concilio Neapolitano, prout refert Grammat. decis. 10. num. 3. Verùm si novitius gaudet hoc privilegio, non ex vi status præcisè, aut ordinis, & professionis, sed ex quadam extensione, & favorabili interpretatione, non video, cur, si velit, non possit cedere privilegio juxta primam sententiam.

1672 E contra dubium est? Utrum delictum, patratum ante ingressum Religionis, per ingressum ad illam eximatur à iudice laico? Negat Bonac. si admissus est, non adhibita debita inquisitione à Prælati, Utrum sit criminofus, & ære alieno gravatus, juxta Bullam Sixti V. quæ incipit: *Cum de omnibus, ibi; Omnes autem, & quoscunque ut dictum est, criminofos, vel suspectos, aut ære at etiam diximus, vel rationibus reddendis obligatos, ad Religionem perpetuò inhabiles declaramus.* In hac autem Bulla dicitur, *attenta nullitate habitus, & professionis licere quibuscunque iudicibus, & curiis etiam secularibus civiliter, criminaliter, aut mixtim*

procedere; præsumitur enim dolo, & fraude habitum suscepisse, onus tamen probandi fuisse assumptum per dolum, & fraudem incumbit obicienti; quia fraus non præsumitur, nisi probetur, Leg. 1. ff. pro Socio, & Quoties ff. de probat. Idem quod suprà judicandum est hodie, etiam si ante delictum emiserat votum ingrediendi Religionem, aut suscipiendi Ordines; & ad impletionem voti Religionem suscipiat, propter quam rationem aliqui apud Covar. delictum eximebant à foro sæculari. Vide P. Molin. à numer. 22.

1672 Utrum verò quando delictum commissum est ante susceptionem Clericatus idem sit dicendum? P. Mol. num. 22. consentire videtur, quòd si cum dolo suscepit Ordines, non eximitur à foro sæculari, argumento Leg. *Hos accusare*, Leg. *Si maritus* ff. ad Leg. *Juliam*, præsertim si ante Ordines causa jam incepta esset apud iudicem sæcularem per contestationem, aut citationem. Addit tamen cum communi sententia Bartoli Joannes Andreas iudicem sæcularem non posse tunc Clericum punire poenâ corporali in persona, sed tantum in bonis externis. De crimine commissum à Clerico simul, & laico, aliqui judicant pertinere totum ad iudicem Ecclesiasticum, ita videtur sentire Julius Clarus. Verùm P. Mol. judicat unumquemque delinquentem remittendum ad diversum iudicem; nam causa est dividua, & ad diversa tribunaia pro diversitate delinquentium secundum status pertinet, in quibus etiam pro diversitate statuum delinquentes diversis poenis afficiuntur.

1674 Quomodo verò cognosci possit, An status Clericalis assumptus sit in fraudem fori laicalis? Respondeo cognosci posse, si assumatur statim post delictum commissum; nam subita mutatio magnam coniecturam facit, nisi graviore præsumptione infirmetur: à fortiori urget coniectura, si iam fuerat diffamatus, vel delatus ad iudicium sæculare, vel præcesserat citatio, aut causa capta erat apud laicum iudicem: nam tunc præsumitur metu poenæ assumpsisse Clericatum. Quod idem est dicendum, si assumpsit statum Religiosum. Est doctrina P. Mol. sup. tract. 3. disp. 49. à num. 21. Mascard. tom. 2. conclus. 815. Farinac. tract. Criminal. 1. par. quæst. 8. n. 110. Ambrosin. cap. 19. quæst. 8. Carol. Grass. Effect. 1. num. 1080. Reliqua, quæ hîc desiderari possunt, vide numero suprà citato initio, & apud P. Molin. Filliuc. Azor, Bonac. de Cen-

Censur. disp. 1. quæst. 16. punct. 3. in quo num. 19. nomine personarum Ecclesiasticarum comprehendit etiam Capitula, Conventus, & Collegia. Ratio illi est; quia hæc nihil aliud significant, quàm cætum, Congregationem, & multitudinem Ecclesiasticarum personarum, quod intellige secundum ordinarium significatum; nam multoties hæc nomina applicantur etiam cætibus non Ecclesiasticorum.

Exponitur materia hujus excommunicationis.

1675 Non est dubium, quòd actiones prohibitæ in hoc Canone sint sacrilegæ, utpote contra auctoritatem Sedis Apostolicæ, & personas ab illa specialiter protectas privilegio exemptionis. Ita P. Suar. Filliuc. & alii communiter, P. Fragos. infra num. 277. ubi dicit esse duplex sacrilegium propter illas diversas offensas. Actiones verò, quibus talis exemptio offenditur, absolute sunt duæ; prima, quâ libertas Ecclesiastica offenditur in personis quoad immunitatem fori: secunda, quâ eadem libertas offenditur in aliis rebus per statuta, vel Constitutiones. Quantum ad offensam libertatis in personis, tribus modis offendi potest: primò ex prætensa iurisdictione, vel ad instantiam alicuius eadem personas privilegiatas directè, vel indirectè ad sæcularem audientiam, sive tribunal, cancellariam, consilium, aut parlamentum trahere: secunda, trahi facere: tertia, procurare, ut trahantur, in quo modo comprehendendi facilè potest Consiliarius secundum sententiam Card. Toleti, & Fragos. Quantum ad offensam in aliis per statuta, dicam infra. Modò circa primum.

1676 Sciendum est ex P. Suar. disput. 21. sect. 2. à num. 71. trahere ad audientiam importare actionem violentam moraliter cum aliqua coactione: dicitur autem trahere ex prætensa iurisdictione, & officio, qui ex se, & à nemine requisitus aliquem citat, & quasi invitum ad suum tribunal venire adstringit: trahere verò ad instantiam alterius est ex petitione, & instantia partis aliquem, veluti per coactionem, ad suum iudicium adducere. Quare, si Clericus sponte suâ apud laicum iudicem purgandi criminis causâ se præsentet, iudex non incurreret censuram; quia nec traxit, nec trahi procuravit, prout in Canone prohibetur, docet Duard. quæst. 10. num. 4. Alterius disp. 16. cap. 1. Oppositum

tribuitur Filliuc. tract. 16. cap. 10. num. 260. in quo numero nihil expressit hic Author.

1677 Utrùm autem Clericus possit ita se præsentare iudici laico, cedendo privilegio fori? Negativa resolutio certa est, cap. *Cum non ab homine*, cap. *Ac si Clerici* in principiis de iudiciis, Gloss. in cap. *Cum contingat interdum*, cap. *Perpendimus* de Sent. excommun. Immo neque de consensu Episcopi potest renunciare secundum Gloss. in cap. *Significasti* de foro competente. Et ratio est; quia cum privilegium immunitatis sit introductum in honorem, & favorem publicum, & utilitatem totius Ordinis Ecclesiastici, & non privatæ personæ, non potest illi derogari pacto hominis particularis, cap. *Si diligenti* de foro competente: quod etiam verum est, quamvis renuntians juramento confirmet renuntiationem, ut cum Alexand. de Nescio conf. 56. num. 1. Toller. in Pract. criminal. verbo *Audiantur excusatores* num. 38. tenet P. Frag. de Regim. par. 2. lib. 1. disput. 3. num. 278.

1678 Sciendum secundò nomina Tribunal, Audientia, Cancellaria, Consilium, Parlamentum quamvis frequenter significant loca determinata, in quibus prædicti iudices communiter causas decidunt, & partes audiunt, in præsentem tamen Canone significare sæcularia iudicia, vulgò pro diversitate locorum ita vocari solita. Cum igitur talia iudicia non constent solis iudicibus, sed etiam aliis officialibus, qui trahunt, vel trahi faciunt Ecclesiasticos ad tribunalia sæcularia, utpote qui sunt pars constituens illud tribunal, cujus veluti instrumenta, ministeria obeunt.

1679 Excusat probabiliter ab hac censura Bonac. punct. 4. num. 14. satellites, trahentes Clericos ad iudices, eò quòd isti non trahunt, neque trahi faciunt Ecclesiasticos coram se ad suum tribunal, sed ad tribunal iudicis. Utrùm incurrunt aliam, in cap. *Si quis suadente Diabolo* 17. quæst. 4. dum capiunt, & trahunt Ecclesiasticos ad iudicium? Nullus dubitat illam incurrere. Illud tamen judicant verum Alterius, & Ugolin. quòd partes, quæ instantè urgent, ut Ecclesiastici trahantur ad iudicem sæcularem, earumque procuratores non incurrunt hanc censuram; quia non ex officio, & auctoritate propriâ partes trahunt coram se, sed coram iudice. Ita etiam P. Fragos. num. 279. & Bonac. supra num. 11. quo idem dicendum de Consiliariis partium.

1680 Hinc quæres; sit ne materia solum capere Ecclesiasticum, ita ut iudex, procurans præcisè capere, incurrat censuram? Negat Bonac. sup. num. 19. nam capere præcisè, non est trahere, aut trahi facere ad suum tribunal, nisi iudex ulterius curet ad se adduci, vel in carcerem detrudat captum, ut ad se trahatur; quia hoc jam est procurare, ut ad se trahatur. Utrum incurrat aliam? Respondeo, ut proximè. Utrum verò incurrat hanc censuram iudex, qui procurat trahi Ecclesiasticum ad tribunal alterius iudicis distinctum à suo. Negat Bonac. num. 13. Ratio est; quia non trahit coram se ad suum tribunal, nec videtur auctoritativè facere, ut requiritur ex vi Canonis, cujus verba in pœnalibus strictè intelligenda sunt.

1681 Verum hæc absolutè non admitto; nam cum sint diversarum causarum tribuna- lia, & alia aliis subordinata, si iudex remittat ad illud tribunal personam Ecclesiasticam; vel quia causa ad aliud pertinet; vel quia est subordinatus alteri tribunali, tunc auctoritativè agit, & incurrit censuram. Ex dictis colliges ad incurrendam hanc censuram requiri, ut actiones prohibita fiant auctoritativè, immò & auctoritate judiciaria, ut advertit P. Suar. disp. 21. sect. 2. num. 78. nam in Canone dicitur: *Qui ex prætenso officio, vel ad instantiam partis trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè* &c. particula autem *ex officio* importat actionem auctoritativè factam. Deinde dicitur *coram se ad suum tribunal*; tribunal autem non est hominis privati. Quare iudex, qui non auctoritativè, sed amicebiliter Ecclesiastico suaderet, ut ad sedandas lites ad suum accederet tribunal, non incurreret censuram, inquit Sayrus, Reginald. Alterius, & Duard. quos sequitur Bonac. 12. quod intelligo, si item non iudicè, sed per compositionem finire desideret; nam aliter incurrit censuram.

1682 Sed quid dicendum de iudice, qui solum citare fecit Ecclesiasticum? P. Filliuc. tract. 16. cap. 10. num. 260. videtur sentire, quòd incurrat censuram per meram citationem, quatenus explicando modos trahendi Ecclesiasticum ad iudicium sæculare, primo loco ponit citationem, quâ iudex sæcularis vocat ad suum iudicium, præcipiendo, ut compareant ad respondendum. Bonac. è contrà respondet citationem præcisè non esse materiam hujus censuræ; quia simplex citatio non est tractio ad sæculare tribunal. Secus

judicat, si vi citationis Ecclesiasticus compareat in iudicio; & citat pro hac sententia Filliuc. sed nescio, quo fundamento. Item citat Ugolin. Duard. & P. Suar. suprà.

1683 Verum eximius Doctor non loquitur de citatione juridica formaliter, & directè, utendo officio, & iurisdictione, sed de vocatione, quâ aliquando utuntur ad indirectè trahendos Ecclesiasticos coram se. Quare, si citatio sit juridica, præcipiendo, ut compareat coram se, tanquam iudice, non facile illam excusabo, quia re ipsa est exercitium iurisdictionis laicæ in Ecclesiasticum, & modus trahendi illum ad suum tribunal. Denique Bonac. num. 19. sine distinguit inter causas civiles, & criminales; si enim Ecclesiasticus capitur, vel capi mandatur propter causas civiles, capiens, vel capi mandans non incurrit censuram huius Canonis, saltem si captus non carceretur, aut statim dimittatur, quidquid sit de censura cap. *Si quis suadente Diabolo* 17. quæst. 4. exceptis casibus in iure permissis; incurrit tamen censuram Canonis decimi noni, & aliquando decimi sexti, si causæ fuerint criminales; quam doctrinam etiam ponit P. Suar. suprà.

*Agitur de subiectis, sive personis,
contra quas fertur censura
hujus Canonis.*

1684 In hoc Canone non tam latè extenditur Pontifex, ut in multis aliis per ordinem ad subiecta, & personas, quibus indicitur pœna; illam coarctat ad determinatas personas: & in prima parte ad eos, qui aliquem iurisdictionis titulum in Ecclesiasticos habere præsumunt, ibi: *Qui ex prætenso eorum officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quorumcumque coram se ad suum tribunal, audientiam, Cancellariam, vel Parlamentum præter juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè quovis quæsito colore.* Ita habet prima pars, de qua hic primò agimus; & in primis dicimus comprehendere omnes, & quoscumque iudices sæculares trahentes, vel trahi facientes, aut procurantes personas Ecclesiasticas ad suum tribunal &c.

1685 Sed quid de Ecclesiasticis gauden- tibus laicâ iurisdictione, v. g. de Cardinali, vel Episcopo à Principe constituto Prorege in aliquo statu, vel Regno, si Ecclesiasticam per-

personam ad sæculare tribunal coram se traheret? Caietanus de Excommun. capit. 29. Ugol. Duard. quos citat, & sequitur Bonac. sup. punct. 5. numer. 2. affirmant incurrere; quia re ipsâ trahit Ecclesiasticum ad sæculare iudicium, præter iuris communis dispositionem; præsertim cum Canon non feratur solum contra Laicos iudices, sed absolute dicat *Excommunicamus illos, qui &c.* ut notavit Leander par. 4. tract. 3. disp. 15. quæst. 7. cum P. Reginal. lib. 9. num. 350. Filliuc. supra cap. 10. quæst. 6. numer. 262. Et hanc doctrinam extendunt AA. ad Principes, Ecclesiasticos, habentes tribunaia laica; nisi Clericus sit degradatus; & depositus realiter; nam hic amittit omnia privilegia Clericorum, traditur brachio sæculari iudicandus, ac puniendus, capit. *Degradatio* de pœnis in 6.

1686 Limitat Conclusionem supra positam Bonac. de Censuris disput. 1. quæst. 16. punct. 5. num. 3. cum Ugolino, & Duard. ut censura non extendatur ad iudicem Ecclesiasticum, qui Ecclesiasticum sibi non subditum trahit ad suum iudicium Ecclesiasticum, eò quod Pontifex solum intendat defendere immunitatem Ecclesiasticam à foro civili, & laico; hic autem iudex est Ecclesiasticus. Limitat secundò per illationem, quod etiam non incurratur censura, quando iudicium est penes collegium, constans æquali, vel majori parte Ecclesiasticorum iudicum; quia in hoc casu præsumitur Collegium Ecclesiasticum, eò quod dignius trahit ad se minus dignum, cap. *Quod in dubiis* de Consecrat. Ecclesiæ, & Gloss. ibi verbo *Consecratio*, quam doctrinam tribuit Sylvest. verbo Collegium initio, Duard. Can. 14. quæst. 9. n. 2. P. Reginal. lib. 9. num. 352.

1687 Verùm hoc secundum ita absolute probatum indiget distinctione; nam tribunaia, & iudicia non debent solum attendi secundum personas, sive Ecclesiasticas, sive sæculares, sed secundum jurisdictionem, quam funguntur; si enim tribunal constet iudicibus, sive ex æquali, sive ex majori, immò sive ex omni parte Ecclesiasticis, & jurisdictione sit sæcularis, ut potest esse; non poterunt iudices non incurrere censuram; quia jurisdictione sæcularis, sive exercita à laico, sive ab Ecclesiastico contra Ecclesiasticum comprehenditur in hoc Canone; si verò sit Ecclesiastica, tunc sive major, sive minor pars iudicum, immò sive omnes iudices sint sæculares, dummodò illam vel ex privi-

legio, vel ex speciali commissione Pontificis habeant, tunc non incurrunt censuram; & in hoc sensu videntur procedere præcitati AA.

1688 Quod hæc censura extendatur etiam ad Reges, & Principes sæculares, si Episcopos, aliosve Prælatos coram se, aut suo tribunali trahant, aut trahi procurent, etiam prætextu servandi libertatem, & salutem Ecclesiasticam. Probatur; quia nullibi hæc illis concessa est potestas, & Canon loquitur generaliter. Neque obstat, quod dicantur Patroni aliquarum Cathedralium; nam nomen, *Patronus*, in illis usurpatur pro defensore, qui nullam importat jurisdictionem. In aliquibus tamen casibus, quid illis de jure competat? dicetur infra.

Utrum sit aliquod crimen, aut culpa, propter quam commissam ab Ecclesiastico possit Laicus iudex illum ad suum tribunal, & audientiam trahere sine incurfu censuræ?

1689 Ratio dubitandi eruitur ex ipso Canone, quatenus excommunicat sæculares iudices, *Qui præter iuris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt vel procurant &c.* Quæ verba indicant esse aliquos casus jure permisos, in quibus non incurritur censura, sed licite trahi potest Ecclesiasticus ad tribunaia, & audientiam sæcularem. Et certum est posse iudicem laicum ex potestate sibi delegata à Summo Pontifice de crimine Ecclesiastici cognoscere, & ad causam judicare argument. cap. *Illud* 10. quæst. 3. & tenet Abbas in cap. 2. num. 12. de foro comp. & cum illo Hug. Sayr. & Alterius, quos citat, & sequitur Fragos. 2. par. Regim. lib. 5. disput. 3. num. 279. §. *Tertius casus est*. Utrum Episcopus possit eandem facultatem laico delegare? Affirmant Sylvest. Toletus, Alterius, Duard. apud Bonac. supra punct. 6. num. 1. ex cap. *Significasti* de foro comp. quidquid neget Bald. in leg. 1. circa finem Cod. de indicta viduit. Ex qua doctrina sequitur etiam excusari prædictos iudices, quando illis puniendus traditur Ecclesiasticus, cap. *Nec licuit* dist. 22. cap. *Cum non ab homine* de jud. v.g. Clericus degradatus ob patrata crimina; immò, ut dixi, degradatus realiter subiicitur potestati civili, cap. *Ad falsariorum de crimine falsi*; sicut Clericus, qui dimisso habitu, & tonsurâ enormibus criminibus indulget; quia amittit privilegium cap. *Perpendi-*

pendimus de Sentent. excomm. saltem, si ter admonitus primò fuit, cap. *Contingat* eodem titulo, quam doctrinam tenet P. Reginald. lib. 19. num. 70. Farinac. Ambros. Navarrus, & alii.

1690 Extendit eandem doctrinam Covar. de Pract. quæst. 9. cap. 3. num. 2. ad Clericum in Sacris ordinibus constitutum, si dimisso Clericali habitu enormibus valde delictis, & non uni, sed multis enormitatibus, se immiscuit. Neque huic doctrinæ dissentit P. Mol. tom. 4. disput. 49. numer. 21. fine, & P. Suar. de Cens. disp. 22. à num. 12. quamvis hic judicet Clericum in Sacris ordinibus non amittere privilegium fori vi cap. *Perpendimus*; ibi enim solum agitur de amissione privilegii Canonis *Si quis suadente Diabolo*, ut aperte Gloss. ibi: *Amittit privilegium Canonis. Si quis suadente*. Sed Glossa, si attentè legatur, ibidem videtur etiam loqui de privilegio fori. Optimè docet Bonac. sup. n. 7. in sententia omnium debere omnino constare de criminis enormitate; nam qualitas, præbens jurisdictionem, debet ante omnia probari, ut haberi possit, Leg. *Si quis aliena* ff. de Judic.

1691 Utrùm idem dicendum in aliis casibus, primò de Clerico, qui apud judicem laicum, sive in tribunali laico falsum deposuit? Affirmat Baldus, Cynus, & alii apud Farinac. tit. de *Inquisitione*. quæst. 8. num. 26. Fundantur Leg. *Nullum* Cod. de testibus, in qua deciditur, non obstante qualicumque privilegio, posse à judice puniri testem, qui ejus aures offendit. Verùm quia Clerici non adstringuntur legibus civilibus; sicut nec potestate laicâ, omnes alii dicunt prædictum Clericum trahi non posse ad judicium sæculare sine incurfu censuræ. Ita relatus Farinac. Marta de Jurisdiction. par. 4. casu 128. nu. 9. Julius Clarus quæst. 38. num. 14. Carolus de Grass. effectu 1. num. 147. Ambrosin. cap. 18. num. 2. Duard. quæst. 11. num. 34. cum Bart. qui è contrâ docet posse laicum falsum deponentem coram judice Ecclesiastico ab eo puniri, ut detur locus præventioni.

1692 Secundus casus est incorrigibilitatis, quando Clericus damnatus, iterum in eadem, vel similia crimina relabatur, & Superioris correctionem refugit; quia amittit privilegium fori, cap. *Cum non ab homine* de iudiciis; in hoc tamen casu observanda sunt aliqua. Primò, ut præcedant omnia, quæ in dicto cap. *Cum non ab homine* disponuntur, &, ut convictus ab Ecclesiastico judice de-

ponatur, & si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicetur: deinde, contumaciâ crescente, anathematis mucrone feriatur; postmodum verò, si in profundum malorum veniens contempserit, per sæcularem compri-mendus est potestatem; hæc enim debent præcedere ad hoc, ut censeatur Clericus incorrigibilis. Utrùm autem, si post hæc maneat incorrigibilis ipso facto, statim sine ulla alia sententia judicis Ecclesiastici privetur privilegio fori? Panormitanus, Scaccia, Bossius, quos citat, & sequitur Farinac. sup. nu. 51. & Carolus de Grass. Effectu 1. n. 809. affirmant. Ratio illis est; quia suppositis enumeratis pœnis, Ecclesia non habet ultrà, quid in incorrigibilem exequatur, tenet Nav. c. 27. num. 79.

1693 Nihilominus P. Suar. de Censur. disp. 22. sect. 1. numer. 9. quem sequitur Coninch. disp. 14. dub. 15. num. 159. Duardus can. 15. quæst. 11. num. 87. Bonac. de Censur. disp. 1. quæst. 16. sect. 1. punct. 6. numer. 11. Dian. 1. part. tract. 2. Resol. 52. ubi addit hoc expressè contineri in Bulla Clem. VIII. expedita 18. Decemb. 1591. tenent requiri sententiam judicis Ecclesiastici, per quam Clericum brachio sæculari tradat. Ratione ostenditur; nam in cap. *Cum non ab homine* dicitur Clericum post depositionem, excommunicationem, & anathema debere per judicem sæcularem puniri; hoc autem non est dicere judicem sæcularem posse auctoritate propriâ Clericum ad suum judicium trahere. Confirmat P. Suar. ex capit. *Ut fama* de Sentent. excomm. in quo dicitur Laicum non posse Clericū incorrigibilem comprehendere, nisi de mandato Prælati Ecclesiastici, ibi: *Dum tamen de mandato faciant Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti, & quorum est corrigere criminosos: cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur*.

1694 Ex quo textu duo infert P. Suarez num. 10. Primò, hunc Clericum incorrigibilem etiam post prædictam declarationem non privari omnino privilegio Clericali, ita ut evadat censuram, quicumque in eum manus violentas injecerit; quia soli iudici sæculari datur potestas illum coercendi ad finem correctionis, & non cuicumque alteri. Quare, si alius in eum manus violentas injecerit, incurreret censuram cap. *Si quis suadente Diabolo*. Infert secundò hunc casum coincidere cum proposito supra; quia licet laicus judex possit punire Clericum, id tamen non facit

facit suâ, sed Ecclesiæ auctoritate, & potestate, ut dicitur in adducto textu, & ideo in pœna excedere mensuram delicti non potest, quin incurrat censuram Canonis, *Si quis suadente Diabolo*.

1695 Aliter dicendum in casibus capitis *Contingit*, cap. *In audientia* de Sent. excommunicationis, & cap. *Unico* de vita, & honestate Clericorum in 6. nam in duobus primis capitibus. Si Clericus post trinam monitionem sui Prælati, quæ juxta P. Suar. num. 16. facienda est cum intervallo aliquorum dierum, & non sufficit una; si, inquam, post hanc adhuc incorrigibilis permaneat, & continuet *gestare arma secularia, relicto habitu*, velut in secundo: *nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de Clerico quidquam ostendunt*. Vel denique, ut in cap. *Unico* dicitur, *si joculatores, seu goliardos faciunt, aut bufones, & per annum exerceant prædictas actiones*; aut si breviori tempore, & tertio moniti non resipuerint, *carent omni privilegio Clericali*, vi cap. *Unic. efficiuntur immunitatis extorres*, vi cap. *Contingit. De privilegio Clericorum subsidium aliquod habere non debent* vi capit. *In audientia*.

1696 Quare in his casibus sine dubio, cum Clerici amittant ipso jure privilegium, Pontifex non requirit aliam declarationem, vel remissionem ad judicem sæcularem præter publicam incorrigibilitatem. Hæc tam in Clerico in Minoribus, quàm in Sacris constituto procedunt, quidquid Ambrosinus cap. 18. à num. 24. contendat eximere Clericum Sacris initiatum, cum quo addit Bonac. sup. num. 13. posse hujusmodi Clericum restaurare privilegium, si deferendo per pœnitentiam veterem vitam, ab Episcopo dispensetur, antequam à laico judice comprehendatur.

1697 Sunt aliqui, ut Farin. Ambrosin. Carolus de Graffis, qui judicant privari etiam privilegio fori Clericum exercentem negotia sæcularia, si post trinam monitionem ab eo exercitio non desistat. Sed meritò illos rejicit P. Suar. suprà contra Navarr. Ratio est; quia in cap. *Finali* de vita, & honestate Clericorum agitur solum de privilegio quoad bona, non quoad personam, ibi: *Cum factò privilegium abjiciant Clericale: tu quominus, dum his se implicant de suis facultatibus, statutis, & consuetudinibus patriæ, subjaceant, non defendas eosdem*. Hæc autem privatio, cum sit pœna, non est à facultatibus exten-

denda ad privationem privilegii personæ, præsertim cum illa duo privilegia in jure separabilia sint, Clem. 1. de vita, & honestate Clericorum.

1698 Tertius casus est de Clerico Lanione, aut Caupone, qui publicè carnificis, seu macellarii, aut tabernarii officium exercet; hic enim si post trinam monitionem non desistat, vel si postquam destitit, illud iterum resumpserit, privilegio Clericali privatur; cum hac tamen distinctione, ut si fuerit coniugatus, siue tonsuram, & habitum portet, siue non, privatur omni privilegio Clericali; & qui in eum manus violentas iniecerit, non incurrat censuram. At si non sit coniugatus, & habitum, ac tonsuram deferat, tunc solum amittit privilegium quoad res; amittet verò quoad personam, si non deferat, Clement. 1. de vita, & honest. Clericor. & docet P. Suar. numer. 18. P. Molin. tract. 3. disp. 49. Coninch. sup. n. 161. Duar. Decian. Ambros. Graff.

1699 Quartus casus est causa feudi; quia Clericus in his, quæ ad feudum pertinent, subjicitur Domino feudi, licet hic sæcularis sit, cap. *Verum*, cap. *transmissa* de foro compet. cap. *Cæterum* de judiciis; & proinde Domini feudi judicio, siue in petitorio de proprietate feudi, siue in possessorio de possessione ipsius feudi. Est communis apud Juristas, & Theologos resolutio. Ita Julius Clarus lib. 4. §. *Feudum* quæst. 90. §. *Sed quid si Vassalli* num. 8. Menoch. consil. 2. à nu. 20. Antonin. 3. par. tit. 9. cap. 2. §. 3. Farinac. de Inquisit. quæst. 8. num. 22. Surd. lib. 3. consil. 396. Sotus disp. 82. §. *Tertius casus*, Perez lib. 8. tit. 4. Azevedo lib. 6. tit. 1. lib. 4. Marta de Jurisd. par. 4. casu 16. num. 13. P. Suar. de Immun. lib. 4. cap. 14. num. 12. Tolet. lib. 5. cap. 56. Sayr. Clav. Reg. lib. 12. cap. 8. nu. 9. Reginald. lib. 9. num. 351. Sander. Can. par. 1. quæst. 1. Duar. Can. 15. quæst. 12. à num. 68. Fragos. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 279. Bonac. suprà num. 6. contra aliquos, Leander infrà quæst. 11.

1700 Advertunt nihilominus Clericum in hoc casu subjici, non ut Clericus est, sed ut subjici solent Principes, Duces, & alii: teneri proinde stare juramento fidelitatis, ut cum Abbate, Balder. Ambrosin. docet Carolus de Graff. Effect. 1. nu. 721. cum ea tamen limitatione, ut docet Marta, & P. Fragos. ut si in aliquo delinquat, vel si agatur de amissione feudi criminaliter, vel civiliter, non pertineat ad judicem sæcularem pœnam im-

ponere, sed ad Prælatum Ecclesiasticum; quia in materia odiosa, utpote contra libertatem Ecclesiasticam, restrictio potius, quàm extensio facienda est.

1701 Quintus casus est reconventionis, quando Clericus convenit laicum in civilibus apud iudicem laicum; tunc enim potest laicus Clericum apud eundem iudicem laicum reconvincere. Ita AA. infra. Probant ex cap. *Ex litteris*, cap. *Prudentiam* de mutuis petitionibus, cap. *Accusatores* 3. quæst. 8. Deinde ratione; quia conveniens est laico hanc actionem concedere, ut possit contra Ecclesiasticum jus suum commodè defendere, ne lites augeantur, Ita contra Cardinal. in Clement. *Sancimus* de Electione, & Gemin. in cap. *Cujus* in agendo 3. quæst. 8. tenent Bartol. Bald. Lupus, quos citat, & sequitur P. Frag. par. 2. lib. 1. dis. 3. num. 279. Farin. de Inquisit. quæst. 8. num. 99. Surd. lib. 3. conf. 396. num. 6. Dacian. Tract. crim. lib. 4. cap. 9. num. 17. P. Regin. lib. 9. numer. 359. Grass. lib. 4. decis. cap. 18. num. 114. Marta de Jurisdic. par. 4. cas. 107. Duard. Can. 15. quæst. 11. num. 66. Leand. tract. 3. disput. 15. quæst. 12. Unde, ut docet Clavis Reg. lib. 12. cap. 8. num. 9. & alii, tenetur Clericus stare sententiæ laici iudicis, qui per reconventionem subditur: nec potest invito laico desistere ab inchoata actione propter jus acquisitum laico per reconventionem ad prosequendam litem; extendit Francisc. Vivi decis. 49. num. 5. ut reconventio nedum super eadem re, sed etiam super omnino diversa sit.

1702 Limitant tamen primò in causa criminali, eò quòd Clericus, sicut non potest convenire laicum in causa criminali, ita nec ab eo potest apud sæcularem iudicem reconveniri. Ita contra Caldas, Pereira Quæstion. forens. lib. 2. quæst. 51. docent Decianus Tract. crimin. lib. 4. cap. 9. num. 17. Camill. Borrel. Barbof. in Leg. *Qui prior* num. 86. ff. de judiciis, Farinac. suprà num. 100. Carolus Grass. Eff. 1. num. 745. P. Reginal. suprà lib. 9. num. 352. P. Fragos. suprà, & alii. Limitant secundò, ut non possit iudex laicus Clericum cogere ad executionem sententiæ à se latæ; quia licet Clericus teneatur stare sententiæ, cogi tamen non potest ad executionem; quia jurisdictio ad reconveniendum non extenditur ad coactionem; sumus namque in odiosis contra libertatem Ecclesiasticam, in quibus restringi, & non ampliari debet jurisdictio. Ita multi ex citatis cum P. Reginald. Limitat tertio Bonac. ut reconventio

fiat in continenti, & in principio litis; quia causa conventionis, & reconventionis simul tractari debent; ergo reconventio fieri debet vel in contestatione litis, vel statim post contestationem. Hæc tamen limitatio non est ita accepta apud omnes, ut aliqui illam non rejiciant, ut videre est apud laudatum Carolum de Grassis, & Farinacium.

1703 Aliqui sunt, qui inter suprà numeratos casus recensent primò crimen assassinii, creduntque Clericum ob tale crimen amittere privilegium fori, & posse trahi ad audientiam iudicis sæcularis sine incurfu excommunicationis. Fundantur cap. 1. de *Homicidio* in 6. in quo contra eos, qui per assassinos aliquem occidi faciunt, vel assassinos recipiunt, occultant, aut defendunt, indicitur ipso facto pœna excommunicationis, depositionis à dignitate, ordine, officio, & beneficio, etiam non secutâ morte. Ita cum aliis Marsilius, Grammaticus apud Farinac. sup. quæst. 8. à num. 81. Sed hic, & Ambrosinus cap. 17. numer. 5. Carolus de Grass. effect. 1. num. 668. quos citat, & sequitur Bonac. de Censur. disput. 1. quæst. 16. sect. 1. punct. 6. num. 16. cum P. Molin. tom. 4. disp. 15. contendunt ostendere pœnas in prædicto cap. Indictas assassino, vel mandanti interficere per assassinos à Concilio Lugdunensi sub Innocent. IV. statutas jam hodie non vigere; quia latæ sunt contra assassinos vel mandantes interficere per assassinos; assassini autem erant quidam infideles sub suo Principe, Arfacida nomine, qui de mandato alterius aliquem occidebant, sive pretio, sive precibus inducti; cum igitur hoc tempore non extent hujusmodi homines, ideo neque pœnæ contra illos, aut mandantem per illos occidere, vigent.

1704 Verum quidem est, quòd hodie nomine Assassinii veniant quicumque, sive Christiani, sive infideles, qui alios pretio proditoriè interficiunt mandato alterius, ut explicat Julius Clarus lib. 5. Sent. §. *Assassinus*, Anton. Gom. tom. 3. Variar. cap. 3. num. 10. Gregor. Lopez lib. 3. Gloss. 1. tit. 27. punct. 7. Quin Julius Clarus suprà citatus num. 13. extendit nomen Assassinii etiam ad mandantem interficere Christianum per Christianum, vel infidelem. Quâ sententiâ admissâ, judicant primò AA. citati Clericum assassinum non subjici ipso facto foro sæculari, nisi præcedat sententia criminis declaratoria. Ratio est; quia, ut habetur ex Tridentino, Clericus gaudet privilegio, quatenus retinet officium,

& beneficium; sed quamdiu per sententiam non declaratur reus assassini, retinet officium, & beneficium, cum non obligetur sponte se illo abdicare; ergo non subicitur foro sæculari. Judicat secundò Julius Clarus, & cum illo P. Molin. suprà num. 6. & disp. 49. nu. 5. Ambrosin. Diana 1. part. tract. 2. Resol. 52. Leand. à Sacram. tom. 4. tract. 3. disput. 15. quæst. 20. adducens Duard. Covarr. Capic. Mastrill. Bellet, Salzed. Cevall. Megal. & alios, sententiam declaratoriam solum competere judici Ecclesiastico, vocato tamen, & audito iudice sæculari, & aliis, qui Clericum privare privilegio contendunt, cap. *Si iudex* de Sent. excomm. in 6. Ratio est; quia exemptio à foro sæculari numeratur inter spiritua- lia; ergo declaratoria sententia exemptionis pertinet ad iudicem Ecclesiasticum. Ita AA. suprà.

1705 Recensent secundò inter prædicta crimina, quæ privant Ecclesiasticum privilegio fori, crimen proditionis patriæ, blasphemix, hæresis, falsificationis monetæ, & sodomix, ut tenet expressè Garcia de Nobilitate, Glossa 9. num. 190. sed opposita sententia circa omnia relata crimina est communiter ab AA. defensa. Ratio est; quia omnia illa crimina ante sententiam iudicis Ecclesiastici non privant Clericum privilegio fori, neque proinde dant iudici sæculari jurisdictionem ad illum examinandum, & iudicandum. Quare incurreret censuram iudex sæcularis, qui propter prædicta crimina Ecclesiasticum ad suum iudicium traxerit.

1706 Majus dubium est in crimine Læsæ Majestatis humanæ, commissio à persona Ecclesiastica, Utrùm puniri possit per iudicem Principis sæcularis? Affirmant Castillus, Ramirez tract. de leg. Regia §. 27. numer. 11. Nævia Curia Philippica punct. 3. §. 2. nu. 23. quibus fundamentum præbet Constitutio Regni Neapolitani, in qua licet statuatur delictum Clerici debere judicari, & damnari per Episcopum, & non per Laicum iudicem, excipitur tamen crimen proditionis contra Regem, & Glossa ibi addit, si esset crimen Læsæ Majestatis. Confirmant consuetudine in aliquibus partibus, in quibus viget, ut Clerici rebelles à sæculari tribunali judicentur, & puniantur.

1707 Nihilominus sententia negativa est acceptissima apud juris peritos, & maxime apud Theologos, ut videri potest apud Cabed. part. 2. decis. 83. Valensuel. in Defens. Censur. Pauli V. punct. . num. 70. Genuenf.

in praxi cap. 72. Pesantius tract. de Immun. Ecclesiast. disp. 13. Diana 1. part. tract. 2. Resol. 2. ubi citat Vigianium tract. de Immun. Ecclesiast. disp. 2. conclus. 2. Zanard. in Direct. Confess. tom. 3. cap. 50. Leand. suprà disp. 15. quæst. 18. ubi refert Bellet, Salzed, Bernar. Diaz, P. Azor, Tamburin. Probant declaratione Clem. VIII. in casu cujusdam Ecclesiastici, qui Turcis terras aliquas in Regno Neapolitano tradere tentavit; nam Pontifex, non obstante, quod fiscus simile allegaverit exemplum pro jurisdictione etiam ob simile delictum Ecclesiasticum, declaravit fuisse in adducto exemplo malè iudicatum, & prædictum casum commisit Nuntio Apostolico cum adjuncto alio Ecclesiastico. Unde colligitur planè nullam esse legem illam Neapolitanam, utpote à Legislatore, non habente potestatem in Ecclesiasticos, quam neque consuetudo dare potest laico, utpote per se incapaci; quare illa, quæ allegatur, abusus dici potius debet, quàm consuetudo.

Nonnulla dubia circa præcedentem titulum.

1708 Primum dubium est? Utrùm eximatur à censura iudex sæcularis, qui Ecclesiasticum trahit ad suum tribunal animo, & intentione illum absolvendi? Negat Bonac. punct. 5. num. 13. Ratio est; quia sententia absolutoria indiget jurisdictione, sicut condemnatoria, quam in Clericum non habet laicus iudex, utpote, qui illius subditus non est; ergo trahendo illum ad suum iudicium incurrit censuram. Neque obstat lex *Quid favore* Cod. de Legibus, in qua dicitur, quod id, quod in favorem alicujus introductum est, non debet retorqueri in ipsius damnum. Cum igitur exemptio inducta sit in favorem Clerici, non debet retorqueri in damnum Clerici, impediendo illius absolutionem. Non inquam obstat; nam, quidquid sit de beneficio absolutionis Clerici, præjudicium inde ortum contra exemptionem totius statûs præponderat particulari beneficio, si quod esse potest à iudice sæculari, cujus absolutio nullius momenti est respectu Ecclesiastici, in quem nullam habet iurisdictionem.

1709 Secundum dubium est; An puniri possit, saltem in bonis, à iudice laico Clericus ratione officii, quod gerit titulo sæculari, & à sæculari Principe, v. gr. ratione culpæ commissæ in officio tutoris, curatoris, administratoris bonorum, Medici, Advocati &c.

Respondent AA. negativè. Ita Megal. Ambrosi. quos sequitur Bonac. sup. punct. 5. n. 17. Duard. in Bull. lib. 2. can. 15. qu. 21. nu. 273. Erasmus Cochier. tom. 2. par. 3. quæst. ultim. num. 1. Zanard. Carolus de Grassi. quos citat, & sequitur Diana 1. par. tract. 2. de Immunit. Resol. 19. Probatur; quia Bulla loquitur universaliter, exceptis aliquibus casibus in jure expressis, inter quos non est hic exceptus; exceptio autem firmat regulam in contrarium: ergo. Opposita pars habet gravissimos Auctores, inter quos P. Suar. contra Regem Angliæ lib. 4. cap. 34. num. 26. citatur Laym. lib. 4. tract. 9. cap. 4. num. 3. sed nihil ibi ad rem præsentem dicit, Forrell. de Præst. Relig. Cathol. cap. 7. num. 34. Cened. p. collect. 17. num. 16. Bobadilh. tom. 1. polit. lib. 2. cap. 18. numer. 99. Ratio est; quia propter officium Clericus subicitur foro sæculari, & aliter ratione immunitatis non invigilaret officio. Prima tamen sententia securior est, quam præter citatos tenet Leander 4. part. tractat. 3. disp. 15. quæst. 19. qui pro opposita numerat Scobar, Anguian. & Pereira.

1710 Eodem modo, & ex eadem ratione dicunt incurrere censuram, qui Clericum depositarium cogeret ad restitutionem depositi, quod in judicio sæculari acceperat. Qui fidem jussit pro laico, aut Clerico coram judice sæculari, qui in bona laici hæres successerat, quamvis lis cum laico adhuc vivente inchoata fuisset. Qui Clericum caperet, & incarceraret propter delictum; quod intellige primò, nisi capiatur in flagranti delicto, & sit periculum fugæ, vel paret delictum patrare; tunc enim capi potest, & detineri, ut datâ occasione, tradatur judici Ecclesiastico. Idem judicant aliqui de Clerico fugæ suspecto. Secundò, si Clericus deferat arma prohibita: posset enim juxta aliquos capi, ut tradatur judici Ecclesiastico, quamvis alii negent probabilius hoc fieri posse sine licentia Episcopi, qui illam dare potest. Denique hæc latius expensâ invenies apud P. Suar. Molin. Bonac. & AA. suprà citatos.

1711 Tertium magis dubium videtur esse de Clerico, primâ tonsurâ, & minoribus ordinibus initiato, quando vel nec gaudet beneficio Ecclesiastico, vel non deferens habitum Clericalem, & tonsuram, alicui Ecclesiæ simul ex mandato Episcopi non deferuit: aut de licentia ejusdem Episcopi in seminario Clericorum, aut in aliqua schola, vel Universitate non versatur, quasi in via ad Sacros Ordines. Certum est hunc amittere privile-

gium ex Trident. sess. 23. de Reform. cap. 6. proindeque posse à judice laico trahi ad suum tribunal, quidquid sit de consuetudine in aliquibus locis.

1712 Nota tamen differentiam primò, nam Clericus, gaudens beneficio, etiam si habitum, & tonsuram non deferat, gaudet privilegio: è contrà si solum deferat habitum, & non gaudeat beneficio, neque inserviat alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi, vel commoretur in seminario Clericorum, vel aliqua schola, seu Universitate ex eodem mandato, non gaudet privilegio; itaque beneficium solum sufficit ad privilegium, ut omnes docent; at habitus, & tonsura non sufficit ad privilegium, sed debet conjungi cum aliquo ex tribus, scilicet, vel cum beneficio, vel cum seminario Clericorum ex mandato Episcopi, vel cum schola, aut universitate ex eodem mandato; Tridentinum namque loquitur disjunctivè per clausulam, *Aut*, ut cum Julio Clar. P. Less. lib. 2. cap. 33. dub. 5. num. 38. P. Azor. tom. 3. lib. 5. cap. 19. §. *Sexto queritur*, quamvis hic loquatur de exemptione à gabellis, Laym. tom. 2. tract. 4. cap. 7. num. 2. Bonac. de Cens. disp. 1. qu. 16. sect. 2. punct. 1. num. 21. ubi citat P. Suar. de Cens. disp. 22. sect. 1. num. 11. qui non eodem modo, quo alii explicat, sed videtur extendere pœnam ad Clericos in minoribus, qui habitum, & tonsuram continuatâ consuetudine non deferunt, aut ex mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviant, aut ad id se præparent; inde videtur eodem modo discurrere in beneficio, atque in assistentia Ecclesiæ, vel scholæ, & universitatis ex mandato Episcopi; tenet etiam Riccius in Praxi decis. 607. Rodrig. 1. par. cap. 155. conclus. 2. August. Barbos. in Trident. sess. 23. cap. 6. Utrum cum habitu, & tonsura inserviens alteri Ecclesiæ ab ea, quam Episcopus designavit, gaudeat privilegio? Negat Bonac. cum aliis, & addunt debere inservire in spiritualibus, & non solum in temporalibus.

1713 Nota secundò non idem fortè dicendum esse de Clerico habente pensionem; pensio enim beneficium non est juxta decisionem Sacræ Congreg. apud August. Barb. sess. 23. cap. 6. num. 4. Dixi fortè; nam Dian. 1. par. tract. 2. Resol. 31. ostendit contrarium fuisse judicatum à supremo consilio Regis, & declaratum à Sacra Congreg. Cardin. & pro hac parte citat P. Suar. contra Regem Angliæ lib. 4. cap. 26. num. 9. Zarola, Lattarete, Salzed. Diaz. Utrum autem sufficiat collatio Bene-

Beneficii ante adeptam possessionem ad hoc privilegium? Negat Mascard. concl. 392. Farinac. de Inquisit. quæst. 8. num. 70. Menochius tom. 3. Consil. consil. 350. Graff. Julius Clarus lib. 5. Sentent. quæst. 36. num. 19. privilegium siquidem conceditur habenti beneficium, quamvis tenuis valoris, immò licet sit præstimonium; quia etiam venit nomine beneficii: atqui affectus collationem nondum habet beneficium, nec dicitur beneficiarius, nec tenetur ad horas Canonicas secundum aliquos. Contrarium docet Bonac. suprà cum Boetio, & Zarabella, Dian. par. 1. tract. 2. Resol. 3. qui adducit declarationem Cardinal. Sacre Congreg. ex Parisio de Resignat. beneficii lib. 7. quæst. 1. num. 47. Probat; eò quòd dicatur habere jus ad beneficium, & in materia exemptionis Ecclesiasticæ, utpote favorabilis, facienda sit extensio. Verùm in hac re standum est praxi Ecclesiastici judicii, & declarationi Sacre Congregationis.

1714 Sed quid dicendum de Clerico, qui habitum, & tonsuram aliquando dimittit? Respondetur cum P. Suar. de Cens. disp. 22. sect. 1. num. 11. non amittere privilegium, si dimisit animo reassumendi, & non continuandi in eo sæculari habitu; Tridentinum siquidem non requirit ita continuam jugiter delationem habitus, & tonsuræ, ut aliquoties dimitti non possit. Ita etiam P. Coninch. Banh. Rocius, Bald. de probat. concl. 122.

1715 Nota tamen tertio, quòd Clericus, gaudens beneficio, vel Sacris Ordinibus initiatus, etiam si dimittat habitum, & tonsuram, non ideo privatur illico privilegio, ut cum P. Suar. docet Bonac. suprà num. 26. quia nullibi in jure imponitur illi hæc poena, nisi sit incorrigibilis, vel enormibus criminibus deditus: immò & necessarium est, ut ter admonetur ad hoc, ut amittat privilegium capit. *In audientia*, cap. *Cum contingat* de Sent. excomm. quod jus non est revocatum per Tridentinum. Ita Jul. Clar. quæst. 36. Farinac. sup. num. 6. Non ita requiritur in Clerico primâ tonsurâ, vel minoribus initiato, qui post Tridentinum amittit privilegium, etiam nullâ præcedente monitione, ut declaravit Sacra Congregatio apud Joannem Gallamart, relatum à Bonac. suprà num. 27. Non obstat, capit. *In audientia*, & capit. *Cum contingat*, quod revocatum est per Concilium Tridentinum.

1716 Ultimò adverte Clericum, qui aliquâ ex suprâdictis causis amittit privilegium fori, non eo ipso amittere privilegium Cano-

nis *Si quis suadente Diabolo*; nam hoc est diversum privilegium ab illo fori, atque ideo in odiosis, ut est privatio privilegii fori, non est ab uno casu, & poena inferendum ad aliam. Quare Clericus in prima tonsura, & minoribus, etiam si habitum, & tonsuram non deferat, nec habeat beneficium, nec inserviat Ecclesiæ, aut in aliqua schola, & universitate ex mandato Episcopi, gaudet privilegio Canonis. Hæc breviter attigi, qui extensorem notitiam velit, citatos AA. adeat.

Explicatur secunda pars materiæ hujus Canonis, quo ad offensam per statuta.

1717 Materia hujus secundæ partis videtur etiam prohibita in cap. *Eos qui* de Immunitate Ecclesiast. in 6. Verùm in hoc capite excommunicatio non est contra facientes statuta, quæ immunitatem Ecclesiasticam lædant, sed contra dominos sæculares præcipientes subditis suis, ne Ecclesiasticis vendant, aut ab eis emant; aut illis communia servitia præstent, v. g. coquendo panem, aut molendo grana &c. Hæc tamen excommunicatio reservata non est. Alia excommunicatio est in cap. *Gravem* de Sent. excomm. adversus Consiliarios, & Officiales Civitatis Pisanae, qui de libris suis statuta contra libertatem Ecclesiasticam non deleverint. Sed hæc excommunicatio est eadem lata à iure in cap. *Noverit*, de quo infra, & hic solum jubet Pontifex Episcopo, ut declaret eos incurrisse prædictam excommunicationem.

1718 In hac parte Canonis excommunicantur omnes, qui statuta, vel decreta in genere, vel specie condunt, ordinant, publicant, aut factis, vel ordinatis utuntur, quæ statuta, & decreta lædant immunitatem Ecclesiasticam, vel quomodolibet, directè, aut indirectè, tacitè, vel expressè tali immunitati, juribus Sedis Apostolicæ, aut aliarum quarumlibet Ecclesiarum præjudicium inferunt. Hæc omnia exprimuntur in Canone.

1719 Altera excommunicatio est in cap. *Noverit* de Sent. excomm. adversus fautores, & receptatores, & defensores hæreticorum; nec non ibi: *Qui de cætero servari fecerunt statuta, & consuetudines introductas contra Ecclesiæ libertatem, nisi ea de capitularibus suis intra duos menses post hujusmodi publicationem sententiæ fecerint amoveri. Item excommunicamus statuarios, & scriptores statutorum ipsorum; nec non potestates, Consules, Recto-*

Rectores, & Consiliarios Locorum, ubi de cætero hujusmodi statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel servata: nec non & illos, qui secundum ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata. Hæc censura non est reservata, & differt à Canone Bullæ Cœnæ. Primò; quia extenditur ad scriptores, non ita verò Canon Bullæ: Secundò ad servantes consuetudinem introductam, de quo nihil in Canone: Tertiò ad eos, qui servari faciunt statuta, & de Capitularibus, sive de libris non delent. Primum est in Canone Bullæ, secundum non est; immò in primo dicit P. Reginald. quòd in Bulla est clausula *Ordinatis usi fuerint*, quod idem est, ac observare statuta, de qua differentia alii AA. non curant.

1720 Quæres hîc; Utrùm ad incurrendam censuram cap. *Noverit* necessarium sit non solum curare, ut statuta servantur, sed etiam simul ea non delere à capitularibus. Sayr. lib. 3. cap. 34. num. 4. P. Suar. disp. 21. sect. 2. à num. 8. Reginald. lib. 9. cap. 29. n. 362. Filliuc. tract. 16. cap. 10. quæst. 7. num. 208. Tollet. lib. 1. cap. 38. num. 13. cum Cajet. Alterius, Angel. Tabiena apud Leand. à Sacram. tom. 4. tract. 3. disp. 15. Respondent de rigore juris sufficere unum solum. At multi alii cum Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 16. sect. 2. p. 4. num. 6. in quo pro se citat plures ex relatis, docent necessarium esse utrumque simul, quam sententiam judicat Leand. mitiorem, & equiorem, & in praxi probabilem, & pro illa refert P. Suar. verum P. Suar. opposita videtur verior, & hæc mitior. Ratio est; quia Pontifex in eo capite utitur clausula, *Nisi*, quæ exceptionem exprimit, & est conditionata, seu conditionem importat, ut aliqui docent apud August. Barbos. dist. 184. Quo supposito sensus manet dubius, & obscurus, inquit eximius Doctor; in dubiis autem circa pœnalia benignior est facienda interpretatio.

1721 Verum quidem est, quòd servantes talia statuta, præsumendo secundum illa judicare ligentur excommunicatione Bullæ Cœnæ, & capitis *Noverit*; quia in Bulla, & in eo capite exprimuntur judicantes secundum illa, & utentes illis statutis. Vide aliqua dubia circa hæc apud Bonac. supra. His breviter præmissis; Ad explicationem huius partis nostri Canonis advertendum in ea plura, sicut in prima parte contineri. In primis continentur personæ, contra quas fertur excommunicatio: secundò actiones prohi-

bitæ: tertiò quænam statuta veniant prohibita. Unde per diversos titulos singula explicabimus.

Contra quas personas feratur hæc censura?

1722 Quod attinet ad nostrum institutum poterat venire primo loco inquirendum de Consiliario? Sed de hoc actum jam est, & quid de illo judicandum statuimus. Quare in præsentī agendum specialiter est de facientibus, & cooperantibus ad facturam statutorum: item de utentibus illis quovis quæsito colore, vel prætextu consuetudinis ad deprimendam, vel restringendam libertatem Ecclesiasticam, contra quos lata est censura.

1723 Facile constat hanc pœnam comprehendere Superiores, laicâ potestate fungentes, sive Principes, sive Pastores, immò & Episcopos, & Cardinales, qui potestate laicâ fulgent: nam Canon absolute, & nullâ factâ distinctione, aut exceptione loquitur, ut tradunt Ugolin. Soncin. Duar. can. 15. qu. 26. fine, P. Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. nu. 89. Souza cap. 16. disp. 83. num. 5. P. Reginald. lib. 9. num. 361. P. Frag. par. 2. lib. 1. disp. 3. à num. 283. & quæst. 28. num. 7. & cum illis Bonac. supra sect. 2. punct. 3. num. 1. quam doctrinam extendunt omnes ad Imperatorem, & Reges. Sed quid; Si Princeps non à se, sed à prædecessore factam legem contra immunitatem Ecclesiasticam promulget, vel jam promulgatam iterum promulgare faciat? Incurrere censuram docet Palaus supra, & Leander à Sacram. part. 4. tract. 3. disput. 15. quæst. 31. cum Alterio lib. 5. disp. 16. cap. 3. num. 7. Ratio est; quia promulgatio est virtualis confessio, & statuto, sive decreto vim obligandi præbet.

1724 Dubium primum est de communitate, si statutum condatur contra Ecclesiasticam immunitatem; An incurrat excommunicationem? Ratio dubitandi desumitur à capite *Romana* §. *In Universitatem* de Sent. excommun. in 6. ibi: *Cum nonnumquam contingeret innoxios hujusmodi sententiâ irritari.* Deinde à ratione; quia excommunicatio fertur propter peccatum mortale, quod peccatum consistit in actione personali, sive in facto; actio autem personalis imputari non potest Communitati, sed singulari personæ; ergo quamvis hæc possit incurrere censuram excommunicationis, non ita communitas. Ita

D. Thom.

D. Thom. in adit 3. par. quæst. 22. art. 5. Sylvest. Navar. Covar. Ugolin. quos citat, & sequitur P. Fragos. supra, P. Suarez supra num. 88.

1725 Verum hic Auctor, & Bonac. supra num. 2. docent singulos talis communitalis, qui faciunt, vel cooperantur ad talia statuta incurrere censuram Canonis, secus, qui non concurrerint; & si omnes concurrant, inquit Fragosus, omnes ligantur censurâ, non ratione communitalis, sed vi clausulæ ipsius Canonis: *Qui Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Pragmaticas, seu quævis alia decreta, vel alias quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint*: quæ verba, præsertim clausula, *Quomodolibet*, referuntur etiam ad quemlibet modum faciendi, ordinandi, vel publicandi statuta, ordinationes, idest, siue faciant nomine proprio, siue nomine Principis, siue soli, siue cum aliis per vota, siue suffragia. Ita etiam P. Suar. sup. nam licet singularis persona communitalis non faciat statutum, attamen quomodolibet concurrat ad illud faciendum.

1726 Ex doctrina proposita optimè intelligitur Pontificem in hoc Canone non ferre excommunicationem contra aliquam Communitatem, vel Universitatem; quia in Canone nullum est verbum, unde hoc colligatur, sed solum contra particulares, qui in materia prohibita deliquerint. Verum quidem est, quod per hoc non negatur, quod licet regulariter Communitas collectivè validè excommunicari non soleat, possit Summus Pontifex illam validè excommunicare etiam collectivè, quæ excommunicatio ligabit omnes, si fuerint delinquentes; non ita verò si aliqui innocentes ibi reperiantur. Neque obstat cap. *Romana*, in quo prohibetur excommunicatio contra communitatem; quia prædictum jus non ligat absolutam potestatem Pontificis. Deinde in dicto capite non dicitur talem excommunicationem esse nullam, vel validam. Optimè tamen advertit Sayr. de Cens. lib. 1. cap. 8. numer. 8. peccaturum inferiorem Prælatum, qui excommunicationem ferret in communitatem collectivè, quam doctrinam, & supra jactam sequitur P. Fragos. supra §. *Nihilominus*.

1727 Quod prædictus Canon comprehendat etiam officiales Principum, Episcoporum &c. v. gr. senatores, & ministros, quibus committitur examen, & factura legis contra immunitatem Ecclesiasticam, & ad illam

concurrunt, nihil est dubii; quia licet non auctoritate, siue potestate suâ, sed Principis illam condant, nihilominus illam suo modo, siue quomodolibet condunt, & ordinant auctoritate delegatâ. Ita cum Souza cap. 16. disp. 83. num. 5. Bonac. supra num. 3. qui Auctor num. 10. extendit etiam ad Notarios, & alios curiæ officiales. Hinc deduci potest, quid dicendum de mandante facere statutum contra libertatem Ecclesiasticam. Duard. quæst. 22. num. 2. & Alterius disp. 16. cap. 3. dicunt probabiliter incurrere hanc censuram; nam verbum, *Ordinare*, non idem est, quod disponere, sed mandare: deinde mandans quomodolibet facit: ergo. Bonac. supra num. 6. docet mandantem non incurrere censuram, si loquamur de nudo mandato, & simplici; nam censura contra facientes non ligat mandantes.

1728 Verum ego non assentior doctrinæ Bonacinæ. Primò; quia in supposita materia nemo potest mandare condere legem, nisi habeat potestatem ad illam condendam, proindeque auctoritativè; qui autem ita mandat, incurrit censuram; ergo. Neque regulariter illam aliter incurrunt Principes nisi mandando, ut fiant, ordinentur, publicentur per suos ministros, & officiales. Si verò loquamur de aliquo alio, qui mandat; vel mandat ex auctoritate sibi commissâ, vel non? Si primum, eodem modo incurrit, ac Princeps, qui commisit potestatem: si secundum, jam illud propriè non est mandatum ad faciendum statutum &c. sed ad plurimum erit mandatum ad aliquid, quod nullum vigorem statuti &c. habeat, de quo non fit quæstio.

1729 De aliis officialibus, v. g. præconibus, tabellionibus, affigentibus in loco publico. An incurrant hanc censuram? Probabilis est sententia negativa, quam tenet P. Palaus supra de Censuris disp. 3. punct. 16. n. 5. cum Duard. can. 15. quæst. 22. num. 2. refertur etiam P. Suar. citatus sect. 2. num. 79. Bonac. sup. num. 8. ubi judicat non improbabilem. Fundantur; quia excommunicatio Canonis Bullæ Cœnæ solum dirigitur ad eos, qui auctoritate promulgant, non verò, qui solum executoriè, ut faciunt prædicti officiales inferiores: ergo. Nihilominus contraria sententia est probabilior, & illam absolute tenet P. Suar. qui solum insinuavit rationem pro opposita, & tandem concludit: *Quæ responsio posset acceptari, nisi in Bulla adderetur illa vox quomodolibet fecerint, & publi-*

publicaverint; non ergo comprehendit tantum precipientem, sed etiam scribentem; nam hi omnes quomodolibet efficiunt. Ita Suar. quem sequitur Filliuc. tract. 16. cap. 10. quæst. 7. num. 267. tenet etiam Alterius suprà, qui eos excusat, si detur ignorantia.

1730 De scribentibus talia statuta, ordinationes &c. si merè scribant, vel transferant, negant multi probabiliter; quia in hoc Canone nullum verbum est, quod scribes comprehendat. Ita Duard. sup. nu. 1. P. Reginald. lib. 9. num. 362. Bonac. sup. punct. 4. num. 7. & citari potest etiam Palaus. Ratio ulterius est; quia censura lata est contra facientes auctoritative; qui autem scribit, non auctoritative, sed executorie facit: ergo. Deinde; quia si voluisset Pontifex illos comprehendere, expressisset, sicut fecit in cap. *Noverit*. Nota hinc non agi de scribis, sive notariis; quia hi auctoritative faciunt, & incurrunt censuram.

1731 Opposita sententia est tutior, illam sequuntur P. Suar. sup. Filliuc. sup. nu. 167. Souza disp. 71. num. 2. Cajet. verbo *Excommunicatio* cap. 31. quos citat, & sequitur Leander suprà quæst. 33. & tenet expressè P. Fragos. num. 285. in fine. Probant; quia hi comprehenduntur sub dictione, *Quomodolibet ordinantes*, quæ dictio comprehendit omnem modum, & operatur ultra expressa, ut tenet Glossa in Clement. 1. de re judicata, & Barbosa sæpe allegatus. Colliges ex dictis decisionem illius quæstionis; An ad incurrendam hanc censuram actio debeat fieri auctoritative? Alterius, Duard. & alii negant; quia Bulla sine distinctione loquitur; deinde clausula, *Quomodolibet*, clarè hoc probat; probabile tamen est contrarium apud Bonac. sup. sect. 2. punct. 1. num. 10. eò quod hæc censura videtur lata contra eos, qui iurisdictionem exercent contra Ecclesiasticos; sed securior est prima sententia, & in praxi amplectenda.

1732 Dubium secundum potest esse circa utentes talibus statutis, ordinationibus &c. Certum est, quod utentes feriantur hac censurâ, ibi: *Vel factis, & ordinatis usi fuerint*; usus autem vel potest esse, ut se defendant, vel ut secundum tale statutum judicent juxta Sayr. de Cens. cap. 19. num. 10. Ugolin. hic §. 5. Alterius disp. 16. cap. 3. Fragos. nu. 287. explicat exemplo P. Fragos. num. 283. §. *Dico primò*, si statutum est, ut omnes tam laici, quam Ecclesiastici ad introitum Urbis, vel oppidi aliquid solvant pro rebus, quas secum afferunt, & judex, aut etiam custodes,

in introitu Clericos obligent, incurrant censuram tam custodes, quam judex, & magistratus, qui eo statuto utuntur contra libertatem Ecclesiasticam. Sed quid, si in iis exigendis utantur sententiis usu receptis contra prædictam libertatem? Respondet Souza de Cens. lib. 3. cap. 19. num. 10. & cum illo P. Fragos. suprà incurrere censuram. Probant; quia in communi acceptione juris sententiæ, quæ transierunt in rem judicatam, sunt decreta quædam; atqui transiit jam in rem judicatam, quod usus decreti contra libertatem Ecclesiasticam subjicitur huic censuræ: ergo.

1733 Magis dubium est de utentibus consuetudine facti contra libertatem Ecclesiasticam. Et in primis Bonac. sup. punct. 3. num. 8. docet inducentem consuetudinem contra libertatem Ecclesiasticam non incurrere hanc censuram. Ratio est; quia in Canone Bullæ nulla est clausula contra inducentem talem consuetudinem; solum enim agitur ibi de facientibus, ordinantibus, & promulgantibus *statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quævis alia decreta, quæ nihil habent cum consuetudine*; in pœnalibus autem extendenda non est dispositio ad ea, quæ in lege non continentur, immò restringenda. Ita etiam P. Suar. sup. n. 86. Reginald. lib. 9. cap. 23. num. 361. P. Filliuc. tract. 16. cap. 10. num. 268.

1734 Dixi, consuetudine facti; nam P. Fragos. num. 283. docet utentes consuetudine juris contra libertatem Ecclesiasticam incurrere hanc censuram probabiliter; in quo sensu forsan locutus est Sayrus lib. 3. cap. 19. numer. 10. Antonius de Souza disp. 80. cap. 16. num. 6. & Coriolanus, quos Bonac. citat contra jactam resolutionem. Fundamentum est; quia consuetudo habet vim legis, & venit appellatione juris apud Menoch. quæst. Frequent. cap. 3. num. 1. & juxta Gonzal. de Mens. Gloss. 33. numer. 44. Farinac. in praxi criminal. punct. 6. quæst. 175. sed utentes lege contra libertatem Ecclesiasticam incurrunt censuram hujus Canonis; ergo. Attamen adversarii respondere poterunt censuram hujus Canonis solum imponi utentibus lege propriè dicta; non verò lege dicta per similitudinem tantum, ut est consuetudo. Nullus tamen utriusque sententiæ Auctor negat utentem consuetudine tam facti, quam juris incurrere censuram, cap. *Noverit* de Sentent. excomm. latam contra hujusmodi usus consuetudinis; sicut ex eodem capite incurreret censuram, qui statuta, ordinationes, & cætera

tera non deleret ex suis libris, seu capitularibus; non ita vero incurreret censuram nostri Canonis.

1735 Quæres primò; Quid dicendum de Magistratibus, & Rectoribus Urbium, scientibus fervari prædicta statuta &c. contra libertatem Ecclesiasticam, & non impediuntibus, cum possint? Navar. cap. 27. num. 129. P. Reginal. sup. num. 364. Filliuc. sup. n. 268. dicunt incurrere. Nihilominus opposita, & negativa sententia est communior, & illam tenet Cajet. cap. 31. vers. 3. Alterius disp. 16. cap. 4. Duardus can. 15. quæst. 13. numer. 3. Bonac. supr. punct. 4. quos citat, & sequitur Leander quæst. 34. in qua P. Suar. citat pro contraria parte allegato numero 95. sed immeritò; quia præterquamquod talis numerus apud me non invenitur in ea sectione (quod fortasse fuit error typographi, qui pro 85. posuit 95.) Suar. in eo numero non explicat Canonem Bullæ Cœnæ, in quo, ut ipse fatetur, hoc non invenit, sed explicat verba cap. *Noverit* de Sent. excomm. Ratio igitur hujus sententiæ est; quia licet censura incurrì possit per omissionem, ut optimè docet P. Suar. nihilominus cum censura sit gravissima pœna, ut incurratur per omissionem, necessarium est, ut ommissio sufficienter exprimatur in Canone, quod non fit in Canone præsentis Bullæ Cœnæ; ergo. Concordant tamen Suar. & Filliucius, quos sequitur Leander quæst. 35. in eo, quod non incurrant hanc censuram, qui prædicta statuta ex libris non delent; quidquid sit de censura in cap. *Noverit* de Sent. excomm.

1736 Quæres secundò; Utrum suprædicti Principes, & Ministri, conficientes, vel ordinantes statuta, ordinationes &c. contra libertatem Ecclesiasticam, censuram incurrant ante promulgationem talium statutorum &c. Negativè respondet P. Filliucius tract. 16. num. 266. cum D. Thom. 1. 2. quæst. 90. n. 4. Decius cap. 1. de Postul. Præl. Palaus de Censur. disp. 3. punct. 16. num. 5. ubi citat Alterium, Duard. quæst. 21. num. 2. Ugolin. §. 4. vers. Souza cap. 16. disp. 81. num. 2. quos citat, & sequitur Leand. à Sacram. p. 4. disp. 15. quæst. 29. Ratio est; quia ante promulgationem leges, & decreta nullum habent vigorem legis, & decreti; & hoc videtur insinuaturn à Pontifice per verbum, *fecerint*, *ordinaverint*, posita in tempore perfecto, ut perfectam legem, sive statutum, & decreta indicet juxta leg. 3. ff. de *negot. gest.* Ex dictis colligunt prædicti AA. à fortiori non incurrere

censuram, qui statutum incepit facere, & postea destitit, immò & qui jam confectum, & ordinatum prohibuit publicari. Secus dicendum, si ea omnia facta publicentur; quia tunc vim, & conditionem prohibitam fortiuntur.

Materia censuræ hujus secundæ partis.

1737 Materia, sicut de aliis censuris diximus, est sacrilegium, quod committitur per quamcumque ex actionibus prohibitis in hac parte: actiones autem prohibitæ principaliter sunt quatuor, quæ diversis circumstantiis vitari possunt. Omnes verò actiones sunt contra libertatem Ecclesiasticam, illam vel tollendo, vel lædendo, vel deprimendo, vel restringendo, vel illi præjudicando. Prima actio est statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta facere contra prædictam libertatem: secunda est illa ordinare: tertia eadem publicare: quarta denique eisdem statutis, ordinationibus &c. factis, & ordinatis uti contra libertatem Ecclesiasticam. Has omnes, servato ordine Canonis, sigillatim exponam in sequentibus.

1738 Prima actio est *Statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere vel specie ex quavis causa, & quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujuscunque consuetudinis, ac privilegii, vel aliàs quomodolibet facere*. Quicumque igitur ex suprâ numeratis personis hæc fecerit, incurrat excommunicationem hujus Canonis. Circa quem

1739 Quæres primò; Quid sit statuta, ordinationes &c. facere? Respondeo esse aliquid per modum legis condere, vel præcipere ministris, ut condant; & hoc explicatur per omnia verba in Canone posita; nam statutum, ordinatio, constitutio, pragmatica, decretum &c. pro eodem, ac lex hic accipiuntur. Dicitur verò statutum; quia est jus, quod v. g. unaquæque civitas sibi statuit, Leg. Inst. de jure naturali gent. & civil. Dicitur Ordinatio per ordinem ad finem, quod est mores in iis, pro quibus fiunt, ordinare. Dicitur Constitutio, id est, lex generalis. Dicitur verò Decretum à decernendo, quatenus à Superiore cum prudentia, & maturè fertur. Qui igitur Statuta, Ordinationes fecerit, incidet in censuram præsentis Canonis.

1740 Secunda est Ordinare, quod verbum significat deducere ad ordinem mentem legislatoris, eam disponendo, explicando verbis expressivis ad formam statuti; id quod Princeps legislator solet ministro suo, v. gr. Consiliario, aut alii; cui competit ex officio, committere, qui minister secutâ postea promulgatione legis, seu statuti ita ordinati incidet in excommunicationem Canonis. Ita cum Ugolino suprâ relati DD.

1741 Tertia est Publicare, quod idem est, ac voce publicâ per præconem publicam, & manifestam facere legem, & statutum, vel illud publicè exponere, affigendo in locis publicis, ut ad notitiam omnium perveniat, ex qua publicatione incipit lex habere vim obligandi, Authent. Ut factæ novæ constitutiones, cap. *Cognoscetes* de constitutionibus, cap. *Ad hæc* de postulatione prælatorum, & tenent omnes, Sayr. in Clav. lib. 3. cap. 5. à numer. 1. P. Valent. tom. 2. disput. 7. quæst. 5. punct. 5. & alii apud ipsos. An autem præco, publicando legem, & statuta contra libertatem Ecclesiasticam, incurrat hanc censuram? diximus suprâ.

1742 Quarta est Statutis, Ordinationibus factis, & ordinatis usi fuerint contra libertatem Ecclesiasticam: dicitur autem uti prædictis, qui illa observat, aut ad illorum normam, seu secundum illa judicat, aut facit observare: v. g. si statutum solvendi gabelas per Ecclesiasticos exequatur; hic autem incidit in excommunicationem juxta sanam sententiam, ut suo loco explicabitur. Quia verò hæc omnia ita generaliter exposita nonnullis sub se quæstionibus locum faciunt, abs re non erit aliquas discutere, quæ magis affines sunt instituto nostro, relictis aliis, quæ videri possunt apud citatos Auctores.

1743 Quæstio est; An ad incurrendam hanc excommunicationem sufficiat committere unam ex prædictis actionibus, vel requirantur omnes? Sunt, qui dicant sufficere quamlibet seorsim. Ita Bonac. suprâ sect. 2. punct. 1. num. 11. & pro se citat Alterium, Filliuc. & Ugolin. ita etiam Leand. quæst. 28. Opposita sententia est Eduardi apud Leand. qui etiam citat Palaum de Cens. disp. 3. p. 16. num. 5. Utraque tamen sententia indiget explanatione; nam absolute nulla videtur posse subsistere in principiis eorundem Auctorum. Non prima; nam Bonac. sect. 2. punct. 1. num. 3. docet Principem facientem statutum contra libertatem Ecclesiasticam, si illud non promulget, non incurrare hanc censuram;

idem docet P. Filliuc. sed factio, & ordinatio statuti est una ex actionibus prohibitis, & de illis loquitur hic Auctor; ergo seorsim non sufficiunt ad incurrendam hanc censuram. Non secunda sententia; siquidem Palaus suprâ eodem numero docet Principem solum publicantem statutum factum, & ordinatum à suo prædecessore incurrare hanc censuram; & tamen non fecit, neque ordinavit, saltem physicè, & formaliter; ergo sola publicatio seorsim à factura, & ordinatione sufficit ad incurrendam censuram, & non requiruntur omnes conjunctim.

1744 Quare ad quæstionem ita respondeo. Si omnes quatuor actiones sumantur conjunctim, videlicet, facere, ordinare, publicare, & uti statutis &c. vera est prima sententia, quod ad censuram incurrendam non requiritur, ut ponantur omnes actiones prohibita; nam utens, & observans statutum incurrit excommunicationem, quamvis illud non fecerit, ordinaverit, & publicaverit, ut patet in iudice, qui secundum statuta Principis judicat contra libertatem Ecclesiasticam. Item si sumantur solum tres primæ, nimirum, facere, ordinare, & publicare, etiam ad incurrendam censuram non requiritur, quod omnes tres conjunctim ponantur; nam, ut dixi, tertia seorsim sumpta sufficit ad incursum censuræ, ut patet in exemplo Principis, qui alterius leges publicat; & ita intelligo Bonacinam, Alterium, & Leandrum quæst. 28. Si verò sumantur duæ priores solitariè, nimirum, facere, & ordinare, tunc vera est secunda sententia, quod solitariè non sufficiunt ad incurrendam censuram, sive sumatur quælibet seorsim, sive ambæ simul, ut ostendi, ac proinde ad incursum censuræ requiritur, ut conjungantur cum tertia, sive cum publicatione, & sic conjunctim incurrent censuram. Et in hoc sensu intelligo P. Palaum, Duard. & Ugolin.

1745 Per id tamen non nego, quod in aliquo sensu etiam istæ duæ possint seorsim sufficere, v. g. si Princeps faciat statutum, & illud ministro ordinandum committat, postea verò publicet per alium officialem; in hoc enim casu tam Princeps faciens, quam minister ordinans, quam denique officialis publicans, omnes ligantur censurâ; sed Princeps, & minister non ideo ligantur, quia primus solum fecit, & minister solum ordinavit; nam si non sequatur publicatio, non ligabuntur; sed ideo quia conjunctim Princeps fecit, minister ordinavit, & officialis publi-

publicavit, seu quia omnes tres per modum unius posuerunt materiam prohibitam sub censura, quam, secutâ publicatione, & ante executionem legis statim incurrunt; nam executio statuti supponit jam statutum in suo vigore; statutum autem est materia censura.

1746 Quæres primò; Quæ statuta, ordinationes &c. sint contra libertatem Ecclesiasticam? Respondeo esse statutum, quod tollit, lædit, deprimit, restringit eandem libertatem *Apostolicæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præjudicat, sive in genere, sive in specie*. Ex quibus colliges primò non incurrere hanc censuram, qui facto ipso; & non ratione statuti libertatem prædictam tollit; offendit &c. v. gr. si quis gabellam à Clerico extorqueat. Quidquid sit de aliis censuris. Ratio est; quia in Canone hoc solum agitur de violatione libertatis Ecclesiasticæ per statuta, ordinationes &c. qui autem extorquet facto ipso Clericum; non facit statutum, nec illo utitur, nisi id præstet in vim statuti. Ita P. Fragos. nu. 283. Colliges secundò statutum, quod prohibetur in Canone Bullæ esse illud, quod per se, & ex intentione non solum formali, & directâ, sed etiam indirectâ lædit immunitatem Ecclesiasticam: ita tamen, ut non solum sufficiat intentio lædendi, sed simul detur actus externus, sive decretum, & statutum per se lædens prædictam immunitatem. Quare si decretum per se non lædit dictam libertatem, etiamsi fiat ex intentione illam lædendi, non incurritur censura, esto, peccet legislator. Immo etiamsi decretum, & statutum per accidens nocent tali libertati, non ideo incurreret censuram; si saltem nocumentum nec fuerit prævisum, nec prævideri debuerit; quæ enim per accidens eveniunt, extra legem sunt. Ita AA. suprâ relati, & Frag. num. 288. Bonac. suprâ sect. 2. nu. 1. & apud illum multi.

1747 Lædit autem directè libertatem Ecclesiasticam statutum, quo offenditur Ecclesia, quâ Ecclesia est, sive congregatio fidelium; v. g. quo læditur, vel restringitur immunitas Sacrorum Locorum in gubernatione Ecclesiastica: immunitas à foro sæculari: jus exercendi suam jurisdictionem: jus exigendi decimas: exemptio personarum Ecclesiasticarum: admissio, & executio Litterarum Apostolicarum; publicatio decretorum, & Bullarum Summi Pontificis: item statu-

tum, quo prohibetur, ne externi admittantur ad Beneficia Ecclesiastica: quo impeditur solutio pensionum externis: quo præcipitur, ut causæ decimarum, beneficiorum, ac juris patronatûs coram iudice Ecclesiastico non tractentur, vel tractentur coram laico; & sic de aliis.

1748 Unde statutum, quo prohibetur Ecclesias erigere absque Principis facultate, incurrit censuram. Ita Duard. quæst. 19. num. 68. & cum illo Bonac. suprâ numer. 10. Diana tom. 1. tract. 2. Resolut. 62. ubi refert 16. AA. pro hac parte, quibus adde Bonac. de Censur. disp. 1. sect. 2. punct. 2. num. 10. Fundantur; quia directè est contra libertatem Ecclesiasticam, & derogat illius privilegia concessa à Constantino in cap. *Futuram* 12. quæst. 1. ad ædificandas Ecclesias per totum mundum, proinde committit sacrilegium oblationem, & injuriam illatam Ecclesiæ, & rebus sacris; quod idem est dicendum de ædificatione monasteriorum. Video tamen hodie non permitti fundari monasteria in Regnis ab Ecclesiasticis proprii Regni, & minus ab exteris, nisi præhabita facultate Regis, & Principis, quod cum hac doctrina stare non potest, nisi supponamus hoc fieri ex privilegio Pontificis, Regibus, & aliquibus Principibus concessio. Idem de statuto retardante, & avertente ab statu Clericali, & Religioso; & ideo incurrit hanc censuram; v. g. statutum, quo præcipitur, ut à successione parentum, & consanguineorum exclusi sint, qui sunt Ecclesiastici, vel Religiosi, vel qui Religionem, aut Clericatum assumere volunt. Ratio est; quia directè retrahit ab statu Ecclesiastico. Et confirmari potest Auth. *de Sanctiss. Episc.* Quicquid in contrarium teneant Marta, Parisius, Macorelus, quos citat, & sequitur Carolus de Graff. Aff. 2. num. 124. & num. 269. qui limitant ad statutum factum ante ingressum Religionis.

1749 Lædit verò indirectè libertatem Ecclesiasticam statutum positum laicis, quo prohibetur ne à Clericis ematur, aut vendatur illis aliquid; ne illis cibos, aut panem laici coquant, præstentve cætera communia obsequia; hoc enim statutum directè tendit in laicos, & indirectè in Ecclesiasticos. Ita Pater Suar. lib. 4. de Immunit. cap. 22. à numer. 16. Reginal. lib. 9. cap. 13. num. 258. Filliuc. sup. num. 271. Mart. de Jurisd. par. 4. cas. 6. P. Fragos. num. 282. Duard. Can. 15. q. 19. num. 83. Bonac. suprâ punct. 2. num. 4. Ratio est; quia illa nec Divino, nec humano jure prohibita

sunt Clericis, immò communia sunt omnibus, & per prohibitionem illorum redderentur Ecclesiastici timidiore, & tolleretur illorum libertas ad faciendum, quod licitum est, & quod jure naturæ concessum est omnibus. Habetur cap. ultim. de Immunit. Idem dicunt de statuto prohibente laico inire contractus cum Ecclesiasticis. Contrarium tenet Navarrus cap. 27. Cajet. Coriolanus, & Ugolin. apud Bonac. quia illa omnia pertinent ad politicum convicium, & hominum societatem, nihilque tangunt Ecclesiam, ut Ecclesia est, seu illius libertatem formaliter. Communior, & securior est prima sententia, & in praxi tenenda; dummodò sufficienter advertatur periculum nocendi dictæ libertati, aliter ignorantia poterit excusare, saltem in foro interno.

1750 Quæres secundò; An statuta in genere solùm, An solùm in specie contra immunitatem Ecclesiasticam incurrant hanc censuram, vel simul in genere, & specie? Respondent Ugolin. suprâ, Duard. quæst. 20. nu. 1. Bonac. de Cens. disp. 1. sect. 2. punct. 2. n. 37. in genere, & in specie contra Ecclesiasticos incurrere hanc censuram; constat ex ipso Canone. Dicitur autem statutum in genere, quod contra omnes Ecclesiasticos, & in specie contra aliquos tantùm fertur, nec requiritur, ut sit simul in genere, & specie, sed satis est in genere, vel in specie. Utrùm autem debeat lædere Ecclesiasticos in privilegiis communibus toti Ecclesiæ? Respondet Pater Fragos. num. 282. ad incurrendam censuram sufficere, ut lædat etiam jura, & libertatem Ecclesiæ particularis, vel Religionis, statuendo aliquid contra particulare illius privilegium, probat ex ipso Canone, ibi: *seu nostris, & dictæ Sanctæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directè, aut indirectè, tacitè, vel expressè præjudicatur*. Ita Souz. disp. 84. num. 5. Alterius disput. 16. cap. 3. contra Cajet. in Summ. verbo *Excommunicatio*, cap. 31. Navar. in Manuali cap. 2. num. 119. ubi excipit, nisi illud particulare privilegium pertineat etiam ad universalem Ecclesiam; tenet etiam Ugolin. & Graff. cap. 18. num. 134. vers. *Tertium*, Bonac. suprâ num. 39. ubi non satis clarè se explicat. Excipit tamen à censura statutum contra privilegium personale alicui Clerico concessum. Cautè tamen in his procedendum, ne prætextu communis boni ullum Ecclesiasticæ libertati præjudicium inferatur.

1751 Quæres tertio; Utrùm statutum fa-

ctum contra libertatem Ecclesiasticam prætextu boni communis, v. g. ad occurrendum hostibus irruentibus in patriam, liberetur à censura? Negat Bonac. suprâ num. 38. Ratio illi est; quia Pontifex prohibet sub censura statuta, ordinationes &c. ex quovis prætextu, & quovis quæsito colore, aut aliàs quomodolibet facta; ergo etiam facta prætextu boni communis. Sed si lex naturalis obliget Clericum ad illud bonum commune, non video, quomodo per statutum Ecclesiasticum liberetur ab ea lege explicata per statutum Principis sæcularis. Quare P. Fragos. suprâ num. 288. ad finem respondet, quando leges civiles tendunt ad bonum commune tam laicorum, quàm Clericorum, servandæ sunt à Clericis. Ratio est; quia cùm sint membra, & partes Reipublicæ, tenentur ad illius conservationem, non quidem vi coactivâ, sed directivâ; ita tamen, ut peccent, si non observent; non verò incurrant poenas legis civilis, nec ad illam cogi possint per judicem laicum; quam doctrinam sequitur idem Bonac. suprâ num. 12. cum Carolo de Graff. & tenet P. Mol. tom. 2. de Just. disp. 364. §. *Dubium est, num Clerici*, Pater Rebell. 2. part. de Obligation. just. lib. 9. quæst. 2. numer. 9. Multa alia circa hunc Canonem, vide apud Auctores citatos.

§. V.

Exponitur Excommunicatio decima sexta contra impediētes Prælatos Ecclesiasticos ab usu suæ jurisdictionis.

1752 Expressè in hoc Canone comprehenditur Consiliarius, ibi. *Et contra illos, qui exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant consilium, patrociniū, & favorem in eisdem*. Hæc censura fertur in eos, qui impediunt Superiores Ecclesiasticos, ne suâ utantur jurisdictione. Similis lata est in cap. *Quoniam* de Immunitate Ecclesiastica in 6. quæ eodem modo comprehendit Consulentes, ibi: *Nec ad prædicta faciēda det auxilium, consilium, vel favorem*. Hæc tamen differt ab illa primò; quia hæc non est reservata Pontifici, & à quolibet approbato Sacerdote absolvi potest, dummodò judici Ecclesiastico, & parti turbatæ in prosecutione sui juris satisfecerit. Utrùm aliquando absolvi possit, non illis satisfactis? Dicam infrâ. Differt secundò; quia Canon est contra impediētes judices Ecclesiasticos;

fasticos; hæc verò contra impediētes partes, etiam laicas, ne coram iudice Ecclesiastico litigent, quod etiam est indirectè impedire iudicem Ecclesiasticum, ne utatur jurisdictione suâ. Tertia differentia est, quod Canon est contra impediētes iudices ordinarios; hæc verò contra impediētes ordinarium, & delegatum. Quarta, quod hæc est contra impediētes, illa etiam contra recurrentes ad tribunal sæculare, ut impediat.

1753 Similis etiam censura videtur esse in cap. *Quicumque* de Sent. excomm. in 6. contra dantes licentiam occidendi, capiendi, vexandi, aut gravandi, qui censuras excommunicationis, suspensionis, & interdicti tulerunt, sive quorum occasione tales sententię prolatae sunt, sive easdem sententias observantes, & cum taliter excommunicatis communicare nolentes: sive vexatio sit in personis, vel bonis suis, aut suorum. Hæc tamen censura non comprehendit Consulentes; & ideo de illa nihil ad nos, eam invenies tractatam apud Bonac. quæst. 17. punct. 3. nu. 4. qui num. 3. adducit etiam Constitutionem Greg. XIII. quæ incipit: *Quoniam nostro pastoralis*, in qua similitudinem invenit cum præsentī Canone Bullæ. Verùm P. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 17. num. 2. iudicat huiusmodi censuras istorum capitum esse longè diversas à censura huius Canonis. His breviter præmissis, quod attinet ad Canonem, agendum est primò

De subiectis, quibus imponitur hæc censura.

1754 Cùm in hoc Canone non adhibeatur clausula *Omnes*, sed relativum *Qui*, videtur censuram non adeo universalem esse, & extensam. Verùm cùm Canon incipiat per clausulas, *Nec non qui*, relativum, *Qui*, refertur ad dictionem, *Omnes*, & proinde eodem modo extendit censuram, ac dictionem, *Omnes*, ad quam refertur. Cùm igitur dictio, *Omnes*, sit universalis nullum excludit, leg. *Julianus* ff. de Legatis 3. & Glossa 1. in Clement. 1. de Sepultur. Quare tam Imperator, quàm Reges, & Principes, ac Domini inferiores, sive Ecclesiastici, sive sæculares, immò etiam non domini, qui Ecclesiasticam jurisdictionem ordinariorum iudicum impediverint, incurrent excommunicationem huius Canonis. Ratio præterea est; quia hic Canon est veluti pars præceden-

tis; sed in præcedente excommunicantur omnes personæ cujuscumque dignitatis, status, & conditionis, nulla facta exceptione; ergo etiam in hoc Canone. Ita Ugolin. de Cens. cap. 16. §. 1. num. 1. Alterius disput. 17. cap. 1. quos citat, & sequitur P. Fragos. disp. 3. num. 290. Nota deinde suprãdictos comprehendī in hoc Canone principaliter.

1755 Neque dicas, Trident. sess. 25. ca. 20. monere Imperatorem, Reges, & Principes, ut Prælatos Ecclesiasticos venerentur, & ne patiantur lædi, quæ juris Ecclesiastici sunt, & animadvertant in Barones, Domicellos, & officiales, ac ministros, qui jurisdictionem Ecclesiasticam læserint: ergo non videntur comprehendī ipsi in pœna. Respondetur Concilium monere Principes, tamquam protectores, & defensores rerum Ecclesiasticarum ad illas protegendas, & defendendas, quod non tollit, ut contra ipsos etiam feratur censura, si aliquando in eodem peccaverint; quod autem hæc etiam ad illos extendatur, constat ex dictis suprã.

1756 De Consiliario dicendum est comprehendī accessorie, sicut comprehenditur dans patrocinium, & favorem in eisdem; quare juxta superius toties inculcata non incurrit hanc censuram dato consilio, nisi sequatur effectus: quod aliter evenit in suprãdictis principalibus. Ita Ugolin. suprã, Alterius cap. 2. Reginald. lib. 9. cap. 24. n. 369. & alii contra Duard. suprã quæst. 7. num. 12. Ratio est; quia censura fertur contra dantes consilium, patrocinium, & favorem in iisdem, nimirum, actionibus; hæc autem actiones non censentur actiones, antequam existant; ergo. Verum quidem est, quod probabilius necessarium non est ad incurrendam censuram, ut consilium sit ad omnes actiones prohibitas, sed satis sit consilium ad unam ex illis ponendam, si cum effectu ponatur, v. gr. consilium pro recursu ad curiam sæcularem causâ obtinendi mandatum contra Ecclesiasticum iudicem. Sed de hoc infrã.

1757 Quæres primò; Utrùm qui dedit consilium recurrendi ad tribunal sæculare pro impediendo iudice Ecclesiastico ab usu suæ jurisdictionis, incurrat hanc censuram, etiamsi consultus non impetret mandatum ad impediendum? Respondetur probabiliter negativè. Ratio est; quia cùm consilium solùm accessorie excommunicetur, non contrahit censuram, nisi principalis, sive consultus illam contrahat. Sed probabilis sententia docet consultum non illam contrahere.

Minor

Minor ostenditur; quia, ut optimè P. Palaus, finis Pontificis in hoc Canone est protegere iudices Ecclesiasticos, & vitare perturbationes jurisdictionis; at solus recursus ad sæculare tribunal non illis nocet, neque turbat jurisdictionem: ergo non incurrit censuram; nec proinde consilium ad illum, etiam si detur ex peccaminosa intentione consequendi impedimentum; quia non ponitur materia sufficiens, & requisita ad censuram. Ita Pat. Fragos. infra citandus cum Galet Flamin. Barbos. principiis utriusque juris n. 10.

1758 Major difficultas est de consilio ad recursum, qui re ipsâ assequitur à sæculari tribunali mandatum, & inhibitionem contra iudicem Ecclesiasticum, quod quidem mandatum executionem non sortitur. Respondetur similiter negativè cum eodem Auctore. Ratio est eadem. Confirmatur; quia in Canone actio recurrendi, actio procurandi prohibitiones, & mandata, ac denique actio exequendi connectuntur per conjunctionem, *Et*, ibi: *Ad Cancellarias, & alias curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia ordinariis, aut delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant.* Sed conjunctio *Et* plerumque copulativum sensum importat, & requirit omnia copulata, ut dispositio subsistat, Leg. *Si is, qui ducenta* 14. ff. de rebus dubiis, Leg. *Si quis ita stipulatus* ff. de verborum obligationibus, & cap. 2. de rescript. capit. *Relatum* de Clericis non residentibus; ergo etiam in Canone; præsertim cum verba cum effectu intelligenda sint, lib. 1. §. *Hæc verba* ff. quod quisque juris, Leg. *Quoties* ff. qui satisfacere cogantur. Denique facit, quod in pœnalibus mitior est facienda interpretatio, ac per consequens, quod prædictæ actiones censeantur complere unam actionem. Et hanc partem, præter Palaum, tenent apud ipsum Navarr. P. Filliuc. tract. 16. capit. 10. num. 284. Vivald. Ugolin. Duard. quæst. 6. num. 3. Hæc sententia est probabilis, & iudicio Palai verior.

1759 Opposita tamen sententia est securior, & probabilissima ex mente ejusdem Palai, illam sequuntur P. Reginald. lib. 9. cap. 24. num. 269. Alterius disp. 17. cap. 2. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 17. punct. 1. num. 28. Ratio est; nam quælibet ex aliis actionibus, non obstante copulâ, *Et*, sufficit ad incurrendam excommunicationem: ergo etiam quælibet ex his tribus, non obstante copulâ, *Et*, quæ licet aliquando requiratur

omnia copulata, sæpè tamen ponitur inter diversa, ut patet in aliis actionibus ejusdem Canonis, quæ, diversæ cum sint, interjectam habent copulam, *Et*; ergo quælibet ex dictis actionibus, posita cum intentione petendi mandatum ad impediendum iudices Ecclesiasticos, sufficiet ad incurrendam censuram ab eo, qui illam ponit, & accessorie à suo Consiliario, ut expressè docet Bonac. supra num. 38. Hæc sententia ut dixi, securior est, & illam defendit P. Fragos. supra disp. 3. à num. 298. de quo infra; sed non ideo prima omninò despicienda.

1760 Quæres secundò; Utrùm non solum consilium ad impediendum directè, sed etiam ad impediendum indirectè jurisdictionem Ecclesiasticam incurrat hanc censuram? Respondetur affirmativè. Ratio est; quia in Canone particula, *In eisdem*, explicans materiam consilii, patrocinii, & favoris est universalis, & refertur ad omnia superius prohibita; sed prohibitum est indirectè impedire jurisdictionem Ordinariorum; ergo sicut impediens indirectè contrahit censuram, ita ejus Consiliarius.

1761 Video quidem AA. in hoc Canone distinguere inter primam excommunicationem, quæ solum defendit jurisdictionem ordinariam, & secundam, quæ defendit etiam delegatam, ex qua distinctione oriri posset dubium; Utrùm consilium prohibitum referatur etiam ad primam actionem, in qua prohibetur illud impedimentum indirectum? An ad solam secundam actionem, in qua non fit mentio de indirecto impedimento, cui tamen immediatè adjungitur prohibitio consilii? Nihilominus dicendum est consilium prohibitum referri ad omnes actiones prohibitas in Canone, tam in prima, quàm in secunda parte; hoc enim significat relativum, *In eisdem*, quod universale est; nec de hoc est dubium apud Auctores. Adde, quod consilium etiam est prohibitum in prima parte per clausulam, *Quomodolibet*, juxta sæpius tradita.

1762 Quæres tertio; Utrùm consilium, datum ad impediendum iudicem Ecclesiasticum alia de causa, quàm impediendi usum jurisdictionis, incurrat hanc censuram? Hanc quæstionem movet Bonac. sup. punct. 2. n. 3. & respondet impediens alia de causa non incurrare hanc censuram; nam in Canone expressè dicitur, *hæc de causa impediunt*; ergo, si ex alia impediat, non incurret; quia lex pœnalis non extrahi debet à proprio, & ger-

germano sensu. Quare à fortiori idem est dicendum de consilio talis impedimenti. Idem item dicendum de consilio ad justè impediendum; nam qui justè, & secundum Canones impedit, non incurrit censuram, ut cum Ugolin. Mario, & alii docet Fragos. nu. 291. ergo neque ejus Consiliarius. Reliqua in sequenti titulo dabimus.

De materia, sive actionibus prohibitis in hoc Canone.

1763 Certum est materiam hujus Canonis esse sacrilegium, quod committitur per aliquam ex actionibus prohibitis in eo, utpote contra Ecclesiasticam jurisdictionem Prælatorum. Noto interim, quòd Bonac. ut colligo ex ejus propositione, videtur restringere rationem sacrilegii ad solas actiones principales, & proinde excludere consilium ab ea ratione; sed re ipsa punct. 1. num. 37. illud etiam judicat sacrilegium, sicut & alias actiones accessorias. Actiones igitur, quæ in hoc Canone prohibentur, sunt aliæ principales, & aliæ accessoriæ: principales dividuntur in duas partes, in prima excommunicantur impediens iudices Ecclesiasticos Ordinarios, ne iurisdictione suâ utantur; in secunda impediens Ordinarios, & etiam delegatos recurrendo ad curias sæculares.

1764 Prima igitur actio est impedire iudices Ordinarios, Ecclesiasticos, ne utantur suâ iurisdictione: secunda, est recurrere ad curias sæculares animo impediendi sententias iudicum Ecclesiasticorum: tertia, à curiis sæcularibus mandata, & prohibitiones contra iudices Ecclesiasticos: quarta procurare, ut dicta mandata exequantur: quinta eadem mandata, & prohibitiones facere: sexta eadem mandata, & prohibitiones exequi. Accessoriæ sunt dare auxilium, dare consilium, dare patrocinium, & dare favorem: De singulis, prout ad institutum nostrum concernit, ordine suo dicam.

1765. Prima actio principalis est: *Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque iudices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa directè, vel indirectè impedire, quominus suâ jurisdictione Ecclesiasticâ contra quoscunque utantur, secundum quod Canones, & Sacra Constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini statuunt*: impedire autem vel potest esse in principio, ne incipiat exercere iuris-

isdictionem suam, vel in decursu, ne prosequatur usque ad executionem suæ sententiæ: vel cogendo, ut revocet iam decreta. Igitur is, qui aut vi, aut metu, vel quomodolibet directè, vel indirectè ponit aliquod ex his impedimentis iudici Ecclesiastico ordinario, vel consulit, ut ponatur, incurrit hanc censuram. Excipe casum, in quo unus iudex Ecclesiasticus alium Ecclesiasticum iudicem impediret; nam censura lata est adversus potestates laicas, per quas impediari solet Ecclesiastica, ut docet Filliuc. suprâ numer. 277. & Alterius, quos citat, & sequitur Bonac. punct. 2. num. 2.

1766 Dixi, vi, aut metu, nam qui aut precibus, & obsequiis, aut subornatione; immò & consilio, exhortatione, vel blanditiis, aut præmio iudicem movet ad non utendum, vel ad abstinendum à iurisdictione sua, non dicitur propriè impedire, & ideo non ligatur hac censurâ; quidquid sit, de peccato, si iudex iniuste non utatur iurisdictione suâ in damnum tertii, aut per scandalum, ad quod illum inducit. Ita Ugol. Graff. 1. par. lib. 4. cap. 19. num. 124. Duard. Can. 16. qu. 6. num. 3. Alterius disp. 17. cap. 1. cum P. Filliuc. tract. 16. cap. 10. Ratio est; quia in eo casu iudex sponte, aut subornatus omittit actionem, & non impeditus Leg. *Final. Cod. Si quis aliquem testari prohibuerit*. Idem dicendum de illo, qui iuste impedit iudicem ordinarium usu suæ iurisdictionis: nam in eodem Canone requiritur, ut impedimentum sit contra iudicem procedentem: *Secundum quod Canones, & Sacra Constitutiones Ecclesiasticæ, Decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini statuunt*. Qui autem iuste impedit, dummodò de iustitia verè constet, non contra Canones, & Concilia impedit, immò supponitur non peccare contra aliquam legem; ad excommunicationem autem supponitur peccatum. Ita in omnibus P. Fragos. suprâ, & Bonac. numer. 4. cum Souza cap. 17. num. 4. Ugol. Duard. Alter. & P. Filliuc.

1767 Aliquod majus dubium est de eo, qui impedit precibus importunis, quia juxta leg. *Final. Cod. de his, quæ vi, & Extravag. Execrabilis Joann. XII. de præben. in princip. preces importunæ æquiparantur metui*, ibi: *Improbis importuna petentium à nobis, & prædecessoribus nostris, non tam obtinuisse, quam extorsisse plerumque noscuntur*. Ergo videntur incurrere excommunicationem, tam ita petens, quam ejus Consiliarius. Responde-

pondetur negando consequentiam; nam licet preces importunæ equiparentur metui, non tamen equiparantur metui cadenti in virum constantem, si fiant ab homine non tyranno, ut tenet Abbas in cap. *Cum inter R.* num. 8. de elect. ac proinde non incutiunt metum, aut vim iniustam, & requisitam ad censuram, quæ, cum sit pœna, extendi non potest, sed restringi ad metum, & vim iniustam, & ad illum, qui consuluit eum.

1768 Ex dictis inferes primò, cum Bonac. impediens Prælatus ab exercitatione jurisdictionis in non subditum, non incurrere hanc censuram; nam juxta cap. *Sententia* 11. quæst. 3. & cap. *Ad nostram* de consuetudine Canones non solent concedere jurisdictionem in non subditos: idem de impedimento posito Prælato excommunicato vitando, aut suspenso à jurisdictione; quia contra Canones utitur jurisdictione, cujus actu privatur per censuram. Dubium tamen est de impediens Prælatus, de cujus jurisdictione dubitat; vel dubitat; Utrum justè, & juxta Canones illà utatur? P. Fragos. part. 2. lib. 1. disp. 3. num. 292. Respondet ad primum absolute non incurrere, cap. *Ad nostram* de consuetudine. Ratio illi est; quia possessio in eo casu dubiæ jurisdictionis stat pro libertate impediens; ergo, si factà diligentia, jurisdictione Prælati maneat dubia, non incurrat censuram, juxta principia communis doctrinæ apud P. Sanchez lib. 1. de Matrimon. disp. 9.

1769 Quoad secundum, non ita est dicendum juxta Bonac. de Cens. disp. 1. qu. 17. punct. 1. num. 6. ubi docet impediens in eo casu se exponere periculo incidendi in excommunicationem, eò quòd contingere potest, quòd Prælatus licitè utatur suâ jurisdictione, & in dubio præsumi debet, quòd licitè utatur, cum in facto Superioris non præsumatur delictum. Utrum autem re ipsà incurrat? videtur sentire, quòd incurrat in conscientia, quatenus arguit ex foro externo, in quo judicatur incurrisse excommunicationem; ergo etiam ille in conscientia judicari debet incurrisse, nisi factà diligentia, inveniatur Prælatus, impeditum, usum fuisse jurisdictione contra Canones, & Ecclesiasticas Constitutiones. Pro hac doctrina citat Duard. & Alterium.

1770 Verùm hæc secunda pars dubii parum, aut nihil videtur distingui ab illa prima de dubio jurisdictionis; nam cum Prælato expressè, & limitatè concedatur potestas

operandi: *Secundum quod Canones, & Sacra Constitutiones Ecclesiasticæ, Decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini statuunt*, eò ipso, quòd rationabiliter dubitat impediens, An ille operetur secundum Canones &c. vel contrà, videtur dubitare, An habeat potestatem ad ita operandum, vel non, proindeque in hoc dubio possessio videtur stare pro libertate impediens, & per consequens non incurrere censuram, Si verè ad hunc spectet examinare talis Prælatus legitimitatem.

1771 Dubitabis; Utrum, impediens Prælatus Ecclesiasticum, ne utatur jurisdictione sæculari, quam simul habere potest in aliquo loco, incurrat hanc censuram? Negative respondent Ugol. Duard. can. 16. quæst. 7. nu. 6. Alterius disp. 19. cap. 1. Souza cap. 17. num. 5. quem citat, & sequitur P. Frag. supra num. 292. ubi pro hac parte refert Cardosum in praxi, Phœbum Lusitan. decis. 77. num. 14. Barbof. in Leg. *Quia tale* num. 37. ff. Solut. Matrim. Thusc. tom. 8. litter. V. conclus. 91. Ratio est; quia Canon apertè loquitur de *jurisdictione Ecclesiastica*; quare si solam laicam impediatur, non incurrat excommunicationem; secus verò, si cum laica simul impediatur Ecclesiasticam. Ita etiam P. Palaus supra num. 5.

1772 Sed quid; Si Prælatus impeditus, sit Episcopus electus, nondum confirmatus? Certum est impedimentum hujusmodi Episcopi non incurrere censuram; quia nullam habet jurisdictionem. Majus dubium est de Episcopo confirmato, sed nondum consecrato, si jam sit in possessione? Respondeo impedimentum istiusmodi incurrere excommunicationem. Ratio est; quia licet admitatur, quòd non sit Episcopus, est tamen iudex Ordinarius; nam per confirmationem gaudet jurisdictione, ex Gloss. communiter recepta in cap. *Transmissam* de elect. Dixi, si jam sit in possessione; nam ante adeptam possessionem nec licitè, nec validè potest exercere jurisdictionem. Ita Duard. & Alterius supra.

1773 In causis mixti fori, quales v. g. sunt tam Ecclesiastici, quàm sæcularis, ut usura, rapina, adulteria, & similia, procedendum est cum distinctione; nam cum causæ mixti fori sint, in quibus de jure communi conceditur; ut quilibet iudex tam Ecclesiasticus, quàm sæcularis possit alterum prævenire, hoc est, quòd forum, ad quod prius causa advocata est, debeat ferre sententiam, certum est, quòd

quod judex sæcularis non incurrat excommunicationem, præveniendò, seu cognoscendo de causa, ante quàm ad forum Ecclesiasticum deducta sit, quando reus sæcularis est. Ratio est; quia justè utitur jure suo, leg. 1. ff. de officio præsidis, & tenet Ugol. & Graff. quos sequitur P. Fragos. suprà. Dixi, quando reus sæcularis est; nam de Ecclesiastico diximus suprà. Poterit tamen in casu præventionis forum præventum supplere defectum prævenientis, imponendo pœnam, vel eam exequendo, si aliud forum vel neglexit imponere, vel impositam exequi non potuit. Ita P. Filliuc. tract. 16. cap. 10. qu. 10. num. 280. quem sequitur Bonac. de Censuris disp. 1. quæst. 17. punct. 1. numer. 14. Quod ultimum Judici laico, qui suppleat defectum Judicis Ecclesiastici, non facilè approbarem.

1774 Utrùm verò ad incurrendam censuram requiratur, & impedimentum imponatur auctoritate publicâ? Bonac. judicat probabiliter requiri, & pro hac sententia citat Graff. par. 1. lib. 4. cap. 18. num. 139. P. Filliuc. sup. num. 277. P. Suar. disp. 22. num. 75. Ugol. §. 1. num. 1. Navar. in Manual. cap. 27. num. 69. Duard. Alter. lib. 5. disp. 17. cap. 1. colum. 1. Fundamentum est; quia præsens Canon videtur continuari cum præcedenti; in præcedenti autem agitur de personis publicam auctoritatem exercentibus: ergo. Unde juxta hanc sententiam, qui privato consuleret impedimentum jurisdictionis Ecclesiasticæ, non incurreret hanc censuram; quia accessorium sequitur principale. Ita P. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 17. num. 4. contra Ugol. in præsent. §. 1. num. 1. Leander tract. 3. cap. 16. quæst. 3. qui contrarium sentiunt ex clausula, *Quomodolibet*, comprehendente omnem modum impediendi. Verùm respondere posset hanc clausulam appositam esse ad comprehendendum omnem modum impediendi, à potestate laica proveniente, & non à privata, ut cum aliis explicat P. Palaus suprà nu. 4. fine. Unde juxta propositam sententiam peccabit quidem graviter, sed non incurrit hanc censuram privatus, qui deturpat, vel dilacerat edictum Episcopi, publico affixum loco. Ita Duardus suprà.

1775 An autem impedimentum in hac prima parte prohibitum sit solum jurisdictionis ordinariæ, id est, quæ competit officio, & dignitati ex concessione juris, aut consuetudine, & præscriptione, ad quam etiam re-

ducitur concessa à Tridentino sess. 6. cap. 3. de Reform. Episcopis ad corrigendos Religiosos exemptos delinquentes extra monasterium, & ad absolvendum, subditos à delictis occultis, nondum ad judiciale forum deductis sess. 24. cap. 6. An etiam jurisdictionis delegatæ, quæ non debetur officio, sed conceditur à Superiore ad cognitionem causæ, ut explicant P. Sanch. lib. 2. de Matrim. disp. 40. à num. 14. P. Suar. disput. 21. sect. 2. num. 75. Filliuc. tract. 15. cap. 2. qu. 6. Sayr. lib. 3. cap. 20. num. . Bartol. Bald. Covarr. & alii?

1776 Respondent communiter censuram hujus partis Canonis solum incurri per impedimentum usûs jurisdictionis ordinariæ, & non delegatæ. Ratio est; quia in Canone solum agitur de impediens Prælatos Ordinarios ab usu suæ Ecclesiasticæ jurisdictionis; si autem Pontifex vellet, etiam exprefisset jurisdictionem delegatam, sicut exprefit in secunda parte Canonis contra recurrentes ad curias sæculares. Ita P. Palaus suprà num. 5. cum P. Suar. disp. 21. sect. 2. num. 91. P. Fragos. 2. par. lib. 1. disp. 3. num. 296. ubi citat Alterum, ex qua resolutione oriri potest dubium; Utrùm impediens judicem Ecclesiasticum ordinarium ab usu suæ jurisdictionis in causis, quæ solum consuetudine ad illum spectant, incurrat hanc excommunicationem? P. Filliuc. num. 280. absolute affirmat, Bonac. de Censur. par. 1. quæst. 17. punct. 1. num. 18. distinguit, & hunc sequitur Palaus.

1777 Dicunt itaque incurrere, si consuetudo illa sit approbata, & confirmata, saltem in genere, per Sacros Canones, & leges Pontificias; in eo enim casu impedit judicem Ecclesiasticum à jurisdictione, secundum quod Canones, & Ecclesiasticæ Constitutiones statuunt, prout exprimitur in Canone: at verò, si consuetudo non ita sit, immò etiam si sit approbata à Synodali Constitutione, tunc, quidquid contrarium judicet Souza apud Bonac. non incurreret excommunicationem; nam nomine, *Constitutionum*, in Canone solum veniunt intelligendæ Pontificiæ leges, argumento cap. 2. de Constitution. Deinde cum simus in materia pœnali, ita strictè intelligenda sunt verba Bullæ. Ita AA. suprà citati.

1778 Quæres; Utrùm incurratur hæc censura, etiam non secuto effectu impedimenti, hoc est, si, non obstante impedimento posito, judex Ecclesiasticus utatur jurisdictione?

Respondetur probabiliter juxta suprà dicta negativè. Ita Alterius disp. 7. cap. 1. Duard. quæst. 7. num. 7. & Bonac. suprà num. 21. qui AA. non videntur procedere cohærenter ad ea, quæ ex illis suprà retulimus in loco citato. Docent enim incurrere hanc censuram, qui animo impediendi iudicem Ecclesiasticum recurrit ad sæculare tribunal, etiamsi ab illo mandatum impeditivum non obtineat, & idem, si obtentum executioni non mandet. Ratio incoherentiae est; quia unum ex impedimentis, quo iudex Ecclesiasticus impediri potest, est mandatum, & inhibitiō iudicis sæcularis: si ergo solo recurſu ad iudicem sæcularem, non obtento mandato, vel obtento, & non secutâ executione, incurritur hæc censura juxta illos, quo pacto ab illa excusant, qui in præſenti ponit re ipsâ impedimentum iudici Ecclesiastico, etiamsi non sequatur effectus impedimenti; nam illud est impedimentum solùm attentatum, hoc verò exercitum, & in hoc casu cùm supponatur executio impedimenti, hæc est major iniuria iurisdictioni Ecclesiasticæ, quam in sola procuratione mandati non obtenti, vel obtenti, & non executi; iniuria autem iurisdictionis Ecclesiasticæ est præcipuum illorum fundamentum ad incurrendam censuram in illo casu.

1779 Quare nos quidem cum impugnatis AA. respondemus probabiliter in hoc præſenti casu non incurri censuram, sed cohærenter ad numerum citatum. Ratio est; quia, ut fatetur ipse Bonac. ponere impedimentum, ex quo non sequatur effectus impedimenti, non est impedire, prout requiritur ad incurrendam pœnam, quæ delicto consummato imponitur. Dixi, probabiliter; nam iuxta Palaum citatum opposita sententia est probabilissima, & practicè præferenda. Hinc colliges probabiliter non incurrere censuram, qui recurrit ad sæcularem curiam contra Ecclesiasticum iudicem; at non ipse, sed alius, eo inscio, obtinet mandatum, & prohibitionem, & exequi curat. Ita Bonac. sup. pu. 1. num. 28. fine; sed incurrere est practicè præfertim verius, & securius, inquit P. Fragos. num. 293. cum Alterio.

1780 Secunda actio, & pars materiæ huius Canonis est contra eos, qui post ipsorum ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aut alias fori Ecclesiastici iudicium eludentes ad Cancellarias, & Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam

pœnalia Ordinariis, aut delegatis prædictis, decerni, & contra illos exequi procurant. Duo hîc advertenda sunt pro distinctione huius partis censuræ à prima. Primum, quòd in hac parte prohibeatur recurſus ad Cancellarias, & Curias sæculares post sententias, & decreta Ordinariorum, vel Delegatorum; in prima namque prohibetur ille recurſus ad impediendum usum Ecclesiasticæ iurisdictionis. Secundum, quòd in hac parte prohibeatur recurſus tam contra ordinarios, quàm contra delegatos; at in prima solùm contra ordinarios.

1781 Dubium modò est; An incurrat censuram, qui timore alicuius sententiæ, vel decreti contra se ferendi à iudice Ecclesiastico recurrit ad sæcularia tribunaia? P. Reginal. sup. lib. 9. cap. 24. nu. 369. & Filliuc. tract. 16. cap. 10. quæst. 10. num. 283. Leander part. 4. tract. 3. dist. 16. quæst. 10. affirmant. Fundantur; nam in Canone ponitur dictio, *Aliàs*, ibi: *Quorumcumque sententias, & decreta, aut aliàs*; sed dictio, *Aliàs*, perinde valet, ac aliter, vel alio modo recurrat ad sæculares curias, Leg. 1. §. *Jure* ff. de conditionibus, & demonstrationibus, & leg. *Denique* §. *Interdum* ff. de peculio legato: ergo. Duardus verò quæst. 1. Ugolinus num. 1. & Alterius, quos sequitur Castropalaus de Cens. disp. 3. punct. 17. num. 8. negant incurrere censuram. Ratio est; quia in hac parte Canonis solùm prohibetur expressè recurſus post sententias, & decreta, & si vellet Pontifex prohibere talem recurſum, omitteret clausulam, *post sententias, & decreta*, & solùm diceret: *Et qui fori Ecclesiastici iudicium eludentes ad curias sæculares recurrunt*. Neque obstat adverbium *aliàs*; non enim refertur ad clausulam, *Post*, sed ad sententiam, & facit hunc sensum: Qui post litis decisionem, quæ propriè dicitur sententia, vel post sententiam interlocutoriam, quæ decretum nuncupatur, vel aliàs, hoc est, vel post quamlibet aliam provisionem, ordinationem, citationem, monitionem factam à iudice Ecclesiastico ordinario, vel delegato, ut talis iudicis dispositionem eludat, recurrit ad curias sæculares. Confirmat; quia Pontifex requirit, ut per recurſum eludatur iudicium Ecclesiasticum, sive illius sententia. Sed recurſus ex timore iudicii, & sententiæ, ut supponimus, est ante omnem sententiam, & provisionem iudicis Ecclesiastici, immò ante inceptum iudicium; ergo non potest eludere illud, quod nondum est, nec per consequens incurrere censuram.

1782 Utraque sententia suam habet probabilitatem; sed ultima mihi probabilior apparet, adhibitâ aliquâ distinctione; hoc est, si intelligatur de censura hujus secundæ partis Canonis, verum est, quod recurrens eo metu ante omnem dispositionem judicis Ecclesiastici, sive recurrat ad impediendum Ordinarium, sive delegatum, non ligatur censurâ hujus partis, ut optimè probant rationes appositæ: si verò intelligatur de censura tam secundæ, quàm primæ partis ejusdem Canonis, subdistingui debet; nam qui eo modo impediret judicem delegatum, nullam prorsus contraheret censuram tam primæ, quàm secundæ partis Canonis, juxta rationes proximè adductas, & doctrinam superiùs traditam. At qui recurreret eo metu ad impediendam sententiam, vel decretum judicis Ecclesiastici Ordinarii, quamvis non incurreret censuram secundæ partis, incurreret certè censuram primæ partis; quia impediret usus jurisdictionis Ecclesiasticæ ordinariæ; nam in præsentī Canone duæ continentur excommunicationes diversæ, ut notavit P. Fragos. suprà num. 296. & probat ex diversitate personarum, & materiæ utriusque censuræ; prima enim solùm afficit impediētes judices ordinarios, secunda verò extenditur etiam ad impediētes ordinarios, & delegatos: prima prohibet impedire absolutè, secunda impedire specialibus actibus, & peculiari modo eludendi. Unde licet is, qui eo metu ante omnem dispositionem judicis Ordinarii Ecclesiastici impediret judicem, non incurreret censuram secundæ partis, incurreret contentam in prima.

1783 Quæres primò; Quid sit eludere judicium Ecclesiasticum? Respondeo nihil aliud esse, quàm vanum, & irritum facere tale judicium per mandatum, & inhibitionem judicis sæcularis, ad quem recurritur, turbando jurisdictionem Ecclesiasticam. Utrùm autem qui eludit sententiam judicis Ecclesiastici injustam, incurrat hanc censuram? Affirmat Bonac. & probat ex cap. *Transmissa*, & cap. *Licet* de foro competenti; nam ob injustitiam non est confugiendum ab Ecclesiastico ad sæcularem judicem, sed ad Superiorem judicem Ecclesiasticum. Oppositum docent Antonius de Souza cap. 17. num. 3. Covarr. Cevallos, & alii. Sed utraque sententia temperanda est. Prima enim vera est, si materia litis sit spiritualis, vel spirituali annexa; & partes litigantes sint Ecclesiasticæ; quia tunc nullum jus habet ad recurrendum ad sæcula-

re judicium. Si verò non ita sit, & judex Ecclesiasticus non utatur jurisdictione: *Secundum quod Canones, & Sacre Constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini statuunt*; tunc non incurrat hanc censuram; quia expressè constat ex Canone; cujus verba afficiunt etiam secundam partem illius. An incurrat aliam? ex supradictis colligi potest.

1784 Sed quid dicendum de eo, qui ad curias sæculares recurrit, & prohibitionem, & mandata obtinet, ac exequitur ad impediendam, & delendam confirmationem sententiæ, & decreti Ecclesiastici, quam judex Ecclesiasticus à sæculari postulat, & procurat, immò, & quam jam obtinuit? Respondetur non incurrere excommunicationem. Ita Filiuc. tract. 16. cap. 11. num. 28. cum Sayr. tenet P. Palaus suprà num. 12. Bonac. punct. 1. num. 30. cum Duard. Can. 16. quæst. 6. nu. 4. Probatur; quia in hoc recursum non eluditur sententia judicis Ecclesiastici, sed solùm legalis illius confirmatio facienda, vel facta à judice sæculari. Quare non impeditur dispositio judicis Ecclesiastici, sed sæcularis, quatenus procuratur, ne judex laicus confirmationem sententiæ Ecclesiasticæ exequatur, vel executam deleat. In Canone autem solùm excommunicatur, qui sententiam judicis Ecclesiastici eludit per recursum ad Cancellarias, & Curias sæculares; nomine autem *Cancellariæ* intelligitur sæculare tribunal, quod in aliquibus Regnis explicatur eo nomine; sicut etiam tribunalia judicum sæcularium appellantur Curiae.

1785 Tertia actio, & pars materiæ, est procurare à curiis sæcularibus, ut decernant inhibitiones, & mandata contra Ecclesiasticos judices, tam ordinarios, quàm delegatos. Quid autem sit Procurare? diximus suprà. Utrùm mandata, quæ procurantur, debeant esse pœnalia? Affirmat Ugolin. suprà num. 3. P. Filiuc. tract. 16. cap. 10. nu. 285. citatur etiam pro hac parte, & immeritò; quia non satis se explicat. Fundantur; quia in Canone dicitur, *Prohibitiones, & mandata etiam pœnalia Ordinario, aut delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant*. Sed dictio, *Etiam*, adjuncta mandatis, non ampliativa, sed restrictiva est, & facit hunc sensum: Excommunicamus eos, qui mandata, quæ pœnalia sint, ut plerumque sunt inhibitiones, quæ adversus Ecclesiasticos judices procurant, ergo.

1786 Contraria nihilominus opinio probabi-

babilior est; illam tenent P. Reginal. lib. 9. praxi cap. 24. num. 369. Alterius disput. 17. cap. 2. Duard. Can. 16. quæst. 7. numer. 9. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 17. punct. 1. num. 32. Palaus de Cens. disp. 3. pu. 17. n. 12. Ratio est; quia illa dictio, *Etiam*, regulariter non apponitur restrictivè, sed ampliativè, ut explicat August. Barbof. diction. 95. nu. 1. cum Menochio, Rota Rom. & Farin. dec. 567. num. 1. tom. 1. punct. 1. Surd. decis. 8. nu. 12. ita ut perinde valeat, ac *Maximè*, faciatque hunc sensum: Excommunicantur, qui à curiis sæcularibus impetrant prohibitiones, & mandata, maximè si pœnalia sunt; qui sensus non excludit mandata simplicia. Confirmatur ratione; nam per restrictionem ad sola mandata pœnalia non satis consuleretur jurisdictioni Ecclesiasticæ, & ejus usui; siquidem per inhibitionem, & mandatum simplex à sæculari curia impediri potest.

1787 Quarta actio, & pars materiæ est procurare, ut exhibitiones, & mandata executioni mandentur: cum igitur executioni mandentur per judices, & officiales sæcularis curiæ, quæri hîc potest; Utrùm iudices incurrant hanc censuram per solam expeditionem decreti, sive solùm decernendo inhibitiones, & mandata, absque eo, quod hæc executioni mandentur? Negat P. Palaus suprà num. 13. cohærenter ad resolutionem negativam, quam ex eodem retulimus. Sed ibidem invenies alios, qui affirmabunt etiam consequenter ad sua principia, ut Bonacina punct. 1. num. 34. P. Fragos. suprà num. 294. Filliuc. numer. 286. & utrique probabiliter. Quæres secundò; Utrùm ministri, per quos judices exequentur mandata, ligentur hæc excommunicatione? Respondet affirmativè Bonac. sup. num. 36. in quo pro se citat Ugo. lin. Alter. Duard. & Filliuc. nisi gravi metu, & ignorantia excusentur, quam doctrinam extendit ad satellites.

1788 Sed huic resolutioni absolutè prolata obstat doctrina superius, cum eodem Auctore tradita, quæ ad incurrendam censuram requirit, ut actiones fiant auctoritate publicâ; satellites autem, & aliqui alii ministri non exequentur mandata auctoritate propriâ, sed judicum; textus verò in Canone excommunicat quidem exequentes, sed eos, qui hæc decernunt, & exequentur. Quare dicendum est satellites, & alios ministros ligari quidem censurâ, sed ex alio capite, nimirum, auxiliandi, vel favorem præstandi, & ex eodem incurrat Advocatus, &

quilibet alius, patrocinium conferens apud laicum judicem contra Ecclesiasticam potestatem; quamvis hæc magis pertineant ad materiam accessoriam. Quinta actio, & pars materiæ est prædictas inhibitiones, & mandata facere. Sexta actio est easdem exequi, quæ actiones explicatæ manent in antecedentibus.

1789 Pro coronide inquires; An ad incurrendam censuram hujus Canonis necessarium sit ponere omnes prædictas actiones, An sufficiat unam tantum ponere? De hoc puncto egi num. 1758. & iterum 1772. & modò adstringor illud revidere propter varietatem, quâ aliqui AA. in eo respondent; nam P. Filliuc. tract. 16. cap. 10. uum. 254. sic ait: *Denique etiam si quis impetrârit prohibitionem, si ea non utatur, hoc est, non fecerit illam intimari Ecclesiasticis iudicibus, non incurrit*: & infra num. 286. ait: *Unde statim atque decretum est mandatum aliquod pœnale in prædictos iudices, etiam si nondum sit executioni mandatum, incurritur excommunicatio*. En ipse judicat etiam post impetratum decretum, si non intimetur iudicibus Ecclesiasticis, quod idem est, ac si non mandetur executioni, non incurrere censuram: & rursus judicat incurrere censuram, statim atque decretum est mandatum, etiam si nondum executioni mandatum sit: quæ verba aliter conciliari non possunt, nisi dicamus in primis agere de censura contra concurrentes, in ultimis verò de censura contra iudices decernentes inhibitiones contra iudices Ecclesiasticos: verum nihil horum explicat. An verò hæc etiam explicationes inter se cohæreant? viderint alii.

1790 P. Fragos. eisdem ferè vestigiis insistit: nam num. 293. inquit: *Unde quamvis recurrant ad cancellarias, & curias sæculares, & quamvis curent expediri prohibitiones, nihilominus si non curent illas mandari executioni, nec fieri admonitiones ipsis iudicibus, non ligantur excommunicatione*. Infra verò numer. 298. ait: *Responde quamlibet ex his tribus actionibus sufficere ad incurrendam hanc excommunicationem; atque ita ubi primum quis ad cancellariam, vel ad curiam sæcularem recurrit, & ibi exponit querimonias de suo Superiore, & narrat gravamina, quæ ab eo sibi injustè inferuntur, & ab ipsa curia contra illum implorat auxilium, eo ipso ligatur censurâ hujus Canonis, quamvis ibi sistat, & mandata à curia sæculari obtenta Superiori suo non intimentur*. Hæc ille, qui videtur agere de

de eodem recurſu ad cancellarias, & curias. Suppoſitâ igitur hâc varietate in iisdem Doctôribus.

1791 Statuo primò probabilius eſſe, & ſecurius ſufficere unam tantum ex prohibitis actionibus ad incurrendam cenſuram hujus Canonis, tam primæ, quàm ſecundæ par- ris. Ratio eſt; quia, ut initio diximus, in hoc Canone datur materia, quæ principaliter prohibetur, & alia, quæ accēſſoriè tantum: prima non conſiſtit in alio, quàm in expoſitis actionibus, & ſecunda in auxilio, conſilio, patrociniò, & favore; ſed actio principalis illa eſt, quâ poſitâ ſine alio incurritur cenſura; ergo cùm recurſus ſit actio principalis, ſicut procurare, & mandare executioni mandata contra judices Eccleſiaſti- cos, ſive quæ illorum impediât jurifdi- ctionem, & ſententias eludat, ſequitur, quòd poſito ſolo recurſu ſine aliis incuratur hęc cenſura. Præfertim, ut inquit Fragoſ. cùm tales actiones ſint omnino diverſæ, neque una ſit pars alterius, nec ab alia dependeat. Hoc fundamentum juxta communia princi- pia non parum urget, & illo attento, judi- cavi ſuprà num. 1759. hanc ſententiam ſecu- riorẽ, & P. Palaus illam dicit probabiliffi- mam. Illam tenent AA. relati in loco proxi- mē citato.

1792 Statuo ſecundò; probabile eſt ex- communicationem non incurri per ſolum concurrum, neque per ſolam procurationem, immò neque per aſſecutionem inhibitionis, & mandati contra judicem Eccleſiaſticum; ſed requiri ulterius, ut inhibitiò, & manda- tum executione impleatur. Ita AA. n. 1758. allegati, inter quos P. Palaus hanc partem veriorẽ dicit. Ratio eſt contrariò fundamen- to eſt; quia licet tales actiones ſint principa- les, non ſunt omnes ſigillatim tales totaliter, ſed partialiter, quatenus omnes ſimul con- ſtituunt unam totalem requiſitam ad incur- rendam cenſuram; id quod probat conjun- ctio, *Et*, inter illas, quæ plerumque impor- tat ſenſum copulativum, & requirit omnia copulata, ut diſpoſitio ſubſiſtat, Leg. *Si is qui ducenta* 14. ff. de rebus dubiis, cap. 2. de reſcriptis; ergo. Dixi, non ſunt omnes to- tales ſingillatim; ut excipiam executionem: hęc enim ſola eſt totaliter ſufficiens ad incur- rendam cenſuram. Unde ſi quis procuratam ab alio inhibitionem ſolùm mandaret execu- tionem: hęc enim ſola eſt totaliter ſufficiens ad incurrendam cenſuram. Unde ſi quis pro- curatam ab alio inhibitionem ſolùm manda-

ret executioni; non dubito incurſurum cen- ſuram; hęc enim actio importat omne præ- judiciũ, & injuriam, quam Pontifex per cenſuram contendit avertere à jurifdi- ctione Eccleſiaſtica; aliæ verò ſunt, veluti via, & media ad iſtam, & cum illa complent actio- nem prohibitam.

De perſonis, in quarum favorem, & in quarum pœnam lata eſt excommunicatio hujus Canonis.

1793 In Canone excommunicantur, qui *Archiepiſcopos, Episcopos, alioſque Superio- res, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque judices Eccleſiaſticos Ordinarios quomodolibet hâc de cauſa, directè, vel indire- ctè, carcero, vel moleſtando eorum agentes, procuratores, familiares, nec non conſangui- neos, & affines impediunt*. Jam ſuprà dictum eſt de Episcopò, idem eſt de Archiepiſcopo electo, & non confirmato, vel confirmato, & non conſecrato, neque de Archiepiſcopis, & Episcopis aliud venit decidendum, niſi pauca dubia reſolvere, quorum. Primum dubium eſt; Utrum impediens Archiepiſco- pum, vel Episcopum, ne utatur jurifdi- ctione illis conceſſâ à Tridentino, tanquam delegatis Sedis Apoſtolicæ, incurrat cenſuram pri- mæ partis Canonis? Reſpondetur affirmati- vè. Ratio eſt; quia præterquàmquòd hęc jurifdi- ctio cenſeatur ordinaria, utpote con- ceſſa ratione dignitatis, ut cum P. Azor do- cet Bonac. punct. 1. num. 12. in Canone ex- communicantur impediẽtes, ne tales Præ- lati utantur jurifdi- ctione, ſecundum quod *Canones, & Sacræ Conſtitutiones Eccleſiaſti- cæ, decreta Conciliorum Generalium, & præ- fertim Tridentini ſtatuunt*. Sed Tridentinum ſtatuit illam jurifdi- ctionem; ergo, qui im- pediverit, incurret cenſuram. Ita cum Gloſſ. in cap. *Irrefragabili* de officio ordinarii P. Suar. diſp. 21. ſect. 2. Sayr. lib. 3. cap. 20. n. 4. Filliuc. tract. 16. cap. 11. quæſt. 6. num. 279. in quo loquitur de jurifdi- ctione delegata à jure, Alterius diſp. 17. cap. 1. Duard. Can. 16. q. 2. num. 2. & alii.

1794 Unde idem dicendum judicat Bo- nac. ſuprà de impediẽte Episcopum à jurif- di- ctione in iis, quæ ad correctionem ovium, & viſitationem pertinent, quamvis pro- cedat, tanquam delegatus Sedis Apoſtolicæ juxta Trident. ſeſſ. 24. cap. 10. non enim pro- pterea deſinit eſſe ordinarius, cùm illa jurif- di- ctio non propriè ſit delegata, utpotè per- petuò

petuò annexa dignitati. Idem videtur iudicare de impediēte Episcopum, quando juxta Trid. sess. 24. cap. 9. visitat Ecclesiam exemptam, ut delegatus Sedis Apostolicæ; quamvis hæc excommunicatio magis videatur pertinere ad Canonem decimumquartum contra impediētes Commissarios Apostolicos.

1795 Quæres; Utrū incurrat hanc censuram impediēns Episcopum, ne potestatem ordinis exerceat? Affirmativè respondent P. Fragos. sup. num. 296. fine, in quo pro se citat Alter. disp. 17. cap. 1. Idem iudicat de omnibus actibus spectantibus ad potestatem Ordinis, ut est conferre Sacramentum Ordinis, Confirmationis, Sacrare templa, Oleum ad unctiōem conficere, & similia. Ratio illi est; quia excommunicatio Canonis lata est contra impediētes Prælatos, ne exerceant, quæ illis competunt de iure communi, sive spectent ad potestatem Ordinis, sive iurisdictionis; ad id namque videntur extendi verba Canonis, ibi: *Secundum quod Canones, & Sacra Constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini statuunt*. Addit, quod prædicti actus Ordinis pendent etiam à potestate iurisdictionis, si non primariò, & principaliter, saltem consequenter. Confirmari potest; nam Tridentinum sess. 24. de reformat. concedit Episcopis potestatem absolvendi subditos à casibus occultis, reservatis Sedi Apostolicæ, quæ absolutio ad potestatem Ordinis pertinet: ergo.

1796 Nihilominus negativa sententia est communior. Illam tenent Ugol. sup. Duard. Bonac. sup. punct. 1. num. 17. Probant; quia in Canone solum excommunicatur impediēns iurisdictionem, & non potestatem Ordinis; nam potestas Ordinis apud AA. distinguitur à potestate iurisdictionis, cum una stare possit sine altera. Unde licet Tridentinum concedat illam facultatem Episcopis, non sequitur, quod Canon de illa intelligatur, utpote qui intelligendus est de iis, quæ concessit Concilium circa iurisdictionem. Deinde falsum est, quod absolutio Sacramentalis à casibus occultis sit actus solius potestatis Ordinis, immò certum est apud Auctores, quod sit etiam actus iurisdictionis. Neque inferas: ergo qui impediret Episcopum, aut Prælatum à conferenda absolutione Sacramentali, incurreret hanc censuram. Negant adhuc Ugolinus, Duard. & Bonac. quos citat, & sequitur Leand. à Sacr. tract. 3.

disp. 16. quæst. 9. Ratio est; quia ex contextu Canonis optimè colligitur in eo solum agi de impedimento fori externi; id enim expriment illa verba, ibi: *Quominus suâ iurisdictione Ecclesiasticâ contra quoscumque utantur*.

1797 Secundum dubium est; Qui veniant nomine *Prælati inferioris*? Respondeo venire Abbates, Decanos, Archidiaconos, qui iurisdictionem ordinariam habent annexam suæ dignitati: item Vicarium Generalem Episcopi; quia etiam ordinariam iurisdictionem habet, & facit idem tribunal cum Episcopo. Ita Pat. Reginald. lib. 9. cap. 24. num. 363. P. Filliuc. sup. num. 279. Ugolin. sup. §. 1. vers. *Item afficit*, Alter. sup. cap. 2. Duard. quæst. 7. num. 1. quos citat, & sequitur Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 17. pun. 1. numer. 11. Leand. proximè citatus quæst. 7. Extendit Duardus ad Cardinales, qui habent iurisdictionem ordinariam in Ecclesia sui tituli: ad Generales, & Provinciales Religionum, qui ordinariam iurisdictionem in suos subditos habent. De Legatis à Latere, & Nuntiis idem iudicat cum Duard. Bonac. num. 11. quia iurisdictione ordinariâ gaudent. Denique in secunda parte excommunicatio extenditur etiam ad impediētes, sive eludentes sententias delegatorum iudicum, qui à prædictis Prælatibus constituuntur, ibi: *Ab eis delegatorum*. Utrū etiam intelligantur Delegati Sedis Apostolicæ? non est adeo clarum propter clausulam, *Ab eis*, quæ solum refertur ad prænominatos Prælatos.

1798 Denique expressè excommunicantur etiam, qui carcerant, vel molestant agentes, procuratores, familiares, nec non consanguineos, vel affines, eo fine, ut impediant indirectè iurisdictionem Prælatorum, & iudicum, quos directè impedire non possunt. Unde prædicti agentes, procuratores, familiares, consanguinei, & affines gaudent etiam protectione Pontificis per censuram, ne offendantur eo motivo, non verò ex alia ratione. Utrū verò hæc protectio extendatur etiam ad agentes, procuratores &c. iudicum delegatorum? Nihil curant AA. sed dum hæc applicant iudici ordinario, videntur excludere agentes, procuratores &c. iudicum delegatorum. Adde, quod de hoc solum agitur in prima parte Canonis, quæ determinatè ponitur ad iudices ordinarios.

1799 De personis, contra quas fertur hæc censura iam diximus 1754. quibus adde cancellarias, & curias sæculares, in quibus expediuntur

pediuntur prohibitiones, & mandata contra iudices Ecclesiasticos, aut eorum sententias, & decreta: Officiales enim prædictorum tribunalium habent auctoritatem, eaque abutentes auctoritativè inhibent Ecclesiasticos iudices, sive laici, sive Ecclesiastici sint, & sive usus iurisdictionis sit contra Reges, Principes, Magistratus, Collegia, Communitates, sive contra privatas personas.

§. VI.

*Sequitur excommunicatio decima septima,
& decima octava Bullæ Cœnæ.*

1800 **I**N Canone decimo septimo fertur excommunicatio contra usurpantes iurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Summum Pontificem, & Sedem Apostolicam, & quasque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes. Similis censura lata est in cap. *Hoc consultiſſimo* de rebus Ecclesiæ non alienand. cap. *Prædia* 12. quæst. 2. & aliis, & Trid. sess. 22. cap. 11. At in hoc Canone, & citatis capitibus, & Concilio nulla fit mentio expressa, aut tacita Consilarii; non enim nominatur; neque subintelligitur in aliqua clausula ex iis, quæ Consilium importare solent, cum nulla reperiatur in Canone. Quare, eo prætermisso, procedendum est ad sequentem Canonem.

1801 Decimus octavus Canon continet excommunicationem contra eos, *Qui collectas, decimas, talleas, præstantias, & alia onera Prælatiſ, & aliis personis Ecclesiasticis absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt*. In hoc Canone comprehenditur expressè Consiliarius, ibi: *Nec non qui per se, vel alios, directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in iisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur*. Præterea in eodem Canone exprimuntur inter alios Consilarii, ibi: *In terris quoquomodo Præsidentes, Consilarii, & Senatores*; de quibus suo loco, modò

1802 Rogabis: Utrum hæc censura alibi lata sit? Respondeo pluribus in locis Juris Canonici latam fuisse, & confirmatam. In primis lata est in cap. *Non minùs* de Immunit. Ecclesiast. cap. *Adversus* de Immunitat. cap. *Clericis* de Immunit. in 6. cap. *Quamquam* de Censibus in 6. Extravag. Quod olim de

Immunit. *Clement. Quoniam* de Immunitat. Nota in cap. *Clericis* de Immunit. & Extravagant. *Quod olim* expressè excommunicatur consilium. Igitur in cap. *Non minùs* excommunicantur imponentes Ecclesiasticis collectas, aut alia onera, & eorum fautores, si admoniti non desistant; sed absolvi possunt, posita competente satisfactione, ad quam etiam sub eadem censura tenentur successores in officio, nisi intra mensem satisficiant. In cap. *Adversus* innovatur disposita in proximo cap. *Non minùs*, sublatà Episcopis facultate consentiendi in prædictis oneribus licitè exigendis extra periculum moræ; item, ut concedebatur in cap. *Non minùs*.

1803 In cap. *Clericis* est excommunicatio, Papæ reservata, non solum contra imponentes, sed etiam contra Ecclesiasticos solventes, aut promittentes, vel consentientesolvere sub quolibet prætextu; Communitates verò interdicto subjiciuntur, & *Qui scienter dederint in prædictis auxilium, consilium, vel favorem*. In Extravag. *Quod olim* temperatur rigor prædicti cap. *Clericis*, ita ut non incurrant censuram sponte solventes, nec ab ipsis recipientes. Sed quia occasione capit. *Clericis*, & Extravag. *Quod olim* ortæ sunt lites, Clemens VIII. *Clement. Quoniam* revocavit utrumque Canonem, & omnia reducit ad terminos cap. *Non minùs*, & cap. *Adversus*, comprehenso tamen auxilio, consilio, & favore, quod ferè idem fecit Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 9.

1804 In cap. *Quamquam* excommunicat Bonifac. VIII. prædictos exigentes, & extorquentes pedagias, & quidagias Ecclesiasticis pro rebus suis, quæ non causâ negotiandi deferunt, vel deferre faciunt, confirmans constitutionem Alexandri IV. circa hujusmodi exactiones; & in confirmationem capit. *Quamquam* edidit *Clement. Præsenti* de Censibus. Tandem Tridentinum sess. 25. cap. 10. confirmat omnes prædictos Canones, & Concilia Generalia circa hujusmodi immunitatem Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum; nullam tamen ibi particularem censuram imposuit taliter delinquentibus.

1805 Duo hîc inquireri possunt. Primò: In qua differant relata juris capita à præsentī Canone Bullæ Cœnæ? Respondet P. Filliuc. tract. 16. num. 30. in Canone Bullæ innovari omnia prædicta capita juris. Sed probabiliùs negant alii, dicuntque differre in multis. Ratio est; quia, ut in eo Canone dicitur, solum

solùm innovantur decreta Conciliorum Generalium, ibi: *Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissimè celebrato, quàm aliis Conciliis Generalibus edita*. At prædicta jura sunt Canones à Pontificibus particularibus, ut est cap. *Quamquam* de Censibus à Bonifacio VIII. Unde quamvis Canon Bullæ Cœnæ innovet aliqua, quæ in prædicto continentur, nimirum, illa, quæ ibi exprimuntur, non ideo innovat omnia contenta in dicto capite. Ita Suar. disp. 21. sect. 2. num. 100. Cardin. Tolet. lib. 1. cap. 30. num. 8. Reginal. lib. 9. num. 575. Antonius de Souza cap. 19. disp. 94. num. 4. Quare solventes talleas, & collectas, & onera: item successores imponentis gabellam non satisfaciunt intra mensem pro prædecessore in officio: item colligentes ab Ecclesiasticis collectas, quæ illis non fuerunt impositæ, non incurrunt censuram hujus Canonis Bullæ Cœnæ; quidquid sit de Censuris illorum capitum; nam in Canone Bullæ nulla de his fit mentio, & cum sit lex pœnalis extendi non debet ad casus non expressos. Ita etiam Palaus disp. 3. punct. 19. num. 2.

1806 Quæstio tamen est; Utrùm, supposito, quod Bulla innovet censuras, & pœnas in illis Sacris Canonibus contentas, tales censuræ, & pœnæ censeantur reservatæ, sicut aliæ in Bulla Cœnæ? Pro affirmativa sententia allegatur Card. Toletus suprâ numer. 5. P. Filliuc. num. 303. Alterius disp. 19. cap. 3. Duard. lib. 1. can. 3. quæst. 3. Fundantur; nam innovare Sacros Canones perinde est, ac illos de novo condere; censuræ autem conditæ in Bulla sunt reservatæ; ergo etiam innovatæ in Bulla. Firmant leg. 1. Cod. de veter. jur. enucl. cap. *Apostolica* de Præbendis, ex quibus colligitur axioma vulgare: Omnia nostra facimus, cujus auctoritate facimus. Hæc sententia est communior, & tutior, eam tenet P. Palaus de Censuris disp. 3. punct. 19. nu. 18. ubi optimè docet illos Canones non innovari simpliciter, sed innovari reservativâ innovatione, quæ innovat, reservando; & ita occurrit fundamento oppositæ sententiæ. Oppositum dicit probabile Bonac. sup. nu. 8. Probat; quia innovare, non est reservare, sed in pristino statu constituere id, quod veluti abolitum erat; sed illi Canones in pristino statu non erant reservati, ut supponitur; ergo neque per innovationem, præsertim cum sumus in materia pœnali, quæ benignè interpretari debet, & pro hac parte adducit Patrem Sanch. & Antonium de Souza sup. n. 1.

Ex hac doctrina infertur eum, qui inscius, vel ignorans Bullam Cœnæ, sciens verò excommunicationes prædictorum Canonum juris, imposuerit Ecclesiasticis talleas, collectas &c. incurrere excommunicationem prædictorum Canonum, non reservatam, & non Bullæ Cœnæ, proindeque posse absolvi à quolibet sacerdote approbato. His breviter præmissis,

1807 Quod attinet ad institutum nostrum in hoc puncto dicendum est Consiliarium, qui suo consilio inducit, & movit ad imponendas prædictas talleas, collectas, & cætera onera Ecclesiasticis, incurrere hanc censuram, sed accessorie, atque ideo secuto effectu consilii, propter sæpè inculcatas rationes; non enim strictius in hoc Canone prohibetur hujusmodi consilium. Ita communiter AA. Incurrit tamen censuram, sive consilium sit datum per se, sive per alium, sive sit ad ad prædicta onera directè, vel indirectè: hoc enim exprimitur, ibi: *Nec non qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in iisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur*. Dictio enim, *In iisdem*, refertur ad superius relata. Ita P. Fragos. part. 2. lib. 1. disput. 3. num. 319.

1808 Quæres; Utrùm idem dicendum sit de consilio non imponentibus, & exigentibus prædicta onera dato, sed dato ipsis Ecclesiasticis, ut solvant? Affirmat Ugolinus, & Duardus, si consilium detur in favorem imponentis, vel exigentis collectas; hoc enim prohibitum est in jure, cujus Sacri Canones innovantur in Bulla Cœnæ. Deinde in Canone Bullæ Cœnæ apponitur verbum, *Procurare*, quod etiam fit per consilium. Sed coherentius ad suprâ tradita negandum; nam in Canone Bullæ nulla fit mentio solventis; in eo enim solùm innovantur Sacri Canones, quò ad ea quæ ex illis translata exprimit. Neque verbum, *Procurare*, ex sua germana significatione significat consilium, sed opus, sive diligentiam externam; & quamvis moraliter etiam per consilium fieri possit procuratio, lex tamen pœnalis non est extrahenda à sensu physico, & proprio. Ita Bonac. pun. 1. num. 18. Hæc de Consiliario, sive de inducente ad impositionem talium onerum.

1809 De Consiliario Principis, sive de Ministro, qui in tribunali fungitur munere Consilarii, aliter resolvendum. Ratio est; quia in eodem Canone Bullæ fit distinctio, & diversa mentio de isto, atque de suprâdictis;

nam

nam illi nominantur simul cum auxiliante, & præstante favorem, ibi: *Aut in iisdem auxilium, consilium, & favorem præstare non verentur*. Isti verò inter officiales, & dignitates imponentes, vel exigentes onera, collectas &c. ibi: *Seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii Potentatus quicumque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & terris quoquomodo Præsidentes, Consilarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti*; hic autem diversus modus recensendi indicat diversitatem inter primos, & ultimos tam ex parte illorum; quia, scilicet, primi possunt præbere consilium non ex obligatione officii, maximè verò secundi, quàm ex parte censuræ, quæ diversimodè fertur in primos, atque fertur in secundos, nimirum, primos accessorie tantum, secundos verò principaliter comprehendit. Ratio est; quia secundi Consilarii recensentur eodem contextu cum Principibus, Ducibus, Baronibus, & aliis, qui principaliter excommunicantur; ergo etiam tales Consilarii principaliter excommunicantur. Utrum autem illam incurrant per solum consilium, non secuto effectu, dicam infra.

De actionibus, siue materia excommunicationis hujus Canonis.

1810 Actiones, quæ prohibentur sub hac censura, sunt etiam sacrilegia, quibus violatur immunitas Ecclesiastica: principales sunt sex, & tres accessoriæ. Prima est imponere collectas, decimas, talleas, præstantias, & alia onera Ecclesiasticis, & eorum, ac monasteriorum bonis, fructibus, ac proventibus sine licentia Summi Pontificis: secunda est ab iisdem impositiones exigere: tertia actio est easdem impositiones acceptare, etiamsi spontè tradantur: quarta est per se, vel per alios, directè, vel indirectè prædictas impositiones, & exactiones facere, vel recipere: quinta per se, vel per alios directè, vel indirectè exequi: sexta procurare, seu mediatorem agere ad imponenda, exigenda, vel recipienda talia onera. Tres accessoriæ sunt præstare auxilium, præstare consilium, & præstare favorem. Ut tamen omnes explicemus, necessarium est primò præmittere aliqua.

1811 Primum: Quid sint collectæ, quid talleæ, quid decimæ, quid præstantiæ, quid alia onera? Respondeo hæc omnia idem significare quoad substantiam, idest, quatenus

significant aliquod onus impositum, vel personis, vel bonis, vel etiam locis, & solum differunt nomine, vel ratione materiæ, cui onus imponitur, vel personæ, vel loci, temporis, quantitatis, & numeri. Unde cum gabellæ, pedagia, guidagia, & tributa sint etiam onera, quicumque illa sine licentia Summi Pontificis imposuerit personis Ecclesiasticis, aut ipsarum bonis, fructibus, & proventibus, ligabitur eodem modo censurâ hujus Canonis; nam relativum, *Alia onera*, significat similia ejusdem qualitatis, & conditionis onera, diversa ab antecedentibus expressis, argum. cap. *Sedes* de Rescriptis, & Leg. *Quidem relegatus* ff. de Rebus dubiis, ut cum aliis probat Barb. in Diction. Dict. 17. Quid verò significant specialiter illa nomina Collectæ, Talleæ, Decimæ &c. vide apud P. Filliuc. tract. 16. cap. 11. à num. 291. & apud P. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 12.

1812 Utrum autem sufficiat prædicta onera imponere Ecclesiasticis personis, aut earum bonis? An etiam requiratur, ut exigantur ad incurrendam hanc censuram? P. Palaus supra num. 9. requirit utrumque. Ratio est; quia in Canone impositio, & exactio connectuntur dictione, *Et*, quæ copulativa est, & conjungit extrema, & postulat, ut sint conjuncta ad hoc, ut dispositio subsistat, leg. *Si Quæsitæ* ff. de Verb. signif. quam sententiam tenet etiam Bonac. de Censur. disput. 1. quæst. 19. punct. 1. num. 3. ubi citat Duardum, Quaranta, Reginal. contra Tolet. & P. Mol. disp. 670. fine. Confirmat; quia Canon in contextu aliarum actionum utitur dictione alternativa, *Vel*; ergo cum in his duabus utatur copulativâ, signum est requirere utramque simul ad incurrendam censuram principaliter per imponentem, & accessorie per illius Consiliarium. Dixi, ad incurrendam hanc censuram; nam ad incurrendam censuram Canonis decimi quinti convenit P. Palaus cum Bonac. & P. Suar. sufficere solam impositionem; nam ibi prohibetur facere ordinationes, vel decreta imponentia Ecclesiasticis tributa, & onera, vel illis uti; disiunctiva autem, *Vel*, separat actiones, & ostendit sufficere unam sine alia ad incurrendam censuram tam principaliter ab imponente, quàm accessorie ab ejus Consiliario.

1813 Secunda actio est exigere supra dicta onera ab Ecclesiasticis personis, circa quam occurrit inquirere; Utrum sicut iuxta supra dicta ad incurrendam censuram Canonis non sufficit solum imponere illa onera, sed

ulteriùs requiritur exigere, ita non sufficiat solùm exigere, sed ulteriùs requiratur imponere? Ratio dubitandi est; quia ideo non sufficit solùm imponere; quia copula, *Et*, in Canone facit sensum copulativum in verbis, *Imponere*, & *Exigere*; sed copulativa tantùm ligat verbum, *Imponere*, cum verbo, *Exigere*, quantùm verbum, *Exigere*, cum verbo, *Imponere*; ergo sicut verbum, *Imponere*, solùm sine verbo, *Exigere*, non importat actionem sufficientem ad incurrendam censuram; ita verbum, *Exigere*, sine verbo, *Imponere*, non importabit actionem sufficientem ad censuram incurrendam, & per consequens si quis Princeps exigat tributum, ab alio Principe impositum Ecclesiasticis, non incurrat hanc excommunicationem.

1814 Hæc ratio dubitandi in aliquo sensu concludit: verùm non ita tamen absolutè; si enim dicatur ad incurrendam hanc censuram non sufficere tantùm exigere onus, nisi illud sit impositum Ecclesiasticis, verum dicit, ut ex dicendis constabit. Et sic conjunctio, *Et*, æquè operatur in uno, atque in altero verbo; at si contendat probare ad incurrendam censuram necessarium esse, ut, qui exigit tributum, semper debeat illud imponere, hoc falsum est, & apertè contra expressum in Canone, ibi: *Aut si imposita etiam à spontè dantibus, & concedentibus recipiunt*; postquam enim Pontifex excommunicationem tulit contra imponentes onera Ecclesiasticis, eandem extendit ad recipientes eadem onera, sed imposita sive à se, sive à quocumque alio Principe, Duce, Comite &c. Ita communis doctrina, & Bonac. suprà num. 5.

1815 Dubium modò est; Quænam onera imposita incurrant hanc censuram? Ratio dubitandi est; quia onera, vel sunt realia, vel personalia, vel mixta. Onus reale consistit in sumptibus contribuendis sine corporali labore: personalis consistit in sola hominis industria, & labore absque sumptu, & dispendio bonorum: talis erit munus tutelæ, curationis, & similibus, de quibus agitur in Leg. 1. §. *Illud tenendum est*, Leg. final. ff. de Muner. & honorib. mixtum onus est, quod utrumque involvit, & laborem corporis, & sumptus fortunarum, ut est personaliter comitari Principem cum equo, vel curru. Aliqui, ut P. Frag. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 310. fine, docent clericos regulariter, neque ad personalia, neque ad realia, neque ad mixta onera teneri, quod probant communi ratione exemptionis; pro qua doctrina citant P. Suar. lib. 4.

de Immunit. cap. 32. Reginald. in Praxi fori pœnit. numer. 381. Bellet Disquisit. Clerical. punct. 1. §. 6. sed de excommunicatione Canonis nihil expressè dicit; non ita P. Filliuc. suprà, qui à num. 291. docet omnia illa onera prohiberi in Canone. Idem tenet Duard. apud Bonac. quorum sententia tutior, & communior est.

1816 Ugolin. cap. 18. num. 2. quem sequitur Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 19. n. 3. tenet censuram hujus Canonis solùm prohibere impositionem onerum merè realium, & mixtorum, quatenus aliquid reale involvunt, non ita verò personalium. Probant; quia Ecclesiastici regulariter solùm vexari solent suprà dictis oneribus, & ideo Pontifex in his potissimum illis consulere voluit. Confirmant; quia in cap. *Quamquam de Censibus* solùm agitur de oneribus realibus, & mixtis: ergo de his intelligi debet Canon; nam in dubiis una lex rationabiliter explicatur per aliam; nec parum favet huic sententiæ, quòd Pontifex in Canone de solis oneribus realibus meminerit, v. g. de collectis, talleis &c. quæ sunt onera realia. Hæc opinio est probabilis.

1817 Neque ex dictis infertur, quòd imponens Ecclesiasticis onera personalia eximatur à censura; nam licet non incurrat censuram hujus Canonis, non ideo eximitur à censura Canonis decimiquinti, lata contra quomodolibet facientes Statuta, Ordinationes, Constitutiones, aut Decreta contra libertatem Ecclesiasticam; qui autem personalia onera imponit Ecclesiasticis, ordinationem utique, & præceptum facit contra immunitatem Ecclesiasticam, exemptam à potestate laica. Ita Bonac. suprà num. 3. fine, ubi citat P. Suar. de Censur. disp. 21. sect. 2. num. 99. in quo loco Suar. magis videtur sentire, quòd incurrat censuram hujus Canonis, quatenus hanc excommunicationem extendit ad tributa, & exactiones, quæ vel in bonis Ecclesiasticis, vel in personis etiam Ecclesiasticis directè imponuntur, pro qua doctrina citat Panorm. in cap. *Non minus* de Immunit. Ecclesiastica, Navar. cap. 28. n. 115.

1818 Dices contra opinionem Bonac. Pontifex inter ea, quæ prohibet sub hac censura, numerat etiam decimas; sed hæc vel sunt prædiales, vel mixtæ, vel personales; ergo. Respondet ille decimas personales non consistere in simplici labore, & industriâ acquisitis. Sed hæc responsio videtur confundere decimas personales cum mixtis, vel cum realibus;

libus; nam vel consistunt in solis rebus acquisitis labore, & industriâ nudè sumptis; & tunc est onus reale: vel in rebus simul, & labore, ac industriâ; & tunc est onus mixtum, & non personale, de quo agitur in objectione, nec proinde sunt decimæ personales. Unde coherentius videtur respondendum juxta principia hujus Auctoris, si dicatur in Canone non agi de decimis personalibus, sed vel de realibus, vel de mixtis, quatenus aliquid reale includunt; idque ob fundamentum suæ opinionis.

1819 His breviter præmissis, prima actio prohibita sub hac censura est imponere *Clericis, Prælati, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proveniuntibus* aliquod ex suprà explicatis oneribus, *Absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia*. Imponere autem dicit vulgariter decretum, aut legem latam, in qua Ecclesiastici, & eorum bona, ac proventus subjiciantur prædictis oneribus, vel alicui ex illis, sive ore tenus, sive scripto Princeps decernat, sive onus sit transitorium, sive ad tempus, sive perpetuum. Suprà dicta intelligi debent per se, sive per alios faciant, id est, per Magistratus, & Vicarios: sive directè, id est, ab ipsis Ecclesiasticis, & eorum fructibus exigendo: sive indirectè, id est, exigendo ab illorum colonis graviora onera imposita, ex quorum impositione, & exactione cogantur Ecclesiastici locare bona sua viliori pretio; idem, si exigantur à consanguineis, aut aliis, qui cum Ecclesiasticis indivisa habent bona. Ita Auctores communiter. Etiam juxta Ugolin, indirectè imponitur onus Ecclesiasticis, dum coguntur bona sua vendere, nisi solvant gabellas, quas sæculares solvunt. Sed hoc intelligendum juxta infrà dicendum de gabellis impositis solis sæcularibus.

1820 Hinc sequitur ministros, officiales, custodes civitatis, fluminis, aut pontis exigentes ab Ecclesiasticis pedagia, aut aliud onus impositum Ecclesiasticis, incurrere hanc censuram, sicut illam incurrit Princeps, & alii, qui imposuerunt, & per se, vel per alios directè, vel indirectè faciunt, & exequuntur. At si prædicti officiales exigant pedagia, & alia onera ab Ecclesiasticis, quorum onerum, & tributorum nulla præcessit impositio à Principe, non incurrunt hanc excommunicationem, quæ, ut diximus, re-

quirit, ut onera sint imposita. Dixi, hanc censuram; nam evadere non possunt censuram cap. *Quamquam de Censibus*, quæ imponitur merè exigentibus, aut extorquentibus per se, vel per alios, vel compellentibus ad solvendum; quæ censura, ut dixi, reservata non est, & absolvi potest à quolibet approbato Sacerdote, præmissâ prius restitutione. Ita P. Suar. disp. 22. sect. 4. num. 22. P. Fragos. suprà num. 318. cum Vivald. p. 2. in explicat. Bullæ Cœnæ casu 18. num. 117. Sayr. lib. 3. cap. 22. Ugol. suprà num. 8. Quarta verbo *Vestigal* vers. Ut autem exigentes, Tolet. sup. cap. 21. Reginal. lib. 9. nu. 376. Souza, citatur etiam P. Filliuc. qui parum explicat assumptum, Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 19. punct. 1. num. 6.

1821 Sed aliquod dubium est; Quando exigunt ab Ecclesiasticis tributum, quod licet illis non sit impositum, est tamen impositum laicis? Negant incurrere P. Frag. & proximè relati AA. & Bonac. qui oppositum tribuit P. Reginaldo, & Alterio. Ante resolutionem tamen distinguendum est inter tributa imposita laicis tantum, & imposita laicis simul, & Ecclesiasticis: conveniunt igitur omnes, uno, vel altero excepto, non incurrere censuram, quando tributum est impositum solis laicis; secus verò, si impositum est simul laicis, & Ecclesiasticis. Ita Sayr. lib. 3. cap. 22. num. 3. Vivald. suprà num. 117. P. Palaus sup. disp. 3. punct. 19. num. 12. Duard. Tolet. Filliuc. Souza, quos citat, & sequitur Leander tom. 4. tract. 3. disp. 18. quæst. 7. qui pro hac parte optimè citat P. Reginal. & P. Suar. de Cens. disp. 23. sect. 4. num. 22.

1822 Ratio hujus opinionis est; quia Pontifex in Canone agit expressè de tributis impositis à laico Ecclesiasticis, nullâ factâ mentione de impositis sæcularibus. Confirmatur; quia agit de oneribus, quæ *absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt*; ergo non agit de impositis sæcularibus, quæ absque tali licentia imponi possunt; ergo qui hæc exegerit ab Ecclesiastico, non incurreret censuram hujus Canonis; nam de censura cap. *Quamquam* diximus suprà. Oppositam partem tenet Alter. lib. 5. disp. 15. cap. 3. & pro se citat Sylvestrum Excomm. 9. §. 46. & P. Reginald. sed primus non adeo distinctè loquitur, & secundus apertè docet contrarium, quod etiam sequitur P. Fragos. sup. num. 312. citans Vivald. par. 2. Casu 18. num. 17. Palaum infrà num. 12.

1823 Sed quid de latronibus, & piratis

exigentibus ab Ecclesiasticis aliquid pro eorum redemptione? Non incurrere hanc censuram docet Ugolin. & Duard. quia hæc non sunt onera, de quibus agitur in Canone, qui intelligendus est secundum communem intelligentiam de gabellis, & oneribus impositis per modum tributi. Eodem modo dicendum de aliis non impositis oneribus, quæ ab Ecclesiasticis aliquando per vim, & minas exiguntur per laicos. Utrum verò exigens titulo tributi impositi aliquid minimum, excusetur à censura? Negat Alterius disp. 18. cap. 3. distinguit Bonac. ut incurrat, postquam pervenerit ad gravem materiam. Verum Palaus de Cens. disp. 3. punct. 19. nu. 13. refutat Bonac. quia gravitas in hac re non est spectanda secundum materiam tributi, sed secundum iniuriam factam libertati Ecclesiasticæ; sicut gravitas simoniæ non desumitur à quantitate pretii, sed ab injuria facta rei spirituali; nemo autem negare potest per impositionem, & actionem tributi levis materiæ, gravem inferri iniuriam exemptioni Ecclesiasticæ, sicut fieret gravis, si propter leve negotium Ecclesiasticus traheretur ad tribunal sæculare. Hæc sententia mihi vera est.

1824 Tertia actio est recipere prædicta imposita tributa etiam ab sponte solventibus, ibi: *Aut sic imposita etiam à sponte dantibus, & concedentibus recipiunt*. Ex verbis Canonis rectè inferunt Navarr. cap. 27. num. 121. Cajet. verb. *Excommunicatio* cap. 71. & cap. 39. & cum illis P. Suar. disp. 23. sect. 4. num. 21. Filliuc. tract. 16. cap. 11. quæst. 2. num. 297. Alterius disp. 19. cap. 3. Duard. q. 15. num. 2. P. Frag. sup. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 19. punct. 1. num. 8. in quo citat Panorm. Capra, Bursat. Castro, & alios apud Belletum de Exempt. Cleric. §. 6. à num. 2. quod exigentes aliquid ab Ecclesiasticis, ut pretium sui laboris, aut mercedem servitii, eximentur ab excommunicatione. Ostendunt; quia Summus Pontifex solum eximit Ecclesiasticos ab oneribus impositis à potestate laica: onus autem solvendi pretium, non à potestate laica, sed à jure naturæ, & Divino est impositum, supposita conventionem. Deinde injustum esset v. gr. nauclerum cogere, ut gratis clericum per fluvium transveheret; & sic de aliis.

1825 Quomodo autem intelligenda sit supradicta clausula: *Etiam à sponte dantibus, & concedentibus recipiunt*? P. Suar. disp. 21. sect. 2. num. 99. cum Sayro lib. 3. Thesaur.

cap. 22. nu. 10. & cum eo Palaus suprà n. 11. in quo citat Bertachin. tract. de Gabellis p. 7. num. 13. Duard. lib. 2. can. 18. quæst. 16. Bonac. suprà quæst. 19. punct. 1. num. 10. dicunt tunc ligare censuram, quando accipitur tributum impositum ab sponte dantibus, hoc est, à dantibus non ex alio titulo, sed ex vi impositionis, sive quasi solutionem debitam ex tributo. Quare, etiamsi Ecclesiasticus non coactus, neque requisitus sponte suâ solvat tributum, accipiens, & ejus Consiliarius incurrunt excommunicationem; quia quamvis sponte det, dat tamen ex debito, & quasi onus impositum. Aliter esset, si daret ex alio titulo, liberalitatis, vel quocumque alio, dummodo sit verus, & non palliatus; nam quilibet est rei suæ dominus, & dispensator, nec in accipiendo ulla fit ei iniuria, leg. 1. ff. de Iniuriis. Ita præter relatos Vivald. sup. num. 117. Alexand. Consil. 110. num. 1. Quaranta verbo *Vectigal*, Ruinus Consil. 219. Anton. Souza cap. 19. disp. 93. num. 2. Carolus de Graff. Eff. 3. num. 98.

1826 Quarta actio est per se, vel per alios procurare, ut prædicta imponantur, exigantur, vel exequantur. Sub qua clausula comprehendit Ugolinus, Alterius, Duardus, Palaus num. 15. officiales, qui diligentiam in exigendis, & recipiendis hujusmodi oneribus adhibent, ut sunt etiam satellites, nisi vel ignorantia, aut alio justo titulo excusentur. Quare qui Ecclesiasticos citant, cogunt, aut sequestrant eorum fructus, vel pignus ab illis accipiunt, innodantur censurâ hujus Canonis. Item notarii, qui edicta, & statuta conscribunt; item componentes edicta. Quos Bonac. sup. num. 16. reducit ad auxilantes, & P. Palaus de Cens. disput. 3. punct. 19. num. 15. comprehendit etiam assistentes exactioni, ne clerici contradicant; nam etiam auxilantur. P. Fragos. num. 20. extendit etiam ad famulos; quia non tenentur obedire dominis in rebus illicitis. Sed quid dicendum de eo, qui cum possit impedire impositiones, exactiones tributorum &c. non impedit? Bonac. contra Ugolinum, Alterium, & Duard. respondet non incurrere, etiamsi teneatur impedire, argumento cap. *Quanta* de Sententia excommunicationis; quia poena imposita actioni non extenditur ad illius omissionem. Sed de hoc infra.

1827 Sequuntur tres ultimæ actiones accessoriaræ. Prima est in prohibitis præstare auxilium, hoc est, juvare ad impositionem, exa-

exactionem, executionem, & receptionem tributi, ad quorum numerum reducit etiam Bonac. qui prædictos comitantur, & qui manifestant Ecclesiasticos transeuntes, & qui vias custodiunt, ne Ecclesiastici immunes à solvendo pedagio abeant. Ita etiam Ugolinus, Alterius, & Duardus; nam istiusmodi auxilium præstant. Utrum verò præstare consilium ad hoc auxilium præstandum subiaceat censuræ? Respondeo negativè juxta supràdicta; nam solum incurrit censuram consilium ad actiones principales, ad quas in Canone refertur clausula, *in eisdem, auxilium, consilium* &c. hæ autem sunt secundariæ, & accessoriæ.

1828 Utrum incurrat censuram, qui pecunias Ecclesiastico commodat ad solvendum tributum; videtur enim præstare auxilium ad solutionem tributi? Respondet negativè Bonac. cum Ugolin. Ratio est; quia clericus solvens non illam incurrit; ergo neque commodans pretium ad solutionem tributi. Neque in Canone agitur de auxilio ad solutionem, sed ad impositionem, exactionem, & receptionem tributi. Unde similiter, qui consuleret solutionem, non ligaretur hac censurâ. Quæstio ultima esse potest; An Consiliarius tacens, & non contradicens consilio suo impositioni tributi, incurrat hanc censuram? Videtur discurrendum eodem modo, quo suprà de non impediente cum Bonac. num. 19. Sed oppositum habent Ugol. Duard. Alterius, Bellet. Farinac. & Julius Clarus. Quare ego distinguo:

1829 Si loquamur de Consiliario, non ex officio, certum est non incurrere excommunicationem ob rationem suprà datam in casu non impediens. Si verò loquamur de Consiliario Principis, & ex officio, subdistinguo; vel taciturnitas consilii facit, ut prævaleat pars contraria Consiliarium, vel non? Si primum, re ipsâ perinde est, ac si ferret consilium; qui enim tacet, consentire videtur imponendo tributo, & incurrit censuram: si secundum, non incurrit per omissionem consilii; sumus enim in materia pœnali, quæ restringenda est. Eodem modo dicendum de non impediente, in quo magis videtur urgere primum membrum subdistinctionis. P. Fragos. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 322. illum excusat ex doctrina Surdi Decis. 100. Gratian. Discept. 1. Ferent. cap. 68. num. 16. Caldas, Pereira de Empt. cap. 33. num. 8. Ratio est; quia qui tacet, eò quòd expressè contradicendo actum impedire non potest, magis dis-

sentire videtur, leg. Sape ff. de Re judicata. Verùm hæc, re benè perpensâ, non contradicunt meæ distinctioni.

*Pro quibus personis eximendis à prædictis oneribus lata sit censura
hujus Canonis?*

1830 Manifestum est Pontificem per hanc censuram voluisse specialiter consulere indemnitati, seu exemptioni Ecclesiasticæ à jurisdictione, & potestate laica quoad bona temporalia, quæ sub ditione laica ad plurimum existunt, atque ideo ab illis laicis vexari, onerari, & variis prætextibus usurpari possunt. Ut igitur Ecclesiastici ab his oneribus eximantur, sicut ipsi laici eximuntur à multis, quibus onerantur Ecclesiastici, censuram contra laicos pro omnibus Ecclesiasticis in Canone hoc tulit. Qui autem veniant nomine *Ecclesiastici*? Non semel explicavimus, & præcipuè à num. 87. & proximius à num. 1665. in quibus locis, præcipuè ultimo, omnia, quæ dicta sunt, facile applicari præsentī quæsitō possunt, in ordine ad gaudendum hoc privilegio, vel ad exclusionem ab illo, ut excluditur clericus depositus actualiter, aut aliâ ratione exclusus.

1831 Præterea excluditur ab hoc privilegio clericus, qui negotiationem, sive mercaturam exercet. Ita communiter AA. infrà subjiciendi. Fundantur textu in cap. *Quamquam* de Censibus in 6. ibi: *Quas non causâ negotiandi deferunt*. Deinde sumitur ex prohibitione facta clericis in cap. *Secundum instituta* ne clerici, vel monachi, ibi: *Prohibemus, ne monachi, vel clerici causâ lucri negotientur*, cap. *Consequens* dist. 88. capit. *Negotiatorem* 8. cap. *Secundus* 6. cap. *Fornicarius* 9. Ita P. Molin. de Just. disp. 345. vers. *Idem dicerem* cum sequentibus, Reginal. in Praxi lib. 25. num. 325. Salas de Contractibus dub. 2. Fragos. de Regim. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 324. Bellet. Disquisit. Cler. pun. 1. §. 21. Guttier. de Gabell. quæst. 94. num. 7. Lazart. de Decim. cap. 19. num. 5. Garzia de Nobilitat. Gloss. 9. nu. 53. Redoan de Spol. quæst. 2. num. 1. Farin. Fragmen. crimin. par. 1. litt. C. num. 147.

1832 In quo verò consistat negotiatio, & mercatura clericis prohibita? Respondet Bonac. de Cens. disp. 1. punct. 3. numer. 6. & Fragos. sup. qui citat Sal. Reginal. Quaranta, Cevall. P. Mol. consistere in emptione, vel acquisitione alicujus ex contractu oneroso, ut

ut ex illius venditione lucrum acquiratur. Unde deducunt AA. non exercere mercaturam, nec dici mercatorem, qui triticum, v.g. emit ad sui, & familiæ sustentationem, & postea, datâ occasione lucri, illud vendit; quia juxta communem modum loquendi ad mercaturam propriè attendi debet ad finem, ob quem res vendita emitur, vel acquiritur, seu ad intentionem lucrandi, quâ quis movetur ad emendam primò rem, ut postea vendat. Ita P. Suar. disp. 23. sect. 4. num. 21. Mol. de Justit. disp. 339. Reginal. lib. 9. num. 325. & num. 379. Salas suprà dub. 2. num. 1. Fragos. suprà, Carol. de Graff. Eff. 3. Quaranta verb. *Vestigal* vers. 3. *Quatenus*, Bonac. suprà numer. 6. ubi præter citatos adducit Navarr. cap. 15. num. 11. Bellet. §. 4. num. 5. Duardus quæst. 8. num. 17. docet etiam Cevall. Commun. contra Commun. quæst. 810. num. 16.

1833 Addit P. Reginal. suprà cum Panor. mit. Roland. quos sequitur Carol. de Graff. requiri ad negotiationem, ut res emptæ eodem modo, & non mutata, iterum vendatur, ut ex Homilia 38. D. Chrysostomi in Matthæum docet P. Less. infrà num. 4. Pater Mol. de Iust. disp. 347. num. 14. Quare si industriâ, & labore primi emptoris mutetur, & postea mutata vendatur, venditor non dicitur mercaturam agere. Hanc additionem negant alii: & re verâ si emit animo vendendi, parum referre videtur, quòd illam mutaverit; fortasse enim fecit ad majorem valorem illi addendum pro majori pretio. Nihilominus standum est communi sensui, quo mercatura usurpari solet pro emptione rei ex contractu oneroso, ut ex illius non mutata venditione lucrum acquiratur.

1834 Sed quid de illo, qui emit oves, & expensis suis, vel in agro suo nutrit, ut pinguior, vel majores jam effectas vendat? Bonac. cum DD. docet hoc non vocari mercaturam; quia sunt veluti fructus industriæ ex agro suo, vel artificio, & non ex mercatura; & ideo in usu jam permissum est, nec indecentiam arguit. Ita P. Molina sup. n. 14. Oppositum docet Layman lib. 3. de Justitia tract. 4. punct. 3. cap. 18. num. 93. in quo hujusmodi negotiatores clericos subjicit solutioni vestigalium. Idem dicendum de illo, qui fructus ex agro suo, v.g. vinum, oleum, & similia vendit, aut alio transmittit studio vendendi cariori pretio, etiam si sint fructus ex bonis Ecclesiasticis propriis. Ita cum Tolet, Sylvestro, & aliis Carol. de Graff. Eff. 3. Belletus §. 4. contra Parpalium, & alios. Idem

à fortiori, si agrum conducat ad alendam familiam, & se ex fructibus inde collectis; non ita verò si conducat ad fructus vendendos, & quæstum faciendum; quia quamvis hoc mercatura propriè non sit, est tamen prohibitum clericis in Concil. Carthagin. 1. & 4. ut docet P. Less. lib. 2. cap. 21. num. 6. Molin. suprà.

1835 Quæstio est; An clericus succedens conductori agri, possit continuare usque ad tempus præscriptum conductioni, vendendo fructus agri? Affirmat Bonac. disp. 1. quæst. 19. punct. 3. num. 6. & citat P. Molin. & Less. in quibus de hoc nihil invenio. Ratio Bonac. est; quia clericus non accipit agrum, ut inde lucrum referat, sed quia jus habet succedendi primo conductori, cujus onus in successorem transmittitur, potest ex justa illius conductione continuare in venditione fructuum ad implendam voluntatem testatoris. Addo, quòd ad mercaturam requiritur, quòd idem sit, qui emit animo vendendi; clericus autem in casu nostro non fecit conductionem, sed à testatore, qui illam licitè fecit, factam adimplet ex vi testamenti, & tanquam onus hæreditatis, quam propter hoc recusare non tenetur.

1836 Quid verò dicendum sit; Si Clericus alienas salinas conducat, ut salem inde confectum vendat? P. Molin. num. 7. §. *Simili modo*, judicat esse negotiationem, & citat Lazarte. Sed simpliciter non videtur negotiatio, & mercatura, sicut suprà diximus de fructibus ex agro conducto, si vendantur; attamen ob eandem rationem prohibetur clericis, sicut prohibetur greges conducere, ut partus, & lac, sive caseos ex eo confectos vendat. Aliter dicendum, si ex propriis salinis salem per conductos famulos confectum vendat, sicut & partus proprii gregis, ac fructus ex eo provenientes. Idem docet prædictus Auctor de vena ferri, aut alterius metalli in suo fundo inventa, si ferrum inde extractum per famulos vendat clericus; nihil siquidem negotiationis in his reperitur, cum hæc reputentur inter fructus proprii agri. Ita Molin. cum Sylvest. verb. *Excommunicatio* 9. Anchar. Navar. in Manual. cap. 27. nu. 128. Lazarte cap. 19. num. 62.

1837 Magis dubium est; Si emat venam, ut ferrum inde per famulos conductos extractum vendat, quòd aliqui dicunt negotiationem, & Navarrus videtur consentire, si clericus emat solam venam. Quasi dicat, inquit P. Molin. secus dicendum, si emeret agrum,

in quo sit vena. Ratio prioris est; quia emendo solam venam, emit materiam, ex qua per ministros confectum ferrum vendat, quod non est minor negotiatio, quàm emere uvas, ut vinum ex eis confectum vendat, lanam, ut pannum ex ea contextum vendat. Ratio secundi est; quia quando emitur ager, materia venæ computatur inter illius fructus, qui sine mercatura vendi possunt. Verùm P. Mol. cum Federico de Senis iudicat nullam esse negotiationem in venditione ferri ex vena solùm emptā, sicut non est in venditione salis ex marina solùm emptā: deinde; quia nulla est negotiatio in venditione materiæ talis venæ, ex qua alii ferrum conficiant; quia illa materia est fructus terræ emptæ; ergo neque in venditione ferri ex tali materia confecti.

1838 Dubium in hac re est; Utrùm negotiatio prohibita clericis, & Religiosis comprehendat etiam negotiationem lucrativam per alios, v. g. tradendo pecunias laico amico, ut pro ipsis negotietur, aut ineundo societatem cum laicis, ut ipsi totam industriam adhibeant? Medin. de Restit. qu. 30. art. 2. negativam sententiam docet, quam, paucis exceptis, tenent communiter DD. cum Pat. Mol. disp. 347. de Just. num. 10. Less. lib. 2. cap. 21. dub. 1. num. 6. Hurtad. de Contract. disp. 2. Diff. 17. Amic. tom. 5. disp. 21. sect. 2. num. 31. Valentia tom. 3. disput. 5. quæst. 20. Turrian. in 2.2. tom. 2. disp. 59. dub. 3. nu. 3. Fagund. de Contract. lib. 5. cap. 12. num. 1. Rebell. par. 2. lib. 9. quæst. 1. sect. 2. Salas de Emption. dub. 2. num. 8. Laym. lib. 3. de Just. tract. 4. punct. 3. cap. 18. num. 40. §. *Præterea si clerici*, Card. de Lug. disput. 26. de Justit. num. 36. & Responsis moralib. dub. 20. nu. 4. ubi inculcat modum evadendi negotiationem prohibitam Religiosis, Dicast. de Justit. lib. 2. tract. 9. dub. 2. nu. 7. Wading. de Contract. disp. 7. dub. 13. num. 6. Caspens. Curs. Theolog. tom. 2. tract. 19. disput. 4. sect. 16. numer. 69. quorum plures citat, & sequitur Dian. punct. 9. tract. 7. Miscel. Resol. 69. ubi citat Malderum, Trullench. Scobar. & Renatum à Valle, Filliuc. in Appendic. tract. 43. cap. 8. numer. 5. Azor lib. 7. cap. 16. punct. 2. Franciscus Sylvius apud Dian. 2.2. D. Thom. quæst. 77. artic. 4. Tabiena, Armilla, Vega, Emmanuel Salonius, Fumus verb. *Emptio* num. 20. apud Card. de Lugo.

1839 Suprà numerati AA. omnes conveniunt in eo, quòd negotiatio per alios secundùm se non sit prohibita clericis, & Reli-

giosis. Ratio est; quia in tali negotiatione cessat ratio prohibitionis in suprà citatis iuribus, & Conciliis: cessat enim indecentia respectu statûs: cessat distractio mentis, & studii à Divinis exercitiis, cùm in illa nullum infumatur tempus, utpote quæ per alios fit; ergo. Confirmant; quia negotiatio per alios nullibi prohibetur clericis, & Religiosis, immò, ut notavit Caspens, videtur permessa in simili casu, Clement. 1. de Vita, & honestate clericorum. Advertunt tamen ad veram hujus Conclusionis assertionem requiri ex parte clerici, & Religiosi nonnulla. Requiritur enim, ut ille tertius, per quem negotiatur, non sit quasi minister, aut officialis clerici, & Religiosi, sed ut concausa operans principaliter, & principalis negotiator, qui omnes curas, diligentias, & opera in se suscipiat, adeo ut clericus, & Religiosus nulli subjiciatur, & solùm pecunias subministret ad participandum lucrum: ut solet fieri à viris nobilissimis, qui propterea non estimantur negotiatores: si verò aliquid curæ sibi reservet clericus, sollicitando, & impendendo studium, & operam, tunc multi ex citatis asserunt in negotiatione per alios nullum esse peccatum grave; & alii neque veniale contra prohibitionem, ut Lessius, Filliucius, Fumus, Card. de Lugo de Just. & alii.

1840 Sunt tamen aliqui, qui intervenire veniale aliquando, & aliquando mortale posse asserunt, non contra prohibitionem; quia hæc, ut notavit Molina, & approbat Card. de Lugo, solùm agit de negotiatione per se ipsum; ergo ex sola indecentia contra legem naturalem, & contra reverentiam statûs; quæ culpa aliquando ingravescere potest mortaliter, vel venialiter ratione gravis, aut levis scandali: item ratione gravis, aut levis distractionis animi, quam talis negotiatio secum affert. Alii, ut Diana, cui consentit Card. de Lug. docent in casu, quo clericus, & Religiosus non totam curam committit tertio, posse peccare venialiter contra prohibitionem; quia tunc videtur aliquo modo negotiari per se ipsum contra prohibitionem; immò pars curæ, & sollicitudinis, quam sibi reservavit, tanta esse potest, ut peccet mortaliter contra prohibitionem, quatenus negotiatur per seipsum, sollicitando, dirigendo, instruendo, & quasi superintendendo, itaut utatur tertio, tanquam famulo, vel tantùm negotiatur, quantum tertius. Ita etiam Renatus suprà.

1841 Sunt

1841 Sunt denique alii, ut Ugolin. de Po-
testat. Episcop. cap. 13. §. 17. nu. 1. Genuens.
in Praxi cap. 62. num. 6. Riccius in Praxi fori
Ecclesiast. par. 3. Resol. 205. num. 2. Prosp. de
Augustin. in Addition. ad Bull. verb. *Vestigal*,
Salzed. in Addit. ad pract. crim. Megal.
apud Lug. Straccha par. 1. Operis oper. de
merc. num. 26. Rodrig. apud Renatum, &
ultimò Bordonus in Consil. Regul. tom. 2.
Resol. 53. qui negant licere posse negotia-
tionem per alium. Probant; quia quod ali-
cui non licet suo nomine, nec alieno licebit.
Respondetur primò, negando antecedens:
nam Clem. 1. de Statu monachorum, mo-
nachis prohibetur venationem per se exer-
cere, non verò per alios; Clem. 1. de Vita,
& honestate prohibetur clericis officium
macellarii, & tabernarii per se ipsos exer-
cere; & in cap. *Significante* de Appellat. dicitur
Decanum, & Capitulum Magdunen. ha-
buisse stulos publicos, in quibus carnes inci-
debantur, ibi: *Alibi, quàm in stalis De-
cani, & Capituli prædictorum carnifices car-
nes vendere &c.* ergo jam potest alicui non
licere aliquid per se, quod licet per alios fa-
cere. Respondetur secundò antecedens ad
plurimum solum esse verum in iis, quæ sunt
intrinsecè mala, non verò in illis, quæ de se
sunt indifferentia, & solum mala ab extrin-
seco, ut à præcepto, indecentia, & scanda-
lo, quibus cessantibus, nihil malitiæ conti-
nent; negotiatio autem ex se indifferens est;
& respectu clerici, & Religiosi solum est
mala vel à prohibitione, vel indecentia, di-
stractione, & scandalo; cum igitur in nego-
tiatione omnimodè per alium nulla sit pro-
hibitio, nec appareat indecentia, distractio,
& scandalum, nullum est caput, ex quo red-
datur illicita. Dixi, omnimodè, ut cohæream
doctrinæ proximè traditæ.

1842 Instant: Actio prohibitionis posi-
tæ clericis, & Religiosis, fuit lucrum, &
avaritia, quæ duo damnantur in clericis
maximè Religiosis ob votum paupertatis:
deinde omne lucrum in Ecclesiasticis voca-
tur turpe: sed hæc non cessant per negotia-
tionem exercitam per tertium; si enim sci-
ret nihil lucraturum, non negotiaretur per
tertium. Hæc instantia nimium probat, &
ideo nihil probat; certè exemplis adductis
ab eodem Bordono, facile refutatur; asserit
enim ab innuente Ecclesia clericos, & mo-
nachos, suis persolutis Deo cum gratiarum
actione officiis, & obsequiis, se exercitasse
in operibus manualibus, & illis licitum fuisse

se negotiari pro sublevandis propriis eorum
indigentis, quod fecerunt, inquit, Apo-
stoli, & monachi S. Benedicti cap. 1. cap.
Secundum ne clerici, vel monachi, cap.
Clerici 2. & 4. distinct. 91. Hæc ille.

1843 Ex quibus sic infero: ergo si lici-
tum erat illis negotiari, licitum erat illis lu-
crum ex negotiatione, & non turpe: ergo sine
avaritia: ergo sine violatione voti pauper-
tatis. Concedet equidem; quia illa omnia
excusabantur, eò quod fiebant pro suble-
vandis propriis eorum indigentis. Optimè.
Sed rursus infero; ergo si negotiatio per
alium sit pro sublevanda aliqua necessitate,
vel alio simili motivo justo, à fortiori excu-
sabitur à labe avaritiæ, turpis lucri, & sacri-
legii contra votum paupertatis; si enim ex-
cusatur negotiatio per se, cur non per alium?
Quam circumstantiam requirit P. Mol. Less,
Card. de Lug. & alii, ut negotiatio per alium
licita sit, & munda à quadam foeditate,
quam illa Mol. agnovit, & ob quam secun-
da Congregatio Societatis JESU Can. 25.
videtur illam prohibuisse, quatenus ordinat,
ut abstinence etiam ab iis, quæ negotiationis
speciem habent, cujus exempla asserit in De-
creto 84. Congregationis septimæ, quamvis
magis videantur pertinere ad negotiationem
per se, & non per alium.

1844 Consentiunt igitur AA. in omnibus
illis, quæ negotiationem continent, teneri
clericum ad solvendas gabellas, in aliis ve-
rò, quæ non ita reputantur, ut sunt, v. g. ea,
quæ emunt ad suam, & familiæ sustentatio-
nem, vel quæ vendunt ex superfluentibus à
sustentatione, & fructibus proprii fundi, aut
ex illis, quæ suprà diximus non continere
negotiationem, cogi non posse ad solvendas
gabellas sine speciali ad id licentia Summi
Pontificis, ut expressè continetur in Cano-
ne. Quia verò in cap. *Ex litteris* de Vita,
& honestate clericor. dicitur clericos nego-
tiatores non gaudere privilegio quoad fa-
cultates, sed subjacere patriæ statutis, &
consuetudinibus, si post trinam monitionem
non desistant,

1845 Quæres; Utrùm ante trinam mo-
nitionem teneantur solvere vestigal? Bonac.
suprà punct. 3. judicat cum Rodrig. Lopez
Antonio de Souza, Reginal. in Praxi lib. 9.
numer. 379. Camil. Borrel. in Summ. decis.
tit. 7. num. 70. Carol. de Graff. de Effect. Cle-
rical. Eff. 1. num. 847. P. Fragos. sup. nu. 324.
§. *Requiritur etiam*, judicat, inquam, non
teneri argumento suprà relati, cap. *Ex litte-
ris*,

ris, ibi: *Si tales tertio à te commoniti*; & quia verè sunt Ecclesiastici, gaudentes privilegio, quandiu illo non privantur per trinam monitionem. E contra est P. Molina disp. 342. num. 10. Duard. quæst. 8. num. 9. Alterius disp. 16. cap. 6. quæst. 3. Lopez lib. 49. tit. 6. punct. 1. Butr. Panorm. Ferrer. apud Carol. de Grass. Fundantur; quia in cap. *Quamquam* de Censibus in 6. privantur privilegio, qui causâ negotiandi aliqua deferunt, nec ibi fit mentio trinae monitionis: ergo.

1846 Hanc ultimam sententiam dicit probabilissimam Bonac. quamvis oppositam, ut probabilior, defendat. Et ideo respondet ad cap. *Quamquam*, ibi certè non fieri mentionem trinae monitionis, & prædictum caput debere explicari per textum in cap. *Ex litteris*, in quo trina monitio exprimitur. Verùm hæc responsio non satisfacit; nam lex antecedens non explicat subsequentem, nisi subsequens ad illam modo aliquo referatur, immò lex subsequens solet esse vel correctio, vel saltem limitatio præcedentis. Cum igitur Honorius III. in cap. *Ex litteris* longè præcesserit Bonifacium VIII. in cap. *Quamquam*, pronius est credere Bonifac. per omissionem trinae monitionis limitasse prædecessoris Constitutionem; & per consequens ante illam teneri Clericos ad solvenda vectigalia. Utraque sententia tutò defendi potest.

1847 Nota tamen quæstionem esse de Clericis in Sacris, & Religiosis sive in Sacris, sive non; & hi omnes, ut docet Navarr. in Manual. cap. 25. numer. 111. Sylvest. verbo *Clerici* 3. quæst. 3. art. 2. fine, Angel. verbo *Clerici* 9. numer. 3. peccant mortaliter negotiando per se, ut ex gravi pœna imposita colligitur, quamvis Cajetanus in Summa verbo *Clerici* eos excuset à mortali, secluso scandalo, contemptu, & temeritate. Quod probabile judicat Vega lib. 5. casu 656. & Lopez 1. lib. Instruct. cap. 10. De Clerico non in Sacris, esto, sit beneficiarius, dubitat, Sylvest. supr. An peccet mortaliter, & P. Mol. tract. 2. de Just. disput. 349. in fine inclinatur non peccare mortaliter cum multis aliis. Nota iterum Clericum per negotiationem per se solum amittere privilegium exemptionis quoad negotiationes, non verò privilegium Canonis.

1848 Utrùm verò, si semel solum negotiatus est, amittat privilegium? Certum est juxta probabilior sententiam peccare graviter in materia gravi contra grave præceptum. An autem incurrat pœnam amissionis

privilegii, & teneatur solvere gabellam? Non video, quid eum excuset; nam juxta sententiam probabilior, non requiritur trina monitio, & posita gravi negotiatione amittit privilegium, & Princeps sæcularis acquirit jus ad gabellam. Dixi, gravi negotiatione; nam si materia sit levis, solum leviter offendit præceptum, nec amittit privilegium; quia pœna adeo gravis non est proportionata tam levi culpæ, semel commissæ.

1849 Ultimò quæres; Utrùm, non obstante privilegio exemptionis, sint alii casus, in quibus Clerici, & Religiosi obligari possint ad solvenda prædicta onera, & tributa per Principes, & Magistratus sæculares? Respondetur præter assignatum casum de negotiatione posse obligari à Principe sæculari ex consensu, & facultate Summi Pontificis, ut expressè infertur ex Canone, ibi: *Huiusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt*: hoc tamen est potius obligari à Pontifice, quàm à Principe sæculari, ejus veluti ad hoc delegato. Advertit tamen Alterius disp. 19. cap. 1. Duard. quæst. 3. fine, finita causâ, propter quam licentia concessa est, non posse Principem exigere vectigalia sine incurso censura. Dicitur autem in Canone *Speciali, & expressa licentia*, eò quod verba generaliter, & in quacumque forma dicta non comprehendunt illa, quæ specialia cum sint, ut immunitas Ecclesiastica, specialem mentionem requirunt, cap. *Qui ad agendum* de Procuratoribus in 6. cap. 2. de Rebus Ecclesiæ non alienandis in 6. Unde licentia concessa pro imponendis tributis generaliter, non extenditur ad tributa Ecclesiasticorum.

1850 Utrùm verò Principes laici imponere vectigalia possint Ecclesiasticis de consensu Episcoporum, & Prælatorum, ita ut, posito solo illorum consensu, teneantur Clerici, & Religiosi solvere? Respondet negativè Bonac. suprà num. 16. Ratio est; quia in jure cap. *Adversus* de Immunitate requiritur consensus Papæ. Addit tamen, posito prædicto consensu, tenere factum; quia in citato capite non additur verbum irritans; & alioquin Prælati verè Ordinarii talem consensum præstare possunt, quamvis, si præstent, inconsulto Pontifice, peccent contra prohibitionem prædicti capitis, & puniri possint. Ita Pat. Suar. lib. 4. de Immunit. cap. 26. num. 17. Excipe tamen casum, in quo recursus ad Pontificem sit difficilis ob periculum in mora, urgente necessitate, cui dissentire scandalum

esset; tunc enim non peccabunt.

1851 An consuetudo immemorabilis excuset Principes laicos à censura contra imponentes decimas &c. Negant P. Suar. lib. 2. de Immunit. cap. 32. Filliuc. tract. 16. cap. 11. num. 293. Reginal. lib. 9. num. 381. Ruinus tom. 4. Conf. 117. Surd. tom. 1. Conf. 41. Panormit. & alii apud Carol. de Graff. suprà Effect. 3. num. 110. Ugol. sup. §. 1. Duardus quæst. 20. num. 5. Alter. cap. 6. dub. 12. P. Fragos. sup. num. 311. fine, & alii, quos citat, & sequitur Bonac. de Censur. disp. 1. quæst. 19. punct. 3. num. 14. Fundantur cap. *Quamquam* de Censibus in 6. ibi: *Contraria consuetudine quorumcumque, quæ dicenda est corruptela verius, non obstante.* Deinde; quia cum Ecclesiasticæ personæ, & illarum bona, non solum jure humano, sed etiam Divino sint exemptæ, ut in eodem capite dicitur, contra jus Divinum nulla consuetudo prævalere potest. Verum hæc in rigore solum videntur probare incursum poenarum, quæ in prædicto capit. *Continentur*, non vero nostri Canonis, in quo nulla fit mentio consuetudinis. Sed si attendamus ad ea, quæ in fine Bullæ Cœnæ addita sunt, reverâ inveniemus reprobata consuetudinem contra Decreta in ea contenta.

1852 Aliqui, quos sequitur Carolus de Graff. sup. num. 14. temperant resolutionem, nisi consuetudo cognita, & tolerata sit à Pontifice; per tolerantiam namque videtur illam approbare. Neque urget instantia Bonac. ex reprobatione consuetudinis posita in fine Bullæ; quia reprobatio illa extendi non potest ad eam consuetudinem, quam ipse per tolerantiam approbare censetur, quatenus, cum possit, non illam reprobat. Dixi, cum possit; nam si non possit, vel, quod moraliter idem sonat, difficillimè possit, tunc ea tolerantia non est approbatio, sed potius vis tolerata.

1853 Magis dubium est; An Clerici teneantur ad solvenda tributa, & collectas impositas ad reparationem pontium, murorum, viarum &c. quæ ad communem omnium utilitatem spectant? Duplex sententia in hac re circumfertur. Prima sententia est affirmativa, quam tenent plures Juristæ, Gregor. Lopez, Gutier. Purpurat. lib. 5. conf. 50. & conf. 324. Surd. conf. 301. num. 5. lib. 3. & apud P. Azor. tom. 1. lib. 5. cap. 13. quæst. 8. Innoc. Vinc. Hort. Gl. Card. Anch. Philipp. in cap. *Non minus* de Eccles. immun. Alber. in leg. ad Instr. ubi citat Dian. Cyn. Oldrad. Fundantur ratione efficaci, ut judicat Palaus

infra; quia hæc contributio ad utilitatem omnium non tam est in signum subjectionis, & potestatis laicæ, quàm gratificatio quædam beneficii, quo non minus clerici, quàm laici fruuntur, & utrisque maximè necessario; gratitudo autem non offendit, immò decet etiam Ecclesiasticos. Deinde justitia distributiva exigit, ut qui sentit commodum, sentiat onus, leg. Secundum naturam ff. de Regul. jur. Leg. Qui sentit de Regul. jur. in 6. Clerici autem sentiunt commodum ex illa refectione; ergo jure ipso sentire debent onus, ne laici cogantur in solidum solvere, quæ sibi, & clericis communia sunt.

1854 Secunda sententia communior docet non posse quidem clericos auctoritate Principis, & Reipublicæ cogi ad solvendum tributum pro reparatione pontium, murorum, viarum &c. absque consensu Summi Pontificis, si adiri potest, vel Episcopi, urgente periculo in mora. Ita plures Juristæ, & communiter Theologi. Ratio est; quia Ecclesiastici non solum quoad personas, sed etiam quoad bona exempti sunt à lege, & oneribus laicorum, ut in eadem materia decisum est in cap. *Non minus*, cap. *Adversus* de Immunit. ibi: *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur, cujus interest communibus utilitatibus providere.*

1855 Confirmant; quia licet utilitas illa sit communis etiam ad clericos, illorum tamen dignitas eos ab expensis eximit, sicut solet eximere plures laicos ex privilegio Principis, v. gr. emeritos de Republica, & milites, qui idem commodum commune sentiunt. Denique ad gratificationem talis beneficii multa alia præstant clerici, v. g. elemosynas pauperibus erogando, ornando templa, & reficiendo illorum jacturas, quæ omnia cedunt in utilitatem communem etiam laicis. Ita Bursat. Conf. 16. num. 66. Vasc. de Success. lib. 3. limit. 3. num. 18. Aviles ad cap. 23. prætor. Granad. de Gabell. punct. 7. num. 32. Vival. par. 2. in explicat. Bullæ Cœnæ Cas. 5. num. 45. Vellasc. de jur. Emphyt. quæst. 17. num. 28. Antonius de Souza disp. 92. num. 7. P. Mol. tom. 3. disp. 672. à num. 4. Azor 1. p. lib. 5. cap. 13. quæst. 8. & par. 2. lib. 10. cap. 7. quæst. 9. Cevall. commun. contra commun. quæst. 415. quos citat, & sequitur P. Frag. de Regim. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 311. Palaus par. 2. disp. unica de Immunit. Eccles. pun. 9. à num. 4. Belletus de exempt. Cler. §. 2. Alterius disp. 19. cap. 1. Decian. Conf. 14. num. 50. Duar.

Duar. quæst. 3. & quæst. 12. Carol. de Graff. Eff. 3. num. 230. Bonac. de Cens. disp. 1. p. 3. §. 3. num. 15.

1856 Addit tamen P. Palaus cum Gregor. Lopez lib. 54. tit. 6. punct. 1. Gutier. pract. qq. lib. 1. qu. 3. num. 8. P. Suar. lib. 4. de Immunit. cap. 26. num. 5. teneri Pontificem, aut Episcopum ad præstandum consensum, quando opus faciendum est ad communem utilitatem necessarium, & ad illud non sufficiunt laicorum facultates. Ratio est; quia in cap. *Non minùs* de Immunit. Eccl. consensus præbendus in prædictis casibus non committitur arbitrio, sed iudicio Pontificis & Episcopi, ibi: *Existiment conferenda*, & cap. *Adversus* eodem titulo, ibi: *Cujus interest communibus utilitatibus providere*. Verbum autem *Existiment* arctat ad existimationem justam, regulatam per rationem, leg. Fidei commissam §. *Si fidei commissum*, vers. *Quamquam* ff. de Legatis, & tradunt AA. laudati, ac videtur consonum citatis juribus. Video tamen Gloss. in eo loco aliter sentire, ibi: *Et ita*, inquit, *ex arbitrio Episcopi dependet inspicere hanc necessitatem*. Verum quidem est, quod arbitrium aliquando prudentiam, & conscientiam significet, & perinde est committere arbitrio viri, atque conscientiae, & prudentiae committere, ut explicat Barbosa de Clausul. Claus. 24. nu. 9. cum Henriq. de Arbitr. lib. 1. quæst. 8. num. 40. Mascard. de Probat. Consil. 414. Monet. de Commutat. ultim. volunt. cap. 7. num. 146.

1857 Quoad illa, quæ non solum laicorum in communi, sed directe, immediate, & principaliter vergunt, & diriguntur ad utilitatem ipsorum clericorum, An teneantur clerici ex vi directiva solvere sine consensu, & decreto Episcopi? Exempla sunt, si imponatur onus ad impediendum, vel divertendum flumen, quod tam laicorum, quam clericorum agris, aut domibus minatur ruinam: ad derivandam aquam ex flumine, quâ illorum horti irrigantur &c.? Negat Pat. Suarez lib. 4. cap. 26. num. 6. ex titulo immunitatis in cap. *Non minùs*.

1858 Nihilominus alii, ut Bursatus Consil. 42. num. 15. & P. Fragos. supra, P. Molin. sup. Reginal. lib. 9. num. 38. Coriolan. hic limit. 5. Alterius disp. 8. Duard. q. 20. num. 14. Filliuc. tract. 16. cap. 11. num. 296. Bonac. de Censur. disp. 1. punct. 3. num. 17. affirmant. Fundantur regulâ, *Qui sentit commodum, par est, ut sentiat onus*, cap. *Qui sentit* de Reg. jur. Firmant exemplis; quia clerici

tenentur mercedem solvere medico à communitate conducto, quando illo indigent: solvere expensas factas in purgatione putei, ex quo bibent: solvere saltuario, sive custodi saltuum, qui laicorum, & suum custodit saltum; ergo etiam solvere in nostro casu. Immo Filliuc. addit teneri ex justitia; & ratio omnium est; quia in eo casu non solvitur onus, ut collectum &c. per modum tributi, sed per modum mercedis, & retributionis pro beneficio utiliter expenso, quidquid sit, quod sit commune, quatenus confertur etiam aliis. Vide Bonac. & P. Fragos. supra.

Quæ personæ laicæ subjiciantur huic censuræ propter imponenda onera, sive tributa Ecclesiasticis, & pro quibus tuendis feratur?

1859 Quoad primum nullam conditionem, aut dignitatem excipit Pontifex, aut eximit à censura hujus Canonis, ibi: *Cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii Potentatus, quibuscumque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & terris quoquo modo Præsidentes, Consilarii, & Senatores, aut quâvis, etiam Pontificali dignitate insigniti*. Hic adverte iterum, quod superius diximus, comprehendere non solum præsentem, & imponentes prædicta onera, sed eorum successores, sive legitimi sint, sive tyranni, & intrusi, si impositiones prosequantur: item eorum comprehendit ministros juxta prædicta. Eodem modo comprehendit etiam Ecclesiasticos, quâcumque dignitate fulgentes, excepto ipso legislatore.

1860 Ratio hujus tam amplæ prohibitionis fortasse est: quia sub nullo Principe sæculari, immò probabiliter neque Ecclesiastico existit dominium bonorum Ecclesiasticorum; nam, ut docet P. Suarez lib. 4. de Immunit. cap. 18. num. 7. cum Navarr. in Apologia de Redditibus Eccl. quæst. 1. Monit. 16. & quæst. 3. Monit. 31. numer. 7. existit immediate sub dominio Dei per omnimodam proprietatem, & non metaphoricè, eò quod offerentes talia bona, Deo offerunt, & ex eo titulo dicuntur bona Dominica, & Patrimonium Christi, Canone 39. Apostolor. Unde iuxta hanc sententiam dominium talium bonorum non existit penes Ecclesiam, vel universalem, vel particularem, neque apud

Congregationem fidelium, aut Pontificem; hic enim est solùm fidelis, & prudens eorum administrator, & dispensator. Si ergo Summus Pontifex non potest pro suo libito illa distrahere, alienare, minùs poterit laica, vel Ecclesiastica alia potestas illa onerare tributis titulo dominii.

1861 Ex dictis quæres; Utrùm incurrant hanc censuram Prælatus Ecclesiastici imponendo Ecclesiasticis, aut illorum bonis prædicta onera, illaque exigendo? Sunt, qui docent incurrere, si auctoritate laicâ, quâ fungi possunt, imponant, & exigant: secus verò, si exigant auctoritate Ecclesiasticâ; nam Pontifex intendit defendere immunitatem Ecclesiasticam; hæc autem non offenditur auctoritate Ecclesiasticâ. Ita P. Filliuc. tractat. 16. cap. 11. num. 30. ubi docet Prælatos, hujusmodi imponentes, & exigentes, peccare quidem contra prohibitionem in cap. *Cum Apostolus*, cap. *Prohibemus* de Censibus, & contra justitiam, non verò contra hunc Canonem. Idem docet Palaus de Cens. disp. 3. punct. 19. num. 5. Confirmari potest hæc sententia; quia Pontifex in Canone præsentis sic ait: *Innovantes decreta super his per Sacros Canones &c.* Sed in nullo Sacro Canone circa præsentem materiam agitur, neque fit mentio de auctoritate Ecclesiastica, imponente tributum. Adde, quòd cum dignitas Pontificalis comprehendat Episcopos, in jure regulariter Episcopi non pœnâ excommunicationis, sed interdicti, aut aliâ solent puniri.

1862 Oppositam sententiam judicat probabiliorem Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 19. punct. 2. nu. 8. cum Duard. can. 18. quæst. 18. num. 1. Alter. disp. 19. cap. 4. Leand. tom. 4. tract. 3. disp. 18. quæst. 16. Fundantur verbis ejusdem Canonis, ibi: *Aut quâvis etiam Pontificali dignitate insigniti*; sed ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus, leg. de pretio ff. de public. in rem act. leg. 1. §. *Generaliter* ff. de leg. præst.: ergo. Respondetur in Canone satis distingui, quo sensu ibi introducatur Pontificalis dignitas, deducto sensu ab aliis dignitatibus, & præeminentiis expressis. Itaque prohibet Pontifex impositionem vectigalium à laicis factam, sive potestas laica alioquin sit Imperialis, Regalis, Principalis, Ducalis, Comitum, Ducis, Baronis, Præsidentis, Consilarii, Senatoris, & etiam Pontificalis; omnes enim comprehendit in eodem sensu, & significato, quod cum non mutet, nec distinguat, ideo magis con-

sonat huic explicationi textus, ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

1863 Instant: si Prælatus Ecclesiasticus consilium, vel auxilium præstet Principi sæculari ad imponenda, & exigenda vectigalia, vel minetur clericis pœnas Ecclesiasticas, nisi tributum, à laico Principe impositum, solvant, incurrit excommunicationem; ergo etiam si imponat eisdem clericis tributum. Nego consequentiam; quia primum exprimitur in Canone, quatenus sine exceptione comprehendit omnes Consiliarios, & præstantes auxilium. ibi: *Aut in iisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non ventur, cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis &c. aut quâvis, etiam Pontificali, dignitate insigniti.* At secundum non exprimitur; & certè debuerat exprimi, cum potestas Ecclesiastica, & sæcularis sint diversi ordinis, & nisi exprimatur, non rectè intelligitur in prohibitione potestatis laicæ.

1864 Quoad secundam tituli partem ex ipso Canone liquet, pro quibus bonis Ecclesiasticorum protegendis lata sit excommunicatio Canonis præsentis, ibi: *Clericis, Prælati, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus*; nomine autem bonorum Ecclesiasticorum, ut sæpè dictum est, veniunt etiam bona initiati minoribus usque ad primam tonsuram inclusivè; sicut etiam veniunt Religiosi usque ad novitios inclusivè. Ab hoc igitur privilegio solùm excluduntur bonâ Ecclesiastici, qui ex aliquo defectu, crimine, & culpâ privilegium amittit, de quo suprâ actum est. Sunt tamen aliqua spectantia ad prædictos Ecclesiasticos, quæ cum non exprimantur in Canone, locum præstant diversis opinionibus.

1865 Primum est; Utrùm Ecclesiastici exempti etiam sint à tributis, & oneribus, quæ solvebant antequam statum Ecclesiasticum assumerent? Respondet P. Filliuc. tractat. 16. cap. 11. num. 294. exemptos esse primò ab oneribus personalibus laicorum, ut sunt, quæ imposita sunt à Principibus pro unoquoque capite, aut alio simili titulo, cap. *Non minùs* de Immunitate; quia non sunt realia, sed personalia, & per assumptionem statûs Ecclesiasticæ personæ desinunt esse subditæ potestati laicæ imponenti. Secundò exemptos esse ab oneribus extraordinariis, quæ contemplatione personarum subjectarum

rum fuerant imposita, vel imposita fuerant personis ratione patrimonii. Ordinaria verò onera antiqua, quæ ratione alicujus censûs, vel Canonis imposita erant, & quæ ex pacto, vel impositione dominorum solvebantur, possunt exigi ab Ecclesiasticis. Ita etiam P. Suar. in defens. Fidei lib. 4. cap. 20. à num. 6. P. Mol. de Just. tract. 2. disp. 458. & disp. 662. num. 3. P. Frag. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 315. fine, Reginald. lib. 9. num. 380. Azor. 1. par. lib. 5. cap. 13. quæst. 1. Flores de Mena Variar. lib. 2. quæst. 21. num. 96. & 234. Comitol. in Respons. Moral. lib. 1. quæst. 94. Cardoso. in Praxi judic. verb. *Clericus* num. 75. Caldas, Peireir. de Resolut. Emphyt. cap. 3. num. 23. Cabed. 2. par. disp. 64. num. 4. Bonac. sup. nu. 2. quamvis non distinguat, Palaus sup. n. 10.

1866 Quæres primò; Quid dicendum de famulis clericorum? Probabile est non gaudere privilegio immunitatis ab impositione tributorum laicorum; quia de illis non fit mentio in Canone, qui solum eximit Ecclesiasticos, quales, ut suppono, non sunt famuli. Ita Bonac. num. 6. cum Duard. contra Filliuc. suprà num. 302. in quo optimè distinguit; docetque non posse famulos gravari oneribus personalibus, quæ redundarent in ipsos Ecclesiasticos, atque ideo jure civili hoc privilegium tributum fuisse illis, leg. 2. Cod. de Episcopis. Quare Filliucius non videtur illos eximere ab oneribus realibus, in quibus non militat ratio ab illo exhibita.

1867 Quæres secundò; Quid dicendum de colonis Ecclesiæ, sive Ecclesiasticorum? De hoc puncto agit novissimè Pignatelli in Consultationibus tom. 2. Consult. 50. ubi latissimè partem affirmativam defendit à n. 4. præmissâ distinctione inter colonos diversi generis; nam quatuor ibi genera distinguit; primum, est colonorum, qui sunt adscriptitii, de quibus est textus in cap. *Multorum* de Judæis, qui adstricti sunt prædio colendo, & reddunt domino omnes fructus præter sumptus, & vestitum, computanturque inter mancipia: secundum eorum, qui sunt liberi, sed partiarrii; quia gaudent parte fructuum, vel medietate cum obligatione infumendi propriam operam in cultura: tertium eorum, qui sunt conductitii, qui sunt cultores ex mercede: quartum eorum, qui sunt conductores, seu fictuarii, qui fructus faciunt suos, & pro locatione solvunt vel pecunias, vel aliquos fructus. Omissis interim conductore per Emphyteusim. His suppositis,

1868 Docet primò, colonos adscriptitios gaudere immunitate ab oneribus personalibus; quia totum laborem addictum habent prædio, ac proinde personale onus redundaret in damnum Ecclesiastici, quatenus prædium privatur labore culturæ: fatetur tamen, quòd si graventur eo onere, non incurritur censura hujus Canonis, quæ, ut diximus, non intelligitur de oneribus personalibus. Gaudent etiam privilegio quoad onera realia; quia non sunt capaces talium onerum; nam neque fundus, neque ejus fructus pertinent ad illos; sunt enim domini clerici. Probat deinde declaratione Sacræ Congregationis Concilii Trident. sub die 28. Aug. 1637. Ita etiam apud ipsum Abb. in cap. *Non minus* de Immunit. Reip. tract. de pest. tit. de Remed. ad confer. Urb. nu. 128. Frider. de Sen. Cons. 111. num. 10. Thesau. de Dec. 116. num. 12. Duegn. Regul. 100. Squillant. de privileg. Cler. cap. 8. num. 22.

1869 Docet secundò, colonos liberos gaudere exemptione ab oneribus tam personalibus, quando cultura prædii postulat totum laborem hominis, quo non impenso, deterioratur prædium, & solitum non reddit fructum, & proinde præjudicatur Ecclesiastico: tum realibus; quia immunitas, competens bonis Ecclesiasticis, est realis, & ideo comprehendit colonos juxta Gloss. in Clement. IV. excolendas. Deinde; quia si hi graventur quoad partem fructuum sibi provenientem, indirectè gravarentur Ecclesiastici, quatenus difficiliùs invenirent, qui vellent eorum prædia colere partiariè. Addit declarationem Sacræ Congregationis immunitatis 20. Februarii 1629. quam etiam approbavit Urban. VIII. die 6. Martii ejusdem anni.

1870 Docet tertidò, colonos conductitios non gaudere privilegio immunitatis ab impositionibus; quia privilegium est personale, & non illud participant à persona domini. Deinde; quia hujusmodi nullam habent partem colonicam in fructibus prædii, sed solam mercedem. Docet denique quartò, colonos conductores, gaudere etiam immunitate ex ea ratione; quia si graventur, gravantur indirectè Ecclesiastici, domini prædiorum; nam cogerentur locare prædia eodem pretio, quo locant laici, obligati, & subjecti impositionibus. Non negat tamen, quòd probabile sit illos non gaudere immunitate; quia fructus omnes, & proventus prædii sunt proprii conductorum, & non Ecclesiastici locantis,

cantis, qui solum habet jus ad pretium. Ita laudatus Pignatelli, secutus Pertium Conf. 184. n. 9. Menoch. de arbitr. Conf. 562. Decianum tom. 3. Consil. 51. Fridericum de Senis Conf. 111. num. 3. Bellet. disquis. Cleric. tit. de exempt. Cleric. §. 7. num. 1. & 5. Carolus de Graff. de Effect. Cleric. Eff. 3. num. 71. Dian. 2. par. tract. 1. de Immunit. Eccles. Resol. 18. Peirinum in privileg. Minor. tom. 1. Constit. 2. Julii 11. §. 23. num. 142. Bonac. de Cens. disp. 1. quaest. 19. punct. 3. num. 7. quamvis hic se remittat ad resolutionem Pontificis.

1871 Adverte tamen oppositam sententiam habere plus, quam quindecim Auctores, nec destitui fundamentis, inter quae illud urgere videtur magis; quia fructus Ecclesiastici per commutationem, emptionem, vel similem contractum, translati in laicos, non gaudent privilegio Ecclesiastico apud saecularem, & subjiuntur gabellis, sed pars fructuum, quae relinquitur colono libero cum onere infumendi propriam operam in cultura, & reddendi aliam partem Ecclesiastico, Item fructus omnes, qui relinquuntur colono, conductori, pro solvenda locatione in pecunia, transferuntur in laicos, & fiunt sui per contractum locationis: ergo apud ipsum non gaudent privilegio immunitatis, cum jam sint laici, & laicus subiiciatur oneribus Principum. Deinde neque ratione personae, neque ratione fructuum intervenit ibi immunitas, ut patet. Hoc fundamentum secundum se non est contemnendum. Illi tamen inherendo priori opinioni Sacrae Congregationis auctoritate munita, sic.

1872 Respondeo; quidquid sit de translatione domini fructuum per locationem, distinguo consequens: non intervenit ibi immunitas absolute, nego: si fructus considerentur, ut supponitur, concedo consequentiam. Itaque vel onus, & tributum imponitur colono pro fructibus percipiendis, vel pro fructibus jam perceptis, v. g. vel tributum imponitur colono pro fructibus percipiendis ab hoc fundo, aut quia colit hoc praedium, quod est Ecclesiasticum, & tunc tributum est contra immunitatem Ecclesiasticam, quae afficit fundum, vel praedium, quod proinde onerari non potest tributo laico: vel ponitur pro fructibus jam perceptis: v. g. imponitur tributum, ut qui habet vinum, oleum, granum in tanta quantitate, solvat tantum pro tributo, & gabella, & tunc non gaudet immunitate, quia jam illi

fructus facti sunt coloni, & proinde laici, si colonus talis sit.

1873 Explicatur magis; nam si colonus est liber, ac partiarius, & tributum imponitur pro fructibus percipiendis, tunc directe imponitur vel fundo, vel fructibus fundi; sed neque fundus est coloni, neque fructus illius, quatenus a parte Ecclesiastici domini non separantur: ergo sunt domini Ecclesiastici, & gaudent immunitate: si colonus est conductor, & tributum imponitur fructibus percipiendis, directe etiam imponitur vel fundo, vel fructibus in spe, aut actu in eo contentis: sed tam fundus, quam in eo contenta gaudent privilegio immunitatis; nam de feudo certum est illa gaudere; de contentis autem in eo dubium non est, quod ut accessoria sequantur principale, praesertim cum adhuc non sint in dominio, & possessione laici. E contra vero postquam fructus jam sunt in dominio, & possessione laici, tunc sicut laicus subjiuntur Principi laico, ita omnia ejus subjiuntur quoad similia onera, & ex hoc capite colonus, vendens similes fructus, non eximitur a gabellis impositis venditioni fructuum, sed talium rerum.

1874 Aequè controversa est resolutio quoad Emphyteutas Ecclesiasticorum bonorum, quando tributum imponitur pro utili dominio; quod non offendatur immunitas Ecclesiastica, nec proinde incuratur censura Canonis, ut docent quatuordecim AA. quos citat Carolus de Graff. infra, Alter. disp. 19. cap. 6. dub. 6. Filliuc. supra num. 302. Surd. Conf. 338. a num. 13. Menoch. sup. de arbitrarii Casu 180. & Casu 562. num. 21. Averdagnus, Velanus, Caroccus, & Rolandus, Belletus, quos citat, & videtur amplecti supra laudatus Pignatelli Conf. 50. num. 10. cum distinctione domini utilis a directo, quae posita, sic probatur resolutio; quia immunitas concessa est Ecclesiasticis, & ipsorum bonis, ac fructibus; sed per Emphyteusim dominium utile praedii, v. g. jam non est Ecclesiasticum; sed translatum est in Emphyteutam; Emphyteuta autem, ut supponimus, est laicus, proindeque subiectus Principi saeculari, & bona illius, scilicet, fructus, obnoxia saecularibus impositionibus; ergo si graventur talibus oneribus, nihil offenditur immunitas Ecclesiastica, nec proinde incuratur censura Canonis.

1875 Opposita sententia suos habet AA. pro illa citat Carolus de Graff. Effect. 3. n. 77. & 151. quatuordecim, quibus adhæret Ugo-

lin. Can. 18. Felicianus de Solis tom. 2. de Cens. in additam. lib. 1. præf. à num. 1. Dian. 3. par. tract. 1. Resol. 24. in qua judicat probabilem. Fundantur; quia dominium utile connexum est cum directo; sed hoc gaudet immunitate Ecclesiastica à tributis; ergo etiam illud: Consequentiam roborant Decis. Rotæ Romanæ die 28. Maii apud Anton. de Marinis Quotid. Resol. cap. 207. numer. 4. Item declarat Sacre Congregationis immunit. alias decisiones, & præsertim in Imolen. 27. Maii 1654. & rescripto ejusdem Congregationis ad Episcopum Senogalliensem die 8. Decemb. 1668. in quo illi injungitur, ut tueatur ad tenorem decretorum, ne bona Ecclesiarum Emphyteutica collectentur. Quæ omnia non parum debilitant primam sententiam; nisi dicas declarationes procedere, quando imponuntur ratione talis domini, seu ratione fructuum, ut Pignatelli explicat in fine, & à fortiori probant rationes adductæ. Advertit tamen Bonac. sup. ad finem, ut tales collectæ etiam pro dominio utili non præjudicent dominio directo, ita ut ob illas cogantur minori pretio bona sua Emphyteuticari. Attamen si hoc aliquid concludit, concludit utique bona Ecclesiastica Emphyteuticata debere eximi ab omni prorsus collecta; quia sine dubio majori tunc pretio darentur in Emphyteusim, utpote exempta tam quoad dominium directum, quam quoad utile à similibus oneribus, & collectis.

1876 Quia verò Clerici, & Ecclesiastici multa bona ob diversos titulos acquirere, & possidere possunt, operæ pretium erit de illis agere per ordinem ad immunitatem à laicis tributis, & oneribus; & in primis in Canone multa generatim recensentur, ibi: *Ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus redditibus, ac proventibus hujusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt.* Rursus cum inter bona Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum numerari possint aliqua in particulari, de quibus dubitari potest, An gaudeant immunitate? ideo de his breviter nonnulla sub-jicio.

1877 Primum sit; Utrum præstimoniam veniant nomine beneficiorum, atque ideo gaudeant immunitate ab oneribus sæcularibus? Præstimoniam autem quamvis olim magis dubia fuerint, utpote quædam portio ex beneficio Ecclesiastico destinata ad alendos juve-

nes, ut commodè studere, vel bellum gerere possint, atque ideo non dabantur in titulum, sed pro tempore determinato, nec aliquod officium spirituale habebant, modò tamen post Constitutionem Pii V. quæ incipit: *Ex proximo Lateranensi*, cum dentur in titulum, & habeant annexum officium spirituale recitandi horas Canonicas, veniunt nomine beneficii, & ita illa comprehendit Trident. sess. 14. cap. 9. de reformat. & sess. 23. cap. 18. & sine dubio tenent Navar. cap. 25. num. 122. P. Azor. 2. par. lib. 3. cap. 2. qu. 1. Gonzal. in Regul. Cancellariæ Gloss. 5. §. 2. Quo supposito gaudere immunitate Ecclesiasticâ fatentur Flaminius de Resignat. lib. 2. quæst. 1. num. 124. & lib. 3. quæst. 1. à nu. 129. Garcia de Benef. par. 1. cap. 2. num. 117. P. Fragos. de Regim. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 313. & probat argum. cap. *Mandatum Apostolicum* de clerico agrotante in 6.

1878 Secundum sit; An capellæ, altaria, & hospitalia veniant nomine Ecclesiæ, vel beneficii Ecclesiastici? Quoad capellas respondeo, si sint perpetuæ, & erectæ auctoritate saltem Ordinarii, esse beneficium; quia obligant ad recitandum divinum officium, vel onus Missarum, ut docent P. Azor lib. 10. cap. 3. quæst. 5. Garcia de Beneficiis part. 1. cap. 2. à num. 93. Gonzal. Gloss. 5. Sylvest. de benef. par. 1. quæst. 3. num. 101. Sarn. in Regula de Annal. quæst. 20. Tuscus de Visitat. lib. 2. cap. 11. num. 2. Cevall. qu. 693. num. 19. Veruntamen Telin. in cap. ex parte num. 2. de Rescriptis cum Gloss. in Clem. 2. de decimis extendit etiam privilegium ad capellanas ad nutum, quatenus adducta Gloss. sine ulla distinctione dicit: Quando Papa concedit Regi decimas omnium fructuum beneficiorum in suo Regno, venire nomine beneficii capellas, & altaria erecta auctoritate Episcopi. Sed Flores de Mena qu. 10. nu. 26. cum Calderin. Conf. 9. de Rescript. numer. 2. Rebuff. de Nomination. quæst. 14. num. 26. docent capellaniam ad nutum non esse beneficium, nec titulum beneficii, sed simplex salarium, & stipendium, quo supposito, non videntur gaudere privilegio. De altari verò, quod ita dicitur ab ara alta, si sit erectum ab auctoritate Ordinarii, idem videtur dicendum.

1879 Nihilominus vi nostri Canonis, cum excommunicatio comprehendat omnes, imponentes decimas, collectas, & similia onera personis Ecclesiasticis, eorumque bonis, fructibus, & proventibus, qui talia imposuerit
sine

sine licentia fructibus Clericorum, sive proventibus à beneficiis perpetuis, sive ad nutum, sive altaribus erectis auctoritate Ordinarii, incurreret excommunicationem; nam re ipsa imponit decimas, & collectas fructibus & proventibus Ecclesiasticorum, seu Clericorum.

1880 Tertium fit; An bona patrimonialia Clericorum gaudeant hoc privilegio immunitatis à tributis? Resolutio affirmativa est communis. Ita P.Suar. de Immunitate lib. 4. à cap. 24. à num. 4. Molin. de Just. disp. 670. Azor 1. lib. 3. cap. 26. Lessius lib. 2. cap. 33. dub. 3. Salas de Leg. disp. 14. sect. 11. nu. 114. Tolet. lib. 1. cap. 29. vers. *Adverte non solum*, Fragos. supra num. 315. Ugolin. cap. 18. §. 3. num. 1. Filliuc. tract. 16. cap. 11. numer. 298. Reginald. lib. 4. num. 377. cum Covar. pract. cap. 31. num. 5. Sayr. de Cens. lib. 3. cap. 22. num. 9. Card. Tusch. tom. 1. lect. 6. concl. 114. Bellet. de disquis. Cler. punct. 1. §. 5. Marta de jurisd. punct. 4. Casu 49. num. 9. Coriolan. in explic. Bull. Can. 18. limit. 3. Barbos. de Offic. & potest. Episc. par. 2. alleg. 19. nu. 91. Medin. C. de Restit. quæst. 15. Carolus de Graff. Effect. à num. 19. Alterius disput. 19. cap. 2. Duard. Can. 18. quæst. 5. num. 4. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 19. punct. 3. n. 12. Ratio est; quia in Canone universaliter eximuntur bona Ecclesiasticorum, ibi: *Et eorum, & Ecclesiasticorum bonis*. Deinde particula, *Eorum*, non refertur ad bona merè Ecclesiastica, cum de his inferius specialiter agatur: ergo de patrimonialibus intelligitur.

1881 Confirmatur; quia ita intelligi debent verba Canonis, ut consonent juris dispositioni in cap. *Quamquam* de Censibus, in quo bona patrimonialia Ecclesiasticorum eximuntur. Secundò; quia l. Rescripto, & leg. finali ff. de munerib. & honor. tributa immediate imponuntur personis pro rebus, & proinde personæ principaliter, & bona secundario gravantur; sed personæ Ecclesiasticæ exemptæ sunt; ergo illis non possunt imponi onera, tam pro rebus Ecclesiasticis, quam pro bonis patrimonialibus. Oppositum est Purpurati Conf. 324. ex eo fundamento, quòd talia bona sunt laica, quatenus subjecta laico Principi, & in pluribus locis jam in praxi solvunt tributa. Verùm hæc nihil probant: non primum; quia subjectio illa generalis non sufficit; nam bona Ecclesiastica sunt in terris subjectis Principibus, immò & ipsæ Ecclesiæ, & tamen exempta sunt. Non secundum; quia si alicubi est illa praxis, fundatur

in speciali licentia Pontificis.

1882 Eodem modo defendunt AA. supra bona Ecclesiasticorum, vel à patre, vel ab extraneo donata ad titulum, ut ordinentur, seu loco Beneficii; hæc enim sunt exempta etiam in casibus à jure non expressis cap. *Episcopus* de præbendis, & tenent contra Covar. apud Belletum. Decius in dicto cap. Aloysius Riccius, quamvis decis. 605. contradicat; tenent etiam P. Fragos. sup. Bonac. sup. cum Cardinal. Tusch. sup. Felin. in cap. Eccl. Sanctæ Mariæ à num. 10. Belletus sup. nu. 9. Coriolan. lim. 3. Carolus de Graff. Alterius, Duard. & alii.

1883 Magis dubitari potest de bonis emptis, aut alio titulo acquisitis; Utrùm gaudeant hoc privilegio? Respondeo cum distinctione; juxta superius tradita de persona, mutato statu sæculari in clericalem, prædicta bona gaudere hoc privilegio. Ita habetur in cap. 1. de Immunit. Eccl. in 6. Ratio est; quia quamvis ea bona apud sæculares subiecta essent oneribus, per mutationem tamen personæ in Ecclesiasticam mutatur qualitas inhærens rei ratione personæ, Leg. *Locato* §. *Fiscus* ff. de publican. & vectigal. Leg. *per Procuratorem* ff. de acquirenda hæreditate, & per consequens manent Ecclesiastica, & fruuntur privilegio exemptionis à tributis. Ita P.Suar. sup. cap. 25. num. 3. Guttier. pract. lib. 1. quæst. 3. Fragos. sup. num. 315, Bonac. sup. num. 16.

1884 Suprà dicta intellige de tributis, quæ imponuntur per capita, sive extraordinariis, quæ secundum urgentem necessitatem imponuntur in majori, vel minori summa. Non ita verò de censu, & onere, quod ex consensu partium impositum erat bonis, antequam translata fuissent ad Ecclesiam, & Ecclesiasticum; hæc enim exigere possunt sine incurso censuræ. Ita AA. relati superius. Immò, excepto P.Suar. & Guttier. admittunt ferè omnes hanc doctrinam, etiam si prædicta onera absque partium consensu fuerant talibus bonis imposita, antequam ad Ecclesiasticos devolverentur.

1885 Ex hac ratione colliges, quòd si dominus bonorum ante translationem ad Ecclesiasticos, promisit, & obligavit sua bona pro se, & suis successoribus ad solvenda tributa, & onera imposita, & imponenda in posterum, prædicta bona post translationem ad Ecclesiasticum teneri, & subjici prædictis tributis; nam quilibet est dominus rei suæ, & illam subicere potest pro libito oneribus, quæ

quæ voluerit. Deinde illa obligatio est realis, & afficit bona, & non personas, ac proinde bona in omni statu illam secum portant. Idem dicendum, si quis bona sua sub onere solvendi tributa imposita, & imponenda legaret Ecclesiastico. Ita P. Suar. sup. Guttier. Bartol. in Leg. *Rescripto* §. *Sciendum* ff. de munerib. & honorib. P. Azor. sup. Reginal. lib. 9. num. 330. quamvis in hoc ultimo non consentiat Alterius disp. 6. cap. 5. Mart. sup. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 19. par. 3. n. 18. contra Felin.

1886 Aliter judicant Abbas in cap. Ecclesiæ S. Mariæ de Constitut. Alterius supra & Duard. si illa bona essent per statutum gravata onere solvendi tributa, in futurum imponenda; probabilissimum est, inquit Bonac. quod translata ad Ecclesiasticum, gaudeant exemptione à tributis imponendis; eò quòd quando fuerunt translata non erant affecta onere tributi nondum impositi; nam quamvis jam esset lex ad illud imponendum, non erat tamen impositum, & bona erant exempta. Non placent tamen; quia bona apud secularem, sicut obnoxia erant tributis, ita obnoxia erant legi impositionis, sed si positum esset tributum ex ea lege, transirent cum eo onere ad Ecclesiasticum, quod ipsi AA. non videntur negare; ergo etiam si posita sit lex, transibunt cum eo onere ad Ecclesiasticum. Unde absolutè verum non est, quòd illa bona sint exempta, quando transferuntur; quia licet sint exempta à tributo, non sunt exempta à lege illud sustinendi, si imponatur.

1887 Sed quid de bonis Ecclesiasticis translatis ad laicos? Respondetur amittere privilegium ex contraria ratione mutationis personæ; nam cum hæc sit causa subjectiva privilegii, illà mutata, perit privilegium, leg. *Procuratorem*, & l. 1. Cod. de imponenda lucrativa descript. Firmari potest exemplo bonorum clerici actualiter depositi, seu degradati, quæ ante degradationem gaudebant privilegio, postea verò per mutationem subjecti non gaudent privilegio. Ita tenent Frideric. de Senis, Alterius, Duard. Bellet. Menoch. Carolus de Grass. contra Bossum tract. crim. in titul. de princip. numer. 121.

1888 De bonis Ecclesiasticorum in communi, & mixtis cum secularibus, v.g. clerici cum bonis fratris laici, affirmant aliqui gaudere privilegio exemptionis à tributis, & oneribus laicorum. Ita Martha, & Duardus.

Alii, ut Bonac. Speculator de Cleric. conjug. num. 13. Alterius disp. 19. cap. 6. dub. 2. Lambertin. & alii judicant, prædicta bona pro rata, quæ clerico competit, gaudere privilegio; quia secundum partem, quæ clerico competit, sunt bona Ecclesiastica; ergo gaudent privilegio; nam utile per inutile non vitiatur de regulis juris in 6. Unde si prædium sit clerici, & laici; & colatur à laico, pars fructuum, quæ spectat ad clericum libera est à tributo, coherentè ad ea, quæ diximus de colono. Si autem colatur à clerico, postquam pars laici venerit in dominium laici, subjecta manet tributis; nam antea per mixturam cum parte, & bonis clerici est clerici, & proinde exempta.

§. V I I.

Expenditur excommunicatio decimanona contra Judices seculares, qui contra Ecclesiasticos in causis criminalibus se interponunt.

1889 **I**N hoc Canone continetur etiam sacrilegium, quod committitur per iudices seculares, & alios in eo expressos, exercendo jurisdictionem suam secularem contra Ecclesiasticos in causis criminalibus, seu capitalibus, vel quomodolibet in his se interponunt contra Ecclesiasticam libertatem. Actiones in eo prohibita, secundum aliquos, sunt septem, & secundum P. Frag. num. 337. & Bonac. sunt tantum sex, quatenus actionem interponendi se non distinguunt ab aliis, nimirum, processandi, bannendi, capiendi &c. sed judicant esse, veluti genus commune inclusum in his, tanquam speciebus; sed hic idem Bonac. in explicatione actionum hujus Canonis primò, & specialiter explicat actionem interponendi se, secutus Sayrum, Filliuc. & alios. Censuræ hujus Canonis consonat cap. *Inolita*, cap. *Placuit* 11. quæst. 1. cap. *Si quis* diligenti de foro competent, & non discrepat cap. *Si quis suadente* 17. quæst. 4. de quibus jam suis locis actum est.

1890 Quod attinet ad Consiliarium, expressè continetur in Canone, ibi: *etiamsi talia committentes, fuerint Consilarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati*. Sed Auctores de Consiliario in hoc loco nihil specialiter dicunt, satis tamen liquet Consiliarium in Canone expressum debere esse ex officio;

numeratur siquidem inter alios, qui dignitates ex officio habent, ut est Senator, Præses, Cancellarius. Quare de Consiliario non ex Officio, sed veluti spontaneo dubitari merito potest; Utrum incurrat hanc censuram? nam Consiliarius nominatus in Canone diverso modo concurrat ad actiones prohibitas, atque concurrere potest Consiliarius non ex officio: primus enim consulit actiones, ut fiant; secundus verò consulit, & consulere potest eidem Consiliario ex officio, ut consulat actiones fieri. Unde primus propter consilium, incurrit censuram principaliter, secundus verò, si comprehenditur, incurrat solum accessorie, & secuto effectu. Et in hoc sensu intelligi debet Palaus, quatenus disp. 3. de Censuris punct. 20. num. 4. indiscriminatim negat Consiliarium incurrare censuram hujus Canonis; cum tamen in Canone exprimantur Consilarii, quamvis hujusmodi Consilarii, cum saepe sint definitivi, vices judicium subeant.

1891 Rogabis igitur; Utrum in Canone, præter Consiliarium ex officio, comprehendatur etiam Consiliarius non ex officio? Et ratio dubitandi est; quia in Canone comprehenduntur, *quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus*; particula autem, *Quomodolibet*, ut saepe diximus, & in præsentia docent Menochius de recuperan. remed. 6. num. 15. Gozadin. Conf. 14. nu. 22. Parisius Conf. 57. num. 1. tom. 1. & sequitur Bonac. hic de Cens. quæst. 20. par. 1. num. 3. includit omnem modum concurrendi ad actiones prohibitas, & per consequens videtur etiam includere talem Consiliarium. Nihilominus, attentis verbis, & sensu Canonis, non videtur tam latè extendenda illa particula. Ratio est; quia in eodem Canone determinatur ad particulares actiones, ibi: *Anathematizamus omnes, & quoscunque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores, quomodolibet se interponentes in causis capitalibus &c.* Quare non debet extendi ad alios, cum simus in materia odiosa, & ideo restringenda est. Sensus igitur particulæ est: *Quomodolibet se interponens Magistratus: Quomodolibet se interponens Judex: Quomodolibet se interponens Notarius &c.* incurrant censuram, quæ interpositio debet esse in determinata specie uniuscujusque officii, immò & actionis prohibita, ut bene explicat Palaus supra, idest, quomodolibet processaverit, quomodolibet bannierit, quomodolibet caperit &c.

Quare probabilius mihi est soli Consiliario ex officio applicandam esse doctrinam hujus paragraphi.

Quæ actiones prohibeantur sub censura hujus Canonis?

1892 Prima actio est se interponere in causis capitalibus, & criminalibus contra personas Ecclesiasticas: hæc prima actio intelligi non potest in abstracto, sine applicatione ad aliquam ex sequentibus: & ideo Bonac. illam dicit genericam ad subsequentes, quasi ad species: quia interponere se debet esse in aliquo, v. g. in processando, in banniendo, in capiendo &c. Verum quidem est, quod in rigore, & germanâ significatione verbi, videtur supponere actionem alterius, in qua se interponat, v. g. judex secularis dicitur se interponere causis criminalibus; quia interponit suam jurisdictionem & mandatum nulliter jurisdictioni, & mandato judicis Ecclesiastici, ad quem causa jure pertinet, & ideo incurrit excommunicationem.

1893 Inquires: Quænam sint causæ capitales, seu criminales? Respondeo juxta Gloss. in Leg. *Transigere*, verb. *Capitali* Cod. de transactionib. ubi Jason vocat causam capitalem, quoties agitur de diminutione capitis, seu de morte, mutilatione, deportatione, & exilio: & absolute causa capitalis est, in qua agitur de crimine capitali. Tripliciter autem dicitur capitalis; vel quia crimen plectitur ultimo supplicio mortis naturalis; vel quia plectitur amissione libertatis, ut quando damnatur reus ad metalla; vel quia reus privatur Civitate, & mittitur in exilium: quæ omnia dicuntur mortes civiles. In hoc tamen Canone causa capitalis latè sumitur pro criminali, ut explicat dictio disjunctiva, *seu criminalis*: nam dictio disjunctiva, *seu*, quoties ponitur inter genus, & speciem, inquit, Felin. in cap. *Inter cæteras* num. 30. de rescriptis, & Bartolus in Leg. *Quantus* ff. de auro, & argento legato, perinde valet, atque *hoc est*; atqui causa criminalis est genus, sub quo continetur causa capitalis; ergo cum dicitur, *In causis capitalibus, seu criminalibus*, idem est, ac dicere, in causis criminalibus. Causa verò criminalis dicitur illa, in qua agitur de infligenda pœna satisfactoria justitiæ vindictivæ, quæ postulat, & obligat Principes ad punitionem delictorum, in quo differt à causa civili, in qua solum agitur de applicanda parti pœna, quæ sufficit ad satisfactionem alterius

terius partis, juxta regulas justitiæ commutativæ, quæ unicuique jus suum reddit. Utrum autem Canon extendendus sit etiam ad causas civiles? Affirmant Duard. & Alterius, sed meritò negat Coriolanus hîc; de hoc tamen forsan inferius iterum.

1894 Secunda actio est Processare: Processare juxta Jason in Leg. *Postquam* num. 10. vers. *Veritas est* Cod. de pactis, & P. Fragos. de Regimin. par. 2. lib. 1. disp. 3. numer. 327. Reginal. lib. 9. cap. 26. num. 384. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 134. est inquirere contra aliquem, & reliqua, quæ conducunt in ordine ad pœnam de crimine sumendam. Quare processans, inquit Vivald. apud Fragos. num. 330. contra Ecclesiasticum animo non sumendi pœnam, sed solùm præsentandi Pontifici, aut Prælato Ecclesiastico processum, non contrahit censuram; quia non se interponit in causis capitalibus, seu criminalibus. A fortiori non incurrit, qui solam simplicem informationem capit ad solam cognitionem veritatis, & sine animo sumendi pœnam.

1895 P. Filliuc. tract. 16. cap. 11. nu. 312. Duard. & Ugol. apud Bonac. docent, Processare, esse informationem sumere, seu actus judiciales, incipiendo à citatione, facere contra personam Ecclesiasticam: unde si desit citatio, à quo processus initium sumit, etiam si sumatur informatio, non incurretur censura; quia tunc non processatur. Antonius de Souza cap. 20. num. 3. & disput. 95. num. 2. tenet, Processare, idem esse, ac contra aliquem inquirere, seu factum alicujus investigare in causis criminalibus: quare ad processum non requirit animum sumendi pœnam, nec citationem: unde juxta hunc auctorem ad incurrendam censuram sufficit inquirere, & investigare contra Ecclesiasticum in causis criminalibus, quam opinionem sequitur Leander part. 4. tractat. 3. cap. 19. quæst. 4.

1896 Huic ultimæ sententiæ adhæret Bonac. sup. num. 7. additque ad incurrendam censuram sufficere informationem judicalem, in causa criminali contra Ecclesiasticam personam, etiam occultè sumptam animo præsentandi Pontifici, vel Prælato, & non infligendi pœnam, nec requirit citationem; quia processus non semper à citatione initium sumit; nam si factâ judiciali investigatione de crimine moriatur is, de cujus culpa facta est investigatio, ante citationem investigatio facta habet vim processûs, quamvis non fuerit facta citatio. Hæc sententia placet

quoad exclusionem animi infligendi pœnam; quia necessarius non est ad rationem processûs. Item quoad intentionem præsentandi Pontifici, vel Prælato; quia reipsâ sine licentia Pontificis processat.

1897 Displicet tamen quoad exclusionem citationis; quia citatio, ut habetur in §. final. de pœna temerè litigantium, est omnium actionum instituendarum principium, & ut explicat Barbos. in Collectaneis leg. si decret. tit. 33. cap. inter quatuor de majorit. & obedient. num. 3. est caput, basis, & fundamentum judicii, quo deficiente, corrumpitur processus, pro qua doctrina citat duodecim Doctores. Hoc supposito, verba Canonis intelligenda sunt juxta vulgarem, & communiter acceptam significationem; atqui, deficiente citatione, qualibet inquisitio contra clericum, & Ecclesiasticum non est processus, ergo non incurrit censuram Canonis. Unde non qualibet informatio judicialis ante citationem dicitur processus, nec proinde validus processus. Neque verum est, quod in Canone non requiratur processus completus per citationem, sed sufficiat incompletus, eò quod iudex quomodolibet processare dicatur. Respondeo in Canone, neque de completo, neque de incompleto processu fieri mentionem, sed absolute prohiberi processare, quod verbum in pœnalibus intelligi debet in rigore sui integri significati, quod semper involuit citationem; quare ante illam non incurritur censura, sicuti neque in extrajudiciali inquisitione, ut tenet idem Bon. sup. num. 11.

1898 Conveniunt tamen AA. citati, quod non incurrit censuram iudex laicus, qui in causa criminali non contra Ecclesiasticos in prosecutione processûs invenit clericum esse auctorem criminis; quia tunc, vel ex officio, vel ad instantiam partis incipit processare, & non per se, sed incidenter, & per accidens incidit in Ecclesiasticum; quare si desistat à citatione, & prosecutione, non dicetur processare de Ecclesiastico. Idem dicunt, si inquisitionem circa crimen à laico, & Ecclesiastico simul commissum faciat, & dicta testium contra Ecclesiasticum, quatenus laici crimen perfecte probant, recipiat; quia tunc non agit per se, sed incidenter de causa criminali Ecclesiastici, neque inquit ex intentione puniendi, immò neque ferendi sententiam, aut citationem faciendi, quod requiritur ad processum incursum censuræ. Ita Leander sup. quæst. 5. cum citatis.

1899 Tertia actio est Bannire. Bannire autem juxta Leg. *Relegat* ff. de interd. est aliquem perpetuò vel ad tempus ejicere à Civitate, aut patria, ita P. Filliuc. suprà nu. 313. Fragos. sup. num. 328. cum Sylvestro, & aliis. Sed quid; Si ejiciatur à provincia aliqua, in qua Ecclesiasticus existit? P. Filliuc. nu. 312. docet incurri censuram, consentit Bonac. quia hoc est banni, & relegationis genus. Verùm attendendum est ad rationem domicilii; nam si clericus vagetur per provinciam sine domicilio in illa, & ex sententia judicis mandetur ab ea, non dicetur propriè banniri: quare judex non incurret censuram propter hanc clausulam, *Banniendo*, sed propter clausulam subsequenter, *seu sententias contra illos proferendo*.

1900 Quarta actio est capere: juxta citatos AA. & Alterium, ac Bonac. num. 13. Capere significat comprehensionem physicam, & personalem Clerici, sive per iniectionem manuum detinendo, sive sine iniectione manuum illum in loco conclusum custodiendo, seu impediendo, ne exeat, quò velit. Quinta actio per sententiam proferre, quod idem est, ac post processum decretum conficere, quo pœna imponatur. Sexta actio est Exequi prædictam sententiam, hoc est mandare executioni. Septima denique actio est Abuti licentiâ Summi Pontificis, ibi: *Quique ejusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel aliàs perperam abutuntur* contra Ecclesiasticos, quod fiet, si judex habeat licentiam processandi, banniendi, vel capiendi, aut exequendi aliquos clericos, certi criminis reos, licentiam ad alios alterius criminis extendat, de illis processando, capiendi &c.

1901 Circa licentiam Pontificis dicitur, quòd requiratur specialis, & specifica, tam quoad personas Ecclesiasticas, quàm quoad delicta, ad evadendam censuram. Quare generalis, & generica non sufficit; v.g. licentia cognoscendi de causis clericorum non sufficit ad cognoscendum de crimine: & licentia circa clericos non sufficit ad clericos in sacris; nam, ut advertit Fragosus, cum non explicat causas, & clericos in specie, potest intelligi de causis civilibus, & de clericis in minoribus, utpote qui omnes veniunt nomine clericorum, & causarum in genere; ad evadendam autem censuram Canonis requirit Pontifex licentiam specialem specificam personæ, & causæ.

1902 Immò aliqui Doctores apud Bonac.

contra Alterium, docent non sufficere ad evadendam censuram, si detur privilegium cognoscendi de quibuslibet causis criminalibus; quia est generica, & non specifica; nam quamvis necessarium non sit, quòd determinet delictum & personam in individuo, debet tamen determinare speciem delicti, v.g. homicidium læsæ Majestatis, infidelitatem contra patriam &c. esto, non determinet personam, sed tantùm dicatur homicidium factum à quocumque clerico in sacris, quocumque loco, & tempore. Bonac. judicat sufficere, si dicatur à quacumque persona Ecclesiastica; sed cum Ecclesiastica persona transcendat ad clericos in minoribus, ad laicos religiosos, & ad alios, qui tantæ dignitatis non sunt, videtur standum sententiæ Fragosi, qui judicat explicandum esse ordinem sacrum.

1903 Ex dictis deducunt aliqui, primò, per hunc Canonem revocari virtualiter privilegia, quæ non continent mentionem expressam, specialem, & specificam de hac re, sicut expressè illa revocavit Gregor. XIII. quibuscumque illa concessa fuissent. Ita P. Suar. disp. 21. sect. 2. num. 103. Filliuc. suprà num. 314. Duard. sup. quæst. 6. Alterius disp. 26. cap. 12. Secundò, non sufficere ad evadendam excommunicationem, nisi prætextu tacitæ licentiæ; quia non est expressa, & specialis, nec specifica, ut requiritur in Canone. Ita Bonac. sup. num. 12. cum Alterio. Minus sufficiet licentia inducenda à tolerantia, & patientia Summi Pontificis, patientia namque nihil operatur, quando actus ultra patientiam requirit aliquid, quod deest. Ita Bart. in Leg. *Item queritur*, §. ult. num. 4. ff. locati, Menoch. de Præsumpt. lib. 3. Præsumpt. 85. n. 28. item consil. 121. n. 107. Palaus sup.

1904 Quæres; Utrùm sufficiat licentia Legati à latere ad procedendum criminaliter contra clericos, absque incurfione censuræ? Bonac. respondet standum esse facultati, & privilegio Legati à Latere, & juxta vires privilegii ferendum esse iudicium. Quæ responsio videtur certa. Nihilominus alii, ut est P. Fragos. hîc par. 2. lib. 1. disp. 3. à n. 332. Alterius, Ugolinus, & Duard. apud Bonac. acriter oppositum defendunt, & ut credo, attento jure, & potestate, quæ regulariter concedi solet Legatis à Latere; nam quod Pontifex aliquando possit dicti Legati potestatem extendere ad hunc, & alios casus Bullæ Cœnæ, negari non potest, in quo sensu vera erit doctrina Bonac.

1905 Quoad

1905 Quoad licentiam Episcopi conveniunt omnes non sufficere, ut laici iudices procedant in criminalibus contra Ecclesiasticum, sive clericum absque incurfu censuræ Canonis: Ratio est ex capit. *Decernimus* 2. verb. Laicorum iudicio de Judiciis, in quo habetur non posse Episcopum clericorum causas criminales delegare sæculari. Ita Hostiens. ibi numer. 1. Abbas à numer. 4. Julius Clarus §. final. quæst. 41. Ripa ibidem n. 34. quos citat, & sequitur P. Fragos. suprà, Bonac. suprà punct. 1. num. 19. Roland. Confil. 4. num. 4. volum. 1. immò addunt non posse Episcopum prædictas causas committere laico simul, & clerico. Ita Scaccia de Judiciis lib. 1. cap. 11. à num. 39. Decian. Tract. crim. tom. 1. lib. 4. cap. 9. numer. 70. & 73.

1906 Quando verò in partibus nullus est clericus sufficiens ad causam processandam, posse Episcopum delegare causam sæculari opinatur Julius Clarus de Judic. Regni, punct. ultim. num. 60. cui non dissentit Barbosa. de offic. & potest. Episcop. allegat. 108. Abbas in cap. *Significasti* de foro compet. Rendiva in Promptuar. recept. sentent. tomus 1. tit. 17. num. 21. Non placet omnino P. Palaus de Censur. disp. 3. punct. 20. nu. 7. quia, ut ait, nulla est necessitas talis delegationis; potest namque committi laico, non ut laico, delegatio, sed ut ministro Episcopi ad inquirendum, ut, si inveniat culpam, tali pœnâ puniat; quia tunc Episcopus profert pœnam in Clericum. Attamen hoc dictum Palai jam admittit delegationem ad laicum sub hoc, vel sub illo titulo. In causis civilibus, non repugnare, fieri ab Episcopo laico indicat Gloss. relata in capit. *Decernimus*, & ibi Abbas sup. num. 5. Vant. de Nullit. & defect. jurisd. numer. 60. Felin. in 6. Cucch. in Institut. major. lib. 2. titul. 6. à numer. 139. Segura Davalos in Director. Judic. Ecclesiast. part. 2. cap. 11. num. 2. Genuens. in Pract. leg. Ecclesiast. quæst. 730. nec dissentit Fragos. limitationi hujus Auctoris, ut delegatio possit fieri, dummodò idonei clerici desiderentur, & delegatio non sit generalis ad omnes causas civiles, aut ad causam spiritualem.

Excipiuntur aliqui casus criminales Ecclesiasticorum, de quibus licitè cognoscere potest Judex sæcularis.

1907 Exceptio facta in Canone ibi: *Sine speciali specifica, & expressa hujus Sanctæ Sedis Apostolicæ licentiâ* manifestè probat censuram hujus Canonis non extendi ad casus aliquos, in quibus sæculares iudices, & Magistratus, de jure communi, & expressa licentia Pontificis, procedere possunt criminaliter contra Ecclesiasticos sine incurfione censuræ, qui casus numerantur à DD. & P. Palaus tom. 2. tract. 12. disp. unic. punct. 6. reducit ad quinque capita, ad quæ in hoc loco se remittit; sed ibi agit potiùs de criminibus, propter quæ Clericus tradi possit sæculari judici. Quare, sequendo aliorum ordinem, suppono nullum esse dubium, quòd de licentia Summi Pontificis possit judex sæcularis procedere contra Ecclesiasticum in sequentibus.

1908 Primus casus est; quando clericus est degradatus, & curiæ sæculari traditus; hic enim amittit privilegium, cap. *Degradatio* de pœnis in 6. cap. *Cum non* ab homin. de Judic. & tenet Bonac. suprà punct. 3. num. 1. secundus est, quando est Clericus diffidatus, & bannitus; nam hic amittit privilegium, ita ut à quolibet privato impunè occidi possit, & à fortiori à potestate laica: est enim, quasi jam morti traditus, cap. 1. de Homicidio in 6. & tradit Clarus §. *Assassinium*, Decian. 2. par. lib. 6. cap. 28. num. 18. Farinac. de Inquisit. quæst. 8. num. 82. Scacc. de Judic. lib. 1. cap. 11. num. 55. Advertendum tamen est non posse hujusmodi clericum assassinum processari, vel capi à iudice laico, nisi probato delicto, & declarato assassinio; quæ duo fieri debent à iudice Ecclesiastico, & non à laico; siquidem ante declarationem gaudet privilegio, quod post illam amittit. Ita Palaus contra Clarum. Tertius casus est clerici enormibus se criminibus immiscentis, si inveniantur sine habitu, & tonsura, vel cum illis incedens post tres monitiones non correctus, hic etiam amittit privilegium, sed crimina enormia debent esse probata à iudice Ecclesiastico, ut dixi: si verò crimina sint dubia, in favorem clerici est judicandum.

1909 Sed quid; Si Clericus, Sacris Ordinibus initiatus, aut beneficium habens, capiatur à iudice laico ob ignorantiam clericatus, & beneficii? Respondeo, si detecto errore

errore dimittat ad iudicem Ecclesiasticum, non incurrere excommunicationem: si verò dubitet de prædictis qualitatibus, etiam dimittere debet ad iudicem Ecclesiasticum, cui juxta cap. *Si iudex* laicus de Immunit. in 6. competit discussio hujus veritatis. Ita P. Molin. tom. 4. de Justitia disp. 49. Reginal. lib. 9. num. 385. Sed circa hæc recale, quæ suprà in simili diximus variis in locis, & præcipuè in Canonis decimiquinti explicatione. Quartus casus clerici bigami, qui cap. *Unico* de Bigamis in 6. amittit omnia privilegia Ecclesiastica, sicut & clericus coniugatus, qui habitum, & tonsuram non desert, de quo suprà in citato Canone. Quintus casus est clerici, qui ordines minores intra annum Sedis vacantis à morte Episcopi accepit cum dimissoriis Capituli; nam hujusmodi in criminalibus non gaudet privilegio fori. Excipe, nisi occasione accepti, vel acceptandi Beneficii coactus fuerit juxta Trident. sess. 7. cap. 10.

1910 Utrum verò amittat privilegium ipso facto, & ante sententiam iudicis? Navar. lib. 1. Cons. tit. de temp. ordinat. Cons. 19. negativam partem defendit, & pro illa P. Sanchez multa adducit, nixus verb. *Non gaudet*, quo Tridentinum utitur; quod verbum futuri temporis est, & non præsentis; & ipse P. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 46. num. 20. rationem assignat, scilicet, eam privationem, à Trident. & à Pio V. in motu proprio, & in Clement. 1. de Vita & honestate clericorum, inductam fuisse in pœnam delicti, atque ideo, ut docent Doctores, desiderat sententiam iudicis declarantis, ad hoc ut amittatur privilegium, & non amitti ipso facto, ut videtur insinuare etiam Bonac.

1911 Neque obstat argumentum à clerico coniugato, qui, si non servet condiciones requisitas à Trident. amittit ipso facto privilegium Canonis, & fori, ut docet laudatus P. Sanch. cum Abbat. cap. *Joannes* num. 4. de Clericis coniugatis; Angel. verb. *Excommunicatio* 5. num. 22. Antonius Cacus lib. 3. institut. major. tit. 9. num. 67. Julius Clarus lib. 5. receptarum pract. crimin. §. final. quæst. 36. num. 19. nam in nostro casu privatio privilegii inducta est in pœnam; at verò in casu clerici coniugati non servatis conditionibus, privatio non imponitur in pœnam, sed ex natura rei oritur ex defectu conditionis requisitæ ad gaudendum privilegio, & ideo non expectat monitionem aliquam, aut sententiam iudicis.

1912 Sextus casus est: quando clericus

in flagranti delicto deprehenditur, & à crimine removeri, aut arceri non potest, nisi capiatur; in hoc enim casu, servato moderamine inculpatæ tutelæ, potest capi à iudice laico, animo tradendi illum Superiori Ecclesiastico sine incurfu censuræ. Ita Navar. in cap. *Non dicatis* à numer. 96. 12. quæst. 2. Perez. lib. 17. Gloss. 1. colum. 2. tit. 8. lib. 8. ordinat. Gomez Variar. tom. 3. cap. 4. num. 3. Avendan. de Exequend. mandat. punct. 1. cap. 2. num. 1. Azeved. lib. 9. tit. 3. num. 4. & lib. 1. & lib. 5. num. 9. & 11. titul. 3. Marta de Jurisd. punct. 4. cas. 42. Farinac. in Praxi crimin. part. 1. quæst. 21. à num. 141. P. Suar. Molin. Filliuc. quos citat, & sequitur Bonac. de Cens. disp. 2. quæst. 4. punct. 4. num. 1. Alterius disp. 3. num. 329. Duard. qu. 7. num. 2. Vivald. hic à num. 123. Ugolin. apud Bonac. & alii contra Antonium de Souza hic cap. 20. disp. 95. num. 4. Ratio est; quia jure naturæ unicuique licitum est se ipsum, & innocentem defendere.

1913 Sed quando clericus capitur in flagranti, ut deferatur iudici, aut Prælato Ecclesiastico, defenditur causa propria, vel innocentis; ergo non iacurritur censura; quia hic casus exceptus censetur in Canone per epicheiam; tum quia actio injusta non est; tum quia capiens non dicitur se interponere in causa criminali, sed solum impedire damnum. Dicitur autem clericus deprehensus in flagranti, quando fugere non potest, nec delictum negare juxta Anton. Monac. Lucens. decis. 138. num. 2. Menoch. Consul. 82. num. 179. Sayr. de Cons. lib. 3. cap. 23. num. 3. Vivald. in Bulla Cœnæ num. 124. Ex hac doctrina inferes, idem dicendum de capiente, vel capi mandante clericum debitorem fugientem, vel parantem fugam. Item conantem alteri inferre iniuriam, aut illius bona adsportantem. Immo neque innodatur censura Canonis, *Si quis suadente Diabolo* 17. quæst. 4. si servet moderamen, & non excedat, prout in loco diximus.

1914 Idem judicant P. Molin. de Justit. tom. 4. tract. 3. disp. 7. num. 3. & disp. 55. n. 6. Ægidius de Cons. tom. 2. disp. 15. num. 195. Avila, Antonius de Souza de eo, qui clericum invenit turpiter agentem cum matre, uxore, sorore, & filiâ propriâ; idque non solum, si inveniat in actu carnalis copulæ, sed etiam in alio actu turpi; v. g. osculis, amplexibus, tactibus turpibus, & aliis propinquis ad copulam in loco suspecto. Fundantur argumento cap. *Si verò* il 1. de Sent. excom-

communicat. ibi: *turpiter inventum cum matre, sorore, vel filia manus iniecerit, violentas.* Ratio deinde est; quia ibi etiam intervenit iusta defensio, quæ in hoc casu videtur per epicheiam excepta, propter difficultatem temperandi dolorem in similibus. Immo aliqui, ut P. Mol. de Just. tract. 3. disput. 7. dicunt, Clericum in eo casu occidi posse impune, & sine contractione censuræ. Quamvis oppositum apud Bonac. doceant multi alii cum Navar. & Covar. in 4. decis. punct. 2.

1915 Occisio tamen, & percussio, de qua loquitur Molina, debet esse in continenti, & non ex intervallo, ut excusetur à censura propter justum dolorem, & vehementem passionem. Ita etiam Julius Clarus lib. 5. §. final. quæst. 77. num. 9. Cevall. Commun. contra Commun. quæst. 833. num. 30. Henriq. in Summ. lib. 12. cap. 12. §. 1. Grass. de Effect. Clerical. Eff. 9. num. 186. Fragos. sup. n. 335. Dixi, ut excusetur à censura; nam à peccato non illum excusant laudati AA. & P. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 8. à num. 38. Farinac. in Praxi Crimin. quæst. 12. num. 55. nam lex, quod ait ff. de Adulteriis, solum dicit impune occidere, hoc est, cum exemptione à poena juris positivi humani; in quo sensu explicanda lex Ordinari. Lusitan. in qua dicitur *licitamente* occidi adulterum &c.

1916 Quæres: An ultra numeratos casus excuset à censura Canonis aliquis alius casus, introductus à consuetudine etiam immemoriali? Ratio dubitandi est; quia consuetudo antiqua, & immemorialis, præsertim, si sit ex tacito consensu Pontificis, habet vim legis. Negativè tamen respondeo. Ratio est; quia consuetudo in hac speciali materia processandi Clericos in criminalibus nihil valet, ita Covarr. Practicar. cap. 31. num. 5. Clarus in Practic. lib. 5. quæst. 36. num. 3. Barbosa. in Leg. Titia ff. solut. Matrim. num. 32. P. Azor. par. 1. lib. 5. cap. 12. Alterius cap. 2. colum. 3. dub. 2. Rota in antiquis titul. de Consuetud. decis. 19. num. 4. Duard. hic quæst. 8. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 20. punct. 3. num. 10. Fragos. de Regim. par. 2. lib. 1. disp. 3. nu. 34. in quo tandem concludit invalidam esse consuetudinem contra libertatem Ecclesiasticam, illique onerosam, eò quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. Constitutione, quæ incipit, *Regimini*, derogatum est cuilibet consuetudini, per quam introductum fuisset cuilibet laico integrum esse capere, & detinere personas Ecclesiasticas; id quod etiam reprobatur Trident. sess. 25. cap. 10. vers. *Propterea*

admonet. Consensus verò Pontificis allegari non potest, utpote qui quotannis promulgat hanc sententiam, & illam observari commendat.

*Contra quas personas feratur censura
hujus Canonis?*

1917 Expresse numerantur in Canone personæ, adversus quas Pontifex censuram hujus Canonis fulminavit, ibi: *Omnes, & quoscunque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores, quomodolibet se interponentes &c.* Qui autem veniant nomine Magistratus, Judices &c.? breviter dicam. Nomine Magistratus juxta Bartolum in l. 1. ff. de Officio ejus, cui mandata est jurisdictio, per Magistratum intelliguntur omnes habentes jurisdictionem ordinariam, cujuscumque ordinis sint. Reducitur ex Authentica. Ut ab illustribus, & qui supra nos sunt §. *Sancimus*, & cap. *Eum*, qui ff. de Jurisdic. omn. judic. ut Gubernatores Civitatum, Proreges, Præsides Provinciarum, & Senatores, ac Consilarii, & similes, qui pro diversitate gentis, vel locorum diversimodè vocantur: & cum Canon loquatur absolute, planè indicat comprehendere Magistratus tam supremos, quàm medios, & infimi ordinis. Ita cum Filliuc. sup. num. 130. Bonac. de Censur. disp. 1. quæst. 20. par. 2. n. 2. Fragos. num. 337.

1918 Nomine Judicis veniunt, qui juxta populo dicunt. Notarii sunt personæ publicæ, quæ acta in judicio excipiunt, & instrumenta conficiunt, quibus fides adhiberi potest: instrumenta autem continent citationes, delationes, exceptiones, petitiones, responsiones, depositiones testium, productiones instrumentorum, appellationes, & similia, quæ Duard. can. 19. Bullæ Coenæ quæst. 3. adducit ex cap. *Quoniam* contra de Probat. Nomine Scribæ, inquit Fragosus, in hoc loco idem, seu pro eodem accipitur ac Notarius; significat tamen illos, quos Notarii adhibent ad scribendos processus, sententias &c. & substituuntur pro Notariis. Executores sunt Officiales, & Ministri Curie secularis, quibus demandatur executio sententiæ, & mandati banniendi, capiendi, carcemandi &c. trahendi ad tribunalia, & torquendi delinquentes. Subexecutores, juxta Fragos. sunt idem, atque executores. Sed juxta Bonac. sunt illi, quorum operâ executores utuntur in executione sui officii: sub quo nomi-

nomine intelligi possunt satellites, tortores, & similes officiales inferioris ordinis. Omnes tamen supra memorati contrahunt principaliter hanc censuram, idque per unum ex prohibitis actibus; quem executioni mandent. Utrum illam incurrant solum decernendo, non secuta executione? Diximus non semel, & forsan dicemus infra ob specialem verborum expressionem.

1919 Ex dictis inferes non comprehendere sub censura hujus Canonis Imperatores, Reges, & alios Principes, si aliquam ex actionibus hujus Canonis præcipiant, mandent, vel faciant. Ratio est; quia de illis nulla fit mentio in Canone; nam Magistratus, & Judices, qui exprimuntur, sunt illis inferiores, immò illorum Ministri, & Officiales. Confirmatur; quia Pontifex solet illos exprimere, quando comprehendere vult; sunt enim in eo gradu, qui specialem requirit expressionem, & quem sub inferiori sub intelligi non decet. Ita Pat. Filliuc. tract. 16. cap. 11. quæst. 7. à num. 308. Bonac. sup. punct. 2. nu. 7. ubi citat P. Sanch. Idem judicat Fragos. supra de Judicib. Eccl. qui in causis criminalibus se interponunt, quando non possunt. Ita Filliuc. sup. nu. 308. Ugolin. Duard. quos citat & sequitur Bonac. Ratio est eadem. Præterea quia excommunicatio fertur contra laicos supra recensitos, qui contra Ecclesiasticos in criminibus se interponunt; ergo supponit, facientes talia, non esse Ecclesiasticos contra Ecclesiasticos.

1920 Utrum verò Judices, aut Notarii &c. requisiti ab Episcopo vel Prælato Ecclesiastico, interponentes se in causis criminalibus contra Ecclesiasticum, processando, scribendo, capiendò &c. incurrant hanc censuram? Negativè absolutè respondent Innocent. cap. 5. num. 2. de Officio Ordinarii, Panormit. ibidem, Ugolin. cap. 19. §. 3. Reginal. lib. 9. nu. 385. Coriolan. Alterius disp. 20. cap. 1. colum. 3. Duard. quæst. 6. ad finem. Ego tamen juxta superius tradita respondeo eum distinctione posse non incurrere censuram, si se tanquam ministri Episcopi, & ex ipsius mandato, interponant, vel præstando Episcopo auxilium, vel juvando illius jurisdictionem; secus verò, si se interponant auctoritate collatà sibi ab Episcopo, ut ipsi contra clericum procedant, vel judicent; quia Episcopus non potest illam concedere juxta tradita supra.

1921 Sed quid dicendum, Si clericus consentiat, ut fiat processus à iudice laico, sive ab Episcopo habente, sive non habente

jurisdictionem? Respondeo iudicem incurrare censuram; quia procedit sine speciali, & specifica licentia Pontificis, quam nec Episcopus, ut dixi supra, concedere potest, nec consensus clerici supplere. Neque obstat, quòd D. Paulus Act. 25. appellaverit ad Cæsarem. Respondet enim Bonac. id fecisse, non tanquam ad iudicem appellando, sed præcavendo tyrannidi Festi, & injustæ vexationi, appellasse non jure, sed facto, tanquam ad superiorem Festi, quasi ab illo auxilium expectans, ut se liberaret, quod jure naturali facere poterat licitè ad redimendam vexationem, ut docet P. Suar. de Immunit. cap. 10. num. 4. & Card. Bellarminus cap. 12. Apologia. Nec obstat denique consensus clerici, quo videtur cedere posse privilegio Leg. *Quod favore* Cod. de Leg. Resp. Clericum non posse cedere privilegio in præjudicium utilitatis communis status, cui concessum privilegium est, & non sibi ratione sui.

1922 Quæres: Quid dicendum de accusatoribus, & testibus in causa criminali contra clericum in tribunali laico? Negativè respondet P. Fragos. sup. num. 327. cum Filliuc. tract. 16. cap. 11. numer. 313. Ugol. cap. 19. Duard. hinc quæst. 8. num. 6. Alter. disput. 2. cap. 1. colum. 3. Ratio est generalis; quia de illis nulla fit mentio in Canone, neque illis applicari potest aliqua ex prohibitis actionibus, v. g. processandi, banniendi, capiendi &c. Eandem doctrinam extendit Bonac. ad procuratores, & advocatos. Si dicas saltem præbere auxilium. Respondetur eodem modo, quin etiam de auxiliantibus nulla in Canone reperitur significatio. Quidquid sit, quòd censuram aliorum Canonum, & præsertim decimi quinti incurrant.

1923 Ultimò inquiri potest: An ad incurrandam censuram Canonis sufficiat, ponere aliquam ex prædictis actionibus in Canone? v. gr. An sufficiat solum processare, solum bannire, solum capere &c.? Respondet affirmativè Palaus de Censur. disp. 3. punct. 20. num. 5. in fine; quia constat ex illis dictionibus *Seu, Vel*, quæ disjunctivæ sunt, ut notant omnes. Deinde, cum sint actiones principales, quas immediatè afficit censura, quolibet posità, illa incurritur. Major difficultas est: Utrum ad incurrandam hanc censuram requiratur executio? seu Utrum incurratur ipso facto, & non secuto effectu? Respondeo ipso facto incurri. Ratio est; quia actiones significantur una quæque per se; id enim

enim exprimitur per verba *processando, banuendo, capiendo, seu sententias contra illos proferendo, vel exequendo*. Roboratur; quia disjunctiva. *Vel*, juxta dicta separat executionem ab aliis actibus; ergo ut aliæ actiones censuram incurrant, non expectant executionem; sed quâlibet positâ ipso facto incurritur censura Canonis. Quam doctrinam extendimus etiam ad Consiliarium, seu de quo fit expressa mentio in Canone.

1924 Omitto alia, de quibus hoc loco agunt aliqui AA. ut v. g. An Episcopo liceat familiam armatam habere ad executionem suæ jurisdictionis? An valeat implorare brachium sæculare, quando per suos ministros sententiam suam exequi non potest? An denique sæculares teneantur ad hoc auxilium præstandum sine examine causæ, & processû? Omitto, inquam, hæc, eò quod neque sunt propria hujus loci, neque ad institutum nostrum aliquid conferunt. Qui tamen desideret, adeat Barbos. de Potest. Episcop. par. 3. alleg. 107. Ugolin. eodem titul. cap. 4. §. 12. Franc. Molin. de Brach. sæcul. cap. 7. à nu. 1. & cap. 9. num. 24. & alios.

§. VIII.

Exponitur excommunicatio vigesima Bullæ in Cœna Domini.

1925 **I**N hoc Canone continetur censura contra invadentes, occupantes &c. statum, terras, urbes, bona, & jura pertinentia ad dominium Sedis Apostolicæ. Unde delinquentes in prædictis, non solum peccant contra justitiam, sed etiam committunt sacrilegium, quatenus offendunt auctoritatem Pontificiam. Ita Cajet. in Summ. verbo *Excommunicatio*, Sebastianus Medic. in Sum. Peccat. Capit. tit. 9. quæst. 78. num. 26. Frag. Bonac. Palaus, & alii hic. Et quamvis in Canone 17. videatur actum etiam esse de his bonis Sedis Apostolicæ per excommunicationem ibi latam contra usurpantes redditus, & proventus tam Pontificios, quam aliorum Ecclesiasticorum, in hoc tamen protectionem suam erga talia bona specialiter ostendit, & impendit curam Summus Pontifex.

1926 In hoc Canone exprimitur clarè Consiliarius, ibi: *Seu illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes*. De illo tamen quoad substantiam nihil dicitur speciale; atque ideo quæ occurrere hic possunt dubia, decidenda sunt juxta tradita

in præcedentibus de Consiliario; hoc uno attento, quod in hoc Canone, non sicut in proximè explicato damnatur Consiliarius; nam in præfenti agitur de solo consilio à quocumque præstito, sive ex officio, sive spontaneè, & quomodolibet detur: atque ideo Consiliarius non principaliter, sed accessoriè incurrit excommunicationem, & per consequens non ipso facto, sive dato solum consilio, sed secuto effectu consilii, sive positâ per consultum actione ex vi consilii. Ita Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 21. punct. 1. n. 28. cum Alterio disp. 21. cap. 1. colum. 7. P. Filiuc. tract. 16. cap. 3. num. 69. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 2. num. 10. in fin.

1927 Dixi, nihil quoad substantiam dicitur; quoad modum enim aliquid speciale additur; quia in actionibus accessoriis numerantur etiam aliæ tres: *Nec non adherentes fautores, defensores, seu illis auxilium, consilium*; &c. particula, *adherentes*, applicari etiam potest consilio; nam ille dicitur adherere alteri, qui alterius factionem spontè sequitur, nullo prævio facto, in quo adhesio distert à confederatione, ut explicat Gloss. in cap. *Olim* de Accusat. & in cap. *Ut circa* de Re judicat. Ex hac doctrina infert Bonac. sup. num. 26. obstringi censurâ hujus Canonis, qui assistunt consiliis hujusmodi delinquentium, illisque in sua mente consentiunt, licet positivè ad illorum consilium non concurrant, nec votum ferant; quia adherere dicuntur: quam doctrinam dicit Palaus suprà num. 10. non carere probabilitate. Ambo tamen AA. requirunt ad censuram incurrendam, ut ponatur actio à principali, cui adheretur. Ita etiam Filiuc. tractat. 16. cap. 4. num. 69.

1928 Verùm doctrina Bonac. prout ab eo explicatur, videtur aliquantulum dura ex illis verbis: *illisque in sua mente consentiunt, licet positivè ad illorum consilium non concurrant, nec votum ferant*. Nam assistentia in consiliis delinquentium per se, & nudè sumpta, quamvis sit libera, & spontanea, non est signum, aut significatio consensûs, nisi aliunde conjiciatur; consensus autem merè internus non explicatus, esto, sit peccatum, non solet comprehendi sub censura. Quare sapienter addidit Palaus, explicando mentem Bonac. qui prædictorum criminum reo adhereret, paratus eum comitari, & auxiliari, & favere, tametsi de facto nondum consilium, auxilium, & favorem præstitisset; quia ex illa animi præparatione, manifesta

festata sufficienter, adherere delinquenti dicitur; posita namque sufficienti manifestatione, jam censetur adherere, prout prohibetur in Canone, & per consequens incurrit accessorie censuram, antequam consilium, vel auxilium, & favorem præstet, dummodo sequatur effectus.

1929 Addo tamen primò hanc adhæsionem non prohiberi soli Consiliario, sed transcendere per omnes actiones accessorias genericè. Addo secundò particulam, *quomodolibet*, (quod insolitum est in actionibus accessoriis aliorum Canonum) in hoc adjungi ad significandam majorem detestationem talium actionum, v.g. Consilii, & consequenter prohibere consilium, quocumque modo præstitum, sive immediatè, sive mediatè, sive per se, sive per alios detur, verbo, scripto, aut signo, directè; vel indirectè; nam hæc omnia importat clausula, *quomodolibet*, ut sæpe in præcedentibus cum communi tradidimus.

Quæ actiones in hoc Canone prohibeantur sub Excommunicatione?

1930 Ut constet ex Canone, actiones prohibita principaliter sunt octo, & accessoriae quinque, quas omnes breviter, & quantum satis ad institutum nostrum, explicabimus. Ex principalibus prima est, *per se, vel per alios, vel directè, vel indirectè sub quocumque titulo, vel colore invadere in totum, vel in partem Alman Urbem &c.* Invadere autem quid sit? explicat P. Suar. hic disput. 21. sect. 2. nu. 164. Filliuc. tract. 16. cap. 3. n. 62. Anton. de Souza cap. 21. num. 2. Palaus de Censur. disp. 3. punct. 21. numer. 5. ubi citat Ugolin. cap. 20. num. 3. Videtur inclinare in hanc partem Fragos. num. 336. §. ultim. nec videntur dissentire Alterius, & Duard. quidquid aliter judicet Bonac. citandus: dicunt igitur allegati AA. Invadere idem esse, ac terras Pontificiae ditionis cum impetu aggredi, in easque hostiliter irruere; atque ideo requirunt hostilem invasionem; quia aliter deprimitur significatio verbi, ut colligi potest ex Calepino. Confirmatur; quia per hanc significationem confirmatur magis Bulla Cœnæ, quæ modò promulgatur cum Bullis Sixti V. & Gregor. XIII. in quibus verbo *Invadere* expressè additur adverbium *hostiliter*.

1931 Oppositum docet Bonac. qui dicit ad incurrendam censuram non requiri inva-

sionem hostilem, sed sufficere injustam. Illum sequitur Leand. tom. 4. tract. 3. disp. 20. qu. 3. Probat primò; quia hanc, & non illam significationem importat natura verbi. Respondetur verbum ex subjecta materia, & circumstantiis adjunctis destruendi, detinendi &c. non rectè aliter posse intelligi. Secundò probat ex mutatione verborum, sive adverbii; nam si in Bullis Pontificum est additum *hostiliter*, & non in Bulla Cœnæ, mutatio ipsa verborum mutat dispositionem, ergo in Bulla Cœnæ dispositio non requirit hostiliter, sed solum injustè invadere. Respondetur, negando antecedens; quia adverbium *hostiliter* omissum est in Bulla; quia non judicarunt esse necessarium; nam verbum ex adjunctis satis explicat invasionem injustam hostiliter. Ratio ulterius est; quia Bulla loquitur de invasionibus, quæ communiter fiunt ad occupandas alienas terras; hoc autem communiter fiunt vi, & hostiliter. Tertiò probat ex eo; nam qui oppidum aliquod Romanæ Ecclesiæ injustè aggrediretur, & destrueret in totum, vel in partem, consentiente gubernatore oppidi sine vi armorum, sed pacificè, & de consensu gubernatoris, hic incurreret censuram hujus Canonis; ergo. Respondetur incurrere censuram hujus Canonis, at non ex vi invasionis, sed ex vi aliarum actionum, quæ ibidem prohibentur, v.g. destruere, occupare, detinere, perturbare, vexare &c.

1932 Inquires: Utrùm invadens, vel destruens partem Regni, provinciae, aut Urbis Pontificii dominii, incurrat hanc censuram? Affirmandum est ex ipso Canone, in quo expressè dicitur *in totum, vel in partem*; quod intelligendum sive per se, sive per alium; directè, vel indirectè, sub quovis prætextu, vel colore faciat, ut exprimitur in Canone. Quid verò per has clausulas ultimas intelligatur? sæpe diximus in hac disputatione: hic autem per se invadere, destruere, idem est, ac personaliter, immediatè, & exercitu proprio. Per alios idem est, ac per Duces, aut milites, sive suos, sive sibi ad hunc finem confederatos. Directè idem est, ac ex hac intentione, & fine invadere. Indirectè, hoc est, cogendo, suadendo, subornando cives, ut ab Ecclesia ad illum deficiant. Prætextu, hoc est, ex aliqua simulata causa, puta, injuriæ sibi illatæ, vel donationis, prescriptionis &c. Ita namque invadens capiens &c. dicitur invadere, capere &c. prætextu, titulo, & colore injuriæ, donationis, & præ-

scriptio-

scriptionis. Adverte tamen prædictas clausulas unicuique ex actionibus prohibitis applicari, & congruere ex vi contextus in Canone.

1933 Secunda actio est destruere, hoc est, extructa diruere, demoliri, & devastare, vel muros, vel ædificia, vel prædia. Tertia est occupare, idest, rem captam retinere, possidere quasi suam, privando dominum possessione. Quarta detinere, hoc est, nolle dimittere à possessione sua, & injustè privando illà dominum; quæ particula facit, ut si res ita occupata, & retenta transeat ad hæredes, vel donatarios, vel emptores, teneantur hæres, & donatarius, & emptores sub eadem censura illam restituere; cùm nullus eorum plus juris in illam possit habere, quàm qui hæredi, donatario, & emptori tradidit, qui nullum habebat. Ita Filliuc. tract. 16. qu. 7. num. 64. & cum illo Bonac. sup. num. 7. ubi citat Duard. & Alterium. Palaus sup. num. 5. qui in sequenti advertit prædictas actiones prohibitas ad incurrendam censuram debere versari circa loca, & terras Romani Pontificis, & Ecclesiæ subiectas immediatè, vel mediatè, hoc est, sive Pontifex in illis exercent jurisdictionem temporalem, sive retento dominio directo, eas in alios transtulerit, de quo infra.

1934 Quinta actio est in illis terris jurisdictionem supremam usurpare, ibi: *Nec non supremam jurisdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto usurpare*: usurpare autem est aliquid quasi sibi debitum accipere. Quid verò sit suprema jurisdictio competens Romanæ Ecclesiæ, & Pontifici? Dicam infra. Sexta actio est præfatam jurisdictionem perturbare, idest, à suo ordine, & recta, ac pacifica gubernatione, distrahere, seu convellere. Septima est, dictam jurisdictionem retinere; idest idem, quod detinere, ut supra. Octava, vexare, idest, molestias, & occasiones dolendi dare. Reliquæ sunt actiones accessoriaræ, de quibus infra.

1935 Non pauca sunt circa explicatas actiones dubia, quæ discussione indigent. Primum dubium est: Utrum unam tantum excommunicationem incurrat, qui invadit, occupat, detinet, & destruit aliquam terram, vel urbem, aut provinciam Ecclesiæ Romanæ, & Pontificis? P. Frag. par. 2. Regimin. Christian. Reipubl. lib. 1. disp. 3. num. 341. Respondet ex communi multorum doctrina in hoc puncto non solum attendendum ad

pluralitatem actionum in genere entis; sed etiam ad pluralitatem in genere moris, ad quam pluralitatem considerari debet continuatio, vel interruptio earundem actionum, & connexio, quæ tales actiones, vel actus tam exteriores, quàm interiores inter se ordinantur, vel disparantur: Aliquando illi actus, quamvis in genere entis sint multi, & diverso tempore fiant, nihilominus, cùm tendant omnes ad unicum effectum, & finem principalem, seu sint quasi dispositiones, & præparationes ad illum, censentur unica tantum violatio præcepti, atque ideo unicam tantum censuram incurrunt. Sic unicam incurrit censuram, qui in Clericum invehitur, apprehendit, percutit, & ferit eodem continuato impetu, non obstante, quòd in genere entis actio invehendi sit diversa ab actione apprehendendi, & hæc à percutiendi, & hæc à feriendi, & omnes sint positæ in diverso tempore; quia, scilicet, omnes in genere moris ordinantur, & sunt veluti dispositiones, & præparationes ad unum finem, & effectum principalem feriendi, ac proinde censentur unus actus, & unica violatio prohibitionis. E contra verò possunt esse multæ actiones, & omnes, vel disparatæ, vel ejusdem rationis, & tamen constituere actus diversos, & diversas violationes præcepti. Sic qui semel percutit clericum, & post interval- lum sufficiens temporis eum repercutit, incurrit duas censuras; quia illæ percutiones, positæ interruptione, & intervallo, jam censentur actiones diversæ completæ in genere moris. Vide dicta superius. His suppositis;

1936 Respondet, inquam, laudatus Auctor, quòd si invasit, occupavit &c. ex eodem impetu, & sine interruptione temporis proportionati requisita ad diversificandos in hoc casu actus internos, & externos, unam tantum incurrit censuram; quia omnes illæ actiones faciunt unam violationem prohibitionis, ad quam veluti dispositiones, & præparationes ordinantur, proindeque unam solum censuram contrahunt. Si verò invasit, & ex intervallo longioris temporis occupavit, & postea, interpositis similibus intervallis, detinuit, ac destruxit, totidem incurrit censuras, quot actiones; non enim implicat excommunicatum post primam excommunicationem innodari aliâ, & aliâ; immò; etsi fuerat absolutus à prima, potest incurrere secundam, positâ secundâ, aut aliquâ aliâ actione, cap. *Engeltrudam* 3. quæst. 4. capit.

Ita quorundam de Judæis, & Glossa utrobique, tenetque Felin. in cap. *Postulasti* nu. 2. de Rescriptis; Gonzal. de Mensib. Gloss. 13. à num. 8.

1938 E contra secundum dubium est: An quilibet ex prædictis actibus seorsim satis sit ad incurrendam censuram? Respondet affirmativè Bonac. sup. num. 8. secutus P. Suar. disp. 21. sect. 2. num. 105. Alter. lib. 5. disp. 21. cap. 1. Duard. lib. 2. can. 20. quæst. 2. num. 2. tenet etiam P. Palaus de Cens. disp. 2. pu. 22. num. 5. Probat; quia aliter Pontifex non satis consuleret suo dominio, si v. gr. invadens, non destrueret, non occuparet &c. Confirmari potest; quia si aliquid suaderet oppositum, esset conjunctio *Et*, quæ vim copulativam, & conjungendi habet; sed copulativa *Et* in Canone non adhibetur inter omnes actiones, ut legenti constabit. Deinde conjunctio *Et* non intelligitur copulare, quando ex subjecta materia constat contrarium, ut docet Barbos. in Diction. dict. 93. num. 18. in præsentem autem Canone materiam, de qua agitur, non copulativè, sed disjunctivè sumendam esse suadet dictio *Et*, utpote quæ versatur inter extremâ, quæ simul compati non possunt, ut sunt v. gr. actio destruendi Civitatem, & illam detinendi; ergo. Addit, quod in hoc sensu conformatur Bulla Cænæ cum Bullis Urbani VIII. & Gregor. XIII. circa hanc materiam, in quibus ponitur particula disiunctiva *Vel*.

1939 Ex hac doctrina inferes eum, qui solum invadit, vel solum destruit, qui solum vexat &c. incurrere censuram, etiamsi invadens, ulterius non destruat, aut occupet. Idem si invadit hostiliter absque animo separandi eas terras à jurisdictione Pontificis, & Ecclesiæ Romanæ; nam talis animus, & intentio in Canone non requiritur. Ita P. Suar. sup. Filliuc. sup. quæst. 3. num. 65. cum Sayr. lib. 3. cap. 24. num. 5. Cajet. de Excommun. cap. 17. sequitur Duard. can. 20. quæst. 5. Alterius disp. 2. cap. 1. colum. 2. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 21. punct. 1. num. 8. Idem de eo, qui invaderet civitatem animo opprimendi particulares personas, & non subtrahendi illam à dominio Papæ, dummodo invaderet hostiliter; nam ex invasione regulariter semper sequuntur aliqua distractio, & perturbatio in Civitate; quam in Canone Pontifex prohibet sine ulla limitatione.

1940 Sed quid; Si invadat, & occupet bona, ad privatas personas pertinentes, & inde Ecclesia patiatur damnum? Respondeo

non ligari censurâ, quamvis prædicta bona sint intra statum, & terras Pontificis. Ita Ugolin. cap. 20. §. 1. P. Filliuc. sup. num. 65. Duard. lib. 2. can. 20. quæst. 5. num. 10. Bonac. sup. punct. 3. num. 4. Palaus supra numer. 6. Ratio est; quia in Bulla expressè excommunicantur, qui invadunt terras Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ, quales non sunt bona privatorum. Quod sequatur aliquod damnum terris Pontificis, est quid per accidens, nisi bona privatorum invadantur, & destruantur animo Pontificiam jurisdictionem vexandi; quæ vexatio expressè continetur in Canone. De terris Pontificis, ut privata persona est, sive ex suo privato patrimonio, & non quatenus Pontifex; & Princeps Ecclesiasticus in temporalibus, idem docet Palaus cum Bonac. sup. punct. 3. num. 4. in fine; quia non sunt Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ: ex hoc enim capite nullum jus habet in illas. Neque obstat particula, *Nostas*, ibi: *Civitatesque nostras*; & iterum particula, *Nobis*, in Canone, ibi: *Nobis & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem*; quia adductæ particulae referuntur ad Pontificem, quatenus est Princeps Romanæ Ecclesiæ in temporalibus, & non quatenus dominus privatus alicujus juris, aliunde ex legitima successione Parentum, v. gr. illi obvenientis.

1941 Tertium dubium est: Utrum quando sunt factiones in Urbe aliqua Pontificia: v. g. altera in Urbe, altera extra Urbem, & hæc invadit Urbem contra adversam factionem sine animo abstrahendi urbem à dominio Pontificis, sed profligandi adversarios, & prædominandi; hæc invadens ligetur censurâ? Ratio affirmandi est; quia re ipsâ invadit Urbem, & quidem hostiliter, sive animo hostili, si non contra urbem, saltem contra incolas: in textu autem prohibetur invasio. Deinde ex ejusmodi invasionibus, quamvis non hostilibus, semper sequitur aliqua destructio urbis, quæ expressè prohibetur; ergo incurrit censuram. Ita Sayr. lib. 3. cap. 24. num. 5. & cum illo Bonac. sup. num. 10. in quo alios ex supra relatis tacite refert, tenet Cajet. Navar. cap. 27. num. 72. P. Suar. disput. 22. sect. 2. num. 105. Reginal. lib. 6. num. 388. Alter. Duard. quæst. 107. quos citat, & sequitur Leand. à Sacram. par. 4. tract. 3. disp. 20. quæst. 3. Ex eodem capite docet Sayrus, Duard. & Alterius ligari hæc censurâ bannitos, & facinorosos, invadentes loca Romanæ Ecclesiæ, depradando cives, & occidendo.

1942 Oppositum quoad bannitos defendit Bonac. quia non dicuntur invadere, destruere, occupare, detinereve terras Romanæ Ecclesiæ, sed illas ingredi ad furta, & latrocinia committenda, nihil curando de impedienda jurisdictione. Secus judicat, si invadant ad occupandam, detinendam, vel destruendam partem, vel integrum oppidum, aut urbem. Verum hæc ita dicta non placent; quia ad invasionem requisitam ad contrahendam censuram non requiritur, ut fiat animo occupandi, destruendi &c. sed satis est, quod fiat hostiliter, sive eo animo, juxta doctrinam istius Auctoris num. 8. & nostram; nam quælibet actio prohibita sufficit ad incurrendam censuram. Deinde, ut docet Sayr. hic num. 5. probabiliter, perturbantes civitatem Pontificis dolo, & fraude incurrunt hanc censuram; ergo à fortiori invadentes, eo impetu. Quare dicendum iudico, si prædicti banniti, & facinorosi in numero sufficiente, facto impetu, invadant civitatem, aut locum Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ, incurrere censuram; at si pauci, vel seorsim, vel simul ingrediantur civitatem ad deprædandum, vel furandum occultè, aut cum dolo aliquo incolas spoliandos, tunc non illam incurrere; quia in primo casu est impetus hostilis in Canone prohibitus, non ita in secundo.

1943 Quartum dubium: Utrum si aliquis Princeps aliquam ex prohibitis actionibus exequatur titulo compensandi damnum, aut ulciscendi injuriam sibi ab aliqua civitate factam, excusetur ab hac censura? Bonac. valde generaliter respondet ad hoc dubium, quatenus dicit non excusari, quoties hujusmodi prætextus injustæ actionis, & præsumptionis rationem non aufert, eò quod Pontifex prohibet prædicta fieri cum præsumptione sub quocumque titulo. Citat Ugolin. & Filliuc. num. 67. Vivald. & Duard. quæst. 10. num. 2. Sed Filliuc. loco citato nihil de præfenti dubio. Quidquid tamen sit de hac ratione, fateor me non videre, quo pacto supra dicti tituli excusare possint: non titulus compensationis: quia damnum, & injuria, facta à civitate, sive ab illius civibus, non potest compensari per damnum illatum Pontifici, & Ecclesiæ Romanæ; poterit enim compensari in bonis civium particularium, quæ, ut dixi, non sunt materia hujus censuræ: non titulus vindictæ, & ultionis; quia injustissimum est eam sumere præsertim ab alio, quàm ab injuriante: Ecclesia autem non intulit

injuriam, sed cives, ut supponimus.

1944 Quintum dubium est circa supremam jurisdictionem, quam omnes intelligunt temporalem; tum quia apertè colligitur ex Canone, in quo Pontifex agit de temporalibus bonis; tum quia de Spiritualibus satis actum est in præcedentibus Canonibus Bullæ. Quo supposito, dubitabis: Quid intelligatur nomine Supremæ Jurisdictionis? certum est non intelligi dominium directum, & utile, quod Pontifex habet in locis relatis in Canone, ut tenent Ugolin. num. 1. P. Filliuc. sup. cap. 3. num. 67. & Duard. quæst. 8. nam aliter omnis, qui possidet dominium directum, & utile, gaudebit supremâ jurisdictione, quod falsum est. Bonac. sup. nu. 16. intelligit per Supremam Jurisdictionem eam, quæ competit Pontifici circa res magni præjudicii. Verum tamen non est recedendum à communi explicatione. Quare

1945 Suprema Jurisdictio ex Gloss. in Leg. *Imperium* ff. de Jurisdic. omn. judic. & cap. *Quod translationem* de Offic. delegati, dicitur merum imperium, sive Suprema Jurisdictio. Quod de Pontifice dicitur, secundum quod habet potestatem gladii ad puniendos in suo territorio facinorosos, & hæc est Suprema Jurisdictio, quæ distinguitur à mixto imperio; quia hoc exigat causæ cognitionem. Ita Fragos. in Regim. Christ. Reipubl. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 340. Alter. lib. 5. disp. 20. cap. 1. colum. 3. Ugolin. Duard. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 21. num. 7. nam, ut inquit Palaus cum citatis, est potestas puniendi omnes, etiam Ecclesiasticos, ultimo supplicio; quæ potestas nulli alteri conceditur.

1946 Hæc autem Suprema Jurisdictio usurpari, vel turbari, & vexari potest vi armorum, vel etiam dolo, & fraude sine vi; hoc enim satis est ad incurrendam censuram; nam eo modo etiam usurpatur contra prohibitionem Canonis. Unde qui in aliqua provincia, aut urbe Pontificia se fingunt commissarios, vel legatos Summi Pontificis, incurrunt hanc censuram; quia usurpant Supremam Jurisdictionem Pontificis, ad quem solum pertinet constituere hujusmodi legatos & commissarios. Idem de vendentibus civitatem, vel oppidum Pontificis; hæc namque res magni momenti est, & propria Supremæ Jurisdictionis Pontificis. Utrum etiam incurrat, qui vexat, & impedit judicem Pontificium, eiusque Jurisdictionem? Respondetur negativè; quia non usurpat Supremam Jurisdictionem, neque perturbat, aut vexat.

vexat. Oppositum judicat Palaus esse satis probabile, quatenus ex perturbatione Jurisdictionis legati, & commissarii, atque gubernatoris Pontificis censetur perturbata Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ Jurisdictio. Sed videtur rigidior extensio, quam in poenalis fieri debeat. Aliter, inquit Bonac. dicendum, si id faciat animo sibi talem Jurisdictionem applicandi, & eam paulatim sibi usurpandi; Ecclesiam illam privando: Tunc incidet in censuram, non titulo usurpandi, Supremam Jurisdictionem; quia illa judicis particularis talis non est, sed ex culpa invadendi, occupandi, ac detinendi *jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia.*

1947 Quæres: An incurrat hanc censuram, qui Sede vacante usurpat, vel perturbat Supremam Jurisdictionem? affirmant omnes. Ita Bonac. sup. n. 21. P. Palaus, Leand. sup. quæst. 7. Fundamentum est; quia si aliquid excusaret, esset clausula *Nobis* in Canone, ibi: *Supremam Jurisdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem;* sed pronomen illud in eo casu nihil excusat; siquidem excommunicatio lata est æquè primò pro defendendo bona Pontificis & Ecclesiæ Romanæ; deficiente autem per mortem Pontifice, non deficit Ecclesia Romana, cujus bona tunc offenduntur, ergo incurrit censuram, qui Sede Vacante, illa offenderit.

1948 Instabis: Jurisdictio Suprema, vacante Sede, jam non est illa, de qua loquitur Canon, idest; solius Ecclesiæ Romanæ est, & non Pontificis, ut in Canone dicitur? non enim competit Pontifici mortuo; quia, illo mortuo, ita extinguitur, ut si ille resurgat post creationem alijs Pontificis, non eam recuperat, ut judicat Bonac. non Pontifici futuro; quia nondum est; ergo si offenda-tur, nulli fit injuria, propter quam incurritur censura. Respondetur, negando antecedens; quia in Sede vacante adhuc est Jurisdictio Suprema Summi Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ; vel quia, ut docet Bonac. particula *Nobis*, ponitur loco dignitatis, quæ non moritur: vel melius; quia sub pronomine *Nobis*, intelligitur conditio vitæ, & existentiae Pontificis, facitque hunc sensum juxta Palaum: Qui Supremam Jurisdictionem, nobis viventibus, & Romanæ Ecclesiæ usurpare, perturbare præsumperint. Quare cum, illo mortuo maneat eadem Ecclesia, non obstante defectu Pontificio, manet eadem jurisdictio protecta in Canone.

1949 Ex dictis satis colligitur primò, non

comprehendi sub hac censura detinentes, & retinentes aliquas ex prædictis terris, & insulis ex legitima concessione ipsius Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ, ut Rex Hispaniæ Sici-liam, Sardiniam, & Respublica Genuens Corficam retinent; quia non invaserunt, neque occuparunt, neque usurparunt, sed acceperunt à Pontifice; ad incurrendam verò censuram, ut ait Palaus, adesse debet malitia, & dolus, ut in Canone indicat verbum, *Præsumunt*. Secundò invadentes, occupantes prædictam jurisdictionem, & loca ex ignorantia censuræ, vel quòd sint terræ Pontificis, etiam excusari à censura; nam Pontifex excommunicat præsumentes invadere, occupare &c. præsumptio autem requirit scientiam, vel magnam temeritatem. Tertiò idem dicendum judicat Bonac. num. 20. de invadentibus, occupantibus, & usurpantibus bonâ fide, aut titulo probabili & solido, juxta prudentium judicium. Ratio est; quia bona fides, & titulus probabilis à culpa excusat, sine qua excommunicatio, sive poena non incurritur. Hæc de actionibus principalibus; de accessoriis diximus, quantum attinet ad Consiliarium.

1950 Superest tantum, ut legenti satisfaciam, inquirere: An approbantes delictum incurrant hanc censuram ex titulo adherendi? Affirmat Bonac. sup. punct. 1. num. 17. si approbavit ante factum, vel post factum, si crimen habeat tractum temporis, v. g. si approbet retentionem urbis, vel oppidi, etiam si approbatio non influat; quia eo ipso adheret, quamvis delinquens non moveatur eâ approbatione, seu adhesionem. Hæc doctrina, quam etiam approbat P. Palaus, difficilis mihi apparet. Ratio est; quia adhesio, prout ambo Doctores fatentur, est actio accessoria, sicut consilium, immò potest esse per consilium; sed consilium non incurrit censuram, nisi influat, ut est ipsorum doctrina: ergo neque adhesio per approbationem. Neque ego intelligo, quomodo imputari possit approbanti ad culpam invasio, vel detentio urbis, ad quam suâ approbatione nihil influxit, neque concurrat.

1951 Dicent prohiberi ipsam nudam approbationem, sive adhesionem. Sed contra: ergo non est actio accessoria, sed principalis, quod est falsum. Deinde si prohibetur mera adhesio, sive approbatio, etiam approbatio post factum incurret censuram, quod ipsi negant; quia si ante factum sine influxu in delictum incurrit, etiam post factum, quam-

vis defuit influxus. Quare dicendum iudico approbationem ante factum, si moveat ad factum aliquo modo, incurrere censuram; quia est propriè adhæsiō prohibita in Canone, secus verò si non influat, sicut non influit post factum.

Quæ loca, & Civitates muniantur hac censurâ, & à quibus invasoribus occupantibus protegantur?

1952 Duo certò asserunt AA. primum est, Pontificem Romanum non habere directum, & immediatum dominium, ac jurisdictionem temporalem in totum Orbem; & quod in aliquibus partibus habet, acceptum refert ab Imperatoribus, & Principibus per donationes, & oblationes, cap. *Constantinus* 1. & 2. quæst. 96. Vide P. Suar. de Cens. lib. 4. cap. 6. Bellarm. tom. 1. controver. 3. de Rom. Pont. lib. 2. cap. 17. & lib. 5. cap. 19. Secundum est Summum Pontificem habere dominium, & jurisdictionem temporalem in aliquibus Regnis, provinciis, urbibus, & locis sibi ab Imperatoribus, & Principibus donatis, & postea per Successores confirmatis, ut omnes fatentur DD. Quænam verò hæc sint, vide apud Sigonium lib. 3. de Regno Italiæ anno 773. Alterum lib. 3. disp. 20. cap. 2. Præcipua tamen accipe ex Canone Bullæ Cœnæ. *Almam Urbem, Regnum Sicilia, Insulas Sardinia, & Corsica, terras citra Pharam; Patrimonium Beati Petri in Tuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venusinum, Sabinensem, Marchiam Anconitanam, Massæ Trabariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimas provincias, illarumque terras, & loca, ac terras specialis commissionis Arnulphorum, Civitatesque nostras, Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castellum, Tudertum, Ferrariam, Comaclum, & alias civitates, terras, & loca &c.*

1953 Hæc sunt præcipua nomina eorum locorum, quæ Pontifex suâ censurâ protegit, non exclusis aliis, quæ inferioris ordinis sunt, & comprehenduntur sub ultima clausula, *alias civitates, terras, & loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia*. Præterea comprehendit jura, & Jurisdictionem Supremam, ibi: *Nec non supremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem*. Inter hæc autem sunt quædam immediatè, quædam verò mediatè subiecta Summo Pontifici, & Romanæ Ecclesiæ; im-

mediatè subiecta sunt illa, in quibus Pontifex omne dominium possidet, & per se ipsum, aut gubernatores à se constitutos, vel delegatos à gubernatoribus, consulibus, seu præfulibus missos, potest dicere jus, & leges. Sunt verò mediatè subiecta, in quibus solum retinet dominium directum, ut sunt loca in feudum alicui data, in quibus jurisdictionem temporalem non exercet; quia jus dicendi potestatem in feudatarium transtulit. Inter hæc ultima tamen sunt aliqua, quæ adhuc Papam recognoscunt, tanquam Superiorem temporalem, ut est v.g. Ducatus Sermontensis, Braccinensis, & alii: aliqua verò, quæ non recognoscunt, ut Parmensis, & olim Ferrariensis, antequam translatus esset ad Pontificem per mortem ultimi possessoris, & finitam lineam. Ex quibus colliges ligari censurâ hujus Canonis, qui invadit, destruit, detinet prima loca, urbes, & provincias. Idem probabiliter de locis in feudum datis; immò Bonac. sup. punct. 3. num. 3. judicat certum, saltem si injustè invadat, destruat &c.

1954 Quoad secundam tituli partem, seu quoad eos, à quibus invadentibus, & occupantibus protegat terras, aliquod dubium est: nam verba Canonis sunt universalia, ibi: *Excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directè, vel indirectè sub quocumque titulo, vel colore invadere &c.* ergo universaliter sunt intelligenda sine ulla exceptione. Ex altera tamen parte, clausula, *Omnes*, quantumvis generalis sit, aliquando admittit exceptionem, & præsertim personarum, quæ vel ob privilegium, vel ob dignitatem non intelliguntur comprehensæ, nisi exprimantur, ut est Imperator, Reges, & similis qualitatibus personæ. Adde, quòd si Pontifex voluisset, expressisset, ut est vulgare principium in Leg. *Unica* §. *Sin autem* ad deficientis, Cod. de Caduc. tollen. Leg. *Si servus* §. *Prætor ait* ff. de acquirenda hæredit. cap. *Ad audientiam* 2. de Decimis, cap. 2. de translat. præl. Et firmatur; quia in multis aliis Bullæ Cœnæ excommunicationibus expressit Imperatorem, & Reges; ergo si in hoc etiam comprehendere vellet, expressisset.

1955 Nihilominus communis sententia extendit clausulam, *Omnes*, ad Imperatorem, & Reges, ac Principes tam sæculares, quàm Ecclesiasticos, qui aliquam ex actionibus supra explicatis injustè commiserint. Ratio est; quia clausula, *Omnes*, & generalis, & generaliter, ac indistinctè ponitur sine ulla exceptione: deinde materia prohibita

in hoc Canone non præbet fundamentum ad exceptionem; immò importat non obscurum argumentum ad comprehendendum Imperatorem, Reges, & Principes, utpote à quibus facilius, & frequentius fieri solent invasiones, destructiones, occupationes, detentiones terrarum, ut experientia docet; ergo illos comprehendit. Hinc patet, quid dicendum ad jura allegata. Ad illud, si voluisset, expressisset; intellige, si necessaria esset expressio; at in nostro casu, cum materia specialiter applicetur illis personis, superfluum esset illas exprimere; cum clausula, *Omnes*, debeat regulari secundum naturam dispositionis; tit est doctrina communis apud Barbosa. de Claus. in genere num. 15. cum Casad. decis. 10. num. 4. ad Regul. Cancell. Caputaq. decis. 121. part. 1. Mart. de Clausul. par. 1. claus. 176. num. 17. Rot. de decis. 23. num. 24.

1956 **Quæres**: Utrum qui ex concessione Sedis Apostolicæ civitatem feudo possidet, si occupetur ab alio injustè, aut illa per rebellionem ab eo deficiat, possit illam invadere absque incurfu censuræ? Respondetur affirmativè; quia non injustè, nec titulo, & colore injusto invadit, ut prohibetur in Canone, immò neque contra voluntatem Pontificis; qui injustitiæ occupantis favere non præsumitur. Idem dicendum de possidente ea bona spatio centum annorum; quia cum spatium centum annorum sufficiat ad præscriptionem bonorum Ecclesiæ Romanæ, quæ præscriptionis capacia sunt; qui bonâ fide, & proprio nomine possidet, justè possidet, & per consequens sine culpâ requisita ad censuram. Dixi, capacia præscriptionis; nam, ut videre est apud P. Molin. tom. 1. de Justit. disp. 39. de rebus, quæ præscribi non possunt, sunt aliqua, quæ præscribi non possunt. Utrum verò talis præscriptio interrumpatur, & impediatur per annuam promulgationem Bullæ Cœnæ? Affirmant Duard. can. 20. quæst. 9. num. 7. Felin. cap. *Cum non liceat* de Præscription. eò quod interrumpitur per synodalem proclamationem; ergo à fortiori per promulgationem Bullæ, quæ solemnior videtur. Negant P. Fragos. sup. num. 341. ad finem, item Covar. in cap. *Possessor* malæ fidei §. 12. num. 5. de Reg. Jur. in 6. Ruin. Conf. 37. n. 17. Bonac. sup. num. 3. Probant; quia, suppositâ bonâ fide in possessore, nulla est culpa, sine qua non incurritur censura, etiam post repetitas promulgationes Bullæ Cœnæ. Et per hoc satis faciunt opposito fundamento. Sed

quid, si superveniat possessori dubium de justa possessione? tenebitur restituere Ecclesiæ; si, factâ diligentiam necessariâ, non possit dubium deponere? Sunt, qui affirmant, quando in examine dubii non depositi propendeat ad partem, quod res sit aliena, teneri ad restitutionem majoris partis pro qualitate majoris propensionis. Ita Sotus lib. 4. de Just. quæst. 5. art. 4. Alterius lib. 5. disp. 21. cap. 3. fine; Ledesm. par. 4. quæst. 18. artic. 1. dub. 14. qui omnes citantur à P. Frag. & Bon. & loquuntur generaliter.

1957 Nihilominus P. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 41. à num. 12. & in Decalog. lib. 1. cap. 10. num. 9. cum P. Salas 1. 2. quæst. 21. tract. 8. disp. unica sect. 13. num. 231. P. Vasq. 1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 66. cap. 7. num. 44. quos citat, & sequitur Fragos. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 341. Bonac. de Cens. Bullæ Cœnæ disp. 1. quæst. 21. punct. 2. docent probabilius ad nihil teneri, si post diligentiam debitam præmissam, adhuc deprehendere non potest veritatem, immò practicè deponere potest dubium, & ulterius retinere possessionem. Ratio est; quia in dubio melior est conditio possidentis, & prævalet cuicumque majoritati propensionis in eo dubio pro parte opposita.

§. I X.

Breviter agit de absolutione excommunicationum Bullæ Cœnæ.

1958 **U**ltimò ut morem geram Confiliario; seu ut illum à fastidio evolvendi tot Auctorum volumina, pro complemento hujus sectionis de pœnâ excommunicationis in Bulla Cœnæ Domini, succinctè dabo, quæ de absolutione ab ejus censuris AA. tractare solent. Certum est censuras, in Bulla contentas, esse reservatas Summo Pontifici, præterquàm in mortis articulo, in quo absolvi possunt à quocumque Sacerdote, etiam excommunicato, & degradato eum cautione accedendi ad eum, qui absolviendi potestatem habet, & si casus exigit satisfactionem, cum cautione satisfaciendi parti offensæ; sed de hoc infra.

1959 **Quare** potestas ordinaria absolvendi ab his censuris sine controversia est penes Pontificem, qui illam sibi reservavit. Quare si abdicet à se Pontificatum, aut renuntiet, non habebit talem potestatem, sicut nec Pontificalem dignitatem, cui est annexa. Idem, si

si privetur usu rationis; quia ab amente fieri non potest actus humanus, qualis est absolutio. De reliquis prælatis inferioribus à Pontifice sunt variæ quæstiones.

1960 Prima quæstio est: An Episcopus in sua diæcesi possit absolvere ab his censuris? Prima sententia affirmat posse, quando casus sunt occulti. Probat ex Trident. sess. 24. cap. 6. in quo conceditur Episcopo, ut per se ipsum, aut per vicarium, ad hoc specialiter deputatum, possit absolvere à casibus reservatis Pontifici, & Sedi Apostolicæ, si occulti sint, etiamsi casus sit hæresis. Sed hæc facultas non est revocata in Bulla; ad hoc enim necessaria erat expressio illius, utpote Concilii Generalis, & recentioris. Deinde quia ad vitandam legum correctionem, lex posterior, generaliter loquens, limitanda est per legem specialem antiquiorem, nisi expressis verbis repugnet, idque etiam, quando habet clausulam, *Non obstante, Leg. Sed & posteriores ff. de Legibus*, ibi: *Posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint*. Ut igitur clausula Bullæ Coenæ non sit correctio Tridentini in reservatione absolutionis casuum, restringenda est Bulla per anteriorem legem Tridentini; ita ut Bulla intelligatur revocare privilegia absolvendi à prædictis casibus publicis, & non ab occultis, ut concedit Tridentinum.

1961 Confirmant; quia clausula Bullæ non revocat privilegia Cruciatæ absolvendi à casibus Bullæ Coenæ semel in vita, & semel in articulo mortis, ex ratione tradita; ergo neque potestatem Episcoporum ad absolvendum ab iisdem occultis. Ita Navarr. lib. 1. Cons. tit. de Const. in 1. & 2. edit. Consil. 1. q. unica, Ban. 2. 2. quæst. 11. art. 3. dub. 2. Cordub. in Sum. quæst. 8. punct. 1. Guttier. Henric. Sà, Veg. uterque Ledesm. Rodriguez, Ludovic. Lop. Cevall. Lmas, quos refert P. Sanch. lib. 2. in præcept. Decalog. cap. 12. num. 26. & Garcia de Benef. punct. 11. n. 116. cap. 10. tenet etiam Aragon. Antonius de Souza, Nugnus apud Bonac. & hanc sententiam fatetur P. Suar. esse probabilem tom. 5. de Cens. disp. 21. sect. 3. num. 5. Tamburinus in Decalog. lib. 2. cap. 39. §. 8. num. 12. illam ut probabilem, & securam docet Leander tom. 4. tract. 2. disp. 17. quæst. 45.

1962 Opposita tamen sententia est hodie communior, & indubitata, ac certa: illam docent, & latè defendunt P. Suar. tom. 4. de Pœnit. disp. 3. sect. 2. à num. 10. & tom. 5. de Censur. disp. 21. sect. 3. num. 3. Azor. 1. part.

lib. 3. cap. 10. quæst. 10. Toled. in Summ. Excomm. 14. Molin. de Just. tom. 4. disput. 64. num. 8. P. Sanch. in Sum. lib. 2. cap. 11. n. 27. Majol. lib. 5. de Irreg. cap. 46. num. 6. Guttier. Quæst. Can. lib. 1. cap. 13. Felician. in Enchirid. de Excomm. cap. 18. Paulus Tuscus de Visit. lib. 2. cap. 31. num. 5. Garc. citatus, Barthol. ab Angel. dial. 5. §. 554. Vivald. in nova edit. 1. par. tit. 11. num. 13. Paramus de Orig. Inquis. lib. 3. quæst. 9. num. 191. Philarc. de Offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. capit. 25. Ugolin. de Casibus Pontif. reservat. 2. part. cap. 2. §. 4. num. 3. Alterius tom. 1. lib. 5. disput. 22. cap. 2. Villal. par. 1. tract. 9. Diff. 61. num. 2. Trullench. in Bull. lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 7. num. 4. Farinac. de Hæres. quæst. 92. num. 51. Raguc. in Lucern. Paroch. qu. 225. Faber. de Sacram. Ord. dub. 25. qu. 1. disp. 3. cap. 4. Torreblanc. de Magia disp. 5. cap. 16. Gracian. in Decept. tom. 3. cap. 414. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 22. punct. 2. numer. 2. Sanctarel. tract. de Hæres. Belloch. de Casibus reservat. par. 2. quæst. 1. num. 275. Scortia in Constit. Pontif. epit. 166. Theor. 431. Novar. Sylvius, Homobon. Megala, Valer. Lezan. in Summ. Quæst. Regul. tom. 3. verb. Bulla Coen. num. 55. Luisius lib. 2. disp. 25. dub. 1. fine, Francis. Bard. part. 2. tractat. 6. cap. 2. num. 5. quos omnes citat, & sequitur Leander infra, Dian. 1. par. tract. 5. Resol. 2. & par. 4. tract. 4. Resol. 23. num. 3. Frag. par. 2. lib. 1. disp. 3. num. 348. Palaus tract. 4. de Fide disp. 4. punct. 3. §. 1. numer. 22. Nogueira in Cruciatam disp. 15. sect. 9. à numer. 111. qui num. 112. præter citatos adducit Graff. Cost. Gavan. Hurt. Caspens. March. Duard. Cardenas, & alios. Tenet etiam Moya tom. 1. select. tract. 3. disp. 8. quæst. 5. num. 5.

1963 Dixi hanc sententiam communior: quia ita apparet ex numero AA. & ferè omnium Recentiorum. Dixi indubitata, & certam; quia post decretum Alexandri VII. in quo hæc inter alias propositiones primò damnatur: *Sententia asserens Bullam Coenæ solam prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est*. Indubitatum est jam Episcopos non posse absolvere à casibus Bullæ Coenæ occultis; quæ est propositio damnata, & per damnationem antiquata, & sine ulla probabilitate. Confirmatur, seu expenditur fundamentum damnandi hanc propositionem; nam antecederet ad illam jam Bulla Coenæ revocaverat illam facultatem,

concessam Episcopis per Tridentinum, ad absolvendum à quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis per expressa verba, ibi: *Etiam Episcopali, vel aliâ majori dignitate præditos*: & infra: *Per nos, & dictam Sanctam Sedem, ac cujusvis Concilii decreta, verbo, litteris, aut aliâ quacumque scripturâ in genere, & specie concessionum, & innovatorum, ac concedendorum*. Quare cum propositio damnata sit de absolutione casuum occultorum Bullæ Cœnæ, concessâ per Tridentinum; & Tridentinum nulli alteri, quàm Episcopis illam concesserit, rectè infertur in propositione damnata involutè damnari sententiam, huic ultimæ oppositam, docentem, posse Episcopos absolvere à casibus reservatis Bullæ Cœnæ, nec jam sustineri posse, ut judicat Nogueira, proindeque hanc ultimam sententiam esse jam indubitata, & certam.

1964 Confirmatur iterum; quia Pius V. Greg. XIII. Clem. VIII. Sacra Congregatio Concilii Trident. & Supremum Tribunal Inquisitionis Romanæ declarârunt Episcopos non posse absolvere ab hæresi, & consequenter ab aliis casibus in Bulla contentis. Ut cum P. Molin. & Vivald. infert Bonac. sed non rectè; quia ab uno casu expresso, non rectè infertur ad alios omnino diversos. Unde quoad alios casus occultos solum constat expressè ex propositione damnata, ibi: *Absolutionem hæresis, & aliorum criminum; quando publica sunt*. Neque dicat primò, Leand. declarationem Pontificum, & S. Congregationis non constare autenticè, quantum est necesse ad spoliandos Episcopos suâ possessione. Nam AA. adeo multi, & adeo graves, qui illam uniformiter referunt, sufficiunt ad faciendam fidem in materia adeo gravi, & scrupulosa; præsertim, cum hoc ipsum videatur probare damnata propositio, de qua nemo dubitare potest.

1965 Neque dicatur secundò in Bulla Cœnæ, revocante privilegium Episcoporum, non exprimi Concilium Tridentinum tam celebre, & tantæ auctoritatis. Respondetur enim decreta Concilii, ut in cap. final. sess. 25. dicitur, facta esse salva Sedis Apostolicæ auctoritate, & proinde retenta Summi Pontificis potestate dispensandi; potuit ergo dispensare, vel revocare tale privilegium, datum à Concilio Episcopis sine speciali expressione. Ita Rota, & alii apud Bonac. Adde, quòd in propositione prohibita satis exprimit Pontifex mentem suam. Utrum verò Epif-

copi possint absolvere ab aliis casibus occultis, reservatis Pontifici extra Bullam Cœnæ? non est fundamentum efficax ad negandum.

1966 De Legatis à Latere, Nuncio Apostolico, sive Legato misso idem asserunt plures ex laudatis Doctoribus; quia in Bulla expressè restringitur hæc potestas ad solum Pontificem per clausulam exclusivam omnium aliorum, ibi: *Nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem &c.* Neque contrarium probari potest ex cap. *Ad audientiam* de Sent. excomm. ex quo dicunt posse Legatum absolvere à censura propter percussione Clerici, quæ absolutio est reservata Pontifici. Neque ex cap. 1. de Verbor. significat. in 6. ex quo habetur Legatum à Latere habere potestatem ad omnia, quæ conveniunt Papæ. Non, inquam, probari potest; quia, admisso casu percussione, non inde concluditur ad casus Bullæ Cœnæ; sunt enim specialiter reservati Pontifici. Hinc ad secundum negandum absolutè, habere illam potestatem ad omnia, quæ specialia, & reservata sunt Papæ, cum multa illi expressè denegentur. Ita P. Fragos. num. 344. Bonac. punct. 2. num. 4. Hæc tamen intellige de potestate ordinaria Legati à Latere, & Missi; nam de extraordinaria, quam Pontifex concedere illi potest, nulla est questio.

1967 De Inquisitoribus est communis sententia; quòd, causâ cognitâ, & abjuratâ culpâ, absolvere possint à casu hæresis, non solum in foro interno, sed etiam externo. Ita Bonac. sup. num. 5. cum Emerico in Directorio 3. Inquis. 3. par. quest. 92. Pegna ibidem nu. 141. P. Sanch. in Oper. Moral. lib. 2. cap. 12. à num. 1. Garc. de Benefic. & apud illum Graff. & Victorell. P. Suar. de Fide disput. 21. sect. 4. à num. 14. P. Sanch. in Summ. lib. 2. cap. 12. à num. 1. & plures apud Dian. 1. part. tract. 5. Resol. 3. Neque de hoc dubitare est, ut inquit P. Sanchez; sed in duobus, quæ inferri possunt, est difficultas, & controversia inter Doctores.

1968 Primum est: An Inquisitores possint absolvere in conscientia ab hæresi occulta? Ratio difficultatis, pro affirmativa sententia est; quia praxis usu recepta, ut ait eximius Doctor, est magnum signum jurisdictionis; nam consuetudo solet conferre jurisdictionem, præsertim cum verisimilius sit consuetudinem illam, non fuisse usurpatione introductam, sed fundatam in constitutione talis officii, vel in concessione Pontificia, pro qua addu-

adducitur Bulla Clem. VII. quæ incipit, *Cum sicut*, in qua conceditur Inquisitoribus potestas absolvendi hæreticos occultos non denunciatos, neque inquisitos ab alio iudice, si verè poenitentes absolutionem humiliter petant. Hanc partem tenet Campegius, Rodrig. Tolet. Guttier. Duard. lib. 5. quæst. 12. num. 4. Paramus, Henriquez, Banh. Graff. Homobon. Puteanus, Lorchius, Villalob. Freitas, Philipp. da Cruz in Thesaur. Eccl. tract. 1. §. 6. num. 1. Bonac. de Censur. Bullæ Cœnæ disp. 1. quæst. 22. punct. 2. num. 5. ubi docet probabiliter sustineri posse. Quos omnes citat, & sequitur Dian. 1. par. tract. 5. Resol. 3. & iterum part. 4. tract. 8. Resol. 35. in qua prædictam potestatem competere Inquisitoribus Hispaniæ defendit, ubi usu receptam dicit. Hanc sententiam, ut ipse fateatur, cogitur P. Sanch. dicere probabilem auctoritate multorum DD.

1969 Oppositam partem tenent plures, & gravissimi AA. negantes illam jurisdictionem in mero foro interno, & conscientiæ Inquisitoribus. Ita P. Suar. & Sanchez supra citati, & cum illis Garcia, Farinac. Emeric. in Director. Inquisit. 3. par. num. 59. Covarr. qui pro contraria citatur, & in hanc magis inclinat. Quam P. Sanch. dicit multò probabilior; & Palaus tom. 1. tract. 4. disp. 4. p. 3. §. 2. num. 3. in quo citat Farinac. & Barbosa. & refert declarationem Cardinalium, quæ sic habet: *Episcopus, aut Inquisitor absolvere jam non possunt hominem hæreticum in foro conscientiæ*; nam cum Inquisitores constituti sint iudices in solo foro exteriori, non videntur habere hanc potestatem pro solo foro conscientiæ, cum non appareat Constitutio Pontificia hanc illis concedens; siquidem Bulla Clem. VII. quæ adducitur à Penna 3. p. Direct. Inquisit. commento 12. ad num. 61. intelligitur de absolutione in foro externo, factâ confessione coram Notario, & secutâ reconciliatione, quod foro conscientiæ repugnat. Item quia in ea Bulla conceditur absolutio extrajudicialiter, quod adverbium, ut notat P. Suar. non significat absolutionem in foro conscientiæ, sed tantum absolutionem in foro externo, sine integra forma, & figura iudicii: quod inde confirmatur: quia postulatur, ut præcedat abjuratio, utique in forma, ut in eo Tribunali fit; hæc autem non requiritur in foro conscientiæ.

1970 Utraque sententia videtur mihi probabilis, sed secunda, & ultima probabilior. Conciliari tamen possunt medio, quo Pat.

Suar. num. 16. utitur, nimirum, Inquisitores, posse absolvere hæreticos sponte suâ delictum confitentes, non potestate, quam habeant ad absolvendum in solo foro conscientiæ, sed per potestatem; quam habent ad absolvendum in foro judiciali. Quod possint prædictos poenitentes absolvere, fatentur omnes, & probat Bulla Clemen. VII. & usus, ac praxis adducta per AA. primæ sententiæ, quam negare absonum est. Quod non possint per potestatem ad absolvendum solum in foro interno, probant fundamenta secundæ sententiæ, & quia ex munere suo Inquisitores non habent talem jurisdictionem.

1971 Quod roborat etiam P. Suar. nu. 17. ex declaratione Cardinalium à se inventâ, in qua expressè dicitur. Neque Episcopos, neque Inquisitores posse absolvere ab hac censura. Quæ declaratio, cum non intelligi possit de absolutione in foro externo, de qua nemo dubitat; intelligi necessariò debet de solo foro interno, & conscientiæ. Verum quidem est, quod absolutio, data in foro externo, valeat etiam in foro poenitentiae, suppositis ex parte poenitentis requisitis, etsi fiat per absolutionem Sacramentalem, ut potest fieri, præmissâ absolutione censuræ in foro externo, ut contendunt AA. primæ sententiæ: sed hinc non probant habere Inquisitores jurisdictionem ad solum forum internum, cum non ostendant, unde constet; immò, ut inquit Eximius Doctor, confessio in eo casu occulto non est accipienda ab Inquisitore tam secretè, ut de illa non constet juridicè per præsentem Notarium, ne possit poenitens ulterius puniri. Id quod non est necessarium ad absolutionem meri fori interni.

1972 Secundum, quod infertur, dubium est: Utrum facultas ad hujusmodi absolutionem resideat in Tribunali, sive Consistorio omnium Inquisitorum, An in unoquoque Inquisitorum? Diana supra cum aliquibus Auctoribus primæ sententiæ defendit residere in quolibet Inquisitore, & pro hac parte citat Villalob. in Summ. tom. 2. tract. 1. Difficul. 12. num. 7. Freitas in Addit. ad tract. de Confess. Solic. Homob. & videtur adducere in hanc sententiâ P. Sanch. sup. num. 5. sed re verâ Sanch. loquitur in suppositione, quod teneatur prima sententia, quam non tenet. Docent igitur hi Auctores consequenter posse hanc facultatem delegari à quolibet Inquisitore cuilibet Confessario: item ad habendam hanc jurisdictionem in foro inter-

no, & ad illam delegandam, non requiri in Inquisitore Ordinem Sacrum; quia talis facultas non conceditur Inquisitori ad confessionem Sacramentalem, nec tanquam quid Ordini annexum, sed officio: quam doctrinam non impugnat Sanch. immò videtur amplecti.

1973 Fundamentum igitur principalis resolutionis est; quia Constitutio Clem. VII. concessit eam facultatem Inquisitoribus, & eorum Commissariis; sed Commissarii nullum habent Consistorium, sed unus est Commissarius in quolibet districtu; ergo non solum Consistorio, sed cuilibet Inquisitori conceditur illa facultas absolvendi in foro interno; alias plus concederetur Commissariis, quam Inquisitoribus. Præterea; quia hæc est natura fori interioris, ut absque testibus, & secretò, non verò in Consistorio multorum exerçantur, quæ ad conscientiam pertinent; ergo cum facultas illa ad forum internum conceditur, non utique Consistorio, sed cuilibet Inquisitori conceditur. Et hanc doctrinam videtur sequi Bonac. sup. n. 5. quatenus agit de Inquisitore in singulari. Quæ supposita liquidò fluunt Conclusiones, inde deductæ.

1974 Oppositum nihilominus docet Pat. Suar. sup. num. 18. fine, ac Henriq. in Summ. lib. 6. seu de Pœnit. Sacram. lib. 3. cap. 7. nu. 4. & alii, asseruntque posse illam facultatem exerceri per unum Inquisitorem, sed ex consensu alterius, vel aliorum, & posse illos committere suam jurisdictionem alteri; quia ita expedit, ut pœnitentes facilius, & cum minori onere, & rubore accedant; nam licet sint delegati Pontificis, sunt tamen ad universalitatem causarum, & possunt delegare facultatem aliis, nisi aliquid obstat. Probat Conclufio; quia in Bulla Clem. VII. in qua memorata facultas absolvendi fit omnibus, ut indicat expresse pronomen, ibi: *Vobis etiam*, & non cuilibet Inquisitori. Deinde in concessionibus aliorum casuum semper Pontifex, vel illas tribunali, vel Inquisitoribus in plurali facit. Nec praxis allegata extra Hispaniam, si ibi viget, reperitur, ut particularis Inquisitor, inconsulto tribunali, sive aliis, absolvat, vel committat alteri, absolutionem ab hæresi; quod certè non careret inconvenientibus, & turbatione in eo Sacro Tribunali. Deinde, ut diximus supra, facultas, quam habent Inquisitores, est ad absolvendum pro utroque foro, quod videtur approbare. Banh. 2. 2. quæst. 11. artic. 4.

dub. 2. num. 1. absolutio autem ab uno facta, insciis aliis, non juvat ad forum externum, sicut & sententia ab uno solitariè, & inscio Consistorio, lata, juxta mentem P. Molin. tract. 5. totâ disp. 28. Palaus tom. 1. tract. 4. de modo procedendi in causis Fidei disp. 8. punct. 12. §. 2. num. 18. Id tamen intellige de Inquisitoribus, qui cum aliis Consistorium consistunt; nam ubi est unus tantum, in eo censetur residere omnis jurisdictio.

1975 Circa Bullam Cruciatæ. Certum est apud AA. privilegium absolvendi ab aliquibus casibus Bullæ Cœnæ modo infra explicando concessum in Bulla Cruciatæ, non revocari per Bullam Cœnæ. Probat ex Bulla Sixti V. in Cœna Domini, in qua sunt formalia verba, ibi: *Nisi ejusmodi casus reservati in Bulla Cœnæ, in eis præsentibus litteris expresse comprehendantur*. In Cruciatæ autem comprehenduntur expresse casus Bullæ Cœnæ, exceptis nonnullis, ibi: *Ac etiam in casibus, qui in litteris, die Cœnæ Domini publicari solitis, continentur, exceptis &c.* ergo privilegium absolvendi à prædictis casibus non revocatur per Bullæ Cœnæ Domini publicationem. Ita P. Sanchez lib. 2. Decalog. cap. 11. num. 27. Henriq. lib. 7. cap. 13. nu. 3. Rodriq. in Bull. §. 9. n. 96. Villalob. tract. 27. claus. 4. num. 11. Trullench. in Bull. lib. 1. §. 1. dub. 13. nu. 2. Dian. 1. par. tract. 11. Resol. 96. Mendo in Bulla Cruciat. disp. 2. à numer. 43. Leand. par. 4. tract. 2. disp. 17. quæst. 81. cum Ludovic. à Cruce in Exposit. Bullæ disp. 1. cap. 10. à dub. 4. Medin. lib. 1. Summ. cap. 11. §. 7. Cordub. Auson. in Summa Dianæ, & alii.

1976 Quinam verò sint casus Bullæ Cœnæ, à quibus privilegio Cruciatæ absolvi possit pœnitens? Respondeo secundum diversas Bullas Cruciatæ, v. g. secundum Bullam Lusitanæ concessam, vel concessam Hispaniæ posse extendi, vel arctari absolutionem ad paucos, vel ad plures casus; nam in Bulla Hispaniæ, ut refert Nogueira disp. 16. sect. 1. num. 4. fine, solum excipitur hæresis; in Lusitania verò excipiuntur sex casus hæresis, ut in primo Canone: conspiratio in personam, & statum Pontificis Romani; ut in sexto: falsificatio Litterarum Apostolicarum, & supplicationum; ut in undecimo: Offensio S. R. E. Cardinalium, & aliorum Prælatorum; ut in duodecimo: læsio recurrentium pro negotiis suis ad Curiam Romanam, sive læsio fiat per se, sive per alium; ut in tertiodecimo: Appellatio à gravamine, vel futura exe-

executione Litterarum Apostolicarum ad potestatem laicam, & impedimentum, vel prohibitio executionis Litterarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum, ad gratias impetrandas ab accedentibus, ut in decimaquarta. Omitto casum conspiracy in statum Pontificis, ut habetur in Extravag. *Et si Dominus* de Pœnit. & Remiss. cap. 3. quia hic casus formaliter non continetur in Bulla Cœnæ; & tamen ejus absolutio excipitur in Cruciata Lusitanæ.

1977 Quoad absolutionem casuum Bullæ Cœnæ per Cruciata dicendum est omnes casus, præter exceptos proximè numeratos posse privilegio Cruciatae Lusitanæ absolvi semel in vita, & semel in mortis articulo, at privilegio Cruciatae Hispanicæ, exceptâ solum hæresi, posse ab omnibus semel in vita, & semel in articulo mortis. Hæc constant ex iisdem Cruciatis. Utrum autem hoc intelligatur in genere, an in specie, seu Utrum possit pœnitens vi ejusdem Bullæ semel absolvi à peccato unius Canonis, & postea commisso peccato alterius Canonis, semel iterum ab illo absolvi, & sic de aliis, adeo ut clausula, *Semel*, intelligatur seorsim cadere supra absolutionem peccati cujuslibet Canonis, ut qui absoluerit semel à peccato unius Canonis, non possit iterum absolvere semel à peccato ejusdem Canonis, non verò in genere, ita ut qui semel in vita absoluerit à peccato unius Canonis, non possit iterum absolvere, neque à peccato ejusdem, neque ullius alterius Canonis?

1977 Probabile judicat Leander tom. 4. tract. 2. disp. 17. quæst. 82. posse pœnitentem, privilegio Bullæ gaudentem, absolvi ab unoquoque casu reservato, donec absolvatur ab omnibus, dummodò ab unoquoque in specie semel tantum in vita, intra publicationis annum absolvatur vi ejusdem Bullæ; cujus sententiæ probabilitatem negare non audet Tambur. in Bulla cap. 11. §. 2. num. 2. quamvis ipse contrarium defendat: videtur etiam non dissentire Dian. par. 1. tract. 11. Resol. 28. quoad casus Bullæ Cœnæ occultos. Ratio hujus sententiæ est; quia illud privilegium est favor Principis sine præjudicio alicujus, ac proinde extendendus, præsertim cum verba Bullæ Cruciatae *semel in vita, & semel in mortis articulo* ad hunc sensum, sine extorsione aptari possint, ita ut semel possit absolvi à reservato cujuslibet Canonis, quin absolutio unius peccati, v. g. tertii Canonis semel facta, obstet absolutioni peccati quarti, aut al-

terius Canonis, sed solum exhauriat vim privilegii ad absolvendum iterum aliud peccatum ejusdem Canonis tertii. Hanc sententiam, quamvis non contemptibili fultam ratione, probare non audeo, reclamante praxi communi Doctorum consensu acceptissimâ, quos certè latere non potuit adhibita illa explicatio verborum, *semel in vita, & semel in mortis articulo*. Quare

1978 Communis consensus Doctorum defendit vi privilegii Bullæ Cruciatae posse pœnitentem absolvi, sive ab uno casu unius Canonis, sive à pluribus diversorum Canonum semel, & unicâ vice in vita, & semel, & unicâ vice in morte; ita ut si absolvatur semel ab uno, vel à multis peccatis unius Canonis in vita, non possit in vita absolvi, neque ab uno, neque à multis peccatis ejusdem, vel diversi Canonis. Ita Nogueira in Bulla Cruciatae disp. 15. sect. 7. num. 85. cum Ledesm. tom. 1. tract. de Pœnit. cap. 11. Concl. 2. dub. 1. Moura in Examin. Theolog. Moral. par. 3. cap. 9. §. 9. num. 1. Trullench. hic lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 3. num. 2. Ludovic. à Cruce hic disp. 1. cap. 3. dub. 13. Bard. par. 2. tract. 6. cap. 1. à num. 6. Machad. lib. 1. par. 3. tract. 1. docum. 1. Escobar. in Theol. Moral. tom. 1. lib. 7. num. 186.

1979 Dicitur semel in articulo mortis; quia licet absque Bulla Cruciatae omnia peccata reservata, etiam Bullæ Cœnæ, possint à quolibet Sacerdote absolvi, ut habetur in eadem Bulla, ibi: *Apredictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo, cautione præstitâ, absolvi possit*. Et apertè constat ex Trid. sess. 14. cap. 7. de Pœnit. ibi: *In eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt*. Nihilominus per absolutionem ex facultate Cruciatae, aliquid amplius sublevationis onerum impertitur pœnitenti.

1980 In primis impertitur certè absolutio ab omnibus censuris Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti; quod certò non fit in articulo mortis per absolutionem, non ex Cruciata. Dixi, quòd certò non fit; quia sub dubio utrinque probabili est: An absolutio Sacerdotis sine privilegio Bullæ in articulo mortis extendatur ad omnes censuras, quæ non impediunt receptionem Sacramentorum?

torum? Et negativa sententia est communior, & fundatur verbis Tridentini suprà relatis, ibi: *Verumtamen pie admodum; ne hac ipsa occasione aliquis pereat in eadem Ecclesia Dei, custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis*. Itaque Confilium tollit censuram, quæ ob stare potest saluti moribundi in eo articulo; seu quæ impedit receptionem Sacramentorum necessariam ad salutem; at non omnis censura impedit; sed solum excommunicatio: Suspendio à receptione Sacramentorum, & Interdictum personale, non verò Suspendio ab Officio, & Beneficio; ac Irregularitas; si est censura; ergo cum habens Bullam possit absolvi ab omnibus in articulo mortis, & non habens à solis impredientibus Sacramenta, & Ecclesiasticam sepulturam, aliquid amplius impetrat; qui gaudet privilegio Bullæ pro articulo mortis:

1981 Secundò, qui gaudet privilegio Bullæ, potest in articulo mortis eligere etiam simplicem Sacerdotem ad absolutionem censuræ reservatæ, etiam præsentem proprio teste Parocho, & habente facultatem absolvendi ab illa: quod valde dubium est, An possit fieri ab eo, qui non gaudet privilegio Bullæ; nam cap. *Eos, qui* de Sent. excommunicati in 6. videtur stare pro sententia negativa, quam sequuntur plurimi; ut Cardin. de Lug. de Pœnit. tract. 6. disp. 1. nu. 26. cum P. Suar. de Pœnit. disp. 26. sect. 4. num. 4. Sanch. lib. 2. Summ. cap. 13. num. 7. Vasq. quæst. 93. art. 1. dub. 4. numer. 18. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 19. quæst. 5. Valent. Reginal. Fagund. Bellarm. Hurtad. Bonac. de Pœnit. disp. 5. quæst. 7. & aliis, quos citat, & sequitur Leand. tom. 1. tract. 5. disp. 11. quæst. 18. Verum quidem est, quod affirmativa sententia judicatur probabilis à Card. de Lug. & Mendo in Bull. disp. 22. cap. 1. num. 2. quamvis improbabilis dicatur à Turriano, immò & damnata per Greg. XIII. item à Zambrano de Casibus in artic. mort. dub. 4. num. 3. Quare habet ulterius aliquid, qui gaudet privilegio Cruciatæ.

1982 Tertiò gaudet, quod absolutus per Bullam in articulo à reservatis non exceptis, redditus sanitati, non tenetur se præsentare Superiori, qui habet facultatem absolvendi à reservatis, seu cui reservatum est peccatum: quo privilegio non gaudet absolutus in articulo mortis sine Cruciatæ; immò si postea non se præsentet Superiori, vel habenti facultatem ad absolutionem talis censuræ, re-

incidet in illam eandem moraliter, vel numero diversam, cap. *Eos, qui* de Sent. excom. & tenent citati. Constat igitur utile, & majus esse emolumentum in eo, qui à censuris, non exceptis in Bulla Cruciatæ; in articulo mortis absolvitur illius facultate, quàm qui absolvitur in eo articulo sine ea facultate. Dixi, à censuris non exceptis in Cruciatæ; quia ab exceptis perinde se gerere debet, ac si Bullam non habeat quoad omnia recensita emolumenta; & per hoc satisfactum est ultimæ quæstioni in hac materia. Utrum, scilicet, censuræ Bullæ Cœnæ absolvi possint in articulo mortis, & extrà?

1983 Tandem pro coronide te monitum vellem, præsumentem absolvere à prædictis censuris Bullæ Cœnæ sine requisita facultate, ligari excommunicatione, & absolutionem esse nullam, & subijci gravibus pœnis. Ita in Bulla: *Quod si forte aliqui alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint eos excommunicationis sententiâ innotamus, gravius contra eos spiritualiter, & temporaliter, prout expedire noverimus processuri*. Hæc censura, ut patet, est generalis, & comprehendit absolventes, sive Prælatos; sive Episcopos, immò juxta Bonac. quæst. 22. par. 3. num. 2. etiam laicum, qui se fingit Sacerdotem, & absolvit ab illis. Aliter sentit num. 3. de Sacerdote, qui fingit, sed re ipsa non intendit absolvere; quia non intendit, neque beneficium absolutionis impendere præsumit, ut requiritur in Bulla: oppositum tamen est probabile apud Ugol. par. 3. cap. 3. num. 3. Item probabile judicat Bonac. cum Zarella, Ugol. Sylvestr. absolventem à solo peccato, & non à censura Bullæ Cœnæ non incurrere excommunicationem; quia Pontifex solum excommunicat absolventem à prædictis sententiis; nomine autem sententiæ intelligitur censura, & non peccatum. Sed contrarium est probabilius, & in praxi tutius consulendum, ac tenendum; nam Pontifex loquitur de absolvente irretitum censurâ; hic autem absolvit irretitum excommunicatione. Ita Alterius, & Duard.

1984 Certum est excusari ab hac censura absolventem ex ignorantia, inadvertentia, oblivione, immò juxta P. Sanch. & Avilam, etiam ex ignorantia crassa, & supina, licet non excuset à peccato; nam absolutio, vetita per Bullam, debet dari ex præsumptione, ut indicat verbum *præsumpserit*, quod importat scientiam, & dolum. Oppositum tamen circa ignorantiam crassam, & supinam docet P. Suar.

P. Suar. de Cens. disp. 4. sect. 10. cum Navar. Vide dicta à num. 781. Denique hanc censuram non esse reservatam Summo Pontifici docet P. Suar. disp. 21. cum Navar. in Manual. cap. 27. num. 74. Filliuc. tract. 16. cap. 7. num. 124. cum Sayr. lib. 3. cap. 25. numer. 7. Anton. de Soluz. cap. 24. disp. 101. numer. 3. Alterius, Duard. contra Vivald. Ugol. Cajet. & alios. Ratio est; nam in Bullis antiquis, v. g. Pauli II. erant verba reservativa hujus censuræ, quæ postea, & modò non reperiuntur in Bulla; mutatio autem verborum arguit mutationem in voluntate Legislatoris, nolentis ulterius prædictam censuram reservare. Deinde; quia non reservatur per reservationem aliarum excommunicationum Bullæ Cœnæ; quia hæc ponitur post reservationem: non per aliam; quia non apparet; ergo non est reservata Pontifici. Ita etiam P. Fragos. par. 2. Regimin. lib. 1. disp. 3. num. 346. §. *An verò*, ubi pro hac sententia adducit Sebastian.

Med. in Sum. Capit. Peccat. tit. 9. quæst. 78. num. 1. tenet etiam Bonac. sup. punct. 3. n. 8. Palaus de Cens. disp. 3. quæst. 22. num. 5.

1985 Adverte tamen absolventem à casibus Bullæ Cœnæ sine legitima facultate sub prætextu privilegii, concessi à Sancta Sede, si extra Urbem existat in Italia, incurrere excommunicationem reservatam ex Decreto Clem. VIII. & declaratione Cardinalium edita anno 1605. quæ incipit: *Sacra Congregatio*: at si ex malitia, vel ignorantia in Urbe, aut extra Italiam absolvat, judicat Bonac. & Palaus non incurrere excommunicationem reservatam Clem. VIII. Per hoc satisfactum est, quantum satis instituto nostro circa ea, quæ attinent ad pœnam excommunicationis contra Consiliarium, sive Consulentem tam in Jure, quàm extra Jus, & in Bulla Cœnæ contentam. Modò progrediendum est ad alias censuras Suspensionis, Interdicti, & Irregularitatem.

DISPUTATIO SEPTIMA

De pœna Suspensionis, & Interdicti.

ORdine doctrinæ, & instituti nostri hucusque servatâ methodo venit exponendum; quidquid in reliquis censuris Suspensionis, & Interdicti decretum, fulminaturnque est tam in Jure, quàm in Bullis Pontificum contra Consiliarios, sive in pœnam consilii: Quia verò de Irregularitate sunt, qui dubitent saltem de aliqua, An inter censuras adnumeranda sit, abs re non erit, si saltem locum post illas ultimum obtineat. Ante omnia tamen suis de more nostro in locis præambulam dabimus brevem omnium explicationem ad sternendam viam facilem iis, quæ de Consiliario dici, tractarive debent.

SECTIO PRIMA.

De censura, & pœna Suspensionis adversus Consiliarios.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Suspendio?

1986 **V**erbum *Suspendio*, grammaticaliter sumptum, significat incertitudinem: in Jure autem cap. *Cupientes* de Pœnis transfertur ad significandam privationem alicujus actionis, & officii: hinc in cap. *Quæsitum*, & cap. final. de Cohabit. Cleric. & mulier. determinatum est ad significandam prohibitionem exercitii spiritualis, vel spiritualibus annexi. Sed strictiùs, & prout sumitur in specie censuræ,

paucis describitur apud AA. *Suspendio*, inquit, est *Censura Ecclesiastica*, quâ *Minister Ecclesiæ formaliter impeditur, ne Ecclesiasticas functiones exercent, aut potestate Ecclesiastica utatur*. Ita cum Navar. cap. 27. n. 191. P. Suar. disp. 25. sect. 1. numer. 2. Avila de Cens. 3. par. disp. 1. dub. 1. Henriq. lib. 53. cap. 31. num. 2. Sayr. lib. 4. Thesaur. cap. 1. num. 131. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 3. cap. 1. Gaspar Hurtad. de Suspend. def. 1. Palaus de Cens. disp. 4. punct. 1. num. 1. & paucis additis, Leand. par. 4. tract. 4. disp. 1. quæst. 2. Hanc explicationem colligunt ex cap. 1. §. final. de Sent. excomm. in 6. Dicitur Censura genericè, in quo convenit cum aliis Censuris. Dicitur Ecclesiastica per distinctionem à Civilibus prohibitionibus; & quia est à causa Ecclesiastica habente jurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo: Dicitur Impedire Minister Ecclesiæ; quia propriè imponitur personis Ecclesiasticis, & non laicis; nam privat aliquo exercitio Spirituali. Hæc definitio explicat Suspensionem, ut sic, & veluti genericè; nam particulares, & veluti in specie sunt plures juxta diversas divisiones; de quibus infra.

1987 Ad alteram tituli partem, dico multiplicem esse Suspensionem. Et in primis alia est Suspendio à Jure, alia ab homine, sicut dictum est de Censuris. Ex his alia est perpetua, quæ fertur sine limitatione temporis: alia temporalis, quæ cum limitatione temporis, & determinato fine suspensum ligat, & privat exercitio Ordinis, vel Officii &c. Prima est propria Suspendio; nam ita limitata regulariter imponitur, ut pœna. Rursus ex his altera est Suspendio generalis, sive totalis, quæ suspendit ab omnibus, idest, ab officio,

officio, & beneficio, quæ ab aliquibus dicitur major: alia particularis, seu limitata, quæ vel à solo beneficio, vel à solo officio suspendit, & ab iisdem DD. dicitur minor. Officium autem, à quo suspendit, vel est Ordinis, vel Jurisdictionis: beneficium vero vel est canonicatus, vel dignitas etiam Episcopalis: Suspendio ab officio aliquando est in totum, & privat omni usu officii, aliquando in partem, & privat solum partem, v. gr. ab audiendis confessionibus, non vero ab administratione aliorum Sacramentorum. Denique Suspendio, alia est medicinalis, quæ fertur ad emendationem delinquentis, & propriè dicitur censura: alia pœnalis, quæ fertur in pœnam, & vindictam peccati merè præteriti; & hæc non fertur per modum Censuræ, sed pœnæ. Ita in omnibus Navarrus cap. 27. num. 154. Sylvest. verbo *Suspendio* quæst. 1. P. Suar. sup. Avila 3. par. disput. 1. dub. 3. Reginal. lib. 2. tract. 3. à num. 6. Filiuc. tract. 17. cap. 1. quæst. 2. Bonac. tom. 1. disp. 3. de Suspend. punct. 1. num. 2. Palaus de Cens. disp. 4. punct. 1. num. 3. Leand. tom. 4. tract. 4. disp. 2. q. 3. ubi citat Vivald. & Bayni.

1988 Ex dictis ut certum infertur Suspensionem differre ab aliis Censuris Excommunicationis, & Interdicti. Ita enim probatur ex definitione, sive descriptione illius, quæ essentialiter differt ab aliarum definitionibus. Deinde differt ab Excommunicatione; nam, si hæc est Minor, solum privat passivâ receptione Sacramentorum, & non activâ, ut privat Suspendio: nec habet alios effectus, ut Suspendio; si est Excommunicatio Major, habet plures effectus, quàm Suspendio; nam inducit suspensionem, & privationem aliorum bonorum; privat enim actionibus, quatenus sunt, quædam communicatio: at Suspendio privat, quatenus sunt functiones officii. Item Excommunicatio habet suos effectus determinatos à Jure; non ita vero Suspendio. Hinc oritur illa differentia, quod Episcopus ferens Excommunicationem, non potest illam limitare ad aliquem tantum effectum, v. g. ut solum privat communibus Ecclesiæ suffragiis, non vero communicatione fidelium; quia non potest dispensare in Jure; at vero in Suspendione, ut probat usus, potest illam limitare ad aliquem effectum particularem, v. gr. ut privat ab officio, & non à beneficio.

1989 Differt etiam Suspendio ab Interdicto; quia hoc fertur tam in Ecclesiasticos, quàm in laicos fideles; at Suspendio solum in Ecclesiasticos, qui exercere possunt fun-

ctiones Ecclesiasticas; tum quia Interdictum aliquando magis passivo, quàm activo usu privat; at Suspendio semper activo: tum quia Interdictum privat pluribus rebus, quàm privat Suspendio, ut ex dicendis constabit; privat enim Ecclesiasticâ sepulturâ, officiis Divinis, à quibus non privat Suspendio. Ita AA. citati. Ab aliis pœnis latè distinguitur; nam aliæ pœnæ, ut Irregularitas, Degradatio, Depositio &c. non sunt Censuræ, ut in loco diximus; & ideo non absolute, sed dispensatione tolluntur, non ita vero Suspendio.

§. II.

Quid contineatur in Censura Suspensionis contra Consules: & quæ pœna contra violantes?

1990 **P**erlectis, & lentè consideratis omnibus Suspensionibus contentis tam in Jure, quàm extra Jus, & quæ ab Auctoribus asseruntur, nullam invenio, quæ contra Consiliarium directè, & principaliter, immò neque accessorie expressè lata sit. Dico, *expressè*; nam aliquæ sunt latæ sub his terminis, de quibus dubitari non immeritò potest, an extendantur, & comprehendant Consiliarium? de quo dubio parum, aut nihil curant AA. tractantes materiam Suspensionis; at nos ex vi instituti operis intactum relinquere injustum ducimus. Quare exordiendo à Suspensionibus Juris,

1991 Primum dubium esse potest de Suspensione lata in cap. *Cum in cunctis* de Elect. & elect. potest. contra eligentes indignos ad Episcopatum, aut ad inferiora beneficia, quibus annexa est cura animarum: hujusmodi eligentes suspenduntur à beneficiis per triennium, si eligant indignum, idest, si ad Episcopum eligant minorem triginta annis: illegitimum ex non matrimonio: non cõmendabilem vitâ, & scientiâ; & ad inferiora ministeria, ut Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum annexam habent: ac ad regimen paræcialis Ecclesiæ, si eligant eum, qui non attigerit vigesimum quintum annum, vel non esset commendatus vitâ & moribus.

1992 In hac Suspensione videtur comprehendendi Consules; nam electio in his terminis committitur consilio, & judicio eligentium, quorum major pars prævaluerit. Nilominus dicendum est in hoc Canone ele-

etionem committi consilio, sive iudicio eligentium definitivo; quo pacto eligentes potius habent rationem iudicium, quam Consiliarii; nam eorum suffragia, definitiva cum sint, potius partiales sententiæ sunt, quam consilia; nam de ratione consilii, quo de agimus in hoc opere, est inducere alium ad id, quod persuaderi intenditur, & non stringere, ut facit consensus, seu suffragium decisivum; at in præsentī Canone non agitur de suffragio inductivo aliorum, sed de decisivo personæ electæ. Unde etiam si eligens indignum in expositione sui suffragii intendat inducere, & ad suas partes trahere alios, quo pacto agit munus Consiliarii, peccabit quidem graviter, sed non incurrit Suspensionem huius Canonis, etiam si aliquos moveat vi huius inductionis; quia Suspendio imposita est electioni, non inductioni.

1993 Idem est dicendum de Suspensionē cap. *Si Compromissarius* de Elect. in 6. imposita impugnantibus electionem, postulationem, aut provisionem alicujus, si deficiat in probatione ejus, quod objicit; nam quamvis etiam consilio suo impugnare quis possit prædictam provisionem, textus tamen loquitur de impugnatione probativa defectus objecti in personam electam, vel provisionem factam, quæ probatio à facto, & testibus, & non à consilio vim habet. Idem dicendum est de Suspensionē lata in cap. *Non solum*, cap. *Constitutionem* de Regularibus in 6. quæ secundum Palaum disp. 4. punct. 10. §. 6. nu. 2. comprehendit omnes Religiosos mendicantes, qui in conventu ferunt suffragia, ut professio concedatur ante completum novitiatum; hi enim suspenduntur à receptione quorumlibet ad Professionem.

1994 Secundum dubium est de Suspensionē lata à Sixto IV. & iterum à Pio V. in Bulla, quæ incipit: *Super specula*, & postea à Paulo V. item à Gregor. XV. in qua pœnas prædecessorum, nimirum, Suspensionem à Divinis, si est in Sacris, nec non privationem omnis gradus, & dignitatis ipso jure, & inhabilitatis ad similes ipso facto incurrendum imponit non solum publicè in concionibus, & lectionibus, conclusionibus, & actibus publicis, asserentibus Beatissimam Virginem fuisse conceptam cum peccato originali, sed etiam asserentibus eandem propositionem in privatis sermonibus, & colloquiis. Addit denique Gregorius: *Nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere, seu tractare*. His summatis relatis, dubium est: Utrum qui

consuluerit prædictam propositionem, ipso facto incurrat Suspensionem? Respondeo Ecclesiasticum, qui ita consuluerit, illam incurere; nam, ommissis aliis, clausula, *aliquo modo*, comprehendit omnem modum agendi, seu tractandi talem propositionem, & importat idem, quod *Quomodocumque*. Ita Barb. in Dict. Dict. 23. num. 2. facitque, ut veniant ea, quæ aliàs in conditione non comprehenderentur; citat Curtium Conf. 177. à n. 26. Bertazol. de Claus. instrum. Claus. 16. Gloss. 12. num. 2. Unde Consiliarius talis propositionis etiam aliquo modo agit, & tractat illam, proindeque incurrit Suspensionem.

1995 Restat modò inquirere: an illam incurrat ipso facto, idest, dato præcisè consilio, an post secutum effectum; nimirum, postquam consultus inductus est ad credendam propositionem? seu aliis terminis: Utrum incurrat Suspensionem principaliter, an solum accessoriè? Respondeo, incurere ipso facto, & principaliter, etiam si nullus sequatur effectus, sive persuasio in consulto. Ratio est; quia consilium, sive modus ille agendi, & tractandi hanc propositionem prohibetur principaliter, & eodem modo, quo prohibentur concio, & lectio, & Conclusiones de tali propositione; sed hæc prohibentur principaliter, & ipso facto, sive persuadeant, & convincant, sive non; ergo etiam consilium. Vide dicta superius in simili.

1996 Tertium dubium est de Suspensionē lata in Clement. *Cupientes* de Pœnis, in qua Pontifex Suspensionem ab officio prædicandi fert adversus Confessarios Religiosos, qui omittunt scienter conscientiam facere pœnitentibus, sive confitentibus de solvendis decimis, postquam de hoc requisiti fuerint à Rectoribus Ecclesiarum, à qua Suspensionē non absolventur, donec iisdem pœnitentibus, si commodè possint, circa eandem materiam conscientiam fecerint. Aliqua circa præsentem Clementinam tradidimus à numero, 1009. agendo de excommunicatione ibi lata contra Religiosos, & quemadmodum loco citato non dubitavimus subijcere Consiliarium Religiosum excommunicationi, ita neque modò illum Suspensioni ab officio prædicandi, quamvis hæc pœna non tam expressè respiciat, & puniat consilium, quam omissionem Consilii in Confessario, qui juxta prædicta num. 16. est Consiliarius ex officio; & ideo non minùs peccat, & subijcitur pœnæ propter datum, quàm propter omis-
sum consilium, quando ad illud obligatur
ex

ex officio, Vide dicta à num. 81. Hanc tamen Suspensionem non incurrent concionatores, qui scienter omiserint persuadere audientibus solutionem decimarum præscriptis in textu diebus; quia solum acriter à suis Superioribus puniri mandantur.

1997 Dubium esse potest in Suspensione lata in Clem. IV. in quodam privilegio, quod incipit: *Paupertatis altissimæ*, de quo agit D. Anton. 3. par. tit. 28. de Suspens. capit. 4. contra fratres Prædicatores, qui præsumpserint perturbare officium Inquisitoris exercitum à fratribus Minoribus. Item contra fratres Minores, idem facientes Prædicatoribus exercentibus officium Inquisitorum. Dubium igitur est: Utrum quilibet ex prædictis Religiosis, qui consiliis suis induxerit contra Inquisitores alterius Religionis, incurrat hanc Suspensionem? Ratio dubitandi est; quia perturbare perinde est, ac commovere animos contra aliquem impediendum, vel deturbandum; ad hoc autem consilium est satis efficax excitamentum, Nihilominus in pœnalibus sistendum est in germana significatione verborum, quæ in præsentī prohibet actum turbandi, seu faciendi, ne Inquisitor pacificè, & sine ullo obstaculo munere suo fungatur, & non excitamentum, sive consilium ad ponendum obstaculum, & perturbationem, de quo AA. nihil in hac Suspensione dubitarunt. Hæc de Suspensionibus in Jure, & extra Jus contra Consiliarium.

1998 Modò ad secundam tituli partem descendendo. Cum violatio propria, & directa Suspensionis sit ex genere suo peccatum grave, utpote contra præceptum, & gravem censuram Ecclesiæ, ut cum Henriq. Tolet. Sayr. Navar. docet P. Suar. disp. 26. sect. 2. num. 6. Avila 3. par. disp. 3. dub. 2. Reginald. lib. 32. dub. 2. Coninch. disp. 15. dub. 17. Bonac. tom. 1. de Cens. disp. 3. punct. 4. à num. 1. Palaus de Censur. disp. 4. punct. 6. à numer. 1. dignum erat, ut aliqua illi pœna, vel aliquid in pœnam præscriberetur secundum gravitatem culpæ; nam aliquando transgressio Suspensionis ex parvitate materiæ potest esse venialis, ut judicant AA. esse, si suspensus v. g. à jurisdictione recipiat unicum testem, vel suspensus ab Ordine, exercitio Minorum fungatur. Ita Palaus, Bonac. Leander, & alii.

1999 Verumtamen non omni violationi Suspensionis imponitur in Jure determinata pœna, ut ex infra tradendis constabit. In

Jure igitur cap. *Is cui* de Sent. excomm. in 6. cap. *Si quis* de Cleric. excomm. ministrante, & cap. 1. de Sent. & re judicat. in 6. suspensio ex delicto ab Ordine majori, sive Sacro, si violet Suspensionem per solemne exercitium talis Ordinis, imposita est irregularitas in pœnam, Ita relati AA. quibus adde Alterium disp. 3. à cap. 2. Quare si exercitium Ordinis non solemne, & non ex officio exercent, v. g. si suspensus Diaconatu, sine stola Evangelium, aut suspensus Subdiaconatu, sine manipulo canat Epistolam, non incurrit Irregularitatem; quia non canit ex officio; nam etiam non insigniti illis Ordinibus ita canere solent. Item non incurrit irregularitatem, exercendo actus Ordinum Minorum, ut dixi; quia hujusmodi actus exerceri etiam possunt à laico. Vide AA. citatos, P. Suar. de Cens. disp. 12. sect. 2. num. 23. & Filliuc. tract. 17. cap. 11. quæst. 4. num. 182.

2000 Utrum verò incurratur irregularitas per exercitium majoris Ordinis, etiam quando Suspendio majoris Ordinis non est perpetua, sed ad determinatum tempus? Affirmat P. Suar. sup. Filliuc. cap. 10. num. 139. & constat ex cap. 1. de Re judic. in 6. Ratio est; quia Suspendio ad tempus privat Sacro ministerio, sicut privat perpetua, quæ est propriè censura; ergo ejus violatio inducit irregularitatem, sicut violatio perpetuæ, ut conitat ex cap. 1. de Sent. excomm. in 6. Igitur suspensus ab officio exercens actum Ordinis, à quo est suspensus, incurrit irregularitatem: idem benedicendo aquam, nuptias, fructum, ceras, & mulierem post partum secundum Ecclesiæ solemnitatem; quia hæc benedictiones solemniter factæ, sunt exercitium Ordinis Sacri, à quo est suspensus. Dixi, *solemniter*; nam benedictio mensæ, v. g. etiam à laico fieri potest.

2001 Ex dictis colligitur incurrere etiam irregularitatem Episcopum suspensum ab ingressu Ecclesiæ, si in Ecclesia celebret, cap. *Is cui* de Sent. excomm. in 6. non ita verò, si celebret extra Ecclesiam in Oratorio privato, non designato ad celebrationem in perpetuum per Episcopum; nam in designato in perpetuum incurrit etiam irregularitatem. Ita cum Majolo, Gemin. Alter. Bonac. tom. 1. tract. de Cens. disp. 3. punct. 4. num. 6. ad medium. Eandem incurrit irregularitatem, si suspensus à Pontificalibus exercent actus convenientes soli Episcopo consecrato, ut est conferre Ordines, consecrare Calices, conficere Chrisma, & alia hujusmodi; non

ita verò incurret, si alias actiones convenientes Episcopo, quamvis non consecrato, aut etiam non pertinentes ad substantiam Ordinis Episcopalis exerceat.

2002 Utrum, suspensus à receptione Sacramentorum, incurrat irregularitatem, illa suscipiendo? Negativè respondet Bonac. sup. num. 6. ad finem cum Angelo, & Alterio contra Majolum; quia susceptio Sacramentorum etiam pertinet ad laicos, & non est exercitium Ordinis. Aliter judicat de suspenso à Divinis Officiis, si illa persolvat eâ ratione, quâ persolvuntur ab initiato Ordine Sacro, sive ex officio. Sed quid de suspenso ab administratione spiritualium, & temporalium? Respondetur non incurrare, si administratio Spiritualium non pertinet ad Ordinem Sacrum; potest enim stare cum solis Minoribus.

2003 Ex proxima doctrina sequitur suspensum ab Ordine Sacro non incurrare irregularitatem, exercendo jurisdictionem, vel fructus beneficii colligendo; quia in exercitio istarum rerum non violat censuram per exercitium adjectum, & proprium Ordinis Sacri; hæc enim exerceri possunt sine Ordine Sacro; peccabit quidem usurpando sibi fructus beneficii, quorum jure privatur per Suspensionem. Quare si suspensus ab Ordine Sacro, conferat beneficium, aut eligat, vel proferat sententiam, immò si assistat matrimonio, non incurret irregularitatem; quia sunt actus jurisdictionis, & non Ordinis Sacri: neque in Jure reperitur poena aliqua imposita huic violationi Suspensionis, ut contra aliquos ostendit P. Suar. sup. num. 6. in quo etiam docet suspensum ab officio Diaconatus, vel ab officio prædicandi non incurrare irregularitatem, concionando, etiam cum superpellicio, & benedictione; quia prædicatio non est ita addicta Diaconatui, ut non possit de licentia Episcopi fieri à laico.

2004 De suspenso à jurisdictione præcisè; si violet illam, nullam dicimus incurrare irregularitatem, ut ex Jure docet P. Suar. disp. 26. sect. 2. num. 6. & cum illo Bonac. sup. Palaus de Cens. disp. 4. punct. 6. num. 6. Verum quidem est, quòd acta suspensi nominatim denunciati à jurisdictione, seu officio invalidentur, v. g. absolutio Sacramentalis ab eo data; quia est actus jurisdictionis propriæ; non ita tamen actus Ordinis, ut consecrare, confirmare, benedicere altaria; quia hæc non requirunt jurisdictionem. Dixi, *nominatim denunciati*; quia acta non nominatim De-

nuntiati, seu ante denuntiationem, sunt valida; nam hujusmodi suspensus est toleratus, & ante denuntiationem solum impeditur ab exercitio, quandiu à fidelibus non sit requisitus: unde requisitus validè, & licitè exercet prædictos actus, ut cum Henriquez, Sayr. docet P. Suar. disp. 27. sect. 2. numer. 2. Avila, Filliuc. Alter. Bonac. quos citat & sequitur Palaus sup. num. 7.

2005 De Suspensione à beneficio docent AA. nullam in Jure impositam esse poenam irregularitatis, aut aliam illius violationi; quare si colligat fructus beneficii, præter peccatum contra justitiam, nullam incurret poenam, Advertit tamen Tolet. lib. 2. cap. 45. num. 12. per violationem hujus Suspensionis suspensum ipso jure privari beneficiis, cap. *Statuimus*, ult. de elect. & elect. potest. in 6. ibi: *Ad quæ si intra illud tempus propriâ temeritate se ingesserit, eis ipso jure perpetuò sit privatus*. Et hanc doctrinam sequitur Palaus sup. punct. 6. num. 6.

2006 Sed contrarium, ut probabilius, colligo ex aliis Doctoribus, qui absolutè dicunt in Jure nullam esse poenam impositam violationi Suspensionis à beneficio in genere, ut loquitur Bonac. sup. punct. 4. num. 6. in fine. Et P. Suar. de Cens. disp. 27. sect. 1. num. 8. ad finem, ait; Neque aliam censuram, vel poenam invenio ipso jure latam propter hoc delictum, quapropter nulla incurritur ipso facto. Hæc Suarez, qui ad caput *Statuimus*, & ad Clement. *Cupientes*, vers. *Cæterum* de Elect. in 6. respondet, illam poenam ex eo, quòd ibi imponatur, non esse extendendam ad omnem suspensionem; ibi enim ex speciali causa imponitur, & est quasi aggravatio poenæ illius delicti; neque in eo paragrapho est ullum verbum, ex quo colligatur esse poenam generalem extensam ad omnes transgressores talis Suspensionis.

§. III.

De causis, & effectibus Suspensionis.

2007 **C**ertum est causam efficientem debere esse Ecclesiasticam personam, quæ gaudeat jurisdictione in Ecclesiasticos, qui soli suspendi possunt. Certum etiam est illum, qui potest excommunicationem ferre potestate ordinariâ, posse etiam ferre Suspensionem; nam excommunicatio, ut cum Alterio docet P. Palaus de Censur. disp. 1. punct. 1. num. 5. & Leand. tom. 4. tractat. 1.

stat. 1. disp. 1. quæst. 10. est major censura, utpote quæ pluribus Spiritualibus, & temporalibus bonis privat; qui autem potest major per se, potest minus in eodem genere. Neque obstat, quod in ordine corrigendi peccatores progrediatur ab excommunicatione ad Suspensionem cap. *Forte* 23. quæst. 4. & cap. *Quædam* dist. 34. nam hic ordo multoties variari potest ex cap. *Cum non ab homine* de Judic. in quo jubetur excommunicare clericum depositum, incorrigibilem post depositionem; cum igitur depositio non semper sit post excommunicationem, nihil ex illo ordine colligitur contra Conclusionem nostram. Quod dicitur de ordinaria, dicendum est etiam de potestate ex commissione. Ut debito modo feratur, debet ferri in scriptis expressâ ibi causâ ferendi illam.

2008 Utrum possit ferri ab excommunicato? Respondetur negativè, si sit excommunicatus nominatim declaratus, & non toleratus. Constat ex cap. *Audivimus* 24. q. 1. caret enim jurisdictione in eo statu, cap. *Si is, cui* de Offic. Deleg. & cap. 1. de Offic. Vicarii in 6. at si sit toleratus, & non vitandus, potest ferre Suspensionem. Constat ex Concilio Constantensi, & tenet Navar. cap. 27. num. 7. Covarr. in cap. *Alma Mater* 1. part. §. 9. num. 10. Avila 2. par. de Suspens. disp. 4. §. 3. Conclusio, de Suspenso. Idem sentiunt AA. cum P. Henriq. lib. 13. cap. 7. quæst. 6. Bayni tract. 8. quæst. 2. assert. 4. Leander supra tract. 4. disp. 1. quæst. 2. & Avila supra, ubi addit peccare quidem, Suspensionem ferendo, sed validè ferre. Item excusari posse à peccato, si ferat ad instantiam partis Suspensionem; quia iudex, ut supponimus, tenetur consentire parti petenti jus suum. Certum denique est neminem posse se ipsum, & æqualem suspendere, nec proinde Superiorem in jurisdictione. Aliqui ex cap. *Dilecta* de Majorit. & Obed. docent fœminam Abbatissam posse suspendere clericos Ecclesiæ sibi subditæ. Communis tamen sententia negat hoc de propria Suspensione, vide Palaum supra punct. 2. num. 5.

2009 Causa materialis, sive subjectum, in quod fertur Suspendio, non est tam ampla, ut habet excommunicatio; quia licet omnis Christianus subditus vivens excommunicari possit, non omnis suspendi potest, sed solum personæ Ecclesiasticæ, quæ Ecclesiasticum Ordinem, & Ecclesiasticam jurisdictionem habent, suspendi possunt Suspensione pro-

priè dictâ. Ita cum Navarr. P. Henriquez cap. 34. num. 1. Avila sup. §. Prima Conclusio, Sylvest. Duard. Bayn. P. Suar. de Cens. disp. 28. sect. 2. Palaus supra disp. 4. punct. 2. à num. 4. tenet Leand. supra quæst. 3. Dixi, *Christianus subditus*; quia Superior non subicitur jurisdictioni sui inferioris: ex qua ratione Papa à nemine suspendi potest. Dixi etiam, *vivens*; quia defunctus suspendi non potest. Utrum autem fœminæ habentes jurisdictionem spirituales, ut Abbatissa, suspendi possint? Affirmat Navarr. Henriq. & Filliuc. apud Palaum. Negant probabiliter Valent. Sayr. P. Suar. & Palaus punct. 1. n. 2. quia non habent *propriam jurisdictionem ex Ordine*; idem sequitur Luisius.

2010 De Communitate docet Sylvester verbo *Interdictum* nu. 5. Luis. lib. 6. de Cens. disp. 5. dub. 2. suspendi non posse, sicut neque excommunicari. Verum Navar. Consil. 40. & cum illo Avila sup. disp. 3. dub. 2. §. *Sit tamen tertia Conclusio*, indubitanter affirmant. Favet cap. *Quia sæpe* de Elect. in 6. & cap. *Sententia* de Sent. excomm. in 6. in quo ratio pro Interdicto militat pro Suspensione. Ita etiam Henriq. lib. 13. cap. 14. cum D. Thom. Cajet. Bayn. Palaus disp. 4. punct. 2. numer. 7. Leand. sup. quæst. 5. Utrum tunc comprehendat etiam innocentes, qui sunt in Capitulo, vel Communitate? Negat Ægidius de Suspens. quæst. 3. assert. 3. ex cap. *Quia sæpe* de Elect. in 6. Distinguit Avila sup. §. Quarta Conclusio. Incurrit, inquit, quando Suspendio fertur ob culpam regentis Capitulum, vel Communitatem: v. g. ob culpam Episcopi, vel Decani comprehenditur etiam membrum innocens: sicut Interdictum innocentes ex populo propter culpam gubernatoris comprehendit: non incurrit, quando Suspendio imponitur propter culpam membrorum, v. g. Capitularium. Ita etiam Navar. Consil. 4. & Leand. sup. quæst. 8.

2011 Quæres: An ad Suspensionem imponendam requiratur in subjecto culpa? Resolutio certa est: Suspendio, quæ est censura, imponi non potest absque culpa. Ratio est; quia est poena, & res, quæ culpâ caret, in damnum vocanda non est, cap. 2. de Constit. Ita cum Cajet. Armill. verb. Suspens. Navar. cap. 27. nu. 151. & 159. Sot. Medin. apud Henriq. lib. 13. cap. 23. num. 1. Avila supra disp. 3. §. Dubitatur 2.

2012 Magis controversum est: Utrum imponi possit pro culpa aliena? Affirmant aliqui Magistri apud Avil. §. Prima opinio. Pro-

Probant argumento cap. *Vel non est compos* 14. de Tempor. ordinat. in quo puer tredecim annorum initiatus Diaconatu suspenditur, non ob propriam culpam, sed ordinantis. Respondent tamen AA. & P. Suar, sup. nu. 5. hanc non esse propriam Suspensionem, sed prohibitionem reducendam ad irregularitatem propter inhabilitatem ad exercitium officii, cujus decentiæ consulitur. Hinc est juxta Panorm. in cap. *Non est compos*, quod per illius violationem non incurritur irregularitas. Eodem modo respondent ad cap. 1. de ordinatis ab Episcopo, qui Episcopatu renuntiavit, ubi suspenditur ordinatus, quamvis iguoranter à tali Episcopo acceperit Ordines; ergo non culpâ propriâ, sed Episcopi ordinantis post renuntiationem Episcopatus. Respondetur hanc etiam non esse Suspensionem propriam, & censuram, sed prohibitionem, & præceptum, quod indiget purgatione, & examine propter præsumptionem criminis, quo facto declarat legitimus Prælati non esse suspensum; hic verò per declarationem dicitur dispensare, non propriè, sed quia posita declaratione illius, ordinatus liberè potest Ordines exercere. Denique in utroque casu adducto datur prohibitio ob culpam Ordinantis, & in illius injuriam, & confusionem meritò apponi potuit illa prohibitio.

2013 Negativam, & secundam sententiam docet Navar. cap. 27. num. 159. in Consil. lib. 5. de Tempor. Ordinatis, Consil. 4. num. 6. Cajet. verbo *Suspensio*, & Sot. dist. 22. qu. 3. art. 1. colum. 3. assentiri videtur P. Suar. disput. 28. sect. 4. à numer. 2. Sayr. lib. 4. cap. 1. num. 22. Palaus de Cens. disp. 3. punct. 3. n. 2. in qua citat P. Sanch. lib. 9. disp. 32. numer. 9. Coninch. disp. 15. dub. 3. Gaspar Hurtad. de Suspend. tract. 5. diff. 9. cap. 9. punct. 3. Fundantur argumento ex cap. *Satis adversum* 56. dist. & cap. *Quæsit de his, quæ fiunt à majori parti capituli*, in quo dicitur neque pœnam ulterius protrahendam, quàm delictum fecerit in excedente; quia, inquiunt, est innocentem pœnas, nocenti debitas, sustinere. Ita etiam Layman infra cap. 3. num. 1.

2014 Tertia sententia distinguit; illam sequuntur Henriq. cap. 34. num. 1. Avila sup. §. Sit secunda Conclusio cum D. Thom. in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 3. quæst. 2. ad 2. Sylvest. verbo *Suspensio* num. 4. Bayni tract. 8. qu. 3. Assert. 2. Cornejus 3. par. tract. 5. de Suspend. disp. 3. dub. 2. quos omnes citat, & sequitur Leand. par. 4. tract. 4. disp. 2. quæst. 7. Dicunt

igitur Suspensionem imponi non posse determinatæ personæ absque culpa propria, posse verò imponi Communitati pro aliena culpa. Quoad primam partem, eodem modo probant, quo secunda sententia. Quoad secundam, probant iisdem rationibus, quibus nos supra num. 2010. Verum in hac quæstione, aliquid est de nomine: an, scilicet, Suspendio imposita Cōmunitati, dicenda sit propria Suspendio, & Censura? Hoc certum est, quod innocentes in ea Suspensione, licet non suspendantur quoad actiones, quas ut personæ particulares exercere possunt in munere suo particulari, suspenduntur tamen quoad actiones totius Communitatis delinquentis, cujus sunt membra. Quod verò hoc dicatur puniri Communitatem, & non singulares illius, ut inquit Palaus, nihil minuit pœnam particularis innocentis.

2015 Non minor controversia est inter eosdē DD. An culpa venialis sufficiat ad Suspensionem? Aliqui absolutè affirmant. Ita Cajet. in Summ. verb. *Suspensio*, cap. unic. Armill. verb. Susp. num. 5. Medin. in Summ. lib. 1. cap. 11. §. 7. Navar. cap. 27. num. 151. & 159. & 165. Henriq. lib. 13. cap. 34. nu. 1. Avil. 3. par. disp. 3. dub. 3. Concl. 1. Probant; quia veniale sufficit ad excommunicationem minorem incurrendam, cum tamen videatur majus malum, utpote privatio majoris boni, nimirum, receptionis Sacramentorum; ergo etiam sufficiet ad Suspensionem. Alii absolutè negant sufficere. Ita Sotus in 4. dist. 22. quæst. 3. art. 1. num. 2. P. Suar. disp. 28. sect. 4. num. 6. P. Vasq. lib. 2. disp. 58. num. 49. Coninch. disp. 15. dub. 3. Conclus. 2. numer. 24. P. Sanch. lib. 9. disp. 32. nu. 9. Gaspar Hurt. de Cens. Dist. 7. num. 19. Laym. lib. 1. Summ. tract. 5. par. 3. cap. 3. qui ita intelligit Henriq. & Avil. Cornejo 3. par. tract. 5. quæst. 3. dub. 2. Bayni 8. quæst. 3. ab Assert. 4. Alter. tom. 2. disp. 3. cap. 1. quos citat, & sequitur Palaus de Cens. disp. 3. punct. 3. num. 4. Ratio est; quia negari non potest, quod sit magis grave malum, privare subjectum potestate ad sacrificandum, & obeunda alia divina munera: ad obtinenda beneficia, illaque obtenta ministrare, & illorum fructus dispensare, idque cum necessitate assequendi absolutionem, quæ non datur in absolutione excommunicationis minoris, utpote quæ à quolibet Sacerdote dari potest. Adde, ut notavit Suar. quod Suspendio semper inducit nonnullam infamiam.

2016 Tertia distinguit, ita ut Suspendio tota-

totalis, five major, nimirum, ab officio, & beneficio imponi non possit sine culpa gravi; secus verò Suspendio partialis, five minor, ut vocat Suar. Utraque pars probatur rationibus utriusque propositæ sententiæ. Hanc opinionem sequitur Leand. à Sacram. par. 4. lib. 4. disp. 2. quæst. 9. cui non videtur dissentire P. Illsing in Theologia Pract. tract. 7. disp. prima, quæst. 2. art. 2. à num. 6. item P. Palaus sup. & citat P. Sanch. Coninch. Hurt. Laym, & latius defendit P. Suar. sup. num. 7. Denique communiter non solet ferri pro peccato levi. Nota interim citatos AA. non convenire in explicanda Suspensione partiali, five ab homine; nam P. Suar. ponit exemplum in Suspensione ab uno actu, v. g. electionis, à fructu distributionis unius horæ, vel unius diei; P. Palaus in Suspensione ad modicum tempus, in quo etiam convenit Illsing. Alii ponunt in Suspensione ab officio solum, vel à solo beneficio. Quod ultimum non placet: quia re verà Suspendio vel à solo officio, vel à solo beneficio, etiam per breve tempus, est gravissima pœna, & imponi justè non potest, nisi propter mortalem culpam, inquit Suar. ut regulariter imponuntur à Jure; nam leges Ecclesiæ non tam severè solent punire veniale.

§. I V.

De effectibus Suspensionis, & absolutione.

2017 **S**UB hac materia multa agitantur, ad quorum præcipua distinctè tradenda præmittendum est, ut certum, primò, Suspensionem non habere in Jure effectus determinatos, sicut habet excommunicatio; & idè in potestate Episcopi non habentis potestatem ordinariam dispensandi in Jure, ut habet Papa, non est separare effectus excommunicationis, v. g. excommunicare aliquem excommunicatione majori, privando solummodò omnibus suffragiis Ecclesiæ, at potest suspendere ab una actione, & non ab alia, v. g. à celebratione tantum, vel tantum ab audiendis confessionibus; quia Suspendio nullum habet effectum naturæ suæ determinatum, & sibi necessariò annexum in Jure. Ita cum P. Henriq. hic num. 1. Avila de Cens. 3. part. disp. 2. dub. 1. Secundò præmittendum est, non privare suspensum ab officio, vel beneficio, à quo suspenditur, tollendo à subjecto potestatem, vel jus radicale, quod

habet, sed solum privare, vel impedire usum eorum, ut constat ex vi, & significatione nominis Suspensionis, ut latius ostendit P. Suar. cum communi disp. 26. sect. 1. à num. 1. Ex hac doctrina deducuntur sequentes Conclusiones.

2018 Prima Conclusio: Quando Suspendio in aliquem fertur absolute, & sine limitatione officii; non expresso Ordine, vel beneficio, & neque ex adjunctis verbis, neque ex intentione judicis aliud interpretari potest, censetur suspendere ab omnibus, diciturque Suspendio totalis. Ratio est; quia propositio indefinita, ut notat P. Henriquez infra, ob suam indifferentiam æquivaleret universali: nam cum verba sint generalia, nulla superest ratio, cur potius limitetur ad Ordinem, quàm ad Officium. Ita P. Henriquez lib. 13. Summ. cap. 32. num. 1. Avila 3. par. disp. 2. dub. 1. §. 2. Conclusio cum Sylvest. quæst. 3. in fine, Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 3. cap. 1. num. 2. cum Ægidio Coninch. dub. 1. num. 4. Bonac. tom. 1. tract. de Cens. in Com. disp. 3. punct. 2. num. 1. cum Card. Tolet. lib. 1. cap. 43. Regul. 6. Ugol. tab. 4. cap. 14. Filliuc. tract. 13. quæst. 5. P. Suar. disput. 23. sect. 7. Alter. tom. 2. cap. 4.

2019 Nihilominus plures ex citatis AA. ut P. Suar. citato loco, & disp. 3. sect. 2. n. 8. Alterius tom. 2. disp. 7. cap. 1. quos citat, & sequitur Leand. de Cens. punct. 4. tractat. 1. disp. 4. quæst. 7. quibus cohæret Palaus supra par. 3. §. 3. q. 3. num. 1. negant prædictam Suspensionem ligare; judicant siquidem esse nullam, si feratur his verbis: *Suspendo te*, vel *Sis suspensus*. Ratio est; quia sententia incerta, & indeterminata est nulla, leg. 3. Cod. de Sent. quæ sine certa quant. profert. Sed quando sub censura sunt plures species, quasi infimæ, & nulla ex illis determinatur, sed solum in genere fertur, sententia manet incerta; ergo cum sub suspensione dentur tres species, nimirum, Suspendio ab Officio, Suspendio à Beneficio, & Suspendio ab utroque: si feratur in genere sine determinatione ad aliquam ex illis, nulla omnino erit; sicut nulla esset censura, si quis ita in genere illam ferret: *Qui hoc fecerit, manebit censurâ ligatus*, nullâ expressâ, vel determinatâ specie ex iis, quæ subsunt censuræ in genere, ut est Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum; ergo proportionali ratione, inquit P. Suar. sequitur idem dicendum de aliqua specie censuræ, v. gr. Suspensione, quando sub illa continentur aliæ species infimæ.

ma. Hæc sententia mihi probabilior videtur.

2020 Secunda Conclusio: Suspendio ab officio simpliciter, & absolute, nullâ additâ limitatione, lata, non solum privat officio Ordinis, sed etiam à jurisdictione, & potestate Ecclesiasticâ, quæ ratione Ordinis competit. Ita cum P. Suar. disp. 26. sect. 1. cum Vasq. apud Leand. sup. disp. 3. quæst. 3. in qua citat D. Thom. in Addit. ad 3. par. qu. 2. art. 3. Filliuc. sup. tractat. 17. cap. 2. quæst. 1. Bonac. tom. 1. tract. de Cens. disp. 3. punct. 2. num. 9. Luisius lib. 4. de Cens. disp. 39. dub. 1. Bayni tract. 8. quæst. 7. Assert. 2. Cornejo, Hurt. de Susp. Diff. 4. Palaus sup. punct. 5. Alter. sup. disp. 4. cap. 2. Ratio est; quia usus potestatis, & jurisdictionis Ecclesiasticæ competit ratione officii, sicut competit usus officii; ergo suspensus ab officio non solum ab usu Ordinis, sed etiam jurisdictionis suspenditur. Quare ita suspensus non potest celebrare, Sacramenta aliis ministrare, excommunicare, conferre beneficia Ecclesiastica, & cætera, ad quæ extenditur jurisdictio.

2021 Quæstio modò est: Utrum Suspendio suprâdicta privet etiam à beneficio? Aliqui Canonistæ putant verum, Suspensionem ab officio suspendere etiam à Beneficio, si sit ab homine; quamvis alii id credant de Suspendione à Jure. Nituntur principio universali Juris: *Prohibito antecedente, censetur prohibitum consequens*; beneficium autem est consequens officium, sive accessorium illius, cap. final. de Rescript. in 6. & accessorium sequitur principale, Regul. Accessor. de Regul. Jur. in 6. leg. Oratio ff. de Sponsalibus; ergo suspensus ab Officio censetur etiam suspensus à beneficio. Ita etiam aliqui Theologi, ut Valent. tom. 3. disput. 7. quæst. 18. punct. 1. Pronuntiato 2. Tabien. verbo *Suspendio* num. 4. cum Gloss. in cap. *Latores* verb. *Ab Officio* de clerico excommunicato ministrante, Navar. lib. 1. Consil. cons. 44. tit. de Temporib. ordinat. Bernard. Diaz Pract. crim. cap. 73. num. 2.

2022 Communior tamen, & verior est negativa sententia, quam tenent suprâ relati DD. cum P. Suar. disp. 26. sect. 3. numer. 4. Laym. lib. 1. Summ. tract. 5. par. 3. cap. 1. n. 2. Bonac. sup. punct. 2. num. 10. Gaspar Hurtad. de Suspend. Diff. 4. num. 9. Dian. par. 5. tractat. 10. Resol. 1. Fundantur; quia, ut constat ex Iure cap. *Inter* de purg. Canon. cap. *Tam litteras* de Testibus, & attestat. capit. *Quando* de Offic. Ordin. cap. *Quia sæpe* de Elect. in 6. cap. *Quisquis* eod. tit. & cap. 2.

de Fidejussoribus, aliquando fertur Suspendio à solo officio, aliquando à solo beneficio, & aliquando ab utroque simul; ergo quando fertur solum ab officio, non intelligitur etiam à beneficio; aliter superflue ferretur, exprimendo simul officium, & beneficium, cum sufficiat solum exprimere officium, ut privet etiam à beneficio. Quare Regula de Accessoriis intelligenda est, quando accessorium est necessario adnexum principali; beneficium autem non ita est annexum officio, cum tot clerici careant beneficio. Inferes: ergo suspensus ab officio poterit lucrari fructus beneficii, cum non possit munus suum præstare. Respondetur posse præstare per alium onera officii; quod satis erit ad percipiendos fructus. Ita Bonac. Leand. sup. quæst. 5.

2023 Utrum possit per se ministrando Sacramenta, & solemniter exercendo Officia Divina in choro, lucrari eos fructus? Negant Rebuff. Covar. Vival. apud Palaum; quia Ecclesia non acceptat illa ministeria, immò detestatur. Sed Palaus num. 7. judicat contrarium verius cum Avil. 3. par. disp. 2. dub. 1. Concl. 6. Navar. lib. 2. de Rest. cap. 2. in nova edit. par. 2. Diff. 5. num. 343. Henriq. lib. 13. cap. 3. num. 3. P. Sanch. lib. 3. de Matrim. disp. 15. num. 12. Probant; quia pœnæ non sunt extendendæ, nisi manifestus adducatur textus, privans fructibus suspensum, exercentem talia ministeria sibi prohibita, quamvis iniqua exercent; ergo. Et confirmari potest ex cap. *Pastoralis* §. *Verum* de Appellationibus. Deinde exemplo furis, qui si rem furtivam in utilitatem propriam impendat, potest ex communi sententia interesse illius laboris lucrari. Reliqua vide apud Palaum.

2024 Sed quid dicendum: Si Suspendio ab officio per judicem sit in perpetuum, privabitne etiam à beneficio? Respondeo cum P. Sanch. lib. 3. de Matrim. disp. 51. num. 13. Ægid. disp. 15. dub. 2. Bayni de Cens. tract. 8. quæst. 8. Hurtad. Diff. 4. non privare ob easdem rationes suprâ; nam perpetuitas non mutat Suspensionis naturam; atque ideo in perpetua valent eadem rationes suprâ. Quidquid contrarium dicat Bayni, Card. Tolet. lib. 1. cap. 4. num. 3. Graff. lib. 4. Decis. cap. 25. num. 7. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 3. cap. 1. num. 3. quamvis Laym. non dicat privatum à beneficio, sed solum privari debere, pro quo dicto citat Ugolinum, Coninch. Sayr. & P. Sanch.

2025 Tertia Conclusio: Suspendio à beneficio

beneficio non suspendit ab officio, neque à jurisdictione, & administratione competente officio. Ita communiter AA. & Duard. tom. 5. tract. 10. Resol. 3. cum Gloss. in cap. *Cum vincionensis* de Elect. & Leander suprà qu. 11. Fundamentum est idem appositum suprà. Quare suspensus à beneficio solum suspenditur à temporali illius administratione, & perceptione fructuum, in quibus si se ingerat, ipso jure privatur beneficio. Quod verò attingit ad officium, potest, immò debet illud, & quæ ad illud concernunt, exercere. Utrum, si egeat, possit fructus recipere, quantum ad se, suosque alendos necessarium est? Sunt apud Dian. qui affirmant absolute, si præstet officium: alii verò, qui distinguunt, inter suspensum propter contumaciam, & suspensum in pœnam delicti commissi, & huic concedunt posse succurri ex fructibus ad arbitrium Superioris.

2026 Quarta Conclusio: Suspendio particularis, lata per verba exprimentia effectum particularem, non extenditur ad alios effectus, sed solum ad expressum, & illi adnexos. Ratio est; quia censura non operatur ultra id, quod significat; ergo, si significat determinatum effectum, solum ad illum, & connexos cum illo, & non ad alios effectus extenditur. Quod intellige, si sit Suspendio à Jure, si ve ab homine, si ferantur iisdem verbis idem significantibus. Ita laudati AA. suprà pro utraque parte, quibus additur Corneio quæst. 3. de Susp. disp. 2. dub. 1. quæst. 5. Taner. Villal. Megal. quos citat, & sequitur Dian. 5. par. tract. 10. Resol. 1. P. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 51. num. 12. Bart. de Appellat. verbo *Juris significatio* appellat. 256. verb. *Suspensio*.

2027 Ex dictis in suprà jactis Conclusionibus deducuntur aliqua dubia. Primum: Utrum suspensus absolute ab Officio possit conferri valide beneficium novum? Negant probabiliter Avila 1. p. disp. dub. 1. Concl. 5. Henriq. Azor. p. 216. cap. 7. & alii apud Palaum disp. 4. par. 5. §. 1. num. 2. Affirmant è contrà non improbabiler P. Suar. disp. 26. sect. 3. num. 8. & cum illo Ægid. lib. 2. de Just. cap. 34. dub. 12. num. 116. Filliuc. tractat. 17. quæst. 3. num. 21. & alii, quos sequitur Leand. sup. quæst. 6. qui dicunt posse valide conferri. An etiam licitè? Affirmat Dian. sup. Resol. 2. cum Hurtad. & à Cunha ex cap. *Vel non est Compos* 14. de Tempor. Ord. Oppositum videtur tenere P. Suar. & alii. Utrum possit Sacramenta recipere, & assistere Divinis Of-

ficiis? affirmat absolute Bonac. sup. punct. 2. num. 15. etiam quoad Ordinis Sacramentum; quia non est actus officii, & jurisdictionis; ergo non solum validè, sed etiam licitè illud suscipere potest, nisi habeat intentionem exercendi Ordines tempore Suspensionis, quæ peccaminosa est. Alii, ut Filliuc. tractat. 18. cap. 2. num. 21. affirmant etiam, sed excipiunt Sacramentum Ordinis, quoad licitum. Ratio est; quia recipere reliqua omnia non est actus Officii Ecclesiastici, sed Christiani, & membri Ecclesiæ. An verò suspensus à receptione Ordinis, simpliciter suspendatur etiam à receptione primæ Tonsturæ? Affirmant Canonistæ; quia judicant esse Ordinem Ecclesiasticum. Negant verò Theologi, qui cum D. Thom. Suar. Vasquez docent non esse verum Ordinem, Suspendio tamen simpliciter ab Ordine privat ab usu tam majoris, quàm minoris Ordinis; quia indefinita æquivalet universali: *Suspendo te ab omni Ordine*. Ita P. Suar. sect. 4. num. 2. & Palaus punct. 5. §. 1. num. 11.

2028 Dubium secundum: An suspensus ab Ordine Superiore suspendatur etiam ab inferiore? Vel è contrà suspensus ab inferiore suspendatur à superiore? Primum negant Avila sup. dub. 2. Concl. 9. Bonac. sup. pu. 2. num. 7. Palaus num. 11. Dian. sup. Resolut. 5. quia inferior Ordo non fundatur in superiori, & ideo suspensus à Sacerdotio potest canere Evangelium, Epistolam, & cætera Ordinis inferioris. Secundum negat etiam Filliuc. sup. cap. 2. num. 29. Luylius lib. 4. de Cens. disp. 29. dub. 3. qui id docent, quando actus superior non includit actum inferioris Ordinis; & ita Sacerdos suspensus à Diaconatu, potest audire confessiones; quia confessio nec includit, nec supponit actum Diaconatus: non potest celebrare Missam; quia supponit Officium Diaconi. Affirmant tamen Avila suprà disp. 2. dub. 2. Concl. 9. Pat. Suar. sup. sect. 4. num. 6. cum Sylvest. Navar. & aliis. Ratio est; quia indignus in Ordine inferiore, indignior est in superiore. Præterea quòd Ordo inferior est fundamentum superioris; ergo illo destructo corrui superior: quod intellige de suspensio simpliciter, & sine restrictione ab Ordine inferiore, nihil in contrarium insinuante voluntate Superioris. Hac est probabilior opinio. An verò suspensus ab Ordine eo ipso suspensus sit à jurisdictione, & jure eligendi? Ad primum respondeo, manere suspensum ab ea jurisdictione, quæ fundatur in Ordine, ut est ab-

solvere à peccatis, non verò à alia jurisdictione. Ita etiam è contrà suspensus à jurisdictione non suspenditur ab Ordine, nisi quoad actus Ordinis, qui jurisdictionem requirunt, ut est absolvere à peccatis, in quo etiam exercetur actus Ordinis. Quoad secundum respondeo cum P. Suar. Avil. Filliuc. & aliis negativè; quia jus eligendi non necessariò supponit Ordinem, ut patet in Monialibus.

2029 Quoad Suspensionem à beneficio, certum est suspensum non posse fructus beneficii absolutè percipere, adeòque illi denegari posse. Utrùm ante sententiam judicis? Vide Palaum sup. disp. 4. punct. 5. §. 2. nu. 6. ad finem. An si præstet Officium, cui beneficium annexum est, licitè possit fructus percipere? Sunt multi, & graves DD. ut Avila, Navarr. Taner. Præpos. Dian. P. Sanch. lib. 3. de Matrim. disp. 51. §. 1. Vasq. de Benef. cap. 4. §. 3. dub. 1. num. 229. Laym. lib. 1. tract. 2. cap. 2. num. 9. Dian. pu. 6. tract. 9. Resol. 104. & alii, qui affirmant posse ante sententiam judicis; quia non ipso facto privatur fructibus, & distributionibus, si intersit Divino Officio. Alii negant, ut P. Suar. disp. 13. sect. 2. à n. 4. Tolet. lib. 1. cap. 13. num. 14. Filliuc. tract. 12. cap. 5. num. 129. Bassæus verb. *Excommunicatio* 3. num. 18. Leand. de Censur. tractat. 2. disp. 9. quæst. 28. & tract. 4. disp. 3. quæst. 28. qui primo loco plures citat. Utraque sententia habet gravissimos DD. quibus videtur confidi posse. Ultima fundatur decis. cap. *Pastoralis* §. *Verum* de Appellat. ibi: *Proventus Ecclesiastici subtrahantur*; hujusmodi tamen suspensus à beneficio non est suspensus à jure eligendi, confirmandi, immò & conferendi beneficium annexum illi, à quo est suspensus; quia probabilius est; tria illa non esse fructus beneficii, aut Episcopatus, sed Officii Episcopi, & beneficiarii; non autem privatur ab Officio per Suspensionem à beneficio; ergo neque ab annexis officio. Confirmatur ex cap. *Cum Vincionensis* de Electione, in quo capitularibus suspensis à beneficio conceditur electio. Ita P. Suarez disp. 25. sect. 2. num. 14. Avila sup. disput. 2. dub. 1. Concl. 4. Laym. lib. 1. tract. 5. part. 3. cap. 2. num. 4. Dian. par. 5. tract. 10. Resol. 8. in qua plures pro hac parte adducit Hurtad. Differ. 4. num. 9. Gordon. Tabiena, & alii contra Navarr. Tolet. Henriq. Sayr. & Præpositum, qui judicant illa, tria esse fructus beneficii.

2030 Altera difficultas est: Utrùm sus-

pensus simpliciter à beneficio suspendatur ab omnibus, quæ habet? Respondeo, hoc colligendum esse, aut ex verbis, aut ex intentione Superioris, aut denique ex culpa, propter quam lata est Suspendio; si enim culpa est contra statum, & honorem Clericalem, v. g. quòd nolit Clericalem habitum gestare, tunc, cum causa sit generalis, attingens omnes Ecclesias, suspenditur ab omnibus beneficiis; at si causa concernat, & vergat in damnum unius Ecclesiæ tantum, tunc privabitur à beneficio, vel beneficiis, quæ possidet in ea Ecclesia, non verò ab aliis, quibus gaudet in aliis Ecclesiis. Est doctrina P. Suar. disp. 26. sect. 1. num. 12. Bauny, Abb. in cap. *Pastoralis* §. *Verum* de Appell. Cornejo, Alterius, Filliuc. Palaus, quos citat, & sequitur Leand. tract. 4. disp. 3. quæst. 32.

2031 Quæres: Utrùm suspensus à beneficio possit licitè, & validè promoveri ad aliud? utrumque affirmat Diana loco suprà citato, inquit Leand. sup. sed non rectè; quia Dian. eo loco Resol. 7. solùm agit de valida, & non de licita collatione novi beneficii. P. Suar. negativam utriusque partis tribuit Avilæ, Sed in hoc Auctore nihil expressum invenio circa hoc punctum in loco citato. Quare respondeo posse validè promoveri. Ita P. Suar. sup. disp. 27. sect. 1. à numer. 25. Palaus disp. 4. pu. 5. §. 2. Dian. par. 5. tract. 10. Resol. 7. Coninch. de Sacram. disp. 15. dub. 2. num. 14. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 3. cap. 1. num. 3. Cornejo, Gord. Mercerus, Faber, Præp. apud Dian. Leand. sup. quæst. 31. ubi citat Luyssium, & Alterium. Quod aliqui AA. citati intelligunt, si sit suspensus à determinato beneficio, Verùm P. Suar. expressè loquitur de suspensio simpliciter ab omni officio. Ratio est; quia nullibi in Jure reperitur nulla talis collatio ipso facto, sed solùm annullanda per legitimum Superiorem, & judicem, cap. *Si celebrat* de Cleric. excomm. min. cap. *Per inquisitionem* de Electione. Idem de suspensio à beneficio, si nullum habebat beneficium; quia juxta Suar. potest etiam Suspendio impedire, ne habeatur beneficium. Oppositum tenet Bonac. & P. Less. lib. 2. cap. 34. dub. 22. num. 116. & Villalob. apud Dian. suprà. Quoad licitum, negat P. Suar. num. 28. quia est ad actum per Sacros Canones interdictum. Ita etiam Leand. quæst. 31.

2032 In jure percipiendi pensiones distinguit P. Suar. sup. num. 15. si enim pensio ex titulo Spiritualis habeatur, & sit perpetua, incurrit

currit etiam effectum Suspensionis; quia est propriè beneficium Ecclesiasticum, ut cum Abbate in cap. *Conquerente* de Cleric. non residentibus, Rot. decis. 39. de Rescriptis in antiquis, Covarr. in Pract. quæst. cap. 36. num. 10. docuit idem Suar. disp. 12. sect. 1. num. 7. nam talis pensio constituitur ex certa aliqua portione, ex beneficio pingui extructa, non in commodum alicujus, sed ut perpetuò conferatur, tanquam Ecclesiasticum beneficium, quod nos vocamus præstimonium, quod certè est beneficium Ecclesiasticum, ut colligitur ex cap. ultimo de Concess. præbendar. in 6. & docent Sotus, Calder. & Rebuff. apud eundem Suar. Bonac. tom. 1. tract. de Censur. disp. 3. de Suspend. punct. 2. sub num. 14. Filliuc. tract. 17. cap. 3. num. 42. Leand. supra quæst. 33. neque in hoc sensu, ut credo, negari potest.

2033 Si verò pensio sit temporalis, de qua judico, esse in præsentī quæstionem, docet Eximius Doctor non comprehendi sub Suspensione beneficii; quia talis non est beneficium, de cujus ratione, quod sit perpetuum, & detur ob titulum Spiritualem; hæc verò pensio est temporalis, & ex se non datur ob titulum Spiritualem; ergo non est beneficium, ut etiam aperte colligitur ex cap. *Quamvis* 1. de Præbendis in 6. ibi: *Si alicui usque ad certam summam provideri mandamus, ei non in pensione, sed in beneficiis Ecclesiasticis tantum volumus.* Cum igitur Pontifex excludat pensionem à ratione beneficii, sequitur, tale non esse, ac proinde suspensum simpliciter à beneficio non suspendi à pensione.

2034 Eodem modo negant absolutè Canonistæ, comprehendi distributiones quotidianas sub Suspensione beneficii; quia judicant, non numerari inter fructus beneficii. Probant ex cap. unic. de Cleric. non resid. Ratio deinde est; quia non dantur immediate propter beneficium, sed propter assistentiam, aut ministerium ad aliquod Officium Divinum, cujus sunt veluti stipendium. Ita Covarr. 3. Variar. cap. 13. num. 5. Navarr. Ludov. Lop. & cum illis Præp. Avila 3. par. de Susp. disp. 2. dub. 1. Concl. 6. Dian. supra Resol. 3. Palaus disp. 4. punct. 5. §. 2. num. 4. quos omnes pro hac parte citat Leand. supra quæst. 34. Sed ex his Avila non loquitur expressè de distributionibus, sed de fructibus beneficii, si beneficiarius, suspensus à beneficio, præstet officium, quod beneficium exigit. Palaus item loquitur cum distinctio-

ne. Oppositam sententiam sequitur Leand. qui absolutè affirmat suspensum à beneficio privari etiam distributionibus quotidianis, citat P. Suar. cujus verba refert Alter. disp. 5. de Susp. cap. 3. colum. 5. Filliuc. cap. 3. qu. 4. num. 44. Anchar. Felin. Ugolin. sed ex his P. Suar. non ita absolutè loquitur, nec Filliuc. aliter, quàm P. Suar. quem citat.

2035 Igitur ad præsentem resolutionem stabiliendam primùm est sciendum distributiones vocari etiam beneficia manualia, ut vocari videntur in cap. *Olim* de Verb. signif. item vocari victualia in cap. *Decreto* de Cleric. non resid. de illis fit mentio in cap. *Licet* de Præb. cap. *Ut non deceat*, & cap. ultim. de Elect. in 6. & in Extravag. *Cum nonnullæ* de Præben. sunt autem distributiones portiones, quæ Clericis beneficiariis debentur, eò quod statis horis Divinis Officiis interfunt; & dicuntur distributiones, non solum quia quotidie dentur, sed quia in singulos dividuntur pro illa interessentia in dictis horis Divinis, & nocturnis ad certas horas. Alicubi consistunt in eis, quæ pertinent ad cibum, vel potum, aut panem, vinum, & oleum, alibi in pecunia, aut frumenti mensuris ex decimis, & primitiis. Canonistæ, ut dixi, constanter asserunt, jure communi non venire distributiones nomine fructuum, aut præbendæ; id colligunt ex Constitutionibus, Litteris Apostolicis, & regulis Cancellariæ. Ita Covarr. lib. 3. Variar. cap. 13. Probant ex cap. *Licet* de Præb. cap. *de Cætero*. Cap. *Cum dilect.* de Cleric. non resid. in quibus absenti sive à jure, sive à Papa, sive ab Ordinario conceduntur beneficii fructus, & non eo ipso censentur concessæ distributiones quotidianæ.

2036 Ratio deinde est; quia distributiones non eo ipso lucrantur, quia Clericus residet; nam si resideat, & non sit præsens Divinis Officiis statis horis, non illas lucratur, quamvis lucretur fructus beneficii cap. 1. de Cleric. non resid. Verum quidem est, quod quando beneficium nullos habet fructus, nisi prædictas distributiones pro assistentia ad tales determinatas horas, tunc veniunt nomine beneficii, ut Gloss. in cap. 1. de Cleric. non resid. ne beneficium sine præbenda, & fructibus sit. Vide plura circa hoc apud Azor. tom. 2. lib. 7. cap. 7. per totum. His breviter expositis,

2037 Respondeo cum Palao, non plurimum dissentiente à P. Suar. distributiones cadere sub effectum Suspensionis, si extrahantur ex fructibus beneficii explicatis, & pro

statis horis dividantur. Ratio est; quia propriè non sunt distributiones, sed fructus beneficii, & possunt lucrari ab absentibus, at si sint extractæ ex particulari fundatione fidelium pro anniversariis, & missis extra fructus beneficii, non cadere sub effectum Suspensionis: esto, solis beneficiariis applicentur. Ratio est; quia dantur in stipendium officii, & non intuitu beneficii; & de his propriè intelligi debet ex cap. *Unico* de Clerico non resid. quod non comprehendantur nomine fructuum beneficii, utpote quæ non proveniunt ex operibus propriis beneficii, sed alterius, idest, personalis assistentiæ, & laboris. P. Suar. sup. num. 30. etiam in his ultimis distributionibus subdistinguit; nam si hæc anniversaria &c. consuetudine, aut auctoritate sunt per se conjuncta moraliter beneficio, computantur, tanquam fructus beneficii, undecumque duxerint originem; quia licet distributiones quotidianæ ex fructibus non sint, eis tamen æquiparantur in pœnalibus. Hoc ego verum intelligo, si Superiores ita instituerunt beneficium in fundatione, vel nova constitutione; quia non video, quo pacto simplex consuetudo possit facere, ut id, quod non provenit ex operibus beneficii, sed ex aliis, sit fructus beneficii, proindeque subiiciatur Suspensioni. Denique hæc censura non habet, ut excommunicatio, effectum privandi communicatione aliorum in colloquio, convictu, & aliis actionibus forensibus se defendendi, vel etiam testificandi, quia nullo jure est prohibitio circa hæc, ut cum Innoc. Abb. notavit P. Suar. disp. 26. sect. 27. solum enim prohibetur communicatio, seu cooperatio in delicto, sive usu officii, vel beneficii, à quo est suspensus; at huic communicationi in crimine nulla etiam in Jure pœna est imposita; sicut est imposita participanti in crimine criminoso cum excommunicato, ut incurrat eandem excommunicationem. Quare licet taliter communicans cum suspenso peccet graviter, non incurrat Suspensionem, aut aliam censuram præcisè ex communicatione.

2038 De absolutione Suspensionis pauca sunt specialia, in quibus discrepat ab absolutione aliarum censurarum; ad illam enim, sicut ad excommunicationem, non requiruntur verba specialia; sufficiunt namque verba, quæ sufficienter explicent effectum illius; & P. Suar. disp. 29. sect. 3. à num. 1. Avil. supra disp. 6. dub. 4. cum Navar. num. 101. cap. 27. sufficiunt hæc, inquit: *Ego te absolvo à vinculo Suspensionis incurse, & restituo te ad*

executionem tui muneris, aut Ordinis, vel ad tuum beneficium. Ita etiam Bonac. disput. 3. punct. ultim. num. 3. cum Valent. Filliuc. & aliis. Palaus disp. 4. punct. 9. à num. 4. cum Avila videtur requirere expressionem causæ incurfionis; non ita verò alii, quos sequitur Bonac. & Leand. sup. disp. 1. quæst. 7. quia illa causa est quid extrinsecum. Advertunt tamen petendum esse juramentum obediendi Ecclesiæ, & satisfactionem, aut cautionem in certis delictis. Hæc absolutio dari potest ab eo, qui potestatem ordinariam ad illam habet, vel à suo delegato, & per Bullam Cruciatæ, per Jubilæum, & per habentem privilegium. Ab eo verum, qui in foro externo jurisdictionem non habet, spectato jure communi, dari non potest. Si autem sit ab homine, ab eo tolli potest, qui tulit, vel ejus successore, & Superiore. An etiam per Bullam Cruciatæ? Affirmat Cornejo de Suspen. disp. 5. dub. 1. Dict. 1. quia habet potestatem à Papa, qui est Superior ferentis.

2039 De Episcopo probabilius est posse absolvere à Suspensione, à Jure simpliciter latâ. Ita P. Suar. sup. sect. 1. à num. 10. Palaus sup. punct. 9. num. 4. cum Sayro, & aliis; quia si Jus non illam reservavit, consequenter voluit, ut absolveretur ab iis, qui gaudent potestate absolvendi censuras latas à Jure, ut ab Episcopo, & aliis, qui privilegio gaudent. De Suspensione reservata Summo Pontifici. Affirmat P. Avila 3. par. disp. 6. dub. 1. Conclus. 3. Limitat Bonac. disp. 3. par. ultim. & cum illo Palaus sup. punct. 9. num. 7. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 3. cap. 4. docet spectato Jure Tridentini posse Episcopum per se, vel per suum Vicarium à Suspensione ex delicto occulto, & non deducto ad forum externum, idque etiam ante impletum tempus præscriptum.

2040 Ultimò quæres: Utrum cesset Suspendio, ad tempus determinatum lata, vel conditionata, donec satisfecerit, elapso tempore, & factâ satisfactione, sine ulla alia absolutione? Affirmat P. Suar. disp. 19. sect. 1. num. 1. & dicit hanc esse communem sententiam Juris Pontificii Interpretum, & omnium Summistarum cum Gloss. in cap. *Sacro* de Sent. excom. verb. *per mensem*, Abb. D. Anton. Navarr. Angel. Sylvest. illam etiam tenet Henriq. lib. 13. cap. 35. numer. 2. Tolet. lib. 1. cap. 46. Coninch. disp. 15. num. 30. Filliuc. tract. 17. cap. 3. quæst. 7. num. 48. Bonac. disp. 3. p. ultim. num. 1. Leand. par. 4. tract. 4. disp. 5. quæst. 1. Probatur; quia Suspendio ha-

bet

bet vim obligandi à prohibitione Ecclesiæ: & prohibitio ad determinatum tempus, ipso elapso, cessat, utpote quæ non operatur ultra voluntatem prohibentis alligatam præfixo tempori; ergo. Hinc colliges Suspensionem, finito eo tempore, & positâ satisfactione, sine alia absolutione posse exercere munus, à quo fuerat suspensus usque ad illum terminum: quam doctrinam extendit P. Suar. ad Suspensionem ab homine, nisi aliter in illa explicetur: item ad forum tam externum, quam internum, ut ostendit consuetudo legitimè introducta, consentientibus Prælati, quorum fortasse voluntas tacita, & absolutio videtur affigi termino temporis, & purificationi conditionis; id quod in absolutione à censura nullum importat absurdum; nisi dicas Suspensionem pro determinato tempore non esse propriè censuram, sed pœnam, & ideo posse desinere sine absolutione.

SECTIO SECUNDA.

De Censura, & pœna Interdicti adversus Consiliarios.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Interdictum?

2041 **I**nterdictum ex vi, & significatione nominis multiplicem, & ambiguum habet significationem; nam aliquando generaliter sumitur pro cuiuscumque Superioris prohibitione, in quo sensu de illo in Jure agitur titulo de Interdictis, & Cod. ac Instituta. Aliquando etiam pro *Dicere inter alios*, in qua significatione usurpatur in cap. *Pastoralis* de Causa posses. & prop. ut explicat Gloss. ibi: Aliquando pro *Pœna exilii* &c. de quo in Jure est titulus de Interdictis, & Relegatis, & in Jure Canonico multoties in hac significatione sumitur. Ecclesia etiam illud in hac significatione sumit ad significandam determinatam quandam pœnam privativam aliquorum bonorum spiritualium, siue censuram Interdicti.

2042 Hoc autem Interdictum, ut ex cap. *Non est vobis* de Sponsalibus, & cap. *Quod in te* de Pœnit. & remission. definitur: *Est censura Ecclesiastica, quæ homo à perceptione quorundam Sacramentorum, & à Divinis Officiis, & ab Ecclesiastica sepultura separatur.* Ita cum Soto in 4. dist. 22. quæst. 3. artic. 1. P. Suar. de Censur. disp. 32. sect. 1. numer. 3. Avil. 5. par. disp. 1. in princ. Henriq. lib. 3. cap. 14. numer. 1. Coninch. disp. 17. dub. 1. Filliuc. tract. 18. num. 1. Reginal. lib. 32. tractat. 3. cap. 24. num. 1. Cornejo tractat. 5. de Cens. quæst. 4. disp. 1. in princ. Alter. tom. 2. tract. de Interd. disp. 1. cap. 1. colum. 3. Bonac. tom. 1. tract. de Censur. disp. 1. punct. 1. num. 1. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 1. nu. 2. ubi citat Sayr. Ugolin. Navar. Gasp. Hurt. de Interdict. Diff. 1. Laym. lib. 1. tract. 5. p. 4. cap. 1. tenet Leand. par. 4. tract. 5. disp. 1. q. 1. & quamvis aliqui ex citatis discrepent in verbis, sensum tamen, & substantiam definitionis eandem magis, aut minùs expressè explicant.

2043 Quanquam Interdictum in nomine Censuræ conveniat, veluti genericè, cum Excommunicatione, & Suspensione, quæ etiam censuræ sunt Ecclesiasticæ, cap. *Quantum* de Verbor. signif. differt nihilominus specificè ab illis in multis; nam ab Excommunicatione differt; quia hæc latius extenditur quoad effectus; siquidem fideles removet à Sacramentis, & Officiis Divinis, ut Interdictum, & ulterius à suffragiis, & communicatione aliorum fidelium, quod non facit Interdictum: item Excommunicatio removet ab illis, prout sunt quædam communicatio cum fidelibus; & Interdictum ab illis removet, prout secundum se sunt quædam bona spiritualia à fidelibus habenda. A Suspensione differt; quia hæc per se solum privat usu activo Divinorum, & quatenus est usus potestatis; & Interdictum tam activo, quam passivo privat, non quatenus à potestate Spirituali procedunt, sed quatenus in se bona Spiritualia sunt à fidelibus consequenda: Item Suspendio solum afficit clericos; at Interdictum clericos, & laicos.

2044 Quoad secundam tituli partem. Ex cap. *Præsenti*, cap. *Si sententia*, cap. *Si Civitas* de Sent. excomm. in 6. constat Interdictum dividi in locale, & personale, & mixtum, quod ex utroque conflatur, ut colligitur ex cap. *Non est vobis* de Sponsalibus, & Matrimoniis, cap. *Dilectis filiis* de Appellat.

Ita

Ita P. Henricus lib. 13. cap. 41. num. 3. cum Navar. cap. 27. num. 166. Sylvest. verb. *Interdictum* 1. qu. 1. Coninch. disp. 17. dub. 1. Concl. 2. Sayr. lib. 5. cap. 1. num. 10. Avila 5. par. disp. 1. dub. 1. Bonac. tom. 1. disput. 5. punct. 1. num. 2. Palaus de Gens. disp. 5. pu. 2. num. 3. in quo citat P. Suar. Laym. & Hurt. Leand. tom. 4. tract. 5. disp. 1. quæst. 2. & citat Tabien. apud Alter. Reginald. supra cap. 25. Filliuc. num. 18. Cornejo sup. Bayni tract. 9. quæst. 1. Vival. 2. part. tract. de Interdict. num. 119. Bassæus verb. *Interdictum* 1. nu. 1. Ex citatis tamen DD. P. Henricus. P. Suar. & Alterius disp. 1. cap. 2. column. 1. non admittunt mixtum; tanquam tertiam speciem diversam; cum includatur in duabus puris. Sed quidquid sit de diversa specie; certum est apud DD. dari tale Interdictum; quamvis ex citatis capitibus *Non est vobis*; & cap. *Dilectis filiis*; non ita planè de illo constet.

2045 Quare de suprædictis; siue duabus; siue tribus speciebus; breviter dico; locale & personale Interdictum subdividi in generale; & speciale. Primum est; quod plura loca; secundum; quod specialem afficit locum; v. g. generale fertur in regnum; provinciam; diocesim; vel civitatem; etiam si in Interdicto excipiat una; vel altera Ecclesia civitatis; aut diœcesis: item in castrum; si habeat multas Ecclesias: item in parochiam; si contineat sub se etiam multas Ecclesias; ut colligunt ex cap. *Cum in partibus* de Verb. signif. & docent relati. Speciale est; quod locum determinatum afficit; v. g. unam Ecclesiam; vel etiam plures Ecclesias ejusdem civitatis; sed non omnes: neque vi illius interdicatur celebrari Officia Divina in Oratoriis; & in aliis Ecclesiis non interdictis. Interdictum locale juxta Laym. sup. num. 2. gravius est; quàm personale; quia semper involuit personas.

2046 Personale Interdictum generale est; quod fertur; & afficit corpus aliquod politicum propriis legibus gubernatum; v. g. incolæ Regni; Provinciæ; Civitatis; Parochiæ; Collegii; vel Communitatis; quamvis Bonac. cum Sylvest. & Avila doceat Interdictum Collegii; Academiæ; & Universitatis esse particulare contra Henricus. Navar. Suar. & alios. Interdictum speciale personale est; quod particulares; & determinatas personas afficit; v. gr. Petrum; Paulum. Verùm opus non est; ut nominatim designentur; sufficit enim; si exprimantur sub aliqua ratione; v. gr. *Qui tale crimen commiserunt*: *Qui Ecclesiam*

spoliaverunt; aut *violaverunt*. Utrùm Interdictum latum in familiam sit Speciale? Coninch. sup. num. 11. judicat esse generale; quia afficit omnes sub qualitate communi familiæ; prout afficit corpus politicum. Negat Henricus. Hurtad. Avila; quia familia non constituit communitatem sub propriis legibus: hæc est communior sententia. Interdictum personale vel est totale; vel parziale: totale comprehendit omnes effectus Interdicti: parziale verò non omnes; sed aliquos; vel unum; v. g. à solo ingressu Ecclesiæ; vel à sola celebratione Sacramentorum. Ita Laym. lib. 1. tractat. 5. punct. 4. cap. 1. cum Sayr. sed de hoc infra.

§. I I.

De extensione Interdicti.

2047 Sequitur explicare; quomodo extendendum; vel limitandum sit Interdictum personale; & locale. Incipiendo à personali; in eo discrepant in multis DD. v. g. in Interdicto Cleri; an comprehendantur Religiosi; quando Interdictum est Pontificis? Negant Avila supra dub. 4. Coninch. disp. 17. num. 8. probant; quia licet in favorabilibus veniant nomine Cleri; non ita veniunt in odiosis. Additur; quod in Interdicto Religiosorum non veniunt clerici; quamvis lato modo dicantur Religiosi; ergo neque è contrà. Denique in pœnalibus verba sunt intelligenda secundum vulgarem sensum; at nomen *Clericus* hodie non usurpatur pro Religiosis; cum multi Religiosi non sint clerici; & è contrà. P. Suar. qui dicit nomen *Clericus* aliquando usurpari pro *Ecclesiastico*; tandem docet in hoc casu spectandas esse circumstantias sententiæ; & materiæ; & si nihilominus res dubia permaneat; sequendam esse regulam communem; ut pœna mitiori modo exponatur. Hanc sententiam; sequitur P. Henriquez lib. 13. cap. 24. Sayr. lib. 5. cap. 4. num. 19. Filliuc. tract. 18. cap. 1. nu. 14. Ugolin. Bayni; quos citat; & sequitur Leand. tract. 5. disp. 1. quæst. 25. Bonac. sup. punct. 1. disp. 5. num. 12. Præpos. par. 3. quæst. 4. dub. 2. num. 11. Hurtad. quem sequitur Palaus supra punct. 2. num. 9. Dian. par. 5. tractat. 10. Resolut. 8.

2048 Oppositum tenent graves AA. Navar. cap. 27. in 166. Covarr. in cap. *Alma Mater* punct. 2. §. 1. num. 8. Vivald. Tolet. lib. 1. cap. 5. num. 6. Alterius disp. 1. cap. 5. dub. 6.

dub.6. De mente P. Suar. dubitant aliqui; nam Diana pro hac, & Leander pro prima contraria sententia illum citant; reverâ tamen pro neutra stat absolutè eximius Doctor, quamvis cum distinctione suprâ exhibita videatur stare pro sententia Dianæ; nam absolutè fortiùs urget fundamentum, quod ex cap. *Si sententia* de Sent. excomm. in 6, adducit pro affirmativa, pro qua citatur à Diana; nam in eo cap. communitas oppidi, vel civitatis distinguitur in duas partes, in populum, scilicet, & Clerum; ergo sub aliqua earum comprehenduntur Religiosi: non sub populo; quia aliter interdicto populo, Religiosi essent interdicti, quod dici non potest; ergo comprehenduntur sub Clero, cum juxta textum sub una ex partibus includi debeant, Firmat; quia cum in textu dicitur interdicto populo, non interdici Clerum, Religiosi comprehenduntur sub Clero; ergo cum dicitur sub Clero non interdici populum, sub Clero comprehenduntur Religiosi. Quare judicandum est hanc esse sententiam Pat. Suar. Ex hac doctrina colliges, interdicto populo, non interdici Clerum, sicut è contrâ, interdicto Clero, non interdici populum; quia juxta Bonac. poterit vocare alios Sacerdotes externos ad Divina Officia celebranda.

2049 Utrùm, interdictis Doctoribus civitatis, aut collegii, interdicantur clerici Doctores? Negat Sayr. Ugolin, Angel, Sylvest. Rosella apud Leand. quia ibi interdicuntur Doctores, quatenus collegium, & universitatem faciunt: clerici autem non possunt esse de universitate, aut collegio laicorum. Merito contemnit Bonac. hoc fundamentum, & idè affirmit incurrere interdictum ex contraria ratione cum Avil. Henriq. Marol. Ita etiam Palaus p.2. §. 2. nu. 10. Vival. Alter. Tabien. quos citat, & sequitur Leand. suprâ quæst. 37. Ratio est; quia nomen *Doctoris* commune est laicis, & Clericis, non minùs, quàm nomen *Familia*, interdictâ autem familiâ, clerici ejusdem interdicuntur; ergo etiam, interdictis Doctoribus civitatis, vel universitatis, interdicuntur clerici Doctores.

2050 Conveniunt tamen in hoc ex cap. *Sententia* de Sent. excomm. in 6, interdicto populo, universitate, & collegio, interdici omnia illorum membra, sive personas, etiam absentes; quia per absentiam non desinant esse membra talis communitatis, etiam innocentes; nam licèt inculpabiles in se, sunt

membra totius culpabilis. Neque per hoc privantur aliquo jam obtento, sed solùm ne obtineant in pœnam illius, qui deliquit. Item qui post interdictum positum aggregantur, ut partes, tali communitati; quia re verâ sunt illius partes: idque, sive sint laici, sive clerici, sive Religiosi; ex his namque omnibus solent constare prædictæ communitates. Ita in omnibus P. Henriq. lib. 13. cap. 42. num. 2. Avila 5. par. disp. 1. dub. 4. P. Suar. disp. 36. sect. 2. numer. 2. cum Panorm. Sayr. Sylvest. & aliis, Coninch. disp. 17. dub. 1. num. 6. usque ad 11. Palaus sup. disp. 14. p. 2. §. 2. num. 1.

2051 Sed quid dicendum de concivibus habitantibus in suburbiis civitatis? Respondent Avila sup. Concl. 3. Bonac. tom. 1. disput. 5. punct. 1. num. 16. Palaus suprâ num. 2. cum Sylvest. Sayr. Tabien. & Ugol, si participant æquè omnia onera, & honores, cum populo civitatis interdici; quia censentur de populo; secus verò, si sint sui juris, & diversa onera, & honores habeant. Quæ Conclusio intelligenda est, sive Magnates, Duces, & Marchiones sint, etiamsi exempti ab oneribus populi, vel ab oneribus temporalibus, cum eadem exemptio probet esse de populo. Solùm igitur eximi poterunt, si sui juris sint, & à populo independentes, vel aliquâ consuetudine legitimè præscriptâ eximantur, ut cum P. Henriq. sup. docent Palaus, & alii.

2052 De habente domicilium unum in loco interdicto, & aliud in non interdicto. Aliqui judicant comprehendi Interdicto; quia æquè, ut supponunt, participat honores, & onera populi interdicti. Ita Angel. verbo *Interdictum* 1. num. 4. Rosell. num. 8. Tabien. §. 10. Alii negant; quia cum sit pars tam populi interdicti, quàm non interdicti, non est ratio, cur potius interdicto, quàm non interdicto subjiciatur; cum in odiosis restringi debeat illa pœna ad membra populi, quæ simpliciter talia sunt, & non quæ sunt ad tempus alterius populi membra. Ita Henriq. sup. n. 2. In hanc partem inclinat P. Suar. sed ultimò num. 26. videtur limitare, & proinde conciliare ambas sententias. Illum sequitur Filliuc. sup. cap. 1. quæst. 5. num. 14. quos sequitur Bonac. sup. punct. 1. num. 10. & Palaus numer. 7. Limitat, inquam, ita ut comprehendatur, si tempore Interdicti habitet in loco cum interdictis; secus si in alio, ob rationem utriusque sententiæ oppositæ inter se.

2053 De cæteris resolvunt laudati DD. quòd non comprehendantur, etiam si diu habitent in populo interdicto, ut Scholastici, & Mercatores. Ratio est; quia non sunt membra, aut partes populi, unde quamvis aliquibus talis populi legibus subijciantur, non tamen subiiciuntur iis legibus, quæ particulares respiciunt, ut partes populi, ut respicit lex Interdicti. Ita P. Henriq. sup. nu. 3. Avil. Concl. 10. Coninch. disp. 17. dub. 1. num. 12. cum Sayr. & Navar. Sed quid de eo, qui post Interdictum recedat à populo, mutando domicilium? Liberari ab interdicto docet Palaus sup. num. 5. quia desinit esse pars populi. Ita etiam P. Suar. sup. num. 15. Henriq. suprà lib. 13. cap. 42. numer. 3. cum D. Anton. Sylvest. Angel. Navar. Avil. Concl. 5. Filliuc. sup. cap. 1. num. 14. Bonac. Alter. Bayni, quos citat, & sequitur Leander 4. par. tract. 5. disp. 1. quæst. 32. E contra verò, qui de novo aggregatur, & fit de populo, incurrit idem Interdictum antea positum populo, vel familiæ ex contrario fundamento; quia fit pars, & membrum populi; hic enim non mutatur, sed successivis civibus, sicut fluvius successivis aquis, semper est idem. Ita P. Henriq. num. 2. cum Sylvest. Armill. Rossell. Anton. Cald. Navar. quibus Leander quæst. 34. addit Alterium, Coninch, Bonac. Cornejo, Hurtad. & Palaum.

2054 Dubium est: An, interdicto populo, censeantur interdicta loca Sacra talis populi? Ratio affirmandi est; quia aliter frustraretur Interdictum, si pulsatis campanis, & apertis januis clerici Divina Officia agere possent. Ita P. Henriq. suprà cum Covar. in cap. *Alma Mater* punct. 2. §. 1. num. 7. Oppositum est commune ex eo principio, quòd Interdictum locale est distinctum à personali; neque unum involuit aliud; ergo, Ita cum Navar. Sayr. Coninch. Avila, Hurt. tract. de Interdict. Diff. 3. Neque per hoc frustratur Interdictum illud personale; cum populus non possit assistere Officiis Divinis, quæ in locis Sacris fierent, & si contumaciter vellet assistere, deberet expelli, vel si non posset expelli ad vitandum scandalum, & cooperationem ad peccatum, tenerentur clerici non celebrare. Hanc doctrinam proportionaliter applica Interdicto personali speciali, quo determinata persona, vel personæ interdicuntur nominatim. Talis est etiam, qui dedit causam Interdicto, & à fortiori generali, cap. *Si sententia* de Sent. excomm. in 6. Dicuntur nominatim interdicti, qui post incurSIONem

Interdicti nomine proprio, vel ex circumstantiis demonstrantibus personam declarantur, & publicantur, cap. *Licet ex quadam* de Consanguin. & Affinit. cap. *Tua nos*, & Gloss. 16. verb. *Appellationibus*.

2055 Ab Interdicto tamen generali personali excipiuntur. Primò infantes, nondum rationis usûs capaces. Secundò amentes ob ejusdem rationis defectum, non tamen illis conceditur Ecclesiastica sepultura; non in pœnam ipsis, sed clericis, qui sepeliant, impositam. Tertio excipiuntur Episcopi, nisi exprimantur. Quarto excipitur is, qui Interdictum tulit; quia nemo habet jurisdictionem coactivam in se ipsum. Ita Gaspar Hurt. tract. de Interdict. diffic. 4. numer. 9. Bonac. tom. 1. disp. 5. punct. 1. variis in locis cum Avil. par. 5. disp. 1. dub. 4. Concl. 5. Valent. tom. 4. disp. 7. quæst. 18. Sayr. Henriq. & Covar. in cap. *Alma Mater* 2. part. §. 4. num. 5.

2056 Modò sequitur explicare extensionem, seu quantum extendatur quoad vim obligandi Interdictum locale. Obligat omnes tam Ecclesiasticos, quàm sæculares, tam Regulares, quàm non Regulares, incolas, quàm externos, exemptos, quàm non exemptos ad observantiam sui; quia est inhabilitas, & privatio Divinorum, terræ imposita, & non prohibitio facta personis: qua de causa etiam afficit eundem, qui posuit Interdictum ad observantiam; hanc enim vim habet, non ab imponente, sed à jure communi, quod est super omnes. Ita Sylvest. Navar. Ugol. Sayr. Avil. Coninch. quos citat, & sequitur Palaus de Cens. disp. 5. punct. 2. §. 1. num. 7. Supràdicta colliguntur ex cap. *Licet*, cap. *Auctoritate*, de Privileg. in 6. Advertunt communiter, Interdictum locale importare personale ejus, vel eorum, qui ad illud causam dederunt; hi enim specialiter sunt interdicti; & neque in eo loco, nec in alio non interdicto interesse possunt Divinis Officiis, ut possunt alii, qui non dederunt causam Interdicto locali; quod in hoc distinguitur à personali, ut colligitur ex cap. *Sicut* de Sent. excomm. in 6. & tenet P. Suar. disp. 32. sect. 2. à num. 32. cum Navar. Soto, Covar. tenent etiam Bonac. sup. punct. 1. n. 2. Coninch. disp. 17. dub. 1. nu. 5. Leand. suprà disp. 2. quæst. 41. in qua cum iisdem AA. & Avil. & Alterio, Toletto, docet ex Interdicto locali generali non censi positum personale, nisi exprimatur, excepto supràdicto casu eorum, qui ad illud causam dederunt.

2057 Interdictum generale locale, ut habetur in cap. *Civitas* de Sent. excomm. in 6. si sit civitatis, directe afficit non solum civitatem, ædificia, forum, & plateas, sed etiam suburbia, ibi: *Illorum suburbia, & continentia ædificia eo ipso intelligi volumus interdi i.* Ratio est; quia aliter evacuaretur vis Interdicti, cum ab urbe sit facilis ad suburbia transitus ad celebranda Divina Officia. Per suburbia intelliguntur ædificia extra muros civitatis interdictæ, illique contigua, & propè existentia, & propinqua. Idem de suburbiis Castri, & Villæ. Ut verò censeantur contigua, non requiritur, ut continuentur cum muris civitatis, sed sufficit, quod non distent per milliarii spatium, ut videtur docere Sayrus; sed, ut probabilius existimat P. Suar. disp. 32. sect. 2. num. 36. Avila sup. dub. 3. Filliuc. tract. 18. cap. 1. à num. 8. Coninch. disp. 17. dub. 1. num. 18. Layman lib. 1. tract. 5. part. 4. cap. 1. num. 2. Hurtad. sup. Diff. 5. Bonac. sup. disp. 5. punct. 1. n. 25. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 1. num. 2. spatium, siue distantia suburbii ab urbe ad evadendum Interdictum definiendum est arbitrio iudicis, ex citato cap. *Si civitas*; ex quo colligitur subjacere Interdicto omnia loca, ad quæ populus absque gravi incommodo recurrere potest ad Divina Officia audienda.

2058 Datam doctrinam extende etiam ad suburbia alterius domini, & jurisdictionis, ut sunt Ecclesiæ Regularium, Equitum S. Joannis, & similium; quia ita colligitur ex adducto cap. *Si civitas*, & definitum est in Trid. sess. 25. cap. 12. & 21. nam prædicta loca quamvis sint extra jurisdictionem iudicis ferentis Interdictum generale, non sunt tamen extra potestatem juris, quod in hoc casu ea comprehendit, & non iudex, ad hoc ut non enervetur vis Interdicti per facilem concursum ad loca Sacra, quæ ibi sunt. Idem ob eandem rationem dicendum de civitate, cujus una pars ad unum dominium, & altera ad alterum pertineret; si enim interdiceretur propter delictum unius, tota maneret interdicta. Ita P. Suar. sup. sect. 2. num. 23. Avil. Henriq. Armil. Sayr. & alii.

2059 Dubium est apud Doctores de Interdicto generali locali, indicto terris alicujus Domini, ad quid extendatur? Utrum, scilicet, comprehendat solas terras, in quas plenum, & absolutum dominium habet; an etiam eas, in quas vel divisim, & parziale dominium habet, vel solum est usufructua-

rius, vel depositarius, vel feudatarius? De his, in quas plenum, & absolutum habet dominium, commune est apud omnes comprehendendi, etiam si terræ non sint contiguæ, sed distantes, & interjectis aliis separata, & forma Interdicti feratur in omnes terras, quæ sub illius dominio existunt; quia æqua ratio est de omnibus sub eodem dominio. Quare

2060 De aliis distinguendum primò. Interdictum sub prædicta forma non comprehendit terras, in quibus Dominus habet solum jurisdictionem, vel administrationem, vel usufructum; nam in his non habet proprium dominium, possent tamen comprehendendi, si iudex interdiceret terras, quæ quavis ratione subjicerentur Domino, ut docet Alterius sup. dub. 4. Non comprehenduntur etiam sub generali illo Interdicto terræ, in quas solum dominium directum habet, v. g. data in pignus, aut hypothecam, & feudum; quia aliter poena Domini directi verteretur in damnum potius feudatarii, & hypothecarii. Ita Coninch. disp. 17. dub. 1. n. 2. Comprehenduntur tamen sub Interdicto secundo modo, siue forma explicato, argum. cap. 1. de Postulat. Prælator. Ita Alterius sup. Sayr. Avila sup. disp. 1. dub. 3. cum P. Henriquez lib. 13. cap. 42. num. 2. & alii apud Leand. de Cens. tract. 5. disp. 1. qu. 18. Palaus de Cens. disp. 5. p. 2. §. 1. num. 6.

2061 Eximunt AA. ab Interdicto generali locali terras, quas Dominus post Interdictum acquirit, argum. cap. *Quia nonnullis* de Rescript. & Clem. *Litteras* de Rescriptis, ex quibus gratia ad futura non extenditur; ergo neque poenæ, ut colligitur etiam ex leg. *Non potest* ff. de Judiciis, leg. *Damnum* ff. de Damno infecto, & docent Avila sup. dub. 3. Concl. 5. cum D. Antonin. & Sylvest. Alter. Hurt. Sayr. apud Leand. sup. quæst. 20. Palaus, & apud illum Geminian. Ancharan. Francus, Tranius, & Paludanus contra Coninch. disp. 17. nu. 23. quem sequitur Leand. supra. De terris, quas post Interdictum Dominus vendit, aut alienat, non ita conveniunt Doctores; nam P. Suar. disp. 32. sect. 2. n. 30. cum Palud. Sayro, quibus additur Geminian. Ancaran. Franc. Sylvius, Ugol. Bonac. tom. 1. de Cens. disp. 5. punct. 1. num. 27. Palaus de Cens. disp. 5. p. 2. §. 1. nu. 6. Leand. de Cens. tractat. 5. disput. 1. de Interd. quæst. 19. citat Henriq. & Avil. respondent subjacere Interdicto.

2062 Ratio est; quia licet Interdictum

positum sit in pœnam delicti à Domino terræ commissi, nihilominus positum est terræ absolute, & non sub conditione, quousque terra delinquentis fuisset; ergo ad quemcumque terra transferatur, secum afferet illud, quasi onus sibi annexum, donec auferatur. Contrarium docet Coninch. disp. 17. dub. 1. à num. 22. Hurtad. de Interd. Diff. 5. num. 15. Fundantur; quia, ut supponunt, Interdictum ob culpam Domini, & non incolarum, latum fuit; ergo ratio finalis Interdicti fuit; quia erat terra Domini delinquentis; sed per alienationem jam non manet delinquentis; ergo cessante ratione finali Interdicti, ipso jure cessat Interdictum. Hæc sententia non est improbabilis, sed prima est communior, & tutior.

2063 Certum est, interdictâ terrâ aliquâ, interdicti templa, Ecclesias, & Oratoria, quæ in illa existunt, immò & quæ ibi post Interdictum eriguntur, vel erecta sunt; quia fundata sunt in terra interdicta. Idem dicendum, si post Interdictum adderetur nova pars Ecclesiæ interdictæ, non solum quia accessorium sequitur principalis naturam, sed quia pars de novo adveniens cum præexistentibus integrat eandem Ecclesiam interdictam. Ita Bonac. tom. 1. disp. 5. p. 1. nu. 19. cum Sayro lib. 5. Thesaur. cap. 3. numer. 32. Alterius sup. disp. 10. cap. 6. colum. 4. Ugo-
linus tab. 5. de Censur. cap. 21. §. 6. Coninch. disp. 17. dub. 1. num. 16. Palaus de Censuris disp. 5. p. 2. §. 1. num. 6. fine, Leand. part. 4. tract. 4. disp. 1. quæst. 17. Addit tamen Palaus hic, quod si Ecclesia funditus periret, & in eo loco alia de novo reedificaretur, hanc reedificatam non manere interdictam; quia neque est Ecclesia, quæ Interdicto fuit supposita, neque illius pars. Verum hæc doctrina, quamvis admitti possit, quando Interdictum non fuit generale urbis v. g. sed speciale talis Ecclesiæ, admitti tamen non potest coherentem, quando Interdictum fuit generale urbis; nam terra, in qua reedificatur nova Ecclesia, est interdicta, ut supponimus.

2064 Circa capellas, & cæmeteria conveniunt omnes comprehendere sub Interdicto Ecclesiæ, ut aperte constat ex cap. *Civitas*, ibi: *Nec in capella ejus celebrari, nec in cæmeterio ipsius eidem Ecclesiæ contiguus poterit sepeliri*. Et ratione probatur; quia sunt accessoria Ecclesiæ, quæ proinde sequi debent sortem principalis. Hinc colliges è contrâ, interdictis capellis, & cæmeterio, non cen-

feri interdictam Ecclesiam, quia principale non sequitur suum accessorium.

2065 Circa Interdictum generale civitatis, & diæcesis. An comprehendat Cathedralē Ecclesiam? Non est omnium Doctorum idem judicium; nam P. Henriq. lib. 13. cap. 42. num. 1. cum Sylvest. & Rosell. cum Covarr. in cap. *Alma mater* 2. par. §. 1. nu. 4. Staphil. de Litter. Gratiæ, & Just. fol. 1569. negativam sententiam docent, argum. cap. *Quamvis* de Præben. in 6. in quo deciditur in odiosis, etiam contra diæcesim, & omnes Ecclesias civitatis, non comprehendere Cathedralē. Sed affirmativa opinio est communior, & illam certam judicat Leand. 4. part. tract. 4. disp. 1. quæst. 12. illam tenent P. Suar. de Cens. disp. 32. sect. 2. numer. 22. cum Sayro lib. 5. Thesaur. cap. 3. numer. 10. quos sequitur Bonac. sup. num. 7. Palaus n. 3. Alterius disp. 1. cap. 4. Fundatur hæc sententia; quia aliter enervaretur vis Interdicti, cum possit populus ad eam recurrere pro Divinis officiis. Neque cap. *Quamvis* probat intentum; est enim ibi specialis casus, in quo honoris ergo excipitur Cathedralis, ut textus indicat illis verbis, *hoc casu*, quæ exceptio firmat regulam generalem oppositam.

2066 Contrarium judicat Bonac. num. 4. in Interdicto diæcesis respectu civitatis; judicat enim non comprehendere civitatem, & in ea Cathedralē, quæ est caput diæcesis: ex ea ratione; quia ex vi significati *Diæcesis* differt à civitate: quæ differentia in odiosis multum proficit ad evadendam pœnam. Idem sentit Covar. suprà, & Alterius. Communis opinio, & probabilior tenet oppositum, quod Palaus sup. num. 4. judicat verius. Probatur; quia diæcesis componitur veluti ex partibus, scilicet, civitatibus, villis, oppidis, & pagis, quarum partium præcipua est illa, quæ caput est diæcesis; ergo hæc interdictâ, etiam partes, & civitas Cathedralis censetur interdicta. Ita Pater Suar. apud Leandrum quæst. 14. & Palaus suprà.

§. III.

De Causis Interdicti,

2067 **C**ausa Interdicti alia est efficiens, alia materialis, alia formalis, seu finalis, & propter quam fertur Interdictum. In primis causa efficiens est minister, seu iudex ferens Interdictum; is autem debet habere jurisdictionem in foro contentioso; & communiter qui illam habet, ad ferendam Excommunicationem, & Suspensionem, habet etiam ad Interdictum, ut Pontifex, Legatus, Delegatus, Subdelegatus, Episcopus, etiam non consecratus, aut Capitulum, Sede vacante, alique jurisdictione Episcopali in subditos fungentes, cap. *Cum inter* de Consuetud. cap. *Cum ab Ecclesiarum* de Officio Delegati. Ita P. Suar. de Cens. disput. 36. sect. 1. & plures apud ipsum, quibus adherent Avil. par. 5. disp. 2. Concl. 1. Filliuc. tract. 18. cap. 1. quæst. 7. Bonac. sup. punct. 2. à num. 1. Palaus supra punct. 3. §. 1. à num. 1. Leand. supra disput. 2. quæst. 1. in qua refert Navar. Sotum, Covar. Sayr. Bayni, & Henriquez.

2068 Varias hinc movent quæstiones DD. laudati. Prima: An Episcopus, & Prælati sub se Capitulum habens, sine illius consensu Interdictum ferre possit contra Clerum, & Ecclesiam? Oppositum suadere videtur Jus in cap. *Novit*, cap. *Quanto* De his, quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli, cap. *Cum in cunctis* De his, quæ fiunt à majori parte Capituli, & tenent Gloss. in cap. 1. de Excess. Prælator. verb. *Capituli*, Hostien. Innocen. Paludan. & Sylvest. apud Alter. Communis tamen opinio asserit, quamvis non possit de Jure communi, posse tamen, spectatâ consuetudine, & laicos, & clericos interdicere; nam consuetudo abrogavit Jus commune, ut ait Calderin. & Abbas. Ita tenent proximè relati, quibus adde Ugol. apud Palaum, & Villal. apud Leand.

2069 Secunda quæstio: An Capitulum, Sede vacante, possit Interdictum ferre per Vicarium à se electum? Hanc quæstionem excitat P. Suar. de Cens. disp. 36. sect. 1. n. 5. & ad illam ibi directè non respondet, maxime verò disp. 2. de Cens. in Commun. sect. 2. num. 9. ubi cum Abbat. ostendit ex cap. *Cum olim* de Majorit. & obedient. Capitulum succedere in jurisdictione Episcopali competente jure proprio; & specialitè colligit ex cap.

Unico de Major. in 6. Quare dubium est de Capitulo, Sede non vacante? Sed non posse de jure ordinario probat textus in cap. *Quasi* De his, quæ fiunt à majori parte Capituli. Posse tamen ponere Interdictum independentè ab Episcopo, ex privilegio Sedis Apostolicæ, tenet Sayrus, & cum illo Palaus. Deinde etiam posse obtinere hanc potestatem ex consuetudine, & præscriptione juxta cap. *Cum inter* de Consuetud. tradunt idem Palaus cum Covarr. in cap. *Alma Mater* 2. p. §. 2. num. 6. Henriq. lib. 13. cap. 51. num. 11. Suar. sup. cum Sayr. Avil. 5. p. disp. 2. dub. 1. Concl. 1.

2070 Tertia quæstio est de Prælati Religionum: An ferre possint in sibi subditos Interdictum, tam locale, quàm personale? Et certè, spectato juris rigore, utrumque ferre posse videtur, cum nullibi illis interdicitur: attentâ verò consuetudine, possunt ferre Interdictum personale in suos subditos, tam partiale, v. g. ab audiendis confessionibus, & Divinis Mysteriis, quàm absolutum Interdictum ab omnibus Divinis, quod ultimum negant Henriq. & Sayr. contra Comune. Non possunt verò ferre Interdictum locale, v. gr. interdicendo suas Ecclesias, quamvis jurisdictione in illas, sicut in subditos, gaudeant; quia consuetudine ablata est ab illis hæc potestas; quod intellige, nisi in aliquo loco, vel oppido jurisdictionem, quasi Episcopalem in foro contentioso habeant; tunc enim ferre poterunt Interdictum locale. Ita cum P. Henriq. sup. cap. 24. n. 5. & loco supra citato Sayr. lib. 5. cap. 10. n. 22. P. Suar. disp. 36. sect. 1. num. 2. Avil. part. 5. disp. 2. Concl. 1. Filliuc. tract. 18. cap. 1. qu. 7. num. 21. cum Covarr. sup. Laym. lib. 1. Sum. tract. 5. punct. 4. num. 1. Gaspar. Hurt. de Interdict. Diff. 14. Alter. disp. 10. cap. 5. Concl. 2. Bonac. sup. punct. 2. num. 2. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 3. num. 4. Leand. 4. par. tract. 5. disp. 2. quæst. 3. ubi etiam citat Mirand. Villal. & Machado.

2071 Doctrinam supra traditam circa Prælatos inferiores Pontifice intellige, nisi sint excommunicati, & suspensi ab ea jurisdictione, idque per publicam denuntiationem; quia tunc juxta commune Doctorum nec validè, nec licitè ferre possunt Interdictum, eò quòd exercere non possunt validè, & licitè jurisdictionem. Dixi, excommunicati, & suspensi; nam interdicti non impediuntur à sententia Interdicti ferenda, cum Interdictum privet participatione Divinorum, & non ju-

jurisdictione, ut notavit Palaus cum Avil. & Hurtad. Dixi etiam, per publicam denuntiationem; quia aliter probabilius est posse cum illis censuris exercere validè jurisdictionem.

2072 Ex dictis collige Prælatos supradictos non posse ferre Interdictum extra suam provinciam, territorium, diæcesim &c. quia extra suum non habent jurisdictionem. Verum quidem est, quod Interdictum latum ab Episcopo extenditur ad loca immediate contigua, cap. *Si Civitas* de Sent. excomm. in 6. ne effectu suo careat Interdictum. Possunt quidem Prælati ferre Interdictum in subditos, extra suam provinciam, & territorium existentes, quandiu subditi sunt; quia licet non habeant jurisdictionem in locum, habent in subditum, quem sicut possunt excommunicare, ita etiam interdicere. Utrum possint interdicere loca non Sacra, & profana? P.Suar. sup. sect. 2. num. 4. affirmat; nam jura loquuntur de quocumque loco sine exceptione. Ita etiam Alterius sup. cap. 6. Loyfius, & alii apud Leand. quæst. 8. Verum in usu non est hujusmodi Interdictum.

2073 Circa causam materiale, aut subjectivam Interdicti, nimirum subjecta, quæ interdicti possunt. Certum est, uno excepto Summo Pontifice, omnes baptizatos utriusque sexus, sive laicos, sive Ecclesiasticos, & Religiosos, si cætera concurrant ex parte illorum, & interdicentis, colligari posse sententiâ Interdicti personalis, idque non solum, quatenus singulares personæ in se sunt, sed etiam prout componunt aliquam communitatem, ut habetur in cap. *Romana*, & cap. *Si sententia*, de Sent. excomm. in 6. in hoc enim differt Interdictum ab ea excommunicatione, quæ nunquam fertur in communitatem, collegium, vel universitatem.

2074 Dixi, si cætera concurrant ex parte illorum, & interdicentis; quia ex parte personæ interdicendæ requiritur, quod sit subjecta interdicenti: quod sit capax rationis; aliter incapax est præcepti, & proinde pænæ: ex parte verò interdicentis requiritur, quod habeat jurisdictionem in interdictum. Interdictum locale requirit etiam, ut locus sit sub jurisdictione interdicentis, & hic habeat in illum jurisdictionem, ad hoc ut directè, & immediate possit locum interdicere; nam indirectè potest etiam interdicere locum non suum juxta dicta num. 2072. Ita AA. suprà relati. Vide Suar. disp. 36. sect. 2. numer. 5. Utrum interdicti possit universa Ecclesia?

Respondetur posse à solo Pontifice, qui solus habet potestatem in illam, vel, Sede vacante, à Concilio antea congregato; non est tamen facilis praxis ex defectu causæ legitimæ ad tam insolitam pœnam.

2075 Causa formalis, seu finalis Interdicti est commissæ culpæ emendatio, & punitio; utraque namque intenditur per Interdictum. Attamen ait P. Suar. Interdictum generale, tam locale, quàm personale, immò & locale speciale, nunquam imponi solum in punitiorem peccati præteriti, ne innocentes graventur privatione Divinorum; maxime verò speciale personale, ad exemplum aliorum, & majorem cautelam delinquentis in futurum, ut colligitur ex cap. *de Viro nefando* 12. quæst. 2. cap. *Latronem* 33. quæst. 2. Culpa verò ad ferendum Interdictum generale, tam locale, quàm personale &c. gravis, & mortalis esse debet.

2076 Ratio est; quia pœna proportionari debet culpæ; sed Interdicta illa sunt gravissimæ pænæ, & ex parte majores, quàm excommunicatio, utpote quæ communitatem, & in ea innocentes comprehendit; ergo culpa ad illa ferenda debet esse gravis, & mortalis. Colligitur etiam ex cap. *Cum medicinalis* De his, quæ fiunt à major. part. Capit. & ex Trid. sess. 25. de Reformat. cap. 3. & tenent P. Suar. sup. nu. 2. Sotus in 4. Dist. 22. quæst. 3. artic. 1. Concl. 3. Sayr. sup. cap. 11. num. 1. Henriq. cap. 50. nu. 1. Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 19. Laym. sup. num. 3. Palaus suprà par. 3. §. 2. num. 2. Leand. sup. quæst. 13. in qua citat Filliuc. Bayni, & Lupium. Notat Palaus in Jure nullo modo ob culpam etiam gravem privatæ personæ ferri prædicta Interdicta, nec ferri ab alio, quàm à Pontifice posse, nisi culpa sit capitis, aut communitatis, argum. cap. *Non est vobis* de Sponsalibus; quia pœna communis solum proportionatur culpæ communi. Ita cum Sylvest. Angel. Soto, Covarr. Navarrus, Henriquez tenet etiam P. Suar. num. 5. & 6. Avil. p. 5. disp. 3. dub. 1. Concl. 5. Laym. sup. cap. 4. num. 4. Coninch. disp. 17. dub. 1. in fine; Gasp. Hurt. Diff. 13. num. 38. Palaus sup. num. 3.

2077 Utrum verò ad ferenda prædicta Interdicta generalia, & speciale locale ob culpam Capitis requiratur, ut delinquens Caput habeat temporalem jurisdictionem in locum, & communitatem interdicendam? Affirmat Cardinal. in cap. *Sanè* 2. de Offic. deleg. Panormit. ibidem num. 7. P. Henriq. sup. cap. 50. num. 7. quia contumacia Pastoris

ris Spiritualis non videtur sufficiens culpa ad pœnam adeo duram, imponendam populo. Oppositum est magis receptum. Ratio est; quia contumacia Spitalis Pastoris est gravior culpa, quàm domini temporalis; sed domini temporalis sufficit ad Interdictum; ergo à fortiori illa. Et confirmant ex eodem cap. *Sanè*. Ita P. Suar. sect. 3. num. 7. Avil. Concl. 2. cum Sayr. sup. cap. 11. numer. 9. Ugol. lib. 5. cap. 20. numer. 2. Felin. in cap. *Sanè* num. 2. Archidiac. in cap. *Si sententia* de Sent. excommun. in 6. Dec. Notab. 7. Geminian. Covar. sup. 2. par. §. 1. num. 4. & §. 2. num. 5.

2078 Quæres: Utrùm sit culpa sufficiens ad Interdictum generale locale contumacia domini, vel Episcopi in retinendo are alieno, vel debito pecuniario non solvendo? Certum est non posse sine Pontificis licentia ferri Interdictum generale provinciæ, civitatis, castri, loci, & territorii propter contumaciam domini, vel Episcopi loci in detinendo are alieno, & debito pecuniario non solvendo; prohibitum namque est in Extravag. Bonif. VIII. quæ incipit: *Providè attendentes* de Sent. excommun. inter Communes, ibi: *Nisi de licentia speciali, & expressa per ipsius Sedis patentes litteras apparente*; & postea confirmatum per Clementem VII. in Bulla, quæ incipit: *Licet ea*, quæ expedita est ann. 1530. nono Kalen. Junii; in qua quidquid contra factum fuerit, irritum esse decernit. Ait tamen P. Henriq. sup. cap. 50. nu. 4. & Sayr. sup. num. 18. Collectori Subsidii, & Commissario Cruciatæ concessum esse hoc Interdictum ferre. Interdictum verò speciale unius Ecclesiæ, quamvis non conveniat imponi pro debito pecuniario, potest tamen absolutè poni validè, & licitè, ut docet cum Navar. cap. 27. num. 168. Sayr. lib. 5. cap. 11. num. 19. P. Suar. disp. 36. sect. 3. num. 8. ex eo fundamento; quia allegati textus solum prohibent Interdictum locale generale, ut frequenter dicunt AA. cum Gloss. & Panorm. in cap. *Cum in partibus*, de Verb. signif.

2079 Oppositum tenent Covar. sup. n. 5. Avila sup. Concl. 2. cum Soto, & Ledesm. inclinat Laym. Palaus judicat probabilius suprà §. 4. num. 5. in quo præter citatos adducit Meric. de Interd. Diff. 3. Concl. 2. Probant; quia in Extravaganti prohibetur interdicere locum, propter debitum pecuniarium; at locus æqualiter comprehendit generalem, & specialem, præcipue cum ratio prohibendi in utroque sit eadem proportionaliter; ergo.

Hæc sententia est securior; etsi prima sit probabilis, & præter citatos illam tenet Loy-sius, quem cum aliis sequitur Leander suprà quæst. 16.

2080 Eodem modo controvertitur in Interdicto personali. Aliqui namque, ut Palaus cum Calderino de Interdicto memb. 22. item Avila, Sotus, Mexica, Angelus, Tabien. Henriq. & Alterius docent prohiberi etiam in prædicta Extravag. quamvis non exprimat, eò quòd locale generale prohibetur, ne innocentes graventur ob temporalem causam retinendi æs alienum, vel non solvendi debitum pecuniæ; hæc autem ratio militat etiam in Interdicto personali generali; ergo. Assentit P. Fragos. par. 2. lib. 1. disp. 1. num. 261. Contrarium nihilominus constanter tenent Doctores proximè citati pro parte affirmante, quibus adde Dian. p. 5. tract. 10. Resol. 79. Præpos. 3. par. quæst. 3. dub. 1. num. 5. Villalob. tract. 19. Diff. 10. num. 7. Ratio ex P. Suar. est; quia quamvis videatur esse similis ferè in utroque Interdicto ratio, tamen hæc non sufficit, quando verba legis limitata sunt. Hanc partem judicat probabiliorē Eximius Doctor, qui cum Henriq. sup. num. 3. Sayr. quos sequitur Avila sup. & Palaus num. 6. in fine, docet Interdictum personale speciale non prohiberi, & consequenter imponi posse auctoritate ordinariâ pro debito, vel retentione æris alieni. Ita etiam à fortiori qui hoc de personali generali docent, ut Fragos. citatus.

2081 Utrùm hoc Interdictum personale speciale imponi possit propter alienam culpam, vel ob propriam venialem? Primum affirmat P. Henriq. sup. num. 2. & Avil. de Cens. disp. 3. dub. 2. quos citat Palaus, quia innocentes in Interdicto populi gravari possunt ob culpam capitis; ergo etiam particularis poterit gravari ob culpam alterius sibi conjuncti. Oppositum communius est apud Sayr. P. Suar. sup. num. 2. Hurt. sup. quos Palaus sequitur num. 7. quia est pœna specialis unius personæ supponens culpam in illa; ergo propriam, & non alienam juxta Leg. *Sancimus* Cod. de pœnis. Secundum latius, quàm solet, discutit Leand. citatus, P. Molin. de Just. tom. 4. tract. 7. disp. 75. num. 2. quem solum apud Leandrum invenio, Avila, P. Sa, Palaus, Hurt. qui omnes affirmant. Negant è contrà Bayni tract. 9. de Interdict. quæst. 7. Assert. 5. ubi citat P. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 29. in quo loco Sanc. nihil de hac re habet: citat etiam Suar. tom. 5. disp. 4. sect. 10. cujus

cujus mentem infrà invenies ; Layman lib. 1. tract. 5. punct. 4. cap. 4. num. 4. qui mentem P. Suar. amplectitur . Utramque partem judicat probabilem Dian. tom. 5. tract. 10. Resolut. 78.

2082 Tertia sententia est P. Suar. & Laym. Luyfii lib. 6. disp. 51. dub. 1. Filliuc. tract. 18. cap. 1. quæst. 9. num. 25. Leand. par. 4. tract. 5. disp. 2. quæst. 14. qui omnes distinguunt Interdictum locale, sive integrum, ut explicat Suar. & Interdictum parziale, sive non in totum. De primo docent non posse imponi, nisi propter culpam gravem, propriam, & mortalem ; quia est pœna gravis, privans hominem maximis bonis Spiritualibus, ad quæ habet jus ; privat enim Missâ, Officiis Divinis, Ecclesiasticâ sepulturâ &c. quæ non sunt pœnæ proportionatæ culpæ levi, & veniali. De secundo quamvis rarissimè practicetur, dicunt prædicti AA. posse imponi pro culpa veniali : v. g. privatio ab ingressu Ecclesiæ, ab usu Communionis per quindecim dies, potest imponi propter veniale ; quia non est major pœna, quàm excommunicatio minor, quæ propter veniale incurritur, ut suo loco dictum est. Nec dissonant hæc ab his, quæ diximus de Suspensione,

§. I V.

De Effectibus Interdicti.

2083 **L**oquendo de Interdicto absolutè, & secundùm se, quatuor hodie sunt illius effectus. Primus, privatio activa, & passiva quorundam Sacramentorum. Secundus, privatio activa Divinorum Officiorum. Tertius, privatio activa, & passiva sepulturæ Ecclesiasticæ. Quartus, privatio ab ingressu Ecclesiæ. Dixi, *hodie* ; nam secundùm Jus antiquum plures alios habebat effectus, quos Bonif. VIII. in cap. *Alma* de Sent. excomm. reduxit ad relatum numerum. Dixi, *absolutè, & secundùm se* ; quia aliquando potest imponens Interdictum, restringere ad pauciores, v. g. ad solam privationem ab ingressu Ecclesiæ, argum. cap. *Non est vobis* de Sponsalibus. Ita AA. suprâ, & Card. Tolet. lib. 1. cap. 53. Quare nisi restringatur, sed absolutè feratur, omnes quatuor effectus importabit. Circa hos effectus nonnulla de singulis breviter explicabimus tam in Interdicto locali, quàm personali, tam generali, quàm speciali, tam à Jure, quàm ab homine.

Primus effectus Interdicti.

2084 Circa primum effectum, seu privationem administrandi, & recipiendi Sacramenta in casibus Jure expressis, cap. *Respondeo* de Sent. excomm. & cap. *Si sententia* eodem titulo excipitur baptismus infantum, in cap. *Non est vobis* de Sponsalibus, cap. *Quod in re* de Pœnit. & remiss. quæ exceptio extensa est ad baptismum adulti etiam sani, cap. *Quoniam* de Sent. excomm. in 6. ut provideatur omnimodo illi de mediis necessariis, & certis ad salutem. Baptismus autem permissus tempore Interdicti potest, & debet fieri, ut de jure solet, apertis januis, & adstante populo, cum omnibus solemnitatibus consuetis, v. g. cum patrinis, benedictione fontis, & aliis, præmissis catechismo in adultis. Ita Navar. cap. 27. num. 177. Sayr. lib. 5. cap. 7. num. 3. Henriq. lib. 13. cap. 45. num. 1. P. Suar. disp. 33. sect. 1. num. 2. Avil. 5. part. disp. 4. sect. 1. dub. 4. Concl. 1. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 4. §. 1. à num. 1. Bonac. tom. 1. disp. 5. par. 3. numer. 2. Laym. lib. 1. Summ. tract. 1. par. 4. cap. 2. num. 1. Alter. de Interdict. disp. 4. cap. 1. Leand. part. 4. tract. 5. de Interd. disp. 5. à quæst. 1. in qua citat Covar. Quam doctrinam extendunt ad Interdictum locale, tam generale, quàm speciale, v. gr. unius Ecclesiæ, etiamsi alia sit non interdicta ; quia quoad baptismum nulla est interdicta ; nam citata Jura loquuntur absolutè sine ulla restrictione. Vide P. Suar. num. 3. & Coninch. disp. 17. dub. 2. num. 4.

2085 Sed quid dicendum de Interdicto personali ? Poterit ne clericus, in Interdicto generali personali comprehensus, administrare baptismum ? Affirmant plures ; quia tale Interdictum non arctius ligat, nec habet majorem vim circa personam generaliter interdictam, quàm generale locale circa locum ; ergo sicut in illo, ita in isto discurrendum est. Et ita supponit, ut certum, Filliuc. tract. 17. cap. 2. num. 33. & cum eo Bonac. sup. quæst. 5. Palaus num. 5. P. Suar. num. 4. Alter. cap. 4. Aliter tamen discurrendum in Interdicto personali speciali ; nam clericus, personaliter interdictus, seu ob cujus culpam latum est Interdictum, non potest extra casum necessitatis, & in hoc occultè, & sine solemnitatibus baptizare hoc enim, ut certum, tenent communiter DD. P. Suar. sup. num. 8. Sayr. lib. 5. cap. 7. num. 6. Filliuc. tract. 18. cap. 2. num. 33. Alter. disp. 4. cap. 1. Palaus de Cens. disp. 5.

disp. 5. punct. 4. num. 5. Leand. par. 4. tract. 5. disput. 5. quæst. 4. in qua citat pro hac parte Bonac. Baynum, Benzonium, Porcellium, & Cornejum.

2086 Neque urget paritas ab Interdicto speciali locali ad Interdictum speciale personale insinuata à Palao; nam, ut optimè occurrit P. Suarez, Interdictum speciale locale non obstat, ut in eo loco ministretur baptismus; quia hic favor conceditur personæ baptizandæ, & non impeditur à loco, qui non suâ, sed alterius culpâ est interdictus; at verò in personali Interdicto favor baptizandi extra necessitatem impeditur culpâ personæ baptizantis, quæ dedit causam Interdicto, & proinde reddita est incapax, sicut excommunicatus ad Sacramenti administrationem, & ad omnem favorem.

2087 De Sacramento Confirmationis eodem modo discurrunt AA. atque de baptismo; quia licet non sit de necessitate mediæ, est tamen accessorium, & veluti complementum baptismi, illumque sequitur; & sicut ille solemniter, apertis januis, & adstante populo, ministrari potest, ita Confirmatio, argum. cap. *Responsio*, & cap. *Quoniam* de Sent. excomm. in 6. Ex quibus etiam constat posse Chrisma confici in eo loco specialiter interdicto; quia, concessâ Confirmatione, censentur concessa requisita ad illam, Leg. *Ad rem*, Leg. *Ad legatum* ff. de Procurator. & defensorib. expediens tamen erit, ut Chrisma conficiatur, servatâ moderatione, inquit Palaus cum Covar. Henriq. & Bonac. Quamvis Laym. lib. 1. tract. 5. pu. 4. cap. 2. num. 1. cum August. Barbos. judicent hoc necessarium non esse, ut videre est apud Palaum num. 6.

2088 Utrum autem persona interdicta ministrare possit hoc Sacramentum? Respondetur, ut supra in baptismo, scilicet, personam generaliter interdictam Interdicto personali, posse; non ita verò interdictam speciali Interdicto personali, seu quæ dedit causam Interdicto personali, vel locali ob easdem rationes supra, & tenent iidem AA. quidquid contrarium sentiat Faber in quarto quæst. 4. De recipiente eodem ferè modo dicendum; nam adultus interdictus generaliter sine culpa sua licet, & validè recipiet; at interdictus personaliter culpâ suâ, sive qui causam dedit Interdicto, non potest licet, cap. *Episcoporum* de Privileg. in 6. Utrum validè possit? Affirmat Leand. sup. quæst. 7. & videntur consentire P. Suar. & Palaus, qua-

tenus solum negant receptionem licitam. Sed de hoc iterum.

2089 De Sacramento Pœnitentiæ dicendum est, quòd jure antiquo solis moribundis, & peregrinis concedebatur, cap. *Quod in te* de Pœnit. & remiss. postea per cap. *Alma Mater* de Sent. excomm. in 6. conceditur omnibus sub duplici conditione, cap. *Non est vobis* de Sponsalibus, cap. *Respondeo* de Sent. excomm. ibi: *Non tantum morientes, sed etiam viventes, tam sani, quam infirmi, ad pœnitentiam, quæ propter pronitatem, & facilitatem hominum ad peccandum summè necessaria est, licet admittantur.* Ita communiter docent P. Suar. sup. sect. 1. à numer. 3. cum Navar. cap. 27. num. 178. Covar. in cap. *Alma Mater* part. 2. §. 3. num. 1. & Filliuc. tract. 18. cap. 2. quæst. 3. num. 37. Henriquez lib. 3. cap. 45. num. 1. Avila 5. par. disput. 4. sect. 1. dub. 3. Conclus. 4. Alter. disp. 4. cap. 3. Bonac. disp. 5. par. 3. §. 3. num. 1. Palaus disp. 5. p. 4. §. 1. num. 8. Leand. sup. quæst. 8.

2090 Sed quia in eodem cap. *Alma Mater* dicitur, ibi: *Dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti, præterquam in mortis articulo, nolumus ad eandem;* Queritur: Utrum tempore Interdicti admitti possint ad Sacramentum Pœnitentiæ excommunicati? Negat absolutè Ugolin. tabul. 5. quæst. 7. §. 6. num. 1. Sayr. lib. 7. cap. 7. num. 9. citatur Henriq. lib. 13. cap. 45. num. 1. sed immeritò: potest citari Avila sup. quatenus absolutè excludit excommunicatos; item Filliuc. Navar. & Covar. apud Leand. Verumtamen plures sunt, qui distinguunt, dicuntque non posse admitti excommunicatos, vel excommunicatione incursâ propter delictum, cujus causâ positum est Interdictum; quia ratione majoris culpæ merentur hunc majorem rigorem, ut non nisi in mortis articulo possint absolvi vel excommunicatos excommunicatione aliquâ reservatâ defectu jurisdictionis. Quare reliqui excommunicati possunt absolvi Sacramentaliter; quia credibile non videtur Summum Pontificem voluisse privare reliquos excommunicatos beneficio absolutio- nis tempore Interdicti, ad quod imponendum nihil concurrerunt. Dixi, *absolvi Sacramentaliter*; nam sollemnis absolutio, & publica fit quibusdam cæremoniis, quæ inter Divina Officia computantur, cap. *Anobis* de Sent. excom. Ita P. Suar. sup. nu. 16. Coninch. disp. 17. dub. 1. n. 40. Laym. sup. cap. 7. Alter. sup. Benzon. de Just. Pontif. interd. c. 7. Hurt. Diff. 7. n. 27. Bayn. tract. 8. q. 14. Palaus sup.

2091 Quia etiam in eodem cap. *Alma Mater* dicitur, ibi: *Illis etiam, propter quorum culpam, dolum, & fraudem, lata est sententia Interdicti &c.* per quæ verba excludit etiam ab hoc Sacramento tempore Interdicti, qui causam dederunt Interdicto, quibus non nisi in articulo mortis impendi potest absolutio; Quæri potest: Utrum hi extra articulum mortis possint tempore Interdicti aliquando absolvi? Respondetur affirmativè. Constat ex eodem cap. *Alma Mater*, ibi: *Nisi de ipso delicto, si sint tales, quod id facere valeant &c. prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem, aut si satisfacere nequeunt, vel huiusmodi cautionem præstare juraverint, quod cum poterunt, satisfacient.* Itaque possunt absolvi, si satisfecerint, vel satisfaciendi cautionem idoneam, hoc est, pignoratitiam, vel fidejussoriam præstiterint; vel quando hoc non possunt, si juraverint se, quamprimum possint, satisfacturos.

2092 Circa ministrum hujus Sacramenti coherentè dicendum est, posse in loco generaliter, immò in Ecclesia specialiter interdicta ministrare validè, & licitè Sacramentum Pœnitentiæ per Confessarium interdictum inculpabiliter Interdicto generali personali, sicut diximus de Sacramento Confirmationis. Dixi, *generaliter interdictum*; nam specialiter interdicto, sive directè, sive indirectè, quia causam dedit Interdicto, extra casum necessitatis interdictur administratio Sacramentorum; si tamen administret, illicitè faciet, sed valida erit confessio juxta Bonac. tom. 1. disp. 5. punct. 3. Palaus sup. num. 8. & indicat Filliuc. sup. num. 38. nec apertè contradicit P. Suar. sup. sect. 1. à num. 2. quamvis dubitet: tenent etiam Dian. 5. par. tract. 10. Resol. 62. cum Cornejo, Leand. 4. p. tract. 5. disp. 5. quæst. 15. in qua citat Alterium. Ratio ex P. Suar. est; quia Interdictum, quamvis prohibeat usum licitum, non tollit jurisdictionem, cum non constet ex Jure.

2093 Oppositum docet Faber de Censur. in 4. dist. 15. quæst. 1. disp. 1. cap. 1. num. 23. Fundatur; quia privatio ministerii hujus Sacramenti privat potestatem Ordinis, & jurisdictionis, sine qua invalidè fit Sacramentum; & in hoc comparatur proportionaliter interdictus specialiter cum excommunicato. Respondet, negando consequentiam; solum namque privat usu licito, & non jurisdictione; & solum in privatione usus liciti activi comparatur interdictus cum excommunica-

to, atque ideo uterque peccabit, si administret; & non quoad privationem jurisdictionis; nam de excommunicato constat, quod illà privetur, non ita ullibi in Jure de interdicto. Neque obstat, quod ita interdictus non possit validè suscipere absolutionem; ergo neque illam dare; nam in primis, posita satisfactione, vel cautione, potest validè suscipere. Deinde si invalidè suscipit, ideo est; quia non accedit dispositus, quatenus peccat in ipsa susceptione Sacramenti sibi prohibiti; at licet peccet in ipso usu administrandi Sacramenti, peccatum facit illicitam absolutionem, sed non invalidam; quia non tollit jurisdictionem.

2094 De Sacramento Eucharistiæ dicendum est primò, pro sanis etiam innocentibus, generaliter interdictis localiter, vel personaliter, non esse Jure exceptum quoad administrationem, vel receptionem; utrumque enim Jure antiquo prohibitum est in cap. *Quod in te* de Pœnit. & remiss. & non est concessum Jure novo in cap. *Alma Mater* de Sent. excomm. in 6. & ita AA. infra referendi. Utrum in quatuor festivitibus Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis Beatæ Virginis concessum sit hoc Sacramentum ministrare, & sumi à laicis tempore Interdicti generalis, localis, vel personalis? Dubium est apud AA. Et ratio dubitandi sumitur ex cap. *Alma Mater*, in quo concessum est fidelibus generali Interdicto, locali, vel personali interdictis, excepto, qui causam Interdicto dedit, vel personaliter interdictus est, ut possint participare Divina, ut colligitur ex relatis cap. *Quod in te*, & cap. *Permittimus* de Sent. excomm.

2095 Communis, & recepta sententia negat concessionem pro participandis Divinis extendi ad administrationem, & receptionem Eucharistiæ more laicorum interdictis. Ita Covar. in cap. *Alma Mater* 2. par. §. 5. nu. 5. Henric. lib. 12. cap. 45. num. 2. cum Navar. cap. 17. num. 179. Sayr. lib. 5. cap. 7. num. 15. Avil. 5. par. disp. 4. sect. 1. dub. 5. Concl. 3. ubi citat etiam Henric. lib. 7. de Indulgentiis cap. 13. num. 4. & cap. 45. num. 2. Gasp. Hurt. Diff. 1. num. 26. Bonac. sup. disp. 5. punct. 3. §. 2. num. 12. & apud Dian. Sylvest. Sotus, D. Anton. Præpos. in 3. par. quæst. 4. dub. 3. num. 22. Gordon. tom. 2. lib. 7. qu. 16. cap. 42. Turrian. lib. 7. disp. 48. dub. 2. Hanc sententiam judicat valde probabilem Palaus supra num. 13. Fundantur; quia in prædictis festivitibus solum permittitur celebrari Divina Officia,

Officia, & participatio illorum à fidelibus, ac si non esset Interdictum: atqui sumptio, & administratio Eucharistiæ, ut habetur in cap. *Si sententia*, cap. *Episcoporum* de Sent. excomm. in 6. est diversa à Divinis Officiis; & à diversis, & separatis non rectè fit illatio, Leg. *Papinianus* exul. ff. de Minoribus: ergo illa sumptio Eucharistiæ, & administratio illius non potest censerì concessa in illis festivitibus, præsertim cùm in cap. *Alma Mater*, agendo de modo celebrandi Officia Divina tempore Interdicti, nihil Pontifex de illa meminerit.

2096 Contraria sententia iudicatur etiam probabilis, & Palaus reputat veriorē, in eam inclinat Palud. in 4. dist. 18. qu. 8. art. 2. Concl. 7. Federicus Conf. 111. num. 7. illam multis fundare contendit, P. Suar. disp. 33. sect. 1. à num. 31. qui tandem putat probabilem, ut etiam fatetur Turrianus ex iudicio plusquàm quadraginta virorum sæcularium, & Regularium, omni Religione insignium in Academia Complutensi, & Salmanticensi, quorum testimonia vidisse testatur. Tenent absolute Coninch, disp. 17. dub. 2. num. 36. Filliuc. tract. 18. cap. 2. numer. 32. Taber. de Cens. in 4. sent. dist. 25. quæst. 1. disp. 5. cap. 2. num. 3. Mercer. in 3. par. quæst. 24. dub. 2. quos citat, & sequitur Dian. 5. par. tract. 10. Resol. 85. Leand. sup. tract. 5. quæst. 35. Ratio est; quia in cap. *Alma Mater* conceditur, ut fideles omnes non solum possint assistere Divinis Officiis, sed etiam Missæ; Jure autem antiquo concessum erat omnibus assistentibus Sacrificio Missæ de ipso etiam participare, communicando; ergo. Confirmant; nam in cap. *Alma Mater* ita conceditur in illis diebus hæc gratia, ut non concedatur assistere Divinis Officiis, sed participatio Divinorum, ibi: *Præfatis diebus participationem permittimus Divinorum*: quæ participatio aliquid ampliùs importat, quàm meram assistentiam; ergo importat Communionem, seu participationem Corporis Christi.

2097 Utrùm prædicta concessio coarctetur ad solos nominatos dies? P. Henric. lib. 13. cap. 48. à num. 2. docet prædictam concessionem extensam fuisse à Martino V. & Eugenio IV. ad festum Corporis Christi, & totam ejus Octavam. Ita etiam Laym. sup. Item à Leone X. ad festum Conceptionis B. Virginis, & totam ejus Octavam; pro sola Hispania, ait Henriquez, Navar. cap. 27. num. 18. P. Suar. disp. 14. sect. 2. à numer. 41. Alterius disp. 5. cap. 3. dub. 2. Leand. sup. quæst. 33. in qua ex

aliquibus Auctoribus extendit etiam ad Festum Omnium Sanctorum; ita ex Vivald. in Candelab. num. 244. Extenditur etiam secundum Palud. & Armill. cap. 43. ad Festum Omnium Defunctorum, Alii denique extendunt etiam ad diem, in qua aliquis Rex ingreditur primò civitatem interdictam, argumento cap. *Sollicitæ* benignit. & Majorit. & obed. Hæc ita refero ex Leandro; & qui plura velit, adeat Henric. lib. 13. cap. 84. num. 2. in Gloss. marginali, in qua multa de privilegiis concessis Religionibus. Videat etiam P. Suar. circa principium, & terminum, in quibus incipit, & definit privilegium, sive suspensio Interdicti in prædictis diebus exceptis, de quo forsan iterum infra.

2098 Ex suprà dictis oritur similis alia quæstio: An, scilicet, Sacerdotes, & Clerici, quibus conceditur in illis diebus celebrare Missam, & Divina Officia, possint extra Sacrificium Missæ more laico Eucharistiam sumere? Negativa sententia multos, & graves habet Auctores, Leand. quæst. 36. assert. 19. inter quos Anton. Sotum, Henric. Præp. Hurt. Villal. Ratio est; quia in Jure antiquo solum moribundis, & non sanis permittebatur ea receptio tempore Interdicti, cap. *Quod in te* de Pœnit. & remiss. à quo Jure non est recedendum, nisi expresso Jure novo, Clem. 1. de Verbor. signif. sed Jure novo in cap. *Alma Mater*, solum conceditur receptio Eucharistiæ in Sacrificio Missæ, ne maneat imperfectum; ergo aliis Laicis, & Clericis extra Missam manet prohibitum, ut in Jure antiquo.

2099 Opposita tamen sententia non pauciores, nec ignobiliores habet patronos, Sylvest. Angel. P. Suar. disp. 33. sect. 1. num. 35. P. Sà verb. *Interdictum* 17. Sayr. lib. 5. cap. 7. num. 11. Coninch, disp. 17. dub. 2. num. 36. Megall. in 3. par. lib. 2. cap. 2. quæst. 1. n. 29. Filliuc. tract. 18. cap. 2. numer. 47. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 4. §. 1. num. 15. Dian. 5. p. tract. 10. Resol. 82. Taber in 4. dist. 25. qu. 1. disp. 5. cap. 2. num. 25. qui oppositum iudicat falsum, Leand. par. 4. tract. 5. disp. 4. quæst. 36. in qua præter citatos citat Alter. Mercer. Fundantur eadem ratione suprà jam exposita. Juxta hanc sententiam non solum potest, sed etiam tenetur laicus tempore Interdicti implere præceptum annuæ Communionis; nam hoc specialiter obligat in Paschate, in quo ablata est prohibitio Interdicti, cap. *Alma Mater*; ergo, sublato impedimento, obligat præceptum, & tenetur ad illud implendum.

2100 Sequitur ex hac ultima sententia omnes Religiosos utriusque sexûs, etiam non Sacerdotes, & Novitios, posse tempore Interdicti sumere Eucharistiam; tum ex opposito fundamento; nam illis concessum est Sacrificio Missæ, & aliis Divinis Officiis assistere eo tempore, ac proinde etiam Eucharistiam sumere, id quod ex contrariis concedunt Covar. Navar. Tabien. & Henriq. tum quia hoc privilegium sumendi Eucharistiam eo tempore directè concessum est ferè omnibus Religiosis, ut habet Henriq. lib. 13. cap. 45. num. 2. cum Navar. cap. 27. num. 179. Sayr. lib. 5. cap. 7. num. 23. Laym. lib. 1. tr. 5. par. 4. cap. 2. num. 2. Palaus sup. num. 13. fine, Leand. sup. in fine.

2101 Aliquæ aliæ sunt quæstiones huic materiæ concernentes. Prima: An in illis diebus, quibus suspenditur Interdictum, & conceditur celebrare Missam, possint dici Missæ alterius festi, quæ alias in iisdem festivitibus dici permittuntur? Affirmat P. Suar. disp. 34. sect. 3. num. 25, cum Sylvest. Tabien. Navar. Henriq. Avila par. 5. disp. 4. sect. 2. dub. 11. Alterius, quos citat, & sequitur Leander quæst. 33. quia concessionem illam sunt generales sine ulla restrictione. Secunda: Quando incipiant, & desinant prædictæ festivitates in ordine ad suspendendum Interdictum? Communior sententia docet, exceptâ festivitatem Resurrectionis, & Pentecostes, reliquas incipere à primis vespers, & desinere in Completorio. Ita P. Suar. sup. sect. 3. à numero 20. Avila sup. dub. 10. Sotus, Navar. Covarr. Taber. Præpos. quos citat, & sequitur Dian. 5. par. tract. 10. Resol. 61. Leander sup. quæst. 31. Dixi, exceptâ festivitatem Paschatis, & Pentecostes; quia hæ juxta commune incipiunt à Missa Vigilæ; quæ per anticipationem fit, de istis festivitibus, ut ait Hurt. Diff. 7. num. 25.

2102 Sequitur modò agere de aliis Sacramentis. Sacramentum Ordinis non potest loco interdicto generaliter, vel specialiter conferri personæ interdictæ, & à fortiori specialiter interdictæ; at personis generaliter interdictis potest extra loca interdicta generaliter vel specialiter conferri. Ratio primi est; quia interdicta est administratio, & receptio cujuslibet Sacramenti in loco interdicto, nisi excipiat per novum Jus, cap. *Responsio* de Sent. excomm. cap. *Non est vobis* de Sponsalibus. De hoc autem Sacramento nulla est exceptio in cap. *Alma Mater*; ergo intelligetur prohibitum in cap. *Si sententia*

de Sent. excomm. in 6. Ita P. Suar. disp. 33. sect. 1. num. 45. Filliuc. tract. 18. cap. 2. n. 47. Laym. lib. 1. tract. 5. par. 4. cap. 2. num. 1. Palaus disp. 5. punct. 4. §. 1. num. 21. in quo citat Covar. Navar. Henriq. Sayr. & Bonac. tenet Avil. 5. par. disp. 5. sect. 3. dub. 3. Concl. 1. Alter, disp. 4. Leand. sup. quæst. 27.

2103 An tempore generalis Interdicti promoveri possint ad superiores Ordines, qui fuerant initiati primâ Tonsurâ, vel alio Gradu inferiori? Concedit Innoc. in cap. *Non est vobis*; sed negant communiter DD. quia in citatis Juribus nulla talis sit exceptio initiati, vel non initiati. Ita P. Suar. & apud ipsum Summistæ, Panorm. Palud. & Covarr. item Leand. quæst. 29. cum Alterio; qui hoc ipsum negant fieri posse in loco interdicto, etiam ab ipso Episcopo, qui Interdictum tulit, nisi illud tollat, vel suspendat; quia effectus Interdicti est à Jure, & non pendet ab Episcopo, qui in Jure dispensare non potest.

2104 Major difficultas est: Utrùm saltem conferri possint Ordines in aliqua ex quatuor festivitibus exceptis: quia in illis conceditur celebrare Missam; collatio autem Ordinum ex præscripto Ecclesiæ est accessorium Missæ, quod sequitur principale. Certum tamen est non posse conferri. Ratio est; nam in cap. *Alma Mater* excipitur solum baptis- mus, & pœnitentia in illis diebus relictis aliis sub Jure antiquo, prohibente omnia Sacramenta tempore Interdicti. Neque hoc Sacramentum est accessorium necessarium Missæ, ut patet; sed voluntarium, & veluti ex suppositione, quod administretur. Ita Pater Avila sup. Palaus num. 22, cum Palud. Sayr. & Bonac. Leand. quæst. 28, cum Cornejo, Navar. Covar.

2105 In casu necessario alicujus provincie non habentis Sacerdotem ad Confessiones, & Eucharistiam pro infirmis etiam negant Ugolin. tab. 5. cap. 3. §. 2. num. 2. cum Sylvest. Covar. & Armill. posse conferri Ordines in loco interdicto. Nihilominus contrarium est probabilius. Ratio est; quia qui concedit aliquid, censetur concedere id, sine quo concessum existere non potest; aliter inutilis erit concessio; sed in cap. *Alma Mater* conceditur ministratio aliquorum Sacramentorum tempore Interdicti, quæ sine Sacerdote confici non possunt; ergo censetur concessa Ordinatio Ministrorum, sine quibus confici non possunt. Deinde à paritate; nam concessa in eodem capite *Alma Mater* baptis-
ptismi,

ptissimi, & Confirmationis collatione, & suspensione, censetur apud omnes concessa confectio Chrismatis, sine quo illa Sacramenta solemniter ministrari, & recipi non possunt, cap. *Quoniam* de Sent. excomm. in 6. ergo similiter. Hanc doctrinam intelligunt AA. solum pro casu, quo Ordines conferri extra locum interdictum non possunt; aliter enim tenetur Episcopus exire à loco interdicto ad dando Ordines in alio non interdicto, vel ordinandos ad alios Episcopos viciniore mittere pro suscipiendis Ordinibus. Ita Palaus num. 23. Leand. quæst. 32. cum Avil. Henriq. Villadieg. Laym. Bonac. Sayr. Cornejo, & Vivald.

2106 Sacramentum Matrimonii non est dubium fieri posse validè tempore, & loco, & à personis generaliter interdictis, & Suarez, ac P. Sanch. dicunt esse certum apud omnes; quia nullo Jure irritatur; nam Interdictum nihil aufert de validitate Sacramenti, sicut neque excommunicatio. Quare controversia solum est: An sit licitum absolutè, & sublatà consuetudine loci? In qua controversia pro utraque parte militant gravissimi AA. & rationes non contemnendæ. Affirmativam opinionem sequitur P. Sanch. lib. 1. de Matrim. disp. 8. num. 2. cum Panorm. Covar. Sylvest. Navarr. Henriq. Tolet. lib. 1. cap. 20. num. 9. Avil. disp. 4. sect. 1. dub. 6. Coninch. disp. 17. dub. 2. num. 48. Laym. lib. 5. tract. 5. punct. 4. cap. 2. num. 1. Hurtad. Differ. 8. Dian. 5. part. tract. 10. Resol. 8. in qua citat Villal. Palaum de Cens. disp. 5. punct. 4. §. 1. num. 25. Fundantur; quia Matrimonium nititur contractu humano, & politico, cui ex institutione Christi annexa est actio Sacramenti; Interdictum autem non prohibet contractus; ergo neque matrimonium ratione Sacramenti, quæ accessoria est, & sequitur principale. Confirmant cap. *Appellamus* de Feriis 5. ubi dicitur matrimonium quocumque tempore contrahi posse.

2107 Adversam sententiam defendit Pat. Suar. disp. 33. sect. 1. à num. 51. in quo dicit fundamenta oppositæ sententiæ videri infirma. Hanc sequuntur Ugol. tab. 5. cap. 7. §. 3. num. 1. Sayr. lib. 5. cap. 7. num. 4. Filliuc. tractat. 18. cap. 2. num. 51. Basil. lib. 6. cap. 9. à num. 3. Reginal. lib. 32. tract. 3. num. 28. Portell. de Regul. verb. Interd. num. 19. Faber de Cens. in 4. dist. 55. quæst. 1. disp. 5. cap. 2. num. 32. Corn. de Interd. disp. 2. §. 7. Probant; quia ex Clem. 1. §. *Porro* de Verbor. signific. generaliter prohibitum, si non excipiat ex-

pressè, censetur prohibitum; sed receptio, & administratio Sacramentorum tempore Interdicti prohibita est cap. *Sententia* de Sent. excomm. in 6. Deinde Matrimonium est Sacramentum, non exceptum in cap. *Alma Mater*, cum tamen excipiat Baptismus, pœnitentia, & Eucharistia; ergo manet prohibitum eo tempore, & proinde licitè fieri non potest. Confirmant; quia si fiat cum excommunicatione, etiam minore, illicitè fit; ergo etiam tempore, vel loco, ac personâ generaliter interdictâ, & à fortiori à personaliter, & specialiter interdictâ.

2108 Neque dicant excommunicato prohiberi hoc Sacramentum; quia Matrimonium est quædam cum fidelibus communicatio, quâ excommunicatus privatur. Sed contrà; quia excommunicatio minor non privat eam communicatione humanâ cum fidelibus; & tamen illâ ligatus illicitè contrahit matrimonium; ergo excommunicatus non peccat graviter propter solam communicationem humanam, sed quia per matrimonium participat in divinis, quæ participatio etiam prohibetur in interdicto. Hæc sententia, stando rigori Juris, inquit P. Suarez videtur vera. Et contraria solum potuit prævalere, & usu esse recepta per consuetudinem contrariam, ratione cujus potest censerì introducta exceptio, de qua consuetudine, quoad factum eidem Suar. non constat, neque de illa meminere AA. contrarii.

2109 Quare optimè respondet P. Suar. ad fundamentum primæ sententiæ; nam ratio contractus non tollit, quod matrimonium sit Sacramentum, quæ ratio in matrimonio est principalior; & licet ab ipsis contrahentibus, & non à Ministris Ecclesiæ ministretur, hoc etiam non tollit rationem Sacramenti, quæ prohibetur. Ad cap. *Appellamus*, respondet ibi solum dici matrimonium posse fieri omni tempore, idest, non prohibito. Secundò ibi non dici omni tempore contrahi posse, sed *quocumque tempore contrahi, consensu interveniente legitimo de præsentì*, idest, validum esse, interveniente consensu de præsentì. Quæ dicta sunt, militant in Interdicto non solum locali, sed etiam personali, in quo Pat. Suar. num. 58. sine credit consuetudinem suprà dictam non esse veram, maximè in specialibus personalibus. Et Palaus in contraria sententia specialiter interdictos, si contumaces sint, judicat removendos à matrimonio; quia ponunt obicem gratiæ Sacramenti; secus verò, si contriti, & pœnitentes accedant.

2110 Circa Benedictiones nuptiales, vulgò velationes, communior sententia negat conferri posse tempore, & loco, & personis interdictis. Ita AA. etiam stantes pro licito matrimonio, durante Interdicto, Navarrus cap. 27. num. 178. P. Sanch. sup. disp. 8. n. 18. in quo multos allegat, Bonac. disp. 5. punc. 3. §. 3. num. 9. Palaus disp. 5. punct. 4. §. 1. nu. 28. Probatur; quia Benedictiones conceduntur à Sacerdote tempore Missæ, recitatis aliquibus Orationibus: hæ autem continentur sub Divino Officio, quod à Clericis peragi tempore, & loco interdicto, præsentibus laicis, prohibetur. Unde P. Suarez, loquendo de Parocho assistente matrimonio in loco suprâ citato, malè, inquit, ille faciet, si in loco interdicto illis assistat, & suum qualecumque ministerium exhibeat.

2111 De Sacramento Extremæ Unctionis constat ex cap. *Non est vobis* de Sponsalibus, cap. *Quod inter*, de Pœnit. & remiss. non posse ministrari tempore Interdicti, ibi: *Licet per generale Interdictum omnibus denegetur tam Unctio, quàm Ecclesiastica sepultura.* Non constat autem fuisse exceptum per aliquod Jus; ergo, Et cum tempus proprium ministrandi hoc Sacramentum sit, urgente gravi morbo, & periculo mortis, in quo differt à prohibitione Eucharistiæ, quæ tunc cessat. Et ratio differentiae est; quia Unctio non est per se necessaria, sicut Eucharistia, & prohibitio illius inseruit ad maiorem terrorem Censuræ, & observantiam Ecclesiasticæ disciplinæ. Neque dicas Eucharistiam etiam non esse simpliciter necessariam; ne, inquam, dicas, primò; quia pro Eucharistiâ sumendâ in articulo mortis est obligatio Juris Divini, quæ non est pro Unctione. Secundò; quia in receptione Eucharistiæ non conficitur Sacramentum, sed confectum datur: aliter est in exhibitione Unctionis.

2112 Utrùm excipiantur aliqui ab hac generali prohibitione? Certum est Religiosos aliquarum Religionum, & qui cum illis communicant, posse tempore Interdicti ministrare suis, & recipere hoc Sacramentum ex privilegio, de quo meminit P. Suar. disp. 33. sect. 1. nu. 41. in fine; Henriq. lib. 13. cap. 45. nu. 4. & habetur in compend. privilegiorum Societatis, verbo *Extrema Unctio*. Ita & Alterius disp. 4. cap. 5. Palaus sup. num. 19. Ex qua doctrina constat vi Juris non posse Religiosos accipere, seu ministrare hoc Sacramentum tempore Interdicti cap. *Quod in te*, in quo prohibitio est universalis ad omnes.

Quoad ceteros, tam in generali Interdicto locali, & speciali, quàm personali generali, & speciali, communis sententia docet contra Palud. apud Leand. prohibitionem dicti capitis etiam extendi ad Clericos, non obstante, quòd illis concedatur celebratio Sacrificii, & Eucharistiæ, qui est major favor. Ita communis, & certa sententia. Exprimatur in cap. *Quod in te* de Pœnit. & remiss. ibi: *Omnibus denegetur.*

2113 Confirmatur; quia in eo cap. denegetur omnibus Unctione, & Ecclesiasticâ sepulturâ, textus excipit quoad sepulturam Clericos, servantes Interdictum; ergo includit illos quoad Unctionem, cum exceptio firmet regulam generalem in contrarium; nam juxta Clement. Exivi §. *Porro* de Verb. signif. *ubi aliquid generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum.* Neque urget argumentum Paludani à concessione sepulturæ pro corpore ad Unctionem, quæ est præparatio ad sepulturam, & proficua animæ; non enim urget argumentum à minori ad majus, qualis est Unctio. Sepultura, ut inquit Suarez, conceditur pro decentia statûs, pro qua videtur necessaria; at Unctio pro anima, cui jam provisum est per Sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ, non videtur adeo necessaria. Denique si concederentur omnia hæc Sacramenta, contemneretur quoad hanc partem Interdictum.

2114 Idem cohærenter dicendum in festivitatis concessis in cap. *Alma Mater* de Sent. excomm. in 6. quia ibi non est excepta Unctio, sicut Sacrificium, & Divina Officia, sub quibus non comprehenditur Extrema Unctio, quæ absolute prohibita est ex cap. *Quod in te*. Ita Palaus sup. numer. 18. cum Covarr. Ugol. Sayr. Bonac. tom. 1. disp. 5. de Cens. punct. 3. §. 3. num. 4. Leand. sup. disp. 5. quæst. 38. & apud illum Franc. & Calder. Alter. Villal. Cornejo, Filliuc. sup. numer. 48. P. Suar. contra Sylvest. Federicus de Senis, quos approbat Machad. in Summ. tom. 1. lib. 1. par. 3. tract. 13. Docum. 4. num. 9. nec repugnat Gemin. in cap. *Alma Mater* vers. Et ista videtur verior: ex eo fundamento; quia privilegium Principis, cap. *Alma Mater*, latè est interpretandum, ac proinde, cum ibi concedantur Officia Divina, inter illa recensenda est Unctio. Sed dicendum est privilegium Principis non esse violenter extendendum contra mentem ejusdem Principis communiter explicatam à DD. contra rationes

rationes suadentes contrarium. Advertit Palaus num. 20. cum Chapeavill. de Modo administr. Sacram. temp. pestis cap. 4. quæst. 3. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 4. cap. 2. numer. 1. posse hoc Sacramentum ministrari infirmo, quando aliud recipere non potest; præsumitur enim Ecclesiam nolle hoc subsidium denegare, cujus defectu salus æterna non leviter periclitatur, & cum eo periculum maxima ex parte temperari potest; & ob hanc rationem judicant aliqui præstare, ut Summus Pontifex illud omnibus moribundis concedat. Ita Sayr. lib. 5. cap. 4. num. 33. Card. Bellarm. tract. de Extrem. Unct. cap. 8.

§. V.

De aliis effectibus Interdicti.

2115 **P** Ræter privationem Sacramentorum sunt etiam alii effectus Interdicti, scilicet, privat celebratione Divinorum Officiorum in loco interdicto, & à personis, sive generaliter, sive specialiter interdictis, cap. *Si sententia* de Sent. excomm. in 6. ibi: *Nulla Divina celebrantur officia*, cap. *Episcoporum* de Privilegiis in 6. *Ne aliqui, cujuscunque Ordinis, Statûs, vel conditionis existant, scienter celebrent, vel faciant celebrare Divina*, cap. *Non est vobis* de Sponsalibus, cap. *Permittimus* de Sent. excomm. quæ prohibitio tam recitationem, quàm Orationem publicam interdicat. Ita P. Suar. disput. 54. sect. 3. Avil. part. 5. disp. 4. sect. 2. Palaus supra §. 2. à numer. 1. & alii communiter.

2116 Quid autem veniat nomine Divini Officii? Regula generalis est venire ea, quæ per se, & primò annexa sunt alicui Ordini Sacro, & à solis Clericis ex institutione Christi, vel Ecclesiæ fieri conceditur. Ita P. Suar. disp. 34. sect. 3. num. 7. Avil. sup. sect. 1. dub. 1. Coninch. disp. 17. dub. 2. num. 26. Palaus sup. disp. 5. punct. 4. §. 2. nu. 1. Bonac. sup. disp. 5. punct. 4. à num. 1. hujusmodi sunt Missæ Sacrificium, benedictio Olei, Chrismatis, fontis Baptismi, & quæ in Sabatho Sancto fit, benedictio nuptiarum, templi, Altaris, vestium Sacrarum, aquæ Benedictæ, Vasorum Sacrorum, Corporalium, item Candelarum in die Purificationis, palmarum, vel ramorum in Dominica in palmis, benedictio Solemnis ab Episcopo cum baculo. Sunt etiam horæ Canonice, Officium B. Virginis, Defunctorum: Psalmi Pœnitentiales, Gradua-

les, Litanie in communi, & loco ad hoc deputato solemniter, seu nomine Ecclesiæ à Clericis recitata, Professio sollemnis in Religione &c.

2117 E contra verò ea, quæ ex se non sunt annexa Ordini Clericali non comprehenduntur sub prohibitione Interdicti. Unde concio ad populum, benedictio Mensæ, fructuum, vestium ingredientis Religionem, immò, & benedictio Episcopi per viam, recitatio itinerarii, aliquorum Psalmorum sine ordine officii, Orationum Ecclesiæ, Litaniarum, Officii B. Virginis privatim, item adoratio Crucis die Veneris Sancti, sine solemnitate, idest, sine precibus, & orationibus, quæ ex instituto Ecclesiæ à solis illius ministris præstari solent; sumptio aquæ benedictæ: item officia, solita recitari à Confraternitatibus laicorum, possunt cantari modo solito, sine gestatione Crucis, stola, superpellicio: item absolutio ab excommunicatione absque Sacerdotali solemnitate, pulsatio campanarum ad signum statuta hora pro salutatione Angelica, vel pro de Profundis. Ita communiter Henric. lib. 13. cap. 44. à n. 1. P. Suar. latè disp. 14. sect. 4. num. 8. Avil. Filiuc. Bonac. sup. Coninch. disput. 17. dub. 2. num. 26. Leand. supra.

2118 Utrùm etiam non comprehendatur recitatio publica, & Solemnis Monialium? P. Suar. proximè num. 9. & cum illo Palaus supra, & apud illum Laym. lib. 1. tractat. 5. punct. 4. cap. 2. num. 2. judicant comprehendere sub Interdicto; quia licet illa recitatio, prout à Monialibus fit, non sit annexa Ordini Sacro, per se tamen, & ex sua institutione est deputata Ordini Clericali, quod satis est ad hoc, ut, à quibuscunque personis Ecclesiasticis publico more recitentur, prohibita intelligantur; illæ autem horæ Canonice Monialium dicuntur more publico, idest, publicè, & pro universo populo.

2119 A generali prohibitione venit etiam excepta Missa semel in hebdomada celebranda ad conficiendam, sive renovandam Eucharistiam pro infirmis, tam in Interdicto generali, quàm in speciali, cap. *Permittimus* de Sent. excomm. sed oportet, ut dicatur submissâ voce, clausis januis, non pulsatis campanis, & ejectis excommunicatis, cap. *Alma Mater* de Sent. excomm. in 6. quam facultatem extendit ultimò Pontifex in cap. *Alma Mater* ad singulos dies in Interdicto generali locali: sicut ad peragenda Officia Divina in quibuscunque Ecclesiis, & Monasteriis, servatis

vatis conditionibus suprà positis. Ita P. Suar. disp. 34. sect. 3. num. 15. Quod privilegium conceditur solis Ecclesiasticis utriusque sexûs, qui gaudent privilegio Canonis, & fori. Utrùm etiam Clericis coniugatis, qui gaudent privilegio Canonis? Negat Navar. in cap. *Alma Mater*, & cum illo Ugol. Tolet. Sayr. Hurtad. apud Palaum, eò quòd sit privilegium distinctum à privilegio Canonis. Idem tenent apud Leand. Joannes à Cruce, Gordonus, Trullenc. Covarr. & Vivaldus. Probabilius tamen est oppositum, si coniugati sint cum una virgine, & destinati sint ab Episcopo ministeriis Ecclesiæ juxta Trident. sess. 7. cap. 6. de Reform. quia sunt, sicut ante Interdictum, Ministri Altaris; ergo, sicut ante Interdictum, admitti possunt. Ita P. Suar. sect. 4. num. 1. Avil. Sotus, Bonac. Coninch. Laym. Rodrig. Ugolln. Sayr. Villal. Mercer. Alterius, quos citat, & sequitur Leand. par. 4. tract. 5. disp. 5. quæst. 48. Dian. 5. par. tract. 10. Resol. 85. Adverte tamen ex P. Suar. & aliis in prædictis Clericis conjugatis debere concurrere conditiones requisitas à Trid. nimirum, Tonsuram, & vestes Clericales deferre, & præterea deputari ab Episcopo ad officium, & ministerium alicujus Ecclesiæ. Ita ille sect. 4. à num. 1. de quo nos suprà.

2120 Sed quid de Clericis alienigenis? Archidiac. in cap. *Alma Mater* docet non esse admittendos vi ejusdem in cap. ibi: *Canonicos, & Clericos Ecclesiarum admittendos esse*; ergo si non sint Ecclesiarum, ut alienigenæ, admitti non possunt. Oppositum tamen est commune. Ratio est; quia Bonif. VIII. in dicto cap. *Statuit*, ut Officia Divina peragantur tempore Interdicti, sicut ante illud; sed ante illud admittebantur alienigenæ, ut Ecclesiæ Ministri; ergo etiam in tempore. Neque relata verba oppositum suadent: nam, ut benè Palaus cum Sayro, relata verba diriguntur ad consecutionem distributionum, & non ad celebrationem Divinorum. Ita cum Navarr. Avil. part. 5. disp. 4. sect. 2. dub. 4. Concl. 3. quæst. 10. in qua citat duodecim præter relatos.

2121 Quia verò in cap. *Alma Mater* conceditur hoc privilegium celebrandi singulis diebus Missas, & Divina Officia pro Ecclesiis, & Monasteriis, extendunt DD. privilegium ad hospitalia auctoritate Episcopi erecta; quia nomine Ecclesiæ veniunt: ad Monasteria, etiam fœminarum; quia privilegium est principis, & insertum in Jure, atque ideo latè interpretandum. Utrùm extenda-

tur etiam hoc privilegium ad privata Oratoria, & loca, quæ non veniunt nomine Ecclesiæ, & Monasterii servatis conditionibus in cap. *Alma Mater*? Aliqui negant, ita Pater Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 8. num. 13. Bonac. tom. 1. disp. 5. punct. 4. num. 10. Hurtad. Diff. 7. n. 18. Loysius de Cens. lib. 7. disp. 49. dub. 1. Mercer. in 3. par. quæst. 24. quos sequitur Palaus de Cens. disp. 4. punct. 15. n. 7. cum Calderon. Covarr. Franc. quia prohibitio celebrandi Divina Officia tempore Interdicti solum admittit exceptiones à Jure; hoc autem solum excipit celebrationem in Ecclesiis, & Monasteriis sub relatis conditionibus; ergo extra Ecclesias, & Monasteria servanda est etiam in Oratoriis, quæ juxta commune non veniunt nomine Ecclesiæ. Hæc sententia est probabilior juxta Palaum.

2122 Opposita sententia habet etiam graves patronos, & rationes. Illam approbat, & sequitur P. Suar. disp. 34. sect. 1. numer. 8. Navar. cap. 27. nu. 175. Ugolin. tab. 5. cap. 8. §. 5. num. 2. Avila 5. par. disp. 4. sect. 2. dub. 3. Concl. 3. Henriq. cap. 46. num. 1. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 4. cap. 2. vers. 2. Filliuc. tract. 18. cap. 3. nu. 65. Dian. 5. par. tract. 10. Resol. 60. in qua citat Bald. Ludov. à Cruce, Faber, Trullench. Præpositum: tenet Leand. suprà quæst. 7. & pro illa refert Villal. Bauni, & Alter. Fundatur; nam in cap. *Alma Mater* conceditur celebrare Officia Divina, sicut prius; sed ante Interdictum celebrabantur Missæ in Oratoriis; ergo etiam post illud. Confirmatur; quia in re favorabili, nomine Ecclesiæ veniunt Oratoria, præsertim nunc, cum omnia debeant esse approbata ab Ordinariis juxta Trid. sess. 22. decret. de observ. in Missæ celebratione; sed in cap. *Alma Mater* conceditur celebrare Divina Officia in Ecclesiis, & Monasteriis; ergo etiam in Oratoriis. Vel si Oratoria non veniunt nomine Ecclesiæ, dic in eo capite fieri exceptionem Ecclesiæ, & Monasterii, non restrictionis, ergo, sed frequentioris usûs; quia in Ecclesiis, & Monasteriis frequentius Divina celebrantur. Hanc opinionem judicat probabiliorē Leand.

2123 Quæres denique: An quæ dicta sunt posse fieri ex privilegio cap. *Alma Mater*, intelligenda sint de omni Interdicto? Respondetur negativè; solum namque intelliguntur fieri posse tempore Interdicti localis, universalis, seu generalis, non verò specialis. Ita colligunt AA. ex eodem cap. ibi: *Annostris dudum fuit Prædecessoribus constitutum, ut in terris, seu locis Ecclesiasticis suppositis Inter-*

Interdicto nulla (certis casibus, & Sacramentis exceptis) Divina celebrantur Officia; in his enim verbis solum exprimitur Interdictum positum terris, & locis; ergo solum interdictum generale locale.

2124 Confirmant; quia privilegium in hoc capite est extensio alterius, & conceditur iisdem ferè verbis, quibus aliud simile privilegium in tempore Interdicti concessum est privilegium Episcopis, & nonnullis Religiosis ad celebrandum, cap. *Quod nonnullis* de Privilegiis; hoc autem expressè limitatur ad Interdictum generale locale, ibi: *Ut cum commune terræ Interdictum fuerit*, ergo etiam illud concessum in cap. *Alma Mater*; proindeque extendi non potest ad Interdictum locale speciale. Adde, quod rationes motivæ ad concedendum tale privilegium non procedunt, nisi tantum in locali generali Interdicto. Ita Covarr. cum Gloss. in cap. *Alma Mater*, Navar. Toletus, P. Sanch. sup. lib. 7. disp. 8. num. 12. P. Suar. disp. 34. sect. 2. n. 1. Henriq. lib. 13. cap. 47. num. 2. Avil. suprà disp. 4. sect. 2. dub. 3. Laym. num. 2. Coninch. disp. 17. dub. 2. numer. 19. Bonac. tom. 1. de Cens. disp. 5. punct. 4. num. 1. cum Sayr. lib. 5. cap. 5. num. 20. Leand. sup. quæst. 3. Quare in Interdicto locali speciali observari debet regula in cap. *Permittimus* de Sent. excomm. cap. *Quod in te* de Pœnit. & remiss. scilicet, quod in Ecclesia specialiter interdicta semel in hebdomada celebrari possit missa ad renovandam Eucharistiam pro infirmis, adhibitis conditionibus ibi assignatis. Addit Sayrus, & cum eo P. Suar. sect. 3. ad finem, Avil. sup. dub. 1. Bonac. num. 7. Palaus num. 10. quod hoc die possint celebrari plures missæ, si urgeat necessitas, v. g. quia non sufficiunt pro infirmis formulæ consecratæ in una Missa.

2125 Dixi, *Conditionibus assignatis*; nam de his agere specialiter longum esset; involvunt enim multa, quæ videri possunt apud Suar. disp. 34. à sect. 1. Avilam 5. par. disp. 4. à sect. 2. Palaus de Cens. disp. 4. punct. 15. à num. 12. & alios suprà relatos. Verum hic oportet advertere in Interdicto personali generali populi non restringi concessionem cap. *Petitis*, *Alma Mater*, neque cap. *Permittimus*, quia cum in illo neque Ecclesiæ, neque clerici comprehendantur, ut suprà jam diximus, peragi possunt Divina Officia.

2126 Alius effectus Interdicti, sive localis, sive personalis, est privare Ecclesiasticam sepulturam: primum privat, ne in loco Sacro interdicto concedatur sepultura: secundum,

ne personæ interdictæ cadaver admittatur ad sepulturam Ecclesiasticam, hoc est, in loco Sacro benedicto ab Episcopo ad sepeliendos fideles. Hæc privatio constat ex cap. *Quod in te*, de Pœnit. & remiss. ibi: *Licet per generale Interdictum denegetur omnibus tam Unctio, quam Ecclesiastica sepultura*. Et eruitur ex cap. *Cum & plantare*, §. *Quod si* de Privileg. & excessib. cap. *Ut privilegia*, cap. *Episcoporum* de Privilegiis in 6. Extenditur privatio usque ad infantes; quia nihil illis favet defectus usus rationis. Dixi, *in loco Sacro*; nam in non Sacro, etiam tempore Interdicti, humari possunt corpora, quia ibi non est sepultura Ecclesiastica, dummodò finito Interdicto traducatur cadaver ad locum Sacrum. Ita P. Suar. disp. 35. sect. 1. num. 3. cum Navarr. Henriq. item Avil. sup. sect. 2. dub. 2. Laym. sup. num. 3. cum Sayr. & aliis, quos sequitur Palaus sup. punct. 14. §. 3. numer. 1. Leander sup. disp. 6. à quæst. 1.

2127 Hæc privatio sepulturæ Ecclesiasticæ non comprehendit clericos, qui eximuntur in cap. *Quod in te* de Pœnit. & remiss. ibi: *Concedimus tamen ex gratia, ut clerici decedentes, qui tamen servaverint Interdictum in cæmeterio Ecclesiæ sine campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus omnibus, cum silentio tumulentur*. Nomine Clerici veniunt Ecclesiastici tam sæculares, quam Religiosi utriusque sexus, & novitii, immò & clerici conjugati, habitum, & tonsuram gerentes, & ab Episcopo ad obsequium Ecclesiasticum alicujus Ecclesiæ destinati, dummodò nullus ex suprà numeratis sit specialiter interdictus, aut causam dederit Interdicto. Ita AA. relati, & Hurt. Diff. 4. Alterius disput. 6. cap. 1. colum. 5.

2128 Adverte primò, nomen Cæmeterii usurpari in textu; quia ibi frequentius sepeliabantur mortui, & non ad excludendam sepulturam in Ecclesia; nam usus jam obtinuit, ut cæmeterium ibi usurpetur pro quolibet loco Sacro, destinato ad fidelium sepulturas. Secundò dicitur, sine solemnitatibus, idest, Ecclesiasticis, etiam per viam; quod non prohibet humanos honores, ut notavit cum P. Suar. Palaus. Et secundum privilegium cap. *Alma Mater*, si sepeliantur in Ecclesia possunt sepeliri cum Missa, & Officio Defunctorum, servatis conditionibus, ibi appositis, si submissa voce, januis clausis &c. Ita P. Suar. num. 9. & AA. proximè citati, quibus adde Angel. Sylvest. Armill. Filliuc. tractat. 18. cap. 4. quæst. 1. numer. 92. Bauni qu. 21.

quæst. 21. dub. 6. Secus dicendum, si sepeliantur extra Ecclesias, judicat Suar. Avila, & Palaus.

2129 In solemnitatibus suprà, seu diebus festivis inculcatis possunt clerici, & Religiosi publicè, & ritu solemniter sepeliri ex privilegio cap. *Alma Mater*. Utrum etiam laici possint in memoratis diebus habere Ecclesiasticam sepulturam? Affirmant S. Anton. 3. p. tit. 29. cap. 4. Angel. Sylvest. Tabien. Navarr. Henriq. Vivald. Sayr. Bonac. P. Sà, & alii, quos citat, & sequitur Diana 5. par. tract. 10. Resol. 67. Quia in illis diebus celebrantur Divina Officia, propter quorum privationem prohibetur sepultura Ecclesiastica. Negativam tamen partem tenet P. Suar. disput. 35. sect. 1. nu. 13. Avil. sup. disp. 4. sect. 3. dub. 3. Coninch. disp. 17. dub. 2. num. 55. Filliucius tract. 18. num. 99. Gaspar Hurt. Diff. 9. Leand. sup. tract. 5. disp. 7. quæst. 8. in quo pro se citat Ugol. Cornejo, Vivald. Bauni, & Gloss. in Clem. 1. de Sepult. verbo *A Jure*, & alii.

2130 Fundantur; quia privatio sepulture in loco Sacro est effectus Interdicti, distinctus à privatione Divinorum Officiorum, cap. *Si Civitas* de Sent. excomm. in 6. cap. *Episcoporum* de Privileg. in 6. ergo quamvis in illis diebus concedatur assistentia Divinis Officiis, non conceditur sepultura. Confirmatur ex cap. *Cum O plantare* de Privileg. & excessib. ibi: *Non nisi semel in anno ad Ecclesiasticum Officium admittantur Templares, vel Hospitalarii ad Ecclesiam interdictam*; & insuper additur: *Non tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum*; idest, laicorum, ut explicat Glossa, verbo *Defunctorum*: ergo si non obstante privilegio hoc admittendi ad Officia Divina denegatur sepultura Ecclesiastica; etiam non obstante privilegio illorum dierum, negabitur sepultura iisdem, quibus conceditur assistentia, ut in casu adducto negatur iisdem laicis, quibus conceditur assistentia ratione privilegii Templariorum, Unde verum non est, quod sepultura prohibeatur ratione Officiorum; prohibetur enim per se.

2131 Neque obstat, quod privilegium in illis diebus sit favorabile, atque ideo latè interpretandum; nam hoc verum est, quando interpretatio non est ultra verborum significationem, quæ ibi est de sola assistentia ad Divina Officia. Neque objiciant textum in cap. *Sanè* 124. quæst. 2. *Quibus communicamus vivos, Defunctis communicare possumus*; sed in illis diebus clerici communicant cum

fidelibus vivis in Officiis Divinis; ergo cum iisdem defunctis in sepultura. Respondeo ad textum posse communicare cum mortuis in eadem re, in qua communicatur cum vivis; si igitur cum vivis clerici communicant in Officiis Divinis, in his, & non in sepultura communicare possunt cum mortuis. Unde P. Suarez, & cum illo multi probabiliter judicant idem dicendum de laico habente privilegium assistendi Divinis Officiis, & recipiendi Sacramenta; non ideo enim potest sepeliri in loco Sacro. Ita etiam Leand. sup. quæst. 14. cum Majol. Covar. Ugol. Filliuc. Palao; hic tamen cum Suario concedit, si privilegium sit sub generalitate, ut ad *Divina admittatur*; quia sub illa generalitate videtur suspendere omnes effectus Interdicti, argum. cap. *Si sententia*, de Sent. excomm. in 6. Hæc de Interdicto locali generali.

2132 Specialis difficultas est in locali speciali. Aliqui negant posse etiam clericos in Ecclesia specialiter interdicta sepeliri; quia clericis solum conceditur sepultura tempore Interdicti localis generalis, in cap. *Quod in te*; quod non debet extendi ad Interdictum locale speciale. Ita Joan. And. in cap. *Quod in te* cum Innoc. in cap. *Finali* de Excessib. Prælator. Affirmant nihilominus Henriq. lib. 13. cap. 44. num. 4. Sayr. lib. 5. cap. 8. à num. 12. cum Panorm. in cap. *Quod in te* num. 10. Sylvest. verb. *Interdictum* 5. num. 10. Covar. in cap. *Alma Mater* 2. par. §. 2. num. 7. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 4. §. 4. Intra num. 8. & à fortiori Leander, qui cum aliis hoc ipsum concedit clericis aliarum Ecclesiarum non interdictarum par. 4. tract. 5. disp. 5. quæst. 9. Ratio est; quia licet decentius sit, ut sepeliantur in alia Ecclesia non interdicta, nulla tamen est prohibitio, quæ vetet clericum sepeliri in specialiter interdicta absque Officio, Missa, Cantu, & pulsatione campanæ; nam in cap. *Quod in te est*, agitur quidem de Interdicto generali, quod est frequentius, sed non excluditur speciale quoad clericos, etiam alterius Ecclesiæ; quia si possunt, cap. *Alma Mater*, in ea admitti ad Divina Officia, cur non ad sepulturam? Ut cum Avila, Alterio, Filliuc, Palud, Palao, Sayr. & P. Suar. laudatus Leand. sup. Dixi, *quoad clericos*; nam prohibitio solum est de sepultura laicorum, de qua nemo dubitat, sicut est de clerico specialiter interdicto, vel qui Interdicto causam dedit.

2133 In Interdicto personali distinguendum est inter personale generale speciale.

Quare

Quare interdictus Interdicto personali generali non privatur sepulturâ in loco Sacro, five Ecclesiâ non interdictâ. Ratio est; quia personali Interdicto generali interdictus in nullo textu privatur sepulturâ in loco Sacro non interdicto. Ostenditur; nam in cap. *Si sententia* de Sent. excomm. in 6. interdictus generali Interdicto personali prohibetur audire Divina, aut Ecclesiastica Sacramenta recipere, & nihil dicitur de sepultura; ergo Interdictum generale personale licet causet illos duos effectus respectu interdicti Interdicto generali personali, non causat tertium privandi sepulturâ in loco Sacro. Roboratur ex Clem. 1. de Sepult. ubi Gloss. colligit hujusmodi personam interdictam sepeliri posse in loco Sacro; nam ibi excommunicatur, qui sepelierit in loco Sacro *nominatim interdictos*: ergo excludit generaliter interdictum. Confirmat P. Suar. sup. num. 2. ex cap. *Ut privilegia* de Privileg. ibi: *Nisi excommunicati, vel nominati fuerint interdicti*; ergo interdicti non nominati possunt sepeliri in loco Sacro. Ita Eximius Doctor, qui dicit hanc sententiam etiam de Jure antiquo valde probabilem, Filliuc. tract. 18. cap. 5. nu. 100. Avil. 5. par. disp. 4. sect. 3. Concl. 2. cum Sayr. Leander suprâ quæst. 15. cum P. Sâ, Reginal. Bauni, Bonac. Cornejo, Hurtad. & Alterio: Oppositum tribuitur Sylvestro, & Avilæ; sed huic immerito, & potius tribui potest Palao suprâ numer. 10. qui non satis se explicat.

2134 Personale Interdictum speciale privat non solum laicos, sed etiam clericos sepulturâ, sicut & privat eâdem illum, qui dedit causam Interdicto, cap. *Is, cui* de Sent. excomm. in 6. ibi: *Is, cui est interdictus ingressus Ecclesiæ, si, durante Interdicto, decedat, non debet in Ecclesia, vel cæmeterio Ecclesiastico, nisi poenituerit, sepeliri*, cap. *Episcoporum* de Privileg. in 6. Clem. de Sepultur. debent tamen esse publicè denuntiati; quia, ut inquit Palaus, nemini est deneganda sepultura Ecclesiastica ratione censura, nisi fuerit prius censura, vel sententia denuntiata, Extravag. *Ad evitanda scandala*; deinde Clement. 1. de Sepult. ibi: *Vel nominatim interdictos*. Quod intellige, si moriatur sine absolutione, aut signo aliquo contritionis manifesto, vel saltem probabili illius opinione; nam aliter si de his constet, aut sit probabilis suspicio, poterit in loco Sacro sepeliri, collatâ prius indirectâ absolutione à censura, five Interdicto. Ita cum Sayr. lib. 5. cap. 8.

num. 22. Rodrig. in Bull. §. 5. num. 11. Avil. sup. Palaus sup. num. 11. & num. 12. qui cum Sayr. docet interdictum ab ingressu Ecclesiæ posse sepeliri in loco Sacro, nullâ præstitâ absolutione, cum sola poenitentia ante mortem; nam ut constat ex adducto textu, cap. *Is, cui*, privatur sepulturâ sub ea limitatione, *nisi poenituerit*; ergo si poeniteat ante mortem, potest humari in loco Sacro.

2135 Alius item effectus Interdicti est privare ab ingressu Ecclesiæ. Constat ex cap. *Sacro* de Sent. excomm. in 6. Non est effectus Interdicti, ut sic, vel personalis, ut apud Suar. credidit Burgasius tract. de Irregularit. punct. 6. num. 2. sed est effectus specialis, & quasi diversi Interdicti ab aliis. Ratio est; quia Interdictum personale privat participatione Divinorum in omni loco; hoc verò solum in Ecclesia. Deinde, quia neque locale etiam speciale, neque personale Interdictum absolute latum privat ingressu Ecclesiæ, dummodo ad Divina non accedatur, sicut neque excommunicatio, quæ non minùs separat à Divinis; ergo est effectus diversi Interdicti, quod veluti species diversa subest generi Interdicti, ut sic. Quare non inferas; ergo Interdictum ab ingressu Ecclesiæ constituit novum genus censura distinctum ab aliis. Negatur; est enim species Interdicti, quamvis ab aliis diversa, sicut est Interdictum locale, & personale, quamvis inter se differant. Quod sit species Interdicti, constat ex cap. *Is, cui*, de Sent. excomm. in 6. ibi: *Talis quoque si hoc Interdicto durante*. Deinde; quia privat fideles participatione Divinorum per se, & non propter communicationem cum aliis, quæ est ratio Interdicti; ergo.

2136 Neque dicas esse genus Suspensionis; quia fertur per verbum Suspensionis, cap. *Is, cui* de Sent. excomm. in 6. cap. *Præfenti* de Offic. Ordinar. in 6. ibi: *Episcopi & eorum Superiores ab ingressu Ecclesiæ, eo ipso noverint se suspensos*. Respondetur, negando antecedens, primò; quia Suspendio est pœna propria clericorum, & privat actu Ecclesiasticæ potestatis; non ita Interdictum ab ingressu Ecclesiæ, quod est pœna etiam laicorum, & non privat eâ potestate extra Ecclesiam. Deinde hoc privat etiam auditione Divinorum Officiorum in Ecclesia, privat sepulturâ Ecclesiasticâ, quibus non privat Suspendio. Quare est species Interdicti personalis distincta ab Interdicto locali, & personali absoluto; nam hoc privat participa-

tione Divinorum simpliciter, & in omni loco; & Interdictum ab ingressu Ecclesiæ in sola Ecclesia, itaut in ea interdictus nec celebrare, nec sepeliri, nec dare, aut recipere Sacramenta, nec ministerium aliquod Sacrum exercere possit, quamvis non sub pœna irregularitatis, sed more laicorum. Ita Pater Suar. à num. 3. Nomine autem Ecclesiæ venit templum auctoritate Episcopi deputatum ad Sacra conficienda. Unde interdictus ab ingressu Ecclesiæ exercere Sacra in Oratorio privato, & non benedicto ab Episcopo, vel in agro poterit; quia privatio hujus Interdicti, ut dixi, non est absoluta, sed determinata ad Ecclesiam. Ita etiam præter Eximium Doctorem Avila sup. Concl. 4. cum Sylvest. Navar. Covar. quos citat, & sequitur Palaus disp. 5. §. 4. punct. 4. num. 2. Bonac. Layman lib. 1. tractat. 5. punct. 4. cap. 1. Filliuc. supra cap. 4. num. 104. Reginal. Bauni, Bass. Gemin. Anton. Sayr. Ugol. quos citat, & sequitur Leand. sup. disp. 7. quæst. 2.

2137 Dubitabis: An hujusmodi interdictus possit audire, & celebrare Divina in cæmeterio? Negant, Palud. in 4. dist. 18. qu. 7. art. 3. Concl. 2. cum Gloss. in cap. *Is, cui* verbo *Cæmeterio*, Villal. apud Dian. sup. tract. 19. Diff. 9. num. 31. Luylius lib. 6. disp. 50. dub. ultimo, Avila 5. par. disp. 4. sect. 3. dub. 5. Concl. 5. sed hic ultimus non satis clarè. Ratio est; quia huic interdicto prohibetur sepultura in cæmeterio; ergo etiam audire, vel celebrare in illo: item celebrare etiam in Oratorio benedicto ab Episcopo; ergo etiam in cæmeterio ab eodem benedicto, quod cum sit accessorium Ecclesiæ, illam sequitur, etiam quoad hoc.

2188 Oppositum est magis commune apud graves AA. qui cum Gloss. in cap. *Is, cui*, judicant posse interdictum ab ingressu Ecclesiæ celebrare Missam, vel illam, & alia Divina Officia audire in cæmeterio non solum separato, sed etiam contiguo Ecclesiæ. Ita Pat. Suar. disp. 35. sect. 4. num. 17. cum Navarr. Ancharr. Geminian. Covar. Ugolin. Sayrus, quos citat, & sequitur P. Palaus de Censur. disp. 5. punct. 4. §. 4. num. 3. Alter. disput. 7. cap. 2. Filliuc. sup. cap. 4. num. 103. Reginal. lib. 32. tract. 3. num. 41. Bonac. sup. punct. 5. num. 11. Bauni, Bazæus, quos citat, & sequitur Leand. par. 4. tract. 5. disp. 7. quæst. 6. cum Dian. 5. par. tract. 10. Resol. 75. Fundantur; quia, ut docet P. Suar. nomine Ecclesiæ toto rigore in pœnalibus non venit cæmeterium, nec etiam quod accessorium sequitur princi-

palè; quia hæc vera sunt in favorabilibus; nam in pœnalibus sunt restringenda; ergo quamvis interdictus ab ingressu Ecclesiæ prohibeatur audire, & celebrare in Ecclesia, non ita prohibetur in cæmeterio, etiam contiguo.

2139 Confirmatur; quia Pontifex in cap. *Is, cui*, quoad sepulturam expressè prohibuit interdictum ab ingressu Ecclesiæ sepeliri in Ecclesia, & cæmeterio; & quoad Divina Officia solum expressit Ecclesiam, & non cæmeterium; ergo. Et per hoc satisfit primæ sententiæ rationibus. Deinde cæmeterium est locus deputatus ad solam sepulturam, & respectu aliorum Officiorum Divinorum se habet ferè, sicut alia loca cum sola quadam majori decentia, utpore sacer, quod satis non est, ut sub nomine Ecclesiæ comprehendatur in ordine ad alios usus: sicut nec privatum Oratorium, quod aliquo modo est locus sacer. Utrum verò si hujusmodi interdictus moriatur cum signis pœnitentiæ, sed sine absolutione ab Interdicto, sepeliri possit in Ecclesia? Affirmant Dian. Resolut. 74. & Cornejo, & apud Leand. Joan. Andr. Franc. Ancharan. Henriq. Innoc. & Geminian. Negant probabilius P. Suar. disp. 38. sect. 1. n. 21. Alterius, Bonac. quos sequitur Leand. qu. 8. nam censura requirit absolutionem, etiam post mortem, vel declarationem, quod pœnituerit.

2140 An verò interdictus ab ingressu Ecclesiæ possit audire ex cæmeterio Missam, quæ celebratur in Ecclesia? Affirmant Henriquez lib. 13. cap. 43. nu. 4. Avila sup. disp. 4. dub. 5. Concl. 5. ad finem, & dicit probabile Leand. infra, nec videtur dissentire Palaus sup. nu. 4. quatenus nihil opponit. Ratio est; quia hic non in Ecclesia, sed extra illam audit. Negant absolutè P. Suar. disp. 35. sect. 4. num. 5. Filliuc. sup. num. 104. Reginal. lib. 32. tract. 3. cap. 29. num. 41. Bonac. sup. punct. 5. nu. 11. Alter. disp. 7. cap. 1. colum. 4. Bauni, Bazæus, Anton. Sylvest. Ugol. Sayr. quos refert, & sequitur Leand. sup. disp. 7. quæst. 2. quia hujusmodi interdictus licet corpore, & materialiter sit extra Ecclesiam, formaliter est intrà, sensu, & intellectu, participatque ea, quæ in Ecclesia fiunt, quod est principaliter prohibitum per Interdictum ab ingressu Ecclesiæ. Hæc est communior opinio.

2141 Juxta proximè dicta dicendum etiam contra Henriq. & Avilam à fortiori non posse Diaconum, vel Subdiaconum interdictum ab ingressu Ecclesiæ, celebrante Sacerdote,

dote, intra Ecclesiam canere Epistolam, vel Evangelium extra Ecclesiam. Ratio est; quia Epistola, & Evangelium sunt veluti partes constituentes unicam actionem cum celebrante, & moraliter censentur fieri in Ecclesia, non per corporalem, & materiale praesentiam, sed per formalem, moraliter participando in Divinis, quod prohibetur per Interdictum. Idem dicendum est contra, si Missa celebretur extra Ecclesiam, & Epistola, ac Evangelium à Subdiacono, vel Diacono, interdicto ab ingressu Ecclesiae, canatur intra Ecclesiam; quia actiones illae fiunt in Ecclesia, quamvis Missa extra illam celebretur, quod sufficit juxta Suar. ad violandum Interdictum, & incurrendam irregularitatem impositam violationi Interdicti? Utrum verò Sacerdos celebrans in utroque casu incurrat irregularitatem? Afirmat Sylvest. verb. *Interdictum* 6. §. 6. quia cooperatur actioni prohibita, participando in crimine criminoso. Negat P. Suar. sup. sect. 4. n. 8. Alterius, Henriq. Avil. Leand. quaest. 5. quia in Jure nulla est talis poena contra sic participantes, nisi talis Sacerdos esset interdictus ab ingressu Ecclesiae, & intra illam celebraret: nam si extra illam celebret, esto, Diaconus cantet Evangelium in Ecclesia, non incurreret irregularitatem.

2142 Controversia major est: An interdictus ab ingressu Ecclesiae ingredi possit Ecclesiam, & in ea preces fundere eo tempore, quo Divina in ea non celebrantur? Afirmant plures, & graves Auctores, & negant ferè totidem non exigui nominis, inter quos est magnus Suar. qui sic ait. Quamvis prior sententia, idest, affirmativa, communior, & favorabilior sit, & propterea olim ad eam propensus, & fortè in praxi possit probabiliter, & securè servari, nihilominus in rigore Juris posteriorem sententiam veram esse opinor. Hæc ille disp. 35. sect. 4. num. 23. & pro hac parte citat Sylvest. Monald. Venvec. Innoc. Abb. Calder. & Felin. quos sequitur Panorm. Ugol. Monach. Alterius disp. 7. de Interd. cap. 2. colum. 3. Tuscus, Filliuc. sup. n. 105. Comitol. lib. 6. quaest. 49. numer. 5. Cornejo disp. 2. §. 4. quaest. 1. Gordon. Bauni, Rozela, quos adducit, & approbat Leand. num. 10.

2143 Fundantur, evertendo fundamentum affirmativæ opinionis, sumptum ab excommunicatione, quæ est major censura, & quæ non privat ingressu Ecclesiae ad privatè orandum; quia licèt aliæ censuræ simpliciter graviores sint, potest tamen hæc speciale ali-

quid habere, in quo alias superet, cum ipsa specialis sit, & feratur per verba specialia, quæ hanc vim habent. Confirmat P. Suar. num. 22. ex cap. *Latorem* 33. quaest. 2. ibi: *Per annum integrum Ecclesiam non ingrediat, sed ante fores Basilicæ stans, & deprecans Deum perseveret.* In quibus verbis agitur de privata Oratione, quæ ante fores fundi permittitur; ergo supponitur prohibita intra Ecclesiam; id enim videtur probare adversativa *ante fores*. Roborat; quia cum dicitur, ut sic interdictus *stans ante fores*, vel intelligitur, quod stat ad audienda Divina Officia, quæ fiunt intra Ecclesiam, & ad deprecandum; & hoc est falsum, ut ostensum est supra; vel, dicitur, ut ante fores stet ad deprecandum sine auditione Divinorum, & hoc superflue adderetur, nisi talis deprecatio prohiberetur fieri intra Ecclesiam ex vi Interdicti. Hanc sententiam spectato verborum rigore veram videri judicat Palaus num. 5.

2144 Primam tamen, ut veriore sequitur idem Auctor, & pro illa refert Innoc. Navar. Covarr. Costa, Sayr. Avila sup. dub. 5. Concl. 7. Laym, quibus additur Bassæus interdictum 2. num. 24. Reginal. lib. 32. tractat. 3. cap. 3. num. 24. Dian. tom. 5. tract. 10. Resolut. 72. Calder. Franc. Geminian. Bonac. disput. 5. punct. 5. numer. 1. & alii apud Leand. Probant argumento excommunicationis, supra soluto. Deinde quia templa instituta sunt primariò, ut ibi Sacra peragantur, & populus ad ea ibi audienda confluat; ergo, qui illa ingreditur, & ibi preces fundit, quando Sacra ibi non fiunt, non ingreditur, nec orat in templo formaliter, ac proinde non violat præceptum non ingrediendi Ecclesiam, quod prohibet ingressum templi formalis: sicut non illud violat, qui transit per Ecclesiam, etiam quando Sacra fiunt, vel qui ingreditur ad loquendum, aut ibi disputandum, vel audiendam Concionem, aut quid simile faciendum, ut ipse Suar. admittit n. 33. fine. Hæc sententia est communior, opposita tamen tutior.

2145 Ex dictis in proxima controversia deducitur, quid dicendum de receptione Sacramentorum in Ecclesia ab interdicto ab ingressu Ecclesiae; eodem namque modo dividuntur Doctores, & negativam sententiam tenent cum Glossa in cap. *Præsenti* 5. quaest. 2. cap. *De viro nefando* 12. quaest. 2. & cap. *Latorem* 33. quaest. 2. Angel. Sylvest. Sayr. P. Suar. sup. num. 5. Coninch. disp. 17. dub. 2. nu. 59. Alterius, Filliuc. Bauni, Gordon. Layman

lib. 1. tract. 5. punct. 4. cap. 1. apud Leand. sup. quæst. 9. Ratio est; quia Ecclesia ad hanc receptionem, principaliter deputata est, sicuti ad Divina Officia peragenda. Hujusmodi autem interdictus prohibetur ab assistentia Divinorum Officiorum; ergo à fortiori à receptione Sacramentorum, quæ nobilior est.

2146 Contraria sententia est probabilis, & illam tenet Henriq. Avila, Bonac. quos sequitur Palaus sup. nu. 7. Dian. sup. Resol. 73. Calderin. Geminian. Anchar. Franc. & Navar. apud Leand. sup. Fundamentum est; quia pœnæ restringendæ potius sunt, quàm extendendæ; sed interdicto ab ingressu Ecclesiæ solum prohibetur celebratio, & auditio Divinorum Officiorum, & sepultura, quin fiat mentio receptionis Sacramentorum in Ecclesia; nam hæc censetur illi permessa. Conveniunt tamen plures utriusque partis in eo, quòd hujusmodi interdictus possit exercere in Ecclesia actus jurisdictionis; nam respectu illorum materialiter se habet Ecclesia. Excipiunt aliqui auditionem confessionis; quia etiam est actus Ordinis. Nota tamen ex Suar. privilegium cap. *Alma mater* pro festivitibus supra inculcatis extendi etiam ad Interdictum ab ingressu Ecclesiæ; quia hoc Interdictum non est magis efficax, quàm alia, nec ibi fit exceptio aliqua.

2147 Nonnulla sunt alia, de quibus dubitari potest, an ab interdicto exerceri vâleant. Primum est: An exerceri valeat jurisdictio Ecclesiastica tam Spiritualis, quàm temporalis, tam fori interioris, quàm contentiosi? Quoad jurisdictionem administrandi Sacramenta, & Divina Officia dictum est supra à num. 1907. & iterum proximè. Quoad alia ex nullo textu constat, quòd interdictus absolute privetur eâ administratione. Unde potest ferre sententiam Excommunicationis, Suspensionis, & ab iisdem absolvere, indulgentias concedere, eligere ad Beneficia, illa conferre, condere testamentum, proferre sententias &c. Hæc enim non ad officium Ordinis, sed ad jurisdictionem pertinent. Dixi, interdictus absolute; nam interdictus ab ingressu Ecclesiæ; argum. cap. *Sacro* de Sent. excomm. privatur omni prorsus usu jurisdictionis ad administranda Sacramenta, & Divina Officia in Ecclesia; at non ita est absolute interdictus, qui, ut diximus, potest aliqua Sacramenta in ea ministrare, v. g. pœnitentes in conscientia absolvere, quod respectu Interdicti ab Ecclesiæ ingressu ab ali-

quibus exceptum paulò ante indicavimus. Itaque cum Navarr. Covarr. Ugol. Henriquez, P. Suar. Avila, Bonac. disp. 5. punct. 6. nu. 2. Palao de Censur. disput. 5. punct. 4. §. 5. à num. 1.

2148 Hinc consequenter docetur nullum Interdictum, etiam ab ingressu Ecclesiæ privare per se, aut ex aliquo textu à lucrandis Indulgentiis, quidquid sit, quod per accidens interdictus specialiter, & personaliter, si non pœnituit, non possit illas lucrare propter peccatum; vel quia non posuit opera injuncta, v. gr. confessionem, visitationem Ecclesiæ &c. hæc enim impedimenta non proveniunt formaliter ab Interdicto, sed solum consequuntur, quatenus formaliter impedit ea, sine quibus indulgentiæ lucrari non possunt. Vide Bonac. punct. 6. num. 4. Idem resolvit Sayr. lib. 5. cap. 9. num. 16. de suffragiis, & participatione bonorum Ecclesiæ; si enim interdictus non impediatur peccato, ex vi Interdicti formaliter non impeditur, nec privatur eâ participatione.

§. V I.

De aliis consecrariis ad præcedentem Doctrinam.

2149 **P**rimum est peccatum, per quod Interdictum violatur. Violatio Interdicti tam personalis, quàm localis, sive ab Ecclesiastico, sive à sæculari est per se peccaminosa graviter, aut leviter, attentâ materiâ. Unde Clericus, ministrans, aut recipiens Sacramenta extra Juris casus, peccat mortaliter: violat siquidem gravem prohibitionem Ecclesiæ in materia gravi. Ita omnes. Idem, celebrando Officia Divina aliter, atque permissum est à Jure, vel illis assistendo in loco interdicto, aut cum personali Interdicto: excusari tamen poterit ignorantia, aut parvitate materiæ, v. g. si assistat parti Divini Officii, quæ judicio prudentis judicatur parva, aut illam in loco interdicto recitet absque moderatione capit. *Alma Mater*. Immo P. Suar. addit, quòd Sacerdos non peccat mortaliter si celebrans in loco interdicto permittat, ut ostium sit apertum, dum canitur Evangelium, aut sit offertorium, vel recitantur orationes post Communionem. Item si, ostio fortuitò relicto aperto ab ingredientibus, illico non sistat, donec claudatur, sed missam continuat recitando Epistolam, aut Evangelium, interim dum ostium clauditur;

ditur; quia non licet tam facile intermittere mysterium adeo Sacrum; dummodò tamen hoc non fiat de industria, & absolute servetur decencia. Ita ille disp. 34. sect. 4. num. 10. Toled. lib. 1. cap. 20. Sayr. Coninch. disp. 17. dub. 3. num. 64. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 4. cap. 31. numer. 1. Gaspar Hurtad. Differ. 10. num. 32. Bonac. disp. 5. punct. 7. nu. 3. Leand. sup. disp. 8. variis in locis, & præsertim p. 5. in fine.

2150 In exercitio Minorum Ordinum in loco, vel personali interdicto, vel generali. Judicat Leand. disp. 8. quæst. 2. cum Alterio semper intervenire mortale, si fiat modo proprio Clericorum; quia est actio Sacra, ad quam Clericus est ordinatus Minister, & Ecclesiam illam prohibet; ergo, violans prohibitionem, graviter peccat. Eodem modo judicat, si Religiosus, aut Clericus publice in Choro canat Vesperas, & Completorium, aut unam horam Canonicam, vel magnam ejus partem, vel Orationem Divini Officii præmissa *Dominus vobiscum* tempore Interdicti; quia in materia gravi violat interdictum; secus verò, si unum, aut alterum versum caneret, immò & psalmum, secluso scandalo. Idem si in Ecclesia interdicta celebret Divina Officia, ommissa unâ ex conditionibus præscriptis in cap. *Alma Mater*, hoc est, si non januis clausis, vel si non submissa voce; nam quælibet est prohibita in eo capit. & cap. *Permittimus*; ergo ejus violatio est grave peccatum. Nihilominus P. Suar. disput. 14. num. 9. ad fin. quoad Ordines Minores loquitur, quando exercitium fit cum aliqua cooperatione ad Sacrificium Missæ, vel aliud Sacrum Officium, propter quod maximè interdicitur; at secundum præsentem consuetudinem, inquit, vix datur usus Minorum Ordinum ita proprius Clericorum, ut non possit laicus illum exercere; & quantum ad praxim attinet, hæc quæstio ferè jam locum non habet, nisi quatenus est communis laicis.

2151 Similiter ad suprædicta resolvenda sunt alia, v. g. circa benedictionem aquæ, & asperisionem illius solemnem, fieri solitam diebus Dominicis; de benedictione Episcopali solemniter datâ, cum enim sint actus annexi Ordinibus Sacris, sunt in suo ordine graves, & magnæ auctoritatis; ac proinde sufficientes ad mortale. Dixi, asperisionem solemnem; quia si v. g. fiat à Sacerdote ingrediente cum aliis Ecclesiam, & eos aspergente aquâ benedictâ, ut mos est, nullum

erit peccatum; quia non est actus Ordinis. Idem de benedictione Episcopi in domo sua, vel per viam; non enim est actus Sacer ex prohibitis per Interdictum. Ex dictis sequitur teneri clericos ad vitandum nominatim interdictos in celebratione Missæ, Divini Officii, & sepulturæ Ecclesiasticæ; id tamen non omni clerico competit, sed celebranti, & illis, qui gubernant Ecclesiam.

2152 Circa laicos dubium non est peccare mortaliter, quoties interdicti personaliter recipiunt Sacramentum; hoc enim directè prohibet illis Interdictum, & est materia gravis. Idem si recipiant in loco interdicto: si enim interdicitur Sacerdotibus ministrare in eo Sacramenta extra casus à Jure permisos, consequenter interdicitur indirectè laicis ea in tali loco recipere. Deinde cooperantur ad prohibitam, & proinde illicitam administrationem Sacramenti cum Sacerdote, quod est materia gravis peccati. Ita P. Suar. disp. 33. sect. 2. num. 6. ad finem, Coninch. disput. 17. num. 69. Layman sup. tract. 5. punct. 4. cap. 3. num. 2. Hurt. difficult. 10. num. 32. Alterius disp. 8. cap. 1. Filliac. tract. 18. cap. 2. num. 54. Leand. par. 4. tract. 5. disp. 8. quæst. 10. contra distinctionem Navarri, Cajetani, & aliorum.

2153 Quoad assistentiam ad Divina Officia Cajet. verb. *Interdicti violatio* §, penult. respondet, secluso contemptu, violentiâ, fraude, & aliis circumstantiis extrinsecis, per se nullum peccatum esse; quia respectu laicorum nulla est prohibitio; hæc enim solum afficit clericos, ne præsentibus laicis Divina Officia celebrent. Alii docent solum peccare venialiter. Ita Sylvest. Ang. apud Avil. Sotus, Henriq. Majol. Valent. tom. 4. disp. 1. quæst. 18. punct. 2. Notab. 4. Avila 5. par. disp. 5. dub. 2. in quo falsam dicit sententiam Panormit. & Archidiac. asserentium laicum peccare mortaliter, & probabiliorem esse sententiam Henriq. quam etiam probabilem judicat Laym. num. 3. cum Sayr. & Suar. tenet Dian. par. 5. tract. 10. Resol. 68. Reginal. lib. 32. tract. 3. cap. 30. num. 42. Alter. disp. 8. cap. 3. colum. 5. Ratio illorum est; quia licet præceptum non dirigatur ad laicos, ii tamen faciunt contra intentionem virtuales Ecclesiæ; deinde in cap. *Sententia* de Sent. excom. in 6. dicitur laicos tempore interdictæ Civitatis, posse extra illam Divina audire, quod advertere necessarium non esset, si sine culpa possent in civitate interdicta audire; ergo licet assistentia, respectu laici in Officiis Divinis

vinis præter Missam, non videatur materia gravis, non excusabitur à veniali. Hæc sententia non est improbabilis, eam dicit probabilem Palaus.

2154 Tertia sententia sustinet peccare mortaliter; Ita Panormit. Archidiac. Innoc. Hostiens. S. Anton. 3. par. tit. 27. cap. 4. Pater Suar. disp. 34. sect. 5. num. 4. Filliuc. num. 54. in quo non adeo clarè loquitur de assistentia, maximè verò num. 85. Coninch. disput. 17. dub. 3. num. 64. Vival. Bassæus, Præpos. 3. p. quæst. 4. dub. 5. num. 54. Bonac. Hurt. de Interdict. Diff. 16. num. 35. Villal. Sayr. Luyf. quos citat, & sequitur Leand. sup. disput. 8. quæst. 9. Fundantur; quia assistentia Divinis Officiis est gravis materia, quam si quis voveret, sine dubio graviter peccaret violando votum: ergo etiam violando præceptum, & prohibitionem circa illam factam laicis saltem indirectè, quatenus etiam non interdictus laicus ejici jubetur à loco interdicto, ne Divinis assistat. Neque relevat, quòd prohibitio sit indirecta; nam Ecclesia directè jubet, ut ejiciantur ab ea assistentia; ergo judicat non esse licitam. Hæc est probabilior.

2155 Aliqui præterea sunt casus, in quibus concordant Auctores semper intervenire mortale, & reservantur in Clem. *Gravis ad nos* de Sent. excomm. & sub excommunicatione reservata Pontifici prohibentur. Primus facere celebrare Missam, & Divina Officia publicè, & solemniter in locis interdictis. Secundus evocare aliquos, vel compellere ad audiendas Missas, & populum interdictum per campanarum pulsationem, aut vocem præconis ad id convocare. Tertius impedire, vel præsumere impedire, aut præcipere, ne excommunicati, aut nominatim interdicti admoniti à clerico exeant ab Ecclesia, dum Missæ celebrantur, & etiam si aliquis monitus à clerico, ne exeat à loco Sacro. Addunt aliqui quartum, si se violenter Divinis ingerant propter injuriam, quæ sit Ecclesiæ, & ejus Ministro. Quintum, si fraude se clericos, vel privilegiatos fingant, ut Divinis assistant; decipiunt enim in re gravi. Ita cum Sayr. & Laym. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 5. num. 5. quamvis in ultimo dissentiat Henriq. cum Sylvest. Armill. Alcocer. & Cajet. Sextum, si peragant Divina Officia solemniter, usurpando usum Ordinis; est enim gravis injuria Ordinis. Denique, si personaliter interdicti assistant Divinis Officiis; hi enim per se, ac directè prohibentur assistere

Divinis Officiis. Ita contra Cajet. Navarr. Henriq. Sayr. Hurtad. Bonac. disp. 5. punct. 7. num. 1. & alii suprà relati. Ultimò nota nullibi in Jure reperiri præceptum impositum laicis ad vitandum interdictum, etiam nominatum, non solum ad non tribuendum illis sepulturam Ecclesiasticam, non tamen excusabitur laicus à peccato, si per communicationem cum interdicto cooperetur illius peccato, aut actui invalido defectu jurisdictionis.

2156 Secundum est explicare pœnas latis, & incurrendas per violationem Interdicti, de pœnis, inquam, latis; nam ferendæ relinquuntur arbitrio judicis, qui, spectatâ qualitate culpæ, poterit juxta cap. *Auctoritate* de Privileg. in 6. Clericos violantes Interdictum locale privare beneficiis, si post monitionem sub excommunicatione contumaces perseverent, juxta Gloss. in cap. *Clerici* de Cleric. excomm. ministrantes. Religiosi verò, & Moniales ob eandem culpam puniendi sunt, juxta text. in cap. *Quæstivisti* de Cleric. excomm. deposito, ibi: Monachi verò, vel Moniales in arctioribus Monasteriis ad peragendam pœnitentiam detru-

Pœna à Jure imposita violentibus Interdictum.

2157 Pœnas à Jure impositas colligunt aliqui ex cap. 1. de Sent. & re judic. in 6. cap. *Cum medicinalis*, cap. *Is, qui*, cap. *Is, cui* de Sent. excomm. in 6. ex quibus inferunt, Clericos interdictos generaliter, vel personaliter, vel in loco interdicto, si inter celebrantes, aut exercentes actum annexum Ordini Sacro, manere irregulares. De hoc puncto latè P. Suar. disp. 33. sect. 3. num. 1. qui meritò notat in duobus primis capitibus non agi de Interdicto, sed de censura Suspensionis, & solum ex cap. *Is, cui* colligi posse hanc pœnam irregularitatis impositam Clerico celebranti non solum Missam, sed etiam Divina ex officio, ibi: *Divinis in suo officio ministrando, sicut prius, irregularem fieri*. Neque hinc arguas pœnam irregularitatis solum esse impositam interdictis ob propriam culpam, vel qui dederunt causam Interdicto generali, vel speciali, ut probari potest ex eodem cap. *Is, qui* de interdicto ab ingressu Ecclesiæ, qui ob propriam culpam interdicatur. Non, inquam, arguas; nam in cap. *Is, qui* §. *Verò* simpliciter, agitur, de celebrante in loco interdicto,

terdicto, ibi: *Is verò, qui scienter in loco celebrat supposito Interdicto (nisi super hoc privilegiatus existat, aut Jure sit concessum eadem) irregularitatem incurrit.* Exceptio autem privilegiati declarat comprehendi omnes etiam non culpato. P. Suar. disp. 34. sect. 4. num. 14. extendit illam irregularitatem ad Clericum exercentem actum sui Ordinis, qui exerceri non potest à laicis.

2158 Quibus verò modis incurratur hæc irregularitas? Respondeo plures esse. Primus, si aliquis interdictus extra casus in Jure expressos ministret alteri non interdicto, & in loco non interdicto aliquod Sacramentum. Secundus, si persona non interdicta Sacramentum conferat personæ, etiam non interdictæ, in loco tamen interdicto cum eadem exceptione casuum à Jure expressorum. Tertius, si minister Ecclesiasticus Sacramentum conferat personæ interdictæ, etiam in loco non interdicto; P. Suar. disp. 33. sect. 3. n. 8. probabilius judicat hunc casum non inducere irregularitatem, sicut neque illam inducit ministrare Sacramentum aliquod excommunicato, si minister excommunicatus non sit. Neque pro contraria parte est aliquis Auctor. Suar. sequitur Palaus de Cens. disp. 5. pun. 6. num. 2. Quartus à fortiori est, si persona interdicta administret Sacramentum in loco interdicto personæ interdictæ; hic enim casus continet duos supra positos; & ideo in eo duplex incurritur irregularitas; quia hæc poena iterabilis est, & in hoc casu concurrunt duæ causæ diversarum rationum, quarum quælibet per se sufficit ad inducendam unam irregularitatem; ergo ambæ simul inducunt duas. Vide citatum Doctorem.

2159 Est tamen dubium: Utrum in tertio casu, quamvis non detur irregularitas, detur aliqua alia poena? Respondet P. Suar. incurrere Interdictum ab ingressu Ecclesiæ, ut sumitur ex cap. *Episcoporum* de Privil. in 6. ibi enim fertur hæc poena, ut, qui personam interdictam admittit ad Sacramenta, interdictus sit ab ingressu Ecclesiæ, donec satisfecerit competenter ad arbitrium ejus, cujus sententiam violavit. Ita etiam Sayr. cap. 14. num. 34. & Palaus sup. Eandem poenam incurret prædictus minister, si interdicto concedat sepulturam Ecclesiasticam, & non irregularitatem; quia nullibi in Jure reperitur; irregularitas autem solum in casibus à Jure expressis incurritur. Oportet tamen ad incurrendam hanc poenam, ut Minister, sive Clericus, sive Regularis sit exemptus à ju-

risdictione ordinaria Episcopi, ibi: *Ne aliqui seculares, aut Regulares quantumcumque exemptionis, seu libertatis Sedis Apostolicæ privilegiis communiti.* Et ita Navar. Henriq. P. Suar. disp. 35. sect. 4. num. 30. fine, Avil. 5. par. disp. 5. dub. 4. Concl. 4. & dicit probabile Palaus sup. sed mihi verum est, quidquid repugnet Sayr.

2160 Altera poena est, quod clericus, vel Religiosus, etiam Monialis, per violationem Interdicti localis redditur inhabilis ad electionem, & privatur voce activâ, & passivâ, cap. *Is, §. Is qui verò* de Sent. excomm. in 6. cap. 1. de Postulat. Prælator. cap. *Cum inter* de Elect. & docent Navar. Sylvest. Sotus, Henriq. Sayr. quos sequitur Palaus sup. nu. 3. P. Suar. disp. 34. sect. 4. num. 16. Filliuc. tractat. 18. cap. 3. num. 86. Hurt. Diff. 12. nu. 35. Alter. disp. 9. cap. 4. Coninch. disp. 17. dub. 4. num. 7. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 4. cap. 3. numer. 3. Leander part. 4. tractat. 5. disput. 9. quæst. 16.

2161 Utrum verò incurrant violatores hujus Interdicti Suspensionem ab officio, & beneficio, ac jurisdictione Ecclesiastica fori externi? Negant Sayr. Coninch. disput. 17. dub. 4. num. 71. Hurtad. apud Leand. Bonac. disp. 5. punct. 7. num. 4. & probare videtur Palaus sup. num. 4. quatenus judicant non colligi hanc poenam ex cap. *Tanta* de Excessib. Prælat. in quo annullantur sententiæ, institutiones, destitutiones, collationes præbendarum ab Episcopo interdicto prolatae &c. non ob Interdicti violationem, sed quia iniquè latae sunt. Attamen in dicto capite expressè additur: *Prolatae ab eo post Interdicti violationem, ejusdem decernimus irritas, & inanes;* quæ verba satis indicant causam irritationis esse violationem Interdicti; nam si esset iniquitas sententiæ, parum referret, immò necessarium non erat dicere, quod post Interdicti violationem latae fuerint. Quare oppositam sententiam affirmativam tenent Avila sup. disp. 5. dub. 4. cum Palud. Anton. Cajet. Angel. Sylvest. Soto, & Covarr. tenent etiam Alterius, & Bonac. quos citat, & sequitur Leand. quæst. 17. At P. Suar. disp. 34. sect. 4. num. 17. ad finem non consentit in privatione à beneficio; ait enim non inveniri in Jure circa hoc Suspensionem à beneficio, sed solum ab officio, ex qua non infertur alia à beneficio. Addit præterea, privationes vocis activæ, & passivæ non dependere ab irregularitate, & ideo illas incurrere posse etiam Moniales, quæ irregulares fieri non possunt.

2162 In Clement. 1. & 3. de Sent. excom. præter supradictas pœnas additur pœna Excommunicationis latæ adversus Religiosos, qui in Interdicto generali loci observato ab Ecclesia Matrice, non idem observant in suis Ecclesiis, celebrando, vel admittendo alios ad Divina Officia: Ita dicuntur in Clementina prima; *Alioquin non servantes excommunicationis sententiæ volumus subjacere.* Quod intellige primò, si scienter faciant. Secundò de Matrice, vel Parochia, ubi degunt. Tandem intellige tertio, hanc excommunicationem extendi etiam ad Moniales non observantes supradictum Interdictum. Primum fundatur; quia ignorantia excusat à censura, & ideo ante denuntiationem Interdicti tam localis, quàm personalis nemo tenetur illud observare, Extravag. *Ad evitanda scandala.* Deinde quia in Clem. dicitur, *Cùm viderint, aut sciverint observare,* excipitur ille interdictus personaliter, qui, ut judicavit incurrisse Interdictum, tenetur se, ut interdictum, gerere, & abstinere à Divinis. Secundum ex se patet. Tertium; quia Moniales veniunt nomine Religiosi, præsertim cùm in Clem. 1. dicatur: *Religiosi cujuscumque Ordinis, & conditionis existant.* Laicis violantibus Interdictum nulla imponitur pœna, nisi in casibus communibus suprà relatis.

2163 Ultima denique pœna Interdicti est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ. Unde qui denuntiatus interdictum aliquem in loco interdicto in casibus à Jure non permissis, aut personam interdictam in loco non interdicto sepelit, incurrit excommunicationem majorem in Clem. 1. de Sepulturis, sicut qui sepelit excommunicatum in loco Sacro. Nota tamen cum P. Suar. disput. 35. sect. 1. num. 20. quòd si sepultus mortuus est cum pœnitentia, exhumari non debet, etiam durante Interdicto; secus, si impœnitens decessit. Ratio est; quia Ecclesia solum prohibet actum sepeliendi, & non effectum; quare licet actus sepeliendi malè factus sit, factus nihilominus tenet, eò quòd nulla sit lex obligans ad illum revocandum, sive destruendum, exhumando cadaver defuncti; immò cùm simus in materia odiosa, benignè est interpretandum ita voluisse legislatorem. Hæc pœna extenditur ad laicos; nam Clementina illam indefinitè tulit, ibi: *Eos, qui propriæ temeritatis, audacia &c.* Utrùm imposita sit aliqua alia pœna laicis propter communicationem cum interdictis? Respondetur nega-

tivè; nam juxta supradicta in paragrapho 4. de effectibus Interdicti num. 2083. nulla ejusmodi pœna reperitur in Jure, si excipiamus casus expressos num. 2155. & prohibitos sub excommunicatione reservata Pontifici.

De Cessatione Interdicti.

2164 Tertium tractandum venit de ablatione Interdicti. Ablatio Interdicti est cessatio illius; quæ vel est Interdicti totalis tam in se, & quoad vim obligandi, quam quoad effectus, quos causat; vel secundum quid quoad aliquod tempus, & quoad aliquos effectus. Prima fit per absolutionem formalem, vel virtualem. Secunda per suspensionem. De hac secunda non est dubium Interdictum cessare etiam posse per suspensionem quoad tempus, si is, qui illum tulit, suspendat; qui enim habet potestatem ferendi, & tollendi absolute, potest à fortiori suspendere pro aliquo tempore. Utrùm possit etiam, qui tulit, suspendere quoad aliquos effectus? Est magis dubium inter Doctores. Multi, & gravissimi affirmant absolute, & est magis communis sententia. Fundantur in cap. *Dilectis filiis* de Appellationibus, in quo Decanus, qui tulit Interdictum, ejus effectus ad tempus suspendere decreverat, ibi: *Cujus effectum ad tempus duxerat suspendendum;* quibus verbis significat Pontifex validam esse illam suspensionem. Deinde; quia nullo Jure prohibetur dicta suspensio. Ita P. Suar. disput. 18. sect. 3. à num. 5. cum Canonistis, Covarr. Abbas, Navar. Sylvest. Angel. Henriq. tenent Coninch. disp. 17. dub. 6. numer. 28. Dian. tom. 5. tract. 10. Resol. 49. Laym. Leand. sup. disp. 10. quæst. 8. cum Avila.

2165 Oppositum sequitur Palaus de Cens. disp. 5. punct. 7. §. 1. num. 3. ubi citat Avil. & Hurt. Sed Avila loquitur, stando in puncto Juris, non verò consuetudine. Et Palaus citatus fatetur judicem posse suspendere partem Interdicti, v. g. privare solum ab assistentia Divinorum, vel celebratione solum, vel sola receptione Sacramentorum, quamvis judicet hoc Interdictum non esse censuram, sed quandam prohibitionem pœnalem. Probant AA. suam sententiam fundamento explicato per Panormit. quia censuræ secundum Jus commune secum trahunt executionem; ergo effectus illius non est separabilis ab illa, ita ut, manente censurâ, non cesset effectus. Deinde, quia major est vis appellationis, quàm potestas judicis post latam sententiam; sed

sed illa non suspendit latam sententiam, cap. *Pastoralis* de Appellationib. ergo nec iudex. Confirmant; quia iudex non potest facere, ut condemnatus de furto non incurrat effectum infamiae, Leg. *Non potest* ff. de Furtis; & tamen appellatio suspendit infamiam, non illatam per sententiam. Ita P. Avila supra, qui concedit Papæ potestatem suspendendi Interdictum; quia est supra Jus; & eandem denique Episcopis, sed ex consuetudine supra positâ à Navarro in cap. *Ad hæc* de Appellationibus. Quare undecumque proveniat illa potestas, vera est prima sententia, quam sequitur Emanuel Rodrig. apud Dian. Layman infra cap. 5. num. 3. Barbof. in Collect. Doct. tom. 1. lib. 2. tit. 28. cap. 55. à n. 2. qui hanc doctrinam extendunt ad Interdictum personale, durante contumacia, si occurrant graves, & rationabiles causæ.

2166 Quoad cessationem per absolutionem, sive formalem, sive virtualem. Certum est, quod Interdictum non sit censura perpetua. Constat ex usu Ecclesiæ, & ex ea ratione; quia cum sit pœna spiritualis, privans fideles aliquibus bonis spiritualibus, conducentibus ad commodum salutis animarum, si esset perpetua magis ad destructionem, quam ad utilitatem animarum conducirer. Solet tamen aliquando ferri sine limitatione temporis, & absque adjecta conditione, vel cum limitatione, & conditione. Hoc supposito,

2167 Interdictum positum sine limitatione temporis, & absque conditione, v. g. pro delicto purè præterito, non potest auferri, nisi per absolutionem, sive relaxationem superioris habentis potestatem. Ratio est; quia tale Interdictum est pura pœna sine determinato tempore, & conditione, proindeque indefinita, & negativè perpetua; ergo cum non possit finiri ab impletione temporis, aut conditionis, solum à voluntate superioris relaxantis finiri potest. Unde hoc Interdictum solum involuit conditionem, donec auferatur ad placitum Superioris, Notat P. Suar. disp. 38. sect. 1. num. 2. huiusmodi Interdictum propter actum præteritum, nec à Jure, nec ab homine solitum esse fieri.

2168 Dubium est apud AA. an Interdictum latum ob contumaciam, vel satisfactionem faciendam sine limitato tempore, & absque alia conditione expressa, recedente contumaciâ, & præstitâ satisfactione, sine alia absolutione finiatur? Sententiam affirmativam probabilem iudicat P. Suar. & Filliuc. propter Doctorum auctoritatem; illam

sequuntur apud Suar. numer. 4. Gloss. Abb. Sylvest. Covarr. in cap. *Alma Mater* par. 1. §. 11. num. 8. Fundantur; quia si contumacia duret, Interdictum non est tollendum, nec relaxandum, nisi per absolutam voluntatem ferentis, & potentis dispensare. Si autem recedat, eo ipso cessat Interdictum; quia ille terminus censetur tacitè positus in illa lege, hoc est, donec recedat contumacia, vel donec satisfaciatur; ergo ultra illum terminum positum Interdictum non operatur, sed finitur.

2169 Verum communior, & probabilior est sententia negativa, quam latè expendit, & sequitur Eximius Doctor supra laudatus, & cum illo Filliuc. lib. 18. cap. 5. n. 115. Laym. lib. 2. tract. 5. punct. 4. num. 1. Bonac. disp. 5. punct. ultim. num. 2. Gaspar Hurtad. Difficul. 16. num. 48. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 7. §. 2. num. 4. Probatur ex cap. *Cum ab Ecclesiarum* de Offic. Ord. in quo agitur de sententiis Prælatorum indeterminatè ad excommunicationem, & Interdictum, & concluditur, ibi: *Et eam sine congrua satisfactione, & absque iusta Plebani conscientia non relaxes.* Ex quo textu infertur non sufficere satisfactionem sine relaxatione, sive absolutione. Ex cap. *Quamquam* de Cens. in 6. ubi agitur de excommunicatione, & Interdicto lato adversus exigentes tributa ab Ecclesiasticis, concluditur, ibi: *Nec ab excommunicatione huiusmodi absolutionem, vel Interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint, & de transgressione satisfecerint competenter.* Hic autem agitur de contumacia interdicti, sicut & excommunicati; supponitur ergo Interdictum latum ob contumaciam indigere absolutione, ut cesset, quamvis jam cessaverit contumacia; nam recessus à contumacia non est terminus Interdicti, sed dispositio ad hoc, ut terminetur per relaxationem, cuius incapax est contumax.

2170 Quoad Interdictum positum cum limitatione temporis, aut sub aliqua conditione conveniunt omnes ante finitum tempus, & impletam conditionem tolli non posse Interdictum, etiam latum in puram pœnam, nisi absolutione, vel dispensatione ejus, qui tulit, vel illius Superioris, cap. *Si Civitas*, cap. *Si sententia* de Sent. excomm. in 6. & tenent P. Suar. disp. 38. sect. 1. num. 3. fine, Tolet. lib. 1. cap. 22. Sayr. Avila, Coninch. Layman, Bonac. quos citat, & sequitur Palaus sup. num. 1. Aliiter dicendum de Interdicto pro limitato tempore, vel sub aliqua

conditione. Si finiatur tempus, aut impleatur conditio, absque alia absolutione, vel dispensatione formali cessat ipso facto. Ita AA. suprà cum Sylvest. Henriq. & Ugolin. tab. 5. cap. 4. num. 3. Ratio est; quia lex, & sententia non plus operatur, quam verba ejus significant; sed verba limitant existentiam, & durationem Interdicti ad certum tempus; ergo ultra illud jam non existit, nec proinde est necessaria absolutio formalis ad Interdictum, quod jam non existit, sed censetur sublatum per absolutionem virtuales imponentis, affixam termino designati temporis, vel impletæ conditionis.

2171 Eodem modo potest cessare Interdictum sine absolutione, si destruaturs illius subjectum, v. g. destructâ Ecclesiâ interdictâ, cessat Interdictum Ecclesiæ. An maneat in solo, in quo fundabatur Ecclesia? Affirmant omnes, & ideo in illo non est locus sepulturæ; & si edificetur alia Ecclesia ibi, manebit interdicta juxta P. Suar. sup. n. 13. Idem dicendum de Interdicto civitatis, si destruaturs, & maneat solum. Idem de Interdicto deambulatorio alicujus terræ indeterminatæ, v. g. Interdictum terræ, aut provinciæ, in qua maneat talis persona; nã exeunte personâ ab eo loco in alium, cessat sine absolutione in loco relicto, & incipit in loco, ad quem exivit; & propter hoc dicitur aliquo modo Interdictum personale; quia est in odium personæ, quam comitatur. Utrum mortuâ personâ in aliquo ex suprâdictis locis, desinat etiam Interdictum loci, ubi est mortuus? Videtur affirmandum; quia ibi jam non existit, quæ erat conditio ad existentiam Interdicti. Idem affirmant de Interdicto personali Communitatis, Collegii, & Civitatis, dissolutâ Communitate, Collegio, & Civitate; quia destruiturs illius subjectum.

2172 Sed quid, Si maneat aliquis innocens ex Collegio, Communitate &c.? Respondent communiter, non manere interdictum innocentem superstitem; quia Interdictum communitatis non ligat particulares, nisi quatenus communitatem constituunt; ergo destructâ Communitate, non ligabit particulares personas seorsim. Quam doctrinam applicat P. Suar. etiam illi, qui separatur à communitate, vel à communitate expellitur; quia non erat per se interdictus, sed per participationem, sive unionem ad corpus morale, & politicum communitatis; ergo, ablata unione, cum non participat, non manet interdictus. Consentit in hoc ultimo Bonac. tom. 1. dist. 5. de Cens. p. ultim.

num. 3. non ita verò in primo; quia jura communitatis, destructâ communitate, perseverant in uno, qui ex illa manet, argum. leg. *Sicut mancipii* in fine ff. Quo cujusque universitatis; & quia jura communitatis manent in uno, qui superfit. Verum Leg. Sicut, vel intelligitur in favorabilius, vel quando lex respicit etiam particulares sine respectu ad communitatem. Quare oppositum, & ferè omnia dicta tenent cum P. Suar. Filliuc. Corninch. Corn. Covarr. Luyfius, quos citat, & sequitur Leander par. 4. disp. 10. quæst. 6. ubi citat Alterium, & Bonac. sed hunc non bene. Dixi, si maneat aliquis innocens; nam qui dedit causam Interdicto, manet interdictus; nam is censetur particulariter interdictus, & non solum ratione communitatis. Immo si moriatur etiam cum pœnitentia, non tollitur Interdictum sine absolutione, ut docent citati.

2173 Quis verò possit absolvere ab Interdicto? Respondet Leand. sup. disp. 10. qu. 8. absolutè posse absolvi, & auferri ab eo, qui illud tulit. Quia tamen ab aliis tolli potest, oportet explicare, qui sint, & quæ Interdicta tollere possint. Conveniunt ferè omnes contra Henriquez lib. 13. num. 3. Covarr. Franc. Sylvest. & Decius, infra Pontificem, de quo dubitari non potest, neque licet, qui solo actu interno potest relaxare Interdictum, vide Avil. disp. 7. dub. 6. Concl. 2. posse Episcopum, & habentem Episcopalem jurisdictionem in locum relaxare Interdictum locale generale, & speciale, v. g. alicujus Ecclesiæ à Jure reservatum, sive in pœnam, sive ob contumaciam. Ita colligunt ex cap. *Nuper* de Sent. excomm. ibi: *Quod legislator non reservavit, aliis ordinariis judicibus concessisse videtur.* Unde alii ab his non poterunt relaxare Interdictum; quia hæc relaxatio requirit jurisdictionem in foro externo, & contentioso. Idem procedit in Interdicto personali generali, à quo solum potest absolvere, qui habet jurisdictionem in communitatem interdictam. Unde alii, ut Parochus, & Confessor ordinarius, cum non habent jurisdictionem in foro externo, & aliàs absolutio hujusmodi Interdicti necessaria non sit ad absolutionem à peccatis, neque communitatem, neque aliquem singularem ex ipsa possunt absolvere; aliter vis Interdicti à Prælato positi enervaretur. Addit Laym. Interdictum locale, vel personale generale tolli non posse à Religiosis, qui gaudent privilegio absolvendi à censuris; nam privilegium concessum est illis ratione Sacramenti pœnitentiæ;

rentiæ, cui nec locus, nec Communitas interdicta subjici possunt. Suprà positam doctrinam tenent P. Suar. disp. 38. sect. 2. nu. 5. Filliuc. tract. 18. cap. 4. num. 111. & à nu. 124. Avila 5. part. disput. 6. dub. 1. Concl. 8. Coninch. disp. 17. dub. 6. num. 7. Bonac. tom. 1. disp. 5. de Interdict. p. ultim. à num. 5. cum Glossa in cap. *At si Clerici*, verbo *Minora* de Judiciis, Alterius, Reginal. Bonac. apud Leand. p. 13.

2174 In Interdicto personali speciali non reservato docent AA. posse ab Episcopo, & Religiosis, qui absolvendi à censuris privilegio gaudent, absolvi. Ita P. Henriq. suprà cap. 35. num. 3. Avila disp. 6. dub. 2. Layman lib. 1. tract. 5. punct. 4. cap. 5. num. 2. Utrum verò possit etiam absolvi à Parocho, vel à Confessore ordinario, sive proprio? Affirmant AA. sup. quibus accedunt Præpositus par. 3. quæst. 4. de Interdict. dub. 6. num. 61. Hurtad. Diff. 16. num. 8. Cornejo disput. 4. de Interdict. dub. unic. quæst. 5. dict. 4. Luyfius lib. 6. de Cens. disp. 54. dub. 4. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 7. §. 2. num. 7. Dian. 5. par. tract. 10. Resol. 71. Leander part. 4. tract. 5. disput. 11. quæst. 14. Contrà Henriquez lib. 13. cap. 36. num. 2. Sayrus lib. 5. cap. 15. num. 22. Avila disp. 6. dub. 1. Concl. 2.

2175 Probant; quia cap. *Nuper* de Sent. excomm. procedit maximè in hoc casu, in quo Interdictum hoc, sicut & excommunicatio, impedit, & prohibet absolutionem Sacramentalem, ratione cujus absolutio hujus censuræ non reservatæ conceditur in dicto capite. Deinde, quia possunt prædicti absolvere ab aliis censuris; ergo etiam ab Interdicto. Quà paritate utitur Gloss. in cap. *Præsenti* de Sent. excomm. in 6. Addit tamen P. Suar. necesse esse ad hanc absolutionem, ut causa Interdicti tollatur, & sufficiens satisfactio fiat, vel cautio detur. Supràdicta procedunt in Interdictis latis in Jure, & non reservatis. An verò detur aliquod Interdictum à Jure reservatum? Negat Sotus in 4. dist. 22. quæst. 3. art. 1. in fine. Affirmat P. Suar. proximè num. 4. Sed videtur quæstio de nomine: An Interdicta, lata in Bulla Cœnæ, dicenda sunt à Jure, vel non? Si primum, verum dicit Suar. Si secundum rectè docet Sotus; non tamen implicat Interdicta ferri à Jure cum reservatione, sicut ab homine ferri possunt. Avila disp. 6. dub. 1. Concl. 7. admittit doctrinam Soti, si loquatur de reservatione expressa.

2176 Interdictum latum ab homine, sive à Papa, tanquam ab homine, absolvi non potest ab alio, quàm ab eo, qui illud tulit, & sibi reservavit. Unde infertur Interdictum reservatum, latum ob contumaciam, non auferri ipso facto, cessante contumaciâ, per poenitentiam, aut satisfactionem; aliter nullius momenti erit reservatio. Poterit quidem Episcopus absolvere ab Interdictis reservatis Pontifici, si casus sit occultus, juxta Trid. sess. 24. de Reformat. cap. 6. ubi in posteriori parte agitur de absolutione ab omnibus casibus reservatis. Ita Eximius Doctor suprà num. 4. in fine, qui hîc advertit, quòd non eo ipso, quòd excommunicatio personæ, quæ dedit causam Interdicto, est reservata, manet reservatum Interdictum, ut existimavit Sylvest. post Archidiaconum Interdict. 3. nu. 16. quia sunt diversæ censuræ etiam in eodem subjecto, & pro eodem delicto latæ. Quare nisi expressè reservetur Interdictum, non erit reservatum, immò per reservationem solius excommunicationis censetur tacitè non reservari Interdictum, juxta cap. *Nonne* de Præsumptionibus, & tenet Gloss. in Clem. 1. §. *Verum* verb. *Excommunicatio*, de Hæret. Denique sunt, qui judicant censeri sublatum Interdictum, quando non observatur ab eo, cujus gratiâ, & favore latum est, cap. *Petistis* de Privileg. secus verò, quando Interdictum non observatur ab eo, cujus culpâ positum est, ut constat ex eodem cap. *Petistis*. Non censetur denique sublatum, si non observatur ab eo, qui illud tulit. Vide Leand. sup. quæst. 19.

2177 Reservatio Interdicti, inquit Palaus, vel potest fieri expressè, si verbis expressis absolutio reservetur; vel tacitè, si Interdictum latum sit in aliquam personam determinatam, & cognitam; quia eo ipso persona interdicta judicio ferentis Interdictum reservatur; quia aliter turbaretur tribunal judicantis, argum. cap. *Cum ab Ecclesiarum* de Offic. Ordinar. & tenet Sayr. lib. 5. Thesaur. cap. 15. num. 19. Hurtad. Difficul. 6. nu. 48. idem asserit de Interdicto sive locali, sive personali, respectu ejus, qui causam dedit Interdicto; judicat namque esse reservatum, sicut Interdictum loci, & Communitatis. Sed hanc doctrinam intelligo juxta superius ex P. Suar. nam si non exprimaturservatio expressis verbis, aut circumstantiis idem exprimentibus, depositâ contumaciâ, aut exhibitâ satisfactione, non est, cur talis censura absolvi

non possit ab eo, qui potestate, vel privilegio gaudet.

2178 Circa absolutionem ad cautelam: Cerrum est non habere locum in Interdicto generali loci. Constat expressè ex cap. *Præsenti* de Sent. excomm. in 6. & est commune apud AA. cum Glossa in citato cap. & tenet Gemin. Franc. Sylvest. Navarr. in cap. *Cum contingat* de Rescript. num. 7. Covarr. in cap. *Alma Mater* punct. 2. §. 2. Avil. par. 5. disp. 6. dub. 5. Concl. 1. Palaus disp. 1. punct. 7. §. 2. numer. 9. ubi citat Sayr. Bonac. & P. Suar. Leand. par. 4. disp. 11. quæst. 15. Ratio autem, cur hoc Interdictum non possit absolvi ad cautelam, sicut alia Interdicta, hæc est; quia per hoc Interdictum non privatur locus Divinis Officiis; nam servatâ moderatione, præscripta in cap. *Alma Mater* de Sent. excomm. in 6. possunt præstari, quod in Interdicto locali speciali fieri non potest, nisi solum pro renovanda Eucharistia; & in personali minimè; siquidem persona interdicta privatur participatione, & administratione Sacramentorum, & celebratione Divinorum. In excommunicatione etiam est diversa ratio ad absolutionem ad cautelam; datur enim periculum in commune propter communicationem excommunicati cum aliis fidelibus: unde ad aliorum cautelam fit absolutio.

2179 In aliis Interdictis, v. g. locali, speciali, & personali; tum generali, tum speciali, potest absolutio ad cautelam præstari; hæc enim ex se non repugnat in omnibus censuris; & de personali constat ex cap. *Qua fronte* de Appellationibus, in quo præcipitur exhiberi, ibi: *Absolutione inquam ad cautelam*. Deinde cum regula in cap. *Præsenti* solum excipiat Interdictum locale generale ab absolutione ad cautelam, non est extendenda lex pœnalis ad alia Interdicta. Quid autem sit absolutio ad cautelam? Respondeo esse absolutionem, quæ datur in dubio, An quis incurrerit censuram? Vel etiam, quando nulla præcedit cognitio, vel dubitatio censuræ. Primum potest dubitatio oriri vel ex propria conscientia, vel in foro exteriori, quando prætenditur sententiam Interdicti esse nullam; quia lata est per appellationem, & petitur absolutio, antequam constet de nullitate, ut notavit Gloss. in cap. *Præsenti*, vers. *Ad cautelam*; & hæc absolutio dari potest ab eo, qui à dicta censura absolvere potest, quando de censura reservata certò constat: & quando de illa est dubium, poterit

absolvi ab eo, à quo non posset, si esset certò reservata. Secundum accidit in absolutione, v. g. ante Sacramentum pœnitentiæ, aut quemlibet alium actum, cuius valor impediri posset per censuram, si forsan adesset. Vide P. Suar. de Censur. disput. 7. sect. 8. à num. 12.

2180 Denique absolutio censuræ Interdicti nullam habet determinatam formam; & licet, ut diximus, Pontifex possit illam absolvere, sive tollere solâ voluntate interiori, quod nunquam facit, alii tamen inferiores Prælati, argum. cap. 1. de Reg. Jur. non possunt, nisi absolutione verbali, v. g. *Absolvo te ab Interdicto contracto ob hanc, vel illam causam in nomine Patris &c.* Ita cum Henrico, Filliuc. tract. 18. cap. 5. num. 127. & alii. Ratio est; quia non possum dispensare in Jure. De juramento non amplius committendi delictum, ratione cuius latum fuit Interdictum; de satisfactione reali, vel illius cautione præstanda ante absolutionem, dictum est supra.

§. VII.

Recensentur casus, in quibus jure ipso latum est Interdictum contra Consiliarium.

2181 **A**liqui sunt in Jure casus, qui sub censura Interdicti prohibentur, inter quos est consilium in certis materiis. Primum Interdictum est locale speciale in cap. primo de Sepulturis in 6. positum Ecclesiæ Clericorum, vel Religiosorum, consilio suo inducentium actiones, ibi prohibitas, idest, *Qui aliquem ad votandum, jurandum, ut fide interpositâ, aut aliâs promittendum inducant, & apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent*. In hoc capite imponitur excommunicatio inducenti, quæ excommunicatio postea roboratur in Clem. *Cupientes* de Pœnis: de hac agimus supra, qui locus videri omnino debet: deinde ultimò fertur in prædicto capite Interdictum speciale Ecclesiis, *apud quas sepulti fuerint, nec non & cæmeteria earumdem, & tunc Eo ipso sint, & tandiu maneant Ecclesiastico supposita Interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum*.

2182 Hoc Interdictum, quamvis sit locale speciale, nihilominus per regulam generalem ex textu in cap. *Si sententia* de Sententia

tentia excomm. in 6. infert Interdictum personale eorum, qui induxerunt ad juramentum &c. utpote qui dederunt causam Interdicto. Prædictum tamen Interdictum non obligat ad observationem, quandiu non fuerit facta illius denuntiatio. Quæ doctrina vera est; etiam respectu ejus, qui dedit causam Interdicto, eo quod hic non ligatur, nisi per Interdictum loci; & cum hoc ante denuntiationem non habeat suum effectum primum respectu loci, non habet etiam indirectum respectu personæ delinquentis. Ratio totius doctrinæ est; quia post Extravag. *Ad evitanda scandala*, nemo tenetur abstinere à celebrando in prædicto loco, quandiu non est per denuntiationem interdictus. Quidquid sit de ipso jure ante Extravag. *Ad evitanda*. Ita cum Majol. & Armill. P. Suar. disp. 37. num. 1. & 5. Sayr. lib. 5. cap. 12. numer. 24. Filliuc. tract. 18. cap. 6. num. 128. Bonac. tom. 3. de Cens. disput. 4. quæst. 3. punct. 2. num. 8. Coninch. disput. 17. dub. 5. ad finem; Palaus de Censur. disp. 5. punct. 8. §. 1. à numer. 7. in quo Suar. docet, manere prædictum Interdictum, etiam si unus solus gravem partem emolumenti accepti occasione sepulturæ non restituerit; quia non tollitur, nisi per plenariam restitutionem omnium.

2183 An autem, si privatus Religiosus, vel Clericus consilio suo aliquem privatim inducat ad vovendum, promittendum eligere sepulturam &c. insciis aliis, Ecclesia subiaceat Interdicto, quando in ea sepelitur defunctus ab aliis Religiosis, & Clericis? Negat Palaus citatus. Ratio est; quia delictum particularis personæ non præjudicat communi loco, ut est Ecclesia, præsertim quando in Communitate sepeliente datur bona fides; nam legislator in prædicto capite utitur, verbo, *Præsumpsit*, quod scientiam in operante requirit.

2184 Secundum Interdictum fertur in cap. *Felicitis* de Pœnis in 6. adversus Civitatem, quæ auxilium, consilium, vel favorem præstiterit occidentibus, percutientibus, seu hostiliter insequentibus Cardinales, ibi: *Civitas verò quævis alia, præter urbem, quæ talia facienti, vel facientibus, seu præsumen- tibus in his consilium, vel auxilium dederit, aut favorem, vel intra mentem &c. nihilominus remaneat interdicta*. In hoc capite fertur primò excommunicatio contra committentes eas actiones in Cardinales, de qua nos egimus supra, & latius in excommunicatione

Bullæ Cœnæ, & denique ad finem prædicti capitis additur Interdictum locale, non proximè propter crimen delinquentium in Cardinales, sed in pœnam culpæ Civitatis, quæ delinquentibus auxilium, consilium, vel favorem præstat. Quare ex vi hujus capitis delinquentes in Cardinales non manent interdicti juxta generalem regulam dandi causam Interdicto; quia causa hujus interdicti non est delictum commissum ab his contra Cardinales, sed est auxilium, & consilium datum à Civitate delinquentibus in Cardinales. Unde dantes tale auxilium, & consilium manebunt interdicti personaliter. Hoc tamen Interdictum non est reservatum, quamvis excommunicatio reservata sit in eodem capite.

2185 Utrum verò extendatur ad loca, & oppida subjecta tali Civitati, & quæ sub ejus jurisdictione, & dominio sunt? Negat Pater Suar. de Cens. disp. 37. sect. 1. num. 17. & cum illo Palaus de Cens. disp. 5. punct. 8. §. 1. n. 3. & Filliuc. tract. 18. cap. 6. numer. 139. quare minùs extenditur ad provinciam, nisi loca subjecta tali Civitati in idem cum Civitate crimen conspirent. Dixi, cum Civitate conspirent; nam si loca inferiora solitariè committant actiones prohibitas, non incurrent Interdictum; quia solum est impositum Civitati, & non inferioribus locis, quæ non præsumuntur audere talia perpetrare.

2186 Tertium Interdictum est personale in Bullâ Cœnæ Domini Canon. 2. in quo lata est excommunicatio contra appellantes à mandatis, & ordinationibus Summi Pontificis ad futurum Concilium, de qua latè egimus; at contra universitates, Collegia, Capitula, & Conventus idem facientes ponitur Interdictum; & idem Interdictum videtur extendi ad eos, quorum auxilio, & favore fuerit appellatum, ut docet Palaus disp. 5. de Interdict. punct. 8. §. 2. numer. 5. De excommunicatione hujus Canonis dubitarunt multi. An extendatur ad Consiliarium: Et negativam partem, ut probabilem docuit P. Suar. relatus in loco citato, & alii; & proinde idem tenuerunt in Interdicto. Verum quia nos eodem citato loco tenuimus affirmativam sententiam in excommunicatione ex nova Bullâ Cœnæ Clement. X. in qua expressè dicitur: *Nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit; consequenter etiam videmur adstringi ad asserendum hoc Interdictum extendi ad Consiliarium non cujuscumque appellantis à man-*

mandatis, & ordinationibus Summi Pontificis, sed Universitatis, Collegii, Capituli, & Conventus; quia ad hos tantum dirigitur illud Interdictum, & ad reliquos excommunicatio.

2187 Ratio ulterius est juxta doctrinam Palai; quia in Consiliario est eadem culpa, atque in auxiliante, & favente. Deinde, quia verba, quibus comprehenditur auxilium &c. annectuntur immediatè post Interdictum Universitatis, Collegii &c. Nihilominus juxta tradita contrarium judico probabilius propter rationem ibi datam. Ita colligo ex P. Suar. disp. 21, sect. 2. num. 16, qui excommunicationem illius Canonis extendit ad eos, qui auxilium, vel favorem præstant appellanti ad futurum Concilium; non ita verò Interdictum; tum quia, ut ibi notat

Eximius Doctor num. 5. ideo Interdictum fertur in Universitates, Collegia &c. quia excommunicatio fertur in singulares personas; in Communitates verò, qualis est Universitas, Collegium &c. fertur Interdictum, quæ ratio non militat in Consiliario. Deinde, quia in eo Canone fertur excommunicatio, & Interdictum contra appellantes, vel singulares, vel Communitates, & eorum Consiliarios; sed Consilarii non incurrunt ambas poenas; quia aliter gravius punirentur, quàm appellantes; ergo solam excommunicationem incurrunt. Dato tamen, quòd incurrant Interdictum, accessoriè, & non principaliter incurrunt, ut in excommunicatione respectu auxiliantis, & faventis, docet laudatus Auctor in fine num. 16.

DISPUTATIO OCTAVA

De pœna Irregularitatis adversus Consiliarium.

Quamvis Irregularitas absolutè sit impedimentum, & non pœna, ut communiter docent AA. infra nominandi, quia tamen Irregularitas ex delicto ab omnibus apertè vocatur pœna, ideo nos hîc de illa, ut pœna imposita iniquo consilio acturi sumus. Quò circa oportet circa illam aliqua generaliter præmittere ad plenam intelligentiam eorum, quæ tradenda sunt.

SECTIO PRIMA.

Explicat nonnulla de Irregularitate.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Irregularitas?

2188

Quod attinet ad nominis ætymologiam, Irregularitas significat oppositum regulæ; & ideo dicitur privatio regulæ, sive extra regulam, aut sine regula; id enim exprimit nomen Irregularitas, compositum ex propositione *In*, quæ vim privationis habet, & nomine *Regula*. In abstracto Irregularitas significat impedimentum, quo homo redditur incapax gradûs, aut actionis communis aliis hominibus. Ex mente Ecclesiæ significat impedimentum, sive inhabilitatem exclusivam fidelis ab statu clericali,

sive qua ponitur extra Ecclesiasticam regulam, sive ordinem. De illa non est specialis titulus in Jure, quamvis in multis decretis de illa agatur, ut in cap. 1. de Sent. & re judic. in 6. cap. *Is, qui* de Sent. excomm. in 6. & alibi.

2189 Quoad naturam definitur Irregularitas: Inhabilitas, seu impedimentum Canonicum ex se directè, ac primariò impediens acceptionem Ordinum Ecclesiasticorum, & consequenter, ac secundariò illorum usum. Ita P. Suar, disp. 40. sect. 1. nu. 2. cum Hostien, Soto, Ledesm. Viguer, & Archidiacon, buos citat, & sequitur Palaus de Cens. disp. 6, punct. 1, num. 2, cum Navarr. Joann. And. Sylvest. Covarr. Henriq. Sayr. & Valent. tom. 4. disp. 7. quæst. 19. punct. 1. Sayr. lib. 6. cap. 2. nu. 16. Ita etiam Coninch. disp. 18. dub. 1. num. 1. Laym. lib. 1. Summ. tract. 5. punct. 5. cap. 1. Avila in ultima part. disp. 1. dub. 1. Filliuc, tract. 19. cap. 1. num. 2. Hurt. Diff. 1. Bonac. disp. 7. quæst. 1. punct. 1. num. 2. & alii, qui omnes colligunt definitionem ex cap. *Significasti* 1. de Homicid. in 6.

2190 Dicitur genericè impedimentum, & inhabilitas; quia multa alia sunt impedimenta, cum quibus genericè convenit. Dicitur Canonicum; quia Irregularitas Jure civili, aut potestate temporali induci non potest, eò quòd disponere non potest de rebus Spiritualibus, ut sunt Ordines, & Status Ecclesiasticus; per hanc clausulam excluditur omne impedimentum ad Ordines Juris Divini, ut est in infideli non baptizato, in
fœmi-

foemina; quæ sunt impedimenta, & inhabilitates ad Ordines, sed non sunt Canonica. Item excluditur etiam peccatum, quod suo modo impedit susceptionem Ordinum, saltem Sacrorum, qui sine novo peccato suscipi non possunt; & tamen non est Irregularitas: quia Irregularitas per se non est culpa, esto, possit esse effectus culpæ, & deinde peccatum ex natura sua, & non ex lege Ecclesiastica impedit susceptionem Ordinum.

2191 Dicitur, directe impediens susceptionem Ordinum, ut distinguatur à censuris, & aliis pœnis. Scilicet, ab excommunicatione distinguitur; quia Irregularitas impedit susceptionem Ordinis, quatenus Ordo est; at excommunicatio major, quatenus est communicatio quædam cum fidelibus, & minor, quatenus est Ecclesiæ Sacramentum ad assequendam gratiam. A Suspensione distinguitur; hæc enim privat ab usu Ordinis, & non à susceptione illius, ut Irregularitas. Deinde hæc Clericos, & sæculares afficit, illa solos Clericos. Ab Interdicto differt; quia privat quidem à susceptione Ordinis, quatenus Divinum ministerium est, seu Sacramentum, non quatenus Ordo, & quando supervenit jam ordinato, privat usu. Denique censuræ privant pluribus bonis, at Irregularitas solâ susceptione Ordinis directe & indirecte illius usu; differt tamen à depositione, & degradatione; quia hujusmodi sunt sententiæ ab homine, & Irregularitas semper à Jure. Deinde illæ sunt pœnæ, quæ non privant à susceptione Ordinis, quem supponunt, sed ab illius usu, à quo deponunt; Irregularitas verò non est ex se pœna, neque ratio pœnæ convenit omni Irregularitati, & est illius essentiæ quid accidentarium, inquit Eximius Doctor, apud quem plura in hoc puncto reperies loco citato.

2192 Multipliciter dividitur Irregularitas, primò in Irregularitatem ex delicto & ex defectu: in totalem & partialem, illa privat Ordinum susceptionem, & simul usu, ista solo usu, vel in totum, vel quoad partem, v. g. ordinatus per homicidium privatur usu Ordinum, at per amissionem manûs, vel oculorum, solum privatur usu Ordinum incompatible cum tali defectu. Dividitur etiam in perpetuam, & temporalem; prima solum dispensatione, secunda etiam decursu temporis, ut videtur in Irregularitate ex defectu ætatis, tollitur.

2193 Causa Irregularitatis efficiens est solus Pontifex; nam cap. *Is, qui* de Sent. ex-

comm. solum incurritur in casibus à Jure expressis; Jus autem à solo Pontifice condi potest; ergo. Sotus extendit hanc potestatem ad inferiores Judices, eò quòd nullibi illis denegetur. Sed meritò illi contradicunt omnes. Neque obstat, quòd judices inferiores possent alias pœnas, forsan graviores, ut est depositio, & degradatio, inferre; nam aperte in citato capite denegatur illis, quatenus decidit Irregularitatem solum incurri in casibus à Jure expressis, quòd Jus à solo Pontifice condi potest. Adde, quòd Irregularitas inducta est ad vitandam indecentiam, quæ oritur ex assumptione Irregularis ad Statum Ecclesiasticum, communem toti Ecclesiæ, decernere autem, quænam inducant hanc indecentiam statui communi, solum pertinere debet ad Principem totius statûs, qui est Pontifex.

2194 Causa materialis, sive subjectum est Vir, & hic Christianus, sive baptizatus. Unde excluditur foemina incapax Ordinis, & ideo incapax privationis ad susceptionem Ordinis, quæ supponit capacitatem in subjecto privato; excluditur etiam jure Divino non baptizatus, cap. *Veniens* de Presbytero non baptizato. Verum quidem est, quòd infidelis, qui ante baptismum duo contraxerat matrimonia, illo suscepto sit irregularis, at non est talis ab Irregularitate contracta ante baptismum; quia ante illum non erat capax privationis susceptionis Ordinum, sed ab Irregularitate resultante ab indecentia duplicis matrimonii perseverante post baptismum: per baptismum enim fit capax Ordinis, & per consequens capax privationis Ordinum introducta ab illa perseverante indecentia. An vir irregularis sit capax alterius Irregularitatis? Affirmamus, sicut excommunicatus alterius excommunicationis.

2195 Non est subjectum capax Irregularitatis Summus Pontifex; quia legislator non subjicitur suis legibus quoad vim coactivam; & ideo si eligatur irregularis in Pontificem, ejus electio erit quidem illicita, sed tamen valida ad vitandum schisma, & illâ positâ tollitur ab eo Irregularitas, cap. *Licet*, & cap. *Ubi periculum* de Electione. Aliter dicendum de inferioribus Episcopis; quia nullibi excipiuntur. Deinde, quia in proximo capite excipiuntur à Suspensione, & Interdicto, & non ab aliis pœnis; exceptio autem firmat regulam in contrarium. Ita citati AA.

2196 In explicanda causa formali, parum est

est immorandum; consistit enim in verbis, quibus à Jure fertur Irregularitas; & ideo non incurritur, nisi in casibus à Jure expressis. Quare ad cognoscendum: An quis illam incurrit, scire maximè expedit, inquit P. Suar. disp. 40. sect. 8. num. 1. quibus verbis à Jure exprimitur. Quibus autem verbis censeatur in Jure lata Irregularitas? Varias ad hoc cognoscendum regulas, & indicia adducit laudatus Suarez, qui omnino videri debet, quas omnes regulas ad unam reducit Palaus de Cens. disput. 6. punct. 4. numer. 15. §. *Hæc autem est*, ut verba Juris privationem suscipiendi Ordines exprimant, v. gr. si dicant, Non promoveatur ad Clericatum; Non ordinetur; Non fiat Clericus; Fiat Irregularis; Irregularitatem incurrat. Item Cessabit à Clero, sive à Statu Clericali; cap. *Curandum* 34. dist. A Clericalibus officiis cogatur abstinere, cap. *Consequens* dist. 88. & sic de aliis similibus.

2197 Utrum hæc verba, Inter Presbyteros non computetur, Non sit Sacerdos, significant solam Irregularitatem partialem, an etiam integram? Respondet Palaus sæpe assumi ad significandam integram, præsertim in eo, qui nullo Ordine est insignitus, propterea, quod excluso Sacerdotio, videntur ceteri excludi Ordines, utpote qui ad Sacerdotium ordinantur. Ex dictis colliges ad inducendam Irregularitatem non requiri determinata verba. Secundò requiri, ut verba clarè, & expressè significant privationem ipso facto suscipiendi Ordinis, & ministrandi in susceptis, utpote poena non ab homine, sed à Jure ipso facto operante; & ideo non expectat declarationem Judicis, ut incuratur. Ita cum P. Suar. AA. suprà.

§. I I.

Quæ culpa sufficiat ad Irregularitatem ex delicto?

Importunum esset immorari hîc in explicandis defectibus, quorum causâ contrahitur Irregularitas, de quibus latissimè AA. agitur enim de Irregularitate respectu Consiliarii, quæ proinde solet esse ex delicto; & ideo solùm hîc præmittenda generaliter duxi aliqua de culpa requisita in consilio ad illam incurrendam.

2198 Certum est, quòd nulla Irregularitas ex delicto incurritur propter actum merè internum, v. g. propter propositum, & vo-

luntatem dandi consilium; hujusmodi enim actus non cadit sub jurisdictionem humanam quoad poenam, cap. *Si quando* 15. quæst. 6. Quare privilegium aliquod concessum ad dispensandum in Irregularitate mentali intelligendum est, vel de Irregularitate omnino occulta, & non purè mentali, vel etiam ad tollendos aliquorum scrupulos, & non quia necessaria sit talis dispensatio pro incurfa irregularitate per culpam merè internam. Ita Henriq. lib. 13. de Pœnit. cap. 3. num. 1. Covarr. in Clement. *Si furiosus* p. 2. §. 3. n. 4. Sayr. lib. 6. cap. 2. num. 20. Coninch. disp. 18. dub. 2. num. 11. Bonac. disp. 6. qu. 1. punct. 3. Gaspar Hurt. Diff. 2. Palaus suprà punct. 3. num. 1. Requiritur ergo actus externus, & perfectè consummatus, ut significant verba Canonum ferentium Irregularitatem Leand. qui par. 5. tract. 1. disp. 1. quæst. 10. immeritò citat Henriq. pro contraria parte, tenet Diana tract. 11. Resol. 48. Pellizar. tom. 2. tract. 7. cap. 5. sect. 1. quæst. 7. numer. 10. Quæ verò multiplicitas culpæ requiratur, & sufficiat ad contrahendas plures Irregularitates? Vide dicta in excommunicationibus.

2199 Utrum actus, sive consilium, propter quem incurritur Irregularitas, debeat esse mortaliter peccaminosus? Negavit Cajetanus 2. 2. quæst. 64. artic. 8. & in Summa verbo *Irregularitas*, in quam sententiam inclinat Armill. & Covarr. tenent Castro, & Sylvest. apud P. Suar. disp. 40. sect. 3. num. 16. Ita etiam Cordub. & Molina tract. 3. disp. 7. in qua latissimè ostendit variis juribus sufficere ad incurrendam Irregularitatem peccatum veniale, quando veniale est circa homicidium, aut mutilationem, idest, quando est aptum, ut ex illo sequatur homicidium, aut mutilatio, quæ sententia non caret bono fundamento in Jure.

2200 Affirmat tamen Eximius Doctor cum Anton. Medin. Sot. Navar. quos sequitur Coninch. disp. 17. dub. 2. num. 13. Pater Vasq. 2. 2. disp. 158. cap. 5. P. Sanch. lib. 9. disp. 32. num. 19. Avila par. 7. disp. 2. dub. 3. Bonac. tom. 1. disp. 7. quæst. 1. Pellizar. suprà quæst. 6. num. 8. Reginal. lib. 38. numer. 201. Filliuc. tract. 19. cap. 1. quæst. 8. numer. 24. Dian. par. 3. tract. 6. Resol. 51. Leander suprà quæst. 7. in qua citat Sà, Banh. Salon. Ludov. Lopes, Baldell. Palaus, & alios. Ratio est; nam cap. *Felicitis* de Pœn. poena proportionari debet delicto; cum igitur Irregularitas sit gravissima poena, utpote privans promotione ad gradum excellentissimum Ordinum,

vel aliorum usu, non debet imponi pro culpa levi, & de facto in Jure semper imponitur ob gravem. Immò juxta gravissimos Doctores nec Pontifex potest illam imponere ob levem culpam, ut tenet Bonac. cum P. Suar. Coninch. & aliis.

2201 Sed quid, Si actus externus, vel consilium ita sit occultus, ut probari non possit? Bauni tract. de Irregul. qu. 3. assert. 4. docet cum Gloss. in cap. ultim. de Tempor. Ordin. probabile esse non incurri Irregularitatem per talem actum, præterquam in homicidio. Non dissentit Layman lib. 1. tract. 5. punct. 5. cap. 4. num. 1. Nihilominus oppositum est commune, ut videre est apud Diana par. 7. tract. 11. Resol. 48. cum P. Suar. & aliis, quos etiam citat, & sequitur Palaus supra num. 1. Probant ex Trid. sess. 4. cap. 7. & sess. 24. cap. 6. de Reformat. nam in primo loco expressè inhabilitat ad Ordines homicidam occultum, & in secundo concedit Episcopis facultatem dispensandi in Irregularitatibus provenientius ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Ratio denique est; quia delictum etiam occultum subicitur Ecclesiæ, proindeque est punibile aliquâ pœnâ, ut homicidium Irregularitate; nam si Ecclesia potest inhabilitare ad matrimonium per crimen occultum, cur non poterit per illud inhabilitare ad Ordines, vel illorum usum?

2202 Adverte tamen majoris claritatis gratiâ cum Avila supra §. *Secunda sententia est*, aliqua esse crimina, quibus imposita est Irregularitas ratione sui, & per se, ut v. gr. est homicidium; aliqua verò, quibus imposita est non ratione sui, sed ratione infamiæ ex illis ortæ, sive deformitatis ex notorietate, ut v. g. imponitur adulteris, perjuris, & falsis testibus. In primis, commisso crimine, etiam occultè ipso facto incurritur Irregularitas; in secundis non ita, nisi positâ notorietate facti, & deformitate, ex inde ortâ, seu infamiâ; & ad secundum reducitur consilium. An etiam consilium ad homicidium? Constat ex dicendis. Neque contra nostram sententiam urget textus in cap. *Christiana* 32. quæst. 5. ibi: *Non habent latentia peccata vindictam*; intelligitur enim de vindicta per sententiam judicis in foro externo per processum, non verò in foro interno absque sententia. Neque cap. *Ex tenore* de Temporib. ordinat. ibi: *Quod si peccatum ejus esset publicum, degradaretur ab Ordine, quem suscepit*; ergo quia occultum,

non imponitur illi pœna degradationis. Respondetur in cap. *Ex tenore agi* de peccato enormi quidem, & digno degradatione, sed cui in Jure annexa sit Irregularitas; degradatio autem non incurritur, nisi per sententiam judicis, quæ supponit crimen publicum, & quod probari potest.

§. III.

Agit de peccato dubio ad incurrendam Irregularitatem.

2203 **D**E peccato, seu consilio dubio est major, & gravior difficultas, in qua circumferuntur quatuor sententiæ non improbables; ante illarum discussionem supponendum est dubium, vel esse Juris, vel facti. Primum est; quando dubitas, An in Jure detur Irregularitas imposita tali facto, vel consilio? Secundum, quando certus es, quòd in Jure imposita sit tali consilio Irregularitas, dubitas verò, An tale consilium dederis? Tertium est, quòd utrumque dubium potest esse ante factam diligentiam cognoscendæ veritatis, vel post factam talem diligentiam persistere. His suppositis,

2204 Certum est primò apud omnes, occurrente quocumque dubio sive juris, sive facti, teneri te adhibere competentem diligentiam, & examen ad cognoscendam veritatem, scilicet, An re ipsâ in Jure lata sit talis Irregularitas? vel An tu re ipsâ dederis tale consilium? Certum est secundò, interim ante discussionem dubii, vel dum examinatur, teneri te ad abstinendum ab actionibus prohibitis per Irregularitatem; quia aliter te exponis periculo gravi violandæ Irregularitatis, id quod in cap. *Illud Dominus* 5. de Cleric. excomm. celebran. reprehenditur in Episcopo celebrante cum dubio de excommunicatione. Ita Pater Suar. disput. 40. sect. 5. num. 22.

2205 Hanc tamen doctrinam temperat Salas 1. 2. quæst. 21. tract. 10. disput. unic. sect. 10. num. 169. cui consentire videtur Palaus sup. punct. 3. num. 3. nisi dubitans interim, cum dubium examinatur, magnam incommoditatem pateretur, se irregularem reputando, ut quia præterit occasio Ordinum suscipiendorum, vel beneficii, lucrive magni comparandi; quia lex humana non videtur obligare cum tanto damno in casu dubio. Palaus dicit consentire in hanc doctrinam P. Sanch. in Summa lib. 1. cap. 10. fine. Sed
verba

verba Sanchez sunt hæc: *Vix audeam hoc sequi, nisi notabile esset damnum, quale non est præterire occasionem Ordinis suscipiendi.*

2206 Utrum verò si resultet infamia ex non susceptione Ordinum, sit damnum sufficiens ad evadendam obligationem legis Irregularitatis? Non deerunt, qui affirmant juxta communem doctrinam circa obligationem legis humanæ. Quidquid tamen de hoc sit, factâ competenti veritatis diligentia, si ex probabilibus rationibus judices tale factum non habere annexam Irregularitatem, vel te non dedisse tale consilium, prohibitum sub Irregularitate, poteris te liberum ab ea reputare; quia prudenter te geris, adhærens opinioni probabili; neque videtur rationale te gravissimæ pœnæ subicere, quando verè probabiles te rationes eximunt. Ita Gasp. Hurt. hîc Diff. 3. num. 10. & sequitur Palaus sup. punct. 3. num. 3.

2207 Præcipua difficultas est: Quando factâ debitâ, & competenti diligentia, adhuc hæretur, & non potest formari judicium probabile, siue practicum, quòd in Jure nulla sit posita Irregularitas tali consilio, vel quòd non dederit illud, cui annexa est Irregularitas; quo pacto habere se debeat operans? Sit exemplum: Si Consiliarius dubitet: An in Jure lata sit Irregularitas contra consilium, quod dedit? vel si certus de Irregularitate lata in Jure contra tale consilium, dubitet. An ipse dederit consilium, & factâ competenti diligentia, adhuc hæreat, debet ne se gerere, ut irregularem, an non? P. Suar. disput. 40. sect. 5. num. 13. ante omnia præmittit in hoc casu, si urgeat necessitas moralis exercendi Ordines, posse hominem practice deponere dubium, & se non irregularem reputare, quamvis teneatur, nactâ opportunitate majorem adhibere diligentiam. Sed de hoc magis in sequentibus extra hunc casum urgentis necessitatis.

2208 Prima sententia docet absolutè in eo dubio tam juris, quàm facti in omni materia non debere se reputare irregularem, donec accedat judicis sententia. Hæc tribuitur Henrico; sed Leander illum ab hac sententia liberat, & corrigit Palaum, qui illum pro hac sententia adducit. Secunda sententia opponitur, asseritque in utroque dubio reputandum se esse irregularem, tam in foro interno, quàm in externo, tum ad effectum procurandi dispensationem, tum ad effectum abstinenti à celebratione, tum ad effectum, ut

judex illum, ut irregularem damnet. Pro hac citatur Navarr. Covarr. P. Suar. & alii. Sed Suarez loquitur cum distinctione, ut infra videbitur. Tertia sententia docet in utroque dubio reputandum se irregularem in foro conscientiae, non verò in externo, ut talem, damnandum. Ita apud P. Sanch. Philarc. de Officio Sacerdotis tom. 1. p. 5. lib. 4. cad. 6. notab. 2. Quarta denique, & communis opinio, distinguit per sequentes Conclusiones.

2209 Prima Conclusio sit. In dubio juris, siue Utrum in Jure lata sit Irregularitas contra hanc actionem, vel consilium post competentem diligentiam dubitans, nullo modo reputare se debet irregularem. Ita plusquàm viginti AA. boni nominis, inter quos P. Sanchez lib. 1. Summ. cap. 10. num. 42. & penes ipsum Navarr. Covarr. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 19. quæst. 10. P. Suar. tom. 1. disput. 40. sect. 1. nu. 18. P. Salas 1. 2. tract. 8. disp. unic. sect. 19. num. 170. Rebell. de Just. 2. p. lib. 1. quæst. 3. sect. 2. num. 13. Valent. 4. p. disp. 7. quæst. 19. punct. 2. Notab. 3. Molin. de Justit. tract. 3. disp. 67. num. 5. Avila par. 7. disp. 2. dub. 5. Concl. 1. Reginal. Filliuc. Toled. Palaus supra punct. 3. num. 7. Bassæus, Bauni, Dian. par. 4. tract. 2. Resol. 52. Coninch. disput. 18. dub. 1. quibus adde Laym. lib. 1. tractat. 1. cap. 2. num. 39. Leand. par. 5. tractat. 1. disput. 1. quæst. 15. ubi citat plures illustres Theologos pract. tract. 7. disp. 1. quæst. 2. numer. 74.

2210 Probatur; quia, ut deciditur in cap. Is, qui de Sent. excomm. in 6. non incurritur Irregularitas, nisi sit expressa in Jure, ibi: *Irregularitatis tamen (cùm id non sit expressum in Jure) laqueum non incurrit.* Sed in Jure non est expressa Irregularitas adversus eum, qui post debitam diligentiam adhuc dubitat, An in Jure lata sit Irregularitas propter actionem, quam posuit; ergo non tenetur se reputare irregularem. Minor est apud omnes accepta. Consequentia roboratur; quia lex Irregularitatis quoad hoc nihil habet speciale ab aliis legibus; atqui aliæ, nisi fuerint sufficienter promulgatæ, non obligant; ergo, cùm in dubio Juris lex Irregularitatis non sit sufficienter promulgata, utpote de qua post exhibitam debitam diligentiam adhuc dubitatur, & non constat expresse, non obligat. Hinc P. Suarez incredibilem sibi dicit oppositam sententiam. Et certè est incredibile, quòd dubitans propter hoc solum dubium privetur beneficiis, quæ

possidebat, ut consequitur ad Irregularitatem, sicut ex cap. *Ad audientiam*, privari debet.

2211 In dubio facti adhuc subdistingunt Auctores inter dubium facti homicidii, & dubium aliorum delictorum, v. g. mutilationis. Quare secunda Conclusio apud aliquos est. In dubio aliorum delictorum extra homicidium, neminem esse judicandum irregularem. Ita cum Navarr. in cap. *Si quis* autem num. 41. de Pœnit. distinct. 7. Sylvest. & Sotus, Salas 1. 2. tract. 8. disp. unic. sect. 18. num. 168. P. Sanch. lib. 1. cap. 10. §. 4. Avila par. 7. disp. 2. dub. 5. Concl. 2. Coninch. disput. 18. dub. 2. nu. 22. Filliuc. tract. 19. cap. 2. num. 47. Laym. sup. 5. §. 4. num. 3. Bonac. de Irregul. disp. 7. punct. 5. num. 5. Dian. par. 4. tract. 2. Resol. 52. Palaus sup. num. 9. Leand. sup. quæst. 18. ubi citat Henriq. Alphons. de Leone, Bauni, Bassæus, Villalob. Barb. Machad. & suprà relatos.

2212 Probatur ex relato cap. *Is, qui*, in quo expressè dicitur non contrahi Irregularitatem, nisi expressè contineatur in Iure; in Iure autem extra casum, & dubium homicidii non continetur expressè, quod in dubio alterius cujuscumque delicti debeat quis se reputare irregularem. Ratio est; quia aliàs habebat jus certum ad celebrandum, & erat in possessione suæ libertatis; sed jus certum, & possessio libertatis non amittitur propter legem dubiam, cum melior sit conditio possidentis; ergo. Confirmat Avila cum P. Suar. exemplo; quia licet obligatio voti (idem de obligatione promissionis factæ alteri) sit de Iure Divino, nihilominus qui dubitat: An votum emiserit, non tenetur ad votum, ut est communis doctrina apud P. Suar.; ergo neque qui dubitat de lege Irregularitatis, cum in utroque melior sit conditio possidentis. Adde, quod lex Irregularitatis est pœnalis; ergo restringi debet ad solum casum in Iure expressum, Reg. *Odia de Regulis Iuris*.

2213 Opposita sententia est probabilis, & illam defendunt multi, & graves Theologi, Valent. 4. par. disp. 7. quæst. 19. punct. 2. Notabil. 3. P. Vasq. lib. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 65. cap. 3. nu. 9. & 13. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 19. quæst. 10. Hurt. disp. 15. Diff. 4. fine, Rebell. de Oblig. Iust. 2. par. lib. 1. quæst. 3. sect. 2. num. 13. cum Panorm. Sayr. Sylvest. Angel. Rosella, Turrian. Marian. Soncin. Senior. Mena apud Leand. Fundantur; quia Pontifex in cap. *Ad audientiam*, & cap. *Significasti*

de Homicidio ad inducendam Irregularitatem in dubio homicidii utitur illo principio, in dubio tutior pars est eligenda, sed non utitur statuendo novum Ius circa determinatum factum homicidii; ergo declarando ex Iure antiquo, quid universaliter observandum est in similibus dubiis, hoc est, quod in illis semper eligenda sit tutior pars; tutius autem est in illis dubiis se reputare irregularem; ergo talem se debet reputare. Deinde lex pœnalis extendi debet ad similes casus, quando ratio decidendi in omnibus æquè militat.

2214 P. Suar. sub sect. 6. num. 8. cum Navarr. Sylvest. & Soto docet principium illud generale extra casus à Iure expressos tam in foro conscientiæ; quam in externo non esse præceptum, sed consilium; quia nullus textus, aut lex hoc suadet, & ideo non esse necessarium sub mortali semper eligere tutius, sed sufficere eligere tutum; quare extra casus à Iure expressos, quamvis maximè doceat, & prudentissimum sit eligere tutiorem partem, per hoc non tollitur, quod licitè possit eligi tutum. Suppositâ igitur hâc doctrinâ, respondetur ad fundamentum contrarium, negando secundam partem minoris; nam Pontifex in eo cap. non utitur eo principio, quasi universali regula in omni casu ad vitandam culpam, seu tanquam præcepto in omni materia; sed ex doctrina talis principii judicavit convenientius ferre legem de sequenda tutiori parte in speciali dubio facti homicidii, itaque voluit, ut quod in aliis materiis erat prudentissimum consilium, in materia homicidii, sive in dubio homicidii esset, & observaretur, ut præceptum.

2215 Ratio specialis hujus est; quia in homicidio datur specialis ratio, nimirum, specialis deformitas, & indecentia, quam habet in Clerico ad Sacrum Ministerium consecrato, in cujus odium Pontifex statuit, & declarat Irregularitatem, impositam homicidio, extendi etiam ad dubium homicidii, seu ad homicidium dubium, quamdiu dubium non expellitur; nam in eo dubio datur periculum, quod re verâ homicida celebret, vel ordinetur cum summa illa indecentia, & deformitate homicidii, & ad hoc periculum evitandum, Summus Pontifex, ad quem pertinet cavere omnem indecentiam circa mysteria Sacra, extendit etiam Irregularitatem ad dubium homicidium, ex qua extensione quamvis sequatur grave onus dubi-

dubitanti, judicatur tamen minus incommodum, quod ille patiatur prædictum onus, quam quod celebret cum periculo tantæ indecentiæ; præsertim cum ille culpâ suâ, vel negligentia posuerit actionem expositam tali dubio.

2216 Deinde hæc poena non extenditur ad alios casus dubios; sed restringitur ad solum dubium homicidium; quia Jus commune est, quod poena delicti certi non extenditur eodem modo ad delictum dubium; cum ergo decisio cap. *Ad audientiam* discrepat ab hoc Jure communi, ne videatur abrogare Jus commune, limitari debet, ita ut extendatur ad solum specialem casum contentum in eo cap. 1. nimirum, ad solum casum hujusmodi dubii. Immo & in eodem casu dubii homicidii significavit Abbas in cap. *Significasti* præsumi aliquem irregularem solum quoad cessationem à Sacro Ministerio, & Ordinibus; non verò quoad alias poenas privationis beneficiorum, & similium. Quæ doctrina apud P. Suar. sup. num. 6. est communis, & illam optimè defendit P. Sanch. in Summ. 1. par. lib. 1. cap. 10. num. 45. ergo, cum Irregularitas hæc sit poena, extendi non debet ad casus in eo capite non expressos, immò restringenda etiam in similibus casibus juxta regulam *Odia sunt* de Reg. Jur. in 6. Ex dictis satisfit oppositæ sententiæ.

2217 Deinde colligitur primò neminem se reputare debere irregularem ob mutilationem dubiam; nam quamvis sit dispositio ad homicidium, non est homicidium, de quo agitur in cap. *Ad audientiam*; aliter dicendum de dubio mortis ex mutilatione. Colliges secundò non censendum irregularem, qui post factam diligentiam manet dubius, quod sit excommunicatus, si celebret; quia nullibi in Jure exprimitur, & favet textus in cap. *Apostolica* 9. de Cleric. excomm. celebrant. Idem de eo, qui dubitat, An sit legitimus, ut constat ex cap. *Is, qui* de Sent. excomm. in 6.

2218 Quæstio modò potest esse in Consiliario, qui dubitat, An dederit consilium ad homicidium factum, v. g. Medicus dubitat, an dederit consilium ad medicinam pro abortu foetus animati; & facto competenti examine hæret adhuc dubius: debetne reputare se irregularem, an non? Distinctionis gratiâ adverte diversum longè esse dubitare, An dederit consilium ab eo, quod est dubitare, An ex dato suo consilio secutum sit homicidium? Nam hoc secundum supponit datum

consilium, ut certum, de quo in primo dubitatur: Circa hoc nihil dubitant Doctores, & videntur supponere, ut certum, in eo dubio non debere se reputare irregularem. Ratio est; quia in hoc casu non est dubium de homicidio, sed de causa homicidii, ad quam extendi non debet lex poenalis Irregularitatis. Deinde, quia aliqui DD. citati à P. Sanchez infra, ut est Henriq. lib. 13. de Irregul. cap. 16. num. 3. in Comment. litt. D. Gibal. linus adductus à Leand. cap. 4. de Irregularit. quæst. 1. sess. 11. num. 62. excusant ab Irregularitate eum, qui dubitat, An suum consilium influxerit in homicidium commissum; ergo à fortiori excusabunt eum, qui dubitat, An dederit tale consilium, quod dubium est magis remotum ab homicidio. Quare

2219 Difficilius judicat P. Sanch. in Sum. lib. 1. cap. 10. num. 44. ad medium secundum dubium proximè insinuatum, An, scilicet, qui certus est de dato consilio, dubitat, Utrum suum consilium influxerit in homicidium jam commissum, debeat se reputare irregularem? & latè discussis fundamentis Henrici statuit affirmativam sententiam, quam sequitur Covarr. in Clement. *Si furiosus* de Homicid. 2. part. quæst. 5. de Irregularit. dub. 8. num. 64. Merola tom. 1. cap. 3. disp. 3. num. 51. Tabien. Avil. pu. 7. disp. 6. dub. 2. Concl. 5. in fine, Cornejo in 3. part. tract. 5. de Irregul. disp. 1. dub. 2. quos omnes citat, & sequitur Dian. 4. p. tract. 2. Resol. 25. Leand. tom. 5. tract. 2. disput. 10. quæst. 42. Adde Bonac. tom. 1. disp. 7. de Irreg. quæst. 2. pun. 5. ubi citat Maschard. tom. 1. Concl. 419. num. 9. tenet Tambur. in Decal. lib. 1. cap. 3. §. 7. litt. I §. Irregularitas.

2220 Ratio fundamentalis est; quia re ipsâ hîc datur dubium facti homicidii, in quo Jus induxit Irregularitatem cap. *Ad audientiam*. Deinde quia in tali dubio possessio non stat pro dubitante Consulente, immò contra illum; nam possessio pro eo stat, pro quo est Juris præsumptio; sed Juris præsumptio stat contra Consulentem, quatenus in eo casu existimat homicidam non fuisse occisurum absque consilio; ergo possessio non stat pro Consiliario; proindeque debet se reputare irregularem. Ad cognoscendum tamen, An consilium re ipsâ non influxerit, variæ inservire possunt conjecturæ, ut si homicida erat capitalis inimicus occisi: si mortem fuerat minatus: si omnia ad illam præparaverat. Ita AA. suprâ. Sed meo videri hæc non convincunt consilium non influxisse saltem

saltem ad celeritatem, vel non auxisse deliberationem. Alii addunt etiam testimonium ejusdem homicidæ, si dicat se non fuisse motum consilio, quod non admittit P. Sanchez, nisi sit fide dignus, & tales aliæ conjecturæ concurrant, ut prudens quisque illi fidem adhibere possit.

2221 Aliud hîc dubium est, quando Consiliarius certus est de dato Consilio, sed dubitat, An consultus commiserit homicidium? in hoc judicat P. Sanch. suprà laudatus, non debere se reputare irregularem. Ratio est; quia in hoc casu possessio est pro Consulente, utpote contra quem nulla est præsumptio; siquidem factum manet omnino dubium; ergo non debet se reputare irregularem. Oppositum dicit commune Bonac. sup. num. 8. quia datur dubium facti homicidii, cui imposita est Irregularitas, cap. *Ad audientiam*, & cap. *Significasti*. Hæc sententia est probabilior.

§. I V.

De Effectibus Irregularitatis.

2222 **I**rregularitatis effectus respectivè ad subiectum irregulare distinguere possunt; nam in subiecto nudè sumpto, sive laico, est privatio, sive incapacitas suscipiendi licitè Ordines: in subiecto verò jam ordinato est privatio, sive impedimentum ad exercendos Ordines jam susceptos. Utrùm verò præter has privationes, aliqua Irregularitas inducat etiam privationem beneficii, officii &c. dicam infra. Quare

2223 Primus, & principalis effectus est privare susceptione licitâ Ordinum, cap. *Curandum* dist. 24. & docent communiter AA. qui videri possunt apud Leand. sup. disp. 3. quæst. 1. Dicitur, licitâ Ordinum susceptione; nam Ecclesia impedire non potest validam, suppositâ materiâ, formâ, Ministro, & cæteris requisitis; ut cum P. Suar. & aliis Bonac. sup. dist. 7. punct. 4. Utrùm etiam privet à susceptione primæ tonsuræ? Palaeus respondet non irritare susceptionem primæ tonsuræ, at privare susceptione licitâ talis gradûs; quam sententiam, ut probabilior, tenent communiter Theologi.

2224 Ratio est; quia licet in Iure expressè non agatur de primæ tonsuræ susceptione, & licet probabilius sit, primam tonsuram non esse Ordinem, nihilominus negari non potest, quod sit dispositio ad Ordines, & efficiat Clericum; sed Irregularitas ordinatur

ad removendum hominem ab statu, & regula Clericorum, & prima tonsura disponit ad assequendum talem statum, quod est oppositum; ergo Irregularitas, removens ab illo statu, removet etiam à dispositione ad illum licitè suscipiendum. Adde, quod in cap. *Cum contingat* de Ætate, & qualit. Ordinar. prima tonsura venit etiam nomine Ordinum. Ita P. Suar. disp. 40. sect. 1. num. 11. & sect. 2. num. 1. Filliuc. tract. 19. cap. 2. num. 59. Avila par. 7. disp. 2. dub. 6. Concl. 1. Bonac. suprà punct. 4. num. 1. Dian. Resol. 88. Leand. p. 5. tract. 1. disp. 3. quæst. 3. & apud ipsum Sayr. Garcia, Cornejo, Machado, & Navar. Conclus. 11. de Temporib. Ordin. numer. 1. & 3. quibus adde Henriq. tract. 7. disp. 1. quæst. 2. num. 76.

2225 Secundus effectus, sive secundarius, scilicet, privare usu, & exercitio Ordinum, est Irregularitatis, quæ supervenit ordinato, & non eodem modo oritur ab omni Irregularitate, sed ab Irregularitate ex delicto aliter, atque ab alio ex non delicto. Prima namque ex delicto, v. gr. homicidio, vel ex iniqua Ordinum susceptione, aut administratione privat omni exercitio Ordinis suscepti, quo privare potest, & prohibet promotionem ad alium suscipiendum, cap. fin. de Temporib. Ordin. cap. *Inquisitionis*, de Accusatoribus. Secunda verò ex non delicto, seu ex defectu, superveniens ordinato, privat exercitio Ordinis, cui supervenit impedimentum, v. g. in eo, cui abscissi sunt digiti cum medio palmæ manûs, privat celebratione, cap. 2. de Clerico agrotante, non tamen privat exercitio aliorum munerum Sacerdotalium, v. gr. audire confessiones, assistere matrimonio, & aliis ministeriis. Et si superveniret talis defectus Diacono, impediret ascensum ad Sacerdotium, sed non exercitium Diaconatus. Utrùm in Subdiacono impediret assensum ad Diaconatum? Affirmamus; quia Diaconatus est dispositio, sive gradus ad Sacerdotium, quod impedit. Datam doctrinam intellige etiam, si defectus, & impedimentum culpabiliter contractum sit.

2226 Itaque Irregularitas adveniens laico impedit ascensum ad omnes Ordines, etiam primam tonsuram; in clerico verò privat usu Ordinis, & ascensu ad alium. Unde idem impedimentum, quod in clerico causat Irregularitatem partialem modo explicato, in laico causat totalem, idest, privat susceptione omnium Ordinum. At nulla Irregularitas privat neque clericum, neque laicum actio-

actionibus, quæ tam à Clericis, quam à laicis exerceri possunt, ut recipere alia Sacramenta præter Ordinem, assistere ad Officia Divina, communicare cum fidelibus, baptizare absque solemnitate, sepeliri in loco Sacro, & similibus, nam cum Irregularitas excludat à regula clericali, solum privat ab actionibus propriis clericorum; supradictæ verò conveniunt etiam laicis. Est communis doctrina, ut videre est apud P. Suar. disp. 40. sect. 2. num. 8. & AA. supracitati.

2227 Supposito, quod Irregularitas deturbet irregularem ab statu clericali, consequenter videtur detrudere ab omni jure, & possessione ad illa, quæ clericalem statum prærequirunt, argum. cap. 2. de Clerici pugnanti in duell. & Trid. sess. 14. cap. 7. de Reformat. Verum quia in multis dubitant AA. procedendum est cum distinctione Irregularitatis ex defectu, & Irregularitatis ex delicto: item Irregularitatis absolutæ, sive totalis, & Irregularitatis partialis, quæ non privat omni, sed eo tantum exercitio, quod repugnat defectui, ut est in relato cap. 2. de Clerico ægro tante, ibi: *Ipsam autem cæteris officiis Sacerdotalibus fungi minimè prohibemus.*

2228 Dico igitur primò, Irregularitas partialis ex defectu, superveniens ordinato, non illum privat beneficio, quo gaudet, neque aptitudine, ut illi conferatur, dummodo beneficium non requirat exercitium Ordinis incompatible cum defectu, propter quem factus est irregularis. Ita Sayr. lib. 6. cap. 1. num. 13. Garc. de benef. 7. par. cap. 12. numer. 19. Valent. tom. 4. disp. 7. quæst. 19. punct. 2. Bonac. tom. 1. disp. 7. punct. 4. nu. 3. Palaus de Cens. disp. 5. punct. 5. num. 5. Colligitur ex prædicto cap. 2. & ex 3. eodem titulo. Difficultas igitur devolvitur ad Irregularitatem absolutam, quæ impedit functiones beneficii licite fieri, utrum reddat nullam collationem beneficii factam tali irregulari?

2229 P. Suarez suprà sect. 2. à nu. 30. cum Navar. cap. 25. num. 134. Covar. in cap. *Alma Mater* punct. 1. §. 7. num. 1. & alibi, Henric. lib. 14. cap. 2. num. 5. respondet hujusmodi collationem esse nullam; probant argum. cap. *Translato* de Constitutionibus, & Gloss. in cap. *Studeat* dist. 50. ex quibus inhabilis ad unum, censetur talis ad omnia, quæ ex illo consequuntur; sed irregularis inhabilis est ad Ordines, quibus fit habilis ad beneficia, & quos beneficium necessariò requirit; ergo inhabilis est ad validam susceptio-

nem beneficii. Ita etiam Avila par. 7. disp. 2. dub. 6. Concl. 3. Less. lib. 2. de Just. cap. 34. nom. 122. Reginal. lib. 39. num. 8. Filliucius tract. 19. cap. 3. num. 86. Coninch. disput. 18. dub. 1. num. 6. Garc. Cochier. P. Sanch. Paris. Sayr. Villalob. Reccut. apud Leand. infra.

2230 Alii, ut Sylvest. verb. *Excommunicatio* 4. num. 4. Innoc. IV. Canon. 6. de Concess. præben. Felin. Can. 21. *Inquisitionis* de Accusatoribus in 6. Layman lib. 1. tractat. 5. par. 5. cap. 1. num. 3. Bauni de Irregul. qu. 2. & 5. Dian. 4. par. tract. 2. Resol. 79. cum Cornejo, Hurtad. disp. 1. Diff. 5. num. 21. & Palaus sup. num. 7. docent talem collationem esse quidem illicitam, sed validam. Ratio est; quia nullibi in Jure reperitur expressa irritatio talis collationis, & sine Jure induci non debet, cap. *Si soli* de Concess. præben. Hanc sententiam judicat probabilem P. Suar. sup. & Filliuc. Mediâ viâ videtur uti Leand. sup. qui quæst. 12. judicat securiorem, & probabilior primam sententiam in foro externo, & secundam in foro interno, & probat; quia collatio facta irregulari potest reddi irrita in foro exteriori. Sed hoc non probat collationem esse irritam in foro exteriori, sed irritandam. Quare, admissâ probabilitate secundæ sententiæ,

2231 Dico secundò collationem factam irregulari esse tutius, ac probabilius nullam. Et omissis aliis rationibus, quæ videri possunt apud P. Suar. num. 36. Probatur; nam vel Irregularitas est publica, vel occulta? Si publica, aut beneficium confertur à Pontifice, sciente Irregularitatem, & tunc eo ipso dispensat in illa, aut ab inferiore Episcopo, & tunc si Irregularitas est ex dispensabilibus per Episcopum, etiam eo ipso dispensat, & si non est, sicut non potest dispensare in Irregularitate, ita non potest etiam in collatione beneficii factâ irregulari, & proinde si facit, est nulla; vel Irregularitas est occulta Prælato conferenti, & tunc collatio est subreptitia, & proinde nulla; nam pendet à voluntate conferentis; hæc autem voluntas, suppositis Canonibus, inquit P. Suarez, non censetur intervenire, quamdiu Irregularitas durat; nam justa voluntas Prælati est dare beneficium secundum Canones, & non habenti impedimentum Canonicum adeo grave, ut est Irregularitas; ergo collatio facta habenti tale impedimentum, est prorsus nulla. Conveniunt tamen AA. utriusque sententiæ collationem esse illicitam, & proinde peccare graviter tam conferentem, quam acci-

accipientem, cognita Irregularitate; quia violant gravem prohibitionem, in tot Juribus expressam. Vide AA. suprà relatos pro prima sententia.

2232 Circa beneficia, & pensiones, quas irregularis ante Irregularitatem possidebat. Dico tertio cum communi sententia irregularem illis, non privari ipso facto ante declarationem judicis, etiamsi Irregularitas sit ex delicto, & Beneficium habeat curam animarum, addit P. Mol. de Just. tract. 3. disp. 78. num. 2. Ita omnes citati pro utraque sententia. Probant ex cap. *Clerici Ne Clerici*, vel *Monachi*, cap. *Fraternitati* de Clerico excommunicato, vel deposito, cap. *Quasi visis* eod. tit. cap. *Ex litteris* de Excessib. Prælat. in quibus omnibus ad privationem beneficiorum requiritur sententia declaratoria judicis; nam in primo dicitur; *Honore privetur & loco*: in secundo; *Poterit omnibus beneficiis Ecclesiasticis spoliari*: in tertio: *Sunt Ecclesiasticis beneficiis spoliandi*: in quarto; *Mandamus, quatenus, ut Episcopatus cedat, moneatis eundem*; verba autem, *privetur, poterit spoliari, spoliandi, moneatis*, ostendunt non ipso jure privari, aut spoliari beneficio, sed post sententiam, vel monitionem judicis.

2233 Ratio præterea est; quia licet privatio beneficii sit ipso jure lata, non incurritur ipso facto, nisi in aliquo jure sit expressa; est enim lex pœnalis, quæ semper intelligitur ferenda per sententiam judicis, nisi aliud exprimat; sed in nullo Iure exprimitur, quod irregularis Clericus ipso facto sit privatus beneficio, & pensione; ergo. Neque oppositum convincitur ex Trid. sess. 14. cap. 7. de Reform. ubi dicitur: *Omni ordine, beneficio, & officio Ecclesiastico perpetuò careat*; sed caret Ordine ipso facto; ergo etiam ipso facto caret beneficio. Respondet P. Suarez disp. 44. sect. 4. num. 32. ex verbis Concilii non colligi expressè hanc pœnam ipso facto incurri. Quare ad paritatem ipse, & cum illo Palaus sup. n. 10.

2234 Respondent per Concilium nihil innovari, & illius verba debere accipi juxta naturam ipsarum rerum; quia loquitur, sicut antiqua Iura, & in sensu illorum; sed secundum Iura Irregularitas non aliter, quàm ipso jure incurritur, & privatio beneficii utroque modo, & raro ipso facto, nisi exprimat, eò quod continet rigorem; ergo. Ita ex Iurist. Innoc. in cap. *Cum nostras* de Concess. præb. Felin. in cap. *Clerici*, Ne Clerici, vel Mona-

chi. Tenent ex Theolog. P. Suar. Avila p. 7. disp. 2. dub. 6. Concl. 4. cum Covar. Reginal. lib. 30. cap. 2. numer. 10. Valent. tom. 4. disp. 6. quæst. 19. punct. 2. Henriquez lib. 14. cap. 2. num. 5. Coninch. disp. 18. dub. 1. n. 5. Hurt. disp. 1. Diff. 5. num. 21. Filliuc. tract. 19. cap. 3. num. 88. Layman lib. 1. tract. 5. punc. 5. cap. 1. num. 1. Bonac. sup. quæst. 1. de Irreg. punct. 4. num. 8. Palaus de Cens. disp. 6. p. 5. à num. 9. Leand. par. 5. tract. 1. disp. 3. q. 13. ubi citat Navarr. Sayr. Decium, Bauni, Machado, Villalob. & Pellizar.

2235 Hanc doctrinam extendunt laudati AA. ad Irregularitatem ex homicidio; nam licet irregularis ex homicidio veniat privandus beneficiis obtentis juxta Trid. citatum, non privatur ipso facto; quia nullibi exprimitur talis pœna. Immo quoad pensionem dicunt relinqui arbitrio judicis ejus privatio, attentà qualitate delicti; siquidem non est Iure indicta; & juxta declarationem Cardinalium circa hoc, quando Concilium loquitur de incapacitate beneficiorum respectu homicidæ, non est extendenda ad pensiones; quia pensio non est beneficium, quod intellige juxta explicata suprà de Pensionibus. Ita P. Suar. sup. num. 34. Palaus nu. 12. cum Barbof. in eo loco Trid. Ricc. decis. 524. Bonac. sup. disp. 7. punct. 4. n. 11.

2236 Ex dictis colliges Beneficiarium, cui supervenit Irregularitas, non teneri in conscientia ante sententiam judicis dimittere à se, vel resignare beneficium in manibus Prælati, sed posse retinere, dummodò non sit in mora petendi dispensationem, & interim per se, vel per alium munus beneficii adimplere. Ita relati, quibus adde Cordub. in Sum. q. 41. lib. 1. qq. 36. quæst. . Colliges secundo non privari fructibus beneficii, neque privandum per judicem, si per se, vel per alium adimplevit onera beneficii; nam retinet titulum, & persoluto onere jus habet ad fructus. Ita iidem cum P. Suar. sup. sect. 2. num. 20. Pellizar. tom. 2. tract. 7. cap. 5. sect. 1. quæst. 13. Utrum id dicendum de eo, qui beneficium post Irregularitatem acquisivit? Affirmabunt aliqui probabiliter; sed negabis tutius, & probabilius juxta dicta à num. 246. quia cum invalida sit collatio beneficii, caret titulo ad faciendos fructus suos.

2237 Utrum Irregularitas, superveniens Beneficiato, illum privet jure renuntiandi beneficium in favorem tertii? Negat P. Suar. proximè num. 19. & cum illo Palaus sup. n. 15. & apud hunc Panorm. Felin. Ludov. Gom. Sayr.

Sayr. item Leand. sup. quæst. 18. in qua citat Covarr. Villalob. Villadieg. qui omnes extendunt hoc jus ad tempus litis pendentis, & post factam Accusationem, etiamsi non possit impetrare dispensationem; quia ante sententiam judicis retinet jus.

2238 Magis dubium est: An si tempore ante sententiam judicis aliquis tertius impetret beneficium ejus, qui accusatur de Irregularitate sub spe, quod per sententiam privandus sit eo beneficio, possit adhuc irregularis conscius, prædictæ impetrationis renunciare idem beneficium in favorem alterius ante sententiam condemnatoriam, sive ante declarationem suæ Irregularitatis? P. Molina de Just. tom. 3. disp. 78. num. 2. affirmanter, inquit, est respondendum cum Covarr. ubi suprâ, & cum communi Doctôrum sententia; illum sequitur Palaus sup. punct. 5. in fine, Leand. tom. 5. tract. 1. disp. 4. quæst. 19. in qua citat Gloss. in Regul. Cancell. 27. Chiaffan. Joan. Staphi, Probu, Rota Aufred. Ludov. Gomes. Ratio est; quia irregularis quandiu per sententiam non privatur beneficio, retinet jus in illo; ergo potest uti jure suo, & illud alteri renunciare.

2239 Oppositum tenet Dominicus Confil. 105. Anton. Butr. Confil. 43. Aufrerius, & Felin. apud Leand. Fundantur argum. cap. *Si te præbendam* de Renuntiat. in 6. ex quo colligitur renuntiationem hanc, factam ab irregulari, esse nullam, eò quod cedit in præjudicium ejus, qui per impetrationem acquisivit jus, non quia est in fraudem impetrantis gratiam. Sicut est nulla in citato cap. renunciatio tenuis beneficii ad obtinendam præbendam pinguiorem vacantem, quando renuntians sciebat esse alium, qui impetraverat à Pontifice primam præbendam vacaturam, cui proinde competeat pinguior vacans; nam renuntians tenuis beneficii renunciavit per dolum, & in præjudicium illius, qui impetraverat præbendam primò vacaturam.

2240 Respondetur, negando antecedens; nam irregularis utitur jure suo, renunciando beneficium, quod ante sententiam est suum, proindeque non utitur dolo, nec facit præjudicium injustum impetranti; nam hic nullum habet jus ad beneficium ante sententiam, sed post; irregularis autem non tenebatur expectare sententiam, ut spoliaretur beneficio in favorem impetrantis, quando poterat sibi præcavere, utendo jure suo antecederet. Quare diversa ratio est in textu allegato;

nam renuntians tenue beneficium, nullum habebat jus ad pinguiorem præbendam, primò vacantem, sed totum jus erat in eo, qui impetraverat præbendam primò vacaturam. Quare renunciando tenuem eo fine, ut assequeretur pinguiorem, renunciavit quidem suum beneficium, sed cum dolo, & præjudicio impetrantis, cujus erat jus ad primam præbendam vacaturam.

2241 Movet aliud dubium hîc P. Molina supposito, quod Episcopus possit dispensare in aliquibus Irregularitatibus, excepto homicidio voluntario, & non in defensionem, ut irregularis possit retinere beneficium simplex, prout ipse docet disp. 79. num. 11. in fine, si dispense ante latam sententiam ad retinendum beneficium, quod alius à Summo Pontifice impetraverat assequendum post latam sententiam. Valebit ne renunciatio, ita ut expiret, & evanescat gratia impetrata per alium?

2242 Respondet affirmativè contra Staphilæum, & Dominicum. Ratio est; quia irregularis ante sententiam judicis retinebat licitè beneficium, & impetrans ante sententiam nullum jus habebat ad beneficium; ergo validè, & licitè potuit Episcopus dispensare cum illo, itaut etiam sententia judicis post dispensationem illum privare beneficio non possit; quia antecederet ablata est Irregularitas, quæ Beneficiarium subiciebat sententiæ. Sed quid si in impetratione apposita sit clausula, quod renunciatio, lite pendente, cedat in utilitatem impetrantis? Respondet, quod tunc, si irregularis renuntiet in favorem tertii, renunciatio cedit in favorem impetrantis, & non tertii. Hac tamen clausula solum apponi solet post primam sententiam, à qua appellatum est.

2243 Denique certum est Irregularitatem non privare irregularem jurisdictione ad forum contentiosum pertinentem. Ratio est; quia solum prohibet actum Ordinis, quales non sunt multi actus jurisdictionis, ut est excommunicare, eligere ad beneficia, illaque conferre, assistere matrimonio, vel dare alteri licentiam ad assistendum: dispensare in votis, concedere indulgentias: item licentiam ministrandi Sacramenta, quæ ipse non potest ministrare, non quia caret jurisdictione, sed quia privatur usu Ordinis. An possit acquirere prælaturam Regularem? Affirmant aliqui, quos sequitur Pelizarius part. 2. tract. 7. cap. 5. sect. 1. quæst. 16. Negant alii cum P. Suar. tom. 4. de Religione tract. 8. lib. 2.

cap. 3. num. 24. cum dignitas, & praelatura veniant nomine beneficii, argum. cap. *Quibusdam* de Pœnis, cap. final. de Filiis presbyt. Quare in his eodem modo, ac in beneficiis judicandum est.

2244 An irregularis possit de novo acquirere jurisdictionem fori contentiosi? Juxta dicta superius non potest acquirere annexam beneficio, potest verò non annexam, sive ordinariam, sive delegatam. Utrum possit validè absolvere? Respondet irregularem, non denuntiatum, & toleratum, validè absolvere; quia, ut suppono, non caret jurisdictione, nec pœnitens bonâ fide accedens, peccat; ergo. Ita P. Suar. sup. nu. 45. Bonac. disp. 7. quæst. 1. punct. 4. num. 19. Palaus sup. num. 14. fine. De irregulari, nominatim denuntiatio, est major difficultas. Certum est peccare mortaliter, excipiendo confessiones; quia exercet actum Ordinis contra gravem prohibitionem Ecclesiæ. Ita laudati proximè AA. & cum illis Villalob. Hurt. & Dian. infra.

2245 Quoad valorem talium absolutionum negat P. Avil. 3. p. disp. 2. dub. 6. Concl. 7. cum Navarr. item Hurt. disp. 1. num. 19. Comitol. lib. 6. Resp. quæst. 58. quia non valent absolutiones suspensi, & interdicti nominatim; ergo neque irregularis nominatim denuntiati. Oppositum judicat probabilius P. Suar. disp. 40. sect. 2. num. 45. cum viris doctis, cum quibus hanc rem contulit. Coninch. disp. 18. dub. 1. num. 7. sess. de Iustit. lib. 2. cap. 22. dub. 8. Filliuc. tract. 19. cap. 3. num. 8. Præpos. 3. par. quæst. 5. dub. 3. n. 17. Bonac. sup. punct. 4. numer. 2. Diana part. 4. tract. 2. Resol. 68. cum Cornejo, Villalob. & P. Granad. de Cens. lib. 8. disp. 58. dub. 2. Leand. par. 5. tract. 5. disp. 3. quæst. 10. quamvis hic utatur distinctione.

2246 Probat P. Suar.; quia Irregularitas non irritat actus Ordinis, ut jam diximus, etiam qui sunt ex institutione Ecclesiæ, addit Diana, ut sunt consecratio templi, altaris, calicis &c. ergo si pœnitens accedat dispositus, validè absolvetur. Unde non rectè ad valorem requirit Leander errorem communem in pœnitente; videtur enim negare jurisdictionem irregulari. Verum quidem est, quòd pœnitens debeat ignorare Confessarium esse nominatim irregularem; quia aliter peccabit, accedendo ad illum, & proinde faciet confessionem nullam ob indispositionem suam, & non ob defectum jurisdictionis in Confessario; sed propter hoc necessarius

non est error communis, & sufficit privatus, quem ipse rejicit, & proinde transfert difficultatem præsentem ad aliud punctum, in quo non tanta est controversia, nec supponitur latuisse AA. contrariæ sententiæ. Ad rationem oppositam idem coherentè respondet P. Suar. n. 46.

2247 Ex dictis colliges cum laudatis AA. irregularem non impediri à receptione omnium Sacramentorum, excepto Ordine, & illius exercitio juxta dicta superius. Ratio est; quia hæc sunt communia laicis, & Ecclesiasticis. Neque obstat contra receptionem Sacramenti confessionis textus in Extravag. *Inter cunctas* de Privileg. ibi: *Modo eodem excommunicatos respuant, & clericos, qui propter delictum irregularitatem aliquam incurrerunt*. Nam Pontifex in ea Extravaganti non loquitur indistinctè de irregulari quocumque, sed de illo, quem ab Ecclesia, & per consequens à participatione Ecclesiasticorum Sacramentorum excludit. Quæ pœna non est annexa Irregularitati, quamvis superaddi possit irregulari ob specialem deformitatem delicti.

§. V.

Nonnulla alia spectantia ad Irregularitatem in communi.

2248 **P**rimum est, quæ causæ excusent Consiliarium ab Irregularitate? Conveniunt satis communiter DD. contra Cajetanum, Cordubam, Armillam, Sylvestrum, Molinam, quos in oppositum citat Tamburinus lib. 10. de Cens. & Irregul. cap. 4. quæst. 3. §. 4. num. 2. parvitatem materiæ excusare ab illa, etiam quando non excusat à veniali. Ratio est; quia est gravissima pœna, quæ non nisi culpæ gravi proportionatur. Parvitas autem materiæ excusat à culpa gravi; ergo etiam ab Irregularitate, quæ requirit culpam gravem. Hujus parvitatis exempla ponit P. Henriq. lib. 14. cap. 12. à num. 7. v. g. ut si quis pungat mulum, qui reum bajulat ad furcam, ut acceleret: si reo dicat, aut consulat, ut ascendat gradum ad furcam: at si judici consulat, ut reus ducatur alterâ viâ breviori, ut vitet dolorem parentum, qui in longiori habitant: si lictorem doceat, quomodò stringendus sit laqueus, ne diutius reum torqueat: si carnifici dicat, ego jam absolvi officium meum, modò permittitur tibi exequi tuum. Et sic de aliis; quia hæc omnia à citato Doctore habentur cooperationes

rationes parvi momenti, quamvis de aliquibus non parum dubitent alii; nec immerito.

2249 Conveniunt secundò, ignorantiam invincibilem Juris, & dati consilii excusare ab Irregularitate ex delicto. Ratio est; quia si excuset à culpa, etiam excusabit ab Irregularitate, quæ culpam supponit. Et probatur ex cap. 2. de Constitut. in 6. ibi: *Sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolati ligari nolumus ignorantes*, non ligari, idest, quoad pœnam, etiam Constitutionibus Pontificis præscriptam: item ex cap. *Proposui* 82. distinct. in quo luxuriosis pœna depositionis indicitur, sed additur, ibi: *His ignorantibus venia non negabitur*. Deinde, quia Irregularitas imponitur plerùmque ab Ecclesia in pœnam contumaciæ, & inobedientiæ; inobedientia autem, & contumacia intelligi non possunt cum ignorantia legis, & præcepti; ergo. Confirmatur; quia aliter videtur iniquum punire eadem pœnâ ignorantem, & scientem; quia primus inculpabiliter transgreditur legem, & secundus culpabiliter. Secus dicendum de ignorantia crassa, & supina, utpote quæ non excusant à culpa, cap. *Apostolica* de Cleric. excommun. ministr.

2250 Magis controversum est inter Patrē Suar. & P. Sanch. Utrùm Irregularitas imposita per legem Ecclesiæ delicto, v. g. consilio, etiam prohibito lege naturali, vel Divinâ, ut est consilium, v. g. ad homicidium, excusetur per id, quòd delinquens invincibiliter ignoret delictum esse lege Ecclesiasticâ prohibitum? P. Sanch. lib. 9. de Matrim. disp. 32. num. 9. & præsertim 17. respondet affirmativè cum Hostien. Joann. Andr. Archid. Henric. Abbat. Coninch. disp. 18. num. 29. Sylvest. Castr. Felin. Angel. Navar. Bald. & Mascard. tenet etiam Cornejo, Bonac. disp. de Cens. quæst. 2. punct. 3. nu. 13. Palaus tom. 1. tract. 2. disp. 1. punct. 7. à num. 1. Leand. tom. 5. lib. 1. disp. 4. quæst. 4.

2251 Probant ex cap. 2. de Constit. in 6. excusari ignorantes, & non ligari à sententiis quorumcumque Ordinariorum, quæ regula est de omnibus pœnis; est enim indefinita æquivalens universali, ac proinde comprehendens omnes pœnas: sed in nostro casu, quamvis detur scientia legis naturalis, & Divinæ, datur ignorantia legis ferentis Irregularitatem; ergo ignorans non illam incurrit. Neque dicas, regulam solum applicari sententiis Episcoporum, & non Juris, & Ponti-

ficis. Nam ratio stabiliendi eam regulam communis etiam est sententiis Juris, & Pontificis, ibi: *Ut animarum periculis obviatur*; sed hoc periculum gravius, & frequentius adesset, si leges Pontificiæ, & Jura ligarent ignorantes, utpote quæ graviores, & minùs cognitæ sunt; ergo.

2252 Ratio autem, cur Pontifex in eo cap. expressè loquitur de sententiis Ordinariorum, est; quia solum de statutis Ordinariorum erat difficultas. Deinde, quia ea regula quoad censuras est universalis, etiam ad statuta, & leges Pontificum, ut fatentur etiam Doctores oppositæ sententiæ; ergo etiam quoad alias pœnas. Et ita judicat veriore hunc sensum Azor. tom. 1. lib. 1. cap. 15. fine. Confirmant; quia Irregularitas est gravissima pœna; ergo æquum non est, ut æqualiter imponatur ignorantem legem Ecclesiasticam, atque illam scientem, cum primus inculpabiliter offendat legem Ecclesiasticam, cui adjuncta est Irregularitas, & secundus probabiliter eam contemnat: aliter pœna non proportionaretur delicto contra Juris præceptum, cap. *Feliceis* de Pœnis in 6.

2253 P. Suar. è contrà disp. 40. sect. 5. n. 9. & cum illo P. Vasquez de Excommunicat. dub. 16. cum Soto in 4. dist. 22. art. 2. ad finem, Ledesm. Ludovic. Lop. Grass. Azor. supra citatus cap. 15. quæst. 7. quibus videtur adherere Layman lib. 1. tit. 5. punct. 1. cap. 5. nu. 8. judicat rationem oppositam esse communem sensum. Fundatur; quia fatendum est posse Ecclesiam suâ lege imponere pœnam pro ipso actu, quatenus est contra legem Divinam, & naturalem, quamvis non sit formaliter, & voluntariè contra legem Ecclesiasticam propter ignorantiam: ergo etiam ignorans incurrit pœnam Irregularitatis. Responderi tamen posset, concedendo antecedens; sicut enim juxta doctrinam ejusdem Doctoris, judex per sententiam sæpe punit delicta contra solum Ius Divinum, ita legislator potest per suam legem punire similia delicta; & ita censetur facere, quoties per legem punit sic delinquentem, & aliud non explicat, neque ex modo ipsius pœnæ, aut ex aliqua alia ratione contrarium colligi potest.

2254 Videtur tamen consequens non satis benè deduci ex doctrina antecedentis; nam quòd Ecclesia, & Pontifex ita possit præcipere, non subitò probat, quòd actu ita præcipiat, aut ita censetur præcipere; sumus namque in lege pœnali, in qua interpretanda

benignitas ipsa Sanctæ Matris Ecclesiæ fundamentum præbet ad favorabilem interpretationem suæ legis; favorabiliter autem est, quòd Ecclesia in ea lege procedat modo ordinario, imponendo præceptum, cuius violationi annectat pœnam Irregularitatis, & non actui, quatenus est contra solam legem Divinam.

2255 Neque obstat, quòd Irregularitas respiciat indecentiam, quam actus habet ex se, seu quatenus est contra Ius Divinum, aut naturale, etiamsi excusetur transgressio præcepti Ecclesiastici; nam quamvis illa indecentia, quatenus est contra præceptum Divinum, sit causa, veluti impulsiva ad ponendum aliud præceptum Ecclesiasticum, pœna Irregularitatis, quæ imponitur, non est directè, & immediatè ad restringendam observantiam illius præcepti, sed ad roborandum Ecclesiasticum pœnâ etiam temporali. Utraque sententia est probabilis intrinsecè, & extrinsecè, sed prima favorabilior, & illam præter citatos tenet Dian. 4. par. tract. 2. Resol. 85. cum Merol. Præpos. Reginal. & Portel. Addit tamen, quòd licet non incurrat Irregularitatem ex delicto, & ut pœnam, propter ignorantiam legis Ecclesiasticæ, incurrit Irregularitatem ex defectu lenitatis, pro qua doctrina citat Merol. & Mercerum, & hoc dicit valdè notandum; quia quotidianum, & à paucis discussum, quod tamen paulò infra examinabimus.

2256 Ex doctrina tradita manifestè patet ignorantiam inculpabilem Iuris, cui annexa est Irregularitas excusare Consiliarium ab Irregularitate, ut cum Hurt. disp. 1. de Irreg. Diff. 8. Avila suprà disp. 2. dub. 7. Coninch. disp. 18. dub. 4. Leand. sup. disp. 4. quæst. 3. Dubium solùm est: An sciens consilium ad delictum esse prohibitum, ignorans tamen Irregularitatem illi annexam ab ea excusetur, si delictum committatur à consulto? Dividuntur etiam Doctores; nam P. Suar. quamvis disp. 4. de Cens. sect. 9. num. 22. iudicat probabilem discursum pro parte affirmante, nihilominus disp. 40. sect. 5. num. 9. docet ignorantiam præcepti, sive prohibitionis Ecclesiasticæ posse excusare aliquando Irregularitatem, pro culpa positam, & ignorantiam solius Irregularitatis non excusare, quominus illa incuratur. Ita etiam Filliuc. tra. 19. n. 74. Coninch. disp. 18. dub. 1. n. 7. Hurt. sup. disp. 8. num. 29. fine, Avila part. 7. disput. 1. dub. 7. Concl. 2. Laym. tract. 5. punct. 5. cap. 1. num. 1. Bonac. disp. 7. de Irregul. punct. 4. à

numer. 12. P. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 15. q. 7. P. Vasq. de Excomm. dub. 16. Ludovic. Lop. 2. par. de Instruct. cap. 13. Henriq. Sot. Mart. de Ledesm. Cordub. & Alvar. apud Leandrū 5. par. tract. 1. disp. 4. quæst. 5. quibus addi potest P. Molin. de Just. tract. 3. disp. 78. n. 3. Palaus de Cens. disp. 6. punct. 6. num. 2. qui num. 3. dicit tenendam, ut communem, & in praxi receptam.

2257 Fundantur; quia, si ignorantia Irregularitatis, annexæ præcepto, excusaret violentem scienter præceptum ab ea incurrenda, plures delinquentes impunè violarent leges, quarum pœnas ignorarent, quod non parum præjudicaret Reipublicæ Christianæ, & decentiæ statûs Ecclesiastici; siquidem homicida posset liberè ad Ordines promoveri, cum nulla impediretur Irregularitate. Confirmant; quia iudex justè damnans reum ad mortem, incurrit Irregularitatem, quamvis ignoret Irregularitatem ex defectu lenitatis impositam executioni suæ sententiæ; ergo à fortiori homicida ignorans Irregularitatem, impositam homicidio, ex quo major est indecentia, & magis opposita lenitati Christi Domini, cuius ministrum agit, & personam repræsentat in sacrificio, utpote qui injustè alterius vitam abstulit, cum Christus suam obtulerit pro aliis.

2258 Opposita sententia graves etiam patronos habet, illam sequitur P. Sanch. lib. 9. disp. 32. num. 21. probabilem dicit P. Suarez sup. disp. 4. sect. 9. num. 22. Hostien. Sylvest. Angel. Navarr. Philarch. Rodrig. & Emmanuel, tenet etiam Bonac. tom. 1. p. 1. de Cens. quæst. 2. punct. 1. num. 13. Palaus sup. dicit probabilem, Leander suprà dicit probabilior, & pro illa citat Coninch. disp. 18. dub. 4. num. 31. Merol. Portell. Corn. Machad. Diana par. 4. tract. 2. Resol. 85. tenet etiam Tambur. in Decalog. lib. 1. cap. 2. §. 10. num. 21. Qui proinde concludunt excommunicatum celebrantem, qui ignorat impositam esse Irregularitatem excommunicato celebranti, non incurrere Irregularitatem. Item, si quis ignorans Irregularitatem, impositam homicidio, occidat alium, non incurrere Irregularitatem, & consequenter idem dicent de Consiliario.

2259 Ratio est; quia committens delictum, quod scit esse prohibitum, licet eo ipso subjiciatur pœnæ proportionatæ tali delicto, quatenus consentiendo delicto, videtur consentire tacitè oneri ordinario, annexo tali culpæ, non ita subjicitur pœnæ extraordinariæ excedenti gravitatem delicti se-

cundum se, & imposita ob alium finem, & rationem ad vitandam frequentiam, vel ad maiorem execrationem talis delicti, quia cum ignoret talem poenam, utpote extraordinariam, & improporcionatam delicto, consentiendo delicto, non eo ipso consentit delicto, tanquam causae non solum materiali, sed etiam formali talis poenae, quod requiritur ad incurrendam poenam; sed Irregularitas est poena extraordinaria homicidio, quatenus delinquentem obligat ad illam in se exequendam; ergo non illam incurrit, ignorans esse impositam delicto, quod committit.

2260 Neque sufficit scire tale delictum esse prohibitum, ut incurratur Irregularitas, etiam non consentiente delinquente, cujus consensus non requiritur ad incurrendam poenam: eo quod scientia delicti non requiritur propter consensum in poenam; verum namque est, quod talis consensus non requiritur ad illam contrahendam, requiritur tamen ad libertatem in culpa digna tali supplicio; culpa enim digna tali supplicio debet esse cum notitia aliqua, quod subsit tali supplicio, sive quod delictum sit causa formalis talis poenae.

2261 Ad rationes oppositas respondent. Ad primam procedere in foro exteriori, in quo rarissime admittitur ad Ordines homicida ex ea ratione, quod ignoraverit Irregularitatem; est enim difficilis probationis, & ideo semper praesumitur scientia, & proinde Irregularitas. Ad secundam respondet Diana supra, in nostro casu homicidam, licet non contrahat Irregularitatem ex delicto, contrahere ex defectu lenitatis, ut iudex contrahit.

2262 Hanc tamen doctrinam non admittunt Cornejo, & Palaus supra, & multis illam impugnat P. Moya tom. 5. Selectar. tractat. 5. quaest. 5. num. 3. & videtur in idem inclinare Carden. par. 3. tract. 4. disp. 75. cap. 4. nu. 40. quia Irregularitas ex delicto est specie diversa ab Irregularitate ex defectu lenitatis, & licet prima contineat etiam defectum lenitatis, hic idem defectus est specie diversus ab illo, qui includitur in secunda Irregularitate; siquidem inseparabilis a delicto, & sine illo dari non potest; aliter jam non esset ex delicto, excusatur etiam ab illa Irregularitate ex defectu lenitatis inclusa in Irregularitate ex delicto; nam aliter homicida non unam, sed duplicem Irregularitatem incurrit, ex delicto, scilicet, & ex defectu lenitatis, quarum altera sublatâ, manet alia, ac proinde indi-

geret duplici dispensatione, quod est falsum; nam unica, quamvis difficiliore, solet dispensari à Pontifice. Unde sicut unica dispensatio in homicidio tollit in homicida indecentiam ex delicto, & ex defectu lenitatis in eo inclusam, ita unica causa excusans ab Irregularitate ex delicto, & defectu lenitatis in eo incluso.

2263 Sequitur ultimum, inculcare breviter, quomodo tollatur Irregularitas? In hoc puncto multa involvuntur, de quibus latissime agunt AA. qui ab Irregularitate ex professo tractarunt, & nos summarie tantum dabimus juxta methodum instituti operis. Commune est apud omnes Irregularitatem tripliciter tolli posse, scilicet, per baptismum, per Professionem Religiosam, & per dispensationem. Hoc ita universaliter prolatum varias patitur limitationes; nam quoad baptismum, si recte perpendatur, nulla tollitur Irregularitas; quia nulla supponitur ante baptismum; nam Irregularitas inducta est Jure Ecclesiastico, quod non habet vim in eos, qui foris sunt extra Ecclesiam ante baptismum; ac proinde supponi non potest Irregularitas, quae tollatur per baptismum. Quare, ut bene tradit Avila, & cum illo plures, quando dicitur, quod Irregularitas tollitur per baptismum, duo significantur, primum, quod post baptismum non perseverat fundamentum, ex quo si perseveraret, fundaretur aliqua praeterita Irregularitas: secundum, quod post illum perseveret aliquando fundamentum, ex quo resultet aliqua alia Irregularitas.

2264 Explicantur haec duo ultima; nam primi ordinis sunt v. g. homicidium voluntarium, sive justum, sive injustum, infamia facti, infamia ex officio jam deposito post baptismum; haec enim extinguuntur per baptismum, hoc est, per illum non durant ad contrahendam Irregularitatem. Secus dicendum de aliis, ut de bigamia; nam sive ante baptismum duas, sive unam ante baptismum, & alteram post, uxorem duxit, manet irregularis ex Concilio Valentino de Infamia Iuris orta ex sententia judicis; quia ex se perpetua est. Idem si post baptismum perseveret claudus, coecus, aut cum alia deformitate corporis: item, si est illegitimus: si laborat natalium defectu. De defectu lenitatis ex homicidio justo à iudice est dubium; nam aliqui deleri per baptismum colligunt ex cap. Si quis viduam dist. 50. aliqui tamen probabilius

bilius judicant contrarium cum Innoc. in cap. *Gaudemus* de Divor. Ita Henr. lib. 14. cap. 17. Palaus de Cens. disp. 6. punct. 7. à numer. 1. Laym. lib. 1. tract. 5. punct. 5. cap. 6. cum Pat. Suar. disp. 41. à num. 2. in quo generaliter dicit primò, in homine baptizato nullam manere Irregularitatem ratione præcedentium actionum, aut conditionum, nisi ubi oppositum sufficienter in Jure constiterit. Secundò, quòd per baptismum regeneratur homo, & efficitur quasi novus homo, & ideo per se loquendo, ac regulariter, omnis antecedens macula, & indecentia ab eo tollitur, præsertim illa, quæ in culpa fundatur.

2265 Quoad ingressum, vel Professionem in Religione approbata, commune est apud Doctores, quòd aboleatur Irregularitas ex defectu natalium in ordine ad suscipiendos Ordines, non ita verò in ordine ad habendas dignitates, & prælaturas. Colligitur ex cap. 1. de Filiis Presb. & cap. finali eodem titulo. Utrum autem illa Irregularitas tollatur per solum ingressum, an per Professionem? Disputat P. Sanch. in Summ. lib. 5. cap. 5. à num. 11. & respondet num. 12. tolli per solam professionem, pro qua sententia citat P. Suar. 5. tom. disp. 50. sect. 5. à num. 12. quem locum non invenio, citat Sot. 4. dist. 25. quæst. 1. art. 3. Navarr. Ledesm. Valent. Sayr. Henriq. Azor. Ludov. Lop. Philarc. Franc. Felin. Riccard. Anton. Graff. Vival. quorum aliquos citat, & sequitur Leand. par. 5. tract. 2. disp. 3. quæst. 66. & addit Villal. Filliuc. Mirand. Gibal. Barbof. & Palaum par. 3. tract. 16. disp. 2. punct. 8. à num. 10. omnes contra Manuel. Quæst. Regul. tom. 1. quæst. 13. art. 4. Joan. Bobadill.

2266 Probant; nam textus in cap. 1. de Filiis Presbyter. requirit ad effectum tollendi Irregularitatem ex defectu natalium, ut fiat monachus; at ingressus Religionis, & novitiatus non facit verè monachum, & Religiosum, quandiu non acceditur ad Professionem. Ratio deinde est; nam talis Irregularitas non tollitur ad tempus, & ad reincidentiam, sed absolute: ad hoc autem requiritur causa perpetua secundum se, qualis est Professio, & non ingressus, & novitiatus; ergo.

2267 Professio autem debet esse in Religione, sive Congregatione Canonica, in qua regulariter vivatur, sive sit Religio Monachorum, sive Canonico Regularium, Mendicantium &c. Quod etiam intellige de votis emissis in Societate post biennium; quia

faciunt verum Religiosum, qui si dimittatur à Societate, non reincidit in dictam Irregularitatem, sed manet liber, ut cum P. Sanch. lib. 5. cap. 5. num. 13. Palaus tom. 1. tract. 16. disp. 2. punct. 8. num. 11. Emanuel Rodriguez tom. 1. Quæst. Regul. quæst. 13. art. 4. extendit prædictum privilegium etiam ad Novitios; quia in favorabilibus dicuntur Religiosi; deinde in Congregatione Canonica vivunt, & probantur, quod satis est contra text. in cap. 1. dist. 56. Ita & Bobadil. apud Leand. sup. quæst. 66. Sed rejiciuntur ob rationes suprà.

2268 Dixi suprà, non verò in ordine ad habendas dignitates: quod intellige ex vi privilegii cap. 1. De Filiis presbyt. & cap. finali; quia aliunde constat ferè omnes Religiones gaudere privilegio, ut in Prælatos, & ad dignitates possint promovere suos Religiosos laborantes defectu natalium, ut re ipsa gaudet Societas JESU, & constat ex compend. privileg. verb. *Dispensatio* §. 2. Reliquæ aliæ Religiones gaudent etiam hoc privilegio ex Bulla Greg. XIV. cum moderationibus ibi apposis, & invenies apud Rodrig. infra. Quod privilegium non sublatum per Tridentinum ex sententia Sac. Congreg. testatur Fagnanus in cap. *Ut filii* de Filiis Presb. n. 23. & in cap. *Perniciosam* de Offic. Ordinar. n. 24. Excipit novissimè Matthæuccius tom. 2. Off. Cur. primæ impressionis, & post ipsum Felix Potestà tom. 1. Exam. Confess. par. 5. de Cens. & pœnis cap. 2. num. 4490. Generalatum, id colligens ex Constit. *Romanus Pontifex* Innoc. XII. super facultatibus Majoris Pœnitentiarii, & ex usu. Quam tamen limitationem idem Matthæuccius non apposuit in 2. impress. in fol. cap. 38. num. 39. Verum nihilominus est, quòd cum expediuntur similes dispensationes per Sacram Pœnitentiarium, aut Datariam, semper apponi soleat clausula: *Non tamen ad Generalatum*, ut advertit idem Fagnanus cit. cap. de Filiis Presbyter. Utrum habeant Religiones privilegia etiam relaxandi alias Irregularitates? Certum est in Societate esse facultatem concessam Præposito Generali relaxandi pro foro conscientie quamlibet Irregularitatem, etiam bigamie, & homicidii voluntarii, ut constat ex Compendio Privileg. §. 4. Emmanuel. Rodrig. tom. 1. Quæst. Regul. quæst. 24. art. 12. meminit privilegii Martini V. concessi omnibus Mendicantibus relaxandi Irregularitatem, etiam homicidii voluntarii, dummodo notoria non sit.

2269 Aliqui sunt, ut Tabien. Emmanuel, Rodrig. Paludan. Morand. & alii apud Dian. par. 3. tract. 2. Resol. 10. qui docent fœminas illegitimas Professas non interdici à prælaturis Jure communi in citatis capitibus; quia ibi agitur de viris, & lex odiosa extendi non debet ad fœminas. Deinde; quia ibi agitur de propriis prælaturis; officium autem Abbatissæ, & Priorissæ non sunt propriè prælaturæ, & dignitates Ecclesiasticæ, quarum incapaces sunt fœminæ, & solum habent ex commissione ad supplendum prælatum proprium, cui ob periculum non decet, neque convenit habitare cum fœminis. Nihilominus oppositum est commune, & probabilius apud P. Suar. disp. 50. sect. 5. num. 15. Sanchez in Summ. lib. 5. cap. 15. num. 19. Navar. Merol. Vival. Sayr. Castellin. Homob. Tambur. de Jure Abbat. disp. 28. punct. 12. num. 1. Quorum plures citat, & sequitur Barbof. de Potest. Episcop. par. 3. Alleg. 100. n. 13.

2270 Ratio est; quia in cap. 1. & finali de Filiis Presbyter. nulla fit exceptio sexûs fœminei illegitimi; Pontifex autem quando non vult comprehendere fœminas, solet illas expressè excipere, quod non facit in dictis Juribus, in quibus nomine filii veniunt etiam filiæ, ut docet Barbof. tract. de Appellat. verbor. Juris signif. verbo *Filius* à num. 40. Additur, quod Abbatissa, & Priorissa juxta probabilior sententiam apud P. Sanch. suprâ sunt veræ dignitates. Vide alia apud Patrem Sanchez.

2271 Quoad dispensationem: certum est Pontificem Maximum posse omnes relaxare, utpote qui illas posuit, esto, difficiliter in Irregularitate ex bigamia, utpote quæ descendit à traditione Apostolica; & in ea, quæ oritur ex homicidio voluntario ob gravem indecentiam, quam continet, propter quam, ut inquit Molina tom. 4. disput. 33. memb. 2. num. 1. Concilium Trident. juxta cap. *Minor* dist. 50. statuit, ut nunquam dispensetur. In his tamen etiam dispensare potest validè sine causa, sed illicitè. Quod non ita validè possunt facere inferiores Pontifice; quia potestas illis concessa à Pontifice est dispensando ex causa legitima. Utrum Jure ordinario hæc potestas competat Episcopis? Certum est ex Trid. sess. 24. cap. 6. de Reformat. Episcopos habere potestatem dispensandi in Irregularitatibus ex delicto occulto, & non deductis ad forum contentiosum, exceptâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, cum suis subditis in foro conscientiae. Quare ex se, & ex vi sue

dignitatis hanc facultatem non habent, ut latè ostendit P. Suar. disp. 41. sect. 2. num. 3. in quo probat non sufficere, quod Irregularitas non sit reservata Pontifici, ad hoc ut Episcopus illam relaxare possit: aliter etiam Parochi possent relaxare: sed requiritur ulterius, ut concessa sit Episcopo ejus relaxatio; secus, talis relaxatio censetur reservata Pontifici.

2272 Qui autem in hoc puncto veniant nomine Episcopi ex vi Tridentini? venit Episcopus, qui ordinariam jurisdictionem habet in subditos, seu cui subditi jure ordinario subjiciuntur, & non per solam appellationem, ut suffraganei subjiciuntur Archiepiscopo Metropolitano, cap. *Pastoralis* de Offic. Ordinar. Non venit Vicarius Generalis ratione vicariatus, si non sit illi specialiter commissa talis potestas. Sanch. lib. 2. de Matrim. disp. 40. num. 12. Non veniunt Prælati Religionum; quia non habent diœcesim requisitam ad gaudendum privilegio Tridentini. Verum quidem est, quod concessione Pii V. extensum sit hoc privilegium ad Prælatos Regulares etiam locales erga Religiosos sibi subditos, cum quibus possunt dispensare in foro conscientiae in Irregularitatibus, in quibus possunt Episcopi cum suis subditis virtute Tridentini.

2273 Utrum nomine Episcopi veniant Capitulum, Sede vacante, & Abbates? Pater Sanch. lib. 8. de Matrim. disp. 2. numer. 10. affirmat competere hanc potestatem Capitulo, Sede vacante; quia competit Episcopo jure ordinario, & non speciali; quæ autem jure ordinario competunt Episcopo, transeunt ad Capitulum, Sede vacante; ergo. Idem Auctor loco citato, & lib. 2. in Decalog. cap. 11. num. 4. docet nomine Episcopi venire etiam Abbates, & alios Prælatos, habentes propriam diœcesim cum jurisdictione, quasi Episcopali, ab Episcopo independente; quia illa potestas concessa est beneficium Principis in Jure communi insertum; ergo latè est interpretanda.

2274 Oppositum tenet P. Suar. disp. 41. de Censur. sect. 2. num. 7. cum Petr. Ledesm. Arag. Tolet. tenet etiam Bonac. sup. disp. 7. punct. 1. num. 7. quia illa potestas conceditur ratione præminentis dignitatis, quæ in Abbatibus, & aliis Prælatibus non datur. Utraque sententia est probabilis. In dispensatione tamen facienda ab Episcopo quatuor observari debent: Primum, ut fiat subdito: Secundum, ut fiat in propria diœcesi: Tertium, ut fiat

fiat in Irregularitate proveniente ex delicto : Quartum, ut fiat pro foro interno conscientiae. Circa has condiciones multa dubia movent AA. quæ instituti nostri non sunt. Quare qui velit plenam de illis tractationem, adeat citatum P. Suar. Sanch. Palaum, Layman, & alios.

§. V I.

Irregularitates provenientes ex consilio, sive in pœnam consilii.

2275 **I**N Jure variis in locis agitur de Irregularitate contracta ex consilio ad homicidium; nam in cap. *Si quis viduam*, ibi: *Similiter si homicidio, aut facto, aut præcepto, aut consilio, aut defensione post baptismum conscius fuerit dejiciatur*, cap. *Henricus Presbyter* de Cleric. pugnans in duello, ibi: *Homicidium autem tam facto, quam præcepto, sive consilio, aut defensione non est dubium perpetrari*: cap. *Sicut dignum*, & Glossa ibi confirmans ex aliis Juribus, ex quibus omnibus expressè constat consilium etiam influere in homicidium, proindeque per illud Consiliarium homicidam reputari, & subiectum pœnæ Irregularitatis impositæ homicidio, cap. finali de Homicid. in 6.

2276 Quare certum est consulentem homicidium injustum alteri, qui paratus non erat ad occidendum, incurrere Irregularitatem. Constat ex citatis textibus. Advertendum tamen consilium ad effectum incurrendi Irregularitatem comprehendere omnem modum inducendi, sive sit persuadendo, sive instigando, & suggerendo, sive instruendo juxta dicta, idque sive in commodum consulentis, & gratiâ sui, ut v. gr. se vindicet; vel in commodum, & gratiâ consulti, ut recuperet honorem amissum per injuriam illi factam. Rursus sive sit consilium directum, sive indirectum per modos infra explicandos; nam re verâ omnia hæc causare possunt homicidium, & mutilationem, quibus in Jure apposita est Irregularitas. In his tamen omnibus non principaliter, sed accessoriè incurrit Irregularitatem, hoc est, non præcisè posito consilio, sed secuto effectu juxta dicta variis in locis. His breviter animadvertis,

2277 Quæres primò: Utrum Consiliarius incurrat etiam Irregularitatem per consilium ad mutilandum, sicut per consilium ad occidendum? Dian. 4. par. tract. 2. Resol. 18. vi-

detur negare ex observatione Petri Cornejo, Præposit. par. 3. quæst. 5. dub. 9. num. 64. nam hæc Irregularitas est diversa ab homicidio; in Jure autem non est textus expressus, qui hanc pœnam Consiliario imponat propter mutilationem, sicut est propter homicidium; Irregularitas enim non incurritur, nisi sit in Jure expressa cap. *Is, qui* de Sent. excomm. in 6. ergo. Adde, quòd in incurrenda pœna Irregularitatis nihil valet argumentum à simili, neque à majori ad minus, si deficiat expressio Juris. Hæc Dian. non ex vano fundamento, qui idem repetit part. 10. tract. 13. Miscel. Resol. 38. fine, ubi citat Bossium tom. 1. par. 2. titul. 1. §. 4. num. 1362.

2278 Nihilominus affirmant communiter DD. apud ipsum, à quorum doctrina non est recedendum, ut inquit P. Mol. tom. 4. tract. 3. disp. 67. num. 2. P. Suar. de Cens. disput. 44. sect. 3. num. 10. Palaus de Cens. disp. 6. p. 15. §. 2. num. 3. ubi citat Villadieg. Covarr. Avil. tenet Bonac. disp. 7. quæst. 4. punct. 8. num. 19. Dicast. de Censur. tract. 10. disp. 7. dub. 26. num. 679. Probant primò ex cap. *Si quis viduam* dist. 50. Verùm in hoc cap. agitur de consilio ad homicidium, & nihil dicitur de mutilatione. Probant secundò ex cap. ultim. de Homicid. in 6. Sed in hoc cap. agitur de mutilatione à mandante, & nihil ponitur de consulente.

2279 Igitur expressè nullibi continetur in Jure, & solum probari potest ex unanimi consensu Doctorum, qui sensum prædictorum textuum extendunt ad mutilationem factam ex consilio; & forsàn etiam ratione, quam P. Suar. sup. sect. 3. à num. 3. inculcat, scilicet; quia in Jure æquiparantur homicidium, & mutilatio quoad pœnam Irregularitatis, ut notavit Glossa in Clem. unica de Homicid. ex eo, nimirum, quòd non differunt, nisi tantum ut perfectum ab imperfecto, & pars à toto; homicidium namque continet vel formaliter, vel eminenter mutilationem; quia etiam est veluti partialis mors, quatenus separatur animam non à toto, sed à parte corporis; & hoc satis est, ut censeatur expressa in Jure per expressionem homicidii commissi ex consilio.

2280 Quæ verò mutilatio sufficiat, ut Consiliarius incurrat Irregularitatem? Respondeo sufficere eam, quæ satis est ad hoc, ut consultus mutilans fiat irregularis. Qualis verò hæc sit? Certum est, inquit P. Suar. n. 6. quòd nomine mutilationis non venit sanguinis effusio, quantumvis magna, & ex multis vulne-

vulneribus. Ita etiam Navarr. cap. 27. n. 223. & Abbas in cap. 1. Qui clerici, vel voventes, quia sola vulneratio, aut sanguinis effusio non est mutilatio in rigore, & proprietate verbi, in qua sumi debet in poenalibus.

2281 Neque contrarium probat privilegium factum à Martino V. aliquibus Religiosis dispensandi in Irregularitate ex homicidio, mutilatione, & enormi sanguinis effusione; nam ibi enormis sanguinis effusio, ut explicat Suar. non est sumenda seorsim, sed simul cum antecedentibus ad ostendendam magnitudinem gratiæ, & privilegii facti; nam mors, vel mutilatio, facta cum ea effusione, redditur difficilior ad dispensandum; & quò difficilior est dispensatio, eò majus est, & ostenditur illud privilegium concessum. Certum deinde est non sufficere ad mutilationem, quòd abscindatur aliqua pars carnis; quia caro absolute non est membrum; mutilatio autem significat abscissionem membri. Unde à fortiori non venit vulnus, etiamsi causet deformitatem reddentem vulneratum irregularem; qui enim alium irregularem facit, non eo ipso manet irregularis, nisi exprimat in Iure. Ita P. Suar. num. 11. fine.

2282 Quid veniat nomine *Membrum* in hoc puncto? Non idem est iudicium Iurisperitorum, & Theologorum, ut videre est apud P. Suar. sup. à num. 6. qui optimè advertit, Iura non requirere ad Irregularitatem mutilationem membri, idest, integri, sed requirere mutilationem sive totius, sive partis membri. Membrum autem secundum probabilem sententiam aliquorum est illud, quod integrum perfectè reddit humanum corpus, & per cuius mutilationem, sive abscissionem manet non integrum, sed imperfectum, & mutilum, ut maneret per abscissionem nasi, auris, digiti, cartilaginis, testiculi &c. quæ proinde sufficiunt ad Irregularitatem incurrendam.

2283 Hæc sententia est Cajetani, Soti apud P. Suar. sub num. 7. illam sequitur Layman lib. 3. sect. 5. tractat. 3. punct. 3. cap. 11. num. 2. cum Paludan. & Gordon. apud Leandrum, qui citat etiam P. Suar. sup. hic attamen distinguit, v. g. in abscissione digitorum excipit abscissionem duorum minorum, quæ non est abscissio sufficiens ad incurrendam Irregularitatem. Fundatur hæc sententia; quia Ius Canonicum in Clem. unica de Homicid. ad incurrendam Irregularitatem solum requirit mutilationem membri; sed notabilis cujuslibet membri diminutio,

qualis est abscissio partis, v. g. digiti in manu, cartilaginis in aure, est mutilatio membri; ergo sufficit ad Irregularitatem contrahendam. Hæc opinio tutior est: Layman lib. 3. tract. 3. p. 3. cap. 1. illam dicit Canonibus conformiorem.

2284 Alia sententia docet ad Irregularitatem incurrendam non sufficere quamcumque abscissionem partis absolute, sed requiri mutilationem partis, quæ sit membrum corporis, & habeat proprium, & distinctum officium, sive actionem distinctam ab aliis membris, sive partibus corporis, ut habet nasus ab oculo, hic ab aure, & hæc à manibus &c. Probant ex Apostol. ad Corinth. 12. *In uno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eundem actum habent; ergo diversum.* Consonat Jus Civile leg. *Non sunt liberi* ff. de Statu homin. leg. *Item Officium* ff. de Ædilit. edict. in quarum prima digitus non vocatur membrum, sed pars membri, & in secunda dicitur, habentes solito plures digitos non habere plura solito membra. Cap. *Presbyterum* de Clerico agrotante, in quo clericus privatus duobus digitis cum medietate palmæ non dicitur mutilatus, sed debilitatus, & deformis, ibi: *Quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem* &c.

2285 Denique constat ex Aristot. 1. de Partibus animal. cap. 5. *Membra officiorum gratiâ constant, & munerum, ad quæ singula accomodantur.* Ita cum Gloss. in cap. 3. de Homicid. in 6. Bart. in leg. 2. ff. de Judic. public. Bald. in leg. *Servis* ff. de Serv. fugitiv. Covarr. in Clemen. *Si furiosus* §. 3. num. 8. Felin. cap. *Ego* de Jurejurando; Navarrus cap. 27. num. 106. Valent. Henriq. Sayr. quos citat, & sequitur Palaus sup. §. 1. num. 4. tenet Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 69. numer. 4. Avil. par. 7. disp. 5. sect. 1. dub. 1. Coninch. disp. 18. dub. 8. Concl. 2. Gasp. Hurt. de Irreg. Diff. 5. nu. 18. Leand. par. 5. tract. 2. disp. 17. quæst. 3. in qua citat etiam pro hac parte Angel. Philarch. Salon. Præpos. Moura, Tolet. Giballin. Cornejo, & Barbos. tenent etiam Filliuc. tract. 19. cap. 9. num. 235. Bonac. disp. 7. qu. 4. punct. 8. num. 3. Dian. par. 2. tract. 15. Resol. 20. & p. 4. tract. 2. Resol. 26.

2286 Ex hac sententia, quæ communior est, inferes primò, incurrrere Irregularitatem, qui alterius manum, pedem, oculum, aurem, & linguam abscinderet, vel ad hæc præstaret consilium; quia re verâ mutilat, abscindendo aliquam ex his partibus; nam

ea omnia sunt membra, utpote quæ habent functiones, & munera diversa ab aliis. De naso est dubium; nam plures affirmant incurrere Irregularitatem, qui illum abscindit; quia est membrum. Ita Zerola 1. part. Praxis Episcop. verb. *Irregularitas* dub. 2. cum Majolo, Sylvest. Angel. Tabien. & aliis apud Leand. sup. Palaus citatus num. 4. quæst. 8. Et est securior, & probabilior sententia; quia sublato naso, licet non tollatur ad odorandum sensus, mutatur notabiliter operatio sensus, & membri, cui etiam inseruit ad vocem articulandam, quæ eo sublato deformatur.

2287 Contraria sententia habet AA. Henric. lib. 14. cap. 8. num. 3. Avila par. 7. disp. 3. dub. 1. Cornejo, quos citat, & sequitur Leander sup. quæst. 8. ex eo fundamento, quod, sublato naso non tollitur sensus ad odorandum. Non ideo tamen judico per abscissionem cartilaginis auris incurrere probabilius Irregularitatem; quia per illam non adeo mutatur operatio auditus, nec tanta est deformitas corporis, præsertim hoc tempore, quod tam facile dissimulatur ille defectus per cæsi-riem, ut vix, aut nunquam appareat cartilago aurium. Ita cum Henric. Avila, Turrian. Sayr. Barbof. & aliis, quos adducit, & sequitur Leand. oppositum judicat P. Suar. sup. sect. 2. num. 8. cum Majolo, Navarr. & Vivald. quia per abscissionem cartilaginis facit alium irregularem; ergo & ipse talis manet. Respondetur juxta dicta, negando consequentiam, nisi exprimatur ita in Jure: aliter judex, qui per sententiam suam reddit furem infamem, proindeque irregularem, maneret irregularis.

2288 Est etiam apud multos dubium: An maneat irregularis, qui amputaret, vel confunderet amputandam mamillam unam, erueret unum oculum, abscinderet digitum, vel testiculum? Respondeo certum esse, non manere irregularem, qui abscindit mamillam in viro. Ita P. Vasq. apud Luyfium lib. 9. de Cens. disp. 67. dub. 2. Molin. suprâ Barbof. Bonac. & alii apud Leand. quæst. 20. quia in viro est pars carnis, & non membrum; caret enim peculiari functione, & ministerio. Probabilius tamen est, quod in fœmina inducat Irregularitatem abscindentis. Ratio est; quia est abscissio membri, utpote quæ habet specialem functionem ab alia mamilla, & ab aliis membris; habet enim lactare, & lac generare per se independentem ab alia. Ita P. Molin. disp. 69. num. 6. Sayr. lib. 6. cap. 16. Bald. Fe-

lin. P. Suar. Vasq. Ugol. Reginal. Barbof. de Appellat. verb. Memb. num. 5. & apud illum Bald. Dec. Sonc. & Farinac. Palaus sup. n. 4. Dian. par. 4. tract. 2. Resol. 26. cum Portell. sine contra Covar. in Clem. *Si furiosus* cap. 3. num. 8. Bernar. Diaz in Pract. cap. 99. in fine, P. Avil. par. 7. sect. 1. dub. 1.

2289 Circa oculum communis sententia est, quod Irregularitatem contrahit, qui eruit alteri unum oculum; nam quilibet oculus est membrum, & habet propriam operationem distinctam ab alio; sine illo namque elicit visionem. Utrum verò illam incurrat, qui obcæcat visum alterius? Affirmant Angel. Sylvest. Tabien. & Portell. apud Leand. ex eo fundamento; quia reddit alium irregularem. Verum tamen oppositum est commune; quia nullum abscindit membrum, aut mutilat. Ita P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 68. & cum illo Bonac. sup. punct. 8. num. 7. Dian. sup. Resol. 26. Leand. quæst. 10. cum aliis.

2290 Circa digitos non est difficultas in digitis pedum, qui distinctam non habent functionem à pede, quidquid aliqui pauci repugnent. Sed de digitis manuum, & in his etiam non est, nisi in abscissione partis alicujus digiti, præsertim duorum minorum, immò neque de abscissione unius ex istis minoribus, in qua consentit P. Suar. disp. 44. sect. 2. n. 8. ad medium, non sufficere ad Irregularitatem, & Laym. sup. idem docet. Itaque de sola abscissione aliorum, v. g. pollicis, indicis &c. qui ad ministerium inservire solent, est dubium. P. Suar. sup. P. Vasq. cum Soto, Cajet. Paludano, Sylvest. & Zerola dicunt sufficere ad contrahendam Irregularitatem. Pro-bant; quia habent specialem actionem, & functionem distinctam à manu; nam illorum est scribere, pingere, & multa alia, quæ digitis, & non manu fiunt, præsertim in ministerio Missæ; quidquid sit, quod manus concurrat, quasi via, & medium ad spiritus vitales, & motum; aliter etiam manus non esset membrum; quia hæc omnia habet à brachio; ergo sufficiens est illorum abscissio ad incur-rendam Irregularitatem, & à fortiori si aliquid manus amputet, ut in casu cap. 2. de Clerico ægrotante. Hæc sententia securior, & probabilior est.

2291 Attamen etiam opposita sententia est probabilis, utpote quam plures, & bonæ notæ AA. defendunt, Covarr. Salon. Avila, Sayr. Bonac. sup. num. 3. Cornejo, Henric. Villal. Hurt. Præpos. Merola, quos variis in locis citat, & sequitur Diana par. 2. tract. 15.

Re-

Resol. 10. par. 4. tract. 2. Resol. 26. punct. 9. tract. 7. Resol. 21. quibus adde P. Mol. tom. 4. tract. 3. disp. 69. num. 4. Fundantur; quia nulli digiti sunt propriè membra corporis, sed pars membri, ejusque veluti instrumenta; ergo qui illos abscindit non dicitur mutilare, sed debilitare, seu deformare manum. Id quod confirmare possunt ex cap. 2. de Clerico egrotante, in quo Clericus carens digitis cum medietate manûs non dicitur mutilatus, sed debilitatus, ac deformatus. Quare ad fundamentum contrarium dicunt scribere, & pingere esse proprium manûs, & non digitorum. Sed quæ differentia inter scribere, & apprehendere lignum, aut lapidem &c. assignatur?

2292 In abscissione testiculi est eadem dissensio inter DD. qui non dubitant primò fieri irregularem, qui amputat membrum virile; quia non est dubium, quòd sit membrum. Non dubitant secundò non incurri Irregularitatem, si abscissio fiat à chirurgo ex infirmitate, secus verò si fiat voluntariè; nam multi sunt, qui indicant abscissionem voluntariam utriusque testiculi non subjici Irregularitati. Ita cum Navarr. Henriq. Sayro, Hurtad. disp. 2. Diff. 5. num. 19. Bonac. qu. 4. punct. 8. num. 3. Avil. par. 7. disp. 3. dub. 1. Dian. p. 2. tract. 15. Resol. 20. Cornejo disp. 2. de Irregul. Multi etiam, qui negant probabilius. Ratio est; quia distinctam habent actionem ab aliis membris humanis in ordine ad generationem, quæ sine illis fieri non potest, quidquid sit, quod possit castratus virginem corrumpere, & seminare infructuosè, ut docet Henriq. lib. 14. cap. 8. num. 1. Ita Portell. in Addit. verbo Homic. num. 8. Palaus sup. num. 4. Dian. re lentiùs perpensâ punct. 9. tract. 7. Resol. 11. Leand. sup. qu. 16. Rursus ex his aliqui affirmant abscissionem unius testiculi non sufficere ad incurrendam Irregularitatem. Ita Palaus, & cum illo Diana, & Molin. suprâ; sed in hoc puncto, stando in hac ultima sententia, credo judicandum juxtâ suprâ dicta de oculo eruto; quia etiam unusquisque testiculus suam habet particularem actionem; siquidem sublato altero potest concurrere ad generationem.

2293 Ex qua doctrina colliges, quid dicendum de iis, qui alios, vel se ipsos castraverunt ob conservationem vocis, vel ob zelum castitatis, quamvis non secundum scientiam ut fecit Origenes apud P. Henriquez, & Laym. lib. 3. par. 3. cap. 1. à num. 1. P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 70. num. 16. judicat utrof-

que contrahere Irregularitatem ex cap. *Si quis abscidit* 55. dist. cap. *Significavit*, cap. *Ex parte vitiat*, cap. *Presbyterum*, cap. *Continuebatur* de Homic. Ita etiam Filliuc. trac. 19. cap. 6. à num. 160. cum Tolet. lib. 1. cap. 73. num. 11. Henriq. Villalob. quos citat, & sequitur Leand. sup. quæst. 57. Bonac. sup. q. 2. punct. 2. num. 34. & alii. Oppositum tribuitur Palao, qui solùm dicit non videri improbabile. Citatur Pelizarius tom. 2. tractat. 2. cap. 5. sect. 2. quæst. 16. num. 64. Diana p. 10. tract. 13. Resol. 11. primam sententiam dicit veriore, etiam quando non datur notorietas culpæ, & hanc secundam probabilem putari à Palao. Prima sententia sine dubio est communior, & tutior. Secundam damnare non audeo; quia video hoc notoriè permitti in pluribus locis ad conservationem vocis, nihil repugnantibus Prælati, forsan ob aliquem religiosum finem, qui actionem excusat. Idem à fortiori sequentur AA. asserentes per amputationem utriusque testiculi non incurri Irregularitatem.

2294 Quæres hîc; Utrùm juxta primam sententiam Consiliarius inducens ad hanc castrationem incurrat Irregularitatem? Ratio pro parte affirmativa est; quia, ut dictum est, consilio ad mutilationem membri imposita est Irregularitas; sed hæc juxta probabilior, & communior sententia est mutilatio membri; ergo Consiliarius illam incurrit. Confirmatur; quia consultus, illam faciens, juxta suprâ dicta illam incurrit, ut causa physica; ergo Consiliarius ad illam inducens, illam incurrit, ut causa moralis, moraliter influens. Oppositum dicunt AA. secundæ sententiæ. An probabiliter? judicet Lector.

2295 Utrùm incurrat Irregularitatem, qui non mutilavit, sed solùm debilitavit membrum alterius, & reddidit inutile, ejusque Consiliarius? P. Suar. disp. 44. sect. 2. nu. 5. negat; quia Jura exprimunt homicidium, & mutilationem, & non debilitationem; ergo argumentum est, quòd non extendant Irregularitatem ad illam. Neque obstat, quòd paria sint non esse, & esse inutile cap. 2. de Translat. Episcop. sicut sunt paria Ecclesiam non habere Prælatum, & habere ineptum, ex quo fundamento tenent oppositum Panorm. Sylvest. Tabien. Angel. Majol. Respondetur enim, quidquid sit, quòd paria sint in se, at non idèò paria sunt quoad pœnam; cum enim pœna Irregularitatis debeat exprimi in Jure, ut exprimitur mutilatio, & non debilitatio

membri, ideo illa, & non hæc subicitur Irregularitati. Pro P. Suar. sunt P. Mol. tract. 3. disp. 68. Avil. Hurt. Coninch. Bonac. quos citat, & sequitur Palaus sup. disp. 6. punct. 15. §. 1. num. 5. Tenent præterea Sotus, Navarr. Covarr. Henriq. Tolet. Sayr. Villadieg. Filliuc. Cornejo, Gibal. Portel. Mour. Dian. p. 4. tract. 2. Resol. 26. & 71. Leand. par. 5. tract. 2. disp. 17. quæst. 11.

2296 Sed quid, Si ita debilitet membrum, ut arescat, & quasi mortuum fiat? P. Suar. sup. num. 10. & cum illo Coninch. disp. 18. dub. 8. Concl. 2. judicant incurrere Irregularitatem; & in hoc sensu explicat Sylvest. Angelum, & Majol. suprâ. Fundantur; quia hujusmodi debilitatio censetur, & dicitur formaliter mutilatio; quia membrum per illam privatur animâ, & vitâ, quasi si esset mutilatum, proindeque homo manet privatus illo, non fecus ac si esset mutilatum. Verum opposita sententia mihi non minùs probabilis videtur. Colligitur ex cap. *Sicut urgeri* 1. quæst. 1. ibi: *Ut si cujus manus esset arida, verum quidem esset membrum, quamvis sine sanguine inefficax esset, & mortuum*; ergo si est membrum illius, neque dici, neque censerì debet ab illo abscissum, & mutilatum. Deinde efficacius probatur; quia cum simus in pœnalibus, mutilatio requisita in Jure ad incurrendam Irregularitatem non debet sumi in sensu metaphysico, & per similitudinem, sed in reali, & in vulgari; in vulgari autem sensu non dicitur mutilasse membrum, qui arefecit, sed qui re verâ amputavit; ergo. Ita P. Molin. sup. tract. 3. disp. 68. cum Panorm. Navarr. Covarr. quos sequuntur Bonac. tom. 1. disp. 7. de Irreg. quæst. 3. punct. 1. Hurt. sup. Diff. 5. Palaus sup. num. 5. & Leand. quæst. 12.

2297 Utrùm autem, qui amputaret injustè membrum illud aridum à corpore vivente, incurreret Irregularitatem? Negat P. Suar. illo num. 10. si non mutilet aliquam partem viventem. Ratio est; quia eadem est ratio de hoc, ac de alio amputante membrum cadaveris, qui non incurrit Irregularitatem; ergo. Confirmatur; quia licet in cap. *Sicut urgeri*, dicatur: *verum quidem esse membrum illius*, hoc est, esse veram partem quoad ornatum, & integritatem corporis, non est tamen membrum in eo sensu, in quo suprâ illud sumimus in ordine ad mutilationem; quia nullam habet actionem specialem, immò neque communem aliis membris, sed est veluti per integrans deterioris conditionis, quàm caro; ergo qui illud abscindit non in-

currit Irregularitatem, sicut qui abscindit carnem. Ita Luysius lib. 9. de Cens. disput. 67. dub. 2. Portell. in Addit. ad Dub. Regular. verbo *Homicidium* num. 8. Oppositum tenet Henriq. Palaus sup. Bonac. sup. num. 5, Avil. Præp. Perez, Alciat. Vascoletus, quos citat, & sequitur Leand. sup. quæst. 12. Probant; quia est mutilatio membri humani corporis.

2298 Ex dictis inferes primò non fieri irregularem, qui alterius unguis extrahit, dentes evellit, barbam, & capillos tondet, aut radit, partem digiti fecat; quia his non competit ratio membri, quamvis inserviant ad ornatum. Colliges secundo, quòd mutilatio, quæ facta sufficit ad reddendum mutilantem irregularem, facta in te ipso, sufficit etiam ad te reddendum irregularem; majus enim, & magis sævum delictum est te ipsum, quàm alium mutilare. Vide Filliuc. tract. 20. cap. 1. num. 3. non ita verò sufficit mutilatio, quæ, facta in te ipso, te reddit irregularem, ad hoc ut facta in alio, te irregularem reddat; constat enim ex cap. *Qui partem* dist. 55. abscissionem partis membri, v. g. digiti, factam ex ira in se ipso constituere irregularem, non ita verò facta in alio juxtâ dicta. Ita P. Suar. sup. num. 10. Filliuc. Dian. par. 4. tract. 2. Resol. 6. Reginal. lib. 30. tract. 2. cap. 5. num. 4. Leand. disp. 2. quæst. 31. Denique potest quis contrahere Irregularitatem, mutilando alium, quin mutilatus reddatur irregularis; nam qui alterius virilia injuriosè abscindit, vel reddit Eunuchum, manet irregularis, non ita verò per vim passus injuriam cap. *Eunuchus* 15.

2299 Rogabis: An Consiliarius in omnibus suprâ explicatis casibus incurrat Irregularitatem ex consilio ad mutilationes factas alteri, vel sibi ipsi. Respondeo secundum varias sententias in prædictis casibus expositas damnari, aut excusari posse Consiliarium ab Irregularitate. Unum autem advertimus, quòd quoties mutilans certò, aut probabilius contrahit Irregularitatem, certò, & probabilius illam incurrit Consiliarius; quia est concausa influens in mutilationem. Quando verò dubitat: Utrùm consilium influxerit ad mutilationem, sequatur suprâ, & diffusius dicta.

§. VII.

*Expenduntur aliqua dubia circa
Irregularitatem proveniente[m]
ex Consilio.*

2300 **S**upposito, quod consilium tam ad homicidium, quam ad mutilationem contrahat Irregularitatem, ad vitandam fastidiosam extensionem moneo lectorem, ut excepto casu dubiæ mutilationis, in reliquis decidendis omnia, quæ de homicidio resolvenda sunt, mutilationi aptè accommodet, nisi expressa limitatione excipiamus. Igitur consulens homicidium, vel mutilationem juxta explicata incurrit Irregularitatem ex homicidio voluntario, etiamsi esset alius, qui idem consulisset; quia verè influit in homicidium. Ita Bonac. tom. 1. disp. 7. de Irreg. punct. 8. num. 21.

2301 **Q**uæstio prima est: Utrum consulens homicidium, vel mutilationem parato jam ad committendum incurrat Irregularitatem per executionem homicidii &c.? Non est dubium de peccato in affectu, sed de effectu, Utrum ob hoc peccatum incurrat pœnam Irregularitatis? Et communiter respondetur negativè; quia consilium in eo casu non est causa efficax, neque influit, ut supponitur. Ita Bonac. sup. punct. 8. tract. 7. Resol. 52. & communis sententia. Sed quid dicendum, si paratus ad homicidium, quamvis sit jam determinatus, & nullo modo moveatur à consilio ad homicidium, attamen animosius, & fidentiùs exequatur ex consilio? Respondeo, quod si substantia homicidii sine consilio ponenda erat ab homicida, quamvis sine eo animo, & confidentia, Consiliarius non incurrit Irregularitatem. Ratio est; quia consilium non influxit ad substantiam homicidii, neque auget, aut animum addidit; sed solum modum valdè extrinsecum; modus autem per accidens se habet: fecus, si sine consilio non auderet exequi, quamvis vellet; nam tunc consilium habet rationem causæ, & impulsûs. Non dissentient laudati DD. quibus adde P. Molin. tom. 4. tractat. 3. disp. 34. membro 2. num. 4. in quo agit de pœna ordinaria incurrenda, & Ugolin. cap. 14. §. 3. Sayr. lib. 7. cap. 2. nu. 11. & alios, quamvis Palaus sup. punct. 5. §. 2. num. 3. videatur etiam modum supra explicatum subijcere Irregularitati, de quo plenius in sequentibus.

2302 **S**ed quid, Si jam determinatus ad

homicidium, vel mutilationem, accedente consilio, acceleret, & citiùs exequatur homicidium, vel mutilationem? Castropalaus de Cens. disp. 16. §. 2. numer. 3. Ugol. Tolet. Bonac. & Avil. item Sayr. & Cornejo apud Leand. docent incurrere Irregularitatem. Ratio est; quia consilium auget voluntatem, & proinde auget exteriorem actum, ab illa procedentem, quod stare non potest sine influxu: & in hoc casu videtur procedere textus in cap. *Sicut dignum* de homicid. §. ultimo. Hæc sententia vera est, supposito, quod consilium animum auxerit, & in hoc sensu à nemine negari potest: illam tenet P. Suar. disput. 44. sect. 3. num. 10. ad finem, & communiter Doctores. Quare dubium solum est: Quando consultus ita erat jam determinatus ad homicidium, ut consilium neque auxerit, neque addiderit aliquid ad determinationem, sed solum causaverit accelerationem, seu fecerit, ut citiùs poneretur executio, quam sine consilio eodem conatu, & vi positurus homicida erat, quamvis tardius? In hoc dubio AA. citati indistinctè affirmant Consiliarium incurrere Irregularitatem. Ita Avila par. 7. disp. 6. sect. 2. dub. 3. §. 4. Conclus. 1. Bonac. tom. 1. tract. 1. de Irreg. disp. 7. quæst. 4. punct. 8. num. 19. cum Covar. Clem. unic. p. 2. §. 2. Ugol. Tolet. & Palaus supra disp. 6. punct. 15. §. 2. num. 3.

2303 Nihilominus negativa sententia non caret AA. & probabilitate: illam tenet Dian. par. 8. tract. 7. Resol. 92. in qua citat D. Anton. par. 2. cap. 1. tit. 12. §. 12. Bauni, Lupus, & Mazucheli, Less. lib. 2. de Just. cap. 13. dub. 2. num. 6. qui pro hac doctrina assert Navarr. & Gabriel. Verum quidem est, quod Lessius non loquatur de Irregularitate, sed de obligatione restituendi, de qua etiam Cardinal. de Lug. de Just. disp. 19. sect. 1. num. 9. qui docet, in eo casu influxum ad accelerationem esse ad modum, & non ad substantiam, proindeque non contrahere obligationem restituendi, quæ doctrina facit etiam ad Irregularitatem. Leand. sup. quæst. 4. solum excusat ab Irregularitate, si acceleratio sit ita levis, ut pro nihilo reputetur; sed si acceleratio ingreditur substantiam homicidii, vix potest reputari levis propter effectum gravem, quem causat. Utraque sententia videtur probabilis; verum contra hanc ultimam hoc unum urgere videtur; nam, ut concedunt, consilium tunc est causa distincti numero actûs; ergo incurrit Irregularitatem; quia hæc non est imposita homicidio, aut muti-

mutilationi, ut sic, & in specie, sed in individuo; hæc autem causat illud in individuo. Deinde, ut optimè docet P. Mol. per accelerationem facit, ut ponatur homicidium, à quo per dilationem posset desistere homicida per liberam determinationem ad emissionem homicidii: ergo incurrit Irregularitatem.

2304 Quæres secundò: Utrum possit incurrere Irregularitatem is, qui dedit consilium ad homicidium, aut mutilationem alteri, qui eodem prorsus modo positurus erat homicidium, & mutilationem sine consilio? Respondeo resolutionem pendere ab influxu, vel non influxu consilii; nam, ut optimè notavit Card. de Lug. sup. à num. 5. quid sit de causis physicis, duæ causæ morales adæquatæ, sive duo motiva possunt esse talia, & taliter concurrere ad eundem effectum, ut, altero deficiente, effectus solum ex vi unius fieret; sic duo Sacerdotes, si simul consecrent eandem hostiam, singuli concurrunt, sive physicè, sive moraliter ad eundem effectum consecrationis; & tamen, deficiente uno, potest dari eadem consecratio. Eodem ergo modo potest Consiliarius ad homicidium concurrere cum homicida jam commoto ex alio motivo ad homicidium, ita ut homicida & moveatur à consilio, & simul à suo motivo sufficiente per se solum ad movendum ad homicidium: & sic consilium, & suum motivum influant simul in homicidium, ita tamen, ut deficiente consilio, homicida adhuc poneret homicidium ex solo suo motivo. Quare absolutè non est efficax argumentum ad probandum consilium non influxisse, illud principium, quòd sine illo homicida positurus erat homicidium; nam poterat ponere solitariè, & accedente consilio ponere simul ex consilio influente, & per consequens contrahente Irregularitatem.

2305 Sed quid. Si Consiliarius ficto tantum animo consulat homicidium, vel mutilationem? non est dubium incurrere Irregularitatem; quia fictio non tollit, quòd liberè posuerit causam, quæ secundum se apta est causare effectum, quem causavit. Neque ille defectus animi ignoratus impedit influxum consilii, & motionem in voluntate consulti, qui eodem modo commovetur ad facinus, ac si consilium esset serium. Ita GIBALLIN. de Irreg. cap. 4. q. 1. Consect. 12. & cum illo LEAND. q. 41.

2306 Potest tamen esse dubium: An Consiliarius incurrat Irregularitatem, si ante-

quam consultus exequatur consilium, illi aperiat fictionem, seu fateatur se ficto animo dedisse consilium. Respondeo: vel consilium illud fuit re ipsa falsum; & tunc si, aperiendo fictionem, ostendit falsitatem, non incurrit Irregularitatem, quamvis consultus committat homicidium, eò quòd consultus non potuit illud committere ex consilio, quòd cognovit esse falsum; cujusque vis penitus extincta supponitur, quia falsum cognitum, ut falsum, non potest movere: vel fuit verum; & tunc recurrit cum communi doctrina.

2307 An Consiliarius, qui ante commissum homicidium retractavit consilium, incurrat Irregularitatem, si consultus postea illud committat? Respondent aliqui negativè, si constet consulto revocationem fieri seriò, & non coactè, ac humano respectu. Ita Petrus NAVARR. Salon. apud LESS. Præposit. 3. par. quæst. 5. de Irreg. dub. 8. num. 62. GIBALLIN. cap. 4. de Irreg. quæst. 1. Consect. 2. P. SUAR. disp. 44. sect. 3. num. 13. in quo dicit esse sententiam rationi magis congruam; FILIUC. tract. 20. cap. . num. 34. AVILA par. 7. disp. 6. sect. 2. dub. 4. Concl. 3. HURT. disp. 2. Diss. 6. num. 23. PELLIZAR. tom. 2. tract. 7. cap. 5. sect. 4. quæst. 83. numer. 280. PORTELL. BAUNI apud LEAND. infra, citatur etiam D. ANTON. & SYLVEST. & alii apud relatos: dicit probabilem LESS. lib. 2. cap. 3. & LAYM. apud DIAN. Sed LAYM. lib. 3. tract. 3. punct. 3. cap. 4. numer. 5. contrarium sequitur cum INNOC. GOMES, & MOL.

2308 Ratio est; quia per retractationem impediri potest, & tolli consilium; nam consilium non est causa merè naturalis, influens necessitate physica, sed est causa moralis, quæ potest auferri per rationem, & impediri per voluntatem liberam; si ergo postquam datum est, Consiliarius fecit, quòd moraliter in se erat ad tollendum, & impediendum ejus effectum, censetur illam moraliter abstulisse; & proinde effectus non illi imputabitur, nec Irregularitatem incurret. Hæc eximius Doctor. Addunt tamen AA. hujus sententiæ præter retractationem debere Consiliarium monere eum, contra quem dedit consilium, præsertim si dubitet, aut securus non sit, quòd consultus desistet ab homicidio. Unde si deficiat hæc monitio sive culpâ suâ, sive non, incurret Irregularitatem.

2309 Alii, & non pauci, nec ignobiles Doctores tenent non sufficere retractationem consilii ad evadendam Irregularitatem, si homici-

homicidium committatur ex vi consilii, etiamsi manifestet ei, contra quem dedit consilium. Fundantur; quia hoc intercedit discrimen inter mandatum, & consilium, quod mandatum cesset retractatione mandantis, ita ut si mandatarius post revocationem exequatur, non mandanti, sed mandatario tribuatur; non ita verò in consilio, quod si post revocationem à consulto exequatur, adhuc tribuitur Consiliario. Et ratio utriusque est; nam mandans cum imponat obligationem mandatario, ex qua mandatarius quicquid agit, est in gratiam, & veluti obsequium mandantis, talis obligatio pendet à voluntate mandantis; proindeque ad tollendam illam obligationem sufficit, & non requiritur aliud, quàm revocatio voluntatis, sive mandati; at verò consilium datur in gratiam, & favorem consulti, ut illo utatur, tanquam suum negotium agens, & semel datum jam non pendet à voluntate Consiliarii, sed illius conservatio, & usus est in sola potestate consulti; ergo quamvis illud revocet Consiliarius, nihil proderit, sed semper illi imputabitur executio, tanquam causæ cooperanti ad homicidium per consilium, veluti per instrumentum à se datum consulto. Ita Sayr. Innoc. Sylvest. Martinus de Ledesm. Merol. Vivald. Henriq. Bonac. & alii apud Leand. infra.

2310 Inter has duas sententias media distinguit, & temperat favorem primæ, & rigorem secundæ. Temperamentum apud P. Less. de Just. & Jur. lib. 2. cap. 13. dub. 3. num. 15. ita est: aut consilium datum est falsum, & nixum falso fundamento: aut est verum, ostendens utilitatem, vel honorem ex illo secuturos. Si primum dedisti, & ante executionem illud revocasti, non incurres Irregularitatem, etiamsi consultus post revocationem exequatur. Si verò dedisti secundum, & ante executionem revocasti, adhuc incurres Irregularitatem; si post revocationem consultus ex vi consilii exequatur actionem, quam consulisti. Ita cum P. Vasq. de Restitut. & Less. suprâ Navarr. Azor. Dicastill. tom. 1. de Just. lib. 2. tractat. 1. disp. 10. dub. 14. num. 187. & tract. 2. disp. 14. à n. 56. Card. de Lug. de Just. disp. 19. nu. 37. Leand. sup. q. 45.

2311 Ratio primi est; nam quando consilium est falsum, aut nititur falso fundamento, v. g. quando consulisti bellum esse justum, quod re verâ est injustum, postea potes revocare consilium, dicendo te deceptum

fuisse, ostendendo veris rationibus, & sinceris esse injustum, ita ut consultus, seu cui dedisti consilium, intelligat te verè, & non fictè, aut corrupto animo loqui; & proinde si persistat in executione post retractationem, ex sua malitia, & non ex tuo consilio motus operabitur; quia falsum ostensum, & cognitum, ut tale, non potest movere voluntatem ad executionem, & per consequens homicidium, & mutilatio secuta non tibi Consiliario, sed illi imputabitur. At verò, quando consilium est verum, suadens, & ostendens utilitatem, vel commodum, quod sequitur ex illius executione, v. g. quod ex homicidio recuperabit honorem, aut vitabit infamiam, non sufficit revocatio, suadendo rem esse illicitam, aut suadendo contrarium; nam semper potest consultus moveri à consilio; quia tunc re verâ, cum appareat semper illa utilitas, & commodum, semper habet vim movendi ad executionem, non obstantibus tuæ revocationis rationibus, quæ rarò prævalent utilitati propriæ; & per consequens tuum consilium semper est causa executionis homicidii, aut mutilationis, per quam succumbis Irregularitati. Hęc sententia est probabilis.

2312 Dices: potest per revocationem ostendere non esse illam utilitatem, & commodum, sed potius esse in contrario. Contrà; quia supponimus consilium esse verum; aliter reincidimus in primum membrum, quando consilium est falsum. Urgebis: saltem per revocationem potest ostendere majorem utilitatem in omissione actionis, quàm sit ea, quæ datur in executione illius. Quidquid sit; per hoc tamen non tollitur, quod voluntas liberè operans possit, relicta majori utilitate, amplecti minorem ex consilio; & sic semper consilium tuum erit causa homicidii, aut mutilationis obnoxia Irregularitati.

2313 Consequenter ad superiorem doctrinam resolvendus est casus de consulente abortum, quando fœminam persuasam, retractato consilio, remove non potuit ab executione abortûs; in quo excusant consulentem ab Irregularitate. P. Henriq. lib. 14. cap. 16. num. 5. Navarr. Præposit. Villal. judicat probabile Dian. 4. par. tract. 2. Resol. 15. & in eodem persistit 6. par. tract. 5. Resol. 29. P. Less. apud Dian. tenet Gibal. Consect. 12. Ratio est; quia abortus non sequitur ex consilio, & intentione consulentis, quæ revocata jam est, sed ex malitia fœminæ. Tenet hanc etiam partem Villal. apud Card. de Lug. Contraria

traria opinio est communis, & probabilior; illam docent Avil. sup. sect. 2. dub. 4. Concl. 3. cum Sayr. lib. 7. cap. 3. n. 5. Coninch. disp. 18. num. 64. Cordub. Cornejo, Bonac. sup. q. 4. punct. 8. num. 27. Lopez par. instit. cap. 63. Card. de Lug. de Just. disp. 19. sect. 2. à n. 37. Tambur. Quam sententiam intelligo in sensu suprà explicato, nimirum, si consilium ostendit utilitatem & commodam famam, vel honoris, incurreret Irregularitatem ex homicidio in causa. Sed de hoc iterum in loco.

2314 Rogabis primò: An Consiliarius, qui dedit consilium ad homicidium, vel mutilationem alteri, cui tamen non potuit persuadere homicidium, aut mutilationem, incurrat Irregularitatem, si consultus postea motus eo consilio, committat prædicta delicta? P. Mol. par. 3. tract. 2. disp. 729. num. 6. respondet teneri ad restitutionem in defectu principalis; quia re verâ consilium illud cooperatum est ad damnum illatum, licet à principio non permoverit, immò & illi contradixerit is, cui datum est, quæ ratio militat etiam in Irregularitate; quia sicut influxus postea reddit Consiliarium causam damni, & per consequens obnoxium restitutioni, ita reddit causam homicidii, cui annexa est Irregularitas.

2315 Neque excusat repugnantia, & non acceptatio, sive dissensus à consilio, quem à principio ostendit Consiliario; nam ad plurimum retardavit executionem, at non abstulit vim influendi postea in homicidium. Idem sequitur Cardinalis de Lugo suprà num. 11. & idem judicat num. 42. dicendum, quando post consilium datum illud revocasti, & omnino persuasisti consulto, ut desisteret ab homicidio, & mutilatione, sed postea spretâ, vel posthabita revocatione usus est consilio, & occidit, vel mutilavit; nam re verâ tuum consilium movit ad illas actiones, & proinde tu fuisti illarum causa, & per consequens incurristi pœnam Irregularitatis. Quod intellige etiam si per multos dies à dato, vel à revocato consilio commisit homicidium, aut mutilationem ex tuo consilio, ut cum Tabiena docet Dian. 4. p. tract. 2. Resol. 25. Leand. quæst. 43. nam re verâ si consilium movit tunc, quod impossibile non est, certum est fuisse causam actionis. Sed quia dubitari potest de duratione consilii post longum tempus, si dubites, recurre ad ea, quæ diximus à num. 2203. & seqq.

2216 Rogabis secundò: An si Consiliarius post revocationem consilii, bonâ fide

credat firmiter se ad nihil ampliùs teneri, & consultum destitisse à concepto proposito occidendi, vel mutilandi, excusetur ab Irregularitate? Sunt, qui affirmant, argum. cap. *Sicut tuis* de Simonia, cap. *Quia præsulatus nostri* 1. quæst. 4. & tenet Sayr. lib. 7. cap. 3. num. 6. Citatur etiam D. Anton. par. 3. tit. 29. cap. 2. §. 2. Sylvest. Tabien. & Henriq. Cornejo, Dian. 4. part. tractat. 2. Resol. 14. apud Leand. quorum ultimi solùm excusant ab Irregularitate in foro conscientie.

2317 Nihilominus opposita sententia juxta commune principium videtur vera. Ratio est; quia bona fides Consiliarii facit, ut ille non peccet in eo, quòd consultus non desistat à committendo delicto; at non excusat à culpa dati primò consilii, neque impedit vim consilii dati, neque illius influxum in homicidium, & mutilationem, quæ semper imputabitur Consiliario, & illum subiciet Irregularitati, etiam in conscientia. Ad textus adductos, dicimus ibi nullum intervenisse consilium. Ita Card. de Lug. sup. n. 26. & Leand. quæst. 48.

2318 Rogabis tertio: An Consiliarius post factam revocationem consilii teneatur monere eum, contra quem dedit consilium? Respondet Castropal. de Cens. disp. 16. p. 15. §. 2. num. 4. si voluntatem consulti à malo dimovere non potuit, obligari, ad vitandam Irregularitatem, monere eum, contra quem dedit consilium, sive in genere, sive in particulari: quæ doctrina secuta, & tuta est, & illam docent apud ipsum D. Antonin. 3. par. tit. 28. cap. 2. §. 2. Henriq. lib. 14. cap. 16. n. 5. P. Suar. disp. 44. sect. 3. num. 12. Rodriguez cap. 178. num. 12. Bonac. disp. 7. q. 4. punct. 8. à num. 19. quibus adde Gibal. cap. 4. de Irregular. quæst. 1. Confess. 12. Avil. sup. disp. 6. sect. 2. dub. 4. Concl. 3. Filliuc. trac. 20. cap. 2. num. 34. Hurt. disp. 2. Diff. 6. num. 23. & alii, quos citat, & sequitur Leand. sup. quæst. 45. Non tenetur tamen prodere se, manifestando suum consilium datum; quia nihil proderit ad vitandam mortem, immò si timeat aliquam suspicionem, inde orituram, poterit per alium monere, dummodò certò constet de monitione.

2319 Addunt Avila, & Rodriguez, quòd si consultus dicat non ex suo consilio, sed ob alias causas velle homicidium patrare, non teneri Consiliarium monere occidendum, ut Irregularitatem evitet. Sed ego plurimum dubito de hac doctrina; quia malum, quod fecit Consiliarius, nimirum, consilium datum,

tum, est certum, & dictum consulti est valde incertum, etiam si sit fide dignus; quia liber est ad mutandum propositum; malum autem certum illatum non rectè evitatur per medium incertum, præsertim quando potest per certum monitionis.

2320 Quæres tertio: An Consiliarius incurrat Irregularitatem, quando consilium datum Petro, fuit ad occisionem, vel mutilationem Pauli, & Paulus occidit ipsum Petrum? Advertit P. Suar. disp. 44. sect. 3. n. 17. cum Sylvestro, certum esse in hoc casu, Consiliarium non incurrere Irregularitatem ex homicidio voluntario; quia Consiliarius non intendit, aut cooperatur per se ad mortem Petri, sed accidit præter intentionem. Quare dubium solum est: An incurrat Irregularitatem ex homicidio casuali indirectè volito? Affirmat communis sententia, à qua judicat Eximius Doctor, nec speculativè, nec practicè esse recedendum. Ita Sylvest. Tabien. Innoc. Panorm. Joan. Andr. apud laudatum Suar. quibus adde Navarr. cap. 27. num. 233. Avila 7. par. disp. 6. sect. 2. dub. 5. Concl. 4. Coninch. disp. 18. dub. 8. num. 47. Bonac. tom. 1. disp. 7. quæst. 4. punct. 7. n. 17. in qua citat Reginal. Palaum de Cens. disp. 6. de Irreg. punct. 15. §. 2. num. 5. Filliuc. tr. 20. cap. 4. num. 98. Sayr. Majol. Angel. Covar. apud Leand. Ratio est; quia licet Consiliarius formaliter, & directè non inducat ad occisionem Petri, sed Pauli, nihilominus formaliter, & directè inducit Petrum, ut se exponat periculo, in quo mortem incurrit, & per consequens est causa mortis, inde moraliter secutæ, quam debuerat prævidere; ergo incurrit Irregularitatem, non quia consulit homicidium, sed quia fuit causa homicidii, & consilio suo fecit, ut occideretur Petrus; nam in moralibus idem est facere, inquit Suarez, atque exponere periculo, ut fiat. Ita etiam Diana 4. par. tract. 2. Resol. 12. fine. Addit Bonac. idem dicendum de eo, qui alteri consilium dat transeundi per viam, in qua noverat esse inimicos, qui eum occiderunt, vel per flumen periculosum, in quo periit.

2321 Opposita sententia habet graves AA. & non omnino contemnendum fundamentum; nam Irregularitas ex consilio ad homicidium in Jure expressa solum est, quando directè intenditur mors per consilium; sed mors Petri non fuit directè intenta à Consiliario, nec volita; ergo Consiliarius non incurrit ex illa Irregularitatem. Ita Turrian.

de Cens. lib. 9. disp. 63. dub. 4. Hurt. disp. 2. de Irreg. Diff. 6. num. 22. Præposit. in 3. part. quæst. 5. de Irreg. dub. 10. num. 76. nec dissentit P. Vasq. in 1, 2. disp. 100. num. 46. quos omnes citat, & sequitur Card. de Lugo de Just. disp. 19. à n. 40. Leand. sup. disp. 44. in qua citat Luyf. & Giballin. tenet Henriquez lib. 14. cap. 16. num. 1. Neque videtur satis esse inducere consultum, & illum per consilium exponere periculo; nam (ut benè ipse Eximius Doctor) Inquisitores majori periculo exponunt reos, quos non quidem volentes, sed invitos tradunt illis, à quibus certò sciunt fore occidendos; & tamen non manent irregulares. Hæc sententia est satis probabilis; prima tamen liberat ab scrupulis.

2322 Ex dictis colliges primò, Quid dicendum de eo, qui dedit consilium ad occidendum Paulum, si consultus per errorem fortuito occidit Joannem? P. Suarez in hoc casu, loquendo de consulto committente homicidium hujusmodi, respondet cum distinctione, sed ultimò concludit practicè consulendum esse, ut petatur dispensatio propter dubium, & horrorem facti. Sayr. lib. 7. cap. 6. num. 30. docet incurrere Irregularitatem. Ita etiam Ugol. Astens. Navarr. Summ. Confes. Mayol. Sylvest. Henriq. Tabien. apud Leand. Nihilominus alii, ut Bonac. sup. n. 17. Palaus de Cens. disp. 6. punct. 16. §. 5. num. 4. Leand. suprà quæst. 37. dicunt incurrere, si antequam ictum, vel lapidem projiceret, non fecit sufficientem diligentiam, ut vitaret mortem Joannis; quia per omissionem voluntariam debitæ diligentiae fuit causa actionis periculosa, & per consequens mortis Joannis. Secus dicendum, si fecit debitam diligentiam; tunc enim excusatur propter ignorantiam, sicut excusatur à peccato talis homicidii.

2323 Hæc doctrina pari distinctione applicari potest Consiliario; si enim dedit consilium ad occidendum Petrum in eo loco, vel circumstantiis, in quibus periculum erat, ut alius homo occideretur, incurreret Irregularitatem; quia re verà fuit causa actionis periculosa, & proinde mortis Joannis; nam consulens opus de se periculosum, voluntariè consulit periculum, & illud intendit, ac proinde meritò illi imputatur periculum, & actio inde sequuta: sed si dedit consilium occidendi Paulum absolutè ob specialem rationem contra illum, ut communiter dantur hujusmodi consilia, nullam incurrit Irregularitatem.

laritatem; quia neque indirectè, neque directè voluit tale homicidium, quod nunquam illi venit in mentem. Hæc doctrina cohæret cum tradenda infra.

2324 Colliges secundò: Quid dicendum, quando consilium fuit ad aliquam actionem injuriosam, v. g. ad percussorem in vindictam, & consultus progressus est ad homicidium? P. Suar. disp. 45. sect. 2. num. 6, docet Consiliarium incurrere Irregularitatem, etiamsi advertat, ut non procedatur ad homicidium; nam quoad hanc Irregularitatem eodem modo discurret in Consiliario, atque in mandante. Idem affirmant Navarr. Covarr. Innoc. Panorm. Albertinus, D. Anton. Sylvest. Tabien. Ledesm. Graff. Vivald. Filiuc. Bonac. Giball. & Avil. apud Leand. q. 18. Probant ex cap. finali de Homicid. in 6. deinde consulens influit moraliter, & quodammodo efficacius, & immobilius, quam mandans ad opus ex se periculosum, & ex se ordinatum ad homicidium, eò quòd *mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare*, inquit Pontifex. Neque illa monitio excusat ab homicidio casuali, indirectè voluto, sed solum ab homicidio, directè voluntario.

2325 Oppositum docet Præposit. 3. part. quæst. 5. de Irreg. dub. 10. num. 78. Dian. 4. p. tract. 2. Resol. 19. idem tenet Leand. sup. sub distinctione: Si, nimirum, mandans solum juberet leviter verberare; & sic credit conciliare oppositas sententias, & explicare decisionem cap. finalis cum Turrian. lib. 9. disp. 63. dub. 3. Sed contrà: in primis in cap. finali non agitur expressè de verberatione gravi: deinde eodem modo mandatarius potuit excedere mandatum leve, atque grave; & hoc ipsum debuit cogitare mandans, & consulens. Quare prima sententia probabilior, & tutior videtur. Dixi, *actionem injuriosam*; nam si consulat verberationem titulo correctionis, v. g. etiamsi sequatur mors, non imputabitur consulenti, sicut neque mandanti, qui ad illam habeat potestatem, inquit P. Suar. disp. 45. sect. 2. num. 4.

2326 Ex dictis venit decidenda similis quæstio de eo, qui alteri consuluit, ut mulierem gravidam percutiat, si inde sequatur abortus prolis animatæ. Cajet. 2. 2. quæst. 64. art. ultim. judicat percutientem incurrere Irregularitatem ex homicidio voluntario, nisi ignoret graviditatem, vel percussio sit tam levis, ut ex ea moraliter timeri non possit abortus. Verùm P. Suar. sup. sect. 2. num. 5. ex

D. Thom. judicat verum, quòd tale homicidium sit casuale. Ratio est; quia ablata intentione abortus, solum relinquitur voluntarium in causa, quæ est valde remota ab eo effectu, præsertim positâ inadvertentiâ graviditatis, esto, culpabili. Hinc deduces: Quid dicendum de Consiliario talis percussoris, qui concausa moralis est talis abortus, quamvis magis remota. Ita P. Suar. num. 6. cum aliis, quos ibi nominat.

2327 Quæres quartò: Utrùm homicidium secutum ex consilio ad opus illicitum importet Irregularitatem Consiliario, v. g. consilium fuit ad adulterium, ex quo secuta est mors adulteri, vel ad furtum, ex quo secuta est mors furis: manet ne Consiliarius irregularis? Hæc quæstio fundari potest in alia: Utrùm ex homicidio casuali secuto ab opere illicito incurratur Irregularitas? Tres sunt oppositæ opiniones. Prima absolute affirmat homicidium secutum casualiter ex opere illicito, etiam ignoranter, & post debitam diligentiam, incurrere Irregularitatem. Fundatur cap. *Dilectus filius*, cap. *Ex litteris*, cap. *Lactor*, de Homicidio. Secunda asserit non incurrere Irregularitatem, nisi actio illa illicita, ex qua sequitur homicidium, sit ex se periculosa, & ad illud naturâ suâ ordinata, ita ut ferè semper causet homicidium. Probant ex Regula Juris in 6. *Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur*. Tertia sententia Pat. Suar. disp. 45. sect. 6. à num. 1. asserit non incurrere Irregularitatem, etiam quando actio est periculosa, & ex se ordinata ad homicidium, si post debitam diligentiam ignoranter ponatur, nisi in casibus à Jure expressis in suprâ citatis Canonibus; censet autem casus à Jure expressos, quando actio est specialiter prohibita propter periculum homicidii, & non aliàs. His expositis,

2328 Respondeo Consiliarium, ut sæpe dictum est, solum incurrere Irregularitatem accessorie, hoc est, secuto effectu, & actione, ex qua consultus illam principaliter contrahit; si igitur consultus, factâ debitâ diligentia, non incurrit Irregularitatem ex homicidio casuali proveniente ex actione illicita, etiam ex se periculosa, & ordinata ad illud, à fortiori non incurrit Consiliarius talis actionis, si illam consulat sub iisdem conditionibus præmittendæ debitæ diligentia. Unde potiori jure excusabitur, si absolute consulat actionem peccaminosam, quæ ex se periculosa non est, neque ordinata ad homicidium, quamvis illud non prævisum sequatur. Ratio gene-

generaliter est; quia Irregularitas non incurritur, nisi in Jure sit expressum; sed in Jure non est expressum incurri Irregularitatem, præsertim à Consiliario ex homicidio casuali ab actione illicita proveniente; ergo. Et ratio Juris fortasse est; quia hoc homicidium est merè casuale, & involuntarium; siquidem neque directè in se est volitum, ut supponimus, neque indirectè est volitum in causa, siue actione; quia supponimus post adhibitam debitam diligentiam ignorari inculpabiliter; ergo est omnino involuntarium consulto, & per consequens illum liberat ab Irregularitate, & accessoriè Consiliarium.

2329 Sunt aliqui AA. qui in explicatione hujus puncti homicidii casualis asserunt pro exemplo eum, qui mittit bombardam ad arcem, vel lanceam, aut sagittam in exercitum. Verùm in his non video, quo pacto excusari possit ab Irregularitate; nam præsciendò modò à justo bello, quo pacto potest intelligi non velle homicidium, non dicam indirectè, sed etiam directè, qui sagittam, vel lanceam, aut bombardam, ex se illativas mortis, vel mutilationis, mittit in exercitum hominum, quos cognoscit, & videt, quin velit homicidium? aut quam diligentiam adhibere potest, quæ sufficiat ad excusandum homicidium ab Irregularitate in his, & similibus casibus? Quare in his neque consultum, neque Consiliarium excusandum judico; maximè verò in aliis, in quibus locus est diligentiae ad vitandum periculum homicidii, v.g. in clerico venationem aprorum, & urforum sibi prohibitam, illicitè exercente, si, factà debità diligentia, occidat hominem; & sic de similibus.

2330 Ex dictis venit resolvendum non incurrere Irregularitatem, qui alteri consuleret crimen, v.g. furtum, cui imposita est poena mortis, si consultus subeat poenam; nam si Consiliarius non dedit consilium eo animo, ut puniretur morte, sed absolutè sine advertentia ad poenam impositam, vel cum advertentia cautelæ non incurrit Irregularitatem; non enim influit in homicidium. Ita Giball. Confess. 8. & P. Vasq. quæ doctrina sequitur ex proximè dictis. Opposita sententia est probabilis. Eodem modo non illam incurrit, qui fugientem ab occisore consulit, ne fugiat; quia credit, quòd occisor abstinebit ab occisione ob suam auctoritatem, vel amicitiam, si nihilominus occidatur. Aliter dicendum, si sine hoc titulo detineat. Vide Bonac. sup. q. 4. p. 8. n. 26. & Leand. sup. q. 52.

P. Dicast. de Just. lib. 2. tract. 1. disp. 10. n. 488. A fortiori excusatur ab Irregularitate, qui actum pietatis consulit, si ex illo sequatur homicidium; quia talis actus non est ordinatus ad homicidium; neque hoc supponitur intentum à Consiliario. Item qui consulit alteri, ut pro fide Christi, & defensione Ecclesiæ se morti exponat; consulit namque actum heroicum, & meritorium. Ita Avila par. 7. disp. 6. sect. 2. Concl. 2. cum Henrico, Rosel. Sylvest. D. Anton. Armill. & aliis, quos refert, & sequitur Leand. p. 5. tract. 2. disp. 10. quæst. 50. Idem judicant DD. de consulente alteri, ut se periculo exponat pro bono publico, pro patria, parentibus, & amico; quia hi omnes sunt actus virtutis, & si sequatur homicidium, aut mutilatio, non ex intentione Consilarii, ut supponitur. Vide suprà citatos DD. & Bonac. n. 6.

2331 Quares quintò: An qui paratum ad homicidium, non potest aliter ab illo revocare, nisi consulendo mutilationem, incurrat Irregularitatem, secutà mutilatione? Affirmativam sententiam consequenter defendent probabiliter, qui asserunt peccare in eo consilio, de quo nos latè egimus à numer. 601. sed quia num. 614. judicavimus probabiliorè oppositam sententiam; ideo juxta illam asserimus non contrahere Irregularitatem cum AA. ibi relatis, & in propriis terminis P. Suar. disp. 45. sect. 3. numer. 2. Henriq. lib. 14. cap. 16. num. 4. & apud illum Navar. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 11. numer. 14. Avila sup. dub. 3. Filliuc. tractat. 20. cap. 4. num. 102. Rodrig. cap. 178. num. 21. Corninch. disp. 18. dub. 8. num. 69. Bonac. suprà q. 4. p. 8. à n. 19. Palaus sup. p. 15. §. 6. n. 1. Cornejo de Irreg. dubio unico quæst. 5.

2332 Ostenditur; quia, ut probatum est in loco, in eo consilio non peccat; sine peccato verò non incurritur talis Irregularitas. Docet hinc P. Suar. numer. 3. ad excusandum Consiliarium à culpa necesse esse, ut consilium detur in sensu conditionato, hoc est, si facturus es homicidium, potius mutiles, aut contentus sis minori vulnere, ita tamen ut rationes, quæ proponuntur ad dissuadendum, siue revocandum ab homicidio, non confirmant animum in proposito sumendæ vindictæ, quæ nullis rationibus honestari potest; sed avertant ab homicidio taliter, ut mutilatio, quæ proponitur loco homicidii permittatur potius, quàm suadeatur, nisi ad summum modo illo conditionato. Id quod fieri potest, suadendo directè injuriam non

esse dignam tam gravi vindictâ, vel judicando damna, & inconvenientia, quæ ex homicidio sequuntur, quæ vitari possunt per minorem vindictam, v. g. per mutilationem. Adverte sub hac quæstione contineri multos casus, quos locis citatis deduximus, & repetere fastidiosum est. Quare in omnibus quoad incurrendam Irregularitatem, resolvendum est secundum id, quod in illis judicavimus quoad peccatum, sine quo non incurritur Irregularitas ex homicidio, vel mutilatione.

2333 Quæres sextò: Utrum consilium ad bellum gerendum incurrat Irregularitatem ex homicidio, & mutilatione, inde secutis? Non est dubium consilium, persuasionem, exhortationem ad bellum injustum incurrare Irregularitatem ex homicidio voluntario, aut mutilatione, quæ ibi fieri solent; siquidem influit in illa. Ita cum communi P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 76. num. 5. Quare materia hujus quæstionis reducitur ad solum bellum justum. Laudatus Molin. tom. 2. tract. 2. disp. 106. §. Clerici licet cum D. Thom. 2. 2. quæst. 40. art. 2. ad tertium, ita ait: Clerici licet per se ipsos non possint pugnare, possunt tamen suadere bellum justum, & ad illud inducere. Colligitur aperte ex cap. *Igitur*, & quatuor sequentibus 23. quæst. 8. At disp. 103. dicit eos, qui ad Principis consilium vocantur, vel admittuntur teneri inquirere, & examinare justitiam belli, adeo ut si eorum malitiâ, aut culpabili negligentia bellum injustum inferatur, restituere teneantur omnia damna, inde secuta, si ex officio ad illos incumbat, & si non ex officio, peccabunt contra charitatem. Idem docet P. Suar. de Cens. disp. 47. sect. 6. num. 8. ibi: Certum est antecedenter licere consilium dare eundi ab bellum, & ante actuale congressum animare ad strenuè se gerendum, loquitur de Clericis. Probat iisdem textibus, & præsertim cap. *Maximianus* 23. quæst. 3. cum aliis 23. quæst. 8. Et hæc doctrina communis est, & tenet Bonac. tom. 1. disp. 7. de Irreg. punct. 4. numer. 4. & à fortiori militat in Consultore laico.

2334 Magis dubium potest esse in exhortatione facta à clerico militibus in bello ad pugnandum, & aggrediendum hostem? Communis doctrina apud citatos docet primò, clericos posse hortari milites ad pugnam in bello justo actuali. Judicat verum P. Suarez sup. & receptum in cap. penult. de Homicid. Gloss. in cap. *Sciscitaris* verb. *Prodire* 7. q. 1.

tenent apud ipsum Alvar. Pelagin. D. Anton. Covarr. Navarr. & Tabiena, quibus adde Henriq. Sayr. Graff. Tolet. Bonac. Ugolin. Avil. Filliuc. Reginal. Giball. Cand. Granad. Luyf. Lorca, Pellizar. quos citat, & sequitur Leand. à Sacram. tom. 5. tract. 2. disp. 7. q. 115. Probant ex cap. *Omni tempore*, cap. *Hortatu*, cap. *Præterea* 23. quæst. 8. & cap. *Petitio tua* de Homicidio. Deinde; quia, ut benè Suar. quod exhortatio sit in actuali conflictu non mutat concursum. Quæ doctrina certior erit, si clericus assistat bello ex pia causa. Confirmatur: quia talis exhortatio est ad opus justum, & non contra aliquod præceptum, quod non apparet. Deinde non provocat ad homicidium, sed solum ad egregiè pugnandum, quod valde remotum est ab homicidio.

2335 Docet secundò Eximius Doctor, quod non incurret Irregularitatem, quamvis clericus, & Religiosus assistat tali bello contra prohibitionem Ecclesiæ in cap. *In dubiis* de Pœnis, & proinde peccet; nam illa culpa assistendi bello est valde extrinseca ad homicidium, si sequatur ab exhortatione, quæ non illud intendit, sed solum, ut egregiè dimicent milites, nec reddit homicidia secuta magis voluntaria respectu hortantis, qui illa non intendit: nam si intendat, incurret Irregularitatem ex defectu lenitatis, sicut milites occidentes, cap. *Si quis*, & cap. *Aliquantos* dist. 51. Ita P. Suar. Henriq. Granad. Mol. & Palaus.

2336 Non desunt tamen, qui dicant non manere clericos irregulares, etiam si hortentur milites ad invadendos, & profligandos hostium cuneos, occidendos sibi obstantes. Ita expresse Palaus de Cens. disp. 6. p. 14. §. 5. num. 2. pro qua doctrina citat Panormit. Navarr. Covarr. P. Mol. Bonac. Avil. Laym. & Gasp. Hurt, quibus adde Leand. Turrian, de Cens. lib. 9. disp. 68. dub. 2. Nituntur argumento cap. *Petitio tua*, de Homicidio. Item quia exhortatio prima liberat ab Irregularitate; ergo etiam hæc, quæ implicite continetur in prima. Denique quia Irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi à ministris publicis; clericus verò exhortans non agit ministrum, sed personam particularem. Hæc sententia est probabilis, sed tenenda est prima securior.

SECTIO SECUNDA.

Agit de aliquibus Consiliariis in particulari.

§. I.

Agit specialiter de Confessario.

2337 **H**I omnes, scilicet, Confessarius, Advocatus, & Medicus, ut supra multis in locis statuimus, fortiuntur etiam rationem Consilarii ex officio quisque suo, si ex pacto, conventionem, aut stipendio illud obire teneantur, & proinde subjiciuntur ex hoc capite iisdem pœnis impositis Consiliario, & præcipue Irregularitati. Quare de singulis specialiter agendum est, qualiter in officio suo gerendo incurrere possint Irregularitatem, ab illave liberari.

2338 Quod attinet ad Confessarium, de quo est titulus, potest dubitari in multis, quæ illi cum aliis Consiliariis communia sunt, & quæ hic tractanda reservavimus, ne repetere cogeremur. Primum est: An Confessarius Principis, aut Regis, possit consulere Regi, ut legem ferat, quæ malefactores, v.g. fures, & viarum latrones pœnâ capitis plectat? Respondet affirmativè Bonac. tom. 1. tractat. de Irregularitate disp. 7. quæst. 4. punct. 2. n. 31. cum Avila, quem non invenio, Henriq. Filiuc. tract. 19. cap. 9. num. 242. Expresse docet P. Suar. de Cens. disp. 47. sect. 1. num. 7. fine, loquendo de Consiliariis Principum, Ugolin. de Irregul. cap. 9. §. 2. num. 1.

2339 Probatur; quia constitutio illarum legum non ordinatur per se ad homicidium, sed ad rectam gubernationem Reipublicæ, & ad arcenda ab ea delicta. Unde quamvis postea ratione illius sequantur homicidia, non per se, & ratione legis sequuntur, sed ex malitia delinquentium; lex enim per se terret, & arcet à delictis, quibus imponitur pœna capitis, & non illam vult, aut intendit, nisi ex suppositione liberæ determinationis delinquentis. Quare si postea sequatur mors, non legi, aut legislatori per se imputatur proximè, sed delinquenti, & legi solum remotè, & per accidens. Igitur si legislator non incurrit Irregularitatem, immo neque peccatum propter legem latam, secuto homicidio,

etiam non incurreret Ecclesiasticus, & Confessarius Principis, qui ad illam consilio suo magis remotè concurrat. Consentiant huic doctrinæ Sylvest. & Majol. apud P. Suar. Sayr. Ugolin. Tabien. Giball. apud Leand. tom. 5. disp. 7. quæst. 2. Pellizar. tom. 2. tract. 7. sect. 4. quæst. 13. à num. 172. qui datam doctrinam colligunt ex cap. *Delatori* quæst. 6.

2340 Secundum: An Confessarius rogatus, an delinquens mereatur pœnam mortis ob tale delictum, incurrere possit irregularitatem, secuta morte, aut mutilatione ex consilio, sive responso? Certum est non incurrere Irregularitatem, si in genere respondeat, quod leges imponant pœnam capitis tali crimini in specie, vel genere, vel quod Doctores judicent in tali casu reum esse dignum pœnâ mortis; aut si interroganti dicat, Consule Auctores, & fac secundum leges; nam per hæc non influit directè in mortem, sed solum veritatem in communi inculcat, ut solent facere magistri ex cathedra, inculcando leges, & sententias Doctorum in causis capitalibus, quin Irregularitatem contrahant. Item Concionatores, qui hortantur iudices in communi, ut leges servant, & malefactores puniant. Item denique Doctores, qui tractatus de pœnis impositis delinquentibus imprimunt, quibus iudices instruuntur ad capitales sententias ferendas, quin incurrant Irregularitatem; quia solum intendunt primi hortari iudices ad implendam suam obligationem, & secundi vitare errores, qui in tam gravi materia contingere possunt ex ignorantia: qui fines per se optimi sunt, & non respiciunt determinatum subjectum, nec proinde influunt in homicidium illius, aut mutilationem impositam. Vide Mol. tom. 4. tract. 3. disp. 74. num. 7.

2341 Difficultas igitur est de responsione in casu particularis delinquentis: v. gr. si vir doctus, vel Confessarius rogetur à iudice: an obligetur ad occidendum aliquem reum? P. Henriq. lib. 14. cap. 6. num. 4. ita judicat, ibi: Clericus, aut Jurisperitus, si per iudicem consulatur de reo, ne dicat Jure licitum occidere, aut non pertinet ad nos, quibus non licet interficere quemquam, vel non possumus super hoc consulere. Nihilominus Avila par. 7. disp. 5. sect. 2. dub. 6. Concl. 2. in ultimo non invenit scrupulum. P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 74. num. 6. inquit: Aperire namque illi merum Jus, & quid habeat natura rei dispositione Juris Civilis, aut Canonici, sufficiens non est ad incurrendam Irre-

Irregularitatem, esto, eo audito, eoque modo edoctus ipse moveatur ab ipsa rei veritate, aut simul etiam à suo affectu ad mortis, aut mutilationis sententiam ferendam, eamque executioni mandandam. P. Suar. suprà num. 8. docet posse non incurrere Irregularitatem, si dicatur iudici merè speculative, seu in universali, & in abstracto pro tali delicto deberi pœnam mortis. Secus verò practice, & volenti de tali persona iudicium ferre, secuto effectu.

2342 Sunt alii AA. qui hanc doctrinam magis extendunt, & docent non solum, ut probabile, sed ut probabilius, posse Confiliarium, & Confessarium interrogatum in casu delinquentis particularis respondere hunc reum secundum leges, & dispositionem Juris dignum esse pœnâ mortis, & adesse obligationem, illam ei inferendi. Tribuitur P. Vasq. 2. 2. tom. 1. disp. 93. dub. 2. quem sequitur Luyfius, Turrian. in 2. 2. D. Thom. disp. 93. dub. 2. numer. 1159. quos sequitur Dian. 3. par. tract. 5. Resol. 8. sequitur etiam Leand. part. 5. tract. 2. quæst. 31. in qua citat Machad. Pellizar. tom. 2. tract. 7. cap. 5. sect. 4. quæst. 11. n. 170.

2343 Probat Turrian. quia non est Jus, ex quo colligatur incurrere Irregularitatem per illas universales responsiones, maximè verò per hanc expressam, dicendo hunc reum secundum leges esse dignum pœnâ mortis, & adesse obligationem illam inferendi: præsertim cum iudex in illa responsione universali, & in genere non intelligat sibi dari hanc particularem responsionem ad ferendam, & exequendam sententiam. Deinde; quia Irregularitas hæc est ex defectu lenitatis, quæ non incurritur nisi ab illis, qui sunt necessarii ad causam judicalem, vel qui, ut ministri iustitiæ, assistunt executioni mortis, qualis non est Confiliarius, vel Confessarius; ergo non illam incurrunt. Nec credibile est Ecclesiam adeo severè agere cum hominibus doctis, & Confessariis, qui ita respondent; aperiendo veritatem iudici, illumque dirigendo ad implendam obligationem suam. Hæc doctrina non caret aliquali probabilitate: videtur illam sequi Laym. lib. 3. tract. 3. p. 3. cap. 7. num. 4. fine.

2344 Tertium est: An Confessarius incurrat Irregularitatem, negando iudici absolutionem, eo quòd nolit punire reum pœnâ mortis, quâ ex officio tenetur illum plectere? P. Suar. sup. num. 8. fine respondet, quòd in tali casu Confessarius potest, & debet expli-

care iudici, quid licitum, vel illicitum sit in tali materia, sed generatim, & illum cogere, ut vel officium dimittat, vel justam sententiam proferat, nunquam movendo illum ad determinatè damnaudam hanc determinatam personam; ita enim satisfaciet suo muneri, & evadet Irregularitatem, quam aliter incurreret. Hæc certè facillè speculantur, sed practice exequi non possunt, quin pœnitens manifestè videat se constringi ad ferendam sententiam contra hunc determinatum reum, illumque damnandum morte; & verè hæc est in re mens, & effectus intentus à Confessario, quamvis verbis in abstracto fucatus, & propter bonum finem reducendi iudicem ad faciendum validum Sacramentum. In sententiam P. Suar. conveniunt Bonac. tom. 1. tract. de Irregularit. disp. 7. q. 4. p. 1. n. 32. & apud illum Sayr. Coninch. Filliuc. Reginal. Avila, & Henriq.

2345 P. Molina tom. 4. tract. 3. disp. 74. num. 8. inquit: Dubitandum non est absque Irregularitatis periculo posse illi dicere (idest iudici pœnitenti): Neque ego possum te absolvere, nisi firmiter statuas te nihil prætermisurum in tuo munere, ad quod sub reatu lethalis culpæ teneris, atque ideo nisi id exequi in particulari statuas, ad quod ita teneris, nihil impediens, quòd is iudex inde moveatur ad mortis pœnam tali reo, ut tenetur, imponendam. Ratio autem est; quoniam id non est incitare per se ad mortem alterius, sed est exequi suum munus Confessarii, ut sub reatu lethalis culpæ teneatur. Et quoniam nullâ ratione est credendum Ecclesiam suis legibus universalibus latis circa Irregularitatem ob lenitatis defectum, intendisse Irregularitatem in similibus eventibus inducere. Quo fit, ut hic, & similes alii eventus per epicheiam sint censendi excepti ab ejusmodi legibus. Immo verò in eventu, de quo loquimur, si pœnitens dubitaret, num absque peccato possit non ferre mortis, aut mutilationis sententiam in talem reum, posset, & teneretur Confessarius illum docere teneri ferre eam sententiam, eumque inducere, ut propositum conciperet faciendi id, ad quod in conscientia tenetur, aliterque non velle eum absolvere. Neque propter hæc ullam is Confessarius incurreret Irregularitatem, esto, mors, aut mutilatio talis delinquentis inde sequatur. Hæc P. Molina, & meo iudicio optimè.

2346 Hæc doctrina confirmari ulterius potest; nam, ut benè Giballin. cap. 4. de Irreg.

Irreg. quæst. 3. Confess. 7. Diff. 8. Irregularitas non incurritur ex homicidio secuto ex actione justa, quam quis omittere non potest sine peccato; Confessarius autem omittere non potest illud consilium dare pœnitenti obfirmato in peccato gravi, nec dare absolutionem sine peccato suo lethali; ergo per consilium datum non incurrit Irregularitatem, esto, ex illo sequatur occisio rei. Major roboratur; quia aliter Ecclesia metu incurrendæ Irregularitatis induceret, & obligaret ad peccatum, nimirum, ad omissionem peccaminosam illius consilii, ad quod, ut optime Palaus sup. tenetur Confessarius Jure Divino, quod prævalet præcepto Ecclesiæ sub Irregularitate, In hoc sensu intelligo AA. quos pro hac resolutione congerit Leand. suprà quæst. 32. inter quos Henriq. Avila, Coninch. Reginal. Præpos. Sayr. Laym. Filiucius, Hurtad. Bauni, Machad. Villal. & alios.

2347 Quæres: An dicendum idem sit in casibus infra sequentibus? Primus est: An Confessarius rogatus à iudice, qui ferre potest sententiam mortis, aut mutilationis, ad quid teneatur in iudicando aliquo malefactoris alicujus delicti circa pœnam inferendam, & quid Deo gratius, & bono communi magis expediens, licite efficere possit? P. Molin. in 6. judicat non incurrere Irregularitatem Confessarium, & Consiliarium, qui rei veritatem, & quid Jus præcipiat, aut quod Deo gratius, & magis acceptum sit, declaret; quamvis iudex motus consilio, & auditâ veritate determinatur ab ipsa, vel simul etiam à suo affectu ad sententiam mortis, aut mutilationis ferendam, & exequendam.

2348 Ratio est; quia aliud est hortari, & excitare ad illam sententiam, & aliud longè diversum est sincerè aperire, & explicare Jus, & quid ferat natura rei, non incitando, neque inducendo ad executionem etiam indirectè; quamvis iudex inde, & ex suo affectu ad illam moveatur, vel quia tenetur, vel quia ipsi placet. Deinde; quia credendum non est, neque consentaneum videtur rectæ rationi, bonoque communi mentem Ecclesiæ fuisse, ut leges latæ de Irregularitate ex defectu lenitatis, quæ nihil tale sonant, ita extenderentur, ut in eo casu viri docti, qui ad fidelium lucem dati sunt, non possint apertè inquirentibus veritatem aperire, eosque ab errore, & ignorantia liberare sine incursum Irregularitatis in pœnam boni operis, quod in hoc exhibent proximis.

2349 Confirmat exemplo eorum, qui tradunt, & vendunt arma ad bellum justum, & qui ad illud hortantur, & excitant absque ullo peccato, & periculo Irregularitatis, quamvis in bello sequantur homicidia, & mutilationes, eò quòd Ecclesia permittat hæc; quia expediunt bono communi; ergo similiter illæ explicationes veritatis. Dixi, *Non incitando, neque inducendo ad executionem, etiam indirectè*; nam sententia, & executio mortis, aut mutilationis secuta ex inductione, & consilio etiam indirectè incurrit Irregularitatem, ut probat casus in cap. *Ex litteris*, de Excess. Prælator.

2350 Secundus casus est, & eodem modo resolvitur à Molin. num. 4. §. ultimo; casus, inquam, est de Confessario, vel Consiliario, qui interrogatus: An quis teneatur denuntiare in causa sanguinis, vel an id sit melius, aut liceat? Item: Num liceat accusare in causa sanguinis? vel an id sit melius, & Deo gratius? quæritur: An Confessarius, & Consiliarius incurrat Irregularitatem, quando spectatis circumstantiis, videt interrogantem ex suo consilio denunciaturum, aut accusaturum, & re ipsâ sequatur mors, aut mutilatio ex denuntiatione, vel accusatione? Respondetur in hoc casu, vel interrogans, & accusans tenetur sub culpa denuntiare, & accusare, vel non? Si tenetur, sicut ipse denuntians, & accusans, secutâ morte, vel mutilatione, non incurrit Irregularitatem, eò quòd Juri naturali, quo tenetur denuntiare, & accusare, præjudicare non possit lex Ecclesiastica, ita non incurrit Confessarius, & Consiliarius. Si non tenetur, recurrit eadem responsio in casu iudicis proximè explicato.

2351 Tertius casus est de Confessario, qui reum pœnitentem obligat ad fatendum crimen dignum morte, aut mutilatione iudici legitime interroganti, secutâ morte, aut mutilatione. Respondetur eadem distinctione, non incurrere in casu, quo reus iudici legitime interroganti tenetur veritatem fateri, & ad illius mentem respondere. Ratio est eadem; nam Confessarius obligatur ex officio urgere pœnitentem ad hanc confessionem, quâ omiſsa, peccabit graviter. Ita Palaus de Censur. disp. 16. p. 14. §. 3. num. 9. cum Henriq. Coninch. Bonac. disp. 7. quæst. 4. punct. 1. num. 32. cum citatis. At verò si pœnitens ex opinione probabili non tenetur fateri iudici delictum, judicant Doctores suprà, incurrere Irregularitatem; quia quantum est ex se, potest libe-

liberare reum ab ea obligatione fatendi veritatem, & proinde subeundi mortem, aut mutilationem, vel confirmando se opinioni probabili pœnitentis, vel saltem ita insinuando propriam opinionem, ut in arbitrio pœnitentis relinquat posse licite sequi oppositam.

2352 Leander 5, par. tract. 2. disp. 7. q. 34. quoad ultimum distinguit: Si Confessarius, vel Consulens sit persona publica, seu minister justitiæ, incurreret Irregularitatem; secus si sit persona particularis, nisi ipsa persona peccet mortaliter, & tunc contrahet Irregularitatem, non ex defectu lenitatis, sed ex delicto; & pro hac doctrina adducit Palaum de Cens. disp. 6. punct. 4. §. 3. num. 9. Ratio est; quia in eo casu non concurrunt ad mortem, ut persona publica, seu minister justitiæ, sed ut privatus, & ex parte mortem sustinentis, & non judicis. Hæc doctrina Leandri est mihi valde dubia; nec videtur solido fundamento niti; nam quod consilium detur à Confessario, ut à persona particulari, solum excusabit ab Irregularitate ex defectu lenitatis, at non ab Irregularitate ex delicto. Neque ab hac excusatur, eo quod illa actio non sit peccaminosa; quia supponit probandum, quod non sit peccaminosum inducere alium ad periculum certum mortis, quam potest vitare, utendo licitâ opinione probabili, stante pro reo. Unde Bonac. sup. judicat incurrere Irregularitatem: quia videtur clarè operam dare rei illicitæ periculosa homicidii. Neque obstat, quod per illud consilium non cogat; quia ad peccandum per consilium necesse non est cogere, sed persuadere.

2353 Quartus casus est de Confessario, qui consilio suo avertit reum ab appellatione interponenda juridicè in sententia mortis, aut mutilationis contra se lata, an incurrat Irregularitatem? Respondet Palaus, & cum illo Leander sup. quæst. 35. eodem modo: Si appellatio est injusta, non incurrere; quia tenetur ad illam impediendam; & si est justa, etiam non incurrere; quia Confessarius non concurrunt ad mortem, ut persona publica, aut minister justitiæ, sed ut privatus, & ex parte mortem sustinentis: secus dicit de consilio dato ab Advocato, Sed eodem modo impugnatur, quo proxima resolutio. Quare dicendum est in secundo membro distinctionis, incurrere Irregularitatem cum Henricq. lib. 14. cap. 16. num. 4. litter. B. Sayr. lib. 6. cap. 18. num. 26. Avila p. 7. disp. 5. sect. 2. dub. 7. Giball. cap. 4. quæst. 3. Consect. 7.

Diff. 10. Dian. par. 4. tract. 2. Resol. 99. in qua citat Cornejo tract. de Irreg. disp. 11. dub. 1. quæst. 4. Ratio est; quia est causa accelerationis mortis, vel mutilationis rei. Neque obstat, quod reus consentiat liberè; nam liberè etiam consentit consilio, qui se ipsum interficit; & hoc non excusat consulentem ab Irregularitate.

§. I I.

Agit specialiter de Advocato.

2354 **Q**uod attinet ad Advocatum, prout munus gerit Consiliarii; advertendum hic obiter, quod alibi notavimus ex Jure Civili leg. ultima Cod. Assess. munus Advocati ex se debere distingui à munere Consiliarii, & Assessoris. Sed quia ex eodem Jure Advocatus potest compelli ad exhibendum consilium in causis etiam criminalibus leg. Custodias ff. de Custod. reor. & Auctores communiter de illo, ut Consiliario, agunt, quod videtur colligi ex lib. 1. ff. de Postul. Adrian. ideo de illo nonnulla, quæ præsentem materiam Irregularitatis ex consilio concernunt, inculcavimus.

2355 Primum omnium inquirendum venit: Utrum Advocatus, sive exercens officium Advocati sit eo ipso irregularis? Ratio dubitandi oritur ex cap. 1. dist. 51. in quo Curiales declarantur irregulares, saltem quandiu in ministerio permanent, ut ex communi doctrina docet P. Suar. de Cens. disp. 47. sect. 4. à num. 1. Advocatus autem numeratur inter Curiales, sive Officiales Curia civilis, vel criminalis; nam in dicto cap. 1. dicitur: *Qui post baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt*, ubi Glossa exponit, id est, qui Advocati fuerunt, & Archidiaconus explicat tam in causa civili, quam criminali; ergo Advocatus venit etiam damnandus Irregularitate, sicut alii Curiales.

2356 Verum P. Suarez supra num. 3. docet Advocatus solum esse irregularem, si talis sit in causa sanguinis, ex qua sequatur effectus deformationis. Ratio est; quia licet ille non influat, sicut alii Officiales, v. g. Tabelliones, Procuratores, Solicitatores &c. influit tamen multum in sententiam capitalem, quatenus declarando veritatem, quam practicè consulit, & docet, movendo ad mortem, aut mutilationem, cujus proinde fit particeps; & in hoc sensu judicat intelligendos textus supra

suprà allegatos. Dubium tamen est: An absque sequuto effectu deformationis sint irregulares? Negant Eximius Doctor cum communi contra Majol. Speculat. & Hugon. Ratio est; nam absque effusione sanguinis neque homicidium, neque defectus lenitatis intervenit; ergo neque Irregularitas. Vide Pat. Suarium.

2357 An verò excusetur ab Irregularitate, si ante consilium, sive antequam aperiat veritatem in causa criminali, protestationem præmittat se non intendere vindictam, aut poenam sanguinis contra reum? Hoc punctum est valde controversum tam in Advocato, quàm in teste. Communis sententia negat excusari ab Irregularitate. Ita Ugol. de Irregul. cap. 6. §. 9. num. 3. Henriq. lib. 14. cap. 12. num. 9. P. Mol. tom. 4. tract. 3. disp. 74. num. 10. P. Suar. disp. 47. sect. 3. num. 6. Vasq. quem sequitur Turrian. lib. 9. de Cens. disp. 66. dub. 3. Avila part. 7. disp. 5. sect. 3. dub. 12. Filliuc. tract. 19. cap. 9. numer. 257. Reginal. tom. 2. lib. 30. num. 133. Bonac. tom. 1. disp. 7. quæst. 4. punct. 3. num. 8. Dian. par. 4. tract. 2. Resol. 32. & apud ipsum Cornejo, & Villal. Ratio est; quia in cap. *Prælati* 2. de Homicid. in 6. solum excipitur ab Irregularitate ob præmissam protestationem accusator, sive denunciator, ne injuriam in suis rebus patiat ob metum Irregularitatis, & nihil ibi innuitur de Advocato; ergo liberè excipiuntur.

2358 Opposita sententia non est improbabilis, illam sequitur Præpos. par. 3. qu. 5. dub. 13. num. 104. & ante illum P. Coninch. de Sacram. disp. 18. dub. 10. num. 95. Leand. à Sacram. par. 5. tract. 2. disp. 7. quæst. 10. & pro hac parte adducit Joann. de la Cruz, & Palaum disp. 6. punct. 14. §. 3. num. 4. Sed Palaus in eo numero loquitur de teste; de Advocato enim quoad protestationem agit in 6. circa casum infra decidendum. Hanc tamen sententiam, ut probabilem, admittit Machado tom. 1. lib. 1. par. 3. tract. 8. Docum. 7. n. 4. tenet Giballin. cujus verba formalia refert Leand. ex cap. 4. quæst. 3. Conf. 7. Diff. 15. num. 66.

2359 Fundamentum est; quia Bonif. VIII. in cap. 2. de Homicid. in 6. concessit Prælati, & clericis, ut non illis imputetur vindicta, seu poena sanguinis, si præmittant expressè protestationem, quòd illam non intendant; sed tale privilegium esset inutile, si Advocatus, & testis, præmissa eadem protestatione, adhuc non possent concurrere in eadem causa sine incurfu Irregularitatis; nam accusator

destitueretur omni teste, & Advocato ob metum incurrendæ Irregularitatis, & proinde nihil posset probare, nec impedire injuriæ suæ continuationem, immò posset adversus eum dari actio calumniæ; ergo ut privilegium utile sit, censendum est voluisse Pontificem illud extendere etiam ad Advocatum, & testem, ita ut si præmittant protestationem, non incurrant Irregularitatem. Præterquàmquòd Advocatus, agens civiliter, non est causa sanguinis per se, sed tantum per accidens, quatenus per se solum intendit ostendere veritatem, ex qua per accidens judex movetur ad imponendam poenam sanguinis, quam ipse non intendit, sed solum impedire, & avertere injuriam factam suo clienti.

2360 Hæc sententia, ut dixi, non est improbabilis, & quoad causas civiles, etiam si sequatur effusio sanguinis: tenet illam P. Suar. numer. 8. quoad testem, at in criminalibus licet excuset testes coactos præcepto judicis, non ita excusat Advocatum, etiam coactum. Ratio illi est: quia testes non sunt ex officio tales constituti, sed sunt particulares, & faciunt actionem privatæ personæ omnino coactam; at verò Advocatus est talis ex officio, quod liberè acceptavit, & per consequens censetur liberè acceptasse actiones proprias officii, etiam si ad illas cogatur præcepto judicis; hoc ipsum enim liberè acceptat per acceptionem liberam officii, ac proinde etiam præmissa protestatione incurrat Irregularitatem, secutâ sanguinis effusione.

2361 Quia verò Advocatus vel potest esse rei, vel accusatoris; & quia ex advocacy potest sequi deformatio vel ejus, contra quem patrociniatur, vel illius, quem protegit, necessarium est singulos hos casus sigillatim resolvere. Quare quoad Advocatum rei, dicimus cum communiori sententia: Si reus, cujus causam justam defendit, deformatione damnetur, Advocatus, per se loquendo, non incurrat Irregularitatem. Ratio est; quia deformatio non sequitur ex ejus intentione, & actione, quæ dirigitur potius ad liberandum, quàm ad damnandum reum; immò hic citius damnetur, si deficeret patrocinium Advocati. Et hanc resolutionem extendit P. Suarez num. 6. etiam si Advocatus sit clericus. Dixi, per se loquendo; nam si reus damnetur Advocati culpâ, imperitiâ, vel negligentia culpabili, & Advocatus sit talis ex officio, incurrat Irregularitatem. Ita in omnibus P. Suar. cum Hostien. in cap. 1. de Postulando in 6. tenet etiam Turrian. lib. 9. disp. 66.

disp. 66. dub. 3. Leand. sup. quæst. 79. cum Villalob. Sed quid dicendum: Si Advocatus rei illum injustè defendat, & sequatur mors? Etiam non incurrit Irregularitatem propter eandem rationem, quidquid sit quòd graviter peccet.

2362 Dixi suprà, si Advocatus rei illum defendat in causa justa, idest, ab injusta accusatione: si in defensionem solùm adducit ea, quæ concernunt defensionem rei; v. g. si solùm probet reum esse innocentem, vel probationes delicti non subsistere, & inde sequatur mors accusatoris, non incurrit Irregularitatem. Ratio est; quia hæc solùm per se diriguntur ad liberandum reum, & per se non influunt ad mortem, vel deformationem accusatoris, quæ inde solùm per accidens sequi potest; ergo non incurrit Irregularitatem, maximè si præmittat protestationem. Hanc doctrinam extendit etiam Pater Suar. num. 7. cum Covarr. ad clericum etiam culpabiliter advocantem; quia culpa advocandi contra prohibitionem neque est contra justitiam, neque circa opus, quod per se influat in pœnam homicidii. Quare si inde sequatur mors, per accidens sequitur, & valde remotè.

2363 Quando verò defendit in eadem causa reum ex injusta accusatione agendo contra accusatorem in defensionem rei per reactionem, obijciendo calumniam, & crimina accusatoris, sive hoc faciat; quia aliter non potest defendere reum; vel quia non vult unam causam separare ab alia. Dicimus tertio, quòd si accusator damnetur, Advocatus incurrit Irregularitatem. Probatur; quia est causa moralis repassionis accusatoris secutæ. Ita Henriq. lib. 14. cap. 12. num. 10. cum Covar. P. Molin. tom. 4. disp. 74. à n. 11. P. Suar. sup. num. 8. & alii apud Leand. suprà quæst. 80. in qua citat Vasq. Aloysium, GIBALLIN. & FILLIUC.

2364 Addit tamen P. Suar. quem sequitur Præpos. Turrian. lib. 9. de Cens. disp. 66. dub. 8. nisi reus innocens esset constitutus in extrema necessitate, & aliter defendi non posset; tunc enim præmissâ protestatione juxta probabilem sententiam, non manet irregularis. Ratio est; quia Advocato licet in defensione rei id, quod licet ipsi reo; huic autem licet in sui defensionem obijcere injusto accusatori calumniam, intendendo defensionem propriam, & non mortem accusatoris sine incurfu Irregularitatis; ergo etiam Advocato. Advertit tamen P. Suar. ad hoc,

ut hæc necessitas judicetur vera, requiri primum, ut defensio fieri non possit aliter, nisi reactione, sive nisi obijciendo accusatori crimina, & calumniam. Secundum, ut non sit alius, qui possit aptè patrocinium rei suscipere: quæ duo non exprimunt alii citati.

2365 Sed quid: Si Advocatus reum injustâ defensione protegat, v. g. quia criminofus re ipsâ est, si inde sequuntur deformatio, aut mors accusatoris, incurritne Irregularitatem? Affirmat Leand. sup. quæst. 8. & citat pro hac parte P. Suar. disp. 47. sect. 4. à num. 5. Sed in eo loco nihil de Advocato rei circa hunc casum. Citat etiam Bonacin. tom. 1. disp. 7. quæst. 4. punct. 3. numer. 5. & FILLIUC. tract. 19. cap. 9. in fine num. 257. qui ita probant; quia Advocatus rei actione suâ injustâ censetur causa damnandi accusatorem, & proinde incurrit Irregularitatem ex delicto. Quod intellige, nisi bonâ fide crediderit accusationem fuisse injustam; tunc enim, sicut excusatur à culpa, ita ab Irregularitate. Ita citati.

2366 Hæc doctrina absolutè prolata videtur posse impugnari; nam actio Advocati rei, ideo est injusta præcisè; quia suscipit defensionem injustam hominis delinquentis, ut suppono; & non quia obijcit aliquod crimen, vel calumniam accusatori; nam de hoc casu dictum est suprà; sed defendendo reum injustum, potest solùm refellere objectiones accusatoris, vel apparenter, vel solidè. Si primum, culpa judicis est, quòd damnetur, eò quòd objectioni apparenti assentiatur. Si secundum, culpa accusatoris est, quòd non solidam accusationem exhibuerit; ergo accusator non damnatur culpâ Advocati; & dato quòd in culpa sit Advocatus propter objectiones apparentes, & quasi ex dolo, ideoque maneat irregularis, non ita erit, quando solida obijcit; quia tunc valde remotè, & per accidens concurrit ad mortem, quam non intendit, sed solùm liberare reum ab objectis, quidquid sit, quòd peccet, defendendo causam, alioquin injustam, delinquentis. Nihilominus standum communi opinioni; nam licet solidè obijciat, injustè tamen obijcit in defensionem injustæ causæ, & cum periculo damnationis justî accusatoris.

2367 Quoad Advocatum accusatoris, dicimus quartò: Certum est, quòd irregularis sit, si injustam accusationem contra reum defendat, & hic damnetur deformatione. Si verò justam, præmissâ protestatione, non illam

illam incurreret juxta probabilem sententiam. Sed quid dicendum: Si contingat reum absolvi, & damnari accusatorem, cujus patrocinium sustinet? Respondent AA. infra citandi: Si accusatio est justa, non incurrit Irregularitatem; quia mors illa non provenit ex patrocinio Advocati, cui, cum actionem justam exercent, nullo modo imputari potest mors accusatoris. Si verò accusatio sit injusta, P. Suar. sup. num. 6. & cum illo Filliuc. sup. judicant incurrere Irregularitatem. Ratio est; quia illicitè ponit actionem, sive accusationem injustam, ex qua probabiliter sequi potest nocumentum, sive deformatio accusatoris, & per dictam accusationem constituit accusatorem in morali periculo, cui fortasse, moraliter loquendo, non auderet exponi, si Advocatus non susciperet causam, & per hoc spem aliquam illi fecisset victoriæ; ergo censetur cooperari morti accusatoris de calumnia convicti.

2368 Oppositum dicit verum Avila de Cens. part. 7. disp. 5. sect. 2. dub. 8. Concl. 2. quem sequitur Palaus suprà §. 3. numer. 6. & Leand. sup. quæst. 81. Probat Palaus; quia si bonâ fide Advocatus credidit accusationem esse legitimam, sicut non peccat, ita non incurrit Irregularitatem. Sed de hoc non dubitat Suar. Quare aliud fundamentum Avilæ est; quia Advocatus non se tenet ex parte judicis, nec rei contra accusatorem, sed ex ex parte accusatoris, eum defendendo, & insequendo accusatum; ergo mors proveniens à judice, vel à reo, non debet imputari Advocato accusatoris, eum defendenti. Deinde; quia si accusatio est injusta, Advocatus solùm est injustus adversus accusatum, & non adversus accusatorem, contra quem nullam committit injustitiam; ergo non potest mors illi imputari, ut cooperanti. Denique licet accusator causam sit aggressus consilio, & spe patrocinii, tamen mors non provenit ex patrocinio, sed ex calumnia aliunde probata. Hæc sententia videtur probabilis, sed non placet, quia solùm probat mortem accusatoris non provenire directè ab Advocato; nam indirectè, & occasionaliter ipsa provenit ab Advocato, qui cum posset, & deberet ex officio avertere accusatorem ab actione tam periculosa, illum potius induxit per defensionem litis, in qua injustè se gessit erga illum; & propter hoc prima sententia est probabilior, & securior.

2369 Dubitabis ultimò: An incurrat Irregularitatem, accipiendo pecunias pro dato

consilio? Ratio dubii est; quia accipere pecunias pro consilio secundum aliquos est simonia; sed secundum Majolum simonia habet annexam Irregularitatem, sicut hæresis; ergo incurrit Irregularitatem.

2370 Nihilominus respondetur negativè. Primò; quia ut docet Suar. de Relig. tom. 1. lib. 4. cap. 18. numer. 18. & cum illo Filliuc. tom. 3. tract. 45. cap. 4. num. 31. Palaus, Laym. & alii, quos citat, & approbat Dian. tom. 5. tract. 7. Resol. 44. in dando consilio pro pecuniis nulla est simonia, præsertim si concernat forum tantum externum, & justitiam, etiam si à Theologo detur: est enim actus merè naturalis ad solam instructionem intellectus, vel temporalem utilitatem, & ordinatus per se immediatè ad solam instructionem intellectus in ea materia: quæ instructio non est minus naturalis, quàm si fieret in materia speculativa; nam est scientia, à qua procedit consilium, est labore humano merè acquisita; & modus, quo traditur, est per modum humani magisterii, & doctrinæ; & finis proximus, ad quem traditur, est solùm formare intellectum consulti in cognitione talis veritatis; quæ omnia merè naturalia sunt. Denique licet in aliis consiliis possit esse aliquod dubium, in consilio Advocati nullum potest esse dubium de simonia, nec est apud Doctores; quia consulunt secundum Jus Canonicum, & Civile, & nihil Spirituale, aut Supernaturale vendunt. Tandem, quia licet in consilio præstando propter pecunias daretur peccatum simoniæ, falsum est, quòd hæc annexam habeat Irregularitatem; quia nullibi in Jure est expressa Irregularitas pro simonia, sicut est pro hæresi.

2371 Dices: Qui petit consilium, potest illud ordinare ad pacandam suam conscientiam, quo pacto consilium erit spirituale, & pertinebit ad discretionem spirituum, quæ est donum Spiritus Sancti, quod simoniacè vendetur; ergo. Respondet P. Suar. intentionem consulti non mutare naturam actionis, nec Consiliarius tenetur conformari intentioni consulti, sed solùm intendere docere veritatem, & instruere.

§. I I I.

*Agit specialiter de Consilio Medici,
& Chirurgi.*

2372 **U**T diximus num. 16. & alibi, Medicus etiam venit nomine Consiliarii in iis, quæ ad facultatem suam spectant, idque aut ex officio, si ex contractu, & mercede officium exercentur, aut spontaneus, si gratis infirmis medeatur. Hoc officium exercere prohibitum est clericis Ordinibus initiatis, & etiam Minoribus, præsertim beneficio Ecclesiastico gaudentibus: Item Religiosis sacris Ordinibus initiatis, quam prohibitionem referunt AA. ex capit. *Sententiam sanguinis*, Ne clerici, vel monachi, & cap. *Tua nos* de Homicid. quamvis in adductis juribus agatur expressè de Chirurgia, in qua solent exerceri abscissiones, & adustiones. Nihilominus AA. communiter extendunt prohibitionem ad medicinam, quamvis plures sint, qui docent medicinam, & chirurgiam sine abscissione, & adustione nullibi in Jure prohiberi clericis, & Religiosis, ut videre est apud Leand. suprâ disp. 9. quæst. 1. quia de his agere ex instituto parum ad nos pertinet. Quare his omissis,

2373 Quæres primò: An secutâ morte ex abscissione, & adustione factâ de consilio Medici, & Chirurgi, hi maneant irregulares? Respondeo cum distinctione: Si enim Medicus, & Chirurgus sufficienter periti adhibuere debitam diligentiam, & studium, ne infirmus periclitaretur, non incurrit Irregularitatem. Ratio est; quia ad Irregularitatem ex delicto requiritur culpa Theologica, quæ hîc non datur; ergo secutâ morte, aut mutilatione, non illam incurrunt Medicus, & Chirurgus. Constat deinde ex cap. *Ad aures*, de Ætat. & qualitat. Ordin. Confirmat P. Molin. ex cap. *Si quis à Medicis*, cap. *Si quis pro ægritudine* 55. dist. 6. *Si quis sibi à Medicis, vel Chirurgis, vel à se ipso lenitatis causâ virilia licitè amputet ad evadendum majus aliud malum, quàm sit prædicta abscissio, non incurrit irregularitatem*; ergo neque Medicus, & Chirurgus, qui hoc consulunt, vel præstant. Secus dicendum, si intervenit culpa lethalis, vel ex negligentia, vel ex imperitia Medici, & Chirurgi, quando aderat peritior, vel nullum urgebat periculum in eo expectando. Ita P. Mol. tom. 4. tract. 3. disp. 65. à num. 1. cum Navarr. in Manual.

cap. 27. num. 209. & lib. 5. Confil. tit. de Homicid. Conf. 9. & Conf. 12. tenet Abb. in cap. *Ad aures*, Sylvest. verb. *Medicus* quæst. 98. Giballin. cap. 4. de Irreg. quæst. 2. Confess. 11. num. 26. quos citat, & sequitur Leand. quæstion. 7. & 8.

2374 Sed quid dicendum, Si Medicus, aut Chirurgus sint vel Monachi, vel Clerici in sacris, & hoc consulant, vel præstant? Communissima sententia docet manere irregulares, secutâ morte, aut mutilatione, etiam si adhibeant debitam diligentiam. Ita Navarr. Covarr. Cordub. cum Gloss. in cap. *Tua nos* de Homicid. P. Suar. disp. 45. sect. 6. num. 12. Henriq. lib. 14. cap. 11. num. 1. Mol. de Just. tom. 4. tract. 3. disp. 75. à num. 2. Avil. par. 7. disp. 6. sect. 1. dub. 2. Filliuc. tract. 20. cap. 4. num. 74. Turrian. de Cens. lib. 9. disput. 68. dub. 2. Laym. lib. 3. sect. 5. tract. 3. punct. 3. num. 3. Palaus de Cens. disp. 6. punct. 14. §. 4. num. 8. Reginal. lib. 30. nu. 114. Bonac. tom. 1. disp. 7. quæst. 4. punct. 7. num. 9. Dian. 4. par. tract. 2. Resol. 27. qui citat Sayr. & Villalob. Barbof. in cap. *Tua nos*. Fundantur; quia videtur expressum in cap. *Tua nos*, de Homicid. cujus titulus sic habet, Religiosus chirurgiam exercens, si ex ea mors sequitur, irregularis est, etiam si sit peritus, & diligens, & hoc fecerit causâ pietatis.

2375 Ratio est; nam clericis in Sacris interdicitur medicina, & chirurgia, quæ adustionem, vel incisionem inducunt, cap. *Sententiam*, Ne clerici, vel monachi, ibi: *Nec ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exercent, quæ adustionem, vel incisionem inducit*. Prohibitio autem est propter indecentiam horum officiorum, & ob periculum mortis, & mutilationis, quod ex se annexum habent, & cui exponi non debet persona Sacra. Ergo clericus, vel monachus exercens medicinam, vel chirurgiam, exercet actionem illicitam, quia prohibitam non alio titulo, nisi ob periculum mortis; ergo si hæc sequatur, exercens incurreret Irregularitatem cap. *Tua nos*, de Homicidio, in quo ob similem casum Monachus judicatur irregularis.

2376 Excipiunt tamen ab Irregularitate supradicti AA. casum ignorantie invincibilis prohibitionis, quæ excusat à culpa, & Irregularitate. Item casum urgentis necessitatis, quando alius non est, qui illud opus exercent; quia tunc damnari non potest Irregularitate opus, ex charitate debitum. Item si monachus, & clericus non per se ipsos adustionem,

stionem, & incisionem exercent; nam si consulant per alios exercendas, judicat P. Molin. numer. 5. non incurrere pœnam; quia odia sunt restringenda. Ita etiam Diana in fine, & insinuat Palaus, Henriq. Avil. Gibal. Bonac. Filliuc. quos citat, & sequitur Leand. quæst. 14. sicut non incurrit clericus, qui consilio suo moribundum facit movere, ut contra Comitolum lib. 6. Respons. quæst. 52. num. 2. docent Filliuc. Avila, Henriq. Reginal. Laym. & Sayr. quia inculpabiliter, immò ex charitate facere supponimus: omnes tamen citati suprâ excusant ab Irregularitate clericos in Minoribus, quamvis beneficiatos, si adhibeant debitam diligentiam; quia illis nullibi interdicitur officium Medici, & Chirurghi.

2377 Diana suprâ cum gravibus Auctoribus judicat probabile, clericos in Sacris non incurrere Irregularitatem, si adhibeant omnem diligentiam, quamvis in fine consulat, non recedendum à communi, sequitur, quamvis non probabilius, Leand. tom. 5. tract. 2. disp. 9. quæst. 9. citans pro hac sententia Coninch. de Sacrament. disp. 18. dub. 9. num. 83. & 87. Sotum lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 9. Gaspar Hurtad. disp. 2. Diff. 18. n. 28. & Diff. 11. num. 43. Præposit. num. 3. p. 45. de Irreg. dub. 10. num. 86. Giball. cap. 4. de Irreg. quæst. 2. num. 8. Henriq. lib. 14. cap. 3. §. 7. & cap. 15. à §. 1. & Laym. lib. 3. cap. 4. n. 4. ex his tamen plures invenio non ita sentire in locis citatis.

2378 Probatur; quia ad Irregularitatem ex homicidio incurrendam requiritur culpa mortalis; sed, suppositâ debitâ diligentia, monachus non peccavit in homicidio sequuto, quamvis peccaverit contra aliam virtutem, usurpando officium sibi prohibitum; ergo non incurrit Irregularitatem. Confirmant; quia laicus in eo casu non incurreret Irregularitatem, ut fatentur contrarii, eò quòd non peccaret culpâ homicidii; ergo idem dicendum de monacho, & clerico in Sacris. Roborant particulâ illâ: *Alioquin interdicta est ei Sacerdotalis Ordinis executio de rigore*; si ergo, faciendo aliter, incurreret interdictionem ab exercitio Ordinis; faciendo, ut fecit, illam non incurrit. Neque titulus Canonis urget; quia non facit jus, cum sit extra illud; & quia fortasse inscriptor fuit in contraria opinione communiori.

2379 Si opponas casum monachi in cap. *Tua nos*. Respondent Coninch. & Præposit. Monachum ibi non incurrisse Irregularita-

tem; quia peritus erat, & adhibuit debitam diligentiam; Pontifex autem ait, ibi: *Si tamen causâ pietatis, & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemque studuit, quam debuit, diligentiam adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit, adeo reprobundus, quòd non post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut Divina valeat celebrare; alioqui interdicenda est ei Sacerdotalis Ordinis executio de rigore*. Quare si hîc dicitur post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi posse, non ideo est, quòd incurrerit Irregularitatem, utpote quæ non exprimitur sufficienter, nec aliunde constat, sed ut ostendatur esse salutare, ut præmittatur aliqua satisfactio, non quidem omnino, & plenè necessaria, sed propter aliquam culpam, quæ sortè intervenit. Hæc certè ingeniosè sunt excogitata, & non sine fundamento in textu, qui non adeo clarus est; sed non ideo judico recedendum à prima communiori sententia, & intelligentiâ DD. cui plurimam adhibet vim clausula illa: *cum eo misericorditer agi posse, ut Divina valeat celebrare*; non enim dicit, ut Divina licitè valeat celebrare, sed absolutè, *ut Divina valeat celebrare*, quod satis indicat impotentiam, sive Irregularitatem contractam à monacho.

2380 In prædicto tamen casu, si non sequatur mors, non incurrit clericus, vel monachus Irregularitatem, ut cum Henriq. docet Avila par. 7. disp. 6. sect. 1. dub. 10. Ratio est; quia licet peccet contra prohibitionem, cap. *Sententiam*, quando nulla erat necessitas, & alius Chirurgus laicus aderat. Attamen si secundum regulam, adustionem, vel mutilationem fecit, non incurrit Irregularitatem; nam jura, quæ imponunt Irregularitatem mutilationi, intelliguntur de mutilatione facta ex intentione privandi hominem partiali vitâ membri, non verò de ordinatâ ad conservationem vitæ totius compositi, adhibitâ debitâ diligentia ad vitandam mortem. Ita etiam Giballin. Dian. Pellizar. & alii, quos sequitur Leand. quæst. 15. oppositum tribuit P. Suar. disp. 47. sect. 2. in fine, in quo Suar. solum agit de casu, in quo sequitur mors.

2381 Hinc inferes, Quid dicendum de clerico, vel monacho juvante Chirurgum consilio, vel opere ad incisionem membri infirmi; quia nullibi prohibitum est tale adjutorium, sicut prohibitum est juvare judicem

in mutilatione rei, in cap. *Sententiam sanguinis*, Ne clerici, vel monachi. Disparitas deinde est; quia licet adjutorium judicis fit ad opus virtutis justitiæ, sicut Chirurghi ad opus pietatis, & misericordiæ, istud tamen fit ex amore virtutis, & illud in odium, & vindictam culpæ, in qua receditur à mansuetudine Christi, quam ministri ejus representare student. Ita P. Molin. sup. quem sequitur Benedictus Pereira in Academia numer. 1518. cum Navarr. Sylvest. & Pellizar. suprà num. 4.

2382 Eodem modo excusant ab Irregularitate applicationem emplastri mollificativi, & apertivi apostematis, aut caustici, vel consilium ad hæc; quia non censentur prohibita clericis, vel monachis; odia enim sunt restringenda. Unde mors ex illis secuta non inducit Irregularitatem. Ita P. Molin. suprà, Dian. suprà Resol. 33. Giball. Rodriguez apud Leand. suprà quæst. 12. Pellizar. suprà num. 214. Bonac. tom. 1. disp. 7. quæst. 4. punct. 5. numer. 5. qui cum Avila aliter judicat de sectione venæ, si ex illa sequatur mors; nam videtur comprehendi in incisione prohibitâ in cap. *Tua nos* de Homicid. Verùm P. Molina contrarium docet; quia scissio venæ non est actio propria Chirurghi, & Medici, sed tonsoris, quamvis alicubi usurpetur à Chirurgis ob lucrum; ac proinde non est prohibita in cap. *Tua nos*, quod neque à paritate, immò neque à majoritate actionis extendendum est ad officia ibi non expressa; quia in pœnalibus argumentum à pari, vel à majori nihil concludit. Hoc etiam tenet Rodrig. suprà cap. 177. n. 9. Giballin. & alii, quos citat, & sequitur Leand. quæst. 13. Dian. sup. Resol. 24. in qua ita concludit: Ego puto utramque esse probabilem. Idem dicendum de consilio ad prædicta.

2383 De Medico, vel Chirurgo laico, Utrum incurrat Irregularitatem per consilium, aut operam in supradictis casibus adustionis, vel incisionis? Certum absolutè est non incurrere; quia nullo jure illis interdicitur, & cum intendunt conservationem hominis, dici non possunt deficere in lenitate. Ita P. Suar. suprà sect. 2. Avila suprà sect. 1. num. 10. Bonacina suprà quæst. 4. punct. 5. num. 1. Dixi, absolutè; nam si mors eveniat ex imperitia, vel negligentia culpabili gravi theologicè, incurrant Irregularitatem ex delicto injusti homicidii, aut mutilationis, cap. *Ad aures* de Ætat. & qualit. quam vita-

bit, si sit sufficienter peritus, & nullam committat culpam negligentiae, præcipationis, aut temeritatis, ex qua mors, aut mutilatio orta sit. Ita P. Molin. disp. illa 75. num. 1. & cum illo Benedictus Pereira in Academia, seu Republica litteraria num. 1518. An verò sufficiat negligentia venialiter culpabilis? Affirmabunt prædicti AA. sed negabimus nos juxta dicta superius.

2384 Quoniam verò Medicus, & Chirurgus peccare potest tantum in exhibendo, quantum in omittendo consilium ad medicinam, ex quibus æquè potest sequi mors, aut mutilatio infirmi, ratione quarum incurratur Irregularitas; de utraque breviter agam. Certum est peccare, & incurrere Irregularitatem, secutâ morte, vel mutilatione, si applicet, aut applicari consulat infirmo medicinam, quam ignorat. Ratio est; quia voluntariè exponit proximum periculo mortis, aut mutilationis. Idem est dicendum, quando se ingerit ad medendum morbo, quem prorsus ignorat: & ideò cauti, & periti Medici, quando primò naturæ, & effectus morbi incerti sunt, abstinent ab applicandis remediis ex consilio Avicennæ, donec natura per effectus indicet qualitatem morbi; interim verò levia, & innocua, ac benigna ad solatium infirmis suggerentes. Sed quid si ex mora applicandi remedia, morbus ingravescat, & sequatur mors? Non incurrat Irregularitatem, inquit Giballinus cap. 4. de Irreg. quæst. 2. Consect. 11. Ratio est; quia per hoc non influit in mortem, quam potius timet, & præcavet in non applicandis temerè medicinis.

2385 Hinc quæres; Utrum Medicus incurrat Irregularitatem, omittendo applicationem remedii? Idem, si infirmum curare non velit, ex quibus omissionibus sequatur mors infirmi? Hoc dubium recurrit, & includitur in alio generali; An per omissionem vitandi homicidium, quando potest, incurratur Irregularitas? quod certè dubium habere potest locum etiam in Consiliario absolutè, quando consilio suo potest remove occisorem, & non removet, si sequatur occisio.

Universaliter loquendo, omissio vel potest esse non purè privativa, qualis est, quæ aliquem influxum positivum habet, v. g. occultatio armorum, quibus se proximus defendere possit, aut permissio, ut homicida armis meis utatur ad occisionem alicujus, & in hac omissionem dubium non est

est incurri Irregularitatem : vel potest esse merè privativa, quando quis prævidet occisionem alterius, & cum possit illam impedire, non impedit per meram omissionem actionis impeditivæ. Rursus hæc omissio purè privativa, potest considerari, vel respectu illius, qui potest quidem, sed non tenetur ex justitia, vel respectu ejus, qui potest, & ex officio, aut ratione aliqua justitiæ tenetur impedire, & non impedit. In hoc igitur sensu procedit dubium propositum, quod in utroque casu semper supponit potentiam ad impediendum, sine qua nemo teneri potest, nec proinde subjici potest pœnæ Irregularitatis.

1386 In decisione igitur hujus generalis dubii discrepant AA. Sunt, qui indistinctè affirmant, non impediens homicidium, cum possit, & teneatur, incurrere Irregularitatem. Tribuitur Sylvestro, & aliis apud P. Suar. de Cens. disp. 45. sect. 4. num. 2. E contra alii absolutè negant cum Innoc. in cap. *Petrus*, de Homicid. & pauci apud eundem. Tertia denique sententia distinguit obligationem, quâ teneri potest non impediens; nam vel teneri potest non impediens; ex communi obligatione charitatis erga proximum: vel ex particulari titulo justitiæ, orto ex officio, v. gr. Prætoris; vel ex pacto. Quare secundum prædictam distinctionem

2387 Docent primò: Si non impediens tenebatur impedire consilio, aut operâ ex sola charitate, secutâ morte, peccat contra charitatem, sed non incurrit Irregularitatem; & in hoc sensu vera est secunda sententia. Ita P. Suar. num. 3. cum Navarr. Sylvest. & aliis communiter. Ratio generalis est; quia talis Irregularitas non exprimitur in jure. Deinde; quia hujusmodi non impediens, neque physicè neque moraliter concurrat ad homicidium; ergo non incurrit Irregularitatem. Antecedens ostenditur; quia si concurrat physicè, vel moraliter, peccat contra justitiam, & non solum contra charitatem, ut supponimus: ergo.

2388 Quæres hîc; Utrum qui consuleret alii, ut non defenderet proximum, seu ut omitteret defensionem ex charitate, incurreret Irregularitatem? Idem est de eo, qui consuleret Medico, ut infirmo non mederetur ex charitate. Juxta doctrinam P. Suar. citati incurrit Irregularitatem; quia licet omittens defensionem, vel curationem ex charitate, non peccet contra justitiam, quia

negativè se habet, attamen, consulens omissionem, peccat contra justitiam occisi, vel infirmi, & cooperatur ad illius mortem per consilium, positivè lædendo jus, quod occisus habebat, ne quis avertat volentem sibi succurrere.

2389 Nihilominus juxta doctrinam Pat. Molin. disp. 735. num. 4. Less. lib. 2. cap. 13. dub. 10. num. 66. quos sequitur Cardin. de Lugo de Just. tom. 1. disp. 19. num. 101. probabiliter non peccat contra justitiam, & per consequens non incurrit Irregularitatem, si non dolo, aut fraude consulat omissionem defensionis, vel curationis. Ratio est; quia sublato dolo, aut fraude, consilium illud non aufert, aut impedit aliquid, quod ex justitia debeatur occidendo, vel infirmo; nam, ut supponimus, defensio, & curatio faciendæ erant ex mera charitate, & non erant debitæ occidendo, vel infirmo; ergo si Consiliarius veris rationibus propositis moveat ad omissionem, sive ad non defendendum, aut curandum proximum, non peccat contra justitiam, utpote qui non tollit aliquod, ad quod ille habet jus, vel quod suum sit; neque proinde incurrit Irregularitatem. Addunt etiam, si consilium ex occidendi, & infirmi odio præstet, in quo peccabit quidem graviter, sed non contra justitiam. Confirmant; quia ipse non impediens, si non teneatur ex charitate, sed ex sola misericordia, potest licitè uti illis rationibus ad non impediendum sine injustitia; ergo etiam Consiliarius potest illas ministrare sine injustitia. Hæc sententia est probabilis, & illam sequitur Bonac. tom. 1. disp. 7. quæst. 4. punct. 8. num. 39.

2390 Docent secundò: Si non impediens tenebatur impedire ex justitia, officio, pacto &c. peccat contra justitiam, & secutâ morte, incurrit Irregularitatem. Ita Eximius Doctor cum Summa Confession. Angel. Sylvest. Majol. Navarr. Plovio, & Tiraquel. quos sequuntur Henriq. & alii infra subscribendi. Fundantur argumento ex cap. *Quantæ*, de Sent. excomm. & ab excommunicatione, de qua ibi est sermo, tanquam à majori pœna contendunt arguere ad Irregularitatem, quod argumentum infirmum valde est; quia irregularitas, ut sæpe diximus, ut incurratur, debet in jure exprimi. Quare

2391 A' ratione probant; nam in ea omissionem impediendi mortem ex obligatione justitiæ, committitur homicidium, cui expressè in jure annexa est Irregularitas; nam,
ut

ut probat Navarr. in capit. *Non inferenda* cap. 27. num. 78. jus civile punit omittentem, ac si commiserit homicidium, ex qua pœna à posteriori colligitur judicare, illum homicidam esse causam moralem mortis contra justitiam; ergo talis est ad incurrendam Irregularitatem. Roborat P. Suar. numer. 7. quia ille est moraliter homicida, qui alium privat jure, & re suâ necessariâ ad defensionem vitæ; hæc enim per privationem exercet moralem influxum positivum in mortem; & jura, quæ loquuntur de Irregularitate ex homicidio, intelligenda sunt moraliter, inquit Suar. sed omittens voluntariè defensionem debitam ex justitia privat proximum adjutorio sibi debito, & necessario ad defensionem vitæ; ergo incurrit Irregularitatem. Ita etiam AA. infrà citandi in resolutione dubii. Quod juxta propositam doctrinam generalem per sequentes Conclusiones resolvendum est.

2392 Prima Conclusio: Medicus qui ex sola charitate tenetur curare infirmum, si omittat voluntariè consulere, vel applicare medicinam ad salutem necessariam, cum possit, peccat graviter contra charitatem, sed secutâ morte, non incurrit Irregularitatem. Ita P. Suar. & AA. citati ex fundamento, & ratione exposita. Major difficultas est in Medico, qui tenetur ex justitia, vel stipendio publico, aut particulari.

2393 Secunda Conclusio probabilior, & tutior est; Medicus qui tenetur ex justitia curare infirmum, si omittat culpabiliter consilium, aut applicationem remedii, peccat graviter contra justitiam, & incurrit Irregularitatem, si ex omissione sequatur mors infirmi. Ita communior sententia, & quoad peccatum contra justitiam conveniunt omnes. Quoad Irregularitatem incurrendam tenent præter allegatos, Tolet. lib. 1. cap. 29. Sayr. lib. 7. cap. 4. num. 5. P. Suar. suprâ num. 5. cum Navarr. Avil. par. 7. disput. 6. sect. 2. dub. 7. Concl. 2. Filliuc. tractat. 20. cap. 4. quæst. 10. Reginald. lib. 30. num. 145. disp. 7. quæst. 4. punct. 8. num. 37. Coninch. disp. 18. dub. 8. num. 71. Giball. cap. 4. quæst. 2. Consect. 11. Banh. secunda secundæ quæst. 6. artic. 8. dub. 1. punct. 2. Diana part. 4. tract. 2. Resol. 7. & apud illum Mercor. Layman, Megal. Vega, Villalob. defendit etiam P. Dicast. tom. 1. lib. 2. disput. 50. num. 200. Illfung. tract. 7. disput. 1. numer. 81. Fundamentum est idem positum suprâ.

2394 Oppositum non caret probabilitate, & numero Auctorum. Judicant probabile ex citatis Coninch. Bauni, & Diana; defendit, ut satis probabile, Cardinalis de Lugo de Just. tom. 1. disp. 10. num. 219. secutus Vasq. in manuscriptis, Turrian. de Cens. lib. 9. disp. 63. dub. 3. Garpar Hurtad. disp. 2. Diff. 9. num. 34. & apud hunc Divus Anton. & Tabien. tom. 1. Præposit. 3. part. dub. 10. num. 79. novissimè defendit Leander tom. 5. tract. 2. disp. 7. quæst. 27. Fundamentum est; nam Irregularitas non incurritur, nisi sit in jure expressa; sed in jure non est expressa Irregularitas pro iis, qui cum possint, & debeant, non impediunt mortem; ergo Medicus quamvis ex officio sit obligatus ad consulendam, & applicandam medicinam, si utrumque culpabiliter omittat, secutâ morte, quamvis graviter peccet contra justitiam, non incurrit Irregularitatem. Major est ab omnibus accepta, minor ostenditur; quia Irregularitas expressa in jure afficit homicidas; sed Medicus per omissionem curationis, vel applicationem medicinæ debitam ex justitia, quamvis peccet contra justitiam, atque ideo illi moraliter imputetur mors, non ideo fit verè, propriè, & in rigore homicida: sicut non est propriè, & in rigore fur, qui omittit impedire, seu qui non impedit furtum, quod tenetur ex justitia impedire; ergo.

2396 Confirmatur; quia, ut diximus suprâ, censura lata contra facientes, non extenditur ad consulentes, & mandantes, nisi exprimatur in jure, eò quod consulens, & mandans non dicuntur propriè facere; ergo à fortiori Irregularitas contra occidentes non extendetur ad non impediens; quia propriè, & in rigore non occidunt, sed tantum negativè, & impropriè.

2397 Dices in jure esse Irregularitatem non solum contra occidentes, sed etiam contra consulentes, & cooperantes, quamvis consulens propriè, & in rigore non occidat; ergo etiam contra non impediens mortem, quamvis propriè, & in rigore non occidant. Negant consequentiam, & confirmant suam sententiam ex antecedente; quia si in jure non exprimerentur Consulentes, non dicerentur comprehensi sub nomine homicidæ, eò quod non sunt propriè occidentes; ergo cum non impediens propriè, & in rigore non sit homicida, neque exprimatur in jure, non incurrit Irregularitatem. Sed, Quid si Medicus ex odio,

& in vindictam omisit consulere medicinam? Adhuc persistit de Lugo non incurrere Irregularitatem; quia odium non facit, ut detur actio, vel influxus positivus directe cooperans in mortem infirmi.

2398 De Medico, qui desperato infirmo, & instanter appetenti cibos noxios permittit, aut medicamentum noxium, non dubitant AA, aliqui incurrere irregularitatem propter hanc crudelem pietatem. Ita Leand. qu. 24. cum Giballino, quamvis in medicamento

neget Abbas in cap. *Ad aures* de atat. & qual. Ordin. num. 3. Sed si Medicus cognoscit certo medicinam nocituram, dubitari non potest, quod cooperetur ad accelerandam mortem infirmi, cujus voluntati assentire non debuit. De medicina, de qua Medicus dubitat, vide dicta à numer. 577. & juxta varias complicationes dubiorum, & decisiones circa illas ex mente Auctorum statues, Quid circa irregularitatem dicendum.

DISPUTATIO NONA

De pœnis temporalibus impositis Consiliario.

2399

Uamvis instituti nostri argumentum eò primariò, & principaliter colimet, ut Catholicus Consiliarius probè, & secundùm leges informetur in his, præcipuè quæ ad conscientiam, & forum, veluti spirituale spectant, abs re tamen, ut credo, non erit, si nonnulla etiam, quæ temporalem, & physicum hominem tangunt, adjiciam: pœnas, nimirum, temporales adversus Consiliarios, qui vel sui, vel muneris sui conditionis immemores, illius partes fraudulenter negligunt, aut corrumpunt: sæpe namque evenit, ut alacriores, & observantiores faciat temporalium metus, quos conscientiae stimulus in debito continere officio non valuit. Quia tamen hujusmodi pœnæ diversæ sunt; aliæ, videlicet, à jure Civili, aliæ à Canonico decretæ; & ex his aliæ ordinariæ, aliæ arbitrariæ; de singulis suis discretè in locis, & titulis dabimus, quantum ad institutum nostrum necessarium, & sufficiens duximus.

SECTIO PRIMA.

De pœnis temporalibus in Jure Civili adversus Con- siliarium decretis.

§. I.

Prævia explicatio pœnæ temporalis.

2400 **P**œna, generaliter loquendo, sive in genere ad sæcularem, & Ecclesiasticum, *Est noxæ vindicta*, ut Ulpianus in Leg. *aliud est fraus* 131. ff. de verbor. signific. exponit, & ideo sine fraude, & culpâ inferri non potest. Et juxta S. August. relatum in cap. *Pœnitentia est* de pœnit. dist. 3. *Pœna propriè dicitur læsio, qua punit vindicans, quod quisque commisit*. Dicitur etiam ultio injuriæ; quando pro injuria rependitur, & est redditio mali pro malo, idest, mali pœnalis pro malo culpabili; & ideo D. August. lib. 83. quæst. 31. inquit, *est vindicatio, per quam vis, aut injuria, & omnino omne, quod obfuturum est, defendendo, aut ulciscendo propulsatur*. Dicitur etiam correctio delictorum tam delinquentis, quàm aliorum, & ideo leg. 1. Cod. ad Leg. Jul. dicitur: *Ut unius pœna metus possit esse multorum*, & Leg. *Si unus* §. *Pacta*, quæ contra ff. de pactis, ibi: *ut quos Divinus timor à malo non revocat, temporalis saltem pœna cohibeat* à pec-

à peccato: & cap. 1. de Maledic. ibi: *Ut pœna illius aliis terrorem incutiat*. Pœnæ correlativum est culpa, & delictum; nam à Jurisconsulto definitur lib. 13. de Verbor. signific. *Peccati ultio, & noxæ vindicta*. Et à S. August. lib. 1. Retract. cap. 9. *Omnis pœna, si justa est, peccati pœna est*, & supplicium nominatur.

2401 Pœna in communi dividitur in Legalem, quæ à lege propter crimen decreta est, in Judicalem, quam in causâ particulari judex imponit, & in Conventionalem, quæ statuitur ab ipsis partibus contrahentibus solvenda ab eo, qui à contractu defecerit. De hac ultima nihil ad nos; duæ priores alio modo nominari solent; prima dici solet pœna ordinaria, quæ nimirum à lege, vel statuto certis delictis indicta est: secunda dicitur extraordinaria, sive arbitraria, quæ, nimirum, in jure non reperitur, & imponitur ad arbitrium judicis, attentâ gravitate delicti, leg. 1. §. *Expilatores* ff. de Effra. & expi. leg. Sanctio ff. de Pœnis. Arbitrium autem judicis extendi potest ad mortem secundum qualitatem culpæ, dicit Gloss. in Summa de Injur. in iuit.

2402 Inter has pœnas discrimen hoc notavit Layman lib. 3. tract. 4. punct. 3. cap. 16. num. 12. in quo citat P. Sanch. lib. 4. Moral. cap. 22. cum Barthol. in leg. *Cum stipulatus* ff. de Verb. obligat. quod Legalis sit strictioris interpretationis, quàm Judicialis, & Conventionalis. Unde si sub legali pœna decretum sit aliquid ad certum temporis terminum, v. g. quod nisi Parochus intra annum sacerdotio initiatus sit, beneficium vacet, cap. *Licet Canon* de Electione in 6. talis pœna non incurritur, antequàm integrè elapsum sit tempus anni, cap. *Commisssa*, eodem tit. in 6. at si sub pœna Judiciali, vel Conventionali sit decretum, v. g. ut nisi ad certum tempus aliquid perfectum fuerit, incurratur pœna; hæc statim contrahitur, quando culpabili morâ elapsum est tantum temporis, ut in residuo jam certum sit non posse perfici opus præceptum, leg. *Cum stipulatus* ff. de Verb. oblig. Aliud discrimen ponit Molin. disp. 317. de Contract. num. 3. quod Legalis, & Judicialis regulariter non debentur ante latam sententiam; secus verò Conventionalis, quæ solam rei naturam spectat. Utraque, nimirum, Legalis, & Judicialis pœna potest esse Civilis, hoc est, à iure Civili constituta, vel Canonica, & Ecclesiastica, sive à iure Canonico.

2403 Determinatæ verò pœnæ temporales, quæ imponi solent pro delictis è iure Civili, sunt omnes, tam personales, quàm in bonis honoris, & fortunarum usque ad effusionem sanguinis, & vitæ privationem. Eadem, exceptâ pœnâ effusionis sanguinis, & vitæ privationis, potest, & sæpe imponit lex Canonica, & Ecclesiastica; quando verò hæ non sufficiunt, & spirituales non valuerunt contumacem clericum, & incorrigibilem ad frugem reducere post tertiam monitionem, tradit potestati sæculari comprimendum. Itaque lex Ecclesiastica præter incarcerationem, detractionem in monasterium in perpetuum, vel ad tempus, cap. *de Lapsis* 16. quæst. 6. & alia non tam gravia supplicia, sæpe imponit pœnam verberum citra sanguinis effusionem, cap. *in Archiepiscopatu*, de Raptor. pœnam inurendi characterem in facie citra eandem sanguinis effusionem, cap. *Ad audientiam* juxta gloss. de Crimin. fals. confiscandi bona temporalia, cap. *Excommunicamus* de Hæret. deffidandi cum omnibus bonis, ut à quocumque impunè possit offendi, cap. *Pro humanis* de Homic. in 6. inducendi servitutem, cap. *Quorundam* de Judæis, & similia, quæ habentur in jure Canonico contra delinquentes tam clericos, quàm laicos. His expositis,

§. I I.

Quo pacto, & quando incurrantur à Confiliario Juris Civilis, & Communis pœnæ?

2404 **I**N titulo duo consultò insinuo, nimirum, pœnas juris Civilis Communis, ut intelligas primùm nonnisi de his solum tractandum hîc esse, præscindendo omnino ab aliis particularium regnorum, & principatuum pœnis, quibus fortasse poterunt facile aptari regulæ infrâ tradendæ. Secundum, non omnes juris Civilis Communis pœnas singulatim hîc esse exponendas; nam præ illarū multitudine, & diversitate, tam ex se, quàm ex variis circumstantiis delictorum, & delinquentium ab instituti nostri meta longius, quàm par est, distraheremur; per hoc tamen non omitam nonnullas in hac re celebriores pœnas, & quæ magnum ad institutum nostrum momentum asferre possunt, inculcare, & exponere. Reliqua enim videri poterunt apud scribentes in l. 1. §. *Persuadere* ff. de Servo corrup. & aliis.

2405 Prima igitur Conclusio generalis fit. Consilium secundum se malum, inducens exterius ad patrandum flagitium alicujus momenti, punibile in foro externo, si deducatur ad tribunal, in quo tale flagitium puniri solet, subjacet pœnæ arbitrariæ, etiamsi non moverit ad committendum, vel attendendum flagitium. Ita Covarr. infrà citandus, quem sequitur P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 33. membr. 2. num. 4. fine. Ratio est; quia tale consilium exterius datum, v. gr. ad homicidium, ex se est malum, & res pessimi exempli in republica; ergo expedit bono communi illud puniri. Deinde firmari potest à contrario, argumento, Leg. Consilii ff. de Regul. Juris. Hanc doctrinam limitat ad solum consilium atrocis casûs Antonius Gomez tom. 3. Var. resp. cap. 3. num. 41. cui videtur conformari Jacobus Menochius de Arbitr. lib. 2. Centur. 4. Casu 351. Verùm hæc limitatio relinquit impunè omne aliud consilium ad gravia flagitia, per quæ quisque malus liberè rempublicam corrumpere potest.

2406 Secunda Conclusio. Quando pœna jure statuta est pro aliquo delicto, & nihil ibi statutum est in particulari de Consiliario, aut cooperante ad delictum; ut in lege Cornelia de Sicariis statuta est pœna pro homicidio doloso, nihil in particulari statuto, expressè circa Consulentem, & cooperantem, tunc Consiliarius incurrit pœnam ordinariam statutam pro tali delicto; nam juxta Baldum in leg. 1. Cod. de Serv. fugit, consilium qui dat, delictum dicitur tractare; dummodò tamen duo interveniant: Primum, ut consultus, sive executor motus sit eo consilio ad committendum delictum, ita ut sublato consilio, delictum non esset similiter exequuturus. Secundum, ut delictum, sive effectus consilii sequatur.

2407 Primum probant AA. ex leg. Non solum §. Si mandato, vers. Attilicinus ff. de Injur. ibi: *Attilicinus autem ait, si persuaferim alicui, alias nolenti, ut mihi ad injuriam faciendam obediret, posse injuriarum mecum agi*, quasi, inquit P. Mol. de Just. tom. 4. disp. 3. membr. 2. num. 3. quasi secus sit dicendum, si seclusâ meâ persuasione, similiter id erat factururus; quia tunc Consulens eo consilio, non esset causâ ejus damni. Probat etiam leg. 1. §. Persuadere ff. de Servo corrupto. Secundum probat lex Sæpè in fine ff. de Verbor. obligat. ibi: *Et sanè post veterum auctoritatem eò perventum est, ut nec consilium habuisse noceat, nisi factum secutum fuerit*,

leg. *Qui servo* vers. Plus Pomponius ff. de Furtis.

2408 Dubium circa primum est; An sit satis ad incurrendam ordinariam, v. gr. pœnam mortis, si Consiliarius delinquentem jam motum ad homicidium, magis confirmet in malo proposito? Videtur affirmandum ex leg. 1. §. Persuadere ff. de Servo corrupto, ibi: *Immo si erat servus omni modo fugiturus, vel furtum factururus; hic verò laudator ejus propositi extitit, tenetur; non enim oportet laudando augeri malitiam: sive ergo bonum servum fecerit malum, sive malum fecerit deteriorem, corrupisse videtur*: ergo videtur incurrere pœnam ordinariam.

2409 Nihilominus P. Molin. sup. judicat Consiliarium in eo casu, quando auxit propositum, sive malitiam servi jam moti ad committendum delictum, teneri ad resarciendum damnum in defectu servi, & fortè etiam ad aliquam pœnam arbitrariam, & infra mortem, plus, aut minus acerbam, prout magis, aut minus confirmavit delinquentem in iniquo proposito, non ita tamen gravem, ut tenetur servus. At non teneri ad pœnam ordinariam pro homicidio, v. gr. eò quòd sit pœna gravior, puta, mortis naturalis. Et hoc videtur apertè significari ab eadem lege, quatenus requirit persuadere *per sicarium alicui aliàs nolenti*, ut scilicet persuadeat, & inducat nolentem committere delictum, vel saltem labantem, licèt propendentem ad homicidium committendum, qui jam statuerat homicidium patrare, & qui, secuto consilio, idem delictum erat commissurus.

2410 Confirmat P. Molin. ex cap. *Sicut dignum* §. *Qui verò* de Homicidio, in quo decernitur eos, qui inflammaverunt odium Regis Angliæ ad mortem Sancti Archiepiscopi Cantuariensis, asperè esse puniendos, sed non ita asperè, ac si ex inflammatione secuta sit mors, quæ alioquin sequenda non foret; ergo similiter dicendum de Consiliario, quando consilio suo confirmavit, vel inflammavit eum, qui, secluso consilio, similiter patraturus erat homicidium; puniendus enim est non pœnâ ordinariâ, mortis v. g. sed aliâ ordinariâ juxta qualitatem motionis ad mortem. Ita Decius in leg. Consil. numer. 4. de Reg. jur. & cap. 1. nu. 9. de Offic. deleg. Soccin. Jun. Conf. 48. nu. 17. lib. 2. Bossius tract. Causar. crimin. tit. de Mandato nu. 59. Didacus Clem. 1. par. 2. §. 2. nu. 1. de Homicid. Grilland. de Pœnis q. 1. num. 12. Mantic. in cap. 1. num. 32. de Offic. deleg. Clarus lib. 5. sent.

Sent. jur. §. 8. fin. quæst. 88. Menochius de Arbitr. lib. 2. Centur. 4. Cas. 351. n. 22.

2411 In atrocibus delictis videtur Carrer. in Pract. §. Homic. 5. in calc. à num. 163. dicendum Consiliarium incurrere poenam ordinariam delicti, quamvis delinquens, secluso consilio, similiter esset commissurus delictum. Ita aliqui cum illo, ut Decius sup. Marfil. Singul. 665. Boer. quæst. 167. Mantic. sup. qui pro hac parte adducunt Baldum. Verum Bald. idem sentit cum Felin. infra. Nuntuntur leg. *Quisquis* Cod. ad leg. Jul. majest. Verum oppositum tenet communis sententia coherentem ad proximè statuta. Ratio est; quia nulla lex adducitur, quæ atroces casus excipiat in hoc ab aliis casibus. Immo in cap. *Sicut dignum* de Homicid. expressè probatur communis sententia. Casus namque ibi relatus valdè atrox fuit; & nihilominus minori poenâ puniti fuerunt inflammantes odium Regis; quia licet ex inflammatione secutum sit homicidium, erat tamen sequendum similiter, esto, non inflammassent. Ita P. Molin. cum Covarr. in Clemen. *Si furiosus* par. 2. §. 2. num. 1. Quare ad leg. *Quisquis* Cod. ad Jul. Majest. respondemus ibi esse casum peculiarem læsæ majestatis, qui expressè punitur poenâ ordinariâ, quæ propterea non est extendenda universaliter ad omnes casus atroces, in quibus à lege non exprimitur illa poena. Quare in his etiam casibus atrocibus Consiliarius puniri debet poenâ arbitrio judicis, magis, aut minùs gravi, attentâ qualitate, & circumstantiis delicti, quod consultuit. Ita Felin. in cap. 1. num. 8. de Offic. deleg. Didacus sup. & Jacobus Menoch. supra num. 24.

2412 Quæres; An idem dicendum de Consiliario, quando delictum atrox, ad quod præstitit consilium, solum fuit attentatum, & illud consultus aggressus non commisit? Respondet P. Molin. Consiliarium, qui ad attentandum delictum atrox dedit consilium, puniendum esse poenâ ordinariâ delicti, quando soli attentationi talis delicti imposita est poena ordinaria talis delicti, sive poena mortis. Id tamen intelligendum est, quando attentans, sive delinquens permotus fuit ad talem attentationem ex consilio; secus, si non fuit permotus; tunc enim solum poenâ arbitrariâ puniendus est, eaque magis, vel minùs gravi secundum majorem, vel minorem influxum, quo attentantem roboravit, & in sua determinatione confirmavit, & secundum alias circumstantias concurrentes.

2413 Dubium secundum; An quando Consiliarius dedit consilium ad aliquod delictum, de quo consilio dato constat quidem in foro exteriori, dubitatur tamen, an consultus, secluso consilio, commissurus esset tale delictum, incurrat poenam ordinariam delicti? Communis sententia docet incurrere poenam ordinariam. Probant ex leg. *Mérito* ff. Pro socio; quia in foro externo in dubio nemo præsumitur commissurus delictum; ergo neque quod consultus commissurus esset illud delictum, nisi ei datum fuisset consilium, ac proinde Consiliarius incurreret poenam ordinariam juxta supradicta. Incurreret verò probabiliter arbitrariam, si in eo dubio patrator delicti sine præsumptione mendacii fateretur, se non fuisse permotum à consilio, vel in foro exteriori darentur aliæ similes conjecturæ efficaces, quæ propter verisimilitudinem aliquam rem dubiam redderent. Ita Covarr. sup. num. 1. Carrer. §. 5. numer. 174. P. Molin. num. 6.

2414 Dubium tertium; An quando Consiliarius revocavit illud consilium, & quantum potuit, nixus est persuadere consulto, ut desisteret à patrando delicto, hic tamen non destitit, sed permotus consilio, homicidium, aut aliud delictum commisit, teneatur ad poenam ordinariam delicti? Affirmat P. Molin. numer. 8. nam hoc consilium re verâ est cooperatum ad delictum, illiusque executionem, tanquam instrumentum Consiliarii. Quamvis apud Repertor. Minoles verb. *Consultor*, Innoc. in cap. *Ad audientiam* de Homic. & Bald. in leg. *Mandatum*, vers. *Sed hæc incidenter* Cod. mand. & apud Menoch. sup. num. 8. Felin. Barthol. Alexand. Decius, Boss. Angel. Arc. Salicet. oppositum probabiliter doceant, quando efficaciter revocavit. Sed sententia Molin. videtur probabilior, theologicè loquendo, & illam extendit etiam ad mandantem, quando mandatum admixtum habet aliquid consilii; si enim mandatarius post revocationem mandati exequatur tale mandatum, homicidium, v. gr. quod sine consilio non esset executurus, mandans, non quatenus mandans, sed quatenus Consultor, incurrit poenam ordinariam; cum alioquin, quâ mandans, solum incurreret arbitrariam.

1415 Idem resolvit Molin. quando Consiliarius dedit consilium ad delictum, sed non potuit consulto persuadere pro tunc, ut committeret delictum, postea verò ex eo consilio motus illud executioni mandavit.

Incur-

Incurrit, inquam, pœnam ordinariam, si in foro exteriori constet consultum, permotum eo consilio, delictum commisisse; nam re ipsâ consilium fuit causa delicti, quod sine illo non foret committendum. Oppositum docent aliqui sup. cum Bald. In dubio verò, an permotus fuerit eo consilio ad exequendum delictum, puniri debet pœnâ arbitrariâ pro quantitate, & qualitate dubii, spectatis circumstantiis concurrentibus. Quando verò consilium est indifferens, ita ut trahi possit ad bonum, & ad malum, interpretandum est, fuisse datum ad bonum potius, quàm ad malum, ac proinde non esse punibile, leg. *Consilii* de Regul. jur. & cap. *Nullus* de Reg. jur. in 6. Quod intellige, nisi prius constaret fuisse datum ad malum. Ita Decius in leg. *Consilii* num. 12. Aliza tract. Præsumpt. Regul. 3. Præsum. 1. cum Bald. in leg. 1. num. 11. Cod. de Serv. fugit. Felin. in cap. 1. num. 6. de Offic. deleg. Mantica, quos citat, & sequitur Menoch. sup. num. 5. Addo ad interpretationem faciendam in hoc casu plurimum posse juvare circumstantias, & modum, quibus datum est consilium.

2416 De consilio dato ad delictum alicui, qui ex intervallo illud commisit, iudicandum est arbitrio prudentis ex concurrentibus circumstantiis, an consultus, ex consilio permotus, commiserit, vel non? Et si iudex sibi omnino persuadeat verisimilius esse, illud ex consilio commisisse, Consiliarium pœnâ ordinariâ punire debet: quando verò circumstantiæ rem dubiam relinquunt, tunc pro quantitate, & qualitate dubii puniri debet maiori, vel minori pœnâ arbitrariâ. Ita P. Mol. num. 10. ex communi.

2417 Advertere tamen oportet cum Mol. tom. 4. de Justitia tract. 3. disp. 33. membr. 2. num. 5. quòd licet in iure eadem pœna ordinaria imponatur principali, & Consiliario, seu consulto, & Consiliario, non semper incurritur eodem modo ab uno, & altero; nam licet à principali semper incurritur principaliter, à Consiliario sæpè incurritur principaliter, & sæpè accessorie, id quod non aliter cognosci potest, quàm ex modo, & verbis legis latæ, & intentione legislatoris: si enim imponatur pœna consilio, tanquam rei accessoriæ actioni principali, v. g. si dicatur: Puniatur pœnâ mortis, qui homicidium commiserit, & is, qui ad illud committendum consilium præstiterit, tunc Consiliarius incurrit pœnam mortis solum accessorie. Si verò imponatur consilio, tanquam actioni

æquè principali, atque est delictum prohibitum, v. g. si dicatur: Puniatur tali pœnâ, non solum committens hoc delictum, sed etiam præstans consilium ad illud patrandum, tunc Consiliarius per consilium incurrit talem pœnam, principaliter æquè, atque committens delictum. Quid verò importet incurrit pœnam principaliter, & incurrit accessorie, diximus suprâ, scilicet, quòd consultor accessorie comprehensus, non incurrit pœnam, nisi secuto effectu consilii, seu commisso delicto: at comprehensus principaliter, etiam non secuto effectu, & per nudum consilium incurrit pœnam sibi impositam.

2418 Menochius num. 12. cum Innoc. in cap. *Sicut dignum* de Homic. Dec. in leg. *Consilii* num. 13. de Reg. iur. Marsil. in leg. 1. in fin. de Quæst. requisit. ad hoc, ut Consiliarius incurrat pœnam, ut principalis, sive consultus delinquens, secuto delicto, sit damnatus eadem pœnâ; nam si hic absolvatur, Consiliarius eiusdem criminis, etiam nullâ pœnâ tenebitur. Oppositum docet apud Menoch. Carol. Molin. in Annotationibus ad Decium in cap. 1. de Offic. Deleg. Probat à simili; quia absolutoria lata pro mandatario non liberat mandantem, ut aliqui defendunt cum Bart. in leg. *Adulter* §. *Eo tempore* ff. de Adulter. ergo idem dicendum de eo, qui consilium præstitit. Verùm hæc paritas non videtur adæquari proposito casui; non enim dicitur, quòd absolutoria Consilarii liberet eum, cui datum est consilium, sed è contrâ, quòd absolutoria consulti, sive principalis liberet Consiliarium. Quare, ut concluderet ad intentum, debebat probare, ex absolutoria mandantis, non absolvi mandatarium, ut paritas mandantis evinceret contra resolutionem.

1419 Nihilominus doctrina Innoc. indiget distinctione; debet enim intelligi secundum id, quod per se, & veluti ex natura rei debet observari in iudiciis: quando Consiliarius accessorie tantum comprehenditur in lege pœnali. Probatur; nam si consultus, sive principalis non damnatur, ideo est; vel quia principalis non commisit delictum; vel quia non probatur illud commisisse; quoposito, non potest damnari Consiliarius; aut quia non est secutus effectus; aut quia non probatur secutum fuisse, ut requiritur ad incurrendam accessorie pœnam, iuxta proximè explicata. Dixi primò *per se*, & *veluti ex natura rei observari debet in iudiciis*, quan-

quando Consiliarius accessorie tantum comprehenditur in lege poenali; nam per accidens potest contingere, ut, non damnato principali, damnetur Consiliarius poenâ ordinariâ, vel arbitrariâ: v. g. quando principalis aliquo titulo, vel causâ eximitur à poena præscripta tali crimini.

2420 Exemplum Bartoli est, quando consilium ad homicidium datum est furioso, commisso homicidio, absolvitur furiosus à poena, cap. *Si furiosus*; non quia homicidium non sit dignum poenâ, sed quia furiosus non est capax committendi homicidium formale, prout subjicitur poenæ, quod per accidens est; cum verò Consiliarius, quem supponimus mente sanum, & sui compotem esse, capax sit influendi in homicidium formale, proindeque illius malitiam contrahendi; ideo non damnato furioso, damnatur ipsius Consiliarius. Idem est, quando principalis, cui datur consilium ob suæ personæ qualitatem, eximendus videtur à tali poena aliàs sibi debita propter culpam; maxime verò Consiliarius, ut probat casus in cap. *Sicut dignum* de Homic. in quo ob dignitatem regiam Henrico non est imposita poena digna homicidii Sancti Archiepiscopi Cantuariensis.

2421 Dixi secundò, quando Consiliarius accessorie tantum comprehenditur in lege poenali; nam si comprehendatur principaliter juxta explicata, tunc sive principalis puniatur, sive non puniatur, Consiliarius punitur, utpote qui propter nudum consilium, etiam non secuto effectu, incurrit poenam.

2422 Dubium quartum; Utrum ad incurrendam poenam ordinariam necessarium sit, ut consultor homicidii præsens sit, quando committitur homicidium? Negat communis sententia, Covarr. in Clem. *Si furiosus* §. 2. num. 1. Julius Clarus lib. 5. sent. §. ult. quæst. 88. Carrer. in Pract. §. 5. de Homicid. num. 163. Anton. Gom. tom. 3. variar. Resol. cap. 3. numer. 43. Probant ex leg. *Sapè* in fine ff. de verbor. signific. leg. 1. §. *Persuadere* ff. de Serv. corrupt. Ratio est; quia in causis moralibus, qualis est Consultor, non requiritur influxus physicus, sed sufficit moralis, ad quem necessaria non est præsentia physica. Adde, quòd datum consilium, quod per modum seminis operatur in consulto, semper est præsens operanti. Aliqui hinc inquirunt; Quam poenam incurrat Consiliarius, quando Consultus, sive executor non suo, sed Consultoris nomine committit delictum? Respon-

detur in hoc casu, Consilium assumere personam mandantis, &, ut talem, puniendum poenâ impositâ mandanti. Quare ad aliam me confero.

§. III.

Exponuntur aliqui casus in particulari.

2423 **P** Ræmisimus suprà regulas generales ex jure civili; primam, quòd consilium inducens ad patrandum delictum punibile in aliquo tribunali, si deferatur ad hujusmodi tribunal, puniendum est poenâ arbitrariâ; secundam, quòd quando in lege statuta est aliqua poena pro determinato delicto, nullâ factâ expressione Consilarii, hic per consilium ad tale delictum incurrit poenam ordinariam delicti, si delinquens motus est eo consilio ad illud patrandum, aliter non patraturus; quæ clausula semper habenda est præ oculis in poenis civilibus adversus Consilium; nam aliter solum incurrit arbitrariam.

2424 Modò descendendo ad poenas aliquas particulares: Prima sit poena consilii falsi, seu adversus eum, qui consulit falsum; seu inducit ad falsum; hic enim incidit in poenam falsi. Ita Abbas Conf. 21. tom. 2. Paris. de Rest. tract. de Synd. num. 23. & communiter. Probatur leg. *Si quis obrepserit* ff. ad leg. Corn. de fals. Et ratio ex generali regula suprà tacta est; quòd quis tenetur de consilio, quando aliter falsum non erat commissurus, & ita Abb. Conf. 21. tom. 2. Paris. de Pest. tract. de Sind. num. 23. Poena autem falsi est deportatio, hoc est, exilium perpetuum, &, ut alii explicant, circumscripto certo spatio, est publicatio bonorum, leg. 1. §. ult. ff. ad leg. Cornel. de fals. aliquando etiam est mors, quando falsum testimonium dicitur contra accusatum de crimine capitali, pro quo morte plectendus erat, lib. 1. §. *Præterea* ff. ad leg. Cornel. de Sicar.

2425 Secunda sit poena minus fidelis Consilarii; punitur enim à jure communi, leg. *Consilii* ff. de Regul. juris. Infidelitas enim continet dolum; de dolo autem est indicta actio. Unde Baldus in leg. *Datâ operâ* n. 52. Cod. de his, qui accusari non possunt, inquit, aliquando malum consilium per se esse criminis titulum, & indistinctè puniri. Ita etiam Decius in leg. *Consil.* 10. qui probat auctoritate Ulpiani in L. 1. §. *Persuadere* de Serv. corrupt.

rupt. Infidelitas autem Consilii latè hîc sumitur, & multifariè potest contingere; semper tamen in præjudicium ejus, cui datur consilium, consulendo, scilicet, cum dolo id, quod illi, aut rei suæ obesse, & nocere potest, vel divertendo ab eo, quod illi prodesse noscit rationibus subdolis, seu coloratis, & non veris per deceptionem; & huic Consultori in leg. *Si quis falsi nominis*, ff. ad leg. Cornel. de fals. aqua & igni interdicitur.

2426 Hîc venit obiter dubitandum de doctrina Mariani Soceni tom. 3. Consil. 143. num. 5. in quo sic ait: tolerandum est, immò laudatur, quòd quando Consultor rectâ aliquâ, & concludenti ratione habet intentionem suam benè fundatam, ita ut illa sit conscientia ejus, aliquas rationes coloratas, & persuasivas pro ornamento consilii sui alleget, quod sæpè etiam confert ad justitiæ defensionem; cum sæpè contingat iudices moveri aliquâ ex illis rationibus, quos vera ratio non moveret. Ita ille, & pro hac doctrina adducit Joan. Andr. in cap. *Perpetua*, & ita, ait, utuntur Consulentes.

2427 Hæc doctrina potest esse vera in aliquo sensu, in quo suppono, usurpatam fuisse ab allegatis Consultoribus; in alio verò sensu aut est inutilis, aut omnino rejicienda; nam per rationes coloratas, vel intelligit rationes veras, non tamen adeo efficaces, ut concludant intentum, sed solum proponuntur ad exornandum consilium, & veluti fulciendam veritatem fundamentalem; & in hoc sensu verum habet illa doctrina; non enim omnes rationes, quæ adduci solent ad persuadendam veritatem, æqui roboris esse solent, immò sæpè numero, quando una efficax solitariè non valet, singulæ minoris ponderis collectæ profunt; vel rationes coloratas intelligit eas, quæ re ipsâ veræ sunt, sed solum apparenter conferunt ad intentum; & hujusmodi inutiliter adhibentur; illarum enim apparentia subdola, & versuta caliditatem continet. Quare si aliquando iudices illis moveantur, ideo est; quia hærent in cortice.

2428 Vel denique per coloratas rationes intelligit falsas re ipsâ, & solum apparenter veras, quem sensum suadere videntur subsequentiæ verba, quos vera ratio non moveret; & in hujusmodi sensu admitti non potest, immò omnino rejicienda est: primò: quia hoc apertè damnatur in præallegata leg. *Si quis falsi nominis*. Secundò; quia continet dolum præmeditatum, & deceptionem,

cum quibus stare non potest illibata conscientia. Tertiò; quia licet iudices moveantur talibus rationibus ad ferendam sententiam; re ipsâ, & à parte rei, ut sic dicam, materialiter justam, hoc non tollit, quominus talis sententia, prout nititur, & veluti deducitur à talibus rationibus, sit iniqua, & falsa, ac solum bonâ fide, & ignorantia excusabilis à culpa. Neque excusat, quòd rationes coloratæ non proponuntur absolutè, & solitariè, sed quando Consultor rectâ aliquâ, & concludenti ratione habet intentionem suam bene fundatam; nam semper intervenit dolum, & licet adjungantur rationi veræ, hæc potius inficitur ab illis, quàm adminiculetur earum falsitati.

2429 Ad pœnam infidelitatis delicti reduci potest illa, quæ imponitur revelanti secretum, seu qui acta in consilio revelat, præsertim adversario; hic enim incidit in pœnam perjurii. Ita Bald. in leg. *Nullum*, vers. *Sed hîc incidenter quæro* Cod. de testib. Probat leg. *Si quid aliud ex metallo* ff. de Pœnis, ibi: *Vel consiliorum nostrorum renuntiantes, aut vivi exurantur, aut furcâ*. Tenet Bartol. in tit. de pact. constant. in verbo *Ego in fine*, ubi etiam Bald. in verbo *Credentia*, ubi in specie dicit, quod Consiliarius revelans secreta, removeri à consilio, illoque privari mereatur. Ita etiam Teberius, Decian. in respons. 82. num. 26. qui loquuntur de Consiliario publici consilii: sed ex pœna hîc statutâ pro Consiliario publici consilii argui potest, quàm gravem mereantur particulares Consiliarii, quando defecerint in secreto commisso, vel promisso.

2430 Tertia sit pœna consilii ad furtum, habetur Inst. §. *Interdum*, vers. *Certè de obligationibus, quæ ex delicto*, Consulentem furtum, ad illudque adhortantem, si opem furi ad furandum non contulit, non teneri de furto, ibi; *Certè qui nullam opem ad furtum faciendum adhibuit, sed tantum consilium dedit, atque hortatus ad furtum faciendum, non tenetur furti*. Et his ulterius consonat leg. *In furti* §. *Ope* vers. *Consilium*, & leg. *Si quis uxori* §. *Neque* ff. de furtis, leg. *Sæpe* §. *Item* in fine ff. de verb. signific. ibi: *Aliud factum est ejus, qui ope, aliud ejus, qui consilio furtum facit*. Verùm Gloss. in §. *Interdum* exponit, ut intelligatur, quando fur sine consilio similiter erat factururus; quia in eo casu Consiliarius concausa non est juxta supra explicata, & tenent Gregor. Lopez, & Bald. quos citat, & sequitur P. Molin. in posteriori

steriori parte tom. 3. tract. 2. disp. 6. quæst. 5. num. 47.

2431 Nihilominus præterea cum Gregorio Lop. addit Molin. quod quando datum est consilium, & subsequutum est furtum, præsumendum est furem alioquin, & sine consilio non illud facturum, ac proinde Consiliarium teneri ad pœnam furti, & ad resarcienda damna in defectu furis. Immo etsi constet furem similiter fuisse facturum sine consilio, adhuc ex officio debere judicem damnare Consiliarium pœnâ arbitrariâ magis, vel minùs gravi, quod plures conjecturæ, vel paucae fuerint, quod furem in malo proposito confirmaverit: quæ doctrina cohæret nostræ suprà traditæ. Pœna ordinaria furti solvenda à Consiliario defectu furis est, ut ultra rem ablatam duplum æstimationis domino restituat, si furtum non fuit manifestum: quadruplum verò ultra rem ablatam, si fuit manifestum, Inst. de Oblig. quæ ex delicto §. *Conceptum* vers. ultim. in fine, juncto §. ultim. ejusdem tituli, leg. In furti actione ff. de Furtis. Si verò res post furtum decreseat in valore, duplicari, vel quadruplicari quoad æstimationem debet juxta æstimationem, quam habebat, quando furto ablata fuit; & si verò crescat, duplicari, vel quadruplicari quoad æstimationem debet juxta valorem, quem habebat, quando ablata fuit. P. Mol. sup. Greg. Lop. & Anton. Gom. tom. 3. Var. Resol. 15. num. 4.

2432 Quarta sit pœna consilii ad homicidium, pro quo non est statuta particularis lex, ac proinde juxta regulam generalem, tactam superiùs, incidit in pœnam homicidæ. Hæc autem in jure communi pro homicidio simplici ex dolo commissio fuit deportatio, sive exilium cum amissione omnium bonorum l. 1. in princ. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.

2433 Postea verò lib. 3. §. ultim. ff. ad Leg. Corn. statutum est aliter ibi: *Sed solent hodie capite puniri, nisi honestiore loco positi fuerint, ut pœnam legis sustineant. Humiliores enim solent bestiis objici: altiores verò deportantur in insulam; & leg. penult. eod. tit. ibi: Qui eadem admiserunt spontè, dolove malo, in honore aliquo positi deportari solent, qui secundo gradu sunt, capite puniuntur, faciliùs hoc in decuriones fieri potest, ut si deportentur; sic tamen, ut consulto priùs Principe, & jubente id fiat, nisi fortè tumultus aliter sedari non possit.* Idem leg. 3. Cod. de Episc. audientia, ibi: *Homicida, parricidaque quod fecit, semper expectet, idest, pœnam mortis.* Idem §. Item lex

Cornelia de Sicar. Inst. de Public. judic. ibi: *Homicidas ultore ferro prosequitur.*

2434 Itaque in jure Civili pœna homicidii est mors homicidæ in ignobilioribus sine confiscatione bonorum; in nobilioribus verò est deportatio cum confiscatione omnium bonorum. Ita Jul. Clar. lib. 1. Sent. num. 18. Ant. Gom. tom. 3. Var. resp. cap. 3. num. 1. Carrer. & alii, quos sequitur P. Mol. tom. 4. tract. 3. disp. 21. apud quem multa invenies circa prædictas pœnas homicidii, de quibus agere non est instituti nostri, pro quo solum est advertendum id, quod sæpe monuimus, nimirum, Consiliarium, quando jus illi specialem pœnam non decernit, incidere in ordinariam impositam delicto, si consilium movit homicidam, qui sine consilio non erat commissurus homicidium.

2435 Utrùm verò eandem pœnam ordinariam incurrant multi, qui omnes communi consilio inito interficiunt hominem? Respondetur affirmativè, sive unum, sive plura vulnera lethalia inflixerint. Ratio est; quia omnes fuerunt concausæ talis homicidii, & vulneris, si secutum fuit. Quam doctrinam extendit Molina, sive consilium fuerit, ut unusquisque faceret, quod posset, ita ut qui posset priùs, illum interficeret, sive consilium fuerit, ut unus, vel aliqui tantum aggredierentur, & facinus, sive homicidium patrarent, aliis tantum paratis ad succurrendum, citat Bartol. leg. ultim. ff. ad Leg. Corn. de Sicar. Covarr. in Clem. *Si furiosus* par. 2. §. 2. nu. 3. Jul. Clar. Sent. §. Homicidium num. 37. Anton. Gom. sup. cap. 3. numer. 36. Carrer. in Pract. de Homicid. §. 2. à numer. 68. Molin. suprà §. *Quod nomine.*

2436 Verùm tamen alii solum reducunt hanc doctrinam ad casum, quando omnes aggressi sunt, & illato vulnere factum est homicidium, ignoraturque, quis vulnus intulerit; tunc enim omnes teneri ex lege Cornelia censet Gloss. leg. *Si rixa* ff. ad Leg. Corn. de Sicariis; nec dissentit Bartol. & Angel. colum. 1. Salust. in leg. *Quoniam*, Cod. ad Leg. Jul. de Vi, Marit. Sing. 217. Blanc. tract. de Indivis. num. 227. Carrer. in Pract. crimin. tit. de Homicid. §. 2. num. 68. & probant aliqui lib. 1. §. Decius, leg. *Si in rixa à sensu contrario*, ff. ad Leg. Corn. & hoc non contradicit positæ doctrinæ, ut consideranti apparebit; nam si omnes expressi sunt, & constat, quis vulnus letale inflixerit, hoc non liberat alios aggressores à

pœna ordinaria; fuerunt enim concausæ cooperantes, vel auxiliantes; si verò non omnes ex consilio aggressi sunt, sed aliqui, & hi occiderunt, cæteri eodem modo sunt comprehensi, veluti mandantes. Vide P. Molin. & laudatos AA:

2437 Ad pœnam contra consilium ad homicidium pertinet pœna Consulentiis maleficium, si ille, cui datum est consilium, sine eo non erat facturus maleficium, Consiliarius punitur pœnâ statuta adversus patrantem maleficium, seu pœnâ legis, & quando contrarium non constat, præsumitur non patraturus alioquin, addit Covarr. apud P. Mol. infra. At si alioquin similiter erat patraturus maleficium, punitur pœnâ extraordinariâ in arbitrio iudicis majori, vel minori, attentis circumstantiis, & gravitate criminis. Ita Jul. Clar. lib. 5. Sent. quæst. 88. Covarr. in Clem. *Si furiosus* par. 2. §. 1. num. 1. quos citat, & sequitur P. Molin. tom. 2. tract. 2. disp. 549. §. Quod attinet. Extenditur hæc pœna ad consilium datum etiam ad alterum veneno occidendum; utriusque enim pœna statuitur lib. 1. & 3. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar. quatenus aperte statuitur pœna mortis adversus conficientes, & dantes venenum ad interficiendum hominem, ibi: *Prætereatenetur, qui hominis necandi causâ venenum confecerit, dederitque &c.* Hanc pœnam legis 3. extendit etiam P. Molin. tom. 4. tract. 3. disp. 24. num. 14. ad Consiliarium, qui moveret ad dandum alteri venenum, modumque doceret, quo id fieri deberet, quatenus explicans dispositionem legis 7. Hispaniæ, quæ ita statuit, satis consentaneè ad mentem dispositionis ex jure communi exprimit eandem pœnam incurrere, qui quarentem venenum ad interficiendum docet genus veneni. Multo autem magis, addit ille, eam pœnam incurreret, qui alicui consilium daret, ut alterum veneno interficeret.

2438 Utrum verò prædicta pœna incurrat ante secutam mortem ex veneno per solam attentionem, confectiones, & propinationes? Hoc secundum colligitur aperte ex leg. 1. §. 1. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar. ait P. Molin. num. 12. & apertius ex leg. 3. eod. tit. At Julius Clar. lib. 5. Sent. §. Homicid. num. 14. Carrer. & Covarr. apud hunc Auctorem requirunt ad incurrendam pœnam, ut sequatur effectus mortis, & non sufficere, etiamsi propinetur. Ducuntur; quia generalis consuetudo in contrarium derogavit relatis juribus. Ita etiam Menoch. sup. num. 3.

Hanc tamen interpretationem sinistram judicat Molin. num. 15. in quo refert iudicium Covarr. qui censet puniendum esse pœnâ ordinariâ, qui propinavit venenum, vel propinare tentavit, ita ut per ipsum non steterit, quod mors secuta sit: arbitrariâ verò infra mortem, qui nec propinavit, nec tentavit propinare. Idem judicat de cooperantibus, & per consequens de Consiliario. Verum in hac re iudico sequendam esse consuetudinem cujusque regionis, & statuta, quæ potuerunt augere, vel temperare rigorem juris communis.

2439 An verò qui consuluit poculum amatorium, ex quo præter intentionem secuta est mors fumentis, incurrat pœnam ordinariam homicidii? Multi, & graves AA. negant propinantem hujusmodi poculum puniri pœnâ ordinariâ ex lib. 3. §. *Sed ex Senatu* ff. ad Leg. Cornel. Quare judicant pœnam in hoc casu esse relegationem in insulam cum amissione partis bonorum respectu nobilium, & respectu humilium relegationem ad metalla. Ita Grilland. tract. de Sortileg. qu. 12. Unde juxta hos Auctores idem videtur dicendum de Consiliario. Verum conformius ad leg. 3. judicat Menochius esse puniendum pœnâ mortis, qui dedit poculum ad excitandum amorem, quam accessorie pœnam incurreret Consultor.

2440 Ad hunc locum pertinet etiam consilium ad abortum tam fetus jam animati, quam inanimati, de quo sæpe diximus sup. Quando fetus est animatus, is qui dat causam abortioni, pœnâ homicidii ordinariâ plectitur, leg. penult. Cod. ad Leg. Cornel. de Sicar. ibi: *Si quis necandi infantis piaculum aggressus, aggressus sit, sciat se capitali supplicio esse puniendum.* Leg. *Si quis aliquid ex metallo* §. *Qui abortiones* ff. de Pœnis, ibi: *Qui abortionis, qui amatorium poculum dant: si eo mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficiuntur.* Ita Ant. Gom. num. 32. Covarr. Var. Resol. 20. num. 10. Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. ultim. quæst. 68. num. 2. Carrer. Pract. de Homic. §. 1. num. 24. & §. 2. num. 103. & 107. Soccin. Sen. Conf. 16. in princ. lib. 1. Fabius Monteleo in Praxi arbitrab. Partic. 3. part. 4. num. 664. Felin. in cap. *Si aliquis* de Homicid. Marsik. in leg. *Si mulierem* ff. ad Leg. Corn. Didacus Clem. 1. de Homicid. par. 2. §. 3. num. 1. Signorellus Conf. 1. numer. 15. Itaque in his legibus damnatur morte, qui dat causam abortioni fetus animati, & per consequens damnatur Consiliarius abortionis,

dis, qui moraliter influit, & dat illi causam.

2441 Quando verò fœtus non est animatus, qui causam dedit abortioni, communis doctrina docet puniendum esse poenâ extraordinariâ arbitrio judicis. Ita Alber. tract. statut. par. 3. quæst. 59. Sonc. Fab. Marfil. & alii suprâ citati, qui ita intelligunt leg. *Divus* ff. de extraord. crim. leg. *Si mulierem* ff. ad leg. Corn. de Sicar. leg. *Divus* ff. de extraord. crim. Et ratio est; quia hic non interficit hominem; & ideo lege Canonicâ non incurrit irregularitatem juxta communem sententiam. Ex hac doctrina colliges idem dicendum de Consiliario.

2442 Oppositum tenent aliqui, docentes in utroque casu dantem causam abortui, puniendum esse poenâ extraordinariâ. Ita Jacob. Menoch. de arbitr. Judic. lib. 2. Cent. 4. Cas. 357. & probat ex citatis legibus, in quibus nulla fit distinctio, inter fœtum animatum, & inanimatum, & rationem textuum explicat; quia licet fœtus sit animatus, non tamen dicitur homo, nec mors illius homicidium, cui impositæ sint pænæ. Quod si lex *Si quis aliquis* §. *Qui abortionis* ff. de Pœnis dicit, quod si ex eo mulier, aut homo perierit, capitali supplicio afficiuntur, in hoc ostendit Jurisconsultus hominem à fœtu differre: uterus enim homo non est, sed fieri speratur, leg. *Cum inter* Cod. de fideicommiss. leg. *Qui in utero* ff. de Stat. hom. Deinde pro pœna capitali intelligi potest non pœna mortis, sed exilii, vel deportationis, quæ capitales dicuntur ex lib. 2. ff. de public. judic. leg. 3. & leg. pœnali §. ad leg. Cornel. de Sicar. & §. cap. Inst. de publ. Ita ille, qui similiter alia jura nititur explicare.

2443 Hæc tamen doctrina sustineri non potest; nam si fœtus animatus animâ rationali speratur homo, & non est homo, ut homicidii pœna illi possit dici constituta, sequitur eum, qui causam dedit illius abortioni, non incurrere irregularitatem capit. *Homicidium* de Pœnit. distinct. 1. cap. *Homicidium* 23. quæst. 5. quia nullum committit homicidium. Hoc autem asserere absonum est apud communem sententiam, quæ irrefragabili fundatur argumento; nam ille fœtus constat materiâ, & formâ rationali, quibus constituitur essentialiter homo; deinde totum hoc existit in utero matris; ergo existit homo; & proinde qui illum occiderit, occidit hominem, ac per consequens committit homicidium, hoc est, eadem hominis.

2444 Deinde retorquetur auctoritas leg. *Cum inter*; nam imprimis ibi non constat, An agatur de fœtu animato, vel inanimato, immò ex modo loquendi videtur agi de inanimato, ibi: *Possibile esset relinqui servo, qui adhuc in ventre portaretur, & homo fieri speraretur*: Hæc namque verba *homo fieri speraretur*, nonnisi fœtui inanimato quadrant, qui est in fieri ad infusionem animæ, quâ constituitur homo. Dato tamen, quod loquatur de fœtu jam animato, ex hac lege probatur, quod sit homo. Ratio est; quia ibi dicitur fideicommissariam libertatem relinqui posse servo adhuc in ventre portato, ibi: *Censemus, & fideicommissariam, nec non directam libertatem suam firmitatem habere, sive in masculo, sive in fœmina, qui, quæve in ventre vehitur, & cum libertate solem respiciant*. Libertas autem donari non potest, nisi homini. Unde illa clausula *homo fieri speratur*, explicanda est per aliam sequentem, *ut cum libertate solem respiciat*; hoc est, speratur, ut solem respiciat, seu nascatur ad fruendum sole, quo homines fruuntur. Hæc de pœnis civilibus attigisse satis est. Reliqua videnda apud AA. citatos, & regulanda juxta supradicta.

SECTIO SECUNDA.

De pœnis temporalibus ex Jure Canonico adversus Consiliarium.

2445 **I**N pœnis temporalibus juris Canonici eundem ordinem prosequar, quem in spiritualibus excommunicationis, & aliarum censurarum, & irregularitatis observavi: nimirum, primum referam ex libris juris Canonici: secundum ex Bullis Pontificiis extra jus Canonicum: tertium ex Bulla Cænæ, si quæ sint pænæ temporales, expendam.

§. U N I C U S.

*De pœnis temporalibus ex Decreto,
& Decretalibus adversus
Consiliarium.*

2446 **C**ertum est primò, omni excommunicationi majori vitandæ annecti aliquas pœnas temporales, quarum aliquæ continentur in hoc versu:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur,
de quibus superius egimus. Quæ pœnæ, quamvis merè temporales non sint, utpote quæ ordinantur ad spirituales profectum animæ, eas tamen inter temporales recenseamus propter materiam, circa quam versantur, quæ materialiter temporalis est. Quare his omissis, alios effectus excommunicationis, & aliarum censurarum in communi explicare intendo, antequam ad peculiare pœnas temporales aliquibus Censuris adnexas descendam.

2447 Inter pœnas temporales generaliter annexas omnibus censuris, non venit privatio Ecclesiasticæ sepulturæ; hæc enim quamvis exerceatur in corpore, & cadavere defuncti censurati, nihilominus cum censura referatur ad animam, quam privat communicatione Spirituali cum aliis fidelibus in omnibus, vel in aliquibus, quæ communicatio reperitur etiam in sepultura in loco Sacro, in quo aliis fideles sepeliri solent; ideo ab AA. recensetur inter spiritualia, & prohibetur in cap. *Sacris de Sepulturis*, & Clemen. 1. eod. titul. tenentque cum Navar. Tolet. P. Suar. disp. 12. sect. 4. num. 2. Henriq. Sayr. Ugolin. Filliuc. Reginal. Coninch. Bonac. tom. 1. disp. 2. de Cens. quæst. 2. punct. 3. §. 2. num. 1. Dixi in omnibus, vel aliquibus; quia non omnes censuræ privant æqualiter omni communicatione, ut in locis advertimus. Deinde multæ sunt, quæ ipso facto, aliæ verò post sententiam infligant juris pœnas.

2448 Magis accedit ad temporalem pœnam illa, quæ privat beneficii collatione, inhabilitando subjectum ad illud accipiendum, itaut reddat invalidam collationem quasi factam subjecto incapaci, sicut fit per excommunicationem cap. *Postulastis* de Cleric. excomm. hæc enim privat fructibus percipiendis ex beneficio, & aliquando honore assequendo per collationem; quæ omnia temporalia sunt. A fortiori inter temporales pœ-

nas numerari debet privatio pensionis, de qua controvertunt DD. An, facta excommunicato titulo clericali, sit invalida? & certè Coninch. disp. 14. dub. 9. anceps est, cuinam ex duabus sententiis subscribat; quamvis P. Vasq. tract. de Excomm. dub. 6. P. Suar. tom. 5. disp. 13. sect. 1. nu. 9. Filliuc. tract. 12. cap. 5. quæst. 4. Reginal. lib. 12. à numer. 43. Alter. lib. 2. disp. 2. cap. 1. Bonac. sup. punct. 4. num. 4. cum Sayr. Ugol. Less. Gig. doceant esse invalidam. Ratio est; quia Summus Pontifex in concessione pensionis, solet concedere absolutionem à censuris, ad effectum tollendi incapacitatem, quæ absolutio frustranea esset, si sine illa collatio valida esset.

2449 Idem dicendum de privatione electionis, & collationis officii, vel dignitatis Ecclesiasticæ, & sæcularis; nam licet jurisdictio officii, & dignitatis Ecclesiæ sit spiritualis, multa tamen habet annexa temporalia, v. g. honores, & redditus annuos, qui merè temporales sunt, præcipuè quando habet annexum principale. Utrùm autem sæcularia officia validè conferri possint excommunicato? P. Suar. disp. 16. cap. 2. num. 1. quem sequitur Filliuc. sup. num. 118. Alter. lib. 2. disp. 2. cap. 1. judicat satis probabiliter electionem, & collationem officii, & dignitatis sæcularis non esse ipso jure nullam. Probat Suar. quia nullum apparet jus expressum pro nullitate; nam licet cap. *Venerabilis* de Elect. annulet electionem, & collationem officii, & dignitatis, hoc solum intelligitur de Ecclesiasticis, & sine textu expresso extendi non debet ad sæculares; nam contra jus ipsum est hujusmodi effectus pœnales, & odiosos extendere, ex regula, *Odia sunt de Regul. Jur.* Ita etiam Bonac. tom. 1. disp. 2. de Excomm. quæst. 2. punct. 7.

2450 Neque in his odiosis valet argumentum ab spiritualibus ad temporalia; nam in spiritualibus collatio dignitatis, & beneficii, facta excommunicato, irrita est, etiam si non habeat jurisdictionem annexam; quia ita directè jura disponunt, quod dici non potest de Officiis, & dignitatibus sæcularibus, quæ illam annexam non habent; nam licet illicitè conferantur, quatenus est quædam communicatio cum excommunicato; facta tamen electio, & collatio tenet, neque manet irritanda; quia nullum apparet jus irritans. Immò quoad illa, quæ jurisdictionem includunt, solum indirectè, & per illationem juxta juris Canonici principia colligimus

gimus esse irritandam eorum collationem, non verò esse irritam.

2451 Assignant deinde differentiam AA. quia temporalis jurisdictio potest acquiri aliâ viâ, quàm per electionem, & collationem liberam; potest enim pervenire ad aliquem jure hæreditario, & testamento: si v. gr. annexa sit majoratui, & aliis temporalibus bonis; tunc autem comparatur dominium ejus, & proprietas quoad habitum ab excommunicatione per successionem, quamvis durante excommunicatione suspendatur; nam excommunicatio non privat jure successionis argum. cap. *Ex litteris* de Jure patronatûs. Quæ omnia aliter eveniunt, quando jurisdictio confertur per electionem, aut aliam provisionem ex publica auctoritate, vel munere factam, de qua loquitur jus, statuitque esse irritandam. Ita Bonac. suprà intra nu. 4. Cohærenter docent allegati AA. validam esse collationem doctoratûs; quia non est propriè dignitas, nec annexam habet jurisditionem. Item muneris Procuratoris, Tabellionis, Tutoris, Testis, Advocati, quamvis illicitè exercentur publicè officia propter communicationem cum aliis fidelibus: ob quam causam non potest esse actor, vel accusator in judicio, & causis civilibus.

2452 Opposita sententia, quòd, scilicet, talis electio, & collatio sit invalida ipso jure, est communior apud ipsum Suar. num. 2. illam tenent DD. cum Gloss. in cap. *Venerabilem* de Elect. verbo *Electus*. Ita Ugolin. dub. 2. cap. 13. §. 3. Avila 2. par. cap. 6. disp. 6. dub. 7. & apud ipsum Panorm. Reginal. lib. 72. num. 28. Bonac. sup. punct. 4. §. 1. num. 3. Armill. Tabien. Henriq. lib. 13. cap. 13. num. 1. quos sequitur Leand. par. 4. tract. 2. disput. 9. quæst. 19. Fundantur; quia leg. *Oratio* ff. de Sponsalibus, prohibito uno, censetur prohibitum aliud, per quod pervenitur ad tale prohibitum; sed per excommunicationem prohibetur actus dignitatis, & officii sæcularis; ergo prohibetur etiam collatio talis officii; per quam pervenitur ad actus exercendos. Deinde, quia excommunicatus excommunicatione majori notoriâ, secundum Bald. est infamis 16. quæst. 1. & infamibus portæ non patent dignitatum, 87. regul. jur. in 6. Excipiunt tamen dignitates, & jurisditionem illi, aut dominio temporali annexas, aut provenientes ex testamento, aut ab intestato.

2453 Altera pœna est privare censuratum beneficiarium fructibus beneficii, qui sine

dubio temporales sunt, idest, naturales. Nomine fructûs hîc veniunt distributiones, & proventus, quamvis distributiones propriè dicatur ea pars, quæ assistentibus in choro distribuitur: fructûs verò nomine, quidquid titulo beneficii datur, ut decimæ, oblationes, proventus ex fundis Ecclesiæ. Circa hæc omnia communis sententia docet excommunicatum post consecutionem beneficii non privari illius fructibus, aut redditibus ipso jure, nec teneri, se illis abdicare in conscientia, etiamsi beneficium sit Curatum, dummodò adimpleat onera, & officia beneficio annexa. Ita P. Sanch. in Oper. Moral. lib. 3. disp. 51. num. 12. Avila part. 2. cap. 6. disp. 6. dub. 2. Coninch. disp. 14. dub. 9. à num. 8. cum Petro Navarr. P. Vasq. de Benef. cap. 4. §. 3. dub. 4. num. 229. & Sylvest. quos citat, & sequitur Bonac. tom. 1. tract. de Excomm. disp. 2. punct. 4. §. 2. num. 2. Fundantur; quia nullo jure constat; nam in capit. *Pastoralis* de Appellat. verbum *Subtrahuntur*, non dicit privationem ipso facto ante sententiam judicis, sed potius constat faciendam; est enim quidem veluti instructionis modus de eo, quod fugiendum est. Quare, cum simus in odiosis, verbum extendi ad amplius non convenit. Ita etiam Dian. p. 6. tract. 9. Resolut. 104. Palaus, Layman apud Leand. infra.

2454 Oppositam sententiam, ut communem, docet P. Suar. de Cens. disp. 13. sect. 2. num. 4. cum Palud. Innoc. Covarr. Henriq. Sayr. Ugol. & Alexand. Monet. illam sequitur Filliuc. tract. 12. cap. 5. num. 131. Reginal. apud Bonac. Garcia de Benefic. par. 7. cap. 13. num. 90. Bauni, Villalob. Decius, Bassæus, Mercatus, P. Sà, & alii, quos citat, & sequitur Leand. de Cens. tract. 2. disp. 9. quæst. 28. Et hæc sententia videtur probabilior, & tutior. Fundantur; nam sic interpretantur DD. cap. *Pastoralis* de Appell. quæ interpretatio magnam conciliat auctoritatem huic parti. Secundò; quia privatio fructuum est effectus excommunicationis; sed hæc incurritur ipso facto; ergo etiam illa; aliter non esset effectus excommunicationis, sed alterius clausulæ, additæ in sententia, ac proinde alia pœna concomitans excommunicationem, quod est contra commune.

2455 An verò teneatur Beneficiarius in conscientia illos non accipere, nec proinde retinere? Sequitur ex dictis; quia, si non facit illos suos, non potest accipere, nec retinere, quod suum non est. Hanc doctrinam ex-

extendunt laudati AA. ad beneficiarium excommunicatum, per quem non stat, ut absolvatur; non tamen extendunt ad fructus patrimonii, cujus titulus ordinatus fuit; quia hæc semper manent merè temporalia.

2456 Sed quid dicendum, Si ordinatus sit titulo beneficii, ut potest secundum communem sententiam, privabitur ne per excommunicationem fructibus talis beneficii, aut pensionis? Ratio dubitandi est; quia aliter non posset vivere honestè secundum suum statum, & cogeretur mendicare; quæ ratio movit Ecclesiam ad requirendum patrimonium in ordinandis, cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum* dist. 50. quod postea firmavit Trident. sess. 20. cap. 2. ad finem de Reform. privari omni beneficio Ecclesiastico, & fructibus, docet Hieron. Garcia in Summa Moral. Diff. 1. dub. 5. num. 38. Ratio est; quia culpâ suâ se privat emolumento, & se immittit in eam necessitatem per contumaciam. Hæc videtur magis consona communi doctrinæ, quam sequitur Gloss. Abb. Felinus, Sylvest. P. Suar. disp. 13. sect. 2. numer. 13. Filliuc. tract. 12. cap. 5. num. 136. Alterius lib. 2. disp. 6. cap. 9. dub. 1. inclinare videtur Diana 5. par. tractat. 9. Resol. 104. & ap. qui omnes loquuntur de excommunicato contumace; nam, si desistat à contumacia, & non sit in mora procurandi absolutionem, judicant posse partem fructuum sibi necessariam retinere.

2457 Secunda opinio tenet per excommunicationem non privari fructibus beneficii, saltem secundum eam partem, quæ necessaria est ad vivendum honestè. Ita plures DD. ut Avila 2. par. cap. 6. disput. 6. dub. 1. cum Henric. lib. 14. cap. 13. num. 4. lib. 5. cum Panorm. Gloss. Sylvest. Astens. & Armil. quibus non minùs favet Dian. suprâ. Ratio est; quia excommunicatus non est deterioris conditionis, quàm alii pauperes, sed potest eos fructus dare pauperibus; ergo etiam reservare illos sibi poterit. Quia tamen prædicti DD. utriusque partis loquuntur de beneficiis Ecclesiasticis absolute sine reflexione ad hoc, quod beneficium Ecclesiasticum habeat ratione patrimonii, ad cujus titulum excommunicatus fuerat ordinatus.

2458 Judico juxta sententiam Henriquez, & Avil. posse excommunicatum retinere licet partem fructuum, sibi necessariam. Ratio est; quia, si juxta laudatos AA. potest illos, prout sunt fructus merè beneficii reti-

nere ad sublevandam paupertatem, & à fortiori poterit retinere ratione patrimonii, & paupertatis, ne cogatur mendicare. Deinde; quia Ecclesiasticus excommunicatus non manet deterioris conditionis, quàm alii clerici excommunicati, eò quòd ordinatus sit titulo Beneficii Ecclesiastici, sed alii, quamvis per excommunicationem priventur fructibus beneficii, non privantur fructibus patrimonii juxta mentem Doctorum, ergo neque hic privabitur fructibus beneficii secundum eam partem, quæ correspondet patrimonio, & congruæ sustentationi. Hæc dicta probabiliter sint, & salvo meliori judicio.

2459 Quæres denique; Utrum excommunicatus reddatur infamis per excommunicationem? Videtur affirmandum ex cap. *Infames* 6. quæst. 1. item ex cap. *Omnes*, & cap. *Infamibus* de Regul. juris in 6. inter temporales autem pœnas nulla videtur hominibus turpior, atque ideo sensibilibior, quàm est infamiae notâ aduri. Respondeo, ut certum, excommunicatum per excommunicationem incurrere infamiae pœnam; quia in cap. *Infames*, inter infames numeratur excommunicatus, ibi: *Et omnes anathematizatos*. Limitatur tamen hæc pœna ab Auctoribus primò ad excommunicatum propter delictum, quod annexam habet infamiam. Secundò, quòd infamia solùm duret, quandiu excommunicatio durat. Vide P. Suar. disp. 40. sect. 2. & disp. 42. sect. 3. num. 7. & Filliuc. tract. 19. num. 207. & sequentibus, & tract. 20. num. 198. Hucusque de pœnis temporalibus annexis excommunicationi majori, ut sic; modò quod attinet ad speciales adjunctas alicui ex censuris in Decreto, vel Decretalibus agendum.

2460 In Decreto nullæ temporales pœnæ imponuntur Consiliario præter eas, quæ annexæ sunt excommunicationibus majoribus latis ibi contra eundem, in quibus discurrendum est, ut proximè suprâ. Vide quidem in cap. *Pessimam* 23. quæst. 8. imponi Consiliario incendiarii restitutionem damni, sine qua absolvi non potest, ibi; *Nec absolvatur, nisi priùs damno, cui intulit, secundum facultatem suam resarcito*. Item imponi in penitentiam, ibi: *ut Hierosolymis, aut in Hispania in servitio Dei per annum integrum permaneat*. Quæ pœnæ incurruntur eodem modo, quo excommunicatio ibidem lata, de qua nos suprâ. Cum tamen de hac censura agatur etiam in Bulla Cænæ Domini, ad eum

eum locum reservamus, quidquid hinc reservari potest.

2461 In Decretalibus nulla est expressa poena temporalis adversus Consiliarium; nam reclusio in monasterio imposita in cap. *Sicut dignum* de Homicidio, præter quàm quòd respiciat delinquentes particulares, qui in Sancti Thomæ Cantuariensis mortem conspirarunt, in ipso textu fertur contra clericos, & in nulla in eo §. fit mentio eorum, qui suasionem ad illud homicidium concurrerunt. Quare deveniendo ad sextum Decretalium librum.

1462 In sexto Decretalium libro celeberrimæ sunt poenæ temporales, quæ in capit. *Felicitis* de Poenis imponuntur Consiliario ejus, qui insequitur hostiliter, percutit, vel capit Cardinalem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ; de eodem crimine agitur in Bulla Cænæ Domini, & fertur poena contra delinquentes, & Consilientes; sed ibi solum fertur poena excommunicationis, & de poenis temporalibus solum in hoc capite longissimâ descriptione tractavit Bonifacius VIII. Vide à num. 977. & à num. 1485.

2463 Poenæ autem sunt, ut habeatur, ut reus læsæ majestatis, perpetuò infamis, diffidatus, bannitus, intestabilis, ut non possit liberè testari, nec vocetur ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato: ejus ædificia perpetuà ruinâ demoliantur; nullus ei debita reddere, aut respondere in judicio teneatur; bona ejus non transeant ad posteros, sed fisco, & reipublicæ applicentur, privetur feudis, locationibus, officio, beneficio spirituali, vel temporali; si habeat filium, aut filios, nepotem, aut nepotes descendentes per rectam lineam, priventur beneficio etiam Pontificali, sublatâ omnino spe promotionis, iisdem filiis, & nepotibus, ex virili sexu descendentibus, non aperiatur janua dignitatis, aut honoris Ecclesiastici vel mundani, nec ad regimen alicujus loci detur ascensus: sit eis postulandi negata facultas: sit notoriè accessus interdictus à quolibet alio ministerio publico; eorum assertio in judicio nihil fidei, & credulitatis inveniat: reddantur prorsus indigni ad testimonium; prohibeatur illis ascensus ad Ordines, & ad beneficia Ecclesiastica, & ad actus legitimos: omnis eis spes dispensationis adimatur: & quandiu delinquentes in sua contumacia perduraverint, singulis diebus Dominicis, & festivis, pulsatis campanis, accensis cande-

lis, per omnes Ecclesias loci, in quo facinus attentarunt, nec non diæcesum vicinarum excommunicati publicè denuntientur, & quando absolvendi sunt, poenitentiam peragant, & per omnes illius loci Ecclesias principales, vicinorumque locorum diebus Dominicis, & festis incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & ferulas deferentes in manibus, quibus per easdem Ecclesias publicè fustigentur, ituri postmodum ultra mare, & ibidem acturi poenitentiam per tres annos, nec exinde postmodum reversuri absque Sedis Apostolicæ licentia speciali.

2464 Aliqua circa prædictas poenas advertenda sunt ex eodem capite. Primum, quòd nudo Consiliario debet à judice metiri poenam per culpam, ut vindicta procedat, secundum quod ejus jus exegerit. Nudus autem Consiliarius est, qui per merum consilium absque alia cooperatione, vel diligentia concurrat ad actiones contra Cardinales. Secundum, quòd poenæ contentæ in hoc capite extendi possunt ad collaterales, fratres, videlicet, nepotes, & pronepotes talium, prout circumstantiæ rationabiles suadebunt. Tertium denique, ut proportionabiliter puniatur quisquam prædictorum excessum, si fiat clericis, vel Religiosis de familia Pontificis, vel Cardinalium. Prædictas poenas & firmavit Pius V. & extendit, qui conspiracy in Cardinalem sciunt, & non revelant. Quando verò incurrantur, & ex qua actione ex prohibitis, recale dicta in citatis locis.

SECTIO TERTIA.

De penis temporalibus adversus Consiliarium ex Clementinis, Extravagantibus, Tridentino, & ex Bullis Pontificum.

§. I.

De penis contentis in Clementinis, Extravagantibus, & Tridentino.

2465 **I**N Clementina, *Si quis suadente Diabolo* similes, quamvis non omnes, atque in proximo cap. *Felicitis*, imponuntur pœnæ injuriosæ, vel temerè percutientibus, seu capientibus, aut bannientibus Episcopum, diverso tamen modo; nam in hac Clementina, sola excommunicatio extenditur ad Consiliarios, non verò pœnæ temporales, sicut in cap. *Felicitis*, ibi: *Potestas verò Consilarii, Balveus &c. in præmissis culpabiliter existentes, similiter excommunicationis sententiæ, à qua, nisi ut præmittitur, non valeant absolutionis obtinere beneficium, sint subjeçti.*

2466 In Extravagante, Dierum crescente malitia, de Pœn. statutæ sunt etiam similes pœnæ adversus Consiliarium sive ex provincia ipsa, vel aliunde in ea commorantem, sive clericum, sive laicum, qui consilium dederit directè, vel indirectè aliquibus, commorantibus in provincia Marchiæ Anconitanæ, ad conspirandum contra Officiales, Rectores, Judices, Thesaurarios, aut eorum locum tenentes, & Vicarios, ut eos, aut aliquem eorum occidant, offendant, capiant, detineant, percutiant, vulnerent, obsideant, aut de officio, & regimine expellant, fugent, & spolient; quia tamen, ut diximus num. 1018. plures AA. judicant hanc extravagantem esse jam usu abrogatam, superfluum est diutius in ea immorari. Quare si vacat tempus curioso, eam, quæ satis extensa est, legere poterit.

2467 In Concilio Tridentino sess. 24. de Reform. cap. 6. imponuntur Consiliario, qui ad raptum cujuscumque mulieris influxerit,

pœnæ temporales gravissimæ: ut sit perpetuò infamis, incapax omnium dignitatum, &, si fuerit clericus, de proprio gradu deponatur. Utrùm verò prædictæ pœnæ incurrantur ipso facto ante sententiam judicis? Affirmant P. Sanch. lib. 7. de Matrim. disp. 13. P. Molin de Just. tom. 1. disp. 56. vers. *Duo observa.* Probat P. Sanch. num. 1. ex Navar. in Extravag. Greg. XIII. quòd infamia non incurritur ante judicis sententiam: deinde cum incapacitas sequatur ex infamia, & Tridentinum illam post infamiam ponat; ideo etiam non incurritur nisi post sententiam judicis. Oppositum sequitur Bonacin. tom. 1. tract. de Matrim. quæst. 4. punct. 18. num. 10. cum Coninch. qui hoc monuit de Matrim. disp. 31. dub. 4. num. 48. ex eo, quòd pœna hæc ad sui executionem non requirit aliquam actionem.

2468 An verò hæc pœna infamiæ, & incapacitatis ad dignitates tollatur per subsequens matrimonium, postea validè celebratum cum rapta? Negat P. Lessius sup. nu. 69. cum Henriq. lib. 2. de Matrim. cap. ultim. Filliuc. tract. 30. num. 118. Bonac. sup. eodem numero. Fundantur; nam Tridentinum imponit infamiam perpetuam. Deinde Trident. concedit, ut possit ducere raptam, si hæc restituta libertati consenserit, & postea subdit, ibi: *Nihilominus Raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces.* Dictio autem, *Nihilominus*, perinde valet, ac, *Non obstante matrimonio*, subdatur excommunicationi, infamiæ, & inhabilitatis pœnis, ut explicat Rebuff allegans textus lib. 59. §. *Ea, quæ nihilominus ff. de Verb. signific. ergo per matrimonium non tolluntur illæ pœnæ, & à fortiori sponsalia.*

2469 Quæres primò; Utrùm consilium ad raptum mulieris, cum qua celebrata fuerant liberè sponsalia, incurrat easdem pœnas? Affirmant P. Rebell. 2. par. lib. 3. q. 11. à num. 5. Azor. P. Sanch. supra num. 15. quos sequitur Bonac. num. 11. Ratio est; quia in eo intervenit raptus prohibitus, & sufficiens ad annullandum matrimonium, si contrahatur, quandiu rapta non restituitur libertati, & loco libero, ac tuto. Secus dicendum est, si sponsa volens abducta est, etiam invitis parentibus. Dixi, *quandiu non restituitur libertati, & loco libero, ac tuto*; nam post hanc restitutam, non est impedimentum dirimens, sed impediens. Oppositum tri-

tribuitur Henrico lib. 12. cap. 14. quamvis hic loquatur de casu, quando præcesserit tractatus de matrimonio, qui casus magis videtur pertinere ad quæstionem circa puellam, quæ post matrimonium ratum, sed non consummatum rapta est à contrahente. In quo casu Azor. 3. par. lib. 3. cap. 14. dicit dari raptum, & ididem sequitur P. Molin. suprà num. 7. & cum illis Bonac. numer. 13. quia Trid. loquitur absolute, & indiscriminatim de raptu, quo læditur libertas ad matrimonium; & in hoc certè læditur, & fit injuria sponsæ invitæ, denegando illi jus ad bimestre concessum pro libera determinatione.

2470. Contrarium videtur tenere P. Less. suprà lib. 4. cap. 3. num. 70. à Filliuc. à numer. 113. quia in jure ille raptus non vocatur crimen raptus post contractum matrimonium, eò quòd ex dispensatione aliquid juris in eam habeat, ut ex D. Thom. artic. 6. ad quartum notavit Less. Confirmari potest hæc doctrina dicto Gelasii Papæ 36. quæst. 1. cap. *Lex illa 36. Lex illa præteritorum Principum, ibi raptum dicit esse commissum, ubi puella, de cujus nuptiis ante nihil actum fuerat, videbatur abducta*: in quo dicto Pontifex videtur excludere à lege raptum puellæ, de cujus nuptiis ante aliquid actum fuerat. Deinde; quia raptus puellæ ex jure Tridentini, quandiu est in potestate rapiantis, dirimit matrimonium; hic autem, superveniens jam inito, illud dirimere non potest, etiam quandiu est in potestate rapiantis. Denique si illa in potestate rapiantis consentiat, neque erit impediens ad consummandum matrimonium; ergo non venit nomine raptus, de quo agit Tridentinum, quidquid sit, quòd puniri possit arbitrio judicis. Hæc sententia est valdè probabilis.

2471 Quæres secundò; An qui consuluit raptum causâ libidinis tantum, incurrat supradictas poenas? P. Sanch. lib. 7. de Matrim. disp. 13. num. 4. & Less. sup. numer. 70. docet valdè probabile esse, non venire nomine raptus, nisi dumtaxat qui dirigitur ad contrahendum matrimonium. Ratio est; quia congruum videtur, quòd raptus ille sit matrimonii impedimentum, qui propter illud attentatur, violando libertatem ad illud requisitam, ut, nimirum, nemo audeat attentare id, per quod videt se privandum fine intento; quæ ratio non apparet in raptu causâ libidinis, in quo non videtur libertas ad matrimonium; ergo hic,

& consilium ad illum non incurrit poenas. Ita præter citatos Rodriguez tom. 1. Summ. cap. 212. Vega, Cand. Coninch. Reginal. Barb. quos citat, & sequitur Leand. part. 2. tract. 9. disp. 23. quæst. 5. Oppositum defendit Bonac. sup. quæst. 4. de Matrim. p. 18. num. 2. cum Sà, & sequitur Cornejo disp. 7. dub. 38. quæst. 2. Quia Tridentinum loquitur generaliter de raptore; qui autem causâ libidinis rapit, est verè raptor. Deinde; quia ita declararunt Eminentissimi Cardinales in Congregatione.

2472 De raptu viri à fœmina etiam aliqui judicant illum venire prohibitum à Trident. quia in eo est eadem ratio. Ita cum Henric. lib. 2. de Matrim. cap. 14. nu. 4. Vega tom. 2. cap. 4. Casu 15. notab. 5. Guttier. de Matrim. Rodrig. 1. tom. Sum. 230. n. 4. Id communior opinio negat. Ita P. Sanch. lib. 7. disp. 12. num. 25. Rebell. 2. par. quæst. 3. num. 11. Reginal. lib. 31. num. 165. Hurt. disp. 23. Diff. 3. num. 12. Bonac. sup. quæst. 4. punct. 18. Basil. lib. 7. cap. 69. num. 6. Coninch. disp. 30. dub. 4. Leand. par. 2. tract. 9. disp. 12. qu. 2. & præter alios Barbof. & Candid. Ratio est; quia Trident. loquitur solum de viro rapiente; in poenalibus autem lex viri non est extendenda ad fœminas. Quidquid sit, quòd illud matrimonium viri coacti nullum sit alio jure, sive naturali, sive positivo. Vide omnino dicta à num. 1025.

2473 In eodem Consilio sess. 25. de Reformat. cap. 19. decernuntur gravissimæ pene temporales contra duellantes, & illorum Consiliarium præter excommunicationem, de qua dictum est à num. 1039. Quas poenas confirmavit, & auxit Pius IV. Constit. quæ incipit *Ea, quæ*, & postea Greg. XIII. Constit. quæ incipit: *Ad tollendam*, ac denique Clemens VIII. Constit. quæ incipit: *Illius vices*. Poenæ autem impositæ propter excommunicationem à Concilio, prima est, quòd Domini concedentes locum duello, priventur jurisdictione talis terræ, &, si illam habent feudo ab Ecclesia, amittant, & redeat ad Ecclesiam. Secunda est, ut pugnantes, & eorum Patrini infamiâ notentur. Tertia, ut priventur omnibus bonis, & incurrant poenam homicidæ, etiam non secutâ morte. Quarta, ut priventur Ecclesiasticâ sepulturâ. Pius IV. ulterius eos privat ipso facto omnibus, & singulis Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, & Beneficiis Ecclesiasticis obtentis, & reddit inhabiles ad illa, vel alia in posterum obtinenda. Greg. XIII. easdem

confirmavit, & extendit ad varias personas, & circumstantias. Denique Clem. VIII. eadem confirmavit, & extendit etiam ad varias personas, & circumstantias, & interdicto subiecit civitates, terras, oppida, vel castra, & loca, in quorum territorio commissum est hoc facinus. Denique in eadem Bulla bis Consiliarium introducit. His breviter relatis.

2474 Circa Consiliarium opus est exprimere hic saltem verba ultimæ Bullæ Clem. VIII. ibi: *Quive singulare certamen publicè, vel occultè incundum, vel ad provocandum aliquem ad pugnam, sive ad huius generis scripta, quæ manifesta, quæque chartulæ provocatoriæ appellantur, scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, divulganda, auxilium, consilium, operam, vel favorem præstiterint, sive id suaserint &c. etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta provocatio subsequuta fuerint, neque scriptiones prædictæ, quæ manifesta dicuntur in publicum prodierint, aut cuique intimata extiterint, si per eos non steterit, quo minùs publicatio, aut denuntiatio fieret. Nihilominùs censuris, & pœnis omnibus in præsentis, & aliis prædictis Constitutionibus, & decreto contentis subjacere, tam si superiùs enumeratis, quàm si aliis etiam majoribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellent; & infra, agendo de singulari certamine, quod duellum vulgò dicitur ex composito incuntes, nec non id scelus suadentes, aut provocantes, opem, aut consilium, vel favorem præstantes, equos, arma &c.*

2475 Ex dictis sequitur, Consiliarium subiecti iisdem pœnis, quibus duellantes subijciuntur in hac Bulla, & aliis relatis, ut constat expressè ex conjunctiva *Quive*. Idque si consilium sit quocumque modo ad provocandum ad duellum, sive duellum sit contra determinatam, sive contra incertam, sive generatim contra quamcumque personam, etiam causâ defendendi honorem, etiamsi postea non sequatur effectus, sive duellum; aut, ut alii explicant, sive duellum sit ad eruendam veritatem, quod jam hodie rarò evenit, sive ad vindictam sumendam, sive ob aliam quamlibet causam, designato certo loco, & tempore.

2476 Quæres 1.; Utrùm prædictæ pœnæ incurrantur, etiamsi consilium sit inefficax, hoc est, si non influat, & causet actionem prohibitam? Respondet probabiliter affir-

mative Alexander Peregrin. quæst. 35. à numer. 2. Lucas Floronus cap. 15. §. 1. Bonac. tom. 3. disp. 2. quæst. 3. punct. 48. num. 28. Fundari potest; quia ex Bulla Clem. VIII. constat expressè ex illis verbis, *Etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta provocatio subsequuta fuerint &c.* quæ verba certè videntur tollere omnem rationem dubitandi; nam prohibent principaliter consilium, etiam non secutis illis effectibus ex illo. Ergo dato consilio per se, & nudè sumpto incurruntur prædictæ pœnæ.

2477 Oppositam sententiam probabilem videri judicat Bonac. & Dian. 3. part. tract. 6. Resol. 1. §. *Dico nono*. Ratio est; quia Summus Pontifex prohibet consilium, quod veram habet rationem consilii, quamvis postea non sequatur effectus; illa verò suasio, cum non influat, non habet rationem consilii; ergo non venit punienda pœnis impositis consilio. Nihilominùs acquiescere non possum huic sententiæ; nam juxta illam confunditur communis distinctio ab AA. sæpe inculcata, inter consilium principaliter prohibitum, & consilium accessorie prohibitum; nam, ut explicant, quando consilium principaliter prohibetur, non attenditur ad efficaciam, & effectum, sed ad nudam actionem, sive dationem consilii, & forsan etiamsi non acceptetur; quidquid enim ulterius sequitur, non est consilium prohibitum, sed effectus consilii, sive actio prohibita; si ergo consilium prohibetur principaliter, ut fatentur, sive sit efficax, sive sit inefficax, incurreret pœnas Bullæ. Adde, quòd falsum est illud non esse consilium ex defectu influxûs, sicut ignis Babilonicus non desit esse ignis, eò quòd non combusserit.

2478 Conveniunt tamen prædicti AA. in dubio, An influxerit consilium, judicandum esse fuisse efficax, & influxisse. Utrùm verò excusetur Consiliarius à pœnis, si ante duellum, aut illius provocationem, retractet consilium, quamvis re ipsâ sequatur duellum, vel provocatio ad illud? Diana suprâ respondet affirmativè, eò quòd duellum, non ex consilio, sed ex malitia duellantis fit. Verùm Bonac. apud Dian. negativè respondet, & meritò; nam si consilium est prohibitum principaliter, illo dato, incurruntur pœnæ, sive sequatur effectus, sive non, ut dicebam, quare revocatio post datum consilium tardè venit ad excusandum à pœnis, sive

sive sequatur effectus, sive non.

2479 Quare adverte, Confiliarium incurrere prædictas pœnas, etiamsi consultus non acceptet consilium; quia re ipsâ posuit actionem prohibitam, idest, consilium præstitit, & à fortiori si acceptavit, sed non provocavit, vel si provocavit, non accessit ad locum certaminis, aut si accessit, non pugnavit cum Adversario; quia impeditus fuit, & per eum non stetit, quominus non propugnaverit. Eodem modo, si consilium fuerit *ad scripta, quæ manifesta, quæque chartula provocatoria appellantur, scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, divulganda; etiamsi scriptiones prædictæ, quæ manifesta dicuntur, in publicum non prodierint, aut cuiquam intimatæ extiterint, si per eas non steterit, quominus publicatio, aut denuntiatio fieret.* Ita colligo ex Filliuc. tract. 29. cap. 9. num. 134.

2480 Quæres secundo; Utrum prædictæ pœnæ incurrantur statim, ac postea est actio prohibita, seu statim, ac datum est consilium ad duellum, vel ad provocandum, aut scribendas litteras provocatorias? Bonac. supra num. 33. ad finem respondet negativè, & ratio est; quia licet consilium sit inter principaliter prohibita, est tamen minus principaliter prohibitum; quia non prohibetur absolutè, sed sub illa conditione, *Si per eos non steterit, quominus provocatio fiat, & publicatio, seu denuntiatio existat;* ergo non intendit Pontifex, his pœnis punire, quando per eos stare potest, quatenus sequatur provocatio &c.

2481 Si dicas primò, Pontifices bis damnare Confiliarium in ea Bulla, & licet in prima damnatione apponat illam conditionem, in secunda nullam adhibet conditionem. Responderi poterit hoc parum obstare; cum enim in eo secundo loco apponat prohibitionem etiam ejusdem jam prohibitæ materiæ in prima, eodem modo prohiberi judicandum est; nam ibi ponit veluti epilogum eorum, quæ prohibuerat; epilogus autem intelligitur juxta conditionem præcedentium; nam verba dubia à præcedentibus intellectum capiunt, sicut à consequentibus, leg. *Quæ filiabus* ff. de legat. & leg. *Si Servum* §. fin. ff. de Legat. 1. Si dicas secundo: juxta hanc sententiam non assignatur tempus, in quo à delinquente Confiliario incurrantur pœnæ. Respondeo incurrere eo tempore, in quo possit sequi actio, ad quam præstitum est consilium; quia tunc purifica-

tur conditio, & verè per eum stat, ne sequatur actio prohibita. Hæc sententia est favorabilis, neque caret fundamento, cum simus in odiosis juxta regul. *Odia sunt* de Regul. jur. in 6.

2482 Insuper hanc doctrinam tenent alii absolutè, & quasi ex principio generali ad omnes pœnas temporales. Nimirum, Filliuc. tract. 29. cap. 9. numer. 78. in quo citat Cordub. Sot. Arag. & Salon. apud P. Sanch. infra, P. Molin. tom. 1. disp. 96. loquendo de pœnis temporalibus, & citat Covarr. ita etiam P. Sanch. in Sum. tom. 1. lib. 2. cap. 39. num. 32. in quo distinguit hujusmodi pœnas temporales ab excommunicatione, suspensione, & interdicto, quarum natura est, ut quando sunt latæ sententiæ, non indigeant sententia judicis, quod etiam prædicatum tribuit irregularitati ex communi acceptione, quare aliter judicat de pœnis, quæ privant proprio jure acquisito, & non solitis incurrere ante sententiam judicis, ut sunt infamia, proscriptio, & amissio bonorum &c. quia pœna, privans proprio jure acquisito, est satis gravis, & exequi illam quisque in se ipso est valde acerbum, ac proinde excipienda est à regula pœnarum privatarum, quæ ante sententiam judicis incurruntur.

2483 Dubium modò est de pœna amissionis beneficii ipso jure, aut ipso facto? Sed P. Molina citatus §. *Quod attinet*, judicat probabiliter contra Navar. in Manual. cap. 23. num. 67. necessariam esse sententiam judicis, ad hoc, ut delinquens teneatur relinquere beneficium, & pro hac parte adducit Sotum 1. de Justitia quæst. 6. art. 6. ad ultim. Covarr. in Epitom. par. 2. cap. 6. §. 8. num. 8. adducit etiam eundem Navar. in Opusc. de datis, & promissis pro justitia Corol. 32. n. 41. Quorum

2484 Fundamentum est maxima istius pœnæ acerbitas, & etiam; quia pœnæ graves exigentes executionem ipsius delinquentis, ut est relinquere beneficium, vel officium jam obtentum, non debentur ante latam sententiam judicis, quamvis statuta sint ipso jure, vel ipso facto incurrendæ; nam hic modus statuendi est ad terrorem, & acerbitem pœnæ exaggerandam, quod intellige, nisi jungatur aliud verbum, ex quo constet Pontificis voluntatem esse, ut nullâ expectatâ judicis sententiâ, ut fit in Extravag. *Ambitiosa*, in qua clericus, qui alienavit bona Ecclesiæ ipso facto, absque sententia judicis, privatur beneficiis Ecclesiasticis, &

hæc vacare censentur, Qui casus, & exceptio confirmat doctrinam P. Molinæ.

2485 Majorem difficultatem invenit Pat. Sanch. sup. in pœna inhabilitatis ad beneficia obtinenda, An incurratur ante sententiam judicis? Difficultas autem in eo est, quod non sit pœna privativa juris acquisiti, sed impeditiva juris acquirendi, & ideo non indigens sententiâ judicis, sicut non indiget Excommunicatio, Suspendio &c. In Bulla autem dicitur, *Eo ipso incurrant inhabilitatem ad obtinenda beneficia*; ergo ante sententiam judicis incurritur talis pœna. Pro parte affirmante incurrere ante sententiam judicis sunt apud P. Sanch. Sotus, Cordub. Metina, Emmanuel, & Salon, quibus non contradicit P. Sanch. judicat tamen satis probabile oppositum idem Auctor cum Navarr. sup. P. Molin. suprà, Soto allegato pro parte opposita lib. 4. de Justit. quæst. 6. art. 3. Ledesm. 2. par. punct. 4. quæst. 18. art. 2. dub. ultim. Filliuc. sup. num. 178.

2486 Ratio est; quia particula *Eo ipso incurrant*, imposita in Bulla, quæ videtur injungere illam pœnam inhabilitatis ante sententiam judicis, hoc solum importat, ut non requiratur sententia judicis condemnans ad inhabilitatem; quia delinquens jam est condemnatus per Bullam, sed solum requiritur sententia declaratoria, seu quæ declararet hominem hunc esse illius criminis reum, cap. *Cum secundum leges* de Hæretic. in 6. ibi: *Confiscationis executio non fiat, donec sententia fuerit promulgata super crimina*; nam pœna ipso jure incurritur, ut primum crimen committitur; & proinde illico succedit declarato crimine. Ita explicat P. Sanch. suprà cum Alexand. Felin. Rudolph. Tiraquel. Covarr. Angel. Sylvest. Tabien. Sot. Boss. Perag. Azeved. & aliis. Vide Sanchez citatum circa multa alia, quæ ex dictis consequuntur.

§. I I.

De pœnis temporalibus contra Consiliarium contentis in Bullis Pontificum.

2487 **E**Xtra Jus Commune multæ etiam impositæ sunt pœnæ temporales Consiliariis in particularibus Constitutionibus, & Bullis Pontificum, Quare incedendo iisdem vestigiis observati superius ordinis in Bullis Pontificum. Prima, quæ conti-

net pœnas temporales contra Consiliarium, est Bulla Leonis X. quæ incipit: *Temerariorum* contra consilium datum iis, qui invadunt domos Cardinalium in Conclavi existentium, & hostiliter aliquid diripiunt, aut ibi commorantes vulnerant, de qua nos suprà. Pœnæ autem temporales impositæ sunt eadem, quæ contra offendentes Cardinales decretæ sunt in cap. *Felicitis* de Pœnis, & in Bulla Cœnæ Domini, ad quæ loca illas referamus, & Lectorem remittimus.

2488 Est etiam Bulla Pauli IV. quæ incipit, *Cum secundum Apostolum*, de qua nos suprà num. 1068. in qua multæ indictæ sunt hujusmodi pœnæ temporales contra consilium præstitum iis, qui vivente Summo Pontifice, & illo inconsulto Pontificatum ambiunt, & de futuro Pontifice eligendo tractant; huic enim consilio præter censuram excommunicationis imponitur privatio omnium dignitatum, officii, fructuum, vocis activæ, & passivæ: item imponitur inhabilitas ad omnia, & nota infamiæ. Quo verò pacto incurrantur prædictæ pœnæ, & quando, ne cogamur dicta repetere, vide locum citatum, & etiam proximè dicta de incurfu pœnarum ante, vel post sententiam judicis.

2489 Est item Bulla Gregor. XIII. confirmans, & augens Constitutionem Bonifacii VIII. de qua nos suprà numer. 1080. contra dantes consilium illis, qui promittunt aliquid parvum, vel magnum, vel dant, aut recipiunt pro justitia, sive gratia obtinenda apud Sedem Apostolicam; quam Bullam postea renovavit Clemens VIII. Alexander VII. & Innocentius XII. Pœnæ contentæ in prædictis Bullis contra promittentem, dantem, vel recipientem aliquid pro justitia, aut gratia præter excommunicationem sunt irritatio justitiæ, vel gratiæ obtentæ, privatio usûs talis gratiæ sub iisdem pœnis, restitutio dati, & accepti facienda non danti, qui in pœnam delicti factus est dignus privatione rei datæ, sed pauperibus, ita ut antequàm fiat, absolvi non possit ab excommunicatione: privatio ipso facto omnis Ecclesiastici Beneficii, & officii tam Ecclesiastici, quàm sæcularis, tam perpetui, quàm temporalis: item infamia perpetua. Denique inhabilitas ad illa omnia officia, ac alia quælibet in posterum obtinenda. Vide etiam dicta à num. 1208. circa Bullam Clem. VIII.

2490 Circa prædictas pœnas moveri solent eadem dubia, quæ suprà resolvimus à num. 1181. Item plura alia, quæ agendo de ex-

excommunicatione discutimus à suprâ citato num. 1080. Adverte tamen, dubium illud, quod aliqui in his poenis movent, An, scilicet, incurrantur ipso facto, & ante sententiam judicis, solum posse moveri in privatione omnis beneficii, & officii, in infamia, & in inhabilitate ad illa officia, & similia, quæ solum afficiunt Confiliarium, non verò in aliis poenis, quæ ante sententiam judicis, & in conscientia incurruntur; justitia enim, & gratia per illa media obstant ipso facto, & posito crimine sunt irritæ, & tales fiunt à voluntate Legislatoris independenter ab alia sententia, proindeque illius usus etiam manet illicitus. Circa infamiam P. Azor. 3. par. lib. 12. cap. 23. quæst. 8. docet, huic poenæ non subiacere delinquentem, nisi convictum, & confessum in judicio, vel nisi sit notorius per evidentiam; & Filliuc. requirit sententiam judicis declaratoriam, de qua suprâ.

2491 Item est Bulla Gregor. XIV. contra dantes consilium faciendi sponfiones, seu excommittas super vitâ, morte, & futurâ electione Summi Pontificis, aut Cardinalium promotione, de qua nos suprâ à num. 1202. in hac præter excommunicationem, injungitur ante absolutionem illius prævia restitutio integra pecuniarum perceptarum, aut aliarum rerum occasione prædictarum sponfionum perceptarum. Sed hæc poena sponforem, & non Confiliarium afficit, utpotè qui nihil accepit ex sponfione, ut supponitur.

2492 Item Bulla Urbani VIII. quæ incipit *Superni*, expedita anno 1624. de qua nos suprâ à num. 1218. lata contra extrahentes frumentum, bladum, legumina, oleum &c. ab Statu Ecclesiastico, continet contra prædictos poenas *læsæ majestatis criminis, dominiorum, & bonorum suorum confiscationis, fæudorum amissionis, & quorumvis privilegiorum, suspensionis, ac aliis etiam pecuniariis arbitrio suo imponendis, ac applicandis*. Circa tales poenas nihil occurrit advertendum, cum in illis eodem modo procedi debeat, ut in suprâ dictis. Quoad aliqua dubia, quæ possunt occurrere, vide locum citatum.

2493 Item Bulla Innoc. X. quæ incipit: *In suprema justitiæ throno*, in qua Constitutionem Innoc. III. quæ incipit: *Ad falsarios*, adversus falsarios, qui litteris Apostolicis aliquid addunt, vel detrahunt, radendo, secando, lavando, scribendo, subscribendo, sigillum apponendo, vel fabricando falsas

litteras, aut falso sigillo signando; & his præter censuram excommunicationis, degradationis, traditionis curiæ sæculari, & privationis omnium officiorum Ecclesiasticorum, addit crimen falsi prædictorum habendum esse pro vero, ac propriè atrocissimo, & super eo inquiri, & procedi posse iisdem planè modis, & formis, quibus in crimine suapte naturâ atrocissimo; addit poenam confiscationis omnium quorumcumque bonorum, etiam jurisdictionalium, fæudalium, & emphyteuticorum: insuper privationem tam quoad proprietatem, quàm quoad exercitium omnium, & quorumcumque officiorum, etiam merè sæcularium, tam vacabilium, quàm non vacabilium Romanæ Curiæ, vel quorumvis aliorum locorum, etiam si emptionis, & justitiæ, compensationis, remunerationis meritorum, vel quovis alio verè oneroso titulo concessa, & acquisita fuerint.

2494 De his poenis egimus suprâ à n. 1230. & ibi extendimus eas ad Confiliarium falsarii, non quia exprimat in Bulla, sed quia Pontifex in ferendis hujusmodi poenis utitur clausulis, quæ illum involvunt. Et certè cum Innocentius X. confirmet decretum Innoc. III. in cap. *Ad falsarios*, in quo comprehendit, qui per alium vitium falsitatis exercet, judicat Bonac. sup. par. 3. de Cens. disput. 1. quæst. 7. cum P. Suar. disp. 21. sect. 2. nu. 48. Filliuc. tract. 16. cap. 5. num. 188. Graff. Ugol. Alter. Confiliarium comprehendit in cap. *Ad falsarios*. Vide nihilominus dicta citato numero, & num. 122. in quo aliquid favorable Confiliario invenies.

§. III.

De poenis temporalibus adversus Confiliarium annexis Censuris Bullæ Cænæ Domini.

2495 **I**N Bullâ Cænæ Domini statuuntur multa, quæ in jure statuta sunt circa aliqua crimina, ita tamen, ut non statuantur expressè sub iisdem poenis temporalibus, quibus in jure; quia præcipuè ibi attenditur ad poenam spiritualem excommunicationis, de qua suo loco egimus. Igitur, sicut suprâ commodioris doctrinæ gratiâ tractationem eorum criminum remisimus ad tractatum memoratæ Bullæ, ita modò poenas temporales iisdem criminibus indictas à jure hoc loci Bullæ Cænæ inculcare convenientius judicamus.

camus. Quare intendendo in eodem observato ibi ordine temporales pœnas, quæ unicuique crimini indictæ sunt, modò aggredimur. Explicabimus percurrento singulos Bullæ Canones, in quibus comprehendi Consiliarium stabilitum jam est.

2496 In primo Canone contra hereticos, *ac eorum credentes, receptores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores*, fertur censura excommunicationis, & ibi non fit mentio de aliis pœnis temporalibus, quæ in jure contra hereticos latæ sunt in cap. *Excommunicamus* §. *Credentes* de Hereticis, & aliis juris locis, ut videre est apud Auctores scribentes de Fide. Verum quidem est, quòd prædictæ pœnæ latæ sunt contra hereticos, & aliquæ contra credentes, receptores, & fautores hereticorum; Verùm quia nos suprà à num. 1284. cum communi judicavimus Consiliarium comprehendi sub clausula *Fautores*, debemus etiam illum in pœnis temporalibus contra fautores comprehendere, ut cum P. Suar. hîc disp. 24. sect. 1. num. 15. facit Card. de Lug. de Fide disp. 25. num. 20. Unde præter excommunicationem, carentiam sepulture Ecclesiasticæ, & quòd pro illis non fiant oblationes, nec ab illis acceptentur cap. *Sicut ait*, cap. *Excommunicamus* de Heretic. quæ pœnæ ad spirituales reducuntur, sicut etiam privatio beneficiorum.

2497 In eodem cap. *Excommunicamus* §. *Credentes*, punitur etiam Consiliarius hæretici privatione beneficiorum ipso facto, quod de Lugo intelligit cum multis de beneficiis postea acquirendis, ad quæ redditur ipso facto inhabilis; nam de beneficiis jam acquisitis, quidquid sit de hereticis, fautores hereticorum non illa ipso facto amittunt, sed post sententiam declaratoriam privationis juxta doctrinam superiùs traditam, pro qua laudatus de Lugo hîc refert P. Suar. Covarr. & Penn.

2498 In eodem cap. *Excommunicamus*, Consiliarius, seu fautor incurrit etiam pœnam infamiæ, fit intestabilis, inhabilis ad officia publica, seu consilia, ad successionem hereditariam: ad electionem etiam activam non potest esse testis, neque aliquem citare, qui teneatur illi respondere; si fuerit advocatus, non poterit patrocinari; si fuerit tabellio, non poterit instrumenta fide digna conficere: si iudex, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ ad ejus audientiam deferantur. Omnes tamen prædictas pœnas non incurrit, nisi ad annum obdurescat, & intra

annum satisfacere contempserit excommunicationi. Ita Palaus tom. 1. tractat. 4. de Fide disp. 4. punct. 6. num. 2. qui quoad incapacitatem ad testandum, & ad succedendum, quoad infamiam, & privationem officiorum, sequitur Farinac. quest. 183. num. 39. & 59. & 60. & 106. & quoad privationem beneficiorum num. 4. & 107. Vide illum. Ex textu in cap. *Accusatus* §. *Sacerdotes* de Heretic. in 6. colligit Menoch. de Arbitr. lib. 2. Consil. 8. Cas. 548. à num. 1. Farinac. de Hæres. q. 182. num. 54. arbitrio judicis imponi posse fautoribus, seu Consiliariis hereticorum alias pœnas pecuniarias usque ad confiscationem bonorum, exilium, flagellationes, & similes corporales.

2499 Alius Canon Bullæ Cœnæ, ad quem reduci possunt aliquæ pœnæ temporales, est undecimus, in quo lata est excommunicatio contra interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel insequentes hostiliter S. R. E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedis Apostolicæ Legatos, vel Nuntios. Huic enim censuræ videntur annexæ pœnæ temporales contentæ in cap. *Felicitis* de Pœnis, de quibus nos suprà egimus.

2500 Verum quidem est, quòd in eo cap. *Felicitis* solum sit sermo de Cardinalibus, nullâ factâ mentione Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Legati, & Nuntii, ac proinde videtur prædictas pœnas temporales extendendas non esse ad interficientes, mutilantes &c. alios Prælatos infra Cardinales nominatos in Canone Bullæ Cœnæ. Nam pœnæ temporales pro his, qui percusserint, aut ceperint, aut banniverint aliquem Pontificem, proindeque aliquem Patriarcham, Archiepiscopum, Episcopum, Legatum, & Nuntium, qui venire possunt nomine illo *Pontificis* continentur in Clement. *Si quis suadente Diabolo* de Pœnis, & non sunt tantæ, nec tam acerbæ, ut infra recenseo.

2501. Non ignoro AA. communiter, & præcipuè Bonac. de Cens. tom. 3. disp. 1. q. 12. punct. 4. à num. 1. applicare indistinctè pœnas temporales tam cap. *Felicitis*, quàm Clement. *Si quis suadente*, offendentibus Cardinales, & quemlibet ex aliis Prælati: sed re verâ distinctione opus est. Quare licet excommunicatio hujus Canonis comprehendat offendentes omnes suprà numeratos prælatos juxta dicta citato numero, attamen pœnæ temporales, indictæ prædictis offensoribus, diversæ sunt; nam pro offendentibus Cardinales, ut

Car-

Cardinales tantum, indicuntur illę contentę in cap. *Felicitis*, & pro offendentibus Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Legatos, & Nuntios, qui veniunt nomine Pontificis, indicuntur solum contentę in Clem. *Si quis suadente Diabolo* de Pœnis.

2502 Pœnę autem temporales in ea Clement. contentę sunt, ut præter excommunicationem, à feudis insuper, locationibus, officiis, & beneficiis spiritualibus, quę ab Ecclesiis, cui sic offensus præest Episcopus, obtinet, cadat hoc ipso, ac ad eandem Ecclesiam libere revertantur. Ipsius filii per masculinam descendentes lineam usque ad generationem secundam (omni spe dispensationis adempta) reddantur ipso facto inhabiles ad Ecclesiastica Beneficia in Civitate, & Diœcesi, in quibus idem Episcopus præsidet, obtinendi. Terra quoque ipsius (dum tamen ultra unam Diœcesim non contineat) usque ad condignam satisfactionem ejusdem: Necnon locus, aut loca, in quibus captus Episcopus detinebitur, quandiu detensio ipsa in iisdem duraverit, Ecclesiastico subiaceat interdicto. Quod si terra ejusdem duas Diœceses, vel ultra contineat, Diœcesis domicilii principalis ipsius, & illa etiam, in qua fuerit delictum commissum, si sua sit, & duę alię, quę sub ipso sunt eidem loco magis vicinę, interdicto subjaceant supradicto &c. Jubet deinde, ut quandiu non satisfecerit, omnibus diebus dominicis, & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis, excommunicationis publicę denuntietur in loco, in quo commissum est facinus, & in Ecclesiis Civitatum, & diœcesum vicinarum.

2503 In prædictis pœnis eodem modo discurrendum est quoad incursum ante, vel post sententiam judicis, non obstante clausula, *Ipsō facto*, quę intelligi debet juxta superius explicata. Dein prædictę pœnę, si quę sunt, quę non contineantur in cap. *Felicitis*, extenduntur ad offensores Cardinalium Ordinis Episcopalis, qui propterea ve-

niunt etiam nomine Pontificis: quare qui in illos aliquam ex actionibus prohibitis in dicto cap. *Commiserit*, præter pœnas impositas in capite *Felicitis* incurreret pœnas hujus Clementinę.

2504 In Canone decimoquarto itur contra violantes immunitatem Ecclesiasticam, avocando causas Ecclesiasticas, vel spiritualibus annexas, ad sæculare judicium, prout explicavimus à num. 1584. & contra illos fertur excommunicatio, quę lata jam fuerat circa similia in cap. *Quoniam* de Immunit. Ecclesiast. in 6. quamvis hęc non reservata, sed tantum sub conditione solvendi, vel restituendi aliqua exhibenda ante absolutionem; conditio autem est, ut non absolvatur, nisi tam judici, cujus cognitio fuerat impedita, vel jurisdictio usurpata, quàm parti, quę turbata in prosecutione fuerit sui juris, de injuriā, damnis, expensis, interesse prius per eundem integrè fuerit satisfactum. Itaque cum in Canone Bullę Cœnę inhibeantur etiam ea, quę in cap. *Quoniam* prohibentur, committens aliquam ex actionibus ibi vetitis contra immunitatem Ecclesiasticam præter excommunicationem Bullę Cœnę, incurreret pœnas prædictas temporales restituendi damna &c.

2505 Similis pœna restitutionis indicitur iis, qui collectas, decimas, talleas, præstantias, & alia onera Prælati, & aliis personis Ecclesiasticis imponunt, vel imponi consulant; nam præter excommunicationem Canonis decimi octavi Bullę Cœnę lata etiam est excommunicatio, & interdictum in cap. *Quoniam* de Cens. Exact. in 6. cujus absolutio conferri non potest, donec exacta plenariè restituerint. Quę pœna non exprimitur in Canone. Vide quę diximus à n. 1800. circa diversitatem Canonis Bullę Cœnę à prædicto cap. *Quoniam*, & aliis, in quibus agitur de immunitate Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum.

DISPUTATIO DECIMA

De onere Consilarii ex culpa Consilii.

2506

Raditis jam, quæ contra Consiliarium à jure tam Civili, quàm Canonico, & Bullis Pontificum indictæ sunt, pænis spiritualibus & temporalibus, superest modò expendere onera, quæ ex culpa in consilio, præscindendo etiam à foro externo, & solâ judice conscientia, gravare possunt Consiliarium. Quia verò suprà à numer. 222. statutum est culpam Consilarii ex officio esse contra justitiam, & à num. 237. culpam Consilarii gratuiti absolutè, & secundum se esse contra charitatem, & alias virtutes, & posse esse contra justitiam, examinandum venit, quæ onera hujusmodi culpæ, seu quam obligationem inducant ad resarciendum damnum illatum per consilium.

SECTIO PRIMA.

De obligatione resarciendi damnum ex culpa Consilarii ex Officio.

§. I.

Præmittuntur aliqua universalia.

2507

U T propositæ disputationi viam facilem sternamus, præmittenda sunt aliqua generalia de restitutione, quæ veluti facem

præferant discutiendis quæstionibus, earumque nodis expediendis, prout in similibus semper observavimus. Primum, & principale est, Quid sit resarcire damnum illatum, sive factò, sive consilio, tam in bonis animæ, quàm corporis, tam in spiritualibus, quàm temporalibus, & fortunæ? Responsio communis est esse idem, ac restituere. Restitutio autem, prout hîc sumitur, nimirum, pressè, est actus justitiæ commutativæ, quo redditur aliquid in recompensationem ejus, in quo aliquis formaliter, vel materialiter defraudatus, aut læsus fuit. Ita P. Molin. tom. 3. tract. 11. disp. 714. eandem sententiam tenet Card. de Lug. disp. 8. à num. 17. cum communi: *Est, inquit, redditio illius, quod per lesionem injustam, saltem materialiter, ablatum est.* Redditio autem rei ablata fit reddendo eandem numero, vel in æquivalenti, quando eadem reddi non potest, aut necessarium non est, consentiente damnificato.

2508 Differt à satisfactione; quia hæc latius patet, & convenit etiam adimpletioni præcepti, & reperitur, ubi non est debitum justitiæ, ut in satisfactione pro pæna Purgatorii; in satisfactione de congruo pro culpa mortali; in satisfactione facta proximo pro offensa facta in materia extra justitiam. Est de præcepto incluso in septimo decalogi, probabilius negativo. Ita cum Medina, Adriano, Banhes, P. Vasq. 1. 2. quæst. 72. art. 6. Molin. sup. disp. 716. num. 3. Card. de Lug. sup. num. 18. nam idem est, Restitue, ac Non retineas alienum. Est necessaria ad salutem necessitate non medii, sed præcepti, de

de quibus planè laudati DD. & nos in tractatu de Restitutione.

2509. Duæ sunt radices, ex quibus oritur obligatio restituendi, si restitutio strictè sumatur, & prout distinguitur à solutione debita ex contractu; altera est ex re accepta, & altera ex injusta acceptione. Prima est, quando res aliena est apud me sine culpa mea; quia si illam vel pretio, vel dono comparavi cum ignorantia, quòd sit aliena, cum verè sit aliena, & dominus per carentiam illius minùs habeat in bonis suis, quàm habere debeat, & ego plusquàm meum, ut servetur æqualitas, teneor ad restitutionem illius domino faciendam, & reddere illi, quod suum est.

2510. Secunda radix est injusta acceptio, & significat latissimè injustam usurpationem, injustam damnificationem, & injustam retentionem rei alienæ, etiam sine utilitate propria, ut si equum alienum occidi, segetem incendi, famam læsi &c. Longiorem de his explicationem vide apud P. Mol. suprà disput. 717. & alios, quos infra citabimus. Nota tamen differentiam inter utramque radicem, quòd in debito, & re accepta, si res pereat absque mea culpa, ad nihilum teneor, ut patet in deposito, dummodò debitor non fuerit culpabiliter morosus in restitutione facienda post notitiam habitam rei alienæ: at in debito ex injusta acceptione, sive ex culpa, sive etiam ex non culpa mea pereat, semper teneor ad restitutionem.

2511. Ex qua verò ex his duabus radicibus teneatur Consiliarius propter damnum datum per consilium, non explicant DD. expressè, quamvis illum obligent ad restitutionem, prout infra explicabitur. Et quidem dubium non est teneri ex injusta acceptione, quando consilium datum est possessori malæ fidei, aut damnificatori, qui ex eadem radice teneatur ad restitutionem. Quare solum est dubium, quando consilium datum est possessori bonæ fidei, ut retineat id, quòd Consiliarius nescit esse alienum. Nam dici non potest teneri secundariò ex eadem radice, quia possessor bonæ fidei tenetur; quia possessor tenetur ex re accepta, at non ita Consiliarius; nam res aliena non est apud eum, sed apud possessorem, cui datum est consilium. Deinde in possidente datur bona fides, ad hoc ut acceptio non sit injusta; non ita verò in Consiliario, qui, ut suppono, scit optimè rem esse alienam, & per ignorantiam esse apud possidentem bonæ fidei, quem

iniquo suo consilio inducit ad retinendum. Denique si res pereat apud possidentem bonæ fidei, hic non tenetur ad restitutionem, ut dixi, tenetur verò Consiliarius, cujus consilio non fuit restituta domino, cum posset. Quare judico Consiliarium ex vi consilii obligari ad restitutionem ex injusta acceptione.

2512. Supposito igitur, quòd in Consiliario restitutio sit ex injusta acceptione, venit inquirendum; Quæ culpa sufficiat ad inducendam injustam acceptionem, seu obligationem restituendi? De culpa egimus suprà num. 202. & 206. & ex ibi dictis de culpa in officio, quando est gravis, facile deduci potest ad obligationem restituendi, de qua hic agimus, & præcipue; An etiam ex culpa levissima, & levi commissa in officio Consiliarii oriatur obligatio restituendi damnum illatum per consilium? De hac re nos etiam in locis citatis, quæ omnino videri oportet. His in communi propositis,

§. I I.

Ad quid obliget consilium in concursu cum aliis causis?

2513. **M**oddò inquirendum est primò; An ad contrahendam obligationem ad restitutionem, ita debeat concurrere consilium ad damnificationem injustam, ut, si non esset consilium, damnificatio injusta non daretur? seu An consilium debeat esse causa, sine qua non daretur damnificatio? hoc dubium commune est in omnibus causis cooperantibus ad damnum alterius tertii, v. g. in mandante, consentiente, laudante, auxiliante &c. P. Mol. de Just. tract. 2. disp. 736. num. 5. P. Vasq. Cajetan. Soto, Medina, & alii, quos omnes sequitur Card. de Lugo de Just. disp. 19. à num. 2. sensum hujus dubii dilucidè explicant; ut tamen breviter ab illo me expediam,

2514. Præmitto aliud esse, An cooperatio, sine qua damnum fieri non possit, inducat obligationem restitutionis? Aliud verò, An obligatio ad restitutionem semper oriatur à cooperatione, sine qua damnum fieri non possit? De primo credo neminem dubitare, quòd inducat obligationem restitutionis; quia re ipsa talis cooperatio est causa damni, quod sine illa dari non potest. Ita Bonac. de Rest. disp. 1. quæst. 2. punct. 7. num. 7. Quare de secundo solum est controversia, in qua laudati AA. contra plures, infra referendos,

partem negativam docent, dicuntque obligationem restituendi non exigere, ut oriatur à cooperatione, sine qua damnum inferri non possit, dummodò talis cooperatio, sive consilium influat in effectum.

2515 Ratio est; quia, ut benè Card. de Lug. quamvis in causis physicis duæ causæ adequatæ possint, vel non possint concurrere ad eundem effectum, in moralibus tamen causis, & motivis extrinsecis adequatis certissimum est posse concurrere ita, ut unâ causâ deficiente; adhuc effectus ex vi alterius producat. Exemplo explicatur; nam si duo aliqui simul consilio suo tertium, nihil de furto cogitantem, moveant ad furandum equum alterius, ambo certè tenentur ad restitutionem in defectum furis, etiamsi idem furtum esset committendum, si unus solus consilio suo movisset furem, ac proinde quamvis alterius consilium non fuerit causa, sine qua furtum non esset committendum; ergo ad obligationem restitutionis non requiritur, ut cooperatio sit talis, ut sine illa damnum non fieret.

2516 Quare citati AA. solum requirunt ad obligationem restituendi, quod cooperatio, sive consilium influat in substantiam damni, sive ita influat, ut si non influeret, non daretur damnum injustum, sive ita influat, ut si non influeret, adhuc daretur substantia injusti damni. Et hanc sententiam tutiorem, & sibi longè probabiliorem dicit P. Molin. sup. §. Cajet. Sotus. Ratio ultima est; quia quando consilium influit in substantiam damni illati, est vera causa illius; ad rationem siquidem causæ solum requiritur influxus proportionatus, sive totalis, sive partialis, in effectum, etiam in casu, in quo si non influeret, daretur idem damnum, utpote quod tunc etiam movet furem ad inferendum damnum; ergo inducit onus restitutionis, ad quod inducendum nihil aliud requiritur.

2517 Opposita sententia multos, & gravissimos habet AA. illam dicit non solum probabiliorem, sed etiam communiorē P. Rebell. de Obligat. Just. Relig. & Charit. par. 1. lib. 2. quæst. 4. num. 5. in quo pro hac sententia refert D. Thom. de Adulan. 2. 2. quæst. 62. art. 7. D. Anton. 2. par. sect. 2. cap. 1. §. 6. Palud. Gabriel. Marfil. Angel. Adrian. Covarr. Cast. Richard. Scot. Bartol. Decium, Hostien. Panormit. Judicat probabilem Diana 3. par. tract. 5. Resol. 47. in qua concludit esse multum ad praxim conducentem, ad

tollendos multos scrupulos, & onera restitutionum, & citat Sà, & Less. de Justit. lib. 2. cap. 13. dub. 2. num. 6. quamvis Laym. non ita clarè intelligatur in propositione hujus dubii lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 5. n. 5.

2518 Fundatur; quia Consulens est causa minùs principalis; & quando ita movet, ut causa principalis similiter operetur damnum, si illa non moveret, non est causa verè, & propriè efficax, neque more humano, sive pleno ore dicitur causa; ergo non contrahit obligationem restituendi, quæ requirit, ut causa ita concurrat, ut sine illius concursu non daretur effectus, prout ostendunt Juristæ ex Leg. Sæpe ff. de Verb. signif. & Canonist. ex cap. Nuper de Sent. excomm.

2519 Negari non potest, quod hæc sententia sit probabilis extrinsecè ab auctoritate, quamvis fundamentum intrinsecum non ita planè convincat, quatenus non probat, quod consilium sit causa inefficax, quando damnum sine illo dari potest; si enim loquamur de efficacia desumpta ab operatione, & effectu, hæc non consistit in eo, quod effectus possit produci ab alia causa; quod enim alia causa habeat virtutem ad producendum solitariè hunc effectum, hoc non tollit virtutem in altera ad producendum partialiter eundem effectum cum illa: sic unus Sacerdos potest consecrare unam hostiam solitariè, & hoc non tollit, quominùs si alter simul cum illo consecret eandem hostiam, singuli sint causæ efficaces talis consecrationis. Igitur quod sit, vel non sit causa efficax, attendendum solum est ad influxum in effectum. Cum ergo ostensum sit, quod consilium possit influere in damnum injustum, etiam quando damnum sine illo dari poterat à solo execute, ideò in hoc casu sine dubio inducet aliquam obligationem restitutionis.

2520 Ex dictis in prima sententia sequitur primò, quod si dedisti consilium ad inferendum damnum, quod nullo modo movit damnificatorem, qui ex se, vel alio motivo damnum intulit, peccasti quidem contra justitiam, sed nihil teneris restituere; quia non fuisti causa damni, v.g. volenti furari decem tuo consilio induxisti ad furandum quindecim, vel volenti furari solas pecunias, induxisti ad furandas etiam vestes, & motus tuo consilio furatus est, ultra decem quinque, & ultra pecuniam etiam vestes, teneris ad restituendum quinque, & vestes, ad quorum ablationem influxit tuum consilium, & fuit causa.

2521 Circa restitutionem hujus augmenti, ad quod induxisti, distinguit P. Molin. sup. num. 2. inter consilium datum ei, qui determinatus erat ad furandum decem, & ex consilio furatus est quindecim; nam si decem, quæ furari decreverat, erant certa, & determinata, & illa furatus, insuper quinque ulterius furatus est ex consilio: vel si distinctis vicibus primò decem, & postea quinque ex consilio furatus est, vel si numerando sine interpellatione pervenit ad decem, & postea ex consilio numeravit ulterius quinque; tunc non est dubium Consiliarium teneri ad restituendum sola quinque; quia solum fuit concausa ablationis quinque. At verò quando simul, ac semel unicâ acceptatione furatus quindecim, cum distingui non possit quanam quinque accepturus erat ex sua determinatione, si non daretur consilium, videtur consilium influxisse ad totam summam, proindeque teneri ad restituendum quindecim ex defectu furis. Ratio est; quia fur unicâ volitione injustâ voluit totam acceptationem injustam quindecim, & ad hanc movit consilium, cum non detur alia; ergo est causa totius furti.

2522 Confirmatur primò; quia si illa quindecim erant in eodem marsupio, non est ratio, cur dicatur, consilium concurrisse potius ad hæc quinque, quàm ad alia inclusa in decem sub eodem marsupio. Secundò; quia, si decem erant in uno loco, & quindecim in alio, consilium ad furandum quindecim potius, quàm decem, tenetur ad restitutionem quindecim; quia censetur cooperatum fuisse ad totum, & singulas ejus partes; ergo similiter in supradietis casibus. Tertiò confirmatur ex leg. *Vulgaris* §. ult. ff. de Furtis, juxta quam multi, qui concurrerunt ad furandum eandem trabem, quam singuli portare non poterant, singuli tenentur ad totam solvendam in defectu aliorum. Hanc doctrinam approbat Card. de Lug. sup. n. 5.

2523 Dubia tamen videtur alia doctrina ejusdem Cardinalis in eodem numero, in quo docet non teneri Consiliarium ad restitutionem, si furi volenti furari unam rem valentem quinquaginta, persuadeat, ut furaretur aliam ejusdem pretii quinquaginta. Non dubito, quòd si volentem furari equum valentem quinquaginta, suadeas, ut furetur alium equum ejusdem pretii, te non teneri ad restitutionem, quia non suades furtum moraliter, sed tantum physicè, & materialiter diversum, quæ diversitas in moralibus

non attenditur, sed sola ratio damni. Idem dicerem de rebus, quæ in vulgari æstimatione moraliter non censentur diversæ, ut furtum in vino, vel oleo, tritico &c. si enim fur erat determinatus ad furandum quinquaginta in tritico, & consuluisti, ut furaretur in oleo, non te obligarem ad restitutionem.

2524 Sed quando v. g. fur erat determinatus ad furandum triticum valens quinquaginta, & consuluisti, ut furaretur mobile pretiosum, v. g. calicem aureum, vel argenteum ejusdem valoris, non videtur excusandus Consiliarius à restitutione. Ratio est; quia determinatio ad furandum triticum v. g. est longè diversa à determinatione ad furandum calicem aureum, licet ejusdem pretii; sed consilium fuit causa determinationis ad calicem; ergo videtur contrahere obligationem restitutionis. Confirmari potest; nam Dominus, cui infertur damnum, magis invitus patitur jacturam calicis, quàm tritici; ergo magis illi facit injuriam tuum consilium ad furtum calicis, quàm determinatio furis ad furtum tritici. Optimè scio per ordinem ad restitutionem solum attendi ad damnum datum, seu ad damnificationem, & non ad physicam materiam damni, quæ, secundum se, materialiter se habet, quòd sit in auro, vel tritico; Verùm in ordine ad determinationem, non videtur dubitandum consilium tuum fuisse causam determinationis ad furtum auri, quod furi nunquam venerat in mentem.

2525 Nihilominus doctrina Cardinalis de Lugo communis est, & magis recepta; nam licet re verâ consilium tuum fuerit in causa, ut fur determinatus ad furandum triticum, determinaretur ad furtum auri vel argenti, atque ideo peccaveris probabiliter juxta P. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 11. num. 26. quod negat Card. de Lugo de Just. disp. 19. à num. 49. si ex bono fine honestetur consilium, quod nos suprâ num. 659. judicavimus probabile, nihilominus absolute non fuit causa damni, sed tantum mutationis damni materialis; nam re ipsâ fur determinatus erat ad inferendum damnum valens quinquaginta, & hoc intulit: Quòd verò quinquaginta contineantur in tritico, vel in auro, aut argento in bonis ejusdem ordinis, est quid materiale, quod neque auget damnum in ratione damni; siquidem Dominus semper minus habet in bonis suis quinquaginta, neque inducit majorem, aut diver-

sam obligationem ad restituendum in tritico, quàm in auro, vel argento; siquidem fur non tenetur ad amplius per furtum calicis ex meo consilio, quàm per furtum tritici ex mera sua determinatione; quod verò Dominus magis invitus patiatur jacturam calicis, quàm tritici, nihil auget valorem damni illati, & ad plurimum est veluti circumstantia aggravans, spectans potius ad charitatem, quàm ad justitiam.

2526 Ex dictis inferes, ad obligationem restitutionis contrahendam, necessarium esse, ut consilium influat in substantiam damni; quia aliter non erit causa damni: unde si influat ad totum tenebitur ad restitutionem totius; si ad partem, ad hanc solum tenebitur in defectu furis. Dixi ad substantiam damni: nam si influat solum ad circumstantias, v. g. ut celerius, & libentius fiat; ut in hoc potius loco, quàm in alio, hoc instrumento, quàm alio fiat, non tenebitur juxta probabiliter dicta superius. P. Molin. suprà num. 3. judicat teneri ad restitutionem totius damni, qui v. gr. furi parato ad committendum furtum post decem horas, consulit furari cras; quia cooperatur ad totum. Ratio potest esse; quia est causa totius actionis in individuo. Deinde fur toto illo tempore potuit mutare determinationem, & non furari, vel furari ab altero.

2527 Respondet P. Less. sup. à num. 9. esse quidem causam totius actionis individuae, prout hinc, & nunc fit. Verùm quia talis actio secundum suam speciem parata jam erat in causa exequente, & omnino secutura erat, nihil aliud inducit, quàm novam circumstantiam celeritatis nullius momenti ad substantiam actus, respectu cujus parum refert, quòd modò, vel postea, hoc vel alio loco, quòd hanc, vel illam actione fiat; hæc enim sunt quædam accidentia, quæ substantiam actus non ingrediuntur, & ideo non possunt facere, ut substantia actus imputetur causa illorum; solum enim causant mutationem actionis physicae, & non moralis. Aliter, qui consuleret, ut damnum inferendum hodie differretur ad decimum diem, etiam esset causa substantiæ actus, proindeque teneretur ad restitutionem; quia esset causa actionis in individuo.

2528 Doctrina tradita P. Lessii est hodie magis recepta in hac materia, & plurimum juvat ad tollendos scrupulos. Dixi in hac materia; nam in irregularitate est magis dubia, quamvis multi illam defendant, ut re-

tulimus superius; quia præter ibi dicta, irregularitas in jure imposita est etiam dubio facti homicidii; & certè valdè dubium est, An acceleratio, ut patet, sit causa substantiæ actus, v. g. homicidii, vel non; quidquid sit de dubio positivo, vel negativo. Restitutio verò non ita strictè obligat in dubio. Hinc venit resolvendum; An qui consilium dedit ad petendas usuras ex mutuo, teneatur ad restitutionem illarum? Negant Gabriel. Joan. Med. & Sylvest. apud Molin. infrà. Ratio est; quia consilium non est occasio, aut causa efficax damni mutuatarii: sicut talis non est ipse Mutuarius, dans pecunias, quandiu usurarius non exigit, & recipit usuras; quia Mutuarius potest illas non solvere, & facile se defendere contra usurarium.

2529 Oppositum tenent P. Molin. tom. 2. tract. 2. disp. 331. §. Contrarium tamen cum Soto, Navarr. & Paludan. Ratio est; quia ad obligationem restituendi satis est, quòd detur influxus etiam partialis cum aliis concausis liberis, dummodò ex illo partialiter sequatur effectus: sic consilium ad furtum, si ad illud influat, obligat ad restitutionem, quamvis fur ad furtum ita concurrat liberè, ut possit non concurrere, sicut Mutuarius ita solvat usuras, ut illas possit non solvere, defendendo se. Quare ratio liberi in mutuario non deobligat consilium à restitutione usurarum in defectu usurarii, qui si restitnat, liberabitur Consiliarius à restitutione; sicut in aliis casibus, in quibus solum secundariò, & in defectu principalis obligatur ad restitutionem. Ita etiam Dicast. lib. 2. tractat. 10. disp. 3. à num. 92. & expressè num. 101. in quo citat multos, Bonac. de Restit. disput. 3. quæst. 3. num. 12. qui limitant cum Valentia, Rebell. & Molin. nisi Consiliarius credat futurum gratum suum consilium Mutuario, qui tunc tacitè consentiret. Et hæc est tertia sententia Card. de Lugo.

2530 Itaque Card. de Lug. de Just. disp. 2. à num. 214. non placet regula generalis assignari solita, quòd, scilicet, cooperator, seu Consiliarius usurarii teneatur ad restitutionem, non ita verò Consiliarius mutuatarii; quare proponit aliam regulam, scilicet, omnes peccare contra justitiam, obligarique ad restitutionem, qui ita cooperantur, ut mutuarius sit graviter invitus circa talem cooperationem, & consilium: è contrà verò non peccare contra justitiam, nec obligari ad restitutionem illum cooperatorem, vel Consiliarium,

liarium, circa cujus cooperationem, vel consilium mutuarius invitus non est. Ratio utriusque est; quia illa cooperatio, sive consilium non potest esse contra iustitiam, nisi quatenus infert aliquam injuriam mutuatario; non potest autem hanc inferre, nisi eo invito fiat, siquidem volenti, & consentienti nulla fit injuria; ergo cum cooperatores, seu Consilarii tam usurarii, quam mutuarii non semper cooperentur, invito mutuatario; si quidem multoties huic non displicet, immò optat, ut inducant usurarium ad dandum mutuum sub usuris; ideo cooperatio illorum obligabitur, vel excusabitur à restitutione juxta regulam de invito, vel non invito mutuatario, potius quam juxta aliam communiter assignari solitam.

2531 Non est dubium regulam Cardinalis de Lugo esse certam, & tutam, neque AA. illam negare, immò supponere, & advertere, assignant tamen illam primam regulam generalem; quia procedunt secundum id, quod frequentius evenire solet; in similibus autem frequentius evenit, ut Consiliarius usurarii inducat ad exigendas usuras, quas communiter, & frequentius mutuarius invitatus solvit, & ideo peccat contra iustitiam, & illum obligant ad restitutionem. Neque casus ille, in quo mutuatario non displicet solvere usuras, est adeo frequens, ut ab eo fieri possit regula generalis, immò, re bene perpensâ, animus ille solvendi usuras in mutuatario, cum semper sit ex eo, quod aliter mutuum assequi non possit, nunquam est adeo voluntarius simpliciter erga Consiliarium, sicut esset si consuleret dare mutuum sine usuris. De Consiliario mutuatarii non potest esse tanta ratio dubitandi, An obligetur ad restitutionem? cum secluso dolo, semper relinquat liberum mutuatarium ad executionem.

2532 Inquires; Quid dicendum de Consiliario, qui induxit simoniacam emptionem rei Sacrae pretio temporali? Ratio dubitandi est; quia in poenam simoniae multoties privatur v. g. beneficio, pro quo datum est temporale, & privatur etiam temporali, quod in poenam sacrilegi contractus applicatur pauperibus, vel aliis piis operibus. Consiliarius autem fuit causa amissionis utriusque. Respondeo Consiliarium, si sine dolo dedit illud consilium, ad nihil teneri consulto, qui liberè amplexus est consilium, & sibi impudet damnum; si verò dolosè consuluit, peccavit contra iustitiam consulti, at nihil debet

illi restituere, nisi consultus bonâ fide, & ex ignorantia operatus sit; aliter enim nullum jus habet ad restitutionem; quia lege ipsâ in poenam simoniae privatur pretio, & lex nugatoria videretur, quatenus amittendo temporale, quod dedit, simul illud recuperaret à Consiliario. An hic incurrat simoniam acceptando pretium pro consilio præstando? Vide infra Advocatum, & P. Suar, tom. 1. de Relig. lib. 4. cap. 8. à n. 20.

2533 Modò è contrario inquirendum est secundo: Utrum Consiliarius teneatur ad restitutionem damni illati, quando consilium influxit quidem, & movit v. g. ad furtum, sed ita influxit, & movit, ut si fur non haberet aliud motivum, vel aliud consilium ex solo suo non moveretur? In quo casu consilium tuum est quidem causa, sed partialis, & inadæquata, atque ideo non sufficiens, ut solitariè, & in defectu alterius concausæ moveat ad inferendum damnum. Respondeo teneri ad restitutionem; nam, ut supponitur, influxit, & movit ad inferendum damnum; quod enim influxerit dependenter ab alia causâ, hoc solum probat non fuisse causam adæquatam, sed tantum partialem, & inadæquatam. Et hæc resolutio vera est, sive consultus ita moveatur à tuo consilio, & alio motivo, ut, quolibet deficiente, non moveretur ab alio, sed utrumque, nimirum, tuum consilium, & suum motivum sunt concausæ, sine quibus singulis non daretur damnum, sive ita concurrat tuum consilium, ut illo deficiente, adhuc aliud motivum furis sufficeret ad inferendum damnum sine tuo consilio; in quo casu licet tuum consilium non possit movere ad damnum sine alio motivo, aliud tamen solum sine tuo consilio potest movere ad damnum.

2534 Ratio utriusque partis videtur clara; nam in utroque casu, ut supponimus, consilium tuum movet furem ad damnum, cum hac tamen differentia, quod in primo casu concurrat, ut causa dependens ab alia, sine qua non daretur damnum, neque à consilio, neque ab alia concausâ; quando autem ita concurrat, fatentur omnes AA. etiam contrariæ sententiæ contrahere obligationem restitutionis; est etiam consilium causa, sine qua non. In secundo autem casu, quando aliud motivum, à quo dependet, potest solitariè sine consilio movere ad damnum, non minùs influit, quàm in primo, licet dependenter ab alio motivo; nam in primis hæc depen-

dependentia non facit, quod non influat, sicut non facit in primo casu, in quo etiam consilium non potest sine alio motivo movere ad effectum damni; ergo in hoc etiam contrahit obligationem restitutionis, ut docent AA. secundæ sententiæ, quod verè dependeat à motivo, quod si se solo possit movere, hoc non tollit, quod consilium influat in damnum, sed solum ostendit, quod consilium in primo casu sit causa ita necessaria, ut sine illo non daretur damnum; at in secundo non sit ita necessaria, ut sine illo non daretur damnum, licet cum minori influxu concausæ potentis, ut sufficientis ad solitariè movendum ad illud; ergo contrahit obligationem restituendi.

2535 Ex dictis deduces, quid dicendum, quando duo consulant alicui furtum, sive simul consulant, sive unus post alium; si enim fur moveatur ab utroque consilio, ambo tenentur ad restitutionem; nam vel ambo sunt causæ partiales, quarum alterâ deficiente fur non moveretur; & tunc sumus in casu proximè explicato, & uterque tenetur ad restitutionem, positâ executione furis. Vel sunt tales causæ, ut alterâ solum consulente furtum aut damnum committeretur; & tunc si fur motus est ad furtum ex utriusque consilio, ambo tenebuntur ad restitutionem, quamvis furtum committi posset à solo consilio unius; quia ambo fuerunt causæ. Et hæc doctrina eodem modo procedit, sive ambo simul dederint consilium, sive unus post alium ante executionem furti, dummodo ambo concurrant ad illud.

2536 Ultimò adverte obligationem Consiliiarii, ut sæpe diximus, regulariter esse, veluti accessoriam, & secundariam; est, inquam, veluti accessoria; quia sequitur ex principali, quæ datur in consulto, v.g. fure. Unde si fur non illam contrahit principaliter, nisi exequatur consilium, & ponat furtum, item consecutivè Consiliiarius non illam contrahit accessoriè; accessorium enim sequitur principale. Est item secundaria; quia licet posito furto, illico resultet illa obligatio in consulente, non tamen illum obligat absolutè ad refarciendum damnum, sive restituendum furtum, sed solum secundariò, & in defectu furis, qui sicut principaliter tenetur refarcire damnum, quod intulit. Dixi regulariter; nam potest contingere, ut Consiliiarius principaliter, & primariò teneatur vel ad totum, vel ad partem damni.

2537 Ostenditur primò; quia sæpe acci-

dit, ut consultus, sive executor sit Juris, & Theologiæ notitiâ destitutus, & solâ auctoritate Consiliiarii, Advocati, & Confessarii ductus exequatur damnum tertio, vel auferendo, vel retinendo, vel damnificando alienum; in hoc enim casu, cum consultus, sive executor bonâ fide operetur, non peccat, nec proinde tenetur ad restitutionem damni illati, nisi rem alienam, aut illius partem retineat, vel ex illa insumpta factus sit ditior, sed totum onus restitutionis ex injusta acceptione refunditur in Consiliiarium, Advocatum, & Confessarium, qui principaliter tenebuntur restituere damnum. Exemplum adducit Laym. lib. 3. sect. 5. tr. 11. cap. 5. sub num. 3. in Consiliiariis Principum. Ostenditur secundum; nam ut docet P. Less. de Just. lib. 2. cap. 10. dub. 6. num. 41. quando consilium est in commodum Consultoris, hic tenetur primo loco, & principaliter, & executor in defectum illius, & quando est in commodum utriusque, uterque tenetur principaliter pro rata damni illati, in solidum verò defectu alterutrius. Exemplum sit, quando adulter suasit adulteræ ut prolem susceptam marito supponat, fingendo esse suam, tunc enim & suasor, & adultera tenentur principaliter, sed pro rata ad refarciendum damnum factum Patri in alimentis, & hæreditate præstitis; nam adulter in utriusque commodum consilium dedit, & adultera, quia utriusque nomine executæ est. Doctrinam traditam tenet Card. de Lug. sup. n. 35. P. Mol. tom. 3. disp. 350. n. 1. & alii communiter.

2538 Modò notandum cum Laym. lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 6. n. 3. quod si executor restituit damnum illatum ex consilio, Consiliiarius manet liber à restitutione; nam solum tenebatur ad restitutionem in defectum executoris, qui, ut supponimus, jam illatum damnum restituit, & nullum superest jus damnificato contra Consiliiarium. Si autem Consiliiarius restituit damnum in defectum executoris tunc acquirit jus repetendi ab executore totum, quod loco illius expendit pro illo, & in defectu executoris poterit repetere pro rata à concausis talis damni, si dentur. Eodem modo liberabitur Consiliiarius ab onere restitutionis, si damnificatus condonet damnum executori. Censetur enim condonare Consiliiario, qui, utpotè accessorium, sequitur principale; non ita verò erit, si damnificatus condonet Consiliiario damnum, quod passus est ex suo consilio; quia principale non sequitur accessorium. Ita com-

communiter AA. apud Laym. P. Mol. Less. & alios.

§. I I I.

An consilium revocatum ante executionem obliget ad restitutionem?

2539 **I**nquirendum est tertio; An Consiliarius revocans consilium, antequam executor opere illud adimpleat, incurrat onus restitutionis, si executor post revocationem consilium exequatur? Hanc questionem pulchram dicit Diana tom. 3. tract. 5. Resol. 83. & tom. 2. tract. 5. Miscel. à Resol. 17. ubi partem negativam probabiliter docet Petrus Navarr. Salon. Tanner. 2. 2. disp. 4. quest. 6. dub. 14. numer. 394. Emmanuel Sa verb. *Restitutio* num. 11. Prapost. part. 3. q. 5. de Irreg. dub. 4. numer. 62. & 64. illam dicit probabilem: posset etiam citari pro hac parte Eximius Doctor, disp. 44. de Irreg. sect. 3. num. 13. quatenus excusat ab irregularitate Consiliarium, qui ante executionem homicidii revocavit consilium ferio, & non coacte, aut humano aliquo respectu, nititurque eo fundamento, quod consilium non est causa merè naturalis, & physicà necessitate influens, sed est causa moralis, quæ per rationem auferri, & per liberam voluntatem impediri potest, atque ideo de illo non est judicandum, sicut de veneno, aut aliâ simili causâ semel applicatâ. Si ergo post applicatam illam causam moralem, Consiliarius fecit, quod moraliter potuit, & debuit ad tollendam illam, & impediendum ejus effectum, censetur etiam illam abstulisse, & ob illam rem illi jam non imputatur homicidium, nec incurrit hanc pœnam.

2540 Hæc P. Suar. non improbabiler ad excusandum Consiliarium ab irregularitate, quæ certè non minùs excusant illum à restitutione; nam si ad incurrendum onus restitutionis requiritur, quod consilium influat in damnum, & per revocationem tollitur moraliter consilium, non potest hoc post revocationem existere, nec proinde influere in damnum, & per consequens non potest inducere, & causare onus restitutionis in Consiliario; sicut non causat fundamentum, & influxum sufficientem ad incurrendam pœnam irregularitatis. Hanc sententiam tenet Laym. lib. 1. tract. 4. par. 2. cap. 5. de Excomm. num. 7. fine; ubi dicit probabilem. Vide, quæ non semel diximus superius. Et

juxta hanc opinionem, quam P. Suar. dicit communem, favorabiliorem, & rationi magis consentaneam, eodem modo procedit Petrus Navarrus, & Majol. & alii apud Suar. atque in mandato.

2541 Verùm P. Mol. de Justit. disp. 731. à num. 1. cum Innoc. Panorm. & Navar. Less. de Just. sup. cap. 13. dub. 5. num. 18. Vasquez cap. 9. de Rest. §. 1. num. 10. Card. de Lugo de Just. disp. 19. num. 37. Rebell. 1. par. lib. 2. de Restit. quest. 14. sect. 4. à numer. 1. distinguunt; nam consilium vel petitur, & datur ad sciendam veritatem, vel ad sciendam utilitatem & commodum ejus, qui petit, & accipit consilium. Primum: si revocetur, Consiliarius ad nihil tenetur, si postea consultus exequatur consilium; v. g. si doctor, qui consuluerat contractum esse licitum, revocet consilium, & dicat se fuisse deceptum, & errasse, eò quod contractus sit illicitus, non tenebitur ad restitutionem, si is, cui datum est consilium, post revocationem ineat contractum. Ratio est: quia operans post revocationem, jam non movetur à consilio, quod cognovit esse falsum; falsum enim cognitum, ut tale, movere non potest ad operandum; quare movebitur à se ipso, & ab inordinato suo appetitu.

2542 Secundum: si revocetur consilium, potest evenire, ut adhuc post revocationem influat, & te oneret obligatione restituendi; si v. g. consuluisti modum facilem ad vitandam infamiam, vel reparandum honorem per occisionem inimici, etiamsi consilium revoces, & dicas consilium esse illicitum, & non posse sine culpa gravi reduci ad actum, cum adhuc ostensa utilitas hæreat intellectui potest movere, & influere ad homicidium, & proinde te obligare ad restitutionem damni post revocationem consilii; nam consilium licet detur voluntate Consiliarii, non influit voluntate illius, sed vi, & efficaciam motivi; cum igitur revocatio non tollat efficaciam motivi, ideo, etiam illâ positâ, potest consilium influere in homicidium, & reddere, ac denominare Consiliarium causam homicidii, & per consequens obligatum ad restitutionem.

2543 Explicatur exemplo propinati veneni, quod licet liberè propinetur voluntate alicujus, illud tamen propinatum non operatur voluntate propinantis, sed vi, & efficaciam suâ intrinsecâ. Quare per rationem solum excusabitur Consiliarius à novo peccato actuali in actione homicidii commissi; sed

sed non à ratione causæ culpabilis consilii, & proinde homicidii voliti in causâ, quatenus hoc ipse debuerat prævidere se post datum consilium, etiamsi veller, non valiturum ad impediendum effectum illius; quare ob hanc causam obligatur ad restitutionem; nam quidquid ex culpa dati consilii sequitur, illi imputatur, quamvis sequatur sine nova ejus culpâ.

2544 Ex dictis inferes cum Molin. tom. 3. disp. 736. non excusari Consiliarium à restitutione per id præcisè, quod moverit consultum ad propositum non inferendi damnum, ad quod illum induxerat, si consultus postea mutet propositum, aut aliâ ratione inferat damnum motus ex consilio, & ipse non restituat; quia re ipsâ consilium fuit causa damni reviviscens post propositum. Idem est, si induxerat ad propositum restituendi, & postea ex priori consilio non restituit, de quo propriè agit Molina.

2545 Inquirendum quartò. Ad quid teneatur Consiliarius, quando dubitat, An damnum illatum fuerit à suo consilio? sive Utrum consilium datum influxerit in damnum; sive dubium venit ante, sive post revocationem consilii? In hoc puncto dividuntur Doctores, quorum tamen resolutiones semper requirunt, vel supponunt dubitantem teneri ad adhibendam competentem diligentiam; An re verâ fuerit causa damni per suum consilium, vel non? Quare in præsentia quæstio est; An si post prædictam diligentiam persistat dubium, teneatur, vel non teneatur ad restitutionem?

2546 Prima, & probabilis est sententia negativa, quam tenent Sylvest. Joan. Medin. apud Molin. infra, Henric. Rebell. Sayr. Tabien. apud Sanch. Filliuc. tom. 2. tract. 2. num. 167. Navarr. lib. 3. cap. 4. dub. 4. in 2. edit. num. 48. quos citat, & sequitur Diana par. 2. tract. 5. Resol. 88. in qua putat esse probabilem, & adducit D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 7. qui solum obligat Consiliarium ad restitutionem, quando probabiliter judicat, quod actio injusta subsecuta sit ex suo consilio. Ratio proinde est; quia juxta regulam juris in dubio melior est conditio possidentis; cum igitur in eo dubio speculativo stat certitudo practica, inquit P. Rebell. quod licitum sit non restituere jure possessionis, sive quasi possessionis, non tenebitur ad restitutionem. Deinde; quia in pari causa reus absolvitur leg. 2. Cod. de conditione ob turpem causam ex cap. ultim. de Adulteriis.

2547 Secunda sententia est affirmativa, obligatq; ad restitutionem in solidum. Illam tenuit Petrus Navarr. quamvis postea contrarium docuerit, ut observat de Lugo citandus, tenet P. Mojol. tom. 1. disp. 3. cap. 3. Corollar. 6. numer. 41. pro illa est apud Diana, P. Sal. in par. 2. tom. 2. tract. 3. disp. 1. sect. 23. num. 249. Covarr. in Clem. Si furiosus par. 2. §. 2. num. 1. Maschar. de Probat. tom. 1. conclus. 419. numer. 9. Naldus in Summ. verbo Consilium num. 13. Joan. Sanevil. in Select. disp. 42. nu. 14. P. Sanch. de Matrim. tom. 1. lib. 2. disp. 47. num. 17. & pro hac parte citat Ananiam, Angel. Hippolit. Bald. Dec. & Felin. Probat; quia in dubio nemo præsumitur admissurus delictum leg. Merito ff. pro Socio: ergo in dubio An absque meo consilio perpetrasset delictum, præsumendum est fore, ut non perpetrasset sine illo, & proinde meum consilium influxisse. Deinde cum in hoc dubio constet de injusta actione Consiliarii; quæ apta est ad producendum illum effectum, non est possessio pro Consiliario, sed pro actione injusta consilii, quæ effectum assecuta fuit, ac per consequens præsumendum est absque consilio executorem non fuisse facturum. Limitat tamen nisi dentur conjecturæ aliud suadentes; ut quia homicida v. g. erat inimicus occisi, vel mortem illi minatus fuerat, vel omnia ad illam exequendam præparaverat. Hæc sententia est satis probabilis, & magis ab extrinseco.

2548 Tertia sententia conciliat præcedentes, docetque in eo dubio restituendam esse partem pro qualitate majoris, vel minoris dubii perseverantis post examen. Ita P. Mol. disp. 736. num. 6. ubi primam sententiam sibi satis dubiam dicit. Probat; nam hoc dubium comparatur illi, in quo quis à principio capit possidere aliquid per emptionem, & dubitat, An res empta fuerit vendentis, qui, si factâ diligentia competenti perseveret dubium, non erit possessor bonæ fidei, sed tenebitur pro qualitate dubii ad restitutionem partis valoris rei emptæ; ergo similiter de eo, qui factâ diligentia competenti adhuc dubitat, An consilio suo fuerit causa damni, tenebitur ad restitutionem partis pro qualitate dubii perseverantis.

2549 Confirmat primò; quia si constat aliquem, ex tribus, qui sufficientem causam damni posuerunt, dedisse damnum, & ignoretur, quis eorum trium fuerit, singuli debent plus, minusve pro majori, vel minori probabilitate, quod ipsi damnum dederint, resti-

restituere; ergo similiter erit, si illi tres dubitant, an damnum illud intulerint, unusquisque suo consilio, quod in presenti controvertitur. Secundò; quia si aliquid habes, de quo dubitas, an sit, & pertineat jure ad unum ex tribus, docet Cajetan. & Sotus apud Molin. restitui debere illis tribus, dando partem singulis plus, minusve secundum qualitatem dubii; ergo similiter. Hæc probabiliter P. Molin. quem plures DD. sequuntur, & hæc sententia temperat liberalitatem primæ, & rigorem secundæ, quam sequitur Card. de Lugo disp. 19. n. 21.

§. I V.

Discutitur dubium consimile supra traditæ Doctrinæ.

2550 **Q**Uamvis num. 11. agendo de distinctione consilii à suffragio, hoc ab illo distinxerim, præsertim quando suffragium est decisivum, quo pacto accedit potius ad judicem, quam ad Consiliarium; quia tamen multoties manere potest in mera ratione consultivi, ut v. gr. quando Principes ad provisionem alicujus officii, vel dignitatis prudentius faciendam, suos Consiliarios circa illam prius audire volunt, ut illorum majoris partis sententiam amplectantur, idque non jure adstricti, sed liberè, & studio, ac amore assequendi, quod magis justum, & convenientius conscientiæ, & Regno est. In quo casu possunt occurrere eadem dubia, quæ moveri solent in suffragiis decisivis ad electionem alicujus officii, vel præbendæ, aut dignitatis in Cathedralibus, Academiis, & in Religionibus, quæ per suffragia decisiva, sive definitiva solent conferri. In his enim omnibus dubium non est posse ex injusto suffragio peccare contra justitiam, & oriri obligationem restituendi ex injusta acceptione, si suffragium injustum fuit causa, & influxit in damnum, & injuriam tertii.

2551 Certum est, quod si suffragium fuit ex primis, quando adhuc non erat completus numerus requisitus ad evincendam electionem ad officium, vel dignitatem, peccare te contra justitiam cum onere restitutionis, quamvis per tuum suffragium accesserint alia, quæ sine tuo suffragio sufficiebant, immò & superabundabant ad electionem. Ratio est; quia re ipsâ tuum consilium, sive suffragium fuit causa injustæ electionis, ita ut, quando

accesserunt illa alia sufficientia, jam invenerint positam injustam electionem, & damnum tertii injustè exclusi. Ita AA. infra allegandi. Nec excusaberis per hoc, quod scias idem damnum inferendum per injustam suffragationem posteriorum suffragantium, qui etiam sine tuo prævalebunt; nam, ut benè Rebell. 1. par. lib. 2. quæst. 14. num. 30. eâ in re te geris, ut damni executor cum cæteris; executor autem damni non excusatur; esto, idem damnum per alios dandum foret, si per ipsum non daretur. Nec obstat dicere, non tanti æstimari damnum datum, quando statim dandum erat eodem modo ab aliis, nimirum, à posterioribus. Respondetur, non tanti æstimari, hoc est, non addere gravitatem damno, concedo; hoc est, imminuere influxum causæ, nego antecedens; nam, ut benè citatus Rebell. tom. 1. & Card. de Lugo disp. 19. numer. 19. tuum suffragium re ipsâ dedit damnum, & fuit causa illius, non ita verò posteriorum suffragia, quæ post damnum illatum accesserunt. Quare si tuum excusetur, à fortiori excusabuntur posteriorum suffragia, qui damnum non dederunt, & per consequens damnificatus manebit sine spe refartionis damni, quod gravissimum damnum est. Quare illa mora inter te, & alios, quamvis parum æstimetur in ordine ad augendam in te obligationem ex eo, quod feceris citius id, quod tardiùs poterat fieri, non parum æstimatur, sed grave, quod tu feceris id, quod alii non fecerunt, quamvis potuerint facere.

2552 Quando tuum suffragium invenit damnum jam datum per antecedentia suffragia, & sufficientia ad evincendam electionem, tunc non teneris absolutè ad restitutionem. Ita Petrus Navarr. lib. 3. cap. 4. num. 33. cum Cajet. Soto, & Navarro, quos citat, & sequitur Rebell. sup. à num. 30. P. Mol. disp. 736. num. 1. Vasq. cap. 9. dub. 1. num. 17. quos sequitur Card. de Lug. disp. 19. num. 17. Bonac. de Contract. & Restit. disp. 1. quæst. 2. punct. 8. num. 4. contra Cord. quæst. 191. Ratio est; quia licet pecces, ferendo suffragium injustum, quia tamen damnum jam est illatum per priores, in illud non influis, nec proinde causas. Dixi, *absolutè*; nam, ut optimè notat P. Molin. sup. si ex majori numero suffragiorum resultet aliquod dedecus, vel aliud damnum ei, circa quem feruntur suffragia: v. g. quando de litteratura, aut capacitate subjecti ad aliquod munus agitur, & jam sufficientia suffragia illum injustè judicaverant

incapacem, tunc ultima etiam augent infamiam incapacitatis, proindeque tenentur ad restitutionem. Ita etiam de Lugo num. 18. A fortiori incurrent obligationem restitutionis ultimi suffragantes, quando suffragia omnium sunt necessaria ad inferendam injuriam injustæ electionis, ut advertit Bonac. num. 4. quia tunc licet sint ultimi, sunt concausæ partialis damni; item, tenebuntur ad restitutionem ultimi suffragatores, etiamsi damnum illatum jam erat per priores, qui sufficebant, quando cum prioribus antecederent conspirassent ad injustè suffragandum, tanquam concausa totius damni. Ita Rebell. suprâ numer. 30. in quo citat eosdem, quos suprâ retulimus.

2553 Magis dubium est; An quando suffragia sunt revocabilia, ut accidit in consultationibus publicis, in quibus priores, audito suffragio posterioris, possunt revocare data sua suffragia, teneantur ad restitutionem posteriores, qui injustum suffragium ferunt cum primis, quamvis præcesserint suffragia sufficientia ad inferendum damnum, ac proinde damnum jam sit datum à prioribus? Affirmat P. Vasq. cap. 9. dub. 1. num. 17. Rebell. sup. numer. 31. cum Salon. quæst. 62. art. 7. Contr. 1. Concl. 2. si credant, quod per suum suffragium contrarium reducent aliquos priores ad revocanda injusta suffragia, quæ protulerant: secus verò, si non credant. Ratio est; quia cum sint Consilarii ex officio, ex eo tenentur impedire damna, quæ possunt. Ita etiam Bonac. sup. num. 4. in quo pro hac doctrina citat præter memoratos, Michael. Salo. Azor. Valent. & alios, extenditque eandem Conclusionem ad posteriores, qui non recusant suum suffragium ferre, si credant majorem partem priorum destitutam ab injusto suffragio, si videant posteriores recusare ferre suffragium.

2554 Doctrinam P. Vasq. & Rebell. judicat Card. de Lugo non satis consequenter procedere. Nam AA. tunc solùm excusant à restitutione, quando ultimum suffragium invenit jam damnum illatum per prima suffragia sufficientia, tunc non influit, nec est causa damni; sed quando prima suffragia sunt revocabilia, damnum non est illatum, neque effectus positus; quia non est posita perseverantia in suffragiis, à qua æquè damnum pendet, atque à prolatione; siquidem quandiu revocari possunt suffragia, damnum non est illatum; ergo ultimum suffragium simul cum aliis etiam sufficientibus illud in-

ferat, quatenus inducit perseverantiam, à qua damnum pendet.

2555 Verùm hæc non tam videntur impugnare doctrinam Vasq. & Rebell. quam explicare; nam prædicti AA. non dicunt in casu revocabilitatis suffragiorum ultimum suffragium invenire damnum jam datum irremediabiliter; aliter non illos obligarent ad restitutionem damni, quod neque dederunt, neque possunt evitare per oppositam suffragationem ultimarum suffragiorum. Quare quando dicunt invenire damnum jam datum, necessariò intelligi debent de damno dato antecederent, & quantum est ex vi priorum suffragiorum, impedibili tamen per ultimam suffragationem oppositam, & potentem reducere priores ad revocanda sua injusta suffragia. Sic fur, qui arripuerat aliquid ex domo alterius, dicitur damnum dedisse, quamvis superveniens aliquis, antequam ex domo exiverit, coegit illum reponere furtum in loco, unde abstulerat. In his tamen aliquid est de voce.

2556 Quæres primò: An teneatur ad restitutionem Consiliarius, quando non præcesserant quidem injusta suffragia sufficientia ad electionem, sciebat tamen futura plura sufficientia post se; quæ sine suo suffragio electionem evincerent? Affirmavimus suprâ, modò addimus AA. P. Vasq. suprâ Molin. tract. 11. disp. 731. num. 3. Less. lib. 2. cap. 13. num. 22. Azor. Rebell. quos citat, & sequitur Bonac. sup. punct. 8. num. 4. Card. de Lugo sup. num. 19. Ratio illorum est; quia scientia, quod alii daturi sunt damnum, non tollit, quominus tuum suffragium influat in damnum, & exequatur id, quod alii executuri essent, si non præcessisset tuum suffragium; ergo sicut alii si ante te exequerentur, tenerentur, ita & tu, qui ante illos exequutus es.

2557 Quæres secundò: Ad quid teneatur Consiliarius, quando dubitat, an ante suum suffragium præcesserint suffragia sufficientia ad electionem? quod idem est; An suum suffragium concurrerit ad injustam electionem, ex qua teneatur ad restitutionem? In hoc dubio sunt tres probabiles sententiæ, quas suprâ retulimus, atque ideo in illo eodem prorsus modo procedendum est, quamvis Card. de Lugo num. 12. nitatur ostendere differentiam inter hunc casum, & præcedentem. Igitur ad demonstrandum in dubio ultimi suffragii, non esse obligationem restituendi damnum; maximè verò in dubio consilii: differentia in eo est, inquit, quod in

in dubio consilii, an influxerit, seu moverit furem, præsumptio stat contra Consiliarium; nam probatur consilium datum fuisse, & non probatur fuisse inefficax, seu non influxisse; quæ præsumptio in foro externo, secutâ postea executione damni, locum habet; at in dubio suffragii, an damnum intulerit, præsumptio, & possessio non stat contra suffragantem; supponitur namque aliqua suffragia nullum damnum dedisse; quia fuerunt superflua, ac proinde suffragator est in possessione, cujus melior est conditio, & à qua per dubium deturbari non debet.

2558 Potest tamen urgeri hæc disparitas, five differentia: nam sicut in dubio consilii probatur datum fuisse consilium, ita in dubio suffragii probatur datum fuisse suffragium; & sicut in consilio non probatur fuisse inefficax, seu non influxisse, ita in suffragio non probatur fuisse inefficax, & non influxisse; de hoc enim est dubium. Nec obstat, quod supponitur, aliqua suffragia non dedisse damnum, & fuisse superflua; nam etiam supponitur aliqua dedisse damnum, & non constat, an meum suffragium fuerit potius existis, quàm ex illis: sic etiam in fure supponitur libera ejus voluntas, quâ solâ potest inferre damnum, & infert, & meum consilium, quod potest cum illa, ut concausa, inferre damnum, vel esse superfluum, & non constat, sed dubitatur, an fuerit primum, vel secundum? Quare ergo excusandum est à restitutione suffragium in proposito dubio, & non consilium præsertim apud nos, qui supponimus suffragium consultivum. Nihilominus doctrina Cardinalis de Lugo ex P. Sanch. adhuc sustineri debet; nam quamvis in utroque casu videatur idem dubium: non tamen est eadem præsumptio; quia in casu consilii, cum in dubio nemo præsumi debeat ex se admissurus delictum, leg. *Merito* ff. pro Socio, præsumptio semper stat contra Consiliarium; at in casu suffragii, cum certum sit multa fuisse suffragia præter meum, quæ damnum dederunt, & aliqua, quæ non dederunt, & in dubio possessio stat pro suffragante; ideo ab illa deturbandus non est, neque damnandus ad restitutionem propter solum dubium.

2559 Occurrit hic dubium, quo aliquem non parum afflictum vidi. Quando, scilicet, suffragatores suffragia scripta in urnam mittunt, aliqui prius aliis, & postea immixta priora suffragia cum posterioribus publicantur, potest accidere, ut posteriora suffragia

ante priora publicentur, quæritur: Quinam in hoc casu excusentur à restitutione damni? An qui ultimò miserunt suffragia in urnam? An quorum ultimò publicata sunt suffragia? Ratio affirmandi pro primis erat; quia suffragia, ultimò missa in urnam, invenerunt jam numerum completum, & proinde damnum jam datum per illum; ergo excusantur à restitutione damni. Ratio affirmandi pro secundis, seu pro ultimò publicatis est; quia ante publicationem suffragia non sunt expedita ad causandam electionem, nec proinde damnum; quia non censetur facta electio ante publicationem numeri suffragiorum, requisiti ad illam; ergo sufficiens numerus publicatus illam facit; ac proinde ultima suffragia publicata per numerum sufficientem excusantur à restitutione, utpote quæ inveniunt damnum jam datum per publicationem prioris numeri sufficientis ad illud causandum.

2560 Salon. in 2. 2. quæst. 62. art. 7. Controvers. 1. Concl. ultim. docet, quando vota secretò feruntur, & ignorat quisque, aut non est omnino certus, quid alii facturi sint, & suffragatur contra æquitatem, teneri ad restitutionem in integrum; quia est causa illius damni. Verùm in hoc casu quamvis certum sit, quod peccet contra justitiam per suffragium injustum, nihilominus ut certum judicavi solum excusandos à restitutione, qui suffragia miserunt in urnam post numerum sufficientem ad electionem, & per consequens ad damnum inferendum. Ratio est; quia post emissionem suffragiorum sufficientium in urnam illico facta est electio, & resultavit jus in electo ad electionem, vel officium, quamvis electus, & eligentes hoc ignorent ante publicationem suffragiorum; hæc enim non fit ad conferendum jus ad rem electo, sed ad declarandum acquisitum jam per emissa suffragia, sufficientia ad illud acquirendum. Neque ad hoc jus requiritur scientia, vel acceptatio, sicut non requiritur in successione ad hæreditatem, quæ etiam ignorantem competere potest: quidquid sit de jure in re, quod per acceptationem veluti completur. Vide P. Mol. tom. 3. tract. 2. disp. 732. num. 2. fine.

2561 Ex dictis deduces, utrumque suffragatorem tam definitivum, quàm consultivum præsertim ex officio posse subire onus, & obligationem restitutionis; nam utrumque potest peccare contra justitiam, & peccat, quoties jus alienum immediatè, ac directè

graviter lædit; est tamen diversitas inter utrumque; quia definitivum potest lædere jus alienum immediatè, ac directè, v. g. præferendo indignum digno in electione; quo casu infert immediatè, ac directè injuriam digno; consultivum verò non inferendo immediatè, ac directè, sive per se damnum tertio, sed mediatè, ac veluti indirectè, quatenus suasionem suam movet executores ad ponendum damnum. Dixi, *per se damnum tertio, sed mediatè, ac veluti indirectè*; nam quamvis ipse per se non inferat, seu exequatur damnum, per se tamen, & immediatè lædit jus, quod tertius habet, ne ipse consilio suo alium moveat ad inferendum sibi damnum.

2562 Ex hac diversitate iterum deduces, Consiliarium definitivum, qui concurrat ad damnum, semper teneri principaliter, & primariò ad refarciendum damnum datum pro rata cum aliis suffragantibus, & ad totum, aliis non restituentibus, juxta Card. de Lugo disp. 19. num. 85. cum P. Mol. sup. disp. 737. num. 5. quamvis alii non restituentes ex impotentia, vel alio titulo, teneantur, cum possint, illi restituere, quod loco illorum restituit. Ratio est; quia omnes fuerunt causæ partiales damni illati, & unusquisque quamvis solus non potuerit damnum dare, potuit tamen impedire, non suffragando cum aliis injustè, prout tenebatur ex officio; ergo tenetur restituere pro rata cum aliis, & his deficientibus, ad totum.

2563 Consiliarius verò merè consultivus, quando partialiter, & cum aliis concausis influxit, non semper tenetur ad totum, sed secundum modum, quo consilium ad damnum concurrat. Quare si consilium ita influat, ut, illo non posito, sive deficiente, damnum non daretur, etiam stantibus aliis motivis, & illo posito daretur damnum, tunc Consiliarius tenetur ad restituendum integrum damnum in defectu aliarum causarum. Ratio est; quia ille solus, quamvis non possit ponere, poterat impedire totum damnum, non ponendo consilium; ergo ponendo, totaliter ponit damnum, & est simpliciter illius causa, ac proinde debet illud in totum refarcire, deficientibus aliis concausis; quod à fortiori dicendum est, si consilium fuit per modum suffragii juxta proximè dicta: si verò consilium influit partialiter, ut solum propter illud non fieret damnum, & illo deficiente, nullà alià causâ de novo additâ, fieret, tunc non tenetur Consiliarius ad

integrum damnum, sed ad partem damni restituendam, etiam deficientibus aliis concausis, v. g. aliis Consiliariis, qui ad idem damnum consilio suo influxerunt. Ratio est è contrâ; quia is quamvis posuerit partem damni, quatenus consilio suo etiam movit damnificatorem, attamen nec potuit solus ponere totum damnum, nec solus illud impedire abstinendo à suo consilio; siquidem, ut supponimus, deficiente suo consilio, & nullâ additâ de novo causâ, adhuc daretur idem damnum; ergo non restituentibus aliis, ipse solum teneretur restituere partem damni, ad quam ipse causandam partialiter concurrat, non verò partes aliorum, quas ipse nec posuit, nec impedire potuit in casu proximè explicato.

2564 Nota denique ex Card. de Lugo, qui superiorem doctrinam tradit, eodem modo obligari Consiliarium ad restitutionem, sive ipse concurrat solus cum damnificatore, illumque inducat, sive ipse cum aliis Consiliariis concurrat, & partialiter cum illis inducat ad inferendum damnum. Hoc ultimum probavimus. Quare solum primum, quando, scilicet, solus concurrat, & inducit damnificatorem, indiget aliquâ explicatione, quæ faciliè deducitur ex dictis; nam si solus dedisti consilium furi: v. g. qui nondum erat determinatus ad furtum, neque illud committeret, nisi esset tuo consilio excitatus, & motus ad illud committendum, in hoc casu, non restituente fure, teneris tu ad restituendum totum damnum, cujus causa fuisti, taliter ut si non fuisset tuum consilium, non daretur. Si verò fur jam erat determinatus ad furtum, itaut, etiam deficiente tuo consilio, & nullo alio de novo posito, illud committeret, superveniente verò tuo consilio, ab illo etiam motus est ad illud committendum juxta dicta superius, tunc, non restituente fure, teneris solum ad restitutionem partis damni juxta qualitatem, & influxum tui consilii ob easdem rationes suprâ, quæ in sequentibus magis explicabuntur.

§. V.

An Consilium ad eligendum minus malum propter vitandum majus obliget ad restitutionem?

2565 **R**etulimus suprà num. 603. posse Consiliarium licitè consulere minus malum ad vitandum majus, & ad hunc locum reservavimus decisionem dubii, quod ex prædicta resolutione sequitur: An, scilicet, consilium illud eligendi minus malum subjaceat oneri restitutionis? ut judicat opposita sententia, quam satis probabilem judicat P. Sanch. & tenet P. Azor. tom. 2. lib. 12. cap. 16. quæst. 2. §. 6. cum AA. quos suprà retulimus num. 609. sed quia à nu. 614. statuimus cum communiore hodie sententia licitum esse consulere minus malum ejusdem personæ ad vitandum majus malum ejusdem, v. g. licitum esse consulere furi determinato ad furandum à Petro centum, ut furetur quadraginta: vel inimico determinato ad occidendum Petrum, ut potius illum percutiat graviter, aut mutilet. Ideo in hoc sensu decidendum etiam modò est, tale consilium nullam inducere obligationem restitutionis. Ratio est; quia ad obligationem restitutionis, probabilius est requiri culpam gravem, quæ hic non datur; tum quia in consilio minoris mali respectu ejusdem personæ, Consiliarius negotium ejus adeo benè gessit, ut potius persona offensa gratias Consiliario referre debeat, quàm de illo conqueri rationabiliter possit, & debeat. Quare etiamsi malefactorem adjuves in inferendo damnum, nullam damnificato inferes injuriam, sed potius negotia ejus geres; ac proinde ad nihil restituendum teneberis, nisi fortè, ut advertit P. Molin. tom. 3. tract. 2. disp. 730. num. 3. locupletior inde in aliquo factus sis; quam doctrinam extendit Lessius lib. 2. cas. 13. nu. 19. ad casum etiam, in quo fur nihil cogitabat de minori damno.

2566 Quare dubium in hac materia totum reducit ad consilium minoris mali ad vitandum majus, quando majus malum est unius personæ, & minus, quod consulitur, ad vitandum majus est alterius personæ: v. g. si consulas furi, ut furetur à Paulo quinquaginta ad vitandum, ne furetur à Petro centum, ad quod determinatus jam erat, nec poterat aliter divertì à furto Petri, nisi per furtum quinquaginta à Paulo, an tenearis ad

restituendum Paulo quinquaginta per furem ablata? Varia, & variis distinctionibus respondent DD. quos omnes retulimus, & explicavimus suprà à num. 632. cohærenter tamen ad ea, quæ ibidem statuimus per diversas Conclusiones, præsentì dubio satisfaciendum est. Quare sit

2567 Prima Conclusio: Absolutè, & secundum se præcindendo à circumstantiis illicitum est consulere minus malum tertii, ad vitandum majus alterius jam determinatum, & per consequens tale consilium contrahit obligationem restituendi minus damnum illatum, quod consuluit. Ita communiter, & P. Mol. sup. Ratio est, quia tertius nullâ lege, absolutè loquendo, obligatur ad vitandum majus malum alterius: deinde habet jus, ne tu consilio tuo sis causa damni illius injusti; ergo per consilium tuum lædis jus illius, & per consequens teneris illud refarcire. Aliqui apud Navarrum tenuerunt oppositum; sed eorum sententiam temperant Doctores per sequentes Conclusiones.

2568 Secunda conclusio: Quando fur v. g. esset determinatus ad furandum simul à Titio centum, & à Sempronio quinquaginta, posset Consiliarius licitè evitare majus damnum Titii, divertendo furem ad minus Sempronii, quando utrumque vitare non posset, & ex consilio nullam contraheret obligationem restituendi aliquid Sempronio. Ratio est; quia in primis fur jam erat determinatus ad minus damnum Sempronii. Deinde, Sempronius non potest conqueri de Consiliario, quòd ita consuluerit, cum lex charitatis dicat, majus damnum, si aliunde non obstat, præferendum esse minori, quando utrumque vitari non potest. Denique; quia Consiliarius habet jus ad explicandam proximo hanc veritatem, quòd scilicet, ex duobus malis, seu peccatis minus sit eligendum, à quo jure non tenetur desistere propter Sempronium; ergo licitè potest consulere sine ulla obligatione restituendi Sempronio minus damnum, sibi illatum à fure.

2569 Utrum verò excusetur etiam à restitutione, si in eodem casu consulat majus damnum ad vitandum minus? Posse hoc licitè fieri affirmavit Navarrus; nam fur jam est determinatus ad duo illa damna inferenda, & Consiliarius ad nihil concurrit, sed solum facit, quòd quandoquidem ambo vitari non possunt, evitetur saltem unum, quod æquè bonum est, ac vitare partem aliqujus mali, quando totum vitari non potest.

Quare

Quare consequenter excusabit Consiliarium à restitutione. Hæc doctrina non videtur improbabilis, & P. Sanch. qui absolutè illam non approbat, solùm dicit in hoc casu peccari contra charitatem, cujus dictamen est majus malum semper præferendum minori, cæteris paribus. Unde, cùm non agnoscat peccatum contra justitiam, etiam excusabit Consiliarium à restitutione. A fortiori excusabit, si v.g. minus damnum esset contra consanguineum, vel amicum Consiliarii. Sed quid dicendum: Si fur deliberatus ad majus, & minus inferendum, tuo consilio desistat vel à magno, vel à parvo, animo supplendi furtum omissum per ablationem tantundem ab alio tertio extra duos, & auferat? Respondeo teneri Consiliarium ad restitutionem in defectu furis juxta suprãdicta: nec excusatur, si simul consulat, & persuadeat furi restitutionem, si illam non faciat fur. Idem, si post damnum consulat satisfactionem, si non ponatur, ut cum Medina, Alensi, Gabriel. docet Rebell. lib.2, quæst.14. sect.4. num. 2.

2570 Major difficultas est; Quando fur esset determinatus ad furandum, & indeterminatus, an furaretur majus à Petro, vel minus à Paulo, poterisne tunc illum determinare ad minus furtum à Paulo, ut vitaretur majus furtum, à Petro faciendum, quin obligeris ad restitutionem minoris furci, si fiat? Negabit P. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 11. num.74. ad medium. Ratio est; quia Consiliarius inferret injuriam Paulo, determinando voluntatem furis indifferentem, ut illi damnum inferat, quod fortasse sine consilio non inferret; ergo tenetur ad restitutionem minoris damni Pauli, si inferatur. Hæc sententia est probabilis, & tutior, & illam tenet Navarr. apud P. Sanch.

2571 Oppositam sententiam probabiliter defendit P. Less. de Just. lib. 2. cap.13. n. 21. Card. de Lugo disp.19. num.46. in quo citat, & laudat P. Vasq. illam docentem. Fundamentum est; quia furi indeterminato ad unum ex illis duobus furtis possum consulere, ut potius minus, quàm majus faciat; in hoc enim solùm aperio illi veritatem certissimam, quòd ex duobus malis minus est eligendum, quam veritatem ab illo interrogatus, possem, & deberem illi ostendere; sed Paulus non potest rationabiliter conqueri de me, quòd proximo veritatem utilem aperuerim; ergo nullam illi facio injuriam, diveriendo furem à majori damno Petri per minus

damnum suum, quando aliter divertì non potest ab uno ex duobus damnis.

2572 Sed quid; Si fur antecederet indeterminatus jam se determinaverat ad committendum majus furtum à Petro, per tuum consilium desistat à furto majori Petri ad minus Pauli? Respondent AA. utriusque sententiæ, teneri tunc ad restituendum Paulo damnum minoris furci, sicut teneretur, si nihil cogitaret de Paulo, & determinaret furari à Petro, & consilio tuo diverteres à furto Petri, consulendo, ut furaretur à Paulo, prout diximus suprã; quia in utroque hoc casu infert injuriam Paulo, ut diximus à n.639. & videre est apud Cardin. de Lugo suprã à num. 47.

2573 Aliter dicendum; Si determinatus ad inferendum damnum uni certo, v.g. Petro, daretur consilium, ut quandoquidem furaturus sit, furetur ab alio incerto, non determinato aliquo particulari; nam per hoc consilium non determinat ad aliquod furtum, vel damnum particulare, immò reducit furem ad statum indifferentiæ ad hujus, vel illius damnum; & proinde non tenetur ad restitutionem; directè enim solùm intendit divertere à damno inferendo, à quo aliter divertere non potest. Quòd verò fur postea determinetur ad damnum Sempronii, non consilio, sed illi imputari debet. Eodem modo non teneor ad restitutionem, si volenti mihi inferre damnum consulam, ut illud alteri indeterminato inferat; nam determinati damnum absolutè consulere non possum; quia subjicerem innocentem, & in nihilo mihi noxium, damno, quod injustum est. Dixi, *indistinctè*; nam in aliquibus casibus, Utrùm possem divertere majus damnum unius cum damno alterius sine onere restitutionis? Vide dicta à n.644.

2574 Specialis difficultas est in eo, qui ad vitandum damnum, v. gr. Petri in tritico, quod aliter vitari non potest, consulit æquale damnum ejusdem Petri in oleo, an teneatur ad restitutionem olei? Diximus sup. à n.646. & probavimus sententiam P. Sanch. judicantem, tale consilium non posse cohonestari aliquo titulo, non quia sit contra justitiam, utpotè quod nihil aliud operatur, nisi mutationem materiale damni in prorsus æquale, ad quod fur jam erat determinatus, sed contra regulam charitatis; atque ideo modò concludendum est cum eodem Authore tale consilium nullam inducere obligationem restitutionis, quod à fortiori consequenter doce-

docebit Card. de Lugo sub num. 51. in quo defendit tale consilium posse cohonestari, & non esse malum.

SECTIO SECUNDA.

De Consiliariis in particulari.

§. I.

Qui Consilarii contrahant onus Restitutionis?

2575. **Q**Uoniam in divisione muneris Consilarii numer. 15. & multoties alibi in hoc opere mentionem fecimus de Consiliario spontaneo, sive gratuito, & non ex officio, qui, scilicet, ex nullo titulo tenetur ad præbendum consilium, & sponte, sive gratis illud præbet, operæ pretium est modò inquirere; An supposito, quòd is consilio suo damnum injustè inferat, vel illi, cui consilium dedit, vel tertio, contra quem consilium dedit, teneatur ad restitutionem? Circa quod aliqua sunt præmittenda.

2576 Primum præmittendum est hujusmodi Consilium gratuitum vel præstare consilium rogatum, & requisitum ab alio, vel non, sed ex se, vel ex motivo charitatis, vel amicitiae. Secundum præmittendum est, vel præstare consilium ex dolo, vel bonâ fide, vel sine debita diligentia ad cognoscendam veritatem rei, circa quam præstatur consilium. Ad hæc tamen plenè intelligenda recolenda sunt, quæ diximus n. 143. & à num. 340.

2577 Dico igitur primò; Quando Consiliarius gratuitus, & non ex officio, non rogatus præbet consilium cum dolo, tenetur ad restitutionem damni secuti ex consilio, cuicumque damnum inferatur, nimirum, sive illi, cui consilium dedit, sive tertio, contra quem consilium dedit. Ratio est; quia fuit causa injusta damni utriusque. Quando dedit ex imperitia circa materiam consilii, tenetur etiam ad restitutionem juxta dicta superius, nisi bonâ fide, & ignoranter consilium dedit; tunc enim excusabitur à culpa in assumptione officii, & à restitutione ex injusta acceptione, quæ supponit culpam.

2578 Quando verò dedit consilium ma-

lum ex negligentia culpabili, sive defectu debitæ diligentiae, tenetur ad eandem restitutionem; nam posito, quòd non requisitus, sed sponte suâ suscepit munus Consilarii, tenetur ad diligentiam debitam tali officio, & illâ omisâ culpabiliter, subit onus restitutionis damni, sicut Consiliarius ex officio, ut infra ostendam.

2579 Dico secundò; Quando Consiliarius gratuitus rogatus det consilium cum dolo, tenetur ad restitutionem damnum passo, sive sit ille, cui dedit consilium, sive tertius, contra quem fuit consilium, sive sit uterque. Ratio est; quia fuit causa injusta damni. Neque excusatur per id, quòd fuerit rogatus, & nullam habeat obligationem ad præstandum consilium utile; nam quòd fuerit rogatus, non excusat à damno tertii; quia hic jus habet, ne Consiliarius inducat aliquem ad inferendum sibi damnum injustum, quod jus violat Consiliarius per consilium dolosum; quare tenebitur ad illud resarciendum in defectu executoris dolosi Consilii; immò si executor, bonâ fide motus, consilio, damnum intulit, & ex eo nihil factus est ditior, ad nihil tenebitur, & totum onus restitutionis refundetur principaliter in Consilium juxta dicta num. 242. Deinde non excusat à damno ejus, cui dedit consilium; quia licet Consiliarius gratuitus non teneatur præstare roganti consilium aliquod ex officio, contractu &c. ut præscindam à charitate, tenetur tamen ex justitia non præstare consilium dolosum, ex quo oriatur illi damnum; quia rogans jus habet, ne sibi noceat; quare dando consilium dolosum roganti, non secus se gerit, quàm si petenti potum, venenum propinaret, qui non excusabitur à damno per id, quòd fuerit rogatus.

2580 Quando Consiliarius gratuitus rogatus præbet consilium ignoranter, tam quoad materiam consilii, quàm quoad periculum damni, inde proventurum, non tenetur ad restitutionem damni secuti. Ratio est; quia sicut ignorantia illum excusant à culpa in præstando consilium, ita à restitutione, quæ culpam supponit ex injusta acceptione. Dixi (tam quoad materiam, quàm quoad periculum sui consilii, tenebitur ad restitutionem tertio, cui damnum intulit in defectu executoris juxta supra dicta; est enim causa illius: item ad damnum ejus, cui dedit consilium; nam advertens suam ignorantiam, & damnum proximi, temerè illum expo-

exposuit periculo subeundi damnum. Sed quid si petens consilium sciebat, vel saltem verebatur imperitiam Consiliarii? Respondeo hunc non teneri ad restituendum aliquid petenti consilium; quia censetur cessisse jure suo, quatenus sciens, ac volens amplexus est consilium imperiti; quidquid enim ex illo sequatur, sibi imputare debet.

2581 Quando verò Consiliarius gratuitus est peritus, & rogatus præbet consilium ex defectu diligentiae malum, & ex quo sequitur damnum, quid judicandum? Propositum dubium potest frequenter accidere; quia non pauci sunt, qui ad aucupandam popularem auram, laudem sapientiae in eo præcipuè collocant, ut præcipientes sint in præstandis extemporaneis consiliis. Non ita certè Eximius ille Suarez, qui in tot, ac tantis requisitis dubiis, consulam, aiebat, Codices meos.

2582 Respondeo igitur, vel damnum, fecutum ex Consilio, provenit illi, cui rogatus dedit consilium, vel tertio? Si primum, non tenetur ad restitutionem; quia cum non sit Consiliarius ex officio, non est obligatus ex justitia ad illam diligentiam, defectu cuius consilium nocuit. Deinde, ut supponimus, non ex dolo, sed ex defectu diligentiae non debitæ erravit; ergo non tenetur ad restitutionem damni petentis consilium. Dixi ex justitia; nam ex fidelitate tenetur ad illam diligentiam juxta dicta num. 242. Sed quid, Si rogatus promisit eam diligentiam? Respondeo tunc subiacere oneri restituendi damnum roganti; quia promissio facta, & acceptata obligat ex justitia.

2583 Majus dubium est in damno tertii proveniente ex eo consilio? Respondeo Consiliarium teneri ad restituendum damnum tertio, contra quem dedit consilium. Ratio est; quia licet Consiliarius rogatus non teneatur ex justitia adhibere illam diligentiam ad benè dirigendum rogantem, neque ad agendum negotium in utilitatem tertii, tenetur nihilominus ad non inferendum suo consilio damnum tertio innocenti; nam, ut diximus num. 239. unusquisque tenetur procurare, ne ex sua actione jus proximi injustè violetur. Cum igitur Consiliarius, advertens periculum damni tertii ex suo consilio, illi se temerè exposuerit, omisâ debitâ diligentia, tenebitur in defectu executionis ad restitutionem talis damni.

§. I I.

Ad quid teneatur Confessarius propter damnum ex suo Consilio?

2584 **J**uxta dicta num. 16. Confessarius etiam numeratur inter Consiliarios; quia tamen alius est Confessarius ex officio; & alius ex non officio, sive gratuitus, ideo circa Confessarium gratuitum, & non ex officio resolvenda sunt dubia juxta proximè tradita, dummodò recolās, quæ de hac re tradidimus à num. 22. de Confessario gratuito, quando, scilicet, subjiciatur obligationibus, & oneribus Confessarii ex officio. De reliquo nihil occurrit circa prædictum Confessarium hic tractandum, sed de solo Confessario ex officio agemus, quando, scilicet, per consilium contrahat obligationem restituendi?

2585 Dupliciter potest Confessarius ex officio peccare contra tertium, immò & contra ipsum pœnitentem damnificando. Primum per errorem consilii exhibiti: Secundum per omissionem consilii: primum contingit, quando per errorem culpabilem ex negligentia debitæ diligentiae, vel ex ignorantia peccaminosa consulit pœnitenti, v. g. ut non restituat, cum tamen debeat restituere, vel ut restituat, cum non debeat; primum enim præjudicat tertio, & secundum pœnitenti: secundo modo peccat per omissionem consilii, quando vel per negligentiam culpabilem, aut humano alio respectu, vel per inculpabilem inadvertentiam non inducit, & obligat pœnitentem ad restitutionem, quam judicat deberi. Utrum verò in his casibus teneatur ad restitutionem tertio, vel pœnitenti? Sunt qui indistinctè affirmant, quos suprà retulimus. Verum tamen distinguendum cum aliis.

2586 Quoad primum: Si Confessarius ex officio per errorem graviter culpabilem ex negligentia debitæ diligentiae pœnitenti consuluit, ut non restitueret, quando ex justitia tenebatur restituere, vel ut restituat alteri, quàm creditori, obligatur ad restitutionem in defectu pœnitentis. Ita P. Suar. de Pœn. disp. 32. sect. 6. num. 9. Bonac. de Restit. disp. 1. quæst. 2. num. 73. cum P. Less. & Rebell. lib. 1. de Contract. quæst. 10. num. 12. Layman 3. par. tract. 4. cap. 7. num. 6. in fine, Diana par. 2. tract. Miscel. Resol. 1. Card. de Lugo de Pœnit. disp. 22. à n. 61. in quo, usus distin-

distinctione erroris culpabilis, vel inculpabilis, docet primò. Confessarium, qui per errorem graviter culpabilem dixit pœnitenti non teneri ad restitutionem, quando ex iustitia ad illam tenebatur, & poterat restituere, obligari ad monendum pœnitentem, vel aliter ad restitutionem in defectu pœnitentis; nam dominus rei habet jus, ne quis alius impediatur debitorem rei suæ à restitutione sibi faciendâ. Hinc P. Dicast. lib. 2. tractat. 10. disp. 3. num. 13. cum aliis obligat ad restitutionem Confessarium, qui verbis suis fuit causa, ne usurarius restitueret usuras mutuario: si hic non restituat, eodem modo tenebitur ad restituendum pœnitenti, si illi consuluit restitutionem faciendam, quando ad illam pœnitens non tenebatur; quia per deceptionem fuit injusta causa damni pœnitentis, quem ex officio tenebatur certò dirigere. Idem judicant aliqui de Confessario gratuito, & delegato, quatenus sine necessitate se immiscuit; immò Sylvester apud P. Suar. illum obligat ex culpa levissima: sed sine fundamento inquit Eximius Doctor. Dixi suprà, quando ex iustitia ad illam tenebatur, & poterat; nam si non poterat, etiam non tenebatur, neque proinde Confessarius loco illius; quia per consilium nihil nocuit.

2587 Docet secundò, quando absque gravi culpa dedit suprà posita consilia, tenetur Confessarius ad restitutionem cum ea distinctione, si, nimirum, commodè possit monere pœnitentem, seu revocare consilium; si verò non possit, regulariter excusabitur à restitutione. Primum ostenditur; quia non solum tenetur, ad restitutionem, qui directè, & ex industria damni infert, sed etiam qui prævidet ex sua actione etiam inculpabili secuturum damnum, quod potest impedire, & non impedit; siquidem unusquisque tenetur, quando commodè potest præcavere, ne ex sua actione alteri damnum injustè proveniat. Si ergo Confessarius, admonendo pœnitentem, & revocando consilium, potest commodè illum reducere ad restituendum, quod debet, vel ad non restituendum, quod non debet, tenebitur ad hoc; vel aliter ad restituendum in defectu damnicantis.

2588 Confirmat de Lugo; quia licet actio illa, siue consilium fuerit inculpabile, fuit tamen actio tua, & tu teneris ex iustitia procurare, ne tuâ actione proximus patiatur damnum iniustum, exemplo illius, qui inadvertenter ignem abhūit domui alienæ,

vel qui bonâ fide proximum de crimine, quod audierat, infamavit; cum primum advertit periculum incendii, vel falsitatem criminis, tenetur ex iustitia, si commodè potest, ignem extinguere, & infamiam criminis impedire, revocando dictum. Hanc eandem doctrinam tenet Less. lib. 2. dub. 22. à num. 15.

2589 Dicitur, si commodè possit; nam cum gravi suo detrimento non tenetur; in hoc namque distinguitur obligatio eius, qui absque culpa consilio suo damnum dedit, ab eo, qui cum gravi culpa nocuit; hic enim tenetur ad impediendum, seu retractandum consilium, etiam cum gravi damno suo, proportionem habita ad damnum, quod dedit; non ita ille; quia æquitas suadet, ut non æquè gravetur obligatione restitutionis, qui culpabiliter, & qui inculpabiliter damnum dedit.

2590 Confirmat Less. num. 118. exemplo eius, qui ex officio tenetur impedire malum aliquod, & non impedit, cum possit; hic enim non tenetur ad restitutionem cum pari damno suo, sed cum commodè potest, & non impedit. Dicitur secundò, regulariter excusabitur; nam, ut benè Card. de Lugo, commodum, vel incommodum Confessarii in ordine ad impediendum damnum debet æstimari respectivè ad damnum, quod ex errore consilii sequitur: nam si v. g. errore inculpabili consuluerat, ut non restitueretur regnum, quod re verâ restitui debuerat, non excusabitur à restitutione per qualecumque incommodum sustinendum propter impediendum damnum, v. g. propter decem nummos expendendos, vel propter quatuor dies itineris conficiendi; quia respectivè ad damnum tantæ rei imminens satis commodè vitaret, etiam cum illis expensis: sicut satis commodè vitaret combustionem magni palatii, cui inculpabiliter injecerat ignem, si insumeret unum aureum in conducendis adiutoribus ad extinctionem ignis. Hæc sententia est valde probabilis, & tutior.

2591 Nihilominus P. Less. suprà n. 117. sine dicit, oppositum non videri improbabile. Ratio est; quia communis sententia DD. est non teneri ad restitutionem, qui sine culpa sua rem alterius damnicavit; non enim tenetur ex re accepta; quia nihil extat alienum apud Confessarium; non ex iniusta acceptione, cum in consilio non peccaverit: non ratione contractus, & officii, cum contractus nullus supponatur, & officium Con-

fessarii solum sit ad pœnitentem: hæc autem sunt radices restitutionis; ergo non tenetur ex iustitia ad restituendum tertio; nam respectu pœnitentis dicam infra.

2592 Respondetur tamen Confessarium in hoc casu teneri quasi ex re accepta; nam restitutio illa debita tertio est quasi in manu, & potestate Confessarii; qui autem rem alterius possidet, etiam bonâ fide, sublato errore, tenetur illam domino restituere ex iustitia. Ita Lessius. Instant: si teneretur ex iustitia tertio, teneretur cum gravi damno suo; ad hoc enim obligat lex iustitiæ veluti in pœnam iniustæ læsionis. Nego antecedens; ad probationem dico pœnam supponere culpam, quæ in nostro casu nulla est; nam restitutio non oritur ex radice iniustæ acceptionis, sed rei acceptæ, ut dixi, quæ obligatio minor est, & ideo non obligat cum tanto rigore damni proprii, sed cum commodè potest.

2593 An suprâ posita doctrina eodem modo applicari debeat Confessario, non ex officio, sed gratuito? Affirmandum; nam in eo militant eadem rationes; quia neque excusatur per id, quod gratis dederit consilium, neque per id, quod sine culpa dederit; quia hæc licet excusent à culpa, non excusant ab eo, quod re ipsâ damnum dederit, quod commodè impediri potest, & tenetur ex iustitia, quatenus prævidet ex dato consilio suo etiam inculpabiliter proventurum damnum iniustum proximo, qui ius habet, ne actione ullâ suâ iniuste offendatur. Idem respectu damni pœnitentis.

2594 Altera difficultas hæc est: Quando Confessarius, & idem est de altero Consiliario, ex negligentia, vel culpâ latâ, & mortali, pœnitenti dixit falsò non teneri ad dandam eleemosynam, ad quam ex voto tenebatur, obligaturne ad restituendum pauperi eleemosynam, quam impedivit? Communis sententia docet peccare quidem Consiliarium, sed non teneri ad restitutionem illi, qui accepturus erat eleemosynam. Ita P. Sanchez lib. 1. Consil. cap. 4. dub. 6. Probatur; quia pauper nullum ius iustitiæ habebat ad illam eleemosynam, neque proinde habebat ius, ne Confessarius, aut alius Consiliarius retraheret pœnitentem ab eleemosyna faciendâ. Quare in prædicto consilio Confessarius, & Consiliarius peccat quidem contra votum pœnitentis, ad cuius violationem, saltem materiale, induxit pœnitentem. Item si est Confessarius, vel Consiliarius ex

officio, peccat etiam contra iustitiam pœnitentis; quia tenebatur ex officio illum docere verum; at non peccat contra ius tertii, sive pauperis; quia nullum ius habet ad eleemosynam, neque proinde contra Consiliarium. Hæc doctrina est communis, ut infra cum de Consiliario impediante constabit.

2595 Oppositum videtur sentire Card. de Lugo de Restit. disp. 8. numer. 96. ad finem, quatenus iudicat difficilem propositam doctrinam, probatque; nam qui per vim, & fraudem aliquem impedit à consecutione boni sibi conferendi ab alio, peccat contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem pro quantitate spei, quam habebat impeditus; sed qui per falsum consilium pauperem impedit ab illa eleemosyna, videtur impedire per vim, & fraudem, non quidem scienter commissam, sed cum ignorantia crassa, graviter culpabili, & eadem malitiam habente; nam peccatum cum ignorantia commissum, eadem malitiam habet cum scienter commissum juxta communem doctrinam. Si igitur fraus scienter commissæ est contra iustitiam, & obligat ad restitutionem, etiam fraus per negligentiam culpabilem commissæ.

2596 Non placet Card. discursus; tum quia contra commune; tum etiam; quia non rectè attribuit ignorantia, etiam crassæ, rationem fraudis; nam fraus est species astutiæ, immò est executio astutiæ, quæ per media occultè præmeditata operatur; at ignorantia crassa, quam supponimus in Confessario, est ex negligentia examinandi doctrinam, quam consulit, quam si examinaret, fortasse non doceret pœnitentem. Verum quidem est, quòd cum illa negligentia sit culpabilis eò quòd sit volita, censeatur implicite velle fraudem, hoc est, decipere pœnitentem; hoc tamen non sufficit, ut dicatur fraus; nam aliud est velle fraudem, aliud fraudem facere: sicut aliud est velle vim inferre, aliud verò illam inferre. Deinde dato, quòd ea negligentia sit interpretativa voluntas fraudis objective, hoc non sufficit, ut sit fraus; hæc enim debet esse de industria volita, & non solum volita, sed etiam executioni mandata. De hoc tamen iterum infra.

2597 Quoad secundum: Quando per negligentiam, sive per omissionem culpabilem non præcepit, & induxit pœnitentem ad restitutionem debitam tertio, An teneatur Confessarius ad restituendum tertio in defectu pœnitentis debitoris? Resolvimus n. 232, ibi

ibi distinximus inter omissionem, ex qua pœnitens intelligat se non debere restituere, & aliam, ex qua non ita sibi persuadet; & quamvis ad hunc locum utpote proprium reservaverimus aliqua, quæ breviter subsequuntur: & in primis, ut loco citato diximus, Confessarius sive ex officio, sive gratuitus, sive per ignorantiam, sive culpabiliter omiserit monere pœnitentem de restitutione tertio facienda, non teneri ad restitutionem. Ita P. Suar. sup.

2598 Probatur; quia illud peccatum, si detur, non est contra jus tertii, sed vel contra Religionem, sacrum ministerium negligenter exercendo, vel contra Charitatem proximi; ergo. Antecedens ostenditur; quia Confessarius, etiam ex officio, solum obligatur in ordine ad pœnitentem quoad spiritualia, & nullo modo neque ex contractu, neque ex stipendio ad procurandam restitutionem tertii, ergo, omittendo consilium, nullum jus tertii offendit, proindeque non tenetur ad restitutionem. Ita etiam Less. lib. 2. cap. 13. dub. 10. num. 78. in fine, quamvis oppositum dicat valde probabile propter dicta citato numer. 327. item tenet Card. de Lugo de Just. disp. 22. num. 65. Bonac. de Contractib. & Restit. disp. 1. quæst. 2. punct. 11. num. 13. in quo oppositum dicit in praxi difficile, & pro hac sententia citat Valent. P. Sanch. in Summ. lib. 1. cap. 6. num. 5. Azor. 3. par. lib. 4. cap. 16. quæst. 3. P. Suar. de Pœnit. disp. 32. sect. 6. num. 9. Emmanuel Sà, Reginal. lib. 10. tract. 1. num. 42. tenet etiam Layman suprâ, & Moja de Sacram. Pœnitent. disp. 7. quæst. 4. numer. 1. Delgadilh. ibidem cap. 19. dub. 43.

2599 Oppositum tenet Navarr. lib. 1. cap. 4. num. 145. Medin. quæst. 9. Rosell. Angel. Navarr. cap. 17. num. 140. Salon. Aragon. Clavis Regia cap. 4. n. 16. citatur etiam Bonac. P. Mol. disp. 739. & 740. num. 4. sed Molina neque in eo numero, neque in tota utraque disp. agit de hoc puncto, quamvis utatur regulâ illâ generali ad obligandos custodes, & officiales publicos, qui omittunt obligationem suam, deprehendendi delinquentes, ut solvant pœnam pecuniariam, eosque obligat ad restituendum in defectu delinquentium illis, quibus talis pœna est applicata à Republica, vel Principe; nam ex officio, & ex iustitia tenentur non omittere illam diligentiam, & quatenus omittunt, quatenus sunt causæ injustæ indirectæ damni illorum, quibus applicata est pecunia. Fun-

damentum igitur oppositæ sententiæ est: nam incumbit Confessario instruere, & docere pœnitentem necessaria; si ergo omittat culpabiliter monitionem restitutionis debitæ, peccabit contra obligationem officii, & illi, tanquam causæ injustæ, imputabitur damnum tertii, cui debetur restitutio. Quam doctrinam extendunt ad Confessarium spontaneum; quia agit vices Confessarii ex officio. Sed circa hæc vide locum citatum, in quo huic fundamento satisfactum est, & infra iterum satisfiet. Ita etiam Gaugericus in Addition. Marcus Serra 2. 2. quæst. 62. part. 7. dub. 1.

2600 Supposito tamen, quod Confessarius non teneatur ad restitutionem loco pœnitentis, quem non monuit, tenebiturnè ad illum postea monendum, ut restituat? Non est dubium teneri ex iustitia, quando pœnitens ex omissione Confessarii sibi persuasit non teneri ad restitutionem, sive Confessarius inculpabiliter, sive culpabiliter omiserit; nam si inculpabiliter omisit, tenetur, quando commodè potest juxta dicta suprâ §. *Docet secundò*; si verò culpabiliter, tenetur etiam cum gravi suo incommodo respectivè ad damnum datum juxta suprâ dicta §. *Quoad primum*. Hinc P. Dicast. obligat ad restitutionem Confessarium. Quare difficultas est; quando pœnitens non ita sibi persuasit, neque motus ad non restituendum; in qua omnes conveniunt teneri ex charitate.

2601 Quoad iustitiam: Respondeo in eo casu non teneri ex iustitia. Ita P. Suar. suprâ sect. 6. Rebell. suprâ, Filliuc. Malder. Bonac. quos citat, & sequitur Card. de Lugo suprâ num. 67. Diana 1. par. tract. 4. Resol. 1. & iterum tract. 6. Resol. 22. Probatur; quia Confessarius solum tenetur ad bonum animæ sui pœnitentis, & peccat formaliter contra illud, omittendo culpabiliter monitionem necessariam restitutionis, ut exoneretur; ad hoc enim obligatur ex officio; at non obligatur procurare utilitatem aliorum; neque alii habent hoc jus penes Confessarium; ergo post omissionem monitionis non tenebitur ex iustitia monere pœnitentem, ut restituat. Neque obstat, quod is, qui, tacet, quando ex officio tenetur loqui, videtur virtualiter approbare, & dicere contrarium, hoc est, restitutionem non esse faciendam, & proinde causare moraliter non restitutionem; nam Confessarius tenetur ex officio ad monitionem respectu pœnitentis, & non ex officio

respectu alterius, cui debetur restitutio; unde omittendo monitionem, nullum ius istius violat, sed solius pœnitentis. Deinde, vel pœnitens interpretatur illam omissionem, quasi consilium ad non restituendum, & sumus in casu proximè suprâ explicato, vel non ita interpretatur: & tunc Confessarius non tenetur ex iustitia facere monitionem, & dare consilium, ut restituat propter rationem nostram. Objicies: Confessarius non monens, cum possit, dat scandalum pœnitenti; sed dans scandalum est causa peccati alterius; ergo est causa retentionis in pœnitentia, & proinde tenetur ad restitutionem. Respondetur: dans scandalum, non intendendo directè ruinam proximi, est causa, quando ex officio tenetur impedire scandalum, & non impedit, concedo; quando non tenetur, nego antecedens. Itaque non impediens, quando ex officio tenetur impedire, est causa damni, & quamvis sit causa impropria, hoc est, non influens directè, sed tantum veluti negativè, quatenus non tollit scandalum, quod tenetur tollere, & tamen tenetur ad restitutionem; quia ex officio, & proinde ex iustitia taciti contractûs, tenetur vitare id, ex quo damnum sequitur alteri. Ita Gubernator tenetur ad restitutionem furti, quod poterat impedire, & non impedit. Prælatus ad restitutionem famæ alterius; quia non impedivit subditum à detractiōe alterius, ut poterat; nam & Gubernator, & Prælatus sunt capita politica, quæ ex officio tenentur gubernare subditos in ordine ad bonum commune omnium aliorum, & procurare, ne damna alicui inferantur: unde quilibet habet jus contra illos, quoties ex omissione diligentiae debitæ ex suo officio aliquod damnum patitur. Non ita verò habet damnificatus jus contra Confessarium; quia ex officio non tenetur, nisi tantum ad bonum pœnitentis, sicuti Medicus ad bonum infirmi; quod verò ex defectu, & omissione medicinæ infirmus incidat in insaniam, & ex illa inferat damnum tertio, non obligat Medicum ad restitutionem damni; quia ex officio non tenetur præcavere damnis aliorum, sed solum procurare bonum infirmi.

2602 Quæres: An saltem teneatur ad restitutionem, quando per omissionem non impedivit damnum ipsius pœnitentis: v. g. quando ex confessione intellexit pœnitentem ex ignorantia esse in resolutione restituendi, quod non debet, & non illum monet de veritate? De hoc dubio nihil Auctores, immò

ex eorum regula generali non videtur facilis resolutio; nam docent Confessarium teneri ex officio non omittere, sed procurare bonum pœnitentis. Deinde aliqui restringunt hanc obligationem ad solum bonum spirituale, aliqui verò absolutè loquuntur de bono pœnitentis. Ego tamen, stando generali principio, & regulæ, Judico primò: Certum est, quòd si pœnitens omissionem Confessarii interpretetur, ut consensum, & approbationem suæ resolutionis restituendi, quod non debet, tenetur Confessarius hoc cognoscens, & non impediens ad restituendum pœnitenti in defectu ejus, cui facta est indebita restitutio. Constat ex dictis suprâ §. *Supposito tamen*; Est namque eadem actio in pœnitente, atque in tertio, de quo ibi est sermo.

2603 Judico secundò: Extra hunc casum si omittit monitionem ex ignorantia, vel inculpabili inadvertentia, cognito errore, tenetur, cum commodè potuerit, vel mone-re pœnitentem de errore, vel si hoc omittat, ad restitutionem in defectu ejus, cui facta est restitutio. Constat ex dictis suprâ §. *Docet*; Est enim idem casus ibi decisus. Judico tertio; Si omissio fuit culpabilis, tenetur ex iustitia ad monendum pœnitentem, quòd si omittat, tenebitur ad restitutionem, etiam cum præjudicio suo in defectu ejus, cui facta est restitutio. Ratio est; quia ex officio tenetur procurare bonum pœnitentis, & impedire ejus damna. Probatur; quia ad minimum hoc evincunt rationes sententiæ gravissimorum Doctorum, qui ob similem omissionem Confessarium obligant ad restituendum tertio, quando omisit monitionem restitutionis sibi debitæ. Adde, quòd officii Confessarii est corrigere, & emendare conscientiam erroneam pœnitentis, ob quam non ablatam in hoc casu sit indebita restitutio; ergo in causa est Confessarius per suam omissionem damni pœnitentis, ac proinde tenebitur ad restitutionem, si non moneat pœnitentem.

2604 Ultima difficultas in hoc puncto est circa revocationem Consilii; quando in primo casu Confessarius pœnitenti persuaserat non facere restitutionem debitam, vel facere alteri, & non creditori; & in secundo casu, quando pœnitens ex omissione monitionis motus est ad non faciendam restitutionem debitam, in quibus Confessarius tenetur, in primo revocare consilium, & in secundo declarare pœnitenti, & suadere, ut restituat:

An

An si post revocationem, vel declarationem pœnitens non restituat, teneatur Confessarius ad restituendum loco pœnitentis secundum regulas supra multis in locis traditas, & præsertim num. 452. & iterum alibi?

2605 Respondet Card. de Lugo de Pœnit. disp. 22. num. 64. Confessarium non teneri; quia quamvis in aliis materiis Confessarius, etiam revocato consilio, teneatur ad restitutionem, quando v. g. motiva consilii, quæ Consiliarius proposuit, etiam revocato consilio, adhuc perseverant in mente ejus, cui datum est consilium; quia v. g. monstrabant utilitatem, atque ideo, etiam revocato consilio, possunt influere, non ita tamen est in consilio Confessarii, quod, ut supponitur, fundatur in errore, & solum movet, ac habet pro motivo auctoritatem Confessarii; cum igitur hæc tollatur per revocationem, protestando falsitatem, & errorem dati consilii, si pœnitens post revocationem non restituat, id non faciet ex consilio, quod jam cognoscit esse falsum, nec ex auctoritate, quæ nulla jam est, sed ex sua mera malitia. Sed quid dicendum, Si consilium Confessarii ostendebat utilitatem pœnitentis? Vide, quæ in loco latè diximus.

2606 Non tamen omnino placet id, quod addit citatus Cardinalis in eodem loco, scilicet, quod teneatur Confessarius, non solum ad revocationem consilii, sed etiam ad restitutionem in defectu pœnitentis, si pœnitens habuerat intentionem restituendi ante confessionem, & postea ex culpabili consilio mutatus nolit restituere; quia Confessarius culpâ suâ fuit causa, ne fieret restitutio, quæ facta jam esset, & modò non fiet. Si verò consilium non fuit ex malitia, sed ex ignorantia, cohærenter ad sua principia, quæ supra retulimus, dicet teneri ex justitia retractare consilium, si commodè potest. Non, inquam, placet absolute quoad omnes partes; nam etiam in hoc casu potuit consilium movere solâ auctoritate Confessarii, quâ per revocationem sublata, Confessarius non tenebitur restituere; quia tollit id, quod movebat, & erat causa non restituendi: unde non restitutio secuta post revocationem imputari non debet Confessario, sed præcisè malitiæ pœnitentis. Hæc de Confessario specialiter; nam multa alia, quæ communia sunt illi cum aliis Consiliariis, dabimus infra.

§. III.

Resolvuntur alia circa restitutionem à Confessario faciendam.

2607 **N**on est dubium ex vi officii teneri Confessarium, sicut tenentur alii Consiliarii ad secretum eorum, de quibus consuluntur, itaut subiaceat oneri restitutionis damni secuti ex revelatione secreti, ut dictum supra num. 144. Quare difficultas in præsentì circa Confessarium est in speciali secreto sacramentali, sive sigillo; An ex violatione istius reperiatur etiam malitia contra justitiam, quæ illum obliget ad restitutionem? P. Suar. de Pœnit. disp. 33. sect. 1. num. 13. P. Vasq. quæst. 93. art. 4. dub. 14. Fagund. par. 2. lib. 6. cap. 1. num. 6. Cardin. de Lug. de Pœnit. disp. 23. num. 16. Dian. tom. 1. tract. 8. Resol. 2. ubi alios citat, Docent primò posse dari violationem sigilli sine peccato contra justitiam, non posse verò sine peccato contra Religionem; v. g. quando Confessarius violaret sigillum, revelando peccatum machinationis contra innocentem, vel contra bonum commune; tunc enim peccaret contra Religionem, & gravem Sacramento inferret injuriam, sed non peccaret contra justitiam pœnitentis, sicut non peccaret, revelando secretum naturale circa talem materiam. Docent secundò injustitiam, quæ datur in revelatione peccati pœnitentis in aliis materiis non solum esse contra religionem, sed etiam contra justitiam pœnitentis, cujus famam lædit per revelationem sui gravis defectus.

2608 Supposito igitur, quod in revelatione sigilli detur peccatum contra justitiam, consequenter dicendum est, Confessarium obligari ad resarciendum damnum illatum per restitutionem famæ ablatae eo modo, quo fieri potest. Eodem modo dicendum, si per revelationem sigilli, alium tertium à pœnitente læsit, v. g. si per revelationem peccati Sempronii infamavit Bertam complicem; nam quando Doctores dicunt revelationem sigilli esse contra justitiam pœnitentis, per hoc non negant esse contra justitiam tertii, quando illum lædit, sed Conclusionem statuunt circa id, quod universaliter accidit; non enim semper peccatum revelatum habet complicem, aut tangit tertium, at universaliter omne peccatum revelatum lædit pœnitentem.

2609 Ex dictis suboritur altera difficultas; An is, cui Confessarius revelavit peccatum pœnitentis, teneatur etiam ad restitutionem, si prædictum peccatum alteri revelet? Duplīciter potest intelligi hoc dubium; primò, quando Confessarius revelavit peccatum sine causa, seu ex mera voluntate infamandi pœnitentem. Secundò, quando revelavit ex causa petendi consilium in casu, in quo ignorat, vel dubitat de certa resolutione. Quoad primum: dicendum est, vel Confessarius communicavit peccatum sub secreto, vel non? Si primum, tenetur ad secretum, & eo revelato, ad restitutionem famæ pœnitentis, & tertii, si forsan etiam infamavit, idque eodem modo, quo dictum est de Confessario, cum ea solum differentia, quòd Confessarius tenebitur immediatè, & principaliter ad restitutionem ratione revelationis à se factæ, & ulterius mediatè, & secundariò ratione revelationis factæ ab eo, cui revelavit; nam si is non restituat, tenetur Confessarius in defectu illius restituere: sicuti fur, qui rem furtivam dedit alteri, altero non restituente, tenetur illā restituere loco alterius. Si verò communicavit sine secreto, & publice, tenebitur, vel excusabitur à restitutione juxta regulas generales detrahentium in materia de Restitutione.

2610 Secundum membrum de revelatione causā consilii involuit quæstionem satis controversam apud AA. quam disp. 1. §. 11. numer. 156. remisi tractandam in hoc loco, paucis ibi animadversis: Utrū, scilicet, is, à quo Confessarius petit consilium, sive Consiliarius Confessarii, teneatur etiam ad sigillum, an ad solum secretum naturale rei, circa quam consultitur? Consultò hanc quæstionem omisi, agendo de secreto Consiliarii; quia convenientius hīc tractanda videbatur. In ea tres sunt sententiæ, æquè ferè probabiles, saltem ab extrinseca Doctorum auctoritate.

2611 Prima sententia absolutè affirmat teneri ad sigillum. Ita Navarr. in cap. *Sacerdos* num. 45. & in Man. cap. 8. num. 4. & 7. Sot. Sylvest. Vival. Ledesm. Moura, Veguera, Ochogav. Cand. P. Suar. de Pœnit. disp. 33. ubi citat Palud. & alios, Fagund. Præcept. 2. lib. 6. cap. 6. num. 21. Filliuc. tractat. 7. cap. 11. num. 523. de Lug. de Pœnit. disp. 23. num. 25. ubi dicit certam, Bonac. tom. 1. disp. 5. quæst. 6. punct. 3. numer. 4. Dian. tom. 5. tract. 11. Resol. 11. quamvis alibi oppositum defendat, Leander infra. Fun-

dantur multis, quæ ad unum fundamentum ita reduci possunt: Illa notitia in Consiliario Confessarii oritur à confessione Sacramentali pœnitentis facta Confessario; sed notitia orta à Sacramentali confessione non solum secundum se, sed etiam quoad effectum communicandi alteri subordinatur, & dependet à voluntate, & intentione pœnitentis, itaut solum de illius licentia possit communicari uni determinato, vel pluribus indeterminatis, tota, vel dimidiata; ergo sicut in Confessario non est licitè revelabilis sine licentia pœnitentis, ita neque in Consiliario Confessarii, immò & alii cuicumque revelaverit, propter ortum, quem habet à Sacramento. Major est certa, minor ostenditur; quia aliter Sacramentum pœnitentiæ redderetur odiosum. Consequentia patet; nam Consiliarius facit cum Confessario unum membrum cum omnibus requisitis.

2612 Explicant aliqui; quia illa notitia est per modum rei pignoratæ, quæ ad quemcumque deveniat, semper devenit, & transit cum onere, cap. *Ex litteris* de Pignoribus. Item; quia Consiliarius Confessarii in eo casu est veluti supplementum defectus Confessarii; supplet enim scientiam requisitam ad Claves, quæ desideratur in Confessario; atque ideo sicut Sacerdos obligatione Clavium tenetur ad sigillum, sic Consiliarius supplens illius defectum. Verum hæc ultima meritò non placent aliquibus. Non placet primum; quia obligatio sigilli est à præcepto; hoc autem afficit personam, & non rem, sicut obligatio pignoris. Non placet secundum; quia Consiliarius Confessarii multoties est laicus, incapax potestatis Clavium.

2613 Secunda sententia absolutè negat, & est etiam gravissimorum Doctorum; illam tenet Henriq. lib. 3. de Pœnit. cap. 22. num. 3. P. Vasq. in 3. p. tom. 4. quæst. 93. art. 4. dub. 2. num. 10. Medin. cap. de Confess. de his, qui confessionem celare tenentur, Megal. Coninch. de Sacram. disp. 9. dub. 3. à num. 38. Hurt. disp. 123. Valentia, Merac. apud Leand. Dian. par. 2. tract. 15. Resol. 14. quam postea retractasse videtur loco supræcitato. Probant; quia licet in potestate pœnitentis sit tollere obligationem sigilli suæ confessionis, non est tamen in ejus potestate illam ponere cuicumque suæ confessioni; sigillum enim solum oritur ex confessione Sacramentali; sed illa confessio, seu potius communicatio peccati, facta per Confessarium Consiliario, non est confessio Sacramentalis; ergo non potest obli-

obligare Consiliarium ad sigillum. Negat P. Suar. minorem; quia supponit Consiliarium præsentem confessioni. Quidquid tamen sit de Consiliario præsentem confessioni.

2614 Minor quoad Consiliarium extra Confessionem ostenditur: nam pœnitens per licentiam datam Confessario ad petendum consilium circa audita in Confessione, illum constituit suum internuntium ad communicandum id, quod ipse per se potest communicare Consiliario; sed si ipse communicaret, non hoc faceret sub obligatione sigilli; tum quia supponimus communicare extra Confessionem, ut facit Confessarius; tum quia Consiliarius potest esse laicus; ergo neque Confessarius ex illius licentia communicat sub ea obligatione. Confirmant; quia Christus Dominus in institutione hujus Sacramenti solum attendit, uti finem, narrationem peccatorum ad materiam absolutionis Sacramentalis, & solum hanc munivit sigillo. Ad hanc autem materiam per se non est necessarium consilium, sed per accidens requiritur ex ignorantia, vel scrupulo Confessarii; ergo hoc non comprehenditur sub sigillo confessionis.

2615 Tertia sententia conciliat duas præcedentes in hunc modum; & docet primò: Quando Confessarius consulit alium sine licentia pœnitentis in ordine ad confessionem factam, & à fortiori quando per injuriam revelat aliquid ex confessione facta, Confessarius, & is, cui revelavit, tenetur ad sigillum, & hæc est sententia propria P. Vasq. sup. quam sequitur P. Dicast. de Pœnit. tractat. 8, disp. 12, num. 55, cum Pessantio disp. 3, ad finem, Hugn. & Onuphrio, Layman tract. 6, cap. 14, num. 28, ad finem, Probant iisdem rationibus, quibus probatur prima sententia. Deinde confirmat Dicast. quia interpretis facti, sive peccati pœnitentis in ordine ad confessionem explicandam ex defectu idiomatis in Confessario tenetur sigillo, quo Confessarius; ergo etiam interpretis juris, qualis est Consiliarius ex defectu scientiæ Confessarii in ordine ad Confessionem tenebitur eodem sigillo, quo Confessarius: si verò per injuriam revelet, & constet audienti notitiam provenire à confessione, tenetur hic ad sigillum, sicut tenetur ille, ad quem pervenisset illicita notitia confessionis. Dixi eodem sigillo; nam quoad pœnam aliter judicant multi AA.

2616 Docet secundò: Quando Consiliarius habet illam, notitiam à Confessario de

licentia pœnitentis, absolute illum determinantis ad consilium, non semper tenetur ad sigillum; aliquando enim solum tenetur ad secretum naturale. Ratio hujus partis est eadem secundæ sententiæ. Deinde roboratur; quia sigillum confessionis, cum sit in favorem pœnitentis, subordinatur, & pendet ab illius libera voluntate; ergo licet quando pœnitens communicationem faciendam Consiliario restringit sub obligatione sigilli, Consiliarius illam acceptans teneatur ad sigillum, quando tamen non ita restringit, non tenebitur; quia tunc pœnitens non videtur velle Consiliarium extra Confessionem pro gratia dandi consilium tam gravi obligatione onerare, cum sufficiat secreto naturali pro dignitate rei communicando illum obligare, Confirmatur; quia aliter homines docti, & timorati præstarent consilium Confessario sub adeo gravi onere sigilli. Deinde; quia Confessarii petentes consilium aliquando monent de obligatione sigilli, aliquando non, quod signum est, aliquando obligare Consiliarium ad sigillum, aliquando non obligare.

2617 Ex quibus deducunt AA. hujus sententiæ, quàm accurate se gerere debeant Confessarii in hoc puncto, quando consilia exigunt, explicando obligationem, sub qua illud exigunt, ut Consiliarii sciant, cui se oneri subjiciant acceptando notitiam rei. Deducunt secundò, Consiliarium à fortiori non teneri ad sigillum, quando non interrogatur de re non orta quidem ex confessione, sed neque ad confessionem, neque ad absolutionem pertinente, v. g. cui ex duobus facienda sit restitutio, quam pœnitens promisit facere, vel cui ex duobus primò? Secus est, si interrogaretur, An pœnitens cogendus sit restituere? An propriis expensis? Deducunt tertio, Consiliarium Confessarii per violationem sigilli, quando ad illud tenetur, subjici pœnæ arbitrariæ, & non ordinariæ, quæ solum afficit Ministros hujus Sacramenti. Ita Fagund, Layman, & alii. Suprà relatæ sententiæ probabiles sunt, sed prima mihi probabilior, & tutior, etsi doctrina Layman, quæ etiam est Card. de Lug. potius mihi placeat.

2618 Quæres: An quando consilium petitur ab ipso pœnitente in ordine ad futuram confessionem faciendam cum ipso Consiliario, qui Sacerdos est: vel cum ipso, vel cum alio teneatur ne Consiliarius sub sigillo? Negativam partem docent graves Doctores, cum

cum P. Suar. disp. 33. sect. 4. num. 6. & sect. 2. num. 4. & 7. Henriq. lib. 3. cap. 21. num. 4. Arag. 2. 2. quæst. 33. art. 7. Ratio est; quia illa notitia non est ex confessione, vel per confessionem, atque ideo Consiliarius per illam non participat usum Clavium. Oppositum non improbabiler docet P. Fagund. suprà num. 23. cum Navarr. Fumario, Veg. Med. & D. Thom. apud Navarr. Probant; quia omnia, quæ dicuntur non solum in confessione, sed etiam extra illam per ordinem ad illam pertinent ad sigillum; cum per eam notitiam participatur aliquo modo usus Clavium, quatenus dirigitur ad Sacramentum, & per illam Consiliarius facit, quod debuerat facere Confessarius. Deinde oppositum videtur reddere odiosum Sacramentum. Prima sententia est probabilis iudicio ipsius Fagund. Secunda pietate magis, quam ratione nititur, quatenus auget magis reverentiam debitam Sacramento; quæ ratio sufficiens est, ut præferatur; nam fundamentum allatum parum urget: quia Sacramentum non redditur odiosum per revelationem illorum, quæ extra illud revelantur, ut contendunt AA. primæ sententiæ. Nihilominus secunda sententia favet magis reverentiæ debitæ Sacramento; & ideo videtur observanda.

2619 Quid verò dicendum sit: Quando consilium petitur per ordinem ad faciendam, sive perficiendam confessionem cum ipso Consiliario, quando ordine Sacerdotali initiabitur, & approbatus fuerit ad audiendas Confessiones? P. Suarez iudicat tunc adstringi ad sigillum. Ita etiam Henriquez, & Sotus. Ratio est; quia illa est confessio inchoata collata in tempus habile. Idem tenet P. Fagund. suprà numer. 24. in quo arguit P. Suar. & meritò; nam cum hæc notitia sit facta extra Confessionem laico cum sola spe obtinendi Ordines, minùs videtur pertinere ad usum Clavium, quàm in superiori casu.

§. I V.

*Agitur de obligatione restitutionis
Advocati, & Medici.*

2620 **V**enit primò tractandum de Advocato, qui in multis gravari potest obligatione restitutionis; nam juxta dicta num. 16. locum obtinet inter Consiliarios, & proinde iisdem subijcitur pænis, & oneribus, quibus Consiliarius; nam sive ex ignorantia, sive ex defectu debitæ diligentiae, sive ex dolo, & malitia potest peccare, vel contra justitiam clientis, vel contra justitiam tertii, idque tam præstando ad movendam, vel prosequendam litem, quàm omittendo monitionem, ut desistatur à lite, de quibus omnibus quid sentiant Auctores, & quid securè tenendum judicamus, breviter inculcabitur.

2621 Certum est primò, non teneri Advocatum ad restitutionem, quando Clienti consuluit, ut litem justam moveret, vel prosequeretur; nam si cliens ipse potest illam licitè movere, & prosequi, etiam potest licitè ab Advocato ad id moveri. Quare si Cliens cedat lite, ad nihil tenebitur Advocatus ex dato consilio. Dixi ex dato consilio; nam si ex gravi negligentia Advocati, tunc propter culpam in officio tenebitur ad restitutionem damni secuti Clienti. Ratio est; quia ex officio tenetur præstare diligentiam pro conditione causæ sui Clientis, quâ culpabiliter deficiente, damnum secutum illi imputatur. Ita communiter AA. Lessius lib. 2. cap. 31. num. 47. Dixi ex gravi negligentia; nam propter levem, vel levissimam non tenebitur, nisi illam promiserit; quia nemo tenetur in officio ad majorem diligentiam, quàm illam, quàm adhibere solent homines ejusdem officii, seu boni Advocati. Ita etiam Rebell. 1. par. lib. 1. de Contract. quæst. 10. nu. 12. Bonac. de Contract. disp. 1. quæst. 11. punct. 8. num. 20. cum Azor. Soto, Sylvest. Ita etiam Layman infrà. Nota tamen, quod si Advocatus ex ipsis sit, qui ad conciliandos Clientes se jactant peritissimos, tenebitur ad restitutionem, etiam ex defectu levis, vel levissimæ diligentiae; nam per illam jactantiam se obligat ad majorem diligentiam, quàm alii communiter, & ideo Clientes ad illum præ cæteris confluunt.

2622 Certum est secundò, teneri Advocatum

catur ad restitutionem, quando consuluit litem, quam advertit injustam, ejusque prosecutionem, teneri, inquam, ad restitutionem omnium damnorum obvenientium ex lite tam clienti, quam parti. Ita Less. supra, Card. de Lugo de Just. disp. 41. à numer. 5. Dicast. de Just. lib. 2. tract. 1. à num. 45. & infra citandi. Ratio est; quia suo consilio fuit causa omnium damnorum. Sed quid, Si cognoscat injustitiam post inceptam litem? Respondeo teneri ad monendum clientem, retractando consilium, & ostendendo veritatem, sive injustitiam causæ inceptæ; aliter obligatur ad restitutionem prædictam.

2623 Quo pacto verò teneatur? Respondeo respectu damni illati clienti teneri principaliter, & primariò; quia ipse fuit causa principalis talis damni suo consilio. Respectu tertii, sive partis, dico etiam teneri eodem modo; nam cliens bonâ fide, deceptus suo consilio, aggressus est causam injustam, ut suppono. In casu verò, in quo, cognita injustitiâ, litis ineptæ monuit clientem, sive retractavit consilium, & nihilominus cliens noluit desistere à lite, non tenebitur Advocatus ad restitutionem damni parti obvenientis post admonitionem; quia, revocato consilio per manifestationem veritatis, jam non est causa damni; falsum enim cognitum, ut falsum, movere non potest. Deinde consilium Advocati nititur auctoritate, quâ sublata, corrui. Addit Lessius Advocatum in casu, quo, retractato injusto consilio, cliens non velit recedere à lite, teneri ad deferendum clientem, ne cooperetur injustæ actioni.

2624 Quæres: An teneatur ad restitutionem clienti, quando consuluit litem pro parte, cujus justitia est tantum probabilis, & causâ cecidit cliens? Respondeo primò, juxta dicta à num. 570. Si justitia partis defensæ ab Advocato erat æquè probabilis, atque partis adversæ, non teneri ex consilio ad restitutionem expensarum. Ratio est; quia jus erat æqualiter probabile: ergo sicut cliens potuit licitè defendere suam partem, ita Advocatus potuit licitè illi consulere, ut defenderet; sine culpa autem non datur obligatio restituendi; ergo. Monere tamen debet clientem Consiliarius de incertitudine sententiæ, cui forsan cliens nolit exponere certas expensas; quod semper intellige, nisi cliens sit in eadem facultate peritus.

Respondeo secundò, non teneri ad restitutionem, quando consilio suo movit clien-

tem ad sustinendam partem, cujus justitia est practicè, sed minùs probabilis, quam oppositæ partis, dummodò spes affulgeat, quòd judex in sententia ferenda dictæ parti sit probabiliter adhæsurus; & consequenter, quòd quæ minùs probabilis censetur ab Advocato, fortassis sit magis probabilis habenda à judice, qui nonnisi juxta probabiliorem potest pronuntiare. Ratio est; quia cliens potest licitè illam sustinere, eò quòd prudenter operatur; ergo etiam Advocatus poterit licitè consulere, ut eam sustineat, præviâ tamen monitione de minori probabilitate victoriæ. Quare si cadat lite cliens, ad nihil tenebitur Advocatus tam clienti, quam parti oppositæ ex vi, & culpa consilii, quæ nulla fuit; quidquid sit de negligentia in promovenda causâ, de qua supra. Dixi, *præviâ monitione de minori probabilitate*; nam si spem certam victoriæ faciat, tenebitur ad restituenda clienti damna secuta. Ita AA. supra laudati, & Laym. tract. 1. cap. 5. num. 17. cum P. Vasq. disp. 64. cap. 1. Sanch. lib. 1. Moral. cap. 9. num. 51.

2625 An verò hoc ita verum sit, ut etiam si causa rei in criminali sit magis probabilis, quam Actoris, possit consulere Actori, ut litem moveat, vel continuet? Respondeo affirmativè. Ita Lessius supra dub. 9. num. 53. contra aliquos cum Soto. Ratio est; quia non semper id, quòd videtur probabilius, est verius, & aliundè fundamentum adsit, quo judex prudenter moveri possit ad favendum Actori. Unde à fortiori poterit Advocatus reo consulere, & si cadat lite, non tenebitur ad restituendum alicui parti damnum. Si verò reus evincat litem, & accusator damnatus sit ad pœnam talionis, non tenebitur Advocatus ad restituendum illi damnum. Ratio est; quia intentio Advocati defendentis reum dirigitur ad defensionem rei, ex qua per accidens, & indirectè sequitur damnum accusatoris, quod ille vitare non tenetur cum præjudicio sui clientis, quem ex officio dirigere, & defendere tenetur, & potest licitè; ergo non tenetur ad restitutionem talis damni accusatoris.

2626 Respondeo tertio, Advocatum non posse consulere clienti, ut moveat, vel continuet litem, cujus justitia est improbabilis, vel dubiè probabilis, vel ex iis, in quas judices aut rarò, aut nunquam inclinant; aliter tenebitur ad restitutionem expensarum factarum tam à cliente, quam à parte adversaria. Ratio est; quia consilio suo est causa

injusta talium expensarum. Dian. 4. par. tractat. 3. Resol. 47. cum Malder. Lorc. & Merol. judicant posse Advocatum patrocinari causæ dubiæ absolutè. Contra illum probabilius sunt P. Salas tract. 8. disp. unic. sect. 11. num. 108. & Card. de Lugo dicta disp. 41. à num. 5. quia illa propositio absolutè prolata, vel potest intelligi de tenui probabilitate; & hæc propositio prohibita est; vel de causa dubia, hoc est, in qua expensis pro utraque parte rationibus adhuc manet dubia, & proinde judex tenetur ferre sententiam pro reo, vel in civilibus pro possessore; & tunc Advocatus actoris est causa inutilium expensarum, & tenetur illas restituere clienti, vel si hic voluntariè illas velit facere, tenetur illas restituere parti.

2627 Eodem modo obligant relati AA. Advocatum, si videns causam sui clientis esse injustam, inducat partem oppositam ad compositionem, vel transactionem; quia solum in causa dubia locum habet, non verò quando pars adversa certam habet justitiam. Advertit tamen de Lugo, posse consulere parti compositionem ad redimendam vexationem, quando videt clientem non destitutum à causa, sed novis, & molestis tricis vexaturum suum adversarium. Sed ego adderem in eo casu non urgendam, sed proponendam tantum compositionem, adhibitis rationibus, ita ut liberum omnino maneat parti, si velit, compositionem amplecti, vel vexationem pati. Sed quid: Si Advocatus ex ignorantia inculpabili consuluit litem injustam, ex qua sequutum est damnum clienti, & pars fecit expensas? Respondeo juxta supradicta ad nihil teneri.

2628 Denique, si Advocatus patrocinetur usurario ad exigendam solutionem usurarum, non solum peccat lethaliter, sed etiam tenetur ad restitutionem usurarum in defectu usurarii; quia fuit concausa injustitiæ. Verum quidem est, quod facta solutione in defectu usurarii, poterit postea tantundem recompensari ex bonis usurarii, qui directè debebat restituere; nisi hic bonâ fide exegerit usuras, & ex illis non sit factus locupletior. Ita cum Sylvest. Navarr. Sot. & Medin. Pat. Mol. tom. 2. tract. 2. disp. 331. §. *Domini temporales*, Rebell. lib. 8. quæst. 16. num. 16. Dicast. lib. 2. tract. 10. disp. 3. à num. 92. citat Lessium, Valentiam, & alios.

2629 An teneatur restituere id, quod acquisivit, vendendo operam suam in causæ spiritualis patrocinio? Negativè. Ratio est;

quia advocatio consistit in illuminatione, informatione, sive apertione facti, & juris, quæ omnia etiam in materia spirituali sunt vendibilia, utpote labor temporalis, per accidens annexus spirituali, neque ullo jure prohibita vendi, cap. *Non sanè* 14. quæst. 5. Et tenet P. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 4. cap. 53. nu. 9. cum praxi Ecclesiæ, Palaus 2. par. tractat. de Simonia disp. 3. quæst. 12. num. 14. Sed quid: Si consuluit venditionem, vel emptionem simoniacam, tenebitur ne restituere, quod pars læsa in pœnam solvit, vel perdit? Respondeo, ut alibi, negativè; quidquid enim sit, quod Advocatus incurrat, vel non incurrat pœnas à jure impositas simoniaco juxta leges, ad nihil tenetur simoniaco, quem induxit pro refarciendo damno pretii, quod patitur à jure; nam aliter illuderetur jus imponens simoniaco pœnam amittendi pretium, & rem emptam, cum posset pretium recuperare ab Advocato. Quod intellige, nisi simoniacus deceptus sit ab Advocato.

2630 Secundo loco venit Medicus, de quo sæpè inter Consiliarios egimus, & præfertim num. 26. & à num. 577. in quibus statuimus, ad quam diligentiam adhibendam, & ex qua culpa teneatur ex officio; hæc autem culpa potest esse vel commissionis, consulendo in præjudicium infirmi, vel omissionis culpabilis, non consulendo medicinam ad salutem necessariam, quando ex officio, five ex contractu tenetur, sed ad plurimum ex charitate in aliquibus casibus. His breviter explicatis,

2631 Prima Conclusio sit: Peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem damni secuti ex morbo Medicus, qui ex culpa lata, five culpabiliter consulit medicinam probabiliter salutarem, omisâ certò salutari, si infirmus moriatur, vel detineatur in lecto. Ratio est manifesta; quia culpâ suâ in officio fuit causa mortis, vel dilationis morbi, exponendo infirmum contingentia remedii probabilis, relicto certo. Ex hac doctrina sequitur eodem modo cum proportionem dicendum, quando, relicta medicinâ probabiliori, consulit probabilem, & à fortiori si consulat improbabilem, vel dubiam, aut etiam illam, de qua nulla est experientia ad tentandam illius veritatem.

2632 Dixi, eodem modo cum proportionem; quia attendi debet in hoc puncto ad gradum minoris probabilitatis; nam aliquando non tantum distat à majori, ut judicetur gravis temeritas in applicatione illius, relicto reme-

remedio magis probabili, præsertim si iudicium Medici inclinet ad illud propter speciales rationes. Aliter dicendum, si, relicto remedio certo salutari, consulat aliud, de quo dubitatur, An salutare, vel potius noxium futurum infirmo, quamvis probabiliter judicetur salutare; tunc enim, relicto certo, exponit infirmum periculo, quo secuto tenetur ad restitutionem damni; nam quod sit salutare est solum probabile; probabilitas autem quamvis magna præferri non debet certitudini cum periculo damni alterius.

2633 Secunda conclusio est: Si Medicus in defectu remedii certi utatur probabiliter salutari, vel in defectu huius utatur illo, quod probabilius iudicatur salutare magis, quam noxium, secuto damno, ad nihil tenetur. Ratio est; quia in defectu certi prudenter operatur eligendo illud, quod probabilius prodesse potest infirmo, cui aliter succurri non potest; quare illi imputari non potest damnum secutum, cui meritò imputaretur; si relicto remedio, quod iudicatur probabilius salutare magis, quam noxium, consuleret aliud, quod solum probabiliter iudicatur salutare magis, quam noxium. Quid verò dicendum. Si doctiores Medici iudicent illud remedium profuturum, ipse è contrà iudicet nociturum? Respondet Navarrus non posse contra propriam conscientiam consulere tale remedium; quare juxta hunc Doctorem, si consulat, secuto damno, tenebitur ad restitutionem. Verùm P. Sanch. in Decalog. lib. 1. cap. 9. num. 42. ita intelligit Navarrum, ut, quando retinet illud dictamen contrarium aliis, non possit consulere illud remedium, secus verò si deposito dictamine sequatur aliorum sententiam; tunc enim prudenter operatur, & secuto damno, ad nihil tenetur. E contrà verò, si alii iudicent remedium nociturum, ipse autem iudicat profuturum, & illo applicato, infirmus mortem, aut damnum patiatur? P. Vasquez disp. 24. cap. 4. num. 23. iudicat Medicum ad nihil teneri, quatenus iudicat posse consulere tale remedium, quando aliud certum, aut probabilius non datur, & infirmus sine ullo remedio vitâ periclitabitur. Multa sunt huiusmodi dubia de Medico, de quibus à numero illo 577. egimus, & modò repetere fastidio est. Quare recale ibi dicta, & Auctores ibidem citatos, ac sub una hac regula Consiliarium Medicum absolves, vel gravabis onere restitutionis, si, nimirum, medi-

camentum licitè, vel illicitè consulat; quæ enim excusant à culpa gravi, excusant etiam à restitutione ex ratione officii.

SECTIO TERTIA.

De Consiliario impediente bonum alterius, quoad restitutionem.

§. I.

Premittit aliqua generalia.

2634 **C**onsultò omitto specialem titulum de Consiliario Principis; quia de illo actum est suprà num. 533. ubi exposui materias, in quas frequenter impingere potest, & peccare contra iustitiam cum onere restituendi damnum parti læsæ, ut sunt collationes officiorum, impositiones vectigalium, indictiones bellorum &c. Deinde; quia multa, quæ infrà tradenda sunt, non minori jure illis, quam aliis Consiliariis applicari possunt, & debent, sicut possunt etiam Advocato, & Consiliario. Igitur, absolutè loquendo de Consiliario, ejusque obligatione ad restituendum damnum illatum per consilium, placet distinguere inter consilium impeditivum boni, & illativum mali, sive damni alteri, ad quæ duo deducuntur ferè omnes effectus iniqui, & injuriosi consilii, ex quo oriri potest obligatio restituendi. Quare circa impedimentum ex consilio advertendum est posse esse ex dolo, vel fraude, aut non. Deinde posse impedire id, ad quod alius habet jus, & illi debetur, vel id, ad quod nullum quidem habet jus, sed assequi potest ex liberalitate, vel pietate alicujus, ut patebit descendendo ad singula. Denique consilium vel potest dari donatori petenti, vel non petenti.

2635 Prima resolutio generalis: Si quis fraudulento consilio, & suasionem dolosè impedit alium ab aliquo assequendo bono, ad quod habet jus vel in re, vel ad rem, sive consilium datur ei, qui assecuturus erat bonum, ut non illud procuraret, sive illi, à quo assecuturus erat, ut id non conferat, tenetur ad restitutionem boni, quod impedit, secundum æstimationem juris impediti, & certitudinem, vel probabilitatem assecu-

tionis rei, à qua fuit impeditus. Ratio est; nam si impedivit, suadendo Petro, v.g. ne procuraret, vel peteret, injustè illum impedivit, ne uteretur jure suo ad procurandum, & petendum: si verò consilio dolo collatorem impedivit, ne conferret, cooperatus est ad actionem injustam, quâ collator tenebatur conferre; ergo quocumque modo consilio suo impediat, tenetur ratione injustæ acceptionis ad restitutionem boni, à quo impedivit in defectu collatoris. Ita P. Mol. tom. 3. disp. 717. num. 6. Less. lib. 2. cap. 12. num. 122. Laym. lib. 3. tract. 2. cap. 7. nu. 1. ubi citat D. Thom. Covarr. Navarr. in Manuali, Petr. Navarr. Tolet. lib. 5. cap. 19. Card. de Lugo de Just. disp. 18. nu. 90.

2636 Idem dicendum, si sine fraude, aut dolo, consilio suo, & suasionem impedivit à consecutione boni jure debiti aliquo ex prædictis modis; nam est causa damni, & ratione injustæ acceptionis tenetur ad restitutionem. Ita præter relatos docet cum Soto Pat. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 22. num. 21. & in Consil. cap. 1. dub. 49. P. Vasq. 1.2. disp. 17. cap. 2. num. 13. Laym. sup. Diana tom. 2. tractat. 16. Resol. 33. Rebell. 1. par. lib. 3. de Oblig. Justitiæ quæst. 1. num. 4. Bonac. de Restitut. disp. 1. quæst. 2. punct. 7. num. 3. Advertunt tamen id, quod restitutio facienda est non totius, quod impeditum fuit absolute, sed secundum æstimationem damni illati, vel secuti, quod æstimari debet per jus, quod impeditum est, si v.g. erat certum, vel si solum probabile.

2637 Secunda resolutio generalis est: Si quis dolo consilio aliquo ex prædictis modis alium impedivit à consecutione boni, ad quod nullum habebat jus neque in re, neque ad rem, sed solum proventurum erat illi ex benevolentia, liberalitate, vel pietate donatoris, tenetur ad restitutionem secundum qualitatem spei; hoc est, certæ, vel magis, aut minus probabilis assecutionis talis boni. Ita relati AA. contra Holdonum, vel Gerardum Oidoni apud Rebell. num. 4. & apud Sà verb. Rest. num. 21. & apud Pat. Mol. sup. num. 7. quatenus memoratus Holdonus docet absolute hanc propositionem: *Quoties quis impedit alium à consequendo bono, quod illi de justitia non debebatur, ad restitutionem non tenetur.* Ratio communis sententiæ est; quia licet Petrus, v.g. nullum jus habeat ad bonum sibi ex benevolentia, aut pietate conferendum à Paulo, habet tamen jus, ne tu illud per fraudulentum avertas

consilium à procuratione talis boni; vel avertas collatorem ab illo conferendo; hæc enim omnia sunt illi injuriosa, & injustè præjudicant spei, & juri passivo, quod habet, consequendi tale bonum, si sibi conferatur; ergo, impediens tuo consilio fraudulento, teneris ad restitutionem ratione injustæ acceptionis secundum qualitatem spei certæ, vel probabilis assecutionis talis boni.

2638 Dices: consilium, & suasio illa est contra veritatem, & non contra justitiam, dato tamen, quod sit contra justitiam, est contra justitiam collatoris, cujus voluntatem mutat deceptione; ergo non est contra justitiam ejus, cui facienda est donatio. Respondetur antecedens esse verum, si dolum illud consilium sumatur formaliter, quatenus si est mendacium opponitur veritati, & contra illam decipit collatorem, vel beneficiandum; non est tamen verum, si sumatur intentivè, seu imperativè; nam intentio, quæ datur, sive imperatur à voluntate per illud consilium dolum est ad nocendum beneficiario, sive beneficiando, ad quem finem assumitur, ut medium, sive consilium detur collatori ad divertendum illum à donatione, sive detur beneficiando, ad retrahendum illum à procuratione beneficii; utrumque enim est contra jus passivum, quod habet beneficiandus, ne aliquis sive retrahendo illum, sive divertendo collatorem, impediat illum injustè à constitutione beneficii, si illi detur, sive impediatur medio contra veritatem, sive medio contra aliam virtutem, dummodò impediatur injustè tale jus, erit contra justitiam, & obligabitur ad restitutionem. Vide P. Dicast. de Just. lib. 2. tract. 2. disp. 8. à num. 8.

1639 Tertia resolutio generalis est. Si Consiliarius consilio suo non dolo, sed vero avertit, aut impedit aliquem à consecutione boni, ad quod jus nullum, neque in re, neque ad rem habet, nullam contrahit obligationem restitutionis. Ratio est; quia, ut supponimus, impeditus nullum jus habet ad rem impeditam: ergo Consiliarius avertens, seu impediens, ne assequatur talem rem, nullum jus impediti lædit. Deinde hic nullum jus habet, ne Consiliarius det consilium donatori, ut rem suam alteri conferat; atqui obligatio restituendi oritur ex delicto violante jus alterius, quod hic non violatur; ergo. Confirmatur; quia donator potest licitè mutare voluntatem donandi Petro, & donare Paulo absque obligatione restituendi aliquid

aliquid Petro; ergo etiam Consiliarius poterit inducere ad hanc mutationem sine obligatione restituendi aliquid Petro; potest namque juvare donatorem ad faciendum, quod illi licitum est. Ita P. Molin. sup. nu. 2. in quo citat Sot. Covarr. Sylvest. Palud. Scot. Richar. Cajetan. & Navarr. tenent etiam præter citatos Lopez cap. 126. Azor. 3. pa. lib. 4. cap. 9. Addit Molin. tale consilium sæpe esse meritorium: si v. g. consilium sit ad majus bonum, ut est erogatio in pauperes, in cultum Dei potius, quam ditandum unum hominem. Ex dictis colliges resolutionem procedere primò, etiam quando donator jam voluntate, vel scripto constituerat rem donare, dummodò tamen talis donatio non fuerit iam acceptata, eò quòd acceptata confert ius donatario; procedere secundò, siue consilium datum sit ad petitionem donatoris, siue non.

2640 Neque obstat Aristot. 2. physic. capit. 5. text. 56. ubi dicit, *quod parum distat, nihil distare videtur*; si igitur Consiliarius impedit à bono, quod alius in proximo erat habiturus, perinde erit, ac si iam obtentum, & nihil distans eriperet; unde sicut si eriperet obtentum, deberet restituere, ita si impediatur proximè obtinendum. Respondeo supponi falsò, quòd parum distet res habenda à re habita quoad ius; nam prima nullum confert ius, sed solùm spem; quia ad illam, ut supponimus nullum ius habet assecutor, neque in re; quia nondum illam accepit; neque ad rem; quia dominus nondum donavit, sed supponimus esse solùm in proposito, seu voluntate donandi, quod propositum nullum confert ius. Aristoteles autem non est intelligendus loqui de moralibus, & civilibus, sed de affectibus quibusdam, quos spes proximè consequendi aliquid causat, v. g. gaudium, vel tristitia; quando enim consecutio rei parum distat, perinde latificat, vel affligit, ac si nihil distaret, & esset præsens.

2641 Quarta conclusio generalis est: Quando consilio tuo non dolofo, & fraudulento, sed ex odio Petri v. g. persuasisti Paulo, ne conferret Petro aliquod bonum, quod gratis, & sine debito conferre intendebat, non teneris ad restitutionem. Ita P. Molin. sup. num. 4. Rebell. num. 5. Lessius dub. 18. num. 129. Sanch. dub. 49. Vasq. num. 117. Bonac. sup. num. 1. Fundantur; quia malus animus, siue odium offendit charitatem, & non iustitiam; in restitutione autem atten-

dendum est, non quo animo, sed quo iure, vel iniuria feceris; sed in hoc casu sine iniuria Petri persuasisti Paulo revocationem donationis, utpote ad quam ille nullum habebat ius; ergo ad nullam restitutionem teneris. Explicant; quia quando opus secundum se non est contra iustitiam, pravus animus, quo fit, non reddit illud contra iustitiam: sic iudex novercali odio delinquentem, dignum morte, condemnans ad mortem, non peccat contra iustitiam, nec tenetur ad restitutionem, quamvis peccet contra charitatem.

2642 Opposita sententia ab aliquibus tribuitur D. Thomæ 2. 2. quæst. 62. art. 2. ad 4. Illam tenet Scotus dist. 15. quæst. 2. Palud. Caiet. & Richar. apud Rebell. Probant leg. 1. ff. Aqua pluvia arcend. §. *Idem juvat*, ibi: *Qui puteum effodit in suo fundo, & præscindit aquæ venam, per quam in puteum vicini aqua derivatur, non teneri de damno, si non fuit animo nocendi*; ergo à simili qui impedit alium à consecutione alicuius boni, si non fecit odio, vel animo nocendi, aliter tenebitur, ad restitutionem. In primis P. Rebell. explicat D. Thom. ita ut S. Doctor asserere voluerit malum animum, ut plurimum, esse causam, quâ quis movetur ad impediendum alium à consequendo bono vel ipsi debito, vel per modos indebitos, & contra iustitiam: quare ex se præcisè non induceret aliquam obligationem, sed per effectus, quos suggerit contra iustitiam. Idem iudicat Lessius num. 128.

2643 Ad leg. 1. respondet Lessius ibi concedi actionem in foro externo, si probari possit nullo suo commodo, sed animo dumtaxat nocendi divertisse aquam à vicino fundo, & tunc obligari ad reparationem damni in pœnam, non iniustæ actionis, sed mali, & inordinati affectûs, & ideo ante sententiam iudicis non obligatur ad aliquid. Idem sentit Layman lib. 3. tract. 2. cap. 7. num. 1. in fine. Alii apud P. Rebell. dicunt eum, qui solo animo nocendi divertit aquæ venam, habere contra se actionem vicini in foro externo; nam leg. 2. §. *Idem Labeo* ff. eodem tit. non potest cursus aquæ in vicinum fundum impediri, quando illà non indiges, & à fortiori quando ex odio tantum impedis. Quare restitutio, quæ præcipitur fieri, non est compensatio iniuriæ ex odio, sed pœna ex præscripto legis.

2644 Cardinalis de Lugo disp. 18. n. 98. quamvis iudicet veram doctrinam huius quartæ

quartæ resolutionis, non tamen approbat principium generale, in quo nititur, nimirum, quod nunquam animus nocendi, sive odium facere possit, quod sit contra iustitiam id, quod aliàs sine eo animo contra iustitiam non esset, nec restituendi obligationem afferret, & per consequens placet illi opposita sententia, & credit diversitatem animi, & intentionis nocendi multum ad hoc referre posse, ut latè probare contenderrat disp. 8. sect. 6. à num. 73. adductis variis ex Auctoribus exemplis, in quibus eadem actio, variatâ intentione, potest induere rationem iustitiæ, vel non. In primo tamen loco explicat se hoc exemplo.

2645 Si Paulo volenti ire Neapolim recreationis gratiâ, ibique facturo Petro aliquas donationes, tu, ne illius consuetudine careas, vel utilitate, dissuadeas iter, etiam adhibitis motivis, & argumentis falsis, nimirum, esse latrones in via, aerem Neapolitanum nocere sanitati &c. non peccas contra iustitiam, nec teneris Petro restituere, cui, si Paulus Neapoli esset, aliqua munera dedisset; quia licet prævideris, impedito itinere Pauli, impediri lucrum Petri, Petrus tamen non habet tale jus ad illud lucrum proveniens per accidens ex præsentia Pauli, ut obliget te ex iustitia ad non ponendas ex alio fine causas remotas, quibus per accidens lucrum illud impediri possit: sicut nec propter bonum prolis teneris impedire omnes causas remotas, ex quibus per accidens, & præter intentionem tuam pollutio sequi possit. Cæterum adhuc habet Petrus ius, ne ex industria fraudibus, & dolis impedias iter Pauli eâ intentione, ne Petrus eâ occasione habeat tale emolumentum; iam enim tunc esset vera causa influens in eius damnum: sicut etiam bonum prolis obligat te, ne ex industria, & sine pollutionis comedas talem cibum, qui potest esse causa remota, vel occasio pollutionis; quia etiam tunc esset vera causa pollutionis futuræ, quæ est contra castitatem, & bonum prolis. Hæc Cardinalis de Lugo.

2646 Enim verò, ut ingenuè fatear, doctrina Eminentissimi, nisi magis explicetur, non videtur impugnare illud generale, & communius principium, quod, nimirum, animus nocendi, sive odium præcisè nunquam facere possit, quod sit contra iustitiam id, quod sine eo animo contra iustitiam non esset, &, persistendo in eodem suo exemplo, inquiri. Illa impeditio itineris Pauli, ex

qua Petrus lucraturus erat Neapoli, ex industria facta per dolum, & fraudes, sive per dolosum consilium contra Petrum, facta sine eo odio, & ex alio motivo v. g. fruendi præsentia Pauli, essetne contra iustitiam Petri? Certè hoc asseruimus in hac secunda resolutione; nam licet Petrus nullum habeat ius ad iter Pauli, aut ad donationem sibi ex eo proveniendam, habet tamen ius, ne tu per fraudes, & dolosum consilium impedias ius passivum, quo gaudet ad consecutionem talis donationis, si illi fiat, aut fieri possit, ac proinde cum illud impedimentum sit contra hoc ius, obligat te ad restitutionem secundum æstimationem probabilem, vel probabilioris spei, quam Petrus habebat donationis sibi faciendæ; quid ergo mirum, quod ad eandem restitutionem teneris, si impedimentum illud ponas ex odio, & malo animo, non quia malus animus faciat, quod sit contra iustitiam, sed quia ex se, & sublato malo animo tale est contra ius Petri.

2647 E contra pone, quod sine fraude, & doloso consilio, sed vero, & serio impedias idem iter Pauli odio Petri, cuius lucrum prævides frustrandum, impedito itinere Pauli, tenerisne ad restituendum aliquid Petro? Minimè. ut probatum est in quarta resolutione, & probat ipse Cardinalis disp. 18. numer. 98. quia Petrus nullum habet ius ad illud iter Pauli, neque ad donationem ex eo sibi per accidens faciendam, quod te obliget ad abstinendum à præstando Paulo vero consilio impediendo iter Neapolim; ergo quamvis per tale consilium pecces contra charitatem per odium Petri, non peccas contra ullum ius illius, nec proinde teneris ad aliquam restitutionem. Concludo igitur. Sed ideo in primo casu peccas contra iustitiam, & teneris ad restitutionem, non ita verò in secundo; quia in primo ponis actionem, quæ etiam sine malo animo est contra iustitiam, minimè verò in secundo: ergo verum est principium illud generale, quod nunquam animus nocendi præcisè facere possit, quod sit contra iustitiam id, quod aliàs sine eo animo contra iustitiam non esset.

2648 Quare doctrina Cardinalis de Lugo, solum potest habere verum in sensu, quem P. Molin. suprâ num. 4. ad finem observandum advertit; nimirum, quando odium, & malus animus impedit alterum à consecutione alicuius boni medio peccato contra iustitiam, seu imperando actionem iniustam, tunc tenetur ad restitutionem: v. g. si ex odio inten-

intendas impedire Petrum à consecutione boni illi præstandi gratis à Paulo; & ideo reveles Paulo crimen Petri, quod ille tibi sub secreto commisso aperuerat, quâ revelatione criminis Paulus retrahitur à præstando bono illo, quod præstare statuerat Petro; tunc enim peccas contra iustitiam, violando secretum, & infamando Petrum; & item peccas contra iustitiam, impediendo Petrum à consecutione boni, quod sibi erat præstandum à Paulo. Quare teneris non solum ad restitutionem famę ob iniustam revelationem criminis, sed etiam ad restitutionem boni præstandi à Paulo. Ratio prioris est: quia injustè læsisti famam. Ratio secundi est; quia injustè impedivisti jus passivum Petri ad assequendum illud bonum à Paulo; nam licet nullum habeat jus activum ad illud bonum, habet tamen jus passivum ad illud assequendum, quod jus injustè impedivisti per revelationem iniustam criminis factam Paulo.

2649 Itaque odium tuum, sive malus animus erga Petrum ex se, & formaliter est aversio à Petro, & non tendit formaliter ad ponendam inæqualitatem in bonis illius, sed ad fugam, & aversionem ab illis. Verum quidem est, quod tale odium potest imperare, & regulariter imperat actus contra aliam virtutem, & multoties contra iustitiam in malum Petri, & per consequens fit causa moralis, non formalis, sed effectiva injustæ actionis, atque ideo inducit obligationem restitutionis, sed hanc non inducit ex se, sed ratione actus imperati, qui formaliter est contra iustitiam propter damnum, quod infert. Adverte tamen, restitutionem in hoc casu non esse faciendam secundum valorem boni, quod impeditur, sed secundum æstimationem, attento statu, in quo est; nam adhuc est sub statu contingentie, quatenus donator potest mutare voluntatem, idest, dare, vel non dare, dare tantum, vel minus, quę circumstantia valde minuit æstimationem talis donationis. Ex dictis erues quid respondendum ad exempla adducta à Cardinali de Lugo; in illis enim actus, offendentes illas virtutes, sunt formaliter contra tales virtutes, & ab illis prohibentur formaliter; at iniuria, vel iniustitia damni non prohibetur formaliter à charitate in ratione inæqualitatis; hoc enim prohibetur formaliter à iustitia; & ideo actus ponendæ inæqualitatis non oritur formaliter ab odio opposito charitati, sed à vitio opposito iustitię, sive ab injusti-

tia, quidquid sit, quod possit imperari ab odio.

2650 Ex dictis generaliter de consilio, impediendo injustè bonum alterius, deduci possunt multa ad decidenda diversa dubia in variis materiis, v. g. in materia de Beneficiis, de Legatis, & de Hæreditate &c. sed quia in aliquibus sunt aliqua specialia, ideo necessum erit circa illa speciales titulos instituere. Sit igitur

§. I I.

De Consilio impediendo consecutionem beneficii, officii &c.

2651 **I**N hoc puncto præmittenda nonnulla sunt. Primum est, impediendum à beneficio, officio &c. posse impedire vel magis, vel minùs dignum, vel simpliciter dignum, vel indignum: magis dignus est, qui majori aptitudine ad rectè, diligenter, & cum dexteritate ministerium obeundum judicatur. Hęc tamen major dignitas ex multis conflare solet, ut videre est apud Rebell. Garetam, Rebuff. Palaum de Benefic. & alios. Minùs dignus est, qui licet requisitis dotibus sit ornatus, comparatione tamen magis digni, non adæquat excellentiam illius, vel in omnibus, vel in aliquo. Dignus simpliciter est, qui sufficientes dotes habet ad obeundum ministerium. Indignus verò, qui eis caret. Dotes autem sunt, v. g. ad Ecclesiastica beneficia, fidelitas, probitas, ac prudentia, sub qua includitur scientia: ad magisterium, scientia, diligentia, claritas, & sic de aliis. Vide Dicast. de Just. lib. 2. tract. 2. disp. 8. à num. 17.

2652 Secundum præmittendum est coherentem ad suprà dicta impedimentum, vel consilium ad illud, tripliciter posse considerari ad beneficium; potest enim dari consilium ad impediendum aliquem à beneficio, ad quod jam acquisivit ius in re; quia iam illud affectus est; quod ius perfectum vocant, vel ad quod habet ius ad rem, sive non perfectum per oppositionem, expectativam, electionem, & præsentationem, vel ad quod nullum ex his titulis jus habet, sed solum ius remotum, quatenus potest se opponere ad illa obtinenda, aut petere: vel denique ad quod neque remotum jus habet; quia omnino incapax, & ineptus est ad illud. His præmissis, agemus ordine suo primò, de digniori, secundò, de digno, tertio, de indigno.

2653 Conclusio prima sit. Impediens consilio suo magis dignum, seu digniorem à consecutione beneficii, officii, Cathedræ &c. quam Episcopus, vel Rectores Reipublicæ illi liberè dare constituerant, ut detur alteri minùs digno, vel sibi, probabiliter nihil debet restituere digniori. Ita Adrian. Sotus, P. Valent. Navarr. Tolet. Sà, quos citat, & sequitur Laym. de Just. sect. 5. tract. 2. cap. 7. num. 2. & lib. 3. de Just. tract. 1. cap. 7. Assert. 3. Less. cap. 14. dub. 15. Ratio est; quia magis dignus nullum habet ius strictum ad tale beneficium, vel officium: ergo nulla illi fit injuria. Dixi, *liberè dare illi constituerant*: nam si ex institutione, vel oppositione, aut alio motivo, quod justitiæ commutativæ innitatur, dandum erat beneficium, tunc aliter dicendum, ut infra. Ita etiam P. Dicast. de Just. lib. 2. tract. 2. disp. 8. num. 35. pro contraria citans Palud. Covarr. Cajet. Sylvest. Petr. Navarr. Garc. P. Vasq. de Benef. cap. 2. num. 140.

2654 Dices: Saltem tenebitur restituere aliquid Ecclesiæ, vel Reipublicæ, quam magis digno ministro, proindeque magis proficuo privavit. Respondeo, negando antecedens; nam, ut bene Less. num. 74. Ecclesiæ, & Reipublicæ non obligat patronos, & collatores ex justitia commutativa ad conferenda officia dignioribus ministris, sed dignis, qui officia simpliciter, & sufficienter obire possint. Et hanc solum obligationem agnoscunt collatores. Certè oppositum esset onus gravissimum, obnoxium multis scrupulis, & perplexitatibus. Si igitur collator potest beneficium, vel officium dare digno, prætermisso digniori sine onere restitutionis, etiam poterit Consiliarius hoc ei suadere sine ullo onere restitutionis.

2655 Dixi, *non obligat Patronos, & Collatores ex justitia commutativa*; nam, ut docet D. Thom. quest. 63. art. 2. ad 3. cum communi Theologorum apud Less. num. 62. Collatores, & Patroni tenentur ex iustitia distributiva procurare, ut beneficia dignissimis conferantur. Unde Angelicus Doctor citatus, ad primum ait Prælaturum posse eligere consanguineos suos, si æquè digni sint, non aliter, si alii sint digniores. Quam doctrinam probant AA. ex Scriptura, ex jure Canonico, Patribus, & ratione: nam institutio beneficiorum primariò ordinata est ad cultum Dei, utilitatem Ecclesiarum, & secundariò, ut sint præmia meritorum, nimirum, virtutum, & studiositatis, quæ om-

nia inverterentur, si prætermisissis dignioribus, darentur minùs dignis. Deinde, Collatores in re magni ponderis peccarent graviter contra fidelitatem debitam in dispensando hujusmodi bonis communibus, & consequenter Consiliarius, qui eos induceret ad tales provisiones. Itaque, ut optimè docet Cardin. de Lugo de Just. disp. 18. à num. 106. aliud est, quòd in hoc casu Consiliarius non teneatur ad restituendum digniori, aliud verò, quòd non peccet; primum docent absolutè citati Doctores: secundum non ita.

2656 Adverte tamen hanc doctrinam intelligi præcipuè in beneficiis habentibus immediate, vel mediatè curam animarum, aut aliquam functionem gravis momenti in Ecclesiæ: ut sunt Cardinalatus, Episcopatus, Curatus &c. de his enim loquitur Trident. sess. 24. de Reform. cap. 1. ibi: *Omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quomodocumque jus habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, & humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint*; & circa hæc versatur censura Innoc. XI. Propos. 47. Tridentini Decretum extendunt omnes cum Covarr. non solum ad Electores, sed etiam ad Patronos faculares.

2657 Quare in aliis beneficiis, v. g. Simplicibus, Canonicatibus, & Capellis non ita rigidè procedunt AA. ut cum multis allegatis docet Fragos. par. 1. lib. 4. disp. 10. à nu. 181. immò probabile habent non esse mortale, si non passim, sed semel, aut bis, prætermisso digniori, digno conferatur beneficium; quia non infertur Ecclesiæ damnum, & incommodum tale, quod per alios refarciri non possit; at si passim fieret in magnis, perinde esset, ac non curare præponere digniores, quod graviter offendit fidelitatem, utpote invertens finem, ad quem beneficia ordinantur, & avertens animos ab studio virtutum, & litterarum, per quod homines digniores fieri curant ad promotiones. P. Card. in explicatione propositionis prohibitiæ Dissertatione 27. num. 8. cum P. Sanch. in Consil. tom. 2. lib. 2. cap. 1. num. 11. nullam ponit limitationem, & absolutè dicit non esse mortale omittere digniorem, cui doctrinæ favet plurimum Cardinalis de Lugo de Just. disp. 35. à num. 11. & docet Dian. par. 2. tract. 15. Resol. 38. cum Navarr. Ledesin. Guttier. & Garcia. Non ita P. Dicast. de Restit. lib. 2. tract. 2. disp. 8.

disp. 8. num. 97. qui cum Rebell. solum hoc admittit in beneficiis tenuibus, cui doctrina tandem consentit Cardin. de Lugo supra num. 20.

2658 Conclusio secunda sit: Impediens consilio suo à consecutione beneficii, officii, Cathedræ &c. dandæ per oppositionem tenetur restituere digniori, quidquid spei amittit per impedimentum. Ratio est; quia dignior habet jus strictum, quod per consilium impeditur. Unde si impediatur, v. g. ne admittatur ad examen, vel oppositionem, vel post oppositionem impediatur tuo consilio ab affectatione beneficii, vel officii, debes illi restituere tantum, quantum spes certa, vel probabilis promittebat. Ita Navarr. num. 74. Emmanuel Rodrig. Cas. consc. cap. 108. à Concl. 6. Less. supra Sanch. in Consil. lib. 2. dub. 46. num. 11. Layman, Cardin. de Lugo de Just. disp. 38. Dian. tom. 2. tract. 5. Resol. 110. Unde licet oppositum iudicet probabile, tenet tamen hanc partem, ut probabilior, num. 107.

2659 Opposita nihilominus sententia non caret AA. oppositum asserentibus. Ita Sotus 4. de Just. quæst. 6. art. 3. ad 6. Navarr. cap. 17. num. 74. Ledesm. Henriq. apud P. Sanchez lib. 2. Consil. cap. 1. dub. 46. num. 1. Fundantur; quia beneficia instituta sunt in bonum commune Ecclesiæ, vel Reipublicæ, & non privatorum; ergo privatis non debentur, nisi ex justitia distributiva, quod debitum est secundum quid, equitate magis, quam rigore nixum, ac proinde obligationem restituendi non inducit in impediente, etiam digniorem consilio suo. Respondetur antecedens absolute verum esse in beneficiis, & officiis libere conferendis, non ita verò in conferendis per oppositionem.

2660 Dices: Oppositio non mutat naturam beneficii, vel officii; ergo neque obligationem distributivæ in debitum commutativæ respectu oppositoris. Respondeo, non mutare naturam materiale beneficii, sed mutare moralem. Itaque beneficium secundum se, & ut sic, est indifferens ad hoc, ut sit objectum distributivæ, vel commutativæ, semel verò quod proponitur oppositioni, constituitur objectum commutativæ, & confert jus unicuique oppositori ad illud certamine consequendum, à quo jure impediri non potest sine injuria, & à fortiori, si facta oppositione iudicetur dignior, & beneficium conferatur minus digno. Limita tamen cum Less. supra cap. 34. dub. 15. hanc doctrinam,

ut intelligatur, quando manifestè, & notabiliter est dignior; nam si parvus tantummodò sit excessus, non tenebitur ad restituendum illi aliquid; quia non fit gravis illi injuria, conferendo beneficium alteri, quem in parvo superat, & absolute iudicatur aequè dignus.

2661 Quà verò ratione oppositio conferat illud jus commutativæ oppositori digniori, ostenditur; nam propria, & formalis oppositio involuit inter collatores, & oppositores pactum innominatum, *Facio, ut des*, sive expressum in edicto oppositionis, sive tacite implicitum, fundatum in consuetudine, vel lege præcipiente, ut dignior præferatur dignis; Respublica enim, & Ecclesia non aliter iudicio collatorum committit electionem, & certè ita prospicere debuit meritis oppositorum, qui aliter non facile se committerent arbitrio, seu iudicio collatorum, qui ad libitum possent, prætermisso digniore, conferre beneficium, aut cathedram digno. Cum igitur oppositio conferat jus digniori, quod jus læditur impedimento tui consilii; ideo teneberis resarcire tale jus, restituendo digniori totum illud, in quo defraudatus est impedimento tui consilii. Dixi, *propria, & formalis oppositio*; nam si oppositio non ita sit, sed solum vocentur edicto publico oppositores, ut de singulis fiat periculum, & sciatur, quisnam ceteris sit dignior ad officium, vel beneficium, ad hoc ut collator assumat, qui sibi idoneus videbitur absque ullo pacto conferendi digniori, tunc certè collator peccabit graviter contra distributivam, sed non tenebitur ad restitutionem; sicut etiam suus Consiliarius. Scio aliquos, qui adhuc in hoc casu oriri obligationem restituendi docent; sed communior, & probabilior est nostra sententia, & infra magis explicabitur.

2662 Ex dictis infertur primò, Consiliarium à fortiori obligari ad restitutionem digniori, si illum fraudulento suo consilio impedit à consecutione beneficii, vel Cathedræ, aut officii, ut daretur digno. Ratio est; quia dignior, ut diximus, habet jus ad ea omnia, supposita oppositione. Præterea habet jus, ne tu fraudulento tuo consilio illum impedas, & utrumque jus læditur fraudulento tuo consilio: ergo resarcire debes jus læsum. Quare si illum impedivisti, ne opponeretur, teneris ad restitutionem tanti, quanti æstimatur prudenter spes, quam habebat assequendi beneficium, Cathedram &c.

si opponeretur: & si impedivisti ab affecutione beneficii, quod oppositione acquisivit, teneberis restituere valorem beneficii, quod impedivisti. Ita Card. de Lugo sup. & iterum disp. 35, num. 75, cum communi.

2663 Sed quæres: An Consiliarius in suprà explicatis casibus teneatur accessorie, vel principaliter, & primario? Ratio dubitandi est; quia in hoc casu Consiliarius impedit digniorem, quatenus facit, ut collator, sive suffragator loco dignioris promoveat dignum, sed ad restitutionem damni illati digniori non tenetur collator, aut suffragator; quia multoties non tenentur ad electionem dignioris, nisi tantum ex justitia distributiva, quæ non obligat ad restitutionem: deinde non tenetur dignus electus loco dignioris; quia hic, ut est probabilis sententia, valide eligitur: ergo solus Consiliarius tenetur principaliter, quatenus, ut suppono, dedit consilium impeditivum electionis dignioris. Dixi, *per se*; quia si consilium non dedit immediate collatori, vel electori, sed suggessit alteri tertio mediatori, hic etiam induit rationem Consilarii, & tenebitur principaliter ad restitutionem, & primus Consiliarius accessorie.

2664 Ad resolutionem hujus quæsti distinguenda sunt aliqua juxta communem doctrinam circa obligationem etiam eligendi digniorem oppositorem, quæ datur in collatore, & electore. An sit ex justitia commutativa inducente obligationem restituendi, & circa obligationem restituendi, an detur in minus digno electo dignioris loco? Ad primum respondetur juxta probabilioris sententiam; quando beneficia, & officia communia secundum se non sunt instituta, nec primario, nec secundario in bonum particulare, sed propter solum commune bonum, immò etiam si ordinata essent in bonum particulare, & propterea daretur obligatio distributivæ ad eligendos digniores, si tamen nullum eis daretur jus commutativæ, nec electi vocarentur ad formalem oppositionem, tunc juxta dicta proximè suprà, nec collator, nec elector, quamvis peccent graviter, tenebuntur ad restitutionem, & certè in hoc casu non possunt ita restituere, ut ponant æqualitatem intentam à distributiva; nam distributiva intendit æqualitatem in bonis communibus; illa verò restitutio esset ex bonis collatoris, & electoris, & facere non potest, ut dignior omissus tantundem habeat ex bonis communibus, quantum habere de-

buerat, per quod ponitur æqualitas distributivæ justitiæ. Quare in hoc casu collator, & elector non tenentur principaliter, aut aliquo modo ad restitutionem.

2665 Sed quid de Consiliario, qui eos induxit ad omissionem dignioris? Respondeo 1., excepto casu dolosi consilii, etiam non teneri ad restitutionem. Ratio est; quia Consiliarius non offendit aliud jus dignioris, nisi illud, quod offenditur à collatore, & electore; sed hi offendunt jus distributivæ, quæ licet inferat peccatum, non inducit obligationem restituendi aliquid digniori; ergo etiam Consiliarius ad nullam restitutionem tenebitur digniori. Dixi, *excepto casu dolosi consilii*; nam tunc offendit jus commutativæ, quod dignior habet, ne quis doloso suo consilio illum impediat ab assequendo aliquo bono, ut suprà explicatum est.

2666 Respondetur secundò: Quando beneficia, & officia ex institutione sua, aut voluntate fundatoris, vel testatoris fuerint destinata, ut præmia digniorum, seu ut, proposita oppositione formali, independenter à voluntate collatoris, & electoris, darentur illis, qui in certamine judicarentur digniores, tunc collator, & elector, prætermisso digniore, si beneficium, vel officium conferant digno, vel minus digno, tenentur principaliter ad restitutionem. Ratio est; quia dignior per oppositionem acquisivit jus commutativæ ad beneficium, vel officium; ergo si illum prætermittit, & confert digno, facit ei injuriam propriam recompensandam ex bonis propriis injuriantis. Unde Consiliarius collatoris, vel electoris in hoc casu tenebitur etiam ad restitutionem, sed accessorie, sive in defectu, quod collator, & elector non restituant; offendit enim idem jus. Idem de Consiliario minus digni electi, qui illum induxit ad acceptationem, vel ad procurationem beneficii; tenetur enim ad restitutionem digniori in defectu minus digni.

2667 Sed quid, quando Institutor intendit, ut dentur beneficia, & officia dignioribus, non ut præmia, sed ad hoc, ut Ecclesia, Academia, vel Respublica gaudeat optimis officialibus, & ad hoc præscribit concursus, & ponit edicta invitancia ad concursum? In hoc casu non consentiunt AA. Sunt enim, qui judicant nullam deberi digniori restitutionem. Ita Sotus, Navarr. Henriquez, Ledesma, & alii apud Sanch. Villalob. apud Dianam citandum, qui hanc sententiam judicant probabilem, & alii non improbant: nec vide-

videtur carere fundamento; nam in eo casu institutio tota videtur directa ad bonum Ecclesiæ, Academiæ, & Reipublicæ, & oppositio non videtur formalis, sed potius quædam prævia diligentia ad cognoscendum, qui ex multis concurrentibus sit ille optimus officialis, qui expleat partes officii, prout institutio desiderat, nullum conferendo jus digniori, sed solum majorem capacitatem, ut eligatur; quare illo prætermisso, etiam cum peccato contra institutionem, nulla illi, sed Ecclesiæ, Academiæ, & Reipublicæ fit injuria; proindeque non illi, sed Ecclesiæ, Academiæ, vel Reipublicæ facienda est restitutio, si debeatur. Unde secundum hanc sententiam, etiam Consiliarius collatoris, & electoris excusatur prorsus ab omni onere restitutionis, quamvis non à peccato.

2668 Nihilominus contraria sententia est communior, tutior, & probabilior, tam ab intrinseco, quam ab extrinseca auctoritate Doctorum: illam sequitur P. Sanch. lib. 2. Consil. cap. 1. num. 3. & apud illum multi cum Arag. Navarr. Medin. Ludov. Lopez, Guttier. Molin. Jurist. tenent etiam P. Rebell. Lessius, Rodrig. Palud. Cajet. Banh. Sylvest. P. Vasq. cap. 2. §. 3. dub. 13. Turrian. disp. 21. dub. 2. num. 3. Castropal. quem citat, & sequitur Card. de Lugo disp. 35. sect. 6. n. 86. Dian. tom. 2. tract. 5. Resol. 110. P. Dicast. de Just. lib. 2. tract. 2. disp. 8. num. 152. in quo dicit sibi certè parum, aut nihil probabilitatis videri in opposita sententia asserentium in casu oppositionis propriæ, & formalis collatorem, & electorem non teneri ad restituendum digniori prætermisso. Probant AA. suam sententiam; quia oppositio formalis, & propria præbet jus digniori ad beneficium, ut supra ostendimus; involuit enim sive explicitum, sive tacitum contractum à lege, vel consuetudine receptissima, quo consili oppositores certamen aggrediuntur, & periculo se exponunt. Igitur secundum hanc sententiam collator, & elector tenentur principaliter ad restitutionem faciendam digniori, & Consiliarius, qui illos induxit, accessorie, idest, in defectu collatoris, & electoris. Pro hac doctrina citari possunt D. Thom. 2. 2. qu. 62. art. 2. ad 4. Albert. Magnus in 4. dist. 15. art. 4. D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 12. §. 20. Scot. q. 2. ad finem.

2669 Dices: Ante omnes videtur teneri primò dignus, cui datum est beneficium prætermisso digniori, & in defectu hujus collatores, & postea Consiliarius. Responde-

tur, & simul satisficit secundæ parti distinctionis: An detur in minùs digno electo obligatio restituendi aliquid digniori prætermisso? In quo puncto sunt, qui dignum non solum à restitutione, sed etiam à peccato in acceptance beneficii, vel officii liberant. Ita Azor. Less. cum Cajet. Covar. & P. Vasq. apud de Lugo sup. num. 88. quam doctrinam cum limitatione sequitur P. Sanchez supra cap. 1. dub. 48. num. 4. ita ut acceptet, nihil certò sciens, aut rationabiliter dubitans, quòd suà causà impediatur dignior, aut si bonà fide acceptet, addit Castropalaus.

2670 Absolutè asserunt alii, posse acceptare beneficium, vel officium licitè, & sine obligatione restituendi aliquid digniori oppositori prætermisso. Ita cum Soto, Cajet. Salon. Adrian. Covarr. P. Sanch. sup. Turrian. Perez, quos sequitur Dian. tom. 2. tractat. Misc. 5. Resol. 110. videtur consentire Card. de Lugo disp. 35. à num. 94. Probant primum, quòd possit licitè acceptare; nam ideo in acceptance beneficii peccaret, quia cooperaretur actioni injustæ præferendi dignum digniori oppositori in electione; sed ex hoc capite non peccat; siquidem tota malitia injustæ electionis digni præ digniore, & injuria illi facta, jam est antecederet posita, quando dignus acceptat beneficium; ergo in acceptance non cooperatur injustæ actioni, sed acceptat beneficium, in quo nihil est injuriæ contra digniorem; nam dignior non habet jus immediatum ad beneficium, sed ad electionem, ne, scilicet, postponatur minùs digno. Cum igitur dignus nihil concurrat ad illam malam electionem, sed, illà præsupposità, acceptet beneficium, ad quod dignior non habet jus, ideo licitè acceptat. Explicant exemplo emptoris, qui rem jam alteri venditam, sed non traditam, à venditore licitè emit, & non peccat, deferendo illam in domum suam. Ex his consequenter inferes, etiam Consiliarium talis acceptance non peccare.

2671 Hæc tamen doctrina tantorum Auctorum, quamvis auctoritatis extrinsecè probabilitate non careat, non mihi satisfacit, & minùs fundamentum, in quo illam unicè stabilire nititur Cardinalis de Lugo. Primò; quia negari non potest, quòd dignior per oppositionem acquisiverit jus ad rem, sive ad beneficium, quod jus læditur à minùs digno per acceptance beneficii; ergo minùs dignus per acceptance peccat contra justitiam, sive jus dignioris. Dices, jus di-

gnioris ad beneficium non esse immediatum, sed mediatum, quatenus habebat jus, ut eligeretur potius, quam minus dignus ad beneficium; hoc autem jus supponitur jam læsum à collatore, vel electoribus ante acceptationem minus digni; ergo non à minus digno, ac proinde non peccat contra jus dignioris. Hæc solutio vera est, quando beneficium, vel officium datur ex mera justitia distributiva, non ita verò, quando supponit in digniore jus ex oppositione, vel alio titulo. In hoc enim casu contrà est.

2672 Contrà est; quia illud, quale quale sit jus five immediatum, five mediatum in digniore, est idem, quod læditur à collatore, & ab electoribus, & cujus læsio illos obligat ad restitutionem beneficii faciendam digniori, ut ipse Eminentissimus docet; sed collator, & electores peccant in læsione talis juris; ergo etiam minus dignus electus peccabit. Neque dicat, collatorem, & electores peccare in læsione juris immediati ad electionem, & non in exclusione à beneficio, quæ sequitur mediatè. Contrà enim est; quia collator, & electores tenentur ad restitutionem beneficii, five æstimationis beneficii, & juxta ipsius Cardinalis sententiam, ubi peccatum non est, nulla est obligatio restitutionis; ergo si tenentur ad restitutionem beneficii, supponitur peccasse non solum in negatione suffragii, sed etiam in ablatione beneficii, five immediatè, five mediatè sequatur, & eodem modo peccabit minus dignus acceptans. Confirmatur; quia negari non potest, quòd collator, & electores peccent contra justitiam, dando beneficium minus digno; sed hic acceptando cooperatur donationi peccaminosæ contra justitiam, illamque complet; ergo nisi excusetur ab ignorantia, peccat in acceptatione beneficii, ad quod dignior habet jus.

2673 Confirmatur iterum, & explicatur; quia jus immediatum dignioris non est solum ad electionem, ut minus benè supponitur; sed etiam immediatè est ad beneficium, immò hoc principaliter respicit, ut finem, & electionem, ut viam, & declarationem talis juris: nam electores in casu oppositionis potius sunt iudices declarantes jus, quam meri electores, conferentes jus; & ideo idem Eminentissimus num. 86. dicit ibi dari telam iudicis ad declarandum per sententiam unicuique jus suum, quam doctrinam optimè prosequitur Rebell. infra quæst. 5. num. 5. §. *Sexto tam electores*; sententia autem declaratoria

non dat, sed supponit jus, quod declarat; & certè jus dignioris in hoc casu non datur per electionem, sed supponitur acquisitum lege, vel per contractum expressè, vel implicite in edicto oppositionis imbibitum. Unde electio, five sententia electorum nihil aliud facit, quàm declarare, seu expedire tale jus ad possessionem. Quare cum minus dignus lædat hoc jus per acceptationem, nisi excusetur ignorantia, semper peccat. Neque exemplum secundi emptoris aliquid discrepat à casu nostro; peccat enim secundus emptor, si sciat rem jam fuisse venditam primo. Vide Rebell. sup. num. 7. Unde exemplum firmat potius nostram, quàm contrariam doctrinam, & ita docet P. Rebell. par. 1. lib. 3. qu. 6. num. 6. Taner. disp. 4. quæst. 8. dub. 2. nu. 15. Navarr. lib. 2. de Rest. cap. 2. num. 173. P. Dicast. de Just. lib. 2. tract. 2. disp. 8. dub. 6. Idem dicendum est de ejus Consiliario ad acceptationem beneficii.

2674 Non nego tamen plerumque minus dignum excusari à peccato in acceptatione, vel propter ignorantiam, vel quia ductus sententiâ electorum, credit se magis dignum fuisse judicatum; judicare enim de majori idoneitate non ad ipsum spectat, aut quia maior dignitas alterius non ita illi evidens est; aut denique; quia cum dignitas conflectur ex pluribus, potest sibi persuadere defecisse aliquod in digniore; verum si sibi constet de perfecta, & majori idoneitate alterius, non video, quo pacto ipse, & ejus Consiliarius excusentur à culpa gravi.

2675 Secundam partem asserti, quòd, scilicet, minus dignus non teneatur ad restitutionem faciendam digniori, facile probant AA. relati; quia in acceptatione beneficii nullam facit injuriam digniori, quæ illum obliget ad restitutionem, vel ex re accepta; quia beneficium non est aliquod proprium dignioris, qui non habebat jus ad illud nisi tantum mediatum; vel ex injusta acceptatione; quia nihil injustum fecit, acceptando beneficium, vel antecedenter ad illud consequendum. Cardinalis de Lugo supra numer. 96. concludit in sententia, quæ asserit, electores peccare contra justitiam cum obligatione restituendi digniori prætermisso, dignum electum teneri ad restituendum digniori; quia causa fuit iniquæ electionis, etiamsi sine vi, & fraude electus sit. Deinde, quia nullum jus habet in beneficio; siquidem collator, & electores non potuerunt dare jus, quod erat dignioris; & hanc partem tenent Rebell. & alii

alii citati, cohærenter ad primam.

2676 Quare ex hac doctrina consequenter inferitur, minus dignum electum teneri principaliter ad restitutionem beneficii, si illud acceptavit, & defectu istius collatores, & electores, & in defectu eorum tenetur illorum Consiliarius. Adverte Consiliarium, qui induxit minus dignum, ad acceptandum beneficium teneri immediatè in defectu minus digni, ita ut, non restituente minus digno, ille teneatur, ut tenetur collator, vel electores; nam sicut hi fuerunt causa physica immediata acceptationi beneficii, vel officii, ita Consiliarius fuit causa moralis, atque ideo proportionaliter tenetur in defectu minus digni ad restituendum digniori. Ex hac doctrina inferes cum communi omnium ferè Auctorum, à fortiori teneri Consiliarium tam electorum, quàm minus digni electi ad restitutionem, si consuluit dolum, aut dolosè contra digniorem, ob injuriam illatam, prout suprà diximus.

2677 Ultimò quæres: An Consiliarius, qui induxit ad electionem digni, prætermisso digniore, teneatur ad restituendum aliquid Ecclesiæ, Academiæ, & Reipublicæ, quas privavit emolumento Ministri, vel officialis dignioris? De hoc puncto non agunt aliqui, sed tantum quando, digniore, vel digno prætermisso, eligitur indignus; forsan quia eodem modo judicant resolvendum in casu oppositionis, in quo sumus, atque in casu meræ distributiæ, quando, prætermisso digniore, eligitur dignus, de quo suprà; in hoc enim casu, ut cum illis diximus, nulla debetur Ecclesiæ, Academiæ, & Reipublicæ restitutio; quia persona, quæ eligitur, re ipsa est digna officio, vel beneficio, ut supponitur, & illius partes simpliciter adimplere potest sine præjudicio Ecclesiæ, vel Academiæ, & Reipublicæ; nec Ecclesia, Academia &c. ad aliud voluit obligare in electionibus; ergo licet Consiliarius peccet contra statutum, aut legem Ecclesiæ præcipientis electionem dignioris, quatenus inducit electorem ad electionem digni, non peccat contra justitiam, nec obligatur ad restitutionem.

2678 Verùm quidquid sit de mente istorum AA. verior mihi apparet aliorum doctrina, quæ distinguit, & in aliquibus obligat electores ad restituendum etiam Ecclesiæ, vel communitati, non ita verò in aliis. Ratio obligandi est; quia cum electores, vel collatores tales sint ex officio dispensatoris ta-

lium beneficiorum, & in aliquibus electionibus, & promotionibus ad beneficia, v. g. ad Cardinalatum, Episcopatum, Proregem &c. plurimum interfit bono Ecclesiæ, & Reipublicæ, ut dignior eligatur, non possunt in inversione digni præ digniore non præjudicare graviter Ecclesiæ, & Reipublicæ, & per consequens peccare in officio, ac consequenter teneri ad restituendum Ecclesiæ, vel Reipublicæ tantum, quantum æstimatur præjudicium, vel damnum proveniens ab electione, & promotione: v. g. si dignior prætermisus sit persona non solum sufficiens ad communes functiones sufficienter implendas, sed etiam conspicuâ litteraturâ insignis, experientiâ, & consilio spectatissima &c. non est dubium, quòd multum splendoris, & utilitatis addat dignitati, vel officio, nò solum præveniando, & occurrendo iis, quibus potest dignus, sed etiam aliis difficilioribus, quibus ille non potest, & inveniando media extra vulgaria, quibus & communitas, & Ecclesia promoveatur in multis, quibus omnibus injustè privatur Ecclesia, vel Respublica per eum, qui ex officio tenebatur illi procurare majorem illum splendorem, & commodum. Hic autem non potest non teneri ad refarciendum illi damnum principaliter secundum æstimationem valoris, quo æstimatur, & illius Consiliarius accessoriè. Vide Card. de Lugo de Just. disp. 35. à numer. 18. P. Less. lib. 2. cap. 12. dub. 18. docet cum communi restituendum esse Ecclesiæ, quando illa quærebat digniorem, & tu dolo impedisti, ut daretur digno.

§. III.

De impediente dignum, vel indignum.

2679 Sicut electio digni, prætermisso digniore, materiam dedit præcedenti paragrapho, ita sequenti dabit prætermisso digni, quamvis in multis conveniat hæc cum illa; conveniunt enim in his omnibus, in quibus diximus, peccare collatorem, electores, & eorum Consiliarios, vel contra distributivam, vel contra commutativam cum obligatione restituendi digniori, eligendo dignum, prætermisso digniore in electione, vel oppositione; nam à fortiori hoc est verum, quando prætermittitur dignus præ indigno. Aliqua tamen sunt specialia, quæ ad hunc locum reservavimus; nam

nam prætermissio digni vel potest esse, ut præferatur dignior, vel ut præferatur æquè dignus, vel ut præferatur indignus. Et quoad primum, quamvis nihil dubii sit, quod licita sit prætermissio digni præ digniore, immò debita, circa Consiliarium potest aliquid dubii esse.

2680 Primum igitur dubium est: Ad quid teneatur Consiliarius, qui inducit collatorem, vel electorem ad exclusionem digni non ex intentione, ut præferatur dignior, qui re ipsâ præferendus sequitur, sed odio digni, in quem inclinat collator, vel elector? Respondeo; si constat de majori præcellentia dignioris, & consilium secundum se verum est, & sine dolo detur, peccare contra charitatem in mala illa intentione, sive interna, sive exterius explicata, sed non contra iustitiam, proindeque ad nihil restituendum teneri. Probatur eodem modo, quo supra, immò, excluso odio, poterat mereri per consilium, reducendo electorem ad id, quod tenebatur facere, sive ex iustitiâ distributiva, si nullum erat jus in digniore, seu ex commutativa, si titulo aliquo, v. g. oppositionis illud acquiescerat. Dixi primò, *si constat de majori præcellentia dignioris*; nam quando est dubium, infra dicetur. Dixi secuudò, *& consilium secundum se est verum, & sine dolo*; nam aliter tenebitur ad restitutionem pro injuria, ut infra dicam.

2681 Ex doctrina proximè jacta sequitur, quod à fortiori ad nullam etiam restitutionem tenebitur Consiliarius, si neque ex odio, neque dolofo consilio impedivit dignum habentem jus ad beneficium, ut daretur digniori: v. g. si beneficium ex institutione debet dari consanguineo ex familia institutoris, denturque duo consanguinei, unus dignus, & alius dignior, & consulas, ut detur digniori; quia tunc justè consuleret, ut servetur iustitia. Sed quid, si dolo consuluisti, ut daretur digniori? Covarr. & Salon. apud Dicast. de Just. lib. 2, tract. 2. disp. 8. num. 20. respondent nullam restitutionem deberi pro beneficio; nam pro dolo semper fit iniuria compensanda per aliquam restitutionem. Ita etiam Bonac. de Restitut. disput. 1. quæst. 2. punct. 12. num. 7. quamvis non loquatur de digno habente jus.

2682 Dicastil. tamen judicat cum aliquibus Recentioribus restituendum aliquod pro majori, vel minori spe assequendi beneficium; quia quicumque dignus habet jus ad se subjiendum iudicio electorum, & si fortè

eligeretur, poterat validè retinere beneficium; ergo contra iustitiam impeditus fuit, & proinde debetur illi aliqua restitutio pro beneficio. Hæc doctrina intelligenda est de impediendo dignum, ne opponatur cum digniore, quando præcellentia dignioris non est adeo manifesta; tunc enim verum est, quod fiat illi injuria ab eo, qui dolofo consilio illum removet ab oppositione; nam habet jus, ut opponatur, utpote ex familia, quod jus æstimabile est, & læditur per tuum consilium. Deinde, cum jus dignioris non sit adeo clarè præcellens, habet fundamentum ad sperandum beneficium, quæ spes est pretio æstimabilis, & injustè impeditur à tuo consilio. Verum si præcellentia dignioris est sine dubio manifesta, non video, quam spem justam habere possit consequendi beneficium, quod licitè illi dari non potest, nec ille acceptare, juxta supra dicta; quare solum illi debetur aliquid pro jure dolofo impedito, ne se opponeret. Et hæc doctrina est juxta mentem P. Vasq. de Benefic. cap. 2. §. 4. num. 135. quem sequitur Bonac. sup. num. 6. in quo docet nullam deberi restitutionem digno, qui nullam spem habet consequendi beneficium, si per vim, & fraudem impediatur ab illius consecutione; quia consilium dolofo nullum, cum fuerit inefficax, ei damnum infert, quod sine illo non inferretur. Ita Less. lib. 2. cap. 12. dub. 18. num. 125.

2683 Sed quid, si poteras impedire eodem modo dignum vero, & non dolofo consilio, & nihilominus usus es consilio dolofo, debbis ne tunc restituere aliquid pro beneficio? Ratio dubitandi est; quia tu poteras illum licitè impedire vero consilio juxta dicta, quod verò utaris dolofo, videtur parum referre ad exclusionem beneficii, P. Dicast. dicit tunc vel non teneri ad restitutionem illius spei, vel ad parum teneri: sed juxta dicta dico ad nihil restituendum teneri pro beneficio, seu spe ad illud, quam nullam habere licitè potest.

2684 Sed quid, si impedivisti tuo consilio dignum ex familia, ut daretur digniori extra familiam? Et idem de digno ex oppido, ut daretur digniori alterius oppidi, quando institutio beneficii requirit ex familia, vel oppido? Respondeo, tunc peccari contra iustitiam digni cum obligatione restitutionis. Probatur ex cap. Nullus 13, dist. 6. *Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis meritò præferantur: & infra: In aliena stipendia minimè alter obrepat, nec, alii debent,*

bitam, alter sibi vindicare audeat mercedem. Ergo si ex familia, vel oppido invenitur dignus, & non reprobatus, injustum erit, omisso digno ex familia, vel oppido, consulere, ut detur digniori extra familiam, & oppidum; nam digno, ut ait textus, debitum est beneficium, seu stipendium; & consilium tuum lædit jus digni ad illud, proindeque teneris ad illud resarciendum in defectu dignioris provisi. Idem probatur ex cap. *Metropolitano* 19. dist. 63. & est communis doctrina apud AA. Hæc de digno respectu dignioris, modò de digno respectu æquè digni.

2685 *Quæres*: An impediens consilio suo dignum ad hoc, ut beneficium detur æquè digno, peccet cum obligatione restitutionis? Respondeo, si sine dolo, & fraudulento consilio impediat, non teneri ad restitutionem; nam quando dignitas in utroque est æqualis, datur locus gratiæ, quæ sicut potest fieri à collatore, cui voluerit, sine onere restituendi aliquid alteri, ita per consilium, & suasionem poterit aliquis hoc ipsum procurare sine injuria æquè digni, & per consequens sine onere restitutionis. Si verò cum dolo, tunc tenetur ad restituendum; quia peccat contra jus æquè digni, ne alius injustè voluntatem collatoris ab eo avertat. Quare restitutio erit tanti, quanti prudenter æstimabitur illius spes ad beneficium. Hanc doctrinam extendit P. Lessius suprà à num. 127. ad omnes alios æquè dignos, si plures erant; quia consilium omnium jus læsit, & omnibus tenetur restituere secundum spem. Ita Dicast. sup. num. 26. non dissentiunt alii.

2686 Circa indignum conveniunt primò AA. teneri ipsum ad restituendum beneficium digniori, vel digno, quibus prætermisissis, beneficium acquisivit. Quare consilium, quod illum impedit ab assécutione beneficii, non contrahit obligationem restituendi, sive impediat ad hoc, ut beneficium detur digniori, sive ut detur digno. E contra verò, qui illum induxit ad procurandum, vel acceptandum beneficium, prætermisso digniore, vel digno, tenetur ad restituendum digniori, vel digno, & si plures erant digni, omnibus tenetur in defectu illius, si jus dignioris erat ex commutativa, v. g. ex oppositione formali, vel alio titulo justitiæ. Ita Rebell. sup. lib. 3. quæst. 2. nu. 2. in quo ait non teneri, esto, indignus habeat titulum electionis, vel alium, ut sibi soli conferatur; cum reverà nullum jus ne re-

motum quidem habeat, etiamsi habere videatur. Sed quid, si consilium fuit dolosum? Valentia tom. 3. disp. 5. quæst. 6. punct. 5. §. 3. affirmat, tunc impediens teneri ad restitutionem; quia lædit jus indigni, ut non impediatur dolo, vel fraude. Verum oppositum cum distinctione est probabilius, & tenet Rebell. & Dicast. suprà num. 23. in quo docet absolute non teneri, nisi consilium imponat aliquod falsum crimen, vel infamiam &c. quæ resarciri debet per restitutionem. Ita Less. etiam lib. 2. cap. 12. num. 125.

2687 Conveniunt secundo, indignum, electum ad beneficium Ecclesiasticum, vel officium sæculare, teneri principaliter ad resignandum officium, cui satisfacere non potest, & insuper damna, quæ passa est Ecclesia, vel Respublica ex administratione beneficii, vel officii; item, teneri restituere digno pro damno injustè illato in prætermissione, quando dignus habebat jus commutativæ ad beneficium. Ita de Lug. disp. 35. numer. 87. Rebell. tamen quæst. 4. num. 14. dicit debere restituere Ecclesiæ, & Reipublicæ interesse, sive stipendium, quod ipse recepit, demptâ eâ parte, quam per suum quaecumque servitium arbitrato prudentis meretur. In defectu indigni tenentur collator, & electores ad resarciendum Ecclesiæ, vel communitati hæc omnia; & in defectu istorum Consiliarius eorum. Sed quid de Consiliario indigni ad procurandum, vel acceptandum beneficium, vel officium? Respondeo, ut suprà, teneri in defectu indigni restituere Ecclesiæ, vel Reipublicæ ea omnia; tenebitur tamen primariò, si doloso consilio indignum induxit, & hic bonâ fide procuravit. Quare indignus tenebitur solum resignare officium, vel beneficium, & ea, in quibus factus est ditior.

2688 Adverte primò; in omnibus, quæ tradidimus de impediens alium ab assécutione beneficii, vel officii, supponi multa ex materia de Beneficiis, cujus tractatus ad nostrum institutum non pertinet; & ideo qui plenam illorum expositionem desiderat, adeat citatos AA. qui plenè de illis in tractatu de Restitutione agunt. Secundo, desiderari fortasse hic posse scire causas, quæ Consiliarium excusari possint à restitutione; sed quia de his non semel egimus in hoc libro, ne fastidiosâ repetitione lectorem afflictemus, videat in indice verbum *Causas excusantes*, vel adeat Lessium citatum cap. 12. num. 124. & num. 1351.

2689 Ultimo inquires cum Bonac. de Restit. disput. 1. quæst. 1. punct. 12. numer. 12. in fine: An teneatur ad restitutionem, qui consilio suo procuratorem Titio, qui jam incæperat procurare pro Titio beneficium, vel officium, induxit, ut desisteret à procuratione ad hoc, ut beneficium sibi, vel alteri, sublatâ procuratione, perveniat? Respondet hic Auctor affirmativè; quia facit injuriam Titio, qui involuntariè impeditur à beneficii consecutione, ad quod beneficium habet jus, & pro hac resolutione citat P. Vasq. de Benef. cap. 2. §. 3. dub. 19. nu. 148. Card. de Lugo disput. 18. num. 102. in hoc puncto distinguit inter procuratorem ex officio, & procuratorem voluntarium, sive gratuitum, & impeditione primi dicit teneri, non ita verò secundi. Primus namque ex officio quasi ex pacto tenetur ad procurandum beneficium Titio, quare illius diligentia est debita Titio, qui induci non potest, ut desistat ab illa sine injuria Titii, & obligatione restitutionis. Non ita verò secundus, qui gratuitò procurat; nam sicut iste liberè, & licitè potest desistere à procuratione, ita licitè potest induci, ut desistat ad hoc, ut beneficium detur inducenti, vel alteri sine injuria, & obligatione restituendi. Hæc de Lugo, cui explicationis gratiâ addo, Consiliarium, inducentem procuratorem ex officio, obligari quidem ad restituendum Titio, sed secundariò, & in defectu procuratoris, qui principaliter tenetur compensare damnum datum per desistentiam à procuratione, ad quam tenebatur.

2690 Quid verò debeat restituere? Respondet, si beneficium debitum erat Titio, vel ad illud Titius habebat aliquod jus, ut Bonac. supponit, tunc teneri ad restituendum Titio tantum, quanti æstimatur opera, & diligentia, sive procuratio omiſsa, & illi debita: præterea debet restituere tantum, quanti æstimatur spes, & jus, quod habebat ad beneficium amissum per desistentiam procuratoris. Si verò non est debitum, ad nihil tenebitur pro beneficio. Idem est dicendum de obligatione secundaria Consilarii; nam cum teneatur in defectu procuratoris, non potest secundariò obligari ad aliud, præter id, ad quod principalis obligatur.

§. I V.

De Consilio impediēte alteri alia bona temporalia.

2691 **C**onsequenter ad ea, quæ proximè resoluta manent, expedienda sunt, quæ sub hoc titulo quasi summatim comprehendimus; nam quamvis inferantur manifestè ex dictis, ad morigerandum scrupulis expressè illa tractare operæ pretium duxi. Et in primis quoad hæreditatem, & legata: Quæres primò: An impediens alium ab hæreditate, vel legato sibi relinquendo gratiosè à testatore, teneatur ad restitutionem, etiamsi confectum jam erat testamentum, & suo consilio serio, & vero testatorem induxit ad mutandum? Negat P. Molin. in poster. part. disp. 727. & apud ipsum Sot. Covarr. Sylvest. Palud. Scotus, Richardus, Navarr. quibus adde Azor. 3. par. lib. 4. cap. 9. Sà verb. *Restitutio* num. 21. Vasq. de Benef. cap. 2. §. 4. dnb. 19. num. 137. Rebell. lib. 2. quæst. 1. Card. de Lugo de Just. disp. 18. n. 93. & communiter omnes, quos suprà citavimus, excusantes à restitutione impediētem consilio suo serio alterum à beneficio gratis conferendo.

2692 Ratio est; quia non peccat contra justitiam testatoris; siquidem non vi, aut fraude illum cogit mutare voluntatem, sed vero consilio proposito eum relinquit liberum; non contra jus aliquod ejus, quem volebat instituere; quia supponimus gratiosè, & nullo jure suo fuisse primò institutum; ergo nullo modo peccat contra justitiam. Confirmatur; quia testator ipse potest licitè mutare hæredem; ergo Consiliarius poterit licitè juvare consilio suo ad eam mutationem, ac proinde sine obligatione restituendi aliquid. Dixi, *gratiosè*; quia si hæreditas, & legatum jure aliquo attinebat ad primum institutum, tunc peccabit Consiliarius, & tenebitur ad restitutionem. Dixi item, *consilio suo serio, & vero*; nam dolosum, & mendax obligat ad restitutionem juxta suprà dicta, quæ eodem modo extenduntur ad hanc materiam.

2693 Oppones contra Clem. 1. de privileg. in qua sub interminatione maledictionis æternæ, & in virtute sanctæ obedientiæ præcipitur Religiosis, ne testatores retrahant etiam sine vi, & dolo à relinquendis legatis Ecclesiis Matricibus. Respondet P. Molina, & Card. de Lugo in Clementina imponi præceptum

ceptum positivum pro casu illo particulari ad conciliandam concordiam inter Religiosos, & Clerum Matricis, & nihil ibi agi de obligatione justitiæ. P. Sanch. in Consil. lib. 2. dub. 49. num. 28. dicit non esse peccatum, si Religiosus non sibi, & amicis procuret legatum, sed zelo salutis testatoris consulat mutationem legati. Addit tamen Molin. in fine, quod Religiosus retrahens à legato relicto Matrīci non tenetur ad restitutionem legati, nisi in foro externo restitutio petatur à Matrīce, quam obligationem in foro externo negat P. Sanch. & de Lugo; quia nullum habet fundamentum in textu, qui solam prohibitionem ponit.

2694 Rogabis: An saltem impediens consilio suo, ne testator hæredem instituat consanguineum, qui ab intestato jus habet ad hæreditatem, peccet contra justitiam consanguinei, & teneatur illi restituere? Ratio dubitandi est; quia juxta regulam generalem, qui impedit eum, qui habet ius ad rem, etiam sine vi, & dolo tenetur ad restituendam illi hæreditatem, vel legatum, ad quod jus habet; consanguineus autem jus habet ad hæreditatem, & quod proximior est sanguine, eo præcellentius jus habet; ergo, illum impediens consilio, & suasionibus, tenetur illi restituere hæreditatem? Certum est, quod teneatur impediens ad restitutionem, si dolo, seu dolofo consilio illum impedivit, ut omnes docent; nam si tenetur ex dolo, quando hæreditas nullo jure competit, à fortiori, quando jus aliquod saltem remotum habet.

2695 Ad quæsitum respondeo negativè. Ratio est; quia jus consanguinei adeundi hæreditatem ab intestato est remotum, & veluti conditionatum, nisi testator aliter disponat, & sicut non obligat testatorem ad relinquendam illi necessariò hæreditatem, atque ideo potest instituere alium, immò etsi illum instituat, potest postea licitè mutare institutionem, & instituere alium, ita non obligat Consiliarium ex justitia ad non consulendum testatori, ut alium instituat; potest enim licitè juvare testatorem in his, quæ licitè facere potest sine injuria consanguinei, cujus jus ab intestato in nihilo offenditur per id, quod ex testamento instituatur hæres is, quem voluerit testator; aliter est dicendum, si consanguineus habeat jus ad hæreditatem ex testamento secundum varias leges regionum. Adverte tamen in his consiliis ad mutandas ultimas voluntates multoties occurrere posse

plura, quæ ex circumstantiis gravissimos ingerunt scrupulos, v. g. si consilium detur moribundo, qui vix sui compos est, ad ponderandas rationes, & motiva consilii, & quæ ex institutione sequantur: vel qui afflictione morbi ita dejectus, & perturbatus est, ut propter importunitatem vitandam consentiat; quæ omnia aliquid doli, aut vim habere videntur, & ideò excusare facile non possunt à restitutione. Eodem modo de aliis, qui mutationem testamenti impediunt, quos sapienter monet Card. de Lugo suprà nu. 91. fine, & num. 101.

2696 Quæres secundò: An impediens sine dolo consilio suo pauperem, ne assequatur eleemosynam, vel ne illam procuret, restituere illi teneatur? Certum est primò impediens consilio suo pauperem, ne accedat, vel ne admittatur in loco destinato, ubi communiter fieri solent eleemosynæ, teneri ad restituendum pauperi. Ratio est; quia pauper habet jus ingrediendi cum aliis ad illum locum, & procurandi, quod jus injustè impeditur consilio; ergo debet resarciri saltem secundum æstimationem spei, quam habebat assequendi eleemosynam. Dixi, *in loco destinato*, & ubi communiter fieri solent eleemosynæ: nam licet in aliquibus locis multi faciant eleemosynas, alioquin tamen non convenit, ut ibi fiant, v. g. in Ecclesiis; quia turbant ministeria sacra, & orantes distrahunt. Quapropter multis in locis Prælati inhibent, ejiciuntque à petendis eleemosynis in Ecclesiis. Certum est secundò, si eleemosynæ in utilitatem communem singulorum, & multis in locis piis ex fundatione, aut ex voluntate testatoris sunt institutæ, teneri ad restitutionem, qui impedit jus, quod pauper, sicut alii, habet ad eleemosynam. Secus erit dicendum, quando eleemosynæ institutæ sunt dependentes à voluntate, & liberalitate erogantis, v. g. quando testamento instituuntur dotes ad monachandas, vel maritandas decem virgines pauperes, vel ad alendos in studiis totidem juvenes, relicta electione testamentario; tunc enim potest aliquis testamentario consulere, ut dotetur potius Titia, quàm Berta sine injuria Bertæ, quæ nullum habet jus ad dotem. In omnibus his casibus, suppono consilium non esse dolofo; nam si tale sit, semper obligat ad restitutionem, ut suprà non semel statuimus. Ex dictis colliges quæsito respondendum esse cum explicatis distinctionibus. Vide P. Mol. disput. 727. à num. 7. Card. de Lugo

suprà numer. 105. Bonac. suprà punct. 12. num. 11.

2697 Quæres tertio: An is, qui doloso, & mendaci consilio impedit, ne sua, vel alterius bona confiscentur propter culpam commissam, teneatur ea restituere fisco? Affirmat P. Molin. tom. 1. disp. 95. §. *Duo sunt hoc loco*, cum Soto de Just. quæst. 6. art. 6. quatenus docet, delinquentem legitime interrogatum ex semiplena probatione, negando crimen, cui annexa est pœna, fisco applicanda, esse causam injustam, ne fiscus gaudeat illâ pœna, ad quam habebat jus, ac proinde teneri restituere fisco, vel alii, cui destinata est illa pœna; ergo etiam Consiliarius, qui illam dolosè induxit ad negandum pœnam, tenebitur ad idem in defectu delinquentis. Oppositum tenet Navarr. cap. 18. num. 49. Less. lib. 2. cap. 12. dub. 18. nu. 13. & dicit verius, & probabilius, Salas de Leg. disput. 13. sect. 8. num. 105. Vasqu. in part. 2. tom. 2. disp. 168. cap. 4. num. 30. Granad. Sâ, quos citat, & sequitur Diana par. 2. tract. 10. Resol. 23. Card. de Lugo disp. 18. num. 108. cum P. Sanch. lib. 2. in Decal. cap. 22. nu. 22. Azor. par. 1. lib. 5. cap. 8. quæst. 5. P. Dicast. lib. 2. tract. 2. disp. 8. à num. 109. Diana, & est communior sententia. Docent itaque citati AA. delinquentem negantem non teneri ad restituendum aliquod fisco.

2698 Ratio est; quia ante sententiam non tenetur in conscientia aliquod solvere fisco, eò quòd nullum jus commutativæ violavit, sed solum justitiam publicam, quæ jus habet extorquendi veritatem ad punienda crimina; ergo non tenetur ad restituendum fisco pœnam impositam delicto, quod occultavit, & consequenter nec ejus Consiliarius tenetur ad aliquam restitutionem. Unde ad oppositum respondent, negando esse causam injustam damni fisco provenientis, nam licet sit causa injusta negationis veritatis, non est talis respectu damni fisci; nam fiscus ante sententiam nullum habet jus ad pœnam, ac proinde illa negatio criminis respectu illius nullam habet rationem damni in rebus propriis; quare licet sit causa, cur illa pœna pecuniaria v. g. non accrescat fisco, cum non sit pœna debita fisco, nihil causet contra jus fisci; neque Consiliarius ut inducens ad impediendam pœnam.

2699 Quæres quarto: Utrum Consiliarius inducens sine vi, & fraude discipulos ad deferendam scholam unius magistri, & frequentandam alterius, vel suam cum damno

tam honoris, quàm lucri magistri deserti, peccet graviter, & teneatur ad restitutionem damni? Idem de Advocato, Medico, Concionatore, Mercatore, Artifice, qui concurrentes ad alios Advocatos, Medicos, Concionatores &c. retrahunt ad se cum præjudicio æstimationis, & lucri aliorum. Quoad primum, an peccet graviter? certum est quod non peccat, si mutationem consulat in utilitatem discipulorum, qui sub alio magistro, aut magis, aut melius proficient. Si verò fiat in utilitatem propriam, vel alterius tertii, sunt, qui docent esse mortale, si sit cum notabili damno discipulorum, & honoris Magistri. Ita Navarr. in Manual. cap. 25. num. 57. Cajet. Alcoces, apud de Lug. infra, quos cum distinctione sequitur Sanch. citatus, si nimirum discipuli addicti erant magistro, secus, si non erant, sed vagi.

2700 Non consentit huic doctrinæ Card. de Lugo num. 111. quia damnaret culpæ gravis multos officiales, qui arte, & industriâ confluentes ad alium trahere suadent ad suam officinam. Quare respondet in ea retractione posse quidem esse damnum magistri, à quo retrahuntur discipuli, at Consiliarium retrahentem consilio suo non peccare graviter contra justitiam. Ratio illi est; quia ipsi scholastici poterant licitè subtrahere se ab schola talis magistri sine peccato contra justitiam; sed Consiliarius potest licitè consulere illis actionem, quam possunt licitè facere; ergo non peccat, retrahendo illos ab schola vero, & serio consilio, sive retrahat ad suam, sive ad alterius scholam. Hæc sententia mihi verior apparet; nititur enim principio vero, & communiter accepto. Advertendum tamen est id, quod P. Sanch. videtur insinuare per illam distinctionem, quam Cardinalis de Lugo parvi facit. Si enim scholastici addicti erant magistro per contractum, & pactum, ut possunt addici; tunc nec illos posse licitè subtrahi sine gravi injuria contra justitiam, nec Consiliarium posse illos retrahere sine eadem.

2701 Dices: Consiliarius, retrahendo scholasticos, semper causet grave damnum injustum magistro, tam in honore, quàm in lucro, sive illi sint addicti, sive non; ergo semper peccat contra justitiam. Respondetur, negando antecedens, quando non sunt addicti per contractum. Ratio est; quia dato, quòd sequatur magistro illud damnum injustum, non sequitur directè, & primariò ex actione injusta, sed sequitur indirectè ex iusta,

ita, nimirum, ex consilio justo, quod Consiliarius ob rationem fundamenti dare potest licite discipulis; nec magister habet jus aliquod obligans Consiliarium ad non dandum consilium justum. Quod verò ex eo consilio sequatur indirectè aliquod damnum magistro; non obligat Consiliarium ad abstinendum à tali consilio, neque ex justitia; quia, ut dixi, magister nullum habet ius, sicut non habet ad obligandum discipulum, ne suam scholam deferat: neque ex charitate; quia charitas non obligat ad consulendum, seu vitandum damnum proximi cum magno Consilarii, vel amici illius incommodo.

2702 Dixi, *dato*, quòd sequatur magistro illud damnum injustum; quia reverà damnum injustum debet esse in re propria, vel ad quam habet jus, vel in re, vel ad rem; magister autem nullum habet jus ad perseverantiam discipuli in sua schola, cum liberè illam frequentet; ergo qui impedit perseverantiam, non causat damnum injustum. Ex hac doctrina sequitur resolutio secundæ partis quæsitæ: scilicet, non teneri Consiliarium ad restitutionem; quia non peccat contra justitiam.

2703 Sed quid, Si doloso consilio retraheret discipulos ad suam, vel alterius scholam? Respondeo, tunc peccare contra justitiam magistri; nam licet non habeat jus ad perseverantiam discipuli, habet jus, ne tu per dolosum, & mendax consilium impedias jus passivum, quod habet ad habendum illum discipulum, & honorem, vel lucrum ex illo proveniens, quod jus tu injusto consilio impedis, & per consequens teneris ad restituendum illi damnum tam honoris, quam lucri. P. Sanch. lib. 1. Consil. cap. 3. dub. 3. num. 7. & cum illo Card. de Lugo suprà docent idem, sed addunt, sublato dolo, seu, quod idem est, revocato consilio doloso, si scholasticus nolit audire illum magistrum, Consiliarium ad nihil teneri. Quod intelligit Cardinalis, si medio tempore non est datum nocumentum diversum à nocumento futuro.

2704 Indiget explicatione hæc doctrina; quia quidquid dicant, non est dubium, quòd Consiliarius teneatur principaliter ad restitutionem honoris, & lucri ablati, toto eo tempore intermedio inter consilium, & revocationem. Ratio est; quia scholasticus revocatus ad nihil tenetur; siquidem, ut supponimus, licite potest deferere, & mutare magistrum, & hoc facit bonà fide, ut facere

poterat sine consilio; ergo solus Consiliarius teneturolvere lucrum cessans, & honorem læsum eo tempore, quandiu consilium non revocat, v. g. si consilium non revocavit toto tempore, quo magister lucraturus erat stipendium annuum, debet restituere stipendium illius anni, utpote causa injusta illius impedimenti non sublata &c. at postquam revocavit consilium, ita ut tota illius vis penitus censeatur extincta, si scholasticus non redeat, tunc non tenetur ad restitutionem famæ, vel lucri; quia per revocationem consilii jam substulit impedimentum, quod causabat illud damnum. Unde quòd scholasticus non redeat, jam non provenit à consilio; nam ostensâ falsitate consilii jam scholasticus non potest moveri à falso cognito, ut falso, quare à sua libertate provenit, quod non redeat, & non à consilio.

2705 Inferes: ergo tenebitur scholasticus, non rediens, refarcire illud damnum, quod causat per non reditum. Nego illationem; nam scholasticus non erat, ut diximus, obligatus ad frequentandam scholam, & poterat illam deferere licite, quamvis prævideret inde nasciturum illud damnum indirectè, & secundariò; quia non tenetur etiam ex charitate illud impedire cum tanto incommodo suo; ergo neque ex justitia tenebitur redire ad refarciendum illud damnum. Verum quidem est, quòd si ex reditu nullum illi grave damnum sequatur, tenebitur lege charitatis redire ad vitandum grave damnum proximi.

2706 Majorem difficultatem judicat Cardinalis de Lugo esse, quando mutatio magistri præjudicat discipulis: An tunc peccet graviter Consiliarius? Certum est, quando consilium est dolosum, & fraudulentum, tunc esse peccatum grave contra justitiam, & inducere obligationem refarciendi damnum, si aliquid causavit, & retractandi consilium, ne illud ulterius causet. Quapropter, inquit Card. de Lugo, Caveant Magistri, Concionatores &c. ne fraudibus utantur ad hunc finem, quæ facile misceri solent, commendando supra modum doctrinam propriam, præferendo se aliis, promittendo auditorum utilitatem, & excessum in profectu, & alia, in quibus possunt etiam supra memorati officiales excedere ad conciliandos sibi homines.

2707 Sublato autem dolo, & fraude, respondet ad quæsitum tunc communiter non peccare mortaliter si Consulens, sive sua-

dens discipulo deferere primum magistrum, ut veniat ad suam scholam, vel sui amici, commodum habeat prævalens incommodo discipuli. Secus verò, si ex ea mutatione minus habeat commodum, quàm sit detrimentum inde proveniens discipulo. Ratio Cardinalis est; quia charitas non obligat ad abjiciendum grave, & considerabile commodum propter præjudicium proximi; obligat verò maximè quando commodum proprium non est magnum, sed inferius; & proximi præjudicium longè supra modum prævaleret.

2708 Contra tamen est; quia lex charitatis, quamvis non me obliget ad vitandum damnum proximi, abjiciendo considerabile commodum meum, sed possim illud permittere, non me obligat ad inferendum damnum proximo directè propter considerabile commodum meum assequendum, immò hoc prohibet; sed Consiliarius in nostro casu non permittit, sed infert suo consilio damnum scholastico propter assequendum sibi majus lucrum, vel æstimationem, ad quam nullum habet jus, & vult ditescere damno alterius; ergo peccat. Quare melius dicendum est, non peccare neque contra justitiam discipuli; quia supponimus nullum intervenisse dolum in consilio, sed discipulum illud liberè suscepisse, & lubentem, ac volentem pati voluisse illud detrimentum; volenti autem non fit iniuria; non contra charitatem; quia charitas non me obligat ad impediendum meum bonum, etiamsi fiat liberis expensis, ac damno voluntario alterius. Ex qua doctrina colliges, quòd si discipulus sit talis, ut plerumque sunt scholares iuvenes, nondum capaces ponderandi, aut æstimandi damnum sibi proventurum à mutatione magistri, tunc dico Consiliarium peccare, & teneri ad restitutionem damni, quasi dolo dati innocenti; nec excusari potest consensu immaturæ ætatis.

SECTIO QUARTA.

De Consilio inferente damnum alteri, quoad restitutionem.

§. I.

De restitutione damni spiritualis, ut sic.

2709

Nomine damni comprehendimus tam spirituale, quàm temporale, hoc est, tam in bonis corporis, & fortunæ, quàm animæ, & salutis æternæ. Cum igitur spiritualia primum sibi locum jure vendicent, ideo ab illis exordium ducimus, & ut tractandis facem præferamus, aliqua de more nostro generaliter præmittenda sunt circa restitutionem damni Spiritualis. Nomine damni Spiritualis non solum significamus bona, quæ conducunt ad sanitatem animæ, & salutem æternam, ac supernaturalia, ut sunt Sacramenta, gratia Dei, & actus meritorii illius &c. sed etiam multa alia bona nature, ut intellectum, voluntatem, & actus istarum potentiarum, v. g. scientias, libertatem &c. An etiam possint venire nomine boni spiritualis sensus corporis, & illorum actus, deliberabimus infra; vel si placet, vide P. Molin. tract. 4. disp. 50. à num. 1. circa hæc bona.

2710 Inquirendum primò: An dari possit peccatum contra justitiam inducens obligationem restituendi bona spiritualia ita late à nobis sumpta? Respondetur affirmativè. Ratio est; quia circa hæc bona dari potest gravis injuria, & proinde obligatio ex illà orta ad restituendum, quando restitutio fieri potest: v. g. si alium potione veneni dementasti, vel impedivisti injustè, ne artem, aut scientiam disceret, non est dubium teneri te ad restitutionem; restitutio autem fiet, ponendo subjectum in suo antiquo statu, auferendo venenum, quo illum dementasti, vel consulivisti, ut dementaretur, & tollendo impedimentum, quo retrahebatur ab arte, aut scientiâ addiscendâ; etsi interim aliquid lucri impedivisti, aut damni intulisti, teneris ad æstimationem talis lucri, vel spei illius, & ad reparationem damni. Ita Rebell. Mol. Less. Dicast. de Lugo, & communiter. Immo

Rebell.

Rebell. lib. 4. quæst. 14. num. 2. indicat teneri ad restitutionem, qui alium injustè impedit à consecutione Jubilæi. Restitutio autem fiet, resarciendo ex justitia damnum satisfactionis impeditæ per compensationem satisfactionis propriæ, quæ est bonum ejusdem generis, & mutuò communicabile.

2711 Inquirendum secundò de aliis bonis magis strictè spiritualibus v. g. de eo, qui consuluit, aut induxit alium in errorem, v. g. circa fidem, circa mores, vel artem, An teneatur ad restitutionem? De hoc diximus suprà num. 72. quod præcipuè ad culpam attinet; modò quod spectat ad restitutionem; nam datur injuria, & damnum decepti; an hoc resarciri debeat, & quomodò est tota in præsentī difficultas, ad quam expediendam recolenda sunt dicta in præcitato loco de errore practico, & speculativo, & secundum hanc distinctionem resolvendum, quod si induxisti ad practicum errorem, & ex eo suboriatur aliud malum diversum ab errore, teneris ad reparationem, sive restitutionem utriusque; v. g. induxisti Titium ad credendum non debere solvere Pamphilo centum pro Mutio, quantum ab illo acceperat, teneris non solum restituere Titio pro injuria deceptionis, sed etiam Pamphilo pro amissione centum sibi debita, & injustè negata. Quare Titio restitutio fieri debet, retractando errorem, & aperiendo veritatem, reparandoque damna errore interim sequuta; Pamphilo verò, solvendo centum, si Titius non solvat. Ita citati cum Ledesma, Cajet. Vasq. Mercado, Petro Navarr. & aliis.

2712 Si verò induxisti ad errorem speculativum, sunt, qui absolute dicunt deceptionem contra alias virtutes præter justitiam non obligare ad restitutionem. Verum communis, & accepta doctrina docet etiam obligare ex justitia secundum gravitatem materiæ; nam sicut homo habet jus justitiæ, ne lædatur ab alio in corpore, & bonis suis ad illud pertinentibus, ita habet jus, ne lædatur in anima, & bonis ad illam spectantibus; ergo sicut in læsione priorum peccatur contra justitiam cum onere restitutionis, ita in secundis; aliquando enim error speculativus grave malum, & detrimentum infert intellectui, cui pejus est errare, quàm ignorare ignorantia merè negativâ.

2713 Neque dicas præceptum cujuslibet virtutis, ut latè diximus à numer. 667. non solum prohibet subjectum facere aliquid contra illam, sed etiam prohibet alios, ne

suadeant subjecto aliquid contra illam; sed inducens alium ad errorem, v. g. contra fidem, peccat solum contra hoc præceptum virtutis fidei; ergo non contra justitiam. Respondetur, negando consequentiam; quamvis enim peccet contra præceptum virtutis fidei, suadendo contra illam, peccat etiam contra justitiam, suadendo advertenter errorem contra eandem virtutem; nam subjectum virtutis fidei non solum habet ex illa titulum ad hoc, ut alius illi non suadeat offensionem fidei, sed etiam habet jus ex justitia, ne quis dolo illi suadeat cum præjudicio ejusdem virtutis. Unde si quis ipsum subjectum non invitum, & sine dolo induceret precibus ad violandam talem virtutem fidei, peccaret contra illud præceptum virtutis fidei; ergo, inducendo cum dolo, peccabit ulterius contra aliam virtutem, cui opponitur dolus, nimirum justitiam subjecti, & tenebitur ad restitutionem, si possit restituere.

2714 Ex dictis colliges primò. Consiliarium, qui induxit simplicem in errorem speculativum contra fidem, teneri ex justitia ad restitutionem, idest, ad retractandum errorem, & damna, si aliqua passus est ex errore ante retractationem, v. g. qui simplicem induxit ad credendum Spiritum Sanctum non procedere à Filio, Filium non assumptisse naturam humanam; quia hic error grave malum inducit in mentem simplicis, & si simplex propagaverat in aliis ex ignorantia, tenetur etiam Consiliarius ad restitutionem aliis. Sed quid: Si alius ante Consiliarium errorem abstulit ab intellectu simplicis? Respondet Less. sup. Conclus. 2. ad nihil teneri Consiliarium. Unde si alius ostendit veritatem simplici, vel ostendit oppositum esse errorem, & nihilominus simplex persistat in errore, ad nihil tenetur inducens; quia jam cognoscit errorem, & potest illum abjicere, sed voluntariè non abjicit, ac proinde censetur condonare Consiliario: sicut censetur Dominus condonare furi rem ablata, si res ablata sisteretur in conspectu Domini, & hic potens, nollet illam acceptare. Ita Less. sup. Sed quid: Si persuasisti ei, qui sciebat esse errorem id, quod suasisti? P. Dicastillo lib. 2. tract. 2. disp. 7. num. 10. docet ex P. Molin. sup. num. 7. fine, tunc non teneri te ad restitutionem ex justitia, sed ex arctiori charitate tunc, quàm si antea non persuasisses, revocare illum ab errore.

2715 Rogabis: An si factâ revocatione erro-

erroris, quantum inter erat, is, quem induxisti, nolit desistere ab errore, tenearis ad aliquid aliud? Respondet negativè Molin, num. 4, quia tunc non tuæ, sed suæ culpæ imputabitur perseverantia in errore, & nihil illi debebis restituere pro damnis, quæ in posterum illi, & ex suo errore aliis evenient, sed ipsi incumbit aliis restituere: eodem modo liberabitur à restitutione Consiliarius, immò & à culpa, si invincibiliter ignorabat errorem, ad quem induxit; quia non tenetur ex re accepta, neque ex injusta acceptatione, cum non detur culpa; ergo: reperto tamen errore, credo teneri strictius, quàm alii corrigere proximum; quia fuit saltem materialiter causa, & potest eum impedire, ut suppono.

2716 Dixi suprà, obligare ex justitia secundum gravitatem materiæ; nam quando error est merè speculativus, & materia levis in se momenti, & quoad effectum, v. g. si suadeas alicui stellas esse pares, aut impares, quamvis re ipsâ causes in intellectu alterius aliquod malum, ut est error, non ita tamen grave est, ut inferat injuriam gravem, obligantem ad restitutionem ex culpa gravi. Ita Card. de Lugo disp. 9. num. 4. in quo citat P. Sanch. in Conf. lib. 1. cap. 3. dub. 4. nu. 10. quæ doctrina excusat à culpa illos, qui circa res indifferentes falsa nuntia spargunt; quia si non aliud nocumentum causant, quàm errorem in intellectu audientium, hic parvum detrimentum infert.

2717 Dixi ultimò, *levis in se momenti*, & quoad effectum, ut excludere magistros, qui communiter, posthabito examine, ex vana ingenii gloriola præsumunt sustentare opinioniones temerarias, & falsas, easque docent conclusiones universales speculativas, ex quibus pendent multæ particulares veritates, & ideò peccant mortaliter judicio suprà laudati Sanch. & discipulis gravissimum damnum inferunt, fraudando illos ea scientia, quam ex officio tradere debebant, & imbuedo erroribus, quibus infecti, difficiliore redduntur ad assequendam veram scientiam; aliud esset, si etiam scienter unam, aut alteram sententiam philosophicam falsam docerent; quia damnum, sive error circa illas parum præjudicat; rudibus enim discipulis parum refert, quòd ita concipiant, ingeniosis verò facile est postea errorem corrigere, & mutare sententiam, ut sæpè accidit. Adverte ultimò Adrianum apud Rebell. docere, quòd læsus in bonis spiritualibus non

possit relaxare restitutionem; quia non homo, sed Deus est Dominus talium bonorum. Contrarium tamen tenet Rebell, qui eorum Dominium, quantum satis est ad hunc effectum relaxandi obligationem restitutionis etiam apud hominem, qui ea possidebat, statuit. His discussis,

§. I I.

De Consilio inducente ad peccatum, quoad restitutionem.

2718 **P**Ræcipuum dubium in hac materia est: An Consiliarius, inducens alium ad peccatum, teneatur restituere aliquid consulto, sive peccatori? Prima sententia affirmat teneri ex justitia ad restitutionem, quam potuerit, v. g. reducendo illum ad pœnitentiam, vel orando per se, vel per alios, ut reducatur, quando reducere non potest. Probant; nam quò bona majora, & æstimabiliora sunt, eò strictiori justitiæ debito restitui debent à damnificante; sed Consiliarius est causa peccati destructivi, vel Impeditivi bonorum gratiæ, & supernaturalium, quæ sine dubio majora, & pretiosiora sunt; ergo tenetur ad restitutionem, quam potuerit.

2719 Confirmant auctoritate cap. *Deteriores* 6, quæst. 1. ibi: *Deteriores sunt, qui vitam, moresque bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædique diripiunt.* Deinde quia propinans venenum servo alterius, tenetur ex justitia curare, ne sequatur damnum; aliter refarcire debet illud domino, ergo similiter qui venenum peccati servo Dei propinavit. Idem de eo, qui causa est consilio suo, ut servus fugiat à domino, sicut peccator per culpam tuo consilio fugit à Domino Deo. Hanc partem tenent Scotus, Ricchardus, Adrian, Palud. Gabriel. & D. Antonin, apud Molin, & Angel, apud Dicast.

2720 Secundam communioem, & hodie acceptam sententiam docent Sotus, Gabriel, Sylvest, Petr, Navarr, Ledesm. Azor. 3. par. lib. 5, cap. 1. quæst. 2, Rebell, lib. 4. quæst. 14. Vasq. de Rest. cap. 8, dub. 1. Less. lib. 2. cap. 8. dub. 2, Molin, tract. 4. disp. 50. à numer. 6, Sanch, lib. 2, in Decal. cap. 6. num. 5, Turrian. de Rest. disp. 25, dub. 1, Bonac, de Restit. disput. 2, quæst. 1. punct. unic. Dicast, lib. 2, tractat. 2, disp. 7. à num. 2, Cardin. de Lugo de Just. disp. 9, num. 9. & alii communiter, qui sta-

statuunt primò, qui consilio suo est causa, ut alius per ignorantiam peccet, v. g. ut credat aliquid contra fidem, vel per vim, & metum persistat in falso, aut permaneat in peccato; & idem si doloso consilio, tenetur ex justitia causam peccati, nimirum, ignorantiam, vim, metum, & consilium dolosum tollere, & ponere alium in sua libertate; item restituere damna temporalia illi, aut aliis secuta. Ratio est; quia fuit causa injusta omnium, invito Domino. Confirmatur ex Reg. Consilii ff. de Reg. Jur. ibi: *Cæterum si dolus, & calliditas intercesserit, de dolo actio competit.* Si tamen abstulit illa omnia, & perseveret ille alius in peccato, ad nihil tenebitur, neque ad damna, quæ postea sequuntur; quia sibi, & non causis jam ablati imputantur.

2721 Statuunt secundò, Qui sine dolo, fraude, vi, ac metu, sed solo mero consilio induxit alium ad peccandum, ad nullum damnum tam spirituale, quàm temporale ortum ex peccato, tenetur ex justitia. Probatur primò; quia volenti, & consentienti nulla fit injuria ex Regulâ Juris in 6. talis autem peccator sciens, ac sponte volens amplectitur consilium, & peccat; ergo Consiliarius nullam illi facit injuriam, quæ obliget ad restitutionem alicujus damni tam spiritualis, quàm temporalis. Probat secundò, Molin. leg. 2. §. ultimo ff. Mandati, ibi: *Nemo ex consilio obligatur, etiamsi non expediat ei, cui dabitur; quia liberum est cuique apud se explorare, an expediat sibi consilium;* & ex Regula Consilii de Regul. Juris, ibi: *Consilii non fraudulentum nulla obligatio est;* & ex Regul. Nullus de Regulis Juris in 6. ibi: *Nullus ex consilio, dummodò fraudulentum non fuerit, obligatur.*

2722 Confirmatur; quia Consiliarius inducens Titium ad damnum Sempronio inferendum, tenetur restituere Sempronio damnum, si Titius non restituat, & nihil tenetur restituere Titio; sed ideo tenetur ad restituendum Sempronio; quia peccavit contra justitiam illius, quatenus eo invito causavit illi damnum; ergo ideo non tenebitur restituere Titio; quia non peccavit contra illius justitiam, quatenus sciens, ac sponte volens amplexus est consilium, & peccavit inferendo sibi voluntariè damnum. Adde, quòd peccator videtur condonare injuriam, si quæ fuit, cum liberè possit recuperare omnia per auxilium gratiæ Dei, & liberè nolit.

2723 Confirmatur iterum; nam Consiliarius in nostro casu est causa cooperans ad

peccatum; sed cooperans tunc solum tenetur accessoriè ad restitutionem, quando principalis ad illam tenetur principaliter, & primò; cum igitur in nostro casu causa principalis peccati, nimirum, inductus, non teneatur ad restituendum sibi ipsi, cum ejusdem ad se ipsum non sit justitia; ergo neque Consiliarius tenebitur accessoriè.

2724 Quare ad opposita ex prima sententia dicendum ad primum, negando consentientiam, si damnum illud volenti, & consentienti fiat, ut fit in consilio ad peccatum voluntariè acceptatum. Ad cap. *Deteriores*; ibi agi de gravitate peccati; majus certè peccatum est scandalum, quàm furtum v. g. quia illud offendit graviolem virtutem charitatis, & ideo deteriolem effectum causat in peccatore, sive suadente ad peccatum. Ad tertium, venenum propinari invito Domino servi, at consilium ad peccatum amplecti liberè à peccatore, què damnificat, & Deo nullum inferre damnum, sed offensam ab eo puniendam per pœnam; aliter peccator per culpam suam etiam inferret damnum Deo restituendum ex justitia. Eodem modo ad quartum de fuga servi,

2725 Statuunt tertio: Consiliarius, qui inducit alium ad peccatum, tenetur strictius ex lege charitatis eum corrigere, hortari, & conari reducere ad pœnitentiam in his circumstantiis, in quibus alter conscius ejusdem peccati teneretur illum corrigere, & conari reducere ad pœnitentiam. Ita P. Vasq. de Restitut. cap. 8. dub. 12. & num. 34. Navarr. lib. 5. Consil. tit. 5. num. 4. Less. & Molin. sup. quos sequitur Dicast. lib. 2. tractat. 2. disp. 7. num. 5. Rebell. lib. 4. de Restit. famæ quæst. 14. num. 1. in quo citat Sylvest. & Sotum, Card. de Lugo, & alii supra citati. Ratio est communis; quia lex charitatis, quæ omnes obligat, ut si possint labentem proximum tenere, ne cadat, aut jam lapsum juvare, ut eleveur, illum teneant, & juvent; sed Consiliarius ultra rationem communem proximi fuit causa inducens, & attrahens ad lapsum; ergo ex charitate ad aliquid amplius tenetur, quàm alii.

2726 In quo verò consistat illa Consiliarii obligatio major, quàm sit in alio proximo, qui non induxit, neque fuit causa peccati? Respondet ex Navarr. P. Lessius sup. cap. 8. dub. 2. num. 10. consistere in eo, quòd teneatur ad faciendum plus, quàm alii, qui non induxerunt; idest, quòd in aliquo casu, in quo

quo alii non tenerentur corrigere, teneatur inducens. An venialiter tantum? Affirmat cum Navarr. Less. quia charitas non obligat graviter, nisi in necessitate proximi, quâ positâ etiam alii, qui non induxerunt, tenentur graviter, & quâ deficiente, jam inducens non tenetur graviter. Igitur solum sub veniali. Negat Card. de Lugo disp. 9. num. 15. quia potest dari casus, in quo inducens teneatur graviter ad correctionem proximi inducti, in quo alii non teneantur: sicut potest dari casus alicujus necessitatis corporalis, in qua cæteri non teneantur ad dandam eleemosynam; tu verò propter majorem obligationem, quâ obstringeris dandi eleemosynas, tenearis, v. g. in casu, in quo inductus potest quidem, sed difficulter, & cum aliquo incommodo corrigentis reduci à peccato, alii communiter non tenentur; quia charitas communiter non obligat cum eo incommodo; at inducens propter illum gravem titulum, quod, scilicet, induxerit ad peccatum, tenebitur graviter ex charitate illum corrigere cum aliquo suo incommodo. Non displicet hæc doctrina.

2727 Singularis est in hac re opinio Patris Vasq. suprà, qui inducentem per vim, & metum obligat ex virtute iustitiæ ad restitutionem, sive ad auferendam vim, & metum, & reponendum subiectum in sua libertate, at non ita obligat ex iustitia, qui per dolum, & fraudem, sive per fraudulentum consilium illud induxit ad peccatum contra aliam virtutem, exceptâ iustitiâ; docet enim non teneri ad restitutionem, sive retractationem consilii ex iustitia, sed teneri ex ea virtute, ad cuius violationem induxit, v. g. ex castitate, si consilium fuit ad peccatum contra castitatem. Ratio illi est: quia inductor peccat contra castitatem, ad cuius peccatum inducit; ergo ab ea obligatur ad revocandum consilium, & non à iustitia, à qua solum obligabitur ad revocandum consilium; si consilium dolosum sit ad peccandum contra iustitiam; v. g. ad furandum.

2728 Hanc sententiam impugnat Lessius sup. dub. 2. num. 3. & nos ejus fundamento obiter respondimus, & responsionem modò confirmamus; nam quod illud consilium sit peccatum contra virtutem, ad cuius violationem induxit, concessimus non semel; at quod sit etiam contra iustitiam, hoc denuò ostendimus: nam vis, & metus ad peccatum contra quamcumque virtutem est etiam peccatum contra iustitiam, ut ipse docet; eò

quod quilibet habet ius, ne extorqueatur ab illo consensus, quem sine vi, & metu non præberet, & cum vi, & metu involuntariè secundum quid præbet; sed fraus, & dolus, sive dolosum consilium in communi omnium doctrina æquiparatur in hoc vi, & metui; siquidem per ignorantiam extorquet ab inducto consensum, quem non præberet, si non ignoraret, & deciperetur, ac proinde præbet involuntariè secundum quid consensum; ergo dolosum consilium etiam violat ius, quod habet inductus, ne ab illo extorqueatur consensus, quem aliter non præberet, ac proinde est contra iustitiam, & inducit obligationem ad restitutionem, sive ad retractationem consilii.

2729 Quæres primò: An Consiliarius inducens alium ad peccatum materiale, v. gr. qui inducit ad non audiendum Sacrum in die festo præcepti, suadendo non esse obligationem gravem, peccet, & teneatur ad restitutionem? De hoc aliquid insinuavimus numer. 679. Non est dubium, quod peccat formaliter contra præceptum audiendi Sacrum, quamvis non peccato eiusdem speciei cum peccato v. gr. quo ipse Consiliarius sciens, ac volens non audiret Sacrum præceptum iuxta ea, quæ latè diximus à n. 674. nam diversimodè peccatur contra illud præceptum non audiendo sacrum; atque peccatur, faciendo, ne alius audiat Sacrum; nam primum violat præceptum, quo ipse immediatè tenetur audire sacrum, quod præceptum est positivum humanum, secundum verò violat præceptum, quo ipse etiam tenetur ad non inducendum alterum ad violandum suum præceptum, quod præceptum probabilius est naturale, ut citato numero diximus, quo etiam loco exposuimus, quid speciale in hac re habeat præceptum iustitiæ. Diximus enim inducentem ad peccatum contra iustitiam, peccare contra iustitiam, non solum indirectè, ut proximè diximus, quatenus inducit ad illam violandam, sed etiam directè, & immediatè, quatenus lædit ius illius, contra quem contulit iniustitiam; nam ille habet ius, ne ego consilio meo moveam inductum ad iniuriam inferendam sibi, quod ius ego immediatè violo per meum consilium. His explicatis,

2730 Ad quæsitum respondet Cardin. de Lugo sup. nu. 14. illud peccatum, quo Consiliarius inducit alium ignorantem ad violationem materiale præcepti audiendi Sacrum, esse quidem contra præceptum audiendi

diendi Sacrum propter rationem proximè datam; at communiter non esse injuriam gravem contra inductum; quia illud malum, quod illi infertur violationis materialis præcepti, non videtur adeo grave, idest, non est peccatum formale. Dixit communiter; quia admittit aliquando posse esse injuriam gravem consequenter, si virgini, aut foeminae consulas copulam fornicariam non esse illicitam, saltem in talibus circumstantiis; tunc enim magnum detrimentum refert in amissione virginitatis, quæ maximum corporis ornamentum est; vel in infamia, & alia, quæ ex copula sequi possunt; quare tunc illud peccatum erit contra justitiam, & obligabit ad restitutionem, sive retractationem?

2731 Urgeri tamen potest hæc doctrina; quia licet illud consilium non inferat damnum emergens considerabile ad injuriam gravem, eò quod inductus non peccat formaliter; infert tamen damnum grave lucri cessantis, ad quod habet jus, nimirum, meriti gratiæ, & satisfactionis, quod justus poterat acquirere per auditionem Sacri præcepti, à quo injustè per consilium falsum fuit impeditus; sed hoc meritum est bonum superioris ordinis, quàm sit fama, & illa damna consequentia; ergo si propter hæc tenetur ad restitutionem, à fortiori propter damnum meriti cessantis tenebitur ad restitutionem. Roboratur; quia in hoc casu restitutio non potest aliter fieri melius, quàm revocando consilium tempore opportuno: revocatio autem quidquid oneris habeat, inferioris ordinis est, quàm illud damnum meriti; ergo tenetur illam ponere, cum possit.

2732 Quæres secundò: An consilium, sive dolosum, sive non, datum alteri ad peccandum venialiter inferat illi gravem injuriam, quæ obliget Consiliarium ad restitutionem? Respondet primò, Card. de Lugo sup. num. 18. regulariter non inferre gravem injuriam, nec proinde consilium esse graviter culpabile. Ratio est; quia illud peccatum est malum leve in ordine, seu in genere suo; ergo per illud non fit injuria gravis inducto. Si autem non fit gravis injuria, nulla ex eo oriri potest obligatio restitutionis in Consiliario. Neque obstat, quod malum ex peccato veniali sit gravius malo morbi gravis, quem quis causaret proximo; sed malum morbi gravis obligaret ad restitutionem; ergo etiam ex veniali. Nego consequentiam; quia quodlibet malum non debet æstimari grave, vel leve comparativè ad alia diversi ordinis;

liquidem damnum, quod causat, & quod resarciendum est, non est in diverso ordine, sed in suo; in suo autem est leve; ergo.

2733 Ratio præterea est; quia regulariter inductus non tanti æstimat coactionem ad illud malum veniale, à quo se facillè liberare potest, quàm illud aliud malum, à quo non ita facillè liberari potest; & ideo non est tam invitatus ad illud, quàm ad hoc. Addit Card. de Lugo, quod is, qui necessitatus erat ad plura venialia antecederet, parum læditur in eo, quod determinetur ab aliquo ad particulare veniale. Sed hoc parum probat, nisi reducat ad levitatem venialis; nam aliter is, qui antecederet per sententiam judicis damnatus est ad moriendum aliquo genere mortis, non lædetur per id, quod ab aliquo veneno, aut seipso occidatur; & tamen est determinatus antecederet ad aliquam mortem sufferendam.

2734 Respondet secundò, aliquando respectu alicujus personæ posse inferri injuriam gravem contra justitiam per inductionem ad veniale, saltem, si fiat per vim, aut fraudem. Probat; quia si hominem perfectum, & sanctum per vim, aut fraudem inducas ad aliqua venialia, v. gr. ad mendacia, vanitatem, otium &c. maximum illi detrimentum creabis, & majus, quàm si hæc eadem alteri suaderes eo modo, quo si damnum unius julii inferres pauperrimo, peccares mortaliter propter grave nocumentum, quod illi inferres; non ita verò peccares mortaliter, si eundem julium à divite auferres; Item si falso imponas homini religioso perfecto esse vanum, & mendacem &c. committes grave peccatum detractionis; non ita verò si eadem vilissimo servo impingas: ergo. Neque obstat, quod inductus ille Sanctus solum teneatur vitare illud malum sub veniali; ergo etiam Consiliarius non tenebitur abstinere ab illo, nisi venialiter. Negat consequentiam; quia ille est Dominus suæ famæ, & potest disponere de thesauro pretioso sine alicujus injuria, quod Consiliarius non potest de bonis alterius, quem inducit.

2735 Ex dictis tamen sequitur aliud decidendum: An Consiliarius inducens ad veniale, etiam sine vi, & fraude, saltem peccet? P. Vasq. 1. 2. disp. 102. à num. 23. docet peccare graviter, si intendit ruinam proximi per veniale; & proinde peccare peccato scandalii. Ratio illius est; quia ruina, quam affert proximo, pejor est quocumque temporali dam-

no gravi; hoc autem esset mortale; ergo etiam illud. Oppositum sequitur P. Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 6. num. 10. cum D. Thom. 2. 2. quæst. 43. art. 4. Abulens. D. Antonin. Cajet. Rosell. Angel. Sylvest. Tabien. Armill. Navarr. Covarr. quos etiam sequitur Azor. Instit. Moral. lib. 12. cap. 16. quæst. 7. Card. de Lug. disp. 9. à numer. 17. in quo docet ex Sanch. quod si inductio ad veniale semper esset mortale peccatum, quando intenditur ruina proximi, etiam esset mortale, quando in ea non intenderetur ruina, & malum proximi. Nam, ut docet Vasq. peccatum veniale est majus malum quocumque temporali. Sed qui proximo causat grave malum temporale, v.g. grave dedecus, aut morbum, quamvis non intendat formaliter ruinam proximi, & solum prævideat, aut timeat, peccat graviter; ergo etiam qui eodem modo intendit malum spirituale veniale, quamvis non intendat formaliter ruinam proximi.

§. III.

De Consilio retrahente ab statu Religioso.

2736 **D**E hac quæstione agunt ferè omnes AA. in tractatu de Justitia, & in ea cum distinctione procedunt; nam vel consilium retrahens datur ingressuro, vel jam ingressu; ingressus autem vel est Novitius, vel jam Religiosus post emissã vota. Rursus circa utrumque inquiritur: An consilium retrahens sit peccatum grave, vel non? Et deinde: Utrum obliget retrahentem ad restitutionem faciendam retracto, & religioni, à qua retractus est? De singulis suis in locis dabimus, quidquid necessarium, & sufficiens ad informandum Consiliarium judicabimus, servato ordine proposito personæ retractæ per consilium; & ita in hoc paragrapho de ingressuro, in sequentibus verò de ingressu, & religioso disputatio erit.

2737 P. Molina de Justitia, & Jure tract. 4. disp. 51. §. *Tertia verò pars*, in qua agit de impediente, seu dissuadente ingressum Religionis docet, justè, ac sanctè retrahi posse aliquem ab ingressu Religionis, si ex rationabili, & justa causa dissuasio, sive consilium præstetur volenti, & procuranti ingressum ad illam: v. g. si Consiliarius videt Religionem nociturum, inutilem, indecorum defectu sanguinis, moribus perversis, aut Religio-

nem illi non profuturam, sed obfuturam propter laxitatem, aut ex parte sui propter debilitatem nature, aut talenti &c. & probat exemplo Redemptoris, qui cum alios ad sequendum se excitaverit, offerenti se ad sequenda ejus vestigia, *sequar te quocumque jeres Luc. 9.* propositis difficultatibus, tanquam minus aptum, & commodis magis, ac deliciis, quam austeræ vitæ indulturum à proposito avertit, dicens: *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet*; quibus auditis destitit à proposito. Neque dissentiant alii AA. ab hac doctrina. Quare

2738 Dubium primum est: An Consiliarius retrahens aptum, & utilem volentem ingredi Religionem observantem ab ingressu sine vi, fraude, aut dolo, peccet, & teneatur ad restitutionem? Respondetur primò, peccare graviter contra charitatem proximi, si sine rationabili, & justa causa retrahat. Ratio est; quia avertit illum ab assécutione perfectionis, & à via secura salutis æternæ, quod malum proximi est; ac proinde virtus charitatis obligat Consiliarium retractare consilium, & inducere ad ingressum, quando affulget spes reducendi illum ad antiquum propositum ingrediendi religionem; ex qua doctrina deducit P. Molin. quem sequitur Dicast. lib. 2. tract. 2. disp. 7. num. 21. peccare etiam parentes, & consanguineos, qui sine rationabili, & justa causa filios avertunt ab ingressu religionis ob solas commoditates temporales, non necessarias, vel solo carnali affectu, & lacrymis, ne separentur ab illis; id quod Deus multoties punit, filios à sinu, & parentum oculis immaturâ, & non rarò violentâ, ac indecorâ separatione auferendo. Ita AA. citandi.

2739 Respondetur secundò, hujusmodi Consiliarium non peccare contra justitiam. Ratio est; quia nullam facit injuriam ingressuro; siquidem volenti, & consentienti nulla fit: deinde nullam facit Religioni, à qua retrahit; quia nullum adhuc jus acquisivit in ingressurum; ergo non peccavit contra justitiam alicujus. Idem à fortiori dicendum, si ingressurum unam, ad aliam Religionem divertit.

2740 Neque dicas peccare contra justitiam parentum, impediendo statum filii; quia fortasse alium commodum pro filio non invenient. Respondetur parentes nullum jus habere ad illum statum pro filio, immò neque filius, cum pendeat à voluntate libera Reli-

Religionis. Quare filius solum habet jus ad procurandum ingressum, à quo jure sponte, ac volens ille cedit consilio. Ex tradita doctrina sequitur prædictum Consiliarium non teneri ad restituendum aliquid Religioni, & inducto, etiamsi malo animo induxit ad non ingrediendum Religionem, ut contra Scotum, Ricchardum, Sotum, Palud. Major. Gabriel. D. Anton. & Sylvest. apud Mol. & alios docet communis sententia, & nos supra defendimus contra Cardin. de Lugo. Doctrinam traditam tenent P. Molin. sup. nu. 2. Less. lib. 2, cap. 8, dub. 2. nu. 3. P. Sanch. lib. 1, Consil. cap. 3, dub. 2. à num. 10. Petr. Navarr. lib. 2, cap. 2, num. 15. & 23. Reginal. lib. 10, num. 206. Valentia tom. 3, disp. 5, quæst. 6, punct. 5. Rebell. 1. par. lib. 4, quæst. 14. Conclus. 1. Vasq. opusc. de Restit. cap. 8, dub. 1, nu. 5. Bonac. de Restit. disp. 2, quæst. 1, punct. unic. num. 4. in quo citat Salon. Arag. Clav. Reg. Tenet Dicast. de Just. lib. 2, tract. 2, disp. 7, num. 20. Cardin. de Lugo de Just. disput. 9, num. 30.

2741 Respondetur tertio, qui dolo, fraude, seu fraudulento consilio retrahit volentem ab ingressu Religionis, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem. Ita cum citatis communis sententia, Probatur; nam vis, & dolus, ut sæpe diximus, est contra justitiam, proindeque infert injuriam tam ingressuro, quam Religioni; quia ingressurus habet jus, ne aliquis injustè, & fraude illum impediatur à consequendo bono Religionis; & Religio similiter habet jus, ne aliquis impediatur volentes se illius ministeriis addicere.

2742 Difficultas hæc solum est in restitutione facienda inducto, quænam, videlicet, esse debeat? in quo puncto AA. eodem modo procedunt, atque in alio circa inducentem vi, & dolo novitium ad recedendum à novitiatu Religionis, in quo jam est, de quo infra. Modò breviter ex communiori hodiè sententia respondeo, Consiliarium teneri ad retractandum consilium, & reducendum subiectum ad statum, in quo erat ante consilium, idest, sine obice consilii: item ad restituendum aliquod damnum, si forsan illud incurrit ex illius consilio; his autem positis, si inductus nolit Religionem ingredi, non tibi, sed illi imputabitur; quia sublato obice consilii, jam non invitatus, sed voluntariè respicit ingressum, & patitur damnum inde consequens.

2743 Sed quid; Si consilium ostendebat aliquam utilitatem, aut commodum inducto;

tunc enim vis consilii non extinguatur per retractationem, ac proinde post illam adhuc censetur causa non ingrediendi religionem, ut sæpe diximus in aliis materiis? Respondeo doctrinam sæpius traditam de consilio ostendente utilitatem non rectè applicari consilio dolofo, & fraudulento; nam si consilium ostendit verè, & veram utilitatem, jam non est propriè dolofo, & fraudulentum in se, quidquid sit de calliditate, & malo animo Consiliarii; in se enim est verum, & si illi consentiat inductus, non invitatus, sed volens consentit, proindeque nullam patitur injuriam, quæ Consiliarium obliget ad aliquam restitutionem. Si verò consilium in se est dolofo, non potest in se habere veram utilitatem, sed tantum apparentem, & falsam, quæ posita retractatione consilii, dolofo, & aperta veritate evanescit, proindeque non potest jam movere inductum; quia falsum cognitum, ut falsum, non est objectum assensûs, & ideo non potest impetrare effectum voluntatis. Quare inductus non potest jam moveri à dolofo consilio retractato ad persistendum in resolutione non ingrediendi Religionem, quam ex consilio concepit.

2744 Secunda difficultas est de restitutione facienda Religioni, à cujus ingressu dolofo consilio retraxit inductum, de qua Doctores communiter eodem modo, atque in retractatione novitii sentiunt; debere Consiliarium retractare consilium, & subiectum constituere in statu, quo erat ante consilium, ut possit ingredi Religionem. Sed quid: Si ex ingressu consecutura erat emolumentum aliquod, quod proinde amittit per tuum dolofo consilium? idem respondent, quod in retractatione novitii, ut videre est apud Card. de Lugo supra à num. 28, quia, scilicet, nullam differentiam inter ingressum ad novitiatum, & ingressurum agnoscunt; sed quia nos cum Rebello aliquid discriminis invenimus: ideo ad propositam difficultatem de ingressuro.

2745 Respondeo cum P. Sanchez lib. 1. Consil. cap. 3, dub. 2. numer. 22. ex consilio dolofo nullam esse obligationem restituendi illud emolumentum secundum ejus valorem; nam Religio nullum jus habet ad illud, nisi mediante professione; & cum ingressurus adhuc non sit professus, immò neque novitius; & præterea contingens sit, quod ille ingrediatur Religionem, & sit novitius, & deinde quod perseveret, quod fa-

tisfaciat probationi, ac denique quòd post probationem velit admittere professionem, & in illa, quòd velit illud emolumentum relinquere, aut dare Religioni, si est temporale, sequitur jus illud Religionis læsum à Consiliario esse remotissimum, & ferè nullius momenti. Quare si aliquod est, solùm poterit resarciri secundùm aliquam æstimationem spei, quæ ex tot contingentibus concipi potest.

§. I V.

De Consilio extrahente novitium à Religione.

2746 **A**lterum dubium est: An Consiliarius retrahens jam admissum, seu novitium à Religione, aut ab emittenda professione, peccet contra justitiam, & teneatur ad restitutionem? Respondent communiter AA. eodem modo, quo de ingresso, ut suprà, quòd, scilicet, Consiliarius, avertens novitium à Religione sine vi, dolo, & fraude, non peccet contra justitiam novitii, neque Religionis. Probat, quòd non peccet contra justitiam novitii, quia volenti, & consentienti nulla fit injuria, Quòd non peccet contra justitiam Religionis; quia ante professionem sive solemnem, sive simplicem, ut fit in Societate Jesu per vota post biennium Novitiatus, Religio nullum habet jus ad personas, quamvis ipsæ se voto astrinxissent ingrediendi Religionem; nam Religio adhuc non acceptat illos; ergo consilium illud nullum Religionis lædit jus. Idem procedit, sive avocet Novitium à Religione ad sæculum, sive ad aliam Religionem; nam respectu Religionis in utroque modo pateretur injuriam, si haberet jus in Novitium. Ita Vasq. sup. Molin. Less. Azor, cum Soto, Navarr. Petr. Navarr. Bonac, sup. num. 5. in quo pro hac parte citat Emanuel Sà, & Banh. addit Bonac. doctrinam esse veram, etiam si consilium detur ex prava intentione nocendi, scilicet, Religioni.

2747 Opposita sententia est D. Anton. Gabriel. Adrian. quos sequitur Rebell. ex ratione nova, sed egregia ex ipsa rei natura petita, ut inquit Dicast. sup. num. 26, qui eandem amplectitur. Afferit itaque Rebell. quòd si novitium quocumque prætextu, & sine rationabili causa à sua Religione extrahas, ex duplici causa peccas contra charitatem, scandalizando novitium, præbendo, scilicet, ei

occasionem incurrendi gravissimum damnum spirituale, ruendi à cœlo in cœnum, ut ait D. Bernardus, in quo non aliter, quàm inimicus animarum Diabolus, te geris, suggerendo per consilium tentationem, cui, quamvis liberè consentiat, neque tu, neque Diabolus à culpa excusatur.

2748 Quòd verò pecces contra justitiam adversus Religionem, & tenearis ad restitutionem, sic probat; nam cùm Religioni, seu Præfato ejus locum tenenti, ex officio incumbat custodia protegendæ novitios, suæ curæ commissos, ab omni scandalo, & obligatio instituendi, & formandi eos, ut tali Religioni incorporarentur, in quo non parvus labor, & sumptus ponitur à Religione; habet Religio jus justitiæ ad propulsandos, immò etiam ad puniendos juridicè hujusmodi sollicitatores, & scandalum, quod inferunt novitio. Ne igitur detur bellum justum ex utraque parte, dicendum est sollicitantes, seu retrahentes novitios à novitiatu injuriam facere Religioni, lædendo illud jus, quod Religio habet, ne quis sollicitet novitios ad deferendum novitiatum; immò & quod habet ad propulsandos sollicitantes pœnâ juridicâ. Hoc fundamentum Rebell. non parum probabilem reddit sententiam D. Anton. Gabriel. & Adriani, quos, ut dixi, sequitur Dicast. suprà. Nam certum est, & in praxi observatur, quod Religio habeat illud jus arcendi, & justè repellendi illos Consiliarios retrahentes novitios à novitiatu; igitur qui retrahit, offendit hoc jus, & tenetur illud resarcire.

2749 Dices. Novitius non peccat contra justitiam, relinquendo Novitiatum; ergo neque Consiliarius, cooperando ad egressum; cooperans enim non peccat alio peccato, nisi principalis: ergo, Nego consequentiam; quia Novitius per egressum à Religione nullum jus Religionis lædit; nam Religio nullum jus habet ad perseverantiam Novitii, vel ad professionem, cùm ille sit in statu probationis liberæ tam Religioni, ut illum admittat, quàm sibi, ut amplectatur Religionem, si placeat; at Consiliarius lædit jus supradictum, quod habet Religio ad propulsandum tale consilium, & contra jus Religionis sollicitat Novitium. Ad insinuatam probationem dico veram esse, quando cooperans non ponit aliquam actionem, quam principalis non ponit; Consiliarius autem in hoc casu præter egressum, ad quem cooperatur, ponit consilium contra justitiam Reli-

Religionis, quod novitius non ponit. De quo iterum infra.

2750 Inferes: ergo Consiliarius peccabit etiam contra justitiam novitii; nam hic per ingressum ad Novitiatum acquirit etiam jus ad illam custodiam Religionis. Respondetur in nostro casu non peccare contra justitiam novitii, quamvis ille habet jus ad illam custodiam: nam Consiliarius, ut supponimus, nullam vim, aut fraudem infert novitio ad deferendum suum jus, sed solum proponit rationes veras, & convenientes, quibus ille non invitatus, sed sponte sua cedit illo jure, & deserat novitiatum; vel è contrà, si velit. Hoc autem licet offendat charitatem, nihil offendit justitiam, cujus læsio semper debet esse, invito Domino, & non volenti, & consentienti. At verò Religio, cum sit invita in suggestione consilii, facta suo novitio, ideo semper patitur injuriam. Neque mirum est, quod eadem actio sit respectu unius contra justitiam, & respectu alterius contra charitatem; nam qui inducit puellam, filiam familias, ad matrimonium cum ignobiliore se, peccat contra justitiam parentum, & solum contra charitatem puellæ, quatenus occasionem præbet illi recedendi à majori gradu nobilitatis; at non contra justitiam; quia volenti, & consentienti non fit injuria.

2751 Quæres: Utrum Consiliarius peccet contra justitiam, si novitio consulat non reditum ad sæculum, sed mutare Religionem? P. Vasquez, ut dixi, cum Soto respondet negativè, quatenus ab hoc casu probare intendunt retrahentem novitium ad sæculum non peccare contra justitiam Religionis, à qua retrahitur; quia idem infertur damnum Religioni, si retraceatur ad sæculum, si retraceatur ad aliam Religionem; ergo si retractio ad aliam non est contra justitiam Religionis, neque retractio ad sæculum. Supponit P. Vasquez sine dubio consilium ad mutandam Religionem, datum novitio, non esse contra justitiam Religionis, in qua est novitius. Quam doctrinam ita temperat P. Dicast. num. 28. si Religio, ad quam mutandus est novitius, sit absolute perfectior, & comparatione novitii, convenienter ad divinum obsequium, spectatis circumstantiis, tunc consilium non solum non est scandalum, sed sanum consilium, ac proinde non erit peccatum, neque contra justitiam Religionis deferendæ, neque contra novitium.

2752 Hæc tamen doctrina non videtur satis coherere cum fundamento Rebell. quod Dicastill. tantopere laudat. Nam Religio non solum habet jus ad propulsandos sollicitantes reditum novitii ad sæculum, sed etiam sollicitantes mutationem ad aliam Religionem; ergo si illud jus reddit peccaminosum, & injustum consilium redeundi ad sæculum, etiam reddit consilium mutandi Religionem. Neque Rebell. in hoc aliquam posuit distinctionem, nec video posse absolute habere locum, etiam si alia Religio sit perfectior, & proinde utilior novitio; quia non licet procurare majorem utilitatem unius cum læsione juris alterius: aliter posset Consiliarius titulo majoris perfectionis, non solum novitium, sed etiam Professum extrahere ab una Religione in aliam perfectiorem sine peccato contra justitiam, quod negat communior sententia; sed ideo peccat contra justitiam in Religioso extracto; quia Religio habet jus in Religioso; ergo etiam peccabit in novitio; quia Religio habet jus supræpositum.

2753 Dixi, non posse absolute habere locum; nam possunt tales concurrere circumstantiæ, ut excusari posset consilium ab omni culpa, v. g. si novitius non esset contentus, immò afflictus instituto Religionis, quam elegerat, aut quia non congruebat genio propenso magis ad austeriorem vitam, ad Monachalem, ad solitariam, ad contemplativam, quam ad mixtam, actuosam, studiis, & proximis occupatam, vel è contrà, & esset periculum abjiciendi jugum Christi; in eo casu non peccaret, sed sanum præberet consilium, & quod ipsa Religio bono novitii prospiciens deberet illi probare, ne violentam in Religione vitam ducere perpetuo cogeretur, ex quo nihil Religioni, & novitio emolumentum sperari potest. Hoc idem videtur insinuare Dicast. per illam distinctionem.

2754 Ex dictis primò, colligitur differentia inter sollicitantem novitium, ut Religionem deserat, vel mutet, & sollicitantem testatorem, ut mutet legatum, quod gratis relinquit Titio: hic enim non peccat contra justitiam; quia Titius nullum habet jus ad legatum, gratis relinquendum, neque ad dirigendum testatorem in ordine ad sibi relinquendum, vel donandum aliquid; at Religio habet jus propulsandi consilium, & dirigendi novitium ad inchoatum propositum tradendi se Religioni, quod jus lèditur per

per consilium. Secundò colligitur potestatem facularem extrahentem novitium à Religione titulo examinandæ vocationis, non solum peccare contra Religionem, usurpando jurisdictionem in Ecclesiasticum, sed etiam contra iustitiam ob dictum jus Religionis, quod offendit, & contra charitatem novitii ob scandalum, & periculum, in quod illum conjicit, & impellit, retrocedendi, & præsertim si illum apud consanguineos deponat. De potestate Ecclesiastica asserit Dicast. num. 30. etiam peccare, nisi prius constet, aut vehementer præsumatur novitium non fuisse legitimè ingressum; aut quia intervenit vis, & dolus, vel aliud impedimentum canonicum; aut quia ex ingressu sequentur gravia scandala, & sic de aliis gravioribus causis, ad quam verò restitutionem teneatur Consiliarius? dicam infra subsequenti quæsito. Interim adverto, supposito eo jure Religionis, teneri Consiliarium retractare consilium, & reducere novitium ad statum, in quo erat, & præterea restituere damna, quæ præcesserunt retractationem, de quibus infra.

2755 Quæres: Ad quid teneatur Consiliarius, qui dolofo consilio novitium extraxit à Religione, seu à professione emittenda? Advertit ex Navarr. sup. Concl. 3. P. Dicast. quòd si novitius erat talis conditionis, ut in illius extractione, nullum passa sit damnum Religio, eò quòd v. g. plus cum illo infumebat, quàm ex illo percipere sperabat; tunc non teneri ad aliquid restituendum; quia Religio non censetur invita in amissione novitii, Secus è contrà. Quare ad quæsitum responderet primò communis sententia Consiliarium teneri ad restituendum Religioni tantum emolumentum temporale, quantum ex novitio illi proveniri poterat, attentis tamen circumstantiis contingentibus, quibus tale emolumentum impediri poterat, quæ valde minuunt æstimationem talis emolumenti. Ratio est; quia licet Religio nullum habeat jus ad tale emolumentum ante professionem novitii, habet nihilominus ius, ne tu consilio tuo fraudulentò impedias per extractionem novitium, volentem illud conferre, non secus ac habet legatarius, ne tu per fraudem, aut dolum impedias volentem sibi legatum gratis relinquere, quamvis ad legatum nullum ius habeat. Ita communis sententia, quam tenent cum Navarr. Aragon. Salon. P. Sanch. lib. 1. Consil. cap. 3. num. 20. Vasq. de Rest. cap. 8. dub. 2. num. 37. Less. supra

num. 15. Molin. tom. 5. de Just. tract. 4. disput. 52. num. 70. Turrian. disput. 15. dub. 2. num. 9. Dicast. lib. 2. tract. 2. disp. 7. num. 31. in quo citat Azor, à fortiori tenet, etiam P. Rebell. sup. 1. par. lib. 4. quæst. 15.

2756 Dubitat Sotus lib. 4. de Just. qu. 6. art. 3. ad 2. de doctrina proximè tradita, & P. Sanch. sup. n. 22. iudicat probabile, Consiliarium ad nullam restitutionem teneri. Ratio est; quia in eo casu Religio nullum habet jus ad lucrum proveniens ex novitio, cum nondum emisit professionem, ratione cuius acquirit illud ius; nam quodcumque aliud jus; quod ibi consideretur, est penè nullum, & nullius æstimationis propter incertitudinem, & contingentiam; nam contingens est, quòd novitius satisfaciatur probationi: post satisfactionem contingens est, quòd velit profiteri, vel quòd Religio illum admittat ad professionem, cum in pluribus Religionibus dependeat à suffragatione multorum: ergo, Confirmat; quia damnum consilii per accidens provenit Monasterio, & sicut qui occidit debitorem Petri, per accidens dat Petro damnum, eò quòd non possit recuperare debitum suum, & ideo occidens non tenetur restituere Petro damnum, Ita neque Consiliarius Religioni propter extractionem novitii. Hæc tamen non infringunt fundamentum communis doctrinæ, ortum ex dolo consilii, qui semper est contra iustitiam. Neque exemplum verum est, & ideo P. Sanch. tandem cum communi, ut ostendi, nobiscum sentit, prout infra explicabimus. Sed interim explicandum est.

2757 Quid veniat nomine emolumenti restituendi à Consiliario, & quousque extendatur? Non est eadem in omnibus explicatio. Aliqui sunt, ut Adrian. Anton. Palud. Scot. Gabriel. Maior. Rosell. Sylvest. Passarell. apud P. Sanch. qui emolumenti restituendi nomine non solum intelligunt aliqua temporalia, quæ ex novitio, immò & ingressu provenire poterant Religioni, sed etiam ipsum novitium comprehendunt, & ideo Consiliarium obligant ad suadendum novitio, quem extraxit, ad iterum ingrediendam Religionem; &, si nolit, tenetur procurare alium æquè bonum ad ingrediendam illam Religionem: &, si non inveniat, tenetur ipse intrare Religionem, ut memoratur fecisse S. Raymundus propter alium, quem averterat à Religione S. Dominici; & hanc sententiam sequitur P. Molin. in casu, quo retractus erat Professus, ita Concl. 5. Bonac. verò

verò sup. disp. 2. quæst. 1. num. 7. solum obligat ad inducendum alium ad Religionem, si commodè potest.

2758 Verùm alii Doctores nullam ex dictis obligationibus imponunt retrahenti novitium, vel Professum à Religione. Ita probant; nam qui Religiosum occidit, non tenetur ingredi Religionem, ut restituat, præsertim si occidens sit Professor in alia Religione, vel sit conjugatus; ergo neque qui consilio extraxit. Sed dicunt tunc excusari, sicut excusatur pauper à restitutione pecunie, quam non habet pro restitutione faciendâ; at non excusari, si dives fiat. Quare alii probant; quia ad statum Religiosum requiritur libertas, & inspiratio Divina, & non vis, & obligatio. Sed contrà; quia non minor requiritur libertas, & inspiratio Divina ad matrimonium ex promissione, vel stupro; ergo similiter.

2759 Unde si dicas cum Pat. Dicastill. numer. 37. nemo tenetur cum detrimento honoris restituere pecunias; ergo neque cum detrimento libertatis restituere Religioni subditum, ab illâ revocatum; approbat Card. de Lugo, qui rationem hujus instantiæ expendit: quia libertas est bonum superioris ordinis, quàm temporalia; nemo autem tenetur restituere ex bonis superioris ordinis pro bonis inferioris ordinis; cum igitur Religio per amissionem novitii, vel Religiosi Professi non fuerit privata libertate, sed solis emolumentis temporalibus provenientibus ex Religioso, pro his, utpote longè inferioris ordinis, non debet Consiliarius restituere suam libertatem: sicut, qui occidit maritum fœminæ, vel impedivit injustè nuptias cum virgine, non tenetur illam ducere, quamvis teneatur restituere alia damna temporalia, ex morte vel impedimento secuta. Hoc igitur onere excluso,

2760 Nomine emolumentis intelligunt communiter Doctores aliqua bona, quibus Religio potiebatur ex Religioso, vel potiri poterat ex perseverantia Religiosi, aut professione novitii. Hæc autem vel sunt per se connexa, & addicta novitio, aut Religioso, vel sunt per accidens annexa novitio, vel Religioso: primi generis est officium; v. g. si est magister, & cathedraticus in Academia, Confessarius, vel Theologus Principis; vel industriæ ad promovenda temporalia, dirigendas lites &c. quæ munia retinere potest, & uti in Religione, & cujus proventus debe-

rent pertinere ad Religionem, ita ut qui vellet se donare Religioni, vellet etiam illud emolumentum Religioni donare. Secundi generis est, v. g. hæreditas, vel legatum, & patrimonium pingue, quod sperat, quæ perseverante novitio, aut Religioso, cedent, aut cedere possunt Religioni. Igitur qui vi, & dolo, sive doloso consilio novitium extraheret à Religione, tenetur restituere illa prima emolumenta ob rationem suprà jam dictam. Limitant tamen Doctores, & P. Sanch. ut illa omnia non sint restituenda secundum integrum valorem, sed secundum præsentem spem, deductis expensis, & consideratis circumstantiis contingentibus, quibus poterant impediri, ne advenirent Religioni, v. g. morbo, morte novitii, mutatione liberæ propositi, & aliis. Idem, si loco retracti possit admitti alius, qui suppleat totum, vel partem emolumenti, quod Religio amisit, qui alius non admitteretur, si novitius non extraheretur; quia numerus Religiosorum erat completus; hæc enim omnia valde imminuunt æstimationem talium emolumentorum.

2761 Quoad emolumentum secundi generis, v. g. hæreditatem, vel legatum, Card. de Lugo num. 32. respondet deberi restitui cum supràposita advertentia, si consilium dolosum datum est ex mala intentione tollendi illa Religioni; nam licet ea bona non sint connexa cum novitio, aut Religioso, ac proinde neque cum Religione; quia novitius, vel Religiosus potest ea bona parentibus, aut aliis renunciare; mala tamen intentio nocendi Religioni supplere potest illam connexionem, & facere, ut consilium sit vera causa illius damni, verùm non deberi restitui, si non detur consilium eâ intentione; quia cum non sint bona connexa cum novitio, non est idem velle se dedicare Religioni, ac velle facultates suas præsentis, vel futuras illi donare.

2762 Hic dicendi modus eisdem impugnatur rationibus, quas suprà adduximus. Quare licet bona non annexa subjecto habeant illam differentiam ab annexis, hoc non tollit, quominus Religio potuerit habere spem aliquam ad talia bona, quæ spes est digna æstimationis, & Religio habet jus, ne aliquis per dolum talem spem impediatur, sive ex odio, sive ex alia intentione; quæ intentio, sublato odio, non obligaret ad restitutionem, quod signum est secundum se non esse contra justitiam, sed solum contra charitatem:

tatem: quidquid Cardinalis de Lugo relucetur. Vide dicta numero allegato.

§. V.

De Consilio extrahente Professum à Religione.

2763 **U**ltimum dubium est: Ad quid teneatur Consiliarius extrahens Religiosum Professum à Religione? Nomine Professi venit etiam, qui in Societate JESU post Novitiatum vota simplicia emiserat, ut omnes AA. indubitanter docent. Sententia communis est, præciso dolo in consilio, ad nihil teneri Religioso extracto. Ratio est; quia volenti, & consentienti nulla fit injuria. At respectu Religionis, An Consiliarius teneatur ad restituendum aliquid, quoad substituendum alium loco Professi extracti? Idem dicendum cum eadem limitatione, quod suprà jam diximus. Quoad restitutionem damnorum temporalium emergentium ex amissione subditi controvertitur inter Doctores non sine magna utriusque partis probabilitate tam intrinseca, quam extrinsecà ex numero gravissimorum AA.

2764 Prima sententia docet Consiliarium non teneri ad restitutionem emolumentorum temporalium, quæ Religio amittit per extractionem Religiosi. Ita P. Sanch. sup. num. 6. Less. sup. cum Navarr. Salon. Banh. quos citat, & sequitur Dicast. sup. num. 41. tenet etiam Card. de Lugo sup. nu. 41. in quo pro hac sententia adducit Sotum, Ledesm. Arag. tenet etiam Bonac. sup. disp. 2. quæst. 1. punc. unic. numer. 6. in quo præter citatos adducit Clav. Reg. & pro hac parte censeret etiam potest Rebell. quatenus excusat à restitutione facienda ingrediendo Religionem, & de nulla alia mentionem facit. Denique Bonac. tract. de Rest. disp. 2. quæst. 1. punc. unic. n. 6.

2765 Fundantur; quia cooperans non potest peccare contra justitiam, & teneri ad restitutionem, quando is, cui cooperatur, sive principalis operans non peccat contra justitiam, nec tenetur ad restitutionem; sed Religiosus consultus, qui est operans principalis, per egressum à Religione non peccat contra justitiam, nec proinde tenetur ad lucrum cessans Religioni per suum egressum; ergo neque Consiliarius, qui illum induxit ad egressum. Minor constat; nam Religiosus manens in Religione, si nolit laborare; & proinde privet Religionem emolumento sui la-

boris, illique aliquod detrimentum inferat, non peccat contra justitiam, nec tenetur ad restitutionem, quamvis ex dispensatione haberet, de quibus possit disponere, sed peccat solum contra obedientiam, & Religionem; ergo etiam Consiliarius non peccat contra justitiam, suadendo egressum à Religione, sed peccato solum scandalum contra charitatem, & indirectè, ac reductitiè contra virtutem, & votum Religionis, contra quam directè Religiosus, cui cooperatur per consilium, peccat. Hoc argumentum videtur efficaciter suadere intentum.

2766 Nihilominus opposita sententia est gravissimorum Doctorum, illam acerrimè propugnat P. Molin. tom. 5. tract. 4. disp. 51. §. *Priorem verò partem*, & assert pro illa Major. in 4. dist. 15. quæst. 17. fine, Sot. Ledesm. & Navarr. in Manual. cap. 12. num. 44. illam dicit probabilissimam P. Dicast. sup. num. 43. qui num. 48. contrariam, quam sequitur, non usquequaque firmam existimat, & pro hac adducit præter citatos Scotum, Palud. Azor. tom. 3. lib. 5. cap. 2. Concl. ultim. P. Vasq. de Restit. cap. 8. dub. 2. à num. 42. Turrian. apud de Lug. Probat Molin. quia Religiosus per votum obedientiæ adstrictus erat Religioni ad parendum ei in omnibus juxta regulas, & institutum; ergo Religio habebat jus præcipiendi illi, quæ essent juxta regulas, ac percipiendi ex illius obedientia utilitates, & commoditates, sive sint bonorum externorum, divitiarum, sive honoris, & famæ Religionis, non secus ac habet Ecclesia jus ad illa, quæ sibi per votum reale sunt promissa, quæ obligatio solvendi promissa per votum, transit etiam ad hæredes promittentis, si promittens non potuit votum explere. Hoc itaque jus est justitiæ, ut nemo negat; ergo qui iniquo consilio illi contradicit, avertendo Religiosum ab ea obedientia, in causa est, ut Religio privetur illis, ad quæ jus habebat, & quæ sibi modo explicato debita erant, & per consequens subjacet oneri restitutionis, non secus ac impediens alium ab assécutione rei sibi debitæ ex iustitia.

2767 Ad fundamentum primæ sententiæ respondet habere aliquam speciem probabilitatis, sed propter illud non esse recedendum à secunda, & ostendit; quia licet Religiosus inductus ad deferendam Religionem, non teneatur ex iustitia ad restituenda emolumenta futura, quibus per egressum privat Religionem, attamen Consiliarius inducens ad deferendam Religionem, & consequenter

ter ad privandam Religionē illis emolumentis inductione iniustā talis damni, est causa illius, atque ideo teneatur ad illud resarciendum. Ratio diversitatis est; quia Religiosus per vota non se obligat ad ea emolumenta Religionī acquirenda ex virtute iustitiæ; non enim censetur cum tanto se onere temporali Religionī obligare, neque Religio illum acceptare præsumitur sub eo onere, quasi servili, sed sub solo titulo obedientiæ, & Religionis in obsequium Dei, & directionem ad suam salutem; & ideo licet Religiosus in Religionē manens non laborando privet Religionem emolumento sui laboris, non peccat contra iustitiam, sed solum contra obedientiam.

2768 At verò Consiliarius privando Religionem eo emolumento per egressum subditi, quem consilio suo pervertit, peccat contra jus Religionis ad tale emolumentum; quod jus licet respectu Religiosi non sit iustitiæ, attamen respectu Consilarii tale est. Ratione ostendit; quia negari non potest, quod Religio ex voto subditi non solum acquirat jus ad emolumentum jam datum à Religioso, sed etiam jus, sive jurisdictionem acquirat ad præcipiendum Religioso aliquid, ex quo sibi proveniat tale emolumentum; Consiliarius autem offendit tale jus; ergo peccat contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem.

2769 Dicent, illud jus non esse ex iustitia. Respondet, non esse ex iustitia respectu subditi; quia subditus, quando dedit Superiori, & Religionī illam jurisdictionem, & potestatem supra se, non voluit subjici, ut servus, sed ut filius ex sola obedientia; hæc enim est communis intentio Religiosorum in Professionibus emittendis. At negari non potest ab adversariis, quod Religio ex ea Professione, sive facta motivo obedientiæ, sive quocumque alio, acceptando subditum, acquirat potestatem præcipiendi subdito ea, ex quibus capere possit emolumentum, & quod subditus teneatur ea ponere, sive ex sola obedientia, & Religionē, sive ex alia virtute; hæc autem potestate propriā, & acquisitā ex voto privatur, vel impeditur injuste Religio à Consiliario, & per consequens ab emolumentis, quæ præcipere, & habere poterat à subdito; ergo.

2770 Ad principium illud generaliter usurpatum, quod cooperans non potest peccare contra iustitiam, & teneri ad restitutio-

nem, quando is, cui cooperatur, seu principalis operans non peccat contra iustitiam, nec tenetur ad restitutionem, responderi potest, non ita universaliter esse verum, ut non patiatur plures exceptiones: nam sicut absolute loquendo, cooperans potest peccare, quin principalis operans peccet: v. g. quando Consiliarius inducit debitorem ignorantem ad non solvendum, ita poterit peccare contra unam virtutem, contra quam principalis operans non peccet, ac proinde teneri ad onera virtutis, quam offendit, quin principalis operans ad ea teneatur.

2771 Exemplo confirmat Molin. in eadem materia; qui enim falsis suasionibus extrahit Religiosum à Religionē, quamvis Religiosus culpabiliter sinat se decipere, & peccet, Consiliarius peccat contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem, quamvis Religiosus solum peccet contra Religionem, & non contra iustitiam, nec proinde teneatur ad restitutionem. Sed ideo tenetur ille ad restitutionem, & non Religiosus; quia ille violat jus iustitiæ Religionis, quod tale est respectu illius, & non respectu Religiosi: ergo. Confirmat secundò exemplo ejus, qui contravenit juri legatarii, aut donatarii; nam qui contravenit juri legatarii, aut donatarii, ut recipiat donationem, aut legatum ab eo, qui illi ex liberalitate facere voluerit, contra iustitiam peccat, & ad restitutionem tenetur, esto jus illud non sit iustitiæ comparatione ejus, qui ex liberalitate legare, aut donare ex consilio non vult.

2772 His iisdem exemplis credit Card. de Lugo num. 43. impugnari posse doctrinam Molinæ; nam licet peccet contra iustitiam, qui per vim, & fraudem impedit illud legatum, vel donationem, qui tamen sine vi, & fraude id suadet testatori, non peccat contra iustitiam, nec tenetur restituere, & hoc etiam, si testator ad id faciendum teneatur ex voto, vel alio præcepto, quod non esset ex iustitia; non est autem alia ratio, quod Consulens tunc non peccet contra iustitiam, nisi quia testator non debet ex iustitia illud legatum; quod aliter evenit, quando admiscetur aliqua fraus, & dolus; nam quamvis legatarius non habet jus ad legatum, habet tamen jus, ne dolo, & fraude sibi noceatur; ergo idem videtur dicendum in casu Molinæ, ut, scilicet, Consiliarius, qui doloso, & falso consilio extrahit à Religionē Professum, teneatur restituere Religionī illa emolumenta;

ta; secus verò, si sine dolo, sed vero consilio extraxit Professum. Hæc Eminentissimus, qui ni, fallor, nihil conficit contra Molinam, si probè, & attentius perpendatur.

2773 Ratio est; quia Molina non ponit exemplum in impediente, seu avertente sine vi, & dolo testatorem, sive donatorem, ne legatum, aut donationem faciant alicui; de hoc enim agit in posteriori parte disp. 727. & ibi apertè defendit tunc nullam in impediente resultare obligationem restitutionis, ut probat Eminentissimus. Exemplum igitur Molinæ est de impediente legatario, aut donatario, ut accipiat donationem, aut legatum ab eo, qui ex liberalitate ei facere voluerit; quod exemplum est diversum; nam in exemplo Cardinalis impedimentum ponitur in legante, ne leget; at in exemplo Molinæ ponitur in legatario, ut non acceptet; primum non est contra justitiam, maxime secundum, quod ut aptetur magis ad rem præsentem, ad terminos Cardinalis de Lugo illud sic stringo.

2774 Qui post factam mihi à Petro ex voto, vel præcepto donationem, & à me acceptatam inducit sine vi, & dolo Petrum ad non implendam donationem, peccat contra justitiam, & tenetur ad restituendam mihi donationem, si Petrus non impleat; & tamen donatio Petri in radice non oritur ex aliquo titulo justitiæ, sed ex voto, vel præcepto: Petrus enim non facit donationem, nisi tantum ex voto, vel præcepto, ut suppono; ergo similiter, qui post factum Religioni à subdito per vota oblationem potestatis, vel jurisdictionis supra se ex voto, & post acceptam à Religione induxerit subditum ad auferendam hanc potestatem, seu ad impediendum usum talis potestatis, peccabit contra justitiam, & tenebitur ad restituendam Religioni potestatem, & emolumenta ex ea profectura.

2775 Instabis. In casu donationis impediens peccat contra justitiam; quia donatio acceptata confert jus justitiæ donatario non solum respectu impediens, sed etiam respectu donatoris; & ideò inducens, seu cooperans ad non implendam donationem, peccat contra justitiam; quia donator, seu principalis peccat contra justitiam; at verò in casu inducentis Religiosum ad deferendam Religionem, acceptatio Professi non confert jus justitiæ Religioni neque respectu impediens, neque respectu Religiosi; non enim ob-

ligat ipsum Professum ex justitia; & ideo non peccat contra justitiam, sed solum contra votum, deferendo Religionem; ergo neque obligabit contra justitiam Consiliarius, sive cooperantem ad deferendam Religionem; quia principalis deferens, nimirum, Religiosus, non peccat contra justitiam, & per consequens non tenebitur ad restitutionem, ut non tenetur Religiosus.

2776 Hæc instantia, quæ videtur efficax, reincident in impugnationem factam à Cardinali de Lugo, in qua semper supponitur non posse cooperantem peccare contra justitiam, quando principalis contra illam non peccat; quod, ut dixi, universaliter verum non est juxta diversas sententias, nisi tantum in casu, in quo uterq; peccat contra justitiam comparatione damni, quod infertur. Et ostenditur; quia communior sententia, quam Less. lib. 2. cap. 8. num. 19. & Bonac. sup. num. 6. & ipse de Lugo num. 31. præferunt oppositæ, tenet suadentem sine vi, & dolo Professo egressum à Religione peccare contra justitiam Religionis in ipso egressu Professi, quidquid neget Sanch. & ideo aliqui suadentem obligant ad restituendum Professum, vel loco illius alium, immò & se ipsum, si non possit alium, Religioni; & tamen principalis, seu Religiosus egressus non tenetur ex justitia se, vel alium restituere Religioni, ergo principium illud non est absolutè, & universaliter verum.

2777 Ratio est; quia licet Religiosus sit causa principalis egrediendi à Religione, & solum causa sacrilega, quatenus offendit Religionem, violando votum, non verò injusta; quia nullam obligationem justitiæ lædit; nam, ut dixi, non se obligat Religioni aliquo titulo justitiæ, neque Religio eo titulo illum acceptat; quare privando Religionem personam propriam, & iis, quæ Religio à tali persona consequi poterat, nullam injuriam facit Religioni, ex qua obligatur ad restitutionem.

2778 At verò Consiliarius est causa injusta, quando Religio privatur tali personâ, & iis, quæ jure acquirere poterat à tali persona Professi; nam certum est, quod Religio acquisiverit jus habendi talem personam Professi, & potestatem exigendi ab illa talia emolumenta; quia re verâ Religiosus erat suus, & potestas illa exigendi ab eo emolumenta. Unde habet jus, ne aliquis auferat, vel impediat possessionem rei suæ, quocumque illa titulo sit sua; Consiliarius autem lædit hoc jus,

jus, & privat Religionem iis, quæ erant sua; ergo peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, si non personæ ob rationes supra, saltem emolumentum temporale, quod potest restituere: sicut qui occidit hominem, peccat contra justitiam in auferenda vita, & in privando hæredes emolumento ex opere, vel officio, quod exercebat, & tenetur restituere emolumenta, quamvis nihil teneatur restituere pro vita, ut est communissima sententia apud Less. lib. 2. cap. 9. dub. 23. à num. 141.

2779 Confirmatur tandem ex doctrina Molina, qui consilio suo non dolose averteret eum, qui voverat dare aliquid Ecclesiæ, postquam Ecclesia donationem acceptaverat, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem; ergo etiam qui iniquo consilio eum avertit, qui voverat dare illa omnia emolumenta Religioni, si exigerentur à Religione, postquam Religio votum acceptaverat. Dicent ex hoc exemplo sequi, quod ipse Religiosus etiam peccet contra justitiam, privando Religionem iisdem emolumentis futuris, quæ amittit per ejus egressum; quia Religio jam acceptaverat jurisdictionem ad illa exigenda.

2780 Negatur sequela; nam Religio non acceptavit à Religioso jurisdictionem illam, & potestatem exigendi ea emolumenta, nisi eo modo, quo ablata est à Religioso; cum igitur Religiosus obtulerit illam ex solo voto, & obligatione Religionis, ideo illa acceptatio contulit Religioni solam potestatem exigendi ea emolumenta titulo Religionis, & non justitiæ, atque ideo Religiosus solum tenetur ad ponenda illa emolumenta obligatione Religionis; at verò cum ipse Religiosus contulerit eam potestatem Religioni, & Religio illam acceptaverit, ut suam, & legitimo titulo possideat, quicumque alius spoliaret, vel induceret ad spoliationem talis potestatis exigendi emolumenta illa, peccaret contra justitiam, spoliando Religionem jure suo possidendi talem suam potestatem, & emolumenta, quæ ab illa habere poterat, undecumque provenerit ea potestas, & illius possessio.

2781 Adde ex Azor. part. 3. lib. 5. cap. 2. §. *Dices, Professus*, quod præter Professionem sunt etiam leges Ecclesiasticæ, quæ bona profitentium, quæcumque illa sint, applicant Religioni, & vi talium legum emolumenta Professorum numerantur inter bona Religionis; posita igitur illa applicatione, quæ con-

fert jus justitiæ Religioni ad illa emolumenta, contra justitiam agit, qui aliquod ex illis aufert à Religione, vel impedit Religionem, ne illud habeat; immò ipsemet Professus, quidquid lucratur extra Religionem, exceptis necessariis ad victum, & vestitum, tenetur restituere Religioni. Ita de Jure Communi; nam attento motu proprio Gregorii XIII. quo incipit, *Officii nostri*, bona per apostotam acquisita extra Religionem, post mortem apostatæ sunt Camera Apostolica.

2782 Igitur si Religio habet jus è legibus, item ab acceptance Professionis ad illa emolumenta, quo pacto Consiliarius avertere potest Professum à Religione, quin offendant tale jus, & proinde teneatur ad illud resarciendum? Fatetur quidem Molina, Religionem non habere jus justitiæ ad emolumenta ex Religioso, nisi postquam posita sunt à Religioso, ita ut jus illud resultet post positionem operis; antecederet enim solum habet potestatem exigendi illa titulo voti. Ex qua doctrina sequitur, quod Professus per suum egressum non teneatur restituere Religioni ea, quæ poterat facere in Religione; quia adhuc non erant posita, & tenetur, ut dixi, restituere, quæ extra Religionem posuit; quia cum extra Religionem adhuc sit Religiosus, quidquid acquirit, Religionis est, & tenetur ad illud restituendum Religioni, & in defectu illius tenetur Consiliarius.

2783 Hæc Molina cum AA. supra citatis, quibus adde Azor. Utraque sententia est satis probabilis tam ab extrinseco, quam ab intrinseco. Sed prima valde favorabilis, & secunda valde rigida; ideoque adducor utramque in hunc modum conciliare sequenti Conclusioni.

2784 Conclusio sit: Consiliarius Religiosi egressi non tenetur restituere emolumenta futura, quæ Religio habere poterat, si exigeret, ut poterat, à Religioso, sicut asserit prima sententia, & negat secunda: tenetur verò ad restituendum Religioni tantum, quantum æstimari potest spes, quam Religio habere poterat consequendi emolumenta, si exigeret, ut poterat, à Professo.

2785 Ratio primæ partis est; quia jus illud, quod Religio acquisivit ad emolumenta per Professionem, neque est jus in re, neque ad rem respectu futuri emolumenti; nam, ut ipse Molina fatetur, Religio non acquirit jus in re, vel ad rem in operibus Religiosi,

nisi postquam posita sunt per Religiosum; sed, ut supponimus, opera non sunt posita, sed ponenda, si exigerentur; ergo Religio ad illa non habet jus in re, vel ad rem; & proinde Consiliarius, qui per egressum Professi illa impedivit, non peccavit contra aliquod jus Religionis, nec tenetur ad restitutionem operum. Confirmatur; quia, ut omnes utriusque sententiæ fatentur, si Professus vel ex culpabili negligentia, vel ex aperta malitia, non ponat ea opera præcepta per Superiorem, peccat contra obedientiam; & non contra justitiam, nec tenetur ad restitutionem; at si postquam illam posuit, subneget, vel de illis disponat, peccat non solum contra Religionem, sed etiam contra justitiam, & tenetur ad restitutionem; sed ideo non peccat in primo contra justitiam, maxime verò in secundo; quia in primo Religio nulum jus in re, vel ad rem habet in operibus, maxime verò in secundo; ergo etiam Consiliarius, qui impedivit emolumenta ex primis, & non ex secundis operibus, non peccavit contra justitiam, & per consequens non tenetur ad restitutionem.

2786 Ratio secundæ partis est; quia negari non potest Religioni illa spes assequendi talia emolumenta, si præcipiat, ut potest, Religioso; item negari non potest, quod illa spes sit pretio æstimabilis, & eò magis æstimabilis, quò magis est in arbitrio Superioris præcipere; ergo Consiliarius, qui impediat talem spem, injuriam facit Religioni, & tenetur restituere æstimationem talis spei. Confirmatur; nam qui sine dolo impediret pauperem, ne peteret eleemosynam, quam assequi poterat ab eo, qui gratis, vel ex voto erogabat, peccaret contra justitiam pauperis, & teneretur restituere tantum, quantum æstimari posset spes certa, vel probabilis, quam habebat assequendi eleemosynam; ergo etiam, qui impediret Religioni spem, quam habebat, assequendi dicta emolumenta à Religioso, si præciperet, & quidem à fortiori; quia spes pauperis fundatur in valde contingenti arbitrio erogantis: at Religionis in certa sua potestate præcipiendi, & in obedientia Professi, quæ præsumi debet moraliter certa. Adverte tamen, non obstante totâ hac certitudine præcepti Superioris, & obedientiæ Professi, semper esse faciendam æstimationem illius spei, attentis multis circumstantiis, à quibus minui potest: v. g. si Professus ægrotalet, si impediretur ab aliis causis, si negligentia, vel malitia non pone-

ret opus præceptum, deinde deductis expensis, quas Religio faciet cum eodem Religioso &c. quæ omnia valde detrahunt de æstimatione talis spei, & ideo valde minuunt materiam restitutionis faciendæ.

2787 Ex dictis sequitur facilis resolutio alterius dubii circa extractionem Professi; An, scilicet, Consiliarius, illum extrahens dolofo consilio, teneatur restituere tam Religioni, quam ipsi Professo damnum temporale, secutum ex extractione? Conveniunt omnes, quòd debeat restituere Religioni. Probant; quia extractio ex consilio dolofo est causa injusti damni, secuti Religioni, cujus injustè jus lædit; nam Religio habet jus retinendi suos subditos magis, quàm Pater filios; ergo extractio illa, utpote involuntaria, & violenta est illi injuriosa, & per consequens damnum per illam illatum Religioni resarciri debet à causa talis extractionis, nimirum, à Consiliario. Ita ferè omnes citati, Quænam verò restitutio facienda sit? Respondet Card. de Lugo disp. 19. numer. 4. damna temporalia restitui debere secundum spem, quæ poterat esse de lucro proventuro à Professo, deductis expensis, quæ cum illo fieri debebant, & aliis proximè explicatis.

2788 An verò ad vitandam restitutionem prædictam sufficiat retractare consilium dolofo, & ponere subjectum in dispositione, sive libertate, in qua erat, antequàm dederis consilium, ita ut si post revocatum consilium Religiosus non redeat ad Religionem, Consiliarius non teneatur ad restitutionem damnorum, quæ sequuntur post revocationem consilii? Dixi, *quæ sequuntur post revocationem consilii*; nam quæ post egressum à Religione ante revocationem consilii passa est Religio, hæc sine dubio restituere debet Consiliarius modo suprà explicato.

2789 In decisione hujus dubii multoties est Cardinalis de Lugo contra Vasquez, Sanchez, & Lessium, qui unanimiter docent, revocato consilio, & sublata vi, ac dolo, Consiliarium non teneri ad illa damna, quæ sequuntur post revocationem consilii, eò quòd tota ratio injustitiæ erat in dolofo consilio; aperto igitur dolo, jam consilium nihil movere potest, nec proinde potest esse causa damnorum, quæ post revocationem subsequuntur, & per consequens nec inducere obligationem restituendi in Consiliario, ut suprà defendimus, diluendo instantias in contrarium. Modò oportet occurrere iis, quæ

quæ Cardinalis de Lugo contra laudatos Auctores meditatus est.

2790 Primò instat: Si doctrina, & fundamentum appositum esset verum, non esset locus quæstioni, quam supra discussimus; An impediens doloso consilio aliquem, ne ingrediatur Religionem, vel jam ingressum retrahens à Novitiatu, revocato consilio doloso, si primus nolit ingredi Religionem, & secundus nolit perseverare in novitiatu, teneatur loco illorum sufficere alios, vel se ipsum, si alios non inveniat? Non haberet, inquit, locum hæc quæstio, si sublato consilio doloso, ad nihil teneretur Consiliarius, ut docent prædicti AA. Idem argumentum fit quoad damna temporalia, quæ passa, vel passura est Religio. Respondetur, prædictos AA. movere illam quæstionem, quando revocatio consilii fit post tempus, quo consultus ingressurus erat Religionem, vel quo permansurus erat Novitius in eadem; tunc enim revocatio tardè venit ad vitandum damnum Religionis, idcirco, ut diximus, tenetur Consiliarius refarcire illud damnum, sicut cætera alia, quæ consilium ante revocationem causavit. Adde, quòd etiam juxta doctrinam Patris Rebelli, quam probabiliorem judicavimus, si consilium dolosum fuit revocatum opportuno tempore ante egressum, jam non Consiliario tribuitur egressio, sed liberæ voluntati novitii. Vide dicta loco citato.

2791 Secundò, & principaliter instat: Rarissimum erit, & valde insolitum, quòd consilium illud non causet aliquam mutationem, & tepiditatem in Religioso, & Novitio, quâ semel introductâ, non est facile reduci ad primum fervorem, idque præsertim, si ante revocationem consilii, & fraudis posuisti aliquid, quod reditum ad Religionem difficiliorem efficiat, ut si procurasti labefactatam castitatem, & animum blanditiis emollire, ac voluptatibus assuescere; hæc enim non solum impediunt restorationem illius primi fervoris, sed veluti illaqueant voluntatem, & prendunt, ita ut, etiam revocato consilio, difficillimum sit resurgere à prægustata carnali dulcedine: sed consilium est causa horum omnium, etiam postquam revocatum est; ergo per revocationem non excusatur à restitutione faciendâ Religioni. Deinde saltem in Novitio, qui consilio tuo deseruit Novitiatum, redditur difficilior ingressus in Religionem, præcisè ex eo, quòd illam deseruerit; difficilius

enim admittuntur in Religione, qui illam deseruere; sed hæc difficultas est effectus tui dolosi consilii, etiam postquam illud revocasti; ergo revocatio non te excusat ab omnimoda restitutione. Hæc Cardinalis de Lugo. Sed meo judicio non concludunt contra laudatos AA. tum propter ea, quæ supponunt, tum propter ea, quæ addunt ultra, & contra terminos præsentis dubii.

2792 Ostenditur primum; quia supponit, quòd plenè revocato consilio doloso, sive aperto dolo, adhuc causet illam mutationem, & tepiditatem in Religioso, vel Novitio; quo pacto enim potest causare id, quod non est? Non dubito, quòd consilium illud, quando primò auditum est, secundum vim apparentem, vel confictam, causaverit illam mutationem, & teporem; sed cum per revocationem patefiat ejus vanitas, & falsitas, quo pacto, aut vi potest conservare eandem mutationem, & tepiditatem? necessariò enim debet causare aliquid diversum, cum sit jam diversa causa. Quare si perseverat eadem mutatio, & tepiditas non à consilio, cujus vis supponitur omninò extincta, sed à libera voluntate Religiosi, aut Novitii conservatur, qui non obstante, quòd apertus sit dolus, & sublata causâ, quâ movebatur, liberè, & ex se persistit in eo statu.

2793 Ostenditur secundum; quia prædicti AA. nihil aliud supponunt ante revocationem consilii, quàm ipsum consilium, & dolum. Cum igitur Eminentissimus supponat ulteriùs blanditias, & alia similia media applicata ad illaqueandum animum, quæstionem transfert ad alios terminos, in quibus cohærenter respondebunt citati DD. teneri ad restituenda omnia damna illata ante revocationem consilii, quale est illud ortum ex blanditiis, & quamvis illud continetur post revocationem consilii, cum per revocationem non eo ipso revocentur blanditiæ, neque extinguatur illarum vis, adhuc censetur Consiliarius causa damni ab illis proveniens.

2794 Denique ad ultimum de majori difficultate per ingressum post egressum, dico; vel hæc difficultas sumitur per ordinem ad Religionem, vel per ordinem ad Novitium: si respectu Religionis, excusabitur Consiliarius à restitutione, si Religio nolit acceptare Novitium egressum; per illam enim stat, quòd Novitius non ingrediatur: si respectu Novitii; vel deseruit Novitiatum ante revocationem consilii, & manifestatio-

nem doli, vel post? Si primum, tenebitur Consiliarius ad damnum, quod oritur ex ea difficultate, sicut tenetur ad omnia damna illata ante revocationem consilii; quia est illorum causa. Si secundum, ad nihil tenetur Consiliarius; quia revocato consilio, & aperto dolo, jam non est causa deferendi Novitiatum, nec proinde difficultatis ortæ ab egressu. Quare sibi imputet Novitius illam difficultatem, in quam voluntariè se conjecit.

2795 Denique adverte ex relatis AA. Consiliarium non excusari à restitutione faciendâ Religioni pro extracto Professo dolofo consilio, aut emolumentis ex ipso, per id, quod Professus condonet; quia dato quod Professus possit condonare injuriam sibi illatam per dolofo consilium, non potest condonare illatam Religioni. Dixi, *dato quod possit condonare injuriam sibi illatam*; nam, ut notavit P. Sanchez sup. dub. 2. numer. 17. cum per votum paupertatis renuntiaverit Professus omne dominium, & jus pecuniâ compensabile, illudque transfulerit in Religionem, non potest sine facultate Religionis remittere Consiliario restitutionem injuriæ, & damni sibi illati; imminuet tamen magna ex parte æstimationem faciendam, vel in totum excusabit Consiliarium à restitutione facilitas, quâ Religio alium invenire poterit, qui suppleat defectum amissi Religiosi; & utilitatem, seu lucrum, quod afferebat Religioni æquali, vel majori industriâ compenset.

§. VI.

Explicat diversos casus circa

Restitutionem debitam

ex Consilio.

2796 **E**gimus de consilio impediente, vel inferente damnum alteri, modò quati reflexè de consilio impediente, seu inducente alium, ne impediat.

2797 Primus casus est: An teneatur ad restitutionem, qui consilio suo inducit aliquem, ne impediat damnum tertii, quod potest impedire? Respondeo primò: Si inductus tenebatur ex officio, vel contractu impedire, & non impedivit ex tuo consilio, teneris ad restitutionem damni non impediti secundariò, & in defectu inducti. Ratio est; quia inductus tenebatur ex officio, ac proinde ex justitia impedire, & non impediendo

peccavit contra justitiam, & tenetur ad restitutionem; ergo etiam Consiliarius, qui illum induxit, tenebitur ex justitia ad restitutionem in defectu illius. Confirmatur; quia solum negativè, idest, non impediendo, commisit illud damnum; Consiliarius verò positivè, influendo, seu avertendo inductum; ergo est causa positiva damni, saltem mediata, & tenetur ad illud resarciendum, si inductus non resarciat, vel non possit resarcire.

2798 Ex hoc infertur, teneri ad prædictam restitutionem Consiliarium Gubernatoris, Ministri publici, Custodis, Procuratoris, Tutoris, Curatoris, Medici, Chirurgi &c. quia omnes ex officio tenentur impedire damna, vel antequàm fiant, ut avertantur, vel postquàm sunt facta, ut resarciantur: v.g. cogendo damnificatorem, vel illum denunciando, ut cogatur, præservando ab infirmitate, vel adhibendo remedium jam contractæ. Quare qui consilio suo prædictos avertit ab impediendo damno, quod ex officio tenentur impedire, tenebitur ad restitutionem secundariò, & in defectu impediti. Ita communis sententia apud citandos.

2799 Respondeo secundò: Quando is, qui consilio avertitur ab impediendo damno alterius, non tenebatur ex officio, & contractu illud impedire, certum est Consiliarium peccare contra charitatem, si inductus ex illa tenebatur, & contra justitiam, si Consiliarius dolofo consilio avertit inductum ab impediendo damno ob rationes suprà inculcatas. Secus verò, si non tenebatur, & iustis rationibus, ac veris in consilio propositis inductus avertatur ab impediendo damno; tunc enim Consiliarius nullum peccatum committit: sicut qui veris rationibus avertit testatorem à relinquendo alicui legato, quod gratuito illi relinquere volebat, ut suprà statuimus. Ratio est eadem; nam ille poterat ex iisdem rationibus licitè non impedire; ergo & Consiliarius poterit iisdem rationibus illum juvare licitè, ut non impediat.

2800 An verò peccet Consiliarius in his casibus, si volentem impedire avertat ab impediendo damno alterius, vero quidem consilio, sed ex odio personæ damnificandæ? Negativè respondeo coherentè ad ea, quæ suprà diximus. Ita P. Molin. tom. 3. tract. 2. disp. 735. Vasq. Less. & Auctores eo numero citato. Card. de Lugo de Just. disput. 19. à num. 100. agens de non impediendo ex odio illum

illum etiam excusat; quamvis enim oppositum teneat in aliis casibus, judicetque affectum nocendi posse facere, ut actio, quæ sine tali affectu non esset contra justitiam, talis sit ex eo affectu, in præsentem tamen, in quo agitur de non impediendo, resolvit, quod ille affectus, sive odium non reddat actionem contra justitiam; quia non impediens ex odio non influit in damnum neque proxime, neque remote, procurando, sed solum permittendo; proximus autem licet habeat jus, ne ego procurem ejus damnum, non habet jus, ne ego permittam; quia permittere non est in rigore procurare. Aliter fortasse diceret in Consiliario, qui ex odio induceret ad non impediendum; nam dare consilium non est solum permittere, sed influere positivè in permissionem damni non impediti.

2801 Secundus casus est de consilio injustè impediendo alium, ne repetat ab usurario lucrum ex mutuo solutum; subjacet enim obligationi restituendi mutuuario usuras loco usurarii. Ratio est; quia est causa efficax; ut non refarciatur damnum mutuuario. Ita cum Sylvest. P. Rebell. lib. 8. quæst. 16. sect. 4. num. 17. & cum Salon. Aragon. Valent. Less. lib. 2. cap. 20. dub. 21. nu. 179. Salas de Usur. dub. 44. nu. 6. Dicast. de Just. lib. 2. tract. 10. disp. 3. num. 96. Quid verò, si consilio suo aliquis retraheret mutuarium à repetendis usuris? Certum est, non obligari ad restituendas usuras in defectu usurarii; quia per consilium nullam facit injuriam mutuuario, cum liberè recedat à repetitione usurarum. Et obiter nota, aliud esse aliquem injustè impedire, & aliud esse illum retrahere ab aliqua re.

2802 Magis dubium est de consilio dato mutuuario ad solvendas usuras; sed certum etiam est, tale consilium, si seriò datur, non esse contra justitiam; quia volenti, & consentienti nulla fit injuria. Deinde, si mutuarius sit necessitate, aut causâ justâ adstrictus, nec aliter pecunias assequi possit, nullum erit peccatum consulere, ut illas mutuò ab usurario petat, solvendo usuras; nam mutuarius potest illas licitè petere, solvendo usuras, ut AA. docent communiter, seu illas permittendo ad redimendam suam necessitatem; ergo Consiliarius poterit illi hoc idem consulere. Ita communis doctrina. Secus dicendum, sublatâ necessitate, & causâ justâ; quia tunc peccabit mutuarius, & illius Consiliarius contra charitatem offerendo usurario

occasionem peccandi, immò & cooperando ad peccatum usuræ. Quidquid sit, quod Consiliarius tunc non teneatur ad restituendas usuras mutuuario, eò quod illas non invitus liberè solverit, amplectendo consilium.

2803 Tertius casus est de consilio impediendo, ne maleficus solvat maleficium, quo aliquem torquet, vel illius bonis nocet, an teneatur ad restitutionem damni, quod maleficiatus patitur? Ante resolutionem advertendum est, aliquos esse maleficos, qui nesciunt solvere unum maleficium, nisi per aliud; alios verò, qui sciunt, & possunt solvere vel alio maleficio, vel sine alio: rursus ex his possunt esse aliqui, de quibus dubitatur, an solvant sine alio maleficio, quamvis possint alio modo solvere? His animadversis,

2804 Respondeo primò, qui consilio suo impedivit, ne maleficus solvat maleficium alio maleficio, quia illi constat non scire aliter solvere, non teneri restituere aliquid maleficiato. Ratio est; quia, secluso odio, nullum commisit peccatum ex pacto, neque contra Deum; quia potius impedivit illius offensam; nam solvere maleficium per aliud maleficium non fit, nisi implorando auxilium, & operam Dæmonis, illi tribuendo aliquod obsequium, & venerationem ex pacto; & ideo Levitici 19. dicitur: *Non declinetis ad magos, neque ab hariolis aliquid sciſcitemini*. Et D. August. in cap. *Qui sine Salvatore* 26. quæst. 2. ait: *Omnis curatio, quæ à divinis, vel Magis, vel ab ipsis Dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius, quam vita*. Unde neque pro bono communi licitum est petere à malefico parato, ut ita maleficium solvat, tenent firmiter, & communiter Doctores, quorum viginti citat Fragos. de Regimin. tom. 1. par. 1. lib. 2. disp. 4. §. 5. num. 35. P. Sanch. de Matr. lib. 7. disp. 95. num. 7. secuti D. Thom. in 4. dist. 34. quæst. 1. art. 3. Neque peccat contra maleficiatum; quia ille nullum jus habet ad solutionem maleficii, quam maleficus non potest ponere, nisi per aliud maleficium, immò tenetur potius mortem pati, quam à maleficio eo modo liberari. Dixi, *Secluso odio*; nam si Consiliarius impediatur solutionem maleficii ex odio maleficiati, peccabit quidem contra charitatem in affectu, & intentione, quâ opus bonum dirigit ad finem peccaminosum, & non in opere, sive impeditio-
ne solutionis maleficii.

2805 Respondeo secundò, quando constat maleficum posse maleficium tollere sine alio maleficio, tunc impediendo consilio suo maleficum à solutione maleficii, facere injuriam maleficiato, tenerique ad restitutionem damni, quod post consilium patitur. Ratio est; quia supposito, quòd maleficus possit, & sciat solvere sine maleficio, tenetur ex justitia solvere maleficium, & cessare à damno, quod per maleficium infert, & maleficiatus habet jus ad sublationem maleficii. Confirmatur; quia quando non est moraliter certum, quòd maleficus usurus sit modo illicito ad tollendum veneficium, quia aliunde potest, & habet modum licitum ad illud tollendum, potest quis licitè maleficum inducere, & suadere, ut illud tollat; utitur enim jure suo, ut docet communis Sententia, Cajet. in Summ. verbo *Maleficium*, & in Opuscul. 12. tom. 2. Gabriel. in 2. dist. 28. art. 4. dub. 2. Delrius lib. 5. par. 2. sect. 1. quæst. 2. ergo qui illum impedit in hoc casu à solutione maleficii, peccat contra justitiam maleficiati patientis damnum ex non solutione maleficii, quam ille potest jure petere, & maleficus licitè præstare.

2806 An verò in hoc casu debeat maleficiatus renuntiare pacto, seu protestari, se nihil velle à Dæmone? Delrius judicat necessariam non esse protestationem, quando petitur à malefico, qui nocuit; secus à malefico, qui non nocuit. Ratio est; quia cum secundus nesciat, quo loco sint maleficia, & in quo consistant, rarissimè poterit solvere, nisi consulto Dæmone circa locum, & speciem, ut possit illa tollere; id quod non evenit in malefico, auctore maleficii. Sed securius proceditur, si utrobique ad cautelam semper fiat protestatio ab eo, qui petit solutionem.

2807 Magis dubium videtur, quando scitur, maleficum posse destruere maleficium licitè, vel illicitè: An possit quis illum licitè inducere ad solvendum maleficium? P. Fragos. sup. num. 39. judicat rarissimè posse peti hoc à malefico, qui non fuit auctor maleficii, ob rationem proximè datam; secus ab auctore maleficii. Ita etiam Delrius ab eo citatus, & P. Suar. de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 19. num. 9. Respondet secundò, quando constat magum habere media quædam licita, & quædam illicita ad destruendum veneficium, licitum esse ab eo indistinctè petere, ut tollat maleficium, quamvis con-

stet petenti magum usurum medio illicito. Juxta hujus Auctoris sententiam etiam erit licitum magum indistinctè inducere, seu consulere, ut tollat maleficium. Deinde ex illa rectè sequitur impediens consilio suo hujusmodi magum à destructione maleficii, peccare contra justitiam maleficiati, & teneri ad restitutionem damni, quod patitur post consilium; & in hoc ultimo libenter consentio juxta ea, quæ infra subjicio.

2808 Absolutè tamen non acquiesco doctrinæ P. Fragos. ut sic prolata, quæ etiam est Patris Suar. infra citandi, nisi cum limitatione, quam ipse Fragos. postea ponit, scilicet, quòd possit quis in proposito casu petere solutionem maleficii. Idem de consilio, quando adstrictus gravi necessitate, à maleficio aliter liberari non potest. Ratio est; quia licet per petitionem, & consilium non consentiat pacto, ad minus exponit proximum, quem videt jam propensum, & in morali periculo talis peccati maleficii, quod sine petitione, & consilio forsan non committeret; ergo peccat peccato scandali, & non potest talem solutionem petere, neque consulere: sicut peccaret, si sine necessitate peteret mutuum ab usurario, quem sciret petiturum usuras, vel juramentum ab infideli, quem sciret juraturum per falsos Deos; quod non esset, si necessitate compulsus hæc exigeret.

2809 Ratio est; quia, ut supponimus, maleficus scit, atque ideo potest solvere maleficium alio modo licito sine recursum ad pactum cum Dæmone. Deinde, cum ego sim in ea necessitate, quam nemo alius sublevare valet, nisi maleficus, possum licitè illum, sicut alium quemcumque, rogare, ut sublevet, utpote qui potest licitè sublevare, neque peto ab illo, ut maleficus est, sed ut potens licitè solvere; quia nec solutio indiget maleficio, ut supponitur; quod verò ille ex sua malitia utatur maleficio occasione meæ petitionis, non sequitur, quòd ego inducam, aut approbem maleficium, sed solum, quòd ego invitatus, seu victus urgenti necessitate, quam aliter sublevare non possum, permittam illius peccatum, ut possum; quia præceptum charitatis non me obligat subire tam grave damnum, & succumbere urgenti necessitati ad vitandum illius malum spirituale, quod ipse liberè vitare potest, & non vitat.

2810 Confirmatur; quia peto, vel consulto rem, quam alius licitè præstare potest, &

& habeo jus ad illam petendam; ergo non induco ad malum, sed utor jure meo, à quo privari non debeo malitiâ alterius. Et hanc sententiam dicit veram P. Suar. de Relig. tomo 1. lib. 2. cap. 19. à num. 9. P. Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 95. à num. 12. & in Decal. lib. 2. cap. 41. num. 13. Less. lib. 2. de Justit. cap. 44. dub. 6. num. 46. Fragos. sup. part. 2. lib. 2. disp. 4. à num. 39. contra Delrium lib. 6. cap. 2. sect. 1. quæst. 2. quibus videtur accedere P. Rebell. lib. 3. de Matrim. quæst. 16. sect. 3. à num. 19. quamvis non in sensu à nobis proposito, sed in alio, ut videre est, procedat. Eodem modo philosophantur primi AA. in petitione mutui ab usurario, peti-turo usuras, & juramenti ab infideli juraturo per falsos Deos, in quibus aperte consentit etiam Rebell. cum Angelo, & Aureolo.

2811 Maius dubium est, quando maleficus nollet expressè solvere maleficium modo licito, pro quo rogari supponitur; An posset adstrictus necessitate urgenti, & non valens aliter illam vitare, permittere solutionem maleficii? Et item, An possit aliquis consulere, ut permittatur? Affirmat P. Rebell. suprà §. *Immo si Magus*, & confirmat exemplo usurarii; idem docet aperte P. Sanchez de Matrim. sup. quia in eo casu non tribuitur petenti culpa, utpote qui minimè cooperatur peccato maleficii, sed solum eo utitur, ut salutis propriæ consulat; & pro hac sententia citat Petrum Ledesma de Matrim. quæst. 58. art. 2. dub. 2. confirmatque exemplo communi usurarii, qui expressè mutuum dare non vult graviter indigenti, nisi cum usuris, & infidelis, qui non vult jurare, nisi cum juramento per falsos Deos, à quibus licitè peti potest mutuum, & juramentum; id quod omnes, inquit Sanchez, fatentur licitum ob rationem suprà.

2812 Aliter dicendum judicant, quando dubium esset, an maleficus sciret aliud medium licitum ad solvendum maleficium? Ita P. Suar. sup. Sanch. & alii communiter. Pro-bant; quia tunc constat illum esse maleficum, & non constat illum scire modum licitum solvendi maleficium; præsumendum ergo est, ut certum, quod illud solvet alio maleficio; quia isti frequentius nesciunt solvere maleficium, nisi per artem suam, idest, per aliud maleficium. Addit Suarez, quod dubitare, an ille sciat sine maleficio solve-re, est dubitare, an possit licitè solvere; stante autem dubio, non potest licitè peti,

nec suaderi id, de quo est dubium, an licitè possit fieri?

2813 Adverte aliud esse dubitare; an maleficus possit, & aliud dubitare, an velit medio licito uti, ut potest, ad solvendum maleficium? Quando dubito, an possit, seu an sciat medium licitum ad solvendum maleficium, tunc non possum neque petere, neque consulere, ut solvat, ob proximè dicta; at quando scio habere medium licitum, & solum dubito, an velit illo, & non maleficio uti, tunc possum licitè petere, & consulere, ut solvat. Et hoc ultimum triplici modo accidere potest, inquit P. Suar. Primò, quando probabiliter credo maleficium non usurum maleficio, & constat scire modum licitum ad illud destruendum; & tunc ferè indubium videtur posse licitè ab eo peti; quia petitio est ex se indifferens, & ex parte personæ cessat periculum. Secundò, quando petens, vel suadens dubitat, & timet, an maleficus usurus sit medio illicito; & tunc probabile itidem habent posse etiam peti, & suaderi scienti medium licitum; quia petitio de se est indifferens, & in dubio præsumi potius debet bonum, quàm malum, & suadens non constituit maleficium in morali periculo peccandi, dum non constat maleficium applicaturum medium illicitum. Tertiò denique, quando petens, vel suadens certum, vel probabiliter credit magum usurum arte maleficâ ad solutionem maleficii; & in hoc sensu affirmant AA. citati, ad quos Lectores remittimus, posse indifferenter peti, vel suaderi mago solutionem maleficii ob rationes suprà jactas, sicut etiam dicitur in simili casu usurarii.

2814 Neque dicas, ex hac doctrina sequi, quod idem possit peti à Dæmone, qui multa media licita novit ad dissolvendum maleficium; negatur enim sequela; quia interdicta est nobis omnis societas, & commercium cum Dæmone, utpote contra fidelitatem, & Religionem debitam Deo, immò & societas cum malefico, quatenus talis est, & minister Dæmonis. Unde quando ab eo petimus, vel illi suademus solutionem maleficii, non petimus, ut à ministro Dæmonis, ut suprà monuimus, sed ut ab homine sciente medium licitum, quo, quantum in nobis est, uti saltem implicite postulamus, cui per accidens est, quod sit maleficus.

2815 Denique adverte primò, Consiliarium non posse suadere malefico solutionem

maleficii etiam in supràmissis casibus, nisi etiam ex causa justa, v. g. succurrendi proximo, vel sibi patienti effectum maleficii, præsertim quando certus est, vel iudicat probabiliter magum usum arte maleficâ; quia esset sine causa justa exponere proximum periculo gravis peccati. Unde si dedit consilium ad maleficium conficiendum, tenetur quidem retractare consilium, sed non tenetur; neque potest licite inducere magum ad solvendum maleficium, si non nisi maleficio solvere sciat. Secus verò, si magus sciat, & possit solvere alio licito modo, esto videat illum soluturum alio maleficio ob rationem suprâ.

2816 Secundò, quòd licet necessarium non sit, attamen esse bonum consilium, ait P. Suar. num. 10. id, quod docet Cajetan. nimirum, expresse consulere, aut petere determinatè à malefico, ut solvat maleficium medio licito, præsertim quando relucet spes hoc assequendi; tunc enim charitas obligat ad hoc faciendum. Tertiò, cavendum, ne, quando magus utitur maleficio, admittatur aliqua cooperatio ex parte maleficiati, v. g. aliqua signa, unctiones &c. superstitiosa; esset enim determinatè ad actum illicitum cooperari. Quartò, doctrinam suprâ explicatam respectu Consiliarii intelligi, siue consilium detur mago ad solvendum maleficium, siue detur maleficiato ad petendam, aut admittendam solutionem maleficii, quando concurrunt justæ causæ; ut diximus.

2817 Quartus casus est de Consiliario, qui per revelationem secreti, vel causavit grave damnum, vel impedivit magnum bonum: v. g. si Consiliarius Regis, Principis, aut Reipublicæ gerentis bellum, revelavit secretum debitum his, quæ constituta sunt, vel ad defensionem propriam, vel ad offensionem justam inimici, ex qua revelatione ortum est damnum Regno; vel impedita est victoria contra inimicum; teneturne ad refarciendum damnum illatum, vel ad restituendum lucrum cessans ex victoria impedita? Dixi, *ad offensionem, vel defensionem justam*; nam si bellum tam defensivum, quam offensivum sit injustum, aliquando injustum erit servare secretum, quando saltem ex charitate tenetur quis impedire damnum, quod innocenti intentatur per injustum bellum, revelando secretum juxta regulas traditas à num. 159.

2818 Communis sententia apud P. Mol.

de Just. tract. 4. disp. 3. num. 4. P. Dicast. lib. 2. tract. 2. disp. 12. num. 555. respondet primò, teneri Consiliarium ad restituendum damnum, ex revelatione secutum, in defectu causæ principalis, quæ damnum intulit. Ratio est; quia est causa damni secuti; ut enim docet eum communi P. Molin. sup. disp. 37. neque propter mortem evadendam potest detegere secretum exercitus, ex quo notabile damnum sequitur bono communi Reipublicæ. Vide dicta num. citato, & Auctores ibi relatos. Quod idem proportionè habitâ est dicendum, si particularis Consiliarius ex officio injustè revelavit secretum, ex qua revelatione ortum sit damnum alterius. Sed quid, si damnum secutum est tertio diverso ab eo, à quo secretum accepisti? Respondeo eodem modo obligari Consiliarium ad restituendum tertio ex eo, quòd fuerit causa talis damni: deinde, quia unusquisque tenetur præcavere, ne ex actione sua sequatur damnum tertio. Quod intellige de manifestatione injusta secreti; de justa enim diximus loco citato.

2819 In resolutione secundæ partis, nimirum, quando revelatio secreti impedivit, seu fuit causa lucris cessantis: v. g. quando revelatio secreti impedivit assecutionem justam victoriæ, vel occupationem urbis, & sic de aliis, non ita expresse agunt AA. sed decidendum est juxta commune principium de Consiliario impediente. Si Rex, aut Princeps, v. g. habebat jus ad assequendam victoriam, & urbem obtinendam, Consiliarius, qui per revelationem impedivit, tenetur ad restitutionem lucris cessantis ex amissione victoriæ, & urbis secundariò, siue in defectu causæ principalis; fuit enim causa injusta utriusque. Adverte tamen, restitutionem in hac materia non esse æstimandam secundum rem, quæ amittitur, sed secundum spem certam, vel probabilem Principis ad assequendam victoriam, & urbem; sumus enim in valde contingentibus; nam licet non revelaretur secretum, adhuc contingens erat victoria, & occupatio urbis ex hostium resistentia. Secus dicendum, si nullum habebat jus.

2820 Inferes ex dictis aliqua alia onera, quibus subiiciuntur Consiliarii Principum in materia belli. Inferes primò, Consiliarios belli injusti teneri ad restituenda damna, quæ sequuntur ex bello injusto tam hostibus, quam propriæ Reipublicæ. Ratio est; quia qui

qui ex officio tenetur impedire damnum, & non impedit, tenetur ad illius restitutionem; sed Consiliariis incumbit consilio suo impedire bellum injustum, & damna ex illo sequenda; ergo. Illis enim incumbit examinare diligenter justitiam belli, & ferre iudicium circa illam: quare si ex malitia, si ex ignorantia culpabili erraverit Consiliarius in consilio, tenebitur ad restitutionem. An principaliter? dicam infra.

2821 Inferes secundò, non solum Consiliarium injusti belli inferendi teneri ad restitutionem damnorum, quæ ex illo sequuntur, sed etiam è contrà Consiliarium belli iusti, si vel dolo, aut ratione aliquâ particularis convenientiæ, vel negligentia in examinandis circumstantiis impedivit, retardavit, aut avertit ab inferendo bello iusto cum præiudicio iustè inferentis, qui jus habebat ad assequendum, vel recuperandum bello, quod suum erat. Ratio est; quia sicut in ferendo consilio ad bellum injustum peccat Consiliarius contra jus illius, cui inferitur bellum, atque ideo tenetur ad restitutionem damni illati, ita in ferendo consilio contra bellum iustum peccat contra jus illaturi bellum; quatenus impedit, ne assequatur, vel recuperet rem suam, quam non nisi bello assequi, & recuperare potest, & consequenter tenetur ad restitutionem rei impeditæ.

2822 Adverte contingere posse faciliè, ut in utroque proposito casu Consiliarius, præsertim Principis, teneatur primariò ad restitutionem damni, secuti ex bello iustè illato. Ratio est; quia Principes communiter bonâ fide procedunt, nixi iudicio sui Concilii, cui committunt justitiam belli examinandam, & decernendam ex officio, & quorum iudicio acquiescunt; ergo damnum ex bello secutum non Principi, qui bonâ fide, & sine culpa intulit, sed Consiliariis imputandum est, & per consequens illis incumbit principaliter refarcire illud, si ex malitiâ, si ex negligentia culpabili examinandi justitiam belli peccaverint. In damno emergente ex lucro cessante ex bello iusto impedito, vel retardato à Consiliariis ex officio, à fortiori est idem iudicandum propter eandem rationem. Ita colligo ex P. Mol. infra citando.

2823 Ad hanc communem doctrinam addit Molin. tract. 2. disp. 113. §. Si verò, etiam eos, qui non sunt Consilarii ex of-

ficio, posse peccare graviter in hac materia, si non contra justitiam, maximè contra charitatem, si suspicantes justitiam belli non esse satis examinatam, & ideo bellum esse injustum; sperarent deinde suâ industriâ, & diligentia veritatem posse cognosci, & admitti, non patefacerent veritatem iis, quibus incumbit bellum agere.

2824 Ex hac doctrina P. Molin. absolute non inferas, Consiliarium, qui talis non est ex officio, non teneri ex justitia ad examinandam justitiam belli, quando cumque exhibet consilium ad inferendum bellum: aliud namque est non teneri ex justitia ad examinandas causas belli, ut impediat bellum injustum; quia neque jure, neque ex officio illi incumbit impedire damnum injusti belli: aliud verò, quòd non teneatur ex justitia ad illud examen, quando exhibet consilium, si rogatus, si non.

2825 Ratio est; nam quidquid sit de damno secuto ei, cui dedit consilium ad bellum injustum inferendum: damnum secutum illi, cui bellum injustum inferitur, est injustum, & sequitur, ut effectus ex consilio, & suasionem Consilarii spontanei, tanquam ex causa morali, qui proinde teneatur ex justitia secundariò refarcire illud. Igitur cum unusquisque teneatur ex justitia præcavere, ne ex actione sua laedatur proximus, ideo ex hoc principio generali tenetur Consiliarius, etiam spontaneus, antequam præstet consilium, examinare causas, seu justitiam belli, curareque, ne ex suo consilio sequatur damnum injusti belli ei, contra quem inferitur. Dixi, *quidquid sit de damno secuto ei, cui dedit consilium*; nam respectu istius potest in primis peccare graviter in consilio, inducendo proximum ad actionem injustam sibi damnosam; quod peccatum communiter erit contra charitatem, & non contra justitiam; quia, si rogatus, si non rogatus dederit consilium, liberum fuit consulto illud amplecti, & exequi; quare sibi imputet damnum, quod ex consilio patitur. Dixi præterea, *communiter erit contra charitatem*; nam si Consiliarius spontaneus fraude, aut dolo induxit consultum ad inferendum bellum, ex quo ipse damnum retulit, dubium non est, quòd teneatur ad restituendum illi, quidquid damni patietur ex bello. Denique, si quid aliud desideretur in h c

materia, videri poterunt AA. scribentes de Bello, ut est Pat. Suarez, Molina, Vasquez, Sanchez, Palaus, Rebellus, Lessius, Azorius, Fragosus, Bonacina, Diana variis in locis, & præ omnibus Rev.

Admodum Pat. Dom. Antonius Thomas Schiara Astensis, qui in sua Theologia Bellica ita doctè, ita eruditè de Bello egit, ut videatur nihil posse ulterius desiderari.

Laus Deo, Virginique Matri, Sine labe Conceptæ.

I N D E X

Locupletissimus rerum præcipuarum, quæ in
toto hoc opere continentur, alpha-
betica serie digestus.

N. Marginalem numerum indicat; P. vero paginam.

A

A *Bbas*. Abbas venit nomine Prælati Inferioris n. 1797. p. 326. An aliquando significetur Nomine Episcopi? n. 2273. p. 431. Abbatissa, & Priorissa Monialium an veniant nomine Prælatorum? n. 2269. & seq. ibidem.

Abortus. Consilium ad abortum fœtus animati an sit reservatum in Religionibus? n. 802. p. 132. Procurare Abortum tam fœtus animati, quam inanimati quas pœnas incurrat? n. 1159. p. 192. An procurans abortum fœtus inanimati incurrat excommunicationem reservatam? n. 1165. p. 193. Et quis eum possit absolvere? num. 1160. ibidem. An ipsa fœmina prægnans procurans abortum incurrat pœnas? n. 1162. & seq. ibidem. An procurans indirectè abortum fœtus animati, ut Medicus, vel Chirurgus incurrat pœnas? n. 1170. & seq. p. 194. Quando censeatur fœtus animatus ad incurrendas pœnas, semper est incertum. n. 1185. & 1187. p. 197.

Quid si quis per alium procuret abortum incurrat ne censuram? n. 1181. & sequent. p. 197. Quid si procuratio non sortiat effectum? n. 1184. ibidem.

Quid in dubio an fœtus sit animatus? n. 1185. & 1187. ibidem. In quo differat Doctrina Auctoris à propositione damnata ab Innoc. XI. n. 1189. & seq. p. 198. An consuli possit abortus potius, quam occisio volenti se occidere? n. 1196. & sequ. p. 199.

An consuli possit Moniali ad vitandam Infamiam Communitatis? num. 1197. & seq. ibidem. Consulens percussione fœminæ gravidæ fit irregularis

sequuto effectu. n. 2326. p. 442. Quis possit absolvere procurantem abortum? n. 1160. & seq. p. 193.

Absolutio. absolvere. An valeat absolutio data ab Irregulari? n. 2244. p. 426.

Quis possit absolvere à Censuris in Bulla Cœnæ? n. 1958. & seq. p. 360.

Absolutio à Censuris in Bulla Cœnæ, præterquam in articulo Mortis, est reservata Summ. Pont. n. 1958. ibidem.

Penes quem est potestas ordinaria absolvendi ab his Censuris? n. 1959. ibidem.

Habebit ne illam si abneget Pontificatum, vel careat usu rationis? ibidem.

Quid dicendum de Episcopis? n. 1962. & sequent. pag. 361.

Quid de legatis à latere? n. 1966. p. 362.

Quid de Inquisitoribus fidei? n. 1967. & seq. p. 362.

Absolutio à reservatis in Bulla Cœnæ per Cruciatam in articulo mortis quid speciale operetur? n. 1979. & seq. p. 365.

Quas pœnas incurrat qui sine privilegio absolvit à Casibus Bullæ Cœnæ? n. 1983. p. 366.

Quid de absolvente extra urbem in Italia? n. 1985. p. 367.

Quivis Sacerdos in articulo mortis potest absolvere à censuris Bullæ Cœnæ, sicut aliis reservatis. n. 1958. p. 360.

Compellens partes actrices ut consentiant absolutioni partis oppositæ. n. 1584. p. 284. & n. 1623. p. 291.

Quæ debeat esse compulsio? ibid. Quid si compellat Judicem ad absolutionem huius censuræ? ibidem.

Quæ sit absolutio à suspensione, & à quo dari possit? n. 2039. & seq. p. 380.

An sine illa desinere possit? n. 2040. ibidem. An valeat Absolutio tempore Interdicti? n. 2089. & seq. pag. 391.

Quis possit absolvere ab Interdicto, nu. 2173. & sequ.

p. 410.

p. 410. An sit forma determinata ad absolvendum ab Interdicto? num. 2180.

p. 412. Quid sit absolutio ad cautelam? n. 2179. ibidem. Facultas absolvendi à pœnis, & censuris quomodo intelligenda? num. 817. p. 135.

Superior communicans cum excommunicato à se ipso in crimine criminoso per consilium incurrit eandem excommunicationem, & non potest ab illa absolvi nisi à Superiore, vel probabiliter ab eo, cui potestatem suam commiserit; sicut Pontifex absolvitur à peccatis per Sacerdotem cui suam potestatem ad id committit. n. 927. p. 154. Absolvere ab excommunicatione minori quis possit? num. 941. & seq. p. 157.

Absolvere ab excommunicatione, & reservatione procurantis abortum quis possit? n. 1160. & seq. pag. 193.

Absolutio à censura contra eos qui sponfiones, seu scommessas faciunt super vita, morte Pontificis, & Successoris electione, ac promotione Cardinal. est nulla, nisi facta prius restitutione, & cui. n. 1206. p. 201.

Dantes, & accipientes aliquid pro gratia, sive iustitia absolvi non possunt, nisi facta prius restitutione pauperibus, quomodo intelligendum? n. 2489. p. 476.

Idem de delinquentibus, contra immunitatem Ecclesiasticam. n. 2504. & seq. p. 479.

Idem de Sponfionibus vulgo Scommessis, n. 1206. p. 201. & n. 2491. pag. 477.

Quibus aliis nequeat dari absolutio, nisi facta prius restitutione? V. *Restitutio*.

Absolutio Absentis nulla, & prohibita sub pœna excommunicationis reservata Summo Pont. n. 1211. p. 211. & n. 437. p. 75.

Accidens. Quæ per accidens veniunt extra legem sunt. n. 1746. p. 315.

Accusator Clerici in Iudicio laico an incurrat censuram? n. 1922. p. 352. Agentes causarum aliquando sumuntur pro accusatoribus, qui reos ad iudicium vocant. n. 1563. p. 279.

Actio, Actrix. Quæ sit actio injuriosa statui clericali ad incurrendam excommunicationem? n. 868. p. 144. Unica actio percutiens plures Clericos probabiliter plures incurrit Excommunicationes. num. 871. ibidem. Idem si successive sine interruptione plures clericos percutiat. n. 873. p. 145.

Quæ actiones prohibeantur in Bulla Cœnæ? V. *Bulla Cœnæ*. Actio periculosa quæ ponitur sine debita advertentia facit Irregularem operantem, & ejus

Consiliarium, sequuta morte. num. 2323.

p. 441. Actionis peccaminosæ Consiliarius non fit irregularis, si consultus, illa posita, talis non reddatur. nu. 2327. & seq. p. 442.

Quid vero de Consulente actionem bonam, si ex illa sequatur homicidium? n. 2330. p. 443. Quæ dicantur partes Actrices? n. 1623. p. 291.

Adhæsiō. Quid sit, & in quo differat à confederatione? n. 1927. p. 353. An applicari possit Consiliario? n. 1929. p. 354.

Adulans, seu palpo quis dicatur? n. 12. p. 3. Est causa moraliter influens in actionem. ibidem.

Adulter, adulterium. Adulter, & adultera, si marito supponant prolem, uterque teneatur ad restitutionem pro rata damni illati, in solidum vero unus defectu alterius. n. 2537. p. 486. V. *Fœmina*.

An maritus occidens Clericum adulterum inventum cum uxore, incurrat censuram? n. 908. p. 151. & n. 1914. & seq. p. 350.

Adulterum impune occidi, & ut habet lex ordinat. Iusit. *licitamente*, quomodo intelligendum? n. 1915. p. 351.

Advocatus quid sit? n. 1562. p. 279.

Est Consiliarius ex officio. n. 16. p. 4. & num. 2354. p. 448.

An teneatur sub mortali patrocinari pauperi extra extremam necessitatem? n. 124. p. 24.

Et ex qua virtute teneatur? ibidem & n. 125. ibid.

Quâ opinione uti possit in causis patrocinandis? n. 570. & seq. p. 96.

An patrocinari possit causæ excommunicati non tollerati, & quando? n. 956. p. 159.

De opinione Advocati in consulendo agitur à n. 566. p. 95.

Quid veniat nomine Advocati in causis recurrentium ad Curiam Romanam? n. 1562. p. 279.

Quibus privilegiis gaudeat in Bulla Cœnæ, & an illis gaudeat solum dum Romæ vivit? n. 1564. p. 280.

An patrocians causam Ecclesiasticam apud Judicem laicum ligetur censurâ Bullæ Cœnæ? n. 1622. p. 291. & 1922. p. 352.

An eo ipso quod sit Advocatus sit irregularis? n. 2355. & seq. p. 448.

Quid si ante Consilium in Criminalibus protestationem præmittat? n. 2357. & seq. p. 449.

Quid si reum defendat in causa justa? n. 2362. & sequi. p. 450.

Quid si injustâ defensione? n. 2365. ibidem. Quid si bona fide? ibid. & num. 2368. p. 451.

Quid si accipiat pecunias pro dato consilio? n. 2369. & seq. ibidem. Tenetur ad restitutionem quando

do consuluit. litem injustam. n. 2622. & seq. p. 504. Quid quando consuluit causam vel equè probabiliter justam, vel minus, sed practicè probabilem, & Clientes eà cecidit? n. 2624. p. 505. Si consulat Opinionem improbabilem, aut dubiè probabilem, tenebitur ad restitutionem expensarum. n. 2626. ibidem. Teneatur etiam ad restitutionem si in causa injusta sui Clientis induxit partem ad compositionem. n. 2627. p. 506. An teneatur ad restitutionem si ex ignorantia inculpabili consuluit causam injustam? ibidem. Illicite patrocinator usurario ad exigendas usuras, & tenetur ad restitutionem in defectu usurarii. n. 2628. ibidem. Quare ratione possit peccare in suo officio? num. 2620. p. 504. Licitè potest in criminali consulere auctori opinionem minus, sed practicè probabilem. n. 2625. p. 505. Non tenetur ad restitutionem si vendat operam suam in patrocinio causæ spiritualis. n. 2629. p. 506. An excusetur à restitutione trahendo alios ad suam clientelam cum damno tam honoris quam lucris Advocati deserti; & an peccet graviter? n. 2699. & seq. p. 522. *Alias.* Adverbium *alias* varias habet significationes. n. 1602. pag. 287. & num. 1781. pag. 322. *Alienatio.* Alienationem bonorum Sedis Apostolicæ qui consulit excommunicatur. n. 1070. p. 178. De quibus bonis alienandis intelligendum? n. 1071. p. 178. *Altare* dicitur ab ara alta, an eximatur à tributis? n. 1878. p. 343. *Amphibologia.* Consiliarius ex officio, datà gravi causâ negandi Consilium, an possit uti verbis amphibologicis? n. 79. p. 16. *Apostata.* Qui propriè dicantur? n. 1318. p. 237. An heretici in rigore sint Apostatae? ibidem. Quid de Schismaticis? n. 1319. ibidem. Quid de illorum fautoribus, & Consiliariis? n. 1320. ibid. *Appellare, Appellatio.* Appellantes ad futurum Concilium excommunicantur. num. 1324. & seq. p. 238. An comprehendantur in Bulla Cœnæ? n. 1325. ibidem. Quid veniat nomine Mandati, & Ordinationis Papæ, à quibus non est appellandum? n. 1329. p. 239. Quid si mandatum sit injustum? ibidem. Quid de appellatione à Pontifice, ut à Principe temporali? n. 1330. ibidem. Quid de appellatione ad Concilium præsens? n. 1634. p. 240.

Quid ad Concilium Provinciale? n. 1337. ibidem. Quid de appellatione à Papa ad Successorem; à Concilio ad Concilium, à Concilio ad Papam, à Collegio Cardinalium ad Papam? n. 1338. ibidem. Quid de favente, vel Consulente post appellationem ad futurum Concilium? ibidem. Quid de Consiliario Communitatis ad appellationem? n. 1339. ibid. *Approbare, Approbatio* quid sit. num. 1074. p. 178. Approbatio Revisorum, seu Censurum librorum nullam intrinsecam, neque extrinsecam auctoritatem, nec probabilitatem opinionibus conferunt. n. 413. pag. 71. An approbans invasionem in terras Pontificis, incurrat Censuras Bullæ Cœnæ? n. 1950. p. 358. An approbantes delictum probabiliter censurâ prohibitum in Bulla Cœnæ, incurrant censuram? ibidem. *Arma* deferentes ad hostes nominis Christiani incurrunt Censuram Bullæ Cœnæ. num. 1343. p. 241. Quid de Christianis illa fabricantibus apud prædictos hostes? num. 1380. p. 247. Vel viventes apud Turcas illis ea vendant. n. 1379. ibidem. Vel si vendantur Infideli viventi inter Christianos. n. 1381. ibidem. Vel si deferantur ab uno loco infidelium ad alium eorundem. n. 1383. p. 248. Quid de permutante Arma sua cum Armis Infidelium? n. 1386. p. 248. Quid de eo qui Arma sibi donata ab Infideli venderet alii infideli? n. 1387. ibidem. Quid de Armis delatis ad Infideles, qui illis non indigent; vel tempore pacis, vel ad impugnandos alios Infideles? n. 1388. p. 249. An Arma deferri possint ad Infideles pro redimendis captivis? n. 1393. ibidem. Quæ parvitas in hac materia excuset à censura? n. 1397. p. 250. *Artifex,* an possit inducere alios ad suam officinam, vel ad id dari consilium? num. 2699. p. 522. *Assassini.* Qui, & unde dicti, & censura adversus illos? n. 1703. & seq. p. 306. *Astutia* quid sit? n. 62. p. 13. Est peccatum grave, vel leve secundum affectum cui subest. ibidem. Est species prudentiæ Carnis, & vitium contra prudentiam, ideoque falsa prudentia. ibidem. *Auctor, Auctoritas.* Auctor exceptione Major quis? n. 400. p. 69. num. 449. p. 76. n. 271. p. 49. n. 414. p. 71. & n. 307. & 308. p. 56. n. 452. p. 77. Quanta ejus auctoritas.

tas? ibidem. Auctoritas S. Ambrosii apud S. Augustinum quanta? n. 307. & 308. p. 56. Auctores, & Auctoritates Sententiae Probabilis, & Benignae. n. 304. & seq. p. 55. & n. 275. p. 50. Auditor quis? n. 1563. p. 279. Quibus, & quando gaudeat privilegiis Bullae Cene? V. *Recurrentes*. Auditor Idoneus potest supplere inidoneitatem electi à Principe in Consiliarium. n. 50. p. 11. *Avocare* causas spirituales, & spiritualibus annexas, est prohibitum in Bulla Cene? n. 1584. & seq. p. 284. & n. 1605. & sequ. p. 288. Avocatio quid sit? nu. 1605. ibidem. An Pontifices re ipsa concesserint aliquibus Principibus privilegium avocandi ad se tales causas? num. 1597. p. 286.

B

B *Annire* quid significet? n. 1899. p. 348. An amandare extra Provinciam sit bannire? ibidem. Quando banniri Ecclesiasticum à laico Iudice incurrat Censuram? ibidem. An banniti invadentes Urbem, vel terras Pontificis excommunicatione ligentur? n. 1941. & seq. p. 356. *Baptismus* tempore Interdicti. V. *Interdictum*. Quam tollat Irregularitatem? V. *Irregularitas*. *Beguinae* quae dicantur? n. 1003. p. 167. Beguinarum status modo non est. ibidem. *Bellum*. An Princeps Catholicus uti possit milite infideli ad bellum? n. 1400. & seq. p. 250. An possit milite suo juvare infideles, & haereticos in bello contra Principem fidelem? n. 1420. p. 254. Quid si bellum infidelium, & haereticorum sit justum? n. 1421. ibidem. Bellum aliud est defensivum, aliud offensivum; quae conditiones sint requisitae ad bellum justum? n. 556. p. 94. & n. 557. ibidem. Quae opinio tenenda in Consilio ferendi bellum justum? n. 558. & seq. ibidem. Damna orta ex bello. n. 555. ibidem. Consiliarius Belli injusti tenetur ad restituenda damna inde sequuta. num. 2820. pag. 546. Etiam Belli justus, si dolo vel ratione aliqua particularis convenientiae, vel negligentia culpabili in examinandis motivis, & causis. n. 2821. p. 547. Tam Consiliarius ex officio, quam qui talis non est tenentur ad examinandas

Causas, & Justitiam Belli. num. 2824. & seq. ibidem. Nam, *Bellare non voluntatis, sed necessitatis est*. n. 557. p. 94. Consiliarii Principum si dolo, vel negligentia impedian, vel retardent bellum justum tenentur etiam ad restitutionem, & quomodo. n. 2821. p. 547. Consiliarius belli injusti fit Irregularis. num. 2333. pag. 444. *Beneficiarius* in Cathedralibus, & Collegiatis petens aliquid à proviso, excommunicatur. n. 1077. p. 179. *Beneficium* Ecclesiasticum in Curia promissione, & donatione acquisitum, nullum. n. 1080. p. 179. An possessio Beneficii litigiosa tractari possit apud laicum iudicem? n. 1613. p. 289. An Clericus in Minoribus solum gaudeat privilegio fori. n. 1712. p. 308. Quid de pensione, & pensionario? n. 1713. ibidem. An ad gaudendum privilegio fori sufficiat Collatio Beneficii, sine possessione? ibid. An nomine Beneficii, ad hunc effectum, veniat Praestimonium. n. 1877. p. 343. & n. 1713. p. 308. Quid de Capella, Capellania, Altari, & hospitali? num. 1878. p. 343. An suspensus ab officio sit etiam suspensus à Beneficio? num. 2005. & seq. p. 372. An lucrari possit fructus Beneficii, & quomodo? ibidem. An suspensus à Beneficio possit facere fructus suos? n. 2029. p. 378. An suspensus à Beneficio suspendatur ab omnibus? nu. 2030. ibidem. An suspensus ab uno possit promoveri ad aliud. n. 2031. ibid. An Beneficium conferri possit licite, & valide suspensio ab officio? n. 2027. p. 377. An Pensio, & Distributiones sint Beneficium. n. 2032. p. 378. Beneficii fructus, & Distributiones quid sint. n. 2453. p. 469. Beneficia ad quem finem instituta sunt in Ecclesia Dei. n. 2655. p. 512. Aliquando instituuntur in premium digniorum, aliquando in bonum Commune. ibidem, & n. 2664. p. 514. Beneficium valide confertur Irregulari. num. 2228. & seq. p. 423. An Beneficiatus post incursum irregularitatem possit renunciare suum Beneficium ante sententiam Iudicis? n. 2238. & seq. p. 425. Et si alius in eo tempore illud impetravit. ibidem. Quid verò si postquam Episcopus dispensavit in Irregularitate, & interea Pontifex concedat alteri idem beneficium? n. 2242. & seq. p. 425. Beneficiatus nequit

quit exercere officium Medici, aut Chirurgi. n. 2372. p. 452. Beneficiatus excommunicatus probabiliter privatur ipso jure fructibus beneficii. n. 2453. & seq. p. 469. Si tamen ordinatus fuit ad titulum Beneficii potest retinere illius fructus necessarios suae sustentationi. n. 2458. p. 470. *Blasphemans* unico verbo de duodecim Apostolis probabiliter unum peccatum tantum committit. n. 872. p. 145. *Bonum commune* obligat ad servandum secretum cum iactura vitae propriae. n. 170. & seq. p. 33. Et contra aliquando ob bonum commune injustum est servare secretum. n. 2817. p. 546. Bonum commune obligat Ecclesiasticos ad aliqua tributa, & gabellas. n. 1858. p. 339. *Bona Ecclesiastica* gaudent immunitate à tributis, & gabellis. n. 1801. p. 327. Quid de bonis patrimonialibus? n. 1880. p. 344. Quae sint bona Ecclesiasticorum? n. 1864. p. 340. num. 1815. & seq. p. 330. & n. 1876. p. 343. A quibus tributis, & gabellis eximantur? n. 1801. p. 327. n. 1810. & seq. p. 329. & n. 1865. p. 340. Quid de bonis affectis lege, vel statuto solvendi tributum impositum, vel imponendum? n. 1884. p. 344. Quid de bonis Ecclesiasticis translatis ad laicum? n. 1885. & seq. ibidem, & n. 1887. p. 345. Quid de bonis Ecclesiasticis mixtis cum bonis laici? n. 1888. ibidem. Bonorum Ecclesiasticorum dominium penes quem existat? n. 1860. p. 339. *Bulla Gregorii XIII.* contra dantes, vel recipientes aliquid pro gratia, & iustitia apud Sedem Apostolicam roboratur nova Bulla Alex. VII. n. 1080. & seq. p. 179. Confirmatur, & innovatur, & extenditur novissimâ Bullâ Innoc. XII. Quam invenies extensam ad longum p. 202. & seq. Comprehendit probabiliter Cardinales, Clericos, Episcopos, Primates, Archiepiscopos, & Patriarcas. n. 1128. & seq. p. 187. Quid de Summo Pontifice? n. 1134. p. 183. Quae causae excusent ab excommunicatione in illa contenta? n. 1139 & seq. p. 189. V. *Dantes*, & *accipientes*. *Bulla Cruciatæ*, ejusque privilegia non revocantur per Bullam Cœnæ. n. 1975. p. 364. Absolutio à reservatis in Bulla Cœnæ per Bullam Cruciatæ in articulo mortis, quid speciale operetur? n. 1979. & seq. p. 365. A quibus Casibus Bullæ Cœnæ per illam absolvi possit? num. 1976. pag. 364.

Quid de Cruciatâ Lusitanæ, & Hispaniæ? ibidem. Quomodo intelligatur absolutio per illam semel in vita, & semel in mortis articulo? n. 1977. & seq. p. 365. *Bulla Cœnæ*. Excommunicationes in ea contentæ explicantur à num. 1284. p. 231. Et ponitur per extensum Bulla promulgata à Clemente X. Dictæ excommunicationes an sint à jure, vel ab homine? n. 1272. p. 229. Qualitas vigor, & duratio dictæ Bullæ. ibidem, & seq. An per novas promulgationes Bullæ multiplicentur obligationes? n. 1275. p. 230. An qui commiserit delictum prohibitum à jure, & à Bulla Cœnæ duas incurrat excommunicationes? n. 1276. ibidem. Si in nova Bulla omittatur aliquis casus expressus in præcedentibus, talis casus nisi sit jure prohibitus, non erit deinceps prohibitus. n. 1277. & seq. ibidem. Et qui gaudebat privilegio absolvendi à casibus in jure, poterit tunc absolvere. n. 1278. ibidem. An qui antea censuram talis casus contraxerat, per omissionem illius liberetur? n. 1283. p. 231. In Bullæ Cœnæ Canone contra hæreticos non fit mentio Consulenti. n. 1284. ibidem. Ex vi cujus clausulæ comprehendantur. ibidem. *Fautores hæreticorum* excommunicantur, & an diversa censura quâ hæretici? n. 1286. p. 232. Quis intelligatur fautor hæreticorum? n. 1289. ibidem. An ad censuram contrahendam favor debeat fieri hæretico jam denunciato? n. 1297. & seq. p. 234. Qua intentione debeat dari favor, aut Consilium, ut incurratur excommunicatio? n. 1288. & seq. p. 232. Quid de Ministro, seu Officiali SS. Officii favente hæretico? n. 1301. & seq. p. 234. Quas personas comprehendat censura contra hæreticos? n. 1308. & seq. p. 236. V. *Hæreticus*. Censura contra *Appellantes* ad futurum Concilium. n. 1324. & seq. p. 238. V. *Appellantes*. Contra *deserentes arma* ad hostes nominis Christiani. n. 1343. & seq. pag. 241. V. *Arma*. Contra *offendentes Romipetas*, sive peregrinos ad urbem. n. 1428. p. 256. An etiam contra percutientes illos etiam cum levi vulnere? n. 1448. & seq. p. 259. An etiam percutientes aliquem de eorum familia, vel mulionem? n. 1456. & seq. p. 260. V. *Romipeta*. Contra *offendentes Cardin.* Patriar. Archiepiscop. &c..

n. 1480. & seq. p. 265. Contra quas personas feratur? n. 1492. p. 267. Quid si Cardinalis seipsum percutiat, vel consulat percussione sui? n. 1495. 1496. ibid. Quid si Imperator, aut Rex consulat talem percussione? n. 1497. ibidem. Que actiones contra Cardinales, & supradictos prohibeantur? n. 1499. p. 268. Quid importet actio insequendi Cardinales, & prædictos? n. 1502. ibidem. Quid incarceration prædictorum, & illos obsidere domi &c.? num. 1503. p. 269. Item ejicere illos à suis Diocesibus territoriis, & dominiis. n. 1505. p. 269. Quot censuras incurrat, qui omnes actiones prohibitas contra prædictos semel posuerit? nu. 1514. p. 270. Quid de occidente familiares prædictorum? n. 1519. p. 271. V. *Cardinalis*. Contra *offendentes recurrentes*, vel prosequentes causas apud Curiam Romanam. n. 1540. & seq. p. 275. Quæ actiones in hac censura prohibeantur? n. 1569. p. 281. Contra *avocantes causas* Ecclesiasticas ad tribunal sæculare. n. 1584. p. 284. An comprehendat Reges, & Imperatorem? num. 1595. p. 286. An aliquibus Regibus concessum sit Privilegium talis avocationis in aliquo casu? n. 1597. ibidem. V. *Causa*. Contra *ledentes immunitatem* Ecclesiasticam, n. 1647. & seq. p. 295. An comprehendat Reges, & Imperatores, & alios Principes, & Cardinales? n. 1723. p. 310. An Communitatem concedentem statutum contra Ecclesiasticam immunitatem? n. 1724. ibidem. Comprehendit rerum Officiales, Senatores, & Ministros. n. 1727. & seq. p. 311. Actiones omnes contra protectos à Bulla Cœnæ sunt sacrilegæ, n. 1434. p. 257. n. 1763. p. 319. & variis aliis in locis. Quas pœnas incurrat absolvens à casibus Bullæ Cœnæ absque privilegio? n. 1983. p. 366. An excusari possit ab illis pœnis, ignorantia, inadvertentia, vel oblivione? n. 1984. ibidem. Quid si extra Urbem existat in Italia, vel in Urbe, aut extra Italiam, qui sine legitima facultate præsumit absolvere à casibus Bullæ Cœnæ? num. 1985. p. 367. Omnes Censuræ contentæ in Bulla Cœnæ sunt reservatæ Summo Pontifici, præterquam in articulo mortis. num. 1958. p. 360. Quis possit ab illis absolvere. n. 1959. & seq. ibidem. V. *Abolutio*.

C *Ancellaria* nomine quid intelligatur? & quid *Curia* sæcularis? num. 1784. p. 323. *Capella*, *Capellania*, & *Capellanus*, an gaudeant immunitate à tributis, & Gabellis? n. 1878. & seq. p. 343. *Capitulum Cathedralis* interdicitur, si à noviter provisus aliquid exigat. num. 1079. p. 179. *Capitulum* sede vacante quam potestatem habeat? n. 2273. p. 431. *Cardinalis*. Cardinalium defensio in cap. *Felici*. n. 977. p. 162. Qui illos tantum hostiliter insequitur pœnas gravissimas, & excommunicationem incurrit, uti & ille qui consulit. n. 980. n. 163. Insequutio tamen probabilius debet esse physica. ibidem. Cardinales procurantes Pontificatum mortuo Pontifice excommunicantur. n. 1056. p. 175. Item qui domos illorum invadunt dum sunt in Conclavi, vel extra. num. 1059. p. 176. Quid de invadente domum, vel Cellulam in Conclavi Cardinalis electi in Pontificem? n. 1060. p. 176. Etiam Cardinales tractantes, & consulentes infeudationem Civitatis, & loci Sedis Apostolicæ excommunicantur. nu. 1070. p. 178. Quo pacto tractari debet, & cum quo, aut de quibus Civitatibus, & locis? n. 1071. & seq. p. 178. An Cardinales comprehendantur in Bulla de datis, & acceptis, & quomodo? num. 1129. ibidem. An veniant nomine *Clerici*? ibidem. Qui faciunt sponfiones, vulgo *Scomeffas* circa electionem Cardinalium excommunicantur. n. 1202. p. 200. Cardinalis percutiens seipsum, vel ad id inducens alium an incurrat censuram Bullæ Cœnæ? n. 1495. p. 267. Actiones contra Cardinales prohibita. num. 1499. p. 268. Quis hic veniat nomine Cardinalis, & an etiam Sede vacante? n. 1516. p. 271. An occidens familiares Cardinalis incurrat censuram Bullæ Cœnæ? num. 1519. ibidem. An percutiens ipsos præter censuram Bullæ Cœnæ incurrat alias à jure? n. 1531. p. 273. Qui recipit, vel defendit offendentem Cardinalem, incurrit censuram. n. 1537. p. 274. Cardinalis avocans causam spirituales ad Tribunal sæculare, an incurrat censuram? n. 1589.

-**num. 1589. p. 285.** Cardinalium famuli
 -**an gaudeant privilegio immunitatis Eccle-**
 -**siaſticae?** n. 1668. p. 299. Cardinalis
 condens ſtatutum contra immunitatem
 Eccleſiaſticam ligatur cenſurâ Bullæ Cœne.
 -**n. 1723. p. 310.** An ſciens, & non de-
 ferens Pontifici, vel eo abſente, ordinario
 -**loci, conſpirationem contra Cardinalem,**
 -**incurrat cenſuram?** n. 1593. p. 275.
 -**Pœnæ impoſitæ Conſiliario ejus, qui infe-**
 -**quitur hoſtiliter &c. Cardinalem.** n. 2463.
 -**p. 471.**
Castratio, ſi voluntaria ſit probabilius facit
 Irregularem. n. 2292. p. 435. Caſtra-
 -**tio unius tantum teſticuli probabilius non**
 -**facit Irregularem.** ibidem. Conſu-
 -**lens Caſtrationem, probabilius ſit Irregu-**
 -**laris.** n. 2294. p. 435. Quid de iis,
 qui ſe ipſos, vel alios caſtraverunt pro
 -**conſervatione vocis, vel propter regnum**
 -**Cœlorum?** n. 2294. p. 435.
Cauſa. Quid veniat nomine Cauſæ, & negotii
 -**recurrentis ad Curiam Romanam?** n. 1555.
 -**p. 278.** Quid ſit advocatio cauſæ? num.
 -**1605. p. 288.** Cauſam Eccleſiaſticam
 -**avocans ad Tribunal ſæculare, excommu-**
 -**nicatur.** n. 1584. p. 284. Quid, ſi avo-
 -**cans ſit Eccleſiaſticus?** n. 1590. pag. 285.
 -**Quid, ſi avocet auctoritate Eccleſiaſtica?**
 -**n. 1592. ibidem.** An aliquibus Regi-
 -**bus conceſſum ſit Privilegium avocandi**
 -**ad ſe dictas cauſas?** n. 1597. p. 286.
 -**An advocatio privatâ auctoritate etiam per**
 -**vim, & metum incurrat cenſuram?** num.
 -**1602. p. 287.** Quid de Avocante cau-
 -**ſam, nondum deductam ad forum, & Ju-**
 -**dicem Eccleſiaſticum?** n. 1606. p. 288.
 -**An advocatio cauſæ debeat eſſe à Judice,**
 -**ſive Tribunali Sedis Apoſtolicæ ſaltem?**
 -**n. 1607. ibidem.** Quæ cauſæ avocari
 -**prohibeantur in Bulla Cœne?** num. 1611.
 -**p. 289.** Quæ ſit cauſa ſpiritualis, &
 -**& ſpiritualibus annexa?** ibidem. An
 -**cauſa ſpiritualibus annexa poſſit aliquan-**
 -**do pertinere ad judicem laicum?** ibidem.
 -**An cauſa poſſeſſionis Beneficii recuperan-**
 -**di poſſit tractari à judice laico?** num. 1613.
 -**ibidem.** Cauſæ criminales Episcoporum
 -**ſpectant ad Pontificem.** num. 1635.
 -**p. 293.** Quænam ſit cauſa Capitalis,
 -**quæ criminalis, quæ civilis?** num. 1893.
 -**p. 346.** Cauſa merè temporalis avo-
 -**cari poſteſt à Judice Eccleſiaſtico abſque**
 -**cenſura.** n. 1620. p. 291. Qui impe-
 -**dit curſum, & audientiam cauſæ ſpiritua-**

-**lis, incurrit cenſuram, & quomodo?** num.
 -**1621. p. 291.** Quid de compellente
 -**partes actrices, & quæ ſit pars actrix?**
 -**n. 1623. & ſeq. ibidem.** Quæ excuſent
 -**ab hac cenſura?** n. 1629. & ſeq. p. 292.
 -**An partes recurrentes ad judices ſæculares**
 -**in his cauſis, incurrant hanc cenſuram?** nu.
 -**1637. pag. 294.** Quid de cauſis mixti
 -**fori impeditis?** n. 1773. p. 320. Cau-
 -**ſæ tollentes, & inducentes irregularitatem.**
 -**V. Irregularitas.** Ad quid obliget Con-
 -**ſilium in concuſſu cum aliis cauſis ad in-**
 -**ferendum damnum proximo?** n. 2513. &
 -**ſeq. p. 481. V. Reſtitutio.**
Cenſura quid ſignificet abſolutè, quid apud
 -**Eccleſiam?** n. 805. p. 133. Ejus defi-
 -**nitio, & quam pœnam importet?** ibidem.
 -**Ejus diviſio in tres ſpecies.** n. 821. p. 136.
 -**& n. 814. p. 135.** Quos effectus cauſet
 -**in ſubjecto, & à quibus privet?** n. 808. p. 134.
 -**& n. 819. p. 136.** Cenſura, ut eſt pœna
 -**gravis, non incurritur ob venialem cul-**
 -**pam.** n. 782. p. 129. n. 809. p. 134. n. 1576.
 -**p. 282. & ſæpe alibi.** Neque ſine ino-
 -**bedientia, & contumacia.** n. 809. p. 134.
 -**In quo conſiſtat inobedientia neceſſaria ad**
 -**incurrendam cenſuram?** ibidem. In
 -**quo contemptus?** n. 810. ibidem.
 -**Ad incurrendam cenſuram non requiritur**
 -**contemptus formalis.** n. 811. ibidem.
 -**Tres tantum ſunt Cenſuræ formaliter, ſci-**
 -**licet: Excommunicatio, Sufpenſio, & Inter-**
 -**dictum.** n. 812. ibidem. n. 819. p. 136. &
 -**n. 814. p. 135.** Quos effectus diverſos
 -**cauſent?** n. 819. 820. p. 136. Quæ ſit
 -**lata à Jure, quæ ab homine?** n. 821. p. 136.
 -**Quæ ſit generalis, quæ ſpecialis, quæ lata,**
 -**quæ ferenda?** n. 822. ibidem. Quo-
 -**modo cognosci poſſunt hæ differentiæ?**
 -**n. 824. ibidem.** In dubio lata, vel fe-
 -**renda intelligitur ferenda.** n. 825. p. 137.
 -**Utrum Cenſura contra facientes compre-**
 -**hendat etiam Conſulentes?** n. 826. & ſeq.
 -**ibidem.** Quid in dubio, an compre-
 -**hendat?** n. 837. p. 138. & n. 851. p. 140.
 -**An cenſura exprimens Conſulentes, com-**
 -**prehendat quocumque modo conſulentes?**
 -**n. 838. & ſeq. p. 138.** An evitetur per
 -**revocationem Conſilii?** num. 852. & ſeq.
 -**p. 140.** An effectum non ſecuto? n. 848.
 -**p. 140. n. 1303. & ſeq. p. 235. n. 1348. &**
 -**ſeq. p. 242. n. 1488. p. 266. n. 1541. p. 275.**
 -**n. 1588. p. 284. & n. 1756. pag. 317.**
 -**An præter monitionem, requiratur etiam**
 -**monere damnificandum ex vi Conſilii?**

n. 859. p. 141. Potest incurri principaliter, vel accessorie, & quomodo? num. 599. & 600. p. 101. Censura contra Impedientes Prælatos uti suâ Jurisdictione. num. 1752. & seq. p. 316. Est in Bulla Cœnæ, & in Jure, quæ differentia inter illas? ibidem, & n. 1753. p. 317. Censuræ contentæ in Bulla Cœnæ, & Bulla Greg. XIII. V. *Bulla Cœnæ*, & *Bulla Greg. XIII.* Quæ interruptio, & multiplicitas actionum multiplicet Censuras in delinquente? n. 1935. & seq. p. 355. Quibus modis Consiliarius excusari possit à Censura? n. 852. p. 140. Sine culpa gravi de facto non incurritur censura, num. 1576. p. 282. & n. 1088. p. 181. Ignorantia excusat à censura. n. 2162. p. 408. & n. 2249. & seq. p. 427. V. *Ignorantia*. *Cessatio* à divinis propriè non est censura, sed reductio, unde violantes Cessationem à divinis non incurrunt Irregularitatem. n. 812. p. 134. *Citatio* est omnium actionum Judicialium instituendarum principium, basis, caput, & fundamentum Judicii, quo deficiente, corrumpitur processus. n. 1897. p. 347. *Clericus*. Quid veniat nomine Clerici? n. 877. p. 146. An Cardinales veniunt nomine Clerici? n. 1129. p. 187. Clericus seipsum percutiens suadente diabolo incurrit excommunicationem. n. 869. p. 144. Percutiens Clericum qui plures habet Ordines, ut sunt Minores, Diacon., Subdiacon. &c. unam tantum incurrit excommunicationem, duas vero, si sit etiam Religiosus. n. 876. p. 145. Capere Clericum, bannire, processare, sententiam contra eum ferre, & exequi est casus Bullæ Cœnæ. n. 1894. & seq. p. 347. An ab his & similibus excuset aliqua Consuetudo, vel tolerantia Pontificis? num. 1916. pag. 351. & n. 1903. p. 348. Clericus nequit exercere officium Medici, aut Chirurghi. n. 2372. p. 452. Non fit Irregularis si faciat mutilationem non sequuta morte mutilati, è contra vero sequuta morte. n. 2380. p. 453. Potest exhortari milites ad Bellum, etiam intendens mortem hostium. n. 2334. & seq. p. 444. Intellige in Bello justo, nam Consilium & exhortatio ad Bellum injustum incurrit irregularitatem ex homicidio, & mutilatione inde secutis. n. 2333. ibidem. Non fit irregularis, si consulat ut aliquis denunciaret in causa sanguinis, dummodo in-

terrogans teneatur denunciare, aut accusare. n. 2350. p. 447. V. *Confessarius*, *Irregularitas*. An nomine Clerici veniant Religiosi in Interdicto Pontificio? An Clerici Doctores subiaceant Interdicto Doctorum Civitatis, & an subiaceant Interdicto familiæ suæ? V. *Interdictum*. Quinam Clerici non gaudeant privilegio fori? n. 910. & seq. p. 151. In quibus casibus amittat clericus privilegium fori, & canonis? n. 1689. & sequent. p. 303. & n. 1711. & seq. p. 308. Quid veniat nomine Clerici quoad privilegium Canonis. n. 877. p. 146. & n. 910. p. 151. Utrum nomine clerici veniat excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, degradatus, & conjugatus? ibidem. Exponuntur nonnulli casus circa percussione Clerici. n. 882. & seq. p. 147. Excommunicatur Clericus inducens ad sepulturam in propria Ecclesia. num. 993. p. 165. Qualis debeat esse inductio. n. 996. p. 166. Quando incurrat censuram. n. 998. ibidem. Clericus raptor mulieris an incurrat excommunicationem. n. 1027. p. 171. Item prædicans contra montem Pietatis etiam si sit in minoribus. n. 1065. p. 177. Cardinales, & Episcopi an veniant nomine Clerici? n. 1128. & seq. p. 187. Comprehenduntur in Bulla Gregorii XIII. n. 1127. p. 187. Qui Clerici gaudeant privilegio Canonis? n. 877. p. 146. & n. 1659. p. 297. Qui non gaudeant? num. 910. p. 151. An gaudeant privilegio Romipetæ, qui Romam petunt sine licentia Episcopi? n. 1480. & seq. p. 265. Clericus in causa temporali non potest agere contra alium clericum apud Judicem laicum. n. 1617. p. 290. Quis Clericus bigamus gaudeat privilegio Canonis? n. 1666. p. 299. An gaudeat Clericus ordinatus sine dimissoriis ab alieno Episcopo, vel ab excommunicato, suspensio, & degradato, vel cum reverendis Capituli Sede vacante ante annum? ibidem, & n. 1667. pag. 299. An crimen Clerici ante Clericatum commissum illo gaudeat? n. 1673. p. 300. Quomodo cognosci possit an Status Clericalis dolose assumptus sit? n. 1674. ibidem. Potest ne Clericus etiam de licentia Episcopi cedere, renunciare privilegio fori? n. 1677. p. 301. n. 1921. p. 352. Clericus demisso habitu deditus enormibus delictis an gaudeat

deat privilegio fori: item qui falsum in Tribunali laico deponit: item incorrigibilis? n. 1689. & seq. p. 303. Quando incorrigibilis competat foro sæculari, n. 1692. & seq. p. 304. Quando amittat ipso jure omne privilegium clericale? n. 1695. & seq. p. 305. Quid de clerico exercente negotia sæcularia? n. 1697. ibidem. Quid de Clerico lanione, Caupone, macellario, & tabernario? n. 1698. ibid. Quid de Clerico in causa feudis? n. 1699. ibid. Quid de Clerico in casu assassini? n. 1703. & seq. p. 306. Quid de clerico in casu reconvencionis? nu. 1701. ibidem. Quid de clerico proditore patriæ, de blasphemio, de hæretico, de falsificante monetam, de Sodomitico? n. 1705. p. 307. Quid de criminoso crimine læsæ majestatis? n. 1706. ibidem. An à laico judice puniri possit ob culpam in officio laico, quod gerit? n. 1709. ibidem. An ab eodem cogi possit ad restitutionem depositi? n. 1710. p. 308. An & quando amittat immunitatem clericus in minoribus? n. 1711. ibidem. Quid de habente beneficium vel pensionem? Quid de clerico in minoribus sine habitu clericali, & aliis? n. 1712. & seq. ibidem. Qui amittit privilegium fori, non consequenter amittit privilegium Canonis. *Si quis suadente Diabolo*. n. 1716. p. 309. Clericus negotiator tenetur solvere gabellas. n. 1844. p. 336. Quæ negotiatio licita, quæ illicita clericis? n. 1832. & seq. p. 333. An teneatur, & cogi possit ad solutionem ante trinam monitionem? n. 1845. p. 336. De quibus clericis hæc intelligantur? num. 1847. p. 337. Per negotiationem privatur privilegio exemptionis, non Canonis. ibidem. An amittat per unicum negotiationem? n. 1848. p. 337. An possit obligari ad solvenda tributa, gabella &c. n. 1849. p. 337. An teneatur solvere ad reparationem fontium, murorum, viarum &c. n. 1853. p. 338. Idem de aliis oneribus communibus. n. 1857. p. 339. Quid de tributis, & oneribus, quæ solvebat in statu sæculari? n. 1865. p. 340. Quid de famulis, & colonis clericorum? n. 1866. & seq. p. 341. Quid de bonis patrimonialibus, vel donatis, vel emptis? n. 1883. & seq. p. 344. Vide verbum *Immunitas*. Clericus degradatus, diffidatus, bannitus quando amittat privile-

gium fori? n. 1887. p. 345. & num. 1908. p. 349. Quid de clerico bigamo, vel conjugato, vel qui minores cum demissoriis Capituli sede intra annum vacante accepit? n. 1909. p. 349. An hic ultimus amittat privilegium ante sententiam Judicis? n. 1910. pag. 350. Quid de clerico deprehenso in flagranti delicto? n. 1912. ibidem. An occidi possit sine incurfu censuræ? num. 1914. ibidem, & n. 908. p. 151. Quid de clerico debitore, fugam parante, vel conante inferre alteri injuriam? n. 1913. p. 350. *Collatio, Collatores*, aut Patroni qua ratione teneantur conferre Beneficia, officia, & dignitates Ecclesiæ, & Reipublicæ dignioribus? n. 2651. & seq. p. 511. & nu. 2664. p. 514. Collatio dignitatis, & Beneficii facta excommunicato irrita est, & nulla. n. 2450. p. 468. Ita etiam facta Irregulari. n. 2231. p. 423. Excipe, si Irregularis eligatur in Summum Pontificem electio erit valida. n. 2195. p. 416. Ratio differentiarum. ibidem. *Colonus* Ecclesiæ an gaudeat immunitate à tributis, & gabellis? n. 1867. & seq. p. 341. Quatuor genera Colonorum. ibidem. *Commendatarii* an gaudeant privilegio Canonis *Si quis suadente*? num. 880. 881. p. 146. An decimæ illis debitæ comprehendantur sub censura Clement. *Cupientes*? n. 1012. p. 168. *Communicans* in crimine criminoso incurrit excommunicationem cap. *Nuper* nu. 921. & seq. p. 153. & n. 928. p. 154. Quid sit communicare in crimine criminoso? n. 925. ibidem. Requiritur quod principalis sit nominatim denunciatus. ibidem. Sive communicans sit subditus excommunicantis, sive non; sive sit in eodem, sive in diverso territorio illam incurrit. n. 927. ibidem. Hæc censura est à jure; & non ab homine. n. 928. ibidem. Communicans cum non denunciato peccat. n. 925. ibidem. Sed non incurrit censuram. n. 930. p. 155. Communicatio in materia levi excusat à censura. ibidem. Incurritur pluries, si plures fuerint communicationes. n. 929. ibidem. Communicans non est vitandus antequam denunciatur. ibidem. Hæc excommunicatio non est reservata ferenti si principalis non est. ibidem. Si Consilium sit ad aliud crimen diversum à crimine excommunicati, non incurrit censuram.

n. 936. p. 156. Sed quid, si cooperetur ad fugam, v. g. propter idem crimen, vel communicatio fuit tempore interpositæ appellationis? n. 937. p. 157.

Compensatio, iusta est, & licita. Non est expoliatio. n. 1578. p. 282. Non debet excedere debitum. n. 1579. ibidem.

Complex delicti legitimè interrogatus tenetur manifestare delictum, & complices, quamvis promiserit secretum, etiam cum iuramento. n. 161. & seq. p. 31.

Conceptio B. Mariæ Virginis immunis ab originali, circumscripta sub censura. num. 1016. p. 169.

An dici possit probabilis contraria sententia, & in quo sensu? n. 1239. p. 216.

Incurrit Suspensionem, & alias pœnas ipso facto, qui aliquo modo agit, tractat, vel consulit contraxisse originale peccatum. n. 1994. & seq. p. 370.

Concurfus. Oppositio in concursu confert digniori rigorosum jus ad rem. num. 2661. p. 513.

Dignior nequit licitè impediri ad oppositionem, & concursum, & si impediatur, debetur illi restitutio. ibidem.

V. Impediens, Dignus, & Electio.

Ad quid obliget consilium in concursu cum aliis causis? n. 2513. & seq. p. 481.

Confessarius. An teneatur rogatus dare consilium cum imminente damno suo, vel tertii? n. 119. & seq. 23.

An omittendo consilium peccet, & contra quam virtutem? n. 227. & seq. pag. 41.

Ad quid teneatur propter damnum ex suo consilio? n. 2584. & seq. p. 496.

Quomodo peccare possit contra tertium, & contra ipsum pœnitentem in Confessione? n. 2585. & seq. p. 496.

Et quomodo teneatur ad restitutionem in defectu pœnitentis, per errorem consilii omitti, vel exhibiti? ibidem.

Quid si Consilium fuit culpabile. n. 2588. & seq. p. 497.

An teneatur retractare consilium, quando erravit, & ad quid teneatur tunc? num. 2604.

p. 500. An Consiliarius Confessarii teneatur etiam ad sigillum, an solum ad secretum naturale? n. 2611. & seq. p. 502.

Quid quando Consilium petitur ab ipso pœnitente in ordine ad Confessionem? num. 2618. p. 503.

Confessarius qualiter incurrere possit Irregularitatem? num. 2338. & seq. pag. 445.

Confessarius Principis an possit illi consulere, ut legem ferat, quæ malefactores pœnâ capitis puniat? ibidem.

Confessarius rogatus, an delinquens mereatur pœnam mortis ob

tale delictum, an incurrat Irregularitatem, secutâ morte ex suo consilio, sive responso? n. 2340. p. 445.

Quid de responsione in casu particularis delinquentis? n. 2341. ibidem.

An Confessarius incurrat Irregularitatem, negando absolutionem Judici, eo quod nolit punire reum pœnâ mortis? n. 2344. & seq. p. 446.

Quomodo respondere debeat in variis casibus, si interrogetur in causa sanguinis? n. 2347. & seq. p. 447.

Quid de Confessario, qui obligat reum pœnitentem ad fatendum crimen dignum morte Judici legitimè interroganti, secutâ morte? n. 2351. & seq. p. 447.

Vel avertit reum à iusta appellatione in sententia mortis contra se data? n. 2353. p. 448.

Quis Confessarius sit Consiliarius ex officio? n. 22. p. 5.

Per solam approbationem ad audiendas Confessiones non fit ex officio, Confessarius, neque Consiliarius. n. 23. ibidem.

Confessarius ex officio ut Episcopus, & Parochus, est Consiliarius ex officio. n. 24. ibidem, & n. 26. p. 6.

Quis hic sit? ibidem.

Confessarius spontaneus absolute non tenetur ad dandum consilium. n. 27. ibidem.

Etiam liberè excipiendo Confessiones non tenetur ad dandum consilium eo modo, quo tenetur Confessarius ex officio, sed ex charitate. n. 25. p. 5.

Nomine Consilarii proprii in ministerio Confessionis venit Episcopus, Parochus, Confessores Principum, & universim, qui stipendio, vel ordinariâ eleemosynâ audit Confessiones. num. 24. ibidem.

Proprius Confessarius tenetur ex iustitia ad retractandum errorem consilii præstiti, non ita spontaneus, sed ex charitate. n. 25. ibidem.

Aliqui deobligant Confessarium ex officio ad obligationem jejunii, si per integram diem audiuit Confessiones: item, à recitatione officii, non ita verò spontaneum. ibidem.

An Confessarius teneatur aliquando non rogatus dare consilium pœnitenti ignorant? n. 84. & seq. p. 17.

Quid si ignorantia sit juris divini, vel humani, vel facti, vincibilis, vel invincibilis, item, vincibilis unius rei, & invincibilis alterius cum prima connexa. n. 85. & 86. & seq. p. 18.

Quid si ignorantia invincibilis pœnitentis est de rebus necessariis ad salutem, vel timeatur damnum commune &c.? n. 93. p. 19.

Quid si consilium prævideatur non profuturum, vel obfuturum, aut

aut creaturum scandalum pœnitenti, vel alteri? n. 88. & seq. p. 18. n. 92. p. 19.

Non est item monendus quando timetur posse moneri ab alio Confessione ignorante. n. 101. p. 20.

Ex Confessione sacramentali nulla oritur obligatio iustitiæ in Confessario ad præstandum consilium.

Vide infra *Confessio*. Quid si detur spes fructus ex consilio, & nullum scandalum. n. 88. p. 18.

Utrum possit Confessarius differre monitionem, & consilium? n. 90. p. 19.

Quid quando quæ ignorat pœnitens sunt necessaria necessitate medii, vel ex ignorantia timetur damnum commune, & scandalum publicum? n. 93. ibidem.

Quando in prædictis casibus interrogat, aperienda illi veritas est. n. 100. p. 20.

Quid faciendum quando ignorantia est vincibilis circa unum, & invincibilis circa aliud cum primo connexum? num. 102. ibidem.

Data ignorantia invincibili nullitatis matrimonii quæ explicari non potest, obliganda est uxor ad reddendum debitum quod ex alia causa negat. n. 103. & seq. p. 21.

Ex qua virtute teneatur Confessarius retractare consilium, quod bona fide dedit, & post functum officium invenit falsum? n. 107. & seq. p. 21.

Confessarius, Parochus, & Prælati quando, & quomodo obligantur ad Correctionem fraternam? n. 118. & seq. p. 23.

Confessarius quam censuram incurrat scienter omittens Consilium ad solvendas decimas? num. 1015. p. 169.

Nequit absolvere imponentes Decimas Ecclesiis, vel Ecclesiasticis donec restituat exacta, n. 2505. p. 479. V. *Decimæ*.

Ita neque Dantes, vel accipientes aliquid pro gratia & Iustitia. n. 2489. p. 476. V. *Dantes*.

Confessarius uti potest opinione practicè probabili relicta probabiliori. n. 440. p. 75.

Potest uti opinione unius Doctoris exceptione majoris. n. 451. p. 77.

Quid si talis opinio sit contra communiter receptam. n. 453. p. 77.

Quid si Confessarius sit doctus vel indoctus? nu. 466. p. 79.

Qua opinione uti debeat in dirigendo moribundo? n. 483. p. 82.

Quid circa necessaria necessitate medii, & necessitate præcepti? ibidem.

Quomodo se gerere debeat cum conjuge in casu ignorantie vincibilis, & invincibilis de impedimento dirimenti Matrimonii, quando est spes fructus, & quando non? n. 88. & seq. p. 18.

Confessarius non potest

uti opinione probabili relicta probabiliori in dirigendo pœnitentem circa ea, quæ pertinent ad valorem Sacramenti conficiendi, maxime verò circa illa, quæ pertinent ad legem, & præceptum. nu. 513. & seq. p. 87.

Tenetur accomodare se opinioni pœnitentis, relicta propria probabiliori in his, quæ pertinent ad jus, non ita si versetur circa rem Sacramenti. n. 526. & seq. p. 89.

Quando tenetur revocare consilium datum pœnitenti? n. 107. & seq. p. 21.

Quid faciendum quando opinio pœnitentis circa jus apparet falsa, & improbabilis? n. 529. & seq. p. 89. & 90.

An Confessarius teneatur ad restitutionem propter omissum consilium ad restituendum? n. 232. p. 42.

Quid si pœnitens ex omissione Confessarii colligat se non teneri ad illam? n. 236. ibidem.

Quid si Confessarius per ignorantiam suam non restituere? n. 238. 239. p. 43.

Quid circa hæc in Confessario non ex officio, siue spontaneo? ibidem, & n. 237. 240. ibidem.

An Confessarius possit audire Confessionem excommunicati non tolerati? n. 953. p. 159.

An Confessarius negligens monere pœnitentem de solutione decimarum, quæ debentur Ecclesiæ, incurrit excommunicationem, an & suspensionem? n. 1015. p. 169.

Ad quid teneatur cum pœnitenti in crimine heresis, vel pertinente ad Inquisitores? n. 1266. & seq. p. 223.

Ad quid si crimen sollicitationis extra Confessionem sciat? n. 1268. ibidem.

Confessio an fieri, & ministrari possit tempore Interdicti? V. *Interdictum*.

An Confessione explicandum est non solum peccatum inductionis directæ, sed etiam peccatum contra virtutem offensam. n. 669. p. 111. & n. 383. p. 113.

Quid quando inductio est indirecta proponuntur duæ sententiæ? n. 690. & sequ. p. 115.

Sententia Auctoris. num. 704. p. 116.

Dicere Confessionem Sacramentalem data copia Confessarii non esse dispositionem necessariam ad Eucharistiam in peccatore prohibitum est excommunicatione. n. 1021. p. 170.

Quid de eo peccatore qui in praxi uteretur asferto? n. 1024. p. 171.

Confessarius quam doctus esse debeat? n. 156. p. 30.

Dubio implicatus in Confessione potest adire alium doctiorem. n. 157. ibidem.

Immo ad id tenetur, si pœnitens nolit alium adire. ibidem.

In eo casu nequit

quit aperire nomen pœnitentis. nu. 158. ibidem. Omnis cautela perquam necessaria est Confessariis. ibidem.

Tenetur ad restitutionem in defectu pœnitentis, si per errorem culpabilem consuluit non restituendum, vel ut restituatur alteri quàm damnificato. num. 2586. p. 496. Tenetur monere pœnitentem sub onere restituendi. num. 2587. & seq. p. 497. & n. 2603. p. 500. Si revocavit Consilium ad nihil tenetur. nu. 2605. p. 501. Quid si ex negligentia graviter culpabili consuluit, ne pœnitens faceret eleemosynam ad quam tenebatur ex voto? n. 2594. & seq. p. 498. Quid si ex negligentia graviter culpabili omisit monere pœnitentem de restitutione facienda? n. 2597. & seq. p. 498. Ex sola charitate tenetur monere pœnitentem de omissione à se commissa. n. 2601. p. 499. Quomodo se gerere debeat cum pœnitente, qui existimat se teneri ad restitutionem, cum non teneatur? n. 2602. p. 500.

Officium Confessarii, vel Confessarius ex officio tenetur ad bonum pœnitentis, sicut Medicus ad bonum Infirmi, & non aliorum. n. 2601. p. 499. & 2603. p. 500.

An in violatione sigilli Sacramentalis reperiatur malitia contra justitiam, quæ Confessarium obliget ad restitutionem. n. 2607. & seq. p. 501. An is cui Confessarius revelavit peccatum pœnitentis teneatur etiam ad restitutionem si peccatum prædictum alteri revelet? n. 2609. & seq. p. 502. Ubi proponuntur tres sententiæ, & judicium Auctoris super illas. Confessarius quàm accuratè se gerere debeat quando consilia exigit explicando obligationem sub quâ illud exigit. n. 2617. p. 503. & n. 156. p. 30. & n. 290. p. 37.

Secretum Sacramentale in nullo casu Confessarius potest revelare nisi de licentiâ expressa Pœnitentis. n. 159. p. 31. V. *Sigillum Confessionis*. Quando datur contemptus formalis, datur duplex peccatum necessario explicandum in Confessione. n. 811. p. 134. V. *Contemptus*.

Confirmationis Sacramentum tempore Interdicti. V. *Interdictum*.

Conjux dubitans de valore Matrimonii, quando potest petere, & quando tenetur reddere? n. 376. & seq. p. 66. *Conjux* bonâ fide petens, & reddens debitum cum impedimento dirimenti. n. 92. p. 19. Quomodo se gerere debeat Confessarius

cum conjuge in casu ignorantia vincibilis, vel invincibilis de impedimento Matrimonii quando est spes fructus, & quando non? n. 88. & seq. p. 18.

Conscientia. Variæ divisiones Conscientiæ. n. 292. p. 53. Conscientia certa in quo differat ab opinativa? ibidem. Dictamen conscientiæ quid sit? ibidem, & seq. Eligens opinionem practicè probabilem, relictâ probabiliori, non agit contra propriam Conscientiam. n. 337. & seq. p. 60. Conscientia non consistit in majori verisimilitudine honestatis, actionis, neque in assensu directo ad illam, sed in judicio reflexo talis actionis. n. 346. p. 61.

Consensus Principis, & Prælati auctoritas influit in actionem subditi. n. 10. p. 3. Idem de Consensu tacito ejus, qui ex officio tenetur impedire. n. 11. p. 3. num. 87. p. 18. & n. 96. & 98. p. 20. *Qui tacet consentire videtur* explicatur. num. 1829. p. 333.

Consentiens potest aliquando sortiri effectum Consilii. n. 5. p. 2. Quando, qui solâ mente consentit invadenti statum Sedis Apostolicæ incurrat censuram Bullæ Cœnæ? n. 1927. & seq. p. 353.

Consiliarius. Quid veniat nomine *Consilarii* apud Grammaticos? n. 1. p. 1. In quo sensu sumatur in hoc opere? n. 2. ibidem. quomodo definitur à Philosopho? n. 3. ibid. Dupliciter movere, & suadere potest. n. 4. ibidem. Quando censetur non solum approbare, sed consulere? n. 5. p. 2. In quo differat Consiliarius à Mandante, consentiente, adulante, & approbante? n. 6. 7. & 8. ibidem. Quomodo discriminetur à Sanctis Patribus? ibidem.

Consiliarius est causa moralis moraliter influens in actionem. ibidem. Non debet esse præceptus in respondendo, & præstandis extemporaneis Consiliis, sed tardus &c. n. 2581. p. 496. Onera, & obligationes Consilarii ad restituendum ex culpa Consilii dati, vel omissi. n. 2506. & seq. p. 480. V. *Restitutio*, & 2691. & seq. p. 520. V. *Impediens*. Consilarii Principum dando consilium ad Bellum injustum obligantur ad restitutionem omnium damnorum inde secutorum. n. 2820. & seq. p. 546. Et sunt Irregulares. n. 2333. p. 444. Quid si Bellum sit justum, si vel dolo, vel ratione aliquâ particularis convenientiæ, vel negligentia culpabili in examinandis causis, & moti-

vis &c. n. 2821. & seq. p. 547. Consulentes, ut Judices seculares contra Ecclesiasticos in causis criminalibus se interponant, excommunicantur in Bulla Cœnæ. n. 1890. & seq. p. 345. Item Consulentes, ut invadant, & occupent &c. Statum, terras &c. Sedis Apostolicæ. n. 1926. & seq. p. 353. Et sic de aliis actionibus prohibitis in dicta, & in aliis Bullis. V. *Bulla*. Quid contineatur in Censurâ Suspensionis contra Consulentes? n. 1990. & seq. p. 369. Quibus in casibus Consiliarius incurrat censuram interdicti? n. 2181. & seq. p. 412. Consiliarius quibus in casibus incurrat pœnam irregularitatis? num. 2219. & seq. p. 421. Quæ causæ excusent Consiliarium ab Irregularitate? nu. 2248. & sequ. p. 426. Consiliarius quas Irregularitates incurrat in pœnam Consilii? n. 2275. & seq. p. 432. V. *Irregularitas*. Confessarius, Medicus, & Advocatus ut munus gerunt Consilarii, quas Irregularitates incurrare possint? V. suis locis, Consiliarius accipiendo pecunias pro dato Consilio, an committat Simoniam, ac proinde incurrat pœnam Irregularitatis? n. 2369. & seq. p. 451. Quid omittendo Consilium ne sequatur mors, erit ne irregularis? n. 2385. & seq. p. 454. & n. 2394. & seq. pag. 456. Quæ pœnæ temporales impositæ sint Consiliario tam à jure civili, quam Canonico. n. 2399. & seq. p. 458. & seq. Quæ contineantur in Decreto, Decretalibus, & in Sexto? n. 2460. & seq. p. 470. Quæ contineantur in Clement. Extravag. Trident. & Bullis Pont. n. 2465. & seq. p. 472. & seq. An prædictæ pœnæ incurrantur ipso facto? n. 2467. ibidem. Pœnæ temporales Consilarii falsi, & Infidelis. n. 2425. & seq. p. 463. Consulens minus malum, vel damnum determinato ad majus ejusdem personæ non tenetur ad restitutionem. n. 2565. p. 493. Quid si absolutè consulatur minus damnum unius ad evitandum majus alterius? n. 2567. ibidem. Alia de hac materia V. in V. *Dammum*, & de aliis invenies in suis locis. Consiliarius homicidæ, si iste sit ignobilis incurrit pœnam mortis; si vero homicida sit Nobilis, incurrit pœnam deportationis cum Confiscatione Bonorum. n. 2434. p. 465. V. *Homicida*. Aliquando etiam post revocationem Consilii imputatur actio, & damnum Consilia-

rio. num. 8. p. 2. Adulator et Palpo quomodo vim Consilarii fortiri possit? n. 12. p. 3. Quotuplex sit Consiliarius, & quod sit ejus officium? n. 13. ibidem. Consiliarius alius ex officio, alius gratuitus, & spontaneus. n. 15. ibidem. Ex officio si culpabiliter erret non solum contra justitiam, sed etiam contra obligationem officii peccat, gratuitus verò solum contra charitatem. ibidem. Quinam sint Consilarii ex officio? n. 16. p. 4. Qualitates Consilarii. n. 28. & seq. p. 6. Consiliarius pollere debet peritiâ facultatis, in quâ Consilium alteri præstat. n. 29. p. 6. Debet esse talis, qualem inculcat sacra pagina, Sancti PP. & Expositores. n. 30. p. 7. Attributa, & qualitates Consilarii eligendi. n. 31. ibidem. In eo sapientia, prudentia, Justitia, veritas, fidelitas, juncta experientia. ibidem. Non eadem in omnibus requiritur scientia, sed unusquisque pollere debet eâ, quam gerit munus Consilarii. n. 37. p. 8. Ad eam assequendam tenetur magis Consiliarius ex officio, quàm gratuitus. ibid. Peccat præstando consilium in materiâ sibi prorsus ignotâ. n. 38. ibidem. Quid si consulens sciat ignorantiam Consilarii. n. 39. p. 9. Quo pacto teneatur ad restitutionem damni tertio illati ex suo Consilio, nisi excusetur ab ignorantia. n. 40. ibidem. Officium Consilarii numeratur inter officia Reipublicæ. n. 48. p. 10. Cur requiratur quod Consiliarius sit justus. n. 68. p. 14. Quæ veritas requiritur in Consiliario. n. 69. p. 15. Tenetur graviter Consiliarius ex officio ad illam indagandam, ut aperiat Consulenti. n. 70. p. 15. Utrum requisitus possit dissimulare veritatem, & quomodo? n. 72. ibidem. Consiliarius etiam ex officio potest ex justâ causâ negare Consilium. n. 76. p. 16. Potest negare tergiversando ambiguis verbis ex justâ causâ. n. 79. ibidem. Causa levis non sufficit Consiliario ex officio ad negandum Consilium. ibidem. Consiliarius spontaneus, nisi charitas urgeat, potest aperte se excusare à dando Consilio. num. 80. p. 17. An aliquando teneatur Consiliarius non rogatus dare Consilium? n. 81. ibidem. Spontaneus non tenetur, nisi urgeat Charitas. n. 82. ibidem. Consiliarius ex officio non rogatus regulariter non tenetur absolutè. ibidem.

Tenebitur verò in aliquibus casibus. n.83. ibidem. Ex quâ virtute tenetur retrahere Consilium bonâ fide datum, quod postea finito officio invenit esse falsum? n. 107. p. 21. Consiliarius ex officio regulariter non tenetur ad dandum verum consilium, ex quo sibi imminet grave damnum. num. 116. p. 23. Quid quando periculum ex consilio imminet tertio? num. 173. pag. 24. Minus tenetur spontaneus extra necessitatem extremam. n. 126. p. 24. De fidelitate Consiliarii. 127. V. *Fidelitas*. Tenetur graviter ad secretum materiæ gravis sibi commissum. n. 142. p. 27. Regulariter adstringitur secreto rei sibi commissæ, & obligatur ad illud ex justitiâ, & ex fidelitate. n. 159. & seq. p. 31. & n. 144. & seq. p. 28. Eodem modo obligatur Consiliarius ex officio ad secretum promissum, & per incuriam. n. 147. & 148. p. 28. Quid de Consiliario spontaneo, & gratuito. n. 152. p. 29. An Consiliarius ex officio per violationem secreti commissi teneatur ad restitutionem, & quando non? n. 153. ibidem. Regulariter non se obligat ad servandum secretum cum vitæ, aut gravi sui corporis detrimento. n. 170. p. 33. Cum quanto detrimento suo teneatur ad illud servandum, & circumstantiæ ponderandæ? n. 171. 172. 173. ibidem. Quid de Consiliario Regis, Principis, & Reipublicæ circa secretum. n. 198. p. 37. Ad manifestandum secretum commissum est causa sufficiens necessitas Consilii. n. 199. ibid. Ex quâ culpâ teneatur Consiliarius ad rectè gerendum officium. n. 202. ibidem. Quæ omissio diligentiae sit graviter culpabilis in Consiliario ex officio. ibidem. An teneatur ex culpâ levissimâ, aut levi. n. 204. & 206. p. 38. Regulariter solum tenetur ex dolo & culpâ latâ. n. 209. ibidem, & n. 215. p. 39. Potest obligari ex culpâ levi, & levissimâ. nu. 214. ibidem. Ex quâ culpâ teneatur imperitus Consiliarius, qui se peritum ostentat? n. 225. p. 41. Contra quam virtutem sit culpa Consiliarii ex officio. num. 227. ibidem. Potest peccare contra justitiam Consulenti, & Terti, & Reipublicæ. ibidem. Ex quâ culpâ teneatur Consiliarius spontaneus ad rectum Consilium. n. 237. & seq. p. 43. De opinione Consiliarii. n. 244. & seq. p. 45. & seq. V. Ver.

Opinio. Non potest Consulenti dirigere secundum sententiam, quam ipse tutò sequi non potest, quia falsam, improbabilem, vel dubiè probabilem, aut exiguæ probabilitatis judicat. n. 394. p. 68. Quid in casu urgentis necessitatis. n. 404. & seq. pag. 70. Non potest secundum opinionem solum speculativè probabilem. num. 409. ibidem. Neque secundum opinionem qualiscumque Doctoris, ex eo tantum titulo, quod sit impressa. n. 413. p. 71. Quid in aliquibus casibus circa opinionem tenuis probabilitatis. n. 417. p. 72. Consiliarius regulariter in consulendo tutius utitur opinione probabiliori, præsertim in rebus fidei, & Religionis. n. 428. p. 75. Potest absolutè uti opinione probabili neglectâ probabiliori. n. 440. ibidem. Aliquando non solum potest, sed etiam tenetur illâ uti. n. 441. ibidem. Utrum etiam possit in ordine ad obligandum Consulenti? num. 442. p. 76. Utrum in casu metus gravis cadentis in virum constantè? afferuntur fundamenta pro parte affirmativâ. num. 419. p. 72. Sententia Auctoris. num. 420. & seq. ibidem, & seq. Utrum in materiâ justitiæ. n. 444. p. 76. Uti potest opinione unius Doctoris exceptione majoris. n. 450. & seq. p. 77. Quid si talis opinio sit contra communiter receptam? n. 453. & seq. ibidem. Quid si petens consilium sit doctus, quid si indoctus? n. 466. & 467. p. 79. Potest præstare Consilium modo secundum unam, & postea secundum alteram opinionem oppositam. n. 468. & seq. p. 80. Quando remittere possit Consulenti ad alium Consiliarium? n. 476. & seq. pag. 81. Utrum suadere possit Consulenti, ut percurrat multos Doctores, donec inveniat, cui acquiescat? n. 581. p. 82. Quâ opinione uti debet in dirigendo moribundo? n. 483. ibidem. Quid circa media necessaria necessitate medi, vel necessitate præcepti? n. 491. & seq. p. 83. Quid circa receptionem Sacramentorum? n. 526. & seq. p. 89. Excommunicatio contra Consulentes non incurritur nisi sequuto effectu. n. 998. p. 166. Consiliarius Principis qualis esse debeat? n. 155. p. 29. Quo pacto se gerere debeat, & quam opinionem amplecti, circa res Religionis. nu. 536. p. 91. Circa leges condendas. n. 538. ibidem. Circa distri-

distributionem beneficiorum, & illationem poenarum? n. 543. p. 92. Circa tributa imponenda. n. 546. ibidem. Quam opinionem tenere debeat circa iustitiam belli inferendi. n. 554. p. 93. Consilium dare videtur qui persuadet, impellit, laudat &c. n. 595. & seq. p. 100. An consulere possit minus malum, ad vitandum majus? Referuntur tres sententię. n. 603. p. 102. Sententia Auctoris. n. 614. p. 103. An possit evitare majus malum unius consulendo minus alterius. n. 610. ibidem. Quid si malefactor est determinatus ad inferendum utrumque malum. n. 614. & seq. ibidem. Quid quando determinatus est solum ad majus malum? n. 616. & seq. p. 104. An in hoc casu consulere possit minus malum? ibidem, & n. 632. p. 106. An possit licite consulere majus damnum ad vitandum minus, quod aliter vitari non potest? n. 636. ibidem. Quid quando damnificans esset determinatus ad unum ex duobus damnis, indeterminatus vero, an potius majus unius, quàm minus alterius? n. 638. ibidem, & num. 659. p. 109. In quibus casibus possit consulere damnum minus unius ad vitandum majus alterius? n. 632. & seq. p. 106. Quid dicendum de æquali malo? n. 646. & seq. p. 108. Quando per Consilium contrahat malitiam scandali specialis, & malitiam contra virtutem, cujus violationem consulit? n. 666. & 659. p. 111. Quid si præter consilium cooperetur ad talem violationem. n. 675. p. 112. Quid dicendum quando directe intendit malum proximi? n. 683. & seq. p. 113. Quid quando indirecte? num. 690. & seq. p. 115. Quid si consilium sit circa hæresim sine errore interno Consiliarii? n. 730 & seq. p. 120. Quid de Consilio contra proprium, & alterius votum. n. 711. & seq. p. 118. Utrum possit consulere fugam incarcerato, vel servo à Domino. n. 734. & seq. p. 121. Utrum qui non dissentit à fide, sed tamen consilio suo alium inducit in errorem contra fidem, sit hæreticus? n. 750. pag. 120. An censura contra facientes liget etiam Consulentes? n. 826. & seq. p. 137. Quid in dubio an comprehendat Consiliarium? nu. 837. p. 138. & n. 840. p. 139. An Consilium datum nihil cogitanti, vel remissè cogitanti, vel nondum deliberato, vel jam

deliberato ad crimen, incurrat censuram? n. 842. ibidem. Utrum aliquando incurrat censuram etiam non secuto effectu Consilii. n. 848. p. 140. Quibus modis Consiliarius excusari possit à censurâ contra Consulentes? n. 852. & seq. p. 140. An excusetur à censurâ per revocationem consilii? nu. 853. p. 141. Sed quid si revocatio non pervenit ad consultum ante commissum delictum? n. 857. ibidem. An præter revocationem teneatur monere damnificandum ad evadendam censuram? n. 859. ibidem. Censuram cap. *Si quis suadente*, incurrit etiam qui dedit Consilium. n. 865. p. 143. Non incurrit regulariter censuram cap. *Si quis suadente*, nisi consultus illam incurrat. n. 867. p. 144. Incurrit probabilius hanc censuram suadens Clerico ut se ipsum interficiat, vel percutiat. n. 869. ibidem. Idem si Judicem suadeat incarcerationem Clerici, etiam consentientis. n. 870. ibidem. Quot Censuras incurrat Consiliarius si eodem Consilio inducat ad percuss. plur. Cler.? n. 771. ibidem. Quid si consuluit percussorem unius Clerici, & per errorem percussus est alter? n. 883. p. 147. Quid si loco Clerici consultus percussit laicum, & è contra si loco laici percussit Clericum? Vide verbum *Percussio Clerici*. n. 891. & seq. p. 148. Potest aliquando incurrere excommunicationem, quin eam incurrat consultus, sicut è contra. n. 896. p. 149. In casibus in quibus excusatur à censurâ percutiens Clericum excusatur etiam consulens. ibidem, & seq. Si Clericus sit etiam Religiosus duas incurrit excommunicationes, unam verò etiam si habeat plures ordines. n. 876. p. 145. Quid si marito fratri &c. consuluit ut incontinenti percutiat Clericum inventum turpiter cum uxore, sorore, filiâ &c.? Vide verbum *Percussor*. num. 909. p. 151. Incurrit excommunicationem cap. *Nuper* communicando in crimine criminoso. n. 921. & seq. p. 153. Quid requiratur ut incurrat hanc censuram? n. 923. p. 154. Excommunicatus vitandus qui, qui non? n. 931. & seq. p. 155. An incurrat excommunicationem minorem consulens excommunicato? n. 949. p. 158. An incurrat toties quoties communicaverit? n. 970. & seq. p. 161. & n. 926. p. 155. An possit in hoc peccare graviter. n. 943. p. 158. *Præciso*
Bbb b 2 scan-

scandalo regulariter solum intervenit veniale, nisi detur causa ab hoc etiam excusans. n. 945. ibidem. Causa est utilitas, & necessitas consilii, illa ad animam, hæc ad corpus. n. 948. ibidem.

Qualis, & cuius debet esse utilitas, & necessitas? n. 957. p. 159. & n. 964. & seq. p. 160.

An in eo consilio intermiscere possit aliqua signa urbanitatis? num. 950. ibidem. An dare possit consilia ad temporalia? n. 955. & n. 960. p. 160.

A fortiori ad pacem conciliandam, & tollendum scandalum. n. 962. ibidem.

Sed quid si excommunicatio prohibeat etiam Consilium? n. 963. ibidem.

An ad præstandum illud Consilium requiratur aliqua petitio, & provocatio ex parte Consulti? n. 966. & seq. p. 161.

Quid si Consiliarius sit excommunicatus, vel non? ibidem. V. *Excommunicatio*.

Consilium dicitur eo quod in unam sententiam plurium mentes in unum conciliet.

n. 34. p. 8. Consilium potest esse vel circa substantiam, vel circa modum rei faciendæ. n. 4. p. 1.

Consilium inveniri potest etiam in homine prorsus ignorante juxta illud: *Consilio pollet, cui vim natura negavit*. n. 33. p. 7.

Qui scienter petit Consilium ab ignorante tenetur ad restitutionem damni illati ex consilio.

n. 41. p. 9. Tutius est Consilium dare secundum probabiliorem sententiam. num. 438. p. 75.

Consilium potest esse, vel impeditivum boni, vel illativum mali, & hoc per fraudem, aut dolum, vel non.

n. 2634. p. 507. Consilium per ordinem ad incurrendam culpam quid sit?

n. 594. & seq. p. 100. Consilium prout est suasio, instigatio, instructio, suggestio, instigatio, & persuasio. num. 595. ibidem.

Laus etiam reduci potest ad Consilium, sive inductionem. num. 596. p. 101.

Consilium etiam datur per solam approbationem. n. 597. ibidem.

Utrum omne consilium ad malum sit peccaminosum? n. 601. & seq. ibidem.

Utrum Consilium minoris mali ad vitandum majus sit licitum? num. 603. & seq. p. 102.

Consilium ad peccatum ut est ruina proximi contrahit specialem malitiam contra charitatem, & contra virtutem aliam, quam offendit peccatum consulti.

n. 666. p. 111. Quid si consilium ad peccatum sit propter alium finem? n. 690.

& seq. p. 115. Consiliarius retractans

Consilium datum, quid operetur? n. 739. & seq. p. 121.

An Consilium ad abortum sit reservatum in Religionibus, & quomodo? n. 802. p. 132. V. *Abortus*.

Quæ Consilia reservata sint Episcopis in Jure? n. 796. & seq. p. 131.

Quo pacto cognosci possit an Consilium influxerit? n. 849. p. 140.

Consilium ad injiciendas manus in Clericum, vel Monachum ipso facto incurrit excommunicationem. n. 866. p. 144.

Consilium debet esse ad actionem injuriosam statui Clericali, & quæ sit actio graviter injuriosa? n. 868. ibidem.

Actio ex Consilio debet immediate, vel mediate tangere physicè Clericum, vel Monachum. ibidem.

Unicum Consilium ad plures percussiones Clericorum probabilius plures excommunicationes incurrit. n. 771. ibidem.

Idem si successivè sine interruptione Consilium ad plurium percussio-

nem Clericorum præstetur. n. 773. p. 145.

Consilium præstitum percussori Clerici, antequàm sit nominatim denunciatus non incurrit excommunicationem, quam percussor incurrit. n. 926. p. 154.

An Consilium in crimine criminoso toties incurrit excommunicationem quoties datur? n. 929. p. 155. & n. 970. & seq. p. 161.

Non incurrit, si dedit antequàm criminosus excommunicetur. n. 930. p. 155.

Immo nec antequàm nominatim denunciatus sit. n. 925. p. 154.

Vide specialem casum ad hanc doctrinam. n. 931. p. 155.

Item non incurrit si Consilium fuit ad crimen diversum. n. 936. p. 156.

Item si fuit tempore interpositæ appellationis, vel ad fugiendum. n. 937. p. 157.

Consilium potest licitè dari, & peti ab excommunicato non tolerato ex causâ.

n. 960. & seq. p. 160. Quas pœnas fortiatur Consilium ad offendendum Cardinalem? n. 977. p. 162.

Item Consilium perturbans electiones Monialium. n. 981. p. 163.

Quando inductio ad eligendam sepulturam in propriâ Ecclesiâ excommunicetur? n. 993. pag. 165.

Consilium ad raptum mulieris excommunicatur. n. 1025. p. 171.

Item Consilium ad præstandum locum duello. n. 1029. ibidem.

Quid de Consilio ad duellum occultum, vel inter infideles, vel fidelem, & infidelem? n. 1030. & seq. pag. 172.

Item Consilium ad foeminam cogendam ingredi monasterium.

n. 1033.

n. 1033. & seq. ibidem. Item ad impediendum ne velum accipiant, & profiteantur sine iustâ causâ. n. 1041. & seq. p. 173. Quid si Consilium sit ad impediendum precibus importunis. n. 1043. p. 174. Item excommunicatio contra Consilium extorquendi absolutionem à censurâ. n. 1046. ibidem. Item contra Consilientes Apostatis ne redeant ad suum ordinem. n. 1048. & seq. ibidem. Item contra Consilium impediendi litteras Sacre Pœnitentiariæ. n. 1066. p. 177. Quid si Consilium detur ei ad quem diriguntur? n. 1067. ibidem. Item contra Consilientes expoliationem domum Cardin. temp. Conclavis. n. 1059. p. 176. An Consilium datum ad promittendum, dandum, vel acceptandum aliquid pro gratiâ, vel iustitiâ apud Sedem Apostolicam incurrat pœnas Gregorii XIII. accessorie, vel principaliter? n. 1121. & seq. p. 186. An eas incurrat consulendo scienti ne deferat delinquentem? n. 1135. & seq. p. 188. & n. 1137. p. 189. Quid si Consiliarius det Consilium Summo Pontifici? n. 1134. p. 188. & num. 1073. p. 178. Consilium ad abortum excommunicatur, sed ad qualem abortum? n. 1159. & seq. p. 192. Quid de Consilio ad sumendum venenum sterilitatis. n. 1167. p. 194. An possit esse licitum Consilium ad abortum foetus inanimati. n. 1165. & seq. p. 193. An etiam ad abortum foetus animati indirectè secuturum. n. 1170. & seq. p. 194. An Consilium non sequuto effectu incurrat excommunicationem. n. 1184. pag. 197. Consilium Religiosi ad abortum animatum incurrit reservationem etiam non secuto effectu. n. 802. & seq. p. 132. An foemina volenti se occidere liceat consulere abortum ut minus malum? n. 1195. p. 199. An possit consuli abortum Moniali ad vitandam infamiam Communitatis. n. 1197. & seq. De Consilio, & Consiliario circa hæresim. V. *Hæresis*. Quid de Consiliario Communitatis ad appellandum à Pontifice ad futurum Concilium, an incurrat interdictum, & an accessorie. num. 1339. p. 240. Utrum Consulentes piratis maris Pontificii: item rapientibus bona naufragantium: item imponentibus tributa, gabellas &c. incurrant Censuras Bullæ Cœnæ: idem de falsificantibus litteras Apostolicas. nu. 1344.

p. 241. Consilium ad offendendas personas privilegiatas in Bulla Cœnæ est sacrilegum. n. 1434. p. 257. Consilium ad leviter percutiendum an secutâ morte incurrat censuram? ibidem. Quid de Consilio ad reddendum Romipetam, vel cœcum, vel surdum &c. n. 1447. p. 259. Consilium ad impediendum Prælatum ab usu suæ jurisdictionis incurrit accessorie censuram Bullæ Cœnæ. n. 1756. p. 317. Quid si consultus non impetret mandatum ad impediendum, vel si impetret, non fortietur effectum? n. 1758. p. 318. Quid de Consilio ad impediendum indirectè jurisdictionem? n. 1762. ibidem. Quid de Consilio ad auxiliandum imponentibus onera Ecclesiasticis? n. 1807. & seq. p. 328. & n. 1827. p. 332. *Consuetudo*. Nulla induci potest contra immunitatem Ecclesiasticam. n. 1639. p. 294. & nu. 1707. p. 307. Contra Jus Divinum nulla Consuetudo prævalere potest. n. 1851. p. 338. An Consuetudo advocandi causas Spirituales, vel impediendi executionem litterarum Apostolicarum, & Decretorum excuset à censura Bullæ Cœnæ? n. 1638. & seq. p. 294. An Consuetudo Immemorialis excuset Principes laicos à censura contra imponentes decimas, gabellas &c. Ecclesiasticis? ibidem, & n. 1916. p. 351. Quid si Consuetudo sit cognita, & tolerata à Pontifice, quatenus cum possit, non illam reprobatur? num. 1852. p. 338. & n. 1903. p. 348. Praxis usu recepta, est magnum signum Jurisdictionis, nam Consuetudo solet conferre Jurisdictionem. n. 1968. p. 362. *Contemptus* formalis, virtualis, vel interpretativus quando detur? n. 811. p. 134. Quando datur formalis, datur duplex peccatum necessario explicandum in Confessione. ibidem. Contemptus formalis non requiritur ad incurrendam censuram, sufficit generalis. ibidem. *Cooperatio* ad damnum an inducat obligationem restitutionis, quando, & quomodo? n. 2513. & seq. p. 481. V. *Restitutio*. *Correctio*. Ad fraternam Correctionem obligantur Parochus, Confessarius, & Prælatus rogati, cum gravi damno suo, quando est spes fructus, & proximus est in gravi necessitate. n. 118. & seq. p. 23. Lex Correctionis fraternæ, cessante utilitate correcti, vel deficiente spe fructus, & emendæ, non obligat. n. 92. p. 19.

Per

Per defectum Correctionis, non peccatur contra virtutem cuius violatio non corrigitur, sed contra solam charitatem. n. 685. p. 114.

Culpa est deviatio, sive in ordinatio à bono. n. 202. 37.

Alia est theologica, alia Juridica. ibidem. Culpa Theologica dividitur in Mortalem, & Venialem. ibid.

Culpa juridica vel est latissima, vel latior, vel lata, vel levis, vel levissima. ibidem. Exemplis singula explicantur. n. 203. & seq. p. 37.

Culpa juridica levis, & levissima quo pacto possit esse gravis theologica? n. 206. p. 38.

Culpa lata ad obligandum graviter in Conscientiâ probabiliter debet esse conjuncta cum theologica. n. 216. & seq. p. 39.

Ex quâ culpâ teneatur Consiliarius ex officio? nu. 207. & seq. p. 38.

Ex quâ imperitus in officio? n. 221. & seq. p. 40.

Ex quâ qui solum sufficiens cum sit, se ostendat peritissimum? n. 225. p. 41.

Ad quam restitutionem obligandus, si damnum intulerit? n. 226. ibidem.

Curia, Curialis. Quid intelligatur per Curiam Pontificis? n. 1554. p. 277.

An significet Tribunal Pontificis, etiam ad temporalia? ibidem.

Quid intelligatur per recurrentes, & confugientes ad Curiam Romanam? n. 1553. ibidem.

Quibus privilegiis protegantur à Pontifice? n. 1542. p. 276.

Quid de Curia extra Urbem Romanam? n. 1554. p. 277.

V. Recurrentes ad Curiam Romanam.

De Officialibus, & Ministris Curiae Sæcularis. n. 1918. & seq. p. 351.

An omnes Curiales, sive Officiales, & Ministri Curiae sint irregulares? num. 2355. & seq. p. 448. *V. Irregularitas.*

Custos. An Custodes Portarum, Pontium &c. exigentes Gabellas ab Ecclesiasticis incurrant censuram? n. 1732. p. 312. & n. 1820. p. 331. Quid si exigant non impositas? ibidem.

D

Dammum. An damnum grave eminens Consulenti ex vero Consilio excuset Consiliarium à culpa dissimulandi veritatem inculcando falsum, & errorem saltem speculativum? n. 75. p. 16. Damnum commune obligat ad servandum secretum cum jacturâ vitæ. n. 160. p. 31. Et

ad revelandum. n. 165. p. 32. *V. Secretum.* Non licet avertere damnum proprium cum damno determinati proximi, licet tamen cum damno indeterminati.

n. 638. p. 106. & 643. & seq. p. 107.

Quid de damno unius cum damno alterius minore? n. 632. & seq. p. 106. & n. 643. & seq. p. 107.

Licet ad vitandum majus damnum, vel malum, consuli minus, quando majus aliter vitari non potest. n. 631.

p. 106. n. 616. p. 104. n. 2569. pag. 493. & n. 644. & seq. p. 107.

Quid de æquali damno? n. 646. & seq. p. 108.

Quid de majori ad vitandum minus? num. 636.

p. 106.

Consulens minus damnum determinato ad majus ejusdem personæ non tenetur ad restitutionem. num. 2565.

p. 493.

E contra verò si absolute consulatur minus damnum unius ad evitan-

dum majus alterius. n. 2567. ibidem.

Quid si damnificans sit determinatus ad utrumque. n. 2568. ibidem.

Quid si determinato ad damnum duorum detur consilium ad damnum æquivalens tertii?

n. 2569. ibidem.

Quid, Determinato ad majus, & minus damnum, sed indeterminato quoad personas?

n. 2571. p. 494.

Minus damnum unius in particulari nequit consuli determinato ad majus damnum alterius. n. 2572. ibidem.

E contra si non determinetur persona damnificanda. n. 2573. ibidem.

Damnum comprehendit spirituale, & temporale, & utriusque datur obligatio restituendi, & quomodo facienda restitutio?

n. 2709. & seq. p. 534. *V. Restitutio.*

Quid sit damnum spirituale? ibidem.

Dantes, & accipientes, Dare, & accipere.

Dantes, & accipientes aliquid pro gratiâ, vel Justitiâ apud Sedem Apostolicam ex-

communicantur à Greg. XIII. Et nuper ab Innoc. XII. n. 1080. & seq. fuse. p. 179.

V. Bulla Greg. XIII. Ultra excommunicationem majorem reservatam Summo Pont. Dantes, & accipientes, quas alias pœnas incurrant?

n. 1149. p. 191. & 2439. p. 476.

Absolvi non possunt, nisi factâ prius restitutione, & cui facienda?

ibidem.

Debitor potest licite, immò tenetur negare solutionem graviter nocituram creditori, vel alteri. n. 76. p. 16.

Decimæ quid sint? item, Tallia, Collectæ, Præstantiæ? n. 1811. n. 329.

Quam censuram incurrant Confessarii, & Prædicato-

res, scienter omittentes monere absolutio-
nem decimarum? n. 1015. p. 169.
Decimas imponens Ecclesiis, & Ecclesia-
sticis nequit absolvi donec restituat exa-
cta. n. 2505. p. 479. Idem intelligen-
dum de illius Consiliario. ibidem.
Retrahentes à solutione decimarum ex-
communicantur. n. 1009. p. 168. Ex
quâ virtute debeant solvi decimæ? ibidem.
Decimæ dividuntur in personales, reales,
& mixtas, & quæ hæ sint? n. 1818. p. 330.
& n. 1811. p. 329.
Defensio propria qualis, & quando excuset à
culpâ, & pœnâ? n. 1641. p. 294.
Degradatio non est formaliter, & reductitæ
censura. n. 812. p. 134. & 817. p. 135.
Delegare. An possit Episcopus laicam jurif-
dictionem ad processum criminalem con-
tra Ecclesiasticos delegare? n. 1905. p. 349.
Quid quando in partibus nullus est Cleri-
cus sufficiens ad causam processandam?
n. 1906. ibidem.
Denuntiare. Obligatio denunciandi ad San-
ctum Officium delinquentes. n. 1235. &
seq. p. 221. V. *Prælati*.
Desperatio. Nihil est execrabilius desperatio-
ne. n. 264. p. 48.
Detentio. Qualis detentio Romipetæ incur-
rat censuram? n. 1451. & seq. p. 260.
Et qualis Clerici? n. 1900. p. 348.
Deteriores sunt qui vitam, moresque bono-
rum corrumpunt, his qui substantias alio-
rum, prædiaque diripiunt. num. 2719.
p. 526.
Devotio ex D. Thomâ quid sit? n. 1462. p. 261.
Quanam dicatur causa devotionis, & pe-
regrinationis ad Urbem? ibidem.
Dictamen Conscientiæ distinguitur ab Opi-
nione. n. 293. p. 53. Non potest esse
falsum formaliter. n. 294. ibidem.
Est actus Prudentiæ, quod est prima regula
rectè operandi. ibidem, & n. 296. p. 54.
Dignitas, Dignus, Dignior, Minus dignus.
Dignitatem, vel officium sæculare confer-
re Excommunicato probabiliter est invali-
dum. n. 2449. & seq. p. 468. Oppo-
sitio in concursu confert digniori jus ad
rem. n. 2661. & seq. p. 513. Dignior
nequit licitè impediri ad oppositionem fa-
ciendam. ibidem. Et si impediatur de-
betur illi restitutio. ibidem. Digno
debetur Beneficium, seu stipendium. num.
2684. p. 518. Collatio Dignitatis, &
Beneficii facta excommunicato irrita est,
& nulla. n. 2450. pag. 468. Patroni,

aut Collatores quâ ratione teneantur con-
ferre Officia, Beneficia, & Dignitates Rei-
publicæ dignioribus? num. 2654. & seq.
p. 512. & n. 2664. p. 514. & 2658. p. 513.
Dignus, magis dignus, & minus dignus
quis, & in quo consistat? n. 2651. p. 511.
An obligatio eligendi digniorem sit ex Ju-
stitiâ commutativâ, inducente obligatio-
nem restituendi? n. 2664. p. 514. Quid
de Consiliario? n. 2662. & seq. p. 513.
An minus digno electo, detur obligatio
restituendi aliquid digniori prætermisso?
n. 2669. & seq. p. 515. & n. 2675. p. 516.
An possit acceptare Beneficium minus di-
gnus? n. 2670. p. 515. n. 2674. pag. 516.
& n. 2676. p. 517. Quid de Inidoneo?
n. 53. & 54. p. 12. An Electores, &
eorum Consilarii teneantur ad restituen-
dum aliquid Ecclesiæ, Academiæ &c. qui
elegerunt dignum prætermisso digniore?
n. 2677. & seq. p. 517. Ad quid tenean-
tur Consiliarius, qui odio inducit Electo-
rem, vel Collatorem ad excludendum di-
gnum? n. 2680. p. 518. Quid si ne-
que odio, neque dolo confilio impedi-
vit? n. 2681. & seq. Quid si dolo con-
suluit, ut daretur digniori? ibidem.
Quid si impedivit suo Confilio dignum
ex Familiâ, Oppido, vel Diœcesi, ut da-
retur digniori extra Familiam, Oppidum,
vel Diœcesim? n. 1684. p. 518. Quid
si impedivit dignum, ut daretur æquè di-
gno? n. 268. p. 519. Quid si dedit
suffragium in concursu aliorum ad inju-
stam electionem? n. 2551. & seq. p. 489.
V. *Dolus, Impediens, Restitutio*.
Distributiones an sint Beneficium? n. 2034.
& seq. p. 379. & n. 2454. & seq. p. 469.
An suspensus à Beneficio suspendatur
etiam à distributionibus? ibidem.
Diversitas distributionum expenditur.
n. 2035. & seq. p. 379.
Doctor. Quis Doctor sit Consiliarius ex of-
ficio? n. 17. & seq. p. 4. Non omnis
Doctor graduatus tenetur ex officio ad
dandum Consilium. n. 19. & seq. ibidem.
Potest tamen compelli ad dandum Consi-
lium ex officio. n. 20. ibidem. Quis sit
Doctor exceptione major? n. 114. p. 71.
& n. 451. & seq. p. 77. Quando opinio-
nem unius Doctoris amplecti potes? n. 456.
& seq. pag. 78. Auctoritas Doctorum
neque est æqualis in omnibus, neque eam-
dem vim habet apud omnes. n. 459. ibi-
dem. Quid apud doctum? nu. 460. ibi-

ibidem, & n. 467. p. 79. Quid apud indoctum? n. 466. ibidem.

Domicilium. An subjiciatur unius loci Interdicto, qui habet duo Domicilia unum in loco Interdicto, aliud in non Interdicto? n. 2052. pag. 383. Sed quid si mutet Domicilium recedendo à populo post Interdictum. nu. 2053. p. 384. V. *Interdictum*.

Dolus. Quid sit, & in quo differat à fraude? n. 63. p. 13. Est astutiæ verbis, aut factis executio. ibidem.

Dolus in quolibet consilio obligat ad restitutionem.

n. 2681. & seq. p. 518. & nu. 2635. & seq. p. 507.

Dolus in Consilio ad excludendum à Beneficio obligat ad restitutionem. n. 2681. p. 518. & n. 2684. ibidem.

Dolus obligat etiam Consiliarium gratuitum ad restitutionem. n. 2577. & sequen. p. 495.

Dolus in Consilio ad Simoniam obligat ad restitutionem. nu. 2532. p. 485.

Inducens alium cum dolo ad peccatum tenetur ad restitutionem. n. 2726 p. 527. & n. 2718. & seq. p. 526.

Qui dolo consilio aliquem impedivit à consecutione boni ad quod nullum habebat jus neque in re, neque ad rem, tenetur ad restitutionem. n. 2637. & seq. p. 508.

Et restitutio debet fieri juxta qualitatem spei, quam habebat. ibidem.

An dolo impediens ne sua, vel alterius bona confiscentur teneatur ad restitutionem Fisco faciendam? n. 2697. & seq. p. 522.

An cum dolo retrahens Professum à religione teneatur ad restitutionem, & qualem? num. 2763. & seq. p. 536.

Quid si dolum revocavit post illius extractionem? ibid.

Quid de extrahente Novitium à Religione cum dolo? n. 2746. & seq. p. 532.

Quid si avertat à religione sine vi, dolo, & fraude? ibidem.

Dominus. Domini concedentes locum Duello privantur Jurisdictione talis terræ, et si illam habent feudo ab Ecclesiâ amittant, & redeat ad Ecclesiam? n. 2473. p. 473.

Pontifex prohibet impositionem vectigalium ab omnibus dominis laicis factam, siue potestas laica alioquin sit Regalis, Principalis, Ducalis, Comitum, Ducis, Baronis, Præsidentis, Consilarii, Senatoris, & etiam Pontificalis. n. 1859. p. 339. & n. 1862. p. 340.

An Dominus Sæcularis de consensu Episcopi imponere possit Ecclesiasticis, tributa, & onera? n. 1850. p. 337.

Famuli non tenentur

obedire Dominis in rebus illicitis. num. 1826. p. 332. & n. 1372. p. 246.

Pœna ordinaria furti solvenda à Consiliario defectu furis est, ut ultra rem ablatam, duplum æstimationis Domino restituat, &c.

n. 2431. p. 465. V. *Furtum*. Cense-

retur Dominus condonare Furi rem ablatam, si res ablata sisteretur in conspectu Domini, & hic potens, nollet illam acceptare. p. 2714. p. 525.

An Hares, vel Donatarius, ad quem translatus est dominium usurpatum à Sede Apostolicâ teneatur sub censurâ illud restituere? n. 1933. p. 355.

Occupare, idest rem Captam retinere, possidere quasi suam, privando Dominum possessione, prohibitum sub censurâ. ibidem.

Dominium. Apud quem sit Dominium bonorum Ecclesiasticorum. n. 1860. p. 339.

Quid de invadente Urbes, terras, Provincias Domini Sedis Apostolicæ? num. 1930. & seq. p. 354.

An unam censuram incurrat qui invadit, occupat, detinet, & destruit; vel plures? n. 1935. & seq. p. 355.

In quibus locis, & urbibus sit dominium temporale immediatum Papæ? n. 1952. p. 359.

Non habet illud directum, & immediatum in toto Orbe. ibidem.

Domus. Quid intelligatur per domum Pontificis? n. 1084. p. 180.

Dubium. Quid, & quotuplex sit? nu. 287. & seq. pag. 52.

Aliud est positivum. aliud negativum, & quare sic dicantur, n. 288. ibid. & n. 388. p. 67.

Dubium in quo differat ab Opinione? n. 358. p. 63.

In quo à Formidine? n. 287. pag. 52.

Quomodo intelligendum, quod *in dubio tutior pars est eligenda*, et *In Dubio possessio stat pro libertate*? n. 366. p. 64. & num. 1438. p. 257. & n. 2211. et seq. p. 420.

In dubio possessionis quando quis propendet ad partem oppositam, an teneatur ad restitutionem? n. 1956. pag. 360.

In dubiis una lex rationabiliter explicatur per aliam legem. n. 1816. p. 330.

In dubiis non imponitur pœna ordinaria. n. 2416. p. 462.

Dubia circa pœnas pertinent ad Judicem. ibidem.

Dubium Juris, et Facti quid? n. 2203. p. 418.

Dubius de influxu sui Consilii in damnum proximi ad quid teneatur? n. 2545. et seq. p. 488. et n. 2413. et 2415. p. 461. et num. 2204. et seq. p. 418.

Dubius de Irregularitate an debeat reputari Irregularis? n. 2203.

n. 2203. et seq. p. 418. Quid dubius de dubio Juris, vel facti? ibidem.

Certus de causâ datâ ad homicidium, sed dubius an influxerit debet ne reputari Irregularis? n. 2219. et seq. pag. 421.

Dubius de secuto homicidio ad quod influxit, an habendus sit Irregularis? n. 2221. p. 422. Irregularitas in Jure imposita est

etiam dubio facti homicidii. num. 2528.

p. 484. V. *Irregularitas*, *Damnum*, *Homicidium*.

Dubius de fide an sit hæreticus? n. 1311. p. 236. V. *Hæreticus*.

Duellum committens, vel consulens excommunicatur ipso facto, item præstans locum ad illud. n. 1029. p. 171.

Quis possit absolvere ab hac excommunicatione? ibidem.

Quid si sit privatum, vel sit sola provocatio ad illud? n. 1030. p. 172.

Dominus concedens locum Duello privatur Jurisdictione ejusdem loci. nu. 2473. p. 473.

Idem de feudatario Ecclesiæ respectu feudi. ibidem.

Quid de concedente Infideli locum ad duellum ejusque Consiliario? n. 1032. p. 172.

Duellantes. Pœnæ impositæ à Tridentino contra Duellantes, et illorum Consiliarios. n. 2473. et seq. p. 473.

Duellantes sunt Infames, ac etiam illorum Patrini. Privantur omnibus bonis. Incurrunt pœnas homicidæ, privantur sepulturâ Ecclesiasticâ. ibidem.

Easdem pœnas incurrit eorum Consiliarius. num. 2475. p. 474.

Si Consilium fuit inefficax, & dubium sit an influxerit, adhuc istæ pœnæ probabiliter incurruntur. n. 2476 & seq. ibidem.

Quid si consultus non acceptet Consilium, vel non sequatur effectus? n. 2479. & seq. p. 475.

Ejusmodi verò pœnæ temporales non incurruntur ante sententiam Judicis. n. 2480. & seq. ibidem.

Quæ causæ excusent duellantes? n. 2473. & seq. p. 473.

E

Ecclesia. Ecclesiastici nomine quis veniat? n. 1665. p. 299.

Excommunicatur Clericus, vel Religiosus inducens ad obligationem sepulturæ in propriâ Ecclesiâ. n. 993. p. 165.

Item Religiosi retrahentes à solvendis decimis Ecclesiæ debitis. n. 1009. & seq. p. 168. V. *Decimæ*.

An Colonus Ecclesiæ, sive Ecclesiasticorum eximatur à gabellis, &c. n. 1867. &

seq. p. 341. Qui de Emphiteutâ Ecclesiæ? n. 1874. & seq. p. 342.

Electio, *Eligere*, & *Electores*. V. *Dignitas*, *Dignior*.

Eludentes Sententiam Judicis Ecclesiastici per recursum ad Cancellarias, & sæculares, excommunicantur. num. 1780. & sequ. p. 322.

Emphiteuta Ecclesiæ an gaudeat immunitate à tributis? n. 1874. & seq. p. 342.

Emolumentum. Quid veniat nomine Emolumenti restituendi à Consiliario, qui doloso Consilio extraxit Novitium à Religione, seu à Professione emittendâ? n. 2757. p. 534.

Episcopus tenetur ex justitiâ distributivâ conferre Beneficia præsertim majoris momenti. n. 2653. & seq. p. 512.

Potest conferre Beneficia suis Consanguineis equè dignis. n. 2655. ibidem.

Quid si semel, aut bis conferat Beneficia minoris momenti dignis, prætermittis dignioribus? n. 2657. ibidem.

An possit absolvere à Suspensione, & à quâ? n. 2039. p. 380.

An possit dispensare in Irregularitate, & in quâ? n. 2271. & seq. p. 431.

Quid possit circa Irregularitatem ex delicto omnino occultam, exceptâ quæ oritur ex homicidio voluntario? ibidem, & nu.

2201. p. 418. Episcopi persecutores, & in eum conspirantes quibus pœnis afficiantur? n. 2465. p. 472. & n. 2499. & seq. p. 478.

Idem de eorum Consiliariis. n. 2465. p. 472.

Irregularis invalidè eligitur in Episcopum. nu. 2195. p. 416.

Causæ Criminales Episcoporum spectant ad Pontificem. num. 1635. p. 293.

Episcopus potest absolvere à censurâ contra præstantes locum duello, si sit occulta. n. 1029. p. 171.

Episcopus suspenditur, si à noviter provisus aliquid petit. n. 1078. p. 179.

An Episcopus comprehendatur in Bulla Gregorii XIII. & quomodo? n. 1128. p. 187. Vide

Bulla Greg. XIII. Episcopum occidens, mutilans, vulnerans &c. incurrit Censuram Bullæ Cœnæ. n. 1485. p. 266.

V. *Bulla Cœnæ*. Quid si in se ipsum hæc faciat, vel suadeat alteri, ut faciat? n. 1495. & seq. p. 267.

Quæ actiones contra Episcopos prohibeantur in Bullâ Cœnæ? n. 1499. p. 268.

An nomine Episcopi in Bullâ Cœnæ veniat electus, & confirmatus tantum, & non consecratus? n. 1518. p. 271. & n. 1522. pag. 272.

Utrum veniat qui renunciavit Episcopatu. n. 1523. ibidem. Item Excommunicatus Suspendus, Interdictus, & Degradatus? n. 1525. ibidem. Episcopus vocans causam spiritualement ad Tribunal saculare ligatur censurâ Bullæ Cœnæ. num. 1590. p. 285. Potest ne delegare Judici laico potestatem in Ecclesiasticos? num. 1689. p. 303. & n. 1906. p. 349. Qui illum ab usu suæ jurisdictionis impedit, excommunicatur. n. 1765. p. 319. & n. 1793. p. 325. An Privatus deturpans, vel dilacerans Edictum Episcopi publicè affixum incurrat censuram Bullæ Cœnæ? n. 1774. p. 321. Item Impediens à correctione suarum Ovium, & à Visitatione Ecclesiæ exemptæ ex delegatione Sedis Apostolicæ. n. 1794. p. 325. Quid de impediente Episcopum à potestate Ordinis? n. 1795. & seq. p. 326. An Princeps secularis de consensu Episcopi imponere possit tributa, & onera Ecclesiasticis? n. 1850. p. 337. Quam poenam incurrat Episcopus violans Suspensionem? n. 2001. p. 371. An sine consensu Capituli possit Clerum, & Civitatem interdicere? n. 2068. p. 387. Error speculativus quid sit, quid practicus? n. 73. pag. 15. An induci possit sine peccato. n. 74. & seq. p. 16. An teneatur Consiliarius retractare errorem Consilii finito officio. n. 107. & seq. p. 21. Varii errores circa percussione Clerici ad incurrendam censuram, vel non. num. 883. & seq. p. 147. Error, cui non resistitur, approbatur. n. 96. & 98. p. 20. Inducens in errorem contra fidem tenetur ad restitutionem? n. 2714. & seq. p. 525. Quid si induxit in alios errores circa mores? n. 2711. & seq. ibidem. Errores contra Religionem stirpandi quàm primum. n. 536. p. 91. Excommunicatio. Sola Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum habent rationem censuræ. n. 812. p. 134. num. 814. p. 135. n. 819. p. 136. Ex quo jure comprehendat Consulentes excommunicatio cap. Si quis suadente. n. 864. & seq. p. 143. Qui illam incurrant, & qui excusentur? n. 867. & seq. p. 144. & n. 896. & seq. p. 149. Excommunicatio pro Incendiariis in cap. Pessimam, non est lata, sed ferenda. n. 915. & seq. p. 152. Excommunicatio contra communicantes in crimine criminoso explicatur. n. 921.

& seq. p. 153. Quid requiratur ad illam incurrendam. n. 923. p. 154. Excommunicatio minor quid, & in quo differat à majori. n. 938. & seq. p. 157. Est à jure, & propter participationem indebitam cum Excommunicato excommunicatione majori non tolerato. num. 939. ibidem. An incurratur ob levem culpam, & quem effectum causet? n. 938. & 940. ibidem. A quo possit absolvi, an à simplici Sacerdote. n. 941. p. 157. Immo etiam à non Sacerdote. num. 942. ibidem. Communicatio ob quam incurratur, potest esse civilis, voce, scripto, signo, nutu, & internuncio. n. 943. p. 158. Si fiat ex contemptu erit mortale peccatum, sed Excommunicatio minor. n. 944. ibidem. Regulariter solum est veniale, præciso scandalo. n. 945. ibidem. A veniali etiam excusant aliquæ causæ, & quæ? n. 946. ibidem. Quæ utilitas, & necessitas communicationis ab illâ excuset? n. 948. ibidem, & n. 955. p. 159. & 959. & seq. p. 160. ibidem. Qualis, et cujus debeat esse utilitas, et necessitas excusans? n. 957. et seq. p. 159. et n. 964. p. 160. An Confessarius possit audire Confessionem Excommunicati non tolerati? n. 953. p. 159. Quæ repetitio culpæ illam multiplicet. n. 970. p. 161. Excommunicatio contra Consulentes in favorem electionis Senatoris Romani, et Capitanei sine licentiâ Pontificis, jam non viget, et quare? n. 975. p. 162. Excommunicatio contra Consulentes impositionem tributi Ecclesiasticis. n. 976. ibidem. Excommunicatio contra insequentes hostiliter etc. Cardinalem. n. 977. ibidem. Item contra vocatos ad assistendum electionibus Monialium, et perturbantes. num. 981. p. 163. An hæc Censura extendatur ad electiones Congregationum foeminarum, quæ propriè religiosæ non sunt? n. 983. p. 164. Item contra Inducentes judicem ad accedendum ad domum mulieris pro testimonio. n. 984. ibidem. Item contra Impedientes partes volentes litigare in foro Ecclesiastico. n. 985. ibidem. Item impedientes officium Inquisitorum, seu illis resistentes. n. 986. ibidem. Item contra Religiosos, et Clericos inducentes ad sepulturam in propriam Ecclesiam. n. 993. p. 165. et seq. Item contra facientes statuta pro usuris. n. 1004. p. 167. et seq.

et seq. Item contra Religiosos sermone retrahentes auditores à solvendis decimis. n. 1909. et seq. pag. 168. Item contra Confessarios negligentes suadere pœnitentibus solutionem decimarum. n. 1015. pag. 169. An incurratur non secuto effectu? n. 1010. p. 168. Excommunicatio contra damnantes peccati asserentes, vel negantes Conceptionem illâsam B. Mariæ. n. 1016. p. 169. Item contra Consulentes adversus Officiales Thesaurariæ Marchæ Anconia. n. 1018. et seq. ibidem. Item impugnantes litteras Pontificis ante illius coronationem. n. 1020. p. 170. Item contra prædicantes Confessionem Sacramentalem datâ copiâ Confessarii non esse dispositionem necessariam ad Eucharistiam. n. 1021. ibidem. An illam incurrat, qui in partibus ubi Tridentinum non fuit acceptum hoc diceret? n. 1022. ibidem. Quid si privatim assereret, vel exerceret? n. 1023. ibidem. Excommunicatio contra raptorem mulieris. n. 1025. p. 171. Quid si raptus sit solum ad explendam libidinem? n. 1028. ibidem. Excommunicatio contra dantem locum duellantibus. Vide *Duellum*. Item contra cogentes fœminas ingredi monasterium. n. 1033. p. 172. Quomodo intelligenda, et de qua coactione? n. 1034. p. 172. et n. 1039. p. 173. Item excommunicatio contra impediētes accipere Velum, et Vota emittere. n. 1041. ibidem. Item contra præstantes Consilium Apostatis à Religionibus, ne redeant ad loca suæ Religionis. n. 1048. p. 174. Item contra Commissarios Sedis Apostolicæ abutentes facultate. n. 1052. p. 175. Item contra Cardinales ambientes Pontificatum mortuo Pontifice. n. 1056. ibidem. Item contra impediētes ingressum Religionis B. Mariæ Montis Oliveti. n. 1058. p. 176. Item contra invadentes domos Cardinalium, qui sunt in Conclavi, aut extra. n. 1059. et seq. ibidem. Item contra impugnantes Montem Pietatis. num. 1062. et seq. ibidem. Item contra impediētes litteras Sacræ Pœnitentiariæ. n. 1066. p. 177. Quis possit absolvere ab hac Excommunicatione? n. 1067. ibidem. Item contra ambientes, & agentes de futuro Pontifice, vivente alio, & inconsulto. n. 1068. ibidem. Item contra tractantes de infeudationibus,

aut alienatione Civitatum, vel locorum Sedis Apostolicæ. n. 1070. & seq. p. 178. Quid requiratur ad hanc censuram incurrendam? n. 1073. ibidem. Item qui in Cathedralibus aliquid sibi, aut aliis à noviter provisus petunt, vel recipiunt. n. 1077. p. 179. Sed posse de consuetudine in aliquibus Cathedralibus aliquid recipi per semestre à noviter promotis. n. 1078. ibidem. Item contra dantes, promittentes, aut acceptantes aliquid pro gratiâ, vel justitiâ in Curiâ Pontificis. n. 1080. ibidem. Explicantur aliquæ clausulæ hujus Bullæ. n. 1082. p. 180. Item contra Impugnantes Institutum Societatis JESU. n. 1150. p. 191. Extensio Bullæ contra dantes, promittentes, aut recipientes aliquid pro gratiâ, vel Justitiâ. num. 1210. p. 202. Item contra procurantes abortum. n. 1159. & seq. p. 192. Item contra Sponsiones, vulgò *Scornessas*, sub juramento pro vitâ, & morte Pontificis, Successoris electione, ac promotione Cardinalium. n. 1202. & seq. p. 200. Item contra Confessiones, & absolutiones in absentia. n. 1211. & sequ. p. 211. Item contra Talmuth Mauro-rum. n. 1215. pag. 212. Item contra extrahentes ab statu Pontificis aliqua virtualia. n. 1218. & seq. ibidem. Item contra oppugnantes alternativam concessam fratribus Augustinianis Indianis. n. 1223. p. 213. Item contra Auditores Rotæ Romanæ revelantes, quæ in eâ decernuntur. n. 1225. & seq. ibidem. Item contra crimen falsi, sive falsarios. n. 1230. & seq. pag. 214. Item contra quinque Propositiones Jansenii. n. 1235. p. 215. Item contra revocantes in dubium, vel disputationem Festum, & cultum Conceptionis B. Mariæ. n. 1237. & seq. ibidem. Excommunicatio Alexandri VII. contra vigintiocto propositiones. n. 1247. p. 217. Item ejusdem contra septemdecim alias. ibid. p. 219. Item contra Regulares superiores dissuadentes subditos denunciationem delinquentium ad Sanctum Officium, vel non suadentes ad illam. n. 1255. & seq. p. 221. Excommunicatio non fertur, sed ferri potest in Communitatem, & à quo? n. 1724. & seq. p. 310. Excommunicatio contra impediētes Prælatos ab usu suæ Jurisdictionis. num. 1752. p. 316. Quomodo impediatur? n. 1764. & seq. p. 319. An etiam carcerando,

vel molestando Agentes, Procuratores, Familiares, Consanguineos, & Affines Prelatorum? n. 1798. p. 326. Excommunication. Innoc. XI. contra 65. Propositiones, & Alex. VIII. contra 31. n. 1269. pag. 223. & seq. Excommunicationes contentæ in Bulla Cœnæ Clem. X. n. 1284. & seq. p. 231. & seq. Excommunicatio contra imponentes Ecclesiasticis Collectas, Decimas &c. n. 1801. p. 327. In quo differat hæc censura ab aliis in Jure? n. 1802 p. 327. Quos comprehendat, & contra quos feratur? n. 1859. p. 339. & num. 1862. p. 340. Excommunicatio contra Judices laicos se interponentes Ecclesiasticis in Causis Criminalibus. n. 1889. & seq. p. 345. & n. 1892. & seq. p. 346. An comprehendat Consiliarium? n. 1890. & seq. p. 345. An comprehendat Principes, Reges, & Imperatorem? n. 1919. p. 352. & n. 1433. p. 256. Excommunicatio contra invadentes statum, terras, Urbes, Bona, & Jura Sedis Apostolicæ. n. 1925. & seq. p. 353. In dubio tam Juris, quàm facti Excommunicationis, factâ necessariâ diligentia, nemo se excommunicatum existimare debet, propter possessionem libertatis. n. 1438. p. 257. Ad Excommunicationem incurrendam requiritur gravis culpa. n. 1533. p. 274. n. 1534. ibi, & sæpe alibi. Parvitas materiæ excusans à culpâ gravi, excusat etiam à pœnâ, Excommunicatione & à censurâ, quæ sine culpâ gravi non incurritur. num. 1088. & seq. p. 181. V. *Excusare*. *Excommunicatus*. An sit infamis? n. 2452. p. 469. & n. 2459. p. 470. An privetur ipso jure fructibus Beneficii? n. 2453. & seq. p. 469. An Collatio Beneficii Ecclesiastici & Officii, ac dignitatis sæcularis facta excommunicato sit valida? n. 2448 & seq. p. 468. *Excusare*. Parvitas materiæ excusans à culpâ gravi, excusat etiam à pœnâ, & à censura. Cap. *Si quis suadente*. n. 895. & seq. p. 149. Excusat levitas materiæ Consilii. n. 897. p. 149. Item defensio propria cum moderamine inculpatæ tutelæ. num. 893. p. 189. Item defensio Parentum, Fratris, Filii, Amici, & Innocentis, pudicitia, & similia. n. 899. & seq. p. 150. Item si sit percussio Clerici non gaudentis privilegio. n. 910. p. 151. An excusetur percussio Clerici facta Causâ Corre-

ptionis? n. 908. pag. 150. Necessitas communis, & damnum grave excusat ab excommunicatione minori. n. 946. & seq. p. 158. Item utilitas amborum. n. 955. & seq. p. 159. & n. 964. p. 160. Qualis debet esse necessitas, ut excuset? n. 957. & seq. p. 159. Quæ causæ excusent à pœnis in Bulla Gregorii XIII. contra promittentes, dantes, vel accipientes aliquid pro Justitiâ, & gratiâ apud Sedem Apostolicam? n. 1139. & seq. p. 189. Quæ ignorantia excuset, & quæ non? n. 1140. p. 189. An excuset debitum ex gratitudine? n. 1141. pag. 189. An verba quædam significativa futuræ gratificationis excusent? n. 1142. p. 189. Vide alias Causas. n. 1146. & seq. p. 190. Excusat à Censurâ contra procurantes abortum ignorantia etiam affectata, sed sine temeritate. n. 1186. p. 297. An ab eadem excuset revocatio Consilii non admissa? n. 1188. p. 198. Excusatne à Censurâ contra remigantes cum Turcis metus, & periculum? n. 1364. & seq. p. 245. Quæ causa excuset à Censurâ deferentes Arma Infidelibus? n. 1385. pag. 248. & n. 1391. p. 249. Quæ excusent offendentes, & impediens Romipetas? num. 1467. & seq. p. 262. An excuset illos ignorantia crassa, & quæ? n. 1468. p. 262. Quæ excusent à Censurâ Bullæ Cœnæ contra offendentes Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Legatos, & Nuncios Apostolicos? num. 1532. & seq. p. 274. Quæ excusent à censurâ Bullæ Cœnæ offendentes eos, qui recurrunt ad Curiam Romanam? n. 1575. & seq. p. 282. Quæ advocantem causam spirituales ad Judicem laicum? n. 1630. p. 292. An excuset ab hac censurâ tolerantia Pontificis? n. 1631. ibidem. An violentia, & injuria illata parti? n. 1633. p. 293. An immemorabilis consuetudo advocandi similes causas? n. 1638. p. 294. An periculum in morâ? n. 1636. p. 293. An titulus vim repellendi? n. 1640. & seq. p. 294. An avocare potestate non ordinariâ? num. 1643. p. 295. Quid si Bulla non fuit alicubi publicata, & acceptata? n. 1664. ibidem. An sint alii casus excusantes Judicem laicum ab hac censurâ? n. 1907. & seq. p. 349. Quæ excusent ab aliis Censuris? V. suis locis. Quæ ignorantia excuset à Peccato, à Censuris, & à pœnis? V. *Ignorantia*.

Executio. An executio mali Consilii dari possit sine peccato actuali in Consiliario? num. 739. & seq. p. 121.

An Consilium ad alienanda bona Sedis Apostolicę ante executionem incurrat Censuram? nu. 1054. p. 175.

An Consilium revocatum ante executionem obliget ad restitutionem? n. 2539. et seq. p. 487.

Executor. Quid veniat nomine executoris. n. 1918. p. 351. An ligetur principaliter censura Canonis decimi noni Bullę Cęnę? ibidem.

Exigere, Exactor. Exigentes aliquid ab Ecclesiasticis, ut pretium sui laboris, aut mercedem servitii non incurrunt Excommunicationes Bullę Cęnę. num. 1824. p. 332.

Extorquentes absolutionem à censuris excommunicantur. n. 1585. p. 284. et num. 1623. & seq. p. 291.

F

Famulus non tenetur obedire Dominis in rebus illicitis. n. 1826. p. 332. et num. 1372. p. 246.

Famuli Clericorum, an gaudeant aliquo privilegio Immunitatis? n. 1866. p. 341.

Falsarii excommunicantur, et aliis pœnis afficiuntur. n. 1230. p. 214. Pœnę temporales Consilarii falsi, et Infidelis. n. 2425. et seq. p. 463.

Falsum cognitum ut tale movere non potest ad operandum. n. 2541. p. 487. et n. 2605. p. 501.

Fœmina. Lex odiosa loquens de viris, extendi non debet ad fœminas. n. 2269. p. 431.

Fœmina pręgnans concurrens ad abortum, an incurrat pœnas? n. 1162. et seq. p. 193.

Consiliario ad raptum fœminę, quę pœnę temporales imponantur? n. 2467. et seq. p. 472. V. *Raptus.*

Fœmina adultera persuasa ab adultero supponens prole marito, fingendo esse suam, ad quid teneatur ipsa, et adulter persuasor? num. 2537. p. 486.

V. *Adulter.* Fœmina illegitima an possit esse Abbatissa? n. 2270. p. 431. Fœmina an sit capax Irregularitatis? n. 2194. p. 416.

An intelligatur nomine masculino, *subditos*? n. 1033. p. 172.

Fœminę non sunt capaces Pręlaturę, & dignitatis Ecclesiast. n. 2269. ibidem.

V. *Monialis.*

Fœdus, & Societas cum Infidelibus, & Hære-

ticis an sit licitum Christianis? Proponuntur tres Sententię. n. 1400. & seq. p. 250. Sententię, & Judicium Auctoris. n. 1415. & seq. p. 253.

Fautores Hæreticorum excommunicantur, & qui sint? V. *Bulla Cęnę, & Hæreticus.*

Fidelitas dicitur à *fio*, et *dico*. Ejus definitio. 127. & seq. p. 25.

Residet in voluntate? ibidem.

Ejus Objectum est conformare facta dictis. ibidem.

Differt à veritate, & à justitia, & in quo? n. 128. ibidem.

Ejus obligatio distinguitur ab obligatione justitię. n. 130. ibidem.

Ex genere suo non obligat sub gravi, sed sub veniali. n. 132. p. 26.

Aliquando in determinato casu potest obligare graviter, & sub mortali. n. 133. ibidem.

Quomodo hoc intelligatur? n. 135. ibidem.

Simplex promissio solum obligat, ex fidelitate, & ex genere suo sub culpā veniali. n. 129. p. 25.

Quanta debeat esse fidelitas in Consiliario? n. 137. p. 26.

In quibus maxime spectari debeat? nu. 138. p. 27.

Flagrans delictum. Quando intelligatur comprehendi Clericum in flagranti delicto? n. 1913. p. 350.

An Clericus in flagranti, capi possit, & occidi impune, & absque incurfu censurę? n. 1912. & 1914. ibidem.

Formido. Quid sit, & in quo differat à Dubio? n. 287. p. 52. V. *Dubium.*

Fraus quid sit, & quomodo differat à Dolo? n. 63. p. 13. V. *Dolus.*

Fructus Beneficii. Quid sint? & an excommunicatus illis privetur ipso jure? n. 2453. & seq. p. 469.

Quid de pœna amissionis Beneficii? n. 2483. & seq. p. 475.

An suspensus possit percipere fructus Beneficii si egeat? n. 2025. p. 376.

Quid præstando munus suum per alium? n. 2022. ibidem.

V. *Beneficium, Suspendio.*

Fur potest, urgente necessitate, uti equo quem furatus est cum periculo mortis ipsius Equi, & Domini. n. 180. p. 34.

Redactus ad extremam necessitatem potest ad providendum sibi consumere bona per furtum rapta. n. 183. p. 35.

Fur continuatē sine interruptione auferens ab eodem, unum tantum peccatum committit, & unam solam Excommunicationem incurrit, si furto imposita est. n. 874. & seq. p. 145.

Furtum. Consilium ad furtum inducit obligationem restituendi rem ablaram per tale

Consilium. n. 2521. p. 483. Quid si fur jam erat determinatus ad furandum, & ex Consilio furatur æquivalens ejusdem personæ? n. 2523. & seq. ibidem. An Consilium ad accelerandum furtum pertineat ad substantiam, vel circumstantiam furti? ibidem. Consilium ad furtum tanquam causâ inadæquata obligat ad restitutionem. n. 2533. & seq. p. 485. Quid independentè ab illo detur causa ad furtum sufficiens? ibidem. Si duorum Consilium concurrat ad idem furtum, uterque tenetur ad restitutionem. n. 2535. p. 486. Pœna ordinaria furti solvenda à Consiliario defectu furis est, ut ultra rem ablatam, duplum æstimationis Domino restituat, si furtum non sit manifestum; si vero manifestum sit, quadruplum. n. 2431. p. 465.

G

Gabellæ quid sint? num. 1811. & seq. p. 329. Quæ Gabellæ imponi non possint Ecclesiasticis? ibidem. Quæ pœnæ imponentibus? num. 1801. & seq. p. 327. V. *Excommunicatio* contra imponentes Ecclesiasticis, Collectas, Decimas, Gabellas &c.

Generales Religionum, & Provinciales veniunt nomine Prælatorum Inferiorum in Bullâ Cœnæ. num. 1797. p. 326. An gaudeant privilegio dispensandi, & relaxandi aliquas irregularitates cum suis subditis, & quas? n. 2268. p. 430.

Gratia. Quid veniat nomine Gratiæ obtente apud Sedem Apostolicam? n. 1098. p. 182. Bullæ Greg. XIII. & Innoc. XII. contra dantes, vel promittentes aliquid pro Justitiâ, vel Gratiâ apud Sedem Apostolicam. Vide *Bulla* Greg. XIII. Gratia ad futura non extenditur, ita neque pœnæ. n. 2061. p. 385.

H

Hæres, vel donatarius, ad quem translatum est dominium usurpatum à Sede Apostolicâ, an teneatur illud restituere? n. 1933. p. 355.

Hæresis Quid sit? n. 1309. p. 236. Ad Hæresim requiritur pertinacia, & voluntarium. n. 1310. ibidem.

Hæreticus. In Bullâ Cœnæ contra Hæreticos non fit mentio Consiliarii; & ex vi cujus clausulæ comprehendatur? n. 1284. p. 231.

Fautores Hæreticorum excommunicantur; an diversâ censurâ quâ Hæretici? n. 1286. p. 232.

Qui intelligantur, & sint fautores Hæreticorum? n. 1289. ibidem. V. *Bulla Cœnæ*.

Hæreticus formalis non est, qui internè non dissentiens à fide consulit hæresim. num. 730. & seq. p. 120. & n. 1286. p. 232. Quale Consilium datum Hæretico contrahat censuram Bullæ Cœnæ? n. 1287. & seq. ibidem.

Et quâ intentione dandum? n. 1288. ibidem. An etiam datum ex motivo amicitiae, consanguinitatis &c. ibidem, & n. 1297. p. 234.

Committens hæresim, si consulat alteri Hæretico, ut non denunciet, vel ut neget, præter censuram contra hæreticos, incurrit contra fautores. n. 1301. p. 234. An ut incurratur censura debeat dari Consilium Hæretico jam denunciato? n. 1297. & seq. ibidem.

Quid si consulens sit Pater, Filius, aut Conjux, Consanguineus, vel Affinis? ibidem. Quid si Consulens ignoret excommunicationem positam hæresi? n. 1298. ibidem.

Quid si Consilium detur suspecto de fide? n. 1299. ibidem. Quid si Minister, vel Officialis SS. Officii faveat hæretico? num. 1301. ibidem.

Quid si indirectè tantum faveat? num. 1302. p. 235. An Consilium datum Hæretico incurrat censuram, non secuto effectu? n. 1303. ibidem.

An qui, propositâ veritate fidei, deliberatè manet dubius, sit hæreticus? n. 1311. p. 236. Quid si suspendat omne prorsus Judicium? n. 1316. p. 237. V. *Dubius*.

Hæreticorum fautores quibus pœnis afficiantur? n. 2496. & seq. p. 478. Hæreticorum Consiliarii sunt illorum fautores, & pœnis fautorum puniuntur. ibidem.

Quæ illæ pœnæ sint? ibidem. Prædictas pœnas non incurrent, nisi ad annum indurescant, & intra annum satisfacere contempserint excommunicationi. n. 2498. ibidem.

Arbitrio Judicis imponi possunt fautoribus, seu Consiliariis Hæreticorum aliæ pœnæ pecuniariæ, usque ad confiscationem bonorum, exilium, flagellationes, & similes corporales. ibidem.

Homicida, *Homicidium*. Quando quis incipiat denominari homicida, & an denominatio homicidæ involvat peccatum? n. 745.

n. 745. & seq. p. 122. Homicida est irregularis. n. 2275. & seq. p. 432. Irregularitas in Jure imposita est etiam dubio facti homicidii. n. 2528. p. 484. Consiliarius homicidii fit irregularis. n. 2275. & seq. p. 432. Consilium ad accelerandum homicidium pertinet ad substantiam homicidii. n. 2528. & sequent. p. 484. Si consultus ad homicidium primo restitit consilio, & postea annuit, Consulens fit irregularis. n. 2314. & seq. p. 440. Consulens alteri homicidium, tenetur monere ipsum, ut sibi caveat. nu. 2318. ibidem. Si Consultus occidatur ab illo, cujus mors consulebatur, Consiliarius probabiliter non manet Irregularis. n. 2321. p. 441. Si Consultus fortuito occidat alium tertium, Consulens manet irregularis. n. 2322. ibidem. Consulens homicidium parato ad illud committendum, non fit irregularis, etiamsi Consultus Consilio fiat animosior quoad modum. n. 2301. p. 437. Si homicida dereterminatus ad homicidium, illud acceleret ex vi Consilii, probabile est Consulentem non incurrere irregularitatem. n. 2330. p. 443. Quid si homicidium, accedente Consilio eodem modo poneretur? n. 2304. & seq. p. 438. Consulens homicidium facto animo fit irregularis, sequuta morte. nu. 2305. ibidem. Secus verò, si ante executionem aperiat veritatem. n. 2306. ibidem. Consulens, ne alter defendat proximum ex charitate probabiliter non fit irregularis. n. 2388. p. 455. Homicidae poena ordinaria si sit ex nobilioribus quæ? & quæ si non sit? n. 2434. p. 465. Consilarii poena ordinaria cum hac distinctione quæ? ibidem. Si multi inito Consilio concurrant ad idem homicidium, omnes incurrunt easdem poenas. n. 2435. ibid. Quid, si unus è multis occidat, & ignoretur quis illorum fuit occisor? ibidem. Et quid si unus tantum occidat, alii verò sint parati? ibidem. An Consiliarius, qui ante commissum homicidium, retrahavit Consilium, incurrat Irregularitatem, si Consultus illud postea committat? n. 2307. & seq. p. 438.

I

Idiota dando Consilium petenti, & se cognoscenti ad quid teneatur? n. 43. p. 9. Quæ Ignorantia illum excuset? num. 44. ibidem. Idiota simulans se peritum, peccat, præstando Consilium, & in materia Justitiæ tenetur ad restitutionem. ibidem. V. Ignorans. Ignorans absolute peccat præstando consilium in materia sibi prorsus ignota. n. 38. p. 8. Quid si Consulens sciat ignorantiam Consilarii? n. 39. p. 9. Quid si non moveatur à Consilio ignorantis? n. 41. ibidem. Aliter dicendum de Idiotâ qui bonâ fide, & absque dolo consilium præstat. num. 43. ibidem. Peccat secundum qualitatem materiae, qui Ignorantis cogniti consilium amplectitur; item poenitens eligens Confessarium ignorantem. n. 45. p. 10. Sed quid si materia Consilii neque Consulentis, neque Consilarii, neque alterius tertii præjudicium infert? n. 47. ibidem. Quid si ignorans non persuadeat, sed dicat dubitanter ita sibi videri? ibidem. Ignorantes tenaciores sunt in suo judicio, & alios ad illud trahere præsumunt. n. 51. p. 11. An acceptando officium Consilarii peccent? & teneantur ab illo desistere? n. 53. & 54. p. 12. Si quis dubitet de suâ sufficientiâ, seposito dubio, potest acceptare officium sine peccato. n. 54. ibidem. Sed quid si sciat electorem peccare per electionem sui? ibid. Sciens peccatum, & invincibiliter ignorans poenam ipsi annexam, an peccans illam incurrat? n. 2250. & seq. p. 427. Ignorantia. Quid sit ignorantia, & quotuplex, quid vincibilis, & invincibilis, quid juris, quid facti? n. 85. & seq. p. 18. & fusius. n. 762. pag. 125. Quid sit ignorantia antecedens, quid consequens, quid concomitans? n. 765. & seq. p. 126. Ignorantia privationis sola propriè ignorantia est. n. 762. & seq. p. 125. Variæ divisiones, & subdivisiones hujus ignorantie. n. 763. & seq. ibidem. Ignorantia involuntaria, invincibilis, inculpabilis, probabilis, & justa quæ? n. 764. ibidem. Quid sit ignorantia affectata quid crassa, & supina? n. 770. p. 127. Utrum omnis culpabilis sit crassa, & supina? num. 771. ibidem. Ignorantia antecedens, tam
Juris

Juris quam facti excusat à pœnis, Censuris, reservatione pœnali, & irregularitate ex delicto. n. 773. ibidem, & n. 779. p. 128. Si actio sit prohibita lege naturali, divinâ, & humanâ, & ignoretur, v.g. humana, non peccatur contra illam, nec incurritur pœna culpæ impositæ. n. 775. & seq. ibidem. Ignorantia consequens sive culpabilis, aliquando excusat à Censuris, & pœnis, aliquando non. n. 780. ibidem. Quælibet ignorantia sive Juris, sive facti non affectata, vel cum ingenti temeritate excusat ab Excommunicatione, à censuris, & à pœnâ? n. 1005. p. 167. n. 1468. pag. 262. n. 1532. p. 274. n. 1575. p. 282. n. 1140. p. 189. n. 1949. p. 358. n. 2162. pag. 408. n. 781. p. 128. n. 1186. p. 197. Idem de Irregularitate, & de omnibus aliis pœnis Ecclesiasticis. n. 2249. & seq. p. 427. n. 2256. & seq. p. 428. Quid de ignorantia crassâ, & supinâ? num. 783. & seq. p. 129. Ignorantia affectata non excusat à censurâ, neque à pœnâ. n. 789. ibidem, & n. 1468. p. 262. Qui de ignorantia concomitante? n. 784. p. 130. Quæ ignorantia excuset absolventem à casibus Bullæ Cœnæ sine requisitâ facultate? n. 1984. p. 366. Ignorantia invincibilis Juris excusat ab irregularitate ex delicto. n. 2249. p. 427. & 2376. p. 452. Eadem ignorantia excusat etiam à culpâ. ibidem, & sæpe in locis supra citatis.

Immunitas, & libertas Ecclesiastica quid sit, & in quo consistat? n. 1654. p. 296. Quo jure concessa sit Ecclesiasticis? num. 1655. & seq. p. 297. & n. 1639. p. 294. Qui gaudeant privilegio exemptionis à Jurisdictione sæculari, vel cui competit Privilegium Canonis? n. 1665. & sequent. pag. 299. An Clericus conjugatus? ibidem. Quid de famulis Cardinalium, et Episcoporum? n. 1668. ibidem. Immunitas Causarum Ecclesiasticarum protegitur in Bullâ Cœnæ. n. 1584. & seq. p. 284. An illam lædat Ecclesiasticus avocans causam spirituales ad Tribunal sæculare; & quid si avocet auctoritate Ecclesiasticâ? n. 1590. et seq. p. 285. Quæ actiones lædant Immunitatem Ecclesiasticam, et prohibentur. n. 1603. p. 288. Vide verbum *Causa*. An Clericus conjugatus gaudeat Immunitate Ecclesiasticâ? n. 1665. p. 299. Quid de bigamo? n. 1666. ibidem. An illâ gaudeant famuli Cardinalium, & Episcoporum? num.

1668. ibidem. Gaudent Religiosi, Monachi, & Moniales, ac Novitii. n. 1669. ibidem. Quid de crimine commisso ante ingressum Religionis, vel ante Clericatum? 1672. & 1673. p. 300. Quid de crimine commisso à Clerico simul, & laico? n. 1673. ibidem. Capitulum, Conventus, Collegium gaudent Immunitate. num. 1674. ibidem. Actiones contra hanc Immunitatem sunt sacrilegæ. n. 1675. p. 301. & duplex sacrilegium. ibidem. Tribus modis offendi potest libertas, & Immunitas in personis. ibidem. Offenditur trahendo Clericum, vel procurando trahi ad Tribunal laicum. n. 1676. ibidem. Sed quid si Ecclesiasticus sponte veniat? ibidem. Utrum Clericus possit ita se præsentare Judici laico, cedendo privilegio fori? n. 1677. ibidem, & n. 870. p. 144. Quid de Officialibus qui Ecclesiasticos ad laicum Tribunal trahunt? n. 1679. p. 301. Quid de partibus requirentibus, ut ad illud trahantur? ibidem. Quid de Judice qui solum capit Ecclesiasticum? n. 1680. p. 302. Quid de Consiliario? n. 870. p. 144. num. 1756. p. 317. Quid si capiat ad remittendum alteri Judici? ibidem. Quid si solum citare faciat? n. 1682. p. 302. Hæc Censura comprehendit omnes laicos judices delinquentes contra Immunitatem Ecclesiasticam. n. 1684. ibidem. Quid si Princeps Ecclesiasticus gaudens laicâ jurisdictione ad illum trahere faciat Ecclesiasticum? n. 1685. ibidem. Quid si trahat ad suum Tribunal Ecclesiasticum non subditum Ecclesiasticum? num. 1686. ibidem. Quid si Tribunal constet Judicibus etiam Ecclesiasticis? ibidem. An hæc censura comprehendat Reges, & Principes omnes Christianos? nu. 1688. ibidem. In quibus casibus amittat Clericus privilegium fori, & Canonis? n. 1689. & seq. ibidem. An Immunitatem amittat Clericus incorrigibilis, & quando? n. 1692. & seq. p. 304. Quid de Clerico exercente negotia sæcularia? num. 1697. pag. 305. An Ecclesiasticus ratione feudi subjiciatur judicio sæculari? n. 1699. ibidem. Quid in casu reconventionis? n. 1701. p. 306. Quid in casu criminis assassinii, blasphemie, prodicionis patriæ, hæresis, falsificationis monetæ, sodomie, & læsæ majestatis? n. 1705. & seq. p. 307. An sub-

jiciatur

jiciatur ratione officii laici, quod gerit?
 n. 1709. ibidem. An ratione depositi
 in iudicio saeculari accepto, & sic de aliis?
 n. 1710. p. 308. Quando gaudeat im-
 munitate Clericus in minoribus. n. 1711.
 ibidem. An sufficient ad hoc minores
 ordines cum habitu Clericali? nu. 1712.
 ibidem. An lædatur prædicta Immu-
 nitas per statuta, & decreta laica condita,
 ordinata, publicata, & observata. n. 1717.
 & seq. p. 309. Quæ sit materia censuræ
 contra lædentes Immunitatem à gabellis?
 n. 1732. p. 312. & n. 1737. p. 313.
 Quæ statuta, & ordinationes lædant Im-
 munitatem Ecclesiasticam? n. 1746. & seq.
 p. 315. Vide plura verbo *Statutum*.
 Qui Ecclesiastici excludantur à privilegio
 Immunitatis à gabellis? n. 1830. p. 333.
 An Emphyteuta Ecclesiæ gaudeat immu-
 nitatem à tributis? n. 1874. pag. 342.
 Quid de Colonis ejusdem Ecclesiæ? num.
 1867. & seq. p. 341. An illa gaudeant
 præstimoniam? n. 1877. p. 343. An bo-
 na patrimonialia Ecclesiastici? num. 1880.
 p. 344. Quid de bonis donatis ad ti-
 tulum ordinationis, seu loco Beneficii?
 n. 1882. ibidem. Quid de bonis em-
 ptis? n. 1883. ibidem. Quid de Bo-
 nis Ecclesiasticis translatis ad laicos? num.
 1887. p. 345. V. *Bona*. Violans Im-
 munitatem Ecclesiasticam, nequit absolvi,
 nisi prius satisfacta parte. n. 2504. p. 479.
 Idem de Consiliario. num. seq. ibidem.
 Consuetudo nulla induci potest contra
 Immunitatem Ecclesiasticam. num. 1639.
 p. 294. V. *Consuetudo*.
Impediens recurrentem ad Curiam Romanam
 pro causis ligatur censurâ Bullæ Cœnæ.
 n. 1547. p. 276. Quid de non impe-
 diente mortem recurrentis cum possit?
 n. 1550. p. 277. Impedientes partes
 &c. excommunicantur ipso facto. n. 985.
 p. 164. Etiam incurrit impediens exe-
 cutionem litterarum Apostolicarum, pro-
 cessuum, & Decretorum. n. 1625. p. 292.
 An etiam si impediatur aliorum Judicum Ec-
 clesiasticorum executionem? ibidem.
 Quid si impediatur prætextu supplicandi ad
 Pontificem etiam injustè. n. 1626. ibid.
 Quid de impediente Prælatos, & Judices
 Ecclesiasticos uti suâ jurisdictione? n. 1752.
 & seq. p. 316. Quomodo impedian-
 tur? n. 1764. p. 319. Quid si impedi-
 tus sit Judex Ecclesiasticus? n. 1765. p. 319.
 Quid si impediatur precibus etiam impor-

runis, obsequio, subornatione, & consilio.
 n. 1766. ibidem. Quid de impedi-
 ente Episcopum electum, vel confirma-
 tum? n. 1772. p. 320. An ad incur-
 rendam censuram requiratur, quod impe-
 dimentum jurisdictionis sit ab auctoritate
 publicâ? n. 1774. p. 321. Impediens
 quemcumque Judicem Ecclesiasticum ab
 usu suæ Jurisdictionis incurrit censuram
 Bullæ Cœnæ. n. 1763. & seq. p. 319.
 Quid si impediens sit Judex Ecclesiasticus?
 n. 1765. p. 319. Quid de impedi-
 mento Judicis delegati, & ex consuetudine?
 n. 1775. p. 321. Quid de impedi-
 ente potestatem Ordinis, & fori interni? n. 1795.
 & seq. p. 326. Impedimentum potest
 dari vel ad non assequendum bonum, vel
 ad inferendum malum. nu. 2634. & sequ.
 p. 507. Potest fieri vel contra jus ad
 rem, vel in re, vel non? ibidem.
 Potest fieri per fraudem, aut dolum, vel
 non. ibidem. An teneantur ad resti-
 tutionem qui ex officio, & contractu te-
 nentur impedire damna, & non impediunt?
 n. 2797. & seq. p. 542. Quid si non te-
 nentur ex officio, & contractu, sed ex solâ
 Charitate? n. 2799. ibidem. Impe-
 diens bonum alteri debitum tenetur ad
 restitutionem. n. 2636. p. 508. Idem
 de impediente alterum à consecutione of-
 ficii, beneficii, Catedræ &c. dandæ per
 oppositionem, juxta qualitatem spei,
 quam habebat. n. 2658. p. 513. Im-
 pediens, ne alter impediatur ex officio dam-
 num tertii, tenetur ad restitutionem. num.
 2797. p. 542. Non ita vero, si non te-
 nebatur ex officio. n. 2799. ibidem.
 Et quid si vero Consilio impedit, sed ex
 odio? n. seq. ibid. Impediens alium
 à consecutione boni, ad quod nullum ha-
 bebat jus non tenetur ad restitutionem.
 n. 2639. & seq. p. 508. Quid si ex odio
 impediatur? n. 2641. & seq. p. 509.
 Impediens ne relinquatur alteri hæreditas,
 vel legatum, ad quod nullum habebat jus,
 non tenetur ad restitutionem. num. 2691.
 & seq. p. 520. An impediens ne pau-
 per assequatur eleemosinam teneatur ad
 restitutionem? n. 2696. p. 521. V. *Jurif-*
dictio.
Imperator, & Reges ex communi sententiâ
 non censentur inclusi in Bullâ Cœnæ quoad
 pœnas, nisi exprimantur. n. 1433. p. 256.
 n. 1919. p. 352. Qui contrarium affir-
 ment? n. 1497. p. 267. n. 1954. & seq. p. 359.
 D d d d *Impe-*

Imperitia in Consiliario inducit obligationem restituendi, nisi excuset bona fides. n. 2577. & seq. p. 495. Quid si consultus prænoverat imperitiam Consilarii? ibidem.

Incendiarii Consiliarius nequit absolvi, nisi damno prius refarcito. n. 2460. p. 470.

Pœna ei imposita. ibidem.

Incorrigibilis Clericus qui priveretur privilegio Canonis? n. 913. p. 152. Quid requiratur, ut censeatur omnimode incorrigibilis, & amittat privilegium fori? num. 1692. & seq. 304.

Inculpabilis subijcitur etiam Interdicto, & quare? n. 2050. p. 383.

Indignus. V. *Dignus*, & *Inidoneus*. Electus ad quid teneatur? n. 2686. & seq. p. 519. Indignus cognoscens indignitatem suam peccat acceptando officium: secus si se dignum existimet. n. 53. p. 12. Quid si sciat electorem peccare per electionem sui. ibidem.

Inducens quis, & quando incurrat excommunicationem? n. 996. & seq. p. 166.

An inducens obligationem ad eligendam sepulturam in propriâ Ecclesiâ excommunicetur? n. 993. p. 165.

Inducens alium ad peccatum, si dolus interveniat, tenetur ad restitutionem. n. 2720. pag. 526.

Si autem inductio fuit sine dolo strictius tenetur alium corrigere, & quare? n. 2725. & seq. p. 527.

Quid si inducat ad peccatum tantum materiale? n. 2729. & seq. p. 528. Et quid si solum inducat ad peccatum veniale? n. 2732. & seq. p. 529.

Inducens Procuratorem ut desistat à procuratore, ut sibi, vel alteri Beneficium perveniat, tenetur ad restitutionem. n. 2689. p. 520.

Quid autem debeat restituere in tali casu? num. 2690. ibidem.

An Consiliarius, vel Magister inducens aliorum discipulos ad suam scholam peccet, & teneatur ad restitutionem? n. 2699. & seq. p. 522.

Inducens alium in errorem tenetur ad restitutionem. n. 2711. & seq. p. 525.

Quomodo facienda restitutio in hoc casu, & in quibus? ibidem.

Quid si error est merè speculativus, & materiæ levis in se momenti? n. 2716. & seq. p. 526.

Infamis. An excommunicatus sit infamis? n. 2459. p. 470.

Inidoneus electus à Principe quid facere debeat? n. 53. p. 12. Inidoneus, & maximè Indignus, electus ad quid teneatur

quoad restitutionem? n. 2686. & seq. p. 519. & 2652. p. 511. Et quid ejus Consilario? ibidem. V. *Dignus*. *Justitia*.

Innocens subijcitur etiam Interdicto Civitatis, Oppidi, Communitatis &c. n. 2050. p. 383.

Defensio Innocentis, pudicitiae, & similium excusat à censurâ, & à pœnâ. num. 899. & seq. p. 150. V. *Excusare*.

Inquisitores fidei. Quando est controversia inter Inquisitores, & Prælatum, cui obediendum? n. 989. p. 165.

Quæ obligatio sit Superioribus Regularibus ad hortandos subditos, ut delinquentes deferant ad Inquisitores? n. 1256. p. 221.

Ad quid teneantur Subditi in eadem materiâ? n. 1262. p. 222.

An possint absolvere ab hæresi etiam in foro interno? n. 1967. p. 362.

An possint absolvere in conscientia ab hæresi occultâ? Sententia affirmativa. n. 1968. ibidem.

Sententia negativa. n. 1969. p. 363.

Sententia Auctoris. n. 1970. ibidem.

An facultas ad hujusmodi absolutionem resideat in Tribunali, sive Consistorio omnium Inquisitorum, an in unoquoque illorum? n. 1972. & seq. ibidem.

An delegare possint hanc facultatem cuilibet Confessario? ibidem.

Fratres Prædicatores præsumentes perturbare Officium Inquisitoris exercitum à fratribus Minoribus, & è contra incurrunt Suspensionem.

n. 1997. p. 371.

Intellectus potest determinari à Voluntate ad agendum contra propriam sententiam probabiliorem. n. 339. & seq. p. 60. & nu. 346. & seq. p. 61.

Intellectus ubi evidentiâ veritatis non est, subordinatur voluntati. n. 349. p. 62.

Confirmatur auctoritate ex epistolâ admirabili obedientiæ S. P. Ignatii Soc. Jesu Fund. n. 360. pag. 64.

Interdictum, *Interdictus* quos actus Jurisdictionis possit exercere? n. 2146. & sequen. p. 404.

An lucrari possit aliquas Indulgentias? num. 2148. ibidem.

Quale peccatum committat violans Interdictum extra casus Juris? n. 2149. & seq. ibidem.

In quibus peccare possit? ibidem, & seq.

An Interdictus sit vitandus? num. 2155. pag. 406.

Quæ pœnæ impositæ sint à Jure violentibus interdictum? nu. 2157. & seq. ibidem.

An incurratur Irregularitatis pœna, & quibus modis? ibidem.

An censura Suspensionis? n. 2161. p. 407.

An

An Religiosi, & Moniales priventur voce activâ, & passivâ? num. 2160. ibidem.
 An incurrant excommunicationem? num. 2162. p. 408. Quæ poenæ impositæ sint laicis violentibus Interdictum? ibid. & seq. Ablatio, & cessatio Interdicti quid sit, & à quo pendeat? n. 2164. ibid.
 Quis possit absolvere ab Interdicto? num. 2173. & seq. p. 410. Quâ formâ debeat fieri talis absolutio? n. 2180. p. 412.
 An Absolutio ad Cautelam habeat locum in Interdicto generali loci? n. 2178. ibid. Quid sit absolutio ad Cautelam, & an dari possit in aliis interdictis? n. 2179. ibidem.
 An detur aliquod Interdictum in Jure reservatum? n. 2185. & seq. p. 411. In quibus casibus Consiliarius incurrat Censuram Interdicti? n. 2181. & seq. p. 412.
 An Interdictus possit canere Epistolas, aut Evangelia extra Ecclesiam, celebrante intra Sacerdote, vel è contra? num. 2141. p. 402. An possit in Ecclesia fundere preces, quando cessatur à divinis? n. 2142. & seq. p. 403. An possit in eâ recipere Sacramenta? n. 2145. & seq. ibid. Interdictum quid significet, & quomodo definiatur? n. 2041. & seq. p. 381. In quo differat ab aliis Censuris, & quot ejus species? n. 2043. & seq. ibidem. Quale sit generale, quale speciale, quale locale, & quale personale. n. 2044. & seq. ibidem.
 An interdicto à Pontifice Clero, interdicantur etiam Religiosi? n. 2047. & seq. p. 382. An Interdicto Clero, interdicatur etiam Populus? n. 2048. ibidem.
 An Interdictis Doctoribus Urbis interdicantur Clerici Doctores? n. 2049. p. 383. An veniant etiam Clerici, interdicta ejus familiâ? ibidem. Interdictum populi, Universitatis &c. comprehendit omnia illorum membra etiam absentia, & innocentia. n. 2050. ibidem. Quid de habitantibus in suburbiis etiam si titulares sint? n. 2051. ibidem. Quid de exteris, v. g. Scholaribus, & mercatoribus. n. 2053. p. 384. Quid de habentibus duo domicilia? n. 2052. & seq. p. 383.
 An interdicto populo interdicantur loca Sacra illius populi? n. 2054. p. 384. Quid de eo, qui causam dedit Interdicto? ibidem, & n. 2056. ibid. Quid de eo qui Interdictum tulit? n. 2055. & sequent. ibidem. Qui excipiantur ab Interdicto generali personali? n. 2055. ibidem. Quantum extendatur vis Interdicti loca-

lis? n. 2056. & seq. ibidem. An comprehendat omnes partes Urbis diversi Domini? n. 2258. p. 585. Quid de suburbiis interdicta Civitate? n. 3057. & seq. ibidem. Quid de Interdicto generali locali indicto terris alicujus Domini? n. 2059. ibidem. Quid quando terræ sunt distantes, quando sunt sub dominio solum directo, vel partiali, quando solum sunt sub jurisdictione, vel usufructus, vel administratione? ibidem. Quid de terris acquisitis post Interdictum, vel de venditis post illud? n. 2061. ibidem. Quid de Templis, & Oratoriis erectis in terrâ post Interdictum? n. 2063. p. 386. Quid de parte Ecclesiæ reparatâ, vel de totâ Ecclesia reedificatâ. ibidem. Quid de Capellis, & Cœmeterio Interdicta Ecclesiâ, vel è contra? n. 2964. ibidem.
 An Interdicta Civitate, & Diœcesi interdicator Cathedralis Ecclesia? n. 2065. & seq. ibidem. Quæ sint causæ Interdicti? n. 2067. & seq. p. 387. An possit Episcopus illud ferre contra Clerum, & Civitatem sine consensu Capituli? n. 2068. ibidem. An possit illud ferre Capitulum vacante, vel non vacante Sede? num. 2069. ibidem. Quid de Prælati Religionum? n. 2070. ibidem. An supradicti Prælati, v. g. Episcopus possit interdiceret loca profana? n. 2072. p. 388. Quid si dicti Prælati sint Excommunicati, Suspensi, vel Interdicti? n. 2071. p. 387. Quæ personæ interdici possint extra, & intra Communitatem? n. 2073. & seq. p. 388. An tota, & universa Ecclesia interdici possit? n. 2074. ibidem. Quæ culpa requiratur ad ferendum interdictum? n. 2075 & seq. ibidem. Requiritur ad ferendum Interdictum locale, ut interdicendus habeat jurisdictionem temporalem in locum. n. 2077. ibidem. An ob temporalem causam ferri possit Interdictum tam locale, quàm personale? n. 2078. p. 389. An ferri possit personale speciale ob culpam alienam, vel ob venialem propriam? n. 2081. ibidem. De effectibus Interdicti, quot, & quales sint? n. 2083. p. 390. Quæ excipiantur, & fieri possint tempore Interdicti? n. 2084. & seq. ibidem. An Baptizare liceat, & debeat tempore interdicti generalis, vel specialis localis, & personalis? ibidem. Quid de Sacramento Confirmationis? n. 2087. & seq. p. 391. Quæ persona
 D d d d 2 inter-

interdicta possit ministrare, & recipere confirmationem? n. 2088. ibidem.

Quid de Sacramento pœnitentiæ? n. 2089. & seq. ibidem.

An excommunicati ad illud admitti possint? n. 2090. & seq. ibidem.

Quid de excommunicato, qui causam Interdicti dedit. n. 2091. p. 392.

Quid de Sacramento Eucharistiæ præsertim in aliquibus diebus festivis? n. 2094. ibidem.

Quando incipiat, & desinat Suspendio interdicti in illis diebus festivis? n. 2097. p. 393. & 2101. p. 394.

An in his diebus possit celebrari Missa alterius festi? n. 2101. ibidem.

An in his diebus possit sacerdos communicare modo laico? n. 2098. p. 393.

An Religiosi possint communicari tempore Interdicti, Sacrificio Missæ, & aliis Divinis Officiis assistere? n. 2100. p. 394.

An Sacramentum Ordinis conferri possit, eo tempore, saltem jam initiato primâ tonsurâ? n. 2102. & seq. ibidem.

An saltem conferri possit in diebus festis exceptis? n. 2104. ibidem.

Quid si aliqua Provincia egeat Sacerdote? n. 2105. ibidem.

An tempore Interdicti celebrari possit validè, & licitè matrimonium? n. 2106. & seq. p. 395.

Quid de benedictionibus seu velationibus? n. 2110. p. 396. ibid.

Quid de Sacramento Extreme Unctionis? n. 2111. ibidem.

An Religiosi eo tempore illud ministrare, & accipere possint? n. 2112. & seq. ibidem.

Quid veniat nomine Officii Divini tempore interdicti prohibiti? & quæ excipiantur? n. 2116. & seq. p. 397.

An veniat recitatio Officii à Monialibus in choro? n. 2118. ibid.

Quid de Missâ privatâ semel in hebdomadâ ad renovandam Eucharistiam? n. 2119. & 2124. p. 399.

Quo privilegio gaudeant Ecclesiastici tempore interdicti, & qui Ecclesiastici? ibidem, & seq.

An etiam Clerici Coniugati, & alienigenæ? n. 2120. p. 398.

Quæ loca sint privilegiata tempore Interdicti? n. 2121. & seq. ibidem.

An privilegium valeat in omni interdicto? n. 2123. & seq. ibidem.

Quid de sepulturâ Ecclesiasticâ tempore Interdicti? n. 2126. & seq. p. 399.

Certum est Ecclesiasticos posse sepeliri; sed quos? n. 2127. p. 399.

Quid de Laicis, etiam si gaudeant privilegio. ibidem, & n. 2129. p. 400.

Quid de sepulturâ, in interdicto personali? n. 2133. & seq.

Quid in locali speciali? n. 2132. ibid.

Alius effectus Interdicti personalis est privare ab ingressu Ecclesiæ. n. 2135. & seq. p. 401.

An sit ab Interdicto diversæ speciei ab aliis? ibidem.

An huiusmodi Interdictus possit celebrare in Oratorio, & Cœmeterio? ibidem, & seq.

Quid de sepulturâ in Ecclesia, si decedat contritus? n. 2139. p. 402.

Interruptio quæ requiratur in actionibus ad contrahendas diversas censuras? n. 1935. & seq. p. 355.

Invadere almam Urbem, vel Dominium Pontificis in quo sensu incurrat censuram Bullæ Cœnæ? n. 1930. & seq. pag. 354.

An sufficiat tantum injustè invadere? n. 1931. ibidem.

Quid sit invadere per se, vel per alios, directè, vel indirectè in totum, vel in partem, prætextu, titulo, vel colore? n. 1932. ibidem.

Quas personas comprehendat hæc Excommunicatio? n. 1954. & seq. p. 359.

An ad invasionem prohibitam sufficiat solum invadere? n. 1933. p. 355.

Quid de invadente animo opprimendi particulares? n. 1939. p. 356.

Quid de invadente terras aliorum intra Dominium Pontificis? n. 1940. ibidem.

Quid de invadente terras Pontificis, ut personæ privatæ? ibidem.

Quid de Principe invadente titulo ulciscendi injuriam? n. 1943. p. 357.

Quid de invadente terras, & Urbes Pontificis infeudatas? n. 1953. p. 359.

Quid de approbantibus prædictas invasiones? num. 1950. & seq. p. 358.

Irregularitas. Nulla est censura, sed impedimentum, aut incapacitas, vel pœna. n. 813. & seq. p. 135.

An illam incurrat violans Suspensionem? n. 1999. & seq. p. 371.

Quid de Suspensione ad tempus? n. 2000. ibidem.

Quid de Episcopo violante Suspensionem? n. 2001. ibidem.

Quid de Suspenso à receptione Sacramentorum, si illa recipiat? n. 2002. p. 372.

Quid de Suspenso ab Ordine Sacro exercente Jurisdictionem? n. 2003. ibidem.

Quid de Suspenso à Jurisdictione, si illam exerceat? n. 2004. ibid.

Quid de Suspenso à Beneficio, si violet suspensionem? n. 2005. & seq. ibidem.

V. Suspendio. Irregularitas in laico, & in Clerico quos effectus causet? n. 2225. & seq. p. 422.

Irregularitas partialis superveniens Beneficiato an tollat illi Beneficia, & pensiones? n. 2228. & sequent. p. 423.

An cesset Jurisdictio in Irregulari,

gulari, & illam possit iterum acquirere? n. 2243. & seq. p. 425. Quid, & quoruplex sit Irregularitas, n. 2188. & seq. p. 415. In quo differat ab excommunicatione Suspensione, & Interdicto? n. 2191. pag. 416. Per se non est culpa, neque poena; sed impedimentum, & inhabilitas. n. 2190. p. 415. Variæ divisiones Irregularitatis, n. 2192. ibidem. Causa efficiens Irregul. num. 2193. ibidem. Causa materialis sive subjectum est solus vir. n. 2194. ibidem. Irregularis est capax alterius Irregularitatis. ibidem. Fœmina non est capax Irregularitatis. ibidem. Neque Summus Pontifex. num. 2195. ibidem. Solùm incurritur Casibus à jure expressis. n. 2193. ibidem, & n. 2196. & n. 2210. p. 419. Quæ sit causa formalis Irregularitatis? nu. 2196. p. 416. Quibus verbis censeatur à Jure lata Irregularitas? ibidem, & seq. p. 417. Ut incuratur non expectat Sententiam, neque declarationem Judicis. num. 2197. ibidem. Quæ culpa sufficiat ad Irregularitatem ex delicto? num. 2198. & seq. ibidem. Requiritur actus externus, & consumatus, nec sufficit merè internus. ibidem. An debeat esse mortaliter peccaminosus? vel sufficit ut sit venialiter tantum. n. 2199. & seq. ibidem. Quid si actus externus ita sit occultus, ut probari non possit? n. 2201. p. 418. Quibus delictis imposita sit Irregularitas? n. 2202. ibidem. Quid de peccato dubio? n. 2203. & seq. ibidem. Ubi de Dubio Juris, vel facti. Explicatur variis conclusionibus. n. 2209. & seq. p. 419. Quid in dubio homicidii? n. 2215. & seq. p. 420. Quid in dubio mutilationis? n. 2217. p. 421. Quid in dubio Consilii, idest qui dubitat an dederit Consilium ad homicidium, debet ne reputare se Irregularem effectu secuto? nu. 2218. ibidem. Quid si Consiliarius dubitet, utrùm datum Consilium influxerit in homicidium? n. 2219. & seq. ibidem. Quomodo cognosci possit, an Consilium influxerit? Variæ conjecturæ afferuntur. n. 2220. ibidem. Varii effectus Irregularitatis. n. 2222. & seq. p. 422. An collatio Beneficii facta Irregulari sit valida? n. 2231. p. 423. Quid de Beneficiis, & pensionibus, quas Irregularis ante Irregularitatem possidebat? n. 2232. & seq. p. 424. An factus quis Irregu-

laris privetur ipso facto Beneficio, vel an requiratur Sententia Judicis? ibidem. Utrùm Irregularis possit renunciare Beneficium in favorem tertii? n. 2237. & seq. ibidem. Irregularitas non privat Irregularem jurisdictione ad forum contentiosum pertinente. n. 2243. p. 425. An possit acquirere Prælaturam regularem? ibidem. An possit validè absolvere? n. 2244. & seq. p. 426. An recipere possit omnia Sacramenta excepto ordine? n. 2247. ibidem. Quæ causæ excusent Consiliarium ab Irregularitate? n. 2248. & seq. ibidem. Excusat parvitas materiæ, & hujus parvitas varia exempla obvia. ibidem. Excusat etiam ignorantia invincibilis, & dati Consilii ab Irregularitate ex delicto. n. 2249. & sequent. p. 427. n. 2256. & seq. p. 428. Excommunicatus celebrans, ignorans impositam esse Irregularitatem excommunicato celebranti non incurrit Irregularitatem. num. 2258. ibidem. Tribus modis tolli potest Irregularitas, per Baptismum, per Professionem religiosam, & per Dispensationem. n. 2263. & seq. p. 429. Explicantur singula. ibidem. De privilegiis Religionum relaxandi Irregularitates etiam Bigamiæ, & Homicidii voluntarii. n. 2267. & seq. p. 430. Quid habeat speciale circa hanc materiam Societas Jesu? ibidem. Quis possit dispensare in Irregularitatibus? n. 2271. & seq. p. 431. Quid possint Episcopi in hac parte? ibid. Qui in hoc puncto veniant nomine Episcopi? n. 2272. & seq. ibidem. Quid Prælati regulares erga suos subditos? ibidem. Quid Capitulum Sede vacante? n. 2273. & seq. ibidem. Quæ conditiones observandæ in dispensatione faciendâ ab Episcopo? n. 2274. ibidem. Quæ Irregularitates proveniant ex Consilio, seu in pœnam Consilii? num. 2275. & seq. p. 432. An Consiliarius incurrat etiam Irregularitatem per Consilium ad mutilandum, sicut per Consilium ad occidendum? n. 2277. & seq. ibidem. Quæ vero Mutilatio sufficiat ad hoc, ut Consiliarius incurrat Irregularitatem? n. 2280. ibidem. Quid veniat nomine Membri abscissi ad incurrendam Irregularitatem? n. 2282. p. 433. & seq. An Consiliarius inducens ad Castrationem incurrat Irregularitatem? n. 2294. p. 435. An incurrat Irregularitatem qui non mutila-

tilavit, sed solum debilitavit membrum alterius, ejusque Consiliarius? n. 2295. & seq. ibidem. Quid de mutilatione factâ à se ipso? n. 2298. p. 436. Varia dubia circa Irregularitatem proveniente ex consilio in homicidio, & mutilatione. n. 2300. & seq. p. 437. Quid si Consiliarius ante commissum homicidium, retractavit Consilium? n. 2307. & sequent. p. 438. & n. 2539. & seq. p. 487. Quid quando Consilium est falsum, aut nititur falso fundamento? n. 2311. p. 439. Vel datum fuit ficto tantum animo, & ante executionem Consilii aperiatur fictio? n. 2305. & seq. p. 438. Quid in casu abortus? n. 2313. p. 439. & n. 2326. p. 442. Quid si post revocationem Consilii, bonâ fide credat Consiliarius, se ad nihil amplius teneri, & consultum destitisse à concepto proposito occidendi? nu. 2216. & seq. p. 440. Quid in homicidio casuali indirectè voluto à Consiliario? n. 2320. & seq. p. 441. & n. 2327. & seq. p. 442. Vel non factâ prius sufficienti diligentia? n. 2322. & seq. p. 441. Vel quando Consilium fuit ad aliquam actionem injuriosam tantum, & consultus progressus est ad homicidium. n. 2324. & seq. p. 442. Vel homicidium secutum est ex opere consulto illicito, vel licito. n. 2327. & seq. ibidem. An qui paratum ad homicidium non potest ab illo revocare nisi consulendo Mutilationem, incurrat Irregularitatem secutâ Mutilatione? n. 2331. & seq. p. 443. An Consilium ad Bellum gerendum justum, vel injustum incurrat Irregularitatem ex homicidio, & Mutilatione inde secutis? n. 2333. p. 444. Quid de exhortatione Clerici ad pugnandum, & aggrediendum hostem in Bello justo? n. 2334. & seq. ibidem. Irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur nisi à Ministris publicis. n. 2336. ibidem, & n. 2343. p. 446. Qualiter Confessarius, Medicus, & Advocatus incurere possint Irregularitatem? n. 2338. p. 445 & seq. V. suis locis. Quid de Curialibus? n. 2355. p. 448. Quid de Testibus? n. 2357. & seq. 449. Quid in casu protestationis? ibidem. An pro Simoniâ in Jure expressâ sit Irregularitas? n. 2370. fine p. 451. Non impediens homicidium cum possit, an maneat Irregularis? n. 2386. & seq. p. 455. An qui consuleret alii, ut non defenderet proxi-

mum, vel Medico ut Infirmo non mederetur ex Charitate? n. 2388. & seq. ibidem. Irregularitas in Jure imposita est etiam dubio facti homicidii. n. 2528. p. 484.

Judex Quis sit? n. 1563. p. 279. & n. 1918. p. 351. ubi de aliis Ministris, & Officialibus Tribunalis, & Judiciis laici. Judex potest cogere Advocatum, & Medicum ad succurrendum pauperi. n. 125. p. 24. Non potest in judicando uti opinione probabili, relicta probabiliore. nu. 444. & seq. p. 76. Qui fraude inducit ad accedendum ad domum Mulieris pro accipiendo testimonio, excommunicatur. n. 984. p. 164. Judex in causâ propriâ bonus fere nemo propter passionem juxta illud tritum: *In re quisque suâ fallitur, estque puer*. n. 503. p. 85. Judex in causâ recurrentis ad Curiam Romanam gaudet privilegio. n. 1564. p. 280. Quid de Judice à quo recurritur, si spoliet bonis recurrentem? n. 1571. p. 281. Quid de impediendo executionem Judicis Ecclesiastici? n. 1625. p. 292. Quid si impediatur prætenu injustæ supplicationis ad Pontificem? n. 1626. ibidem. Quid si Ecclesiasticum solum capiat, vel solum citare faciat? n. 1680. & seq. p. 302. Vel remittat alteri Judici? ibidem. Quid si amicabiliter Ecclesiasticum inducat, ut ad suum tribunal veniat? n. 1681. ibidem. Quid si Ecclesiasticum trahat ad suum tribunal propter Causam Criminalem? num. 1683. ibidem. Quid si Judices in Tribunali sint Ecclesiastici? n. 1687. p. 303. Quid possit Judex laicus in Ecclesiasticos ex delegatione Papæ? n. 1689. ibidem. An possit habere Jurisdictionem delegatam ab Episcopo? ibidem. Quid de Judice Ecclesiastico trahente coram se Ecclesiasticum non subditum? nu. 1685. p. 302. Judex an possit Clericum incorrigibilem judicare, & quando? n. 1692. p. 304. An possit trahere Ecclesiasticum ad judicium laicum animo absolvendi? n. 1708. p. 307. An possit punire Clericum in bonis propter culpam commissam in officio laico? n. 1709. ibidem. Quæ excusent Judicem ab his, & aliis censuris? V. *Excusatio*. Ad Iudicem pertinet arbitrari circa pœnas in casibus dubiis. n. 2415. & seq. p. 461. In dubiis non debet imponere pœnam ordinariam. ibidem. Iudex, Ministri Iustitiæ, & omnes qui sunt necessarii ad causam judicialem

cialem sunt Irregulares ex defectu lenitatis. n. 2343. pag. 446. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum Iudice nolente punire reum poenâ mortis, quâ ex officio tenetur illum plectere? n. 2344. & seq. ibidem. V. *Confessarius*.

Juramentum servandi secretum promissum de re antea cognitâ non excusat ab Obligatione manifestandi Iudici legitime interroganti. n. 161. p. 31. Idem si complex juravit secretum commissum rei, quam post secretum vidit. ibidem, & seq. Petere sine necessitate Juramentum ab Infideli juraturo per suos falsos Deos, est peccatum; secus necessitate compulsus. n. 2808. p. 544. & n. 2811. p. 545.

Jurisdiclio. Praxis usu recepta est magnum signum Iurisdictionis, nam Consuetudo solet conferre jurisdictionem. num. 1968. p. 362. V. *Consuetudo*. Impediens Iurisdictionem Ecclesiasticam excommunicatur. n. 1765. p. 319. & n. 1752. p. 316. Quomodo impediatur? n. 1765. & sequ. ibidem.

Quid de impediendo Iurisdictionem delegatam? n. 1761. p. 318. Quid de impediendo directè, vel indirectè? n. 1760. ibidem. Quid de impediendo precibus, obsequio, subornatione, & consilio? n. 1766. p. 319. Quid de impediendo in non subditum, vel dubiam? n. 1768. p. 320. Quid si dubitet an Prælatus illa utatur? n. 1769. ibidem.

Quid de impediendo Prælatum Ecclesiasticum uti jurisdictione laicâ? n. 1771. ibidem. Proponuntur alia dubia de hac materiâ. n. 1772. & seq. ibidem.

V. *Impediens*, *Irregularitas*, *Interdictum*. Quænam sit suprema Iurdictio? & penes quem? n. 1944. & seq. p. 357. Quid de dolo, vel fraude Iurisdictionem Pontificiam usurpante? n. 1946. ibidem.

Quid de usurpante tempore Sedis vacantis? n. 1947. p. 358.

Iustitiæ objectum, & munus in quo differat à fidelitate? n. 128. p. 25. & n. 130. ibidem.

Quæ Iustitia requiratur in Consiliario? n. 67. p. 14. Iustitia prout significat Sanctitatem. ibidem.

Contra Iustitiam Reipublicæ peccat Princeps eligendo Consiliarios, & Officiales ineptos, cum possit idoneos. n. 49. p. 10.

Iustitia obligat, nequis actione sua directè, vel indirectè causet damnum alteri positivè. n. 110. p. 22. Promissio non obligat ex Iustitiâ. n. 130. p. 25. Consi-

liarius peccare potest contra Iustitiam multipliciter. n. 227. p. 41. Inducens directè, vel indirectè peccat contra Iustitiam. num. 675. & seq. p. 112. Et tenetur ad restitutionem. n. 701. & seq. p. 116. V. *Inducens*, *Restitutio*.

Quid veniat nomine Iustitiæ obtentæ apud Sedem Apostolicam? n. 1097. p. 182. Bulla per extensum Innoc. XII. Contra dantes, vel accipientes aliquid pro Iustitiâ, vel gratiâ apud Sedem Apostolicam obtinendâ. p. 202. & seq. V. *Bulla Gregorii XIII*.

Irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur nisi ab illis qui sunt necessarii ad causam judicalem, vel qui ut Ministri Iustitiæ assistunt executioni mortis. n. 2343. p. 446.

L

Legatus. Qui veniant nomine Legati, & Nuncii Pontificis? n. 1527. pag. 273.

Qui Legati à Latere? Qui Nati? ibidem. Qui Missi? n. 1966. p. 362.

Legati gaudent privilegio statim ac egrediuntur portas Urbis usque ad terminum suæ Legationis. n. 1528. ibidem.

An verò in reditu inde ad Urbem, etiam si extra viam divertant, vel morentur in aliquo loco? ibidem.

A quibus Casibus reservatis Summo Pontifici possit absolvere? n. 1966. p. 262.

Quid de Casibus Bullæ Cœnæ? ibidem. Quid de percussione Clerici? ibidem.

Vide *Nuntius*.

Lex. Ad evitandam legum correctionem, lex posterior generaliter loquens, limitanda est per legem specialem antiquiorem, nisi expressis verbis repugnet; idque etiam quando habet clausulam: *Non obstante*.

n. 1960. p. 361. Posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint. ibid.

An lex Pontificia requirat publicationem, & acceptationem, & qualem ad obligandum extra Urbem? n. 1644. p. 295.

Quæ sententia tenenda est in legibus ferendis? n. 538. p. 91.

Quæ ignorantia excuset à legibus? n. 775. p. 128. V. *Ignorantia*.

Quid tenendum quando lex importat clausulam, *scilicet*, *Consulto*, *temerè*, &c.? n. 785. p. 129.

Quid quando habet clausulam: *Omnes*, comprehendet ne Imperatorem, & Reges? n. 1954. & seq. p. 359. V. *Imperator*. V. *Omnes*.

Lex,

Lex, & præceptum humanum regulariter non obligat cum periculo mortis. n. 1361. & seq. p. 244. Quando leges Civiles tendunt ad bonum commune, tam laicorum, quàm Clericorum, servandæ sunt à Clericis, idque ex lege naturali. n. 1751. p. 316.

Licentia Pontificis ut Iudex laicus agat contra Ecclesiasticos qualis esse debeat? num. 1901. & seq. p. 348.

Lot. An peccaverit consulendo viris Sodomitis, ut potius peccatum stuprandi filias suas, quam Sodomiam committerent? n. 628. & seq. p. 105.

M

M *Agister* in aliquâ facultate est in eâ Consiliarius ex officio. n. 16. p. 4.

An possit punire discipulos Clericos per se, & per alios? n. 905. & seq. pag. 151.

Ad quid teneatur defendens, & docens discipulos Opiniones temerarias, & falsas; & an peccet mortaliter: n. 2717. p. 526.

An peccet graviter, & teneatur ad restitutionem Inducens discipulos ad deferendam scholam alterius magistri; & frequentandam suam? n. 2699. & seq. pag. 522.

Quid si dolofo Consilio id faciat, & quid si sine vi, dolo, neque fraude? ibidem.

An possit percutere discipulos Clericos absque Irregularitate? n. 901. p. 150. Vide *Percussio*.

Magistratus nomine quid veniat? n. 1917. p. 351.

Magistratus, & Auctores Urbium scientes statuta &c. contra libertatem Ecclesiasticam, & non impediens, vel non delentes ex libris, an incurrant censurâ Bullæ Cœnæ? n. 1735. p. 313.

Quid de Magistratibus Condentibus statuta contra illam, an incurrant censuram ante promulgationem? n. seq. ibidem.

Maleficus, Maleficium. An impediens ne Maleficus solvat Maleficium teneatur ad restitutionem? n. 2803. & seq. p. 543.

De modo solvendi Maleficia licito, & illicito. ibid. Impediens ne Maleficus solvat Maleficium alio Maleficio ad nihil teneatur. n. 2804. ibidem. Quid si odio Maleficiati id faciat? ibidem. Ad cautelam semper facienda est protestatio ab eo qui petit solutionem Maleficii. num. 2806. p. 544. & petendum solum ex causâ justâ. n. 1815. p. 545.

Quanto scitur Maleficum posse destruere Maleficium modo licito, vel illicito, an possit quis illum licitè inducere ad solvendum Maleficium. n. 2807. & seq. p. 544.

Quid si Maleficus nollet expressè solvere Maleficium modo licito? n. 2811. p. 545. An possit peti ab ipso Dæmone, ut modo licito solvat Maleficium? num. 2814. ibidem.

Malum minus an consuli possit ad vitandum majus? n. 603. & seq. p. 102. & seq.

Quid de æquali malo? n. 646. & seq. p. 108.

Non sunt facienda mala, ut eveniant bona quomodo intelligendum? n. 618. p. 104. & n. 97. p. 20.

Mandatum. An mandatum Iudicis sæcularis contra Ecclesiasticum debeat esse pœnale, ad hoc ut incurrat censuram? num. 1785. p. 323.

An Officiales exequentes tale mandatum illam incurrant? n. 1787. p. 324.

An ad illam incurrendam sufficiat solum procurare, & assequi mandatum contra Iudicem Ecclesiasticum, an etiam exequi illud? ibidem, & n. 1789. ibidem.

Mandans incurrit solum pœnam ordinariam, si oportune revocavit Mandatum. n. 2412. p. 461.

Marchiæ Anconitanæ Officiales defenduntur à conspirantibus. n. 2466. p. 472. Pœnæ impositæ Consiliariis taliter conspirantium. ibidem.

Mariani Sozeni Doctrina vel explicatur, vel rejicitur. n. 1426. p. 464.

Medicina, Medicus. In suâ facultate est Consiliarius ex officio. n. 16. p. 4.

In quo sensu teneatur, & possit obligari ad medendum pauperi? num. 124. & seq. p. 24.

Satisfacit applicando infirmo Medicinam, quam ipse putat noxiam, si præmoneat nonnullos Medicos sentire contrarium. n. 423. p. 73.

Non potest, omissâ certâ, consulere Medicinam probabilem, vel consulere probabilem, omissâ probabiliori. n. 580. p. 97. & num. 2631. & seq. p. 506.

Quid quando dubitat an Medicina sit salutaris, vel noxia? n. 582. p. 97.

Quid quando ipse judicat probabiliter esse noxiam, & plures alii salutarem, vel è contra? n. 586. & sequ. p. 98. & n. 2633. p. 507.

Quid in defectu certæ Medicinæ, urgente periculo Mortis? n. 583. p. 98. n. 2398. pag. 457. et n. 2633. p. 507.

Quid de Medicinâ, de quâ non habet experientiam. n. 592. p. 99.

An possit mederi excommunicato

cato non tolerato, & quando? num. 960. p. 160. An possit consulere abortum foetus animati, vel inanimati ad sanandam Matrem? n. 1166. p. 194. et num. 1173. p. 195.

Quid quando Medicina æquæ ad salutem Matris, et abortum filii ordinatur? n. 1174. ibidem. An aliquando teneatur ad ita consulendum? n. 1176. p. 169.

Quid debeat consulere Matri, quando spes est, ut proles perveniat ad Baptismum, quamvis vita Matris periclitetur? n. 1177. ibidem.

Quid quando remedium anceps est, nec est aliud, et vita Matris, et foetus periclitatur. Vel est desperata? n. 1178. ibidem.

An sequutâ morte ex abscissione, vel adustione factâ de consilio Medici, vel Chirurghi, hi maneant Irregulares? n. 2373. p. 452.

Quid si sint Monaci, vel Clerici in Sacris? n. 2374. et seq. et n. 2372. ibidem.

Quid in casu ignorantie invincibilis, et urgentis necessitatis, vel absque culpâ mortali? n. 2376. et seq. ibidem.

Quid si Mors non sequatur? n. 2381. p. 453.

Quid applicando Medicinam, quam ignorat? n. 2384. p. 454.

Quid omittendo applicationem remedii? n. 2385. et seq. ibidem, & n. 2392. et seq. p. 456.

Quid si desperato infirmo, et instantè appetenti cibos noxios, aut Medicamentum, permittat? n. 2398. p. 457.

Medicus quando peccet, et teneatur ad restitutionem damni secuti ex morbo, vel morte infirmi? n. 2631. et seq. p. 506.

An possit inducere ad utendum operâ suâ alio Medico excluso, sine onere restitutionis? n. 2699. et seq. p. 322. Et an ad id possit dari Consilium? ibidem.

Membrum. Quid in Jure veniat nomine Membri? n. 1442. p. 258. et n. 1282. et seq. p. 433.

Quid de Capillis, dentibus, digitis etc. n. 1443. et seq. p. 258.

Quid de Cartilagine, sive auriculâ, et barbâ? n. 1445. ibidem.

Per quorum horum abscissionem incurratur Censura Bullæ Cœnæ contra vulnerantes, mutilantes etc. Romipetas, seu Peregrinos, ad Urbem etc.? n. 1442. et seq. ibidem.

Quid de Mamillâ fœminæ? n. 2288. p. 434.

Quid veniat nomine Membri per cuius mutilationem incurratur Irregularitas? n. 2282. et seq. p. 433. et seq. Vide *Mutilatio*.

Mercatura. V. *Negotiatio*.

Metus. Quid agendum in casu metus gra-

vis cadentis in virum constantem? n. 413. et seq. p. 72. et n. 1358. p. 243.

Preces importunæ æquiparantur metui. n. 1767. p. 319.

Coactio per metum gravem ad ingrediendum fœminas Monasterium incurrit censuram Bullæ Cœnæ, et Tridentini. n. 1040. p. 173. et n. 1033. et seq. p. 172. V. *Monialis*.

Ministri Principum conficientes statuta contra Immunitatem Ecclesiasticam excommunicantur. n. 1727. p. 311.

An ante promulgationem talium statutorum? num. 1736. p. 313. V. *Statutum*.

Ministri Iustitiæ sunt Irregulares, et quâ Irregularitate? n. 2343. p. 446. V. *Iustitia*.

Monachus. Qui veniant nomine Monachi in ordine ad privilegium Canonis? n. 877. et seq. p. 146.

An etiam Bigami; Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, Tertiarii S. Francisci; Eremitæ; Commendatarii Christi; D. Jacobi, vulgo de S. Jago; Alcantaræ; Calatravæ in Hispania; S. Lazari in Sabaudia; S. Stephani in Etruria; & sic de aliis hujusmodi in aliis Provinciis? ibidem.

Moniales? ibid. V. *Monialis*.

An Prælati per se, vel per alios possit percutere Monachos, & Clericos? n. 902. & seq. p. 150.

Quid de Parentibus erga suos Filios, & Consanguineos Monachos, aut Clericos titulo correctionis? n. 900. & seq. ibidem.

Quid de Magistris? n. 905. & seq. p. 151.

Quid de Consulente has percussiones, vel punitiones? n. 896. & seq. p. 149. & num. 910. p. 151.

An Monachis liceat Negotiari; & an amittant privilegium Canonis negotiando. n. 1831. & seq. p. 333.

V. *Negotiatio*.

Monasterium. Cogentes fœminas ut ingrediantur Monasterium, in eoque profiteantur, incurrunt Excommunicationem ex Trident. n. 1033. & seq. p. 172.

Item impediens. n. 1041. & seq. p. 173.

Idem de Consiliario. ibidem, & n. 1044. & seq. n. 174.

Quid si cogat virum ut Monasterium ingrediatur? numer. 1033. p. 172.

Vel impediat ne ingrediatur? Et ad quid tunc teneatur? V. *Impediens*.

Quid de retrahente Religiosum à Monasterio, & statu Religioso? n. 2736. & seq. p. 530.

Quid si solum sit Novitius? n. 2746. & seq. p. 532.

Quid si jam sit professus? n. 2763. & seq. p. 536. Vide *Status Religiosus*.

Quid si consilium solum detur ad cogendam fœminam ingredi

gredi Monasterium, non ad habitum, & professionem, sed ad educationem, vel ad deliberandum de statu eligendo? n. 1036. p. 173. V. *Monialis*.

Moniales. An veniant nomine Monachorum, & Religiosorum? num. 877. p. 146. & 1013, & seq. p. 168. Abbatissæ, & Priorissæ Monialium, an veniant nomine Prælatorum? n. 2269. p. 431. An sint capaces Prælaturæ, & Dignitatis Ecclesiasticæ? ibidem, & seq. Vocati ad assistendum Electionibus Monialium excommunicantur, si turbent electionem. n. 981. p. 163. Item qui cogunt fœminas, ut ingrediantur Monasterium, ut suscipiant habitum cujuscunque Religionis, vel ut in eâ emittant Professionem, præterquam in Casibus à Jure exceptis. n. 1033. & seq. p. 172. Idem intelligendum de Consiliario. ibidem. Etiam excommunicantur impediētes sine justâ causâ quocunque modo, quamcumque fœminam volentem velum accipere, vel votum emittere. n. 1041. & seq. p. 173. Quæ censura comprehendit etiam Consiliarium. n. 1043. p. 174. Quid si coactio fieret à consanguineo, v. g. in hunc modum: Nisi Religionem ingrediaris, in eâque profitearis, non tibi bona mea relinquam pro totâ vitâ possidenda? n. 1040. p. 173. V. *Monasterium. Status Religiosus. Fœmina*.

Mons Pietatis. Impugnantes prædicatione, disputatione, verbo, vel scripto Montem Pietatis Romæ institutum incurrunt excommunicationem à Leone X. n. 1062. & seq. p. 176. Quid de Consiliario? n. 1063. ibidem. Quid de dubitante tantum, vel quærente, an talis Mons sit licitus? n. 1064. p. 177. An Novitii contravenientes incurrant hanc censuram. ibidem. An omnes Religiosi, & sæculares personæ? ibidem, & num. 1062. p. 176.

Mortis articulus. Qua opinione uti debeat Consiliarius, & Confessarius in dirigendo Moribundo, circa ea quæ sunt necessaria necessitate præcepti? n. 483. & seq. p. 82. fusè. Quid operetur absolutio in articulo mortis data Virtute Bullæ Cruciatæ; quid data sine tali Bullâ, aut alio privilegio? n. 1980. p. 365. Absolutio à censuris Bullæ Cœnæ est reservata Summo Pontifici, præterquam in articulo Mortis. n. 1958. p. 360. Tales, & similes cen-

suræ in articulo Mortis absolvi possunt à quocunque Sacerdote, etiam excommunicato, & degradato, cum cautione tamen si convalescat, accedendi ad eum qui potestatem habet absolvendi, etsi casus exigat, satisfaciendi parti læsæ. ibidem.

Mutilatio in Jure est abscisio membri principalis. n. 1439. p. 257. & n. 2282. & seq. p. 433. in quo differat à debilitate? ibid. Quæ mutilatio requiratur ad incurrendam irregularitatem? n. 2280. & seq. p. 432. Et ad incurrendam censuram Bullæ Cœnæ contra Mutilantes Romipetas, & peregrinos ad Urbem accedentes causa devotionis? 1442. & seq. p. 258. Nomine Mutilationis in Jure ad incurrendam Irregularitatem non venit sanguinis effusio quamvis magna, & ex multis vulneribus? n. 2280. & seq. p. 432. Mutilans se ipsum ex irâ fit irregularis; intellige, quòd Mutilatio, quæ facta in alio sufficit ad reddendum Mutilantem irregularem, facta in te ipso sufficit etiam. n. 2298. p. 436. Aliquando Mutilando alium potest contrahere Irregularitatem, quin Mutilatus reddatur irregularis. ibidem. Consiliarius ex Consilio ad Mutilationes factas alteri, vel sibi ipsi fit irregularis. n. 2299. ibidem.

N

Natus. Qui veniant nomine legati Nati? n. 1966. p. 362.

Necessitas excusans ab excommunicatione minori qualis esse debeat, & cujus? n. 955. & seq. p. 159. Petere sine necessitate Iuramentum ab Infideli juraturo per suos falsos Deos est peccatum; secus si quis peteret necessitate compulsus. nu. 2808. p. 544. & n. 2811. p. 545. Explicatur, & applicatur hæc doctrina aliis casibus similibus. ibidem. Necessitas nec humanæ, nec divinæ subjacet legi. n. 1405. p. 251. Necessitas, & periculum augment probabilitatem partis minùs probabilis. n. 406. p. 70. & n. 470. p. 80. Vide *Opinio*.

Negotiatio. Quæ Negotiatio, & Mercatura Clericis, & Monachis sit prohibita? & quæ non? n. 1832. & seq. p. 333. Clerici, & Monachi Negotiantes Negotiatione prohibita excluduntur à privilegio Bullæ Cœnæ non solvendi Tributa, Gabellas &c.

&c. n. 1831. ibidem, & nu. 1844. p. 336. An ante trinam Monitionem solvere teneantur? s. 1845. ibidem. Clerici Negotiantes intelliguntur in Sacris. Monachi verò five Religiosi, in Sacris, five non. n. 1847. p. 337. An hi omnes peccent graviter negociando per se? ibidem.

Quid si Negotientur per alios? nu. 1838. & seq. p. 335. An qui emit triticum ad suam sustentationem, & vendit quod superfluit exerceat mercaturam? nu. 1832. p. 333. Quid si res empta mutetur, & postea vendatur? n. 1833. p. 334.

Quid si ad alendam familiam conducatur agrum, & superabundantes fructus vendat? n. 1834. ibidem. Quid si fructus sint ex bonis Ecclesiasticis? ibidem.

Quid si emat oves, & expensis suis alat, & postea vendat? ibidem. Quænam Negotiatio sit prohibita in Societate JESU? n. 1843. p. 336.

Notarius, et scriba quis? n. 1918. p. 351.

Novitius Religionis quæcumque illa sit, gaudet Immunitate Ecclesiasticâ. n. 1669. p. 299. An illâ gaudeat quando crimen commissum est in Novitiatu, si Novitius expellatur? n. 1670. et seq. p. 300.

Quid si crimen commisit in sæculo, an gaudeat ingrediendo postea Religionem? n. 1672. ibidem. Bona Novitiorum etiam gaudent Immunitate. num. 1864. p. 340.

An eximantur etiam à solvendis tributis, et oneribus, quæ solvebant antequam statum Religiosum assumerent, et à quibus? n. seq. ibidem. An Novitius veniat nomine Religiosi? n. 1065. p. 177.

Extrahens Novitium à Religionem an peccet, et ad quid teneatur? n. 2746. et seq. p. 532. Ad quid avergens, seu retrahens ne ingrediatur Religionem, et an etiam peccet graviter? n. 2736. et seq. p. 530.

Idem intelligendum de Consiliario. ibidem. Nuntius. Nuncium Apostolicum, vel Legatum occidens, mutilans, vulnerans etc. incurrit censuram Bullæ Cœnæ. n. 1485. pag. 266.

Actiones prohibita contra Nuncios. 1499. et seq. p. 268. Qui veniant nomine Nuncii Nati, vel Missi. n. 1527. et seq. p. 273.

Quando incipiat gaudere privilegio, et quando desinat? n. 1528. ibidem. Quot Censuras incurrit, qui Nuncium, vel Legatum simul Episcopum, et Cardinalem occidit, percutit, vulnerat etc. n. 1529. ibidem.

Quæ sint onera prohibita sub censurâ? n. 1811. ibidem.

A quibus Casibus reservatis Pontifici possit absolvere? n. 1966. pag. 362. Vide *Legatus*.

O

Officiales Reipublicæ ex quâ culpâ teneantur ad rectè gerendum officium? n. 207. & seq. p. 38. Officiales, & Ministri Curiae secularis qui? n. 1918. & seq. p. 351.

Officiales, & Ministri Justitiæ, & omnes qui sunt necessarii ad causam Judicialem sunt Irregulares ex defectu lenitatis. n. 1343. pag. 446. Officialis sufficiens qui se peritissimum ostendat teneatur probabilius ex dolo, & culpâ latâ. n. 225. p. 41. V. *Judex. Justitia*.

Officia Reipublicæ, an validè conferantur excommunicato? n. 2449. & seq. p. 468. Officia Reipublicæ, & beneficia debent dari dignissimis. n. 2655. p. 512.

Omissio diligentiae quæ juridicè est culpa lata potest esse sine culpâ theologicâ. n. 202. & seq. p. 37. & n. 228. p. 41. An Confessarius qui per omissionem, & negligentiam non monuit pœnitentem de obligatione restituendi, teneatur ipse restituere in defectu pœnitentis? n. 2597. & seq. p. 498.

Quid de Consiliario, quando rogatus præbet consilium malum ex defectu diligentie ex quo sequitur damnum tertii? n. 2581. & seq. p. 496. Consilium ad omittendum digniorem in aliquâ provisione obligat ad restitutionem. n. 2651. & seq. p. 511.

Omissio Consilii facit irregularem, secutâ morte, si ad illud erat obligatio ex officio. num. 2387. p. 455. Non verò si Consilium dandum erat solum ex Charitate. ibidem. Omittens impedire mortem, quam ex officio tenebatur impedire incurrit Irregularitatem. n. 2390. ibidem.

Quid si impediret ex Charitate? n. 2388. ibidem. Omnes. Clausula *Omnes* est universalis, & comprehendit omnes. nu. 1492. & sequ. p. 267. & sæpe alibi.

Onus. Quam censuram incurrant imponentes onera Ecclesiasticis? n. 1801. p. 327. Quam illorum Consilarii? n. 1807. & seq. p. 328.

An sufficiat ad incurrendam censuram solum imponere tributa, vel è contra solum exigere quin imponat? n. 1812. & seq. p. 329. Quæ sint onera prohibita sub censurâ? n. 1811. ibidem.

Et quid sint Collectæ, Decimæ, Præstantiæ, Talleæ, Gabellæ, Pedagia, Guidagia? ibidem. Onera sunt realia, vel personalia, vel mixta, & quæ sint hæc? n. 1815. p. 330. *Qui sentit commodum, par est, ut sentiat onus* explicatur.

n. 1858. p. 339. An incurrat censuram, qui illa imponit ad tempus. n. 1819. p. 331.

Item qui imponit Colonis Ecclesiastici, Consanguineis cum quibus indivisa habet bona? ibidem. An incurrat, qui ab Ecclesiastico aliquod minimum titulo tributi exegit? n. 1823. p. 331.

An qui comitantur imponentes onera, & qui Ecclesiasticos transeuntes ad hoc manifestant, incurrant censuram Bullæ Cœnæ? n. 1827. p. 332.

An Princeps Laicus ex consensu Episcopi illa imponere possit Ecclesiasticis? n. 1850. p. 337.

An possit ex consuetudine immemorabili? n. 1851. & seq. p. 338.

Opinio quo pacto apud Juristas, & apud Theologos definiatur? n. 246. p. 45. Quomodo differt à dubio, suspicione, scrupulo, scientiâ, & Fide? n. 358. p. 63.

Alia speculativa, alia practica, alia tuta, alia magis tuta, alia magis, alia minus communis, alia magis, alia minus probabilis. n. 249. pag. 46.

Explicantur prædicti termini. ibidem. Variæ explicationes Opinionis probabilis. n. 250. ibidem.

Utrum possit quis relictâ probabili opinionem sequi probabilem? n. 253. p. 47.

Certum est neminem posse relictâ probabili, & probabiliore sequi absolute improbabilem, nec relictâ certò probabili sequi dubiè probabilem. n. 254. ibidem.

Sententia benigna est longè probabiliore, Rigida est objectivè tutior, sed benigna est formaliter tutior, & communior. n. 259. p. 48.

Sententia probabilistarum, & antiprobabilistarum, utraque probabilis, & utraque tutò amplecti potest. num. 259. & 261. ibidem.

Impugnatur effugium Antiprobabilistarum contra Probabilistas. n. 266. & 267. p. 49.

Cavenda est opinio nimis larga, & nimis stricta. nu. 263. p. 48.

Utrorumque sententiam damnare æquum non est, & utraque practice amplecti tutò potest. n. 272. p. 50.

Defenditur benigna sententia. n. 275. & seq. p. 50.

Opinio distinguitur à dictamine conscientie. n. 292. p. 53.

Opinio benigna habet fundamentum in Sanctis Patribus. n. 275. & seq. p. 50.

Roboratur iisdem principiis opinionis Antiprobabilistarum. p. 281. p. 51.

Defenditur, occurrendo argumentis Antiprobabilistarum. n. 297. & seq. p. 54. & seq. & n. 494. p. 83.

Ut sit practice probabilis. n. 397. p. 96. Non requiritur ut sit probabilis subjectivè respectu operantis. n. 311. p. 57.

Nunquam possunt apparere falsæ rationes probabilis opinionis in concursu, & comparatione rationum probabiliore opinionis. n. 317. & seq. ibidem.

Relictâ probabiliore nemo potest sequi minus probabilem evidenter improbabilem, vel falsam. n. 394. p. 68.

Media aliqua ad dubitandum de probabilitate, vel improbabilitate aliqujus opinionis. n. 400. & seq. p. 69.

Non sufficit multitudo Doctorum sine ratione. n. 818. p. 135.

Quid requiritur ad judicandam improbabilem opinionem? n. 401. p. 69.

Quid ad judicandam practice probabilem? n. 414. p. 71.

In quo differant dubiè probabilis, & tenuis probabilitatis. n. 402. p. 69.

In quo rursus dubiè probabilis, & tenuiter probabilis à probabiliore, à probabili certò, & probabiliter probabili? n. 403. p. 70.

Opinio probabilis extrinsecè, quæ? n. 1244. p. 216.

Utrum in casu urgentissimæ necessitatis liceat usus opinionis tenuis probabilitatis? n. 404. & seq. p. 70. & nu. 512. p. 86.

Consiliarius non potest dirigere consulentem se cum opinione solum speculativè probabili. n. 409. p. 70.

Neque secundum sententiam, quam ipse tutò sequi non potest. n. 394. p. 68.

Opinio non debet consuli, eò quòd sit impressa, esto qualiscumque Doctoris. n. 413. p. 71.

Utrum opinio tenuis probabilitatis inservire possit in aliquo speciali casu? n. 406. p. 70. n. 419. p. 72.

Unius Doctoris quando teneri, & consuli potest, & respectu cuius? n. 450. & seq. p. 77.

Potest dari Consilium modò secundum unam, & modò secundum oppositam sententiam. n. 468. & seq. p. 80.

Necessitas, & periculum sunt speciales rationes ad augendam probabilitatem partis minus probabilis. n. 406. p. 70. n. 470. p. 80.

Refutatur novus Doctor pro Antiprobabilismo. n. 474. ibidem.

Alius. num. 494. p. 83.

Quæ opinio sequenda, & consulenda sit in articulo mortis? n. 483. & seq. p. 82.

Utrum recipiens Sacramentum utendo opinione probabili relictâ

etiam in Sacris constitutum causâ correctionis? n. 900. et seq. p. 150.
Patientia. V. *Tolerantia*.
Patroni, et *Collatores Beneficiorum*, quâ ratione teneantur conferre Beneficia, Officia, Dignitates Reipublicæ Dignioribus? n. 2651. et seq. p. 469. et n. 2664. p. 514.
 V. *Collatores*, *Beneficium*, *Officiales Reipublicæ*.
Peccatum. Omne contrahit malitiam scandalâ sive generalis, sive specialis. n. 660. et seq. pag. 110. Peccatum cum ignorantia commissum eandem malitiam habet cum scienter commissum. n. 2595. p. 498. Quando præter peccatum explicanda est etiam in Confessione malitia scandalâ? num. 668. p. 111. An peccatum occultum scitum sub secreto revelari possit uni servaturo secretum? n. 190. p. 35. V. *Secretum*. Si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligenda. n. 605. p. 102. Melius est enim unum peccatum habere quàm plura. ibidem. E duobus malis, si necessitas est, semper minus eligendum est. n. 626. p. 105. V. *Malum*. An peccatum inducentis, et inducti sint sub eadem specie? n. 669. et seq. p. 111. Quando inducat obligationem restituendi? n. 704. et seq. p. 116. et n. 2718. et seq. p. 526. An incurrat Censuram, et Irregularitatem, si sint impositæ peccato Inducti? num. 703. p. 116. V. *Inducens*. Omne peccatum est contra prudentiam, et omnis peccans est imprudens. n. 60. et seq. p. 13.
Pensio non est Beneficium. n. 1713. p. 308. et n. 2033. p. 379. An suspensus à Beneficio suspendatur etiam à pensione? num. 2032. p. 378. Invalidè confertur excommunicato. n. 2448. p. 468. De pensionibus facti Irregularis. n. 2232. et seq. p. 424.
Percussio. *Percutere*. Quando censeatur gravis, quando levis? n. 914. p. 152. Quando injuriosa, quando correctiva? n. 2325. p. 442. An percutere Romipetam, et Peregrinum ad Urbem accedentem sit casus Bullæ Cœnæ, et quomodo? n. 1446. et seq. p. 259. Percutere, sive percussio quid sit? n. 1500. p. 268. An Parentes, Magistri, Prælati, et alii possint percutere Clericum causâ correctionis? n. 900. et seq. p. 150. An mulier ad defendendam suam pudicitiam? n. 899. ibidem. Quid de percussione Clerici, quem

P

Pædagogus. An possit percutere Clericum, quem dirigit? n. 901. p. 150. Vide *Percussio*.
Parochus. An possit negare Eucharistiam Parochiano petenti, quem scit esse in peccato? n. 77. et seq. p. 16. Quid si peccatum sit occultum? ibidem. An aliquando teneatur præstare consilium cum gravi damno suo? n. 118. p. 23. Quid circa correctionem fraternam, quando affulget spes fructus, et proximus est in gravi necessitate? n. 119. ibidem. Quid rogatus quando apparet spes fructus? n. seq. ibidem. Quid quando Consilium petitur ante factum, vel post? n. 121. et seq. p. 24. Quid quando damnum non Parocho, aut Confessario, sed tertio sequitur? n. 123. ibidem. Parochus est proprius Sacerdos; nomine autem proprii Sacerdotis venit etiam qui vice proprii substituitur ad absolvendum à peccatis. n. 941. p. 157. Vide *Confessorius*.
Partes actrices quæ dicantur? n. 1623. p. 291. V. *Actio*.
Parvum. Quid significet in Bullâ Gregorii XIII. de datis et acceptis? n. 1088. et seq. p. 181.
Parvitas materiæ an excuset à censurâ, et quomodo? n. 1576. p. 282. n. 1435. p. 257. et n. 1813. p. 331.
Pater. An possit percutere filium Clericum

quem

quem percussor credit esse alium Clericum? n. 883. p. 147. Quid si loco Clerici percussit laicum? n. 891. p. 148. Quid si jactu lapidis, v. g. percussit transeuntem Clericum loco alterius Clerici? n. 892. ibidem. Quid si loco laici percussit Clericum? n. 893. ibidem. Qui possint Clericos percutere sine incurfu Censuræ? Vel quæ causæ excusent à Censurâ percussores Clericorum? n. 898. & seq. & n. 896. & seq. pag. 149. Item n. 1907. & seq. p. 349. An percutiens Clericum inventum in flagranti cum Matre, Uxore, Filiâ, vel Sorore, incurrat excommunicationem? n. 908. pag. 151. & n. 1912. & seq. p. 350. & n. 1534. p. 274. Quid de hujusmodi Consiliario? nu. 909. p. 151. Percutiens Clericum habentem plures ordines, unam tantum incurrit Excommunicationem, duas vero, si simul sit Religiosus. num. 876. p. 145. An Consulens percussorem Peregrini secutâ morte, incurrat Censuram? num. 1434. & seq. p. 257. Quid si Consilium fuit ad percussorem cum levi vulnere, & mors sequatur? ibidem. Quid de minante, vel parante percussorem Cardinali, aut Episcopo? n. 1500. p. 268. Quid si percussio fiat in flagranti delicto; aut percussus insequatur percutientem Cardinalem, aut Episcopum ad repercutiendum? n. 1534. 1535. & seq. p. 274. Quæ dicta sunt de percussione Cardinalis, et Episcopi, dicuntur etiam de Patriarchâ, Archiepiscopo, Nuntio, & Legato Sedis Apostolicæ. Vide citatos numeros.

Peregrinus. Quid intelligatur in Bullâ Cœnæ per Peregrinum, & Romipetam? num. 1458. & seq. p. 261. V. *Romipeta.*

Perfectio. Nemo tenetur ad perfectius. num. 363. p. 64. n. 365. p. 66. n. 501. p. 84. & n. 270. & seq. p. 49.

Peritia, & scientia Consiliarii quanta debet esse? n. 36. & seq. p. 8.

Periculum: in moralibus idem est facere, ac exponere periculo ut fiat. n. 2320. & seq. p. 441. & n. 2327. p. 442.

Petra. Illustrissimus, & Reverendissimus Vincentius Petra laudatur ab Auctore. n. 934. p. 155.

Pœna. Prævia explicatio Consilii per ordinem ad pœnas incurrendas vel non. n. 594. p. 100. & n. 2400. & seq. p. 458.

Nomine pœnæ veniunt Censuræ, Irregu-

laritas, et reservatio culpæ. n. 772. p. 127. Pœna gravis ut est Censura etc. non incurritur sine gravi culpâ. n. 782. & sequ. p. 129. & n. 809. p. 134. Pœna quid sit? n. 2400. & seq. p. 458. Omnis pœna, si justa est, peccati pœna est. ibidem. Quid sit pœnâ principaliter, vel accessorie imponi? n. 600. p. 101. Pœnæ quia odiosæ restringendæ, et non extendendæ ab uno ad alterum casum. n. 827. p. 137. n. 837. p. 138. et sæpe alibi. Pœna alia est legalis, alia judicialis, alia conventionalis, et earum differentia. n. 2401. & seq. p. 459. Quas pœnas solet imponere lex Canonica, & Ecclesiastica? n. 2403. ibidem. An pœnæ temporales incurrantur ipso facto, sicut Censuræ? n. 2482. p. 475. Quid de pœnâ Amissionis Beneficii ipso jure? n. seq. ibidem. Quid de pœnâ privationis fructuum; et de inhabilitate ad beneficia obtinenda? n. 2453. & seq. p. 469. & n. 2485. & sequ. p. 476. Pœna Consilii ad maleficium est mors. n. 2437. p. 466. Eadem est pœna Consilii ad veneno occidendum. ibidem. Quid de Consilio ad poculum Amatorium, ex quo mors sequatur? n. 2439. ibidem. Pœnæ temporales impositæ Consiliario in Iure Canonico, & Civili. Totâ disp. 9. n. 2399. & sequent. p. 458. & seq. Quæ ignorantia excuset ab omnibus his pœnis; Vide *Ignorantia.*

Pœnitens eligens Confessarium quem scit esse ignorantem, peccat. num. 45. p. 10. Secus si vulgo reputetur doctus, nec sibi constet contrarium. n. 46. ibidem.

Non potest uti opinione probabili, relicta probabiliori circa recipiendum validè Sacramentum, præsertim circa legem, & præceptum. n. 515. & seq. p. 87.

Pœnitentiaria. Impedientes litteras Sacræ Pœnitentiariæ incurrunt Excommunicationem latam à Julio III. n. 1066. p. 177. Quis possit absolvere ab hac excommunicatione? n. seq. ibidem. An Summus Pontifex possit vendere officium Summi Pœnitentarii, Datarii, Auditoris &c.? n. 1110. p. 184.

Pirata. An incurrant Censuram Bullæ Cœnæ exigendo ab Ecclesiasticis captis aliquid pro redemptione? n. 1823. p. 331.

Pontifex Jure divino est exemptus ab omni humanâ potestate. n. 1664. p. 298. Solus ille habet ordinariam potestatem absol-

absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, qui illam sibi reservavit. n. 1959. p. 360.
 Quid si renunciât Pontificatui, vel careat usu rationis. ibidem. Pontificem offendentes percutiendo, capiendo &c. excommunicantur. n. 992. p. 165.
 Item agentes de futuro Pontifice, vivo & inconsulto actuali. n. 1068. p. 177.
 An Pontifex possit vendere officium Auditoris, & alia hujusmodi? num. 1110. p. 184. Quid de officio Summi Pœnitentarii, Datarii &c. ibidem. Sponsiones circa mortem, vitam, & electionem Pontificis excommunicantur. n. 1202. p. 200. Pontifex potest præcepto, & censurâ obligare cum periculo mortis, quando præceptum respicit bonum commune. n. 1362. p. 244. Potest in aliquibus delegare laico potestatem supra Ecclesiasticos. n. 1664. p. 298. An, & quomodo possit dispensare in jure divino? ibidem. Tolerantia Pontificis. *V. Tolerantia.* An, & quando teneatur concedere facultatem ut Ecclesiastici solvant aliqua onera. n. 1856. p. 339. Poteritne absolvere à Casibus Bullæ Cœnæ si renunciat Pontificatui, vel privetur usu rationis? n. 1958. p. 360.
Prædicare, seu disputare contra Montem Pietatis est prohibitum sub Censurâ. n. 1062. & seq. p. 176. Quæ materia prædicationis prohibita? n. 1064. p. 177.
Prælatus percutiens subditum Clericum correctivè an incurrat excommunicationem? num. 902. p. 150. An possit per alios percutere? n. 903. ibidem. Prælatus excommunicans, si communicet cum subdito in crimine criminoso incurrit excommunicationem; excipe Pontificem. n. 927. p. 154. Solùm potest absolvi à Superiore, vel probabiliter ab eo, cui potestatem commiserit. ibidem. Superior non potest eximere à communicatione participantem in crimine criminoso etiam si velit. n. 928. ibidem. An possit prohibere excommunicatum ne petat Consilium, vel ne illi detur. num. 960. p. 160. n. 963. ibidem. Prælati Regulares ad quid teneantur circa denunciationem delinquentium ad Sanctum Officium. n. 1255. & seq. p. 221. An incurrant Censuram non hortando subditos ad illam? n. 1258. & seq. ibidem. Quando hortari debeant? n. 1260. p. 222. Quid quando crimen est ejusdem Prælati?

ibidem. Quid de Subditis? n. 1261. ibidem. Quid circa crimina sæcularium. n. 1262. ibidem. Generales, & Provinciales Religionum veniunt nomine Prælatorum Inferiorum in Bullâ Cœnæ. n. 1797. p. 326. Quid de Abbatibus? ibidem. Quid de Abbatissis, & Priorissis Monialium? n. 2269. & seq. p. 431. An fœminæ sint capaces Prælaturæ, & Dignitatis Ecclesiasticæ? ibidem. Prælatus inferior Papâ peccat graviter ferendo Excommunicationem in Communitatem. n. 1726. p. 311. An possit imponere onera Ecclesiasticis? n. 1861. p. 340.
Præscriptio Bonorum Sedis Apostolicæ quæ, & cui faveat? n. 1956. p. 360. Quot anni requiruntur ad præscriptionem Bonorum Ecclesiæ Romanæ? ibidem.
Præstimonium quid sit? n. 1871. p. 342. An gaudeat immunitate à tributis & Gabelis? ibidem, & n. 2032. p. 378. An sit Beneficium? ibid.
Princeps tam Ecclesiasticus, quàm Sæcularis non potest, sine peccato promovere indignos ad Officia Reipublicæ. n. 48. p. 10. Si promoveat tenebitur ad restitutionem omnium damnorum. ibidem. Non potest licitè eligere Consiliarios ineptos. n. 49. ibidem. Eligendo peccat contra justitiam Reipublicæ. ibidem. Utrùm peccet contra justitiam idonei prætermissi? ibidem. An excusetur à culpâ, si ineptitudo electi suppleatur promptitudine aliorum Consiliariorum, qui sunt in eodem Tribunali & Concilio? n. 50. p. 11. Quid si electus Consiliarius spem facit proficiendi per exercitium, aut per Instructorem, sive Auditorem domesticum? ibidem. An Princeps faciens, vel promulgans, aut observans statutum, aut decretum sui decessoris incurrat censuram Bullæ Cœnæ? n. 1723. p. 310. An incurrat Censuram Bullæ Cœnæ ante promulgationem legis, vel decreti contra Immunitatem Ecclesiasticam; nu. 1736. p. 313. An incurrat impediendo Prælatos ab usu suæ Jurisdictionis; n. 1754. p. 317. An possit ex consensu Episcopi imponere onera Ecclesiasticis. nu. 1850. p. 337. An ex consuetudine immemorabili? n. seq. p. 338. An invadendo terras Pontificis solo titulo ulciscendi injuriam, aut compensandi damnum incurrat censuram Bullæ Cœnæ? nu. 1943. p. 357.

Principium naturale prohibet velle alteri, quod tibi non vis. n. 395. p. 68.

Privilegium alterum est Fori, alterum est Canonis in Clericis, & Religiosis. V. *Clericus. Religiosus.*

Privilegium Domino concessum censetur etiam concessum familiæ. n. 1454. p. 260. & n. 1456. & seq. p. 261. *Privilegia*, seu Beneficia Principum sunt amplianda. ibidem. Qui Clerici amittant *Privilegium* Canonis? n. 1908. & seq. p. 349.

Probabilitas. Quid sit, & in quo consistat? n. 245. & seq. p. 45. Tam Probabilistarum, quàm Antiprobabilistarum sententia est probabilis, & utraque tutò amplecti potest. n. 259. & seq. p. 48.

Probabilitas practicæ opinionis, vel ut sit opinio practicè probabilis quid habere debeat? n. 397. & seq. p. 69. Coalescit ex intrinsecâ, & extrinsecâ. n. 285. p. 52. Major probabilitas unius sententiæ non reducit probabilitatem oppositæ ad terminos exiguæ probabilitatis damnatæ ab Innocentio XI. n. 316. & seq. p. 57. Unde æstimanda est magnitudo fundamenti opinionis practicè probabilis respectu probabilioris. n. 303. p. 55. Non judicatur sufficiens probabilitas eo tantum titulo, quod sit Auctoris impressi. n. 413. p. 71. Censores librorum non sufficiunt ad illam fundandam. ibidem.

Probabilitas proxima, & remota, facti, & juris quæ? n. 565. p. 95. An tenuis probabilitas possit inservire in aliquo casu. n. 404. & seq. p. 70. *Probabilitas* medicinæ quomodo comparanda. n. 579. & seq. p. 97.

Processare. Incurrit Censuram Laicus processans contra Ecclesiasticum. nu. 1889. p. 345. n. 1894. p. 347. Quid significet verbum *Processare*? n. 1894. & sequ. ibidem. An ad processum requiratur citatio ut incurrat Censuram. num. 1895. & seq. ibidem. Processus sine citatione nullus. n. 1897. ibidem. An requiratur animus sumendi pœnam ab Ecclesiastico. ibid. Quid de processu incepto, & incidenter tangens Ecclesiasticum? ibid.

Procurator. Quis sit? n. 1562. & seq. p. 279. Quibus, & quando gaudeat privilegio Bullæ Cœnæ? V. *Recurrentes.* Quid si procuret causam Ecclesiasticam in iudicio laico? n. 1622. p. 291. V. *Causa.* Impediens Procuratorem à suâ procuratione ad quid teneatur? n. 2689. & seq.

p. 520. An Procuratores contra Clericum in iudicio laico incurrant Censuram? n. 1922. p. 352.

Professio Religiosa tollit Irregularitatem ex defectu natalium, & quoad quem effectum? n. 2265. & seq. p. 430.

Promissio facta pro beneficio obtinendo apud Sedem Apostolicam excommunicatur. num. 1085. & seq. p. 180. Quid si fiat Episcopi Legatis in Curiâ pro beneficio extra illam obtinendo. nu. 1804. & sequ. ibidem. Quid si sit promissio animo non implendi? n. 1111. p. 185. Quid hæc operetur respectu acceptantis? n. 1113. ibidem. Quid de promissione verâ factâ, sed non acceptata. n. 1115. ibid. Quid de verâ, & acceptatâ, sed non secuto effectu gratiæ, vel iustitiæ obtentæ? n. 1119. p. 186.

Propositio. An propositiones prohibitæ ab Alexandro VII. & aliis Pontificibus comprehendant Consiliarium? n. 1248. p. 220. Dupliciter consulendo illas incurri potest Censura. n. 1250. ibidem. An Consiliarius illam incurrat principaliter, idest non secuto effectu. n. 1251. ibidem. Quid de Consulente in materiâ levi contra prohibitæ propositiones? n. 1252. & seq. ibidem. Propositiones damnatæ ab Alexandro VII. n. 1247. p. 217. & 219. Ab Innoc. XI. n. 1269. p. 224. Ab Alexand. VIII. p. 227.

Provinciales, & Generales Religionum in Bullâ Cœnæ veniunt nomine Prælatorum inferiorum. n. 1797. p. 326.

Prudentia est una ex præcipuis qualitatibus Consilarii. n. 55. p. 12. Est virtus intellectualis: quare ita dicatur? nu. 56. ibidem. Est virtus moralis ab aliis distincta. ibidem. Quomodo definia- tur? n. 57. ibidem. Munus ejus juxta Aristotelem est rectè consulere, rectè judicare, & rectè imperare, non propriè, sed veluti suadendo. n. 58. ibidem. Præscribit medium aliis virtutibus moralibus. ibidem. Quomodo distingua- tur à Sinderesi. n. 59. ibidem. Multifariè peccatur contra prudentiam, & generaliter omne peccatum est contra illam. n. 60. ibidem. Quo sensu dicatur omnis peccans imprudens. ibidem. Contra illam peccatur per excessum, vel defectum sex modis. n. 61. ibidem. Quænam sit prudentia Carnis? ibidem. Ad ejus species reducitur astutia, sive fo- lertia.

lertia . nu. 62. ibidem . Contra prudentiam peccatur per defectum quadrupliciter, scilicet præcipatione, inconsideratione, inconstantia, & negligentia . n. 64. p. 14. Explicantur hujusmodi defectus . n. 65. ibidem . Describitur ab Azor . n. 66. ibidem . Ad Prudentiam præcipue pertinet rectè ordinare aliquem ad finem . n. 371. p. 65. Dictamen Conscientiæ est actus prudentiæ . n. 393. pag. 53. Versatur etiam circa opinabilia, & quomodo? n. 368. p. 65. Prima regula rectè operandi est dictamen Prudentiæ . n. 296. p. 54. & 294. p. 53.

Qualitates requisitæ in Consiliario. n. 28. & seq. p. 6. Colligi debent ex Scripturâ, & Sanctis Patribus, & Philosophis . n. 30. & seq. p. 7. Etiam destitutus omnibus qualitatibus potest præstare bonum Consilium, sed raro, & veluti per accidens . num. 33. ibidem. Requiruntur collectim, quamvis raro in uno omnes simul inveniantur . n. 34. p. 8. Suppleri possunt per instructorem domesticum idoneum vulgò Auditorem . n. 50. p. 11. Quænam ex illis præcedere debeat in Consiliario eligendo? n. 35. p. 8. *Quomodolibet.* Quid significet, & quam vim habeat? n. 1929. p. 354.

Raptus . An raptus mulieris ad explendam libidinem excommunicationem incurrat? n. 1025. & seq. p. 171. An Consilium ad raptum mulieris incurrat aliquas pœnas? n. 2469. & seq. p. 472. Quid de raptu viri à fœminæ? nu. 2472. p. 473. *Recurrentes* ad Curiam Romanam super causis, & negotiis, & qui sint? n. 1553. p. 277. n. 1556. p. 278. Quibus privilegiis protegantur in Bullâ Cœnæ? n. 1556. & seq. p. 278. Neque Autoritas publica, neque privata illos offendens evadit Censuram . n. 1543. p. 276. An etiam Regalis, & Imperialis? n. 1542. ibidem. Quid si injustè recurrant, vel dubitetur de justitiâ? nu. 1544. ibidem. Quid de impediante interpositâ lite apud Judicem?

n. 1546. ibidem. Quid de impediante sine occisione, vulneratione &c.? n. 1547. ibidem. Quid de Consulente recurrenti ad Curiam viam infestam latronibus, aut hostibus? n. 1549. p. 277. Quid de non impediante mortem, vel percussionem recurrentis cum possit? num. 1550. ibidem. An gaudeat eodem privilegio recurrens ad Curiam extra Romam, ubi quid significet Romana Curia? n. 1554. ibidem. Quid veniat nomine causæ, & negotii recurrentis ad Curiam Romanam? n. 1555. p. 278. An gaudeat privilegio qui per alium recurrit? n. 1556. ibidem. Quid si recurrens sit excommunicatus, Suspendus, interdictus, & Irregularis? n. 1558. p. 279. Quid de Infideli recurrente ad Curiam Romanam? ibidem. Quandiù recurrens gaudeat hoc privilegio, & an etiam in reditu ab Urbe . n. 1559. ibid. An illo etiam gaudeat qui litem prosequitur, qui procurat, qui agit, & qui judicat? n. 1562. ibidem. An hoc privilegio gaudeant Filii, Fratres, & Consanguinei recurrentis? n. 1567. p. 280. Quid de Cive Romano tractante sua negotia in Curia Romana? n. 1568. ibid. Quæ actiones contra recurrentes ad Curiam prohibeantur? n. 1569. p. 281. An qui illum spoliaret immobilibus incurreret Censuram? nu. 1571. ibidem. Quid de conspuente in faciem, vel pallium scindente, vel ex fenestrâ madesfaciente? num. 1570. ibidem. Quid de spoliante famâ & honore per scriptum, ac vocem? n. 1573. ibidem. Quæ excusent à censurâ contra offendentes recurrentes? num. 1575. p. 282. Vide *Excusare*. An parvitas offensæ ex intentione offendendi graviter excuset? n. 1576. ibidem. Quid si percussio sit gravis, sed non animo impediendi recursum? n. 1577. ibidem. Quid recurrentem spoliens animo se compensandi de debito? n. 1578. ibidem. Censura non afficit offendentem ad alium Principem etiam Ecclesiasticum recurrentem . n. 1580. p. 283. Quid de offendente recurrentem ad Curiam Romanam secundariò propter causas, & negotia? ibidem, & 1581. ibidem. An incurrat qui post sententiam Judicis Ecclesiastici recurrit ad sæcularem Cancellariam? n. 1780. p. 322. Quid si recurrat timore

more Judicis Ecclesiastici sibi infensi?
n. 1781. ibidem.

Regula. Prima regula rectè operandi, quæ?
n. 294. p. 53. & n. 296. p. 54. Quid veniat
nomine Monachi, & Religiosi? n. 877. &
seq. p. 146. n. 994. p. 166. n. 1013. p. 168.

Religiosi inducentes ad obligationem sepul-
turæ in propriâ Ecclesiâ excommunican-
tur. n. 993. p. 165. Qualis debet esse hæc
obligatio? n. 996. p. 166. Quid si non im-
pleatur obligatio? n. 998. & seq. ibidem.
Item qui statum Beguinarum promote-
bant. n. 1003. p. 167. Item qui ser-
mone retrahunt à solutione Decimarum.

n. 1009. & seq. p. 168. Incurrunt il-
lam etiam non secuto effectu. num. 1010.
ibidem. De quibus decimis agat cen-
sura? n. 1011. ibidem.

Nomine Re-
ligiosi hic non venit Novitius. nu. 1013.
ibidem. An veniant Religiosæ, sive

Moniales? ibidem. Apostatæ Reli-
gionum excommunicantur. n. 1048. &
seq. p. 174. Item impediētes ingres-
sum Religionis B. Mariæ Montis Oliveti,

Ordinis S. Benedicti. n. 1058. p. 176.

Religiosus prædicans contra Montem Pie-
tatis excommunicatur. n. 1062. ibidem.

Comprehendit etiam Novitios hæc Cen-
sura. n. 1065. p. 177. Religiosus con-
sulens abortum animati fœtus incurrit re-

servatum etiam non secuto effectu. n. 802
p. 132. Qui Romam petit sine licen-
tiâ Prælati, an gaudeat privilegio Romi-
petæ? n. 1480. & seq. p. 265. Gau-

dent privilegio immunitatis etiam quoad
bona. n. 1864. p. 340. An non ob-
stante privilegio obligari possit ad certa

onera solvenda? n. 1849. p. 337.

Religiosus in Sacris nequit exercere Offi-
cium Medici, aut Chirurgi. num. 2372.
p. 452. Excipitur casus urgentis neces-
sitatis. n. seq. ibidem.

Faciens Muti-
lationem, non secutâ morte, non fit irre-
gularis, è contra si sequatur. num. 2380.
p. 453. Potest sine periculo irregula-

ritatis juvare Chirurgum ad incisionem,
vel adustionem membri &c. n. seq. ibidem.

Retrahens ab statu Religioso ad quid te-
neatur? n. 2736. & seq. p. 530. Quid

si dissuadeat minus apto? n. 2737. ibidem.

Quid si dissuadens retractavit consilium?
n. 2742. & seq. p. 531.

Religiones habent privilegium habilitandi ir-
regularem ex defectu natalium ad digni-
tates. n. 2268. p. 430. Ad quid te-

neatur extrahens Novitium à Religione?
n. 2746. p. 532. An teneatur ingredi
illam loco extracti? n. 2757. & seq. p. 534.
Ad quid teneatur extrahens professum à
Religione sine dolo, vel cum dolo? n. 2763
p. 536.

Remigantes contra Christianos in navibus
Turcarum an incurrant Censuram Bullæ
Cœnæ? n. 1364. & seq. pag. 244. An
peccent, non obstante gravi metu? n. 1358
p. 243. & n. 1364. & seq. p. 244. An
possint Consilio Turcas fallere, ut liberen-
tur? n. 1375. & seq. p. 246.

Reservatio quid sit? n. 748. p. 123. Pro-
babilitur non est peccatum reservatum
Religioso dare consilium contra Castita-
tem, etiam alterius Religiosi. nu. 727.
p. 120. An ignorans reservationem,
illam incurrat? n. 749. & seq. p. 123.

Quando sit pœna, quando propter bonam
gubernationem? n. 755. p. 124.

Omne peccatum reservatum Pontifici ha-
bet annexam Censuram. n. 756. p. 124.

Pontifex reservans Censuram, reservat
etiam peccatum cui est annexa. num. 757.
ibidem. Ignorans reservationem Cen-

suræ per peccatum, cui est annexa non in-
currit reservationem Pontificis? n. 758.
ibidem. Quid de reservatione ab Epif-

copo? n. 760. p. 125. Quænam pec-
cata Consilarii in jure reservantur Episco-

po? n. 796. & seq. p. 131. Utrum sit
reservatum in Religionibus dare Consi-

lilium ad abortum, & quomodo? n. 802.
p. 132. An possint Religiosi approbati
absolvere à casu aborti? nu. 1160. & sequ.

p. 193. V. *Abortus*.

Restitutio. Quo pacto teneatur ad restitutio-
nem Consiliarius ignorans in materiâ, cir-
ca quam præstat Consilium? n. 40. p. 9.

Non debetur restitutio illi, qui sciens, &
volens ignorantem consuluit. n. 39. & seq.
ibidem. Princeps promovens indi-

gnos ad Officia Reipublicæ tenetur ad re-
stitutionem damnorum, quæ ab illis pro-
veniant. n. 48. p. 10. An Confessa-

rius teneatur ad restitutionem propter
omissum Consilium? n. 232. & seq. p. 42.

Quid si pœnitens ex omissione intelligat se
non teneri ad restitutionem? num. 236.
ibidem.

Restitutio. Quid sit? n. 2507. p. 480.

In quo differat à satisfactione? num. 2508.
p. 480. Est necessaria ad salutem ne-

cessitate præcepti. ibidem. Radices
ex

ex quibus oritur obligatio restituendi, sunt
 duæ. n. 2509. & seq. p. 481. Ex quâ
 ex his duabus teneatur Consiliarius pro-
 pter damnum datum per Consilium? num.
 2511. & seq. ibid. Quæ culpa sufficiat
 ad inducendam obligationem restituendi?
 ibidem, & n. 202. p. 37. & 206. p. 38.
 Quod Consilium? n. 2513. & seq. p. 481.
 Quæ causa cooperans? ibidem. Si
 Consiliarius non movit ad damnum nulla
 est obligatio restituendi, secus si movit.
 n. 2520. & seq. p. 482. Proponuntur
 varii casus. ibidem. Consiliarius
 probabiliter tenetur ad restitutionem, quan-
 do concurrat ad substantiam damni aliun-
 de faciendi, non verò ad circumstantias.
 n. 2514. & seq. p. 481. & n. 2526. & sequ.
 p. 484. In dubio an quis teneatur re-
 stituere? n. 2528. ibidem, & n. 2545. &
 seq. p. 488. An qui Consilium dedit
 ad petendas usuras ex mutuo? n. 2528.
 & seq. p. 484. Quid si induxit ad em-
 ptionem Simoniacam? n. 2532. p. 485.
 Quid si Consilium influxit tantum partia-
 liter ad furtum? n. 2533. & seq. p. 485.
 Quando Consiliarius teneatur ad restitu-
 tionem in defectu principalis, & quando
 principaliter? n. 2536. & seq. p. 486. &
 n. 2522. p. 483. & n. 2562. & seq. p. 492.
 An Consilium revocatum ante executio-
 nem obliget ad restitutionem? nu. 2539.
 & seq. p. 487. Quid de Consilio sive
 suffragio in concursu aliorum ad injustam
 electionem? n. 2551. & seq. p. 489.
 Quid de Consilio ad eligendum minus
 malum propter vitandum majus? n. 2565.
 & seq. p. 493. V. hic seq. p. 71. Qui
 Consilarii teneantur ad restitutionem?
 n. 2575. & seq. p. 495. Ubi agitur de
 Consiliario gratuito, & non ex officio, & de
 Confessario, Advocato, & Medico in se-
 quent. Quæ excusant à culpâ gravi
 excusant etiam à restitutione. num. 2633.
 p. 507. & sæpe alibi. Consiliarius im-
 pediens bonum alterius tenetur ad restitu-
 tionem maximè si consilio dolofo, & frau-
 dulentâ persuasione id faciat. n. 2635. &
 seq. p. 507. & n. 2645. & seq. p. 510.
 Quid si Consilio non dolofo, sed vero,
 avertit, aut impedit aliquem à consecu-
 tione boni, ad quod jus nullum, neque
 in re, neque ad rem habet? nu. 2639. &
 seq. p. 508. Et quid si donatio fuerit
 jam acceptata? ibidem. Quid si ex
 odio Petri, v. gr. Consiliarius persuasit

Paulo, nec conferret Petro aliquod bo-
 num? n. 2641. & seq. p. 509. De ob-
 ligatione inducentis, & impediens ali-
 quem, quoad restitutionem. n. 2718. &
 seq. p. 526. V. *Inducens*, *Impediens*.
 Damnum spirituale illatum alicui, etiam
 obligat ad restitutionem. n. 2709. & seq.
 p. 524. V. *Damnum*. Petrahens, &
 extrahens ab statu Religioso tenetur etiam
 ad restitutionem, & qualem? n. 2736. &
 seq. p. 530. & n. 2763. & seq. pag. 536. &
 2746. & seq. p. 532. Quâ opinione uti
 debeat Consiliarius in dirigendo Mori-
 bundo circa restitutionem, & alia quæ
 sunt necessaria necessitate præcepti? n. 483.
 & seq. p. 82. Qui indirectè inducit ad
 furtum, an teneatur ad restitutionem da-
 mni? n. 701. & seq. p. 116. An qui in
 dubio possessionis propendet ad partem
 oppositam teneatur ad restitutionem? num.
 1956. & seq. p. 360.
Retractatio. Retractans falsum Consilium
 ad homicidium, vel Mutilationem irre-
 gularis non fit; è contra vero, si Consilium
 fuit verum. n. 2307. & seq. p. 438.
 Si Consulens firmiter credat secutum non
 fuisse homicidium, post factam retracta-
 tionem, cum verè secutum fuerit, manet
 adhuc irregularis; & idem de Consilio ad
 mutilationem. n. 2317. p. 440. Re-
 tractatio Consilii non tollit pœnam ordi-
 nariam, si adhuc ex illo sequatur deli-
 ctum. n. 2414. & seq. ibidem. Non
 ita de mandante. ibidem. An Con-
 silium retractatum, sive revocatum ante
 executionem damni, obliget ad restitu-
 tionem postea facti? n. 2539. & seq. p. 487.
 Confessarius qui sine gravi culpâ consuluit
 pœnitenti, ne restitueret, tenetur sub
 onere restitutionis se retractare, si com-
 modè possit, n. 2587. pag. 497. Post
 retractationem ad nihil tenetur, licet pœ-
 nitens nolit restituere. n. 2605. p. 501.
 Quid in aliis casibus? ibidem, & seq.
 Ad quid teneatur qui dissuasit alteri in-
 gressum Religionis, si postea retractavit
 Consilium? n. 2736. & seq. p. 530. Vide
Revocatio.
Revocatio. An, & quæ revocatio Consilii
 excuset à censura? n. 853. p. 141. Quid
 si revocatio facta sit post delictum com-
 missum? n. seq. ibidem. An præter
 revocationem teneatur Consulens monere
 tertium de damno illi inferendo à consul-
 to, ut excusetur à censura? n. 859. ibidem.
 Ffff 2 An

An revocatio Consilii præstiti Hæretico, & Apostatæ excuset à censurâ Bullæ Cœnæ? n. 1323. p. 238. An Consilium revocatum ante executionem obliget ad restitutionem? n. 2539. & seq. p. 487. V. *Retractatio*.

Romipeta, & peregrinus accedens ad Urbem qui? n. 1458. p. 261. Quæ Mutilatio, percussio, vel vulnus illi facta incurrat censuram Bullæ Cœnæ? n. 1439. & sequ. p. 257. & n. 1446. p. 259. An incurrat censuram qui illum tantum percuteret cum levi vulnere, & sanguinis effusione? n. 1448. & seq. ibidem. Quid de impediendis illos, detinendo, capiendo, & depreßando? n. 1453. & seq. p. 260. Qualis detentio Romipetæ incurrat censuram? ibidem. An Civis Romanus alibi habitans, & Romam veniens dicendus sit Romipeta? n. 1460. p. 261. An qui aliâ ex causâ, v. g. inimiciâ, Romipetam vexat, incurrat censuram? num. 1467. p. 262. Quid si Romipeta offendat alium Romipetam? n. 1469. ibid. Quid si quis Romipetam solum spoliaret vestibus, vel pecuniâ? n. 1473. p. 263. Qui Causâ alterius negotii Romipeta Romam peteret? n. 1474. ibidem. Quid si Romipeta sit Religiosus, vel Clericus? num. 1480. p. 265. Quid si Infidelis, Hæreticus, vel excommunicatus? n. 1483. ibidem.

Sacrilegium est, offendere personas privilegiatas in Bullâ Cœnæ. n. 1434. p. 257. n. 1499. p. 268. n. 1569. p. 281. nu. 1603. p. 288. n. 1675. p. 301. & n. 1763. p. 319. An solum sint Sacrilegium actiones principales, an etiam accessorie? ibidem. *Sapientia* quanta esse debet? n. 36. & seq. p. 8. n. 31. & seq. p. 7. V. *Scientia*. *Satellites* quando peccent contra Immunitatem Ecclesiasticam, & incurrant censuras? n. 1679. p. 301. & n. 1826. p. 332. *Scandalum* quid sit? n. 662. p. 110. Dividitur in activum, & passivum. ibidem. Quid sit Scandalum activum, quid passivum? n. 663. & seq. ibidem. Quando intendatur directè formaliter; directè materialiter, quando indirectè; n. 661. ibidem. Varia de malitiâ Scandali. n. 669. & seq. p. 111.

Schismaticus quis? n. 1319. p. 237. An fautores, & Consiliarius illius incurrant censuram Bullæ Cœnæ? nu. 1320. & sequ. p. 237.

Scientia Consilarii qualis esse debeat? n. 36. & seq. p. 8. & n. 31. & seq. p. 7. Quomodo intelligenda est censura, quando fertur contra *Scienter*, *Consultò*, *temerè* &c. operantes? n. 785. p. 129. n. 790. p. 130. & n. 794. ibidem. Scire, & debere scire idem reputatur quoad peccatum, non quoad pœnam contrahendam. num. 788. p. 129.

Scomesæ. V. *Sponsiones*.

Secretum quid, & quotuplex sit? num. 139. p. 27. Ejus divisio, & membra explicantur. n. 140. ibidem. De secreto requisito in Consiliario. n. 139. & sequ. ibidem. Consiliarius ex officio tenetur graviter ad servandum Secretum. nu. 142. ibidem. Qui verò genere Secreti teneatur? n. 143. ibidem. Ex quâ virtute teneatur Consiliarius ad servandum Secretum? n. 144. & seq. p. 28.

Pœna infidelis Consilarii, & revelantis Secretum, præsertim Adversario, est, aut vivus exuratur, aut furcâ. nu. 2429. p. 464. Incidit etiam in pœnam perjurii. ibidem. Revelans Secretum debitum cum gravi præjudicio tertii, tenetur ad restitutionem. n. 2817. & sequ. pag. 546. Secretum Sacramentale in nullo casu revelari potest nisi ex licentiâ pœnitentis. n. 159. p. 31. Secreti naturalis quanta sit obligatio? ibidem, & seq. & n. 176. p. 34. & n. 2817. & seq. p. 546.

Quid sit secretum publicum, quid commissum, quid promissum, quid per injuriam, quid casuale? n. 140. p. 27.

Præceptum secreti est negativum, reducit ad varia præcepta Decalogi. nu. 141. ibidem.

Regulariter adstringit Consiliarium ex officio, & spontaneum. n. 143. ibidem. Probabilius est illum obligare ex justitiâ, & ex fidelitate. num. 144. & 145. p. 28.

Quid si aliunde noverat materiam secreti postea promissi. n. 146. ibidem.

Quid si noverat per injuriam, vel dolum? n. 148. ibidem.

Quid si ante promissionem liberum erat manifestare per denuntiationem? n. 149. p. 29.

Secretum commissum, & per injuriam nunquam manifestari potest sine peccato contra justitiam, & contra Religionem. n. 154. ibidem.

Etiam urgente Judice

ce per censuram, & juramentum. n. 159. pag. 31. Aliter dicendum de Secretis promisso etiam cum juramento circa rem antea cognitam. n. 161. ibidem. Idem est in Secretis commissis rei, quam postea vidisti. n. 164. ibidem. Nullum secretum te excusat à manifestatione rei, ex quâ iminet grave damnum commune, vel innocentis damnandi, & similium. n. 165. & seq. p. 32. num. 170. p. 33. & n. 2817. p. 546. Advertuntur aliqua circa hanc revelationem. n. 167. & seq. p. 32. Poteest quis se obligare ad servandum secretum etiam cum dispendio vitæ, & alio modo. n. 173. p. 33. Regulariter non ita. n. 175. ibidem. Qui arte, & dolo notitiam Secreti per injuriam acquisivit, cum quanto damno suo teneatur illud observare? n. 179. p. 34. Quid si ad torturam redigatur? num. 182. ibidem. Res plena gravissimis scrupulis est corrumpere pretio servos, & domesticos, seu ut vocant *Spias*, ad comparanda per eos Secreta Principis, vel Patroni? n. 184. p. 35. In quibus Casibus possit Secreti alieni notitia procurari, & manifestari? n. 186. ibidem. An revelari possit uni servaturo secretum? n. 190. ibidem. Quid de revelatione causâ petendi Consilium? n. 200. p. 37. *Sedis Apostolicæ* nomine quid veniat? n. 1099. & seq. p. 182. Quid importet avocatio Causæ à Judice Sedis Apostolicæ? n. 1605. & seq. p. 288. *Senatoris* Romani, Capitanei &c. electio sine licentiâ Sedis Apostolicæ habet annexam excommunicationem. n. 975. p. 162. *Sententiæ* nomine in Jure intelligitur censura, & non peccatum. n. 1983. p. 366. & n. 805. p. 133. Auctores, & Auctoritas Sententiæ probabilis, & benignæ. n. 304. & seq. p. 55. V. *Opinio. Probabilitas.* Quæ sententia tenenda est in legibus ferendis? n. 538. p. 91. Quæ in legum dispensationibus? n. seq. ibid. V. *Lex.* An, & quomodo eludentes Sententias, Decreta &c. fori Ecclesiastici recurrunt ad forum sæculare, incurrant censuram Bullæ Cœnæ? n. 1780. & sequ. pag. 322. V. *Eludere.* Verisimilitudo major unius sententia non ostendit falsam oppositam. n. 320. & seq. p. 58. *Sepulturæ* privatio una ex pœnis Interdicti. n. 2163. p. 408. Clericus, vel Religiosus inducens ad Sepulturam in propriâ

Ecclesiâ excommunicatur. n. 993. p. 165. Una ex pœnis contra Duellantes est etiam privatio sepulturæ. n. 2473. p. 473. *Servo* à Domino fugam consulere, an sit peccatum, & quale? n. 736. p. 121. Servos pretio corrumpere ad indaganda Secreta Dominorum res plena gravissimis scrupulis. n. 184. p. 35. V. *Secretum. Famulus. Spia.* *Sigillum*, & secretum Confessionis cum quanto onere obliget? nu. 159. p. 31. & n. 2607. & seq. p. 501. Confessarius revelans, seu frangens sigillum peccat contra Justitiam, & tenetur ad restitutionem. n. 2608. & seq. ibidem. Quid de eo cui Confessarius revelavit? Vel si audiat peccata Confitentis? num. 2610. & seq. p. 502. Quid de auditis extra Confessionem, sed in ordine ad eam? n. 2618. & seq. p. 503. *Simonia.* Consilium ad Simoniam obligat ad Restitutionem. n. 2532. p. 485. An accipere pecuniam pro dato Consilio sit Simonia? n. 2369. p. 451. & n. 2629. p. 506. *Societas*, & fœdus Christianorum Principum cum Infidelibus, & Hæreticis ad Belligerandum an liceat? V. *Bellum.* *Societas Jesu.* Impugnantes ejus Institutum incurrunt Excommunicationem latam à Greg. XIII. n. 1150. p. 191. Quid de Consiliario, vel de Consulente, ut impugnetur? n. 1151. & seq. ibidem. Quid de eo qui sine licentiâ Præpositi Generalis, Annotationes, Glossas &c. conficeret? n. 1155. p. 192. Nomine Religiosi professi veniunt etiam qui post Biennium Novitiatus Vota simplicia in Societate emisserunt. n. 2763. p. 536. Societas Jesu gaudet privilegio promovendi etiam ad Prælaturam, & Dignitates suos Religiosos laborantes Irregularitate ex defectu Natalium. n. 2268. p. 430. Et etiam relaxandi pro foro Conscientiæ quamlibet Irregularitatem etiam Bigamiæ, & Homicidii voluntarii. ibidem. An aliæ Religiones gaudeant tali privilegio? ibidem. Dimissus è Societate non reincident in Irregularitatem, a quâ fuit dispensatus, quando fecit vota post biennium, sed manet liber. n. 2267. ibid. *Sollicitantes* Confessarii in Confessione sunt denunciandi. n. 1266. & seq. p. 223. *Sollicitudo* futurorum in temporalibus potest esse peccatum mortale. n. 63. p. 13.

Sollicitudo est occupatio mentis in conquirendis rebus temporalibus. *ibidem*.
Sordes. Quid veniat nomine Sordium in Bulla contra dantes, vel accipientes aliquid pro gratiâ, aut Justitiâ apud Sedem Apost. ? n. 1107. p. 184.
Spoliare. Quid significet in Bullâ Cœnæ ? n. 1571. p. 281. V. *Cardinales*, & *Romipeta*.
Spia. An liceant in domibus Principum, & aliorum ? n. 184. p. 35. V. *Servus*.
Sponsiones, promissiones, *Scomesse* vulgò dictæ super vitâ, morte Pontificis, & Successoris electione, ac promotionibus Cardinalium prohibitæ sub pœna excommunicationis. n. 1202. & seq. p. 200.
 Absolutio ab hac censurâ nulla, nisi factâ prius restitutione, & cui ? n. 1206. p. 201. & n. 2491. p. 477.
Status Religiosus. Retrahens ab statu Religioso ad quid teneatur ? n. 2736. & sequ. p. 530. V. *Religiosus*.
Statum Sedis Apostolicæ invadens incurrit excommunicationem in Bullâ Cœnæ. n. 1925. & seq. p. 353. Quæ regna, Provinciæ Urbes, & terræ adhuc statum pertineant ? n. 1952. & seq. p. 359.
 Quas pœnas incurrant qui extrahunt frumentum ab statu Ecclesiæ Romanæ ? num. 2492. p. 477.
Statutum. Quid sit, & an coincidat cum lege ? n. 1739. p. 313. Statuta condere contra Immunitatem Ecclesiasticam excommunicatur in Bullâ Cœnæ, & in Jure Canonico. n. 1717. & seq. p. 309.
 An alibi feratur similis censura ? n. 1719. *ibidem*. Comprehendat curantes, ut servantur, & non deleantur ? num. 1720. p. 310. Item Principes, & Reges condentes talia statuta, vel publicantes, & servantes condita à Prædecessoribus. num. 1723. *ibidem*. Immò, & Episcopos, & Cardinales. *ibidem*. Quid de eorum Officialibus, & Ministris ? nu. 1726. & sequ. pag. 311. Quid de conditis à Communitate ? n. 1724. & seq. p. 310.
 Quid de mandante condere illa ? n. 1727. & seq. p. 311. Quid de præcone, tabellione, affigente, scribente illa ? n. 1729. & seq. *ibidem*. Quid de utentibus, v. g. Custodibus portarum Urbium ? num. 1732. p. 312. Quid de utentibus consuetudine facti ? n. 1733. *ibidem*.
 Quid sit Statutum facere, ordinare, publicare, eoque uti ? n. 1737. & seq. p. 313.

An ad incurrendam censuram sufficiat quodlibet ex his ? n. 1743. p. 314.
 Quæ statuta lædant Immunitatem Ecclesiasticam ? n. 1746. p. 315. An statutum indirectè illam lædens incurrat censuram ? *ibidem*. Quodnam lædat directè, & quodnam indirectè ? n. 1747. *ibid*.
 Quid de Statuto prohibente fundare Ecclesias, ingredi Religionem, excludente à successione parentum ? n. 1748. *ibidem*.
 Quid de Statuto ne vendatur, aut ematur à Clericis, ne illis serviatur, ne contractus cum illis ineantur ? n. 1749. *ibidem*.
 An Statutum debeat lædere libertatem in genere solum, an in Specie, an in privilegiis communibus toti Ecclesiæ, an etiam particularis Ecclesiæ ? n. 1750. p. 316.
 Quid de Statuto facto pretextu boni communis ? n. 1751. *ibidem*. V. *Verb. Immunitas. Lex*.
Suarez. Eximii Doctoris P. Francisci Suarez responsum prudens, & notabile in Consultationibus. n. 2581. p. 496.
Suasio, vel motio Consilarii in quo consistat ? n. 3. p. 1. & n. 10. p. 3. & nu. 595. & seq. p. 100. In quo differat à suggestionem ? *ibidem*. A persuasionem, Instructionem, & approbationem ? *ibidem*.
Suburbium. Quid veniat nomine suburbii ? n. 2057. p. 385. An comprehendatur in Interdicto locali, vel personali ? n. 2051. p. 383. & n. 2057. pag. 385. Quid de suburbio alterius dominii ? n. 2058. *ibidem*.
Suffragator decisivè influit moraliter in electionem. num. 10. p. 3. Quid si ante executionem revocet consensum ? *ibidem*, & n. 2539. & seq. p. 487. In quo differat à Consiliario, & conveniat cum mandante ? n. 11. p. 3. V. *Restitutio*.
Suffragium. Varia de Suffragiis, & votis decisivis ad electiones. n. 2550. & seq. p. 489. Suffragium in quo differat à Consilio ? *ibidem*, & n. 11. p. 3.
Superior. Vide *Parochus. Prælati*.
 An Superior obligans subditum, indirectè obliget non subditos ad illum non inducendum ad violationem talis obligationis ? n. 671. & seq. p. 112. & n. 697. p. 116.
Suspensio, Suspendus. Suspendio est censura. n. 812. p. 134. n. 814. p. 135. n. 819. p. 136. In quo differat ab Excommunicato, & Interdicto ? n. 808. p. 134. n. 1988. & sequ. p. 369. Quid sit ? n. 1986. & sequent. p. 368. Alia à jure, alia ab homine : alia

alia perpetua, temporalis alia, alia major, alia minor: alia ab officio, alia à beneficio, alia ab utroque privata, alia totalis, partialis alia. n. 1987. p. 368. nu. 2019. p. 375. Prolata in genere, & indeterminatè non ligat. n. 2019. p. 375. Differt ab aliis Censuris, & in quo? n. 1988. & seq. p. 369. Quas Suspensiones incurrit Consiliarius? n. 1990. & seq. ibidem. Quanam sit ejus causa efficiens? n. 1986. p. 368. & n. 2007. p. 372. Non semper fertur post excommunicationem. ibidem. An excommunicatus, & Suspendus possit illam ferre, an etiam Abbatissa? n. 2008. p. 373. Quanam causa materialis, sive subjectum in quod fertur Suspendio? n. 2009. ibidem. Papa à nemine suspendi potest, neque superior ab inferiore. ibidem. An Communitas suspendi possit? n. 2010. ibidem. An requirat culpam in Suspendo, & qualem? n. 2011. ibidem. An culpa venialis sufficiat ad Suspensiones? n. 2015. & seq. p. 374. An imponi possit pro culpâ alienâ? nu. 2012. p. 373. Quinam sint ejus effectus? n. 2017. p. 375. Quid importet absolutè prolata? n. 2018. & seq. ibidem. An Suspendis ab officio suspendatur etiam à beneficio. n. 2020. & seq. p. 376. Quid de Suspendo in perpetuum? n. 2024. ibidem. An Suspendus ab officio lucrari possit fructus beneficii, & quomodo? n. 2022. ibidem. An exercendo per se officium? nu. 2023. Suspendus à beneficio non suspenditur ab officio. n. 2025. ibidem. An possit percipere fructus beneficii si egeat. ibidem. An præstando munus suum per alium? n. 2022. ibidem. Suspendio particularis non extenditur ad alios effectus. n. 2026. ibidem. An Suspendo ab officio conferri possit beneficium? n. 2027. ibidem. An recipere possit Sacramenta etiam ordinis, saltem primam tonsuram, assistere Divinis Officiis? ibidem. An Suspendus ab ordine Superiori, sit etiam ab inferiori, & è contrâ? n. 2028. ibidem. An Suspendus ab Ordine sit etiam à jurisdictione, et jure eligendi? ibidem. An Suspendus à Beneficio possit facere fructus suos? n. 2029. p. 378. An sit Suspendus à jure eligendi, confirmandi, & transferendi beneficium? ibidem. An Suspendus simpliciter à beneficio suspendatur ab omnibus, quibus gaudet?

n. 2030. ibidem. An Suspendus ab uno possit promoveri ad aliud? n. 2031. ibidem. Quid de Suspensione à pensione? n. 2032. ibidem. An Suspendus à beneficio suspendatur à pensione, & distributionibus? n. 2032. et seq. p. 378. et 379. Qua formâ, et quis possit absolvere à Suspensione? n. 2038. p. 380. An Suspendio ad determinatum tempus cesset, illo elapso? n. 2040. ibidem. An desinere possit sine absolutione? ibidem. An Suspendus sit vitandus, et an communicans cum Suspendo maneat etiam Suspendus? n. 2037. p. 379. Quæ pœna imposita sit violationi Suspensionis? n. 1999. p. 371. Quando Suspendus incurrit Irregularitatem? ibidem. An Episcopus Suspendus illam incurrat? n. 2001. p. 371. An incurrat Irregularitatem Suspendus à receptione Sacramentorum si illa recipiat? n. 2002. p. 372. An illam incurrat Suspendus ab Ordine sacro jurisdictionem exercens? num. 2003. ibidem. Quid de Suspendo à jurisdictione illam exercendo? n. 2004. ibidem. Quid de Suspensione à beneficio? n. 2005. ibidem.

T

T Acere. *Qui tacet consentire videtur, quomodo verum?* n. 1829. p. 333.

Terra, Territorium. Qui à Diœcesi, Territorio, et Terris suis ejicit Episcopum, Nuncium etc. incurrit Censuram Bullæ Cœnæ. n. 1505. et seq. p. 269. Quid de non admittente prædictos ad illa loca? ibidem. Cujus debet esse Territorium, et Terra, ejecti ne, an ejicientis? n. 1506. et seq. ibidem. Quid veniat nomine Territorii, Terræ, et Domini? n. 1508. ibidem. An debeat esse non solum dignitatis, sed etiam personæ? ibidem. Quid si ejiciantur à Palatio Principis? n. 1511. p. 270. Quid si à parte Territorii? n. 1512. ibidem. Quid si Territorium sit in diversis Provinciis? ibidem.

Tolerantia, & patientia Pontificis nihil operatur, quando actus ultra patientiam, et tolerantiam requirit aliquid quod deest. n. 1903. p. 348. n. 1916. p. 351. Utrum tolerantia Pontificis inducat privilegium aliquod? n. 1631. et seq. p. 292.

Tonsura. An prima tonsura sit verus ordo Ecclesiasticus? n. 2027. p. 377.

Tormentorum vi nemo potest alteri falsum imponere. n. 181. p. 34.

Tributum quæ conditiones requirantur ad justam impositionem Tributi? num. 547. p. 92.

Quæ opinio sufficiat, vel sequenda ad illud imponendum? n. 550. & seq. p. 93.

Quid quando pro utrâque parte sunt opiniones probabiles? num. 552. ibidem.

Tributum, & alia onera Ecclesiasticis imponentes, & consulentes excommunicantur. n. 976. p. 162.

Quid de Collectis, Decimis, Talliis, Præstantiis, Gabellis, Pedagiis? Vide *Onus*.

Quid Officialibus, & Custodibus Civitatis, Pontium &c. exigentibus talia ab Ecclesiasticis? nu. 1820. p. 331.

Quid de procurante ut imponantur Ecclesiasticis? n. 1826. pag. 332.

Quid de latronibus, & Piratis exigentibus aliquid ab Ecclesiasticis pro eorum redemptione? n. 1823. p. 331.

An Clerici teneantur ad solvenda tributa, & collectas, ad reparationem Pontium, Murorum, Viarum? &c. n. 1853. & seq. p. 338.

An incurratur censura exigendo ab Ecclesiasticis tributa imposita solum laicis, & quid de imposito etiam Ecclesiasticis?

n. 1821. p. 331. An incurratur acceptando illa ab Ecclesiastico etiam sponte dante, vel solvente? n. 1824. & seq. p. 332.

Quid de Consulente, vel Consiliario tacente, & non contradicente? num. 1828. p. 333.

Quid de non impediante tales impositiones? n. 1826. p. 332. & n. 1829. p. 333.

Quid de commodante pecunias Ecclesiastico ad solvendum tributum? n. 1828. ibidem.

A quibus tributis eximantur bona Ecclesiastica. num. 1884. p. 344.

Quid si Dominus bonorum ante translationem obligavit sua bona tributis? ibidem.

Quid in communibus necessitatibus, v. gr. in reparatione Pontium, Viarum &c. n. 1853. & seq. p. 338.

V

Veracitas, & Veritas. Quæ requiratur in Consiliario? n. 69. p. 15.

Veritas est conformitas linguæ, sive signorum exteriorum cum intellectu; opponitur mendacio. Ejus definitio. ibidem.

Quantum teneatur Consiliarius ex officio

ad illam indagandam, & aperiendam consulenti? n. 70. ibidem.

Per quid regulare debeat gravitatem obligationis indagandæ veritatis? ibidem.

Multi-fariè potest Consiliarius deficere in veritate debitâ. n. 71. ibidem.

Licitè non potest dissimulari veritas per mendacium. n. 72. ibidem.

Utrum possit dissimulari licitè inculcando falsum, & errorem? n. 73. ibidem.

Quid de errore speculativo? num. 74. pag. 16. & num. 2714. p. 525.

Verisimilitudo major unius sententiæ non ostendit falsam oppositam. n. 320. & seq. p. 58.

Virtus. Quælibet virtus obligans directè subjectum, in quo est, ad sui observantiam, indirectè obligat alios ad non inducendum, ut non observet. n. 697. p. 116.

& 671. p. 112. Contra quam Virtutem peccet Consiliarius. n. 227. & seq. p. 41.

Omnibus virtutibus quædam vitia sunt similia. n. 62. p. 13.

Consiliarius ignorans semper peccat contra virtutem, circa quam præstat Consilium. n. 40. p. 9.

Exceptâ Charitate, nulla virtus obligat alios ad procurandam observantiam sui, vel ad impediendam offensam sui in alio. n. 698. & seq. p. 116.

Vicarius Generalis venit nomine Prælatorum inferiorum in Bullâ Cœnæ. num. 1797. p. 326.

Vim vi repellere. Quando sit licitum ad defensionem propriam? n. 1636. pag. 293. n. 1640. & seq. p. 294. & n. 899. p. 150.

Idem licet in defensionem innocentis. ibidem.

Quid si aggressor sit Clericus, an liceat tunc vim vi repellere absque incursu censuræ? n. 898. & seq. p. 249.

B. Virginis Mariæ Conceptionem in peccato originali agentes, tractantes, vel consulentes incurrunt suspensionem, & alias penas ipso facto. n. 1994. & seq. p. 370. Vide *Conceptio B. Virg.*

Vitium. Omnibus Virtutibus quædam vitia sunt similia. n. 62. p. 13. V. *Virtus.*

Voluntas gaudet imperio super aliquos actus intellectus. n. 339. p. 60. n. 346. & sequ. p. 61. n. 360. p. 64.

Votum. Consilium contra votum Consulti contrahit malitiam contra votum illius. n. 711. & seq. p. 118.

Tale peccatum probabiliter non est reservatum in Religioso. n. 727. p. 120.

Qui dubitat an votum emisit, non tenetur ad votum. n. 2212.

n. 2212. p. 420. Ligatus voto alicujus virtutis ex præbito Consilio contra talem virtutem non peccat contra suum votum. n. 713. & seq. p. 118. **Votum Castitatis** est de omnimodæ castitatis materia. n. 718. & seq. p. 118. **Votum decisivum**, & consultivum, quid sit? num. 11. p. 3. Et plura alia. n. 2550. & sequ. p. 489. **V. Suffragator, & Suffragium.**
Urbanitas. An Consiliarius dando Consilium excommunicato non tolerato intermiscere possit aliqua verba, & signa Urbanitatis ad conciliandam ejus benevolentiam &c. sine incurfu excommunicationis minoris? num. 950. & seq. p. 159.
Urbs. Quid veniat nomine Urbis in Bulla Cœnæ? n. 1477. & seq. p. 263. Quæ sit causa donationis veniendi ab Urbem privilegiata in Bulla? n. 1463. p. 261. Quid de recedentibus ab Urbe, si ibi nulla opera pia fecerunt. n. 1464. p. 262. Quid de morantibus in Urbe, & quid si morentur ob alia negotia? n. 1465. ibidem. Quid de venientibus ad assequendum beneficium, dispensationem, absolutionem &c.? n. 1478. p. 264. Quid de Religiosis, & Clericis venientibus ad Urbem sine licentia Prælati? n. 1480. & seq. p. 265. Quid de invadente Almam Urbem? num. 1930. p. 354. Vide *Invadere. Status Sedis Apostolicæ.*
Usura. Usurarius cum ignorantia invinci-

bili de peccato, quando est monendus à Confessario de peccato? n. 93. p. 19. **Officiales Communitatis** facientes, scribentes, & dictantes statuta pro usuris solvendis incurrunt excommunicationem. n. 1004. p. 167. An incurrant etiam **Officiales Regis?** n. 1006. ibidem. Petens mutuum ab usurario gravi necessitate compulsus, an peccet? n. 1369. p. 245. n. 2808. p. 544. & n. 2811. p. 545. Quid si petat sine necessitate? ibidem. Quid de Consiliario id suadente, peccat ne, & tenetur ad restitutionem? n. 2529. p. 484. Quid si id gratum sit Mutuario? n. 2628. p. 506.
Utilitas. Quæ utilitas, & necessitas requiratur ad excusandum Consiliarium ab excommunicatione minori? n. 948. & seq. p. 158. Cujus debeat esse utilitas Consulentis, an Consulti? n. 957. & seq. p. 159. **V. Excommunicatio.**
Uxor. Non tenetur reddere debitum marito, quem certo scit ligatum esse, v.g. Voto Castitatis, immò tenetur negare, si commodè potest ad impediendum peccatum, vel ipsa petere, si non est similiter ligata. n. 78. p. 16. An maritus inveniens Clericum in actu turpi cum Uxore, aut Filiâ &c. possit illum capere, immò & occidere absque incurfu censura? n. 1914. & sequ. p. 350. **V. Conjug, & Cleritus.**

ERRATA SIC CORRIGUNTUR.

<i>Pag.</i>	<i>Num.</i>	<i>Linea</i>	<i>Erratum.</i>	<i>Correctum.</i>
61	343	8	Probabilioris	Probabilioris
61	344	2	Procecat	Procedat
64	360	2	Doctina	Doctrina
66	377	10	five sit minus probabilis.	five sint minus probabiles.
68	390	12	Positlum	Positivum
72	421	14	Præticante	Præticante
76	447	ult.	Utitur	Utitur
87	515	18	Leimbier	Lumbier
89	525	1	Destinctione	Distinctione.
92	548	15	Benevolum	Benevolum
241	1343	4	Hæreticas	Hæreticos
242	1350	12	Fidelibus	Infidelibus
249	1350	2	Volentes	Valentes
266	1491	2	Quantum opus	Quantum opus sit.
271	1516	9	Ad alios	Apud alios
280	1568	10	Accidunt	Occidunt
321	1777	14	Legs	Leges
365	1980	15	Consilium	Concilium
215	1223	7	Orient.	Occident.
215	1224	15	Disignatis	Designatis
410	2172	23	Infavorabilius	In favorabilibus
420	2214	9	Doceat	Deceat
422	2225	22	Assensum	Ascensum
429	2263	4	Ab	De
437	2303	31	Emissionem	Omissionem
495	2580	6	Excusant	Excusat
497	2587	9	Damni	Damnum
499	2601	33	In pœnitentia	In pœnitente
517	2678	7	Dispensatoris	Dispensatores.
98			683	583
123			148	748
171			1526	1026
300			1672	1673
508			1639	2639
461			1415	2415

1771	1771	1	1771	1771
1772	1772	2	1772	1772
1773	1773	3	1773	1773
1774	1774	4	1774	1774
1775	1775	5	1775	1775
1776	1776	6	1776	1776
1777	1777	7	1777	1777
1778	1778	8	1778	1778
1779	1779	9	1779	1779
1780	1780	10	1780	1780
1781	1781	11	1781	1781
1782	1782	12	1782	1782
1783	1783	13	1783	1783
1784	1784	14	1784	1784
1785	1785	15	1785	1785
1786	1786	16	1786	1786
1787	1787	17	1787	1787
1788	1788	18	1788	1788
1789	1789	19	1789	1789
1790	1790	20	1790	1790
1791	1791	21	1791	1791
1792	1792	22	1792	1792
1793	1793	23	1793	1793
1794	1794	24	1794	1794
1795	1795	25	1795	1795
1796	1796	26	1796	1796
1797	1797	27	1797	1797
1798	1798	28	1798	1798
1799	1799	29	1799	1799
1800	1800	30	1800	1800
1801	1801	31	1801	1801
1802	1802	32	1802	1802
1803	1803	33	1803	1803
1804	1804	34	1804	1804
1805	1805	35	1805	1805
1806	1806	36	1806	1806
1807	1807	37	1807	1807
1808	1808	38	1808	1808
1809	1809	39	1809	1809
1810	1810	40	1810	1810
1811	1811	41	1811	1811
1812	1812	42	1812	1812
1813	1813	43	1813	1813
1814	1814	44	1814	1814
1815	1815	45	1815	1815
1816	1816	46	1816	1816
1817	1817	47	1817	1817
1818	1818	48	1818	1818
1819	1819	49	1819	1819
1820	1820	50	1820	1820
1821	1821	51	1821	1821
1822	1822	52	1822	1822
1823	1823	53	1823	1823
1824	1824	54	1824	1824
1825	1825	55	1825	1825
1826	1826	56	1826	1826
1827	1827	57	1827	1827
1828	1828	58	1828	1828
1829	1829	59	1829	1829
1830	1830	60	1830	1830
1831	1831	61	1831	1831
1832	1832	62	1832	1832
1833	1833	63	1833	1833
1834	1834	64	1834	1834
1835	1835	65	1835	1835
1836	1836	66	1836	1836
1837	1837	67	1837	1837
1838	1838	68	1838	1838
1839	1839	69	1839	1839
1840	1840	70	1840	1840
1841	1841	71	1841	1841
1842	1842	72	1842	1842
1843	1843	73	1843	1843
1844	1844	74	1844	1844
1845	1845	75	1845	1845
1846	1846	76	1846	1846
1847	1847	77	1847	1847
1848	1848	78	1848	1848
1849	1849	79	1849	1849
1850	1850	80	1850	1850
1851	1851	81	1851	1851
1852	1852	82	1852	1852
1853	1853	83	1853	1853
1854	1854	84	1854	1854
1855	1855	85	1855	1855
1856	1856	86	1856	1856
1857	1857	87	1857	1857
1858	1858	88	1858	1858
1859	1859	89	1859	1859
1860	1860	90	1860	1860
1861	1861	91	1861	1861
1862	1862	92	1862	1862
1863	1863	93	1863	1863
1864	1864	94	1864	1864
1865	1865	95	1865	1865
1866	1866	96	1866	1866
1867	1867	97	1867	1867
1868	1868	98	1868	1868
1869	1869	99	1869	1869
1870	1870	100	1870	1870

Correa, Emanuel

Emmanuelis Correae Idea Consilarii sive methodus tradendi consilii ex
regulis conscientiae

Roma 1712

2 Mor. 49

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10496804-4